

605655 DE IVRE STATVS

SIVE

DE IVRE DIVINO

ET NATVRALI

ECCLESIASTICAE LIBERTATIS

ET POTES TATIS

AUCTORE

THOMA BOZIO EVGVBINO

Presbytero Congregationis Oratorij.

ROMAE, Typis Bartholomæi Bonfadini. MDC.

SVPERIORVM PERMISSV.

Reuerendissimo P. F. Ioanni Mariæ à Brischella Sacri Palatii Magistro.

Legi diligenter Libros, quibus Titulus DE IVRE STATVS, siue de Iure Diuino, & Naturali Ecclesiasticæ Libertatis, & potestatis, apprimè Reuerendi Thomæ Bozj, &c. Nihilquè in ijs deprehendi, aut cum fide catholica pugnans, aut Christianæ Reipub. bonisque moribus aduersum, noxiūve, sed quin maxime conforme, consentiensquè. Quin ita in hoc opère copiosè orthodoxè, ac solidè omnia explicantur, vt libertatis, & immunitatis Ecclesiasticæ propugnaculum non immerito dici posset. Quare eruditum imprimis, doctumquè, a e omnibus partibus absolutum opus studiosis perutilè censeo, dignūque cum his, tum aliis de causis, vt publice edatur, existimo. Hanc autem concessionem manu propria scripti, subscripsi què. Romæ Anno Salu. 1600.

*Antonius Persius Materanus V. I. art. & S. Theologiae
D. inter omnes minimus.*

Imprimatur, si videbitur Reuerendissimo M. S. P.

P. Episcopus Iserniensis Vicef.

Imprimatur

F. Gregorius Seruantius Mag. & Soc. Reuerendiss. P. M. Sac. Pal.

SANCTISSIMO PATRI
ET D. N.
CLEMENTI VIII.
PONT. MAX.

*Thomas Bozius Congregat. Oratorij Presbyter
Sempiternam Felicitatem.*

AT VRA humana tota omni in re, *Cap. 1.
Ex quo Ec-
clesia San-
cta est to-
tius Mun-
di Regina
iure natu-
rali, ac di-
vino.*
atque omni momento sic appetit Deo coniungi, vt hoc inseparabiliter essentia ipsius ingenitum, fluensq; ab illa eidem iugiter dominetur; neq; fingi possit pūctum, resve, quo possit velle in

eum non ferri: contra semetipsam pugnat, si quando nolit eo ferri: somno vacat, vt obediat eius iussis, vegetior ad illa explenda exurgat. Verum non potest hoc assequi, nisi eodem iure, omni in re, omni momēto velit parere Ecclesiæ Sāctæ, siue esse è populo Dei, ac veluti illius Ciuem quælibet agere. *Neque enim potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.*

*Cypr. de v-
nit. Eccle.*

Quocircà hæc toti humanæ naturæ omni in re, atq; omni momēto similiter eodē iure naturali, ac diuino nobis ingenito dominatur. Quod Sācti oēs, ac Doctores omnium maximi perpetua doctrinæ successione tradunt. Hinc, siquādo illi vlla in re nō obeditur, turbata humana natura necessariò nascūtur turbæ, iniuriæ, rapinæ, seditiones, bella, vastationes, & omnium ruinæ. Stare enī nequit, nisi in loco cōcupitæ quie-

L. I. de acq.
rer. dom.

Cap. I I.

I. Cor. 3.

Rom. 8.

Cap. I I I.

tis vltimo, qui est Deus, aut in semita ad illum du-
cente, quæ sola Ecclesia monstrat. Ac licet cæca, sentit
tamē intimē, quæ sibi repugnant. Hoc scilicet ius ve-
hemētissimæ propensionis, à Deo ingenitum, non mo-
do cū genere humano, quod ait Caius, processit, sed
illi est coessentialē. aliud adhuc secundo loco, ius na-
turale intimē fluēs ab ipsis rerū naturis, ipsisq; à Deo
ingenitum est, vt homini seruiāt tendenti ad Deum.
nihil namq; est creatum, quod ex tota essentia sua nō
ad hunc vniuersalem finem sit factum, fiat v; neq; est
punctū, quo possit vllō iure seruire in alium finē, qui
non seruiat omnino huic omnium finium fini; sit con-
tra omnium rerum naturā, sit cōtra ius illis immuta-
biliter innatū, cui sunt inēuitabiliter illæ subiectæ;
ac proinde Ecclesiæ Sanctæ mundi reginæ eodē iure
subiectæ, cum nihil seruiat in Deum tendenti, nisi
aperiant aditum ad illum clauēs regni cælestis, quæ
datæ sunt Petri successoribus Ecclesiæ Pastoribus su-
premis. Hinc legimus, *Omnia vestra sunt, omnia cū illo*
nobis donauit, Iure quidē. nam tertio loco veluti qua-
rumlibet rerū diuinitus infuso, ac naturali iure sunt
diuersi gradus, sic hominum quoque, ad explicandā
potentiā, sapiētiam, bonitatemq; diuinam. Hinc ne-
cessario sunt ex hominibus sciētes, nescientes, poten-
tes, ac non potentes; ac proinde qui possunt, ac sciunt
infallibiliter homines perducere ad Deū, singulasq;
res eodem modo ordinare. Ab initio quidem Deus
Adamo, Noe, posterisq; eorum delectis ingenuit su-
pernaturalem scientiā, potestatemq; ab æterna sapiē-
tia, siue æterno potentiæ paternæ caractere, qui sin-
gula quæq; ordinat, participatam. Deinde eandem
Clericis, Sacerdotibus, Episcopis, Episcoporumq; Epi-
scopo

scopo indelebilitér ingenerat, ac supra intellectus,
 potentięq; naturalis metas attollit illos, *Quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei vini, quę est colū-* *Act. 20.*
na, & firmamentū veritatis, Idcirco excidunt, & cor- *1. Tim. 3.*
ruunt in tenebras viri quavis rerum scientia præpol-
lentes, qui Dæmonas rerum naturalium cognitione
excellētissimos imitati, nō subiiciunt hanc Ecclesię
Sanctę, In captiuitatē redigentes omnem intellectum (*id est*
volūta omne intellectum, & omnem intellectum), *in ob-* *2. Cor. 10.*
sequiū Christi, qui est splendor paternę glorię, figura (*Græ*
cę character, vnde noster participatur) *Substantię eius*
portās omnia verbo virtutis sue. Ordinatissimē vniuer-
 sa. Nam quarto locō Deus, vt homines ad ipsum per- *Cap. IV.*
 ueniāt intime cuncta naturalia mouet, Angeli singu-
 lis rebus præsidentes ad hunc finem legē sempiterna
 quibuslibet creatis præsunt, & Christo homine (vt Sā-
 cti Dionysius, Iustinus, Irenęus, Clemens, alijq; om-
 nes tradunt) iubente, singula quęq; ordinant, dant,
 tollunt humanarū rerum varia vicissitudine, vt hoc
 iure perducant homines ad Deum; ad quem semper
 illi aspirant, ad quem cuncta tendunt, & ad quem so-
 la scit, ac potest Ecclesia Regina euehere mortales.
 Nō enim satis quasvis doctrinas, & artes callere, sed
 ijs vti est necesse eo modō, quem sola scit in tempore
 Ecclesię Sāctę clauis, & character, qui vel solo aspe-
 ctu Dæmonas fugat, mentes purgat, & occultorū no-
 ritia licet reluctātes, quod suo loco dicetur, illustrat.
 Hinc legimus, *Vniuersa, propter semetipsum operatus est* *Prou. 16*
Dominus, & Pater vsque modo operatur, & ego operor. *Ioan. 5.*
 Cum Deus itaq; cūcta efficiat, ac moueat intime, An-
 geliq; ordinent immutabili, atq; interna legē rebus
 præsidente, vt homines ad Deum perducant, eodem
 iure,

iure, ac lege præiudet eis sola ad illa per duces mundi
 Regina, cuius Pastori est dictū, diciturq; quotidie,
Matth. 16. *Super te edificabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præ-*
ualebunt aduersus eam, & tibi dabo clauēs (quæ sunt ex-
dem cū charactere) regni calorū, & dabo illi potestatem,
Apos. 2. *(ἐξουσίαν dominium despoticū) super gentes, & reget eas*
in virga ferrea, & tamquam vas figuli cōfringentur, sicut
& ego accepi à Patre meo. Quocirca ad inferorū portas
pertinet, quodcumq; non subiicitur Christi Sponsæ.
ab illa se abiungens, qua parte se abiungit, est in Dæ-
monis, & omnium malorum potestate. Atqui non est
super terram potestas, quæ comparetur ei, qui factus est, ut
nullū timeret, omne sublime videt, ipse est Rex super vniuer-
sos filios superbia. Sola tāta Reginæ supernaturalis po-
Iob. 4. *testas illi imperat efficiens, ne sterilitates, morbos, pe-*
I. Bonum, *stes, terræ motus, turbines portētoſos, inundationes,*
& potestas *incēdiaq; immittat; immittuntur, ea contēpta. & quā-*
in homines *do non potest potestas naturalis hominū vitā tueri*
deriuata p *aduersus illū, singulos, vbi libitum fuerit, occisurū*
Ecclesiam *secumq; ad infera perductūrum, potestas supernatu-*
Sanctam. *ralis Ecclesiæ Sanctæ per merita, & preces vim defu-*
mentes à Christi corpore oblato, ac per Angelos ad-
ministrōs, charactereq; participatum penetrāstotius
Orbis creaturas (ait S. Cyrillus) eam tueretur, atq; hoc
primum bonum, ac potestas in humanū genus ab Ec-
clesia Sancta. Huic secundum succedit, nō potest po-
testas naturalis homines tueri aduersus dæmonem,
ne adducat illos in perpetua Nabuchodonosori sese
in bestiā mutatum verē credentis deliria, vel in Sau-
lis, aliorūve huiusmodi furōres, quod exoptat hostis
ille, & efficere valet veneficijs adhibitis, & humori-
bus corporum perturbatis. Ecclesia Sancta Orbē ter-

ræ cōplectēs supernaturali potestate, potestati natu-
 rali opem fert, ne in hæc mala corruat. Tertiū sequi- *III.*
 tur. non potest se cōtra illum tuēri, nè præcipitur p
 humorum concitationem, maleficia, præstigiaq; in
 facinora Neronis, Domitiani, Læstrygonum, Cyclo-
 pum Sola Ecclesię Sanctæ potestas efficit ne id cōtin-
 gar. Quartū vero est. Cum iugi coessentialiq; appe- *IV.*
 titu homo quærat Deum cognoscere, illi assimilari,
 in quibus est finis naturæ, nō potest hoc. neq; est pun-
 ctum, quo cōtrarius ei non sit, affirmetq; absurda de
 illo contra lumen naturæ absq; infallibili doctrina
 & potestate supernaturali Ecclesię Sanctę, seu gratia
 Dei. Quamobrē nullibi conquiescit, numq̃ suæ natu-
 ræ, iuriq; ab hac iugiter fluēti satisfacit, nisi in omni
 re, atq; omni momento supernaturalem finem, viāq;
 in illum nanciscatur; necessarioq; hanc licet ignara
 vult, sine qua finem naturalē, quem videt, non habet:
 quod si illā sciret, eliceret appetitionis actum. bonū
 namq; semper vult, maximē autem maximum, quale
 est supernaturale; quod solum totā capacitatem na-
 turæ explet, à cuius fine finis naturalis diuidi ab ap-
 petentibus non potest; sed vt noscens appetat, habe-
 atq; illud, Quinto loco habet à Mundi Regina, quæ *V.*
 vel inuitis, ac remotissimis opem fert, ac proinde di-
 mouet oīa mala, affert oīa bona, potestatemq; ad illa,
 ob id huius res, loca, personas, iussa q; spernens totius
 Orbis bona, ordinem, compagemq; impugnat; adi-
 tum facit ad omnia mala; quod probè sciens S. Petrus
 non tēporalia, quæ nihili faciebat, spectans Ananiæ,
 Saphiręq; mortē immisit; deus verò, vt alia taceamus,
 omnes, vt videbimus, clades inducit: tanti est vlla in
 re Christi, & Ecclesię sponsæ lædere maiestati. quas
 ob

ob causas non potui non occurrere vna cum pueris
Hebræorum Christo Regum Regi descendenti vna
cum suis è monte Oliuarum, secumq; deferenti pote
statis, ac sapiëntiæ supernaturalis oleum, (quod aiunt
S. Augustinus, Arator, Amenus, & Beda) neque po
tui non clamare. *Benedictus qui venit Rex in nomine
Domini.* Nec fuit cor saxo durius videnti quot mala
oriuntur, nisi dicamus Christum, vel Ecclesiam San
ctam omnibus naturæ humanæ bonis diuino, ac na
turali iure dominari. Nam dicentibus Christo.
Magister increpa discipulos tuos, Hic respondit. *Si hi
tacuerint, lapides clamabunt.* Ad summam nil boni po
test potestas humana sine Ecclesiæ Sanctæ potestate.
Omnis humana ad bonum potestas nõ est immédia
tè a Deo, sed intermedia potestate Sponsæ Christi.
Ab hac sunt omnia bona in terris; cui cum præsideât
Sacerdotes, merito cum sapientibus cunctis dixit S.
Ignatius, *Sacerdotium est summa omnium bonorum, quæ
in hominibus consistunt.* Tanti autè Sacerdotij, tantæq;
Reginæ cum S. V. teneat eminentissimam Sedē, quæ
vocatur fons, apex, caput, Solque totius Regiæ & Sa
cerdotalis potestatis, ei que omne bonum debeat, ob
idà me minimo libellus hæc explicans defertur
ad B. V. collocatam in altissimo culmine actionis,
contemplationis, & virtutum, quibus Ruthenos ad
Boreā, Ægyptios ad Austrum in sinum matris Eccle
siæ reduxit; Reges Occidentis maximos pace deuin
ciens feralissima bella extinxit; Turcas ab Ortu, Ar
cto, Notho irrumpentes auxiliari ope repressit; vn
diq; hoc anno Iubilæi ad omnium bonorum fontem
mortales ab Orbe ad Urbem trahit. Inde humilia re
spiciens mihi benedicere, ac precari ne dedignetur.

SVMMÆ CAPITVM ET RATIO ORDINIS T O T I V S.

VS Status est unum fieri cum Deo. Cbristus Ecclesiaque una cum Deo sunt. Huic eadem cum Christo in omnia mundi temporalia propter Sacerdotium corona, & Regia potestas, à qua sint qualibet humani generis bona, ac pendeat omnis omnium mortalium legitima potestas. Epist.

L I B E R P R I M V S

Inquiruntur, ac traduntur descriptiones iuris naturalis ac diuini, Ecclesiæ, potestatis, ac libertatis, generatimque explicatur perpetuitas doctrinæ perpetuis simul euentibus, & actibus confirmatæ.

Atura humana appetitu coessentiali, quod est ipsius ius naturale, ita fertur in Deum, ut stare haud possit, nisi in eum tendat. Atque hoc ius status bellus est Aristoteli, qui ab hac via recedit, non potuit affirmare ille, ut Philosophus naturalis supernaturalem beatitudinem. videtur eam cum gentibus alijs nouisse ex narrationibus

Summa Capitum

nibus antiquorum traditis à posteritate Noe. sine supernaturali directione, neque naturalis, neque supernaturalis felicitas, seu finis potest obtineri ex prima natura humana institutione.

Cap. I.

In Ecclesiasticis solis est Potestas supernaturalis ordinandi humanam naturam in finem, vel felicitatem tam naturalem, quam supernaturalem. hi soli habent clauim potestatis, scientieque hanc laici quamuis baptizati non habent. quid sit Ecclesia, & Ecclesiastica potestas.

Cap. II.

Cum finis det medijs amabilitatem, mensuram, & ordinem potestas Ecclesiastica, quae scientia, potestatisque diuina habet clauim, praescribit omnibus medijs, quatenus appetenda, & habenda sint, vel fugienda.

Cap. III.

Naturali iure externa magis sunt, ut seruiant humanae naturae, quam sibi, humana natura magis est, ut seruiat humanae naturae supernaturali, quam sibi, ac proinde naturali iure omnia seruiunt Ecclesiasticae potestati. nam cuncta ordinem volunt.

Cap. IV.

Iure diuino, naturali, non est nisi una Resp. optima secundum naturam toto orbe terrarum: quod Aristoteles aiebat, ac proinde humana natura naturali appetitu vult ex hac esse. non intelligitur perfectus coetus humanus populusve esse absque Ecclesiastica potestate. una est ciuitas. Ecclesiastici sunt partes eius supereminentes essentiales. cuncta temporalia sunt Christo directissime iure naturali, ac diuino subiecta.

Cap. V.

Directe ordinat Ecclesiastica potestas, licet per alios ordinet, sicutque verè Imperatoribus, Regibus, ac Principibus iura sua, potestates distincta, actus, ac leges, & Pontifex habeat duntaxat ius in ordine ad Deum, & aliquid boni verique scientiae agantve quicumque ei non parent. obligatus est Episcopus inspicere secularia, & cum opus est, iudicare. Describitur libertas, ac potestas Ecclesiastica. per eam dantur virtutes, amplioraque & stabiliora bona.

Cap. VI.

Is maximè facit, quod vult; qui facit, quod Deus vult. posse desicere à dominio, defectus est domini, quid sit dominium. Cap. VII.

Ecclesia iure diuino, ac naturali directè imperat vñibus omnium rerum, atque omnem potestatem, dominiumque omnium rerum gubernandarum iustum continet. Respondetur obiectionibus quibusdam. & auctoritati Sancti Augustini omnia comprobantur.

Cap. VIII.

Quam

Summa Capitulum

Quam sanctus sit ordo Ecclesiasticus, & quomodo non erret, in suis decretis. secularis ab ordine Ecclesiastica precipue est corrupta natura. distinguuntur aliquot quaestiones, ac medium formale opinionis nostra operitur.

Cap. IX.

Referuntur sex tempora ab exordio mundi, creationeque Angelorum; de quibus constat supernaturalem potestatem cunctis naturalibus, ac temporalibus dominari, liberamque esse quoad personas, loca, & tres suas.

Cap. X.

Argumenta de diuinis scripturis summatim collecta, quibus probatur temporalia cuncta, temporaliamque Principes in omnibus esse Ecclesiastica potestati subiectos.

Cap. XI.

Recensentur Sancti Patres, ac Doctores, qui ab ipsa Christi aetate usque ad S. Bernardum perenni, atque de manu in manum tradita doctrina scripserunt Episcopis, ac Pontifici summo esse in omnia temporalia regiam, ac supremam potestatem.

Cap. XII.

Recensentur Doctores scholastici, qui usque ad aetatem nostram de manu in manum tradiderunt eadem doctrinam.

Cap. XIII.

Ufus Ecclesiastica potestatis in omnia terrena, temporalia, Regna, & imperia mundi totius, ab ipsius mundi ortu summatim notatus, qua ostenditur Christum, sponsamque ipsius Ecclesiam, cum Pontificibus, & Praesulibus suis iure summo omnibus temporalibus dominatos, ac dominari.

Cap. XIV.

LIBER SECVNDVS

Speciatim referuntur modi, quibus Christus est omnium creaturarum tam spiritualium, quam temporalium Rex supremus in singulis quibusque ordinandis, & quibus modis imperium tantum tradatur Ecclesiasticis à Christo, & Deo.

Vanta sit Daemonum potestas in humanam naturam nisi Christus Dominus noster obfisteret, huic ob Daemonum potestatem nulla esset bona cogitatio, nullus actus bonus, nullus domini bonus usus, ac quomodo id efficere y queant, ac per Christum cuncta in terris ordinentur.

Cap. I.

Ec.

†† 2

Summa Capitulum

Ecclesia Sancta mundi Regina per Exorcista ebaracterem, sacramentaliaque Dæmonas fugat, ne bonos animorum impulsus impediant, malos immittant, aut aliquid hominibus noceant; per donum virtutis, vel potestatis idem efficit, punitque contumaces ad alios à criminibus obsterrendos. Per sacramenta Dei filios efficit, bonos impulsus infundit, per merita preces, & oblationem corporis Christi omne in terras bonum derivat, malum fugat.

Cap. II.

Argumenta ad comprobationem superiorum desumpta è Sanctis Patribus, ac Doctoribus supra allatis.

Cap. III.

Argumenta ab Ethicis, & Politicis, principijs deducta.

Cap. IV.

Argumenta Theologica idem probantia.

Cap. V.

Iure naturali, ac diuino est vnus totius orbis supremus Monarcha.

Cap. VI.

Cum velint entia bene disponi, ideirco necesse est, vt sit in qualibet vniuersitate vnus Princeps, ac multa ad vnum reducantur, secularesque potestates ad vnā, auctoritatesque afferuntur id probantes.

Cap. VII.

Multis probatur testimonijs diuina scriptura, sanctorum, & Gentium, Sybillarum, Christum, simul atque est conceptus, & natus, fuisse omnium supremum Regem.

Cap. VIII.

Multis probatur testimonijs diuina scriptura, & sanctorum, Christum priusquam nasceretur, fuisse omnium supremum Regem.

Cap. IX.

Plurimis diuina scriptura, sanctorumque testimonijs explicatur nihil fieri ab vlla creatura, nisi Christo homine singillatim sic ordinante, cum sit omnium rerum, veluti homo speciosus forma, præ filiis hominum Rex, & Dominus post Deum supremus.

Cap. X.

Inter omnes gentes celebres ab ortu mundi publica semper testimonia fuerunt, hominem celo demissum fore omnium creaturarum Regem summum SS. Patrum, Bernardi, ac Thoma noua ad id testimonia proferuntur.

Cap. XI.

Probatur multis Christum dum vixit exercuisse Regiam potestatem, & quinque obiecta confutantur.

Cap. XII.

Multis probatur à Christo Ecclesiae, Ecclesiasticisque communicatam fuisse eandem, quam ipsae habet, regiam potestatem.

Cap. XIII.

Explicatur modus eminentior, quo communicatur, ac derivatur à Deo

Summa Capitum

Deo, Christoque Regia potestas in ordinatos, testimoniaque multa ad hoc afferuntur. Cap. XIV.

In quantâ, & quot mala corruerit humanum genus à supernatura li ductus recedens; atque ut maxima pernicie sua in Daem- num potestatem miserrime deuenerit. Cap. XV.

A characteris impressi aspectu solo Daemones ausugiunt. hic se ipso purgat, & illuminat. Clerici sunt Reges potestati summæ con- figurati. quantus Ecclesiasticis honos debeat. Eorum pote- stas imperitis nota. Cap. XVI.

Afferuntur testimonia consilij Neapolitani, Vasquij Hispani, Rebuffi Galli, & Sacrae Rotae Romanae dissimulantis Cleri- cos non posse Laicis subijci ab ipso Pontifice summo; quod iuris di- uini sit ipsorum libertas. Cap. XVII

LIBERTERTIVS

Explicantur speciatim modi, quibus Ecclesiasti- ci bona omnia deriuarunt, deriuant, ac deri- uabunt in omnem temporalem, ac spiritualem creaturam.

Christus uenit, ut recapitularet cuncta in antiquum statum, quo idem simul erat omniū Pater, Sacerdos & Rex ueluti fuisse Adamus & Noe; lateq; ostenditur ob actus, fidem, doctrinamque suam clericos Christia- nos siue Ecclesiasticos ab ortu mundi ac multo magis post Chri- stum natum Patres, Sacerdotes, ac Reges. Cap. I.

Explicatur latè Clericos Christianos esse per administrationem sa- cramentorum Parentes, Reges, ac participata diuinitatis pote- state admirabiliter Deos & Datores omnium bonorum animi, corporis, atque externorum. Cap. II.

Summatim recensentur bona animi corporis atq; externa quæ ad- fuisse cunctis supra tractus Rheni Danubijq; positis & insulis adiacentibus, Grecia, Gallia, Hispaniaq; ipsi Pontificum summo- rum Episcoporum & Sacerdotum studio & laboribus è quibus sit uoluisse participata diuinitate admirabiliter Deos, sapientia ma- gistros

Summæ Capitum

gistros, parentes, & Reges.

Cap. III.

Cum spectet ad parentes, Regesq; optimos, ac vera Reges alero filios, qui se alere haud queunt, eandem potestatem dignitatemq; bonaq; ipsi relinquere, tueri bona animi corporis atque externæ; idque præstiterint, ac præ cunctis præstent Pontifices summi, Episcopi, Sacerdotes, & Clerici, hinc fit hos reuere esse parentes ac Reges.

Cap. IV.

Cum Sacerdotes conficiant Christi corpus in terris, eiq; clerici seruiant, à quo in terris sunt omnia bona naturalia & supernaturalia, maximèq; hæc per illud stabūt glorificata, hinc fit sacerdotes & clericos esse participata diuinitate Deos, parentes maxime, & vere Reges, quibus omnia subijciuntur. Cap. V.

Cum legis antiquæ omnia fuerint umbræ eorum, quæ sunt in Euangelica lege; & antiquis Sacerdotibus fuerit amplissima olim potestas data supra omnem secularē multo maximè nostris aderit.

Cap. VI.

Bona Sacerdotum, & Clericorum quæcumque sint, magis sunt pauperum, quam bona saecularium, magisque seruiant id quod dicitur vende omnia quæ habes & da pauperibus, ideo præ cunctis maxime omnium domini ac Reges, minimèque omnium in malum maximè in bonum & Deum omnium Reges. Cap. VII.

Christus adhibuit, adhibendamque duxit, ac iussit à suis vim compulsum.

Cap. VIII.

Argumenta quibus ostenditur iure naturali. suoq; adesse Ecclesiasticis vim compulsum, qua valeant supra omnem potestatem positam in terris, compellere alios ad officium suum faciendum.

Cap. IX.

LIBER

LIBER QVARTVS

Examinantur, atque afferuntur externa testimonia probantia speciatim, quoad diuinæ Scripturæ loca Ecclesiasticam libertatem, quoad alia tùm hanc in primis, tùm potestatem.

Otestas naturalis, seu temporalis, sine opè supernaturalis est nulla, neque est immediate à Deo. quid hæreticum dicatur esse in hac controuersia, licet possit, ob scandalum tamen Ecclesia non aufert infidelibus dominia sua, & quodnam sit scandalum tale. Cap. I.

Iure antiquo diuino templa erant exempta, ac multo magis, nostra maxime vero personae. Cap. II.

E Psalmo 104. SS. Hieronymi, & Gregorij auctoritate probatur Ecclesiastica libertas, personarum, rerum, seruorum. Cap. III.

Cum sanctificati sint Ecclesiastici Ecclesiasticaq; & his seruentia ad actus publicos religionis: Ideo nefas est alijs non sanctificatis ad illos actus eorum delicta vel Ecclesiastica, & his seruentia cognoscere iudicare. Cap. IV.

E factò Pharaonis, & Iosephi confirmatur Ecclesiasticam libertatem iuris esse diuini. Cap. V.

E Leuitici verbis, conciliorum, Pontificumq; interpretatione aperitur liber as esse res sacras iure diuino, ac proinde etiam personas, & quaecumque pertinent ad has personas, quamuis quoquin sacrae baud essent. Cap. VI.

Cum iure diuino sint alendae è publico Ecclesiasticae personae quidquid ad hoc consecratur, iure diuino est ab omni alio iure liberum atq; exemptum, ex interpretatione conciliorum, Origenis, SS. Pauli, Cypriani, Augustini, Hieronymi, Chrysostomi, Epiphani, Thomae, Alexandri Halensis, ac Caietani. Cap. VII.

E verbis ac factis Christi, cum tributum soluit cap. 17. Matth. com probatur Ecclesiastica libertas generatim quoad omnia ex interpretatione SS. Hieronymi, Gregorij, Augustini, Procopij, Bedae, Anselmi, Hugonis, Dionysij, Caietani, sanctorum Thomae, Bon-

Summa Capitulum

nauenturæ; Richardi. Cap. VIII.
 Probatur idem ex illis Christi verbis, reddite, quæ sunt Caesaris
 Cesari, & quæ sunt Dei Deo, atque ex interpretatione sancto-
 rum Augustini, Hieronymi, Anselmi, Bedæ, Prosperi, Hago-
 nis, & Dionysij. Cap. IX.
 Argumenta desumpta ex argumento ab aduersarijs adducto cap. i. 3
 Epistolæ ad Rom. ex interpretatione SS. Nazianzeni, Ber-
 nardi, Primasij, Augustini, Symmaci, Anselmi, Hormisdæ,
 Nicolai primi, Leonis primi, Gregorij vj. Basilij, Chrysostomi,
 Graecorum, Dionysij Carthusiani, & aliorum. Cap. X.
 Argumenta deducta ab Ecclesiasticæ potestatis natura, ortu, atq;
 ipsa ordinatione ex adducto capite. Cap. XI.
 Argumenta & testimonio SS. Pauli, Ambrosij, Dionysij Areopa-
 gitæ, Constantini magni, Nazianzeni, Gregorij magni, & ar-
 ca dignitate, & exemplo Noe, & quibus concluditur, non lice-
 re secularibus illa de re, & actione Ecclesiasticorum cognosce-
 re. Cap. XII.
 Argumenta desumpta ex argumento aduersariorum ab Epistola
 1. cap. 2. S. Petri, ex interpretatione SS. Iustini, Ambrosij, Augu-
 stini, Bernardi, Thomæ, Dionysij, & aliorum. Cap. XIII.

LIBER QUINTVS

Afferuntur adhuc multa externa testimonia, si-
 mulque. Refelluntur multa obiecta, & in ad-
 uersarios retorquentur.

Argumenta deducta, ex illustrissimis exemplis antiquo-
 rum patrum SS. Babylonæ, Chrysostomi, Ambrosij, Syne-
 sij, & quibus probatur Ecclesiastica libertas, ac potestas
 supra omnem Imperatoriam potestatem, quoad personas
 templa, ac res etiam sacculares. II. Cap. I.
 Argumenta desumpta & constitutionibus Conciliorum, Ephesini,
 Romanorum, Lateranensium, & Tridentini. III. Cap. II.
 Argumenta desumpta & Pontificum Romanorum testificatione.
 Cap. III.

Argu-

Summa Capitulum

- Argumenta desumpta è testimonijs Imperatorum Constantini patris, & filij, Theodosij iunioris, Iustiniani, & Caroli Magni, & omnium iuriconsultorum sibi repugnantium, si velint aliquid contra Ecclesiasticam potestatem sentire in rebus illis alioquin prophanis, quae ad clericos illo modo spectent.* Cap. IV.
- Argumenta desumpta ex confessione Imperatorum Gentilium & Haereticorum, cum sanae mentis fuerint.* Cap. V.
- Argumenta desumpta ex eo, quod aduersarij dicunt, non esse legem diuinam, quae asserat hanc libertatem, ex eo quod S. Paulo contigit.* Cap. VI.
- Argumenta desumpta ab eo, quod aduersarij dicunt, in Ecclesia primitiua non fuisse Ecclesiasticam libertatem, atq; ex ijs, quae Iustinianus decreuit.* Cap. VII.
- Argumenta desumpta ab argumentis aduersariorum dicentium à sanctis praestita tributa saeculari potestati, dictisque sanctorum Ambrosij, & Vrbani Papae.* Cap. VIII.
- Argumenta desumpta ex eo, quod aduersarij citant sancti Thomae, Gregorijque auctoritatem.* Cap. IX.
- Recensentur Theologi, & Canonistae, qui tradunt Ecclesiasticam, potestatem saecularem, rerumque Ecclesiasticarum libertatē, sanciri iuri diuino.* Cap. X.
- Argumenta desumpta & collecta è multis quibus seruos, & patrimonialia clericorum bona probantur esse immunia diuino, ac naturalis iure.* Cap. XI.
- Argumenta aduersus eos qui tollunt Ecclesiasticam libertatem, quod asserunt Iudices Ecclesiasticos esse suspectos in causis proprijs, ac posse compelli, ut à laicis Iudicibus permittant iudicia propria cognosci.* Cap. XII.
- Argumenta, quibus ostenditur, peius agi cum laicis quoad ipsa saecularia, cum subiiciuntur saecularibus, quoad ipsa saecularia, quam cum subiiciuntur Ecclesiasticae potestati.* Cap. XIII.
- Cum laici manus iniiciunt in sacra, ut ex his aliquod crimen aboleant, tunc incurritur in crimina maiora Deo sic permittente, quod ordo ab ipso positus fuerit euersus, atque illinc etiam gentium ruinae regnorumque oboriuntur.* Cap. XIV.
- Argumenta deducta ex Epistola S. Gregorij, quae ab aduersarijs citatur, & qua sanctus Ecclesiasticae libertatis oppugnatores haereticos, schismaticos, Ecclesiae persecutores, similes Neroni, & Diocletiano, portas inferi, destructores Imperij, multisque huiusmodi vocabulis appellat.* Cap. XV.

LIBER

LIBER SEXTVS

Confirmatur eadem libertas, ac potestas relatis atque examinatis omnium gentium moribus, ac legibus ab ipsarum gentium dispersione repetitis, & ruinis eorum qui oppugnarunt illā. & quinam Martyres eam suo sanguine confirmarint.

*V*s naturale est triplex, commune cum naturis omnibus, commune cum animantibus, commune cum omnibus gentibus. Ab hoc ultimo proficitur humana natura. Duplex est perfectio naturalis, & supernaturalis, cum ratio humana non possit comprehendere singularem contingentia, diuinitus homini datur donum scientiae consilijque & ad alios regendos sapientiae gratis datum. principium practicum primum actionum humanarum per se notum est illud, Deus est colendus prae cunctis: hinc sacerdotum, qui pertinentia ad hoc principium sciunt, potestas summa, ac libertas personarum sacrarum, locorum rerumque: his seruientium sancita iure gentium coeua hominibus, quod est ipsis proprie, maximeque naturale.

Cap. I.

Potestas summa, & libertas sacrarum personarum, quoad ipsas, quoad loca, & res personis sacris seruientes, est ante omne humanum genus & coeua generis humano, quod exemplis Angelorum, Adami, Caini, posterorum Seth, Noe, Semique comprobatur. castitas, & mansuetudo maxime ex igitur à sacris viris, & mira in hanc rem de elephanto.

Cap. II.

Recensentur singulae totius orbis gentes palamque fit è primæuo tempore penes earum sacerdotes fuisse omnium summam, regiamque in omnia tam saecularia, quam sacra potestatem. E quibus fit iure gentium primæuo, quod est homini proprie, & maxime naturale, sacerdoti esse in omnia summam, regiamque potestatem.

Cap. III.

Recensentur omnium gentium toto orbe terdarum iura, è quibus ostenduntur.

offen-

Summa Capitum

ostenditur fuisse illis immutabili lege templa libera, tutaque ad illa confugientium, vel in his depositorum perfugia, ac de aris, lucis, montibus sacris, & Asyis, & quibus colligitur, haec esse iuris maxime naturalis gentium primaevi, & diuini. Cap. IV.

Late aperitur, ac singillatim probatur ex institutis omnium gentium primitias, decimas, & optima quaeque omnium rerum, praeterea vero primos honores deberi sacerdotibus ex omnium gentium primaevio, ac maxime naturali iure neque quidquam transigi olim consueisse, nisi de voluntate sacerdotum, quae lex maxime à Christianis observanda probatur: observatio, quid egerit Daemon Christo concepto inter gentes. Cap. V.

Late probatur Hebraeorum sacerdotibus ab Abrahamo usque ad Christum fuisse a plerisque omnibus Regibus inimicissimarum gentium conservatam suam libertatem, regiamque in suos potestatem, ab Amorrhaeis scilicet, Philistaeis, Aegyptijs, Syris, Idumeis, Babylonijs, Persis, Graecis, Romanis, atque innumeri horum potestati subiectis populis admirabili quadam providentia Dei, quibus conficitur esse aeterni, immutabili, ac naturalis iuris Ecclesiasticorum praesulum in suos Regiam potestatem, libertatemque quoad personas, loca, & res sacras, neque imminui iure ordinario posse per ipsum Pontificem summum. Cap. VI.

Ostenditur post obitum Christi late amplificatam Ecclesiasticam potestatem, cumque fuerint nonaginta tres, tum legitimi, tum non legitimi Imperatores Romanorum praeter Decem, qui conarisunt ausi Episcoporum potestatem in Christianos minuire vltimo modo, sed multi conservarunt, ac tutati sunt multis modis. Cap. VII.

Libertas & potestas Ecclesiastica est iuris gentium maxime hominibus naturalis, ac primaevi deducti per eundem necessariumque consequentiam à primo principio actionum humanarum practico, ac proinde est ac fuit impertissimis gentibus notissima. ac retorquetur argumentum, quo saeculares utuntur, dicentes esse iuris naturalis iura sua conservare ac tutari. Cap. VIII.

Aristoteles maxime quaeque Sacerdotibus danda in Rep. decrevit, & quales voluit esse in Repub. qui illam moderantur, talemque esse universitatem sacerdotum comprobatur. Cap. IX.

Quicumque ab Ecclesiastica potestate maxime recedunt, & maxime Daemonibus appropinquant, & inferorum portas aperiunt, quod scriptura diuina, auctoritatibus & eventibus comprobatur. Cap. X.

Quicum-

Summa Capitum

Quicumque Principes insensu fuerant Ecclesiasticae potestati, ac libertati pro modo culpa exciderūt à statu felicitatis quoad quinquē quoad se, quoad liberos, quoad agnationem, quoad nobilitatem subiectorum, quoad populos subiectos. ac primo de imperio occidentali Romanorum. Cap. XI.

Orientalis Imperatores quicumque usque ad Carolum magnum, violarunt Ecclesiastica iura, in easdem calamitates cum superioribus incurrerunt; & idem contigit Longobardorum Regibus quoad se, liberos, agnationem, nobiles, ac populos subiectos. tum nonnulla obseruanda in euentibus horum Regum memorantur. Cap. XII.

Referuntur summatis cuncta euenta Imperatorum Occidentaliū quoad se, filios, agnatos, nobiles, ac populos subiectos. Cap. XIII.

Referuntur cuncta euenta Hispanicae cladis, causaeque illorum, cum fuere ab Arabibus occupatae, & cur ex alijs in alias agnationes germinauit illarum regna transferantur. Cap. XIV.

Recensentur Martyres, qui pro tuenda Ecclesiastica potestate & libertate occubuerunt. & quid spectarunt illi, spectandum est cum pro illa certamen subitur. Cap. XV.

ILLVSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO
S. R. E. CARDINALI
PETRO ALDOBRANDINO

*Ius status est vnum fieri cum Deo. Christus Ecclesiâq;
vna cum Deo sunt. Huic eadem cum Christo in om-
nia mundi temporalia propter Sacerdotium corona,
& Regia potestas. à qua sint qualibet humani ge-
neris bona, ac pendeat omnis omnium mortalium le-
gitima potestas.*

Onorum temporalium statum, iuraq; il-
lius non aliunde esse, & pendere diuino,
ac naturali iure directius, quàm à statu
ecclesiasticæ libertatis, & potestatis
cuncta propè euenta ab exordio mundi
repetita, naturaliumq; rerum cursus a-
pertissimè ostendunt. Suffragantur huic
veritati argumenta vndecunq; conqui-
sita. Illud nanq; gentes crediderunt, à
Deo deriuari bona cuncta in humanum
genus non potissimum per aliarum rerum studia, vel artes, aut
eos, qui diligenter his operam suam darent, sed per illos, quos ad-
dictos rebus diuinis sciendis procurandis tradēdis antiqui Sacer-
dotes, nos passim solemus ecclesiasticos vocare. Adhūc enim fi-
nem Deus naturalia cuncta, nosmetipsos est fabricatus, ad hoc il-
le, ad hoc natura nos nostra impellit, vt Deū colamus, illi quā
maxime coniugamur. hic omniū finis: hic omniū rerū Status: hic fir-
missima & imperturbata omnino quies. Ad hunc finem quam di-
rectissimè dantur à Deo, naturaq; illius ancilla, & ab hominibus,
qui Deum Naturamq; insitam sequuntur, quæcūq; sunt natura-
lia, vel temporalia bona, quæcūq; est temporalis potestas; vt
Deo coniungamur. Sed quoniam Deo cōiungimur, quoties Eccle-
siasticæ, ac Sacerdotali potestati, ac doctrinæ obedimus, hinc fit,

*

ad

ab Ecclesiastica potestate, Sacerdotioq; cuncta in humanū genus bona dimanare, ipsamq; temporaliū bonorum copiā, temporaliū potestatem, qđ vt intelligamus ita cōmodē videtur explicari posse.

Altissimus naturæ totius Artifex (PETRE ALDO BRANDINI Card. amplissime) est maxime sibi vnus, ac maxime stat, licet in eo distinctissimæ sint tres personæ. Post Deū Christus (quem non modò Hebræi, sed etiā cunctæ gentes, vt secundo libro est explicatum, fore totius orbis, Vniuersitatisq; rerum siue temporalium, siue æternarū directissimum Regem prædicauerunt) est maxime Deo, sibiq; vnus, maxime stat, quāuis in eo sint duæ Naturæ distinctissimæ diuina & humana in vna persona diuina subsistētes. Post hos Ecclesia Sancta maxime Deo Christo, sibiq; vna & coniuncta maxime omniū stat in suos ordines triplici Hierarchia Trinitati respondentes distincta militans in terris, triumphās in Cælo; quæ quidem primum diuinitatis vno eodemque Spiritu ob animi bona admirabiliter, & maxime connexa cum Deo, Christoq; consistit; Nec spiritu solum quoad animi bona; sed etiam corpore cum Christo Deoq; quoad eius bona Deo, Christo, naturæq; recto appetitui, quæ ad finem suum naturalem peruenire haud potest absque supernaturali, seruitura mirabilius coniungitur per Eucharistiæ Sacramentum. Quamobrem Christus non modò caput Ecclesiæ, sed etiam corpus esse asseueratur. *Nam sumus membra eius*, ait Paulus, *de carne eius, & de ossibus eius*. Hoc propriis libris cōfirmāt Algerius, Paschasius, Guilmūdus; tradunt Irenæus lib. 3. Cyrillus Hierosolymitanus cathechesis 5. Alexandrinus cap. 15. Ioannis lib. 10. Hilarius lib. 8. de Trinitate. Atq; huc referūt verba illa Ioannis cap. 15. *Ego sum vitis, & vos palmites*, & alia apud eundem c. 17. *Rogo Pater vt omnes* (Apostoli ac Discipuli) *sint vnum sicut tu Pater in me, & ipsi in nobis, vnum sint, vt credat mundus, quia tu me misisti, & claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, vt sint vnum, sicut & nos vnum sumus, ego in eis, & tu in me, vt sint consummati in vnum*. Propter hanc igitur Ecclesiæ cum Deo Christoq; coniunctionem quoad animam, & corpus sponsa est illa, Ita, vt non possit habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem. Cyprianus ait libro de vnitæ Ecclesiæ subiiciens huius potestatem esse vt in fonte, ac sole in Pontifice Sūmo, penes quem clauis est infallibilis veritatis perducens hoīes ad vltimū suū finē. Cum sit igitur Ecclesiæ non aliud caput quam Christus, rursusq; huius, & Ecclesiæ sit idē corpus per Eucharistiæ Sacramentum necessario sequetur, vt vtriq; eadem corona Regiæ potestatis imponatur, & eadem sint bona corpori seruientia distribuenda pro diuersitate membrorum corporis, eorumq; functio-

tionibus. Nam quibus idem corpus, eadem sunt etiam bona. Quod si Christus est Rex Regum, Dominus Dominantium, simili modo Regina, ac Domina erit Ecclesia, ac si ille est Dominus omnium temporalium, Domina similiter hæc erit non tollens, sed continens, ac perficiens instar Dei temporalia, naturaliaque simul aliorum dominia. Hæc apertè Isaias cecinit. nam cum capite 60. dixisset, fore, vt ad Ecclesiam gentium fortitudo asseratur cum Regibus suis, & adorentur vestigia pedum eius, & quidquid pulchri est, ac pretiosius ei detur, ponatur in superbia, seculorum, sugat lac gentium, Mamilla Regum lactetur: & sequenti, fore, vt eius Sacerdotes fortitudinem gentium comedant, & in gloria eorum superbiant, quæ singula ad temporalem felicitatem spectare, S. Cyrillus, Procopius Gazeus, Thomas, alijque omnes tradunt, subiicit deinde idem Propheta. *Gaudens, gaudebo in Domino, & exultauit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumentis Iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis.* Hæc Isaias quæ Origenes in c. 26. Genesios, ac Tertullianus aduersus Marcionem lib. 4. ad Christum referunt, Eusebius Cæsariensis lib. x. c. 4. ad Ecclesiam, S. Augustinus ad vtrumque ait spectare, quia caput Ecclesiæ Christus, & Christi igitur corona est Ecclesiæ corona, rursus Ecclesiæ, Christi que est idem corpus, idcirco ambobus est eadem non modò Regiæ Potestatis coròna, sed etiam sunt eadem seruientia bona, quæ scilicet eo modo, quo degimus in terris, participari ab humana natura possunt, sic ille in Psal. 30. & 1. ad Cor. c. 12. ad Honoratum ep. 120. de vnitæte Ecclesiæ Catholicæ lib. 1. cap. 7. de doctrina Christiana lib. 3. c. 31. Hinc in expositione Epistolæ Ioannis tract. primo. *Sponsus, inquit, verbum est, & sponsa eius caro. Vnde scriptum est, erunt duo in carne vna, & Dominus in Euangelio: Igitur non duo, sed vna caro: & Esaias optimè docet vnum esse hos duos, loquitur enim ex persona Christi, & dicit, sicut sponso imposuit mihi mitram, & sicut sponsam ornavit me ornamento. vnus videtur loqui, & sponsum se sponsamque facit, quia non duo sed vna caro, quia verbum caro factum est, illi carni adiungitur Ecclesia, & fit Christus totus caput & corpus.* Hæc Sanctus, quin ex Hebraico vertunt alij. *Induit me Deus Iesus pro vestimento, sicut sponsum fecit me Sacerdotem cum diademate,* En vt apertè signentur in Ecclesia, quicumque vnguntur Sacerdotes coronari eadem qua Christus corona pro modo, (vt dicitur) suo. Nam & clericos primæ Tonsturæ post alios Patres volunt esse participes Regiæ dignitatis Rabanus Maurus, & S. Thom. vt infra dicitur, Ex his fit Ecclesiam,

clesiam Sanctam esse omnium temporalium veluti à se dependen-
tium Reginam, per eamque in homines cunctos, (vt iure aliquo,
quod sit consonum coefficienti iuri, & appetitioni ipsius humanæ
naturæ, habeant) deriuari bona ista temporalia propter eiusdem
corporis cum Christo coniunctionem, quin eo, qui dicetur,
modo bona etiam naturæ.

Apertè hoc etiam dixit Sanctus Cyrillus lib. Thesauri, ita scri-
bens, *Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo, cui tota
Trinitas plenissimam dedit potestatem, quem vnus trium assumpsit
in vnitatem persona transiit ad Patrem super omnem Principa-
tum & Potestatem, vt adorent eum omnes Angeli eius, quem
Principatum totum, & Potestatem dimisit per Sacramentum Pe-
tro, & Ecclesie eius.* Hæc Sanctus volens totum Principatum, po-
testatemq; quam Christus habet à Deo super omnem Principa-
tum, & Potestatem, vt adorent eum omnes Angeli eius, datam Pe-
tro, Ecclesieque eius à Christo, vt sicut illam Christus habet per
hypostaticam coniunctionem, sic Petrus Ecclesiamq; per coniun-
ctionem Sacramenti corporis Christi cum corpore Ecclesie San-
ctæ. Huc etiam respexit S. Bernardus cum scribit Epistola 243.
ad Conradum Romanorum Regem, *Nec dulcius, nec amabilius,
sed nec arctius omnino Regnum, Sacerdotiumq; coniungi potue-
runt, quam vt in persona Domini ambo hæc pariter conuenirent,
vt pote qui filius est nobis ex vtraque Tribu secundum carnem,
Summus & Sacerdos, & Rex, non solum autem sed & commiscuit
ea nihilominus, ac consociauit in suo corpore, quod est Populus Chri-
stianus, ipse caput illius, ita vt hoc genus humanum Apostolica
voce genus electum Regale Sacerdotium appelletur, Et mox, non-
ne vt Apostolica Sedes, ita & Roma caput Imperij est? Sic igitur
S. Bernardus vult Regnum pertinere ad Ecclesiam, non modo
quia Christus est eius caput, sed etiam quia corpus. Hinc Christus
Apocalypsis c. 12. alloquens Angelos, siue Episcopos Ecclesie non
hoies priuatos vel seculares, vt aliqui possent opinari ait, *Qui vin-
cit, & qui seruat opera mea vsq; in finem, dabo illi potestatem, Græ-
ce ἐξουσίαν super gentes, & pascet eas in virga ferrea, & vt vas
figuli comminuentur, sicut & ego accepi à Patre meo.* Quæ verba
S. Augustinus homil. 2. in Genesim, sic interpretatur, vt eandem
potestatem, dempta excellentiæ, quam Christus habet, Ecclesie
detur in omnes gentes tamquam Sponsæ. Augustinum sequitur
Anselmus, Andreas Cretensis, ac postremò, ibidem Dionysius Car-
thusianus ita scribens *potestatem hæc sanctâ* (Christus habet) *acce-
ptione aterna, secundum quod Deus, & acceptione temporali se-
cundam quod homo. Omnia enim filius habet à Patre iuxta illud,*
*omnia**

omnia mea ab te sunt, & in ipso Incarnationis instanti praelata est humanitas Christi omni Creatura, & data est ei omnis potestas in celo & in terra videlicet Potestas Iudiciaria Sacerdotalis ac Regia, miraculorumque operatina, auctoritas quoque iubendi Angelis bonis, & malis, propter hypostaticam unionem suam cum verbo, sed quantum ad manifestationem dicitur illa potestas in resurrectione collata, unde ipse tunc dixit, data est mihi omnis potestas in Cælo & in terra. Porro hæc verba in psalmo de Christo ad litteram scripta sunt, ubi Pater, ait ad filium, postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam, quæ secundum hanc eorum introductionem de membris eius exponuntur. Hæc ille post memoratos Sanctos, & Doctores volens ad Ecclesiam pertinere, quod Christo ipsi est datû, quia corpus est ipsius, vt S. Augustinus Cyrillusque, & alij superiores eminenter contemplantur, propter adiunctionem veram veri corporis cum vero corpore Christi. Recte vero in oraculo adducto Isaïæ dicitur Ecclesiam Sanctam Iesu indutam pro vestimento, datumq; illi Sacerdotium cum diademate. Natura namq; humana prudens sciensq; in Deum veluti naturalem finem tendens, neq; in hoc tanquam fine naturali quietem suam reperiens, impetu coessentiali, ac naturali, quo motori supernaturali haud resistens, sed obediens (quando ex se nō habet, vt eo perueniat) fertur in Deû, vt i supernaturale finem, neq; enim naturalem sine hoc assequi potest; ab hoc appetitu libera non est, dominatur illi adeo ius hoc naturale ipsius essentiz innatû, nulla vt maior sit dñatio. Sed sine Ecclesia Sancta neq; ad naturale, quē noscit, neq; ad supernaturale, quem neq; ex se nouit, neq; obtinere potest, peruenire villo modo valet, quod ita sit ab initio mûdi creata: non potest autem peruenire sine Ecclesia Sancta, quod huic soli sit infallibilis doctrina eo perducens, quin sola det vires perueniendi ad vtrunque finē, neq; possit habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem. Idcirco cogitur coessentiali iure in omnibus & habendis, & vtendis se se Ecclesiæ Sanctæ matri omnino subijcere: in omnibus inquam, habendis, & vtendis, iure namque illo coessentialiter illi infixio in omnibus, vel temporalibus, vel spiritualibus, adigitur ad querendum finem, quem ex se, neque scire certo, neque obtinere valet, neq; ei quies, nisi in ijs in illum, quasi magnes in polum suum, rectæ lineæ directione insistens respiciat, quod sola Ecclesia columna & firmamentum veritatis nonit, ac proinde, vti dicemus, naturæ toti humanæ quam maxime vtī amātissima mater, ac mundi Regina dominatur. Quocirca ab ipso mûdi initio se se Angeli coniunxerunt cum Christi humanitate, ac sunt assecuti æternā beatitudinem

nem, cælestiū, terrenorumq; dominiū. Nam cum se illi totos omnino supernaturali omniū creatori Deo cōiunxerūt, fuit eis Incarnationis mysterium reuelatum, quod scribūt SS. Augustinus lib. 5. Geneseos ad litteram cap. 19. Bernardus sermo 27. in Cantica. Rupertus lib. 8. in Ioannem, Thomas 1. q. 64. art. 4. ad 1. quin ait Fulgentius gratia Christi effecit, ne caderent Angeli, sic ille lib. 5. ad Trasamundum cap. 3. Gregorius lib. 2. Registri cap. 3. Laurentius Iustinianus sermone de Ascensione, hinc in eos omnis gratia, & gloria, Albertus in 3. distin. 13. art. 2. quos sequuntur Ricardus art. 2. circa principium, & 8. Catherinus de eximia Christi prædestinatione, Galatinus lib. 3. de arcānis Catholicæ veritatis cap. 4. Arboreus lib. 3. Theosophiæ cap. 13. Viguerius Inst. c. 20. §. 1. vers. 4. Naclantus ad Ephes. 1. Melchior lib. de regno Christi, Iacobus de Valentia in Psal. 102. ac proinde Christo, eiusque humanitati se se subicere, ac de plenitudine eius acceperūt, ait post alios S. Thomas in cap. 1. Ioannis. Placet itaque esse omnium creaturarum finem Christū, *Propter quem omnia*; scribit Apostolus Heb. 1. hinc idem 1. Corinth. 3. *Omnia vestra sunt, vos autem Christi, Christus autem Dei*. ita Rupertus de gloria, & honore filij hominis lib. 3. & de Trinit. cap. 20. Cyrillus lib. 5. Thesaur. cap. 8. Irinæus lib. 3. c. 33. Augustinus de nuptiis lib. 1. cap. 21. Chrysostomus homil. 71. fuerit itaq; Adæ peccatum causa quædam materialis, vt Christus fieret homo, sed finalis fuit ipsius Christi gloria, præcipua sit hæc & prima, sed propositam veritatem distinctius examinemus.

Deus Pater, cui potentia summæ fons attribuitur, cuncta efficit per filiū, cui sapientiā solemus attribuere, quod aliquo modo nouerant Platonicus, Pythagorici, Egyptij, Chaldæi. In persona filij substitit humana natura primum proximū coniunctumque altissimè, & maxime diuinitati cuncta efficiendi instrumentum, Quocirca Christi vt hominis anima prima excipit à persona diuinæ, in qua subsistit, potestatem scientiam voluntatemq; agendi, quicquid extra trinitatem sit, demimus creare, & ad nihilum redigere, vt dicemus. non tamen influit in damnatos, ac dæmonas. Tantum coercet hos, ac subijcit sibi Imperio suo: ita vt, quamuis naturaliter adeo possint, haud valeant tamen exercere suam potestatem in homines maxime, ac supra terram, nisi quantum permiserit ipse. igitur prima excipit vt in humanum genus profundat. Verū cum sit Ecclesia sic Christo coniuncta quoad Spiritum, Corpusq; Idcirco prima excipit ipsa (quoad meritum, meritamq; & in omnia iustam potestatem, cui cuncta humana subijciantur) quidquid boni est à Deo generi humano elargiendum, quod apertè S. Paulus 1. Cor. 12. & Ephes. 4. Dionysius cap. 8. de

de Ecclesiastica Hierarchia tradunt, temporalis itaq; potestas, Regiaque omnis primum residet in anima Christi, Deinde verò in Ecclesia sponsa ipsius mundi Regina, ab hac in alios vel fideles vel infideles vti à fonte deriuatur. Est enim Christus fidelium, caput, atq; infidelium tam quoad animam, quam quoad corpus. Et infidelium quidem, quod illos disponat in Deum finem bonas immittens cogitationes, placans illis iratum Deum, bona quæ habent, cum sit hæres vniuersorum, quod supra tetigimus, elargiens, & conseruans deriuata in illos per Ecclesiæ sponsæ preces, fidemque in Christum, cuius corpus Patri cum Christo offert, *Pro totius Mundi salute*, semper infallibiliter aliquid impetrans à Deo. Hinc dictum legimus ad Coloss. 2. *In quo (Christo) habitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter*, id est, vt omnes interpretantur in corpore Christi est omnis plenitudo diuinitatis in alia dimanantis. Et de Ecclesia ad Ephes. 3. *Quæ est corpus eius, (Christi) & plenitudo eius*, atque ita recipit à Christo quod in corpore, & plenitudine eius est. Rursusque de illo, *De plenitudine eius nos omnes accepimus*. Nos homines haud sumus plenitudo vt Ecclesia vel Christus, verum suminus de plenitudine illorum. En igitur, vt diuinitatis plenitudo sit Christus, Ecclesia sit corpus, & plenitudo Christi. Per hanc illumq; de plenitudine tanta accipiunt mortales. Præclare, hæc quæ diximus, videtur expressisse Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 6. *Non est, ait, absurdum, datam quoq; esse Philosophiam à Diuina Prouidentia prius erudientem ad eam, quæ est per Christum, perfectionem, si non erubescat à barbara cognitione discere Philosophia profectum ad veritatem. Sed tunc pili quidem numerati, & viles motiones. Philosophia autem quomodo non est in verbis? Atqui Sampsoni quoque data est vis in pilis, vt etiam reiectis artes eorum, quæ sunt in vita, quæ iacent, & humi manent post excessum anime, cogitari non possint absq; diuina potestate. Iam verò diuina prouidentia desuper ex ijs, quæ sunt principalias tãquã ex capite peruatit ad omnes. Sicut unguentum, inquit, quod descendit in Barbam, Aaron, & in oram vestimenti eius, hoc est magni Sacerdotis, per quem omnia facta sunt, & sine ipso factum est nihil, non in mundum corporis. Extrinsecus autem Philosophia Populi est tamquã vestis, & paulo post. Pastor, itaque & singularum ouium curam gerit, eos maxime prouidendi & visendi tenet studium, qui sunt & præclaro ingenio, & populo multum prodesse possunt, ij autem sunt qui, & ad regendum, & docendum sunt apti, per quos prouidentie euidencia aperte ostenditur, quando vel per doctrinam, vel per magistratum aliquem & administrationem vult Deus prodesse*

desse hominibus. vult autem semper, & ideo mouet eos, qui sunt apti ad ea utiliter efficienda, qua pertinent ad pacem, & virtutem & beneficentiam, hæc ille volens apertè per Christum summum Sacerdotem, membraq; illi principaliter adnexa distribui cuncta hominibus bona, siue ad animi pertineant, siue ad corpus, nam ad hæc cuncta ordinanda in Deum patrè subordinat preces, merita, sui que corporis oblationem quæ sit ab Ecclesia Sancta. Probatur hæc ex illo. Natura namq; humana, vt diximus in oibus seu tpalibus, seu spiritualibus Deum finem suum quærit, nulla ei quies vlla in re, nisi ita insistat in ea, vt in finem suu tendat, dominatur ei coessentiali hoc ius, ab huius iuris potestate nō est exempta, insistere non potest in vlla rerum suarum, neque in semetipsa conuiescere, nisi subiiciat se se potestati Sanctæ Matris Ecclesiæ, infallibilique eius directioni, ac veritati, Hæc enim sola tradit quomodo insistendum sit in singulis rebus, vt recta in Deum feratur, hæc sola tradit vires. adigitur itaque ab illo iure coessentiali ad omnia sua subiicienda illius potestati. Hæc vt naturæ humanæ desideriis occurrat, illaq; infallibili veritate illustret, ac supernaturali potestate confirmet perducens hoies in vltimam suum finem, preces, ac merita Christo, patriq; summo offert, qui per filium suum illuminat omnē hominem venientem in hunc mundum, vt ad eius sponsam naturamq; illam humanam ei adiunctā cuncta perducens eis, sibiq; subiiciat iuxta illud, *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* Sic itaq; vniuersitas rerū colligatur, ac reducitur in Deum luminum Patrem, a quo omnis paternitas, quæ in cælo est, & in terra nominatur. Progrediamur adhuc tamen, & aliud à Theologis audiamus, quod illustrabit clarissime quidquid diximus ac dicturi sumus.

Christus dici potest verè omnipotens ob idiomatum communicationem. Nam cum diuina, & humana natura subsistat in vna, eademque persona diuina, ac personæ sit agere, quidquid persona illa agit, Naturæ attribuitur illius personæ ratione. Atq; idcirco homo ille dici potest creare, & ad nihilum redigere, non quatenus homo est, sed quatenus persona diuina, in qua humanitas subsistit. Verum præter hæc Christus, vt homo, inquit S. Tho. 3. q. 13. art. 2. Potest immutare quolibet creata omnibus ijs modis ac multo potētioribus, quibus cunctæ creaturæ simul possunt vel viribus naturæ, vel ex gratia diuina. Nam sic ille Matthæi c. vltimo, *Data est mihi omnis potestas in Cælo & in terra.* Amplius vt instrumentum proximum primum coniunctumq; diuinitati potest omnia miracula efficere, ad quæ creatura vlla concurrere aliquo

quo modo possit. Idem nihil illi denegatur, ut instrumentum huiusmodi nisi creare, & ad nihilum redigere. Christus itaque ut homo posset integras nationes interuersioni dare, eiusdemque anima cum fuerit ab instanti suae creationis omnium donorum naturalium gratiarumque plenissima, & cognouit quidquid est agendum, cum tempus est prima ipsa illuminat Angelos, aliosque, quos voluerit, iisque & aliis praescribit atque imperat, quid agendum sit in tota vniuersitate rerum, cuius est Dominus directissimus a Deo constitutus, tam quoad temporalia, quam quoad spiritualia, ita ut nihil nisi ex eius praescripto ne minimi quidem moueatur. Hae sunt SS. Dionysio, Irenaeo, Thoma, & aliis lib. 2. & 1. Cum vero Ecclesia militans sit, quae maxime Christo deoque ut diximus coniuncta, & quo magis aliquod agens est alicui coniunctum, magis iure naturali, ac diuino, quatenus tale est, ex eius potestate participet, Ecclesia participabit hanc eius potestatem praecunctis, cum sit praecunctis una cum Christo sponsa ipsius ad spiritus corporisque coniunctionem mirabiliter euecta, gestans eadem cum suo sponso coronam inquit S. Augustinus, Atque ita poterit quaecumque vili homines possunt iure vilo ac potestate legitima, nam quatenus tales tendunt ad finem suum, ac proinde impulsu illo coessentiali, ac naturali feruntur ad hoc, ut subiiciant se Sanctae Matris Ecclesiae potestati, sine qua non possunt peruenire ad finem, ad quem tendunt, quoties aliquid boni agunt, ac proinde etiam necessario tendunt, ut subiiciant se potestati illi, sine qua ad finem naturalem peruenire haud possunt, in ipsa namque sola est infallibilis veritas, quae cunctis dominatur, quod homines perducatur efficaciter in ultimum suum finem.

Praeterea vero illi est datum, ut semper in ipsa sint gratiae Miraculorum. Nam sic Apostolus 1. Cor. 12. *Vos estis corpus Christi & membra de membro, & quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia, primum Apostolos, 2. Prophetas, 3. Doctores.* Deinde virtutes, exinde gratias curationem opitulationes gubernationes quod ait virtutes Graece est *δυνάμεις* potestates quod pertinere ad homines puniendos tradunt eo loco Sancti Ambrosius, Chrysostomus, Theodoretus. Cum vero natura insita propensionis coessentialis lege impellat omnes homines, ut assequantur finem suum domineturque illi semper huiusmodi appetitus lex, deusque, ita instituerit ab initio humanam naturam, ut non possit sit assequi finem suum naturalem sine ordinatione supernaturali. Hae uero sunt in sola Ecclesiastica potestate atque in Pontifice Romano ut in fonte soleque ait S. Cyprianus libro de unitate Ecclesiae. siue ut in apice ac forte Sacerdotis, quod Iustinianus aiebat in authenticis suis, idcirco iure naturali velit nolit ex prima ipsius

**

ipsius creatione natura humana, cum facere non possit, quin lege
coessentiali in omnibus appetat Deum saltem tamquam finem
naturalem, subiicitur Ecclesie Sancte cum suis omnibus rebus di-
recte ordinanda in Deum. Nam cuncta facta sunt, ut magis, quam
sibi aut aliis seruiant fini supernaturali ab hominibus assequen-
do, neque in alium finem dantur a Deo, quocirca cuncti homines.
Primo ex parte finis. Secundo ex parte naturae suae. Tercio ex par-
te ipsius Sanctae Ecclesiae. Quarto denique omnium mediorum su-
biiciuntur Ecclesiae Sanctae Matris potestati, cum nihil haberi possit
nisi in finem Deum. sed haec fusius infra. nunc aliud adducamus à
Theologia constitutum.

Peccator ex rigore diuinæ Iustitiae meretur ad nihilum redigi
ut inter alios optime tradit S. Tho. 2. dist. 46. q. 4. ar. 2. & Caietan-
taus 1. 2. q. 86. art. 4. Tamen Deus ex misericordia damnatis qui-
dem permittit esse satis habens. eis imponere infiniti temporis
poenam, licet autem nolimus mereri hominem, ut ad nihilum re-
digatur ob peccatum, non negabimus mereri, ut moriatur simul
atque in Deum peccat, quod omnes admittunt, ac propterea qui na-
scitur in originali peccato destitutus ab ea gratia, in qua Deus
Adamum crearat, atque à supernaturali ordinatione, protinus mor-
tem meretur, ac priuari omnibus bonis vitae huius. Ne hoc con-
tingeret homini, ac diuinæ Iustitiae satisfaceret, ab aeterno Deus
ordinauit, ut Christus rigori diuinæ Iustitiae satisfaceret, & huma-
nā naturā ab ordinatione supernaturali auersam redimeret per se
obnoxiam poenae mortiferae, & priuationis omnium bonorum. Fa-
ctusque est directissimus Dominus tum totius humani generis, tum
verò omnium mediorum siue naturalium siue supernaturalium, quae
sunt à Deo facta magis ad hunc, quam aliud finem, ut homini seruiant
ad assequendum finem suum naturalem, qui non potest essentialiter
distingui à supernaturali in assecutione vsusque assecutionis. Verum
simul etiam Deus ordinauit, ut inter homines essent, qui totam
spem suam secundum Deum collocarent in hoc Christo, atque haec
fides Christo innixa, per quam credimus fore, ut Deus nobis pla-
cet, seruauit seruatque, adhuc humanum genus, ne deleteretur, ac
deleatur è terris. Huic fidei debetur incolumitas mortalium,
cunctorumque ad eos pertineantium bonorum, quod S. Iustinus in
Apologia ad Senatuum tradit: & habetur Sap. c. 18. idcirco institu-
ta sunt sacrificia cruenta, quibus Christi passio, cui fidimus atque
innitimur, significaretur. Haec autem fides est in sola Ecclesia Dei,
sicut itaque Deus constituit ex aeterno, ut naturalia forent, atque
eo, quo progrediuntur modo, progredieretur; Sic etiam constituit,
ut interuentu summi mediatoris, & eorum qui crederent in ipsam
cuncta

cuncta, quæ generantur, ac sunt in terris bona conseruarentur iuxta ordinem naturalium causarum. Quamobrem cum maxime fuerit imminuta Christi fides in terris, atque infallibili veritate vix erit locus, tunc omnia flammis comburentur, vt habemus ex illis Euangelii verbis. *Cum venerit filius hominis putas inueniet fidem in terra* ? & illa Apostoli ad Thessalonicenses capite 11. *Nisi venerit discessio primum & reuelatus fuit homo peccati* referunt ad tempus, quo maxime humanum genus deficiet ab obedientia Pontificis Romani. Ita S. Ioannes Chrysostomus, & Theodoretus, quos sequuntur Theophylactus, Occumenius, & alii S. August. lib. 20. de Ciuitate Dei c. 16. Quocirca Hypopolitus libello de cõsummatione mudi vult fore, vt per impios in fine seculorũ ponantur impedimenta, ne Christi corpus offeratur.

Comprobantur hæc omnia. Nam peccator est in dæmonum potestate, dæmonesq; id solum volunt, ac maxime volunt, vt ille ad omnem nequitiam flagitiaq; omnia summa perducatur. Ne id possint impedit Ecclesia Dei; quæ offert Christi corpus, ac precatur pro totius mundi salute, ad quam magis minusue aliquis disponitur, vt magis minusue à bonis moribus recedit. Idcirco Angeli ex præscripto Christi applicantis Ecclesiæ preces ad eos, quos ipse delegerit (vim namq; desumunt à meritis ipsius) arcet dæmones, ne quicquid volunt, ad exitium perducant, & bonas cogitationes immittit, ob quas Theolog volut infideles aliquod congruum mereri à meritis Ecclesiæ deriuatum. Quin iidem dæmones cuncta naturalia vastarent, & ad squallorem perducerent ob voluntatem peruersam, ni ipsorum crudelitatem boni Angeli Ecclesiæ precibus concurrentibus cohiberent. Ita SS. Basilius hom. 22. Inter varias Chrysostomus homil. 6. in Epistola ad Ephesios, Hieronymus in cap. 1. Habacuch, Augustinus lib. de Agone Christiano, & in ps. 77. Gregorius lib. 33. moralium c. 2. Origenes homil. 12. in c. 1. Exodi. Hinc S. Augustinus in *filij dissidentia*, tamquam in suis mancipijs operatur diabolus, quemadmodum homines in pecoribus suis, & mox enumeratis Ægyptiorum cladibus. *Ab hac potestate malorum Angelorum non liberat nos nisi gratia Dei, & Basilius per illum (diabolum) sentes & tribuli, per illud sudor, & exilij principium, & demum, illius sunt, quasi germina, crudelitas, asperitas, auaritia, contumelia.* Quæ sanè omnia complexus est Dauid ijs verbis, *Angelis enim suis Deus mandauit de te, vt custodiant te in omnibus vijs tuis. In manibus portabunt te ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Super aspidem, & Basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem, & draconem.* Regnum verò dominatum esse Angelis in cunctas rerum sensibilium species

in homines Regna & nationes tradunt S. Augustinus lib. 3. c. 76. Damascenus lib. 2. c. 4. Origenes numerorum cap. 2. Quenadmodum verò boni Angeli dæmonas coercent, sic præter memorata per exorcismos Sacramentaliaque ipsi Sacerdotes Christiani, vel quicumque eis maximè subijciuntur, cohibent illos, licet enim natura nos longè inferiores dæmonibus simus, ac possent illi cunctos homines occidere, omnia vastare, Potestate tamen supernaturali superiores ijs simus & imperamus, timorique ijs vel sola præsentia sumus. Præclarè hæc omnia complexus est Clemens Alexandrinus Stromatum lib. 6. *Omnis utilitas quæ ad vitam pertinet suprema quidem ratione à Deo omnipotente, qui præest omnibus, Patre perficitur per filium, qui etiam propterea est seruator omnium inquit Apostolus, maximè autem fidelium, proximè autem ab ijs, quæ sunt proxima singulis per iussu & præceptum eius, qui est propinquus primæ causæ, & post, subiecta est vniuersa militia Angelorū & Deorū verbo Paterno, quod sanctā suscepit æconomiā ac dispensationem, propter eum qui subiecit, per quæ sunt etiam omnes eius homines. Et mox hic est, qui dat Græcis per inferiores Angelos sapientiam, sunt etiam iussu diuino, & antiquo pergentes distributi Angeli, sed pars Domini est opinio credentium. Hæc ille. Cur autem pars Domini opinio credentium, quod infallibili veritate nitantur, ac supernaturali naturalem confirmanste, & illustrante.*

Nouerunt & gentes à dæmonibus cuncta ad vastitatem perducere, malaque per eos in humanū genus inuehi; Sacerdotumque ritibus nos ab horum malorum reatu liberari, & expiari. Quocirca Aristoteles lib. de Diuinatione somnia magis à dæmone, quam à Deo vult esse, quod malis quoque hominibus contingant, & Hippocrates lib. de morbo facto negat hunc esse à Deo, quod hic liberet à malis, expietque, nam sic ille. *Non tamen ego puto hominis corpus à Deo inquinari sordidissimum scilicet à purissimo. verum etiā si contigit ab alio inquinatum, aut quid passum esse, utique à Deo purgabitur magis quam inquinetur. Deus itaque est, qui maxima, ac sceleratissima peccata purgat, & purificat, & liberatio nostra existit. ipsique terminos templorum ac delubrorum, Dijs assignamus ut nullus qui non purus sit eos transcendat, & ingressi respergimur, non ut inquinemur. Sed si quod prius scelus habemus, purificemur.* Hæc ille sacris ritibus mala expelli volens, a Deoque non immitti, per bonos tamen Angelos aliquem puniri forsan iure dici potest, sed ad propositum nostrum maxime facit, quod narrat Plutarchus de Iside, & Osiride. Nam sic ille, *hæc quidem plerisque, & iisdem, sapientissimis probatur: existimant enim alij duos esse Deos, quasi*
con-

contrarijs deditos artibus, ut bona alter, alter mala opera conficiat. Alij eum, qui est melior, Deum, qui deterior demonem dicunt. Is ergo Zoroastres Magus, quem narrant bis mille annis antiquiorem bello Troiano extitisse, melioris nomen Ormazden, peioris Arimanium perhibuit, addiditque hoc enunciatum, de rebus sub sensum cadentibus, illum maxime similem esse luci, hunc tenebris & ignorationi, medium horum esse mitram; quæ causa est, quod mitram Persæ mesytem seu mediatorem nuncupant. Hæc ille, qui si mediatorem vult esse ex doctrina a Noë tradita (Nam viuente adhuc Noë regnauit Zoroastres) qui nos liberet à demonum crudelitate, Deoque conciliet, ac bona in nos ab eo deriuat rectè, & veritati haud dissimilia tradit, cui consona esse cuncta apparet. plura post hos Ægyptij, Chaldei, Pythagorici, Platonici, quantum pertinet ad demonum nocumenta hominibus inferenda, hinc illæ inferorum furie Græcis, ac Latinis varijs decantantur. Hinc à Gentibus Diniui cultus demonibus dari, ne officerent, quos adhuc ob huiusmodi metum dari illis à Sinensibus, & Iaponiis tradunt.

Ad summam supernaturalis ordo gratiæ imperat ordini naturalium, moraliumq; bonorum; qui sanè ordo gratiæ deriuatur à Deo, per Christum sponsamq; ipsius Ecclesiam in terras. Atque hoc est quod S. Ignatius ait. *Sacerdotium est omnium bonorum summa, quæ in hominibus consistunt, & S. Ioannes Chrysostomus hom. 1. in cap. 6. Isaia. Medius est sacerdos inter Deum, & naturam humanam, illinc venientia beneficia ad nos desert, & nostras petitiones illuc perferens. Dominum iratum reconcilians utriq; natura. Nos qui offendimus eripiens ex eius manibus, eoque Deus ipsum Regale caput Sacerdotum manibus subiicit. Nos erudiens quod hic Princeps est illo maior. Rursus idem, Columna est orbis Ecclesia.* Et Clemens, *Ecclesia constructio ex unitate est omnia alia superans, & nihil habens sibi simile vel æquale.* Hoc verò similiter, & gentes ipsæ nouerunt, sic enim Diogenes, Lærtius initio lib. 1. Theopompus 8. Philippicorum libro reuicturos homines iuxta maiorum sententiam dicit, immortalesq; futuros & vniuersa illorum precationibus consistere. Hæc ille de magis, qui Ægyptijs Persis, & orientalibus propè cunctis erant Sacerdotes, & Plutarchus in lib. de Iside, & Osyride cum dixisset fore, ut mala superarent bonis, ac pijs deprehsis ait, *appetere porro fatale tempus, quo necesse sit peire, & sane ab his adducta, Arimaniū omnino perdis atq; aboleri terraq; æquabili, & plana facta vnam vitam vnāq; ciuitatē beatorum hominum vniuersorum vnāq; lingua vtentium fore.*

Quamobrem mirabilis est inter homines connexio gratiæ, per quam

quam veritas infallibilis efficaciter perducens homines in vltimū suū finē naturę; ac similiter bonorū naturę, & gratiæ, q̄ S. Dionysius explicat cap. 8. Ecclesiasticę Hierarchiæ, & S. Ambr. in illa Apostoli verba Ephes. 4. *Augeamur in illo per omnia, qui est caput Christus, hanc dicit esse veritatē, ut amorē Christi respicientes quod dilexit nos & tradidit semetipsum pro nobis omnia subiiciamus ei, scientes, quia omnium auctor est vita, ut quasi capiti membra subdātur, ut si alij errore, vel maleuolētia, & si volentes non fatentur omnia caput habere Christū, quia ab ipso facta sunt voluntate Patris. Nos tamen, qui Catholica fides adberemus hoc omni deuotione, & cura agere debemus, & huic fidei non damnum, sed luerū afferamus. Et mox, ex ipso enim Christo totū corpus idē Cborus Archāgelorū, & Potentiarum, & Principatum, & Potestatum subsistit. Et deinde, hoc laboretur, ut ad vñ sensum creatura redigatur, & in sensu vñ sit corpus, dum vna professio est, ut concordet in charitate creatoris ad suū profectum. Reedificans enim se creatura, qua destructa fuerat dementia, & furore diaboli. Et paulo ante. *Quadam concatenatio fit ad firmamentum ordinata descendens, ut totum iunctum sit, & meritis tamen discernatur, meritis dico non solum officiorum sed etiam naturarum. Hæc Sanctus. E superiori-* bus velle ita colligi potest.*

Omnis potestas, cuius efficientia iugi, & eminenti est omnis a Deo potestas, est huius causā efficiēs, & essentialis, vt nempe vt sit, ac duret: Sed Ecclesiastica potestas est ea, cuius efficientia iugi, & eminenti est omnis potestas humana a Deo, est igitur Ecclesiastica potestas causā efficiens, essentialisque omnis humanę potestatis, quæ assumptimus patent. Nam per merita, fidēq; Ecclesiæ, in Christum, corporisq; eius oblationem stetit, ac durat humanum genus. Hinc S. Iustinus Apologia ad Senatum, *Deus differt totius mundi consumptionem, atq; interitum, quando mali Angeli, & gentij, hominesq; delebuntur, ut pareat Christianorum semini, quod scit esse causam rerum natura incolumitatis.* Idcirco etiam tunc desinet mundus, cum numerus electorum fuerit absolutus. Cæli namq; motus non est a forma intima, alioquin aliquo loco finiret. cum natura quæuis appetat finem, fugiat infinitum motum; stare velit aliquo loco: mouetur ab intelligentiis cælum quandiu Christus ex Patris voluntate edixerit, vt cessent a motu, ita S. Thomas q. 5. art. 5. de potētia Dei, in disputatis. Propter electos igitur cælū mouetur, cuncta gignuntur. Ad eorum preces dæmonum potestas coercetur, ne perdat humanum genus; & iuste agant, quidquid agunt homines, ac iusta sit eorum potestas. Rursus recte ita concludemus.

Omnis

Omnis potestas, quæ est causa eminens, perpetuaq; vt alia flet
 huic diuino, ac naturali iure dñatur, Ecclesiastica potestas est cau-
 sa eminens, perpetuaq; vt quæuis hoim potestas flet. Naturali igitur
 iure, ac diuino ei dñatur. Sic enim dicimus elementis cæli, cor-
 pori aiam dñari, quod per eam quæuis alio modo flet. Hinc Isaias
 cap. 60. *Gens, & regnū, quod non seruiert sibi peribit.* Quod si dicas
 per Ecclesiæ merita, oblationemq; corporis Christi itant bona ge-
 neris humani, non per Pontificis potestaté. Respondemus. Nullius
 Christiani esset vllum meritum, nisi paratus esset obedire Ponti-
 fici summo edicenti, quoties expediret, vt gladium nudaret, ac
 stringeret, vel in hostes ouium Christi, vel in sacrilegos, qui Sa-
 phiræ, Ananizq; exemplo multo maiora prædantur, quam isti,
 quos Petrus ex potestate occidit, ait S. Gregorius dialogi secun-
 di cap. 3. Primasius cap. 13. ad Romanos, Ambrosius, Chrysosto-
 mus, Theodoretus, aliiq; 1. ad Corinth. 12. Nihil igitur vllus Chri-
 stianus mereri posset, nisi ita iubenti Vicario Christi obedire pa-
 ratus esset. Merentur Christiani, quia membra sunt corporis il-
 lius, cuius Vicarium caput in terris est Pontifex summus. Quod
 huius potestati subiecti sumus meremur. Huic debetur ob eos,
 qui obediunt ipsi, obedientium regnorum status, membrisq; cuiusli-
 bet meritum, & potestas. Ac proinde omni iure omnibus domi-
 nabitur animo paterno, quamuis cogatur aliquando illud obser-
 uare, quod legitur, *Qui parcit Virga odit filium suum.* Cum ve-
 ro Christi sint oues ipsi quoq; infideles (Nam pascit eas, ac per me-
 rita Ecclesiæ ad bona opera impellit) & infideles etiam sunt oues
 Pontificis summi non intra Ecclesiam positi, & caulas proprij
 gregis; Pertinentq; ad eum, qui foris sunt, vt lupos ab eis expellat,
 easq; intra ouile perducatur. Ad ecclesiasticum non pertinent ij,
 qui foris sunt, vt eos excommunicet, sic enim loquitur Apostolus,
 cum dicit, *quid ad me de ijs, qui foris sunt?* vt omnes antiqui inter-
 pretantur, & apertissime constat ex eius verbis; sed pertinent ad
 eum, vt quibuscumlibet modis ad bonum perducatur, quibus ipse iudi-
 cauerit expedire, & quamuis aliter, atq; aliter, est omnium tamen
 Pastor summus. sic igitur primo loco responderetur ad eos, qui citat
 illud Apostoli, vt asserant ecclesiæ nullā esse cōtra infideles pote-
 statem. Quamquam poterat recte Apostolus dicere, *Quid ad me,*
de ijs, qui foris sunt, quod non tanti faceret, ac prope nihili Christia-
 nis esse consuetudinem cum gentibus, sed maximi faciebat non
 esse iis consuetudinem cum Christianis excommunicatis, aut faci-
 norosis. & ideo cum vetuisset, versari suos cum facinorosis exco-
 municatis; interrogatus, an vetuisset versari cum gentilibus eo-
 dem crimine inuolutis, Respondit, *quid ad me de ijs, qui foris*
sunt

sunt? idest nihil ad me, neq; me tangit, si cum istis versemini, modo non cum excommunicatis. Sic etiam Christus dixit *quid mihi, & tibi mulier?* non quod nihil ad ipsum pertineret, quod aiebat mater, sed quod non pertineret illa hora. eodem modo arma, Ecclesiasticorum non sunt præcipue carnalia, vel bellica, si respiciamus spiritualia, quod hæc propria, potissimæq; , sed illa præ his nulla. Eodem modo Christus dixit, *non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt de domo Israel,* & nihilominus, erat *lux mundi*, datus in lucem gentium, ut esset eius salus *vsque ad extremum terræ,* & venerat, ut inueniret ouem, quæ perditæ erat, naturam scilicet humanam, sicut interpretantur Gregorius homil. 34. in euangel. Hilarius, & Bedæ, in c. 18. Matthæi.

DE IVRE STATVS

SIVE

DE IVRE DIVINO

ET NATVRALI ECCLESIASTICÆ

LIBERTATIS ET POTESTATIS

LIBER PRIMVS.

Natura humana appetitu coessentiali, quod est ipsius ius naturale, ita fertur in Deum, ut stare haud possit, nisi in eum tendat. Atque hoc ius status bellua est Aristoteli, qui ab hac via recedit: non potuit assermare ille ut Philosophus naturalis supernaturalē beatitudinē videtur tam cum gentibus alijs nouisse ex narrationibus antiquorum traditis à posteritate. Noe sine supernaturali directione, neq; naturalis, neq; supernaturalis salutaris, seu finis potest obtineri ex prima natura humana institutione. Cap. 1.

Vo sunt à nobis hoc opere explicanda. Primum quidem supernaturalē, sine Ecclesiæ Sanctæ potestatem iure naturali, ac diuino humanæ naturæ, rebusque temporalibus coessentiali subordinatione cōnato, & inuitabili ab ortu mundi, hominibus cunctis, ac temporalibus quibuslibet regendis præesse, ac dominari dominio non tollente aliorū dominia, sed essentialiter continētē; liberosque esse Ecclesiasticos eodem iure ab ortu mundi, quoad personas, loca, & res, & his seruientia. constareque id perenni doctrina ē manu in manu tradita, similiterque omni actuum publico-

A

De iure naturali & diuino Eccl.

hlicorum; legitimorumq; perpetua contestatione. Secundum Principatum bonorumq; omnium ruinam nasci hinc, quod hæc libertas, & potestas oppugnetur; idque constare omni euentum publica, & iugi successione. confirmabuntur hæc omni argumentorum genere. loca tamen scripturæ singulæ ad potestatem pertinentia plene ac solide examinanda; similiter omnia Sanctorum Patrum, Doctorumque testimonia discutienda hinc inde cum singulis ad hæc pertinentibus quæstionibus. fratri nostro relinquimus satishabentes fugem Sanctorum doctorumque è manu in manum traditam veritatem protulisse. Ad hæc vero illustranda necesse est in primis id, de quo disputetur, describamus.

Constat hoibus cunctis esse vltimū finem deum. propter hunc expectimūs, habemus molimur, atque efficimus cuncta; quin adeo fertur humana in illum natura, vt facere non possit, quin in eum coessentiali impetu feratur, neque est illi quies, nisi recta in singulis quibusque tendat, atque ordinetur in ipsum; libera non est ab appetendo fine. Appetitus hic illi dominatur, hoc primum, summumque ius naturæ, ac diuinum, à quo, omnia deriuantur; in hoc solo quies; status omnis inde sumitur. Ac veluti inclusus ignis quiescere non potest, sed omnes vias inquirat, quibus quam citissime ad locum suum feratur, obstantia quæque disrumpit; sic anima humana semper in omnibus deum quærit, nisi id sit; in quiesca est; & quibus in rebus in deum non tendit, perturbatur, si vehemens sit appetitus, quasi ignis obstantia quæque eodem modo disrumpit, ac disiecit: hinc bona oīa, & imperia cadentia. Hinc magis, minusve pro maiori minorive, naturalis huius appetitus impulsu naturaliter homines scire desiderant, ac perfectissimis virtutibus deo similes esse, ac scire nō modo per effectus, sed etiā per causas, effectuumq; & causarū mirabilē connexionē tenere, vsque ad omniū primā causam, totiusq; naturæ auctore deū, ac deniq; suo principio per omnium virtutum consecutionem maximē coniungi. Quocirca placuit acutissimis Theologis Scoto, & aliis pondere ipso naturæ homines ferri ad intelligendum per essentiā deum, nolunt actu elicito, vel efficaci, id desiderari. Sed quādo perfectum dicitur illud, quod suum finem, suamque perfectionem consequitur, vt habetur Metaphysi. 5. tex. 39. & Phyl. 3. tex. 64. finisq; naturalis, vt dicemus, non potest haberi absq; ordinatione supernaturali, idcirco aīæ quærenti suum finem, suamq; perfectionē nulla quies, nullus status, sine ordinatione supernaturali; tētū namq; illud S. Augustini: *Pecisti nos Domine ad te, inquitum est*

¶ *cor nostrum, donec requiescat in te*, Quamobrem S. Thom.
eum libri tertij contra Gentes cap. 24. probasset ab omnibus re-
bus appeti bonum, & sequi. Intelligere Deum esse omnis intelle-
ctualis creaturæ finem, dein verò aliis, non esse actum volunta-
tis, non in corporis, aut externis vllis bonis. cap. 39. decernit non
esse naturæ humanæ felicitatem in cognitione, quæ habetur ex
demonstratione, & 40. non in cognitione quæ ex fide, sequen-
tibus autem non in contemplatione substantiarum separatarum,
quod Auempaces, Alexander, & Auerroes suis modis posue-
runt, tandem concludit cap. 40. non conquiescere naturale no-
strum desiderium, nisi Deum per essentiam videat. Quocirca sic
argumento secundo: *Ex cognitione effectuum incitatur deside-
rium ad cognoscendum causam, unde & homines philosophari cœ-
perunt causas rerum inquirentes. non quiescit igitur sciendi desi-
derium naturaliter omnibus substantijs intellectualibus inditum,
etiam cognitis substantijs effectuum, nisi substantiam causam co-
gnoscant. Per hoc igitur, quod substantia separata cognoscunt
omnium rerum, quarum substantias vident, esse Deum causam, nō
quiescit naturale desiderium in ipsis, nisi etiam ipsius Dei substan-
tiam videant. & quarto, Nihil finitum desiderium intellectus
quietare potest, quod exinde ostenditur, quod intellectus quolibet
finito dato, aliquid ultra molitur apprehendere, unde qualibet li-
nea finita data aliquam maiorem molitur apprehendere, & simili-
ter in numeris. & hac est ratio infinita additionis in numeris &
lineis mathematicis, Altitudo autem & virtus est finita cuiuslibet
substantia creata. non igitur intellectus Substantia separata
quiescit per hoc, quod cognoscit substantias creatas quantumcumq;
eminentes, sed adhuc naturali desiderio tendit ad videndam sub-
stantiam, qua est Altitudinis infinita. Rursus idem cap. seq.
Cum autem impossibile sit naturale desiderium esse inane, quod
quidem esset, si non esset possibile peruenire ad diuinam substan-
tiam intelligendam, quod naturaliter omnes mentes desiderant, ne-
cesse est dicere, quod possibile est substantiam Dei videri per intel-
lectum, & à substantijs intellectualibus separatis, & animabus
nostris. Hæc Sanctus de naturali appetitu omnium bonorum,
Beatitudinisq; consequendæ, de qua S. Augustinus lib. 3. de Tri-
nitate cap. 5. Verum est quod omnes homines Beati esse velint, idq;
vnum ardentissimo amore appetant, & lib. 4. contra Iulianum,
cap. 3. agens de Beatitudine, quæ Christi beneficio ab homini-
bus acquiri potest, ait, omnes naturali instinctu volunt esse Bea-*

De iure naturali & diuino Eccl.

blicorum; legitimorumque; perpetua contestatione. Secundum Principatum bonorumque; omnium ruinam nasci hinc, quod hæc libertas, & potestas oppugnetur; idque constare omni euentuum publica, & iugi successione. confirmabuntur hæc omni argumentorum genere. loca tamen scripturæ singula ad potestatem pertinentia plene ac solide examinanda; similiter omnia Sanctorum Patrum, Doctorumque testimonia discutienda hinc inde cum singulis ad hæc pertinentibus quæstionibus fratri nostro relinquimus satisfabentes legem Sanctorum doctorumque è manu in manum traditam veritatem protulisse. Ad hæc vero illustranda necesse est in primis id, de quo disputetur, describamus.

Constat hoibus cunctis esse vltimū finem deum. propter hunc expetimus, habemus molimur, atque efficimus cuncta; quin adeo fertur humana in illum natura, vt facere non possit, quin in eum coessentiali inipetu feratur, neque est illi quies, nisi recta in singulis quibusque tendat, atque ordinetur in ipsum; libera non est ab appetendo fine. Appetitus hic illi dominatur, hoc primum, summumque ius naturæ, ac diuinum, à quo, omnia deriuantur; in hoc solo quies; status omnis inde sumitur. Ac veluti inclusus ignis quiescere non potest, sed omnes vias inquirat, quibus quam citissime ad locum suum feratur, obstantia quæque disrumpit; sic anima humana semper in omnibus deum quærit, nisi id sit, iniquieta est, & quibus in rebus in deum non tendit, perturbatur, si vehemens sit appetitus, quasi ignis obstantia quæque eodem modo disrumpit, ac disijcit: hinc bona oia, & imperia cadentia. Hinc magis, minusve pro maiori minorive; naturalis huius appetitus impulsu naturaliter homines scire desiderant, ac perfectissimis virtutibus deo similes esse, ac scire nō modo per effectus, sed etiā per causas, effectuumque, & causarū mirabilē connexionē tenere, vsque ad omniū primā causam, totiusque naturæ auctore deū, ac denique suo principio per omnium virtutum consecutionem maximè coniungi. Quocirca placuit acutissimis. Theologis Scoto, & aliis pondere ipso naturæ homines ferri ad intelligendum per essentiā deum, nolunt actu elicito, vel efficaci, id desiderari. Sed quādo perfectum dicitur illud, quod suum finem, suamque perfectionem consequitur, vt habetur Metaphys. 5. tex. 39. & Phys. 3. tex. 64. finisq; naturalis, vt dicemus, non potest haberi absq; ordinatione supernaturali, idcirco aīa quærenti suum finem, suamque perfectionē nulla quies, nullus status, sine ordinatione supernaturali; ritū namq; illud S. Augustini: *Fecisti nos Domine ad te, inquietum est*

est cor nostrum, donec requiescat in te, Quamobrem S. Thom.
eum libri tertij contra Gentes cap. 24. probasset ab omnibus re-
bus appeti bonum, & sequi. Intelligere Deum esse omnis intelle-
ctualis creaturæ finem, dein verò aliis, non esse actum volunta-
tis, non in corporis, aut externis vllis bonis. cap. 39. decernit non
esse naturæ humanæ felicitatem in cognitione, quæ habetur ex
demonstratione, & 40. non in cognitione quæ ex fide, sequen-
tibus autem non in contemplatione substantiarum separatarum,
quod Avempace, Alexander, & Averroes suis modis posue-
runt, tandem concludit cap. 10. non conquiescere naturale no-
strum desiderium, nisi Deum per essentiam videat. Quocirca sic
argumento secundo: *Ex cognitione effectuum incitatur deside-
rium ad cognoscendum causam, unde & homines philosophari cœ-
perunt causas rerum inquirentes. non quiescit igitur sciendi desi-
derium naturaliter omnibus substantijs intellectualibus inditum,
etiam cognitis substantijs effectuum, nisi substantiam causæ co-
gnoscant. Per hoc igitur, quod substantie separate cognoscunt
omnium rerum, quarum substantias vident, esse Deum causam, nō
quiescit naturale desiderium in ipsis, nisi etiam ipsius Dei substan-
tiam videant.* & quarto, *Nihil finitum desiderium intellectus
quietare potest, quod exinde ostenditur, quod intellectus quolibet
finito dato, aliquid ultra molitur apprehendere, unde qualibet li-
nea finita data aliquam maiorem molitur apprehendere, & simi-
liter in numeris.* & *hæc est ratio infinita additionis in numeris &
lineis mathematicis, Altitudo autem & virtus est finita cuiuslibet
substantia creata. non igitur intellectus Substantia separate
quiescit per hoc, quod cognoscit substantias creatas quantumcumq;
eminentes, sed adhuc naturali desiderio tendit ad videndam sub-
stantiam, quæ est Altitudinis infinita.* Rursus idem cap. seq.
Cum autem impossibile sit naturale desiderium esse inane, quod
quidem esset, si non esset possibile peruenire ad diuinam substan-
tiam intelligendam, quod naturaliter omnes mentes desiderant, ne-
cesse est dicere, quod possibile est substantiam Dei videri per intel-
lectum, & à substantijs intellectualibus separatis, & animabus
nostris. Hæc Sanctus de naturali appetitu omnium bonorum,
Beatitudinisq; consequendæ, de qua S. Augustinus lib. 3. de Tri-
nitate cap. 5. *Verum est quod omnes homines Beati esse velint, idq;
vnum ardentissimo amore appetant*, & lib. 4. contra Iulianum,
cap. 1. agens de Beatitudine, quæ Christi beneficio ab homini-
bus acquiri potest, ait, *omnes naturali instinctu volunt esse Bea-*

De iure naturali & diuino Eccl.

ti. Quantus autem sit Amor hic explicat Scotus in 4. dist. 49. art. 10. inquit. *de illo appetitu naturali, patet, quod voluntas necessario, & perpetuo, ac summe appetit Beatitudinem, & hoc in particulari: quod necessitate, patet, quia natura non potest remanere natura, quin inclinatur ad suam perfectionem, quia si tollis illam inclinationem tollis naturam, sed appetitus naturalis non est, nisi inclinatio talis, ergo ut sic, necessario appetit Beatitudinem, quia illa est maxima perfectio. quod summe appetat, probat, quia summa inclinatio natura est ad summam perfectionem, sic enim arguit Philosophus primo Metaphys. Si omnes homines natura scire desiderant, ergo maximam scientiam maxime desiderant sed summa perfectio voluntatis est beatitudo, ergo, &c. Præterea in cuius potestate non est tendere, vel non tendere, in eius potestate non est remisse tendere, ergo si voluntas, ut natura determinatur necessario ad appetendam beatitudinem, ergo summe.* Hæc subtilis doctor. Sed quomodo natura humana deum querit per essentiam videre, viamque inire, qua directe in eum pergat, cum, nisi aliunde cognoscat, naturali ratione fieri id posse non percipiat, neque obtineri à se posse, atque ita non habeat ex se vsciat, aut obtineat tantum bonam? Quia nullibi scilicet, quod aiebat S. Thom. possit conuiescere, quietemque appetitam participare, quousque non insistat in directione supernaturali enolās quasi ignis citatissimus in Spheram suam, in qua immobiliter stabit, cum per essentiam videbit deum, quo fertur quasi lapis in centrum. Nunc tanti status aliquid degustat, cum non auertit se ab illa ordinatione supernaturali, creaturæque affigitur, sed in linea directionis Ecclesiæ Sanctæ insistens nullā in partem dimouetur, in ea firmiter consistit.

Nam cum sit omnium bonorum dator Deus, à quo, *Alijs communicatum est, his quidem exactius, his autem obscurius esse & viuere*, Philosophus ait 1. Cæli text. 110. Idcirco contendit homo intelligens, ac naturæ impulsu secutus ei per virtutes assimilari, coniungi, & ab intellectu per illius coniunctionem recte ordinato gubernari. *Nam qui* (ait idem cap. pen. Eth. vltimi) *ex intellectu operatur, huncque excolit, atque optime afficit, is esse Deo charissimus videtur. Nam si aliquam humanarū rerum curam Dñi habent, sicut videtur, consentaneum est ipsos illare, quæ optima est, atque ipsis maxime cognata delectari, qui est intellectus, eosque qui maxime eam amant, & honorant remunerari.* Quamobrem sic ibidem. *Si igitur intellectus diuinum quid est, si ad hominem respicias, sic vita, quæ ex intellectu traducitur, si humana vite com-*

pa-

paretur, diuina etiam ipsa est, neque verò oportet quemadmodum nonnulli monent, unumquemque cum sit homo humana, & cum sit mortalis mortalia curare. Sed quantum licet immortalem se reddere, omniaque efficere, ut ex præstanti omnium, quæ in ipso sunt, vitam traducat, nam licet id mole sit paruum, vi tamen, & honoris gradu longe omnibus antecellit. Et verò pars hæc unusquisque nostrum esse videtur, siquidem id quod Principatum obtinet, etiam melius est: absurdum igitur fuerit, si non suam unusquisque, sed alterius vitam expeteret. Præterea, quod à nobis antea dictum est, huic etiam loco conueniet. Nam quod cuiusque proprium est nativitas idem optimum cuiusque est, & iocundissimum. Ergo & homini optima ea vita est, quæ menti conuenienter traducitur. Si quidem hæc pars homo maximè est. Hæc ille humanam vitam, quæ sit hominis propria, in hoc ponens, ut virtutibus quibus excultus totus sit in Deo contemplando & colendo. Atque hic hominis est proprius finis, atque ultimus, propter quem cuncta expetuntur, habentur, fiunt, & in quibus nulla est quies, nullus est hominis status, qui homini, quæ parte est propriæ hominis, convenire possit, rectè scilicet ipsius naturæ. Hinc Philosophus Metaphys. 12. tex. 51. Bestiis & mancipiis facit similes, qui non ordinant cuncta ad Deum contemplandum & colendum, siue excidunt ab ordine diuino. Perferendum autem est, ait, hoc, quoniam modo natura uniuersæ habeat ipsum bonum & ipsum optimum, utrum separatim quiddam, & ipsum per se, an ipso ordine, vel utroque modo, quemadmodum exercitus, etenim bene esse in eius ordine, & Dux ipse est, & magis ipse, non enim ipse propter ordinem, Verum ordo propter ipsum est. Cuncta autem ordinata quodammodo sunt. Verum non similiter, & natantia & volatilia & plantæ, neque ita se habent, ut sint nulli alteri ad alterum, sed sunt ad quidpiam, ad unum namque ordinata sunt omnia. Verum quemadmodum in domo liberis quidem minimè datur quodecumque, facere, sed ea omnia aut plurima, quæ ordinata sunt, mancipiis verò & bestiis parum quod ad commune conferat, sed ut plurimum quodecumque contingit. Hæc ille, Bestias vocans eos, qui sua non ordinant iuxta ordinem diuinum, totiusque uniuersæ bonum, siue diuinas, ac naturales Dei leges non obseruant, iure diuino, ac naturali non obsecundant.

Hinc rectè Theologi concludunt illud, dari sane actus humanos in specie indifferentes, non tamen in indiuiduo, qui à deliberata ratione procedant: ij namque reuera humani. Hinc scriptum legi-

De iure naturali & diuino Eccl.

legimus Matth. c. 12. *Omne verbum otiosum, quod loquuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij* & 1. ad Cor. x. *omnia in gloriam Dei facite*. Itā SS. Hilarius in c. 12. Matthæi Hieronymus, Remigius ibidem, Gregorius homil. 6. in Euang. Basilius in quest. in Compendio explicatis q. 23, Augustinus lib. 9. de Trinitate c. 9. S. Thom. 1. 2. q. 18. art. 9. Albert. Magn. 2. sent. dist. 40. art. 4. Richardus art. 1. q. 3. non tamen est necesse, vt omnis actus expresse in Deū referatur, siue vt sit magis perfectus ad hoc, ne excidat à fine agens, quod rectē alioquin Scotus considerabat. Vt cūq; sit, natura humana suo pte pondere fertur in illum finem, in quo conquiescat.

Sed cum Deus duobus vt apparet modis sit hominum finis, vt naturalis, atq; vt supernaturalis. Primo modo cognoscitur naturæ viribus per effectus naturales, alio modo supernaturali directione, ac potestate fruendus per essentiam suam, vel per ipsum met Deum. Deum cognosci, ac posse à nobis haberi hoc vltimo modo ostendi non potest per effectus naturales, cum non sit vllus effectus adæquatus, vel proprius naturalis, ex quo possit id demonstrari. Sed tamen posse fieri, id est non cōtinere vllō modo repugnantiam logicam, si fieret id, apparet: Quin credibile hoc esse videmus. An vllō modo cognouerit, vel crediderit Aristoteles, id nobis incertum. Multa suadent, eum vel ex antiquorum passim vulgaris narrationibus, vt dicemus, vel è Iudæorum scriptis, quæ volunt ab eo lecta, nouisse & posse fieri, & credibile esse, quippe qui nihil reliquerit, quod curiose non indagaret, ac discuteret. nam vult Ethico 7. esse Heroas, qui ex hominibus efficiantur Dij, siue Angelici, vt Auerroes interpretatur, vel, vt ait ibi. S. Thom. qui summo suo attingant diuinam naturā, eamque participant. Sic idem Philosophus, ait, istos supra humanā naturā positos. sancitq; Politico 10. templa illis construī filios Dei, similiter constituit in ciuitate esse oraculum, bonos à Deo remunerari, precibus ab ipso, quæ desiderantur, expetenda. Quocirca Auerroistæ, & Græci aliquot dicunt, in his eum locutum ad Populi captum, neq; animam intellectiua singulis quibusq; immortalē credidisse, aut æternæ vitæ statum. Verūtamē, sicut ex eius principijs demonstratur Deus independēs, liber, infinitus, Omnipotens, sic quæ vidit ille non posse à se demonstrari, non potuit, aut voluit asserere veluti à se certo demonstrata: neque tamen sequitur illa non credenda. Plurima namque sunt certō credenda, quæ demonstrari haud possunt, siue in naturalibus, siue in Politicis. Veluti certum est mihi Pa-

ren-

rentes esse, id per demonstrationem scire non possum, Credendum mihi, ac reliquis filijs est hoc; alioquin impii reddentur mortales. Quocirca idem Philosophus, aiebat, Ethici 6. c. xj. *peritorum hominum, & Seniorum, seu Prudentum Pronunciationibus, & opinionibus, non minus, quàm demonstrationibus est attendendum*, & 1. c. 3. *est enim eruditi eatenus exactam in uno quoque genere explicationem requirere, quatenus pati rei ipsius natura potest*, & c. 4. ex Hesiodo tradit duos esse sapientum gradus,

Optimus ille, potest qui ex se cognoscere cuncta

Ad finem usque videns, qua semper sunt meliora.

Ille bonus, monitis qui aliorum obtemperat. At qui

Ex se nec nouit, nec, qua bene consulit alter

Percipit, admittitque animo, nihil utilis ille est.

Sic igitur humanæ naturæ est aliqua potentia, procliuiusque, ut se in plerisque mancā dignoscens indigentem consilio Sapientiorum, quales sunt Heroes, & siqui cognoscuntur, quocumque cognosci modo possunt, supernaturales directores, velit subijci illis & in speculatiuis; & in actiuis, quod infallibili directione nitantur, ac titubet ipsa in omnibus suis. Fertur tamen illa semper ad Deum sine ullo intellectus errore cognoscendum, summeque contemplandum, cum sit proprie ad hoc facta, neque se perfecte scire perspicit, nisi huc omnia referat, ac resoluat. hinc idem Philosophus Physici primi initio, *Tunc enim putamus cognoscere unum quodque, cum causas primas cognouerimus, & principia prima, & usque ad elementa*, quorum sanè verborum sensus est ille, ut mens humana appetat causarum connexionem scire usque ad Deum, ita post Theophrastum, Eudemum, Alexandrum Simplicius, eumque ceteri secuti. Idcirco illud hic satis erit adnotasse ad euidentiā clariorem dicendorum. Primum quidem decreuisse Philosophum, quod ex adductis apparet humanam beatitudinem consistere essentialiter in actione immanente in nobis, non ad alia transeunte. Sic ille Metaphy. 9. tex. 16. Quocirca eam sic ille definiuit Ethici primi 7. *Ut sit actio perfecta in vita, perfecta secundum perfectam virtutem*. Actionem porro perfectam vocat mentis deum contemplantis, quoties exulta est virtute perfecta, non hac duntaxat, vel illa, sed omni; maximè verò maxima, quæ est sapientia diuinorum veritatem cognoscens, Hanc verò & eius instrumenta nimirum bona externa corporis, atque animi haberi à deo, ac singulari dei munere. Sic ille primi ethici c. 9. *Si tamen aliquid aliud est à Dijs hominibus exhibitum donum*

De iure naturali & diuino Eccl.

donum verisimile est felicitatem quoque à Dijs exhiberi. Et mox. ex diuinissimis rebus felicitas est, & Politici ult. cap. ult. loquens de bonis naturæ, quod ad naturā quidem attinet, in nobis non esse (bona naturæ) manifestum est, sed ex quadam diuina causa ijs, qui reuera fortunati sunt. At Physici 2. text. 58. loquens de felicitate actiua, quæ seruit contemplatiuæ, necesse est, ait, circa agenda esse fortunam. Signum autem est, quoniam videtur vel idem esse cum felicitate pròspèra fortuna, aut propè. Felicitas autem actio quadam est, est enim bona actio. Hucusque Philosophus. Verum, quando id, quod dicimus accidere fortuna, nobis id accidit prouidentia diuina, Mox adiicit, tum de vniuersi fabricatione, tum de reliquis, quæ dicantur à fortuna esse. Cum secundum accidens est prius ijs, quæ per se sunt, manifestum est, quod neque causa per accidens prior est ea quæ est per se. posterior itaq; casus, & fortuna, & intellectu, & natura. quare si quam maximè Cæli ea est causa, necesse est prius intellectum & naturam esse, & aliorum multorum, & huius vniuersi causam. Hæc ille. rursus diuinitus immitti sapientibus impulsus intimos, qui sunt omnino supra humanam rationem, impelluntq; eos ad cognoscenda, ea, quæ perducunt ad felicitatem, tum multis in locis lib. 6. per nos allatis, tum verò in Eudemiis tradit ita inquires. Patet autem sic esse, quemadmodum in vniuerso Deus est, & vicissim omnia in illo, mouentur autem omnia ab inexistente in nobis numine. Rationis autem non est ratio, sed præstantius quiddam est principium, quid autem scientia præstantius est nisi Deus? Virtus enim organum intellectus est. et mox. patet, quod species felicitatis duæ sint humana altera, altera diuina. Ideoque, qui felix est, numine adiutum aliquid fecisse dicunt. Is autem est, qui aliquid iuxta diuinum impetum facit. Hæcenus ille, asserens singulari opus esse auxilio Dei ad assequendam felicitatē, quam vult essentialiter consistere in habenda diuinorum veritate, Deoque contemplando. hinc Philosophus idem Metaphysici primi cap. 1. de diuina scientia, non humana eius possessio putanda est. Natura enim hominum in plerisque serua est. Idque apertissimè constat è contrariis Philosophorum sententiis de natura Deorum, quas Cicero, plurimique è nostris collegerunt. Multæ tamen gentes olim, eorumq; sapientiores maiorum traditionibus, ac narrationibus, quæ à liberis Noè transmissæ ad omnes fuerant, vt initio Panarij S. Epiphanius refert, insistentes non modo humanam felicitatem posuere in Deo. per effectus, speciemque intelligendo, & con-

contemplando, sed in eo perfectè eodem modo, quo semetipsum videt, quantum datur post obitum videndo, ac licet hoc non ita exactè, vt nos tenerent; tamen aliquo modo a Noè, liberisq; eius traditâ doctrinam retinuerunt, hinc dixere iustos cuchi ad Cælum, ciboque vti eodem cum Deo Licorum, cui nullus alius cibus est, nisi intellectio sui metipsum. hinc fabulosum veritatem tamen adumbrans nectar, & ambrosia. Cicero Tusculanarum quæst. 1. *Authoribus quidem ad istam sententiam, quam eis obtineri, vti optimis possumus: quod in omnibus causis, & debet, & solet valere plurimum: & primum quidem omni antiquitate, qua quo proprius aberat ab ortu, & Decum progenie, hoc melius ea fortasse, qua erant vera, cernebat. itaque illud numerat infinitum præfisci illis, quos Castos appellat Ennius, esse in morte sensum. Et mox, mortem non esse interitum omnia tolerentem, atque ualentem, sed quamdam quasi migrationem commutationemq; vitæ, qua in claris viris, & feminis dux in Cælum solet esse, in ceteris humani retinerentur, & permanerent: tamen ex hac & nostrorum opinione.*

Romulus in Cælo cum Dijs agit æuum
Vt fama assentiente dixit Ennius, & apud Græcos, indeq; vsque ad nos Oceanumq; prolapsus Hercules tantus, & tam potēs habetur Deus; Hæc ille. huiusmodi sunt plena Homeri omnia, plena Hesiodi, vatumq; Græcorum: quid Trimegisti, vel Chaldeorum, testimonia multa producamus quid Pythagoricorum, vel Platoniorum, quos paucis immutatis nonnulli volunt esse Christianos? Aristoteles omnium rerum sententiarumq; diligentissimus inuestigator, haud videtur hæc ignorasse. An aliquando crediderit ignoramus, demonstratio non datur, consona illi sunt multa, Cū etæ Gentes fieri crediderunt, & aliquo modo etiam nunc credunt, sed enim quod omnes aut plures existimant fidem præstat, ait idē lib. de diuinatione. Volunt certè quidem Sancti multos è Gentibus, etiam si Iudæi non essent, neq; circumciderentur, supernaturalem beatitudinem consequutos. id tradunt Dionysius, Iustinus Apol. 1. 1. Chrysostomus, Thomas, & Apostolus initio Epistolæ ad Romanos, vt suo loco dicemus. Quocirca necesse est istos supernaturalem directionem cognouisse aliquo modo, sicut & Magi, qui ab Oriente venerunt orto Christo. Certè S. Iustinus adducto loco vult Heraclito, Socrati rectam Dei fidem fuisse. Agidius in secundo senten. vul idem. At multa, inquires, perperam vel credidisse, vel egisse scribuntur. Socrates, Æsculapio

De iure naturali & diuino Eccl.

propè mortem Gallum litauit. Concedet Sanctus, sicut etiam Christianorum multi aberrarunt credendo & agendo, quæ non obstinatis animis credere, & egere. Sic illi vnum Deum crediderunt diligentibus remuneratorem, spemque in illo suam posuerant omnem, lapsi sunt aliquando, pœnituit eos. Sic responderet S. Iustinus.

Sed vt mittamus, quatenus gentes cognouerint, aut non cognouerint finem naturalem non posse haberi sine supernaturali, aut hunc esse hominis summum finem: illud nobis est certum tum ex diuina scriptura, tum ex ipsa experientia notitiaque rerum, quæ contingere humano generi, & contingunt, naturalem finem (cuius appetitus humanæ naturæ dominatur ita, vt illa facere non possit, quin in eum feratur singulis quibusque in rebus) non posse à nobis haberi sine supernaturali, quemcumque statum naturæ demus. Nam supernaturalis ordinatio in statu Innocentiæ, sicut & nunc duo præstabat. primo ipsam naturam rectam tuebatur, secundo attollebat eam supra seipsam. Quamobrem simulatque natura humana abiungit se ab ordinatione supernaturali, protinus à fine suo proprio, directioneque in illum, ac proinde à quiete sua, tranquillitate, ac naturalis impulsus rectitudine, & à recta natura, & integra decedit, ac vulneratur, quod habemus è SS. Ioanne Chrysostomo homil. 15. in Genes. & tom. 3. de cruce Dominica, Cyrillo lib. 1. in Ioannē cap. 9. Ambrosio libro de Isaac, & Abraam, Augustino de littera & spiritu in Genes. ad litteram cap. 31. qui omnes asserunt non aliunde esse animam male ordinatam, nisi quod destituta est supernaturali ordinatione, hinc Psal. 84. supernaturalis ordinatio comparatur honori extrinsecus in animam aduenienti, *Homo cum in honore esset, non intellexit*, & Eccles. cap. 17. Vestibus, cum dicitur de Deo, qui Adamum creauit, *vestiuit illum virtute*, Est itaque integritas naturæ in quodam dirigente extrinseco, qui non fluat è principijs naturæ, sed cui nos adhereamus, vt corpus vestimentis, licet gratia charitasque intimè ac penitus animam peruadant. Hinc Apostolus Ephes. 4. vocat hominem nouum, quæ diximus sunt de sententia S. Thomæ 1. 2. q. 85. art. 1. Scot. in 1. dist. 29. q. vnica, Driedoni lib. 1. de gratia, cap. 3. Hoc cum sit Theologis comperuissimum, post alios optimè videtur nostræ ætatis scriptor explicasse in 1. 2. q. 85. art. 3. Afferam verba eius. *Inter hominem (inquit ille) post lapsum nibilo differt (excepta culpa) quam inter hominem nudum; qui nunquam fuit vestitus, & in-*

ter hominem expoliatum vestibus, quibus vestitus fuerat: ambo manent aequè nudi. Et mox, quantum ad sufficientiam naturæ humanæ ad opera naturæ proportionata, idem est iudicium de ea in puris naturalibus, & post lapsum, & deinde. Hæc est vera diuinaque Theologia, quam docent eniuersī Theologi, nominatim Caietanus hoc in loco, ut infra q. 109. art. 1. Marfil. in 2, q. 18. art. 3. Doctissimus Pater Soto in libro de natura, & gratia, cap. 13. & post eadem est inclinatio hominis in puris naturalibus, & in peccato originali. ergo propter peccatum originale inclinatio naturalis ad bonum non est diminuta, alias esset minor in homine in peccato originali existente. Rursus, quinta conclusio appetitus sensitivus post lapsum non intensius fertur in bona sensibilia, quam si esset conditus in puris, merisque naturalibus. denique ex sententia, ait, omnium Theologorum, naturalia manserunt integra post peccatum, tum in Angelis tum in hominibus. At natura humana post lapsum, non habet istam integritatem, & perfectionem, ut experientia demonstrat, & Doctrina diuina ostendit. Ergo hæc præstantissima perfectio non inueniretur in homine, si in puris naturalibus conderetur. Deinde. homo, ut ex Philosophia naturali cui dædens est, constituitur ex corpore, & anima, ex carne, & spiritu. Caro verò de se contradicit spiritui. Homo igitur in puris naturalibus constitutus ex necessitate haberet pugnam inter carnem, & spiritum, quæ illum ad peccatum pertraheret. Hæc ille, è quibus habemus ex omnium Theologorum sententia, illud quod solet dici, vulneratam naturam per hominis primi peccatum, sic esse intelligendū, non quod amiserit aliquid essentialis, vel naturalium potentiarum; verū quod supernaturali ordinatione gratiaque fuerit destituta, sese ab hac disiunxerit; vulnerariq; & corrumpi illā quoad rectam propensionem, scientiā, moresq; naturales, siue naturali lumine cōformēs, nihil aliud esse, nisi magis, minusve abesse, ac recedere à supernaturali directione. sic igitur finis, vel felicitas naturalis essentialiter depēdet à supernaturali, neq; naturalis perfecte, & infallibiliter cognoscere naturalia potest absq; directione supernaturali. hinc Aristoteles putauit a se multa demonstrari, quæ reuera non sunt demonstrata. titubabat igitur natura in cunctis, nisi in linea directionis supernaturalis cōsistat. Hæc oīa pter ea, q̄ supra diximus, cōfirmantur. Nam si secus asseramus, non esset, quod ab Ecclesiasticapoteestate vetarēt cōtraria lūmini naturali. ex quo oīa Concilia destruimus, quibus vetantur oīa tam supernaturali quàm naturali lumini repugnantiā. quin cō redigeretur Ecclesia

De iure naturali & diuino Eccl.

Christi sponsa, vt non nisi de supernaturalibus loqui, ac tractare posset: diceret enim naturalis hæc ad se pertinere, quod est dæmonis regnum stabilire. deniq; tum Melchitani, tum Auriscani Concilij can. vlt. legimus Pelagium damnatū, quod certò crederet à nobis tum naturalem, tum supernaturalem finem comparari absq; gratia diuina posse: & vtraq; sententia condēnata est S. Aug. hæresi 88. Corroborantur hæc ex cōi adhuc sententia Theologorum, qua volunt absq; gratia diuina haud posse omne verum sciri, aut omne bonum mentis cōparari. S. Aug. de spi. & littera c. 14. 19. de gratia, & lib. arb. cap. 19. S. Thom. 1. 2. q. 109. art. 4. Albertus, Bonauentura, & alij in 2. dist. 28. Hinc si qua Respublica, vel potestas erit absq; directione supernaturali, non assequetur illa finem suū naturalem, neq; in illa esse poterunt omnes virtutes simul iunctæ, perfectæ luminis ipsi naturali conformes, licet aliquæ poterūt esse, si quosdam sequamur, in suo genere perfectæ. Et homines illius Reipublicæ erunt in iugi dæmonum peccatiq; seruitute. quin nō erit in ea vita hominis propria, cuius propriè est in Deum secundum omnes virtutes tendere, Deum sine vllō intellectu errore contemplari: atque homines illius Reipublicæ erunt tamquam mancipia, vel Belluæ, vt Aristoteles quauis hæc ita, vt nos sciens, ignorans aiebat. quod scilicet finis naturalis essentialiter dependeat à supernaturali. Ac licet Deus aliter potuisset instituire humanam naturam; tamen sic ab initio illam creauit. & secundum quidem considerationem Logicam fieri potest, vt finis naturalis sit absque supernaturali, ac per absolutam Dei potentiam: verū iuxta ordinem naturæ, vt instituit eam Deus ab exordio mundi, non potest. Atque ita hæc dependentia est hominibus, quoad assequendum finem naturalem, coessentialis; vt in alio simili ordine coessentialis est ipsis yegetatiuam sensitiuam, que haud esse in ipsis absque intellectu, ni velint esse Belluæ. Quin, vt humanus intellectus Deum perfectè cognosceret, ac participaret, oportuit ita institui genus humanum. Nam si Deus egisset tantū, quæ ex ordine naturalium causarum dependent, neq; ipsum vel eius prima attributa perfectè homo cognouisset, neque participasset. Non enim cognouisset illum, saltem respectu humanæ naturæ, esse bonitate independenti, infinita omnipotentia, quique sit semper super quemlibet ordinem, vel effectum, vel causarum, possit; humanæ naturæ dare aliquid, & non dare supra ipsius vires, ac supra id, quod è naturalibus effectis viribusque haberi, & colligi potest. Sic itaque quantum videri posset, necesse fuit

fuit sic institui genus humanum, ut Deum perfectè cognosceret, ac participaret, vel eius attributa potissima, & maximè diuina, ac proinde à se homo diuulsus sibi què diffidens totum se proieceret in Deum, totus in Deum transferretur. igitur non esset humanus intellectus assequutus perfectionem suam, nisi cognouisset in ordine intellectuali, atque intellectum creatorum perfectione Deum independentem infinitum liberum non alligatum naturalibus causis. Quod si dicas poterat Deus efficere, ut humanus intellectus, simul atque creabatur, immediatè & immobiliter Deo coniungeretur; poterat: sed non explicasset Deus in effectu potentiam, sapientiamque suam, qua potest, ac scit plures entium gradus creare. ac sicut primò voluit esse Christum, qui sua natura, ac per se deficere non potest inter intellectuales creaturas; sic etiam secundo creauit aliquas intellectuales creaturas, quæ vno motu deficerent omnino à Deo, vel illi omnino coniungerentur: talesque sunt intelligentiæ abstractæ boni aut mali Angeli: tertio denique creauit humanam naturam, quæ pluribus ad ipsum motibus pertingeret, eique immobiliter coniungeretur. Sic igitur apparent cuncta rectissimè, & conuenientissimè ordinata. Rectèque S. Augustinus lib. 6. de Ciuitate Dei, cap. 15. *quamlibet enim videatur animus corpori, & ratio vitij laudabiliter imperare. Si tamen Deo anima, & ratio ipsa non seruit, sicut sibi seruendum esse ipse Deus præcepit, nullo modo corpori & vitij rectè imperat. Nam qualiter corporis, atque vitiorum potest esse mens Domina, veri nescia neque eius Imperio subiugata, sed vitiosissimis demonibus corrumpentibus prostituta? Proinde virtutes, quas sibi habere videtur, per quas imperat corpori, ac vitij ad quodlibet adipiscendum, vel tenendum, nisi ad Deum retulerit, etiam ipsa vitia sunt potius, quàm virtutes. nam licet à quibusdā vera, & honesta putentur esse virtutes, cum ad ipsas referuntur, nec propter aliud expetuntur, etiam tunc inflata, & superba sunt. Et ideo non virtutes, sed vita iudicanda sunt, & lib. 2. cap. 2. Vera autem iustitia non est, nisi in ea Republica, cuius conditor Rectorque Christus est, si & ipsam Rempublicam placet dicere, quoniam eam rem Populi negare non possumus. Hucusq; Sanctus, Quæ sic interpretamur. Regnis etiam, principatibsq; non Christianis esse multa iusta bona, ac vera, ob quæ sint illis regnis, ac principatibus ex ea parte iusta, veræ, ac bonæ potestates. Sed tamen non possunt perducere hoies subiectos vlllo momento ad oēs virtutes perfectas simul iunctas, ac proinde neq; ad finem ipso-*

De iure naturali & diuino Eccl.

rum naturalem, cum sit hic indiuisus a supernaturali in affecutione, & vsu affecutionis; ac sine supernaturali directione haberi non potest. hinc nulla ijs potestas. sicut nulla est manuum potestas, quæ non possunt corpori necessaria perficere; nulla equi potestas, quæ non potest inire viam, quam natura appetit. Deum vero appetit natura humana semper, & omnibus in rebus. Secundo nulla est ijs potestas, quia cuncta facta sunt, vt magis nos perducant ad Deum, quam propter semetipsa, aut vllum finem, vel proprium, vel cuiusvis, quocirca potestas illa est nulla, quia non, assequitur id, propter quod tota est, quanta quanta est, vt dicemus. Ad summam liquet humanam naturam sic esse ab exordio mundi à Deo factam, vt sine ordinatione supernaturali nequeat assequi finem suum naturalem, vel supernaturalē propter quem cuncta habet, ac vult, qui sic illi dominatur, vt non sit vllō modo quoad hoc libera, sed in omnibus illum quærit non quiescēs, nisi in singulis quibusque, quod fieri sine ordinatione supernaturali haud potest, ordinetur in illum: sicut lapis Hercules non quiescit, nisi recta in Polum, dirigatur, consistat semper, atque omnino in linea Polum respiciēte. Atque hoc est ius naturale, ac diuinum, mortalibus inseparabiliter, & coessentialiter innatum; de quo sumus auri. propensio nimirum coessentialis in Deum, quæ prima omnium cum genere humano processit, vt aliis de rebus loquens aiebat Caius leg. 1. de acquir. rer. dom. quamuis Deum naturali appetitu velle, & maxime velle, sit homini commune cum Belluis, cū quibuslibet rebus creatis; alio tamen, atq; alio modo, vt mox è S. Thom. dicemus.

In Ecclesiasticis solis est Potestas supernaturalis ordinandi humanam naturam in finem, vel felicitatem naturalem, quàm supernaturalem. hi soli habent clauim potestatis, scientiaq; huius. Laici quamuis baptizati non habent. quid sit Ecclesia, & Ecclesiastica potestas. Cap: 11.

Secundo loco videndum nobis est, in quibusnam vel hominibus, vel intellectualibus creaturis sit hæc potestas supernaturalis dirigendi alios in finem, vel felicitatem tum naturalem, tum supernaturalem, ita vt humanam naturam perficiat in genere suo quantum ad finem proprium; Præterea verò, attollat illam. Et quidem nemo

mo est, qui neget hanc potestatem supernaturalem esse in Ecclesia Dei, Ecclesiasticisque primis Ecclesie membris. ac nemo potest negare propter supernaturales eius effectus. Necessse est autem, sic iure naturali, ac diuino in hominibus, licet enim Deus possit per seipsum, vel per intelligentias abstractas regere humanum genus, ac perducere ad finem suum naturalem, cognoscamusque per abstractionem logicam distingui posse essentialiter finem naturalem a supernaturali. Tamen instituit ita sapientissimus omnium gubernator ipsas res, ut eas regat per aliquod suar naturarum, veluti homines per homines, elephantos per elephantos, apes per apes, oues per arietes. Rursus voluit in humana natura esse ordinem; distinguere diuersos hominum gradus imperfectos, perfectos, perficientes. talia namque sunt hæc inferiora in terris collocata, ob causas supra adductas; ut sapientia, potentia, bonitasque diuina in effectis elucesceret, ac participaretur.

Et hoc igitur erit iuris naturalis, ac diuini, ut sint homines, qui cumque illi sint, quibus doctrina sit, ac directio supernaturalis. ab exordio mundi supernaturalis director quantum ad homines per fidem Christo innitens in primis fuit Adamus, ut habemus è Sap. cap. 10. Deinde Caini progenie tanquam seculari in ultimum locum reiecta, consedit hæc potestas in Seth, liberis eius, ac demum Noe quamdiu vixit, cæterisque; de quibus est dictum lib. 6. At Christo Ecclesiam perficiente, & attollente supra cælos, quos aperuit, altissimeque triumphanti coniungente militantem, consentiunt omnes Theologi, hoc pertinere ad Ecclesiasticos Sacerdotes, eisque tradi ob id diuinitus potestatis altissimæ in ipsa ordinatione duplicem clauim potestatis, ac scientiæ, (quæ ratione finis alioquin eis conueniret) per impressionem characteris intimi, ut lib. 1. latè habetur. Ita è diuinis scriptis post alios, quos ibi citamus Dionysium, Ignatium, Irenæum, Cyprianum, Athanasium, Cyrillumque S. Augustinus in Ioan. cap. 20. Hinc Alex. Alensis 1. par. q. 20. m. b. 3. art. 1. Ordo, inquit, est signaculum spirituale, quo spiritualis potestas traditur ordinato. huiusmodi autem potestas discernendi inter lepram & lepram est essentialiter clauis. Et membro 5. in resolutione, Actus aperiendi est in relatione ad finem ultimum. Et membr. 8. in resolutione, Clauis enim habet duplex officium, est enim soluere & ligare in foro penitentia, & hoc conuenit Presbyteris tantum: est iterum soluere & ligare in foro iudiciali, & sic habentium dignitatem, & primo Episcoporum. At S. Tho. in 4. dist. 15. q. 1. art. 1. q. 2. ad primum. Eadem potestas esse videtur per essentiam

7 *De iurē naturali & diuinō Eccl.*

viā, qua Sacerdos corpus Christi conficere potest, & qua potest ligare & soluere, si iurisdictio ad sit, Et in 3. q. 2. Clavis, que dicitur potestas, ligandi, & soluendi est, que immediatē aperit seram peccati, sed clavis, qua dicitur scientia, ostēdit, cui aperienda sit clavis illa. Eadem Scotus, & Antonius Andreas dist. 19. q. 1. art. 3. S. Bonauentura, ibidem q. 1. in resolutione testans hanc esse sententiam. Sanctorum. ē quibus habemus potestatem, qua Clericus excommunicare potest, & ones fugat contineri ordinum superiorum characteribus, ac potestate, qua iam cōsecratus Episcopus excommunicare potest, & coercere delinquentes, sed illam ab hac veluti particula quēdā totius, vt aiunt, potentialis deriuari. similiter habemus ex iisdem esse essentialiter eandem potestatem, qua Sacerdos, vt publica, persona offerens, vel orans aliquid meretur, & qua puniuntur ab Episcopo criminum rei: quod scilicet a characterē procedant, quo Clericus ad officia minora insignitur, & Episcopus potentia paterna, vt aiebat S. Athanasius epistola ad Serapionem, configuratur, ex qua S. Ignatius, inquit Episcopos habere principatum secundum Deum, Sacerdotium vero secundum Christum. Deriuatur autem clavis hæc per Christū, de quo habetur Hebr. 1. Cum sit splendor paterna gloria, & figura substantia eius. & illa, cap. 12. Dabo clauim domus David super bumerum eius, Quo loco Theodoretus, Procopius, Cyrillus, & alij volunt Christo homini datam Regiam simul, & Sacerdotalem potestatem, quam Petro Apostolis, ac Discipulis suis communicauit, cum Petro dixit, Tibi dabo clauēs regni Cælorum. & Ioan. cap. 20. Quacunque ligaueris super terram, erunt ligata & in calis. Ideoque S. Thom. in 4. dist. 24. q. 3. art. 1. aiebat Clericos omnes ex eo, quod ministeriis diuinis applicātur, adipisci regiam dignitatem, quod ante ipsum dixerē inter alios tum Rabanus, tum Dionysius Areopagita. Quocirca non est in Laicis vel sæcularibus licet Baptizatis & Confirmatis hæc potestas ordinandi alios in finem vel naturalē, quoad scientiā moreſue, vel supernaturalē, nisi ob participationē spiritus vnius, quo regitur Ecclesia; & quo vt ministri tātæ Regine sese eidem subiiciunt, nil aliud volētes, nisi quod illa decreuit, aut decretura est. natura nāq; licet ipsis, quoad assequēdū finē suū sana, & integra; adhuc tñ supernaturali directioni cohærens est, ac subiecta, quoad leges ab Ecclesiasticis ferēdas: quibus primo quidem solis datæ sunt clauēs. Secundo ad solos Ecclesiasticos pertinent illa tria perficere, illuminare, ac purgare, vt benē post alios ex Dionysio, cæterisq; tradit S. Thomas, qui ob id 1. 2. q. 45. art. 3. ad

ad secundum scripsit. tertio loco ad propositum nostrum, solis Prælati dari sapientiam gratis datam, quo iudicare possint actus humanos, quod apparet ex Epistola 1. ad Cor. cap. 12. & confirmatur quarto, omnium Patrum testimonio quod lib. 2. cum de characteribus disputatur, est explicatum. Hinc quinto ad Ecclesiasticos solos est dictum, *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Sexto; si secus diceremus, non esset ordo in rebus humanis; esset sicut populus, sic Sacerdos. Septimo frustra characteris ordines imprimeretur. Octavo, frustra ab actibus secularibus alioquin licitis Ecclesiastici separarentur. Nono, ob id in Conciliis votum laici non dant, etiam si agatur de ijs, quæ verita sunt lumine naturali vt habet Concil. Chalced. act. 1. Cyprianus epist. ad Iulianum, Ambrosius 31. Augustinus 119. & ex omnibus Conciliis constat. Decimo, ob eandem causam quotidie videmus ab Episcopis prohiberi appositæ pœna, quod lumine tantum naturali vetatur. Postremo non est eis regula infallibilis intellectus, idcirco non possunt alios ordinare, vt infra dicitur, neque enim potest obliquum mensura esse, vel suimetipsius, vel aliorum; sed necesse est essentialiter dependeat à recta Ecclesiasticorum mensura. Neque verò ad rem facit, si quis aduersus id, quo asserimus, Ecclesiasticis esse hanc potestatem iure diuino ac naturali, dicat, ex beneplacito diuino esse, vt Christus potestatis supernaturalis, post Deum caput, Ecclesiasticique hæc possint, non naturali, ac diuino iure. nam respondemus primo non sequi, est ex beneplacito diuino, non est ergo iuris naturalis. satis est ab initio ob causas ordini vniuersitatis conuenientes, proportionatas, aut necessarias sic institutum fuisse humanum genus ex intima natura sua, vt naturalis mortaliū finis penderet essentialiter à supernaturali, quoad assequendam veritatem, & bonitatem vel naturalem, vel supernaturalem ex omni parte perfectam. Quamobrem primo cū ex parte hominum natura humana iure coessentiali naturali ac diuino appetat Deū, veluti finem suum naturalem, quin etiam naturali appetitu supernaturalem quærat non stans in suo fine; neque libera sit ab hoc appetitu finis, dominetur illi hic appetitus & finis, neque possit villo modo peruenire ad illum finem supernaturali directione ab ipsa sua institutione, similiter eodem iure coessentiali naturali, ac diuino subiicitur supernaturali directioni, in quibuscunque illa sit. Secundo ex parte Ecclesiasticorum non sequitur; est ex beneplacito diuino eis hæc potestas, non igitur est iure naturali; alioquin nihil esset iuris naturalis. nam tota natura est, ac fuit à beneplacito

De iure naturali & diuino Eccl.

eo diuino. Quicumque igitur diuinitus hanc potestatem perdu-
cendi homines ad hunc finem sortietur purgandique illuminandi,
aut perficiendi eos, illi erit naturali, ac diuino iure humana natura
subiecta. Tertio probatur hoc. necesse est, sit singulis quibusq; suis
pater, & tamen Deus poterat homines creare, vti Adamum crea-
uit; & cuius poterat, ac potest alius, atque alius pater esse ex eo-
dem beneplacito diuino: sed qualiscunque sit, illi erit obediendum
iure naturali, ac diuino. Simili modo in naturalibus possum nutri-
ri quocumque cibo; si afferatur, quem Deus ipse instituit ab ortu
mundi iure naturali appeto illum, moriar sine illo, non nutriar ci-
bo, qui in me non ingreditur, ex beneplacito diuino fuit, vt huma-
na natura cibo indigens institueretur, fieri non potest, vt sine illo
viuat, afferatur panis, vel caro, vel quicunque alius cibus, vt poma,
legumina, herbe comedi ab hominibus solite, & condite. An non
iure naturali, ac diuino hæc nutriunt, aut horum quod libnerit ap-
peto? & tamen est ex beneplacito diuino, vt nutriar cibo, appetam
cibum, cibus sit in diuersis rebus, quarum possum, quæ magis mihi
placuerint, eligere.

Igitur eodem modo fuit ab initio sic humanum genus institu-
tum, vt ab hominibus ordinarentur homines in finem tam natu-
ralem, quam supernaturalem; perfectique & imperfecti homines
essent, vt clucesceret in humana etiam natura splendor potentie,
sapientie, bonitatisque diuine, non vnas res vno modo volentis
scientis, ac potentis efficere, sed multis ac diuersis. Potestasq; hæc
supernaturalis non apud quoslibet resideret, & naturalibus cun-
ctis, quæ ad hominem pertinerent, dominaretur, quod lib. 1. 6. &
initio quarti habetur. Quocirca cum iure coessentiali naturali,
ac diuino appetat humana natura Deum veluti finem suum, neq;
vlla in re, vel vilo momento libera sit ab hoc appetitu, & fine; do-
minetur illi hic appetitus & finis: non potest peruenire ad eum si-
ne directione supernaturali, quæ est in Ecclesia sancta; similiter
itaque dominabitur illi eodem iure naturali, ac diuino Ecclesia,
Sancta Mater nostra; cuius potestas, & directio supernaturalis
residet in Sacerdotibus, Episcopis, atque, vt in fonte, sole, & apice
Pontifice summo.

Quod si dicas per accidens, ob peccatum scilicet, Christus est
factus homo, ac proinde Ecclesiastici ab ipso habentes potestatem
non iure naturali congenito humanæ naturæ habent directionem
supernaturalem. Respondemus nihil concludi, quod è superiori-
bus patet. Post obitum namque Adami, necessario danda erat hæc
dire-

directio posteris eius, neque singulis erat. & si qui excidissent à veritate, danda erat ijs qui perstitissent in veritate. Ecclesia vero sola per fidei Petram, stat, stetit, stabitque infallibiliter in veritate. Et Christus, nosque sumus è posteris Adami. & quamuis vterque illorum sit homo verus, non tamen eodem, quo cæteri, modo facti sunt. Ac licet hominum ministerio supernaturalis hæc potestas ingeneretur indelebiter per characteres, vt dicetur, naturali tamè iure, ac diuino dominatur. Sic ignis p accidēs ligno iniectus opera humana, naturali tamen & coessentiali iure lucet, ardet, calfacit, vrit. Arbori siluestri per accidens ex beneplacito humano inferitur alterius naturæ furculus, iure naturali, ac diuino poma illa nutriunt. Homines inuenere artificium sericarum vestium, iure naturali, ac diuino operiunt fouent humana membra. Quamuis negetur adhuc Christi orituri fuisse primariam causam peccatū; fuit hæc materialis; sed gloria ipsius fuit finalis, vt supra est dictum.

Confirmantur hæc. Rex eligitur ex beneplacito prorsus humano, sed electo cuicumque post illud humanum placitum iure naturali, ac diuino est obediendum; igitur longe maxime Ecclesiasticæ potestati est obediendum iure naturali, ac diuino ab hominibus. nam Primo eligentes Regem non ingenerant illi indelebilem potestatem characteris, ex quo nanciscantur infallibilem, veritatem dirigendi homines infallibiliter in finem, vel naturalem, vel supernaturalem; vel dandi eis vires ad hoc. Secundo non appetit humana natura coessentiali iure illud bonum, ad quod dirigit Rex. Tertio ad quodcumque dirigit Rex essentialiter dependet à bono, ad quod dirigit Ecclesiastica potestas, vt ostendimus, & ideo ius, quo illi obeditur essentialiter dependet à iure Ecclesiasticæ potestatis. Quarto potestas ipsa sæcularis intima & inseparabili natura sua diuinitus subiicitur Ecclesiasticæ potestati, ni velit homo abnegare humanā naturam, quæ facere nō potest, quin feratur in suum finem, viasque oēs instar ignis inclusi, ac tendentis ad locum suum inquirat, quibus consequatur illum. Sic igitur princeps sæcularis, vt priuata atque vt publica persona facere non potest, quin iure diuino, ac naturali subiiciatur Ecclesiasticæ potestati. Quinto, sic est Princeps sæcularis ex humano beneplacito, vt homines commodè possent consequi omnem finem, sine illo distincto ab Ecclesiastica potestate. Sed sine hac, neque suum finem propriū modo vllō, propter quem cuncta quærit, neq; tam commodè, tam copiosè, tam firmiter omnes alios fines huic intrinseco, ac naturali seruientes. Atque ita humana naturæ nullam perfectionem

nc-

De iure naturali & diuino Eccl.

necessario largitur secularis, sed Ecclesiasticus essentialem perfectionem semper, ac solus; oēs verò alios fines optimè omnium, nisi renuant homines, largiri potest, atque ita ab initio Deus instituit humanam naturam, vt Ecclesiastica ac secularis potestas conuenirent in eandem personam, sed secularis à supernaturali potestate diuisus, est ex mero beneplacito humano.

E superioribus apparet, quæ nū Ecclesia, vel Ecclesiastici sint, de quibus est sermo, vt rectè S. Thom. 3. q. 8. art. 3. dixerit. *Dicitur vna* (Ecclesia) *multitudo ordinata in vnum secundum distinctos actus, siue officia. manifestum est autem, quod ad vnum finem, qui est gloria diuina fruitionis, ordinantur, & homines, & Angeli. Vnde corpus mysticum Ecclesia non solum consistit ex hominibus, sed etiam Angelis. Totius autem huius multitudinis Christus est caput, quia propinquius se habet ad Deum, & perfectius participat dona ipsius non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro, & omnia subiicit sub pedibus eius, & ideo Christus non solum est caput hominum, sed etiam Angelorum.* Eadem cum S. Thoma Apostolus Ephes. 1. *Iam non estis hospites & aduena, sed estis ciues Sanctorum domicili dei, super aedificati supra fundamentum Apostolorum, & Prophetarum ipso summo angulari lapide Christo Iesu.* Et ad Heb. 12. *Accessistis ad montem Syon, & ciuitatem dei viuentis Hierusalem caelestem, & multorum milium Angelorum frequentiam, & Ecclesiam primitiuorum qui conscripti sunt in calo, & Iudicem omnium Deum.* Sic igitur vna est Ecclesia, duæ partes integrantes illam Triumphans ac militans: vtriusque est caput Rex Regū Christus; sed Angeli, qui & ipsi fuerunt aliquando in via, militantque pro seipsis, ac supernaturali ordinationi sese subiecerunt sunt omnes ait Apostolus Hebr. 1. *Administratores spiritus in misterium missi, propter eos, qui hereditatem capiunt salutis.* Atque hos vidit Iacob è terra ascendentes, ac descendentes. hi nobiscum versantur, nobiscum militant adhuc, non pro seipsis, nisi quantum ad accidentale gaudium, sed pro nobis aduersus demones; præstantque Regio dominatu naturalibus cunctis. Ordinibus horū sunt in Ecclesia sancta respondentes ordines: quod è Dionysio, Ignatio, totaque antiquitate habemus, ac secundo libro aperietur.

Arg. III: Sic igitur omnia colligentes dicemus: Omnis potestas, à qua iure diuino, ac naturali directè in omnibus est essentialis perfectio totius naturæ humanæ, dominatur directè in omnibus iure diuino, ac naturali humanæ naturæ. sed Ecclesiæ sanctæ potestas est illa,

la, à qua iure diuino, ac naturali directè in omnibus est essentialis perfectio totius humanæ naturæ. Dominatur itaq; directè in omnibus iure diuino ac naturali toti humanæ naturæ. Vtræque propositio probata est è superioribus. Natura namq; humana facere non potest, quin semper omni momento naturali impetu suo singulis quibusq; in rebus appetat Deū, qui est perfectio naturæ humanæ, neq; hæc libera est ab hoc iure & lege: Coessentialis est ipsi hæc lex, hæc procliuitas, ideo dominatur illi omni momento in oībus semper. Perfectionem hanc inuitabiliter ac semper appetit humana natura, nō potest vllō modo assequi sine potestate S. Matris Ecclesiæ. Igitur Ecclesiæ Sanctæ potestas humana naturæ omni momento semper, atq; ita in potestate Regia, tēporali, bellica, & compulsiua dominatur. essentialē vocamus perfectionē, quod perficiat humanam naturam, siue essentiā, non quod homo non sit homo sine illa, sed quod homo lege, ac procliuitate æterna essentiali sibi inherente, & ab essentiā sua fluente appetat intīmē ingenerandam, coniungendamque, ipsi essentiā perfectionē. Vtīmur hoc verbo dominatur, quia potestatis Ecclesiæ Sanctæ reuera est Dominatio. Et si qua est, quæ dominetur mortalibus mortalium dominatio, hæc est. Cum natura humana nihil magis appetat quam suam essentialē perfectionē; quæ est in ordinatione, & coniunctione cum Deo; neque per ordinariam Dei potētiā potest habere hanc, nisi obediāt Ecclesiæ Matri, sit filius Ecclesiæ Matris; cuius potestas est in Sacerdotibus, Episcopis, & Pontifice summo, vt in fonte. sed tamen Ecclesia Sancta quantum potest, non dominatur despoticē, sed ciuilitēr, sed paternē, cum scriptum sit, *non dominantes in clero, non dominamur fidei vestra, Reges Gentium dominantur earum.* Necesse est tamen aliquādo vtatur despoticī dominij potestate extrinsecus, ob aliorum præfractos & obstinatos mores, extrinsecus inquam; nam paternus animus debet esse Ecclesiastico viro, ac despoticō vtetur inuitus, vt ad ciuile, ac paternum reducat. Diximus autē directē respectu cuiuscumque humanæ potestatis, vel Angelicæ etiam, nō respectu Christi & Dei, qui directissimē dant hanc perfectionē. Atque hæc quæ diximus de his verbis directē, ac dominari, volumus toto hoc opere repetita.

De iure naturali & diuino Eccl.

Cum finis det medijs amabilitatem, mensuram, & ordinem potestas Ecclesiastica, qua scientia, potestatisque diuina habet clauim, praescribit omnibus medijs, quatenus appetenda, & habenda sint, vel fugienda. Cap. III.

Illud praeterea nobis est considerandum, quod nemo diffitetur a fine tria medijs dari amabilitatem, mensuram, & ordinem. Hinc amamus medicinam, quia perducit ad sanitatem, quae finis est medicinae. Atque idcirco illi suo modo imperat inquit Philosophus Ethici sexti capite ultimo. Secundo finis dat medijs mensuram: non enim volumus medicinam, nisi tantam, quanta opus est ad sanitatem, neque cibum, siquidem sanitas sit nobis finis, nisi quatenus facit ad eandem. Tertio finis dat ordinem rebus, nam sumitur medicina, & cibus cum singulis quibusque circumstantiis, quae exiguntur ad assequendum propositum finem. Quod obrem cum finis ultimus homini sit supernaturalis, quantum pertinet ad appetitum naturalem, supernaturalisque sit sine fine amandus ceteris omne verum, & bonum, prout est in se, atque a nobis participari potest, sit Deus iure diuino ac naturali, non poterit homo habere aliquid, vel suimet ipsius, vel externorum, nisi quatenus finis assequendus imperabit, sicuti & tendens in portum non potest, uti tendens in portum, amare aliam viam, vel alia mensura & ordine, nisi quatenus ad portum perducit; qui portus naturae humanae est Deus, in eo namque solo est perfecte quicquid querit, ac sitit, est eius sanitas ac vita aeterna. Secundo propositum probatur ex eo, quod ait Philosophus in Eudemiorum fine. *Quae igitur electio potest esse; natura bonorum; aut corporis, vel amicorum; vel reliquorum considerare maxime Deum facit, praestantissima est, atque hic terminus est pulcherrimus; quae vero vel ob defectum, vel ob excessum considerare colereque Deum minime permittit, ea est pessima, Atque sic quidem res habet anima, & is terminus eius praestantissimus est, minimum inquam alteram irrationalemque animae partem sentire, quatenus talis est.* Tertio probatur, nam homo qui libet

libet magis Deum vult, quam se. Hinc S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 3. *Non solum homo in sua integritate natura super omnia diligit Deum, & plusquam seipsum, sed etiam qualibet creatura suo modo id est vel intellectuali, vel rationali, vel animali, vel saltem naturali amore sicut lapides, & alia quæ cognitione carent, quia unaquæque pars naturaliter plus amat commune bonum totius, quam participare bonum proprium.* Hucusq; Sanctus. Rectè autem dixit Sâctus in suæ integritate naturæ, nâ vti homo est deprauatæ naturæ, ac deflectit à proprio fine degenerans in Belluinû, nisi appetat rationali, appetet inferiori, ac degeneret. Nobis autè consideranda est humana natura recta. Sic enim Philosophus Polyt. 1. cap. 1. *Oportet autem considerare naturam, non in corruptis, sed in his, quæ magis se habent secundum naturam.* Igitur ex his, necessario sequitur ab homine magis, ac prius appeti Deum iure naturali quam semetipsum, vel rem quamlibet; atque idcirco in re quamlibet, ac semetipso appetita appeti magis, ac prius Deum; cætera verò appeti, quia perducunt ad Deum, quæ mensura, & ordine ad illum perducunt; cognoscit namque humana natura nihil esse omnia præ illo summo bono, ac vero; quod continet omnia vera & bona, nullumque habet finem, temporis nulla meta circumscribitur: nihil facit cuncta præ illo, tacite dicens, *Anima mea, quid queris multa bona quare vult boni, in quo sunt omnia bona.* Quarto patet hoc etiam; nam cuncta creata non explent hominis desiderii naturale perueniendi ad Deum, quocirca vult ille amare, metiri, & singula ordinare, ita vt per ea perueniat ad finem suum summum, alioquin quoties extra ordinationis, mensuræ, & amabilitatis istius regulam ponetur in vlla re, non conquiescet, veluti Magnes positus extra lineam, vel piscis extra aquam, dicetque *Sitiuit anima mea ad fontē viuū, quando veniā, & apparebo ante faciē Dei.* Postremò vel appetitur aliquid, vt medium, vel vt finis, sed vt finis vltimæ vltimæ omnes alios fines naturæ, solus Deus appetitur, ergò cætera appetuntur, vt media perducencia ad hunc finem; sed nulla perducunt, nisi amentur, mensurentur, & ordinentur prout perducunt ad eum finem, alioquin creatura non Deus esset finis; in creatura, non in Deo ponerem finem; magis creaturam, quam Deum amarem. Stet igitur à fine medijs ad ipsum perducantibus dari amabilitatem, mensuram, & ordinem. Diximus autem supra, ac probauimus humanam naturam, non posse ad finem suum naturalem peruenire absque supernaturali dire-

De iure naturali & diuino Eccl.

directione, Et huius directionis tam scientiam quam potestatem residere in Ecclesiasticis; igitur hi soli scient, ac poterunt scire qui nam homines, & quæ media perducant, aut non perducant humanam naturam ad ipsius finem Deum, quæ mensura sit cuique adhibenda in illis habendis, dimittendis, dandis, vtendis; ac denique qui ordo respectu nostri, aliorum hominum, mediocrum quorum libet, ac totius denique vniuersitatis.

Sic itaque est necesse vt Ecclesiastica potestas nobis in nobismet ipsis amandis, & cunctis medijs præscribat amabilitatem, ordinem, mensuram, ac proinde naturalibus, & temporalibus cunctis, quibus vtitur humana natura; atque adeo formaliter, & individualiter cunctis temporalibus, ac naturalibus, quæ veniunt in humanos vsus, Ecclesiastica potestas amabilitatem, mensuram, & ordinem, quatenus media sunt ad hois propriū finē consequendū, præscribet, siue appetant homines voluptatē, siue questum, siue honores; quibus sanè tribus finibus ceteri omnes continentur. Alioquin homo iuri suo naturali ac diuino, suæ met naturæ, sibi ipsi, coessentialitati, vt ita loquamur, suæ reluctaretur; qua impellitur intimè semper in singulis quibusque ad Deum naturaliter consequendū; quod fieri nō potest, nisi obediatur Ecclesiasticæ potestati. Cōfirmantur hæc. Nam subordinatus est essentialiter inter se vsus trium bonorū, quibus humana felicitas completur, externorū corporis atq; animi, diuinoque, ac naturali iure externa sunt ex intrinseco principio magis ob corpus, quam semetipsa; corpus ob animum magis est, quam ob se; animus, cunctaque hæc omnino ob Deum. Quamobrem singula appetunt ineuitabili iure ex intrinseco principio ordinari in Deum. Sed inanimata nesciunt se ordinare, neque scire possunt. Homo scit, ac scire potest semperque, atque omni in re appetit Deo coniungi, ac propterea maximè appetit ordinari in illum, è quibus apparet fieri non posse, vt vel horum, vel quorumvis temporalium Gubernator, aut Dominus aliquid agat temporale, quod conforme sit naturali iuri penitus naturæ ipsius ingenito, ac rebus ipsis Deum suo modo volentibus, nisi mediante inensura ordineq; Ecclesiasticæ potestatis, non modo vniuersali; sed singula quæque penitus atque omnino figillatim peruadente, mensurante, & ordinante; & ideo quantum pertinet ad quaslibet actiones humanas, tam internas, quam externas agente, ita vt homo neque mente neque corpore aliquid appetat, vel molliatur sine ipsa, ipsaq; agat tam immediatione virtutis, quā imme-

immediatione (quando aliquibus ita loqui placet) suppositi agentis. ipsum namque suppositum si mente est sana id est, non præscindit se à supernaturali directione sanante, & sanam tuente naturam agit, vt Ecclesiæ membrum. quin quanto eminentior, vniuersaliorque est finis, eo potentius, immediatius, prius, ac principalius aget per causam particularem, quam causa ipsa particularis agit, vt habetur in libello de caus. propositione. i. Ex his liquet itaque fieri nunquam posse, vt diuidatur temporale sæculare naturale à spirituali diuino Ecclesiastico ac supernaturali. ac nihil faciunt ad propositum nostrum distinctiones, & responsiones illæ, quæ afferri solent, Ecclesiasticæ potestati, non esse essentialiter subiecta, nisi supernaturalia spiritualia diuina moralia, vel huiusmodi. neque I. enim diuidi potest homo ab impulsu intimo in suum finem, proptereaque neq; diuidi possunt à fine media facta ob illum finem, quorū II. nihil est, quatenus media sunt, quod non sit ob illum finem magis, vt dicetur, quam propter semetipsum, propriūve vllum finem; neque III. possunt à nobis haberi, nisi vt media respectu vltimi finis; si IIII. velimus agere hōis intellectu præditi propriam vitam, quod aiebat Aristoteles, neq; V. poni, quasi moribundos pisces extra aquā, quam mens nostra semper sitit, Deum scilicet, diuināq; ordinationem in Deum, vel VI. in bellæ naturam degenerare, & VII. contra nostram naturā luctari, quæ tamquam magnes cōquiescere haud potest, nisi in linea polum suum respiciente. Quamobrem quoties voluntas humana ponitur in vilo temporali, aut naturali bono extra ordinationis Ecclesiasticæ lineam, facit contra ius sibi coessentialiale, nullus ei status, & pax. Nam *Pax*, ait S. Augustinus libro de ordine, *est tranquillitas ordinis*, id est ordine imperturbato in omnibus ferri in Deum; siue ab eo non detorqueri. Quod si dicas Ecclesiasticus ignorat, quomodo instruendæ sint acies, ædificandæ domus, aliaque huiusmodi, non est igitur illi in hæc potestas directæ. Resp. Primo non sequi ex præmissis, quod concluditur, nam plerique omnes Principes temporales ignorant mechanicas artes, & tamen his directe imperant. Secundo ignorant homines; quomodo mel fiat ab apibus, neque ipsi sciunt vilo modo illud efficere, & tamen habent in illud, illasq; dominium directum, sicut cætera huiusmodi, quæ nimis longum foret, enumerare. & quamuis Christi exemplo Ecclesiasticum non dedecet cuncta scire, quantum datur homini; ac solum dedecet aliqua exercere, etiamsi iure possit, idcirco hac in re Aristotelis distinctio nobis est assumē-

De iure naturali & diuino Eccl.

da, quam traditille Physici secundi textu 14. Artium namque aliquæ præscribunt formam, aliæ materiam. Respectu huius illæ imperant, & architectonica sunt. Verbi gratia, gubernator navis formam præscribit, qua temo & vnumquodque instrumentum sit faciendum, vt sit aptior navigationi; faber lignarius, quod lignum sit vnicuique instrumento nautico, nauique aptum docet, imperiumque exequitur eius, qui naui gubernandæ præest, ac scit, quomodo navis sit cum quibuslibet suis partibus construenda, atque ita ex huius imperio dat ligno formam præscriptam. Sic, vt ait idem Philosophus Ethici primi cap. 1. Ars equestris imperat arti efficienti fræna ordinans quomodo sit efficiendum frænum, regendo equo aptum; artifexque efficit, & quodnam sit ferrum, materiave apta efficiendo fræno ostendit. Sic itaque sæculares tractant ista omnia temporalia, sciuntque artificia, quibus fiant, vt artifices memorati, sed ignorant quo ordine, qua mensura, & quatenus his vtendū sit, vt oīno, & adamussim quaeritur à natura humana, Deū sitiente, præ quo nihili fiunt omnia; spectatq; ad eos omnia referre ad Ecclesiasticos, vt hi decernat, quid agendum sit. sic in singularibus, & coniugentibus iisdem certiores faciendi, vt quid factū opus sit, designet. cum facta etiam prudentissimos fallant, ait Neratius l. 1. de ignorantia iure & facti. Sic etiam Iuriconsulti ostendent vtilissima generi humano, necessaria, nobilissimaque iura sua Ecclesiasticis, Ecclesiastici videbunt, an conueniant fini, tum naturali, tum supernaturali hominis. Hinc aiebat Henricus Gandauensis à Principe sæculari nullas leges admittendas, quæ non essent à Pontifice summo, vel Ecclesiastica potestate approbatæ: ac sæpius repetit Iustinianus illud, *Nostre leges non dedignantur sacros Canones sequi*. E superioribus etiam colligitur non dedecere, vt Ecclesiastici exquirant vel à sæcularibus Principibus, vel aliis quomodo se res habeant, de quibus ferendæ sunt leges, priusquam promulgent illas; atque ita pacifice colligantur cum illis. Quocirca sic è superioribus colligimus.

Arg. IV. Omnis potestas directe dominans naturali, ac diuino iure toti humanæ naturæ in quolibet bono naturali habendo, aut vtendo, directe eodem iure dominatur cuilibet bono naturali, ac temporali totius humanæ naturæ habendo, aut vtendo, ac proinde potestati compulsiuæ, bellicæ, & dominio cuius. Sed Ecclesiæ Sanctæ potestas est huiusmodi. Diuino ergo, ac naturali iure dominatur directe cuilibet bono naturali, ac temporali totius humanæ naturæ habendo, aut vtendo, ac proinde potestati compulsiuæ, belli-

et, & dominio cuiuslibet. vtrumque assumptum patet è superiori-
bus. Natura namque humana iure incuitabili, & coessentiali
momentoque omni, & omni in re vult Deum, siue non vult ab eo
detorqueri, *ardentissimo*, ait S. Augustinus, *appetitu* in illum fer-
tur, neque potest esse libera ab hoc appetitu, dominatur hæc illi
lex; nulla in re, nullo momento potest assequi illum, nisi subiiciat
se obedientie sanctæ Matris Ecclesiæ, neque enim vel naturalis fi-
nis, vel supernaturalis potest obtineri absque illa, neque habere.
Deum Patrem potest, qui non habet Ecclesiam Matrem, cuius
potestas, vt in fonte, sole, ac trunco est in Pontifice summo, inquit
S. Cyprianus, aut in apice, ac fonte scribit Iustinianus.

*Naturali iure externa magis sunt, vt seruiant humane
nature, quam sibi; humana natura magis est, vt
seruiat humane nature supernaturali, quam si-
bi, ac proinde naturali iure omnia seruiunt
Ecclesiasticæ potestati. nam cuncta or-
dinem volunt. Cap. IIII.*

Atque hæc sanè ita se habet ex parte humanæ na-
turæ. Sed aliud est caput, quod secundum pone-
tur à nobis, ex quo probari potest Ecclesiam,
sanctam Christi Sponsam mundi Reginam de mi-
nari diuino, ac naturali iure omnibus rebus
temporalibus, aliorum dominiis non tollen-
tem, sed continentem. Atque hoc est ex parte ip-
sarum rerum. Nam cuncta externa bona, quatenus veniunt in
usus hominum, sunt ad hæc essentialiter ordinata, vt corpori, sed
animæ imprimis; cuncta vero hæc bona externa, corpus, & anima
cum quibuslibet suis bonis, vt omnino seruiant Deo, mentis apex
illi immediate coniungatur, quod late explicant SS. Basilius, Nyf-
senus, Theodoretus, Chrysostomus in illa Genescos verba, *Facia-
mus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, & tum ip-
si, tum alij in illud Psalmi, *Omnia subiecisti sub pedibus eius*.
Quamobrem vocatur homo finis harum rerum à Philosopho Phy-
sici secundi tex.: 4. & à Iuriconsultis l. in pecudum de vsuris l. iu-
stissimè de ædilitio edicto. ita vt essentialis sit subordinatio bo-
norum

De iure naturali & diuino Eccl.

norum externorum, corporisque ad animam, quod tum Sancti adducti, tum Philosophus latè explicat Politici primi cap. 3. Cuncta verò hæc essentialiter ordinata sunt in Deum, nèpe, vt homo per illa Deum cognoscat, cõtempletur, quam maxime præ cunctis amet. Sic enim Sapiētiz primo habetur *Spiritus Domini repleuit orbē terrarum*, & hoc, quod continet omnia, scientiam habet vocis. Quin ipsa totius humani corporis fabricatio facta in primis ad hoc ipsum videtur, vt homo Deum superaue cõtempletur, quod late persequitur. S. Basilius hom. 10. in Hexameron, Cicero libris de natura Deorum. notumque illud :

*Sanctius his animal, mentesque capacius alte
Deerat adhuc, & quod dominari in cetera posset,
Factus homo, &
Os homini sublime dedit, calumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.*

Licet itaque cuncta habeant (hic attēde, hic est essentialis subordinatio) essentiam suam propriam, bonitatem suam propriam, finem suum proprium, singula tamen essentialiter ordinata sunt ab auctore naturæ Deo generatim, speciatim, singillatimque in omnibus, omnino, omni momento, vt hominem perducant ad Deum, quāuis hoc ignorent, neq; appetere possint. essentialiter, inquā, sunt ordinata ad hoc, quia magis sunt ad huic finē, quam propter seipsa, propriūve finem, magisque, & essentialius sunt ab hoc fine per auctore naturæ Deū, q̄ sunt a semetipsis, vel a proprio fine. illum namque prius iuxta ordinem rerum Deus vult, quam res illas, & eorum finem proprium. Sic tota natura humana, potestas eius, ac finis naturalis, si consideretur diuisa à supernaturali, facta est ob humanam naturam, potestatem, finemque supernaturalem, magisque est ob hanc, quam propter semetipsam. Nam propter hanc Deus illam fecit, ac vult. magis itaque, & essentialius est ab hac, quam a semetipsa per auctorem naturæ Deum, quamuis natura humana ex se neque appetat, vt assequi possit, neque cognoscat, neque obtineat finem supernaturalem; licet ponere naturæ ad illum eo, quo diximus, modo impellatur. Sic etiā domus habet essentiam suam propriam, finem proprium, siue hunc velimus esse formā domus, siue habitationem, nihilominus magis facta est, vt homini non modo habitationē qualēcumque, vt dolium, vel spelunca, sed etiam multiplices eius vsus commoditates, & voluptates præstet. Sic frænum habet essentiam suam pro-

propriam finem suum proprium, qui est frænare equum. Sed hic finis cum fræno, & essentia sua magis, essentialiusque est ordinatus ad vehendum commodè dominū, quam quidvis aliud. Quocirca ad propositum nostrum natura humana cum quibuslibet suis temporalibus, naturalibus, potestate, fine, essentia sua magis, & essentialius ordinata est (sciat, nesciat, fugiat, refugiat) ad humanam naturam supernaturalem, potestatem supernaturalem, finem supernaturalem, quam ad semetipsam, & sua. Scriptum namque est, Prover. 6. *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus.* & 1. Timo. *Deus vult omnes homines saluos fieri, & ad agnitionem veritatis venire.* Singulis igitur rebus præter essentiam suam propriam, finemque proprium coessentialiter inuitabili, æternaque subordinatione est adnatus hic finis supernaturalis, magisque ob hunc sunt, quam propter semetipsam, & ac magis ad hunc mouentur a primo motore, quam ad suum finem proprium. licet assecutio, & quantum spectat ad hominem cognitio, non sit ex naturali potestate, finis igitur hic, & potestas in terris dñatur singulis quibusq; rebus: neq; liberari illæ possunt ab hac seruitute. Exemplum ponatur in Naui. Antennæ finis est sustinere vela, mali antennam, velorum ventos excipere, funium circunducere, vela & antennam, remorum propellere nauim, remonem cursum dirigere, nauis ferre vectores ac merces, nautæ perducere ad portum; finis hic & potestas complectitur omnium fines & potestates. Ni seruiant huic, nihil efficiunt quantumvis laborent. Qui pugnant aduersus illum, pugnant aduersus semetipsos, aduersus omnes, suæque & omnium bona. Eodem modo finis ac potestas supernaturalis imperat omnibus omnium rerum potestatibus & finibus, præest omnibus: pugnans aduersus illum, pugnat aduersus semetipsum, aduersus omnes, suæque, & omnium bona. Atque vt planius rem percipiamus, cogitandum nobis est illud. Deus intime mouet singula quæque ad effectus suos concurrens cum quibuslibet quarumlibet rerum formis, non auferens eis efficacitatem suam, suumque finem naturalem, sed semper, atque in omnibus ista vult seruire fini supernaturali inanima; animata, intellectu prædita, eoque carentia. Quod intime moueat præclare vates expressit.

*Principio cælum, ac terram, camposque liquentes
Lucentemque globum Luna, Titaniaque astra
Spiritus intus alit; totamque infusa per artus
Mens agitât molem, & magno se corpore miscet.*

C 3

Hinc

De iure naturali & diuino Eccl.

*Hinc hominum, pecudumque simul, genus omne volantum
Quemque sibi tenues nascentem arcessere vitas.*

Hæc ille, quod siquid Christiani habuisset, diceremus ab eo notari voci illis, *Spiritus intus alit*, Spiritum Sanctum, sed illis *mens agit molem*, filium, qui per modum intellectus procedit. Verum, quidquid ille dixerit sciens insciens Deo & ipsum mouente; illud certum singula moneri a Deo in finem supernaturalem, qui continet omnium rerum fines proprios factos ob humanam naturam supernaturalem. filius porro, *Splendor paternæ gloriæ, lux vera, lux mundi*, mouet intellectus humanos ad opera bona, quibus tendant in finem supernaturalem, subiiciantque se naturæ supernaturali, mouet naturalia cuncta ad fines suos, quibus seruiant totius naturæ vniuersali, ac supernaturali fini, seruiant humanæ naturæ supernaturali, supernaturali eius directori. Natura humana, vt diximus supra, eo fertur pondere suo. Eodem diriguntur cuncta naturalia. filius quippe, per quem cuncta mouentur, ac fiunt, vult exaltari humanitatem sibi altissimè coniunctam, proximum, primumque diuinitatis singula quæque efficiētis instrumentum. Quamobrem diuinissima illa Christi anima à momento suæ conceptionis illuminat in quibuslibet agendis Angelos cælorum motores, vt eorum motus, stellarumque varias altitudines, declinationes, progressiones moderentur in eundem finem supernaturalem, quod secundo libro c. 55. Irenæo, Dionysio, Thoma, cæterisque omnibus Theologis aperietur, illuminat Angelos quarumlibet specierum sensibilibus Reges, vt ex Origene, S. Augustino, Theodoro, & aliis infra dicetur, vt indiuidua quælibet sensibilia dirigant in eorum finibus, actibusque naturalibus, vt asinam Balaam, leonès Samaritæ ad eundem finem supernaturalem, vt directius, quàm sibi metipsis & finibus suis, seruiant humanæ naturæ supernaturali, & directoribus illius, *Nam sunt omnes administratorij spiritus, in ministeriū missi propter eos, qui hereditatem capiunt salutis*, ait Apostolus Heb. cap. 1. Idem porro filius, eademque anima coniuncta eidem, cum sit ille, *Splendor paternæ gloriæ, figura substantiæ eius*, Græcè character, illuminat eiusdem characteris participatione insignitos Ecclesiasticos edocens, quid in singulis quibusque agendum sit, descenditque illud lumen per eos in alios homines ad quælibet administranda iuxta voluntatem Dei. Nam sicut ille dixit: *Ego sum lux mundi*, Sic de Apostolis, eorumque successoribus, *Vos estis lux mundi, & qui vos audit, me audit, qui vos spernit, me spernit*. Quæ verba ad rerū

scu-

secularium iudicia, refert S. Cyprianus epist. 69. ad Pupianum. Natura denique humana pondere suo fertur ad eundem finem, naturamque supernaturalem. Sic igitur, vt apparet, coessentiali iure immutabili, æternoq; singulis quibusq; rebus inexistente, & adistente, ac præsidete singula quæq; res subiiciuntur directoribus supernaturalis potestatis, eòq; diriguntur omni momento a primo ordinante, vt seruiant supernaturali potestati, ac directioni singulis quibusque momentis, neque ab hoc spiritu dirigente illas vnquam deferri possunt, hoc ius, hæc lex, hic impulsus semper ijs adest, vt subiiciantur hominum potestati, ac directioni supernaturali, ac veluti nautica instrumenta proprios habent fines, essentiam propriam, dirigunturque illa ab hominibus ea mouentibus; ij vero, & illa seruiunt vni nautæ, qui nauim dirigit in portum, quò per se illa haud mouetur, sic quælibet naturalia perpetuo sapientiæ spiritui adistente, & inexistente mouentur in finem supernaturalem, singulisque naturalibus speciebus adsunt proprii motores Angeli ad eundem finem, iugiter id vnum quærentes, vt homines eodẽ spiritu ijs vtantur, subiiciantque directioni supernaturali. Quãobrem, qui nolunt Ecclesiasticam potestatem, vel supernaturalem, nolunt Deum dominari. hæc nempe est illa, quam S. Ambrosius aiebat, conuersionis à firmamento ordinata descendens, hoc est, quod S. Ignatius, aiebat, *Vnitas per omnia seruetur*. Quod si quoties aliqui renituntur supernaturali lumini, ac directori, iuste à se id fieri posse contendunt, iustumque id sit, quod diuinæ voluntati est conforme, necessario dicent duas inter se contrarias Dei voluntates, ac necessario duos Deos. En igitur, vt dominium Sanctæ Ecclesiæ, sit dominium Dei, quoad humana, ac terrena omnia regenda. En vt, qui repugnet Ecclesiasticæ potestati, toti rerum naturæ repugnet. En vt abiungens se à supernaturali directione, ac fine indistincto à naturali humanæ naturæ fine quoad consecutionem, consecutionisq; vsum deordinet cuncta, mancipiumq; sit, ac bellua, quod Philosophus ex alio capite aiebat: ac proinde inde se auertens magis subiiciatur, vt infra è SS. Thoma, & Boetio dicemus Ecclesiasticæ potestati, nam tamquam bellua, mancipiumq; subiicitur, qui filius obediens esse tantæ Matri, Reginæ mundi, & Christi sponsæ recusat. En vt rerum quarumlibet temporalium finis diuidi haud possint a fine supernaturali; quin hic præsit, inexistat & singulis momentis singula quæque moderetur, sibi subiiciat, atque inuitabili iure omnia gubernet, vt sicut à Deo, Christoque ex Angelis in Angelos, deriuatur ad naturalia regenda,

De iure naturali & diuino Eccl.

sic ab eodem deriuatur ex hominibus in homines ad eadē gubernanda: ad quem sic facta sunt, vt nihil sit in illis, quod totum non sit inseparabili, & aeterno iure ad hunc finem, potestatemque hanc factum, vt ei seruiat, ac subiiciatur. confirmantur superiora.

Arg. V.

Primo igitur Rectē Apostolus. Rom. cap. 8. *Expectatio creatura reuelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens; sed propter eum, qui subiecit eam in spe, quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis in libertatem glorie filiorum Dei. Scimus enim, quod omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc.* Quæ verba ita interpretantur Sancti Chrysostomus, Ambrosius, Theodoretus, Thomas alique, vt quælibet creatura moueantur in hunc finem; quo subiiciantur. Omnino supernaturali potestati.

Arg. VI.

Hinc secundo non multo post idem subiicit, *Qui etiam proprio filio suo non pepercit, sed pro omnibus nobis tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit?* E quibus verbis, S. Augustinus homilia 2. in Apocalypsim S. Ambrosius, ac Theodoretus in explicatione capitis illius volunt supernaturali, & Ecclesiasticæ potestati omnia temporalia subiecta esse.

Tertio, Comprobantur hæc ex illo, quia quod in intentione est primum, est vltimum in perfecta executione. Quamobrem cum numerus electorum fuerit expletus, vt dicemus, omnia renouabuntur, ac subiceretur Ecclesiasticæ, ac supernaturali potestati, ac tunc, *Erit omnia in omnibus Christus.*

Quartò, Amplius apparuit hoc; cum Deus toties, vt videbimus infra, reuocauit omnium rerum gubernationem, dominiumque ad supernaturalem potestatem, & directionem deturbatis ex omnium rerum dominio dæmonibus, traditoque illo Angelis permanentibus in supernaturali directione. Rursusque cum fuit Adamo illud idem commissum permanenti in obedientia supernaturali. A qua cum discessisset, & mox reuersus esset, iterum nactus est orbis imperium. Quod ob eandem causam Caino, posteritati que eius ablatum; Seth, liberisque ipsius est creditum; donec & his supernaturalem directionem deferrentibus Noc totius orbis Rex, & Pontifex summus effectus distribuit orbis eiusdem regiones filiis, ac nepotibus suis. Idem constitit, cum Moyses eduxit ex Aegypto Hebræos, Remp. stabiliiuit; ac denique cum Christo est, *Data omnis potestas in cælo, & in terra, Et, Omne quod nominatur in cælo, & in terra. E quibus aperte colligimus cuncta terrena & humana subiicienda naturali, ac diuino iure singulis qui-*

quibusque rebus ineuitaliter affixo, & inseparabiliter præsidente supernaturali potestati, cuius solius intelligentia spirituque totam naturam permeante, & singulas quasque res per Angelos gubernante naturalia cuncta ad eundem finem reguntur.

Quinto, Sicut autem diuinus intellectus, ac spiritus cuncta regit, eadem natura humana, & intellectus, nec spiritus participatione, & imitatione regere ea debet. Nam recte ordinata natura, Deusque nobis est finitandus, vt infra dicetur.

Sexto, Ex hac porro totius naturæ concatenatione; vt S. Ambrosius vocabat, & admirabili in eundem finem gubernatione, ac directione contigit, aut quoties oppressa est, ac vexata supernaturalium directorum, siue Ecclesiæ sanctæ potestas, quasi dissoluta, & perturbata totius orbis compage, extiterint prodigia cladesque, portentosa; terræ motibus, ac procellis omnia conuulsata, vt late nos ostendimus libris vltimis de Signis Ecclesiæ Dei. Hinc illa vt Psalmi 8 l. verba, *Moueuntur omnia fundamenta terre.* referunt Theodoretus, aliique ad illud tempus, quo propter impia scelestorum iudicia variis modis concutitur, & commouetur orbis ipse terrarum, depressa supernaturali directione, idcirco adijcitur in fine, *Surge Deus, iudica terra, quoniam tu hereditabis in omnibus gentibus*, quibus verbis illa Psalmi secundi signantur ad Christum dicta, *Postula à me, & dabo tibi gentes hereditatem tuam.* Iure igitur ponitur à nobis verum ius status in hoc, vt Ecclesiasticæ potestati in omnibus obediatur, & eius libertas propugnatur.

Septimo, Apparet vero ex his, quæ diximus in proposito, finem, causamque efficientem simul in vnum cōuenire. Deus enim supernaturaliter fruendus est idem, qui cuncta in eundem finem subordinat, cuius altissima potestas est in Christo, & Ecclesia spiritus eiusdem consortis, cui seruire est Deo per gratiam, vel gloriam frui, ita vt merito huic naturæ incolumitas attribuaturs à S. Iustino. facit ad hæc, quod dixere Iurisperiti, factum, datumve alterius contemplatione potissimam esse istius, non eius, cui datur, aut cui datur, aut cui fit. l. & si quid. l. in profectitia. de iur. dot. Iason. l. cum oportet. C. de boni quæ liberis. Sed hoc cum sit humanæ voluntatis est mutabile, illud nequaquam, cum sit diuini, & æterni iuris.

Ad summam temporalia, terrena, humanaque singula directius, essentialiusque iure naturali, ac diuino ijs inseparabiliter affixo, & Præsidente facta sunt, ac fiunt, vt seruiant, ac subiiciantur natu-

ra

De iure naturali & diuino Eccl.

re supernaturali, siue Ecclesiæ Sanctæ, quàm vt seruiant, ac subiiciantur sibi metipsis, ac finibus suis proprijs, & naturalibus. Ideoque iure naturali, ac diuino directius, & essentialius sunt Ecclesiæ Sanctæ non tollentis obedientium dominia, sed dirigentis, & amplificantis, quàm dominorum suorum. ab ipso namque omnium Domino ad hoc facta sunt, fiunt, & conseruantur. Sic enim colligimus ex adductis.

Arg. VII Omne quod naturali, ac diuino iure ipsi inseparabiliter præsidente directius est, vt alij seruiat, quàm sibi metipsi, directius ei subiicitur eodem iure, quàm sibi metipsi. Sed omne terrenum, naturale, humanumque directius est iure naturali, ac diuino inseparabiliter semperque illi affixo, vt seruiat Ecclesiæ Sanctæ, vel Deo supernaturaliter per gratiam, gloriamve fruendo. *Neque enim potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.* Quam sibi metipsi: ergo omne terrenum, naturale, humanumque iure naturali, ac diuino inseparabiliter, semperque ei præsidente directius est, vt seruiat Ecclesiæ Sanctæ, cuius potestas vt in fonte, apice, & sole residet in Põtrifice cõmo, ab eoq; in Epõs, ac Sacerdotes deriuatur, vt S. Cyprianus, ac Iustinianus aiunt.

Quæcumque iure diuino, ac naturali ex tota essentia sua sunt ordinanda in aliquem finem, directe eodem iure ex tota essentia sua subiiciuntur potestati ordinanti in illum finem; sed omnia temporalia, terrena, & humana, sunt iure diuino, ac naturali directe ordinanda in finem, tam naturalem, quàm supernaturalem, qui sunt indiuisi quoad assentionem, sicuti est dictum subiiciuntur ergo diuino, ac naturali iure ex tota essentia sua sanctæ matris Ecclesiæ potestati.

Quod si dicamus, Ergo omnia fræna quæ sunt ab artificibus in ciuitate, erunt eorum, qui soli habent equos. Respondemus, Primo vt fræna fiant, non est iuris naturalis, ac diuini. Secundo, non est totum ob illos equos, sed ob artificium lucra, atque hoc in primis. Tertio non directe vel Deus ac natura, vel Respublica vult fieri fræna, vt sine pretio sint eorum, quorum sunt equi. Quarto, neque est igitur artificium frænorum ex inuitabili ordine naturæ, ac Primi ordinantis inuitabili voluntate, sicuti vt omnia naturalia, temporaliaque sint ob supernaturalem statum, naturaque humana seiuncta à supernaturali natura, sit omnino ob supernaturalem naturam supernaturalisque inferioris ordinis, ob supernaturalem superioris. Idem respondebimus, si dicamus, herbas medicas naturali, ac diuino iure magis esse ob ægrotos, quàm quid.

quiduis simile & tamen pharmacopolæ sibi illas habet. Non enim factæ sunt, aut habenter ob illos ægrotos, ac sine pretio. Res vero creatas nemo potest eximere à seruitutē, creatori debetur ex æterna ipsius mente, ac lege, atque à potestate quæ ordinat ex mente, ac lege in terris. Sed mittamus istas nugasve dicemus, an ipsorū Principatuum ruinas? An Ecclesiæ Sanctæ læsam maiestatem? An Christi, & Dei? Quod si dicamus, esse ordinem naturæ hunc, nō actionū, legūve humanarū? Respondemus ordinē naturæ diuinitus institutæ & ordinatæ sequemur, vel dæmonum? Secundo, Nonne actiones humanæ, ac leges ordinem rectum naturæ sequuntur, & eatenus sunt leges, & actiones hominum non bestiarū? Tertio, Nonne actionibus nostris humanis, legibusque addenda & supernaturalitas illa, ad quam Deus cuncta ordinauit, eique cūcta sunt omnia, velimus nolimus, subiicienda? Oportet itaque exuere humanam naturam, rerum ordinem, ac totius vniuersitatis immutare. Ex his autem, quæ diximus constat ius naturale, ac diuinum esse ordinem naturæ, Deique rebus ipsis innatum.

Iure diuino, ac naturali non est nisi vna Resp. optima secundum naturā toto orbe terrarū: quod Aristoteles aiebat, ac proinde humana natura naturali appetitu vult ex hac esse. non intelligitur perfectus catus humanus populusve esse absq; Ecclesiastica potestate. vna est ciuitas. Ecclesiastici sūt partes eius supereminētes essentielles cūcta tēporalia sunt Christo directissime iure naturali, ac diuino subiecta. Cap. V.

Tertium caput in hac materia considerandum, post humanam naturam, mediāque, est ipsa Sancta Ecclesiā mater nostra, Christi sponsa, ac mundi Regina. E superioribus vero constat; Primo Ecclesiam esse illam, propter quam cæli, quod aiebat S. Thomas, circumuoluntur, donec facit electorum numerus expletus. Quin secundo, sancti Angeli, qui cælos circumuolunt, sunt eius partes, ipsi vnius spiritus eodem tendentis, & omnia gubernantis vinculo conne-

De iure naturali & diuino Eccl.

xx, ac licet ipsa militet in terris, circumcursant tamen Angeli, ascendunt, & descendunt pro ipsa milites, quamuis ipsi in fine sint, non in via; sic Angeli iidem cunctas rerum sensibilibus species custodiunt, non sibi, sed Ecclesie Sancte, ad quam cunctos homines ipsis in custodiam datos alliciunt, inuitant; a demonibus tutantur omnia vastare, ac perdere conantibus, uti est dictum. Tertio. Propter ipsam, merita, preces, in Christum fidem, corporisque ipsius oblationem, sunt in primis hæc temporalia, magis quam propter seipsa, & alios. Sic igitur ipsa est causa efficiens modo suo, finalisque omnium rerum. Natura humana per ipsam, tot modis est cum suis rebus, conseruatur, atque ob ipsam veluti eminentissime omnia continentem, perficientemque facta est. Quarto considerandum nobis est, homines, ut homines, non congregari inter se præcipue, ob aliquod externum bonum, vel corporis, sed ob optimum mentis ipsius bonum: natura namque modis omnibus hoc quarit, utiturque istis externis, ut incitamenti & instrumentis. Hoc patet. nam Primo propter alia bona sensibilia congregantur etiam simul bestie, veluti apes, formice, grues, elephantes, aliaque huiusmodi. Sic igitur homines, ut homines, congregabuntur simul, ut ex illa societate infallibiliter, immobiliterque Deo coniungantur, quantum fieri potest. & ad hoc impelluntur coessentiali illa lege cordibus humanis insculpta, & inseparabili, per quam natura humana non reperiet in quo stet, & conquiescat, sui suorumque in Deo statum cæca conquirat. Hoc secundo dixit Philosophus ipso Politici primi initio, ita scribens, *Quoniam videmus omnem ciuitatem esse societatem quandam, & omnem societatem boni alicuius gratia constitutam (nam eius gratia, quod bonum videtur, omnia omnes agunt) patet, quod bonum est, quod omnes conquirunt maxime vero principalissimum omnium, quæ est principalissima, & ceteras omnes complectitur: est autem hæc illa, quæ ciuitas appellatur, & civilis societas.* Hæc ille, primi libri primi verbis, principalissimum bonum vocans, coniunctionem mentis cum Deo. Idem tertio, probatur ex omnium gentium consuetudine. Ut enim Cicero, ait libro de Legibus, vrbs illa definitur, quæ constat ex plurium domorum coniunctione cum templo. Non itaque prius est Vrbs, quam sit templum. Confirmatur quarto ex ipsis Iuriconsultis, qui dicunt, ius publicum, siue Reipubl. statum idest populi consistere primum in Sacris, & Sacerdotibus. Sic Vlpianus l. 1. §. huius studij. de iustitia, & iure. Eodem modo primum iuris gentium præceptum est pietas

tas in Deum, quod ait Pomponius l. veluti, de iustitia & iure, quia scilicet ob hoc primum conueniunt homines in vnum, gentemq; & populum constituunt. Similiter si disputetur an locus, aut res sit sacra, in ambiguo sacra esse definitur, quod inquit Papinianus l. sunt personæ, de Religiosis, & sumptibus funerum, quia nimirum conueniunt homines in vnum cœtum, vt habeant locum, resque sacras, quarum commodo vsu, possint Deo commodius, ac facilius, sed infallibiliter omnino coniungi; hoc enim semper in omni loco, & re appetit natura humana, & propter hoc omnia iure diuino, ac naturali sunt facta. Corroboratur quinto hoc ipsa Christianorum lege. Apud eos namque Ecclesia non est, nisi in Episcopo, vt habet Cyprianus epist. 69. ad Pupianum. quod nimirum Christianorum quorumlibet ciuitas sit in Episcopo, vt in fundamento, & capite quod habet Apostolus 1. Corin. 12. Ephes. 4. & Ephes. 1. vocat Apostolos, quibus Episcopi succedere, fundamenta Ecclesiarum, siue cœtus cuiuslibet Christiani, quod in plures per loca varia diuisus, in vnum vinculo vnus spiritus congregatur. Sexto comprobatur ex omni Christianorum communi consensu. Siquidem ob eandem causam nō solemus ciuitates vocare, nisi quibus sit Episcopus. Septimo, quemadmodū homines, tunc hominū vitam degunt quod supra ē Philosopho dicebamus, cum Deo contemplando absque vllō intellectus errore, atque animi vitio penitus inhærent, & ob id homines congregantur, sic ciuitas humana eo, quo diximus, modo humana constituitur ex participatione societatis diuinæ, ciuitatisque illius, quæ triumphat in cœlis, ac proinde ex eo, quod Ecclesiasticis paret. Octauo S. Augustinus duas tantum Ciuitates constituit in terris Hierusalem, & Babylona. Augustinum sequuntur Theologi omnes. Quamobrem si asseramus Ecclesiasticos non esse partes ciuitatis supereminentes, & essentielles loquemur contra naturale ius, contra Philosophos, Iurisconsultos, omnium gentium iura, totius populi Christiani consuetudinem, sanctos Patres, Theologos, eoque redigemus populum Christianum, vt eius ciuitas sit Babylon. Ad summam, cum populus in vnum congregatus naturali lege in primis ob assequendam cum Deo coniunctionem congregetur; naturale humana velit illi infallibiliter, & immobiliter, quantum potest, adherere, cogitur, nisi exuere semetipsam velit, subiicere se se Ecclesie Sanctæ suauissimo imperio, subiicere se suæque omnia potestati illius, alioquin nullibi quietem, nullibi suum, rerumque suarum statum reperire vllō modo potest. Adigitur ad hæc omnium

De iure naturali & diuino Eccl.

omnium virtutum splendore, de quibus tomo primo de Signis Ecclesiæ Dei, maxime vero, quod in ipsa sola comperiat eandem semper extitisse diuinorum veritatem, neque vlllo vnquam modo ab ortu mundo immutatam, quamuis nihil non conspirarit ad eam labefactandam, potissimumque ad euertendam Pontificiam potestatem, Quamobrem nulla sedes tot Sanctos, ac Martyres dedit, quot Romanæ, vt niox dicitur. Tantum vero ab fuit, vt hæc euerfa fuerit, vt contra acciderit. quicumque oppugnavit illam, cum suis omnibus miserrime concidit, vt libro sexto aperitur. è conuerso autem quicumque illi adhærent, omnium bonorum copia circumfluunt, quod nasci à virtutibus per Ecclesiasticæ potestatis ministerium, magisteriumque insertis tertio libro ostendetur. Nono confirmantur superiora ex eo, quod Philosophus dixit: Ethici quinti capite septimo, *Vnam duntaxat esse toto Orbe Rempublicam eamque ubique optimam secundum naturam.* Ad summam sicut quilibet homo naturali, & coessentiali iure appetit Deum, neque vlllo momento vlla in re pati potest eius natura ab eo diuelli, nisi exuat semetipsam; sic eodem modo appetit eius tantum Reip. ciuis esse, per quam solam Deo coniungitur, eoque fruitur, & in qua quatenus non est, eatenus diuellitur ab eo. sic igitur ex adductis colligi potest.

Arg.VII. Quicumque diuino, ac naturali iure appetunt directe semper in omnibus suis Deo coniungi, directe eodem iure semper in omnibus suis appetunt subijci Reip. ac potestati supernaturali. Sed omnis homo directe naturali, ac diuino iure semper appetit in omnibus suis Deo coniungi; directe igitur semper appetit in omnibus suis iure naturali, ac diuino subijci Reip. ac potestati supernaturali. Quod nisi appetat, quatenus non appetit, Primo facit contra ius illud coessentialiale, inseparabile, æternum sibi in innatum, quo fertur naturæ pondere in finem supernaturalem. Secundo facit, contra ordinem coessentialalem rebus externis, corporibus animisque humanis adnatum, per quem magis ex intrinseco principio sunt finis supernaturalis, quam sui.

Ar.VIII. Rursus. Omnis Respublica ac potestas, propter quam directe diuino, ac naturali iure facta sunt, ac fiunt omnia directe eodem iure omnibus dominatur. Sed Resp. ac potestas. supernaturalis est illa, ob quam directius naturali, ac diuino iure facta sunt, ac fiunt omnia; quam propter semetipsam, aut aliud quiduis; Respublica igitur ac potestas supernaturalis directe eodem iure dominatur omnibus; intelligas, quibus homines dominari possunt, ne quis

quis argutus nostra aucupetur. Quod nisi dominetur est contra ius naturale, ac diuinum, patet assumpta ex ijs, quæ supra sunt a nobis allata. Nam Deus Pater per filium in Spiritu sancto cuncta agit, ac sibi subijcit. filius per humanitatem sibi adiunctam cuncta disponit. Hæc per Ecclesiam Sanctam, cuius potestas, vt in fonte sole & apice est in Pontifice summo. Ad Dei coniunctionem tendit iure naturali, & inseparabili omnis homo, neque liber est ab hoc appetitu, ac lege, qua naturaliter in hanc ordinationem fertur; propter hunc finem iure diuino, & naturali magis omnia facta sunt, quam propter semetipsa, & hominem quemuis; ad hunc finem concatenatione inuitabili ferantur: hanc ordinationem concatenationis, quam nihil potest effugere, scit post Deum sola anima Christi; scit eius sponsa. Hæc præest huic inuitabili concatenationi vniuersitatem rerum; naturamque vniuersam complectenti: homo relictus *in manu consilij sui*, si ex agit ex vna parte, vt aiebat Boethius, incidit infelicititer in aliam. fitque, vt aiebt Philosophus hæc tractans, quamuis non exactè perspicuens, bestia, mancipiumque è filio Dei, sic igitur omnia, subiecta sunt naturali, ac diuino iure Ecclesiasticæ potestati per quam solam, filiosque ipsi obedientes quolibet in Deum Patrem reducuntur, cui gloria per filium in Spiritu sancto, ac per Ecclesiam Christo filio coniunctam Mundi Reginam.

QVARTVM caput est in hac materia Deus ipse supernaturaliter fruendus, & cuncta in supernaturalem finem mouens, & ordinans. Ita vt magis singula quæque ad hunc finem moueantur, atque ordinentur, quam ad quemuis finem. Sed Ecclesia Sancta sola potest ordinare temporalia terrenaque singula ad hunc finem. Sic igitur æterna, inuiolabilique, & cunctis rebus insidente, & inexistente lege, ac iure omnia subiiciuntur Ecclesiasticæ potestati. ita namque è supra allatis argumentamur.

Omnis potestas supernaturalis inter homines iure diuino, Arg. IX, ac naturali directè dominatur omnibus humanæ naturæ bonis; sed omnis Ecclesiastica potestas est supernaturalis inter homines. Ergo diuino, ac naturali iure inter homines omnibus humanæ naturæ bonis directè dominatur. Vtraque proposito clarissime probatur. Deus Pater mouet per Filium singula quæque, vt æterna, perpetuaque lege ijs inexistente, & affixa seruiant fini supernaturali magis, quam sibi metipsis, finique suo (ad quem solum iuxta vires intimæ formæ mouentur) vel aliis. Ad finem namque supernaturalem magis facta sunt, sunt, atque vti huic seruiant

De iure naturali & diuino Eccl.

seruiant conseruantur ab ipso Deo lege inuitabili, perpetua, ac per totam rerum naturam diffusa, quam cuilibet fini, ac domino. A potestate supernaturali, vt à capite omnium sunt ab initio singula creata, & omnia mirabili modo terminabuntur in illam quasi recapitulata, ac circulo perfecto, cum moueat, atque ordinet cuncta in semetipsam. Neque vlla res est, quæ non ordinetur inuitabili, ac perpetuo iure naturis insidente, ad hunc finem singulos quosque naturales continentem, & singulis quibusque dominantem; finis hic omnibus dominatur coessentiali lege ijs insidente. Sola Christi anima, & cui reuelat illa, scit quonam modo seruiant huic fini creata quælibet rationis expertia. Soli hoc Ecclesiæ sponsæ suæ reuelat, ac proinde est Mundi totius Reginæ, potestas huius sponsæ, scientiaque per clauis cælorum residet in Sacerdotibus Episcopis ac Pontifice summo. Quamobrem, qui non vult huic vti Pontifici rite procedenti, ac Sacerdotibus eodem modo obedire, pugnat contra totius vniuersi colligationem, & complexum, ac mundi compagem dissoluit. ordinem rerum, quibus abutitur in alium finem, quam quo diriguntur, & quo cuncta coniunguntur, dissipat dilacerat. Hinc bona omnia & imperia cadentia.

Homo rursus lege intimi, & coessentialis impulsus inuitabili mouetur ad hunc finem. anima namque illius ab initio particeps potestatis supernaturalis est creata, & ad eam reuocatur; quin neque naturalē finem consequi sine illa potest, non enim satiat iste ipsius appetitum, ac disiungens se ab ordinatione supernaturali neutrum consequitur; quocirca cogitur, nisi velit perpetuo contra semetipsum pugnare, huic obedire; neque vmquam stat, vti magnes, nisi insit stat lineæ dirigenti in suum polum Deū supernaturaliter fruendū. Sic neque erit quies rebus naturalibus ratione carentibus; donec asecutæ fuerint statum supernaturalem; Materia namque non satiatur vlla forma, neque satiabitur nisi illa supernaturali. Sed ratione carentia non immediate Deo, a quo habent esse, coniunguntur. intellectus namque est ille eminentissimus. Homo intellectu præditus immediate coniungi potest per lumen gloriæ supra se euectus merito Christi, atque vti filius Ecclesiæ Matris. Cum vero hic finis homini dominetur in omni re loco & tempore, neque ad eum possit absque Ecclesia Sancta peruenire, vt obediens, obediturusque illi, necessario veluti singulis rebus, ita & ipsi dominatur Ecclesia Mundi Regina. Quod si homo huic repugnet, & intimæ legi naturali repugnat, sibi ipsi, ac toti vniuersitati rerum,

rerum, totj naturæ.

Infidelis porrò obedit Filio, per quem cuncta in se supernaturali-
semq; potestatem, quasi in caput suum Pater reducit, quoties ali-
quid boni agit, neque illud contaminat appposito malæ voluntatis
actu (ut si eleemosinam daret aditum sibi volens hic aperire ad
adulterium perpetrandum, vel occidendum Christianum) sed non
satis est hoc egisse, necesse est obediat impellenti ad omne bonum,
quod est ad Deum per essentiam videndum, modosque peruenien-
di ad hunc finem tradenti, ac proinde Ecclesiæ Sanctæ. Hinc in-
ter infideles tot contraria lumini naturali tamquam bona admit-
tuntur, ac iubentur, quod impulsui, iurique naturali nō obsecun-
dent. Dominatur tamen illis Ecclesia Sancta tum naturali illo
iure eorum cordibus indebiliter insculpto, tum supernaturali, a
quo essentialiter illud continetur, quia scilicet ad finem suum per-
uenire haud possunt, ac perfici in genere suo, nisi obediant Mundi
Reginæ, ac sponsæ Christi Dei, quæ dominatur illis, quod liberi
non sint ab appetendo illo fine, ac lege coessentiali appetitionis
huius, dominetur illis hæc lex coessentialis velint, nolint, ac nisi
parati sint obedire in omnibus omni tempore Ecclesiæ Sanctæ, ad
finem suum, quò semper impelluntur, peruenire haud possunt.

Dæmones omnium maximè pugnant contra hoc ius naturale.
Eti enim sciant omnia bona naturalia, veraque: Amplius etiam si
dicant plurimà vera naturalia, agant multa bona naturalia, Ta-
men singula quæque huiusmodi agentes contaminant hoc actu sin-
gulis quibusque appposito, & adiecto, quod nolunt Christo, Eccle-
siæ Sanctæ, ac supernaturali ordinationi in illis, eorumque vsibus
obedire, quamvis ob notitiam supernaturalis ordinationis, pote-
statis, beatitudinisque ijs indelibiliter impressant moueantur ad
illam desiderandam, sed huic repugnant, omnia bona sua peruer-
tentes, & ideo contra semetipsos pugnant, sua peruertunt, ac se-
metipsos torquent. Ac licet per eos, qui Ecclesiam Sanctam mihi
di Reginam non agnoscunt, & colunt, supernaturali ordinatio-
ni repugnent; inuiti tamen repellentur in huius mundi conflictu,
vincunturque ab Ecclesia Sancta, atque ab omni terrenorum do-
minatio, quod iniuste sibi viurpabant, detrudentur ad infera, subie-
cti velint nolint supernaturali ordinationi, ac potestati, cum Chri-
stus cordis nostri amor, Cui sancta Ecclesia sponsa, adfistet *Re-
gina a dextris in vestitu deaurato circumdata varietate euacuue-
rit omnem principatū, & tradiderit regnum Deo, & Patri nostro.*
Ex his clarissime patet Ecclesiam Sanctam iure diuino, ac na-

D

turali

ordinarias agit. atq; ita in aliquo tantum casu, vt de se Pontifex ait eo capite, agit per extraordinarias causas. Eodem modo Ecclesia Sancta, seu Pontifex summus habet Principes temporalium immediatè, ait Hêricus Gâdauensis, subiectos, per eos, vti secûdas causas, semper sua virtute concurrens cû eis, agit, ijs vtitur veluti membris, raro amouet eos, nisi in aliquo casu, vt per se temporale aliquid in eorum Principatibus contingens agat, contentus habere actum, vel vsum temporalis regiminis per eos, vti membra à se essentialiter dependentia, ratione vltimi finis. Non est tamen alligatus Pontifex summus in administrandis temporalibus, (quorû nihil est quod non omni iure factû sit magis ob spirituale, q̃ ob semetipsum) Principi vlli, veluti intellectus externis agêdis, qui nō potest efficere, nisi vtatur hoc, illove mēbro corporis ad officiû suum, neque aliud substituere potest, quasi alligatus illis. Ecclesia namque sancta est corpus per similitudinem. Pontificisq; est videre, & statuere quodnam membrum sit huic, illive actui aptum, diuinitusq; destinatû, vnq; pro alio substituere in aliquo casu potest. Sed hæc pro quolibet arbitrio non sunt agenda, vti dicemus, sed pro diuina voluntate, cuius est interpres, atque executor, & quæ per ordinarias causas plerumq; agit, vt infra è S. Aug. dicetur.

Quoad immutandos pro arbitrio ministros in tēporalibus sunt Pontifici, in Ecclesiastico statu suæ iurisdictiones; quorum populi, quo ad hoc, dicuntur ipsi immediate subiecti. Ad clariorem probationem secundo subiicimus, Principibus temporalium dari directiōem in suos potestatem. Neque tamen possunt amouere a gubernandis suis temporalibus Dominos rerum priuatarum, neque similiter multos, quos vocant feudatarios, aut publicos Vrbium Magistratus; denique ferunt innumeras leges ad artificia spectantes, vel ad alia quæuis; earumque obseruatio, & executio tota necessario pendet à priuatis. Eo casu se ipsi admiscēt, quo vidēt eas non obseruari: nunquid igitur non est dominus directus? Sicut ciuile ipsius directum dñum non tollit aliorum, vel priuata, vel publica, vniuersitatisque alicuius dominia, sic neque directus Ecclesiæ Sanctæ, & Pontificis summi dominû tollit aliorum dñia, cum sit illud altioris ordinis continens alia dñia quoad humana, ac terrena omnia regenda: Ad supernaturale namq; finem & potestate cûcta sunt diuino, ac naturali iure magis ordinata, quam ad semetipsa, & alios fines, & eò naturaliter impellitur humana natura. non obest itaque, quin Imperator dici possit, quoad Orbem suum, totius Orbis Dominus iuxta. l. deprecatio. ad. l. Rhodiā. l.

De iure naturali & diuino Eccl.

bene a Zenone. Cuius quadriennij præscriptione cum similibus; ac Reges, Principesque sunt Domini, ac directi Domini, sed quatenus iusti sunt, non possunt esse, nisi ex vna iustitia, cui declaranda, præcipienda, & quibuslibet tuenda præest Pontifex summus Vicarius Christi, Regum Regis, ac Dominantium Domini, qui factus est nobis, *Iustitia, & Virus*. Potestas vero vlla publica non potest esse iuxta omnes virtutes humanæ naturæ necessarias ad assequendum suum finem perfecta sine supernaturali ordinatione, vt supra est dictum.

Quod si afferatur cap. nonit. de iudicijs cap. tua. de ordine cognitionum cap. causam quæst. 2. qui filij sint legitimi cap. si duobus §. denique de appellat. vel huiusmodi alia, in quibus asseritur spectare ad Principes, ac Reges ius cognoscendi quasdam causas, non ad Pontificem summum. Respondet Egidius Columna tractatu de Ecclesiastica potestate loqui eos canones de iure consueto, atque humano, ex quo placet etiam Pontifici, vt ex aliquibus fundis pendatur solitum tributum: de quibus late libro quarto.

Quod ita, vt supra diximus, videtur intelligendum, iura esse illis essentialiter dependentia a primo iure, quod residet in Pontifice summo, neque tollit aliorum dominia iusta, sed confirmat, ac tuetur. Sic enim Deus agit, qui & dæmoni vult esse in damnatos suum Dominum, quod suo modo dicitur iustum, iure enim torquet, ac torquetur. Sic Magni Reges sapienter nolunt ad se deferri Appellationum causas, recursum non tollunt, ne scilicet impediunt ordinem rectum in litibus, & causis expediendis. & nihilominus directa est ipsis in omnia potestas, & ius ad omnia regenda non auferens, minuensve aliorum iura.

Quod si dicamus, Ecclesiasticus negotijs ne se implicet secularibus. Respondemus, primo non posse ipsum, nisi iure dispēsetur, se implicare in cæde vilius, vel mēbro trūcando, Non quæstus exercēdo, non se alicui subiiciendo & obligando in administradis eius rebus, procurādo, aduocādo, aut publicis oneribus se submittēdo, vt habetur titulo, ne clerici, vel monachi. Alioquin sēp potest, cū si ni vltimo expediat, ad quem sunt oīa facta, & ad quē secularia sunt ordināda iure diuino, ac naturali, & an ordinata sint, obligatus est inspicere (hinc Ep̄s græcē dictus) & iudicare, qđ solus ipse habeat infallibilem doctrinam, clauimq; Regiam David a Christo datam scientiæ, & potestatis. Hinc S. Paulus 1. Cor. 6. *Si Angelos iudicabimus, quanto magis secularia* & ex quo loco Ep̄s est ius indicandi omnia secularia, sicut definit Concilium Chartaginense.

ter-

tertium, & S. Augustinus libro de opere monachorum. Ne tamen à maioribus Ecclesiastici auocentur, bene est ista rejicere ad iudices ab ipsis delectos, non quia non omni iure possint, sed quia Regem non decet stabulariam, stercoreariamve artes exercere. & ideo Pontifex summus licet cogatur audire aliorum quærelas, nunquam tamen fert ipse sententias, mandat hæc alijs diligenter videnda, & definienda, vel audit, cum discutiantur, in grauioribus, & publicis occupatus. Sic Episcopi, Vicariis: ea suis committunt.

Neque dici potest Ecclesiasticæ potestati non esse vim compulsiuam, quod nemo possit cogi, vt credat, vel vt agat ex virtute. Nam primo Respondetur ex hoc sequi. nulli iure esse compulsiuam, non enim potest esse vlli iure nisi in bonum: nemoque cogi potest, vt agat bonum. Secundo Respondetur, vt alia suis locis dicenda mittamus, dari Ecclesiæ virgam ferream, quod ex Apocalypsis cap. 2. vult S. Augustinus, Anselmus, Andreas Cretensis, Dionysius Cartusianus ad oues Christi, & res Christi tuendas aduersus lupos, & predones. Tertio datur ad alios terrendos, ne male agant, quando bene agere nolunt. Quarto datur ad infligendam penam, ex qua redeant scelerati ad semetipsos, sicut aiebat Apostolus; *Nulius in virga veniam ad vos* & Christus *compelle in- trare*, qui idem vult tollere non solum, sed etiam

Quod itaque adiecitur; non esse Ecclesiasticam potestatem directe dominam, nisi in ordine ad Deum, manifestissime hinc concluditur esse omnium dominam, nihil alicui tollentem, sed singula quæque ordinantem. Cum non sit, nisi vnus ordo ab vno sine supernaturali dependens; vnusq; ordinans ad illum, qui dominatur toti naturæ humanæ appetitus coessentialis naturali lege in eundem tendenti, cui fini magis terrena, & humana seruiunt ex natura sua, quam sibi metipsis, ac finibus suis, vti est dictum, quod si aliter dicamus incidimus in duos Deos, duos ordines duos fines, quod in hac materia notarunt Scholastici multi, ac Doctores; deduciturque, vti ostendetur, ex Irenæo, & alijs Patribus antiquis. Ac Pontifex est, vt in mundo Deus, ait S. Thomas opusculo 20. lib. 10. cap. 19.

At distinctæ sunt potestates, vt habetur in cap. cum ad verum, & cap. duo sunt 96. distinctione. Vera omnia sunt. Nam temporalis essentialiter dependet ab Ecclesiastica, & supernaturali, quæ vt aiebat Baconus, omnia sub se trahit. differunt itaque, ac distinguuntur vt continens à contento, independens à dependente; Dux exercitus à tribuno, centurione, equite, pedites; est namque

horum concatenatio, sicut Clemens Alexandrinus Stromatum 6.
& Ambrosius supra allatus aiunt.

Quod si dicas, artifex vt artifex, politicus vt politicus, cogitat di-
recte de arte, ac politica sua, non de alijs. Respondemus, hunc esse
prius hominē, quam politicum, & directius, ac prius, naturali iure
coessentialis appetitus ferri in omni re, ac tempore in Deum,
& in alia: secundo, immo ceterus in alia, quatenus per illa in Deū
fertur, tertio, quolibet magis facta sunt ob finem supernaturalem,
quā ob seipsa, idcirco a quolibet est huic seruiendum, quod su-
pra est explicatum.

Dices. Etiam si Resp. Principatusve vllus non assequatur suum
finē, tamen non videtur essentialiter pendere ab Ecclesiastica pote-
state, atq; essentialiter ei subordnari, vt temo navi, frenum equo;
navis nautæ, horum namque nullus vsus, nisi seruiant fini suo;
sed secularis potestatis est aliquis vsus bonus, etiam si non seruiat
Ecclesiasticæ potestati. Resp. essentialiter pendere aliud ab alio
dicitur, cum finem, propter quem omnium maxime est factum,
vel suæ naturæ finem non assequitur; Metaphysici quinti textu
trigesimono; Physici tertij, tex. 64. sic nulla est navis potestas,
quæ non potest viz perducendi ad portum insilire; nulla pedis po-
testas, quæ non fert corpus, quod est necesse; nulla cibi potestas,
quæ non potest nutrire, etiam si alioquin bonum voluptatis, vel
quid vis aliud ex his capi possit. Secundo ad explicationem di-
cimus ē navi, temone, & equo maiora commoda, & bona capi,
etiam si haud seruiant fini suo naturali, quā ē temporalibus potesta-
tibus in ordine suo: illa enim parua secū ducunt depravationē, na-
vis pro domo seruire potest, vt dolium Diogeni; frænum ad boues
trahendos; temo ad currus; at temporalis potestas absque super-
naturali definit in Caligulas, Neronēs, Domitianos, Commo-
dos, Heliogabalos, Maximinos, Maxentios, & monstra infanda;
efficit, vt homo sit omnium ferarum fera efferratissima, desinet
Græcia nobilissima in Turcograciā. Tertio dicimus ad compro-
bationem, non satis esse, vt aliqua sit Resp. perfecta in genere suo,
sive in genere humanæ naturæ, ab illa haberi vnam pluresve vir-
tutes in suo genere perfectas, si velinus eas dari (neque enim pu-
gno) sed necesse est vt oēs simul iunctas habeat. Homo enim non
dicitur, vt aiunt, virtuosus, quod vnam pluresve virtutes in suo
genere perfectas habeat, sed necesse est habeat omnes, quod post
Scotum reliquosque omnes recte aiebat Antonius Andreas in 2.
dist. 36. quest. 1. quarto dicimus nullum posse haberi à potestate

tem-

temporali absque Ecclesiastica potestate finē. Nam finis externorū debet esse conueniens fini corporū, finis corporū fini animi tū naturali, tū supernaturali. quod sola Ecclesiastica potestas tradit. Natura, inquit, humana, ac proinde homo naturali lumine potest scire multa vera, & iusta absque Ecclesiastica potestate, non est igitur illi opus hac in istis, neque Ecclesiastica potestas potest dominari in istis naturali potestati. Respondetur, non satis est scire plurima vera, & iusta. Nam dæmon scit omnia vera, & iusta, quæ naturaliter sciri possunt; nūquid igitur illi hominum committenda imperia? Hoc responso id cōcluditur. Opus est nō modo scire iusta, & vera; sed etiam primo quō iis utendi, & secundo posse recte uti. id efficit sola Ecclesiastica potestas in Sacerdotibus, & Episcopis configurata potentia Patris fontis Trinitatis, & omnium, quod aiunt. SS. Dionysius, Ignatius, Cyprianus, Athanasius, Alexander Halensis, alique multi: fruuntur sola Trinitate; cæteris viam per Christum; sponfamque eius, ait S. August. lib. de doctr. Christiana, quem sequuntur omnes; naturaq; humana, nisi iis, utatur ita ut, per illa insit ut tendentibus in Deum non conque- scit. Nulla enim bonitate, iustitia, veritateque frui potest, cogitur impulsu, ac iure coessentiali cunctis rebus creatis uti ita, ut per illas ordinetur in Deum, Deoque in iis fruatur.

Secundō adijcimus, licet habeant cuncta bonitatem suam, tamen magis facta sunt, ut homo per illa adducatur ad suum finem, quam propter suam bonitatem, deprauatur itaque bonitas eorum, nisi ordinent homines, ordinenturque in Deum.

Tertio dicimus ad maiorem probationem, quod bonitas est præstantior, eò deprauatior est, ac peior ex corruptione usus. Cuncta autem naturalia, quin creata sunt facta, ut subijciantur supernaturali directioni; ut illis, non frui possimus; ordinanda sunt in Deum supernaturaliter fruendum; quod naturali pondere impellitur natura intellectualis. Atque ita, ut diximus tam ex parte rerum, quam naturæ humanæ sunt subijcienda Ecclesiastica potestati: alioquin bonitas præstantissima propter usum fit pessima: optimi namque pessima corruptio, sicut contigit in Angelica natura.

Quarto ad maiorem probationem dicimus, cum natura humana experimento cognoscat, se in plerisque seruam, quod Metaphysico primo aiebat Philosophus, ac sæpius existimare à se demonstratum certissimo, quod non est demonstratum, propterea titubabat in cunctis, nisi infallibili veritate corroboretur, qualis est su-

pernaturalis, faciunt ad hoc omnia principia Metaphysica. Natura namque in omni progressu suo vult inniti immobili, & omne, quod est secundum aliquid reducitur ad id, quod est per se, ac tunc scire nos arbitramur; cum reducimus ea, quæ scimus, ad primam causam, vt ex Theophrasto, Eudemō, Alexandro; & omnibus Simplicius interpretatur illa Philosophi verba, *Tunc putamus cognoscere unumquodque, cum causas priuias cognouerimus; & principia prima.* Tum vero maxime reducimus ad Deum, cum per lumen ipsius cognoscimus, quod est fidei lumen per os Ecclesiæ Sanctæ. Denique etiam si sciamus aliquid per ipsum Deum certissimo reuelantem, tamen Deus vult nos illud Ecclesiasticæ approbationi subijcere Exemplo Apostoli, qui reuelata ab ipso Deo contulit cum Petro, *Ne in vacuum currerem, aut cucurrissem.* ait 1. & 2. ad Galathas, *Quia os Apostolorum erat Petrus, & verba ipsius cætu,* ait S. Chrysostomus hom. 87. in Ioannem, *ex officio, & iure eiusdem fidei; & prædicationis,* inquit Tertullianus lib. de præscriptio. & *Principi Apostolorum, quem par erat bonorem tribuit.* scribit Theodoretus cap. 5. Epistolæ ad Galathas. Comprobantur hæc ijs, quæ à nobis capite tertio sunt dicta, natura namque humana vult esse in eocætu, in quo est infallibilis cum Deo coniunctio animarum & mentium. Necesse est igitur illi se se cætui subijciat in assecuta veritate, quem credi infallibilem. De vero ita decreuit; vt a Christo, & Ecclesia, quidquid boni habemus in terris, agnoscamus, vt initio fuit a nobis dictum.

Tantum igitur abest, vt aliquis sciens bonum, iustumve ex hoc non subijciatur Ecclesiasticæ potestati, vt ex hoc ipso maxime subijciatur, quo maximum est bonum, ne deprauatus vsus efficiat pessimum, quod alioquin optimum foret. Omne namque ex parte infallibile reducitur ad illud, quod est omnino infallibile ex natura sua tota, quale est supernaturale; quod continet, ac signat omne iustum, bonum, verum. Sed sciens aut efficiens aliquid iustum, bonum, verum, est ex ista parte infallibile. Ergo reducitur ad illud, quod in omnibus est ex natura sua omnino infallibile. Quale est Ecclesia, *Columna, & firmamentum veritatis,* in omnibus veris, iustis, bonisque vtendis, atque, vbi opus est, sancientis.

Ex his conficitur fieri posse, vt homo sit malus, idemque vt Rex sit bonus, sibi malus; bonusque vt Rex legibus Ecclesiasticæ voluntati conformibus in gubernando regno vtatur. Atque ita duplici de causa subijciatur Ecclesiasticæ potestati, vt i priuata, ac

que

que, vti publica persona. primo modo, vti materia subordinabitur; secundo, vti instrumentum sic enim Philosophus Politici septimi, capite quinto. *Primum igitur dubitabit aliquis, utrum illa disciplina, quæ ad acquirendum spectat, idem sit, quod facultas rei familiaris, vel pars aliqua eius, vel ministra; ac si ministra, utrum quemadmodum pectinaria textoria, aut quemadmodum araria statueria. non enim eodem modo ministrant; sed altera quidem organa præbet, altera materiam.*

Neque vero obest, si quis dicat, perfectioni conuenire, vt Ecclesiasticus sit pauper. Nam paupertas illa debet esse interna, iuxta illud, *Beati pauperes spiritu*, vt interpretantur SS. Hieronymus, Ambrosius, perfectioque est in charitate, hæc est *Vinculum perfectionis*, Ideoque ipsi, qui sunt in statu perfectionis exercendæ, conuenit habere, tum propria, tum communia bona; quod est definitum per Extrauagantem, cum inter nonnullos. de verb. signifi. & late ostendimus tertio libro, vt habet S. Thom. 2. 2. q. 86. art. 3.

Ex his apparet, quæ nam sit Ecclesiastica libertas, ac potestas. liberum namque est, ait Philosophus initio Metaphysici primi, quod non est alterius gratia, sed alia propter ipsum, vel quod consequi sine illis finem suum potest, alia non possunt sine ipso, ait idem Metaphysici noni tex. 16. Apparet enim sine Ecclesiastica potestate humanam naturam consequi finem suum non posse, cuius appetitus cum legi coessentiali, & inseparabili subiiciatur, neque ab eius ordinatione in illum querenda potest esse libera in vllis rebus suis. Hinc fit, vt iure coessentiali subiiciat se sua, sibi que & suis seruientia potestati Ecclesiasticæ ordinanti in Deum finem suum naturalem, qui sine supernaturali esse, & conservari haud potest. Ac proinde non modo Ecclesiastici omnes, sed etiam res, eorum loca, seruientiaque ipsis, & ipsorum rebus eximuntur iure coessentiali ab omni Principum naturalium temporaliumque potestate. nõ enim potest vllus ordinare illius potestatis vllas res, cuius ordinationi cuncta sua sunt subiecta. Quin ex ipsa ordinatione rerum diuinitus à primo ordinante rebus affixa supernaturalis potestas omnibus dominatur: ab illa namque habetur omne bonum, sed præcipue, quod explet humanam naturam. Igitur Ecclesia Christi Deique sponsa, ac potestas eius residents in Sacerdotibus, Episcopis, ac veluti in fonte, ac Sole, ait S. Cyprianus Pontifice summo cuncta in terris ordinabit, & quando potestates distinguuntur per actus, & actus per obiecta, vt est primo de anima tex. 12. Constat è superioribus obiectum materiale, &

ad-

De iure naturali & diuino Eccl.

adæquatū Ecclesiasticæ potestatis esse, quidquid ordinari in Deū potest ab hominibus. Primo enim iure diuino, ac naturali coessentialiter, inhærente cogitur homo, nisi abnegat suam naturam, in cunctis cedere in Deū. Secūdo, ex natura sua res essentialiter inter se sunt subordinatæ altera ad alterā, quousq; ad primā causam perueniatur, ac Trinitatē. Formale obiectū est, quatenus in eū potest ab hominibus vllō modo ordinari. Principale obiectū est humana natura, hæc namque appetit Deum veluti finem suum, cunctaque quatenus ad eum perducunt. Hic finis complectitur omnes humanæ naturæ fines, ac sine fine amatur, infinitusque est ex parte sua, consecutioque illius æterna continens omne verum ac bonum, ac proinde summo iure Ecclesia Sancta, Christi sponsa, ac mundi Regina dominatur humanæ naturæ. Ecclesiæque potestas erit illa, quæ inter homines cuncta ordinabit in Deum; in quem nihil est, quod ex tota essentia sua non sit directè ordinandū; vel erit ea, quæ continebit essentialiter omnium potestatum humanarum fines, imperabit omnibus actiuis & speculatiuis scientiis, & artibus præscribens vsibus earum, quid agendum, & à quibus abstinendum, quæ descriptio desumitur ex Ethici primi cap. 2. uam nisi humana natura subiiciat vsus artium suarum, vel scientiarum potestatis Ecclesiasticæ ordinationibus, hisque insulat, nō perueniet ad finem naturalem suum Deum, quem sitibunda in omnibus quærit, vt satiet ipsi intellectum quærentis omne verum, satiet voluntatem quærentis omne bonum, neque potest diuertere ab hoc coessentiali appetitu, ac iure illius ipsi dominante aliquando, non conuiuiescet, non stabit, quousque dirigatur quasi magnes in polum suum. Neq; enim S. Cyprianus ait, *Habet Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrē*. E superioribus adhuc alia concatenatio mirabilis sequetur, Diximus fieri posse, si quosdā sequamur, vt absque directione supernaturali, quæ mentem firmat, ne carnis sensuumque illecebris delinita efflorescat, atque ab ordine diuino, ac semetipsa recedat, habeantur aliquæ virtutes in genere suo perfectæ, quod fieri posse Scotus cum suis probat, non tamen, vt omnes simul perfectæ in genere humanæ naturæ habeantur. Atque ideo sine Ecclesiastica directione nullus est simpliciter virtuosus, vt aiebat Antonius Andreas in 3. dist. 36. quæst. 1. Hinc fit absque supernaturali directione, neque tot, neque tanta, neque tam stabilia corporis animi, atque externorum bona acquiri, aut acquisita conseruari posse. probat hoc Philosophus cap. 1. septimi Politici. Quatuor enim sunt præcipuæ vir-
tutes

tutes dictæ Cardinales. Téperantia, Fortitudo, Iustitia, Prudétia, verum, nisi aliquis sit téperatus, sed crapulæ deditus, in morbos plurimos incidet, quibus oppressus doloribus excrucietur ac brevi morietur, & Respublica iacturam illius faciet, idem cuncta dissipabit in parandis Epulis, Veneris æstro percitus corporis vires perdet, Zelotypia torquebitur, nihili faciet omnia propter amoris impotentiam. Necesse est igitur homo sit temperatus, Verum, nisi sit etiã fortis, ad omnem rem metu examinabitur, numquam sibi constabit, nemo erit, qui timore illum nõ quouis impellat, excidet ab omni boni possessione ob pauorem.

Quid autem de Iustitia dicemus? quam nisi quis amplectatur, sed malis & immerentibus sua donet, vel bonis ac merentibus neget, agminibus flagitiorum circumuentus in præceps breuissimo temporis spatio dabitur. Quid? nisi sit prudens, ac mala pro bonis, bona pro malis accipiat, non ordinabit, vt debet, res suas, omnia sua subruet. Necesse est igitur homo virtutes omnes habeat perfectas in statu, atque ordine suo; vt bona animi, corporis, atque externa acquirat, ac tueatur, in ordine, inquam, suo, Monachum namque & Eremitam multa non decent; Ciuem, Principem, Præsulem decent. Atqui ostendimus absque spirituali directione, omnes virtutes simul perfectas in humana natura, haud dari. Neque igitur in Republica ex hisce hominibus constata poterunt esse tot, tanta, ac tam stabilia bona animi corporis atque externa, vt apparet, atque, vt aiunt, à priori est probatum. Probatum vero adhuc distinctius à priori. Prudentia, cum sit vniuersalis virtus, dirigit omnes artes, & actiones, vt propositum consequantur. Quamobrem cum supernaturalis directio corroboraret Prudentiam, ne ob voluptates, aliave effrenia desideria deprauetur, hinc fiet, vt ob supernaturalem potestatis Ecclesiasticæ directionem, firmitus ac tutius congruos honores, lucra, & relaxamenta animi honesta potiri valeamus. Vera esse hæc latè ab effectis probauimus vltimis libris de Signis Ecclesiæ Dei, de Gentium ruinis, & aliqua attingimus tertio, quarto, & vltimo operis huius. Quocirca inter exterarum gentes, neque Regum, neque nobilium prosapia, neque Regna Vrbes & populi tamdiu steterunt, vt in Republica Dei, cui præsidet Christi amoris nostri Vicarius Pontifex summus. Sic itaque Ecclesiastica potestas non modo efficit, vt homines à Deo bona mereantur, sed efficit præterea directè, vt acquirant, ac tueantur bona corporis, atque externa. Vt autem magis ad singularia descendamus, illa vult, ac te-

netur

De iure naturali & diuino Eccl.

netur velle & procurare, vt vel artifices ipsi sint solertes, industriique, nemo sit deses atque ignauus. Idcirco per Confessarios Sacerdotes exigit ab omnibus eorum quæ agunt, exactam quamdam rationem, tum quoad Deum, tum quoad homines, quos proximos vocamus, neminem patitur ocio corpore, *sed sua domui benè propositum*, ait Apost. 1. Timot. 3. Studiisque operam diligentem nauare, castigat contumaces, inertes pro modo culparum, vires intimas per Sacramenta inspirat, quibus natura perficiatur, Confessariis leges optimas præscribit. Atque hæc quidem secretò abditissimè & intimè. Circumspicit deinde omnia quæcumque oculis patere possunt, atque ex altissima diuinitatis specula orbem terrarum, mortaliumque vniuersitatem contemplans, *Attingit à fine vsque ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter*, vt Sapientia cap. 8. habetur. En igitur inter mortales alia naturalis, ac supernaturalis ordinis externum regimen interno coniungentis concatenatio miranda, per quam cunctis eueniat, quod est Sap. cap. 7. *Datus est spiritus Sapientia, & omnia bona pariter venerant cum illa*.

Is maximè facit, quod vult, qui facit, quod Deus vult. posse deficere à dominio, defectus est dominij, quid sit dominium. Cap. Vll.

Erùm Dominus inquiet aliquis potest facere, quodlibet. At Sacerdos Episcopus Pontifex Summus non possunt facere quodlibet. Nam suam potestatem non habent, nisi in ordine ad Deum, non itaque Domini sunt, ac Reges dicendi. Respondetur, Primo apparet esse falsum, quod asseritur in maiori propositione, si de iusta potestate, ac rectæ naturæ nostræ in finem proprium tendenti adæquata loquamur. Alioquin (hoc maximè aduertat) sequeretur dæmones, ac flagitiosissimos quosque esse omniū maximè Dominos. Videamus itaque, qui sit sensus illius propositionis. Secundo itaque respondemus eos qui subordinat in Deum, vel habent aliquid in ordine ad Deum maximè omnium facere quod eis libet, atque omnia, quæ volunt. Animæ enim nostræ, ac voluntatis maior est procliuiratio in Deum, quam in quodlibet; imò quia

quia magis fertur in Deum quam in semetipsam, maximè in semetipsam fertur, ac vult semetipsam. Nam etiam si ipsa non esset in semetipsa, & esse individuali, ac materiali (detur nobis ita loqui.) tamen esset in esse Ideali diuino, in generica, ac specifica natura. at si Deus non esset, neque Idea, neque genus, neque species eius vel esset, vel esse posset. igitur quia vult semetipsam, propterea magis ista vult, quam semetipsam. Quamobrem lege naturali magis Dei voluntatem volumus, quam quoduis aliud, voluntasque animæ est hæc prima, & maxima; hoc ille vult, ac propterea qui hanc sequitur, maximè Dominus est, ac maximè omnium liber. Multipliciter hoc apparet, & vndique comprobatur (nam verò omnia consonant) ex eo, quod S. Thomas aiebat q. 69. art. 8. ad 4. & 12. q. 88. art. 4. ad primum. *Posse velle malum, neque esse libertatem, neque partem libertatis.* Addimus hoc. libertati liberoque nihil magis esse contrarium, quam violentia & violentum. Violentum est, quod extrinsecus adueniens nos ad se trahit, liberum quod intrinsecus immanens sibi coniungit: quoties obiectum extrinsecum dimouet me ab illa libera, prima, maximaque in Deum voluntate, & impetu; per quam meo esse, meæque vnitati coniungor à memetipso me diuellit, è libero seruum facit, libertatem, potentiam, dominiumque meum mihi aufert, & quo longius à Deo fuerit illud obiectum, eo magis à memetipso abducor, magis efficior seruus, impotens, captiuus. Hinc idem Sanctus 1. q. 117. art. 4. *Hoc est quod Boethius dicit, quod ea quæ sunt diuinitati propinquiora stabiliter fixa fatalis ordinem mobilitatis excedunt, ex quo etiam patet, quod quanto aliquid longius a prima mente discedit, nexibus fati maioribus implicatur, quia magis subieitur necessitatibus secundarum causarum.* Hæc Sanctus, sic itaque quoties, ago aliquid contra mentem; & voluntatem diuinam, ago contra mentem voluntatemque meam. Atque est illud inuoluntarium secundam optimam, maximamque mei partem, secundum aliquid, licet simpliciter loquendo voluntarium sic illud ad dicatur. Nam nisi factò adfuisset voluntas inferiorum partium mearum trahens me non fuisset illud factum, sic igitur est in se factum voluntarium, sed inuoluntarium iuxta id, quod factò non omnino adfuit, ac factò obstitabat, ac proinde factò non omnino inest, vt inuoluntarium dici possit.

Rectè igitur Aristoteles Metaphisici 5. cap. 8. aiebat efficiere mala esse defectum potentie, quia scilicet efficiens abripitur extra Deum, extra se, extra suam potestatem, dominium, libertatem, hæc

omnia

De iure naturali & diuino Eccl.

omnia diminuit, atque infringit eo ipso, qui malè agit, *Aliquando enim eos inquit, qui solè ambularunt, aut dixerunt, sed nō bene, neque ut elegerunt, Dicimus non posse dicere, vel ambulare, similiter quoque, si patiantur impotentia dicuntur, quicumque habitus, secundum quos aliqua impossibilia omnino vel immutabilia sunt, aut diffuciliter in deterius mouentur. nam franguntur, & contemruntur, & flectuntur, & omnino corrumpuntur, non quia possunt, sed quia non possunt, & aliqua in re deficiunt, verum non patiuntur ab alijs, quia propter potentiam, & quia valent, vel aliquo modo ita disposita sunt, ut uix, aut parum non patiuntur.*

Hæc Aristoteles, quocirca idem repetit in Ethicis, & Politicis fieri non posse, quod iuste fieri non potest.

Videre hoc etiam iurisconsulti, legumque externarum latōres. Hinc Proculus L. nepos de verb. sign. fieri non posse decreuit, quod decenter haud fieri potest. Contra Pomponius l. quod te ff. si cert. pet. dixit illud in potestate nostra esse cum iusta causa ad est, ex qua intelligamus fieri à nobis aliquid oportere, ac per nos contingit ne fieret, aut fieri nequeat.

Hinc etiam loco eodem reputari solet turpe esse, aut impossibile esse, ut apparet apud Martianum l. non solum de act. & oblig. apud Ulpianum l. generalia, de verb. oblig. Quin lex statuit aliqua omnino esse nulla; quoties in maximum Reipublicæ detrimentum vergunt, quasi nulla ijs adfuerit potestas. Non omnia decernit, quia non possunt omnia probari. Non potest omnibus afferri suum remedium. & conari afferre est Rempubicam totam conturbare: atque ideo satius est quædam vitia permittere. Ac ueluti Christus Dominus noster dixit zizania relinquenda, ne omnino sata extirparentur; eodem modo legum latōres, quædam mala, quamuis mala & rescindenda, exitum tamen suum fortiri permittere, quod humana prouidentia consulere omnibus non possit. Prouidentia diuinæ omnino relinquenda, penes quam non rectè acta rescindi debent, atque in integrum restitui. Sic etiam quilibet est omnino Dominus membrorum suorum, quæ enim mihi magis seruiunt, quàm membra mea, quid magis animæ est subiectum, quàm corporis quodlibet membrum? Despoticum vocat huiusmodi dominium Philosophus Politici primi cap. 3. Totum namque, quod corpus molitur, est animæ, atque animæ seruire debet, neque corpori quidquam, quod suum sit, est relinquendum, nisi ut istud ipsum seruiat animæ eidem. Quamobrem, neque in consilium vocatur corpus ab anima, nisi quantum despiciat anima &

re sua esse. Et tamen hominē corporis adeo Dominus, nullum sibi membrum præscindere potest, neque ad hoc, quod nullo modo potest esse commodo publico, est vilo modo Dominus. Quod vlpianus dixit l. liber homo ad l. Aquiliam, sic eadem leges irritas, ac nullos esse contractus volunt, qui ab impuberibus contra utilitatem ipsorum fiunt, & qui a puberibus minoribus eodem modo facti fuerint, dat aduersus hos contractus in integrum restitutionem, quasi nulla eis adsit potestas, Adeo potestas omnis communi bono est, & illa tantum potestas est, quæ iusta est potestas, sic etiam prodigis interdicitur administratio bonorum l. is cum bonis de verb. oblig. Ac donationes factæ meretricibus per milites, Iuriconsultos, & Clericos rescinduntur.

Diuinius verò ac potentior Sacerdotum potestas obligat ad restitutionem, quacumque in re factum fuerit contra iustitiam, vel distributiuam, vel cōmutatiuā suis vnumquemque modis; vel alia nulla quoad Deū declarat. Hinc dispensatio sine causa nō excusat, cum sit dissipatio; quod aiebat S. Bernardus libro dispensatione.

Diuinissima autem Dei continens omnium potestates potestas ex omni peccato, (quod Rempubl. genusq; humanum lædat) exigit satisfactionem, refici vult ac restaurari, quod malè actum fuerit, atque euersum, quasi à nulla potestate transactum. nam fecit hominem liberum ad eligenda opposita, non vt amitteret libertatem, potestatem, dominium; sed quando ad vniuersitatis complementum requirebantur mutabiles etiam creaturæ, vt actu elucesceret amplissima Dei potestas, liberum fecit hominē, qui deligens melius magis, ac magis liber, sui potens, sui que ac suarum rerum Dominus fieret, donec Christo Domino nostro omnium creaturarum post Deum fini, Deoque essentialiter Domino immobiliter per essentiam coniungeretur, quod sit subordinando singula quæque in ipsum.

Rectè igitur Aristoteles conspiciens ea, quæ subordinationē nō tenebant inter se, atque meliora, esse omnium maximè imperfecta, dixit eos, qui minus in Deum subordinabāt, esse similes bestiis, ac feniis. Itā Philosophus ille Metaphysici 1. 2. tex. 5. Adeo falsum constat esse eos, qui possunt absumere sua in malos, aut inutiles vsus, vel quomodolibet alienare, aut non ordinare in bonū, vel Deum, directos esse dominos. alioquin Deus non esset Dominus directus. neque enim potest absumere in vsus inutiles, sicuti neque vllus bonis. Ex his porro constat enūciatum hoc esse verum: primo illud tantum fieri posse, quod iure fieri potest,

De iure naturali & diuino Eccl.

ac iure fieri, quod ordinatur in Deū, iustūq; secūdo esse illud, quod iuri illi naturalis appetitus Deū quærentis, Deoque appetito est conforme, & adæquatum, nosque diuinæ voluntati volentes; & appetentes adæquat; aut Deo, ac rectæ nostræ naturæ.

Neque verò sequitur ex his, eum qui peccat in alicuius rei Administratione, idcirco rei Dominio priuari, vel Regem Regno, ac Regi potestate, nam in eo quod male agit, non est iure Dominus, neque habet potestatem; sed in reliquis remanet adhuc ei, quoad reliqua omnia libertas potestas dominiumq; iustū subordinādi in Deum; neque est peccator, cui non remaneat huiusmodi libertas & voluntas flexibilis ad bonum non obdurata in æternum, qualis est in damnatis, qui singulos actus contaminant, & in singulis actu sese auertunt à fine summo; in quem facta est recta ipsorum natura, impelliturque irrito conatu, ex quo est poena acerbissima damni æterni.

Infideles itaque & peccatores sunt iusti, ac veri Domini, neque iusto, ac vero Dominio priuantur. alioquin & demones veri sunt Domini, iustumque est ipsorum dominium, non quod rectæ ipsorum naturæ sit adæquatū, vel quod in eo ut explete ipsis naturale desiderium, vel eo tendente illa cōquiescat, siue quod ordinetur ab ipsis in finem summum; non quod actus eius vllus sit, qui non peruertatur ab ipsis; sed quod ipsis inuitis ordinetur à Deo in gloriam iustitiæ, potentie, sapientiæ, bonitatisque supernaturalis, ac proinde ad gloriam Christi; & Ecclesiæ suæ, iusteque demones se se inuicem torqueant, ac torqueantur. Sed demones, ac damnati in æternum priuati sunt illo semetipsius, ac rerum suarum dominio, vel potestate, ex quibus recta natura impulsus coessentialis lege ad appetendam coniunctionem cū Deo, consequi illam, & conquiescere in vltimo suo fine potest. Huiusmodi dominio potestateque haud priuatur infideles. Ab his enim multi actus prodeunt ex natura sua boni, in quibus non est peccatum, veluti cum pauperum miserentur; & eis opem ferunt; humanitatis pietate ducti, puniunt flagitiosos, ut reliqui penis deterreantur ab omni scelere admittendo. Ob has causas est ipsorum potestas iusta, dominium iustum. Huiusmodi actus semetipsius, siue ex actuū natura ordinantur in Deum à possuntque, ac volunt sæpe ordinare in Deum dispositionē aliquā, quā dirigantur rectā in Deum, veluti magnes in polum suum, secundum quam dispositionem non ordinat, qui veniale aliquod crimen admittit, hoc namque dispo-

nit

ne ad mortale, & ad dæmōnes, ac Belluas. Ita vt verè dici videatur, formalisque sit consequentia, quidquid non ordinatur in Deum, ordinatur in diabolum; & contra, qua parte scilicet non ordinatur, vel ex parte agentis, vel ex parte actus, operisve ipsius. Et verissimum sit quod ait Christus Lucæ cap. 11. *Qui non est mecum contra me est, & qui non colligit mecum dispergit*, simulque illud etiam sit verissimum, dominio potestateq; abuti esse potestatis, ac dominij defectum, quod cōprobabitur infra è S. August.

Ex his apparet distinctio dominij iusti & iniusti in proposito nostro, & qua parte sit huiusmodi. Dominium namque est, vt ait S. Thom. q. 7. de simplicitate diuinæ essentia, potestas coercens subditos, ordinansque, & terminans eos in Dominum. diuiditur nāque dominium in iustum, diuinum, Regium, & in Diabolicum, Tyrannicum. Iustum est potestas coercens subditos, ordinans terminansque eos in Deum. Potestas Ecclesiæ sola infallibiliter, & efficaciter hoc facit, ac facere potest, alix quatenus ab ea dependent, eique sunt conformes. Illa igitur sola, dūtaxat omnibus eminēter, ac per se inter homines iure naturali ac diuino dominatur aliorum dominia non tollens, sed confirmans, vti est dictum.

Ecclesia iure diuino, ac naturali directe imperat vsibus omnium rerum atq; omnē potestatem, dominiumq; omnium rerum gubernanda rē iustum continet. Respondetur obiectis quibusdam.

Et auctoritate Sancti Augustini omnia comprobantur.

Cap. VIII.

Olligentes igitur omnia, quæ hucusq; dicta sunt, ita argumentamur. Omnis potestas naturali, Arg. X. ac diuino iure directe imperans omnibus omnium rerum vsibus, quatenus in humanam naturam cadunt, eodem iure, ac directe imperat omnibus rebus, quæ in vsus humanos cadunt; sed Ecclesiæ Sanctæ potas est huiusmodi, naturali igitur, ac diuino iure directe imperat oībus rebus, quæ in vsus humanos cadunt. Maior probatur. excepto enim Deo, natura hu-

E

mana

De fruendur alt q' diuino Eccl.

mana iure naturali, ac diuini non potest vlla re frui, singulis quibusque rebus, siue naturalibus, siue supernaturalibus ac temporalibus vtiur diligens illas in Deum, siue ordinans, vt per illas coniungatur Deo, vel iuxta Dei voluntatem, nam se se hęc inuicem consequuntur. Ita S. Augustinus lib. 1. de doctrina Christiana cap. 6. *Res alie sunt, quibus fruendū est, alie quibus utendum.* Illa quibus fruendum est, beatos nos faciunt; illa, quibus utendum est, tendentes ad beatitudinem adiungunt, & quasi ad nunciamur, vt ad illas, quę nos beatos faciunt peruenire, atque his adharere possimus. Nos vero, qui fruimur, & utimur, inter vtrāque constituti, si eis, quibus utendum est, frui voluerimus, impeditur cursus noster, & aliquando etiam desectitur, vt ab his rebus, quibus fruendum est, obtinendis, abretardemur; vel etiam reuocentur in inferiorum amore propediti. frui enim est amore alicui rei inharere propter seipsam. Vti autem, quod in usum venerit, ad id, quod amas, obtinendum referre, si tamen amandum est. Nam usus illicitus, abusus potius nominandus est. Et mox in huius mortalitatis via peregrinantes a Dominio, si redire in patriam volumus, ubi beati esse possumus, utendum est hoc mundo; non fruendum, vt inuisibilia Dei, per ea, quę facta sunt, intellectu conspiciantur. Et deinde in his igitur omnibus rebus, illę tantum sunt, quibus fruendum est, quas æternas, & incommutabiles commemoramus, scilicet Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Ceteris autē utendum est, vt ad illarum perfruitionem venire possimus. Et post. Exponens illud, quod de Philemone dixerat Paulus, ita frater ego te fruam in Domino, ait, si non addidisset in Domino, & te fruam, tñ dixisset, in eo constitisset spem beatitudinis suę. Et tandem. totius Sacre scripture hæc summa, vt utamur utendis, & fruamur fruendis, vt ea, quibus ferimur, qualia sunt temporalia, propter illud, ad quod ferimur, diligamus, & libro 83. quęst. 30. quęst. Omnis itaque humana peruersio est, fruendis vti velle, atque utendis frui. Et, omnis ordinatio, quę virtus nominatur est fruendis frui, & utendis vti, & uti autem aliqua re, non potest, nisi homo. Scire namque, quod quidque referendum sit, non datum est rationis expertibus; sed neque ipsi rationalibus stultis, quare abuti rectius dici solent, qui non bene utuntur. Perfec̃ta igitur hominis ratio utitur primo seipsa ad intelligendum Deum, ut eo fruatur, a quo etiam facta est. Vtitur autem ceteris animalibus ratiocinantibus ad societatem, irrationabilibus, ad eminentiam, uitam. etiam suam ad id refert: ut fruatur Deo; ita enim beata est. Deo autem, non utitur, sed fru-

tur

tur, neque enim ad aliquid aliud Deus referendus est. Eadem Sanctus lib. 1. de ciuitate Dei, cap. 25. & in Psalmi. 147. lib. Meditationum, & in Manuali libro de doctrina Christiana, & de Trinitate, lib. 8. cap. 19. Augustinum sequuntur Theologi omnes in 1. distinctione. 1. quæst. 1. Sic igitur potestas, quæ directe imperat vñibus, imperat rebus. Nihil namque est vñ in re, excepto Deo, quod non uadat in humanos, siue illud sit directum, siue indirectum. cum vero potentia passiuæ respondeat actiua, si iure naturali ac diuino directe aliqua potestas imperat vñibus, directe imperat eodẽ iure rebus.

Quod vero Ecclesiastica potestas directe imperet iure naturali, ac diuino vñibus rerum, patet è superioribus. Natura namque humana coessentialis appetitus inuitabili, & coessentiali lege, appetit Deum, dominatur illi hæc lex inseparabilis, atque æterna, neque potest ad eum peruenire, & satisfacere appetitui suo, legique iure naturali absque sponsa Christi, & Dei, ac nisi sit ei filius obediens omni in re paratus omni momento obedire. *Nec potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.* Quod scilicet hæc habeat, clauim scientiæ, potestatisque infallibilem, ac sola infallibiliter sciat, quid nos Deo coniungat, quomodo sit utendum rebus, vt Deo per eas coniungamur, finis voluntati ipsius conformes, vt ordinemur ad illum. Ceteri non habent, vt supra est dictum. Ac licet aliquis aliquid sciat, non potest tamen esse ita ex se certus, quomodo sit ut cogita utendum, ita vt aliter esse non possit. Et quamuis adhuc certus esse posset, tamen vult conferre, ac tenetur conferre cum Ecclesia quæ nec falli, nec fallere potest, ne decipiat in grauibz exemplo Pauli dicentis, *Ne forte in suatum currerem, aut succurrissem* ob eas quas attulimus causas.

Quod si dicas. Ecclesiæ potestas non imperat gratiæ, vel charitati. Respondemus, imperat præscribens, quomodo sit illa utendum, quomodo conseruanda, quomodo comparanda. si Vrgeas, charitas est finis, illa ergo imperat Ecclesiasticæ potestati, non contra. Respondemus hoc argumento, non aliud concludi, nisi, vt quidquid agit Ecclesiasticus, agat ex charitate, iuxta illud, *Petree amas me, Pasci oues meas.* Atque vt agat ad ingenerandam charitatem vel in eo, quem corrigit, aut re aliqua priuat decernens illa non esse alicui modo vño vñquam utendum, atque ita utendum, vt se omnino ea priuet, vel in aliis, qui malo alicuius exemplo à virtutis via auertuntur. Quod si adicias, aliquis Deo per charitatem fruitur, non est ergo opus illi vñ Ecclesiæ potestate. Respondemus: opus esse, vt ab ea dirigatur ad conseruandam, vel

exercendam charitatem. Nam charitatis est coniungere; sed ordinare, ac dirigere pertinet ad infallibilem sapientiam; quam nemo Arg. XI. quātumuis perfectus habet, sola Ecclesia Sancta id habet per Pontificem Summum. quōdircā sic argumentamur.

Omnis potestas humana fallibiliter, & secundum aliquam partem iusta directe naturali ac diuino iure est ab infallibiliter, & secundum omnem partem iusta. Sed omnis humana potestas est fallibiliter, & secundum aliquam partem iusta, ergo naturali, ac diuino iure est directe ab infallibiliter, & secundum omnem partem iusta. Patent assumpta. Toto namque hoc opere nos agimus de potestate iusta, diuina, ciuili, Regia, non de tyrannica, iniusta, diabólica, & belluina. Maior est clara è principiis Metaphysicis, quibus asseritur omne fallibile ab infallibili esse; omne quod est, ex parte, ac per aliud esse ab eo, quod est per se; atque omnino tale; Et in proposito probatur Secundo, quia quodlibet temporale, ac naturale magis est ob infallibile, & optimum supernaturale, quā ob semetipsum; magis ut illis, quā sibi subiiciatur. Tertio quia natura humana in omnibus Deum semper querit, & quoties impellitur ad aliquod bonum iustive agendum, querit in illo, ac per illud coniungi Deo. Quamobrē si ex hoc vellet aliquis recedere ab illa potestate, per quam vero Deo coniungitur, sibi ipsi in eo ipso, quod eius natura agit, quo semper impellit ipsum, dissideret. Atque hic erit damnatorum perpetuus cruciatus: intimo namque bello torquebuntur. Nulla vero in re humana natura, quātumuis illa sit iusta, ac bona Deo coniungi potest, nisi obediāt mundi Reginz infallibiliter tradenti, quid bonum, verumque adeo sit, ut nos Deo coniungat, quod supra est explicatum. Quocirca, qui nollent Ecclesie subiici, atque in omnibus ei parere, quia faciunt, sciuntve aliquid boni, & iusti, perinde est, ac si oculus nolleret esse corpori coniunctus, quia videt aliquid; aut homo nolleret in omnibus ab intellectu regi, quia belluz aliquid boni agunt; aut esse Cyclops, quia Cyclopes aliquid boni agebant. Cumque anima sensitua, & vegetatiua boni aliquid agit, nolit ab intellectu regi, sed ab anima sensitua præcisā ab intellectu. Quod si dicas sensitua, & vegetatiua habent opus proprium; concedo, sed intellectus est videre non modo ne quid male agant in opere suo, sed ut optime agant, ita ut per illud perueniat ad Deum. Quocirca morti se obicit homo, nil vegetatiuam, sensitiuamve curans ob Deum.

Quod si dicas nemo cogitur esse perfectus. Respondemus nos hic

hic agere de perfectione Religiosorum, sed de perfectione, quæ conuenit cuilibet homini, & quam cuiuslibet natura inseparabili iure in omnibus quærit, sed neque temporalium, neque naturalium rerum gubernator potest infallibiliter scire, quomodo sit utendum re vlla absque regula infallibili intellectus, quæ sola est in Ecclesiæ potestate, *Qua est columna & firmamentum veritatis*. Ac sine illa Ecclesiâ supra petram fundata, aduersus quâ *Porta inferi non preualebunt*.

Quamobrem tertio probatur maior. In Ecclesiâ namque est omne bonum, verum, iustumque, quod appetit infallibiliter humana natura, & quod aliquis habet, & quod præterea quærit per illud, quod habet. Hinc sanctus Augustinus in Enchiridio. *Cur ergo vagaris pro multa homuncio, quarendo bona animæ tuæ & corporis tui? Ama unum bonum, in quo sunt omnia bona, & sufficit. desidera simplex bonum, quod est omne bonum, & satis est*. Et meditationum lib. 9. *Dilige in bonis illius, quæ data sunt ab illo, illum tibi, & te illi*. Sic igitur in eo ipso, quod agimus, oportet agere, ut Ecclesiæ filium obedientem, obediturumque illi omni in re, ac tempore omni.

Quæcumque potestas iure diuino, ac naturali directe continet Arg. XII omnem dominij iusti rationem ad naturalia, temporaliaque omnia regenda, directe iure diuino, ac naturali, omni ratione iusti dominij dominatur omnibus naturalibus, ac temporalibus regendis. Sed Ecclesiæ Sanctæ potestas continet directe iure diuino, ac naturali omnem dominij iusti rationem ad omnia naturalia, temporaliaque regenda. Igitur directe iure diuino, ac naturali omni ratione iusti dominij dominatur omnibus naturalibus ac temporalibus regendis. Maior est clarissima. Minor est supra abunde probata. Primo namque ex eo ipso, quod aliquis homo boni & iusti aliquid agit iure naturali, ac diuino directe impellitur ad Dei coniunctionem, quicum coniungi non potest in eo ipso, quod boni agit, nisi subiiciat se Ecclesiæ Sanctæ mundi Regina, *Qua est plenitudo corporis Christi*, in quo habitat, *corporaliter omnis plenitudo diuinitatis*, ut ab initio diximus. Secundo, in eo ipso, quod aliquis boni aliquid agit, aut scit, impellitur diuino, ac naturali iure ad hoc, ut sit ex ijs hominibus, qui perfecte Deo coniunguntur, siue Ecclesiæ Sanctæ. Tertio, in eo ipso impellitur, ut se subiiciat supernaturali potestati, propter quod magis est factum, fitque illud bonum, quod propter seipsum (natura quærente suam perfectionem) alioquin ab eo se disiungens natura humana in eo bono, quod agit, illud corrumpit,

probat. 1. 2.

E 3

fit

De iure naturali & diuino Eccl.

fit corruptæ naturæ exēplo dæmonis, vt dicebamus, ad nihilum mi ferrime properat, ac se diiungens perinde est, ac si quis Florentiā maxime cupiēs, viæque ad illam ducenti insistent, aut non procul aberrans, nolit audire infallibiliter eò ducenti, sine quo, vel infallibiliter scit, se non posse eò peruenire, vel scire omnino debet, nolit vero audire illi, quia non procul aberrat, vel illi iam viæ insistit. Audiamus Augustinum Sanctum pulcherrimè hæc explicantem, clariissimèque, vbi sit verum ius status, aperientem. *Deficiunt autem omnia per corruptionem ab eo, quod erant; & nō permanere coguntur non esse. esse enim ad manendum refertur. Itaque, quod summè, & maximè esse dicitur, permanendo in se dicitur. nam quod mutatur in melius, non quia manebat mutatur, sed quia peruertebatur in peius, id est ab essentia deficiebat. cuius deflectionis auctor non est, qui est auctor essentia. mutantur ergo quedam in meliora, & propterea tendunt ad esse: nec dicuntur illa mutatione perueriti, sed reuerti, atque conuerti. peruersitas enim contraria est dominationi. Hæc vero, quæ tendunt ad esse, ad ordinem tendunt: quem cum fuerint consecuta, ipsum esse consequuntur, quantum id creatura consequi potest. Ordo enim ad conuenientiam quandam, quod ordinat, redigit. nihil est autem esse, quam vnum esse. Itaque in quantum quodque vnitatem adipiscitur, in tantum est. Vnitatis est enim operatio, conuenientia, & concordia; quæ sunt, in quantum sunt ea, quæ composita sunt. nam simplicia per se sunt, quia vna sunt. quæ autem non sunt simplicia, concordia partium imitantur vnitatem, & intantum sunt, in quantum assequuntur: quare ordinatio esse cogit, inordinatio vero non esse, quæ peruersio etiam nominatur, atque corruptio. quidquid igitur corrumpitur, eò tendit, vt non sit. Iam vestrum est considerare, quod cogat corruptio, vt possitis inuenire summum malum: nam id est, quo corruptio perducere nititur. Sed o Dei bonitas eò rem perducere non finit; & omnia deficientia sic ordinat, vt ibi sint, vbi congruentissimè possunt esse, donec ordinatis motibus ad id recurrant, vnde defecerant. Itaque etiam animas rationales, in quibus est potissimum liberum arbitrium, deficientes a se, in inferioribus creatura gradibus ordinat, vbi tales esse decet. fiunt ergo misera diuino iudicio dum conuenienter pro meritis ordinantur: Hæc Sanctus lib. 2. cap. 6. aduersus Manichæos concludens non dari nisi vnum finem, vnum ordinem, qui cunctos ordines essentialiter contineat. Ita vt temporalem, naturalemve finem consequi non possimus, vel naturali, vel supernaturali lumini conuenientem,*

nientem, sine supernaturali directione, quod si secus dicamus, incidimus in duos Deos, quod acutissime in proposito nostro viderunt Franciscus Mayronis, Bacchonus, Augustinus Triumphus, & alij multi. Audiamus igitur eundemmet Augustinum pulcherrime idem concludentem contra eisdem Manichæos libro de utilitate credendi. Ac Primo ostendit multa à nobis credenda, quamvis certissimo argumentò probari non possint, vt ferè cuncta sunt contingentia. Sic igitur ait capite duodecimo.

Quæro enim si quod nescitur, credendum non est; quomodo seruiant parentibus liberi, eosque mutua pietate diligant, quos parentes esse suos non credant. non enim ratione ullo pacto sciri potest. Sed interposita matris auctoritate de Patre creditur. de ipsa vero matre plerumque nec matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis. Nam cui furari filius potest, aliusque supponi, nonne potest decepta dicipere? credimus tamen, & sine ulla dubitatione credimus, quod scire non posse confitemur. quis enim non videat pietatem, Sanctissimum generis humani vinculum, nisi ita sit, superbissimo scelere violari? Secundo ostendit, non ingeniosos, & cordatos esse sapientes, sed qui ita viuunt, vt non peccent in suis administrandis, vel temporalibus, vel naturalibus. Talis vero est ex natura sua supernaturalis ordo vt est probatum, comprobabiturque infra & rationibus, & euentis; & addit ingeniosos, & cordatos alios esse instrumenta, ministros, ac seruos sapientum, quibus est infallibilis sapientia perducens ad Deum, nosque coniungens in omnibus rebus Deo, & ait, Nemini dubium est omnes homines aut stultos, aut sapientes esse. Nunc autem sapientes voco, non cordatos & ingeniosos homines; sed eos, quibus inest, quanta inesse homini potest, ipsius hominis, Dei-que firmissimè percepta cognitio, atque huic cognitioni vita, more, & que congruentes: ceteros autem cuiusque modi artibus, inertissimè affecti sint, stultorum in numero deputauerim. Et mox, Nec, vt ita dicam, Dominus sui facti stultus est existimandus, cum est tanquam instrumentum, ministeriumque sapientis. quare si omnibus hominibus non peccare, quam peccare melius est, melius profecto omnes stulti viuerent (licet ingeniosi, & cordati, vt supra dixit) si serui possent esse sapientum. Atque hoc si in rebus minoribus, vt in mercando, & colendo agro, in uxore ducenda, in suscipiendis, educandisque liberis, in ipsa denique re familiari administranda. (En dicit in quibuslibet obediendum infallibiliter sapientibus) expedire nemo ambigit, multo magis in religione. (En

De iure naturali & diuino Eccl.

fit corruptæ naturæ exēplo dæmonis, vt dicebamus, ad nihilum mi ferrime properat, ac se disiungens perinde est, ac si quis Florentiā maxime cupiēs, viæque ad illam ducenti insistent, aut non procul aberrans, nolit audire infallibiliter eò ducenti, sine quo, vel infallibiliter scit, se non posse eò peruenire, vel scire omnino debet, nolit vero audire illi, quia non procul aberrat, vel illi iam viæ insitit. Audiamus Augustinum Sanctum pulcherrimè hæc explicantem, clarissimèque, vbi sit verum ius status, aperientem. *Deficiunt autem omnia per corruptionem ab eo, quod erant; & nō permanere coguntur non esse. esse enim ad manendum refertur. Itaque, quod summè, & maximè esse dicitur, permanendo in se dicitur. nam quod mutatur in melius, non quia manebat mutatur, sed quia pervertebatur in peius, id est ab essentia deficiebat. cuius defectionis auctor non est, qui est auctor essentie. mutantur ergo quedam in meliora, & propterea tendunt ad esse: nec dicuntur illa mutatione perueriti, sed reueriti, atque conueriti. peruersitas enim contraria est dominationi. Hæc vero, quæ tendunt ad esse, ad ordinem tendunt: quem cum fuerint consecuta, ipsum esse consequuntur, quantum id creatura consequi potest. Ordo enim ad conuenientiam quandam, quod ordinat, redigit. nihil est autem esse, quam vnum esse. Itaque in quantum quodque vnitatem adipiscitur, in tantum est. Vnitatis est enim operatio, conuenientia, & concordia; quæ sunt, in quantum sunt ea, quæ composita sunt, nam simplicia per se sunt, quia vna sunt. quæ autem non sunt simplicia, concordia partium imitantur vnitatem, & intantum sunt, in quantum assequuntur: quare ordinatio esse cogit, inordinatio vero non esse, quæ peruersio etiam nominatur, atque corruptio. quidquid igitur corrumpitur, eò tendit, vt non sit. Iam vestrum est considerare, quod cogat corruptio, vt possitis inuenire summum malum: nam id est, quo corruptio perducere nititur. Sed ò Dei bonitas eò rem perducere non sinit; & omnia deficientia sic ordinat, vt ibi sint, vbi congruentissime possunt esse, donec ordinatis motibus ad id recurrant, vnde defecerant. Itaque etiam animas rationales, in quibus est potissimum liberum arbitrium, deficientes a se, in inferioribus creatura gradibus ordinat, vbi tales esse decet. sunt ergo misera diuino iudicio dum conuenienter pro meritis ordinantur.* Hæc Sanctus lib. 2. cap. 6. aduersus Manichæos concludens non dari nisi vnum finem, vnum ordinem, qui cunctos ordines essentialiter contineat. Ita vt temporalem, naturalemve finem consequi non possimus, vel naturali, vel supernaturali luminī conuenientem,

nientem, sine supernaturali directione, quod si secus dicamus, incidimus in duos Deos, quod acutissime in proposito nostro viderunt Franciscus Mayronis, Bacchonus, Augustinus Triumphus, & alij multi. Audiamus igitur eundemmet Augustinum pulcherrime idem concludentem contra eisdem Manichæos libro de vtilitate credendi. Ac Primo ostendit multa à nobis credenda, quamuis certissimo argumento probari non possint, vt ferè cuncta sunt contingentia. Sic igitur ait capite duodecimo.

Quæro enim si quod nescitur, credendum non est; quomodo seruiant parentibus liberi, eosque mutua pietate diligant, quos parentes esse suos non credant. non enim ratione ullo pacto sciri potest. Sed interposita matris auctoritate de Patre creditur. de ipsa vero matre plerumque nec matri, sed obstetricibus, nutricibus, famulis. Nam cui furari filius potest, aliusque supponi, nonne potest decepta dicere? credimus tamen, & sine ulla dubitatione credimus, quod scire non posse confitemur. quis enim non videat pietatem, Sanctissimum generis humani vinculum, nisi ita sit, superbissimo scelere violari? Secundo ostendit, non ingeniosos, & cordatos esse sapientes, sed qui ita viuunt, vt non peccent in suis administrandis, vel temporalibus, vel naturalibus. Talis vero est ex natura sua supernaturalis ordo vt est probatum, comprobabiturque infra & rationibus, & euentis; & addit ingeniosos, & cordatos alios esse instrumenta, ministros, ac seruos sapientum, quibus est infallibilis sapientia perducens ad Deum, nosque coniungens in omnibus rebus Deo, & ait, Nemini dubium est omnes homines aut stultos, aut sapientes esse. Nunc autem sapientes voco, non cordatos & ingeniosos homines; sed eos, quibus inest, quanta inesse homini potest, ipsius hominis, Deique firmissimè percepta cognitio, atque huic cognitioni vita, moresque congruentes: ceteros autem cuiusque modi artibus, inertissimè affecti sint, stultorum in numero deputauerim. Et mox, Nec, vt ita dicam, Dominus sui facti stultus est existimandus, cum est tanquam instrumentum, ministeriumque sapientis. quare si omnibus hominibus non peccare, quam peccare melius est, melius profecto omnes stulti viuerent (licet ingeniosi, & cordati, vt supra dixit) si serui possent esse sapientum. Atque hoc, si in rebus minoribus, vt in mercando, & colendo agro, in uxore ducenda, in suscipiendis, educandisque liberis, in ipsa denique re familiari administranda. (En dicit in quibuslibet obediendum infallibiliter sapientibus) expedire nemo ambigit, multo magis in religione. (En

De iure naturali & diuino Eccl.

dicit & in hoc illis obediendum) *Nam & res humana promptiores ad dignoscendum sunt, quam diuina: & in quibuscunque sanctorioribus, & praestantioribus, quod maius obsequium, cultumque debemus, cōsceleratius, periculosusque erratur.* Hæc Sanctus peccare nos asserens, nisi obediamus sapientibus in qualibet re administranda, ac multo magis in religione, quæ sibi omnium rerum, scientiarum, artiumque vñs subordinat.

Tertio scribit, qui sit infallibiliter sapiens, qui nos omni in re Deo coniungat, & inquit hunc esse Christum hominem ita scribens, *Quid potuit indulgentius, & liberalius diuinitus fieri, quam ut ipsa Dei sincera, aeterna, incommutabilisque sapientia, cui nos barere oporteret, suscipere hominem dignaretur?* Tandem concludit hanc sapientiam, quoad cuncta humana regenda Ecclesiae, & Apostolicæ Sedis communicatum, Et inquit. *Cum igitur tantum Dei auxilium, tantum profectum, fructumque videamus, nos eius Ecclesiae condere gremio, quæ vsque ad confessionem generis humani ab Apostolica Sede, per successiones Episcoporum frustra hereticis circumlatrantibus, & partim plebis ipsius iudicio, partim conciliorum grauitate, partim etiam miraculorum maiestate damnatis, culmen auctoritatis obtinuit? cui nolle primas dare, vel summa profecto impietatis est, vel præcipitis arrogantia.* Hinc idem lib. 1. de Moribus Ecclesiae, singula quæque enunierans naturali lumini conformia, temporaliumq; administrationem iuxta Ecclesiae præcepta ordinatam sic ait, alloquens ipsam cap. 30. *Merito Ecclesia Catholica mater Christianorum verissima non solum ipsum Deum, cuius adeptio vita est beatissima purissime, atque castissime colendum prædicas.* Et mox. *Sed etiam proximi dilectionem atque charitatem ita complecteris, ut variorum morborum, quibus pro peccatis suis anima agrotant, omnis apud te medicina præpoeat.* Tu pueriliter pueros, fortiter iuuenes, quiete senes, prout cuiusque non corporis tantum, sed & animi atas est, exerces, ac doces: *Tu feminas viris suis non ad explendam libidinem, sed ad propagandam prolem, & ad rei familiaris societatem casta, & fidei obedientia subiycis?* Tu viros coniugibus non ad illudendum imbecilliores sexum, sed sinceri amoris legibus præficias. Tu parentibus filios libera quadam seruitute subiungis, patres filij pia dominatione præponis; tu fratribus fratres, religionis vinculo firmiore, atque ærctiore, quam sanguinis nectis; tu omnem generis propinquitatem, & affinitatis necessitudinem seruatis natura, voluntatisque nexibus mutua caritate constringis. Tu Dominus ser

nos non tam conditionis necessitate, quam officij delectatione docet adherere. Tu Dominos seruis summi Dei, scilicet communis Domini consideratione placabiles, & ad consulendum, quam coerendum propensiores facis; Tu ciues ciuibus, gentes gentibus, & prorsus hominibus homines non tantum primorum parentum recodatione societate, sed quidam etiam fraternitate coniungis. Doces Reges prospicere populis, mones populos se subdere Regibus, quibus honor debeat, quibus affectus, quibus reuerentia, quibus timor, quibus consolatio, quibus admonitio, quibus exhortatio, quibus disciplina, quibus obiurgatio, quibus supplicium sedulo docet, ostendens quemadmodum non omnibus omnia, & omnibus caritas, & nulli debeat iniuria. Hæc Sanctus omnium naturalium, & temporaliumque regimen ab Ecclesia pendere decernens.

Quam sanctus sit ordo Ecclesiasticus, & quomodo non erret, in suis decretis. Secularis ab ordine Ecclesiastico.

coprecisus est corruptæ naturæ. distinguuntur aliquot quæstiones, ac medium

formale opinionis nostræ aperitur.

Cap. I. X.

Ostremò illud addemus; in omni quæstione, & proinde in hac etiam considerari ea, de quibus agitur, iuxta naturam suam. quod si aliter in aliquibus, aut aliquando contingat, per accidens est, neque in considerationem venit, id apud omnes peritos est in confesso. Quocirca Ecclesiastica potestas, quæ est supernaturalis, ex natura sua secum ducit omnem bonitatem, scientiam, potestatemque, quæ dari hominibus possit, quin immediatâ cum Deo coniunctionem. atque Ecclesiasticus, vt Ecclesiasticus, non errat, veluti neq; medicus vt medicus, artifex vt artifex. Per accidens est, vt isti errent; quatenus artifices, medicæ non sunt, artificium medicinamq; ignorât. Sed temporalis vt temporalis, sæcularis vt sæcularis, naturalis vt naturalis, si disiungitur a supernaturali, protinus est corruptæ, ac vulneratæ naturæ, vt supra est demonstratum.

Nc

De iure naturali & diuino Eccl.

Ne verò possit Ecclesiasticus errare (licet aliquis erret) multis modis Deus cavit: Possentque hic innumera euenta proferri, & quibus colligeremus Deum providere, ne erraret ab aliquo, ac mirabiliter asserre, si quando erratum fuit, non modo remedia, quæ corrigant erratum, sed asserant præstantiora his, quibus aliquid imminutum videbatur, & attingimus aliqua libro 3. Ob id 1. Ecclesiasticus ordo sanctissimos, prudentissimos, ac doctissimos in omni doctrinam genere semper habuit atque habet. Etenim, cum toto Orbe terrarum tot fuerint Reges, & Imperatores à mundi exordio, sintque adhuc, mirabilissimum tamen sit illud, ex istis neque fuisse, neque idcirco numerari tot sanctos, quot è Pontificibus Romanis, cum tamen sit vnus dumtaxat Pontifex Romanus in terris. Reges verò toto orbe terrarum ternulle pro vno Pontifice Romano. Quà fieri potuit igitur, vt per tot sæcula, neque viginti Reges fuerint Sancti, cum tamen è Pontificibus Romanis fuerint septuaginta, & plures post ascensionem Christi? Ex his porrò asserunt martyres 24. alij plures volunt. ex quo patet, nulli Episcoporum successioni in vlla ciuitate tot Sanctos diuinitus datos, vt Sedi Romanæ, & tamen innumerae sunt Sedes. Sic igitur meritò cunctis illa præcellit. Eodem modo in qualibet Vrbe innumeri extiterunt Principes & Iudices; neque tamen ex his tot Sancti extiterunt, vt ex Episcoporum serie, cum nulla sit paulo antiquior Episcoporum series, quæ non ostendat duos, tresve, aut multò plures Episcopos Sanctos: numerus porrò Episcoporum, qui Sancti fuerunt, est maior numero Sacerdotum, vel aliorum, qui speciatim Religioni sese addixerunt: nam pro vno Episcopo in vna vrbe plurimi sunt Religiosi, ac Sacerdotes, seruata igitur numeri proportionem in singulis Ciuitatibus comperiemus multo plures esse ex Episcopis Sanctos, quam è quolibet ordine. præstiterunt autem singulis tum Pontifices summi, tum Episcopi charitate diuina in omnes, constantia tuendæ veritatis, prudentia, iustitia, fortitudine, temperantia (sine quibus neque hominum cæcus, neque vlla bona stare possunt,) quin omnium rerum peritia, vt signo de religione ostendimus. reliqua constant è Martyrologijs Bedæ Angli, Vsuardi Galli, Adonis Germani, & alijs. & modo quinam gentes efferas ad humanitatem perducunt, nisi nisi à Pontifice? qui inuicti aduersus tot hæreses, nisi successores Petri? Vt igitur minus digni aliquando tantam Sedem tenuerint, meritò tamen hæc cunctis imperabit. Secundo datum est Ecclesiasticis

ne

ne possint errare in vniuersalibus fidei, morumque decretis, hinc 5. Timot. 3. *Ecclesia Dei viui columna & firmamentum veritatis*. Id verò maximè proprium est Pontificis summi. Ad ipsum namque solum est dictum, *Pasce oues meas*, Matth. cap. vlt. ad nullos alios hoc vti singulos est dictum, sed vt ad vniuersos simul coniunctos cum ipso. *Super ipsum adificata est illa Ecclesia*, aduersus quam *Porte inferi non praualebunt*, Matth. cap. 16. pro ipso solo cumque sequentibus Christus rogauit, ne vnquam deficeret fides eius Luc. cap. 22. Hinc SS. Cyprianus lib. 3. Ep. 3. *Ad Romanam fidem perfidia non habet accessum*, & Hieronymus cap. 3. contra Rufinum, *Præstigijs non admittit*, & Augustinus psalm. contra partem Donati, *Neque illam vincunt inferorum porta*, & Episcopi Africani ad Bonifacium Papam, *In ea semper extra maculam est Catholica seruata religio*, Et Bernardus ad Innocentium Papam, *Neque ibi potest fides sentire defectum*. Hinc Apostolica Sedes vocatur *Immobilis fidei petra*. Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem, & lib. de præscriptionibus S. Basilius homilia de penitentia. Ambrosius lib. 2. cap. 2. in Lucam. S. Thoma. opusculo 20. lib. 10. cap. 3. S. Leo Sermone tertio de assumptione. Hinc Concilium Chalcedonen. Epistola ad Leonem vocat eum *Caput Ecclesia*, & in Constantiensi dominatus est Ioannes Huf. cap. 15. qui Papam negabat esse Ecclesie caput, sed ite hoc lib. 1. cap. 7. è S. Dionysio, Ignatio, Iræneo, Cypriano, & alijs, hinc sepè concilia, quæ aliòquin vniuersalia erant, errarunt; tredecim nos enumeramus lib. 5. de Sign. Eccl. Dei cap. 8. instar omnium sit Ephesinum Concilium Prædatorium dictum ab ipso summo Põtifice conuocatum; cui tres Orientes Patriarchæ adfuerunt, innumerique Episcopi, & assensere omnes patricis exceptis, ac legatis Pontificiis; qui resistere, resistit ac rescidit omnia S. Leo, Leonemque est sequuta Synodus Chalcedonen. Tertiū, ne Ecclesiastici per accedens errent; eis dati sunt impulsus diuini à caractere procedentes, quibus impelluntur ad cognoscenda, & perficienda; quæcunque sunt iusta. Quartū pollicitus est Christus in medio se ipsorum futurum, cum fuerint in nomine ipsius congregati, ne errent in rebus transigendis, vt colligimus è Matth. cap. 18. ijs verbis: *Vbi fuerunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum*, vt declarant eo loco. SS. Chrysostomus. Hilarius; Hieronymus, Cyprianus de vnitæte Ecclesie, Gregorius lib. 7. Registri cap. 110. Concilium Chalcedonen. epistola ad Leonem in

sine

De iure naturali & diuino Eccl.

sine tertiæ actionis Sexta Synodus act. 17. Celestinus Epistola ad Ephesin. Concilium Toletan. 11. non procul ab initio, Cyrillus in expositione Symboli Nicæni circa principium Innoc. apud Gratianum dist. 20. cap. de quibus.

Est igitur temporalis, ac naturalis proponere quomodo sint res, naturalis scit ita esse, cum facta etiam prudentissimos fallant aiebat Neratius Iuriconsultus l. 2. ff. de igno. Iur. Ecclesiasticus verò ex altissima causa, ac sensu Domini, ex altissimis causis reuelatis decernet quid agē. leges bonas confirmabit, ac malas rejiciet, quod egit in Gentilium Romanorumque legibus, alias pro varietate gentium decernet, easque Iuriconsultis exequendas tradet, atque ab ipsius fine, ac potestate essentiali quoad actiones quaslibet, vsumque, & dominiū iustū quarumlibet rerum pendebunt. primo quidem, quod ex essentia sua tota, quælibet magis facta sint ob finem supernaturalem, quam propter se ipsa, atque ita potestas temporalis est ex sua natura magis facta cum rebus suis omnibus, vt seruiat supernaturali, quam sibi ipsi. Secundo natura humana coessentiali iure, & impetu sic illum quærit, vt nullibi conquiescat, nisi ordinata ad illum, quasi ignis in Sphærā suam tendens, & quoties impeditur omnia concutiens, ac distrūpens, vt eo dirigatur. Formalitas itaque, ex qua Ecclesia, ac per illam quilibet in ordine suo Ecclesiasticus, quoad personas, loca, & res, atque his seruientia, liberi sunt, simulque omnibus humanis, terrenisque eo, quo dictum est modo, dominantur, est, quia sunt supernaturales. supernaturalitas namque ex se ipsa habet, vt cunctis naturalibus, atque hinc dependentibus dominetur, quod acutē Ioannes Baconus considerabat, vti suo loco dicetur, sic locus supernaturalis, aut supernaturali seruientis, eodemque modo res, libera sunt. Nam supernaturalis secum ducit omne bonum, potentiam, sapientiamque, idcirco omnia dependent essentialiter ab illo, essentialiter ei subiiciuntur, libera sunt cuncta illi seruientia vsque ad primum principium totam rem retexendo. Nam primò Deus elargitur humanæ naturæ, quidquid boni habet ob merita Christi, & Ecclesiæ, fons omnium meritorū Christus, a quo per Ecclesiā dimanat omne meritū, vel condigni, vel congrui, ex quo vel tpale vel naturale aliquid bonum, dñumve iustū habemus, sicut enim per filium omnia *facta sunt, & sine ipso factū est nihil*, sic per Christum hominē in secunda filij persona subsistentē, fidemque in illum stant cuncta, & conseruantur ab interitu, ac perdi-

perditione vindicata sunt, vindicantur, ac proteguntur. Fides hæc in Ecclesia Sancta est, in eius precibus, meritis & oblatione diuinissimi corporis, *De cuius plenitudine nos indignissimi, beneficiorum tantorum, ac tot immemores, accipimus.* secundo ratione essentialis subordinationis ex determinatione æterna, perpetuaque, & immobiliter affixa innataque vniuersitati rerum, ex qua externa bona magis sunt ob humanum corpus, quam propter se ipsa; sed corpus, & bona corporis magis sunt ob animum, quam propter se ipsa. Rursus animus in statu naturali consideratus cum suis naturalibus bonis, est magis propter statum animi supernaturalem, bonaque supernaturalia, quam propter seipsum, sicut scriptum est, *Omnia vestra sunt, vos Christi, Christus autem Dei.* Supernaturalis porro infimi characteris essentialiter subordinatur supernaturali superioris characteris, quod vt bene aiebat S. Thomas, continet eminenter inferiores, & altius attolitur, vt magis dominetur. tertio subordinatur essentialiter naturalis ob infallibilem diuinitatem veritatemque, quam Sancta Ecclesia dilargitur, & quam natura humana appetit, neque consequi illam potest appetens sine Ecclesia Sancta Matre nostra, ac mundi Regina. Quarto denique ob appetitum non quemlibet naturæ humanæ, sed coessentialem, ex quo numquam quiescit, nisi vtcumque dirigatur in polum suum parturiens vnâ cum tota, vniuersitate rerum, secumque tacite gemitibus inenarrabilibus illud repetens, *Anima mea sicut terra sine aqua tibi, sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum.* Ingis est hic appetitus ineuitabilis. Sic igitur bona est hæc consequentia, supernaturalis est, ergo est liber; supernaturalis est, ergo omnibus naturalibus dominatur, si loquamur de his, quibus est potestas iurisdictionis. Seruit hæc res, aut persona supernaturali, ergo non subiicitur naturali, aut supernaturali inferioris characteris. Et vicissim liber est ab omni naturali potestate humana, ergo est supernaturalis. Ratio deducta à SS. Dionysio Areopagita, Clemente Alexandrino, Thoma, Ægidioque, & aliis est. Nam sicut tota natura, regimenque naturale cum suis naturalibus dependet per intermedias causas à supernaturali potestate Dei, & ab illa regitur, moueturque omnia, per suam liberam, independentem, supernaturalemque potestatem, & voluntatem in finem supernaturalem, Sic in regimine intellectuâli, regimen intellectuâle per intermedias causas dependet à supernaturali, ita tamen, vt natura humana recipiat influxum à Christo capite, damnati nullum recipiant

an-

De iure naturali & diuino Eccl.

influxum, sed tamen coërcantur à supernaturali potestate, nam sicut habent esse naturale à Deo, sic eis remanet. Quamobrem sic
 Ar. XIIII argumentamur. Omne naturale cū suis rebus essentialiter dependet à supernaturali in regimine humano, quod quatuor ijs modis est explicatū, sed omnis humana potestas est naturalis, ergo essentialiter dependet à supernaturali in regimine humano, quod verò essentialiter dependet, essentialiter subiicitur, atq; ita, tum quilibet priuatus in quauis re agenda, tum Princeps obedire Ecclesiastico est obligatus, in ipsa etiam vi compulsiua. Quocirca quod primè & acutissimè aiebat S. Thom. Ecclesia posset eximere ab omni Infidelium potestate Christianos, non hoc agit ob scandalum. Similiter vult, vt multæ temporalium causæ deferantur ad Iudices sæculares, quod idem Sanctus scripsit, quod suo loco dicitur, tum vt sæcularis potestas filiorum non diminuat, sed augetur, gaudeatque ij benignitate Matris; tum vt Ecclesiastici minus occupentur istis tricijs; nihilominus vult aditum apertum cuiilibet sæculari ad Ecclesiastica Tribunalia iuxta l. Episcopale C. de Episcopali audientia. Idcirco Euangelicæ denunciationi locus datur in multis; vt notatur, cap. nouit. de iudic. Stat igitur, quod diximus hæc consequentia: Supernaturalis est res; aut supernaturali speciatim seruiens, ergo libera est à naturalium potestate, si secus fuerit decretum; per accidens est, quod est ad regulam suam, naturamque suam reuocandum, & ei subiiciendum. Atque hoc solo responso supernaturalitatis cuncta obiecta diluuntur, quæ sunt aduersus Ecclesiasticam libertatem, & potestatem, vt supra est explicatum.

Verum, quod clariora fiant omnia distinguendæ sunt à nobis aliquorū sententiæ, illudq; in primis: Pontifici pro libito non licet Imperia, Regna, Principatusve sæculares auferre, aut Magistratus ab eis positos delicere, vel sæcularium causas, quæ ad eos pertinet ad se aduocare, ac multo minus Episcopis quorum iurisdicção tota est ab apice Pontificiæ iurisdicçãois, & propterea nō sunt aliorum temporalia subiecta eodem modo Pontificiæ potestati; quo loca immediate subiecta Apostolicæ Sedi, sicuti non eodem modo subiecta est Deo terra, & cælum. Nam proprius hoc à Deo influxum recipit; atque, vt ita dicamus, immediatius, quam terra, quod hæc scilicet in suis rebus generandis dependeat à pluribus causis.

Secundo à Pontificali, & Ecclesiastico dominio non tollitur dominium Regale, ciuile, & æconomicum, & proprium cuiuslibet

bet priuati; aut Principis alicuius, sed continentur vnum quodque secundum suam naturam vti à constituyente, & perficiente illud, sic ab anima intellectiua perficitur sensituiua, & vegetatiua, quæ tamen in Belluinam degenerant quatenus non seruiunt illi. Quamobrem Respublicæ, Regna, Principatusq; perficiuntur, ac promouentur in sua natura eo ipso, quod continentur ab Ecclesiastica potestate.

Hoc itaque contendunt meritò nostra ætate Theologi multi, & scriptores, & in his doctrinæ, ac pietatē Illustrissimus Cardinalis Bellarminus, cum quibus nos sentimus. Veruntamen, quoad alios, in aliis quibusdam locus dicendum nobis videtur cum sanctis omnibus, cum maximis Theologis, & tota antiquitate.

Primo. Respublica humana non potest ad finem suum naturalem, qui est Deus, peruenire absque Ecclesiastica supernaturali potestate, ita vt finis naturalis essentialiter dependeat à supernaturali ordinatione, potestasque à potestate, alioquin erit Belluina non humana, quod secundo libro explicatur. Quocirca nulla est potestas recta naturalis ijs, qui distinguunt se à supernaturali directione; natura enim vel nunquam, vel raro frustratur suo fine 1. Cœli text. 96. 1. Cœli text. 32. 3. de anima text. 45. ac naturale est illud, quod inest semper; aut plerumque 2. Physici text. 77.

Secundo. Imperia temporaliaque cuncta dominia iusta dependent essentialiter à Sanctus Thomas opusc. 10. lib. 3. cap. 10. ab Ecclesiæ Sanctæ potestate ratione finis humani, qui est Deus, & ratione meriti, & Christi, cui data est omnis potestas, Deique illa dantis.

Tertio. Ecclesiæ Sanctæ Matris nostræ Christi, Sponsæ, ac mûdi Reginæ dñum directè, atq; eminetèr dēpra imperfectione cōtinet omnium dominia, tanquam dependentia, firmatq; non tollit illa. Nani decet esse in Ecclesia Dei Principes, Imperatores cum potestatibus sui ei seruituros, ipsamque esse Reginam circumdatam varietate. Hanc opinionem videntur aliqui nostræ ætatis Theologi aliquo modo amplexati, cum dixerent ab Ecclesiastico Dominio contineri eminenter aliorum dominia. Quod si volunt dempta imperfectione continebuntur ex hoc directè, veluti anima intellectiua continet eminenter sensituiam, & vegetatiuam, & à denario continetur quinarium quaternarium, similiter à tetragono trigonum, directè autem continebuntur, quia potestas Ecclesiastica vult actū quodlibet bonum temporale finem.

De iure naturali & diuino Eccl.

finemque illius, vt conueniens fini supremo iubetque adesse iuxta statum cuiuslibet conuenientem, voluntatemque diuinam.

Quarto. Ecclesia Sancta, Mater nostra, Christi sponsa, ac mundi Regina, cuius potestas vt in fonte est in Pontifice summo, potest quoties ordo vniuersi, siue eius bonum, vel Dei suprema voluntas, bonumque diuinum, quod est omnium maxima causa, exigit, propria iura alterius in alterum transferre sicuti Princeps sæcularis domus priuatorum deicere ad vrbs ornatum, vel tributa imponere ob causam publicam, quæ in proposito nostro tradit Sanctus Thomas, vt eius verba referimus lib. 2. cap. 7.

Quinto. Potest hoc ex iusta causa, licet nihil errarit is, a quo in alium iura transferuntur: Alioquin cum dederit Pontifex ius acquirendi Indias Castellanis, & Lusitanis, quod ius commune erat ijs cum qualibet natione, male egressent, (quod nemo potest dicere) Castellani, cum classes exterorum, vel loca ab ijs occupata in Occidentalibus Indiis debellarunt non alio iure, nisi quod Pontifex eis assignarat ea seclusis alijs, atque omni iure priuatis; neque possent yetare alijs, cum vellent illa occupare; similiter malè Fræci Gallias, Visigothi Hispanias, Angli Britannias Imperio Romano contra omne fas ereptas retinuisent, & Rodolphus malè fuisset electus Imperator seclusis, qui iure dilecti erant. Alphonso decimo Castellæ Rege, & Ricardo Cornubiæ comite, sed veluti Rex, cum propter bonum commune aliquid aufert alicui, debet procurare, vt illi tantumdem, si fieri potest, è communi rependatur, quod Iurisperiti dixerunt l. venditor §. si contra ff. comm. præd. l. 2. C. pro quib. cau. seru. liber. Bart. Bald. l. omnes Populi de Iust. & Iur. Rol. conf. 71. lib. 3. sic, vbi fieri posset, ijs refundendum foret, quibus aliquid ablatum fuisset; sin minus cuncta seruiunt bono diuino. Quin si aliquando ob crimen alicui regnū auferretur, cōuenit, vt ad alios propinquos benemeritæ cognationis merentes deferatur. sicuti legimus regnum Dauidis ob merita ipsius Dauidis non fuisse ablatum posteris eius, tandemque translatum fuisse in Christum videmus. neque tamen dici potest, hæc posse Pontificem summum, siue Ecclesiam Sanctam, Episcoposque eius ad vitanda maiora mala, vel ad conseruandam quietem. Sic enim liceret absolvere quemuis latronem, quoties timeretur maius malum, vel perturbatio quietis. Quin maiores prædones magis essent absoluedi, ac magis essent venia digni, quam minores; hi namque maiora mala efficere, & magis quietem perturbare possunt. Amplius remitteretur in terris, quod non remittitur

titur in celo, & clavis Ecclesiæ, non esset clavis cæli. Quamobrem tunc videntur summi Pontifices hæc egisse, quoties illi, qui occuparunt, re vera subditos populos magis ordinaturi erant in Deum, quod natura humana in omnibus appetit, & ad quod cunctæ res ex intrinseco principio naturæ habent, ut ordinentur; quod ut inanimata facere queant, ipsa ex intrinseco principio non habeant; habent tamen ex illo, ut eorum natura id requirat, quod tota ad hoc sint facta; & aliud agere, est totius vniuersi compagem diruere, res ipsas suas disperdere, quod est contra iura status. Quod si occupantes non ordinarent magis in Deum, non videri quomodo possent esse tuti in conscientia. Sed quando hæc potestas à solo Pontifice Summo deriuatur, idcirco eius est ordinare, quomodo possint, & quatenus huiusmodi regna, & Principatus haberi.

Sexto. Supernaturalis potestas, ac libertas Ecclesiastica, quoad personas, loca, & res, incipit cum mundo ipso, cum Angelis, Adamo, Seth, posteris eius, Noeque, & sequentibus, & continuata est semper vsque ad nos, quamuis eam portæ inferi, ut vocant SS. Gregorius, ac Thomas expugnare sint conati, ut ostendimus latè libro 6. co. uia est igitur mundo, ac rebus ipsis innata; nam magis ob illam, quam se factæ sunt.

Septimo. Reges, & Principes sæculares non sunt immediatè à Deo, sed interuentu Ecclesiæ Sanctæ, Pontificumque eius ob easdem causas. Ideo non legimus à Deo Reges institutos, nisi per Imperium, manumque Sacerdotis, qualis fuit Adamus, Noe cum posteris, cæterisque, de quibus libro 6. Rectè enim post alios Doctor irrefragabilis Alexander Halensis Anglus, & Hugo cognomento Magister Saxo post omnes alios dixerunt; *Spiritualis potestas terrenam habet instituere, ut sit & iudicare utrum bona sit.*

Octauo. Libertas locorum, rerum, seruientiumq; cultui diuino ex rei natura sunt libera ab omni temporali potestate, idque in re naturali, ac primæuo, similiter & libertas omnium seruientium, personis cultui diuino dedicatis, ut sexto libro habetur. Quamobrem neque Pontifex ipse summus iure ordinario potest Clericos subiacere Tribunalibus, & iurisdictioni laicorum, quod suo loco dicitur.

Nono. Non licet sæcularibus vllis Principibus iure naturali primæuo, ac diuino cognoscere, aut diiudicare causas, & actiones vllas Ecclesiasticorum, vel eis quidpiam præcipere, aut statuere, de vllis eorum rebus, licet per accidens aliter aliquando veluti

De iure naturali & diuino Eccl.

ab Ecclesiastica potestatis exequutoribus, id ab illis fieri con-
tingat, vt libro quarto cap. 12. est dictum; euenire enim solet, vt
Ecclesiastici obligentur ad bonum commune temporale, sed ex vi
rationis ab Ecclesiasticis consideratæ, vt cōsiderat Grazias tract.
de vltimo fine 13. illatio num. 1 § 8. & 160. Purpurat. consi. 335.
num. 2. & 3. Vasquius de successio num. creatione leg. 1. §. 10. num.
651. Bald. l. nemo. C. de sent. & inter loq. Quamobrem, cum cleri-
cus ex natura sua sit euectus ob diuinum characterem dispositio-
nemue ad illum supra potestatem secularem, non potest ex vi po-
testatis huius ad aliquid cogi, similiter cum sit intellectus eiusdē
ob eundem characterem, dispositionemue ad illum euectus su-
pra intellectum laicalis potestatis, non potest cogi ex vi rationis
per eam consideratæ ad aliquid cogi. canones tamen dant ali-
quando Laicali potestati, vt cogat, cum potestatis Ecclesiasticæ
copia non adest, attolluntq; ad vniuersitatis ordinē conseruandū
Laicalem potestatem supra seipsam; veluti aqua quandoque at-
tollitur in altum, ne vacuum detur; sed veluti hæc residet, cum
vacui causa cessat, eodem modo potestas laicalis ad semetipsam
reuertitur, cum præsta fuerit Ecclesiastica potestas.

Decimo. Supernaturalis Ecclesiastica potestas; quoad tempo-
ralia cuncta, ac libertas quoad personas, loca, & res est iure natu-
rali, ac diuino notissima, vel imperitis veris, vt ser. 6. libro cap.
8. & infra confirmabitur.

Decimoprimo. Non licet vilo modo vel directè vel indirectè
sæcularibus Principibus vetare, aut efficere ne seculares ad Ec-
clesiastica Tribunalia; cum litigant etiam de rebus sæcularibus
accedant. Ex natura enim sua potestas Ecclesiastica iudicat
de omnibus, quod Areadius, & Honorius viderant l. Episcopa-
le C. de Episcopali audientia, definitumque est in Concilio Char-
taginensi 3. cap. 5. & habet S. Augustinus libell. de opere Mona-
chorum, & S. Paolo 4. ad Cor 6.

Decimosecundo. Non potest vilo iure sæcularis Potestas prohi-
bere Episcopis, ne satellites armatos habeant ad coercendos con-
tumaces, puniendos Reos, quod adeò verum credidit Hierony-
mus Albanus, vt libro de potestate Ecclesiastica dixerit opinio-
nem contrariam esse hæreticam. per accidens tamen statui potest
à Pontifice summo ad libitum, ne aliquis Episcopus habeat ad
tempus.

Re-

*Referuntur sex tempora ab exordio mundi, creatione-
que Angelorum. è quibus constat supernaturalem
potestatem cunctis naturalibus, ac tempo-
ralibus dominari, liberumque esse
quoad personas, loca, & res
suas. Cap. X.*

Vm supremus omnium conditor, ac gubernator
Deus cōstituit ex æterno singulis rebus largi
ri, vt essent, cōstituit simul filium suū, per quem
cuncta agit disponit ac regit, hominem futu-
rum esse omnium Dominum, Regemq; summū,
vti hoīem; à quo oīa penderent, ac regerentur,
qui occasione ab Adami peccato sumpta na-
sceretur alioquin nasciturus, omniaque ad perfectionem non mo-
do naturalem, sed etiam supernaturalem perduceret, atque in al-
tissimo statu collocaret. Sic enim Prouerbiorum cap. 10. habe-
tur, *Dominus possedit me in initio viarum suarum*, Siue vt se-
ptuaginta verterunt, *Dominus creauit me in initio viarū suarū*,
Quæ verba referri ad filium hominem factum volunt Latini, &
Græci, SS. Clemens Romanus lib. 5. Constitutionum cap. 19. Ire-
næus lib. 3, cap. 33. Athanasius serm. 3, aduersus Arianos, Grego-
rius Nazianzennus orat. 36. Cætareus dialogo 2. Ambrosius primo
de fide cap. 2. Nyssen de fide ad Simpliciu, Hilarius 12. de Trini-
tate, Hieronymus lib. 2. in Michæam, & ad Ephesios cap. 2. Chry-
sostomus serm. de sancta Trinitate. Epiphanius in Ancorato, &
hæresi 69. Cyrillus Alexandrinus lib. 5. Theauri, cap. 4. & 8. Augu-
stinus serm. 58. de verbis Domini, & lib. 1. de Trinitate cap. 12. &
lib. 1. de nuptiis cap. 21. Concilium Hispalense ij. cap. 13. Fulgen-
tius lib. ad obiectiones Arianorum in responsione ad tertiam. Idacius Clarus lib. contra Varimanum tom. 5. Bibliothecæ San-
ctæ, Iustinianus ad Ioaninem Papam citans Basilium lib. 4. contra
Eunomium, Damascenus libro quarto cap. 12. Rupertus libro 3.
de gloria & honore filij hominis in Matthæum, & lib. 13. de glo-
ria Trinitatis cap. 20. vbi inter alia scribit. *Religiose est dicen-
dum, reuerenterque est audiendum, quia propter hunc hominem
gloria, & honore coronandum, Deus omnia creauit.* Et infra,

De iure naturali & diuino Eccl.

Rectius dicitur non hominem pp. Angelos, sed Angelos quoque pp. hunc hominem factos esse, ut cetera omnia, & S. August. adducto ca. 12. de Trinitate lib. 2. Secundum formam, inquit, Dei ante omnes colles genuit me, secundum formam ferat Dominus creauit me initium uariat suarum. Quamobrem Galatinus lib. 7. de arcanis Religionis Christianæ cap. 1. & 4. tradit communem esse Rabinorum sententiam fuisse omnia creata à Deo ob amorem Messie; ac propterea Isaia cap. 4. vocari *Germen*, & Psal. 67. vocari *Fructum* terræ, quia quemadmodum sunt ista finis, ac pulchritudo arboris, ita Messias uniuersi totius: sic ille. Hæc uero omnia cum sæpius alibi Apostolus indicauit, tum uero ad Colossenses cap. 1. inquitens de Christo, *Qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creature, imago pertinet ad diuinitatem, primogenitus ad hominem, ut interpretatur Concilium Sardicense Epistola ad omnes fideles, & desumitur è Concilio Ephesino tomo primo cap. 4. & 5. & tomo quarto cap. 26.* Sic etiam uerba illa Apostoli exponunt SS. Hieronymus, & Anselmus, ibidem, Chrysostomus hom. 15. ad Romanos cap. 8. Nazianzenus orat. 43. Augustinus contra Epistolam fundamenti cap. 37. Quæ circa idem Chrysostomus hom. 61. in Ioannem scribit à Patre cuncta effici ob gloriam filij. Hinc Irenæus adducto loco, *Propter hoc Lucas genealogiā, quæ est à generatione Domini nostri usque ad Adam texens, septuaginta duas generationes habere ostendit finem coniungens initio, & significans, quoniam ipse est, qui omnes gentes exinde ab Adam dispersas, & omnes uersas linguas, & generationes hominum cum ipso Adam in semetipso recapitulatus est. Vnde & à Paulo typus futuri dictus est ipse Adam, quoniam futuram circa filium Dei humani generis dispositionem in semetipsum fabricator omnium uerbum præformauerat prædestinante Deo primum animalem hominem, uidelicet, ut à spirituali saluarentur, cum præexistere saluans oportebat, & quod saluaretur fieri, uti non vacuum sit saluans.* Hæc Sanctus, qui & capite 30. *De uentre David suscitatur Rex æternus, qui recapitulat omnia in se.* Et sequenti. *Et antiquam plasationem in se recapitulatus est.* Sic itaque Pater quæcumque agit, ac regit per filium; per eundem filium hominem factum omnia recapitulat in se, qui deinde filius homo per humanitatem suam nobis in Eucharistia coniunctam fide spirituque omnia conglutinantem in se, Patremque omnia recapitulat ministerio. Christorum; Sacerdotum, Episcoporum, Pontificis summi, qui est Ecclesiæ militantis caput in terris. Atq; hoc est, quod Christus dixit. Ioan. c. 13.

Nunc

Nunc clarificatus est filius hominis, & Deus clarificatus est in eo, si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso. Quæ declarans S. Ioannes Chrysostomus, ait, *Quomodo autem clarificauit per seipsum omnia ad filij gloriam operatus. Atque omnia filius fecit.* Rursus idem Christus, Ioan. cap. 17. *Pater venit hora, clarifica filium tuum, ut filius tuus clarificet te, sicut dedisti ei potestatem omnis carnis.* Et mox. *Ego te clarificavi super terram, opus consumaui, quod dedisti mihi.* Et post. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus.* Hæc Christus dicens Apostolis à se eandem claritatem datam, quam dedit ei Pater, potestatem omnis carnis, ob coniunctionem veram fidei, charitatisque interuentu cum vero corpore ipsius, ut operis initio dicebamus. Est igitur Christus mediator, per quem cuncta perficiuntur, ac modo suo diuinitati coniunguntur, Patrique, & sibi, atque Ecclesiæ subiiciuntur.

Quocirca Ecclesiasticæ potestatis, vel supernaturalis est immediate & infallibiliter nos coniungere cum Deo, ac proinde cum Christo, seu Christi corpore, *De cuius plenitudine nos omnes accipimus.* Et ideo vel implicite, vel explicite tam Angeli, quam homines Christo futuro homini se se subiecerant, cum se se per gratiam Deo coniungere, siue immobiliter, ut beati per essentiam, videntes illum, siue mobiliter. Implicitè inquam, quia parati erant quibuslibet se se subicere, quibus Deus voluisset quacumque in re. Sex autem temporibus constitit maxime supernaturalem, siue Ecclesiasticam potestatem dominari omnibus tam temporalibus, quam naturalibus rebus, atque esse liberam quoad personas, loca, ac res, in omnibus ab omni alia potestate.

Primum tempus est in ipso mundi exordio, eodem quo creatus est, momento. Nam cum Deus Angelos in gratia creasset, siue in supernaturali statu, ordinibus nouem distinctos, ex his aliqui perfliterunt in supernaturali directione, ei se se subiecerunt, tam sicuti sunt, immobiliterque Deo sunt coniuncti cum per essentiam videntes, id affectus ex fide Christi supra diximus e SS. Augustino, Fulgentio, Gregorio, Bernardo, Thoma, Ruperto, Laurentio, Iustiniano, Alberto Magno, & aliis.

Quidam vero in ordinatione supernaturali haud perfliterunt, sed conuersi ad naturalia sunt eiectione à celo, dominique usu omni in temporalia, detrusi ad infera, cap. 1. Petr. 2. Luc. cap. 10. S. Thomas. 1. q. 107. art. 16. & q. 109. art. 1. q. 62. art. 4. & 5.

Angelis vero qui supernaturalem directionem secuti sunt, datum

De iure naturali & diuino Eccl.

tum est Regium in omnes sensibilibus rerum species dominium, simulque dati sunt Orbes cœlorum mouendi, atque hoc Angelis infimi ordinis. Sic enim S. Augustinus lib. 83. quæstionum 76. q. *Vnaqueque res visibilis in hoc mundo habet Angelicam potestatem sibi præpositam.* Et Damascenus lib. 2. cap. 4. *Diabolus erat ex his Angelicis virtutibus, quæ præerant terrestri ordini.* Origenes in illud numericorum cap. 20. *Cum vidisset asina Angelum,* ait, *opus est mundo Angelis, qui præsumt super bestias, & præsumt animalium natiuitati, & virgultorum, & plantationum, & cæterarum rerum incrementis.*

Ex his constat ab ipso mundi initio Ecclesiasticam, vel supernaturalem potestatem cunctis temporalibus, ac naturalibus Dominari, liberamque quoad personas, loca, & res. Angeli namque sunt Ecclesiæ partes, & fuere in via, militantque adhuc pro nobis, vt est supra dictum, Christusque est eorum caput, ac licet ex his aliqui sint, quantum ad naturam inferiores potentia, scientiaque proueniente à principijs naturæ, tamen imperant apostatis Angelis; sed hi nullo vmquam modo, aut tempore imperant, aut imperantur illis; iidem rerum temporalium dominium consecuti sunt, quo vtuntur ad finem supernaturalem semper, hic namque est vniuersalissimus omnia complectens; ordinando siquidem temporalia mortales inuitant ad bonum, vel deterrent à malo, puniunt, remunerant in illis homines, vt inducant ad gratiæ motus excipiendos, vel ne longius ab illa abscedant, quod Caietanus bene aduertit 1. quæst. 110. art. 1. Quocirca interdum sinunt ea vastari à dæmonibus, & occupari; quoties homines, quibus ea seruiunt, id merentur, aut conuenit fini supernaturali, vt cum Iob percussus est ab illo, ignis è cœlo, ventusque in eius bona immisus. Quia Christus ipse asportatus, sic ipso volente, ac permittente, supra montem, ac supra pinnaculum templi.

Loca tamen Angelorum propria cœli dicuntur, eo nullus est aditus dæmonibus. ea vocari templa ostendimus libro sexto. Templum enim sunt loca, in quibus extraordinariæ, vel supernaturalis potentix, sapientiæ, bonitatisque diuinæ effecta eduntur, non sunt illa in parietibus, ac tecto. Idcirco, quoties Deus aliquo in loco alicui loquebatur, vel aliquid huiusmodi extraordinarium Dei opus apparebat, habebatur pro Dei domo, ac templo. Hinc Genesis cap. 8. Cum locutus esset Deus ad Noe, eo in loco Noe fabricatus est altare, & obtulit holocaustum; simile egit Abraham cap. 12. & Iacob cap. 28. cum Deus illi dormienti apparuis-

set

set, ac locutus esset in somnis, dixit, *Verè Dominus est in loco isto; & ego nesciebam, quam terribilis est locus iste, non est hic aliud nisi domus Dei, & porta cœli.* Et mox vñto lapide, quem capiti supposuerat dormiturus, ait, *Erit mihi Dominus in Deum, & lapis iste, quem erexi in titulum vocabitur domus Dei, cunctarumque quæ dederis mihi decimas offeram tibi.* Et cum Deus Moyfi apparuisset in rubo Exodi cap. 3. *Ne appropries, inquit, buc solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra Sancta est.* Similiter cum Deus loqueretur in monte Sinai, iussi sunt Hebræi procul stare, & ne montem tangerent, ne morerentur, Exodi cap. 19. *Cauete ne ascendatis in montem nec tangatis fines illius, omnis qui tetigerit montem morte morietur.* Et Iosue cap. 5. dictum Iosue in loco, quo Deus illi apparuit, *Solue calciamentum tuum de pedibus tuis, locus in quo stas terra Sancta est.* Sic etiam Dauid templum Domino ædificauit, in quo illi Angelus apparuerat, vt habemus 1. Reg. vlt. Hoc verò & gentibus fuit commune, vt locum pro sacro haberent, ac templo, in quo putassent Deum consistisse non solito modo. Virgilius lib. 8.

*Iam tum Religio pauidos terrebat agrestes
Dira loci, iam tum syluam, saxumque tremebant
Hoc nemus, hunc, inquit, frondoso vertice collem,
Quis Deus incertum est, habitat Deus.*

Quin adhuc videmus homines ad ea loca colenda duci, in quibus effectum fuerit aliquod diuinæ potentiz miraculum. Cœli sunt igitur templa; quod in eis beatæ mentes, Deusque, vt libris de cœlo ait Philosophus, ab omnibus gentibus habitare dicatur, & maxime suæ potestatis opera efficere ibi constet. Respondent illa templis nostris ob ambas causas. Quin tertio loco, in nostris templis Angeli dicuntur habitare, & vnicuique altari adesse Angelus suus; hinc Dauid, *In conspectu Angelorum psallam tibi, & adorabo ad templum sanctum tuum.* Et constat ex illo Iacobi visu Geneseos. cap. 18. Quarto apparet hoc quia Christus, ac tota scriptura sacra appellat templum *Domum Dei*. Quinto, sicut Christi corpus est supra omnes cœlos, illique Angelorum nouem chori ministrant, sic templa nostra referunt cœlum, verumque in ijs est Christi corpus per Eucharistiam, nouemque illi ordines clericorum ducto à prima tonsura vsque ad Episcopum initio ministrantes assunt; ac veluti per hos, & per illos Ecclesia spiritu vno coniuncta vere repræsentatur sub vno capite, ac Rege Christo, Sic per templa nostra cœli referuntur, illaque cœlorum tem-

De iure naturali & diuino Eccl.

pla his nostris, ordineſque ordinibus eodem modo respondent, qui ipſa templa noſtra referunt ipſam Chriſti Eccleſiam, quæ ex hominibus, & Angelis conſtat, vt habemus e 1. Petri. cãp. 2. §. Auguſtino in anniuersario dedicationis inter ſermones de tempore ſer. 251. & in pſalmum 121. Quocirca quemadmodum cœli ſunt liberi ab omni temporalium, naturaliumque poteſtatum viribus, ſic templa hæc noſtra, ſi de iuſta poteſtate, iuſtoque dominio, non de poteſtate tenebrarum, dominioque dæmoniaco, ac belluino agatur. Ac ſicut illa corporibus cunctis præferuntur, dominantur; Ita hæc cunctis locis, ac domicilijs, vt ex omnium gentium conſenſu tum ſupra, tum ſexto libro conſtat, ac ratio perſuadet. Eodem modo, veluti cunctæ in terris rerum ſpecies ſunt ſub Angelorum Regio Dominio, neque in eas vel dæmon, vel vllus poteſt, niſi quatenus Angeli volunt, ac permittunt iuxta Dei leges, atque ordinationes æternas, quod ſcilicet illi ſupernaturali poteſtate præditi ac ſupernaturali ordinationi præſidentes eas regant, ita neque vlla vel naturalis, vel temporalis poteſtas aliquid iure poteſt in res & homines Eccleſiaſtica, ac ſupernaturalis poteſtatis, quin nullas in res, niſi quatenus iuxta Dei leges, & ordinationes æternas Eccleſiaſtica, & ſupernaturalis poteſtas illarum interpreſes & promulgatrix permittit. A poteſtate enim ſupernaturali hoc deſcendit, non ab vlla alia poteſtate, alioquin dæmon iuxta vires naturæ eſt potentior Angelis inferioris ordinis, quibus horum gubernatio eſt commiſſa. Omnis namque ſupernaturalis poteſtas omnibus dominatur. Omnis Eccleſiaſtica eſt ſupernaturalis, omnibus itaque dominatur, vt aiebat Bacchonus, ac ſupra eſt deductum. Sunt porro Angeli partes Eccleſiæ Sanctæ, militant pro nobis, miniſtrant nobis, vt diximus, eorum, caput Chriſtus. Ex hoc itaque tempore cœpit Eccleſiaſtica ac ſupernaturalis libertas, ac poteſtas eſſe libera, & omnibus dominari. atque ita cœaturæ intellectuæ eſt cœqua. Cõprobantur hæc omnia. Angeli namque participant Sacerdotium noſtrum. Primo, quia purgant, illuminant, ac perficiunt, vt habemus e S. Dionyſio, quem ſequuntur omnes. Secundo dicuntur idcirco Græcè *ἱερείαι* Sacri, aut Sacerdotes. Hinc Hierarchiæ tam cœleſtes, quàm noſtræ. Tercio, propter ordinationē ſupernaturale ſteterunt, ac regnant. Quarto quodecumque eſt illorum Sacerdotium continetur, ac ſuperexceditur à noſtro, veluti prima tonſura ab ordine Epiſcopali. Ideoque & nos Angeli vocamur iuxta illud Malachiæ.

Labia Sacerdotis cuſtodiant ſcientiam, & legem de ore eius requirant

rent Angelus enim Domini exercituum est. Sic igitur Ecclesiastica potestas, ordoque ipse Ecclesiasticus, ipso mundi initio dominari omnibus per Angelos cepit. Nostra autem multo magis inter homines iure dominabitur, quia multo maior est nobis potestas supernaturalis, sacerdotiumq; perfectius, ob quæ illi dominatur, nam iusti dominij causa eminens est supernaturalis potestas.

Secundo; idcirco autem supernaturalis, atque Ecclesiastica potestas dominari cepit per Angelos, quia vel implicite, vel explicite, vt multi Sanctorum Patrum volunt, (licet idem sit quoad nostrum propositum) se se Christo summo omnium Pontifici, ac Regi subiecerunt. Hinc sequitur secundo, vt affecti sint hoc dominium supernaturale in omnia, tamquam Christi membra, ac partes Ecclesiæ Sanctæ. Ex quo fit tertio loco, vt nati fuerint, tamquam participantes sacerdotium Christi, Ac proinde vltimo, vt participantes influxum sacerdotij Christiani, quod defluit à Christo totius Ecclesiæ capite hinc S. Thomas. in illud Ioannis. *De plenitudine eius nos omnes accepimus, scilicet,* inquit, *omnes Apostoli, Patriarchæ, Propheta, & iusti, qui fuerunt, & erunt & etiam omnes Angeli,* Et infra. *quia plenitudo gratiæ, quæ est in Christo Iesu est causa omnium gratiarum, quæ sunt in omnibus intellectualibus creaturis.* & 3. quæst. 7. art. 9. ait Christo datam gratiam, *vt vniuersali principio, & vt eam ad alios transmittat.* & art. 11. inquit datam, *vt vniuersali principio gratificationis in humana natura.* Quia scilicet humana eius natura est vniuersale principium gratiarum. ob id S. Fulgentius lib. 2. ad Thrasamundum cap. 3. *Vna,* ait, *in utroque* (homine, & Angelo) *gratia operata est; in hoc, vt surgeret; in illo, ne caderet,* hos vero sequuntur alij, quos operis initio recēseimus. Verum quando nos sumus eiusdē cū Christo naturæ maiori modo nobis est eius potestas cōicata, patet hoc, nam Christi corpus cōficimus, gratiāq; per sacramenta infundimus quod Angelis non datur. Quidquid tñ sit hac in re, militarunt Angeli, vt Ecclesiæ militantis partes, Sacerdotiumq; Christi, & eius influxū participantes, ob ordinationē, potestatemq; supernaturalem, fidemq; in Christū cunctis tēporalibus, ac naturalibus dñantur dominio iusto: quis Deo permittente, atq; Angelis, Christoq; iniustū sibi dominium, vel eius vsum sibi Dæmon in terris, absumve potius per suos, quatenus abutuntur (cū detur ad finem potestatemque, & statum supernaturalem) vsurpat.

Secundum tempus est, cū fuit creatus Adamus eadem super naturali potestate, siue gratia, & ordinatione ornatus, ita vt primo

De iure naturali & diuino Eccl.

mo mentis actu totum se se cum rebus omnibus suis, suaque posteritate Deo deuouerit ad omnia iussa ipsius paratissimus, & Imperium quodlibet, ex quo alteri subiiceretur, excipiendum promptus, atque adeo Christi nascituri, quod multi volunt hoc ipso momento fuisse illi diuinitus apertum, sicuti fuit illi explicatum fore, vt ex ipsius corpore gloriam supernaturalem genus humanum consequeretur, & Ecclesia construeretur. Sic itaque duo diuersis temporibus illi mysteria volunt clarè patefacta. Primum momento eodem, quo se se cum suis omnibus Deo, Christoque homini ex se nascituro subiecit, quod ab ipso distinctè cognitum scribunt explicitèque, non implicite dumtaxat præstitam fuisse Christo orituro obedientiam. Secundum, cum nouit ab eiusdem Christi corpore corpora omnia gloriam supernaturalem consecutura, illudque corporibus humanis in eundem finem mirabiliter adiungendum. Ita Suarez Illustrissimæ Societatis Iesu scriptor egregius multis probat in tertiam sancti Thomæ partem, quæst. 1. art. 3. Verum siue explicitè, siue implicite Christo homini se se primo illo mentis actu subiecerit; conuenit inter omnes omnino se se subiecisse; & quod naturali iure ei debebatur Orbis Imperium non in effectu sibi acquisiuisse, nisi post hunc actum. Sic enim Primo legimus Ecclesiastici cap. decimotertio.

Deus creauit de terra hominem, & secundum imaginem suam fecit illum; & conuertit illum in ipsum, & secundum se uelut illi uirtute. Numerum dierum, & tempus dedit illi, & dedit illi potestatem eorum, quæ sunt super terram posuit timorem illius super omnem carnem, & dominatus est bestiarum, & uolatilium. Constat porro è cap. 2. Geneseos post hunc primum mentis actum fuisse adducta animalia, ad ipsum quasi omnium Dominum, simulque ab eo nomina singulis imposita fuisse.

Neque prius vel illi soli; vel illi, & Euz simul fuisse à Deo dictum, *Replete terram, subijcite eam, & dominamini piscibus maris, & uolatilibus cæli, & uniuersis animantibus, quæ mouentur super terram.* Nisi post hunc actum. sic igitur ordinationem, potestatem, actumque supernaturalem sequitur naturalis in omnia potestas. Hæc ab illa pendet; quod sit omnino, vt diximus, ob illam facta, magis quam ob semetipsam. Quod autem Secundo tum ex hoc actu, tum uerò simul ex fide Christi datum fuerit, Adamo in effectu orbis Imperium, tum è dictis liquet, tum uero ex illis Psalmi 8. uerbis: *Domine, quid est homo, quia memor es eius, aut filius hominis quia uisitas eum? minuisi eum paulo minus ab Ange-*

Angelis gloria & honore coronasti eum, omnia subiecisti sub pedibus eius oves, & boues uniuersas, insuper & pecora campi. Quæ verba cum de Adamo & uniuersa humana natura sint dicta à Dauide, in primis tamen ad Christum spectant humanæ naturæ caput, uniuersorum Dominum, & hæredem, ex cuius fide siue explicita, siue implicita Deus actum dominiij naturalis Adamo in omnia dedit, ea porrò verba ad Christum pertinere vult Apostolus ad Hebræos cap. 2. & Ephes. 1. & 1. Corinth. 15. Tertio deinde hinc constat, quia conuenit inter omnes Theologos omnem gratiam, supernaturalemque ordinationem, & potestatem derivari à plenitudine Christi, vt supra est dictum. Atque ab ipso veluti capite cuncta dimanare, darique temporalia non ad alium finem nisi, vt gratiam nobis diuinam conciliemus, siue Deo coniungamur. Quarto inde etiam constat, ob huiusmodi actum fuisse illi actum dominiij naturalis datum, maximamque in omnia potestatem, quod simulatque ab hac ordinatione supernaturali recessit, excidit ab illo amplissimi dominiij iure, reusq; mortis est factus. quod apertè ait S. August. lib. 1. de Genes. contra Manich. cap. 18. hinc vates Psalm. 48. *Homo cum in honore esset non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Quinto liquet etiam propositum. Non enim pœnam mortis cum tota sua posteritate potuit alio modo effugere, veniamque perpetrati delicti obtinere, nisi ex fide Christi, ac supernaturali in ipsum spe; vti dicemus. Non enim solummodo cognouit omnem spem beatitudinis adipiscendæ in Christo collocandam, quod eo momento, quo creata est ipsius anima, multi Theologorum volunt ipsi clarè, ac distinctè fuisse patefactum, sed post Euam fabricatam vidit etiam lumine supernaturali fore, vt Christus ex ipso nasceretur Dei filius, è cuius corpore, coniunctio- neque humanorum corporum cum illo, animorumque cum animo (alioquin dixit Christus, Ioannis capite sexto. *Caro non prodest quidquam, spiritus est, qui viuificat.*) Tum nostra, tum cuncta corpora, quæ seruierint illi immortalem, supernaturalemq; gloriam consequerentur, quod colligimus, ex Apostolo ad Ephes. cap. 5. vt exponunt SS. Anibrosius, Hieronymus, Chrysostomus, hom. 10. Anselmus aliiq; eo loco, Augustinus serm. de Natiuitate & lib. 9. in Genesim ad litteram, cap. 19. Tho. 2. 2. q. 1. art. 7. Epiphanius hæresi 48. Leo Papa epist. 22. Prosper lib. 1. de promiss. par. 1. cap. 1. Bernardus serm. 6. in Vigilia Natiuitatis Domini, Tertullianus lib. 5. contra Marcionē cap. 18. & 3. & de anima cap. 11. & 21.

Sciens

De iure naturali & diuino Eccl.

Sciens itaque Adamus in Christo venturo omnem spem collocandam, pendere illinc omne humani generis bonum, tota mentis deuotione ad illum confugit, seque, ac posteros suos ab interitu, ac perditione seruauit; quod etiam discimus è Sap.cap. 10. Ad summan non alia de causa Adamus in omnia consecutus est, actum Regalis, & apertissimi dominij, nisi quod Christo supernaturali ordinatione adhaesit.

Iam vero Adamum fuisse in statu innocentiae summum totius posteritatis Sacerdotem colligimus è multis. Ac Primo, ait Apollolus Hebr. cap. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus pro hominibus constituitur in ijs, quae sunt ad Deum, et offerat dona & sacrificia pro peccatis.* Adamus autem poterat pro cunctis hominibus iure suo, ac potestate diuinitus tradita esse in ijs, quae sunt ad Deum; quin si qui peccassent offerre pro his dona, atque, vti videbimus, sacrificia, summus itaque Pontifex erat. Secundo, vt dicemus, reuera instituit post admissum peccatum sacrificia. Tertio. Sacerdotis est homines Deo, Christoque homini, siue eius corpori per fidem, gratiamque coniungere; quod poterat Adamus non solum docendo, sed iustitiam simul originalem transmittendo ad liberos; quae nihil aliud erat, nisi maxima, supernaturalisque hominum coniunctio cum Deo, & Christo. Quarto reuera instituisse Adamus, etiamsi nemo peccasset, modos, quibus non animo tantum, sed etiam corpore, gestibus, & compositione illius homines Deo seruisent, quique communes essent cunctis in vnum conuenientibus, non quod externis signis illi indignis, sed quia necesse est. hominem Deo seruire non mente tantum, sed etiam corpore, ex vtroque enim constat, Deoque est ex totis viribus seruiendum; societasque communis exigit, vt in idem consentiant homines maximeque in maximis & humanam societatem colligantibus; qualis est Dei cultus vt ait S. Augustinus contra Faustum lib. 19. cap. 21. Quinto verisimile est, in statu innocentiae fuisse aliqua dona offerenda, quibus homines cultum debitum Deo praestarent omnibus in rebus, quas ab illo habebant. Nam quamdiu sumus in via, in omnibus est obedientia Deo praestanda; & cuncta, quibus vtimur ad comparandam nobis Dei coniunctionem, speciatim sunt ab illo agnoscenda, vt Domino; illiq; idcirco offerenda, quod in aeterna patria non erit agendum. nulla enim tunc re vtimur, vt Deo coniungamur. Haec namque est ratio, causaque oblationum, quod ait sanctus Thomas 2. 2. quaest. 85. art. 1. hinc 1. Paralip. 29. *Tua sunt omnia,*

omnia, ut de his, quæ de sua manu, accepimus, reddimus sibi. Quod si volumus futura in eo statu sacramenta, ut placet Alberto 4. par. 1. memb. 2. art. 1. & non displicet Durando 1. quæst. 1. art. 9. & Scoto q. 3. art. 3. multo magis dicetur summus Sacerdos Adamus.

Sed enim prius ab Adamo est editus actus Religioni, supernaturalique ordinationi ac potestati attributus, quam virtuti ulli pertinenti ad alia disponenda, ac proinde argumenta illa, è quibus conclusimus supra ab Angelis participatum fuisse Christi, nostrumque Sacerdotium, concludunt etiam fuisse ab Adamo idem participatum. quocirca non repetentur à nobis.

Loca porro Adami fuisse ab omni potestatis alterius iure libera constat. Nam liberum dicimus locum, è quo non potest aliquis educi, aut abstrahi absque eius, qui Dominus est loci illius, licentia, & maxime ad supplicium, & mortem. Sed è paradiso nõ poterat vlllo modo expelli Adamus, nisi à Deo, neque inde auelli ad vllum malum, neq; ingredi eò quidquam lucuosum. fuisse vero locum sacrum, templique instar dedicatum Deo, liquet ex ijs, quæ supra dicta sunt, ea loca sacra habita, in quibus Deus loqueretur, ac supernaturalia opera speciatim conficerentur.

Tertium tempus est, ex quo Adamus est expulsus ob admissum crimen è Paradiso. Actunc instituit Adamus cruenta sacrificia, quibus Christi passio significaretur, delerentur peccata, & Deus hominibus conciliaretur, quod docet S. Ioannes Chrysostomus in 4. caput Geneseos, Cassianus collatione 8. cap. 23. Hugo è S. Victore. S. Thomas 2. 2. quæst. 85. art. 1. & 2. ac necesse est ita dicamus, cum legantur Abel, & Cain obtulisse Deo sacrificia, quod non nisi à parente edocti effecisse creduntur. Cunctique Patres, ac Theologi volunt ijs significatum fuisse Christi sacrificium in Cruce, ob quod seruatus est Adamus. Hinc S. Thomas adducto loco ad secundum, ait, *Dicendum est, quod Adam, & Isaac, sicut & alij iusti Deo sacrificium obtulerunt, secundum sui temporis congruentiam, ut patet per Gregorium lib. 4. Moralium cap. 2. qui dicit, quod apud antiquos per sacrificiorum oblationes remittebatur pueris peccatum originale. non tamen de omnibus iustorum sacrificijs fit mentio in scriptura, sed solum de illis, circa quæ accidit aliquid speciale, potest tamen esse ratio, quare Adā non legitur sacrificium obtulisse, ne, quæ in ipso notatur origo peccati simul etiam in eo origo sanctificationis significaretur.* Secundo autem loco ob easdem causas, quas supra commemorauimus, dicendum est idem fuisse generis humani summus Sacerdos, quas, quan-

De iure naturali & diuino Eccl.

quando superuacaneum foret, non repetemus.

Verum rerum naturalium, & temporalium dominium, illorumque usum pendere omnino à supernaturali ordinatione hinc patet. Primo namque lex data est Adamo supernaturalis, idest, nil habens, quod lumen naturale vetaret, ne pomum ederet, adiecta interitus poena; ob eam violatam, pulsus est à paradiso, consuetamque illi obedientiam cuncta denegarunt, quasi detorta à fine in quem facta erant. Secundo tamē, ob fidem in Christum meruit ab interitu protinus merito liberari. Tertio ob eandem supernaturalē fidem meruit retinere totius orbis Imperium per annos nongentos triginta, hinc Sap. cap. 10. *Hac illum, qui primus formatus est à Deo Pater orbis terrarum, cum solus esset creatus, custodiuit & eduxit illum à delicto suo, & dedit illi virtutem continendi omnia.* Gracē est, ἡ δούλη τοῦ θεοῦ ἀτάκτου, idest, sapientia filij, qui futurus erat homo, & cui fides Adamus ipsam liberauit à delicto, & morte, vim dans imperandi omnibus. Quarto cum naturalia, temporaliaque tota facta sint omnino, ac directissime ob finem supernaturalē; quin perpetuo gubernationis tenore à sapientia diuina, & Angelis disponantur in eundem, retinuit Adamus catenus in illa usum dominij, quatenus fidem in Christum, directionemque supernaturalē; sed quatenus non retinuit, cuncta se ab illo abiunxerunt, quasi rupto illo ordine; de quo supra S. Augustinus; vel rupta, ac debilitata concatenatione, de qua S. Ambrosius, & Clemens Alexandrinus, vel dominij attenuato defluxu per fidem Christi cælitus in nos delabente, vt loquuntur SS. Dionysius, Clemens Alexandrinus, Thomas, Aegidius, aliique multi, idque ob superbiam, qua noluit Adam subesse supernaturali legi, vt volunt SS. Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, Damascenus, Bernardus, Thomas 2. 2. quæst. 163. Quinto, cum Cain primogenitus occidis Abel & fratrem suum, reiectus est à Sacerdotij Principatu, qui alioquin ad eum veluti primogenitum pertinuisset. Nam sacrificia in lege naturæ offerre pro tota familia, vel ad parentem familiæ spectabat, vel ad primogenitum, sic pro toto populo ad eum, qui totius populi hac in re Princeps erat, (fuisse autem semper eundem summum Sacerdotem simul, & Regem mox aperiemus) veruntamen excludebantur, vel tota vita sua, vel aliquo tempore, duo genera hominum vel exde aliqua polluti, vel libidine, vt sexto libro aperietur. Quocirca Cain ob fratricidium commissum, neque totius generis humani sacerdos, neque Rex fuit post Adami parentis obitum. Principatum summum, Sacerdotiumque tenuit tertio loco genitus Seth, vt è Sancti Augustini

gustini, Chrysostomi, Theodoreti, Cassiani auctoritate, Chaldaica, Hebraicaque interpretatione docemur libri sexto capite secundo. E quibus habemus annexam semper fuisse potestati supernaturali, vel Sacerdotio vero, ac diuino omnem Regiam potestatem. Nam Cain exclusus à summo Sacerdotio, simul etiam fuit à summo temporalium Principatu exclusus. quin ob hoc tota eius posteritas vsque ad Noe, qui genus duxit à Seth, vt deducimus adducti libri capite eodem. Quamobrem post annos nongentos, ac triginta quibus Adam summus omnium Sacerdos, Rex, & parens omnia tam temporalia, quam spiritualia gubernauit, hi summam rerum omnium post eius obitum tenuerunt, Seth, Enos, Cainan, Malaleel, Iared, Enoch, Mathusala, Lamech, per annos ab ortu mundi mille sexcentos quinquaginta sex. tot enim rectè à nostris numeratur vsq; ad obitum Lamech, qui Noe pater fuit. Hoc defunctio contigit diluuium. Sic igitur supernaturalem potestatem semper est secuta omnium temporalium Regia potestas; penes Ecclesiam Sanctam, Mundi Reginam, Christi sponsam residens; à Christi fide incipiens Adamo impressa vsque ad Noe. Quamobrem sic Epiphanius initio Panarij sui. *Vbi vixisset (Adam) annos nongentos triginta naturæ debitum exsoluit. Huius filius fuit Seth, huius vero Enos, & per successionem Cainan, Malaleel, Iared.* (Hic est ab Adam sextus) *Quem admodum autem traditio habet, qua ad nos deuenit, hinc inceptit fraus in mundo fieri, & ab initio quidem per inobedientiam ipsius Adam, deinde per ipsum Cain parricidium.* Nunc autem in temporibus Iared & ultra, veneficium, incantatio, petulantia, adulterium, & iniustitia. Non opinio aliqua alia, non doctrina immutata, sed vna lingua, vnum genus in terra illo tempore dispersum. Huic Iared nascitur filius nomine Enoch, qui complacuit Deo, & non reperiēbatur: transtulit enim ipsum Deus, & non vidit mortem, Enoch autem genuit Mathusala, Mathusala Lamech, Lamech Noe. Et mox. Sicut nunc est fides, quæ in sancta Catholica Ecclesia versatur, quæ ab initio fuit, & postea reuelata est. Si quis enim pro veritatis studio expendere velit, Sancta, & Catholica Ecclesia principium omnium est (nota hæc verba). Ex hoc nimirum scopo. Adam protoplastus formatus est, non circumcissus, sed carne præputium habens. Non autem erat idolatra, & nouit Patrem, Deum, & Filium, & Spiritum sanctum, Propheta enim erat. Itaque cum non haberet circumcisionem, non erat Iudeus: & cum simulacra non adoraret, aut aliquid aliud,

non

De iure naturali & diuino Eccl.

non erat Idololatra Propheta enim erat Adam, & nouit, quod Pater dixit Filio, faciamus hominem, quid igitur erat? neque circumcissionem habens, neque simulacra colens, sed Christianismi formā ostendens. Sic etiam de Abel, & de Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Mathusala, & de Noe, & Heber usque ad Abraham accipiendum est. Hæc Sanctus asserens Ecclesiam Sanctam Christianismi ob Christi scilicet fidem toti humano generi imperasse usque ad Abrahamum. Sed in hac Ecclesia Sancta posteritas Seth, quæ seruata est in Noe, tum Sacerdotium summum, tum vero Regiā potestatem semper obtinuit, ut libri sexti capite secundo aperimus, atque ex his quæ disserimus hic, ac mox disseremus facile colligi potest. Declarat autem sanctus Epiphanius libri secundi, tomo secundo aduersus hæresim sexagesimam sextam, cum disputat aduersus dogmata Manichæorum non longe post medium, Christi fidem fuisse in causa, ut posteritas Seth, ac Noe regnaret, à quo deinde Noe diuisus est filiis totus orbis terrarum, quod mox ex eodem constabit; & ait, *Quandoquidem ab origine prima erat lux lucens (Dei filius, splendor paternæ gloriæ, homo futurus) velut scintilla in lege naturæ, quam ubi conspexit Enoch, complacuit Domino; per quam deductus Abel complacuit Domino; per quam inuenit Noe gratiam coram Deo cognita via, per quā Abraham credidit Deo.* Hæc ille.

Ad summam vixit, ac regnauit Adam per annos nouingentos triginta summus per fidem Christi Sacerdos, ac totius orbis Rex, quod è Sapientiæ cap. 11. habemus. Ab eius obitu ad diluuium numerantur anni septingenti viginti sex, quibus ex ordine imperarunt Seth, eiusque liberi usque ad Lamech ab Adamo nonum, quo defuncto Diluuium terras, & omne hominum genus vastauit superstitie ipsius filio Noe, qui ab Adamo est decimus supernaturalis fidei, directionisque hæres.

Iam verò, ut superiora adhuc clariora fiant, constant ex hoc etiam tempore loca etiam facta, & seruientia supernaturali potestati fuisse libera. neque illinc quisquam licet mortis reus potuisse abripi ad supplicium, nisi ipso Deo volente, atque edicente. Nam Deus ipse expulit è loco in quo habitabat Adamus. homicidam Cain, qui videns se inde expelli, cum sciret se ibi lumine naturali dictante securum dixit, *Ecce eijcis me hodie à facie terre, & à facie tua abscondar, & ero vagus, & profugus in terra. omnis igitur, qui inuenerit me, occidet me.* Probauimus autem supra late loca, in quibus aliquem Deus alloquebatur habita pro templis

tēplis fuisse. Atq; ita locus, in quo tunc habitabat Adā cum suis, & in quo Deus est allocutus Cain, dicēte, *Omnis, qui inuenerit me, occidit me*, vt diximus, erat loco tēpli. extrususq; inde Cain protinus agnouit se ē loco tuto extrudi ad suppliciu, cuius erat reus, in quē nulli erat potestas, nisi supernaturaliū Directori. hinc à solo Deo pulsus. comprobantur hæc ex interpretatione Hebraica, Chaldaicaque, & auctoritate Sanctorum, quæ libri sexti cap. 2. habentur. Quin ipsum nullo loco futurum, neque vllibi certas habiturum sedes, edixit Deus inquit, *Maledictus eris super terram, quæ aperuit os suum, & suscepit sanguinem fratris tui de manu tua, cum operatus fueris eam, non dabit tibi fructus suos vagus, & profusus eris super terram.* Hæc Deus omnibus prope temporibus bonis Cainum primogenitum nudans, quem & multi volunt à Lamech abnepote fuisse occisum. Sic enim Hieronymus epist. 125. ad Damasum. *Maiorum, inquit, nostrorum ista sententia est, quod putant in septima generatione à Lamech interfecit Cain.* Cui subseribit S. Ambrosius lib. 2. cap. 10. *Longauitas vita indulta, vindicta est, eo quod vixit in metu, & prolixum spatium multo cucurrit, & infructuoso labore, quæ pœna nihil grauius, quàm vt ipse sibi maiorum causa pœnarum sit.* Posteritatem porro Lamech, Cainique ipsius mechanicis artibus externisque addictam fuisse cognoscimus ē cap. 4. Geneseos. Sicuti ē sexto habemus posteritatē Seth dominatam, cum dicitur *Filij Dei, filias hominum.* Nam filios Dei volunt esse eo loco liberos, ac nepotes Seth, eosdemq; Principes, Sacerdotes, ac Iudices, vt eius libri loco adducto ostendimus ē SS. Chrysostomo, Augustino, Theodoro, Cassiano, hinc Tho. 1. quæst. 11. art. 3. ad sextum argumentum. *Per filios Dei intelliguntur filij Seth, qui boni erant, filias autem hominum nominat scriptura eas, quæ nata erant de stirpe Cain.*

Ex his itaque apparet ab ipsius mundi creatione vsque ad ipsum Diluuium fuisse eundem summum Sacerdotem, & Regem, hunc autem supernaturali potestate præditum, atque ex Ecclesia Dei, Christique, locaque huic seruiencia fuisse libera ab omni omnium potestate, & dominio; si de legitima, & iusta potestate, legitimoque est iusto dominio, agamus. neque enim potest, vt diximus, lumen naturale actiones nostras, leges nostras, potestatem nostram perficere in genere suo, licet aliquid in genere suo perficere de aliquorum sententia possit. Natura quippe humana semetipsam suis viribus perficere haud potest in actionibus, legibus, ac potestate sua, nisi subiiciat se supernaturali potestati, ac

De iure naturali & diuino Eccl.

directioni, quò Deus naturæ auctor, ac motor illam mouet, vt eam per hominem subsistentem in secunda persona reducat in semetipsum, reducat ad potentiam paternam, ad patrem fontem Trinitatis finemque, & potestatem supernaturalem, cuius inter creaturas caput est Christus, cui potestatis Episcopos S. Athanasius configurari ait & S. Ignatius formam tenere patris omnium, quibus idem dicentes multi subscribunt, vt apparebit.

Quintum tempus est, cum Noe distribuit orbem terrarum liberis suis, ac septuaginta duabus eorum familiis adiecto iureiurando, vt puram religionem seruarent, terminosque sortium, & diuisionis haud violarent. Hinc S. Epiphanius adducto loco disputans aduersus Manichæos, ait, *Qui dicit, Deus, non concupisces, quomodo dedit ipsis (Iudæis) aliena? & nouit idiota ille (Manes) quod propriam suam terram (Iudæi prognati & stirpe Seth) receperunt abreptam ab ipsis, & punita sunt, quæ facta sunt inter ipsos mutuo constituto termino veritatis, & iureiurando.* Noe enim seruatus à Diluuiò, cuiusque coniux cum tribus filiis, totidemque filiabus, solus diuidens totum mūdum tribus filiis suis Sem, Cham, & Iaphet diuisit iacta sorte in Rhinocoturis, velut etiam consequentia habet, & nihil est vanum, neque adulteratum. Rhinocotura enim interpretari queas Neel, & sic natura indigeme ipsam vocant. Ex Hebraica vero lingua significat sortes, quandoquidem Noe illis misit sortes tribus filiis suis. Hæc Sanctus, E quibus apparet, Noe, qui summus tunc erat Sacerdos, tanquam totius Orbis monarcham liberis suis orbem terrarum diuisisse. immisum porro fuisse diluuium, quod supernaturali potestati non obediretur, fides illi non haberetur, cum potestas omnis, ac dominium, potestasque omnium naturalium, temporaliumque in hunc finem detur, vt potestati, ac dominio supernaturali in singulis quibusque seruiat, ac subiiciatur, ostendit idem Sanctus initio Panarij sic scribens; vt supra etiam protulimus eius verba, *Sancta, & Catholica Ecclesia principium omnium est, ex hoc nimirum scopo. Adam protoplastus formatus est, non circumcissus, sed carne præputium habens. non autem erat Idololatra, & nouit Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum. Propheta enim erat, Et mox de eodem Adamo loquens, erat Christianismi formam ostendens. Sic etiam de Abel, & Seth, & de Enos, & de Enoch, & de Methusala, & de Noe, & Heber usque ad Abraham accipiendum est. operabatur autem tunc & pietas, & impietas, fides, & incredulitas, fides quidem Christianismi imaginem obtinens, incredulitas autem impietatis,*

pietatis, & iniquitatis formam exhibens contraria legi naturæ, & que ad prauitatem tempus. Hæc Sanctus, Quæ oportuit repetiisse, ut sciamus idcirco ereptum fuisse per aquas diluuij dominium, potestatemq; in omnia naturalia, temporaliaq; videntibus; quod non ordinarent illa in finem supernaturalem, non subiicerent supernaturali ordinationi, cuius est princeps Christus, & eius sponsa Ecclesia Sancta mundi Regiua: sicuti etiam, Dæmonibus fuit vsus eorum ereptus, dataque omnium Regia, potestas Angelis Sanctis ob eandem causam; atque, vti in tertio tempore est dictum, fuit Adami imminuta potestas, dominiumque in omnia, quod ab eadem supernaturali ordinatione abscissit supernaturale præceptum violans, faciens contra propriam fidem, præceptumque ei à Deo datum. Sed probemus adhuc testimonij diuinæ Scripturæ idcirco fuisse mortalibus vitam, temporaliumque vsus per aquas diluuij ablatum, quod supernaturali ordinationi non audirent. Sic enim Sanctus Petrus 1. cap. 3. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est iustus pro iniustis, ut nos offerret Deo mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu. In quo & his, qui in carcere erant spiritu predicauit, qui increduli fuerunt aliquando, quando expectabant Dei patientiam in diebus Noe.* Hæc S. Petrus. Idcirco immisas aquas explicans, quod obeditum non fuerit Noe supernaturali directori, ob quam causam vult à Christo, cum descendit ad inferos, exprobatam fuisse dæmnatis incredulitatem, tum quia supernaturale erat, quod prædicabatur, nempe aquas vniuersalis diluuij futuras, tum quia supernaturalis ipse erat director, & summus omnium Sacerdos, neque ad præcepta solummodo lumini naturali conformia genus humanum reuocabat, sed imprimis ad supernaturalia; supernaturalisque potestatis, & Christi venturi obedientiam; nam propterea speciatim Christus his prædicauit. Confirmantur hæc aperte ab ipso Baruch cap. 3. loquente de multis nationibus, quæ sapientiā naturali lumine acquisitā profitebantur. *Viam autem sapientiæ nescierunt, neque commemorati sunt semitas eius.* Mox ostendens hæc esse supernaturalem subicit. *O Israel, quæ magna est domus Domini, & quam ingens locus possessionis eius; magnus & non habet finem; excelsus, & immensus.* Deinde ostendit gigantes illos, submersos aquis diluuij, de quibus habetur Genesis cap. 6. *Gigantes autem erant super terram in diebus illis, postquā enim ingressi sunt filij Dei, ad filias hominum, illaque genuerunt, isti sunt potentes à saculo viri famosi,*

Gen.

G 2

Addit

De iure naturali & diuino Eccl.

Additq; idem vates, *Ibi fuerunt gigantes nominati, qui ab initio fuerunt, statura magna, scientes bellum. non hos elegit Dominus, neque viam discipline inuenerunt, propterea perierunt, & quia non habuerunt sapientiam (supernaturalem) interierunt propter suam insipientiam. quis ascendit in cælum, & accepit eam.* Postremo vt concludat eam sitam in Deo, qui factus est homo ait. *Hic est Deus noster & non estimabitur alius aduersus eum. Hic adinuenit omnem viam discipline.* (neque igitur excipitur naturalis, quod hæc essentialiter pendeat ab illa.) & *tradidit illum Iacob puero suo, & Israel dilecto suo.* Sed quinam Deus iste, Post hæc in terris visus est, & cum hominibus conuersatus est. En igitur, vt ob abiectam, vel aliquo modo reiectam sapientiam Christi hominis supernaturalem; ordinationem, potestatemque immisissum fuerit diluuium, cunctis hominibus ablata omnis oïum naturalium potestas, quæ essentialiter à supernaturali (modo supra dicto) pendet, neque diuidi ab ea potest. Eodem respexit Iob, cum dixit cap. 16. *Cui dedisti consilium? forsitan illi, qui non habet sapientiam? quem docere voluisti? nonne eum, qui fecit spiramentum? ecce gigantes gemunt sub aquis, & qui habitant cum eis.* Hæc Iob aperte asserens non alia de causa fuisse à diluuiio mersum genus humanum, cuncta vastata, nisi quod ab illo supernaturali sapientia fuisset contempta; illa, inquam, quæ, vt ait Baruch, post hæc, cum induit hominem verum, *In terris visus est, & cum hominibus conuersatus est;* illo, inquam, Christo, qui idcirco descendens ad infera, *Prædicauit ijs, qui in carcere erant,* exprobens illis incredulitatem. Sic igitur, vt apparet, iterum post Adami casum, temporalium, naturaliumque bonorum, vel dominium, vel eius vsum mortales amiserunt diluuiio submersi. Nam cum rota omnino, ac directissimè facta sint, vt diximus, ob finem supernaturalem, perpetuoque ordinationis iure ijs inexistente, ac præidente à sapientia diuina, & Angelis ad illum dirigantur, quoties homo ab eo se sine disiungit, ab eo sine vsum, dominiumve temporalium, vel naturalium abiungit, protinus rumpit ordinem illum, à quo disputans aduersus Manichæos aiebat S. Augustinus supra adductus est esse, percutit essentiam rerum, frangit illam totius vniuersi concatenationem à firmamento, inquit S. Ambrosius, vt diximus operis initio, descendente, de qua Clemens, vt videbimus Stromatum lib. 6. extenuat illum dominij diuini, diuinæque largitatis, vt loquuntur SS. Dionysius, Thomas, Ægidius, alique multi de fluxu cælitus promanantem à Christo hærede vniuersorum, cuius

ias pedibus omnia sunt subiecta, propter quem omnia, à Christo, inquam, sic enim Pater constituit ex æterno, promanantem, per Ecclesiam sponsam, mundi Reginam, cuius tunc in terris Princeps erat Noe. Quocirca ad eum veluti supernaturalis ordinationis Pontificem summum, Regemque orbis ab eadem diuina prouidentia nihil non temporale in terris bonum post aquas diluuij reuocatum fuit. Is orbem terrarum Pontifex, ac Rex supremus liberis suis est partitus. Hinc ad eum, liberosque ipsius eum secutos dixit Deus, ex quo Christum respiciens, ex arca egressus attingens terras, obtulit sacrificia cruenta, *Terror vester, ac tremor sit super cuncta animalia terræ, & super omnes volucres celi cum vniuersis, quæ mouentur super terram; omnes pisces maris manui vestra traditi sunt; & omne, quod mouetur, & uiuit.*

Igitur cum Noe distribuisset orbem terrarum liberis suis, venturique Christi doctrinam, ritus, ac fidem ijs tradidisset, quod è multis Sybillarum prædictionibus, Zoroastris, aliorumque libris, & traditione apparet, id obseruatum fuit apud omnes gentes, vt idem Sacerdos summus, ac Rex foret. Ad tantum vero Principatum non nisi Heroes deligebantur, id est, qui supernaturalibus impulsibus à Deo mouerentur, vt supra diximus, ac libro sexto repetetur, ita vt nemini dubium possit esse, apud omnes gentes consuetam quandam supernaturalium notitiam permanuisse, quando & Patres, & reliqui omnes Theologi velint, sine circumcissione eas æternam beatitudinem potuisse adipisci, ac re vera ex ijs, aliqui sint adepti. Quod vero gentes summum Sacerdotium, regnumque ad Heroes, quos supernaturalium participes existimabant ob accepta ab ijs beneficia deferrent, testis est grauissimus auctor Peripateticæ Philosophiæ Princeps, qui sic Politico tertio. *Quarta species regni est, qualis erat Heroicis temporibus spontanea secundum morem, & legem. propter beneficia enim à Principibus collata in populis, vel per artes, vel per bellum, vel per congregationem in vnum, vel propter acquisitionem regionis delatum fuit de populorum voluntate Regnum eis, & successoribus; id erat secundum morem. Hi & Imperium habebant belli, & rei diuina cultum exhibebant, nisi talia essent sacrificia, quæ Sacerdotium, solum requirerent; Præterea de controuersijs iudicabant; & hoc faciebant alij iureiurando præstito, alij sine iureiurando. erat autem illis iussurandum per sceptri elevationem. Veteres igitur illi Reges antiquis temporibus ciuitates, & gentes, & nationes exter-*

De iure naturali & diuino Eccl.

nas continuo gubernabant: postea vero partim ipsis Regibus admittentibus, partim multitudine detrectante illud solum in quibusdam ciuitatibus relictum est Regibus, vt ceremoniarum erga Deos haberent facultatem, & belli duces in externis essent. Hæc ille. E quibus constat post gentium dispersionem priscis temporibus ad Heroas ob accepta eorum virtutibus, expectataue beneficia fuisse delata regna, & eundem fuisse apud gentes summum Pontificem simul & Regem. Sed hæc, aliaque eodem spectantia, quatenus attingunt potestatem, libertatemque, & immunitatem rerum sacrarum, latius libro sexto.

Habemus porro è diuina Scriptura, vt supra attulimus, tantam fuisse & locis, & rebus sacris habitam reuerentiam, vt ad illa accedere, vel ea tangere secularibus nefas esset, nisi de licentia Sacerdotis quasi diuinæ voluntatis interpretis, atque executoris, quod ex actis Abraham, Jacob, Moyse, Iosueque est à nobis supra explicatum.

Quintum tempus est à Moyse, vsque ad Christum. Nam dispersis gentibus Deus prouidens futurum, vt gentes à supernaturali directione lumen naturale disiungerent, ac propterea, maximè post obitum Semi, vt dicitur, obscuraretur, & in maximā veri caliginem miserrimè præcipitarentur, & tam quoad rerum diuinarum veritatem, quam quoad mores lumini naturali conformes longissime aberrarent, paulo post obitum Noe seuocauit Abrahamum ex Hur Chaldæorum, deligens illum, posteritatemque ipsius, è qua Christus nasceretur, ac supernaturalium veritas in ea conseruaretur, quæ fufius explicantur libro sexto. Verum cum confedisset illa in Ægypto, ac non modo Principes eius propriæ genti, sed toti propè Orbi ob supernaturalium scientiam præfiderent, post aliquot annos maxima est in eam cominota, à Pharaone tempestas, & ad internecionem penè adducta. Quo circa Deus Moysem misit, eique virgam dedit, qua cunctis elementis, ac rebus naturalibus, & temporalibus imperabat, quod Exodi liber clarissime testatur. Virga illa Christum, potentiamque ipsius in omnia temporalia significatam, quin cuncta Christi ipsius virtute, ac fidei fuisse acta, cuncti Patres testantur, vt apertissimum cunctis sit, à Christi hominis potestate, ac virtute omnia directissime administrari. Hinc Irenæus libri tertij aduersus hæreses cap. 19. *Propter hoc autem & Moyses ostendens typum proiecit virgam in terram, vt ea incarnata omnem Ægyptiorum prauaricationem, qua insurgebat aduersus Dei dispositionem, ar-*
gueret.

gueret, & absorberet, ut & ipsi Aegyptij testificarentur, quoniam digitus est Dei, qui salutem operatur populo. Ita Sanctus Irenaeus. At S. Ambrosius libro de Salomone. *Moses virgam proiecit in terram, qua & ipsa imago erat corporis Domini, ideo omnium Aegyptiorum potestatem absorbit.* Et de officijs lib. 3. cap. 14. *proiecta virga, & serpens facta est, qui deuorauit serpentes Aegyptiorum, significans, quod verbum caro fieret. & Virga est verbum directum, Regale, plenum potestatis, insigne imperij. Virga serpens factus est, quoniam qui erat filius Dei ex Deo Patre natus, filius hominis factus est natus ex Virgine.* S. Augustinus serm. 86. de tempore, *Virga proiecta in terram versa est in serpentem, quid significet videamus, serpens pro sapientia reputatur, sicut Dominus in Euangelio se hunc, inquit prudentes, sicut serpentes. Virgam crucem diximus figurasse, crux ergo, qua infidelibus stultitia esse creditur, sicut dicit Apostolus gentibus stultitia, posteaquam in terram Missa est, id est ad passionem Domini preparata, versa est in serpentem, hoc est in sapientiam, & in tantam sapientiam, qua omnem istius mundi sapientiam deuoraret; denique omnes serpentes, quos Magi incantationibus suis fecerant, deglutiuit. Per Virgam ergo Aegyptus flagellatus, & per crucem mundus vincitur.* Eadem Gregorius Nyssenus libro de vita Moysis, Gregotius Magnus, Prosper, Beda. Iam vero operæpretium est scire eodem tempore, quo Pharaon conatus est opprimere Ecclesiam Dei, & Christi, in qua speciatim residebat supernaturalis potestas, ordinatio, fidesque in Christum futurum, ac propterea tum Rex ipse, tum populus est omnium prope temporalium bonorum, naturaliumque magna ex parte priuatus, eodem tempore, inquam, contigisse Deucalionis diluuium, simulque omnia prope mundi regna euerfa, gentesque in maximas omnium rerum clades perductas, vt libri quarti cap. 8. de ruinis gentium late ex antiquis historicis aperimus. Quid ita? quia primo, vti diximus, ac saepius repetendum nobis est, singula quæque temporalia, naturaliaque facta sunt, fiunt, & conseruatur ex sua natura ordinanda in finem supernaturalem, reducenda in Christum, subiicienda illi. quoties discessio fit ab illo fine, concatenatio, quod aiebat S. Ambrosius, rerum temporalium, naturaliumque a firmamento descendens dissoluitur, & omnium rerum sequitur conturbatio. Nam reguntur illa semper ab æterna sapientia singulis quibusque rebus inexistente, ab Angelis supremis omnium rerum sensibilium Regibus, ordinantur, & inenutabili iure disponuntur in eundem supernaturalem quo-

De iure naturali & diuino Eccl.

ties igitur inde abstrahuntur, deficiunt, aiebat S. Augustinus, ab essentia sua; ad nihilum vocatur defluxus ille, de quo SS. Dionysius, Thomas, Ægydius, alique, qui deriuatur a Deo per Christum sponfamque ipsius Mundi Reginam, & quo participatur tum Dominium potestasque iusta temporalium rerum, & naturalium, tum rectus vsus, quo ducimur ad fruendum cum Christo, Ecclesiæque eius per eundem Christum sponfamque ipsius Ecclesiam, Deo summo.

Oppresso igitur Dei populo, ac supernaturalis ordinationis apice, parum propè abfuit, ut cæteras clades omittamus, quin non modo Ægyptus, sed etiam totus prope orbis rursus diluuiou nouo, quem Deucalionis vocauit antiquitas, obrueretur, eodem namque tempore illud obtigit, quo & Ægyptii sunt mari rubro submersi, ut Eusebius in chronico notat; ne id contingeret tum multa obstiteret, tum pactum, quo Deus Noe promisit, non amplius hæc euentura. promisit vero interuentu sacrificij cruenti vim desumentis à Christi naturalium, supernaturaliumque Rectoris supremi sacrificio, quo se pro nobis ingratisissimis obtulit Deo Patri, ex quo sic ad Noe Deus, *Nequaquam ultra maledicam terræ propter hominē, sensus enim, & cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua, non igitur ultra percutiam omnem animam uiuentem sicut feci.*

Sed quomodo Deus Hebræorum Remp. constituerit, eiquam, ac supernaturali Ecclesiasticæ, & Sacerdotali potestati in omnibus deferri, ac primas dari constituerit, abundè est dictum lib. 3. capite sexto. & quomodo rursus eam protexerit inter gentes, & quò magis alii deprimere eam conabatur, ipse multo magis amplificarit, quantum & hæc quamdam supernaturaliam confusam notitiam haberent, dictum similiter est libro sexto. Rursus quomodo cuncta regna subuerterit quoquo modo illi aduersantia, late explicauimus libro tertio, quarto, & quinto de Ruinis gentium, & regnorum. quamuis autè pigeat me respondere ineptiis quibusdā, respondendum tamen videtur, quando cunctis debitores sumus, *Sapientibus & insipientibus*, Nam quidā scripsit Adamum, Noe, reliquosque huiusmodi haud fuisse veros Sacerdotes, quia fuerunt vmbra Christi, & Christiani Sacerdotij. Id si est, quæcumque coningere antiquis, vera haud fuerunt, neque Dauid figura, & vmbra Christi verus Rex fuit. mittamus tamē nugas istas. Sed illud omitendum non videtur, Moysenque & Aaron fuisse ambos Sacerdotes, uti scriptum legimus Psal. 98. *Moyses, & Aaron in Sacerdotibus*

tibus eius, Sed hic fuit illi petenti datus coadiutor à Deo, quod habemus Exodj cap. 4. in quo ait ad Moysen Deus, *Ipsè (Aaron) loquetur pro te ad populum, & erit os tuum; tu autem eris ei in his, quæ ad Deum pertinent.*

Sextum tempus est, quo Christus Dei sapientia summa factus est homo, eodemque momento, quo ipsius anima est à Deo creata, proutinus illi est omnis omnium rerum temporalium, naturaliumque potestas data, ita vt, quæcumque data est creaturæ rationali, & humanæ ex vi ipsius naturæ, eadē data sit vnius Christi animæ, atque innumeris partibus amplior. Præterea vero, quæcumque potestas data est supèrnaturalis omnibus creaturis simul coniunctis eadem data sit vnius Christi animæ; atque innumeris partibus amplior, tum quatenus illa est *Plena gratia & veritatis*, tum quatenus est instrumentum diuinitatis. quocirca, quod Christus dixit Matthæi cap. vit. *Data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra.* id interpretantur plerique omnes, *Data est*, quantum ad externam manifestationem. Nam re vera aliòquin ipsius anima, simulatque est creata, cœpit singula quæque exequenda in cælo per Angelos, quos in agendis rebus illuminabat, administrare in tota vnipersitate rerum creatarum, quod abunde libro secundo, tertioque aperitur. Hinc S. Iustinus in Apologia ad Senatim, *Christus quidem, id quod vnctus sit, & per ipsum Deus disponat, ordinetque omnia, vocatur non vulgaris significationis nomine.* Hanc esse omnium Theologorum sententiam constat. asserunt enim præterea, quod supra operis initio dicebamus, esse illi, vt instrumentum diuinitati coniuncto omnipotentiam datam; ita vt duo tantum negentur illi, creare, & ad nihilum redigere, hæc enim non potest, nisi vt Deus est: cætera sunt communicata; ac potest, vt homo, atque vt is, cuius natura sit diuinæ adiuncta; & in persona diuina subsistat, quod habet S. Thomas 1. quæst. 13. art. 2. SS. Anselmus, Rhemigijs, Thomas, alijque, capite vltimo Matthæi adducto, S. Cyprianus lib. 1. contra Iudæos cap. 26. Athanasius contra Arianos sermone, *Ex Deo Deum verbum.* Nyssen de cognitione verbi, S. Vigilij libro contra Euthycem. Quamobrem, qui volunt Christo non esse in temporalia directam potestatem, non possunt intelligere, vt aliqd Christo quod potestatis sit, siue significet maiorem potestatem, fuerit denegatum. Quod si dicant non posse quidquid fieri ab ipso, quamuis possit omnino, nisi quod Pater velit. Respondemus. posse aliquid agere, aut agere præter ordinem, seu

De iure naturali & diuino Eccl.

seu voluntatem Dei esse, vt supra dicebamus, impotentiam, vel ve-
 loquitur S. Augustinus, essentia defectum, potentia defectum.
 Nullum quippe ens fingi potest quod Christo non sit subiectum.
 Sic enim legimus Ephes. cap. 1. *Constituens* (Deus hominem Chri-
 stum) *ad dexteram suam in cœlestibus supra omnem principatum,*
& potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomē, quod
nominatur non solum in hoc sæculo, sed etiam in futuro, & omnia
subiecit sub pedibus eius. Quibus innumera multa sequenti capi-
 te à nobis dicenda consentiunt, aut igitur istud directum est ens,
 aut non est. Quod si erit, necessario Christo subiicitur. Verum
 quando apparet è superioribus, passimque apparebit, Christo om-
 nem fuisse in omnia potestatem subiectam, concludimus Ecce-
 siæ communicatā quamcumque habet quoad homines regendos,
 (excepta excellentiæ potestate, per quam potest solus ipse infi-
 tuere sacramenta, & absque illis infundere gratiam) præcipue ve-
 ro Regiam in cuncta temporalia mundi totius, ac naturalia regen-
 da, quæ resideat in Sacerdotibus, Episcopis, atq; sicut in Fonte, ac
 Sole Pontifice summo. Id vero apparebit maxime in septimo tem-
 pore, idest die iudicii, cum Christus vna cum sponsa sua, *Eua-*
ngelauerit omnem principatum, & potestatem, & tradiderit regnum
Deo, & Patri, ac tunc, *erit omnia in omnibus Christus.* Cuius qui-
 dem iudicii sunt imagines quædam tempora illa, quibus Ecclesiā
 Tyranni persequuntur, ac totus orbis concutitur innumeris cla-
 dibus, & prodigiis, de quibus vltimo libro de signis Ecclesiæ Dei.
 Quemadmodum vero Christus cuncta sibi subiecerit, & quæ-
 cumque Ecclesiæ sponsæ suæ, omnino se se subiecerunt, ampli-
 ficauerit, ornauerit, tum multa libro tertio, tum libris vltimis de
 Signis Ecclesiæ Dei, ac septimo, & octauo de Ruinis gentium, &
 contra autem quemadmodum sponsæ suæ, mundique Reginæ
 aduersantia subuerterit & libris adductis, & vltimo operis huius
 aperitur. Imperatores namque omnes Romani pessime omnes,
 qui Ecclesiæ sanctæ aduersati sunt, obierunt; translatumque est
 è gente in gentem Romanum Imperium, nullusque ad nepotes
 agnationis suæ trāsmisit, cumq; per tot bella, tot ac tantas hoium
 strages vrbiū, gentiumq; ruinas intra annos mille, ac septuaginta
 quatuor ad amplitudinem summam peruenisset, qualis numquā
 fuerat, breui, idest intra annos ab obitu Christi, Ecclesiæq; per illa
 psum Spiritus Sancti constituta ducentos septuaginta nouē, Chri-
 sto, Ecclesiæq; ipsius imperante Constantino est subiectum, quod
cate-

eatenus stetit, ac cum reliquis aliorum regnis stat, quatenus Ecclesiam, Christoque seruit; scriptum namque est, *Gens, & regnum; quod non seruerit tibi peribit, & gentes solitudine vastabuntur*. Sic igitur Primo vidimus Angelos bonos stetisse, omniumque imperium hactenus, per obedientiam Christo vel implicitam, vel explicitam exhibitam. Sic Secundo Adamus, omnibus mirabiliter dominabatur. Sic Tertio, cum defecisset ab obedientia per fidem Christi retinuit vitam, terraque imperium & ad potesteros Sethi transmissit, Pontifex; ac Rex omnium summus. Sic Quarto Noe similiter Pontifex, & Rex totius orbis ab ordinatione supernaturali descendentibus cunctis, diluuii; submersis, vniuersae terrae imperium tenuit, ac suis est partitus. Sic Quinto eundem Moyses elementis imperauit, & omnibus aduersariis prostratis Hebraeorum Republicam constituit, cui Pontifex summus summo iure praesideret. Steterunt omnes, atque imperium nacti sunt in omnia naturalia, temporaliaque ob fidem Christi, praestitamque illi obedientiam, vel implicitam, quod nemo diffitetur, vel explicitam, quod plerique omnes hac de re agentes tradunt, illi igitur omnia in omnibus, ne subruant, sunt subiicienda ex aeterno Dei consilio, cuius regnum, *Non est de hoc mundo*, quod omnia mundana perducit ad Deum Patrem, *Non est de hoc mundo*, quia a Patre accepit illud non a mundo: non est de hoc mundo, *Quia mundus eum non cognoscit*. Sic enim Sancti interpretantur illa verba, nos Christum nouimus omnium Dominum. Quocirca a Deo Patre petimus, tam spiritualia, quam temporalia bona. *Per Dominum nostrum Iesum Christum*, Cui non obedit, qui non obedit ipsius sponsae Ecclesiae, neque enim *potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem*, ait S. Cyprianus de unitate Ecclesiae, *Et habere caput Christum nemo poterit, nisi qui in eius corpore fuerit, quod est Ecclesia*, ait eiusdem tituli libro sanctus Augustinus. Sed videamus e diuinis litteris tantae sponsae esse in omnia Regiam, supremamque potestatem nil ulli auserentem.

Argu-

De iure naturali & diuino Eccl.

*Argumenta è diuinis scripturis summatim collecta,
quibus probatur temporalia cuncta, temporalium-
que Principes in omnibus esse Ecclesiasti-
ce potestati subiectos. Cap. X I.*

Am vero nihil æquè est in diuinis litteris illustre, quam fore, vt Ecclesiasticæ potestati terrena, temporaliaque omnia subicerentur, Episcopis esset Regia potestas, quæ veluti ex apice, fonte, & capite dimanaret in eos à Pontifice summo. Cui verò sint innumera diuinæ scripturæ loca id clarissime significantia plurimis modis, quo scilicet id testatissimum cunctis foret, redigemus illa in modos ipsos, quibus id Spiritus Sanctus voluit apertissime explicari.

Primus modus est, cum dicitur fore, vt Ecclesia sit Regina, eademque cum Christo Deoque coronam gestet, sedeat ipsa & ipsius filii sedeant in throno Dauidis, sint Reges, regnent, habeant Regnum: multa autem sunt loca id significantia. primus est Isaïæ cap. 61. in quo loquitur Ecclesia dicens, *Gaudens gaudebo in Domino, & exultabit anima mea in Deo meo, quia induit me vestimentis salutis, & indumentis iustitiæ circumdedit me, quasi sponsum decoratum corona, & quasi sponsam ornatam monilibus suis*, Ex his verbis ait Sanctus Augustinus Ecclesiam vocari sponsum Christum, quæ gestet eandem cum Christo coronam. Pertinere verò hæc ad temporalem Ecclesiæ felicitatem tradunt eo loco, & capite superiori Sancti Cyrillus, Procopius Gazeus, Thomas, & alii.

Secundus locus est ibidem, cum dicit, *Stabunt alieni, & pascet pecora vestra, & filij peregrinorum agricola, vinatores vestri erunt, vos autem Sacerdotes mei vocabimini*. Tertius est ibi cum protinus subiicitur, *fortitudinem gentium commeditis, & in gloria eorum superbietis* Pro his verbis. Vertit Aquila purpura, *exstiemini*. Addit ibi S. Hieronymus, *vt insigne regij decoris ostenderet*. Ipse verò vertit, *& in diuitijs earum eritis admirabiles*. Quartus locus est capitis superioris, cum dicitur ad Ecclesiam, *Aperientur porta tue iugiter die ac nocte non claudentur, vt afferatur ad te fortitudo gentium, & Reges earum adducantur*. Quintus est paulopost. *Ponam te in superbiam seculorum, gau-*
dium

dium in generatione & generationem, & suges lactentium, & mamilla Regum lactaberis, vel vt. alij vertunt, Diuitias Regum comedes, quæ cuncta ad temporalem potestatis Ecclesiasticæ potentiam pertinere aperte constat; & volunt memorati Doctores, ac Sancti. Ita vt Regum temporalia sint ipsi Ecclesiæ subiecta, veluti cibus comedenti. Sextus locus complectitur plurima, oracula, quibus prædicitur fore, vt Christus sedeat in Throno, domo, aut sede Dauidis. Thronus autem Dauidis fuit in terris, ac rerum temporalium vt psalm. 88. *Si Dauid mentiar, semen eius in æternum manebit, & Thronus eius, sicut sol in conspectu meo.* & Luc. cap. 1. *Et dabit ei Dominus Deus sedem Dauid Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum*, quæ verba pertinere ad Episcopos sessuros cum potestate Regia in Diocæsis suis, voluit Ss. Paulinus ad Cytherium, & Epiphanus heres. 29. eodem spectant illa psal. 131. *De fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Septimus est psal. 44. cum de Ecclesia dicitur. *Adstitit Regina à Dextris tuis, & mox, filie Tyri in muneribus, vultum tuum deprecabuntur omnes Diuites plebis*, quæ verba ad Ecclesiam pertinere cuncti interpretes tradunt. filias Tyri Chaldeus intellexit Prouincias, munera sunt temporalia, quæ à prouinciis ad eam veluti Reginam deferantur. Octauus est eodẽ psal. Cum dicitur ad Christum. *Sedes tua Deus in seculum seculi virga directionis virga Regni tui. Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus tuus oleo latitiae præ consortibus tuis.* Hæc verba referunt omnes ad Episcopos, qui tamquam Reges vagantur, vt ex Iustino Dialogo cum Triphone apparet, & patet è superioribus, Cum Christus Rex semper appellatur, Nonus est cum Hieremias de Hierusalem, vel de Ecclesia. antiqua throno primo ait *Domina Gentiũ Princeps Prouinciarum*, quæ verba non possunt illi eo tempore conuenire, cum neque Gentiũ Domina, neque Princeps vmquam re ipsa Prouinciarum foret actu ipso, dici aliquo modo poterat, sed multo vetius, ac iustius respiciunt tempora Ecclesiæ Christianæ, cuius illa vmbra erit, vt interpretatur S. Gregorius psal. 4. penit. cuius verba citamus ad finem libri 3. Decimus, est 1. Petri 2. *Vos estis regale Sacerdotium*, vt S. Ambrosius, Bernardus, S. Thom. opusc. 20. & Henricus Gandauensis exponunt. Vndecimus continet multa loca, quibus Ep̃i, aut Sacerdotes nuncupantur Pastores, & dicuntur pascere, quæ nomina significant potestatem Regiam in temporalia, quod tradunt Origenes, Lucifer Calaritanus, Arnobius. Sic Christus dixit ad Petrum

De iure naturali & diuino Eccl.

Petrum *Pasce oues meas*, huc pertinent illa Ieremiæ cap. 3. *Dabo vobis Pastores iuxta cor meum*, quæ verba pertinere ad Episcopos & Sacerdotes, qui instar Moysis, & Samuelis iudicent omnia, vult freneus lib. 4. cap. 44. vt citamus lib. 2. cap. 7. & Ezechielis cap. 34. *Suscitabo Pastorem vnum.* & 37. *Dauid rex super eos Pastor eris*, quibus apertè Pontifex summus temporalium Rex significatur, nam Dauid temporalium Rex erat, hinc Christus, *fiet vnum ouile, & vnus Pastor* Ioannis cap. 10. Duodecimus est Apocalypsis cap. 2. Vbi Christus alloquitur his verbis Episcopos vel Angelos Ecclesiarum, *Qui vicerit & custodierit opera mea vsque in finem dabo illi potestatem* (Græcè *ἐξουσίαν*) *super Gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur*, sicut & ego accepi à Patre meo, vt interpretantur eo loco SS. Augustinus, Anselmus, Andreas Cretensis, Dionysius Carthusianus.

Secundus modus continet loca omnia, quibus *omnis potestas*, Christo dicitur data vt Matth. cap. vlt. Cum sit igitur à Deo data Christo omnis potestas in Cælo & in terra. Nulli alii potest esse potestas, nisi à Christo dependens, siue à Christo data. Quamobrem Christus vult esse infidelibus Regiam, quæcumq; est iis, vt libro secundo, tertioque aperitur. Sed quando Ecclesiæ soli, ac Petro, vt Ecclesiæ capiti, apertè communicata est in terris hæc potestas (dempta excellentiæ potestate) idcirco cunq; Reges habent ab Ecclesia dependentem.

Secundus locus est, Rom. cap. 13. cum dicitur, *Omnis anima sublimioribus potestatibus subiecta est*. Supernaturalis autem sublimior, vt ex SS. Nazianzeno, Bernardo, Primasio, Augustino, Basilio, Chrysostomo aperimus lib. 4. Tertius locus est sancti Petri initio secundæ, *Gratia vobis, & pax adimpleatur in cognitione Dei, & Christi Iesu Domini nostri, quomodo omnia nobis diuina virtutis sue.* (Græcè est *δωατορ potestatis*.) *Qua ad vitam, & pietatem, donata sunt.*

Tertius locus est, cum dicitur datum à Patre ipsi Christo, vt homini, omne iudiciū, vt Ioan. cap. 5. *Pater omne iudiciū dedit Filio.* Et mox, *Dedit ei iudiciū facere, quia filius hominis est*, At Christus Ecclesiæ soli hoc iudiciū cōcauit in omni re pertinēte ad iustitiā. Mat. c. 18. *Si Ecclesiam nō audierit, sit tibi sicut Ethnicus, & publicanus,* & soli Petro, lo. vlt. *pasce oues meas.* Quicūq; igitur iudicant, habent iudicandi potestatem à Christo, & Ecclesia dependentem. Huic enim soli Christus iudicij potestatem legitur communicasse. Secundus locus est, cum Lucæ cap. 18. dicitur, *Qui audit vos, au-*
dit

dit me, vt interpretatur S. Cyprianus epist. 69. Tertius Malachiz cap. 2. *Labia Sacerdotis custodiant scientiam, & lingua eius loquetur iudicium. Angelus enim Domini exercituum est*, vt eodem loco interpretatur S. Cyprianus, & ibidem S. Hieronymus. Quartus locus est 1. Corinth. 2. *Spiritualis homo omnia iudicat, & a nemine iudicatur*, quod non modo ad iudicium discretionis in homine spirituali, sed ad iudicium potestatis pertinere in Episcopis. Volunt rectè S. August. de vera Religione cap. 31. Vgo, Alexander Halensis, Ægidius Columna, & Mayo q. 11. in Quolibetis. Quintus est Deuteronomij cap. 17. cū dicitur, *Si difficile & ambiguum*, & quæ sequuntur, è quo loco S. Cyprianus ep. 69. & alibi vult iudicium rerū quarumlibet ad Episcopos pertinere. Sextus 1. Cor. 6. *Si Angelus iudicabimus, quanto magis secularia*, quod patet è Cōcilio iij. Carthaginensi. S. Augustino de opere Monachorū, vt diximus lib. 4. cap. 10. lib. quinto cap. 12.

Quartus modus continet loca, quibus ostenditur data Ecclesie potestas bellica militaris compulsiua in homines, Reges, Principes, nobiles, muntiones, gladios, sunt vero loca hæc multa, quæ expendi inter alios, S. Augustinus epist. 48. & 50. Primus est Lucæ cap. 14. cum dicitur, *Compelle intrare*, ex quo loco sæpè in Epistolis suis, S. Gregorius vult infidelibus beneficia quædam neganda, aut seuerius eos puniendos, vt Christo obediant. Secundus locus est Isaiz cap. 60. Cum Deus alloquens Ecclesie dicit, *Gens, & Regnum, quod non seruiert tibi, peribit*. Tertius est Psalmi 149. *Gladij accipites in manibus eorum. Ad faciendam vindictam in nationibus increpationes in Populis, ad alligandos Reges eorum, in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis; vt faciant in eis iudicium conscriptum*, vti considerat S. Bernardus, cuius verba lib. 4. referimus, de consideratione ad Eugenium lib. 3. Quartus est Apostoli 2. Corin. 10. Cum scribit, *Armæ nostræ non sunt carnalia, sed Deo potentia, ad destructionem munitionum, consilia destruere, & omnem altitudinem extollentem se aduersus Deum*, vt declarat adductis Epistolis S. Augustinus. Quintus ac Sextus essent, qui pertinent ad vim bellicam, gentes, regna, ac res simul de quibus infra agetur. Quintus itaque sit Psalmi 2. cum dicitur *Reges, eos in virga ferrea*, vt idem Sanctus interpretatur, qui multa præterea ad idem propositum rectè expendit, quæ licet ad spiritualia potissimum spectent, tamen ad temporalia spectare, quæ facta sunt ob spiritualem finem, dubitari non potest. Sextus est *Sunt duo gladij hic*, Luc. 11. vt è SS. Ambrosio, Chrysostomo, Bedæ, Euthi-

De iure naturali & diuino Eccl.

Euthimio, Bernardo, libro 2. cap. 10. explicamus, ac subtiliter hæc verba expendit Mayro quæst. 11. in Quodlibetis septimus Psalmus 44. *Accingere gladio tuo super femur tuum potentissime & sagitta tue acuta populi sub te cadent in corde inimicorum Regis,* quibus apparet occidendos, ac perdēdos temporaliū Dñs malos à Christo Rege in Regno sponsæ, & in terris degentes. Oñia uero est Sap. 3. *Fulgebunt iusti, & tanquam scintilla in arundinetis discurrunt, iudicabunt nationes, & dominabuntur populis,* ut interpretatur Sanctus Bernardus sermone ad Patres in Synodo congregatos.

Quintus modus cōprehendit loca, quibus res generatim subiecta dicuntur Ecclesiasticæ potestati. Ac Primus est cap. 16. Matthæi cum dicitur, *Quodcūque ligaueris super terram, & quacumque ligaueris, & quacumque solueris,* non tantum quoscumque, ut expendunt S. Thom. opusc. 20. lib. 3. cap. 10. Baccanus in Prologo in quarto sententiarum, Mayro quæst. 11. in Quodlibetis, & alij multi. Secundus est Matthæi cap. 24. *Super omnia bona sua constituet eum.* idest Petrum, & Sacerdotes, ut interpretatur S. Irenæus lib. 4. cap. 14. Chrysostomus libro 2. de Sacerdotio. Tertius est *Tamquam nihil habentes, & omnia possidentes,* quantum est de iure, licet de facto, non ita sit. Ita S. Augustinus in Psal. 102. Quartus est, *Omnia cum illo nobis donauit.* ad Rom. cap. 8. ut S. August. hom. 2. in Apocalypsim, & S. Ambrosius, ac Theodoretus illa verba referunt ad temporalia bona. Quintus est 1. Corin. 13. *Omnia uestra sunt, uos Christi, Christus autem Dei,* sed quomodo uestra sunt? sunt uestris legibus, ac potestati legitimæ subiecta, igitur Petrus, ac Paulus erant Corinthiis, vel Ecclesiasticæ potestati subiecti? erant in priuatis actionibus suis subiecti & ipsi publicæ, quam gerebant ac suæ potestati. Veluti homo subiectus est intellectui suo directioni ac potestati illius. Huc pertinere etiam videtur locus Tertius S. Petri supra modo secundo adductus.

Sextus modus complectitur loca, quibus ipsi homines gentesue dicuntur generatim subiectæ, ut è multis locis supra etiam constat in primo, & quarto modo huius uerò modi speciatim. locus est Psalmi 41. *Subiecit populos nobis, & gentes sub pedibus nostris.* ut ibi interpretatur S. Augustinus.

Septimus est continens loca, quibus ipsa terra dicitur subiecta, ut Psalmus 44. de Ecclesia constituenta Episcopos dicitur, & omnes interpretantur. *Constitues eos Principes super omnem terram.*

Secun-

Secundus est, cum Princeps prouinciarum vocatur à Ieremia, vti supra, & S. Gregorio expendimus.

Octauus modus est, cum declaratur Ecclesiastica potestati gentes subiecta; & regna, vt destruantur, & adificentur; hoc apparet cum dicitur ad Hieremiam. *Ecce constitui te hodie super gentes, & super Regna, vt euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & adifices, & plantes;* Quæ verba pertinere ad Christum, & Ecclesiam vult S. Hieronymus; nequæ enim potest asseri primò Ieremiæ conuenire nisi, vt homini ex Ecclesia. Secundò nisi ob preces, & mèrita ipsius, vt clarè ostendimus libro sexto. Tertio multò igitur magis hæc pertinent ad Ecclesiam, potestatemque eius.

Nonus modus, quo significatur ab Ecclesia conteri, contineri regna, occupari omnem terram vi, siue propria Religionis, siue militari, quod constat è lapide Danielis. nam voluit omnes à Christo communicatam Petro non modo petra significationem, & dignitatem, sed etiam potentiam. Tertull. lib. 4. aduersus Marcionē, S. Basiliius homil. de peniten. Ambros. lib. 2. cap. 2. in Lucam, quæ libro 6. cap. 15. referimus, & in hoc ipso proposito nostro, Ortho Frisingen. libro 6. cap. 3. S. Thom. opusc. 20. lib. 3. cap. 10. cuius verba referuntur lib. 2. cap. 11. Necesse est verò omnes meminisse in Diuina scriptura esse semper duos sensus spiritus, ac litteræ. Quocirca cum legunt in sacris Interpretibus aliquando asserri ad superiora loca sensum spiritualem, meminerint inesse ijs prius litteralem, qui est adductus, neque ynum tolli ab alio posse, & maxime in proposito nostro; temporalia namque cuncta sunt facta ob spiritualia; naturaque humana iure coessentiali semper ad hæc tendit; Ac Deus; Christus, Angeli, ac iusti omnes ad hæc gubernant. Ex his verò omnibus, quæ supra à nobis allata sunt; constat temporalia cuncta, temporaliumque Principes esse omnibus modis vsquequaque Ecclesiasticæ potestati, & gubernationi subiectos, quot enim modis, vt inspicienti apparet, aliquid ab aliquo haberi, aut obtineri potest, tot modis à Deo dari temporalia dicuntur Ecclesiæ sanctæ, Episcopis eius, Sacerdotibus, & Pontifici summo, vt gubernent;

quos modo frustra explicatos dici non potest.

*Recensentur sancti Patres, ac Doctores, qui ab ipsa
Christi aetate vsq; ad S. Bernardum perenni, atq;
è manu in manum tradita doctrina scrip-
serunt Episcopis, ac Pontifici summo
esse in omnia temporalia Regiâ,
ac supremam potestatem.*

Cap. X 1 1.

Variis Romani Imperatores omnia teneant, idemq; nullo modo pati possent aliquid dici, ex quo Imperij iura minui viderentur, haud tamen Christiani scripto destiterunt memoriz prode re Episcopis esse omnia subiecta, eorum gubernationi in omnibus obediendum, siue iuxta ipsorum leges omnia transigenda, dominiumque iis ciuile, ac regale emittens esse, à quo reliqua essentialiter penderet. Hoc igitur initio ducto ab Apostolicis temporibus ex ætate in ætate perennem testium successionem texentes eam sub oculos legentium ponemus, plurimos tamen relinquemus à fratre nostro colligendos, & diligenter examinandos, vt omittamus itaque in Apostolicis constitutionibus scripta. Sanctus Dionysius epistola ad Demophilum. *Nefas est, inquit, Sacerdotem à ministris, qui te superiores sunt, aut à tui monachis ordinis corrigi & reprehendi, siue aliqd impiū in diuina facere videatur, siue aliquid aliud eorū, quæ vetat leges, fecisse arguatur, ex his habeamus à principibus sæculariū, qui & ipsi Dei sunt ministri, vt habeamus. c. 13. ad Romanos argui non posse iure ordinario Sacerdotes, cum quid egerint eorū, quæ leges vetant, etiam si ad diuina haud spectet, sed ad secularia. Ac ne dicas à Sacerdotibus Principes seculares in secularibus nō esse iudicādos, audi eundē. Si Dei est, vt scripta diuina loquuntur, iudiciū, Sacerdotes autem nuncij atque interpretes post pontifices sunt diuinorum iudiciorum, ab eis rectē, & ordine tu per medios interiectosque ministros, cum tempus postulat, diuina discere, Hæc ille asserens iudicia Dei, qui tum secularium, tum spiritaliū iudex est, primò ab Episcopis, deinde Sacerdotibus haberi: per hos iudiciūq; eorum deriuari in alios iudicandi potestatem. Hinc idē*
cap.

cap. 8. de Ecclesiastica est Hierarchia. *Mos quidem hic est diuinitatis verissimus per prima deducere secunda, & in feriora ad diuinissimam lucem suam. An non videmus elementorum naturam qua sensibus percipiuntur, primum ad ea, qua magis eis cognata sunt, venire, deinde per illa in alia suam tradere vim, & actionum? Lure igitur ac merito omnis descriptionis, & qua videtur, & qua non videtur (Nota hic) principium, & sedes primum ad eos qui maxime diuinitatem imitantur, vult diuinos radios peruenire deinde per illos, quod sint clariores ipsis, aptique ad accipiendum lumen, alijq; tradendum in inferiores pro eorum capitu diffundit.* Hæc Sanctus. E quibus colligit etiam post alios Aegidius libro de Ecclesiastica potestate, omnem potestatem humanam pendere, & esse essentialiter ab Ecclesiastica potestate, quia scilicet omne fallibile dependet ab infallibili, ac proinde a Petri infallibili clauis, & supernaturali, & S. Thomas ex eadem doctrina tradit in humana natura necessario dandos superiores, quibus obediamus, ita scribens 2. 2. quest. 104. art. 1. *Sicut actiones rerum naturalium procedunt ex potentij naturalibus, ita etiam operationes humane procedunt ex humana voluntate oportuit autem in rebus naturalibus, vt superiora mouerent inferiora ad suas actiones per excellentiam naturalis virtutis collata diuinitus, vnde etiam oportet in rebus humanis, quod superiores moueant inferiores per suam voluntatem ex vi auctoritatis diuinitus ordinata. mouere autem per rationem, & voluntatem est precipere. & ideo sicut ex ordine ipso naturali diuinitus instituto inferiora in rebus naturalibus necesse habent subijci motioni superiorum; Ita etiam in rebus humanis ex ordine iuris naturalis, ac diuini tenentur inferiores suis superioribus obedire.* Hæc Sanctus. E quibus habemus tunc, quamlibet Rempubicam generatimque humanam recte esse instituta, cum sequitur ordinem vniuersi, in quo ab vno derivatur ex aliis in alios potestas & imperium. Quod si dicas ergo primum mouens, ac prima potestas, qualis est Pontificia non mouebit alias immediate, sed mediantibus aliis. Resp. Primo mouebit immediatus immediatione virtutis, quam moueat secunda in subiectas causas, vt habetur in prima propositione libelli de causis, qua asseritur primam causam magis influere in subiectas, quam secundæ influant. Nam secundæ non influunt nisi per primam, vt brachium non influit in manum, nisi per influxum capitis. Secundo respondemus, Ecclesiasticam potestatem, quæ residet vt in capite in Pontifice summo, non esse similem primo mobili naturaliter

moto, sed esse supernaturalem similem Deo posito supra natu-
 ram, qui quidem Deus non modo inest rebus per suam potestatem,
 sed per essentiam, & presentiam. Quamobrem quidquid Chri-
 stianus operatur, aut homo perfecta; ac non deordinatæ naturæ
 operatur, vt Ecclesiæ membrum; ac proinde Ecclesiastica potestas
 operatur in illo tam virtutis immediatione, quam suppolitæ, velu-
 ti dicitur homo agere, quidquid ex eius imperio manus agit.
 Sanctus Ignatius fuit ipsa caritate Apostolorum, sic vero ille epi-
 stola ad Philadelphenses, *Omnia Clerus simul cum omni populo,
 & militibus atque Principibus, sed & Cesare obediunt Episcopo.*
*Episcopus vero Christo, sicut Patri Christus, & ita vnitas per om-
 nia seruatur.* In quibus duo notanda. Primum à militibus, Prin-
 cipibus, & Cesare obedientia præstandam Episcopo, sicut Christus
 obedit Patri; ac Christus obedit, tam in temporalibus, quam spiri-
 tualibus regendis. Nihil vt ab eius obedientia recedat, vlla in re.
 Secundò, vult vnitatem seruari per omnia. Sic igitur, quod aiebat
 S. Dionysius, temporalia reducenda sunt in Deum per Episcopos, siue
 iuxta canones eorū sunt administranda. Rursus idem epistola ad
 Smyrnenes scribit. *Honora, inquit, fili Deum, ac Regem: ego
 autem dico honorare quidem Deum, vt authorem omnium, ac Do-
 minum, Episcopum vero tamquam Principem Sacerdotum imagi-
 nem Dei ferentem; principatum quidem secundum Deum; Sacer-
 dotium vero secundum Christum, Et post hunc honorare oportet
 etiam Regem. Nemo enim potior est Deo, neque similis ei; neque
 Episcopo in Ecclesia, Sacerdotium Dei gerenti pro mundi salute;
 neque Regi, qui similis eorum in exercitu pacem, & beneuolen-
 tiam omnibus Principibus roganti. qui enim honorat Episcopum
 honorabitur à Deo; & qui in honorauerit eum, à Deo in honorabi-
 tur. si enim quis contra Regem insurgens damnatione dignus est;
 vt pote qui tranquillitatem, & pacem communem dissoluat, quomo-
 do ultionem euadere poterit, qui præter Episcopum aliquid egerit?*
*Sacerdotium enim summa est omnium honorum quæ in homini-
 bus consistunt.* Ex his multa obseruanda. Primo distingui in Epi-
 scopo. Principatum, & Sacerdotium, quoad illum similis est Deo,
 quoad hunc similis Christo. Secundo Episcopum similem Deo ob
 principatum, vt auctor est omnium. Ratio est quia Deus ordinat
 cuncta per Christum; Reducitq; illa in se, atque, vt ait Apostolus,
Deus est in Christo mundum reconcilians sibi; sic itaq; Deus est in
 Episcopo mundum sibi reconcilians, ideo dicitur ab eodem san-
 cto, Episcopus forma Patris omnium, Patrique adaptari per vn-
 ctionem

tionem Episcopalem, quod ait S. Athanasius epistola ad Serapionem. Et post alios considerauit Alexander Halensis, neque dici potest ipsum Principem, quia Princeps est Sacerdotum, dumtaxat. Sic enim non distingueretur in eo principatus à Sacerdotio, neque esset forma Patris auctoris omnium, neque esset in hoc nisi Christo similis, qui & ipse non modo est Princeps Sacerdotum, sed etiam Princeps Regum terræ, ac Dominus Dominantium. Tertiò vult honorari, Primò Episcopum, deinde Regem, asserti ratione: quia nò modo est Sacerdos, sed etià Princeps similis auctori omnium. Quarto peius esse aliquid agere præter ipsius voluntatē, quam in honore in effectu Regē. Postremò rursus adhuc cōcludit, nihil boni esse in terris, nisi per Sacerdotiū. idem sanctus epist. ad Trallianos. *Quid est enim Episcopus, nisi omnem principatum, & potestatem omnium illorum tenens, secundum quæ deceat hominem tenere imitationem Dei factum secundum virtutem.* ex his notamus illud, cum lege cōsentiali homo in omnibus quæ tractat, siue temporalibus, siue spiritualibus, Deum velit imitari, saltem vti est causa naturalium, neque possit ad hoc peruenire, nisi iuxta ordinationem supernaturalem, iure asserit S. Ignatius omnium tantè temporalium, quam spiritualium principatum potestatemque esse pænes Episcopum. S. Irenæus, S. Polycarpi discipulus tempora. S. Ignatij ex cepit: qui sic lib. 4. cap. 44. *Quemadmodum Moyses, cui tantus Ducatus est creditus, bona conscientia fretus purgabat se apud Dominum dicens, Non concupiscens alicuius illorum quid accepi, neque malè feci alicui eorum; quemadmodum Samuel tot annis iudicans populum, & sine ulla elatione ducatum gerens super Israel in fine purgabat se dicens, Ego conuersatus sum in conspectu vestro à prima ætate mea vsque nūc, respondete mihi in conspectu Dei, & in conspectu Christi eius, cuius vestrum vitulum accepi, aut asinum, super quem potentatus sum, aut quem oppressi, aut si de alicuius manu accepi propitiationem vel calciamentum, dicite aduersus me, & reddam vobis.* Cum dixisset autem populus ad eum neque potentatus es, neque pressisti nos, neque accepisti de manu cuiusquam aliquid, testificatus est dominum dicens, testis est Dominus, & testis Christus eius in die hac quoniam non inuenistis in manu mea nihil; & dixerunt ei, testis; quemadmodum & Paulus Apostolus cum esset bona conscientia dicebat ad Corinthios, non enim sumus sicut plurimi adulterantes verbum Dei, sed ex sinceritate sicut ex Deo coram Deo in Christo loquimur nemini nocuimus, neminem corrupimus, neminem circumuenimus, Tales presbyteros.

S. Irenæus.
us.

De iure naturali & diuino Eccl.

byteros nutrit Ecclesia; de quibus & propheta ait, & dabo Prineipes tuos in pace, & Episcopos tuos in iustitia, de quibus, & Dominus dicebat, quis igitur erit fidelis actor bonus, & sapiens, quem prapponit Dominus super familiam suam, ad danda eis cibaria in tempore? Beatius ille seruus, quem veniens Dominus intenerit facientem, Hæc Sanctus. & quibus colligimus Presbyteros Ecclesie (sic ille sapè Episcopos vocat nomine communi) esse instar Samuelis, ac Moysis in Ecclesia Dei, Ac ne dicas similes esse quoad integritatem, vel quoad regimen potestatis tantum spiritualis Respondemus ab Irenæo comparari Episcopos, quoad ipsa iudicia, & speciatim temporalium: & ad maiorem comprobationem Secundo colligimus esse illos, de quibus Isaias ait loquens de iudicibus prauis, & iniustus quoad temporalia iudicanda cap. 2. Et restitutam iudices, tuos ut prius, & consiliarios tuos, sicut antiquitus, quo loco loquitur Isaias de iudicibus temporalium rerum, & 32. Ecce in iustitia regnabit Rex, & Principes in iudicio præerunt. Et mox, Erit opus iustitie pax, & cultus iustitie, silentium, quo similiter loco agit de temporalium iudicio. Ex his verbis textit illa, quæ citat sanctus, alibi nãq; ipsa illa non inueniuntur, quæ tamen vnde cumque sint sumpta, non aliud significant nisi principatum temporalium. Clemens Alexandrinus attigit Irenæi tempora qui sic libro stromatū septimo, Maxima autem, ut arbitror, potestatis est omnium partium, etiam vsque ad minimam, accuratè examinatio peruadens ad primum vniuersorum administratorem, qui ex voluntate patris gubernat omnium salutem alijs ordinatis, qui ad alios præfectos respiciunt, donec perueniamus, ad magnum Pontificem. ab vno enim desuper principio, quod conuenienter voluntati operatur, dependent prima, secunda, & tertia. Deinde in summo sine eius, quod apparet, beati positi sunt Angeli, atque aded vsque ad nos ipsos alij, sub alijs sunt collocati, qui ex vno, & per vnum, & seruantur, & seruant. quomodo ergo vel minima pars ferri vno mouetur spiritu lapidis Magnetis extensa per multos anulos ferreos, Ita etiam, qui sunt virtute prediti diuino spiritu attracti, cum prima mansione coniunguntur, Deinceps autem alij vsque ad postremam, qui autem sunt mali ex imbecillitate cum propter iniustam imbecillitatem in malum habitum inciderint, ut qui nec teneant nec teneantur, circumeunt circumacti animi perturbationibus, humique decidunt, quocirca præcepta quoque in lege, & ante legem erant, non legibus, (iusto enim non est lex lata) statuerunt. Hæc Clemens apertè volens primo potestatem

Clem. Alex.
andrinus

testatem, scientiamque, qua possit aliquis cum Deo coniungi, & stabiliri, à Deo deriuari in Christum Pontificem magnum, ab hoc in ordines suos, veluti vis magnetis in summo annulo constituti, ex alijs in alios annulos dependentes; Et quoniam natura humana Deo saltem naturaliter noto vult in omnibus coniungi, & assimilari, neque vlla prorsus in re potest ad hoc peruenire, vt sine scilicet attingat absq; ordinatione supernaturali, idcirco omni in re vult illi potestati, subesse quæ residet in Ecclesia Catholica atque, vt in sole, & fonte (aiebat S. Cyprianus in Pôfice) summo. Rursus idẽ lib. 6. *Vt semel dicam, omnia vtilitas, qua ad vitam pertinet suprema, quadam ratione à Deo omnipotente, qui præst omnibus, potestate perficitur per filium, qui etiam propterea est seruator omnium, inquit Apostolus, maxime autem fidelium, proxime autem ijs, quæ sunt proxima singulis, per iussione, & præceptũ eius, qui est propinquior primæ causæ, nempe Domino.* Hæc Clemens apertè volens quicquid est vtile ad vitam deriuari à Deo per eos, qui singulis sunt propinquiores, At secularis potestas est vitæ vtilis; deriuatur itaque in alios per eos, qui sunt Deo propinquiores, ait ex natura status propinquior est Pontifex summus. Hinc idem sexto. *Ad vniuersi enim salutem ab vniuersorum Domino omnia sunt ordinata, & vniuersæ, & singulatim, est ergo officium iustitiæ salutaris, vnumquodque semper deducere ad id, quod est melius, prout contingit, & conceditur, ad salutem enim, & per mansionem eius, quod est præstantius, conuenienter suorum morum proportioni administrantur etiam, quæ sunt minora,* Hæc ille asserens tam maiora, & vniuersalia, quam minora, & singularia administrari per eos, quibus mādatur, vt humanam naturam perducant ad Deum. Nam quando cuncta ad hunc finem facta sunt, neque iure naturali, ac diuino possunt dirigi, tractari, & haberi in alium finem. Clemente adhuc viuente erat S. Cyprianus. Sic igitur ille Epistola 69. ad Pupianum & qui a Christianis electus Iudex coeperat inquirere aduersus Cyprianũ, *Ego te frater credideram tandem iam ad penitentiam conuerti, quod in præteritum tam infanda, tam turpia, tam etiam gentilibus execranda, aut audisses de nobis temere, aut credidisses. porro autem etiam nunc in litteris tuis animaduerti eundem te ad huc esse, qui prius fueras, eadem te de nobis credere, & in eo quod credideris, perseverare, & ne forte charitatis, & martyrii tui dignitas nostra communicatione commaculetur, in mores nostros diligenter inquirere.* & post. *Dei iudicem, qui Sacerdotes facit, te velle,*

S. Cyprianus.

De iure naturali & diuino Eccl.

non dicam de me (quam enim ego sum) sed de Deo, & Christi iudicio iudicare. Hoc est in Deum non credere; hoc est rebellem aduersus Christum, & aduersus Euangelium eius existere. Et mox, Persecutio enim veniens te ad summam martyrij sublimitatē prouexit, me autem proscriptionis onere depressit, cum publicē legeretur, si quis tenet, vel possidet de bonis Cæcilij Cypriani Episcopi Christianorum, ut etiam, qui non crederet Deo Episcopum constituenti, vel Diabolo crederet Episcopum proscribenti, Nec hac iactō, sed dolens profero, cum te Iudicem Dei constituas, & Christi, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes Præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt, qui audit vos, me audit, qui me audit, audit eum, qui me misit. Hæc sanctus vocans Diabolos, in Deum non credentes, rebelles aduersus Christum, qui inquirunt in Sacerdotes. Dices hoc pertinere ad libertatem, non potestatem. Atqui sanctus assertit, quod pertinet ad potestatem nempe, Qui vos audit me audit, & ea pertinere vult, ad omnia. nam tpalia magis facta sunt ob spiritualia, q̃ propter seipsa; caroque cum bonis externis facta est, vt seruiat spiritui cū bonis illis. Audiamus igitur eundē libello de vñctione chrismatis. Hoc oleo antiquitus Sacerdotes sacerabantur, & Reges, & ipsi altarium lapides delibuti spiritualem intelligi volebāt sacris mysterijs inesse pinguidinem, & sicut oleum fluitat, & humidis quibuslibet superfertur, ita excellentia sacerdotalis, & Regiæ dignitatis secundum formam Dei, & Christi, sub si omnia continens regimen & munimentū, ita afluat, quæ contemplatiuæ vitæ obtinet, & ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus Sanctus prout vult, singulis distribuit, & largitur. Hucusque sanctus, è quibus primo habemus agi hoc loco de vñctione sacerdotali; quod patet; ait enim ex hoc humore constat, descendere omnes gratiarum diuisiones, quas Spiritus sanctus, prout vult, singulis distribuit, & largitur, agit itaque de supernaturali effectu vñctionis, qui est in solo Sacerdote, siue ordine clericali: Secundò attribuit duo Sacerdoti, siue Episcopo (idem namq; ambobus character, sed Episcopo dilatatus, quo ad iurisdictionē fori exterioris) formam tenere eū Dei, & Christi; vt videamus doctrinam, quæ à Christo derivata per manus tradita est singulis: cognouimus namque Dionysium, Ignatium, & Clementem, eadem tradidisse; Nempe Episcopo formam Patris attribui, sicut etiam videbimus, attribui eidem ab Athanasio potentiam Patris. Tertio, vult ab excellentia Sacerdotalis, ac Regiæ dignitatis omnia contineri. Quarto, vult conti-

neri

neri secundum formam Dei, ex qua diximus attribui à patribus Episcopo potentiam. Pater namque, vti Pater, origo est omnium. Nam communicatur Episcopo omnis potestas, quæ conimunicatur cuilibet humanæ potestati naturali ad humanam naturam regendam, sed & præterea multo amplior. Postremò, vult sub Episcopo esse regimen, & munimen tam actiux, quam contemplatiux vitæ. Cum vero hic actiua intelligatur, vti complectitur omnes actiux vitæ partes; Episcopusq; est in statu perfectionis exercédæ in alios, necesse est, igitur habeat ex hoc ipso etiã quæcumq; alios munire possunt, atque idcirco vim militarem. Arnobius sæc-
lo Cypriani adhuc viuentis successit. Sic igitur in Psalm. 139. *Arnobius.*
Apostolo pœnitenti succurritur, qui est Episcopus Episcoporum.
& maior gradus redditur ploranti, quam sublatu est deneganti,
quod vt doceam, illud ostendo, quia nullus Apostolorum nomen pa-
storis accepit, solus enim dominus Iesus Christus dicebat, Ego sum
pastor bonus, Et iterum, Me, inquit, sequuntur oues meæ, hoc ergo
nomen Sanctum, & ipsius nominis potestatem, post Resurrectio-
nem suam Petro pœnitenti concessit, & negatus negatori suo, hanc,
quam solus habuit, potestatem, vt non solum recuperasse, quod ami-
ferat, probaretur, verum etiam multo amplius pœnitendo, quàm ne-
gando perdiderat, acquisisse. Hæc Arnobius volens Primo da-
tum Petro soli, non solum Pastoris nomen, & dignitatem, sed
etiam potestatem. sed in sacris Scripturis nomen, hoc præcipuè
refertur ad Regiam potestatem, quod habetur 1. Reg. 25. 1. Para-
lipom. 2. & 27. & 2. Paralip. 10. Item Psalm. 77. Ierem. 3. & 23. Eze-
chielis 34. Osee 4. Micheæ 5. & 7. Sophon. 2. & 3. & notant Luci-
fer Caralitanus libro de non parcendo in Deum delinquentes,
Origenes hom. 1. in Genesim. Secundò probatur, quia dicit soli
Petro datam potestatem, quam solus Christus habet. At Chri-
stus non modo spiritualium, sed etiam temporalium supremam
potestatem solus habet. si quid ergo conuenit soli Christo, quoad
potestatem, concessum Petro censebitur, nisi probetur negatum.
Arnobij tempora excepit. S. Athanasius, qui sic Oratione se-
cunda in Arianos de Christo inuncto loquens, ait, Thronus tuus
Deus in sacula seculorum, virga reëctitudinis, virga regni tui. Di-
lexisti iniustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus
tuus, oleo exultationis præ participatoribus tuis. videte Ariani, &
saltem vel hinc, cognoscite participatores Domini, ceteros omnes
Psalmistam appellasse, Et mox ostendens Episcopos, ac Sacerdo-
tes fieri Reges, ait, Et hic quidem (Christus) vngitur, non vt Deus
fiat,

S. Athana-
sius.

De iure naturali & diuino Eccl.

fiat, nam id erat: neque ut Rex efficiatur, cum iam ab aeterno regnaret, quippe qui erat imago Patris, quemadmodum ex hoc glorio ostenditur, sed pro nobis (hoc nota) quoque hoc inter caetera scriptum est. Nam reges Israelita inungendo Reges fiebant, cum antea priuati homines essent, ut Dauid, Ezechias, et Iosias, caterique alij. Hæc Sanctus volens Christum, ut hominē fuisse inunctū, tamquam Regem, ut nos efficeret, tam quoad spiritualia potissimum, quam quoad temporalia Reges, uti fuerant Dauid, Ezechias, & alij, pro nobis inquit. Rursus idem ad Serapionem Ep̃m, Sigillum porrò formam Christi sigillantis habet, eiusque participes efficiuntur, qui signantur secundum eam speciem conformati dicente Apostolo, filioli mei, quos iterum parturio, donec in vobis Christus formetur, ita porro signati consortes efficiuntur, Et mox. Constat igitur vnguentum, quo imbuti sumus, & sigillum, quo signati sumus, non esse naturæ rerum conditarum, sed filij, ob spiritum, qui in eo est, qui nos coaptat Patri. Hæc ille. Primo volens Christum, ut hominē per admirabilem inunctionem esse omnium, tam spiritualium, quam temporalium Regem. Secundo nos participare eamdem vñtionem Regiam, veluti Dauid, & Ezechias. Tertio per illam coaptari Patri, cui potentia summa attribuitur. Nam licet vngantur alij, tamen per ordinis vñtionem soli sacerdotes, atque Episcopi vnguntur, atque uti diximus, non solum bonitatis, ac scientiæ, sed etiam potentiæ diuinæ, quoad omnia regenda, cum datus fuerit vsus, ex natura diuinitus insita participes efficiuntur, ex quibus etiam videas quid sibi velint alij patres, cum scribunt Episcopos formam Patris auctoris omnium tenere.

Gregorius
Nazianze-
nus.

Athanasio succedit eadem, ætate viuens Gregorius Nazianzenus qui sic in oratione decima octaua ad ciues trepidantes alloquens Principes, ac præfectos sæculares in causa sæculari ad ipsum met Imperatorem pertinente. Quid vero vos Principes, & præfecti? Ad vos enim iam nostra se conuertit oratio. Et mox, Nam vos quoque mea potestati, meoque tribunali lex Christi subijcit. Imperium enim ipsi quoque gerimus, Addo etiam præstantius, ac perfectius, nisi oporteat spiritum carni cedere, & terrenis celestia. Hæc sanctus asserens ipsos Imperatores ipsius Imperio subiectos in causa sæculari. obseruamus enim sanctum vocabulis uti quæ spectant maxime ad sæcularia, nempe tribunalis, & Imperij. Secundo asserere in ipsa re sæculari esse Imperium Sacerdotis præstantius, ac perfectius. Nam de illa agebatur. Tertio Imperium Sacerdotis respectu sæcularis esse, ut spiritū respectu corporis, ex quo

quo sequitur Primo, vt quemadmodum si quid agit corpus præter Imperium spiritus, malè agit, ita & secularis. Secundo spiritum non modo exigere à carne, ne erret, sed præterea, vt ad culmè virtutis ascendenti seruiat, quod igitur quidam dixit spiritum carni non imperare, nisi quoties errat, viam virtutibus, ac maxime supernaturalibus interclust, & habet innumera absurda. Sic enim ieiunia non essent obseruanda, nisi cum libido vrgeret. Tertio carnis non est, vlla in re imperare, sed exequi Imperium rationis, in singulis quibusque actibus suis quantumuis naturalibus, idèdque spiritus corpori imperat, vt morti se se obijciat. quod si dicas corpus habet officium distinctum, videndi, audiendi, sentiendi, vegetandi, quod non potest, neque debet impediri à spiritu. Concedimus, verum spiritus exigit, vt quam maxime hæc ipsius Imperio subijciantur: quamobrem potest spiritus iubere, ne videam, nisi quod erit ex ipsius præscripto, subtrahit alimenta ne, caro sit iuiuium vegeta, ac potius mortem subiri volet, quàm comedi in opprobriū diuinæ legis idolis immolata, vel aliud perpetrari indignum Christiano, sic igitur, auferet vim vegetatiuam. Quarto obseruemus ab eodem sancto comparari seculare Imperium terrenis, & Ecclesiasticum celestibus. Sed omnia terrena, que generantur, ac mouentur essentialiter dependent, quo ad potestatem motus ac generationis à cœlesti motu, qui si cessaret, nihil in terris posset moueri, aut gigni. Sic igitur potestas secularis nihil potest mouere, aut efficere absque Ecclesiastica potestate, & re vera ita est; nihil enim iure naturali, ac diuino fieri potest, nisi ordinetur in Deum, & quatenus in hunc, vel ex virtute actus, vel agentis particularis, vel vniuersalis, ordinatur eatenus iure naturali, ac diuino fieri aliquid potest. Ordinare autem pertinet ad patrem luminum per Filium splendorem paternæ gloriæ, humanitatemque illi in eadem hypostasi, ex qua Filius est, coniunctam, configuratosque eidem potentæ paternæ supernaturaliter ab eodem Filio Sacerdotes. Nazianzeni seculo vixit S. Ambrosius, qui in epistola prima ad Corinthios cap. i. ita scribit, *Omnia namque vestra sunt, siue Paulus, siue Apollo, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue præsentia, siue futura, omnia vestra, vos autem Christi, Christus autem Dei, postquam dixit Paulus, & Cepham esse Christianorum, quia ministri sunt in Christo, sicut & Christus de se dixit, Lucæ 22. Sum in medio vestrum, non vt minister, sed vt ministrare, adiecit mundus vtique noster est, sed vt de illo secundum Dei voluntatem sentiamus.* Et mox

S. Ambrosius.

De iure naturali & diuino Eccl.

explicat quomodo intelligantur omnia vestra, *Quomodo hæc, ait, iudicio nostro concessa sunt, & subiecta, ita & nos Christo subijciamur.* Hæc Sanctus. Volens omnia subiecta Ecclesiæ (Nam veluti vniuersos Christianos alloquitur Corinthios) sicut Ecclesia Christo, & Christus Patri. Rursus idem 1. Corin. 6. explicans illa, si Angelos iudicabimus, quanto magis secularia, *Hoc est, ait, non est ique indigni ij, qui ipsum mundum iudicaturi sunt, ea iudicare, que mundi.* Et post, *Quia ergo sunt, inquit, sapientes fratres, aliqui horum eligantur ad iudicandum; quorum iudicio iudicetur mundus, magnus enim pudor est, si inter eos, qui dicuntur Deum cognouisse, non inueniatur, qui examinare possit negocia iuxta ius Euangelicum.* Ideo autem fratrem eligendum Iudicem dicit, quia adhuc Rector Ecclesiæ illorum non erat ordinatus. Ita Sanctus. E quibus primo colligimus mundum, cunctaque Ecclesiæ subiecta esse, vt Christus Patri, neque potest dici, asseri mundum subiectum Ecclesiæ, sicut & quibuslibet hominibus, neque enim conueniret interpretatio verbis Apostoli, qui supra dixit humanam sapientiam despici à Deo, deinde subiicit, omnia namque vestra sunt, idest Ecclesiastico iudicio subiecta, potestatique illius iuridicæ, quod falli non possit. Secundo habemus idcirco ab Ecclesiasticis Rectoribus Ecclesiarum, siue Episcopis Apostolorum successoribus cuncta iudicanda, quia iudicabunt Angelos. Non est igitur alia ratio, ex qua Paulus necessario concludat, & concludi pateat, ab Episcopis omnia iudicanda, nisi illa, quod ipsi ex natura sui status Apostolici Dæmonas iudicabunt, atque ita iudicabunt, vt ab omni terrenorum dominatu pellant, vt sciamus terrena cuncta Ecclesiasticæ potestati subiecta. Tertio vult Sanctus omnia iudicanda iuxta ius Euangelicum, idest leges ab Ecclesiasticis iudicatas esse Euangelio conformes, iuxta quas Iurisconsulti decernunt. Quarto, tum demum vult eligendos esse à Christianis iudices secularium rerum, cum deest ijs Rector, siue Episcopus: nullus namq; tunc Corinthiis erat Rector. Hæc sanctus cætera lib. 5.

S. Hieronymus S. Hieronymus S. Ambrosium sequitur, qui sic in Isaia cap. 60. In illud *gens enim, & regnum, quod non seruiert tibi peribit, gentes autem & Reges earum, qui seruire Ecclesiæ noluerint bonam, & utilem scrututem, vt in Apostolicam transferantur dignitatem, peribunt.* Et mox, explicans illa Isaia, qui iam dixerat Reges perituros, & alios eorum loco substituendos, & indicans, qui saturi sint, *Ponam visitationem tuam pacem, & Propositos tuos iustitiam, scriptura Sancta, ait, admiranda maiestas, quod Principes futuras Eccle-*

S. Hiero-
nymus.

Ecclesia nominauit Episcopos, nam sic transtulere etiam septuaginta. Et sequenti capite interpretans alia, Vos autem Sacerdotes Dei vocabimini ministri Dei nostri, dicitur vobis; fortitudinem gentium comedetis, in gloria earum superbietis, non ea inquit, superbia, quæ in vitio est, cui Deus resistit, vt humilibus det gratiam, sed ea, quæ pro potentia, & gloria accipitur, vnde & Moysi cornuta facies erat, qui dicere poterat, in te inimicos nostros ventilabimus cornu, & pro superbia gloria interpretatus est Aquila, purpura vestiemini, vt insignis regij decoris ostenderet. Hæc ille. Primo volens, ita seruituros Ecclesiæ Reges, ex Isaia prædictionibus, vt in Apostolicam transferantur dignitatem, idest Episcopis Apostolorum successoribus sint seruorū loco. Secundo Episcopos fore Ecclesiarum Principes loco Regum, qui ob contumaciā peribunt, & ita locum hunc Irenæus, vt supra vidimus, interpretatur, vt Episcopi iudicent cuncta exemplo Moysis, & Samuelis. Tertio, vult fortitudinem gentium, siue potentiam dādam Sacerdotibus. Quarto Regia purpura simul cum potestate Regia vestiendos, consentiunt hæc cum ijs, quæ supra adduximus de Corona communi sponsæ, & sponsi. Successit his inter alios Chrysostomus, qui sic lib. 3. de Sacerdotio, Sacerdotium ipsum in terra quidem peragitur, sed in rerum celestium classem ordinemque referendum est, atque id perquam meritò, quippe non mortalis quispiam, non Angelus, non Archangelus, non alia quacvis creata potentia, sed Deus ipse ordinem huiusmodi disposuit, Et mox. Etenim, qui terram incolunt, atque in ea versantur, ijs commissum est, vt ea, quæ in cælis sunt, dispensent, ijs datum est, vt potestatem habeant, quam Deus optimus, neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit. Et deus. Pater omnifariam Filio potestatem dedit. Ceterum video ipsam eandem omnifariam à Filio illis (Sacerdotibus) traditam. Nam quasi in cælum translati, ac supra humanam naturam positi, atque nostris ab affectibus exempti, sic illi ad principatum istum perducti sunt. Hæc Sanctus. E quibus notamus. Primum illam eandem omnifariam potestatem, quam Pater Filio dedit, datam fuisse à Filio Sacerdotibus. At Deus dedit Filio omnem potestatem in Cælo & in terra, in temporalibus, ac spiritualibus. Ita vt nihil in terris fieri possit absque eius vel iussu, vel permisso. Secundo Sacerdotes esse supra humanam naturam positos, atque in cælum translatos, quibus, & superioribus verbis indicat Sanctus diem, quo Christus Ascensurus in Cælum dixit Matthæi cap. vltimo. Data est mihi omnis potestas in Cælo, & in

S. Chryso-
stomus.

terra.

De iure naturali & diuino Eccl.

terra. Eunt ergo docete omnes gentes. Rursus idem plenius libro aduersus Gentiles, explicans factum sancti Babyle aduersus Philippum Imperatorem, vt fusius à nobis aperitur libro quinto. Futurorum enim posita, & Sacerdotum, & Regum animos, bonum, quidem demisit, illorum autem extulit planum faciens, terram, & eorum, quae in terra fiunt, curam, & praefecturam verius residere penes Sacerdotem, quam penes eum, qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est; necnon oportere de potestatis huius amplitudine Sacerdotem nihil detrabere, sed hominem potius exuere, quam auctoritatem huic principatui superni à Deo attributam deponere. Hucusque Sanctus. E quibus colligimus. Primo terram, & eorum, quae in terra fiunt, curam, & praefecturam verius residere penes Sacerdotem, quam Imperatorem. Secundo non agi ab ipso de rebus spiritualibus, ait enim terram tum curam, tum praefecturam. Tertio constat hoc; nam spiritualium cura nulla est penes Imperatorem, & tamen ait, curam terrae penes Imperatorem residere, sed verius penes Sacerdotem. Similiter alibi Sanctus ait, Petrum constitutum super omnia Dei bona. Chrysostomo aequalis fuit sanctus Epiphanius, qui sic haeret. 19. *Thronus igitur David, & regia sedes est Sacerdotium in sancta Ecclesia*, quam dignitatem Regiam, simulque Pontificiam simul coniunctam largitus est Dominus sanctae Ecclesiae suae, translatò in eam throno David non deficiente in aeternum, illic enim per successionem durauit thronus David, vsque ad ipsum Christum non deficientibus Principibus ex Iuda; donec venit, cui restabant, quae reseruantur ipsi, & ipse expectatio gentium. desuerunt enim in Christi aduentu Principes per successionem ex Iuda, qui vsque ad Christum praesiderunt. intercidit enim ordo, & cessauit, quando ipse natus est in Bethleem Iuda tempore Alexandri, qui erat de genere Sacerdotali & Regio; à quo Alexandro intercidit haec fors à temporibus ipsius, & Salome, quam etiam Alexandram appellant in temporibus Herodis Regis, & Augusti Romanorum Imperatoris. Hic Alexander vnus ex vnclis, & Praesidibus existens etiam diadema sibi ipsi imposuit. coniunctis enim duobus tribubus Regia, ac Sacerdotali Iuda, inquam, & Aaron, & tota tribu Leui, sic Reges, & Sacerdotes fiebant. nihil enim ex verbis Sanctae Scriptura aberrauit. Tunc vero Rex alienigena, & non amplius Herodes, & non amplius successores David diadema imponebant, translapsa Regia sede in Christo ad Ecclesiam. Et mox. Non enim venit (Christus) vt Regni progressum acciperet, qui semper regnat

S. Epiphanius,

regnat largitus est autem sub se constitutis regnum, ut ne diceretur à parvis ad maiora procedere. Manet autem thronus eius; & regni eius non erit finis, & sedet supra thronum David, ita ut regnum David una cum Pontificatu transtulerit, ac largitus sit servis suis, hoc est Pontificibus Catholica Ecclesia. Ita Epiphanius primò, nos docens in Christum fuisse translatum thronum Davidis, de quo prædictum fuerat, ut imperaret toti orbi, ut psal. 2. & alibi passim; translatum vero fuisse à Deo ex diuina promissione, quod esset de semine David, licet non propinquior ijs, qui regium ius ex hereditate habebant; hunc vero translatum fuisse, una cum sacerdotali potestate in Episcopos Ecclesie Sanctæ. Mēs S. Epiphaniij nihil habet dubitationis, vel potius, nihil non clarissimè habet. Epiphanium sequetur Cyrillus Patriarcha Alexandrinus, qui sic in libro Thesauri. Sicut Christus accepit à patre, sceptrum Ecclesie gentium Dux ex Israel egrediens super omnem principatum, & potestatem, super omne quodcumque est, ut ei cuncta currentur; sic & Petro, & eius successoribus plenissime commisit, & nulli alij, quàm Petro Christus, quod suum est plenum, sed ipsi soli dedit. Et rursus. Pedes Christi humanitas est, scilicet ipse homo, cui tota Trinitas plenissimam dedit potestatem, quem unus trium assumpsit in unitatem persone, transuexit ad potestatem super omnem Principatum, & potestatem, ut adoret cum omnes Angeli Dei, quem principatum totum, & potestatem dimisit per Sacramentum Petro & Ecclesie eius. Hactenus Patriarcha Alexandrinus. Primò asserens Christo datum sceptrum Ecclesie gentium, veluti egresso Iudici ex Israel super omnem principatum, potestatem, & quodcumque est, ut ei nō modo homines, sed etiam cuncta currentur. Manifeste aperiens se loqui ex illo Iacob oraculo pertinente ad tribum Iudæ, Non auferatur sceptrum de Iudæ, & Dux de femore eius, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium, quod apparet ex ijs verbis. Sceptrum gentium Dux ex Israel, quod sanè oraculum totū pertinet ad Regiā potestatem, seiunctā à sacerdotali. Secundo, ut clarius aperiatur, ait, Datam Christo potestatem super omne, quodcumque est, ut ei cuncta currentur: atque, ita, non modo spiritualia, sed etiam temporalia, quæcunque, Omne quodcumque est, inquit, & mox, cuncta currentur. Tercio vult hoc totum plenum, plenissime datum Petro, ac successoribus eius, neque satis igitur habuit dixisse, Totum. Sed adiecit primo, plenum, secundo adiecit plenissime. Quarto, vult Sanctus, Christum trans-

S. Cyrillus

uectum,

De iure naturali & diuino Eccl.

S. Augusti
nus.

uectum, propter coniunctionem hypostaticam, Super omnem principatum, & potestatem, ut adorent eum omnes Angeli, Vultque hunc principatum, & potestatem totam, dimissam Petro, & Ecclesie eius per Sacramentum, propter coniunctionem, scilicet corporis Ecclesie cum corpore Christi per Eucharistie Sacramentum, quod supra est a nobis commemoratum. Cyrillum sequitur S. Augustinus homilia secunda in Apocalypsim prope finem in illa verba, *Qui vincit, & qui seruat opera mea usque in finem. Dabo ei potestatem super gentes, & pascet eas in virga ferrea, & ut eas signuli comminuentur, sicut, & ego accepi a Patre meo*, Quo loco spiritus alloquitur Angelos, vel Episcopos Ecclesiarum, quod circa non pertinent illa verba ad priuatos, ut recte interpretatur idem Sanctus, ac subiicit, *In Christo habet Ecclesia hanc potestatem, sicut dicit Apostolus, cum illo omnia nobis donauit. Virgam ferream, dicit propter iustitie rigorem, & de ipsa virga corriguntur boni, confringuntur mali*. Ex his habemus primo, a Christo ipso dici, a se dari virgam ferream ad regendas gentes illi Ecclesie, quae seruat verba Christi, darique eodem modo, quo accepit ipse a Patre. Igitur, dempta excellentie potestate, habet Ecclesia hac potestatem, Nam seruat ipsa Christi verba, quod si qua singularis non seruat, ut in Oriente videmus, nil prorsus habebit. Secundo omnia cum Christo donata, fuisse Ecclesie a Deo. Sic igitur, & virga ferrea, qua gentes reguntur, & ipsa vis compulsiua est data. probantur haec esse manifestissimis euertis, de quibus libris de Ruinis gentium, & ad finem sexti huius. semper enim quaecumque gens maxime pia fuit, maxime sub Imperium suum misit alias gentes: contra accidit repugnantibus Ecclesiasticae potestati. Rursus idem homilia 50. de utilitate credendi, *Vntus erat David vnessione venerabili, qua regale Sacerdotium presigurabatur Ecclesia, & psal. 103. Petrus, ut sequeretur Dominum, cum piscator esset, quid potuit dimittere? vel frater eius Andreas, & Iacobus, & Ioannes filij Zebedae, etiam ipsi piscatores? & tamen quid dixerunt? Ecce reliquimus omnia, & secuti sumus te. Non eis, dixit dominus, oblitus es paupertatem tuam, quid dimisisti, ut totum mundum acciperes? multum dimisit fratres mei, multum dimisit, quid non solum dimisit, quid quid habebat, sed etiam quidquid habere cupiebat, quis enim pauper non turgescit in spe saculi huius? quis non quotidie cupit augere, quod habet? ibat in immensum, accepit modum, & nihil dimissum est. prorsus totum mundum accepit Petrus, quasi nihil habentes, & omnia possidentes, Haec Sanctus docens nos Primo dimissa a Pe-*

ad Petro cuncta temporalia mundi, quatenus ab ipso priuatam personam gerente possideri, & haberi poterant, data illi fuisse a Christo omnia temporalia mundi, quatenus ab ipso publicam gerente possideri, & haberi, si ius ipsum naturale, ac diuinum spectemus, poterant. Secundo reddita fuisse Petro illa ipsa, quæ demiserat idest eandem functionem recipientia in genere suo, siue eiusdem generis, ac functionis. Nam quæcumque piscator ille pergebat, deducebatur cum magno honore alienis impensis, ac veluti Deus honorabatur, ita vt Hierosolymis ex præscripto ipsius, & opibus ad pedes eius proiectis hominum multa millia pascerentur, & verè ad ipsum cuncta spectarent dominij cuiusdam Regij, ac paterni iure. Augustinum sequitur S. Paulinus, qui post S. Augustini obitum captiuus in Africa fuit. Sic igitur ille ad Cytherium scribens.

*Habes & illud, ventris è fructu tui,
In sedibus ponam tuis;
Qui sermo David quamlibet Christum sonet:
In Christo & illis concinit,
Qui Christiani corporis collegio
In sede ponuntur Dei.*

Hæc S. Paulinus, volens Regiam Davidis potestatem pertinere ad Episcopos, vt supra è S. Epiphanio latè expendebamus. ætatem horum excepit Cassiodorus Senator quod è quarta Epistola libri primi variarum ac certis historiarum monumentis, quæ non est opus, afferre, constat. Sic verò hic, cum creatus esset Præfectus prætorio lib. 12. ad Ioannem Papam.

Nolite in me tantum reycere ciuitatis illius curam; quæ potius vestra laude secura est. Vos enim speculatores Christiano populo præsidetis; vos Patris nomine vniuersa diligitis. securitas ergo plebis ad vestram respicit famam, cui diuinitus commissæ est custodia. quapropter nos decet custodire aliqua, sed vos omnia, pascitis quidem spiritualiter commissam vobis gregem; Tamen nec ista potestis negligere, quæ corporis videntur substantiam continere. Nam sicut homo constat ex dualitate; Ita boni patris est, utraque re fouere; Et mox. Sum quidem Iudex palatinus, sed vester non desino esse discipulus, Nam tunc ista recte gerimus, si à vestris regulis minime recedamus, Hæc Senator. è quibus colligimus primo, Pontificis esse, non spiritualia modo, sed etiam temporalia custodire; de temporalibus loquitur his verbis Cassiodorus, nã

De iure naturali & diuino Eccl.

cum dicit, à se custodiri aliqua, à Pontifice omnia, Necessè est verbum (omnia) referatur ad temporalia, sicut & aliqua. Alioquin ineptè loqueretur. Secundo Pontificem non posse, etiam si velit, negligere temporalia. Tertio sequi hoc necessario, ex ipsa humana natura. Homo enim per se est vnum, qui rectè consulit igitur animæ, necessario consulit corpori, & vicissim. Postremo tum rectè administrari secularia, cum iuxta Ecclesiasticas regulas, vel leges ab ipsis approbatas administrantur.

Viuentè adhuc Calsiodoro, viuebat Gregorius Magnus, qui sic in Psalm. 4. Penitentialem vers. *Vigilauit, & factus sum, sicut pascua solitarius in tecto*, Exclamans aduersus Imperatorem Mauritium, ac cæteros libertatis Ecclesiasticæ violatores, *Sponsam Christi captiuam cupit adducere, & passionis Dominicæ Sacramentum ausu temerario contendit euacuare: Ecclesiam quippè quam suis sanguinis precio redemptam, Saluator noster voluit esse liberam, hanc iste potestatis Regiæ iura transcendens facere conatur ancillam. quanto melius foret, sibi Dominam suam esse agnoscere; eique religiosorum Principum exemplo deuotionis obsequium exhibere, nec contra Deum factum extendere dominationis, à quo suae dominium accepit potestatis. ipse enim est, qui ait, per me Reges regnant. Et mox. In tantum autem suae temeritatem extendit vesaniae, vt caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam, sibi vendicet, & in dominam gentium terrenae ius potestatis exerceat.* Hæc Sanctus, è quibus Primo colligimus Ecclesiam esse Imperatorum dominam, neq; dicas esse in Episcopatibus, vt enim cætera mittamus, eò loco agit Gregorius de Imperatore, vt Imperatore, qui tamquam talis Ecclesiæ sibi iura vendicare audebat, Imperator verò, uti Imperator, non habet nisi Imperium, cuius domina Ecclesia esse possit: & Mauritius. haud negabat se Ecclesiæ in spiritualibus subiectum, Catholicusque maxime erat, neque item dicas Imperium subiici Ecclesiæ, cum pro tuenda Christi fide, aut virtutibus militatur; Mauritius namque, & pro Christi fide, & virtutibus alioquin militabat, neque adhuc dicas, in hoc non agnoscebant dominam, quod eius iura vsurpabat; Gregorius enim dicit, non modo Ecclesiam liberam agnoscebam, sed præterea Dominam. Secundo colligimus Ecclesiæ dominium non aliud esse, nisi Dei dominium, à quo sunt omnia dominia. Clare enim S. Gregorius ait, extendere in Ecclesiam suum dominium, nihil aliud esse nisi extendere dominium in Deum, à quo sunt omnium dominia. Tertio scribit Ecclesiam

siam esse dominam gentium; sed Ecclesia non potest dici domina spiritualium, sed ministra, ac dispensatrix. quod si dicas esse dominam dispensationis. Respondemus, tunc non erat domina gentium. Rursus patet; vnde hoc desumptum sit à Sancto, nempe è threnis Ieremix, in quibus agitur de regno temporali Hierusalem subuerso.

Post hæc in multis Toletanis, & Hispanicis Conciliis apparet, Toletana.
omnia tam Regia, quam cuiuslibet secularis potestatis, omnino disponenda ex auctoritate Episcoporum, recitamus illa libro sexto cap. 14.

Cum verò de auctoritate Pontificis Hormisdæ ab Archiepiscopo Rhemeni cõferretur unicuique Francorum Regum Galliarum regnum, quod eodem capite aperitur; Zacharias misso Bonifacio Archiepiscopo Maguntino, & coacto Episcoporum Concilio, re tota maturè perpensa, & examinata, transtulit illud à Chilperico stupido viuente in Pipinum Caroli Martelli filium. de qua actione suo loco dicetur.

Angelomus vixit hoc sæculo, qui sic libri Regum primi cap. 2. Angelo-
mus.
Per Imperium, quod à Patre Filius accepit, specialiter Ecclesia, tantummodo designatur, de quo per Psalmistam Pater loquitur dicens: Possula à me, & dabo tibi gentes in hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terrae; cuius terminos indicat, sicut superius dictum est, Dominus iudicabit fines terrae. Pater non iudicat quemquam, inquit, in Euangelio, sed omne iudicium dedit Filio, & illud, potestatem dedit ei facere iudicium quia Filius hominis est; de quo etiam alibi ipse Filius dicit, ego autem constitutus sum ab eo super Sion montem sanctum eius, de quo etiam Imperio subnectis dicens, & sublimabis cornu Christi sui, hoc ad corpus eius, quod est Ecclesia referri omnes volunt, omnes quippe vnctos eius Chrismate, rectè Christos possumus dicere; quod tamen totum cum suo capite, corpus vnus est Christus: cuius Christi regnum, idest corporis sui, ipse Filius sublimauit, quando ubique dilatavit, & in fide firmiter stabilivit, & regna mundi confragit, & superari ea fecit, iuxta quod per Psalmistam ait, & omnia cornua peccatorum confringam, idest regna, & exultabuntur cornua iusti, idest populi electi. Ex his Angelomi verbis colligimus, illud ipsum Imperium, quod Christo Deus dedit, esse ipsammet Ecclesiam. Secundo cornu Christi, esse ipsius corpus, idest, Ecclesiam. Tertio propterea Christianos, omnes esse Christos, idest vnctos, ac Reges, quia participant cuncti Christiani, hanc

De iure naturali & diuino Eccl.

Regiam potestatem in Ecclesia pro modo suo. Idcirco, aiebat S. Gregorius epistola ad Phocam Christianis imperari, vt liberis modo consultiuo, & ciuili, cæteris modo despotico, & herili. Quocirca, qui in Ecclesia Dei primas tenent, vt Clerici, Sacerdotes, Episcopi, Pontifex summus omnium maximè participant hanc potestatem. Quarto, extrà hanc potestatem non esse alià: potestas namque omnis, & iudicium, gentes, ac termini totius terræ, cuncta hæc Filio, vt homini data sunt. Gentes igitur extræ iura habent, quia Christus, & Ecclesia volunt eas habere. Postremo esse idem Christi regnum, quod Ecclesiæ regnum, vel populi electi, à quo cuncta regna aduersantia conterantur, suffragatur Angelomo, & his, quæ dicta sunt.

Rabanus.

Rabanus Maurus de institutione Clericorum capite tertio. *Quod vero detonso superius capite, inferius circuli corona describitur, Sacerdotium, regnūq; Ecclesia in eis, vt existimo, figuratur. Tiara enim apud veteres constituebatur in capite Sacerdotum, hæc ex bysso confecta rotunda erat, & hoc significatur in parte capitis, tonsura: corona autem aurea latitudo est circuli, quæ Regum capita cingit. Vtrumque signum exprimitur in capite Clericorum, vt impletur etiam corporis quadam similitudine, quod scriptum est, Petro Apostolo dicente, vos estis regule Sacerdotū.*

Anselmus.

Sæculum Rabani secutus est S. Anselmus, qui 1. ad Corinth. 3. Interpretans illa Apostoli verba omnia vestra sunt, vos Christi, Christus autem Dei, *Omnia enim, inquit, Quaecumque sunt, vestra sunt ad possidendum, sed vos estis Christi possessio, non hominis: vt quomodo omnia iudicio vestro concessa sunt, & subiecta, sic & vos Christo subiiciamini.* Et mox. *Cur ergo ad iniuriam Christi de hominibus speratis, cum ipse vobis, & homines, & omnia subiecerit, vt illi subiiciamini?* Hæc Sanctus. Primo volens Ecclesiæ data & subiecta. (Nam tamquam membra Ecclesiæ Corinthios alloquitur) quæcumque sunt in terris ad possidendum, & iudicandum. Secundo subiectos esse illi homines. eadem tradit Sanctus cap. 2. Apocalypsis, prope finem.

Otho Frisingensis.

Anselmi ætate Otho Frisingensis excepit, qui sic libri 6. cap. 36. *Romanum Imperium ferro in Daniele comparatum pedes ex parte ferreos, ex parte fictiles habuit, donec à lapide præciso de monte sine manibus est excisum, quæ Ecclesiam capitis sui corpus sine carnali commixtione ex Spiritu Sancto conceptum ex Virgine natum, ipsam quoque sine humana operatione, & ex spiritu, & aqua regeneratum dixerim; quæ Virgo speciosa, quia sine macula in-*

nouum

nouum hominem, tamquam iuuenicula regenerata, ideoque sine ruga, sic quotidie virgo manens nouum, ac speciosum parit populum; sicut mater eius virgo manens, contra legem naturae nouum, ac speciosum edidit partum, sic de virginitate gaudens, vt tamen sterilis non maneat. Hoc nimirum regnum circa finem suum, quem pedes significant, ferreum propter Martem, fictile propter conditionem, in ea parte, quae infirmior fuit percussit, dum Regem orbis, non tamquam orbis Dominum vereri, sed tamquam de limo per humanam conditionem factum fictilem gladio anathematis (signat Henricum Tertium) ferire decuit: ipsa vero, qua antea parua fuit, & humilis, in quantum montem exereuerit, ab omnibus iam videri potest. Hæc Otho volens Ecclesiam significatam lapide illo Danielis, qui totam terram regnaque complectens, & continens occupauit.

Concludet antiquorum Patrum, Doctorumq; dicta ab Aposto-
licis temporibus temporū seruato ordine deducta S. Bernardus,
lib. 3. cap. 8. ad Eug. cuius verba referimus cō reiciimus lectorē: ex
ijs certē habemus. Primò gladium bellicum ex ipsis Christi ver-
bis esse Ecclesiæ, Pontificisque summi. Secundò, sic esse huius ma-
gis, quam Imperatoris, vt è vagina educendus sit simul atque an-
nuerit Pontifex: sed cū vult Imperator educi, sit huius expectan-
da iussio. Tertio, nisi gladius sic Ecclesiæ foret, Ecclesia non ha-
beret, quod ipsi est satis, siue sibi sufficiens. Postremo quoties est
educendus, Primò Sacerdotis, deinde militis est manu educendus.
Alia verba eiusdem Sancti, adducuntur initio tertij libri, quibus
ita alloquitur Eugenium *Tu es primatu Abel, gubernatu Noe, pa-
triarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, au-
thoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vntione
Christus.* Alia sunt eiusdem epist. 243. ad Conradum Romanorum
Regem, *Nonne vt Apostolica Sedes, Ita & Roma caput Imperij
esset* omnium pulcherrimum, simulque euidentissimum sancti
Bernardi est illud testimonium sermone ad Pastores in synodo
congregatos in fine. *Si tantum faceretis iudicium, neque aliquod
haberetis dominium, iudices tantum essetis, non iustificatores; &
ideo iustitiam facere non possetis. propter hoc, qui dedit vobis iudi-
cium, dedit & dominium, vt prædixit Propheta, iudicabunt na-
tiones, & dominabuntur populis. duplex est dominium Prelato-
rum; habent enim clauēs Ecclesiæ, quibus claudunt, & nemo ape-
rit; aperiri, & nemo claudit; habent & regalia, quia Domini
sunt vrbiū, & oppidorū; nec solum Episcopatus sed & consula-*

S. Bernar-
dus.

De iure naturali & diuino Eccl.

tus habent; ut meritò eis dicatur, quid ultra debui facere, & non feci. Hæc sanctus Bernardus, quem citant contrariæ sententiæ assertores, quasi sentiat cum ipsis. An id verum sit, iudicent lectores. & aduertamus. Nam S. Bernardus hac de causâ Episcopis ait esse hanc potestatem, quia scriptum sit à Propheta, Sap. cap. 3. *Indicabunt nationes, & dominabuntur populis*. Secundo, quia datum sit hoc eis à Christo, idcirco subiicit. Primo, *Quid ultra debui facere*. Secundò, *Qui dedit iudiciũ*. Tertio, *Habent clauẽs, quibus claudũt*. Hæc dico, ne quis existimet verba sancti Bernardi id velle, quasi aliunde habeant epi vlla Regalia, quam iure naturali, ac diuino.

Recensentur Doctores Scholastici, qui vsque ad ætatem nostram è manu in manam tradiderunt eandem doctrinam. Cap. XIII.

VEADMODVM sæpè aperimus supernaturalem potestatem, quæ in sola est Ecclesia, fuitque semper ab ortu mundi, Angelorumque creatione, cunctis temporalibus dominatam, vidimusque omnium Sanctorum Theologorumque vsque ad sanctum Bernardum ab ipsa ætate Apostolorum deductam perenni successione in idem consentientem sententiam, sic reliquum videtur esse, ut inspiciamus, quæ nam sit Scholasticorum, Canonistarum, Iurisperitorumque doctrina. viuente Sancto Bernardo floruit Hugo de Sancto Victore cognomento Magister ex ordine Canonicorum Regularium, natione Saxo, cuius ætate Scholastici maxime florere ceperunt. Sic igitur ille, in 3. parte operum, lib. 2. de Sacramētis, parte 2. cap. 4. *Quanto autem vita spiritalis dignior est, quàm terrena; & spiritus, quàm corpus; tanto spiritalis potestas terrenam, siue sacularem potestatem, honore, ac dignitate precedit. Nam spiritalis potestas terrenam potestatem, & instituere habet, ut sit, & iudicare habet, si bona non fuerit; ipsa vero à Deo primum instituta est, & cum deuiat, à Solo Deo iudicari potest, sicut scriptum est, spiritalis dyudicat omnia, & ipse à nemine diiudicatur. Quod autem spiritalis potestas, (quantum ad diuinam institutionem) & prior sit tempore, ac maior dignitate, in illo antiquo veteris instrumenti populo manifestum est.*

*fit declaratur: ubi primum à Deo Sacerdotium institutum est, po-
 stea vero per sacerdotium (iubente Deo) Regalis potestas ordi-
 nata, Sequitur Hugonis ætatem Alexander Halensis ex ordi-
 ne Sancti Francisci Anglus cognomento irrefragabilis, qui sic
 parte 3. Summæ q. 48. membro 1. art. 3. §. 2. in resolutione. Re-
 spondeo, inquit, secundum Hugonem de Sancto Victore, spiritualis
 potestas terrenam potestatem instituere habet, ut sit, & iudi-
 care habet, si bona non fuerit. Ipsa vero à Deo primum instituta
 est, & cum deuiat, à solo Deo iudicari potest, sicut scriptum est, Spi-
 ritualis diiudicat omnia, & à nemine iudicatur. Inde est, quod
 summa potestas Sacerdotalis, qualis est in summo Pontifice, non po-
 test ab homine iudicari, sed habet de omnibus iudicare, & de perso-
 nis, quæ vita spirituali deputata sunt, ut uniuersaliter sunt omnes
 personæ Ecclesiasticae, & de personis, quæ ad uitam terrenam depu-
 tata sunt, Hæc illi, apertè decernentes temporalium potestatem
 pendere essentialiter ab Ecclesiastica potestate, spiritualis, inqui-
 unt potestas, terrenam habet instituere, ut sit. Hos S. Thomas se-
 quitur ex ordine S. Dominici doctor Angelicus, qui sic libro de
 regimine Principum 3. cap. 8. opus. 20. Recipit, ait S. Thomas
 diuisionem dominium quadrimenbrè ex eadem causa, & ratione,
 quia quoddam est Sacerdotale, & Regale similiter, aliud est Re-
 gale solū, sub quo Imperiale sumitur, & sic de alijs, ut infra patebit.
 Tertium vero Politicum, quartum autem æconomicum. Primum
 autem ceteris antefertur multiplici via, sed præcipua sumitur ex
 institutione diuina, uidelicet Christi (Audi hoc esse iuris diuini)
 cum enim eidem secundum suam humanitatem omnis sit collata
 potestas, patet in Matthæi cap. 16. Diclām potestatem suo commu-
 nicauit Vicario, cum dixit, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & su-
 per banc petram, adificabo Ecclesiam meam; & tibi dabo clauēs
 regni cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit liga-
 tum & in cælis. ubi quatuor ponuntur clausula omnes significa-
 tiuæ dominij Petri, suorumque successorum super omnes fideles,
 & propter quas merito summus Pontifex Romanus, Episcopus di-
 ci potest, Rex, & Sacerdos. Signum Domini Noster Iesus Chri-
 stus sic appellatur, ut Augustinus probat 17. de ciuitate Dei, non
 videtur incongruum, suum sic vocare successorem circumscriptis
 rationibus, quæ possent adduci, quia satis est clarum, sed redun-
 dum est ad clausulas iam dictas. Quarum una sumitur ex no-
 minis iam dicti magnitudine; Secunda vero ex dominij fortitudi-
 ne; Tertia autem ex dominij amplitudine; Quarta ex dominij*

De iure naturali & diuino Eccl.

plenitudine. Primam igitur partem præfatam, accipimus cum Dominus dicit, Ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram, edificabo Ecclesiam meam. In hoc nomine, ut Sacri expouunt Doctores, sicut Hilarius, & Augustinus, Dominus potentiam Petri insinuauit, quia petra, quæ est Christus, ut dicit Apostolus, cuius confessionem Petrus præmiserat, Petrus est appellatur, ut secundum etiam quandam participationem nomen acquirat, & potestatem, & audire mereatur, & super hanc petram, edificabo Ecclesiam meam, quasi totum dominium inter fideles ex Petro dependeat, & eius successore. Secunda vero clausula dominij importat fortitudinem, quod significat verbum, quod sequitur. Et porte inferi non praualebunt aduersus eam; quæ sunt curiæ Tyrannorum, & persecutorum Ecclesiæ, ut doctores sacri, ibidem tradunt, sic dictæ, quod sunt causæ omnium peccatorum intra Ecclesiam militantem. Ad tales enim Principes omnes secularati recurrunt, ut accidit in curia Federici, & Corradini, & Manfredi; sed tales non prauauerunt aduersus Ecclesiam Romanam, Immo omnes mala morte extirpati sunt, ut dicitur in libro Sapientie 3. capite. Nationes iniquæ datæ sunt consummationi. Dominij vero amplitudo ostenditur, cum subiungit Dominus, & tibi dabo clauēs regni cælorum, In hoc enim insinuatur nobis potestas Petri, & successorum suorum, quæ se extendit ad totam Ecclesiam Sanctam militantem, & triumphantem, quæ per regnum cælorum designantur, & quæ clauduntur clauibus Petri. Sed dominij plenitudo ostenditur, cum ultimo dicitur, & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum in cælis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in cælis. Cum enim summus Pontifex sit caput in corpore mystico omnium fidelium Christi, & à capite sit omnis motus, & sensus in corpore vero, Sic erit in proposito, propter quod oportet dicere, in summo Pontifice; esse plenitudinem omnium gratiarum, quia ipse solus confert plenam Indulgentiam omnium peccatorum, ut competat sibi, quod de primo Principe ad nos dicimur, quia de plenitudine eius nos omnes accepimus, Quod si dicatur, ad solam referri spirituales potestatem, hoc esse non potest, quia corporale, & temporale, ex spirituali, & perpetuo dependet; sicut corporis operatio ex uirtute animæ: sicut ergo corpus per animam habet esse, uirtutem, & operationem, ut ex uerbis Philosophi, & Augustini de immortalitate animæ patet, ita & temporalium iurisdictionum Principum, per spirituales Petri, & successorum eius. Rursus idem 2, 2. q. 40. art.

2. ad 3. Omnis potentia, uel ars, uel uirtus ad quam pertinet finis, habet disponere de ijs, quæ sunt ad finem, bella autem carnalia in populo fidei sunt referenda, sicut ad finem, ad bonum spirituale diuinum, cui Clerici deputantur; & ideo ad Ecclesiasticos pertinet disponere, & indicare alios ad bellanda bella iussa. Nam non interdicitur eis bellare, quia peccatum, sed quia tale exercitium personarum eorum non congruit. Hæc sanctus, volens in uniuersum, pertinere ad Ecclesiasticos decernere, an sit bellandum. veruntamen tota potestas legitima, ut in fonte, est in Pontifice summo, qui ad vitandas perplexitates sanxit ea, quæ sunt mere temporalia à secularibus administrari. Ecclesiasticis tantum reliquit immunitatem, quoad omnia sua, tam beneficialia, quam patrimonialia, demptis oneribus ante impositis: reliquit eandem, quoad personas, seruos, & colonos; Episcopis vero præter immunitatem superiorem, ut ipsorum tribunalia possint adiri à secularibus, neque prohibeantur, ac sententiæ ipsorum retractari à secularibus haud queat, quod habetur etiam l. Episcopale. C. de Episcopali audientia, atque, ut satellites armatos habeant iure suo, quod suo loco cognoscemus, per extrauagantem. vnam sanctam. de maiestate, & obedientia. Propterea scribit idem Sanctus 2. dist. 44. q. 9. art. 2. *Potestas spiritualis, & secularis utraque deducitur à potestate diuina, & ideo in tantum secularis potestas est sub spirituali, in quantum est ei à Deo supposita, scilicet in his, quæ ad salutem animæ pertinent. Et ideo, in his magis est obediendum potestati spirituali, quam seculari. In his autem quæ ad bonum ciuile pertinent est magis obediendum potestati seculari, quam spirituali, secundum illud Matthæi cap. 32. Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, nisi forte spirituali potestati etiam secularis potestas coniungatur, Sicut in Papa, qui utriusque potestatis apicem tenet, scilicet spiritualis, & secularis, hoc illo disponente, qui est Sacerdos, & Rex in æternum secundum ordinem Melchisedech, Rex Regum, & Dominus Dominatium, cuius potestas non auferetur, & Regnum non corrumpetur in secula seculorum Amen.* Hæc sanctus, qui tamen sicut dixit in Summa ad Clericos in uniuersum, nedum ad Pontificem spectare decernere de bellis, sic etiam scripsit ad Prælatos pertinere iudicia de actibus humanis, sic enim 2. 2. q. 45. art. 5. *Quidam autem altiori gradu perficiuntur sapientiæ dono, & quantum ad contemplationem diuinorum, quantum scilicet altiora quadam mysteria, & cognoscunt, & alijs manifestare possunt, & etiam quæ*

tuna

De iure naturali & diuino Eccl.

tum ad directionem humanorum secundum regulas diuinas, in quantum possunt secundum eas non solum seipsos, sed etiam alios ordinare. Et iste gradus sapientiae non est communis omnibus habentibus gratiam gratum facientem, sed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritus Sanctus distribuit, prout vult, iectum illud 1. Cor. 12. alij datur per spiritum sermo sapientiae, & ad 3. Quamuis ordinare alios homines, & de eis iudicare pertineat ad solos Praelatos, tamen ordinare proprios actus, & de eis iudicare pertinet ad vnum quemque. Hæc sanctus, neque dici potest, ibi agi de iudicio in ordine ad supernaturalia. Diximus enim, iam naturalia pendere essentialiter a supernaturalibus, id est humanæ naturæ finem naturalem non esse in Vniuerso sine supernaturali potestate, ac tunc omnia necesse est disponatur, atque ordinentur ad istos fines. Amplius idem sanctus 2. 2. q. 10. art. 10. Dominum, & Praelatio introducta sunt ex iure humano, distinctio autem fidelium, & infidelium est ex iure diuino. Ius autem diuinum, quod est ex gratia, non tollit ius humanum, quod est ex naturali ratione, ideo distinctio fidelium, & infidelium, secundum se considerata non tollit dominium, & praelationem infidelium super fideles. Potest tamen iuste per potentiam, vel ordinationem Ecclesiæ auctoritatem Dei habentis, tale ius domini, vel praelationis tolli, quia infideles merito suae infidelitatis merentur potestatem amittere super fideles, qui transferuntur in filios Dei. Et mox. prædictum ius Ecclesiæ non statuit, licet posset institueri de iure, & hoc facit ad scandalum vitandum, sicut etiam Dominus, Matth. cap. 17. Ostendit, quod poterat se a tributis excusare, quia liberi sunt filij, tamen mandauit tributum solui, ad scandalum vitandum. Hæc sanctus. Volens ab Ecclesiæ posse infidelium dominia tolli, & hanc illi potestatem esse ex auctoritate, quam habet à Deo in infideles. Duplicem affert causam, Prima est, quia merentur infideles priuari ob infidelitatem. Secunda, quia Christiani sunt filij Dei. ait, non statui hæc ab Ecclesiæ, ob scandalum non actum, sed passiuum, de quo Matth. cap. 17. nascens ab ignorantia, qua sublata, non est scandalum curandum, ut habetur Matth. 15. Neque dici potest esse indirectam potestatem huiusmodi. Nam ob primam causam contingit, ne infidelis possit assequi finem suum naturalem, quem lege coessentiali inseparabili naturali ac diuina tenetur inquirere, viisque insistere, quibus ad eum perueniatur. Quas sola ecclesiastica potestas docere, ac vires dare, ad eas incundas valet. Quamobrem ius est ecclesiasticæ potestati naturale, ac diuinum

uinum

unum in omne humanum genus, à quo quidem iure omnia iura naturalia nascuntur, ac pendunt; ac proinde nullum ius naturale humanumve illam potest impedire, quominus recte exerceat suam potestatem, cum potest, ac videt expedire, vti est dictum. Hinc idem Sanctus, vigesimi opusculi lib. 3. cap. 10. vult Pontificem, summum locum tenere illius Petre, quæ præcisa est sine manibus, & occupauit omnem terram, vt adducimus eius verba lib. 2. cap. 11. & rursus idem Sanctus inter alia lib. 3. cap. 19. opusculi 20. *Videtur Christi Vicarius, habere plenitudinem potestatis, cui competit dicta præmissio, ex triplici genere. Primo quidem diuino, quia sic videtur voluisse Christus ex verbis superius introductis, vt infra etiam ostendetur. Secundo iam ex iure naturali, quia supposito ipsum primum locum tenere in principatu; oportet eum dici caput, à quo est omnis motus, & sensus in corpore mystico, per quod habemus, quod omnis influentia regiminis, ab ipso dependet in cōmunitate & oportet attenuare ad conseruationem ipsius, quia hoc natura requirit humanā, quæ sine societate viuere non potest, conseruari autem nequit nisi per dirigentem primum in quolibet gradu hominum, & hic est in actibus hominum primus Hierarcha, qui est Christus, vnde est primum dirigens, & consulens, & mouens, cuius vices Pontifex tenet.*

S. Bonauentura cognomento Seraphicus in 4. dist. 37. in declaratione litteræ dubio 4. Bernardus dicit ad Eugenium, quod Ecclesia habet vtrumque gladium, & vterque gladius tam materialis, quàm spiritalis est Ecclesie, & hoc probat, per illud Luca cap. 21. sunt gladij duo, & Dominus, satis est. Respondeo dicendum, quod vterque, vt dicit Bernardus, est Ecclesia. Sed differenter, quia spiritalis extrahendus est manu Ecclesie, sed materialis non manu, sed tantum nutu. Hæc Sanctus, Decernens bellicam potestatem esse Ecclesie, sed manu Ecclesiasticorum non exercendam, sed eorum, quos ipsa delegerit, & quibus gladium dederit, vt ei seruiant ad nutum.

Ægidius Columna Dux scholæ Augustinianæ, cognomento fundamentarius lib. de potestate Papæ cap. 1. Duplicem esse perfectionem, personalem, & secundum statum, dicta Sanctorum, & Doctorum communiter protestantur. Et mox, qui autem secundum statum est spiritalis, & perfectus in summo, hic secundum iurisdictionem, & plenitudinem potestatis erit ille spiritalis homo, qui omnia iudicabit, & ipse a nemine poterit iudicari. Et in fine, Qui est perfectus, & spiritalis secundum statum, & potest

sine

De iure naturali & diuino Eccl.

sime secundum statum praelationis, ille est eleuatus secundum iurisdictionem, & secundum plenitudinem potentia, & ille omnia iudicabit, id est, omnibus dominabitur, & à nemine poterit iudicari, id est, nullus poterit ei dominari. Talis autem est summus Pontifex, cuius status est sanctissimus, & spiritualissimus; & 3. Hugo de Sancto Victore in libro de Sacramentis fidei Christiana par. 7. cap. 4. ait, spiritualis potestas terrenam potestatem habet instituere, ut sit, & iudicare, si bona non fuerit. Igitur de Ecclesia, & de potestate Ecclesiastica verificatur illud vaticinium Hieremie, Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, ut euellas, & destruas, & dissipas, & disperdas, & edifies, & plantes. Et mox, Si ergo sunt duo gladij, vnus spiritualis, & alter temporalis, ut potest patere ex sententia Euangelij, Ecce duo gladij hic, ubi statim subiungit Dominus, satis est, id est, hi duo gladij sufficiunt, In Ecclesia oportet hos duos gladios, id est, has duas auctoritates, & potestates à Deo esse, quia ut dictum est, non est potestas nisi à Deo: Similiter etiam oportet hæc ordinata esse, quia, ut tangebamus, quæ sunt à Deo, oportet ordinata esse. Non essent autem ordinata, nisi vnus gladius reduceretur per alterum, & nisi vnus esset sub alio, quia ut dictum est per Dionysium, hoc requirit lex diuinitatis, quam Deus dedit vniuersis rebus creatis, ut non omnia æque immediate reducantur in suprema, sed infima per media, & inferiora per superiora; gladius ergo temporalis tamquam inferior reducendus est per spiritualem, tamquam per superiorem, & vnus ordinandus est sub alio, tamquam inferior sub superiori; sed diceret aliquis, quod Reges, & Principes, debent esse subiecti spiritualiter, non temporaliter. Et mox, Sed hoc dicentes vim argumenti non capiunt, Nam si solum spiritualiter Reges, & Principes subessent Ecclesie, non esset gladius sub gladio, non essent temporalia sub spiritualibus. Et oportet Christi Vicarium super ipsis temporalibus habere dominium. Quod si aliqua iura videntur dicere, quod de factis, non de iure à seculari curia ad Ecclesiam appellatur, Exponenda sunt talia verba, de iure consuetudo, & lib. 2. cap. 4. In rebus temporalibus non est ponenda felicitas. Et mox. Imo cum sint bona extrinseca, & non possint animam satiare in talibus bonis beatitudo nostra esse non potest, Et deinde, Finis, & bonum idem, & qui tollit finem, tollit omne bonum. oportet ergo, quod quicumque; habet rationem boni, hoc habeat ex fine. Et mox, Si ergo non est ponendus finis, & beatitudo nostra in bonis temporalibus, oportet, quod non aliter bona sint, nisi prout ad spiritualia ordinantur, & post,

post, Et si sint bona in se, non sunt bona nobis, denique temporalia, quia secundum se ordinentur ad spiritalia, debent obsequi spiritalibus; & ancillari eis. summus itaque Pontifex, qui in corpore mystico vniuersaliter dominatur, oportet, ut sit dominus temporalium, ut temporalia sunt: cum temporalia etiam secundum quod huiusmodi sunt, spiritalibus famulentur. Rursus idem. Potestas summi Pontificis dominatur animabus; anima dominantur, vel de iure dominari debent super corpora, vel male ordinatum est corpus quantum ad illam partem secundum quam non obedit anima, & menti, & rationi, ipsae autem res temporales nostra corporibus famulantur. conueniens est itaque, quod Sacerdotalis potestas, quae dominatur animabus, corporibus, & rebus temporalibus principetur. Postremo non viuentia sunt imperfectiora viuentibus, ideo sunt in eorum obsequium ordinata, & sicut non sentientia sunt imperfectiora sentientibus, ideo sunt in eorum obsequium ordinata, & sicut non intelligentia, & quae non sunt facta ad imaginem Dei, sunt imperfectiora intelligentibus, ideo sunt sub eorum dominio stabilita, si vniuersaliter omnia imperfectiora debent obsequi perfectioribus, & sunt in eorum obsequium constituta; & quia nullus dubitat, quin diuina sint perfectiora humanis, & caelestia terrenis & spiritalia corporalibus, ergo nihil conuenientius, quam quod potestas Regia, quae est potestas humana & terrena, & super corporalia, subsit, & sit ordinata in obsequium Sacerdotalis potestatis. Idem parte secunda capite quinto ostendens potestatem saecularem non esse immediate a Deo. Si Deus aequo immediate faceret corpus humanum, & animam humanam, numquam ex illo corpore, & illa anima, constitueretur homo; nisi corpus esset in potestate animae illius, & anima esset actus, & perfectio corporis, numquam enim ex duobus in actu, fit unum per se. Et mox. Cum sic se habeant anima, & corpora, ad quorum regimen ordinantur hi duo gladij, quod habeant ad inuicem hanc unionem, & coniunctionem, quod ex his fit unum aliquid, & corpora sint sub animabus, & famulentur eisdem; oportet, quod hi duo gladij ordinem teneant, quod unus sit sub alio, & alteri famuletur, & postremo. habet ergo Ecclesiastica potestas directam a ueritate super animabus, ut sunt coniuncta corporibus, & praesunt corporibus, & ut ad nutum earum mouentur corpora. Consequens ergo est, quod sicut auctoritas spiritalis est super animabus, ut praesint corporibus, & ut ad nutum earum moueantur corpora; sic huiusmodi potestas, hoc modo

De iure naturali & diuino Eccl.

est super animabus, ut ei subsit corporalis & terrena. Hæc Princeps Augustinianæ Scholæ.

Ioannes Baconus Princeps Scholæ Carmelitanæ, Prologo in quartâ, quæstione vndecimâ, art. 4. Christus omnia iura prædicta temporalia transtulit in Petrum, ubi causa subest, nam in Evangelio dicitur, Quodcumque solueris super terram, &c. Sed, quodcumque, est signum vniuersale distributium, non super animam sed super corpora. Et mox. Tertiò hoc probatur ratione naturali, quod est supra, & præter naturam, ac cuius lex est supra naturam debet sub se trahere omnia, quæ subsunt naturæ, sed Dei incarnatio, Passio, Resurrectio, &c. Et eius lex diuinitus data, per quam Papa potest, est supra omnem naturalem naturam & rationem, in qua fundatur omnis lex temporalis, ergo trahere debet ad se omnem iurisdictionem temporalem. Confirmatur, quia sicut Filius, Patri naturaliter assimiletur: sic lex diuinitus data debet Deo assimilari. Nam lex quasi per natiuitatem à legulatore oritur, sed Deus est Dominus vnus omnium, tam in temporalibus, quam spiritualibus: ergo lex Christi est dominatiua super omnibus, &c. Et addit Hostiensis 24. quæst. 6. cap. 8. Quod sicut ponere plura principia mundi est hæreticum, sic ponere duos Vicarios generales in terra, & essentielles credo esse (Nota hæc) hæreticum.

Henricus Gandauensis cognomento Solemnis Doctor Sorbonicus, quodlibeto sexto quæst. 23. Christus secundum quod homo caput est, & monarcha, non tantum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, secundum quod dixit ei Deus pater, in psalmo secundo. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ. propter quod dixit Apostolis suis, data est mihi omnis potestas in cælo, & in terra, unde, & de ipso dicit Dionysius cap. 5. Eccles. Hierar. in ipso perficitur, & completur omnis natura nostra Hierarchie dispositio. Ipse autem tamquam homo peregrinè proficiscens in altum, non absque regimine, & ordine in terris relinquere nos voluit, Ne tumultuaret iuuenis contra senem, & contra sapientem fatuus, sed inferiores in donis, & naturalibus (nota hæc) & gratuitis per superiores in ordine debito custodiret. Et mox de Pontifice summo loquens, Talis ergo Hierarcha, sicut vir spiritualis omnia iudicat, & ipse à nemine indicatur, ut dicit Apostolus 1. ad Corint. 2. Iudicat autem non solum in spiritualibus, sed etiam in temporalibus, quia temporalia non (nota hæc.) Nisi secundum spiritualia iudicari debent, (nota hæc) & Regulari

lari, dicente Apostolo 1. Cor. 6. Si Angelos iudicabimus quanto magis secularia, Glossa prima, de rebus secularis, semper enim qui iudicat de maiori, ad ipsum sicut ad primum iudicem debet reduci omne iudicium de minori, iuxta illud extra qui filij sint legitimi, cap. per venerabilem, ubi dicitur cum maior in spiritualibus, tam providentia, quam auctoritas, & idoneitas requiratur, quod in maiori conceditur, licitū esse videtur, & in maiori. Iste Hierarcha primus post Christum super universalem Ecclesiam Petrus erat, cui ambas claves tradidit, & duos gladios commisit, sic ut regimen universalis Ecclesia, tam in spiritualibus, quam temporalibus ad ipsum pertineret, iuxta illud, quod dicitur dist. 22. cap. omnes Romanam Ecclesiam solus ipse fundavit, & supra petram fidei mox nascentis erexit, qui beato Petro aeterna vita clavigero terreni simul & celestis Imperij iura commisit, ubi dicit Glossa argumentum, quod Papa habet utrumque gladium spirituale, & temporale. Hæc Henricus Gandauensis Collegij Sorbonici Doctor, cuius alia dicta ad propositum maximè facientia lib. 4. initio referimus. nos hic brevitati cōsulētes haud referimus. Ac licet in dubiū reuocet, an possit immediatè appellari ad Papam, tamen vult. Primo posse appellari in casu delicti, vel commissiōis, cap. nouit, extra de iudiciis vel omisiōis, cap. licet, extra de foro competentī. Secundo vult posse appellari vacante Imperio. Tertio, quem primū ponit inquiring, Est autem unus casus, secundum quem ibidem ostenditur auctoritate Deuteronomij, cum aliquid fuerit difficile, vel ambiguum, tunc ad iudicium est Sedis Apostolica recurrendum, & secundum hoc Sacerdos Apostolicus se habet ad Reges, & Presides, tamquam Architecti ad artifices, Illi enim propter quid, & regulas iudicandi sciunt; mechanici vera tamquam experti in multis ipsum quia sciunt, propter quid autem ignorant, propterea quod debent illis leges dare secundum quas debent iurisdictionem suam exequi, & populum regere, nec aliorum leges recipere, nisi per ipsum prius fuerint approbata. Et mox. Sic ergo de iure naturali & diuino Sacerdotium supereminet Imperio, & paenes ipsum residet de iure diuino, & naturali utraque iurisdicō, & super spiritualia, & super temporalia, & similiter eius immediata executio. Et post dicens executionem secularium relinquendam Imperatori, & reliquis Principibus, remanente apud Pontificem, prima auctoritate ait, Agentibus Regibus, & Principibus temporalia negocia, qui tamquam minores, & inferiores occupati sunt circa inferiora, sicut famuli in remedium dominorum. Et in fine loquens

De iure naturali & diuino Eccl.

quens de distinctione harū potestātū, *Ad argumētum in oppositū, quod dignitates distinctae sunt, dicendum est, quod verū est. propter diuinam dispositionem. Sed non ex naturā rei, vt dictum est.* Hæc doctor Sorbonicus, Primò volens iure naturali ac diuino, ex natura rei, siue ipsius potestatis vtramque tam spiritalium, quam temporalium iurisdictionem esse penes Pontificem summum. Secundò cuncta difficilia & ambigua temporalia deferenda ad ipsum. Tertiò nullas leges à Regibus, & Principibus recipiendas, nisi à Pontifice approbatas. Quarto hos esse instar artificum mechanicorum, vel famulorum respectu dominorum suorum, qui dati sunt ex dispositione diuina, vt seruiant Sacerdotibus ad maiora intentis. Hæc tamen cum dicat, citatur à contrariis opinionis assertoribus, quasi faveat ipsis.

Petrus è Tarentasia, qui fuit Innocentius Quintus, hac ætate vixit, & citatur à Dionysio Carthusiano libro de auctoritate Papæ eiusdem sententiæ propugnator.

Franciscus Mayro cognomento Illuminatus è primoribus Sco-
tistis Henrici ætatem secutus est. Ita vero ille in quartum distinctione 19. quæstione quarta. *In humana mundi politia est dare, aliquid vnum principium totius vniuersi. Ratio philosophorum fuit, quod entia in mundo, meliori modo, quo possunt, disponuntur, sed hoc requirit, quod ordinentur ad aliquod vnum primum; tunc sic politia quolibet de iure naturali, meliori modo, quo potest, debet ordinari, sed melior modus est, quod sit vnum primum ergo &c.* Secundò sic, tunc est vna quæque politia optimè ordinata, & disposita, quando assimilatur optimæ politicæ, sed optimæ politia est cœlestis, quæ sic est disposita, igitur &c. Tertiò iure naturali ille, qui est maximè virtuosus, debet maximè principari, sed natura non producit homines pares in omnibus. Undè est dare optimum hominem secundum Philosophos &c. Sed optimo debetur Principatus maximus. Quarto Christus dixit omne regnum in seipsum diuisum desolabitur, politia debet sic disponi, quod est maior utilitas, & maior conformitas, seu confederatio. Si enim sunt duo non subordinati, orientur dissensiones, vbi enim est diuisio regnorum, Regū est ibi dissensio, & lites; Ergo, si sit vna politia, est pax: Tertia conclusio est, quod Princeps temporalis debet esse subiectus illi, qui est primus Hierarcha in spiritalibus, hoc probatur quadrupliciter. Primo quancumque aliqua sunt potestates ordinatæ inter se, illæ, quæ est de fine, præst, ac debet præesse & principari illi, quæ est circa ea, quæ sunt ad finem, sicut patet de archie-
sclo-

secundum respectu aliarum, & de militari respectu francie, sed directio morum & actuum circa actus politicos ordinatur ad virtutes supernaturales (adverte à nobis supra probatum fuisse hanc ordinationem esse essentialem.) Cum igitur temporalia ordinentur ad spiritualia, Papa autem præest spiritualibus, sequitur, &c. Et mox, Quarta ratio. videamus rationem, quare non debent plures Principes esse. Primum in temporalibus hoc asseritur, quia si essent plures Principes, & unus non subordinaretur alteri, oriretur dissensio, ita in proposito oriretur contrarietas. Ergo ad hoc, quod tranquillitas politica seruetur, oportet, quod sit unus supremus omnium quoad omnia. Quarta conclusio, quod plenitudo potestatis secundum utramque iurisdictionem cōcurrit in eandem personam, hoc patet auctoritate Christi dicentis, *Quedcumque ligaueris, &c.* Rursus idem in Quodlibetis questione vndecima, particula secunda, versiculo, *Secunda solutio*, refellens quamdam responsionem argumenti illius, quo asseritur tota facultas rerum temporalium est propter spiritualia; Quamobrem qui Princeps est spiritualium subiicit sibi per omnia Principem temporalium; ea vero est, quod temporalia sint distincta, ac disparata à spiritualibus. Ait ad hoc ille, *Secunda solutio est contra fidem*, quia illi, qui ponunt temporalia non esse propter spiritualia, ponunt esse temporalia sui gratia appetenda, & sic ponunt in diuinitis felicitatem. Hæc ille, dein reijcit aliud responsum, nempe esse Principem temporalium subiectum in spiritualibus. Ait enim non posse esse subiectum, nisi quoad temporalia, quæ tota facta sunt, vt ex tota essentia sua ordinentur in Deum. Sic igitur vult contra fidem loqui, qui volunt temporalia iure appeti, aut haberi posse, nisi ob Deum. Quocirca afferunt alias alij responsiones, quæ suis locis confutantur, nullius enim sunt momenti.

Ricardus de Media villa Anglus vel hac ætate, vel forsan superioris fuit, sequitur eandem sententiam, vt infra verba ipsius referimus.

Beatus Augustinus Triumphus eandem sententiam latè amplexatus est opere de potestate Ecclesiastica par. 1. q. 5. art. 1. & sequen. vt eius verba adducimus lib. 3. cap. 5.

Dionysius Carthusianus post hos vixit; qui 2. dist. 44. q. 5. recitans verba S. Thomæ suprà à nobis allata ex eodem libro, ac distinctione, eandem sententiam sequens, ait, *Quibus per omnia concordant Alexander, Bonaventura, Petrus, Richardus, alijque*

De iure naturali & diuino Eccl.

communiter. Hozille.

Petrus Tarrareus excepit hos, qui sic in 4. distinct. 18. quæst. vnica. Potestas Ecclesiæ diuiditur in potestatem ordinis, & iurisdictionis. Iurisdictionis potestas est duplex scilicet in foro interiori, & exteriori. In foro interiori est potestas absoluenti a peccatis, ista est iurisdictionis. Unde sacramentum penitentiae, ex natura sua est sacramentum iurisdictionis. Et ideo potestas, & auctoritas absoluenti vocatur potestas iurisdictionis in foro interiori, sed potestas iurisdictionis in foro exteriori est duplex, quædam est data Ecclesiæ Principibus à Regibus, sicut quod Ecclesiæ habet auctoritatem suspendere faciendi, vsus forsitan datus est, sed omnem auctoritatem habet Ecclesiæ à Christo, etiam in bonis temporalibus. Duos enim gladios habet, sed satis est adnotasse. vi. xic Tarrareus Julio Secundo sedente.

Franciscus de Sylvestris Ferrariensis hoc ipso nostro seculo vixit. Hic autem sic in libro quarto cap. 76. contra gentes, Considerandum est, inquit, Ex doctrina, S. Thoma, secundo sententiarum dist. vltima in expositione litterae, quod summus Pontifex habet in Ecclesiâ apicem, & excellentiam vtriusque potestatis, non solum spiritualis, sed etiam saecularis. Ideo illi prae omnibus obediendum est, & in ijs, quae ad salutem animae pertinent, & in ijs, quae ad bonum civile. similiter, ut dicit idem met S. Thomas libro de regimine principum 3. cap. 10. & 19. potest ratione huius summae potestatis, vnumquemque ratione dilecti punire, & tales, atque collectas pro Reip. Christianae cõseruatione imponere, sicut & Rex in suo regno potest.

Præter hos verò plurimi Theologi, hanc opinionem secuti sunt in his, Raynerius Pisanus in summa, verbo dominium, capite quinto. B. Ioannes è Capistrano tractatu de auctoritate Papæ, parte prima, secundæ partis, num. 4. & 5. & S. Antoninus parte tertia summae, tit. 22. cap. 1. 5. 11. & 5. 11. Alexander è S. Elpidio, Iacobus Viterbiensis, Guglielmus Cremonensis propriis huius argumenti libris, Aluarus Pelagius libro primo de planctu Ecclesiæ, cap. 27. Sylvester Prieras in summa, verbo Papa, §. 10. & 11. Ioannes Salsedienensis in quadriui, parte prima tractatu de potestate Papæ, Celsus Manoinus de iuribus Principatuum, Rodericus Sancius Zamorensis proprio in hanc rem libro. Sunt & alij multi, quos haud curauimus congerere satis habentes hos produxisse, quantum faciebant ad propositum nostrum.

Postremo autem pietatis, ac doctrinæ Ecclesiasticæ lumen.

Illu.

Illustrissimus Cardinalis Baronijs Annalium tomo primo sub Christi 57. exponens illud Pauli, *Nescitis, quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia*, late in hanc rem multa collegit, è quibus omnibus multa sunt obseruanda.

Primo non modo Sanctos omnes, post Christum perenni successione ex ætate, in ætatem traditam, per manus hanc doctrinam seruasse, vique ad S. Bernardum, sed qui eadē Bernardi ætate scholas aperuerunt, è quibus scholastici prodire, ita, vt omnium scholarum Principes, eorumque præcipui signiferi hanc sententiam, firmarint, verbi gratia Scholæ Regularium, Dux Magister Hugo, Scholæ Franciscanæ Alexander Halensis, Sanctus Bonauentura, Richardus de Media villa, & quando Scotus nihil hac de re egit, inter Scotistas præcipuus Franciscus Mayro, Ioannes è Capistrano, Aluarius Pelagius, Petrus Tartaretus, Scholæ Dominicanæ Princeps S. Thomas, quem sequuntur Rainerius, Petrus de Tarrantasia, S. Antoninus, Franciscus de Syluestris, Syluester Prieras, Scholæ Augustinianæ Antesignanus Egidius, & post eum B. Augustinus Triumphus, Carmelitanæ Dux Ioannes Bacconus, Carthusianorum Præcipuus Doctor Dionysius, Collegij denique Sorbonici Præclarum germen Henricus Gandauensis. Sic igitur omnium religionum, quæ sunt Catholicæ fidei primaria fundamēta, Primi doctores hanc sententiam constituerunt.

Secundo cuncti, qui ob eminentiam doctrinæ cognomen aliquod assecuti sunt verbi gratia, Hugo cognomento Magister, Alexander Halensis Irrefragabilis, S. Thomas Angelicus, S. Bonauentura Seraphicus, Egidius Fundamentalarius, Franciscus Mayro Illuminatus, Henricus Gandauensis Solemnis, Bacconus Resolutus.

Tertiò multi ex his partim in numerum Sanctorum relati, partim beatorum nomine insigniti sunt. Sancti, Thomas, Bonauentura, Antoninus; sed Beati Augustinus Triumphus, Ioannes è Capistrano.

Quarto è qualibet celebri natione ex Hispanica Aluarius Pelagius, Rodericus Sancius; ex Anglica Alexander Alensis, Richardus è Media villa, Bacconus; è Gallica Franciscus Mayro, Henricus Gandauensis, Durandus; è Germanica Hugo de Sancto Victore, Dionysius Carthusianus; ex Italica SS. Thomas, Bonauentura, Antoninus, ac reliqui omnes. Ita vt ad hanc sententiam stabiliendam nihil omnino deesse videatur.

De iure naturall & diuino Eccl.

Vsus Ecclesiasticæ potestatis in omnia terrena, temporalia, Regnaque, & Imperia mundi totius, ab ipsius mundi ortu summam notatus, quo ostenditur Christum, Sponsamque ipsius Ecclesiam, cum Pontificibus, & Presulibus suis, iure summo, omnibus temporalibus, dominatos, ac dominari. Cap. XIII.

Stendimus ab Angelis, Christi fidem, vel implicitè, vel explicitè supernaturalemque ductum sequutis fuisse ex Imperio. deturbatos Angelos, qui dæmones dicti sunt, supernaturali potestati repugnantes, à cælo autem prorsus exclusos, licet horum multi natura sunt illis superiores, ac tantæ potestatis, vt ad nutum possint quodlibet corpus mouere, nisi obstitet Angelorum supernaturalis potestas, & hos esse Hierarchas, in his Ecclesiam dominari corpifice & dominari adhuc omnibus creatis. ostendimus ea de causa, imperium totius orbis fuisse à Deo speciatim datum primo homini Adamo, quod ductum similiter supernaturalem fuerit sequutus, Ecclesiæ Sanctæ membrum fuerit, & humani generis summus Sacerdos. At Caino licet primogenito, posterisque eius ademptum fuisse, in aliosq; Regiâ potestatem quasi irregulari ob fratricidiû, translatam cum Sacerdotali, & Ecclesiastica in Christi, & Ecclesiæ mēbra Seth, ac posteros eius vsq; diluuium, quod contigit Anno mundi 1956. Post hoc Noe rursus omnium Pontifex Summus, & Rex distribuit orbem totum terrarum liberis suis, vixitque annis post diluuium tercentum quinquaginta, mundi bis mille & sex, sed Abrahami, vt Eusebio placet, sexaginta nouem, vel, vt aliis quinquaginta sex. Atque ita, vt Christi membrum, Sponsq; ipsius Ecclesiæ, ac Pontifex summus toti Orbi est dominatus. Verumtamen, quamdiu Sem primogenitus, Noe vixit, tamquam primogenitus, & rex, & Pontifex summus, omnibus præfedit. ad primogenitos enim Sacerdotium pertinuisse omnes volunt. speciatim verò ad Sem spectasse colligimus ex eo, quod Noe soli illi dixit, *Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaam seruus eius*, Chamo haud legitur benedisse Noe Pater, Iapheto autem sic, *Dilatet Deus tentoria Iaphet, sit Chanaam seruus eius*, Sic

Sic itaque soli Semo data est Dei, diuinorumque benedictio, atque ex eius liberis ortus est Christus, ipse autem summus Pontifex fuit, quamdiu vixit, tum quia primogenitus, tum quia sic ei Noe pater speciatim benedixit, uti apparet, quoad Deum, & diuina. Vixit Sem usque ad annum Iacobi quadragesimum octauum, Isaac centesimum octauum, quantum colligitur ex Eusebij Chronico, & recta annorum numeratione. Ex illo maxime diuisa sunt Orbis terrarum regna, bellaque feralissima exorta; ac Dæmon obscurare est conatus Christi venturi oracula, & regnum, prædictionesque; ad eum pertinētes, atque ad alios auertere. Nam tunc fertur Iuppiter exortus, qui Dei filius, ac summus omnium Rex credi à nonnullis cepit; quin eius quoque filiis idem tributum, eum scilicet non esset amplius, qui summo iure mortalibus, cunctis præsidere posset. Hinc S. Iustinus in Apologia secunda pro Christianis inquit, *Qui iuuentuti tradunt poetarum fabulas nullis argumentis nituntur probabilibus. Ha namque (ut docuimus) à malis genytriuenta sunt ad decipiendos, seducendosque homines. Docti enim Prophetarum oraculis de Christo venturo, deque igno cruciaturo sceleratos, curarunt spargi quadam de pluribus Iouis filijs, sperantes fore, ut qui hæc nugarum portenta audirent, de Christo quoque non plus credant, quam figmentis poeticiis. Atqui auditus est & Græcis, & cæteris gentibus, quæ magis obsecute sunt Prophetis ob fiduciam suam erga Christum olim ab eis prænunciatum, quod autem Dæmones non ignari prædictionum Prophetarum, eas parum intellectas per errorem conati sunt à nostro Christo, ad sua figmenta detorquere, iam declarabimus. Hæc ille prosequens institutum. Eadem Firmicus ad Constantium, Lactantius, alii que. Verumtamen ex oraculis Sybillarum, cæterisque aliis veritas est conseruata, ex eo fuit apud omnes gentes obseruatum, ut qui summus esset Sacerdos, Rex, etiā foret. Minores autē Sacerdotes fuerunt ab omni sæculari potestate exempti, liberaque; corū loca, res, seruentiaque; his cuncta quod 6. lib. apparet. Idemque inter Hebræos fuit diuinitus institutum: ita ut licet hi Regem petierint, Deusque se se accommodauerit illorum voluntati; tamen hunc voluerit à Sacerdotali potestate pendere, ab hac recipere potestatem. Quamobrem sæpè deiectis, aut reiectis per Dei Sacerdotes alios, alij creati sunt Reges, liberosque vidimus cum suis rebus, locis ac seruis fuisse Sacerdotes, ac sacris ministris additos ordinario iure, licet per accidens aliquando secus contingebat, ut ostendimus libro tertio cap. sexto. Donec venit Christus, post*

De iure naturali & diuino Eccl.

quem similiter ostendimus tum sexto, tum quinto libro Episcopis nostris ab ortu Christianæ Ecclesiæ (quæ est eadem cum prima ab ortu mundi creata) fuisse in Christianos iudicalem sæcularium rerum potestatem, liberosque omnino fuisse Ecclesiasticos omnes & Clericos ab omni Christianorum sæcularium potestate. Quamobrem neque Alexander Mamezæ, vel Aurelianus Imperator est ausus hanc Episcopis potestatem in res Ecclesiasticas, Christianorumque auferre. Quin exceptis ijs Imperatoribus, qui funditus euertere Christianam religionem sunt conati, reliqui voluerunt esse liberos, neque eis vinquam placuit edicere, vt sue magnū quid agerent, siue parū, non possent exequi illud, aut tractare, nisi eorum decretis ipsi assentirentur, aut apponeret, *Placet, exequatur*, vel aliquid huiusmodi. At Babylas Patriarcha Antiochenus iniquissimis Ecclesiæ temporibus summam in Imperatorē Philippum potestatem exercuit. Interim vero Christus primo per inuisibilem *Virga ferrea* potestatem singulos quosque Imperatores Ecclesiæ mundi Reginæ aduersantes male perdebant. Secūdo neq; eorum quisquam transmisit ad nepotes Imperiū suū. Tertio translātūq; est illud ē gente in gentē, quod lib. 6. apparet, donec Cōstātinus visu mirabili Crucis excitatus illud acquisiuit, dictumq; est illi, *In hoc Signo vinces*, Quocirca Crucis vexillū præferens exercitui Maxentium vicit, Italiam, Romanq; cepit, per Christū victor, hinc Prudentius non longē ab hoc sæculo ad Romā,

*Agnoscas Regina libens mea signa necesse est,
In quibus effigies Crucis, aut gemmata refulget
Aut longis solido ex auro præfertur in basiliis.
Hoc signo inuictus transmisit Alpibus vltor
Seruitium soluit miserabile Constantinus;
Cum te pestifera premeret Maxentius aula.
Hæc ille alloquens Romanum.*

Quamobrem Constantinus, Sacerdotibus, Episcopis, ac Pontifici summo in omnia sæcularia summā suam voluit esse potestatem vt lib. 5. ostendimus. Quam cum sequentes Imperatores imminueret contra omne ius, ob id Occidentale Imperium miserrime corruit, quod multis argumentis aliqui probant à Constantino fuisse Pontifici Romano donatum, licet hic quoad bellica, ceteraque ad regendos gentiles, & coercendos spectantia reliquerit Imperatoribus administrandum. verum siue donarit, siue non donarit, maxima erat Episcopis, cum videbatur his expedire, in omnia potestas. Ita vt possent ab oinni parte iudicij quasilibet ad se causas

quocare, definire, neque vlla in his ad laicos appellatio daretur, quod libro quinto apparet.

Quin receptum fuit multo antè Occidentalis Imperij ruinam, ne intelligeretur esse Orientalis Imperator, nisi qui coronaretur à Patriarcha, quod à S. Pulcheria fuisse institutum conijcimus, vt signo de admiranda Ecclesiastica potestatis progressionè cõstat. Quocirca in vita Anastasij refert Zonaras Euthymium Patriarcham noluisse imponere Imperij coronam Anastasio, priusquam scripto hic polliceretur, se in fide Catholica futurum.

Ex alia parte, cum Franci Gallias occupassent, Imperioque Romano abstulissent, Clodoveus eorum rex factus est Christianus collatumque illi est regnum de auctoritate romani Pontificis, & Episcoporum. Quocirca quoties rex vñgebatur à rhemenfi Archiepiscopo, hic asserebat conceptis verbis se illi regnum conferre de auctoritate datà rhemigio ab Hormisdà Papa, quæ nos referimus libro 6. alioquin quæro, quo iure poterant Franci retinere aliena contra omne ius occupata? Quidquid afferas est nullum, nisi hoc; Episcopis, ac Pontifici summo ius esse Regna, & Imperia bene aliquin merentibus sinere toto iure administranda, licet omnino ad alios ea pertinere videantur. iam vero Episcopi ipsi iudicia cuncta administrabant, vt è legibus, gestisque Francorum constat. Quod de Francis dicimus, idem dicendum de Visigotis, qui in Hispania regnabãt, neque enim poterãt vilo iure contra omne ius occupatas Hispanias habere, nisi quia rex ille intellegebatur, quem creassent Episcopi, & vnxisent, quod ex Isidoro, & Roderico apparet. Quocirca Suintillã, & rechemirum deiecere Sifenaudumque aliquando crearunt, neque erat aliquid in aula regni Hispanici, quandiu floruit illud Aphricæ, Galliarque non ignobilem partem tenens, quod Episcoporum consilio decretisq; non administraretur, quod libro sexto constat. quod de Galliis, & Hispaniis dicimus, idem de Anglis dicendum. hoc item tempore cum Romæ Senatus, aut omnino, aut propè nullus esset; ei, qualiscumque esset, Pontifex vnà cum clero præsidebat, & Occidentalis Imperij nihil non maximum, cum videbat expedire, administrabat, quod ex Epistolis Gregorij Magni apparet, quas dicto signo collegimus. Illud verò præcipuum fuit, electo Imperatore in Oriente, romam transmittebatur imago ipsius ad Pontificem, qui Clerum, Senatumque conuocans efficiebat, vt ille tamquam legitimus approbaretur, quod è libro vndecimo epistolarum sancti Gregorij capite primo apparet. Quocirca Anno 712. Con-

De iure naturali & diamo Eccl.

stantinus Papa noluit Philippici Imperatoris Iconomachi imaginem, nomen vè recipi, aut pro Imperatore in Occidente haberi, quod Beda, & Paulus Diaconus lib. 6. cap. 10. tradunt. Quin Gregorius secundus *Romam, & Italiam*, (hæc sunt eiusdem verba libri eiusdè cap. 14.) *ne non & omnia tam Reipubl. quam Ecclesiastica iura in Hesperijs, ab obedientia Leonis, & Imperij sub ipso constituti auertit*. Ex hoc Italia pertinuit oïno ad Pontifices Romanos, ijs exceptis, quæ Longobardi tenebant, quibus volunt à Gregorio Magno datum, vt rege defuncto Archiepiscopus Mediolanensis aduocato suffraganeorum suorum Concilio Regem crearet, ferrea corona redimeret. Ita post alios Sigonius. quocirca anno 770. Thomas Archiepiscopus Carolum Magnum coronauit Italia Regem, siue Longobardix, & 813. Petrus Bernardum Pipini filium. & 821. Anselmus Lotharium, Ludouici Pij filium. & 876. Ansestus Carolum Caluum. & 886. Carolum Crassum. eumque hic priuatus fuisset in Concilio Triburiensi, Anselmus secundus Anno 894. Berengarium regem creauit, & Lambertus Rodulfum Burgundix, mox Hugonem Arelatensem Reges, coronauit. & Anno 947. Ardericus Berengarium II. donec anno 961. Valpertus accitum è Germania Othonem I. coronauit. Sed antè hæc, cum Longobardi olim Reges dulcedine Imperij abriperentur, neque desinerent loca Ecclesiasticæ ditionis vexare, coacti sunt Pontifices Romani aduocare Pipinum, mox eius filium Carolum Magnum, ijque Longobardico euerfo maxima Vrbiū Italicarum libertate regnum constituerunt. falluntur autem, qui volunt Pontificibus Romanis aliquid Italix à Pipino, vel à Carolo Magno, quasi prius illud eorum non fuerit, donatum. Longobardi eripuerant Franci recuperarunt, *per paginam donationis restituerunt*, hæc sunt verba Ludouici, qui post Carolum patrem confirmauit acta ipsius, sic etiam scribit Eghinartus Caroli Magni scriba in ipsius vita, Paulus Diaconus libro 6. cap. 13. Ademarus lib. 4. cap. 63.

Multo antè contigerat, vt Zacharias Papa misso Bonifacio Archiepiscopo Moguntino Chilpericum stupidum à Regni gubernaculo remoueret, Pipinūq; Regem rectè Francis petētibus daret cum tamen Regno, ac Regi curator dari posset, vt egit Innocentius quartus cum rege Portugalliæ; quod habetur cap. grandi de supplenda negligentia Prælatorum. re vera autem fuisse romani Pontificis auctoritate actum, quidquid Chilperico stupido euenit libro 6. probatur. Post hæc Leo Tertius Occidentis Imperatorem creauit Carolum Magnum, Si Eghinarto, qui videtur his omnibus

omnibus interfuisse, credimus, inscium; quod ideo dicimus, quod aliqui velint à Romanis per Pontificem fuisse Carolo Magno Imperium collatum, cum nihil à Romanis, hac in re legamus apud antiquos, actum. Ex hoc tempore nemo est habitus Imperator, nisi queni manu sua coronasset Pontifex summus. supremis temporibus est inductum, ut vocetur Imperator electus, etiam si à Pontifice non sit coronatus. Idè semper legimus, Regni, Imperiique, annos distingui ab iis, qui Imperatores erant, quod patet ex innumeris Privilegiorum tabulis; idemque observatum constat Eodem modo per longum tempus Imperio ad Germanos translato. Sic enim Leo Tertius anno 801. Carolum creavit Occidentis Imperatorem, sic cum fuisset abdicatus Imperio Carolus Crassus anno 887. Mox anno 891. Italici sunt creati Imperatores à Stephano quinto, Vido Spoleti Dux. & 896 à Stephano Sexto, Lambertus filius eius. & 900. Ludouicus Provincie Rex à Benedicto quarto, & ante hunc à Formoso euocatus Arnulphus Germanie Rex anno 896. Post hos Berengarius Italie Rex 915. à Ioanne Decimo, donec anno 961. Otho Germanie Rex à Ioanne Duodecimo est creatus Imperator, quæ Rhegino, & Luithprandus eorum temporum Scriptores tradunt.

Sub Annum 887. deiectus est in Concilio Triburienfi ex Imperio Carolus Crassus, atque illi substitutus Arnulphus, quem Formosus coronavit, atque hic primus Occidentalium Imperatorum, qui fuerit Ecclesiasticæ auctoritatis interuentu ex Imperio depulsus, similiter in Anglia Rex Eduinus ob iniuriam Dunstano Abbati illatam regno ab Episcopis est exutus, atque Edgarus creatus. Fulco autem Rhemensis Archiepiscopus Carolo Francorum regi puero adlegit alium Regem Odonem, quem mox ob insolentiam priuavit de auctoritate Formosi Papæ, cumque Adolphus Angliæ Rex Insulam Romano Pontifici tributariam fecisset nummi in singulas domos annua præstatione, Aluredus Romanam profectus coronam Regni ab Hadriano Tertio suscipere voluit, atque ex illo Rex ille est habitus Angliæ, qui ab Archiepiscopo Cantuariensi coronaretur. similiter Spitigneus Bohemie Dux argenti libras annuas census Sedi Romanæ soluendas iussit. iam scimus Germaniæ Reges, Hungariæ, Bohemiæ, Poloniæque haud creati, nisi Ecclesiasticæ potissimum potestatis accedente auctoritate, neque haberi Regem, nisi quem delectus Archiepiscopus, ut dicitur, ex antiquo adhuc rēpus vixerit, coronarit. Speciatim verò à Gregorio Septimo priuatum Imperio

perio Henricum Tertium, Imperatorem, Sed Germaniæ Regem
 Quartum, ab Innocentio Tertio Othonem Quartum, ab Inno-
 centio Quarto Fridericum Secundum, quæ latè suis temporibus
 prosequuntur Lambertus Schafnaburgens, Dodechinus, Helmoldus,
 Sigisbertus, Vrspergensis, ac post alios, Crantzii Germani
 scriptores. ex alia parte, Stephanus Hungariæ Rex à Pontifice Ro-
 mano impetrauit nomē coronæ; Regiā, quod Cartusius in eius
 vita & Bonfinius tradit, & Anno 1076. Idem tributum Demetrio
 Rhufcorum, Dalmatiæ, Croatiæque Regi, & 1098. Edgaro Sco-
 torum Regi ab Urbano Secundo, quod Leslæus refert, & 1112.
 Alphonso Portugalliæ Regi ab Eugenio Tertio, cum regnum tri-
 butarium Sedi Apostolicæ illud fecisset, quod scribit Rodericus
 Tolleranus, & 1320. Vencislao Poloniæ, Danieli Ruslorum, Min-
 daco Lithuanorum, quod Cromerius tradit; Et quamvis sæ-
 cularium ditiones, & principatus, neque feuda sint Pontificum,
 neque tributum, censumue ordinario iure soluant janno tamen
 1039. Robertus Guiscardus Regna Siciliæ, Calabriæ, Apuliæ, in-
 feudauit, similiter Gottifredus Hierosolymitanum Regnum Ho-
 hemundusq; Antiochenum Principatum, quod Tyrius lib. 6. cap.
 15. tradit. Brennus deinde ab Innocentio Tertio Rex Hieroso-
 lymitarum creatus tributarium Sedi Apostolicæ constituit Re-
 gnum iuramento appposito; nequis Regem se diceret, nisi quem
 Papa designasset; vt idem scribit. Steuchus libello de donatione
 Constantini, tradit Paschali Secundo Sedente Daniæ, Noruegiæ-
 que regna Apostolicæ Sedi tributaria facta, id rege Canuto viuen-
 te videtur euenisse. Dubravius lib. 10. & Cromerius lib. 7. scri-
 bunt impositum fuisse Poloniæ ob Casimirus voto solutum de-
 narii S. Petro soluendi annuam pensionem de Polonorum consen-
 su. Anno 1211. Ioannēs Angliæ rex ab Innocentio Tertio ob cō-
 tumaciā excommunicatus ē capite coronam detrahens, Pan-
 dolpho Legato tradidit, addens se suosque hæredes non nisi ē ma-
 nu Papæ illam recepturos; precarioque regnatos. Tum Pandul-
 phus coronam rursus illi imposuit nomine Pontificis summi, quæ
 Amilius lib. 6. Blondus decad. 2. Nangiacus, Massonus Annaliū
 3. lib. in vita Philippi Augusti tradunt. Gregorius Decimus,
 quamvis electi essent Alphonfus Decimus Castellæ rex, & Ri-
 cardus Cornubiæ Dux Germanorum nēges, & Imperatores, & ad
 alterum iure spectaret Imperium, neutrum voluit; creati iussit
 alium nulla habita ratione iuris, quod alteri eorum compete-
 bat. Idem Michael Palæologo confirmauit Orientale Imperium, li-
 cec

cet contra leges illud occupasset, iureque ad Balduinum secundū, tunc viuentem pertineret. quod Villaneus lib. 7. cap. 44. refert. Inde Adolphus Imperator de auctoritate Bonifacij Octauī (quod Dubrauius lib. 18. refert) Imperio priuatus: Pisani ab eodē Sardinia regno exclusi, quod Aragonia regi est attributū, quod narrat Villaneus lib. 8. sub idem tempus Pontificis decreto est ablatum regnum Castellæ Petro crudeli, adiudicatumq; Henrico fratri ipsius, quod flagitiosus foret, non hæreticus, quod quidam scripsere, sed comperimus esse falsum. inde regnum Insularum Canariarum Ludouico Hispano datum à Clemente Sexto, vt Petrarca libro 3. de solitaria vita refert. Idem vero Bonifacius Octauus cæteris Hungaria regno exclusis, ac priuatis Carolum, regem declarauit, quod Bonifacius Decadis 2. libro 9. tradit. Martinus Quintus Ioanni Primo Lusitanie regi concessit, ne cui fas esset in Africanis oris Oceanū versus quidquam occupare, sed id totum spectaret ad Lusitanie reges: tradit hoc Maffæus historiz Indicz lib. 1. Anno 1400. Venceslaus Imperator est Imperio priuatus, sententiam tulit in eum Ioannes Archiepiscopus Moguntinus, quæ legitur adhuc Typij excusa. Post hæc Paulus Secundus regnum Bohemie Gregorio Podebrachio abstulit in hæresim lapsō. At Alexander Sextus, quidquid locorum detegeretur à Promontorio viridi, vt vocant, Orientem versus Lusitanis acquirendum, quidquid inde Occidentem versus Castellanis, cæteras nationes excludens, adiudicauit. Nostra ætate Pius Quintus Elisabetham Angliæ reginam regno priuauit, quod illa nisi excisa propè omni nobilitate à se teneri nō posse iudicauit. Quod verò fuerat à Pontificibus prioribus ablatum Gallie Regnum, Henrico Quarto, mox eidem Regi Catholicæ fidei restituto, rursus addixit affixus obrutui diuino Clemens Octauus, ob illud præterea, quod ingentem cuncti opinionem spemque conceperint, atque alant fore, vt generosissimi pectoris amplissimus rex ueroicis virtutibus, quarum fructus indies non mediocres clucescere gaudemus, viam tibi posteris, ac nobilissimo regno sternat ad restituendum Maiestatis, & amplitudinis antiquæ splendorem maximo totius Christianæ Reip. bono.

E superioribus porro constat Pontificem, & Episcopos posse aliquibus auferre aliquando iura eis competentia, licet nihil culpa admiserint. sed hoc rarò, cum vident illi, ita cōuenire ordini diuino, atq; vniuersi. Nam quo iure potuit Imperio Romano auferri Hispaniarū, Galliarū, Britannia, & Gallie Regnum? quo iure potuerunt

De iure naturali & diuino Eccl.

tuerunt Visigothi Hispanias, Franci Gallias, Angli Britanniam, retinere? Notissimum namque est cunctis, & nemo historicorum dissentit contra omne ius, quin per summam perfidiam fuisse occupata illa regna, & quò diutius ea possiderunt, eò maiori, & grauiori scelere detinebant. Idem dico cum fuit Rodolphus Austriacæ familiæ parens electus Imperator, ac reiecti Alphonsus Decimus Castellæ rex, & Richardus Cornubiæ Dux, quorum alteri ius Imperij necessario conueniebat. Idem dicimus cum Michael Paleologus est Orientis Imperator confirmatus. quid autem de Indiarum, siue Orientalium, siue Occidentalium concessione dicemus? Nonne eodem iure, quo Castellani, & Lusitani aditum sibi aperuerunt, & aperiant ad tot regna acquirenda, eodem iure prorsus Angli, Galli, Flandri, Itali possunt, ac potuerunt sibi aperire? Nonne idem ius est omnibus? Cur abstulit ijs suum ius, largitus est illis Pontifex summus? quid culpæ admiserunt hi, ob quam priuantur hoc iure? Nam licet ea loca acquisita, non essent, sed acquirenda; ius tamen erat acquisitum ex æquo, atque est alioquin ad illa acquirenda. Certum namque est, Si qui horum mitterent armatas classes ad noua loca acquirenda finitima acquisitis, fore, vt Hispani protinus eas adoriantur dissipent perdant, nullo certè alio iure, quàm Pontificio. Quid mali perperauit Veneta Respublica de Christiano nomine tam benemerita, tam iustè suos populos regens, tam Catholicæ religionis tenax, vt ex illa admiranda vrbe non fuerit ymquam nominis aliquis vir hæreticus, vt hoc iure ab Apostolica Sede expoliaretur? Et maximè, quod si qua natio maritimas expeditiones adornauit aduersus Christianæ pietatis hostes, Veneta fuit. quin Nicolaus Mustus fuit è primis, qui extremas Africæ oras explorauit. Age vero an non eadem de rep. Genuensi dicemus? & maximè, quod Christophorus Columbus ipsius ciuis omnium primus Occidentales Indias detexit? Idem conquerentur Florentini. Americus enim Vesputius omnium primus Indiarum continentem terram nobis aperuit. atque vt videas Pontifices summos in publicis actionibus agi à Deo, Alexander Sextus ignorabat tempora illa turbulentissima, quibus inuaserunt hæreses Angliã, Germaniam, Galliamq;, quæ sanè Indiarum quoq; statû perturbassent, si ex vlla parte Anglis, Germanis, Gallis ea loca occupanda dedisset. Cauit Deus, vt Hispanis solis daret, ad quos hæresum turbæ peruadere non potuerunt, Regnantibus omnibus Catholicæ pietatis laudibus, ac virtutum genere præstantissimis Carolo Quinto, & Philippo

Philippo Secundo, quibus eminentia Religionis, earumdemque virtutum nullo modo cessurum spem fecit à puero, maioremque in dies facturū speramus, Philippū III. qui modo felicissimè regnat. Necesse est itaque dicamus omnino, ius dominiumque esse Pontifici Summo in omnem terram, regna omnia supremum, cui temporalia cuncta directè sint subiecta: intelligimus vti Pontifici summo cuncta ex voluntate diuina administranti, non pro libito hominis. Atque ita ipsius voluntas sequitur omnino semper diuinam. His itaque comprobatis, quomodo dici ab vllō potest Papam non interponere in temporalibus auctoritatem suam, seu potestatem, nisi cum Princeps aliquis errat? Aut etiani quomodo dici potest Ecclesiasticis non esse in omnia regna Imperia, temporaliaque potestatem, quæ vel imperitissimis sit omnino nota? Non enim gesta sunt hæc in angulis, sed in amplissimo totius orbis Theatro, ab ipso mundi totius ortu. Ideoque vel in minimis videmus, quoties vlla lex fertur à Principe Sæculari, Sæculares querere, à Sacerdotibus, quatenus obligati sint illi obedire, quod scilicet hi clauim Scientiæ potestatisque habeant, qua sciant, ac possint decernere, quid conueniat vltimo fini Deo, cui necesse est, omnia subijci, & conuenire eiusdem voluntati, qui- que hoc studium profrentur, & quibus ad eum sciendum diuinum lumen præ cæteris datur.

Illud præter hæc, est obseruandum in cunctis fere Catholicis regnis, id esse in more positum, vt ab aliquo Archiepiscopo, Rex vngatur, coronetur, gladiumque è vagina educum de manu illius accipiat, sed antea Rex iuret in eius manibus supra Euangelium se fidei Catholicæ defensore futurum, iura Ecclesiastica tuiturum, quæ habentur in Pontificali. Verbi gratia Rex Franciæ ab Archiepiscopo Rhemensi ex institutione Hormisdæ, Rex Angliæ ab Archiepiscopo Cântuariensi ex priuilegio Hadriani Tertij, rex Scotiæ ab Archiepiscopo Sancti Andree de concessione Vrbanij Secundi, Rex Germaniæ à Maguntino ex inueterata consuetudine, Bohemiæ à Pragenſi, vt ait Dubrauius; Poloniæ à Gnesnensi teste Crómerio, Hungariæ ab Episcopo Albæ Regalis auctore, Bonfinio; Sueniæ ab Vpsalensi, vt tradit Ioannes Magnus, Daniæ à Lundensi, Nauaræ olim Rex à Pampilonensi, Aragonensium à Tarraconensi, quod Innocentius Tertius cōcessit. Castellæ rex antequam rex fiat iuramento speciali subijcit se Sanctissimo seuerissimæ Inquisitionis tribunali, in omnibus præterea Catholicorum Regnis tres sunt ordines, qui ad statuendas, Respublicas conuo-

can-

De iure naturali & diuino Eccl.

cantur, Ecclesiasticorum, Nobilium, Popularium. Primus ordo Ecclesiasticus tenet. in Polonico sanè, quod nūc cūctis Borealibus regnis præstat, Ecclesiastici, maxime omniū si iure agatur possunt. Ita vt ab ipsis tota propè pendeat Regia potestas, Amplius vero multis locis Ecclesiastici primo loco, Deinde alij regē creant, vt in Germania, Bohemia, Hungaria, Polonia. Quid plurā non modo Regios titulos, ac dignitatem Regiam conferre est Pontificis summi, sed etiam quoslibet titulos iustas ob causas. quocirca Pius V. Cosmo illi Mediceo ob præclaram familiæ nobilissimā, tum verò ipsis propria merita, in Catholicam religionem, Sedemque Apostolicam Magni Ducis Hetruriæ cognomentum largitus est, quo nunc maiorum vestigijs insistent, & omni virtutum splendore effulgens illustratur eius filius Ferdinandus. Quæ sanè omnia notissimam faciunt cūctis in temporalia quæuis Ecclesiasticorum potestatem, vel ab ipsius mundi exordio repetitam. libris porro vltimis de signis Ecclesiæ Dei palam fecimus, quò maiori in Ecclesiam Sanctam pietate floruit aliquod regnum, vel aliqua gens, eo maiori etiam felicitate temporalium floruisse, quæ attingimus, quantum breuitas operis patiebatur, libro sexto. Quod si quis superiora aduertat comperiet, nullum Regnum, vel Imperium esse, in quò dando, aut auferendo, ybi opus fuit, non modo Pontifex Romanus, in quo est apex omnium potestatum, Sed Episcopi quoque non exercuerint naturali, ac diuino iure sibi traditam potestatem, quæ, à Christi venturi fide, ac potestate ob præordinationem summi omnium Patris in Angelos bonos, in Adamum, Noe, liberos eius, e quibus omnibus Ecclesia conflatur, deriuata, mox eo supra cælos ascendente, Ecclesiamque, que suam diuinitus, ac potentius formate, confedit in Petro, ac Petri successoribus (quorū cuilibet semper dicitur *Pasces oues meas*) in Apostolis, eorumque successoribus Episcopis, *Quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei.* & ad quos est dictum. *Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in Cælis, & quæcumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis.* Atque ita nō homines modo, sed omnia, sed aliter, atque aliter ligare, ac soluere possunt, vt variis est oraculis prædictum, ac promissum, omni id iure exposcente. Videre autem simul è superioribus cuilibet volenti licebit, ea regna, & imperia minus stetisse, in quæ minus potuere Pontifex, & Episcopi Ecclesiæ Sanctæ, & quæ minus eorum potestati, & correctioni subiecta fuerunt; ita vt, idcirco quorundam infidelium regna, & imperia persistant, vt hæretico-

rum

rum, (qui maximè omnium Christi rectæ fidei; Sponsæque ipsius Ecclesiæ mundi Reginæ aduersantur, & quos maximè omnium Deus Christusque auerſatur,) regna & potestatem contundant, & conterant, vt verū sit illud, quod Christus de se primaria Petra, Petro, & successore quolibet eius Vicaria Petra legimus Matth. cap. 24. *Qui ceciderit super lapidem istum confringetur; super quem vero ceciderit, conteret eum.* Hinc apparet verum ius status.

Ex his igitur apertè, quidquid supra proposuimus, cōstat; Christum, Sponsamque ipsius Ecclesiæ cum suis Hierarchis dominatos, ac dominari iugiter, à prima Angelorū creatione, qui vt Christi, & Ecclesiæ membra, Hierarchæ, ac suo modo Sacerdotes regūt singula quæque naturalia, temporaliaque, horum nacti Imperium per fidem Christi, tamquam milites eius, & Ecclesiæ Sponsæ, mundi Reginæ. neque eis fas esse reluctari, nisi contrā naturale, ac diuinum ius, libera esse illorum loca. Apertè item constat Adamum, posteros Sethi, ac Noe totius Orbis Imperium gubernasse, tanquam membra Christi, Sponsæ ipsius Ecclesiæ, ac Pontifices summos, atque ex eo tempore libera fuisse loca Sacra ab omnium sæcularium potestate. Et quando tum cuncti Patres, tum Theologi volunt multos è gentibus saluatos absque circumeisione, conuenit inter omnes ob fidem Christi implicitam saluatos, atque in his quicumque veri Heroes antiqui fuere, qui gentium tum Reges, tum summi Sacerdotes erant, ob implicitam fidem, vel explicitam (qualis erat in Iob) Christi membra, & Ecclesiæ Sanctæ: quorum doctrinam, lumenque naturale antiqui omnes secuti, omnem Regiam potestatem committebant Sacerdotibus summis, minoribus immunitatem, sacris locis libertatē, vt libro sexto aperitur. Posteritas porro Abrahami per fidem Christi apertam tot, ac tanta effecit; & quidquid temporalis boni habuit, est nacta, ac tutata; donec Rex Regum Christus, *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Sed magis alieni, cuius anima tamen prorinus inuisibiliter singula quæque naturalia, temporaliaque per Angelos à se in agendis illuminatos regere cœpit, atque administrare *Virga ferrea confringens, & conterens aduersantia sponsæ suæ.* Visibiliter autem per eos, qui sunt ex Ecclesia sua Sancta, quam propterea patet mundi esse Reginam. Nam sic illam doctrina ab ortu Mundi accepta, ac tradita per manus vocauit David Psalmo 44. canens. *Adiit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate.* Vt ibi exponunt Basilius, Chrysostomus, Theodoretus, Augustinus, Græci, Latini que omnes; sic illam vocauit Salomon in Canticis suis, inquiēs, *Sexaginta sunt Reginae,* & octo.

De iure naturali & diuino Eccl.

& octoginta Concubinae, & adolescentularum non est numerus. Vna est Columba mea, Perfecta mea, vna est matri suae electa generatrici suae. Viderunt eam filiae, & beatissimam praedicauerunt Reginae, & concubinae, & laudauerunt eam, quae est ista, quae progreditur, quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, Terribilis ut castrorum acies ordinata. Vt omnes interpretantur, Sic eam vocauit Isaias cap. 60. vt optimè S. Augustinus, quem ceteri sequuntur, explanat. Sic Ieremias threno primo, quod præclare interpretantur S. Gregorius psalmo Paeniten. 4. sic illā præuidit Adamus cum visa Eua dixit, Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro ex carne mea. Ecclesia namque verè omnium viuientium mater, vt Tertullianus dixit aduersus Marciohem.

Haec populi vera est viuientis Ecclesia mater.

Tertullianum sequuntur Eucherius, Rabanus, Rupertus in cap. 2. Geneseos, S. Augustinus aduersus Faustū, Hanc Angeli viderunt, cum pro illa, Christoque, aduersus apostatas Angelos militauerunt, cū, quo habetur Apocalyp. cap. 1. 1. Signū magnū apparuit in caelo. Mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius Corona stellarū duodecim, vt exponit S. Methodius, Andreas Creţensis, S. August. homil. 10. in Apoc. quos pleriq; oēs sequuntur. Verè itaq; Apost. ad Heb. c. 13. Christus heri, & hodie ipse & in saecula. Ab initio scilicet mundi cum sua Spōsa Ecclesia regnauit cū potestate lucis, alij quatenus ab eo se auerterūt, cū potestate tenebrarū. Sic illa, & ille ab initio mūdi sunt. hinc pulchrè, S. Aug. de Catechizandis rud. c. 19. Ecclesiae mēbra erāt & Sācti illi, quāuis in hac vita fuerint antequā secūdū carnē Christus Dominus nasceretur. Ipse enim unigenitus Dei filius, Verbū Patris, aequale & coaeternū Patri, p quē facta sunt omnia, homo p nos factus est, vt totius Ecclesiae, tāquā totius corporis, caput esset. Sed sicut totus homo, dū nascitur, & si in nascēdo manū praemittat, tamē uniuerso corpori sub capite cōstitutus, & cōpacta est: quēadmodū & nōnulli ex ipsis Patriarchis, ad huius ipsius rei signū praemissa manu nati sunt, tamē uniuerso corpori, cuius ille caput est, sub capite cohaeserūt. Hæc Sāctus. eadē Origenes lib. 2. cōtra Celsū. Euseb. Histor. lib. 1. c. 2. Nazianzenus oratione de Machabæis. ad eadē pertinuerunt multi gentiles, vt ex Apostolo cap. 1. ad Rom. Chrysostomo, Theodoro, Iustino Apol. 1. Epiphanio, & aliis est dictū, & de Iob loquēs ait Augustinus idem lib. 10. de Ciuitate Dei, cap. 25. Diuinitus autem prouisum fuisse nō dubito, vt ex hoc vno (Iob) Sciremus etiam per alias gentes esse potuisse, qui secundum Deum vixerunt, & ique placuerunt, pertinentes ad celestem Hierusalem.

FFNIS LIBRI PRIM.

77

DE IVRE STATVS

S I V E

DE IVRE DIVINO

ET NATVRALI ECCLESIASTICÆ
LIBERTATIS ET POTESTATIS

LIBER SECVNDVS.

ILLVSTRISS. ET REVEREN. S. R. E. CARDINALI
BENEDICTO IVSTINIANO,

*Quanta sit Dæmonum potestas in humanam naturam.
Nisi Christus Dominus noster obsisteret, huic ob Dæ-
monum potestatem nulla esset bona cogitatio, nullus
actus bonus, nullus dominij bonus vsus. ac quomodo
id efficere ij queant, ac per Christum cuncta in terris
ordinentur.*

Cap. I.

Stendendum nobis est, BENEDICTE IVSTI-
NIANE Cardinalis Amplissime, non gene-
ratim vt supra, sed singillatim quoad singu-
los homines, & gentes omnia mala tolli,
& omnia bona adduci à Christo, & Eccle-
sia Sancta; illudq; repetemus. ob fidē Chri-
sti, vel implicitam, vel explicitam nati
sunt Angeli sancti tamquam membra Ec-
clesiæ Sanctæ, Hierarchæ, ac suo modo Sa-
cerdotes omnium naturalium, temporaliumque Regiam potesta-
tem, deturbati vero ex illius vsu Dæmones mali, quamuis ad
eum reuocentur ab hominibus impiis à Christi fide, & obedi-
entia alienis, vel omnino, vel aliqua ex parte. Per eandem simi-
liter veluti Ecclesiæ membrum, Sacerdosque summus, consecu-
tus est Adamus extraordinariam quamdam & supernaturalem.

L

pote-

De iure naturali & diuino Eccl.

potestatem, qua naturalis continebatur, in cuncta animalia; deficiens ab illa, ab hac defecit, hanc retinuit, quatenus ab illa non abscissit, quod præclare S. Augustinus tradit de Genesi ad litteram cap. 17. 18. ob similem causam priuatus est ea Cain cum suis; data est Seth, ac posteris eius; Inde tradita est decimo à mundi creatione Noe, submersis omnibus, qui ab eadem fide, & obedientia se se abiunxerunt. Noe solus post Adam summus omnium Pontifex, ac Rex in terris fuit, Orbemque vti Ecclesiæ Sanctæ Præfectus liberis suis est partitus. Per illam met fidem tot, ac tanta effecit Moyses, quia nimirum Primo cuncta facta sunt ob finem supernaturalem. Secundo natura hunc appetit finem. Tertio Deus, Angelique ordinant cuncta adhuc finem. Quarto natura appetit hanc supernaturalem ciuitatem, ciuitatisque huius participatione quæ quatuor supra à nobis considerata sunt. Quocirca tandem Christus venit *Primogenitus omnis creature, expectatio gentium*, quem natura humana tanti boni ignara, *Gemitibus inenarrabilibus*, ac tacitis exposcebat. Hic nimirum totius ordinis supernaturalis Princeps, ac suprenus in omnibus moderator, iustitiæ totius, virtutumque, ac propterea cuiuslibet iustæ potestatis, dominique iusti est fons, atque origo, hic omnium meritorum caput; *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & iustitia*, ait Paulus 1. Cor. 1. hinc idem vocat eundem, *Dei virtutem* (Id est virtutem potestatem) *Dei sapientiam*. Nos itaque hoc opere agimus de potestate iusta, ac dominio iusto, siue perfecte iustum sit, siue imperfecte, siue iustus sit, qui hæc habet, siue iusta sint, quæ habet, iusteque habeat. Totum namque hoc, vt iuste habeat, iusteq; aut omnino, aut ex parte vtatur, est à Christo. Illud tamen est verum. Siquis non iuste vtatur potestate, dominioque, hoc ab eo denique auferatur, vsus eius tollitur, licet illi sit naturale, vt in Dæmonibus appareret, quod mox dicemus. Hinc namque est omne ius status. Hinc S. Bernardus serm. 13. in Cantica. *Quidquid sapientia, quidquid virtutis te habere confidis, Dei virtuti, Dei sapientia deputa Christo: origo fontium, & fluminum mare est; virtutum, & scientiarum Dominus Iesus Christus*. Et mox. *Continentia carnis, cordis industria, voluntatis reuerentia ex illo fonte manant. non solum autem, sed & si quis pollet ingenio, si quis nitet eloquio, si quis moribus placet, inde est*. Et S. Ioannes Chrysostomus hom. 13. in Ioannem, exponens illud, *Lex per Moysen data est; gratia, & veritas per Iesum Christum facta est*, ait, non habet donum participabile, sed ipse fons est, & radix omnium bonorum. Et mox.

Con-

Constituamus nobis igneum fontem, à quo innúmera accendantur
 lucerna, & bis totidem, & ter totidem; nonne huiusmodi fons, ita
 plenus est ignis, quemadmodum antequam ex eo quidquam sume-
 retur? Et dein. Ideirco Ioannes inquit, & de plenitudine eius nos
 omnes accepimus, & gratiam pro gratia, quia lex per Moysen data
 est, gratia, & veritas per Iesum Christum. Quocirca, inquit,
 gratiam pro gratia. Verum, qua legis fuerunt, fuerunt, & gratia,
 etiam ipsa formatio hominis ex nihilo: non enim nostris preceden-
 tibus meritis hanc accepimus remunerationem. quomodo enim, cū
 nihil essemus? sed gratia Dei, qua semper in beneficiis priores sibi
 partes vendicat. nec solum, quod facti sumus ex nihilo: sed quod
 facti, & facienda, & vitanda didicerimus, & eorum à natura
 legem acceperimus, & conscientia iudicium incorruptum nobis ab
 opifice Deo tributum sit. Hactenus Sāctus à Christi hominis gratia
 statuens esse, ut fuerimus ex nihilo creati, sed quō? quia Christus
 homo est, ut supra diximus, propter quem omnia sunt, seruantur.
 Sic igitur ob Christū natura est omnis, & naturalia cuncta; ab ip-
 sius gratia deriuatur hoc modo quidquid naturale est. Aperit de-
 inde, & temporalia per eandem Christi gratiam deriuari, & ait,
 Animaduerte prater ea, quam bonestam facit comparisonem etiā
 apud imbecilliores, non enim ratione excellentiam confirmat, sed
 nudis nominibus differentiam ostendit, gratiam & veritatem legi,
 & hanc particulam facta est, huic, data est, opponens. maxima
 autem utrorumque differentia: dare enim ministri est. nam qui
 dat, is aliunde accipit, & dat, cui dari praecipitur. fieri autem, &
 gratiam, & veritatem Regis est cum potestate omnia dimittenti-
 bus peccata, & benignitatis suae dona confirmantis; quare, inquit,
 dimittuntur tibi peccata tua: & iterum, ut autem sciatis, quoniā
 potestatem habet filius hominis in terra dimittendi peccata, dicit
 paralytico, surge tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.
 Vides quomodo gratia per eum facta sit? Hæc Sāctus explicans,
 tam bonum gratiæ gratum facientis, quam temporale, & corpo-
 rale esse à Christo, ac potestate ipsius. Rursus ostendit in veteri
 testamento ex virtute Christi hæc fuisse, & ait. Veritatem autem
 manifestius intelligemus, si figuras didicerimus. Et dein. quid di-
 cit figura? tollite agnum per familias, & sacrificate, ut instituit
 Dominus. Christus autem nihil eiusmodi praecipit, sed ipse factus
 est sacrificium, & oblationem seipsum Patri offerens. vides quo pa-
 tro figura data est per Moysen, veritas facta est per Iesum Chri-
 stum? Item in monte Sina, ut Amalechita in pugna prostigarentur,

De iure naturali & diuino Eccl.

tur, manus Moyſi ab Aaron, & Hur utrinque ſublimis tenebantur. Chriſtus vero adueniens ipſe ſuas manus extendit in Cruce. Animaduertis quomodo nobis figura dabatur, veritas facta eſt? Hæc Sanctus, volens verè Chriſtum dediffe illam virtutem agnoſcere, ne occiderentur Hebræi, ac manibus extenſis per Moyſem; vt Hebræi vincerent Amalechitas, Præclare hæc omnia verbo vno expreſſit Iſaias. Nam cum Deus præuidiſſet Chriſtum Cruci aſſigendum, præordinauit ex hoc, cuncta, quæ fiunt in terris, ab ipſo Chriſto, ac fide ipſius ab ortu mundi ordinari, ac regi, itaque vates ait, *Si poſuerit pro peccato, (Chriſtus) animam ſuam, videbit ſemen longæuum, & voluntas Domini in manu eius dirigetur.* Et mox. *Ideo diſpertiam ei plurimos, & fortium diuidet ſpolia.* Hæc propheta oſtendens fore, vt quæcumque Deus velit, ſiue illud pertineat ad gratiam, ſiue ad aliud bonum, non exequatur, niſi per manum Chriſti; Idcirco, S. Hieronymus eo loco, *Et voluntas Domini in manu eius dirigetur, vt quidquid Pater voluit, illius virtutibus impleatur dicentis ad Patrem, ego ſeruauit eos in nomine ſuo, quos dediſti mihi, euſtodiui, & nemo ex ijs periit, niſi filius perditionis.* Hucusque, Sanctus ob Iudam, cuius & ſpirituale, & temporale omne in nihilum recidit. Hinc idem declarans illud, *Videbit ſemen longæuum, ſemen eius in æternum permanet, & thronus eius ſicut Sol in conſpectu meo. & iterum ponam in ſæculum ſæculi ſemen eius, & thronum illius ſicut dies cæli.* Quod alijs verbis ad Virginem Gabriel loquitur, *Ecce concipies in utero, & paries, qui filius altiffimi vocabitur, & dabit illi Dominus thronum Dauid Patris ſui, & regnabit ſuper domum Iacob in ſempiternum, & regni eius non erit finis.* Et poſt interpretans illud, *Diſpertiam ei plurimos, (ait) Impleto illo, quod ſcriptum eſt, poſtula a me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ; de quo & in hoc eodem propheta legitur, erit radix Ieſſe, & qui reſurget, vt principetur gentium, in ipſo gentes ſperabunt.* Iſti autem plurimi quondam a fortibus tenebantur, & ſub ſpecie aſini, & pulli multos habebant Dominos, quibus dixerunt Apoſtoli, Dominus eos neceſſarios habet. qui fortes erant, antequam Chriſtus humanum corpus aſſumeret, ac fortè ſuperas diriperet domum eius. Egregie ruruſus hæc omnia paraphraſis Chaldaïca expreſſit, ita exponens. *Videbunt regnum Chriſti ſui, multiplicabunt filios, & filias, prolongabuntur dies eorum, & facientes legem Domini in voluntate eius dirigentur. A ſubiectione populorum liberabit*

erabit animas eorum, videbit ultionem de inimicis suis, saturabuntur prada Regum eorum. Et mox. Ideo diuidet sibi pradam populorum multorum, & diuitias ciuitatum fortium. Hæc ibi, vt sciamus nullibi non in scriptura Sancta aperiri omnia tam temporalia, quam naturalia bona pendere à Christo vt homine, Propter quem omnia sunt facta. Simulque illud sciamus, quidquid est vltimam boni operis siue imperfecti, siue perfecti esse à Christo homine, quod ab illo sit omnis gratia, gratiæque inchoatio, siue dispositio quantumvis remota inter homines, ex qua hi boni aliquid efficiant, beneque vtantur vlla re, aut aliquid ex congruo mereantur, quod ex Apostoli, Ioannis, Isaia, Bernardi, Chrysostomi, & Hieronymi dictis est probatum. Idem sentit S. Augustinus tractatu, 3. in Ioannem declarans illud, *De plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia*, ait enim dari gratiam, ante fidem, & post fidem pro assequenda gratia, quæ nos efficiat iustos. Idem videntur sentire Concilium Mileuitanum, cap. 3. & 4. Arausicanum secundum cap. 5. 6. 7. 19. 22. 24. Innocentius Primus ad Concilium Mileuitanum, cap. 26. & 93. inter Epistolas Augustini, Cælestinus Primus ad Episcopos Galliarum, a quibus asseritur vel quamuis remotam dispositionem ad gratiam, esse à Deo per Christum. Idem tradit S. Augustinus lib. de prædestinatione sanctorum, cap. 2. & lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum cap. 9. & ep. 10. eandem sententiam sequitur, S. Thomas. 3. q. 7. art. 9. quo vult Christum esse vniuersale Principium gratiarum, quod repetit art. 10. 11. & q. 8. art. 3. ad 2. Scotus in 3. dist. 11. q. vnica. eandem tuctur Vega toto libro in Concilium Tridentinum, & lib. 15. cap. 9. & 10. Hosius in confessione fidei, cap. 41. & 43. Lindanus lib. 3. Panopliæ, cap. 39.

Probantur vero hæc quoque ex ipsis principiis Metaphysicis, quibus asseritur, omne, quod est ex aliqua parte, esse ab eo, quod est ex omni parte tale, Imperfecta à perfectis. Quocirca cum sit in Christo omnis gratiarum plenitudo, tam quæ in nobis est ex condigno, quam quæ in nobis est ex congruo, & tam quæ proxima, quam quæ remota est, quælibet ab illo erit.

Similiter ex eo: quia cuius est inducere formam, eiusdem est inducere omnes præcedentes, & subsequentes dispositiones ad illam; Christi autem merita sunt, ex quibus gratia dantur, igitur omnis bona cogitatio, bona actio, bona potestas, quæ sunt dispositiones ad gratiam, sunt a gratia Christi, & proinde omne impedimentum quod tollitur, tollitur à Christo. confirmantur hæc.

De iure naturali & diuino Eccl.

Nam Deus naturæ auctor intime, ac solus animæ essentiam per-
nadit, mouetque ad intelligendum bonum, simulque appeten-
dum, mouet tamen, vt hominem Christo subijciat cum suis om-
nibus; inferat illi Christi fidem vel implicitam, vel explicitam,
nam sic ipse Ioannis 17. ad Patrem, *Pater venit hora clarifica fi-
lium tuum, vt filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem
omnis carnis, vt omne, quod dedisti ei, det et vitam æternam*, vt
ibi interpretantur Cyrillus, Theodoretus, Chrysostomus, Leon-
tius, Rupertus, Augustinus tra& 105. ac supra late est explicatum.
Sed quando nihil potest mens cogitare absq; corporeis instrumen-
tis, Idcirco hæc denique comprobantur. duo namque extra animæ
essentiam fieri a Christo possunt, atq; in his videtur proprius esse
Christi influxus. Primum quidem remouere Dæmonas, nequid
impediant boni intellectuonem, & appetitionem; Secundum vero
accommodare omnia, quæ seruiunt intellectui, appetitionique ad
hunc finem. Nam Dæmoni corpora, corporeaque ad nutum ser-
uiunt, ita vt ex naturæ suæ potentia, Dominioque possit montes
ex alijs in alia loca transferre, mortales occidere, & quiduis hu-
iusmodi efficere: quod S. Augustinus 3. de Trinitate, cap. 8. & 9. S.
Thom. 1. q. 111. art. 3. p̄bant. vere enim Iob cap. 41. *Non est
potestas, quæ comparetur ei super terram*. Quocirca potest, Pri-
mo ex vi naturæ suæ ita commouere humores cuiuslibet homi-
nis, vt fiat furiosus, impellatur ad omnē libidinem, cædem, rapaci-
tatem, secundo potest appingere, & infigere cogitationi quæuis si-
mulacra, quin oculis ipsis quasi libet imagines, ita vt ijs obsessus
homo, non possit aliquid aliud cogitare, ac videre, *Intelligentem
namque oportet phantasmata speculari*, ait philosophus. Christus,
ne Dæmon id possit, sua merita, potestatemque datam diuinitus
interponit fugans illum, nequid maleficijs, ac præstigijs suis moli-
ri queat, & gratiæ dispositiones tollat. Contra autem primò per
Angelos corporis humores componit, secundo bona simulacra
menti offert, aut opponit oblati a Dæmone, ne vincat: atque hæc
sunt propria Christi. Id nisi fieret, actum de genere humano fo-
ret. En igitur apertissimum fit, nulli hominum esse vllam bo-
nam cogitationem sine Christo, ac proinde neq; vllum actum bo-
num, quicūq; ille sit, siue vt est remota, siue vt est proxima dispo-
sitio ad gratiam, simulque neque vllam potestatem iustam, domi-
nium iustum sine Christo. En, vt quiuis naturæ impulsus sit nul-
lus absque potestate, & gratia Christi: cuius fides, Ecclesiæque ab
initio mundi regnat: ad maiorem declarationem subiicimus,
Chri-

Christum esse Angelorum Principē, & Regem, vt habetur. Ephes. cap. 1. & Coloss. 2. & vnicuique hominum dari, simulat nascitur, Angelum custodem, quod ex Psal. 90. & Matthæi cap. 18. Christus itaque, vt Rex assignat Angelum cuiuslibet, qui sit eius custos, singillatim præscribens quid agendum. Rursus Christus est caput omnium hominum tam fidelium, quam infidelium, & quo ad animam, & quoad corpus, influit itaque singulis in vtrunq; vt habet, S. Thomas, 3. q. 8. art. 2. & 3. Ac propterea prouidet omnia bona tam corpori, quam animæ eo, quo diximus, modo. En igitur, vt tota natura omnino seruiat naturæ positæ in statu supernaturali. Hoc igitur est, quod Christus dixit, *Sine me nihil potestis facere*, Hæc illa pugna, de qua Ephes. cap. 6. Apostolus, *Non est nobis colluctatio aduersus carnem, & sanguinem, sed aduersus Principes, & potestates, aduersus mundi Rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitie in cælestibus*, Sed & ipse Petrus Apostolorum Princeps. *Aduersarius vester Diabolus, tamquam Leo rugiens circuit quarens quem deuoret, cui resistite fortes in fide*. Sic itaque essentiam mouens diuinitas cum Christi virtute coniungitur, sic intelligibile lumen infundens luminum Pater per filium suum, *Qui est splendor patris in gloria, qui illuminat oēm hominē venientem in hunc mundum*. Subiicit homines, filio, vt homini; atque hic vt homo per imperium suum subiicit Patri, naturalia, temporaliaque cuncta ordinans, ac disponens, vt supra est probatum; Sic regitur mundus totus, *Secundum mensuram donationis Christi*, Nam quibus minus de suo donat Christus, minus Deo coniunguntur, ita vt aliqui longissime absint, quibus minimum donatur; ac magis, minusve sit alicui potestas iusta, ac dominium iustum, prout minus, magisque Christus ei prouidet, cum tutatur ab ipsorum Dæmonum potestate, arcens eas, de quibus ait David Psal. 77. *Immisiones per Angelos malos*, Ac ne dicas per accidens euenire, vt Christus liberet ē Diaboli seruitute, quasi tātum remoueat prohibens. Respondemus necessario, stante totius vniuersi ordinatione, alterum sequi ē duobus, vel vt natura recta rectos impulsus sequens Christo se se in omnibus subiiciat, vt peruenire ad finem suum possit, quem nō potest assequi sine directione supernaturali, vel rectos impulsus haud sequens incidat in Dæmonum potestatem. Satisque est nobis, si hoc modo per Christum stent boni motus naturales; vt hominum potestas sit iusta.

*Ecclesia Sancta Mundi Regina per Exorcistæ characte-
rem, sacramentaliaque Dæmonas fugat, ne bonos
animorum impulsus impediunt, malos immittant,
aut aliquid hominibus noceant; per donum virtutis,
vel potestatis idem efficit; punitque contumaces ad
alios à criminibus absterrendos. Per sacramenta
Dei filios efficit, bonos impulsus infundit, per merita,
preces, & oblationem corporis Christi omne in terrar.
bonum deriuat; malum fugat. Cap. 11.*

Hoc stabilito totius iustitiæ, bonitatisque deflu-
xus in humanum genus deriuandæ excipitur
in Ecclesia Sancta Christi sponsa; vt operis
initio perstrinximus, hic latius explicatur.
Nam quidquid efficit Christus in terris, efficit
per sui corporis membra. Quamobrem dedit in
Ecclesia minores ordines Exorcistarum, quibus
immobiliter est impressa aduersus Dæmonas, vt hos coerceant,
atque expellant, supernaturalis potestas. Hæc multo eminentior
est in Sacerdotibus, Episcopis, ac Pontifice summo, in Ecclesia
tota, ac Pontifice summo simul. Nam quidquid Christus caput
efficit inter homines in terris, efficit per Ecclesiam, quæ est ipsius
corpus, in qua sunt membra ipsius, quibus impressa est immobi-
liter hæc aduersus Dæmonum potestatem supernaturalis pote-
stas, idcirco non semper pertinent ad quemlibet; sed semper, at-
que ex immobiliter impressa potestate ad aliquem ex Ecclesiæ
Sanctæ Christi sponsæ, præcipuisque ipsius membris illæ assertio-
nes, *Super aspidem, & basiliscum ambulabis, & conculcabis leo-
nem, & draconem*, Et Matthæi cap. ultimo. *Signa autem eos,
qui crediderint, hæc sequentur, in nomine meo Dæmonia eijcient,
linguæ loquentur nouis, serpentes tollent, & siquid mortiferum
biberint, non eis nocebit.* & Luc. 19. *Dedit illis virtutem, & pote-
statem super omnia Dæmonia, & vt languores curarent.* Amplius
vero hanc Ecclesiæ Sanctæ sponsæ lux à Christo ductam po-
testatem disertissime affirmat S. Paulus ad Ephesios capite 4.

Vni-

Vnicuique autem nostrum data est gratia secundum mensuram donationis Christi, propter quod dicit ascendens in altum captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus. & qui ascendit super omnes celos, ut impleret omnia (sua virtute) & 1. ad Corinthios cap. 12. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro. & quosdam posuit Deus in Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas, tertio Doctores, deinde virtutes (Græcè δυνάμεις potestates) exinde gratiarum curationes, opitulationes, gubernationes. Et dictum membris eius, Genes. cap. 11. Benedicam benedicientibus tibi, & maledicam maledicentibus tibi. & ad eam pertinet illud Apocal. cap. 12. Dabo illi potestatem super gentes, & reget eas in virga ferrea, & tamquam vas figuli confringentur, sicut & ego accepi a Patre meo. & in dicto c. 12. S. Ambrosius. Caput itaque Ecclesia Apostolos posuit, qui legati Christi sunt, sicut dicit idem Apostolos, pro quo legatione fungimur. ipsi sunt Episcopi, firmante istud Petro Apostolo, & dicente inter cetera, de Iuda, & Episcopatum eius accipiat alter. Et mox. Prophetas duplici genere intelligimus, & futura dicentes, & scripturas reuelantes. quamvis sint & Apostoli Prophetæ, quia primus gradus omnia subiecta habet. & ad Ephes. cap. 4. Apostoli Episcopi sunt. Prophetæ vero explanatores sunt scripturarum. Et mox. Inter istas post Episcopum plus esse intelligitur, qui propter refferatum occultum scripturarum sensum prophetare dicitur, præsertim quia futura spei verba depromit, qui ordo nunc potest esse presbyteri. Nam in Episcopo omnes ordines sunt, quia Primus Sacerdos est, hoc est Princeps est Sacerdotum, & Prophetæ, & Evangelista, & cetera adimplenda officia Ecclesie in ministerio fidelium.

Hucusque Ambrosius volens omnium potestatem, & virtutem contineri ordine Episcoporum, qui & Apostolorum est ordo. quid vero sint virtutes; declarat Theodoretus. 1. Cor. 12. Hoc donum sape etiam intulit supplicium, quemadmodum Elimæ lucis privationem, & Ananie, & Saphira mortem prematuram, & S. Chrysostomus, Diuidit, ac separat (Apostolus) Curationes à virtute: quod prius quoque fecit. qui habet quidem virtutem, & castigat, & Medetur; qui habet autem donum curationum, solum medetur. Et mox ostendens donum virtutis, aut potestatis extendi aduersus Dæmonas ait. Isaias diserebat cum Iudeis, & Dei virtutis præbebat ostensionem, & de vilitate Dæmonum in medium adducebat argumentum. Et rursus citat illud, Domine nonne in tuo nomine prophetauimus, & virtutes multas fecimus?

Con-

De iure naturali & diuino Eccl.

Cōstat igitur Ecclesiæ esse immobiliter inhaerentē potestātē per characterē exorcistæ ordinati, qui potentior est in Sacerdotibus, & Episcopis, vt possit expellere, ac fugare Dæmonas, ne efficiāt aduersus hoies ea duo mala, quæ supra ostendimus, & omne vastitatis genus in terras adducant. & similiter esse Ecclesiæ potestatē ac donum virtutis supernaturalis, tūm aduersus Dæmonas, tum ad efficienda miracula quæuis magna contra contumaces, atque hæc etiam perpetuo data est Ecclesiæ Sanctæ ad eundem finem.

Secundo Ecclesiæ largitus est Christus, vt sicut expellere potest efficaciter omne, quod bonos motus naturales potest impedire, sic etiam possit omnes bonos motus efficaciter, & infallibiliter inducere, a quibus naturales boni motus adiuuentur, euehantur supra se, vt ad finē supernaturalem peruenire possint, siue gratiæ, & gloriæ statum, sine qua neque naturalis potest haberi, id est fieri non potest, vt aliquis sit sine peccato mortali. contrario rationi naturali. licet enim Christus tolleret omne impedimentum, tamē humana natura ex se non habet, vt perueniat ad finem suum, nisi Christo capiti coniūgatur, vt supra est probatum cap. 1. & 2. Quamobrem certum est primò per Sacramenta, quæ administrantur ab Ecclesiasticis infundi gratiam cūctis, nisi obex ponatur, ita vt animæ essentiam vi sua peruadant, diuinæque gratia mirabiliter ornatam, sequentemque flectant in finem supernaturalem, motusque animæ eiusdem naturales perficiant, secum ducant, atque attollant; etiamsi homo nihil addat de suo. Hæc sunt Dei solius; Deus namque solus permeare, & inflectere animæ essentiam potest. Quamobrem veluti Deus naturæ auctor concurrit cum naturis ipsis ad agendum, naturamque humanam mouet motu bono, ac naturali ad finem suum, sic Ecclesiastici vitæ ministri dicuntur, quod ingenerent intimos, ac vitales diuinæ gratiæ, naturæque diuinæ motus in anima, ob quos Ecclesia Mater dicitur, ac parere filios Deo. ac propter hoc dicuntur Ecclesiastici potentia Paternæ configurari, quia scilicet efficiūt per Sacramēta, quod est Dei, solius, vti est dictum. Secundo diuinitus datur Ecclesiæ Sanctæ, vt per oblationem Corporis Christi semper aliquid impetrare efficaciter, simulque efficaciter Deum reddere propitium possit, nisi impedimentum ponatur. atque ita Ecclesiastici ordines habent immobiliter annexam potestatem, qua tollant omne malū naturæ humanæ quoquo modo contrarium, simulque adducant omne in terras bonū. Recte enim definiuit S. Concilium Tridentinum scssione 22. cap. 1. *Hanc esse Hostiam, quæ per varias sacrificio-*

ficiorum nature, & legis tempore similitudines figurabatur, ut pote quæ bona omnia per illa significata, veluti illorum omnium consummatio, & perfectio complectatur. Eadem tradunt SS. Augustinus epist. 53. & 59. & contra Cresconium cap. 25. & serm. 1. de verbo Apostoli, Cyprianus lib. 1. epist. 9. Ambrosius primo de officiis cap. 48. Chrysostomus in Psalm. 95. & hom. 77. in Ioannem, *Pro uniuersis, inquit, orbis fructibus sacrificamus.* Leo Papa serm. 7. de Passione. Tertullianus aduersus Scapulam cap. 3. Arnobius lib. 4. contra gentes. Prosper libro de vocatione gentium cap. 4.

Tertio largitus est Ecclesiæ Sanctæ, ac sponsæ suæ Christus, vt Ecclesiastici, quidquid malæ est doctrinæ expurgent, veris illuminent hominum mentes. ad eos namque pertinet illud, *Spiritualis homo omnia iudicat, & à nemine iudicatur, & Vos estis lux mundi.* Huius autem potestatis clauis datæ Petro soli, ac Petri potestatem tenenti, ipse est fons, & apex Sacerdotij, scribit Iustinianus, ipse est Sol, fons, ac truncus Ecclesiasticæ potestatis, ait Cyprianus, penes illum residet infallibilis scientiæ clauis, vt supra est dictum.

Quarto denique, largitus est Deus Ecclesiastico, vt omnes ipsius preces ex Ecclesiasticis officiis recitatz, licet ipse peccato mortali sit irretitus, mereantur, & impetrent, nam recitat illas ex Ecclesiæ Sanctæ persona. ita S. Thomas 3. q. 82. art. 6. Qui vero in gratia Dei est, alteri ex congruo primos gratiæ motus meretur.

Quocirca oblationes singulæ vel spirituales, & internæ tantum, Deoque vni manifestæ, vel simul etiâ manifestæ alijs, & quouis modo propter actus, donaue externæ, vel per implicitam fidem, vel explicitam Christi corpus respexere, illique adhæserunt, Deoque per illum hominem sibi offerri voluit, idcirco vocatur, *Sacerdos in æternum*, nosque ex ipsius persona illud offerimus, ita vt sit vna oblatio, sit vnus offerens, à quo pendeant cuncta, quibus Deo placeamus, coniungamur, appropinquemus, & habeamus quodcumque est nobis boni. vt habetur ad Hebræos. cap. 9. ac tradunt SS. Chrysostomus hom. 17. ad Hebræos. Haymo. cap. 6. Anselmus 10. Irenæus lib. 4. contra Hæreses. cap. 32. 34. Cyprianus Ep. 63. Augustinus 4. de Trinitate, cap. 7. & 14. & de Ciuit. 20. cap. 20. Ambrosius 1. de officijs, cap. 48. Chrysostomus hom. 83. in Matthæum, & 60. ad populum Antiochenum.

Præclare hæc omnia, ne multa coaceruemus, expressit Tertullianus ad Scapulam. *Sacrificamus* (en primum, à quo omnia) *pro salute Imperatoris, sed Deo nostro, & ipsius; sed quomodo præcipit Deus*

De iure naturali & diuino Eccl.

Deus pura prece (id est non cruenta, sic enim purum vocant latini, cum de sacrificiis agunt) non enim Deus eget conditor vniuersitatis odoris, aut sanguinis alicuius. Hæc enim Demoniorum pabula sunt. Demones autem non tantum respuimus, verum & reuincimus, & quotidie traducimus, & de hominibus expellimus, sicut plurimis notum est. Et mox. Doleamus necesse est, quod nulla ciuitas latura sit impunè sanguinis nostri effusionem; sicut & sub Hilariano Præside, cum de arcis sepulcrarum nostrarum declamassent, arcæ non sint, arcæ ipsorum non fuerunt. messes enim suas non egerunt. ceterum & imbre anni præteriti, quid commuerit genus humanum; apparuit, cataclysmum scilicet, & retro fuisse propter incredulitates, & iniquitates hominum, & ignes, qui super mœnia Carthaginis proxime pependissent, per noctem quid minati sint, sciunt, qui viderunt; & pristina tonitrua, quid sonauerint, sciunt, qui obsiderunt (ita legendum, puto, non obdurerunt) Omnia hæc signa sunt imminētis iræ Dei, quam necesse est quoquomodo possumus, ut & annunciemus, & prædicemus, & deprecemur interim localem esse. vniuersalem enim & supremam suo tempore sentient, qui exempli eius aliter interpretantur. Nam & Sol ille in Conuentu Vticensi, extincto pene lumine, adeo portentum fuit, ut non potuerit ex ordinario deliquio hoc pati positus in suo hypsomate, & domicilio. habetis Astrologos. Possumus æque, & exitus quorundam præsidum tibi proponere, qui in fine vitæ suæ recordati sunt deliquisse, quod vexassent Christianos. Vigellius Saturninus, qui primus hic gladium in nos egit, lumina amisit. Claudius Herminianus in Cappadocia, cum indignè ferens uxorem suam, ad hanc scdām transisset Christianos crudeliter traxisset, solusque in Prætorio suo vastatus peste, cum vinus vermicus ebullisset nemo sciat, aiebat, ne spe gaudeant Christiani. & post. Hæc omnia tibi & de officio suggeri possunt, & ab eisdem aduocatis. qui & ipsi beneficia habent Christianorum, licet acclament, quæ volunt. Nam & cuiusdam notarius, cum a Daemone præcipitaretur, liberatus est. (no temus hæc) & quorundam propinquus. & puerulus. & quanti honesti viri (de vulgaribus enim non dicimus) à Daemonijs (iterum notemus) aut valetudinibus remediati sunt. Ipse etiam Sauerus Pater Antonini Christianorum memor fuit. Nam & Proculum Christianorum, qui Torpacion cognominabatur, Entobææ procuratorem, qui cum per oleum, (En virtus olei Sacri) aliquando curauerat, requisit, & in palatio suo habuit usque ad mortem

mortem eius, quem & Antoninus optimè nouerat laetè Christiano educatus. & dein. Marcus quoque Aurelius in Germanica expeditione Christianorum militum orationibus ad Deum factis imbrēs in siti illa impetrauit. quando non geniculationibus, & ieiunationibus nostris, etiam siccitates depulsae sunt? Hæc ille asserens à Dæmonibus immitti has clades, repelli precibus Ecclesiae, has vero initium sumere à sacrificio incruento, vt ab hoc appareat pendere omnia bona temporalia, naturaliaque alioquin vastanda à Dæmonibus, qui & corporibus impiorum insidentes efficere possunt ex vi naturæ, ac potestatis suæ, nequis sit vllus bonus actus naturalis, vlla potestas bona naturalis, vllum Dominium iustum, iuxta appetitum naturalem naturæ humanæ omni in re, loco, ac tempore Deum suum quærentis, seu nolentis ab illo auerti. Sic igitur constat, quod initio dicebamus, omnem Regiam potestatem residere in Christo primum, deinde in Ecclesia Sancta, ac denique per hanc in alios dimanare. Nam Regiâ potestatem vocamus, quæcumque est potestas iusta.

Eadem cum Tertulliano Cyprianus. Sic enim libro de Idolorum vanitate. Spiritus insinceri, & vagi, qui posteaquam terrenis vitijs immergi sunt, & à vigore celesti, terreno contagio recesserunt, non desinunt perditum perdere, & deprauati errorem prauitatis infundere. Hos & poetae Daemonas norunt (vt Homerus Iliados 1. & 3. Hesiodus in Theogonia) & Socrates instruit se, & regi ad arbitrium Daemonis prædicabat, (apud Platonem in Apologia, Xenophontem de dictis, & factis Socratis, Maximum Tyrium de Socratis Dæmone, Apuleium de Deo Socratis) & Magis inde est ad perniciosas, vel ludricas potentatus. quorum tamen præcipuus Hostanes, & formam veri Dei negat conspici posse, & Angelos veros sedi eius dicit adsistere. In quo & Plato pari ratione consentit, & vnum Deum seruans pari ratione consensit; cæteros Angelos, vel Daemonas dicit. & deinde. Sic ergo spiritus falluntur, & fallunt, vitam turbant, somnos inquietant, irrepentes etiam in corporibus occulte mentes terrent, membra distorquent, valetudinem frangunt, morbos laceffunt, vt ad cultum sui cogant. & post. Sed tamen adiurati per Deum verum à nobis, statim cedunt, & fatentur, & de obsessis corporibus exire coguntur. Ostendit vero hoc nasci ab Eucharistia Sancta idem lib. de Natiuitate Christi. In paruuli, inquit, huius nomine cum hoste antiquo congregimur, & fortis armatus superueniente fortiore de atrio antiquitus possesso potenter expellitur, & præsumptae

in se

De iure naturali & diuino Eccl.

*infestationis audaciae silentium imperatur. defectui carnis nostrae, quae à primitiuis saeculis originalis mali infecta languerat, ex Christi carne redditur fortitudo, & Sacramentorum communicatio, per quam illius corpori sinceritati unimur nos, in tantum corroborat. Hæc Sanctus, è quibus apparet, vt alios omittamus, quidquid boni, quod naturali lumini sit conforme, sit, à nobis fieri gratia, & potestate ipsius Christi Dæmonum potestatem, coercentis, ac proinde nullam potestatem, dominiumque posse esse vlllo modo iustum, sine ipso, Ecclesiæque ipsius sponsa, ac Mundi Regina; cuius Sacerdotes referentes personam Christi, *Qui est Sacerdos in æternum, secundum ordinem Melchisedech*, offerunt, *Pro totius mundi salute*, eiusdem Christi corpus cui dictum, *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum.* psal. 109. & quando est, *Sacerdos in æternũ secundum ordinem Melchisedech*, idcirco, *Dominus à dextris eius, confregit in die irae suae Reges, iudicabit in nationibus, implebit ruinas, conquassabit capita in terra multorum*, Quæ verba referuntur à Sanctis, tum ad Dæmonas, de quibus est dictum, *Ipsa conteret caput tuum*, Gen. 2. tum ad eos, qui nolunt subijci humanitati Christi, cum scriptum sit de Dæmone, ipse est, *Rex super vniuersos filios superbiae*, Iob. 41. Idcirco & Dæmonis potestas in omnes orbis totius homines ob hoc sacrificium coerceatur, vt bonos actus naturales edere queant, ac non contaminentur à Dæmonibus, iustæ sint hominum potestates, iusta dominia, Primo iuxta appetitum naturalem naturæ humanæ desiderantis omni in re, omni in loco Deum suum, vel nolentis ab illo auerti, quo cum non tendit, quiescere haud potest, vel appetitam quietem participare. Sic igitur iusta est potestas humana in nobis, quia recto appetitui nostro in Deum tendenti est adæquata, vt verò in Deum tendat, vel ab illo non auocetur, est a precibus meritisque Ecclesiæ Sanctæ, & Christi. Secundo iuxta ordinem rerum, quæ sumpto ab externis initio magis factæ sunt, vt perducant nos in Deum, maxime nos Deo coniungant, ordinent homines in Deum, ordinentur ab hominibus in Deum, quam in quemlibet alium finem, quem non tollit, cum bonus est, sed perficit, confirmatque Ecclesiastica potestas, Tertio, quod ad hunc finem constituantur ciuitates, vt scilicet homines in primis diuina edoceantur, Deo coniungantur, participent celestem ciuitatem Deo, superisque similes euadant, atque ita nos, ac nostra adaequantur humanæ vniuersitati iustæ, rectæque ordinatæ. Atque ipsa potestas, dominumque*

niumque nostrum sit iustum, siue adæquatum rectæ subordinationi omnium rerum in Deum, ac nullis rebus fruamur, sed vtamur, illis vtentes ob Deum, ordinantesque illas in Deum, vt ex natura sua sunt ordinandæ. Quarto quod ad hunc finem cuncta à Deo, ab Angelis ipsis, lege, omnibus rebus, perpetuò semperque adnata, ac Præsidente, vt primis operis capitibus est deductum, regantur, atque ordinentur, Cui nos adæquantes nostram voluntatem, nostras actiones, vsum rerum; potestatem, dominia, sunt illa iusta, Deo, superisque, vniuersitati humanæ, rebus ipsis recte ordinatis, ac denique nobismetipsis adæquata. vt vero huiusmodi sint, atque esse possint habemus à Dei gratia per Christum, Sponsamque ipsius Ecclesiam Reginam Mundi, Primo, quod remouent Dæmonas, qui concitatione humorum corporis, ac speñis, & immisionibus malis efficere possunt, ne bonos actus naturales cedere possimus, cum simus obnoxij peccato. pecora, mancipiaque illorum, inquit S. Augustinus, quamuis cogere voluntatem non queant. Secundo efficiunt Christus, ac dono Christi Ecclesia, Sancta, vt bonos motus naturales, & edere possimus, falsæ doctrinæ fugentur, bonæ tradantur, gratiaque in nos humanam naturam perficiens, ac largiens diuinam deriuetur: atque ita adæquemur, & conformemur cum rebus omnibus nostris Deo, superis, vniuersitati humanæ, rebus omnibus, ac nobismetipsis. Cum vero à vitijs omnia perdantur, vt libro primo est conclusum, sit tertio loco, vt omnia nostra per Ecclesiam, Christumque stent, atque ad nihilum non redigantur. Quarto autem ne vastentur, à Dæmonibus, quod SS. Basilius, & Augustinus aiebant. Denique ne moriamur, atque occidamur. vbi vult enim, Dæmon id potest ex viribus naturæ, & peccati reus, simul etiam mortis est reus, Per Dei misericordiam; superis intima, diuinis humana, supernaturalibus naturalia mirabiliter subordinantis, atque vt aiebat S. Ambrosius concathenantis, per gratiam Christi, preces, meritaque sponsæ ipsius, ac Reginæ Mundi fit, vt appareat hinc esse omnium bonorum statum, siue essentialiter omnia pendere à supernaturali, siue Ecclesiastica, quæ & spiritualis, atque æterna est, Christi, & Ecclesiæ potestate. Possemus verò asserere huc innumera euenta, quibus probaretur omnia mala arceri, & omnia bona adduci ab Eucharistia, corporeque Christi in terris existente, & oblato, è multis, vt S. Gregorio, Beda, Petro venerabili, Syluestro libro de Strigi magis, Hieronymo Magno de arte Exorcistica, Ioanne Pico Mirandulæ Conite libro de La-

miis,

De iure naturali & diuino Eccl.

miis, quorum nonnulla collegimus lib. 7. de Signis Ecclesiæ Dei, illud sit satis quod testatur Ouiedus ca. 10. de Indiis Occidentibus portetosisimas clades, ac tempestates horrendas, quas ille refert à Dæmonibus immitti solitas, cessasse, ex quo est Christi corpus in illis locis, ac tum mundus ruet, cum iuge sacrificium cessabit, ait S. Hyppolitus lib. de consumatione.

Argumenta ad probationem superiorum desumpta è Sanctis Patribus, ac Doctoribus supra allatis. Cap. 111.

Apparet itaque supernaturalem potestatem præesse inter homines omnibus rebus ordinandis, vt ultimo argumento, tertioque concludebamus, ob primam causam, quæ primo cap. lib. 1. est adducta. Quæ comprobamus plurimis argumentis, quæ Sancti Patres, ac Doctores supra allati producant. Nam sic Hugo è S. Viæore, Alexander Halensis, Franciscus Mayro, Henricus Gandauensis, S. Thomas, quin Apostolus ipse, atque ex ipso SS. Augustinus, & Hieronymus. Quæcumque est Spiritualis potestas, inter homines, diuino, ac naturali iure omnia diiudicat, & a nemine iudicatur, 1. Cor. 2. Sed quæcumque Ecclesiastica potestas est spiritualis, Ergo quæcumque Ecclesiastica potestas iudicat omnia, & a nemine iudicatur. intelligimus quæcumque, & quatenus dependet ab apice Ecclesiasticæ potestatis Pontifice summo. Spiritualis vero est potestas, aut ex vi potestatis, aut aliunde. Hic accipitur, vt post alios distinguit Ægidius, ex vi potestatis. Ratio clara est vtriusque propositionis, è superioribus. Dominatur enim naturæ humanæ in omnibus omni momento lex illa appetitus inseparabilis coniungendi se cum Deo, quod cum non possit assequi sine Ecclesiæ Sanctæ potestate, quæ spiritualis est, seu supernaturalis, idcirco omni in re, momento ei dominatur Ecclesia Sancta, iudicatque cuncta illius acta, & res. Comprobatur hæc è S. Augustino, qui sic confessionum lib. 3. cap. 22. & 23. *Reformamini, inquit, in nouitate sensus mentis vestrae. ad probandum homo renouatur in agnitionem Dei secundum imaginem eius, qui creauit eum. & Spiritualis effectus iudicat omnia, quæ utique iudicanda sunt, & ipse à nemine iudicatur. quod autem iudicat omnia, hoc est, quod habet potestatem piscium maris, & volatiliū*

latilium cæli, & omnium pecorum, & ferarum, & omnis terra, & omnium reptilium, quæ sunt super terram, & hoc agit per mentis intellectum, per quem percipit, quæ sunt Spiritus Dei. alioquin homo in honore positus comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est eis. Et mox. Iudicat etiam spiritualis approbando, quod rectum; improbando autem, quod peccatam inuenerit in operibus, moribusque fidelium, & elemosinis tamquam terra fructifera, & de anima viuâ mansuefactis affectionibus, in castitate, in ieiunijs, in cogitationibus pijs, & de his, quæ per sensum corporis percipiuntur. De his enim iudicare nunc dicitur, in quibus & corrigendi potestatem, (hoc est, de quo agimus) Habet. At S. Hieronymus eo loco Apostoli. Omnia dicit, quæ sunt spiritualia (id est, quæ in animam cadant) non enim artes, & disciplinas huius mundi animalis homo, nisi spiritualiter intelligat, scire potest. Ita Sanctus volens non intelligi à nobis vllas artes, ac scientias, nisi spirituales simus, id est, ut nos interpretamur, nisi simus spirituales, ac spirituali potestati subiecti errabimus in artibus, & scientijs, vel percipiendis, vel vtendis. Sic igitur, cum spiritualis potestas sit eadem, quæ & supernaturalis iudicabit omnia tam naturalia, quàm temporalia. Quod si iudicabit ab alijs transferenda in alios vel arma, vel regna non poterit ab alio iudicari malene, an bene fuerit actum, alioquin non iudicaret omnia, & ab aliquo iudicaretur. Confirmatur tum hoc, tum principale argumentum.

Primo. Omnis potestas iudicans ex prima causa quodlibet agendum, iure naturali, ac diuino iudicat omnia, sed Ecclesiastica potestas iudicat ex prima causa quodlibet agendum, Ecclesiastica igitur potestas naturali, ac diuino iure iudicat omnia. Maior est Philosophi Metaphysici 1. cap. 1. & 2. & probatur, quia natura humana coessentiali procliuitate omni in re semper Deum, vult. non potest assequi, nisi ordinetur in illum, ex ipsius voluntate, quæ voluntas est prima omnium causa. Hanc Dei voluntatem in omnibus scit sola Ecclesiastica potestas, igitur iudicat cuncta ab hominibus quibuscumque agenda. neque duo possunt in terris independenter omnia iudicare, nam nisi vnus iudicet alium, non potest omnia iudicare: sola igitur illa iudicabit. Scit autem, sola Ecclesiastica potestas Dei voluntatem, quæ est prima omnium causa. Primo, ob characterem, siue intelligendi potestatem eminentissimam; secundo ob donum consilij, quod licet aliquibus Christianis detur ad semetipsos ordinandos; solis Sacerdotibus,

M

& Epi-

De iure naturali & diuino Eccl.

& Episcopis datur, & eminētius datur ad alios ordinādos, vt infra dicitur. Atque ita minor etiam probatur. quæ & tertio confirmatur, ex ipso Apostolo dicente, *Nos autem sensum Christi habemus*, id est, nos Apostoli, quibus Episcopi successerunt, sentimus, quid velit Christus, ob diuinos impulsus, donumque consilij ad alios ordinandos, ac regendos datum; Christus vero ordinat cuncta in mundo, vt est probatum supra; *Et Pater omne iudicium dedit filio.*

Secundo, Corroboratur tum superius, tum principalia nostra Argumenta. Omnis potestas iudicans ex altissimis causis, naturali ac diuino iure iudicat omnia. Sed omnis Ecclesiastica potestas iudicat ex altissimis causis, Iure itaque naturali, ac diuino iudicat omnia. Maior est eiusdem philosophi adducto loco. ac probatur eisdem rationibus, tum maior, tum minor. Sed hoc argumentum differt à superiori. Multa enim sunt reuelata in diuinis scripturis, ex quibus omnia tam supernaturali lumini, quam naturali conuenientia iudicantur; ex ijs deducere infallibiliter veras conclusiones pertinet ad Ecclesiasticam solam potestatem. Quocirca recte aiebat Iustinianus, nostræ leges hanc dedignantur Sacros Canones sequi; & Henricus Gaudauenſis aiebat, nullas à Principe sæculari leges promulgandas, nisi prius ab Ecclesiastica potestate approbatas.

Tertio, Confirmantur tum superius, tum principalia nostra argumenta. Omnis potestas habens regulam dominandi directè naturæ humanæ; & omnibus eius rebus, naturali, ac diuino iure directè dominatur naturæ humanæ, & omnibus eius rebus; Ecclesiastica potestas habet regulam dominandi directè naturæ humanæ, & omnibus eius rebus; Iure igitur diuino, ac naturali dominatur directè naturæ humanæ, & omnibus eius rebus. Totius argumenti est illa ratio, quia naturæ humanæ dominatur directè omni momento, omnique in re lex illa appetitus coessentialis, qua vult Deum; Quamobrem dominatur illi potestas, quæ hanc habet regulam perducendi illam omni in re ad Deum, siue vt naturalis, siue vt spiritualis est finis. Alter namquam sine altero non potest haberi. Similiter secundo, cunctæ res magis factæ sunt in eundem finem, quam in quemuis alium, siue suum intimum. & ab essentia sua fluentem, siue extrinsecum, directè itaque ordinari semper debent in ipsis habēdis, & vtendis à potestate habente hanc regulam. Tertio itidem, Coetus humani, (vt humani, ac recti) directè ad hoc constituuntur, ac directius ob hoc, quam quiduis

quiduis aliud propter illud ius coessentialē. Quarto denique tota rerū natura ad hoc mouetur à Deo, Christo, & Angelis, vt supra est dictum, præsidetque, & adnascitur singulis quibusq; rebus hæc lex dirigens, & ordinans illas præter proprios, ac naturales fines. Sola vero Ecclesiastica potestas habet hanc regulam; quod patet ex tribus Regulæ conditionibus. Ac prima est, vt regula sit: recta, quod habetur primo de anima tex. 85. *Rectum namque sui ipsius, & obliqui est mensura*. Sed natura diuulsa à supernaturali potestate est corrupta, obliqua; non potest itaque ordinare actus suos, regulamque ijs dare. At supernaturalis naturalem continens, atq; omogeneam naturæ, rectam facit naturam, atq; attollit ad diuinitatem, *Ecclesie namque est columna, & firmamentum veritatis*. Secundum regulæ est necessarium, vt sit prima, quod philosophus tradit Metaphysici. 12. tex. 3. Verum regula hominū separata à potestate supernaturali, non est prima; Quin si adhuc huic subiiciatur, & coniungatur, non est prima. Prima est, quæ habet ipsam clauim scientiæ, potestatisque diuinæ, siue voluntatis, sensus, ac spiritus Dei, & Christi, quod soli Ecclesiasticæ potestati est datum. Tertium, quod conuenit regulæ est, vt simplicissima sit, nihilque illi addi possit. At regula naturalis non extenditur in speculatiuis ad ea regulanda, & mensuranda, quæ sunt supra humanam naturam. Sed in agendis prorsus est plenissima, dubitationis, ob id Deus per Christū dat Ecclesiasticis supra omnes ob characterem, gradumque eminentiorem consilij donum, hinc S. Thomas. 2. 2. q. 5. 2. art. 1. ad 1. *Quia humana natura non potest comprehendere singularia, & contingentia, quæ occurrere possunt, sit, quod cogitationes mortalium sint timidae, & incertae prouidentiae nostræ, vt dicitur Sapientie cap. 9. ideo eget in inquisitione consilij dirigi à Deo, qui omnia comprehendit, quod sit per donum consilij, per quod homo dirigitur, quasi consilio à Deo accepto, sicut etiam in rebus humanis, qui sibi ipsis non sufficiunt in inquisitione consilij, à sapientioribus consilium requirunt*. Hæc Sanctus, neque ad rem facit, si dicamus agi ibi de fine supernaturali. Vt enim diximus indistincti sunt fines quoad affectionem, vsumque affectiones, & qui ab vno auertitur, aut desleclit, ab utroq; diuertit. Confirmatur hoc primo. Natura namque humana vult conuenientia toti vniuersitati rerum, quod solus Deus scit, vt aiebat S. Thomas, similiter & singulæ res ad hoc factæ sunt, & ideo naturali iure appetunt, vt idem scribit supra lib. 1. cap. 3. allatus, hanc Dei ordinationem, quocirca videmus aquam sursum ferri, vt

De iure naturali & diuino Eccl.

ordo vniuersi seruetur; Nos autem quotidie experimur in agendis esse aliqua in quibus nullo modo, quid sit melius, apparet. Natura verò humana è duobus possibilibus iure coessentiali vult semper melius, Physiçi 8. tex. 59. neque vult aliquid fieri, vt cumque contingit. 2. cœli. tex. 50. & 2. Physiçi tex. 46. & de partibus animalium. cap. 1: neque satisfacit cum non peccare, qui quodlibet illorum deligit. Nam peccat, si potest id scire à sapientiori, ac nō vult subijci illi. Hoc enim superbi est, atque arrogantis. Hinc aiebat idem Philosophus, duos esse gradus sapientiæ, vt supra retulimus, Primus eorum, qui ex se sciunt, secundus eorum, qui discere à sapientiori haud dedignantur.

Confirmantur adhuc superiora ex doctrina S. Thomæ 1. 2. q. 74. art. 7. *In omni, ait Sanctus, iudicio vltima sententia pertinet ad supremum iudicatorium, sicut videmus in speculatiuis, quod vltima sententia de aliqua propositione datur per resolutionem ad prima principia. quamdiu enim remanet aliquod principium altius, adhuc per ipsum potest examinari id, de quo quaritur; vnde adhuc est suspensum iudicium, quasi nondum lata finali sententia. manifestum est autem, quod actus humani regulari possunt, & regula rationis humana, quae sumitur in rebus creatis, quæ naturaliter homo cognoscit, & vltcrius ex regula legis diuinæ, vt dictum est. Vnde cum regula legis diuinæ sit superior, consequens est, vt vltima sententia, per quam iudicium finaliter determinatur, pertineat ad rationem superiorem, quae intendit rationibus æternis.* Hæc Sanctus manifeste loquens de regula supernaturali, sine qua, nihil posse iudicari ait, sine ipsa remanere suspensum iudicium, non posse dari finalem sententiam. Rationes, quas affert ad hoc comprobandum necessario concludunt in omni re indaganda, & cognoscenda, quæ per humanam rationē sciri, & indagari potest. Idcirco volunt aliqui Aristotelem, licet magni iudicij virum errasse, ac putasse à se æternitatem mundi certo demonstratam, quippe qui non consuluit æternam regulam, vix est igitur, vt sciri possit, an aliquid naturalis lumine sit demonstratum, nisi per regulam supernaturalem. Quamquam, quod supra est dictum, debet, quod certò cognouerim subicere Ecclesiasticæ potestati exēplo Pauli dicentis, *Ne forte in vacuum aut cucurrissem.* Przclare hæc omnia, rationemque eorum S. Augustinus expressit libro de vera Religione inquires cap. 31. *Conditor tamen legum temporalium, si vir bonus est, & sapiens, illam ipsam consulit æternā (legem) de qua nulli animæ iudicare datum est, vt secundum eius*

*ias incommutabiles regulas, quid sit pro tempore iubendum, vetan-
 dumque discernat. Et ante, adducens assertionis huius, omniumque
 rationem, simulque scribens hanc legem, regulam, veritatemque
 esse filium, qui à Patre procedit, quod in eo sit omne iudicium.
 Vt enim nos, ait, & omnes animae rationales secundum veritatem
 de inferioribus recte iudicamus, sic de nobis, (quando ipsi cobare-
 mus) sola ipsa veritas iudicat. de ipsa vero nec pater. (non enim
 minor est, quam ipse) & ideo, quae pater iudicat, per ipsam iudi-
 cat. Omnia enim, quae appetunt unitatem, hanc habent regulam,
 vel formam, vel exemplum, vel si quo alio verbo dici se finit, quia
 sola eius similitudinem, à quo esse accepit, impleuit. si tamen, acci-
 pit, non incongrue dicitur pro ea significatione, qua filius appella-
 tur: quia non de seipso est, sed de primo, summoque principio, qui
 Pater dicitur, ex quo omnis paternitas in caelo, & in terra nomina-
 tur. Pater ergo non iudicat quemquam, sed omne iudicium dedit
 filio, & spiritalis homo iudicat omnia, ipse autem à nemine iudi-
 catur, id est, à nullo homine, sed à sola ipsa lege, secundum quam
 iudicat omnia. Haec Sanctus. idcirco esse vera, & iusta singula vol-
 ens, quod appetant unitatem, quae in summo Patre est; ad quem
 filius omnia reducit; sicut ille ad filium, sanctissimamque eius hu-
 manitatem; quae in omnibus est diuinæ voluntati, ac sapientiae
 conformis, ideoque & eius potentiae configuratur, cui dicuntur,
 & Sacerdotes, & Episcopi per ordinis characterem configurari,
 quod omnium maxime impellantur ad scienda omnia, quae con-
 ueniunt diuinitati, quam natura humana semper, atque in om-
 nibus appetit, (non actu elicito, ac rationis deliberatae, sed natu-
 rali) & ideo cum summo illo principio maxime vni configuren-
 tur, rebus examinatis, ac perspectis de omnibus maxime omnium
 iudicare possunt, omnia namque appetunt unitatem, quod illinc
 habeant esse, illinc stent. Ob id cap. 32. quærens cur pulchra dele-
 rent, Sine dubitatione, ait, respondebitur, ideo delectare, quia
 pulchra sunt, & si titutabitur, subyiciam, utrum ideo, quia similes
 sibi partes sunt, & aliqua copulatione ad vnā conuenientiam re-
 diguntur, quod cum ita esse compererit, interrogabo, utrum hanc ip-
 sam unitatem quam conuincuntur appetere, summe impleant, an
 longe infra iaceant. Et mox. cap. 34. Propterea nos fallit rerum vi-
 sibilium pulchritudo, quia unitate continetur, & non implet uni-
 tatem. intelligamus, si possumus, non ex eo, quod est, nos falli, sed ex
 eo, quod non est. Omne quippe corpus verum corpus est, sed falsa
 unitas. non enim summe vnum est, aut intantum imitatur, ut im-
 pleat*

De iure naturali & diuino Eccl.

pleat, & tamen, nec corpus ipsum esset, nisi utcumque unum esset. Porro utcumque unum esse non posset, nisi ab eo, quod summum unum est, id haberet. Ad summam Regula est vna iudicandi, quam sola habet Ecclesiæ Sanctæ potestas, ab illa omnes regulæ, omnes leges dependent, omnes potestates, quæ iustæ, ac veræ sint examinandæ, ac iudicandæ sunt, vt vni potentiz paternæ, & quæ cuncta habent esse, reddantur, configurentur, atque ad illam reducantur, vnde prodierunt. Hinc verum ius status, in hoc publici status iura consistunt fundata supra firmam petram:

SECVNDO Principaliter, Ois potestas ordinans iure naturali ac diuino humanā naturā, potestatesq; alias in vltimū suum finē iure naturali, ac diuino dominatur directē oībus factis eodem iure in eumdē finē; sed Ecclesiæ Sanctæ potestas ordinat iure naturali, ac diuino humanam naturam, omnesq; humanas potestates in vltimum suum finem siue naturalem, siue supernaturalem, cum siue hoc ille haberi haud queat. Directe igitur eodem iure dominatur omnibus factis ob eum finem. Deducitur hoc argumentū primo ex Apostolo Rom. cap. 8. *Quomodo, non cum illo, omnia nobis donauit? & 1. Corinth. 3. Omnia vestra sunt.* Atque ex omnibus ijs locis, quæ suprà cap. 11. lib. 1. sunt allata. Secundū est S. Thomæ, Ægydii, Mayronis, & aliorum, vt suprà ex eorum testimoniis constat. Tertiū probatur apertē, Medicus enim numquam poterit ordinare homines ad sanitatem, nisi dentur ei perducentia ad sanitatem, neque Nauta ad portum, neque Dux exercitus ad victoriā. nam nisi his detur potestas ordinandi media, numquā peruenietur ad finem. hinc aiunt Iurisperiti comūisso vno commissa quoq; esse cōmoda ad illud l. 2. de iurisdictione omnium iudicum. Quarto, quia cuncta iure naturali, ac diuino facta sunt magis ob hunc finem, vt homo perducatur ad Deum, quam ad quēuis alium finem, vel ad semetipsā, ac suum finem, quod cap. 4. lib. 1. est dictum. Quinco quia dominatur humanæ naturæ omni in re, ac semper hoc ius cōessentialis naturalis appetitus, vt Deum velit, extrā hunc finem, neque semper, neque omni in re iure naturali est appetitus cōessentialis. Idcirco non est necesse, vt qui ordinat ad alium finem itā porenter, ac directē iure naturali ac diuino dominetur factis ad eum finem. Quamobrem, quæ nonnulli obieciabant aduersus hoc argumentum, nihil sunt, vt suprà lib. 1. cap. 4. apparet. Secundū ad alios plerosque fines homo potest peruenire absque aliis, potest ex se, sed ad Deum non potest ex se. inuitabiliter enim iure diuino, ac naturali est necesse, vt sit ex eo populus, qui

qui cum Deo coniungitur , ac proinde pars illius, illique, vt toti vniuersitati pars seruiens, & cohaerens, hinc dicebat Philosophus Ethici quinti cap.7. *Vna est ubique in toto orbe terrarū, Resp. optima secundum naturam*, sed cum natura humana haud possit peruenire ad Deum, vel vti est finis supernaturalis, vel vti est naturalis absque Ecclesia Sancta, necesse est vt omnibus eius rebus internis, atque externis iure illo coessentiali, atque inseparabiliter illi innato dominetur Ecclesia mundi Regina, non auferens aliquid alicui (nisi ordo vniuersi ad id cogat) sed ordinans, & confirmans, vt supra est dictum. dices non dominatur, nisi in eum finem. concedo. Nam, neque vllus est iure naturali, ac diuino Dominus, nisi in eum finem, deflectens ab eo, quatenus deflectit contra Dominum Dominorum Dominus iustus non est. Sic quoque Princeps temporalis, non est Dominus directē, nisi in finem temporalem, qui ex tota essentia sua, factus est ob spirituales, quod aiebant in hoc proposito S. Thomas, Mayro, Ægydius.

Confirmatur superius argumentum, Primo. Omne temporale iure diuino, ac naturali directē pendet ab æterno quoad essentiam potentiam, & actionem; omnium Principum potestas est temporalis; pendet itaque iure naturali, ac diuino directē ab æterno, quoad essentiam potentiam, & actionem. Hoc argumentum est, S. Thomæ in hoc ipso proposito lib. 3. cap. 10. opus 20. Est Ægydij dicentis, ex hoc ipso, quod temporalia sunt, ob id esse subiecta Ecclesie Sanctæ Regine mundi, est Mayronis scribentis ordinanda temporalia in finem vltimum Deum, est Henrici Gandauensis qui scripsit temporalia iudicanda à spiritali, quod supra dicebamus. Maior probatione non eget, & vtraque propositio probatur è dictis libro primo cap. 1. & 3. Natura humana omni in re, seu temporali, seu naturali, & omni momento naturali & coessentiali appetitionis æternæ iure vult Deum, dominatur illi inenitabiliter hæc lex inseparabiliter innata, non potest assequi hunc, siue vt naturalis est finis, siue vt supernaturalis, nisi omni in re temporali ac naturali omni momento obediat Ecclesie mundi Regine, id est obedire sit paratus. *Neque enim potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrem.* Tanta igitur mater, Christi sponsa eodem iure ei dominatur. Secundo. cuncta temporalia magis facta sunt, quin omnino facta sunt, vt ordinentur in Deum, Nos Deo coniungant; corpus nostrū, nos ipsi ad hoc facti sumus, clauim scientiæ potestatisque ordinandi in Deum sola habet Ecclesia

De iure naturali & diuino Eccl.

clesia Sancta mundi Regina, vt adducto loco est probatum. Tertio quilibet idcirco appetit esse ex eo populo, in quo possit assequi suam cum Deo coniunctionem, recteque omnia gerantur. Quarto natura humana appetitu inseparabili appetit adaequari in omnibus voluntati diuinæ ac supernæ. In quibus quatuor adaequationibus consistit omnium pulchritudo, omnium rerum status, vt Primo sit aliquis sibi ipsi. Secundo externis. Tertio humanæ vniuersitati. Quarto Deo, superque postrema adæquatio complectitur omnes, omnia perficit, ac per illam stant; in ea status omnium rerum.

Ex hoc Argumento sequitur, nemini aliquid esse naturali, ac diuino iure, neminem posse aliquid, neminem iure eodem efficere nisi vt aliquo modo ab Ecclesia Sancta dependentem, huc tendunt omnes boni motus naturales, omnes bonæ cogitationes, & actiones, vt è populo Dei simus, ex Ecclesia Sancta, quod supra tertio loco asseribamus, neque sine Christo, & sponsa ipsius hæc possent haberi, vt supra est deductum, hoc argumento confirmatur quartum, quintum, sextum.

Secundo, Quæcumque directe omni iure, ex tota essentia sua, sunt ordinanda in Deum subiiciuntur ex omni iure, ex tota essentia sua directe potestati ordinanti in Deum, potestas temporalis directa, & omnia temporalia directe omni iure ex tota essentia sua sunt ordinanda in Deum; subiiciuntur itaque directe omni iure, ex tota essentia sua potestati ordinanti in Deum. Diximus supra ab homine magis appeti Deum naturali impulsu, quam semetipsum, vel aliquid essentia suæ, non ita ordinatum, vt perueniat ad Deum, neque alio modo posse hominem conuiuiscere, & satiari, nisi in Deo ordinationeque in ipsum: quod scilicet in eo, sint omnia bona, neque homo potest a se auellere hunc appetitum, legemque coessentialem. Nullus est ab hac lege liber. ordinatur vero in Deum, quoties ordinatur, quomodo vult Deus. Diximus præterea humanam naturam non posse peruenire, quod tendit suæ ad finem suum naturalem (quod sic ab initio instituta fuerit humana natura) absque ordinatione supernaturali Ecclesie Sanctæ, quod illa sola habet infallibilem doctrinam ordinandi, solaque dat vires perueniendi ad illum finem, neque possit *Habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam matrem.* Diximusque affectionem finis naturalis esse indistinctum, à supernaturalis finis assequutione, similiterque vsum indistinctum ab vfu. Igitur iure naturali ac diuino, tota humana natura, cū rebus suis temporalibus totis,

tis, cum iure diuino ac naturali, facere non possit quin appetat Deum, sunt ex tota essentia directe subiecta Ecclesiasticæ potestati. Qui volunt itaque directam potestatem hominum in temporalibus, non esse potestati directe omni iure subiectam, volunt aliquo iure esse aliquid, nempe illud directū potestatis nostræ, quod non sit ordinandum in Deum, siue eo modo, quo vult Deus Christus & Ecclesiæ potestas, vt ad eum perueniamus.

Tertio. Omne medium secundum dependet à primo, sed omnia temporalia, naturaliaque bona sunt media secunda, quæ perdunt ad Deum, non enim possunt xillo iure esse fines, ergo dependent à primo medio, quod nos cum Deo coniungit. *Sed vnus est mediator Dei, & hominum Iesus Christus*, ab illo igitur omnia dependent, sed non dependerent, nisi ab ipsius sponsa Mundi Regina dependerent, *Neque potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem*.

Quarto. Omne instrumentum separatum dependet à coniuncto, neque enim baculus mouet, quod volo, nisi manui coniungatur. Omnia temporalia, naturaliaque bona sunt instrumenta separata, quibus Deo coniungamur. Dependunt ergo ab instrumento coniuncto, quod est humanitas Christi sanctissima; si ab hac, ergo ab Ecclesia ipsius indiuidua sponsa, neque enim membrum potest esse aliquis corporis illius, qui capiti illius non subiicitur, neque capiti subiici, nisi sit membrum Sanctæ Ecclesiæ mundi Reginz, cuius in terris Vicarium caput, vt appellat Concilium Chalcedonense, est Pontifex summus. Hic itaque cuncta ordinabit, cunctis dominabitur dominio ciuili, Regio, Paterno, quoad omnia, præsidebit, & iuxta ipsius canonas, ac præscriptum iure eodem simul Episcoporum quilibet in sua Diœcesi.

TERTIO Principaliter argumētamur. Oīs participatio superioris potestatis est naturali, ac diuino iure directe à naturis ordinū inferiorū, in naturis ordinū inferiorū. Oīs humana potestas ad hoīes regēdos est participatio superioris potestatis, idest diuinæ, vt habetur Rom. c. 13. & ideo tam sacri, quā prophani Scriptores aiunt Principes locū Dei tenere. Est itaq; oīs potestas humana iure naturali, ac diuino à naturis ordinū superiorū, i. supernaturaliū i naturas inferiorū. Hoc argumentū, licet aliter atq; aliter soleat colligi, ac proponi, est SS. Dionysij, Thomæ, Clementis, Ægydij, Mayronis, & aliorum, quorum dicta sunt supra à nobis adducta. Nam sicut se habent, inquit illi, effectus, & actiones naturales ad potentias naturales, ita humanæ ad humanas. Homo enim sequitur naturam

De iure naturali & diuino Eccl.

naturam rectam, sed illæ deriuantur ab aliis in alias per intermedias causas naturales, ergo & humanæ. probantur assumptæ. Primò ex iis, quæ supra proximis capitibus dicta sunt, quibus ostendimus omnia benignitati summæ Dei, meritis Christi, & Ecclesiæ Sanctæ à nobis attribuenda. Secundò ex eo, quia natura humana ineuitabili appetitus lege, quæ semper omni in re ipsi dominatur, appetit Deum, siuè vt naturalem, siuè vt supernaturalem finem, neutrum consequi potest nisi Ecclesiæ mundi Regina, siuè ordini supernaturali se se subiiciat, quod scilicet in ea sola sit summum bonum naturale, ac supernaturale à nobis expetitur, indè igitur emanat hic appetitus, hæc potestas appetendi iure naturali, ac diuino, siue iustè aliquid, quia fertur huc à recto naturæ impulsu. Cum vero hic appetitus Deo se se coniungendi dominetur humanæ naturæ, neq; expleri possit absque Ecclesia Sancta, hinc fit eam dominari omni in re, loco, ac tempore humanæ naturæ. Tertiò, quia cuncta externa inseparabili iure ijs naturaliter præsidente, & adnato sunt ordinata ad animum nostrum, hic verò ad Deum; sic itaque potestas iusta adæquanda est ordini harum rerum, quem natura humana in Deum tendens inquirat eodem coessentiali appetitu. Quartò, quia similiter appetit humanam societatem, sine qua non potest esse, appetitque esse ex illa, in qua cum Deo coniungatur. Denique appetit esse conformis, ac similis Deo, superisque, & eorum voluntati, ac rectæ ordinationi. Hæc verò inseparabili appetitu omni in re, omni in loco, omni momento quærit, quò cum peruenire absque Ecclesia non possit, ac dominetur illi hic appetitus, dominatur & illi mundi Regina. Ad probationem clariorem superiorum dicimus, in rerum natura idcirco tot esse differentias rerum, quod influxus naturalis à superioribus per intermedias causas, ordinemque, causarum deducatur. Quod si dicas, essentia, naturaque inferiores causas à superioribus differre, vt terram ab aqua, aquam ab aere. Respondemus verè dictum. Nam supernaturalis, vt supernaturalis, humana non est, sed participatio naturæ diuinæ, ait S. Petrus 2. cap. 1. Hinc videmus per agens superius naturas ordinis inferioris consequi finem suum, simulque attolli eiusdem speciei præstantiora ad participandam naturam superiorem. Hinc philosophus lib. 8. de natura animalium cap. 1. ait, *Naturam sensum, paulatimque de inanimatis ad animata procedere, vt continuatione ipsa lateat eorum confinium, mediumque cuiusnam sit extremorum.* Et Simplicius 1. de anima. tex. 9. *Esse arduum di-*
Spice-

specere cuiusnam sint illa natura superioris, an inferioris. Eadem Themistius 1. de anima cap. 5. hoc argumento confirmantur duo prima argumenta operis initio collocata.

Confirmantur verò hæc Primò. Quæcumque potestas ordinat homines ad optimum, simul etiam singulos quosque ordinat iure naturali, ac diuino ad bonum suum, sed Ecclesiastica ordinat homines ad optimū, siue naturale, siue supernaturale, illius enim finis ab hoc essentialiter dependet, ergo singulos quosque ad suum bonum. Maior est Philosophi initio politici quarti. *In omnibus, ait ille, Artibus, & scientiis, quæ non in aliqua tantum parte, sed in ipso genere versantur, illæ perfectæ sunt, atque absolute. Ad unamque, & eandem pertinet, quod cuique generis illius conueniat, videre.* Hæc ille, Secundò probatur ipsa ratione. Nam, cum naturaliter homines appetant bonum, magis appetunt, quod est magis bonum, maxime, quod est maximum; sic igitur ordinationem ad maximum; sed maximum non habetur, nisi inferiora ad illud ordinentur, siue ita ordinentur, ut ad illud perducant, quod scit potestas ordinans ad primum, sed in singulis etiam quibuscumque hoc apparet. Nam Tertio Medicus ordinans ad perfectam sanitatem scit, quid ægrotò, quid conualescenti, quid infirmis viribus homini, quid robusto sit sanum, atque ita ordinat. Quarto rursus, nam sicut in singulis quibuslibet, ita in tota quoque humana natura, quæ est singulis quibusque conflat. At in singulis quibusque, quod est optimum naturaliter in ipso causa est cuiuslibet inferioris boni. Sic optima perfectio causa est minorum perfectionum. sed Ecclesiastica potestas ordinat ad optimam perfectionem totum genus humanum, nempe naturalem, quam magis appetit natura, quam semetipsam; quocirca ordinabit quoque ad minores perfectiones, ac remotas dispositiones, in singulis namque ogni momento natura humana appetit Deū, qui appetitus cum dominetur illi omni in re, & omni momento dominatur idcirco illi Ecclesiæ Sanctæ potestas omni in re, & omni momento, quod ad optimum peruenire, ac disponi absque illa haud possit.

Secundò, Confirmatur. Omne imperfectum naturali, ac diuino iure tendit ad suam perfectionem naturalem. Sed omnis potestas naturalis, ac temporalis eo ipso, quod aliquid boni agit, aut scit, est imperfecta (neque enim totum, quod querit, habet) Ergo omnis naturalis, ac temporalis potestas eo ipso, quod aliquid boni agit, aut scit iure naturali, ac diuino tendit ad suam perfectionem, quam

quam cum nō possit assequi in proposito nostro, sine Ecclesiastica potestate in eō bono, quod agit, quia in eo Deum quærit, necessa-
riō subiicitur Ecclesiasticæ potestati. & ideo, quod dicitur, ali-
quid boni sciri, aut agi à naturali, & temporali potestate, retor-
quetur.

Tertio. Omnis potestas, quæ necesse habet directè naturali, ac
diuino iure ab alia perducì ad suum finem, iure eodem directè est
illi, atque essentialiter iure naturali, ac diuino subiecta, sed omnis
humana potestas necesse habet directè naturali, ac diuino iure ab
alio perducì, nempe Ecclesiæ Sanctæ supernaturali potestate in
finem suum, siue temporalem, siue naturalem. Est igitur huic es-
sentialiter, ac directè eodem iure subiecta. Assumptum patet
Primo inductione nulla est nauigantibus eius nauis potestas,
quæ neque potest eos ad portum perducere, neque insillere xis
ad eum dirigentibus: nulla est manus eius potestas, quæ neque
potest necessaria corpori perficere, neque ad ea paranda se moue-
re; nulla est cibi potestas, quæ neque potest nutrire, neque vtilita-
tem suo nutrimento afferre. Idem probatur Secundo ipsa ratione.
Natura nihil agit frustra, tertio de Anima tex. 45. & primo Cœ-
li 3. 1. & secundo Cœli tex. 50. 59. *Ac frustra est potestas, quæ non
perducit ad finem.* Cumque natura humana omni in re, sem-
perque appetat iure diuino, ac naturali inseparabiliter innato
suam perfectionem Deum, perfectumque dicitur, qui assequitur
suum finem, quinto Metaphysico tex. 29. Potestas, quæ nulla in re,
neque villo momento dat illi eam perfectionem, quam quærit om-
ni in re, & omni momento, est naturæ humanæ nulla, quamuis
assequatur proprios, & intrinsecos fines omnium artium, discipli-
narum, potestatumque temporalium, & naturalium, non enim
quærit in illis, nisi Deum suū, suam requiem, iuxta illud, *In omni-
bus requiem quasiui, & in hereditate Domini morabor.* Sic igitur
temporalis quarumuis artium, disciplinarumq; potestas est essen-
tialiter, ac directè subiecta omni in re, atque omni momento
potestati Ecclesiæ Reginæ mundi, cum sine hac humana natura
perducì haud possit ad Deum, vel vt naturalem finem, vel vt su-
pernaturalem, neque vñ insistere perducentibus ad illum, quod
illa adeo quærit, vt à se auellere essentialē hoc desiderium non pos-
sit vlla in re, vel villo momento, sed ei dominetur. Secundo est illi
essentialiter subiecta, quod tota sit ob hunc finem magis cum re-
bus omnibus facta, quam propter quoduis aliud, ac propter semet
ipsam. hoc argumento comprobatur vndecimum.

Quarto

Quarto, Quæcumque potestas est magis abstracta, atque ob eminentiam suam distincta ab aliis, magis iure naturali ac diuino dominatur aliis, easque ad obedientiam suam cōpellit; Ecclesiastica potestas est magis abstracta, distinctaque ab aliis potestatibus humanis, distinctaque ob eminentem diuinitatem, quam summo Dei, Christique munere habet, maxime igitur naturali, ac diuino iure dominabitur aliis, vti dependentibus, easque ad obedientiam suam compellet, vt in bonum suum, reliquorumque mortalium desporicè, nō velint paternè subiiciantur. Argumentum assumptum est S. Thomæ 1. quæst. 76. art. 1. ac probamus latè libri tertij cap. 9. Nam si exordiamur ab vltimis infimarum rerum formis, vt terra, ac procedamus ad mixta, vegetabilia, sentientia, rationalia, perueniamusque ad Angelos, ac Deum videbimus, quò forma est abstractior, ac distinctior, eo maiorem potestatem vimque esse illi ad ceteras in suam potestatem compellendas. Ita vt Angelus ad nutum corpora quælibet moueat, Deus totam naturam. Potestas porro Ecclesiastica est abstractissima, & distinctissima. Primo quia sine vllò medio coniungit intellectum, voluntatemque cum Deo per Theologicas virtutes, & sacramenta, gratiamque diuinam, & idcirco immediatè est à Deo. Nam licet Deus immediatè concurrat cum omnibus agentibus, quæ tamen magis participant eius diuinitatem, dantque aliis eius participationem; hæc immediatius ab eo sunt, ita vt alia pendeant ab his. Vt in proposito nostro. Natura humana non potest assequi suum finem naturalem. Amplius neque supernaturalem, Tertio nisi pendeat omnino ab Ecclesiastica potestate, & hanc ab illa diuinitatem recipiat, corrui in omnia pessima. Ob has igitur tres causas, vt alias interim mittamus, potestas temporalis naturalisque ad alios regendos non est immediatè à Deo; primo, quia non potest non ruere in pessima. secundo, nō potest ad suū finem peruenire. tertio, non potest ad eum, in quo solo natura conuiescit. quarto, adde, non potest non cadere in Dæmonum potestatem. quinto, vt omnino sit, nam tota est ob hunc finem facta, & seruata toties a supernaturali potestate. Has igitur quinque essentielles potestates potestas temporalis, naturalisq; ex se non habet à Deo; sed mediante supernaturali potestate, quas natura quarit lege, & appetitu ineuitabili, & essentiali omni in re, & momēto. Sic itaq; quoad essentialiam, potentiam, & actionem, quod aiebat S. Thomas, est illa ab Ecclesiastica supernaturali potestate. Propter hanc eminentiam fit, vt sola Ecclesiastica potestas possit conficere Sacra-

men-

menta, per quæ abstrahitur ab affectione inordinata omnium rerum creaturarum ex natura status, vt supra ostendimus, Clericisque sunt interdicti illiciti quæstus, neque possunt membrum vitæ alicui tollere quamuis in bello iusto, vel se oneri vlli, ex quo laicis obligentur, subiicere. Quod si dicas Angelus directè non extendit vires potētis suæ, nisi in corpora proximè subiecta, sed in alia per aliorum interuentū. Respondemus, Ecclesiasticæ potestati esse humanam naturam totam subiectam iure diuino naturali immediatè ob finem naturalem, quem iure diuino, ac naturali directè actu elicito cognitionis illa appetit, & à cuius appetitus dominio non potest se vilo modo eximere, ac proinde neque à dominio immediato Ecclesiasticæ potestatis dantis humanæ naturæ id, in quo solo conquietur, neque iure diuino, & naturali vlla media rerum naturalium, temporaliumque adhiberi possunt, nisi ad istum finem, ac proinde neque bellica, quæ S. Bernardus, non modo dixit esse Ecclesiasticæ potestatis, sed eiusdem manu in primis educenda, & ad eius nutum, vt immediatione suppositi agat. Quamobrem siquid maxime est Ecclesiasticæ potestati subiectum, est bellicum robur. neque valet consequentia. Pontifex non potest sine maxima causa deturbare ex Episcopatu Episcopum, qui est maxime subiectus, ergo multo minus militem de gradu suo. Nam Deus ex ordinaria potentia non potest ab aspectu diuinæ essentis, gratia sua, bonisque naturalibus à se amouere mentes beatas quam maxime sibi subiectas, & tamen potest amouere infideles, & quo fuerint deteriores eo magis, eodem modo pater non potest à se ablegare obedientissimum filium, sed seruum contumacè potest. Postremo est adeo potestas temporalis, ac naturalis ab Ecclesiastica potestate, tanquā eminentiori, vt nisi hæc foret, præcipitarentur hoīes in omnia pessima, humana vniuersitas rueret, vt supra est dictum. Sic tantæ est eminentiæ supernaturalis, potestas, vt, quod aliqui dicunt esse distinctas potestates, in eos retor queatur, nam vel vt filij, vel vt serui omnes ei subiiciuntur.

Quinto, Omnis potestas, quæ potest esse sine alia, sed alia nō potest esse sine illa, est causa essentialis eius; Omnis Ecclesiastica potestas potest esse sine temporali, ac bellica, quæ ab Ecclesiastica sit præcisa, vt apparet in terris immediatè Ecclesiæ quoad vsum arbitrium subiectis. Igitur Ecclesiastica potestas est causa essentialis bellicæ, temporalisq; potestatis. Maior patet, ex philosopho Metaphysici 1. c. 3. secūdo patet quoad res naturales, anima enim potest esse sine corpore, non hoc sine illa; Deus absque nobis, non

con-

contra. Quoad mores patet ex ijs, quæ lib. 1. cap. 2. & 3. dicta sunt, ac probata, horum namque finis est, vt nos Deo coniungant omni in re, ac momento omni; quamobrem, quæcumque id potestas efficere non potest vlla in re, vel vilo momento, non potest esse sine illa, quæ semper id efficere valet. Minor probatur, primo, quia sine supernaturali, & Ecclesiastica, ac spiritali potestate, neque, vitam neque vllum bonum, vel naturale, vel morale possumus tueri aduersus maleficam, vt Aristoteles vocabat libro de diuinatione, Dæmonum naturam. Secundo idcirco Respublica, nulla humana potest efficere aliquid, ex quo sine errore intellectus, aut voluntatis assequi possim, quod lumini naturali est con forme nedum supernaturali, vt lib. 1. cap. 1. & 2. ac proxime, etiam est probatum. Quamobrem cum dominetur hic ineuitabilis, & coessentialis appetitus, quod est naturale ius diuinumque humanæ naturæ omni in re, & momento habendi Deum, neque vnumquam possit id assequi absque Ecclesiastica potestate, dominatur iure naturali, ac diuino hominibus inseparabiliter innato toti humanæ naturæ Ecclesiastica, ac spiritalis potestas, vitæ ministra, ac viuientium Mater. Omni autem momento dominatur hic appetitus humanæ naturæ, quod etiam si somno vacet, tamen ideo vult vacare, vt viuens, Deo conformis, quoad se, suaque Deo frui possit; iuxta illud, *Somnus Sanctorum non vacat à merito*. Omni momento similiter dominatur, quia coessentialis, ac naturalis est appetitus, qui expleri haud potest, nisi immediate Deo coniungatur, vel Deum cognoscamus, vel non cognoscamus, siue cogitemus, siue non cogitemus de illo, vt ex ijs, quæ hucusque diximus, constat. Quod si dicamus, si potest Ecclesiastica potestas esse absque bellica, & temporalis, non est ergo necesse, vt ei subiiciatur, ei detur, profecto ridicule loquemur. Perinde est enim ac si dicamus, quoniam potest esse anima sine corpore, aut Deus sine mundo, non est ergo necesse, vt hæc ipsi, & istud illi subiiciatur. Necesse est omni iure, bellicam, temporalemque potestatem subiici Ecclesiasticæ, & spiritali in finem naturæ convenientem, nisi homo velit abnegare semetipsum, qui coessentiali propensione co-fertur. Necesse est inquam subiiciatur, ne incidat in Dæmonum potestatem per quam cuncta redigantur ad vastitatem, sicut accidit Aegyptijs. Nam; *Ab hac potestate malorum Angelorum non liberat nos, nisi gratia Dei*. ait S. Augustinus in proposito nostro loquens, vt operis initio dicebamus, alioquin ait idem, *In filiis dissidentia tam quam*

& inescutabilis omnino lex, à qua sese eximere nullo modo datur, quæ sunt primis operis capitibus probata. sic itaque argumentamur ex Henrico Gandauensi.

Primo. Omnis potestas humana tendens in finem suum prius, principalius, immediatius, ac directius diuino, ac naturali iure eum vult, mediumque illi semper, ac necessario coherens, quam suam potestatem, vel quidlibet aliud suum, sed omnis potestas humanam tendit in finem suum, qui est Deus saltem naturaliter cognitus, alioquin belluina esset non humana, idque iure, ac lege inseparabiliter innata, Ergo hunc prius, immediatius, ac principalius, & directius vult, ac medium semper, necessarioque illi coherens, quam suam potestatem, vel quidvis aliud suum. Ac proinde Ecclesiæ Sanctæ potestatem, sine qua ad finem peruenire haud potest. Maior est clara percurrentibus omnes fines. Nam prius volo sanitatem, roburque, & bene compositos humores, quam medicinam; prius portum, & nauim; quam vel equum, vel rhedam, seu simile quidvis, hinc illud vulgatum, *Finis est prior in intensione, ac desiderio*, & quo eminenter est finis, eo magis, primâ propositione de causis. & pars pro toto moritur, S. Thom. 2. 2. q. 26. art. 3. igitur homo naturali, ac diuino iure, directius, & immediatius est Ecclesiasticæ potestati omni in re, semperque subiectus, q̃ sibi, & cuilibet aliæ potestati iure illo naturali,

Secundo, Ad explicationem dicendorum, nobis est illud repetendum. Naturam velle in vniuersum, quod est perfectius. Contingit interdum secus esse. Ac proinde eam velle, vt in Repub. virtus dominetur. Potest fieri tamen, vt expediat puerum, vel foeminam dominari, ac regnare, vel indoctum, & malum. Quod circa ijs, quatenus à Deo non auertunt, est omnino obtemperandum. Verum quando necne expediat, & quatenus à Deo non auertant scit Ecclesia Christi sponsa Mundi Regina, in qua habitat Deus, *Quæ est domus Dei, columna, & firmamentum veritatis*. Scit ille, cui datæ sunt *Claues regni Cælorum*, cui dictum, *Pasce oves meas*, qui quærit ouem, *Quæ perijt*, cui dicitur, *Super te fundabo Ecclesiam meam, & porta inferi non preualebunt aduersus eam*, ad eos pertinet, quibus Christus dixit, *Ero vobiscum, usque ad consummationem sæculi, vos estis lux mundi*, Et *Quacumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis, & quacumque solueritis super terram, erunt soluta & in cælis, quos Spiritus Sanctus posuit regere Ecclesiam Dei*. Sic itaque argumentamur ex Egidio Columna.

Tertio. Omnis potestas, à cuius virtute pendent, ac sunt essentialiter omnium mortalium virtutes, naturali, ac diuino iure, directè omnibus mortalibus dominatur, sed Ecclesiæ Sanctæ potestas est illa, à cuius virtute pendent, ac sunt omnium mortalium virtutes, directè igitur naturali, ac diuino iure omnibus dominatur. Maior probatur libri primi, & secundi, cap. 1. & 2. vel 19. & 20. fieri autem nullo modo potest, vt stet vllus cætus ac Resp. sit vllus populi vllius status absque aliqua virtute, & idcirco necesse est eam dominari. Flagitiosi enim diu simul stare haud queunt. Ac licet Deus ob merita, precesque Ecclesiæ velit infidelibus esse aliquas virtutes imperfectas, vt supra libro primo cap. 1. & 2. est dictum, Tamen hæc iure naturali, ac diuino tendunt ad perfectum, ac proinde eò feruntur, vt se se subiiciant Reginz Mundi. Secundo. omne medium iure naturali, ac diuino est subiectum fini, ac potestati ad finem perducenti, ac proinde quidquid boni aliquis agit, aut veri scit, subiicitur potestati ad finem perducenti. Tertio firmum stat illud argumentum supra adductum; probatumque abundè. Omnis potestas ordinans in finem dominatur naturali, ac diuino iure mediis ad finem factis.

Ad inferiorum declarationem repetimus illud, quod supra est dictum: fieri non posse, vt bona temporalia, naturaliaque acquirantur, aut eorum sit vllus status absque virtute aliqua, & maximè ipsa pax. Quocirca sic argumentamur.

Quarto. Omnis potestas, quæ maximè adducit inter homines pacem virtuti coniunctam, maximè inter homines iure naturali, ac diuino dominatur, sed Ecclesiæ Sanctæ potestas est huiusmodi, iure igitur naturali, ac diuino maximè inter homines dominatur. Maior est in confesso apud omnes. Nam *finis Belli est pax*, & inter alios fines Reipub. præcipuos est ipsa pax. Atque hæc fine virtutibus haberi haud potest. flagitiosi enim quieti esse haud possunt. Ac videmus turbas, & seditiones non nisi ab illis nasci. Virtutes autem perfectas simul iunctas sola elargitur sancta Ecclesia Christi sponsa. hinc S. Augustinus in Psalm. 84. *Iustitia, & pax osculata sunt. fac iustitiam, & habebis pacem, vt osculentur se iustitia & pax. Si enim non amaueris iustitiam, pacem non habebis, amant enim se duo ista, iustitia, & pax, & osculantur se, vt qui fecerit iustitiam, inueniat pacem osculantem iustitiam. Dua amica sunt, tu fortè vnā vis, & alterā non facis. Nemo est enim, qui non vult pacem, sed non omnes volunt operari iustitiam*

Iustitiam. Si ergo vis pacem, ama iustitiam, quia dua amica sunt iustitia, & pax. Si amicam pacis non amaueris, non te amabit ipsa pax, nec veniet ad te. fur es, adulter, & inimicus es amica mea, dicit tibi pax, quid me queris? Hæc Sanctus de iustitia vniuersali complectente omnes virtutes. Ab Ecclesia porro adduci inter suos maximam pacem constat, tomo primo de Signis Ecclesie Dei signo de pace. hinc illud, *Orietur in diebus eius iustitia, & abundantia pacis.*

Quinto. Omnis potestas, quæ dat omnibus hominibus, (quicumque scilicet illi obediunt) perfectas virtutes, ex quibus præcunctis illi efficienter, nedum meritoriè, vt supra diximus, acquirunt, & conseruant bona temporalia conuenientia statui ipsorum iure naturali, ac diuino directè imperare debet temporalium bonorum potestati, sed Ecclesie Sancte potestas dat hominibus cunctis perfectas virtutes, quibus, vt diximus supra, efficièter, nedum meritoriè acquirant bona temporalia conuenientia statui ipsorum, iure igitur naturali ac diuino Ecclesie Sancte potestas directè imperare debet omnium temporalium potestati. Hinc sequitur bona temporalia decentia maximè inter populos Christianos acquiri, ac stare, quod constat ex ijs quæ tertio, & vltimo libro operis huius, & latè vltimis de Signis Ecclesie Dei, quod non euenit aliudè, nisi ob virtutes perfectas Ecclesie Sancte ministerio catholicis insertas: vtraque propositio est clara, & supra probata.

Sexto. Omnis potestas, cui quicquid Imperatores, & Reges omnium maximè in temporalibus ipsis obediunt, omnium felicissimi in ijs fuerunt, diuino, ac naturali iure omnibus imperiis, ac regnis directè in temporalibus ipsis præesse debet. Ecclesie Sancte potestas est huiusmodi. Iure igitur naturali, ac diuino omnibus Imperiis, ac Regnis directè in temporalibus ipsis præesse debet. Maior patet, quia naturaliter, vt Ethici primi primis capitibus, & vltimi vltimis habetur, omnes homines appetunt felicitatem suo statui conuenientem Rex Regi, Monachus Monacho (qui pauperiem vitæque duritiem querit, ac proficitur, atque in istis felicitatem ponit) conuenientem. consequentia primæ Propositionis patet, quia quilibet naturaliter appetit bonum, felicitatemque omnia bona continentem, hinc illa à Boethio definitur vt sit: *Status omnium bonorum aggregatione perfectus.* En igitur, qua de causa tres Imperatores cognomento Magni fuerint omnium felicissimi Constantinus, Theodosius, Carolus, & in quolibet Regno videas plerosque omnes fuisse omnibus pensatis,

quæ ad humanam felicitatem constituendam requiruntur, felliciores, qui magis Ecclesiæ Sanctæ Sacerdotibus, Episcopis, & Pontifici summo obedierunt. Siquid alicui viuenti defuit, post obitum magis est datum. Quocirca Regibus multis Sanctis dantur honores celestes post mortem, qui honores sunt omnium, maximi inter temporalia bona. Et quod minima ex parte defuit inter homines degentibus humano more in terris, reddatur inter eosdem diuino more cultis, ac viuentibus, regnantibusque in cælo, ac terris. Quocirca rectè è Sybillinis versibus cecinit ille de Christi pace in terras adducenda, simulque virtutibus, per quas orbis regeretur ab Episcopis diuina, ac supernaturali virtute ornatis, atque à Regibus, qui forent his obedientes.

Pacatumque reget patris virtutibus Orbem.

Pacatum dixit, & *patrijs virtutibus* nimirum paternæ potentie reget autem per delectos Heroas, quibus viuere vitam diuinam largietur, idest Deum rectè contemplari, ob id præmissa.

Ille Deum vitam accipiet, Diuisque videbit

Permixtos Heroas, & ipse videbitur illis,

Futurum vero, vt à vitiis homines opera eorundem, meritisque Christi abducerentur, subiecit.

Te Duce si qua manent sceleris vestigia nostri

Irrita perpetua solent formidine terras.

Septimo. Igitur ita colligimus. Omnis potestas, quæ gentes omnes sibi obedientes à moribus generi humano exitialisissimis abducit, & abduxit, illa iure diuino, ac naturali plus iuris sibi vendicat in iis regendis. Ecclesiæ Sanctæ potestas est huiusmodi, quod signo de exteris gentibus ad humanitatem perductis, ac signo de felicitate gentium Catholicarum constat, & attigimus aliquid tertio libro. Ergo Ecclesiæ Sanctæ potestati plus iuris est in aliis regendis. Maior probatur, quia plus iuris est eis, qui plus dant, hinc Philosophus Politico tertio. *Finis est igitur ciuitatis bene viuere, illa vero est huius finis gratia. Ciuitas autem est generum, pagorumque societas vita perfecta, ac per se sufficiens, vt diximus. Bene, ac beate viuere. bene igitur agendi gratia ponendum est esse ciuilem societatem, non autem gratia simul viuendi. quapropter quicumque plura conferunt ad huiusmodi ciuitatem, his plus iuris competit in ciuitate, quam ijs, qui nobilitate, ac genere pares sunt, vel maiores, sed ciuili virtute sunt impares, & quam ijs, qui diuitijs superant, & virtute superantur. Quod si dicas, ex hoc sequi, neque infantem, neque indoctum posse*

posse esse Regem, neque feminam similiter, atque eodem modo posse aduerfus hos arma sumi, ac deijci è regno, eodem modo, & alios è Magistratibus minus doctos, aut bonos. Responde-
mus, vt supra, per accidens euenire re ipsa, vt aliquando istis regnantibus, aut regentibus sit melius regimen, & ideo nullo iure potest in eos quidquam tentari; nam verè id aliquando cõtingit. sed si lex fieret vt pueri tantum, vel fœminæ regnarent, improbanda, ac nulla esset huiusmodi. non ita si ediceretur, vt sapientes, ac senes, virive tantum summo iure, vt in proposito nostro est, regnarent. In optima enim Repub. qualis est Christiana, & qualis est, quæ est secundum naturam, regnare hi tantum supremo iure debent ex natura sua, cæteri per accidens; & quando supernaturalis potestas ex natura est huiusmodi, vt supernaturali potestate, sapientia, bonitateque præcellentes viros semper habeat; idcirco hi regnant ex natura sua. semperque regnare debêt.

Argumenta Theologica idem probantia

Cap. V.

Diximus supra, ac latè libro secundo Sacerdotibus, atque Episcopis imprimi indelebile characterem, ex quo natura ipsorum supra se altissime tollitur, ac particeps illa sit potentia paternæ, Deo patri omnium luminum, ait. S. Iacobus cap. 1. potentia paternæ, quod SS. Ignatius, Cyprianus, & Athanasius tradunt, configurata. Nam sicut Christus à patre est missus; sic Apostoli, & discipuli sunt à Christo missi participes potentia paternæ, dempta excellentia potestate, vt habetur Ioannis cap. 10. Ob id per doctrinam, sacramentaque illuminant hominum mentes, vt sciant, quid naturæ ipsorum conueniat, vt eorum natura assequatur vltimum suum finem, quod explet omne desiderium, & propter quod omnia desiderantur. Talis est itaque ex natura sua diuinitus insita, Sacerdos, quam ob rem sic argumentamur.

Primo, Quæcumque potestas ex natura sua dat scientiam, viresque humanæ naturæ, vt habeat, vel administret quodcumque temporale, ac naturale, vt exigit vltimus finis, siue eo modo, quo possit haberi vltimus finis explens omne desiderium naturæ iure

re

re naturali, ac diuino directè humanæ naturæ dominatur; sed Ecclesiastica per doctrinam suam, sacramentaque hoc infallibiliter largitur, nisi obex ponatur, ac repugnetur. toti igitur humanæ naturæ dominatur in omni re temporali, ac naturali habenda, & administranda. Quod si dicas humanam naturam seiunctam à supernaturali scire quomodo sit habendum, vel administrandum naturale, vt exigit vltimus finis, dices illam peruenire suis viribus ad vltimum finem, quod est contra Theologorum doctrinā, vt supra ostendimus. Cum nihil aliud sit administrare, & habere aliquid, quemadmodum finis vltimus requirit, nisi per illud peruenire ad vltimum finem. sed numquid potestas Ecclesiastica dat homini, vel humanæ naturæ bonum temporale, vt illud habeat, nisi prius habeatur? Respondeo. dat, quia Christo capiti cōiungit, qui est dominus directus omnium temporalium, datque vnicuique tantum temporalium bonorum, quantum perducì possit ad Deū, qui vt naturalis finis non potest haberi, nisi simul habeatur, vt supernaturalis, vt post alios rectè explicat S. Thomas 1. 2. q. vltima. art. vltimo. Ita dicens, *Si temporalia bona considerantur, prout sunt vtilia ad opera virtutum, quibus perducimur in vitam æternam secundum hoc directè, (nota hoc) ac simpliciter cadunt sub merito.* Sic itaque Deus per manum Christi dat Imperatoribus, ac Regibus obedientibus Ecclesiasticæ potestati bona condigna ad exercendas Regias, & Imperatorias virtutes vltimo fini.

Secundo, Potestas, quæ præest religioni, directè naturali, ac diuino iure imperat omnibus actibus virtutum S. Thom. 2. 2. q. 81. art. 1. Potestas Ecclesiastica præest religioni, ergo directè naturali, ac diuino iure imperat omnibus actibus virtutum. Cum vero homo omnis, ac Princeps iure naturali, ac diuino sit obligatus ordinare ex virtute actus suos, necesse est in omni actu intimo, & externo obediat Ecclesiasticæ potestati. Recta enim natura directè in Deum tendit, atque in virtutes, vt neque sit aliquid directum, vel indirectum in potestate humana, quod non sit ordinandum in Deum. Quod si dicas Principibus sæcularibus esse religionem virtutem moralem, Respondemus, hanc non posse perducere homines ad finem naturalem, nisi sit subiecta supernaturali ordinationi.

Tertio, Potestas, quæ est in culmine vitæ humanæ actiuæ, & contemplatiuæ directè naturali iure, ac diuino habet omnem Regiam simul ac sacerdotalem potestatem connexam. Sed Ecclesiastica

stica est huiusmodi; ergo habet omnem regiam simul, ac sacerdotalem potestatem connexam. totum hoc argumentum est Sancti Cypriani, vel authoris illi equalis libello de Chrismate, ut eius verba referimus libro primo. Maior probatur. Nam quælibet vita actiua habet potestatem aliquam temporalem; culmen verò illius necessario habebit culmen potestatis temporalis. Nam sic Philosophus Ethici primi cap. 7. *Perfectum enim bonum esse sufficiens apparet. sufficiens autem dicimus, non ipsi soli, qui vitam solitariam agit; sed parentibus, sed filiis, sed uxori, amicis denique, & ciuibus, quandoquidem homo ciuilis natura est.* Hæc ille de vita actiua ciuili in qua sunt Clerici omnes, sed Episcopi in culmine illius non quo ad cognatos, sed quo ad subiectos sibi homines, qui sunt ipsis instar filiorum, & quibus tamq; patres etiam prouidere debent ea, quæ pertinent ad victum, quantum fieri potest, ut libro tertio est dictum.

Quarto, Potestas, cuius est perfecte exercere omnes virtutes ad homines in obedientia Dei continendos necesse est omni iure, ac directè habeat necessaria ad has virtutes exercendas. Ecclesiastica est talis: Necesse est ergo omni iure, ac directè habeat necessaria ad has virtutes exercendas. Maior probatur. Episcopus nãque est in statu perfectionis exercendæ, id est perfectæ charitatis exercendæ in vita actiua erga alios, quæ pro suo modo habet secum perfectas virtutes huiusmodi actiue vitæ, ut liberalitatem, magnificentiam, prudentiamque, Ethicam, politicam, bellicam, iudicalem, vel per se, vel per alios exercendam. Cum Deus itaq; iusserit Pontifici, ut omnes mortales ad obedientiam Dei perducatur, vel perductos in ea contineat, Episcopis subiectos suos, Sacerdotibus, Clericisque ut in hoc seruiant, necessario voluit ex natura sua sufficienter adesse ijs cuncta instrumenta ad hoc, uti facta sunt omnia. Natura enim cui dat facultatem, dat & instrumentum. Arist. 4. de gen. anim. cap. 1. ac proinde si bella ad hoc sint vtilia aduersus hostes veritatis, si magnificètia Regia, debent adesse ijs ex natura sua huiusmodi omnia. Hoc argumentum est Francisci Mayronis in quodlibetis q. 11. at Christus hæc non habuit; verum, sed ei debebantur. culpa hominum, vitioque euenit, ne haberet. & qui hæc obicit, perinde est omnino ac si dicat, ante Christum Deo vero non est obediendum, ergo neq; modo est obediendum: actus obedientiæ Deo non est redditus, neque igitur nunc reddendus. ad probationem maiorem dicimus, si Pontifex arma habuisset, quibus

bus aliquot Græcorum perfidiam cohibuisset, nunc haud lugeremus Græciā perditam, neque lapsa esset in hæreses, ob quas Deus illam tradidit immanissimis hostibus. Quocirca & Christo dati fuerunt honores triumphales, cum sub pedibus asinæ, cui insidebat, vestimenta sternebantur, quod si modo fieret, attribueretur prodigalitati, luxuique à prudentibus mundi huius, acclamantique est illi. *Benedictus qui venit in nomine Domini Rex Israel*, & monentibus Phariseis, vt silentium indiceret acclamantibus dixit. *Si isti tacebunt, lapides clamabunt*. Eiusdem capiti est inspersum vnguentum, quod triginta aureis æstimabatur, quod officium si admitteret aliquis Ecclesiasticus, pessime audiret, ac merito. Hæc tamen Christus excepit, vt omnes cognoscerent sibi deberi maxima quæque, sic habuit oculos, exercuitq; in plurimis Regiam potestatem, se Regem professus est, vti libro tertio, & quarto dicemus.

Quinto, Potestas illa, cui quicumque obfistunt, ad extremum cum sua naturali potestate, ac suis omnibus miserrimè concidunt, directe naturali, ac diuino iure imperat omni potestati temporali, ac temporalibus rebus. Ecclesiastica est huiusmodi, directe itaque imperat naturali, ac diuino iure temporalibus cunctis. Maioris consequentia patet. Nam diuino, ac naturali iure potestas imperat alicui, per quam stant eius bona, aut cadunt, quicrit necesse hæc sola ad extremum stet. Minor patet è superioribus, atque è libro sexto. rectè igitur dixit Vulpianus ius publici status primum consistere, *In sacris, & Sacerdotibus*, Deinde in *Magistratibus*, quod si gentilibus hæc eueniebant, vt aliquò modo, quia qualitercumque diuinitatem colebant, eorum publicus status consisteret in Sacerdotibus; ipsis verè diuinitatis veris cultoribus, perfectissimè oïum rerù status consisteret, si in omnibus parerent Ecclesiasticæ potestati. Hinc S. Ioannes Chrysostomus in Eutropium. *Nihil est, quod ex aquo respondeat Ecclesiastica libertati, ne mibi commemorares muros, & arma. muri quidem temporis prolixitudine veterascunt, Ecclesia verò numquam senescit, muros barbari demoliantur, Ecclesiam ne demones quidem vincunt. res gesta hoc suo comprobant testimonio, quot quantique oppugnant Ecclesiam, & inter oppugnandum disperierunt? quin eadem transcendit cælos. talem Ecclesia obtinet amplitudinem, oppugnetur euincit, appetita insidijs euadit superior; iniurijs contumelijsque lacerata illustrior constituitur.*

Sexto

Sexto. Potestas, quæ magis perficit intellectum humanum ad intelligenda naturalia, Deoque coniungit ad intelligenda supernaturalia, magis iure in homines potest. Ecclesiastica est huiusmodi propter doctrinam supernaturalem, & Sacramenta, communis namque est Theologorum doctrina, quod gratia perficit naturam, magis itaque in homines potest. Minor est clara, nam per Sacramenta ipsius animæ essentiam pervadit, ac diuinitati non aduertentem coniungit, quod apparet in pueris, ac lethargo oppressis. Consequentia maioris patet. Nam natura recta appetit perfectionem suam, ac diuinitatis participationem. Ad probationem dicimus idcirco multos errores fuisse à nobis depræhensos in omnium Philosophorum doctrina. & quando Aristoteles cunctis visus est, præcellere, cæterique ob id reiecti sunt. Et in eo tamen, siue in prædicis, siue in speculatiuis multi sunt errores inuenti. Quod si dicas inueniri Christianos, qui in naturalium rerum notitia, vel rebus tractandis sunt inferiores alienis à catholica doctrina. Respondemus comparationem cum paribus faciendam. Si enim duo sunt in omnibus pares, sed tamen alter sit præterea donis supernaturalibus instructus, erit longè alio, qui non sit his instructus, excellentior.

Septimo. Sacerdotium, cui tamquam imagini multò plura in ipsis temporalibus debentur, quam Sacerdotio antiquo vmbre huius, directè temporalia, sacraque omnia, tam Sacerdotali, quam Regia potestate reget. Sacerdotium Sanctæ Matris Ecclesiæ est huiusmodi, igitur tam Regiam, quam Sacerdotalem potestatem cõtinebit. Maioris consequentia ipsius latè probatur libro tertio cap. 6.

Hoc verò satis erit ad aliquam probationem dixisse in lege naturæ Sacerdotio subnexam fuisse semper Regiam potestatem, à Moyse fuisse electos Iudices, vt subleuaret cum laboribus, quod habemus Numeri cap. 26. & 11. Iosue cap. 14. Iudicum primo. Quocirca si quid anibiguum, aut difficile erat à Iudicibus ad Pontificem summum lis deferrebat, vt est Deuteronomij cap. 17. Rex deinde electus fuit contra primariam Dei voluntatem, quod habetur primo Regum cap. 8. & 9. ac propterea dicitur à Deo datus in furore, & fuisse exitium Reipubl. Hebræorum, vt refert Oseas cap. penult. Et tamen hic eligebatur, ac potestas ab electo in alios transferebatur per ipsos Sacerdotes, vt à Saule in Dauidem 1. Regum cap. 16. à Ioram in Iehu per Eliseum quar-

to Regum cap. 9. Neque poterat iudicare nisi iuxta leges à Sacerdotibus præscriptas, vt est cap. 17. Deuteronomij. Rursus Sacerdotes iudicabant, an esset aliquis homicidij voluntarij reus, quod legimus Numeri cap. 36. Rex ipse erat subiectus collegio septuaginta duorum, quod scribit Iosephus Antiquitatum libro 14. cap. 17.

Ad Confirmationem subiicimus Primo. Cui diuinitus, & à quo diuinitus datur eadem potestas, quæ Moyfi; in illo est amplissima tam in omnia temporalia, quam spiritualia potestas. Sed Pontifici Romano datur diuinitus eadem, quæ Moyfi potestas, ergo est illi amplissima tam in omnia temporalia, quam spiritualia potestas: totum argumentum est Apostolorum. SS. Irenæi libro quarto cap. 44. Cypriani epist. 69. Macarij Senioris homil. 16. Bernardi lib. 2. de Consideratione ad finem, Henrici Gandauensis quodlibeto sexto quæst. 43. Richardi è Media villa in 4. distin. 24. quæst. 1. ad quintum.

Secundo subiicimus. Cui diuinitus, & à quo diuinitus datur eadem potestas quæ Moyfi, & Samueli, Dauidi, & Aaron directè omnia tam temporalia, quam sacra regit. Episcopalis est huiusmodi, directè itaque tam temporalia, quam sacra regit. Minor probatur, quia cum consecrantur Episcopi, sic ad eos dicitur. *Vngantur manus istæ de oleo sanctificato, & Chrismate sanctificationis, sicut unxit Samuel Dauid Regem, & Prophetam, ita vngantur, & confirmentur.* Similiter induuntur eodem modo, quo Aaron, qui vestibus orbem terræ gestabat, vt est Sap. cap. 18. qui verò vngit, ac vestit est Episcopus, atque ita Moysem, & Samuelem refert, qui simul & spiritualia, & temporalia iudicabant ob hæc in Constitutionibus Apostolicis legimus Episcopos esse Reges, ac SS. Paulinus, & Epiphanius dixerunt Episcopos in throno Dauidis sedere cum Regia potestate.

Intelligas verò Episcopos esse instar Moyfis, Aaron, & Samuelis, ac Dauidis in sua Diacepsi, quod si dicas vngi Episcopos ad similitudinem istorum, non tamen perfectam esse similitudinem. Respondeo, Moysem, Aaron, Samuelem, Dauidemque esse respectu Episcoporum nostrorum, veluti vmbra informem respectu imaginis perfectæ, quoad dominium regendorum temporalium; quod habemus è S. Paulo 2. Corinth. cap. 3. ad Hebræos 10. Augustino in Psalm. 146. Sancto Thoma secunda secundæ quæst. 87. artic. 1. nam quemadmodum spiritualis potestas à Christo est
præ-

præstantior facta, sic maior illi in temporalia virtus accreuit. Cum verò verba illa significant Regiam potestatem dari, alioquin ociosa, ac ridenda essent, neque dent, nisi quod verbis significatur, sequetur eam dari, eo, quo diximus modo: idque eò magis, quod nihil aliud omnino ijs verbis significari potest. Qui sensus comprobandus est omnino ex omnibus, quæ relata sunt. Quod si dicamus, Episcopos ex hac vñctione esse Reges ob beneplacitum diuinum, non iure naturali, ac diuino, ridendi erimus. Nam si volumus esse obediendum Regibus naturali iure, quia constituuntur ab hominibus, non erit obediendum ijs, qui & ab hominibus, & à Deo, (vngunt namque Episcopi Episcopum ex persona Dei) multo amplius eodem iure? Secundò, nonne istis, quibus tanta diuinitatis potestas indelebilis intimè ingeneratur, qua possint euehere humanum genus ad consortium diuinæ naturæ, & configurentur, potentiæ paternæ, vt parturiant Deo filios consubstantialis cum Patre, Filij coheredes, eique conformes? Tertiò nonne istis, quibus est infallibilis sapientiæ clauis? Quartò nonne istis, qui dant, vnde expleatur naturale desiderium generis humani, ac propterea dominantur humanæ naturæ, cui sic illud desiderium dominatur, vt se ab illo eximere numquam possit?

Iure naturali ac diuino est vnus totius orbis supremus Monarcha. Cap. V 1.

Vt maximè omnium volunt iure naturali ac diuino ordinari inter se in finem suum, ac stare, maximè omnium volunt in singulis quibusque vnum ordinantem, iuxta illud, quod ab Homero desumptum refert Philosophus Metaphysici duodecimi vltimo. *Entia volunt bene gubernari, non est bonum pluralitas principatum, vnus ergo Princeps*, sed iure naturali ac diuino omnes homines maximè ac directè volunt in quibuslibet bene ordinari in Deum finem suum. Volunt itaque similiter vnum ordinantem in Deum. Hoc argumentum est omnium propè Theologorum quod ostendimus libro primo. Speciatim verò est Francisci Mayronis Galli cognomento Illuminati in quartà distinctione 19ª quæst.

quæst. 4. Quod si dicas non esse necessarium, vt inter se ordinentur. Contra quia sicut in quolibet homine, in qualibet vrbe, in qualibet gente, sic in toto genere humano debent esse partes inter se optimè ordinatæ ad totum, & ad finem; alioquin non inter se essent proportionatæ; natura nollet mundum pulchrum, *ut supra* non esset, quod dici non potest. Nam quilibet homo, quilibet ciuitas, quilibet gens, prout minus magisque accedit ad finem, Deum, Sic iure naturali, ac diuino, si in vniuersum loquamur, magis minusve honoris, diuitiarum potestatisque habere debet. Et quoniam Ecclesiastica potestas ex natura sua, talis est, magis accedit ad Deum (licet in aliquo aliquando secus contingat, quod neque debet, neque potest attendi.) Idcirco hæc orbem mortalium totum, sanimusque in ea Pontifex cuncta ordinabit: ideòque ad maiorem probationem diuinitus est illi datum, vt neque per accidens possit errare in iubendis vniversali lege ijs, quæ pertinent ad æternam veritatem, siue fidei, siue morum, Pontificiæque similiter sedi & illud datum, ne sit vlla Principum secularium, vel Præsulum successio, quæ tot Sanctis effulgeat, aut etiam doctrina rerumque omnium peritia præstantibus viris, vt ipsa. quod primo libro est dictum. Patet autem primo humanam naturam indigere ordinante, vti quidem videmus illam fuisse institutam. Necessè autem fuit ita institui, vt entium diuersitas, potentiaque Dei multiplex actu eluceret. Quin Secundo egere ordinatione supernaturali, vt agnosceretur Deus liberè agens, omnipotens independens & infinitus, quod supra est à nobis dictum.

Confirmantur superiora Primo. Quæ maxime volunt vnionem, partiumque vnitarum pulchritudinem, vel proportionem, maxime volunt unum ordinantem in finem suum; sed homines omnium maxime amant societatem, partiumque inter se coniunctarum pulchritudinem, vel proportionem, quod usu, ac sensu cognoscimus, maxime vero in maximis, & in ordine ad maximum, vel supremum finem, quod tradit Philosophus Politici primi cap. 1. & 6. & lib. 7. cap. 1. 2. 3. & Ethici sexti in fine, ac noni cap. 9. Quocirca &que volunt unum ordinantem, qui est Pontifex summus.

Quod si quis respondeat ad hoc, à Philosophi auctoritate desumpta è Metaphysicis propositum non iuari, quod ille dicat in toto mundo oportet esse unum ordinantem, qui est Deus, nec se, qui oportere ut sit inter mortales, constat esse falsum: Nam primo humana mens Deo quam simillima, ac diuinis vult in terris esse.

esse, ac proinde inter homines seruari ordinem eundem rerum, uni subiiciendarum. Deinde Philosophi auctoritas desumitur ex ipsius ratione, quæ est, entia uolunt bene disponi, siue ordinari, è qua concludit ille, unus ergo Princeps, quæ ratio maximè in hominibus uiget. Amplius desumit Homeri versiculum, quo declarèt idem esse in hominibus, ille enim versiculus pertinet ad homines regendos, ac de illis est ab Homero prolatus. Hinc, uti dicemus, idem Philosophus uult vnam tantum Remp. toto orbe.

Secundo stabilitur idem, Quæcumque uisibilia Deus, ac natura in omnibus uult maximè ordinata in finem suum, dat eis vnum, primum regens uisibile, sed inter omnia uisibilia Deus, ac natura (vel quoad propositum nostrum naturale ius, ac diuinum,) maximè omnium uolunt in omnibus maximè homines ordinatos in finem suum, id est Deum naturaliter, ac supernaturaliter participandum, Dat eis igitur maximè vnum primum regens uisibile. Quocirca si Deus dat apibus, dat Elephantis, dat gruibus vnum Regem, ducemue uisibilem, multo maximè hominibus, siue fidelibus, siue infidelibus dabit vnum primum uisibile regens; vel si dat corporibus cælestibus vnum primum mobile, multo magis corporibus humanis animatis. At inquires animalibus illis dat varios Duces, ac Reges, suntque in eis varij cætus, qui non cœunt in vnum. Respondemus è similitudine allata haberi duo, primum quidem in quolibet hominum cætu dandum vnum Ducem, qui cuncta ordinet, ac proinde in vnaquaque ciuitate, ac populo: Secundo uerò, cum sint homines omnium maximè sociabiles, & maximè eos Deus uelit coniunctos ad pulchritudinem totius vnioersitatis humanæ atque intellectualis, idcirco non modo vnum dabit cuilibet hominum cætui, (sic enim non esset magis sociabilis, quàm sint animalia, neque Deus eum uellet magis sociabilem) sed toti humano generi dabit vnum primum regens uisibilia; ac uidetur huius alia ratio, Obiectum namque animalium est particulare bonum sensibile, Sed hominum est vnioersale uerum, ac bonum, vnioersale ens, ut habemus 3. de animâ textu 17. & 37. Quocirca ijs omnibus vnus ordinans est dandus.

Tertio corroboratur, plures hominum cætus non possunt bene ordinari distingui, ac stare nisi per aliquam potestatem maximam, ac distinctam stantem; Sed hominum cætus sunt plures, non possunt itaque bene ordinari, distingui, ac stare, nisi per vnam potestatem maximè distinctam stantem; qualis est Pontificia, atque Ecclesiastica potestas, quæ non potest excidere in iis sancien-

dis vniuersali lege, quæ ad æternam veritatem, siue fidei, siue morum spectat, vno spiritu diuinitatis, fidei, charitatisque regitur, ac distinguitur indelibilium signorum potestate, & cœlestium simul terrestriumque clauis.

Quarto confirmatur ex auctoritate Philosophi Ethico quinto, cap. 7. Dicentis. *Neque Respublica apud omnes est eadem, sed vna tantum ubique ea est secundum naturam, qua optima est*, Hæc ille volens esse vnâ tantum Rempubicam toto orbe terrarum, quæ sit optima secundum naturam. Sed humana natura, vt constat, vult optimum sibi lib. 2. Cœli textu 36. Physico octauo tex. 56. de partibus animalium. libro secundo cap. 4. & de generatione libri secundi tex. 59.

Quinto comprobatur ex omnium consensu, quæ vnus principatum per se optimum statuerunt, Aristotiles Ethici octauo cap. 10. Cum numerasset tres publicæ gubernationis formas, inquit, *Harum optima regnum*. Quod verò id maximè Resp. Christianæ conueniat, diximus libro sexto. Plato in Politico vltra medium, *Vnius dominatio bonis instructa legibus illarum omnium optima est*, Gubernationem vero eam, in qua non multi imperant, mediam censere debemus, cæterum multorum administrationem omnibus in rebus debilem, atque infimam, Seneca inter Stoicos non ignobilis, *Optimus*, ait, *Ciuitatis status sub Rege iusto est*. Plutarchus lib. de Monarchia, & in vita Solonis, Isocrates in Nicole Stobeus sermone 45. cui titulus, *optima est Monarchia*, referens Hesiodi, Euripidis, Sorini, & aliorum sententias, Herodotus lib. 3. referens Persarum consilium in idem conuenientium. Philo libro de Confusione linguarum. SS. Iustinus in exhortatoria ad gentes Athanasius in oratione aduersus Idola, S. Cyprianus de idolorum vanitate, & de vnitæ Ecclesiæ, Hieronymus Epist. ad Rusticum monachum S. Thomas 1. par. q. 103. art. 3. & lib. 4. contra gentes, cap. 76.

Sexto corroboratur ex institutione diuina in lege scripta vt latè explicamus lib. 3. cap. 6. quo differimus, quæ Iudicibus, quæ Regibus olim potestas foret in Rep. Iudæorum.

Septimo Deus ita ab initio, cum sola esset lex naturalis, instituit: Idcirco ab Adamo, vsque ad diluuium per annos mille sexcentos, quinquaginta & sex vnus humano generi præfuit, Deinde post diluuium, Noè per annos trecentum quinquaginta, vt libro sexto aperimus. Post quem filius eius primogenitus Sem vitam produxit vsque ad annum Isaac Filij Abraham Centesimum

simum

simum octauum, si Eusebij Chronicon sequamur. Ad eum veluti primogenitum spectabat tum Monarchia totius orbis, tum vero Pontificatus summus, Eo defuncto humanarum rerum facta est maxima conturbatio. Nam paulatim natura in deprauationem tendente, non amplius agnitus est vnus totius humani generis Pontifex, ac Rex summus. Cumque gentiles saluari abque Circumcisione possent, vt diximus supra, Hebræi vero multo efficacius, totius humani generis status erat eo loco, quo vacante pontificia sede solet esse Resp. Christiana, verumtamen apud gentiles iidem Sacerdotes summi erant, ac Reges apud Hebræos. eodem modo sanxit Deus, quamuis voluerit sæcularibus Iudices esse, qui sæcularia indicarent, sed omnia transigerent iuxta leges à sacerdotibus latas, horumque responsa. habitabant enim leuitæ à Laicis separati, quæ fusius prosequimur lib. 2. cap. 6.

Octauo fieri non potest, vt homines duobus Dominis seruiant, qui non sint inter se essentialiter subordinati, cum tamen pacem maximè velint, dissensiones vitent. scriptum namque est, *Nemo potest duobus Dominis seruire*. Ioannis 21. quod si inter Christianos maxima pax esse debet, & huic stabiliendæ præsidet ex præcepto diuino Pontifex summus; ac vix potest seruari. multo minus scrutabitur inter infidelès, & Christianos, etiamsi bellum suscipiatur ad eam confirmandam; nisi iure vnus cunctis mortalibus præsit. Ad quem spectat efficere, ne mortalium lanienæ sint inter mortales siue infidelès, siue fideles. *lib. 2. cap. 6.*

Nono propositum confirmatur è S. Thomas 1. q. 11. art. 3. *Omnia enim, quæ sunt, ait, inueniuntur ordinata ad inuicem, dum quedam quibusdam deseruiunt. quæ autem diuersa sunt, non conuenirent, nisi ab aliquo vno ordinarentur. melius enim multa reducuntur in vnum ordinem per vnum, quàm per multos, quia per se vnus vnus est causa, & plures non sunt causa vnus, nisi per accidens, nisi in quantum scilicet sunt aliquo modo vnum.* Hæc Sanctus. E quo habemus iuxta hanc doctrinam, nisi omnes humanæ potestates dependeant ab vna per se, & essentialiter, quod natura humana vult, fore vt natura humana per accidens velit inter homines pacem, & coniunctionem. sed quando humana natura recta per se vult hanc pacem, per se vult vnam potestatem; quocirca ad supernaturalem deueniendum. recta enim dependet essentialiter à supernaturali, vt est dictum.

Hinc cunctis gentibus Deus testatum voluit esse, ex antiquissimis

simis monumentis fore, vt è cœlo mitteretur, qui cœli, ac terræ Dominus esset, ac per Heroas à se datos regeret omne humanum genus, non vnâ partem, vt supra sybillinorum versuum prædictiones afferebamus, adducens pacem, coniunctionem.

Ille Deum vitam accipiet, diuisque videbit

Permixtos Heroas, & ipse videbitur illis

Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem,

En diuinis virtutibus Patrijs virtutibus, à potentia diuinatis paterna, cuius characterē gestant Sacerdotes, vt supra est explicatum, pacandusq; & regendus vnus Dei vita, vna potestate à Christo orbis per Heroas, de quibus Psalm. 44. *Constitues eos Principes super omnem terrâ.* Ex his itaque apparet naturalis, ac diuini iuris esse. vt vnus præsit mortalibus cunctis eminentiori potestate; ac secus esse, est ex deprauatione naturæ, quod si dicas fieri non posse, vt vnus cuncta administret. Ita profecto est. Idcirco dicimus cunctis sua regna, & relinqui, & conseruari. Sed grauissimæ quæque temporaliū rerū causæ ad hunc supremum deferentur veluti filiorum causæ ad omnium diuinitus datum tum Regem, tum Patrem quæ libro tertio fusius aperiuntur.

Confirmari possunt hæc omnia, tum è multis tum ex eo, quod Christus dicit, *Fiet vnum ouile, & vnus Pastor.* quod non potest intelligi de inuisibili pastore. Nam prius erat ille vnus inuisibilis pastor saluans tam gentes, quam iudæos, necesse est intelligatur de visibili Pastore, vel Deum nullum dedisse humanæ naturæ Pastorem.

Postremo corroborantur hæc ex ijs principiis, omne mobile pēdet ab immobili. de Petri autem potestate dictū, *Porte inferi non preualebunt aduersus eam.* Fallibile ab infallibili. hinc dictum, *Non deficiet fides tua,* Temporale ab æterno. hinc *Ero vobiscum usque ad consummationem sæculi, veritas Domini manet in æternum, regnum immobile suscipietes.* Naturalis vero, ac temporalis hominum potestas non potest ex se quinque, vt est dictum. Primo non esse ex se, ob supernaturalem namque est facta, & ab ea conseruatur. Secundo non potest non cadere in Dæmonum potestatem. Tertio non potest non ruere in omnia pessima. Quarto non potest assequi finem suum naturalem. Quinto neque supernaturale naturæ podere appetitū, nisi depēdeat à Pontifice summo, in quo vt in Sole, ac fonte est illa. Igitur tenetur ex iustitia tam hic, quàm Princeps temporalis efficere, vt naturalis, ac temporalis potestas sit actu

actu subnexa, & subiecta supernaturali; obligati namque sunt ex iustitia subiectis providere, ac præparare quæcumq; pertinent ad æternam salutem, quæ non potest haberi, nisi naturalia cuncta, ac supernaturalia sint omnino ex ordine subiecta super naturali fini, ac potestati, ut supra abunde est conclusum, capite primo libri huius. tenentur inquam ex iustitia. Nam cæteri tenentur ex charitate, qua iubentur amare proximos, qui subiecti non sunt ipsis. At Pontifex summus tenetur ex iustitia præparare, atque imperare, ne quid obsit omnino religioni. Princeps autem secularis triplici iustitiæ vinculo tenetur obedire Pontifici summo imperanti, ut remoueat obstantia. Ex parte potestatis temporalis; ex parte habentis illam; ex parte subiectorum illi. Nam cuncta hæc separatim considerata naturali, ac diuino iure subiecta sunt supernaturali potestati.

Primo ex parte ipsius potestatis, quia potestas omnis temporalis omnium principum temporalium præsertim posita fide, aut etiam cognitione sufficienti, est subiecta potestati supernaturali, ac temporali Pontificis Romani, in minimis quibusque præcipienti. Nihil enim creatum datur, quod supernaturali fini, ac potestati non sit subordinatum, ut supra cap. primo est conclusum. si cupit igitur esse saluus Princeps secularis, necesse est id agat. Idcirco licet ante iudicii diem perturbetur hæc subiectio; permittantur eam dæmones, & impij perturbare, tamen in extremo iudicii die, quando libentes noluerunt, violenter cogentur obseruare, ac retrusi intra centrū terræ tam dæmones, quàm fragitiosi punientur, atque hi suis corporibus iterum supernaturali potestate vestientur, ut in quibus supernaturali potestati quoad naturalia, seculariaque, non obedierunt; in illis, quoad eadem castigentur. Datam vero hanc potestatem temporalem Pontifici Romano, sicuti Adamo, Noe, Moysi quæ ostendimus toto hoc libro, speciatim vero libri primi cap. 10. & magis adhuc infra illustrabitur.

Secundo ex parte habentis potestatem. Nam Princeps secularis tenetur ex alio iustitiæ capite, quia licet omnis potestas temporalis ex se non esset subiecta, tamen subiectus esse debet ipse Rex cum suis omnibus rebus sacerdoti summo, & idcirco cum sua temporali potestate.

Tertio ex parte subiectorum. Nam Princeps tenetur semper ipsum totum subordinare, nisi velit esse tyrannus, ad bonum subiectorum diuinum; atque idcirco temporalem totam po-
P
testa-

te statem sic obligare Pontifici summo, vt etiam si vellet ipse, aut vellent ipsi populi, non possent vnquam recedere ab ijs, quæ vniuersali lege iubentur à Pontifice summo. Aut non magis eos subiicere ad conseruationem regni sibi, ac suis confirmandam per temporalem potestatem, quam Pontifici summo ad conseruationem religionis, & omnium virtutum confirmandam per eandem potestatem. Quod est, vt Pontifex summus in suo regno magis temporaliter possit, quam subditi omnes, ac Rex ipse ad religionem, virtutesque conseruandas. Nam regna virtuti, Deoque debentur.

Cum velint entia bene disponi, idcirco necesse est, vt sit in qualibet vniuersitate vnus Princeps. ac multa ad vnum reducantur, secularesque potestates ad vnam. auctoritatesque afferuntur id probantes.

(ap. V 11.)

Vnctā, quæ attulimus hucusque argumenta, ad illud vnum reducantur: Entia bene disponi volunt: vnus ergo Princeps. Ac proinde potestates etiam bene disponi volunt; vna ergo omnium tam seclarium, quam ecclesiasticarū Princeps. Et quando Ecclesia CHRISTIANA est optima, maxime in illa vnus erit principatus, omniumque principatuum cōuentio, conglutinatioque in eundem, cum maxima singulorum distinctione, vt ad finem libri primi ex iure naturæ totius, ita statuendum concludimus. sicut in homine optime ordinato secundum Deum tota corporis potestas seruit potestati mentis; mens potestati diuinæ. Idcirco Sancti Patres, ac maximi omnium Doctores seculares quaslibet potestates ad ecclesiasticas, ecclesiasticas ad vnam reducere, quam Iustinianus ecclesiarum caput, apicem, fontemque sacerdotij vocauit, Sanctus Cyprianus, fontē, solem, truncumque. S. Paulus indicat esse columnam, prædicationis Apostolicæ probationem, sive quæ in vacuum curratur, quæ daret Apostolicam dextram. CHRISTVS & vocauit, & statuit

statuit esse fundamentalem petram, pastoremque ovium suarum, Doctores alij nominibus alijs, ut S. Thomas, cap. i. regimen, instar Dei in terris, Ephesium Cōcilium *supra*, stabilit mentum ecclesiarum. Audiamus ipsos loquentes.

S. Paulus ad Galatas incredulos, atque à fide desciscientes scribens, ut eis commendaret, ac notissimam faceret doctrinæ, Apostolatusque sui doctrinam, Primo inquit Euangelium se accepisse ab ipso CHRISTO, ac protinus subiicit se accepto Euangelio post annos tres, antequam missus esset ad hoc disseminandum inter gentes, ascendisse Hierosolymam *videre Petrum*, Græce est *ἑσπεύσαι*, contemplari, ut ibi notat Theophylactus, quasi admirabile quiddam, contemplationisque evangelicæ theatrum, & spectaculum. Mox addit, se peragrasse Syriam, Ciliciamque, & ait, *Deinde post annos quatuordecim iterum ascendi Hierosolymam cum Barnaba, assumpto & Tito, ascendi autem secundum revelationem, & contuli cum illis Euangelium, quod prædico in gentibus, seorsum autem ijs, qui videbantur aliquid esse, ne forte in vacuum currem, aut cucurrissem*, (& tamen dixit sese illud à CHRISTO accepisse) ac demum ait sibi dexteras datas, siue Apostolicæ potestatis executionem, presbyteros, & Episcopos ordinandi, cum prius haberet Euangelium à Deo; ac propterea non legitur in Actibus Apostolicis exercuisse episcopalia, nisi post hoc tempus, ut signo de Petri cathedra adnotauimus; & ait, *Iacobus, Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse dexteras dederunt mihi, & Barnabæ fecitatis*, Cur Cephas? Quod is præcipue Iudæis, qui tunc omnium soli presbyteri, episcopi que fieri solebant, ac propterea Paulo ipsi, Ioanni, & Iacobo præcessit. Hos autem dicit aliquid in Ecclesia fuisse; perinde ac si reliqui præ illis nihil forent. Sic itaque commendat, & consignat potestatem suam Paulus, ac reuocat ad ipsum Petrum, qui & ad Romanos capite octauo scribit, *quomodo non cū illo omnia nobis donauit* quid sit hoc interpretatur S. Augustinus homilia sæcunda, asserens Episcopis esse omnium rerum tam sæcularium, quàm spiritualium regiam potestatem, & inquit. *In CHRISTO, habet Ecclesia hanc potestatem, sicut dixit Apostolus ad Romanos, cum illo nobis omnia donata fuisset; sic virgam ferream dixit Ioannes propter iustitiam, & propter rigorem, cum virga corrigantur boni, mali vero confringantur*. Hæc Sanctus. Quamuis, ut suo loco videbimus, Idem Paulus velit sibi ius esse iudicandi omnia sæcularia.

2. ad Corinthios cap. 6. & vltimo ad Romanos, non absque causa, cum dixisset annunciari ipsorum fidem in vniuerso mundo, precatur, vt Deus conterat velociter sub pedibus eorum Satanā: quo videtur significare ad ipsos in primis pertinere, quod de Virgine, & Ecclesia sancta prædictum fuerat à Deo contra serpentem, & ipsa conteret caput tuum, & a CHRISTO dictū Petro Lucæ 22. *Simon expetisti Satan, vt cribraret vos sicut triticum, ego autem rogavi pro te, vt non deficiat fides tua.*

S. Ignatius porro, cum sapius omnium agendorum facultatem referat ad Sacerdotes, & Episcopos, horum deinde refert ad Ecclesiam Romanorū. Sic itaque is ad Trallianos. *Necessarium est enim vos nihil præter Episcopum facere, neque aliquid agere.* Et ad Magnesianos. *Sicuti ergo Dominus sine Patre nihil facit (non enim possum, inquit, à me ipso facere quidquam.) sic etiam & vos sine Episcopo, siue Presbyter, siue Diacon, siue Laicus.* Non ergo vobis aliquid rationabile videatur extra ipsius sententiam. Et ad Smytneuses. *Ego autem dico honorare quidem Deum, & auctorem omnium, & dominum: Episcopum autem tamquam principem sacerdotum, qui imaginē Dei fert, principatumque secundum Deum, sacerdotium vero secundum Christum.* Et mox. *Si enim quis contra Regem insurgens, damnatione dignus est, ut pote tranquillitatem, & pacem communem dissoluat, quomodo ultionē euadere poterit, qui præter Episcopū egerit?*

Idem vero agnoscit omnem ab Ecclesia Romana potestatem. Nam sic ad illam scribens, cum sedes, quantum constat vel vacaret, vel existimaretur vacare. *Ecclesia sanctificata, & illuminata in voluntate Dei, quæ fecit omnia, quæ sunt secundum finē, & dilectionē IESV CHRISTI, & Saluatoris nostri, quæ & præsidet in loco religionis Romanorū, Deo digna, eminentia digna, memoria digna, beatitudine digna, laude digne fundata in dilectione, & fide CHRISTI, paternum nomen habenti, spiritifera, quam & saluto.* Hæc S. Ignatius, qui cum scribat ad Trallianos, Magnesianos, Tarfenses, Philipenses, Philadelphienfes, Smyrnenfes, Antiochenos, Ephesios, & Ecclesias eorum multis nominibus laudet; nullam tamen vocat illuminatā in voluntate Dei, nullam dicit præsidere, nullam appellat eminentia dignam, nullam scribit paternum nomen habere. soli hæc tribuit Ecclesie Romanæ. Illa igitur, vt vult Ignatius, præsidet, eminet, ac paternum nomen habet. Si illa præsidet, ergo sunt alie subiectæ; si eminet, subsunt; si paternum nomen habet, filie sunt.

sunt. alioquin neque emineret, neque præsideret, neque paternum nomen haberet, ac falso Ignatius ea scripsisset. Sed illud præterea obseruandum. Nam quod quidam verterunt, eminentia dignæ, in Greco est ἀξιοσύνη, idest dignæ super quâ ædificetur. Sic enim respicit illud: *Super hanc petram ædificabo Ecclesiā meam.* veluti, & illud, beatitudine dignæ, verba Christi ad Petrum. *Beatus es Simon Bariona.*

Ex his apparet cuncta agenda à laicis deferenda ad Sacerdotes, & Episcopos; cuncta agenda ab his grania ad Pontificē Romanum. de sententia S. Ignatij Patriarchalæ Antiocheni.

S. Irinæus libro quarto, capite quadragesimo quarto, cum dixisset, Moysi, & Samueli fuisse datum populi regendi, & omnium iudicandorum munus, siue illa spiritualia forent, siue secularia; eosque in iudicando, & regendo iustos fuisse adiicit.

Tales presbyteros nutrit Ecclesiā, de quibus & Propheta ait: & dabo principes tuos in pace, & Episcopos tuos in iustitia. de quibus & Dominus dicebat: *quis igitur erit fidelis actor bonus, & sapiens quem præponit Dominus super familiam suam ad danda eis cibaria in tempore? beatus ille seruus, quem veniens Dominus inuenit vigilantem.* Hæc ille Moysi, & Samuelis loco in Ecclesia ponens presbyteros, ac de eis vult prædictum, quod pertinet ad Iudices. Oraculum namque illud est desumptum ex Isaia cap. 32. quod explicans Cyrillus in Ioannis Euangelium libro tertio, capite trigesimo, inquit. *Principes, id est Sancti discipuli omnia gubernaturi fuisse scribuntur, & quod Christus, ait Luc. 12.*

Idem vero S. Irinæus omnem aliorum sacerdotum potestatem reuocat ad Pontificem Romanū libri tertij, capite tertio. *Maxima, inquit, & antiquissima, & omnibus cognita à gloriosissima duobus Apostolis Petro & Paulo fundata & constituta Ecclesiæ eā quā habet ab Apostolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem, per successiones Episcoporum venientes usque ad nos, confundimus omnes eos, qui quoquo modo, vel per sui placentiam malam, vel vanam gloriam, vel per cecitatem, & malam sententiam, præterquam oportet colligunt. Ad hanc enim Ecclesiā, propter potentiorē principalitatem necesse est omnium conuenire Ecclesiā, hoc est eos, qui sunt vniuersique fideles.* Hæc Sanctus aperte decernens necessarium, cunctos fideles conuenire ad Ecclesiā Romanam, quod maximè antiquissima sit, ac potentiorē teneat principalitatem, non ob alias, quas alij confingunt, causas.

Ex his

Ex his constat cuncta à sacerdotibus, siue spiritualia, siue secularia gubernanda, veluti olim gubernabantur à Moyse, & Samuele; hos autem necessario conuenire ad Ecclesiam Romanam.

Attulimus testimonia duorum sanctissimorum Martyrum, quorum alter præfedit in Oriente, alter vero in Occidente, doctissimique, & antiquissimi sunt præ cunctis antiquis. Afferamus alterius etiam Martyris doctissimi, qui in Meridie præfedit, & Africæ terras illustrauit. Sanctus Cyprianus epistola 79. vel 10. lib. 4. scribens ostendit Episcopos, & Sacerdotes non posse ab illo secularium iudicari. Sic ad Pupianum, qui assererat iudicandos ob crimina admissa: ideoque aduersus Cyprianum, veluti reum tamquam Iudex instituerat inquisitionem adiiciens inter alia, sic fieri debere, ac posse, cum foret à Christianis ad alios iudicandos promotus, & asseueraret in Episcopos sibi ius esse, quando humilitas erat ab eis custodienda. ad quem sic Sanctus. *Quod vero dixisti, ait, sacerdotes humiles esse debere, quia Dominus, & Apostoli eius humiles fuerunt, humilitatem meam, & fratres omnes, & gentes quoque optime norunt, & diligunt; & tu quoque noueris, & diligebis, cum adhuc in Ecclesia esses, & mecum communicares. Quis autem nostrum longe est ab humilitate? utrumne ego, qui quotidie fratribus serui, & vententes ad Ecclesiam singulos benigne, & cum voto, & gaudio suscipio? An tu, qui te Episcopum Episcopi, & Iudicem Iudicis ad tempus à Deo dati constituis? Cum Dominus Deus in Deuteronomio dicat, & homo, qui cumq; fecerit in superbia, ut non exaudiat Sacerdotem, aut Iudicem, qui fuerit in diebus illis, morietur homo ille, & non agent in pie etiam nunc. Et iterum ad Samuelem loquitur, & dicit. Non te spreuerunt. & mox. Nisi Sacerdos tibi fui ante persecutionem, quando mecum communicabas post persecutionem Sacerdos esse desui. persecutio enim veniens te ad summam martyrij sublimitatem prouexit; me autem præscriptionis onere deprexit, cum publice legeretur. Si quis tenet, vel possidet de bonis Cæcilij Cypriani Episcopi Christianorum, ut etiã qui non credebant Deo Episcopum constituenti, vel diabolo crederent Episcopum proscrībenti. (audi vocari diabolum, qui Episcopi crimina tamquam Iudex inquirat.) Nec hæc iactō, sed dolens profero, cū te Iudicem Dei constituas, & CHRISTI, qui dicit ad Apostolos, ac per hoc ad omnes præpositos, qui Apostolis vicaria ordinatione succedunt. Qui audit vos, audit me, & qui me audit, audit*

audit cum; qui me misit: & qui reiecit vos, me reiecit, & cum, qui me misit. Et deinde: quis enim hic est superbia tumor, quæ arrogantia animi, quæ mentis inflatio ad cognitionem suam præpositos, & sacerdotes vocares, ac nisi apud te purgati fuerimus, & sententia tua absoluti. Ecce iam sex annis nec fraternitas habuerit Episcopum, nec plebs præpositum, nec grex pastorem, nec Ecclesia gubernatorem, nec CHRISTUS antistitem, nec Deus sacerdotem.

Hæc Sanctus aduersus Pupianum, qui Carthagine remanens, cum S. Cyprianus persecutionem declinasset, reliquorum Christianorum, qui & ipsi Carthagine subisterant, gubernacula regebat; inquisitionemque in Sanctum Cyprianum ex multorum dictis instituerat, cui Sanctus nihil aliud obiecit, nisi se sacerdotem, neque illi fas esse de sacerdotibus iudicare. Additque ad finem pulcherrimam rationem, non esse illum de Ecclesia, qui de sacerdotibus iudicat, cum sine illis esse Ecclesia non possit, quocirca ab illis se diuellens, aut in eos inquirens veluti reos, à sacerdotio ex ea parte sese cum suis diuellere, ac proinde ab Ecclesia, quæ sine illo consistere non potest; quæ ratio militat aduersus laicos quosuis, quamuis Reges, & Imperatores summos. Unde scire debes, inquit, Episcopum in Ecclesia esse, & Ecclesiam in Episcopo, & si quis cum Episcopo non sit, in Ecclesia non esse. Ob id istos diabolos appellat, qui cum laici sint, audent etiam ab Ecclesia præferant accepisse potestatem de sacerdotibus cognoscere, quibus est mandatum de populo, aut laicis cognoscere.

Videamus itaque à quo potestatem sacerdotum desumi decernat. S. Cyprianus, Loquitur, ait, Dominus ad Petrum: Ego tibi dico, inquit, quia tu es Petrus, & super istam petram ædificabo Ecclesiam meam, & portæ inferorum non vincunt eam, & tibi dabo claves regni celorum, & quæ ligaueris super terram, erunt ligatæ, & in celis. Et quacumque solueris super terram, erunt soluta, & in celis. & iterum eidem post Resurrectionem suam dicit, Pascere oves meas. Super illum unum ædificat Ecclesiam suam, & illi pascendas mandat oves suas. & quamvis Apostolis omnibus post Resurrectionem suam parem potestatem tribuat, & dicat. sicut misit me Pater, & ego mitto vos; accipite Spiritum sanctum, si cui remiseritis peccata, remittuntur illi, si cui retinueritis, retinebuntur; tamen, ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, & unitatis eiusdem originem ab uno incipiens, in sua auctoritate disposuit. Hoc erant (non sunt, aut fuisse postea) utique

que & ceteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi (an-
teq̃ Petro diceretur, pascue oues meas) & honoris, & potestatis
sui exordium ab unitate proficiscitur. Primatus Petro datur (cū
dicitur illi, pascue oues meas) ut una CHRISTI Ecclesia, & Cathedra
una monstratur, & pastores sunt omnes; sed grex unus ostenditur,
qui ab Apostolis omnibus unanimi consensione pascatur, quam
unam Ecclesiam etiam in Cantico Canticorum Spiritus
sanctus ex persona Domini designat, & dicit: una est columba
mea, perfecta mea, una est matri suæ electa genitrici suæ. Hanc
Ecclesiæ unitatem, qui non tenet, tenere se fidem credit; qui Eccle-
sia renititur, & resistit, qui Cathedram Petri, super qua fundata
est Ecclesia, deserit, in Ecclesia se esse confidit; quando & Aposto-
lus Paulus idem doceat, & sacramentum unitatis ostendat dicens:
unum corpus, & unus spiritus, una spes vocationis vestræ, unus
Dominus, una fides, unum baptisma, & unus Deus. quam unita-
tem firmiter tenere, & vindicare debemus, maxime Episcopi, qui
in Ecclesia præsidemus, ut Episcopatum quoque ipsum unum, atq̃
indivisum probemus. Nemo fraternitatem mendacio fallat; ne-
mo fidei veritatem perfida præuagatione confundat, Episcopatus
unus est, cuius à singulis insolidū (cū Petro, ac Petri luccessore)
pars tenetur. Ecclesia quoque una est que in multitudinem latius
incremento fecunditatis extenditur: quomodo Solis multi radij;
lumen unum; & rami arboris multi, sed robur unum, tenaci ra-
dice fundatum: & cum de fonte vno riuus plurimi defluunt. Nu-
merofitas licet diffusa videatur exundantis copię largitate, unitas
tamen seruetur in origine. auelle radios Solis à corpore, diuisionem
lucis unitas non capit; de arbore frange ramum, fructus germina-
re non poterit; à fonte præcide riuos, præcisus arefcet; sic & Eccle-
sia Domini luce perfusa per Orbem totum, radios suos porrigit, unū
tamen hūmen est, quod ubique diffunditur, nec unitas corporis se-
paratur, ramos suos in vniuersam terram copia vbertatis exten-
dit, profluentes largiter riuos latius expandit, unum tamen caput
est, & origo una, & una mater fecunditatis successibus copiosa.
illius sætu nascimur, illius lacte nutrimur, spiritu eius animamur.
Habere iam non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet
matrem. Si potuit euadere quisquam, qui extra arcam Noe fuit,
& qui extra Ecclesiam foris fuerit, euadit. Monet Dominus, &
dicit: Qui non est mecum, aduersus me est; & qui non mecum
colligit, pargit: qui pacem CHRISTI, & concordiam rumpit,
aduersus CHRISTVM facit. qui alibi præter Ecclesiam colligit,

CHRIST-

CHRISTI Ecclesiam spargit. Dicit Dominus: Ego, & Pater, unum sumus. Et iterum de Patre, & Filio, & Spiritu sancto scriptum est: & hi tres unum sunt. & quisquam credit hanc unitatē, de divina firmitate venientem sacramentis caelestibus coherentem, scindi in Ecclesia posse, & voluntatem collidentium diuortio separari? Hanc unitatem, qui non tenet, Dei legem non tenet, non tenet Patris, & Filij fidem, vitam non tenet, & salutem. Hucusque Sanctus.

Apparet itaque nulli esse in sacerdotes potestatem, nisi maiori sacerdoti; hanc vero potestatem deriuari à Petri successore, veluti à Sole radios, à fonte riuos, à trunco ramos.

Vidimus, quæ dicant antiquissimi, doctissimi, ac sanctissimi Patres, Martyresque altissimi Dei ex Oriente, Occidente, & Austro. e Septentrione remotiori non habemus ullos scriptores antiquos. Quod si Athenæ magis in Septentrionem vergunt, quæ Roma; constat ex epistola Sancti Dionysij Atheniensis Arcopagitæ, laicis omnino nullam dari in sacerdotes potestatem, quod liquet ex epistola ad Demophilum, quam infra adducemus, totaque ecclesiastica hierarchia; vniuersamque reduci ad sacerdotes, & Apostolorum successores: horum vero potestatem reducit ad Petrum verbis ijs, quæ reliquit scripta cap. 3. de diuinis nominibus, ita ipsum nominans, *πρωτὸς ἡ κορυφαία, καὶ πρεσβυτάτη τῶν θειῶν καὶ ἀπό τῆς*. idest *Petrus eminens, & presbyterorum summus apex*. ita vertendum illud *πρεσβυτάτη*, alioquin si veritas, vt multi verterunt, antiquissimus, & falsum dicetur, Apostolorum namque aliqui maiores natu Petro, vt Andreas, & ecclesiastici verbi proprietatem non temere à Sancto appositam non retinebis, inferioris ætatis aliqui suo loco adducentur. Ex his porro allatis propositum constat, nullam laicis in clericos, & sacerdotes datā potestatem; hanc vero ad vnam reuocari, quæ in Cathedra Sancti Petri sedet ob eā causam, quod ad vnum sint omnia redigenda, ne pereant; sed bene disponantur, veluti Pater, Filius, ac Spiritus sanctus vnum sunt, & à Patre vno est initium indissolubile, atque æternum, à quo omnis paternitas nominatur, & cuius nomen, inquit sanctus Ignatius, Petri Cathedræ est datum, & cui filium reuelauit, vt **CHRISTVS** dixit.

Nunc inspiciamus, quid nostri sæculi, aut inferiorum scriptores dicant. Primus autem sit S. Thomas, qui continuans verba à nobis libro primo allata de vtraque potestate spiri-

Q

tuali,

uali, & temporalis. Videtur, ait, CHRISTI Vicarius habere plenitudinem potestatis, cui competit dicta prouiso ex triplici genere. Primo quidem diuino, quia videtur voluisse CHRISTVS ex verbis superius introductis. & infra etiā ostendetur. Secundo ex iure naturali, quia supposito ipsum primum locum tenere in principatu, oportet eum dici caput, a quo est omnis motus, & sensus in corpore mystico, per quod habetur, quod omnis influentia regiminis ab ipso dependet. Amplius autem in communitate oportet attendere ad conseruationem ipsius, quia hoc natura requirit humana, qua sine societate viuere non potest; conseruari autem nequit, nisi per dirigentem primum in quolibet genere hominum: & hoc est in actibus humanis hominum Primus hierarcha, qui est CHRISTVS; vnde est primum dirigens, & consulens, & mouens; cuius vices summus Pontifex tenet. Rursus autem dictum supra in primo libro, quod Princeps est in regno; sicut Deus in mundo, & anima in corpore. Constat autem, quod omnis operatio natura ex Deo dependet, sicut gubernante, mouente, & conseruante, quia in ipso mouemur, & sumus, ut dicitur in Actibus Apostolorum, & Propheta Isaia cap. 16. Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine: similiter & de anima dici potest, quia omnis actio natura in corpore ex triplici causa genere dependet ex anima. Hoc autem videmus in Deo, qui gubernando, & dirigendo mundum permittit corruptionem particularis entis pro conseruatione totius; sic & natura facit pro conseruatione corporis humani ex virtute anima. Simile contingit in principe totius regni, quia pro conseruatione regiminis super subditos ampliatur eius potestas imponendo tales, destruendo ciuitates, & Castra pro conseruatione totius regni. Igitur magis (nota hoc verbum magis) hoc conuenit summo, & supremo Principi; id est Papa ad bonum totius Christianitatis.

Audiuimus Italum, nunc Gallo aures demus. Sic autem Richardus de media villa in 4. distin. 24. quest. 3. artic. 3. In omni, ait, re una ex diuersis rebus integrata, oportet esse aliquid preeminens, quo diuersae partes teneantur in unum, sicut est anima in corpore humano, & corpus super contrarietatem eleuatum; quod est calum in machina mundi, per virtutem animae celestem conciliantur elementa, quae contraria sunt. Vnde cum Ecclesia sit vni corpus Christi mysticum ex diuersis statibus, & membris constitutum, ad conseruationem huius unitatis oportet esse vnum caput omnium statuum cum Ecclesia, & membrorum vniuersitate re-

te regituum. Sub quo diuersi status Ecclesie, & membra diuersa conueniunt secundum debitam proportionem in vnum. & sic conformatur Ecclesia militans suo exemplari in calo. Hæc Richardus naturalem rationem secutus.

Eandem sententiam pluribus est complexus post Italos, & Gallos Saneius Episcopus Zamorensis libro de origine, & differtia principatus parte prima, ac primo præmittit dicens: *Nemo nisi CHRISTVS, vel eius Vicarius in terris potest dicere illud, quod Propheta de CHRISTO dixerat: mihi, inquit, alienigena subditi sunt. nam propter vniuersale dominium nullus mortalium est ei alienus, & non subditus, quia scriptum est de eo: Data est mihi omnis potestas in calo, & in terra. Et rursus. Romanus Pontifex vice CHRISTI principatur in vniuerso Orbe in spiritualibus, & temporalibus, & de illo loquuntur iura, auctoritates, & rationes supra allegatæ Et prope finem primæ partis concludit: Est vero naturaliter, moraliter, & diuino iure, cum recta fide tenendum, principatum Romani Pontificis esse verum, & vnicum immediatum principatum totius orbis, ne dum quo ad spiritualia, sed quo ad temporalia; & principatum imperialem esse ab ipso dependentem, & mediatum, ministerialem, & instrumentalem eidem subministrantem, & deseruientem, foreque ab eo ordinatum, & institutum, & ad iussum Principatus Papalis mobilis, reuocabile, corrigibile, & punibile. Et mox: resoluendo igitur istum articulum, dicimus, quod in tota machina mundi non est nisi vnus principatus; ideo non debet esse nisi vnus vniuersalis, & supremus princeps, & monarcha. Nam ultra prædicta illud natura ipsa docet. Vt enim, inquit Philosophus in xy. Methaphysicorum. Entia nolunt male disponi; ideo vnus est principatus, & vnus Princeps supremus totius orbis, qui est CHRISTI Vicarius; iuxta illud Danielis cap. 8. Dedit ei potestatem, & honorem, & Regnum; & omnes populi, & lingue seruient ei: In illo igitur est fons, & origo omnis principatus, & ab eo cætera potestates desinunt. Hæc ille Hispanus.*

His omnibus consensit Dionysius Carthusianus natione Germanus, libro secundo sententiarum, distin. 44. quæstione 5. Nam cum recitasset ipsa S. Thomæ verba ipsius sententiæ subscrubens, à nobis relata ad finem primi libri, quibus asserit in Pontifice summo esse apicem sæcularis, & spiritualis potestatis ita concludit. *Quibus per omnia concordant Alexander, Bonauentura, Petrus, Richardus, aliq. communiter. Hæc ille attestans hanc esse communem Theologorum conclusionem. Sic itaque, vt apparet è toto Orbe terrarum tam veteris, quam*

nostræ ætatis Theologi, & Sancti ita definiuerunt, vt iam per uicacissimi sit ingenij audere aliter opinari. Ad vnâ vero omnes rationem singulas quasque reduxerunt, vt optime sit singulis, oportere vnum præsidere, & ad illius potestatem rite pro finis ratione nihil non ordinantem cuncta reuocanda. Hinc Pontificem summum dixere Patrem, Pastorem, Columnam, Fundamentum, Apicem, Fontem, Truncum, Caput, Formam, Animam, Cælum, Solem, ac pro suo modo Deum. Nunc igitur ad altiora, & secretiora transeamus.

*Multis probatur testimonijs diuina scripturæ, Sancto-
rum, Gentium, Sybillarum, Christum simul, atq; est
conceptus, & natus, fuisse omnium supremum Re-
gem.*
Cap. VIII.

Quamuis, quæ di & ta sunt hucusque à nobis, cui-
libet sane mentis satis. esse possint, maiora ta-
men, clariora, ac diuiniorestant explican-
da: igitur sciendum nobis est CHRISTVS si-
mulatq. est conceptus, perfectissime omnino
meruisse, inquit S. Thomas 3. distin. 13. art. 3.
& in 3. dist. 18. quæst. vnica. art. 3. & ibi S. Bo-
nauentura, Richardus, Scotus, alijque omnes, primo actu men-
tis, & protinus ex merito actus illius procedentis ab hypostasi
diuina, ac proinde inter creata infinito, & immenso, cui nihil
addi posset, assecutum fuisse omnē supernaturalem potestatem,
regalemque in omnia dominium, quamuis ex diuina præordina-
tione volens ipse neque illud manifestaret, neque omnino, & in
omnibus extrinsecus exerceret, etiam si iure posset. Nam si-
mulatque CHRISVS est conceptus, eodem momento, fuit sa-
cerdos, & hostia; ac semetipsum, suumque corpus obtulit Deo
in odorē suauitatis expiationem pro delictis omnibus, & crea-
turæ vniuersæ visibilis, & inuisibilis supernaturalem glorifica-
tionem, sicut à supernaturali persona hic actus procedebat,
quod scriptum est Psa. 19. *Sacrificium, & oblationem noluisti,
aures autem perfecisti mihi.* (vel vt verti potest ex Hebræo, cor-
pus aptasti mihi.) *In capite libri scriptum est de me; vt facerem
voluntatem tuam, Deus meus volui, & legem tuam in medio cor-
dis mei.* Hæc CHRISVS, vt interpretatur Sanctus Paulus
ad Hebræos cap. decimo de seipso ad patrem, cum corpus est
ipsi

ipsa aptatum, continuans, vt ita dicamus, illa sanctissimæ Virginis verba, de sua humanitate loquens. *Ece ancilla Domini fiat mihi secundum verbum tuum.* Hinc S. Paulus ait ad Hebræos cap. 1. CHRISTVM fuisse adoratum ab Angelis, simulatq; est introductus in orbem terrarum, siue factus est homo, & conceptus; proinde cuncta illi fuere subiecta. Nam per Angelos cuncta administrantur, Eodem respiciens Isaias dixit cap. 2. *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice eius ascendet.* Virga hæc est CHRISTVS, vt interpretatur Procopius, Gazzus, Cyrillus, eodem loco Origenes Numerorum cap. 2. homilia 6. Athanasius de fide vnitatis, Dionysius, Clemens Alexandrinus Pædagog. lib. 1. cap. 7. SS. Ambrosius officiorum lib. 3. cap. 14. Augustinus sermone de temp. 3. & 8. tomo decimo, & Chrysostomus homil. 30. in cap. 12. Matthæi, & homil. de sancto, & adorando spiritu.

Hæc autem virga rursus significat regiam, sacerdotalemq; CHRISTI potestatem, vt iidem late interpretantur. Hinc Procopius, *Dicitur; ait, CHRISTVS virga propter dignitatem Regiam, & quod Pastor est, & quod Rex Regum, quod Prophetæ, quod Iudex, quod est præsignificatus virga illa Aaron, quæ refloruit. Et mox. Hæc est illa virga ortuna ex radice Iesse, quæ Moyses edebat miracula in Aegypto CHRISTVS enim illa faciebat in Aegypto miracula, vt infra dicendum latius. Hæc est virga, quæ liberauit populum suum Moyses ab Aegyptiaca seruitute.* Hucusque Gazzus.

Igitur CHRISTVS, simulatque egressus est *E diebus æternitatis*, quod inquit Micheas cap. 5. vt esset in tempore in ipso vtero sanctissimæ Virginis, quæ & ipsa erat virga modo suo, idem CHRISTVS eodem momento virga erat: rectorus gentes *In virga ferrea*, vt habetur Psal. 1. daturus hanc virgam quoad humanam, regenda Petro, successoribus, ac pro modo singulorum sacerdotibus, clericisque.

Cum vero natus est, Angeli rursus adorauerunt illum manifestius canentes: *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax.* Ad tunc, ait, Isaias cap. 9. *Paruulus natus est nobis, & filius datus est nobis, & factus est principatus super humerum eius, & vocabitur nomen eius admirabilis, consiliarius, Deus, fortis, pater futuri sæculi, princeps pacis; multiplicabitur eius imperium, & pacis non erit finis; super solium Dauid, & super regnum eius sedebit, & confirmet illud, & corroboret in iudicio, & iustitia a modo, & usque in semper.*

in sempiternum. Hæc Propheta sanctus. E quibus habemus, tunc vere monarchiam CHRISTI incepisse inter homines, cum nemo dicatur inter eos in terris regnare, nisi natus. Quamobrem non modo ab Angelis, sed à parentibus & pastoribus est adoratus, vt cognoscimus è Lucæ cap. 2. ac tradit Doctor sanctus libro de regimine principum 3. cap. 13.

Quinetiam gentium Reges adorauerunt ipsum, veluti Deū, Sacerdotē, ac Regem. Nam Magi ab Oriente venerunt quærentes, ac dicentes: *Vbi est, qui natus est Rex Iudeorum*; & *proci dentes adorauerunt eum*; & *apertis thesauris suis obtulerunt ei munera aurum, thus, & myrrham*. Quod est Matthæi cap. 2. Aurum quippe vti Regi est datum, thus vti Deo, myrrha vti homini; quod tradunt SS. Ambrosius lib. 2. in Lucam, Hieronymus in cap. 2. Matthæi. Gregorius hom. 10. hinc illud Iuueni præbyteri Hispani. quod à S. Hieronymo citatur.

*Thus, aurum, myrrham, Regique, Hominique, Deoque
Dona ferunt.*

Amplius agnouerunt ipsum vti verum Regem plurimi. In his Nathanael cum dixit, Ioannis cap. 1. *Tu es filius Dei, tu es Rex Israel*. Quin cuncti Iudæi fatebantur CHRISTVM Messiam, reuera futurum Regem: sic enim Lucæ cap. 23. Iudæi accusant illam. *Hunc inuenimus subuertentem gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cafari, & dicentem se Christum Regem esse*. Hæc illi. In confesso namque erat apud omnes, Christum reuera futurum totius mundi Regem. ideoque Apostoli existimabant fore, vt Christus viuēs exerceret oīno in oībus suam potestatē regiam; quod apparet ex innumeris Euangelij locis. Quin ex oraculis Sybillinis cunctæ gentes, et si idem omnes certo non crederent, tamen & multi certissimū putabant, & pleriq. doctorum opinabantur, ac propterea vocatur à Iacob *expectatio gentium* Geneleos cap. 49. quod apparet ex Ecloga Virgilij quarta, canentis illa:

*Iam redit & Virgo, redeunt Saturnia regna,
Iam noua progenies cælo demittitur alto.*

Mox fabulis veritatem contexens.

*Tu modo nascenti puero, quo ferreā primum
Definet, ac toto surget gens aurea mundo,
Casta faue Lucina, tuus iam regnat Apollo.*

Et mox.

Ille Deum vitam accipiet, Diuisque videbit

Per-

*Permixtas Heroas, & ipse videbitur illis,
Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.*

Hæc vates Latinus apertè canens fore, vt in Latio, veluti alter Saturnus deorum pater: Christus ob Romanam sedem regnet. & quando Christus est dictus Sol, & Oriens; similiter etiam thronus eius Soli comparatur; sæcularis autem potestas Lunæ, hæc ille nesciens quasi impellente spiritu fudit.

Casta fauo Lucina tuus iam regnas Apollo.

Persuasissimum vero fuisse Iudæa profectum Romæ regnaturum, quem quicumque haud excepissent, perirent, tradit Cicero libro secundo de Diuinatione: cognoscimusq. ex eodem Philipica secunda; Lucij Flori lib. 4. cap. 1. Taciti annalium lib. 21. Suetonio in Vespasiano cap. 4. Dione Romanæ historiæ lib. 37.

Neque Christus negauit se Regem, Nathanaeli id asserēt. Quin cum descenderet ipse de monte insidens asino, occurrunt ei turbæ, cum palmarum, oliuarumque ramis, tamquam triumphanti, ac subter asini pedes vestimenta sua sternebant clamantes, vt habet S. Marcus cap. 11. *Osanna, benedictus, qui venit in nomine Domini, benedictum, quod venis regnum patriæ nostræ David.* Atque etiam, quod habet S. Lucas cap. 19. *Benedictus, qui venit Rex in nomine Domini, pax in calo, & gloria in excelsis.* Hæc Euangelista, qui subiicit. *Et quidam phariseorum de turbis dixerunt ad illum: Magister increpa discipulos tuos. Quibus ille ait: Dico vobis, quia si hi tacuerint, lapides clamabunt,* Hucusque S. Lucas, qui deinde ait Christum fleuisse, quod non agnosceretur à Ciuitate, & idcirco ait fore, vt omnino euerteretur, quod scilicet hoc etiam præsignificetur fore, vt quicumque ipsius regnum non agnoscunt, Apostolicæ sedi, ac per eam sacerdotibus, clericisque suo modo in hærens, funditus ruant, vt ostendimus libro de ruinis gentium latissimè.

Quid plura? neque Pilato Christus Regem se esse denegauit, Ioannis cap. 18. & Pilatus ipse confessus est, cum dixit: *Regem vestrum crucifigam.* Ac petentibus phariseis, vt tituli inscriptio deleteretur, dixit: *Quod scripsi scripsi.* vt capite sequenti habetur, licet cum voluntati eorum tradidisset.

Nunquid ergo Christi regiam potestatem negabunt vlli, & erunt infidelibus deteriores, phariseis peiores, ipsi enim Regem negabant, quod Christum non crederent, at isti inficiantur

tur esse Regem, cum Christum fateantur, Amplius lapidibus duriores, denique ipso Pilato, qui crucifigendum dedit flagitiosiores. Certe Sanctus Gregorius, & Ioannes à Turre Cremata hæreticos esse hos dicunt.

*Multis probatur testimonijs diuina scriptura,
& Sanctorum, Christum priusquam nasceretur, fuisse omnium supremum
Regem. Cap. 1X.*

Idebimur aliquid forsan dixisse de CHRISTI regno, sed certè nihil hucusque est dictum. Sciendum nobis est itaque fuisse inter alias causas; idcirco à clementissimo omnium parente Deo hominem creatum, vt sedes Angelorum vacuas ob Angelorum casum reple- ret. quod tradunt S. Augustinus l. 3. de Trinitate cap. 17. S. Anselmus opusculo, cur Deus homo.

Verum, postquam corruit ille vna cum coniuge Eua in crimen, subiit protinus sententiam mortis, ac natura humana est corrupta, vt clare disputat primis epistolæ ad Romanos capitibus S. Paulus. Ex hac corruptione fiebat, vt illa tenderet in dies ad peiora, nam talis est corruptionis conatus. Cum vero sit homo finis omniũ rerum sensibilium, quod etiam Iuriscõsultus vidit l. in pecudũ. ff. de vsuris, & Philosophus primo physiorum; idcirco sensibilia cuncta, & vniuersitas rerum tota incidit in multa detrimenta. Ac primo Angeli quodammodo frustrati sunt desiderio, & expectatione sua; neque enim poterant amplius eorum vacuæ sedes repleri, deinde cum vitiatò hominis statu, perturbatus est etiam status omnium rerum sensibilium, qui tranquillissimo ordine seruiebat homini. Hinc ad eum fuit à Deo dictum: *In sudore vultus tui, quiescis pane tuo; maledicta terra in opere tuo, spinas, & tribulos germinabit tibi.* Sic itaque elementa tota quodammodo concussa, & labefactata, atque vt ait David: *Commota sunt omnia fundamenta terra.* Hinc etiam factum est, vt quælibet rerum sensibilium species aliquid fuerit detrimentum passa, ac proinde Angelorum regnum fuerit imminutum. Diximus enim supra, quamlibet

libet rerum sensibilium speciem fuisse alicui ex Angelis ultimi ordinis traditam in gubernationem. Perturbato itaque cuiuslibet sensibilium speciei statu, simul quoque Angelorum propria regna sunt conturbata. Iam cum fuisset consilio diuino constitutum, vt quilibet homo traderetur Angelo alicui gubernandus, atque ille inimicitias cum Deo contraxisset, iræ filius factus, quod ait Apostolus: quomodo non iustificum fuerat Angelorum regno nescio quod, vt ita loquamur, vulnus? Idq; eo magis, quod illud etiam fuerat à diuina providentia constitutum, vt cuiuslibet regno, populoque regendo assignaretur Archangelus aliquis tanquam Rex inuisibilis inter mortales.

Quod autem maxime erat lugendum. Non erat è creaturis vlla, quæ tanto malo opem ferre posset, casumq; Adami, & mortaliū subleuare. Peccarat namque ille aduersus infinitam Dei bonitatem, peccatumq; erat ex parte obiecti pœna infinita dignum, merebaturque homo redigi ad nihilum cum rebus omnibus suis. Quamobrem nulla erat creatura, cui tanta esset potestas, vt infinitum rependeret, atque vt exigebat iustitia, tantum redderet, quantum fuerat ablatum, pariaque paribus retribuere. Amplius appetierat homo esse, vt Deus, quo nihil excelsius potest esse, vt iustitiæ lanx ad æqualitatem reduceretur, descendendum fuerat tantundem, quantum superbia sese extulerat. Nihil autem creatum datur, quod ex altera parte possit adeo descendere, quantum sublimitas diuinæ maiestatis sese attollit, quæ latè explicat S. Athanasius libro de incarnatione, & Anselmus opusculo, cur Deus homo. Redigendus itaque ad nihilum videbatur homo ob admissum crimen, quod vt diuina scriptura ostendat, narrat aliquando illud de clementissimo patre, Genesios cap. 6. *Videns autem Deus, quod multa malitia hominum esset in terra, & cuncta cogitatio cordis intenta esset ad malum omni tempore, penituit eum, quod hominem fecisset in terra, & præcauens in futurum, & taletus dolore cordis intrinsecus: delebo, inquit, hominem, quem creauit à facie terre ab homine vsque ad animantia, à reptili vsque ad volucres cali, penitet enim me fecisse eos.*

Tantis ex omni parte malis opem tulit Sapientia diuina, potentia, bonitatisq; infinitæ coniuncta. Verbum Dei summi, filius altissimi omnium creatoris, per quem facta sunt omnia, statutumque est ex æterno Dei consilio, vt Dei filius fieret homo, naturaque humana diuinæ adiungeretur in vna hypostasi

R diui-

diuina, seu persona Trinitatis secunda, atque ita foret Deus, & homo, & quando actiones sunt subsistentium; & suppositorum, quidquid ab illo ageretur per humanitatis instrumentum diuinitati coniunctum, subsistensque in diuina persona, à Deo reuera procederet, ac fieri diceretur, meritiq; infiniti esset, atq; infinita quodammodo valeret. Hoc decreto revelauit Deus tanti consilij mysterium non modo Angelis, quibus obdemonum fuerat in rebus eorū gubernationi cōmissis iniuria facta, sed homini quoque. (Nā sic dicitur eductus ē delicto, Sapientie cap. 10.) illud edicens, vt omnes crederent certissimo fore, vt per hunc nasciturum ex Virgine cuncta restaurarentur, atque in longe nobilissimam formam restituerentur, totam in hoc homine spem collocarent, ad eum confugerent cuncti, ne in deteriora laberentur, animi deuotione illius aduentum desiderarent, precibus expeterent, illi cuncta, quæ habebant, subijcerent, ac destinerent. Ita S. Augustinus lib. 4. in Genesim ad litteram c. 19. & lib. 9. de ciuit. Dei. cap. 10. S. Thomas 1. quæst. 64. art. 1. S. Bernardus sermone 27. in Cantica. Rupertus lib. 8. in Ioannem circa finem. Hinc Angeli quaslibet rerum species ad hunc finem, quaslibet regna, quoslibet populos, quascumque res ita moderabantur, atque orbes ipsos cælestes, vt hunc Regem suo modo venerarentur, illi seruirent. Mortalibus vero ipsis idem palam faciebant multis oraculis latè per orbem disseminatis, similiterque homines religiosi & pii prædicabāt; sic igitur huic Regi venturo, necdum nato, ab ipsa mundi origine nihil non creatum suo modo seruebat. Angeli porro cognouerant hunc omnium rerum creatarum Regem fore eminentissimum, singulisque ipsorum accidentalem gloriam mirabiliter, immensumque in modum diuinitus in cælo, atque in terris augendam. Iusti eodem modo videbāt aperiendum cælum, transferendos se in cælum sedes, & infinita beatitudine potituros. Hinc ille voces, desideriaque ardentissimæ, & clamantium. *Rorate cali desuper, & nubes pluant iustum, aperiatur terra, & germinet Saluatorem.* Hinc Isaias similitudinibus rerum sensibilibus, quotidianarumque totam rem late explicans, mortales consolaturus, præcipue vero electos, & religiosos cap. 33. *Respice Sion ciuitatem solemnitatis nostræ, oculi tui videbunt Hierusalem habitationem opulentam, tabernaculum, quod nequaquam transferri poterit, nec auferentur clauis eius in sempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur, quia solummodo*

modo ibi magnificus est Dominus noster: locus fluuiorum, riuus latissimus, & patentes, non transibit per eam nauis remigum, neque trieis magna transgreditur eum. Dominus enim Iudex noster, Dominus legis noster, Dominus rex noster, ipse saluabit nos. & cap. 60. Surge illuminare Hierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est, quia ecce tenebra operient terram, & caligo populos; super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te videbitur. Et mox. Videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, quando conuersa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gentium venerit tibi, & locum pedum meorum glorificabo, & venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt se, & adorabunt vestigia pedum tuorum omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatem Domini, & non occidet ultra Sol tuus, & Luna tua non minuetur. & cap. 62. Propter Sion non tacebo, & propter Hierusalem non quiescam, donec egrediatur, & splendor iustus eius, & saluator eius, ut lampas accendatur, & videbunt gentes iustum suum, & cuncti Reges inclytum tuum. Et Zacharias cap. 9. Exulta satis filia Sion, & iubila filia Hierusalem, ecce Rex tuus veniet tibi iustus, & saluator.

Hæc est igitur, expectatio gentium, desiderium collium æternorum, quod Iacob dixit Geneseos cap. 49. Hic est desideratus cunctis gentibus, ut Aggæi cap. 2. habetur.

Quocirca, & Vates Latinus ex oraculis Sybillinis palam cecinit & ipse, Per hunc omnia quæcumque essent cælestia, terrestriaque in meliorem statum reformanda; idcirco quælibet ipsius aduentum desiderare, & cum multa dixisset ab illo in terris longe reddita pacatiora, pulchriora, & fecundiora, subiicit adhuc longe præstantissima futura, cum prius omnia ruina minarentur.

Aspice conuexo nutantem pondere mundum,

Terrasque, tractusque maris, calumque profundum,

Aspice venturo latentur ut omnia sæclo.

Angeli quippe præsidentes mutis rebus, & inanimis, ac ratione expertibus ad venturi Regis gloriam quocumque id fieri posset modo singula impellebant, expectantes & ipsi aduentum supremi omnium rerum Regis, atque ita CHRISTVS per fidem, & charitatē in singulis quibusque rebus creatis antequam conciperetur ubique regnabat, ac pro fide, & charitate cuiusque aliter, atque aliter ipsa res creatæ in minimis qui-

R. 2. bus-

busque disponebantur, ac pro imperio ipsius ita erat quarumlibet rerum generatio, progressio status, interitus, actio, passio. Vide & admirare amplitudinem tanti Regis.

Plurimis diuinae scripturae sanctorumque testimonijs explicatur nihil fieri ab ulla creatura, nisi CHRISTO homine singillatim sic ordinante, cum sit omnium rerum, veluti homo speciosus forma patris filij hominum Rex, & Dominus post Deum supremus.

Cap: IX.

Sublīmiora nobis restant explicanda (Dei benignitas ineffabilis, pro qua pugnamus aduersus illos, qui obscurare eam nituntur amplissime elargiatur, ut tanta, quamuis nullo loco simus, effari possimus.) In primis igitur considerandum nobis est, animam Christi, simulatque est creata, ac substitit in hypostasi diuina fuisse non modo exaltatam supra omnem creaturam propter vnionem, simulque meruisse protinus omnem beatitudinem longe supra omnes creaturas, sed etiam cognouisse quidquid vmquam fuit, oritur, & quatenus potentia creaturæ omnis sese extendit. Ut vnus ipse magis sciat, quam cunctæ simul mentes, quæ late explicat Doctor sanctus in 3. quæst. 10. 11. 12. Atque ita quantum pertinet ad animæ supremam partem, fuisse perfectissimam, neque addi ad illam quidquam potuisse. tradit hoc Isaïas cap. 1. Ioannes cap. 1.

Deinde considerandum nobis est Angelis quibusque celestibus hoc esse commune, ut per semetipsos diuinæ essentia fruentur, & contemplandæ coniungantur absque alterius interuentu; sed quantum ad res creatas cognoscendas, ac præcipue pertinentes ad mundi dispositionem, gubernationemque hominum Angeli inferiores illuminantur à superioribus per species, ac rerum simulacra, ut è sacra scriptura, S. Dionysio, ac ratione ipsa tradit Angelicus Doctor 1. quæst. 106. art. 4. Quænis enim singuli beati intelligant rerum quarumlibet natu-

ras,

ras, tamen haud curant scire quot sint cuiuscumque speciei indiuidua, vel quid vnumquodque indiuiduum vel agat, vel patiat. sicuti neque ego curo scire, quot formicae sint in hoc, illoue foramine, & quid vnaquaeque agat, aut nihili facio scire adhuc viliora. non enim spectant haec, horumque cognitio ad intellectus perfectionem, quamuis ad Angelum quemlibet pertineat scire singula quaeque pertinentia ad speciem sibi commissam, commissumque gubernationi suae hominem, regnum, populum, simulque scire, quae sit voluntas diuina in minimis quibusque circa res moderationi suae creditas agendis.

His positis anima CHRISTI hominis, & humana supra omnes Angelos ob hypostasim diuinam, in qua subsistit eminentissime exaltata, illuminat Angelos, docetque illos singula quaeque agenda in quibusuis, vel minimis eorum curae traditis, vti tradita sunt cuncta corpora, caelorumque orbis, & quaecumque ab eorum motu dependent, leges ipsi praescribit, ita ut nihil sit, quod ipsius imperio ex omni parte non subiiciatur in tota vniuersitate, rerum creaturarum specie, & quouis cuiuscumque speciei indiuiduo, quod habemus à S. Dionysio, & pulcherrime tradit Doctor Sanctus in 3. dist. 13. quæst. 2. art. 2. quæst. 3. & in opusculo de incarnatione art. 3. Alexander Halens. in 3. quæst. 12. in 2. art. 3. §. 5. Sic igitur CHRISTVS, ut homo, & Angelorum caput, ac Rex, idemque omnium rerum naturalium moderator supremus, sine cuius auctoritate, & norma nihil prorsus mouetur, atque ita, ut homo, est omnium Rex. Audi S. Paulum primo ad Colossenses. *Qui (Deus) dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine, qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transfudit in regnum filij dilectionis suae, in quo habemus redemptionem, & remissionem peccatorum, qui est imago Dei inuisibilis, primogenitus omnis creaturae, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in caelis, & in terra visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates omnia per ipsum, & in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso consistunt, & ipse est caput corporis Ecclesiae, qui est principium, primogenitus: (en loquitur aperte de humana natura) ex mortuis, ut sit in omnibus (en nihil excipit) ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem (nihil igitur deest) plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificas per sanguinem crucis eius, siue qua in terris, siue qua in caelis sunt.*

Au-

Audiamus nunc S. Dionysium cap. 7. celestis Hierarchiz. Eodemque modo, inquit, eas (Angelicas mentes) dignas habitas, quæ Iesu participes fierent existimare debemus, non quod in sacrosanctis imaginibus, quæ fictæ, factæque sint, diuinam similitudinem specie adumbrent, & exprimant; sed quod reuera ad eum ut primum scientia diuinorum eius luminum pradita sunt, proxime accedant, quod eis summa concessa sit Dei imitandi (in disponendis inferioribus) potestas, & participes sint pro captu suo prima vi diuinarum eius, humanarumque virtutum. Perfectæ etiam intelligendæ sunt, non quod illustratæ sint scientia, quæ varia sacra scriptura loca explicet; sed quod eas prima, atque præstanti gratia, quæ cum Deo coniunguntur, summa ut in Angelis diuinorum operum scientia compleuerit. Non enim alijs sanctis essentij, sed Deo ipsi parent, ut principi dum ad eum nullius interuentu contendunt, & nituntur vi, quæ nulla est præstantior, & ordine, atque in summa puritate, perfectæque stabilitate corroborantur, & ad pulchritudinem, quæ materia expers est, rationeque intelligitur, ut fas est, contemplandam accedunt, diuinorumque operum rationes, quæ scientiam gignunt, ut prima, & quæ Deo præsto sunt, discunt à Deo ipso, cui diuino eximio modo parent. Hoc enim Theologi plane tradunt inferiores celestium naturarum ordines à superioribus rite diuinas sciētias discere, summos autem à Deo ipso pro suo captu doceri mysteria; quasdam enim earum inducunt, rite à prioribus hoc discere, Dominum esse virtutum celestium, Regemque gloriae eum, qui in calos, ut hominem docuit elatus est. Alias autem ad ipsum Iesu aspectum hesitantes, diuiniq; eius pro nobis surrepti operis scientiam discentes, Iesumque ipsum eas per se docentem, ac primum eis suam in homines benignitatem explicantem: ego enim inquit, qui loquor iustitiam, & iudicium Saluatoris. Hæc Sanctus Dionysius, volens, & scientiam cunctorum, quæ aguntur, & potestatem communicari Angelis cuncta administrantibus, tam naturalia, quam supernaturalia, tam celestia, quam terrena pro modo cuiusque, & munere, adducitque ad hoc Psalmum 23. qui incipit. Domine est terra, quo CHRISTO sunt omnium rerum, siue entium portæ apertæ, anima namque eius elata erat supra omnes calos, in hypostasi diuina subsistens; extollendum deinde erat & corpus, ut sicut anima CHRIS-TE regnabat in gloria; sic etiam corpus regnaret, atque ita quoad animam, & cor-
pus

pues esset Rex gloriæ. habet enim CHRISTVS, simul atque est conceptus. *Claudem* David, ac solus est dignus *aperire librum* totius scientiæ, potentiæque diuinæ. Afferit & illud ex *Isaia* cap. 63. *Ego sum, qui loquor iustitiam*, quo loco inducitur CHRISTVS à die conceptionis suæ vadens ad Patrem, sicut ab illo exiens, neque solummodo rediens, ac regressus in cælum, peracta passione, resurrectione, & ascensione, sed etiam describitur operas adhuc in hoc mundo per veram sui corporis præsentiam regna confringens, & conterens, non seruientia supernaturali fini, ac potestati, donec regnum suum Patri tradat omnibus omnino subiectis, cum CHRISTVS *erit omnia in omnibus*, inquit Apostolus ad Coloss. cap. 3. Cum *Deus erit omnia in omnibus*, quod idem tradit ad Romanos cap. 15. Obseruandum vero in Psalmo, qui adducitur à S. Dionysio bis dici, ut aperiantur portæ omnium rerum CHRISTO. Nam primum fuerunt apertæ cum conceptus est, animaque ipsius inter intellectuales naturas facta est gloriæ Regina, imperans illis; secundum, cum corpus ipsius etiam gloriæ suam recepit, quam continebat anima, miraculumque erit, ait S. Ioannes Chrysostomus, atque alij quod in corpus non sese effunderet, effundenda, ac participanda suo tempore non modo in corpora sanctorum, sed in ipsas etiam terras, ut penetret vi sua supernaturali, vsq; ad centrum, circa quod erunt dæmones, & immortalia corpora damnatorum in istorum, de decus sempiternum, gloriâque sanctorum, Christi, & Dei.

Iam vero, sicut anima CHRISTI cœpit illuminare Angelos posita eminentissime supra omnes intellectuales naturas, & adepta insensue omnem scientiam, potentiam, & bonitatem extendendam suis temporibus in omnia supernaturali fini, ac potestati omnino subijcienda, sic eisdem maiorem communicauit in omnia potestatem, similiter etiam bonitatis participationem paulatim deducendam in actum, & executionem vsque ad vltimum iudicii diem.

Quamobrem, dicitur in Christo habitare omnis plenitudo diuinitatis corporaliter, ut habetur ad Colossenses capite secundo. Ab instanti enim conceptionis in corpore Christi fuit omnis potestas, scientia, bonitasque creata, neque quantum ad animam quidquam profecit, sed vti diximus, quantum ad corpus ipsius, aliasque res externas erat explicanda, atque ex absconditis penetralibus sapientiæ, scientiæque Dei palam pro-

proferenda in corpus eius, in animas, corpora aliorum, resque omnis eius bonitas, sapientia, potestasque regalis.

Obeandem causam Christus nō modo est caput hominum, quoad animam, verum etiam quoad corpus, tam fidelium, quam infidelium, quod concludunt omnes scholastici in 3. distin. 13. vbi S. Thomas quæst. 2. art. 1. 2. quæst. 1. 2. 3. & idem 3. quæst. 8. & seq. & in 4. quæst. 48.

Igitur CHRISTVS simulatque est natus, *specie sua*, vt loquitur David Psal. 44. & *pulchritudine animæ* suæ cœpit actu regnare, ac splendore illius animæ illuminare Angelos, sicut illuminabat non existens ab origine mundi per cognitionem diuinitus infusam, obedientiamq. Angelorum ab initio promissam, redditamque, & præstitam semper, cum sit *Agnus occisus ab origine mundi*, atque ita incœperat normam præscribere, legesque in singulis quibusque creaturis regendis, quod vsque ad extremum iudicii diem durabit. Quamobrem veluti iurant aliquando subditi obedientiam præstare tum regi, tum filiis eius, sic Angeli tum, si volumus modo nostro loqui, iurarunt obedientiam Christo Regi futuro. sed multiplex est discriminē inter humanā, & Angelicam promissionē in proposito. Primo enim sciebant certissimo Angeli nasciturum, & regnaturum. Secundo regnaturo illi cuncta præparabantur. Tertio, quæ maxima erāt illius ortui referuabantur, illi actu regnaturo. Hinc sequitur esse Regem supremum, & eminentissimum supra omnes res creatas. Hæc apertissime explicemus.

In primis igitur cæli mouentur, sicut ipse ostendit mouendos, quod si motus illorum sunt immutati, ipse hoc præscripsit, veluti cum Luna in ipsius passione retrocessit, cū Soli ex diametro esset opposita, ac sese Soli subiecit, inter oculos nostros, & illum sese interponens, splendoremque illius abscondens, quod S. Dionysius epistola ad Polycarpum Pontificem tradit; quod si Sol est nobis vicinior, ac terris, vt aliqui tradunt, declinationesque ipsius variantur, aut aliarum stellarum motus, & octauæ sphaeræ: quin si Gaurici obseruationes veræ sunt, syderum, quæ sunt infixæ octauæ sphaeræ, sic faciendum Christi anima ostendit illuminans ex ordine intelligentias mortices; sed & cum tempore Iosue, & Ezechie Sol retrocessit, Angeli ita faciendum cognouerunt ex illa obedientia, quæ sese deuouerunt ab initio mundi Christo imperatori omnium futuro, vel virtualiter, vel actualiter. Quamobrem cum motus celo-

rum

rum cessabunt, id Angelis aperietur ab anima Christi. Quod si modo ille ediceret ira faciendum, parerent illi, & cuncta interrerent, & quatenus mouēdi sint orbes, leges ijdem accipiunt, ac semper acceperunt.

Dictum porro est, ac probatum corpora obedire Angelis ad nutum. Quocirca Christi anima iubente, mouebunt illi elementa, & quò voluerint propellent, aut Angelis malis illa impellenda permittent, & quæ volent tuebuntur ab impetu, rabieque istorum, quod accidit in Aegyptiorum cladibus, Sennacheribi, Madianitarumque sæculis antiquis: at post ortum Christi cōrigit in victorijs multis per nostros partis, quæ collegimus signo de auxilio calitum in bellis, veluti cum M. Antoninus debellauit Marcomannos, Constantinus Maxentium, Sarmatas, & alios Boreales; Theodosius senior Eugenium, iunior Persas, & Scythas; Hispanorum multi Reges copias innumeras Arabum, Principesq. alij Christiani, Mahometanorum plurimos exercitus alijs in locis.

Et quoniam singulis rerum speciebus præsidet Angeli, Christus ostendit his, quidnam sit ex illis tuendum, quid dæmonum crudelitati ad vallationem relinquendū, & cum sublimissima Christi mens omnium prima post Deum dignoscat hominum cogitationes, ac merita, sicuti, & singula aut gignenda, aut creanda, aut agenda posita ante oculos habet, suis temporibus illa aperit Angelis, ac signacula libri oclusi referat, vt habetur in Apocalypsi, atque illis veluti ministris suis imperat. Primo quod sit à rabie dæmonum defendendum. Secundo quid illi permittendum. Tercio quid boni amplius alicui, vel iudiuiduo, vel speciei, vel loco adiiciendum. Quarto quænam è naturalibus actiua sint applicanda, vt loquuntur, passiuus, vt naturali modo producat, quæ relidens in anima Christi, quoad creata, toti naturæ omnino his modis extrinsecus quoque imperat, ac dominatur. Quinto quoties ira faciendum, quomodo cooperandum sit aliquibus miraculis superantibus totius naturæ vires. Hæc vero omnia fiunt, vt homines, quantum datur, ad amorem, cognitionemque supernaturalium perducantur, sin minus ab hac propius absint, minusque à naturalium perfectione abducantur. Atque ita Christus, vt homo, tam supernaturalia, quàm naturalia gubernat.

Quocirca veluti extrinsecus hæc fiunt ex imperio Christi,

S. sic

sic intimæ cogitationes, ac rerum simulacra, vel ab Angelis bonis ad virtutes perfectiores, imperfectioresque inferendas immittuntur, vel ne peius impiis, & iniquis dæmonum seruituti, imperioque ob peccata addictis eueniat, illud saltem fit, ne dæmones quiduis intrinsecus, & extrinsecus in illos moliantur, valeant, atque exequantur.

En vt imperium Christi, regnumque cuncta peruat, nulla res creata subterfugere possit eius amplissimam potestatem. Quamobrem neque Imperator Turcarum, neque vllus alius exercitum mouere, nisi de Christi permisso potest, neque gigni herbula, aut moueri quidquam, nisi accedente ipsius consensu, non modo vt Dei, sed vt hominis quoque, regitque vti Rex spiritualis intrinseca, atque vti temporalis extrinseca cuncta, tam potenter vtrumque regnum gubernans, vt omnia subijciantur ipsius potestati, neque vlla fuerit, sit, aut futura sit creatura, quæ vtrumque regnum tam extrinsecum, & temporale, quàm intrinsecum, & spirituale tanta cum potentia moderata, moderaturaue sit vlllo vmquam tempore, aut modo. Atque hæc omnia conueniunt illi, ac data sunt vt homini.

Nam distinctus est intellectus, & intellectio Christi, vt Dei, ab intellectu illius, intellectuque vt hominis, ac secus asserere, & opinari esset hæresis Apollinaris condemnata in Concilio primo Constantinopolitano.

Distincta similiter est eius voluntas humana à diuina, ac secus asseuerare, ac sentire, est hæresis Monothelitarum damnata in Concilio sexto Constantinopolitano.

Sic itaque est humana operatio distincta à diuina in Christo, sed illa huic seruit in omnibus, & hæc per illam primâ cuncta externa, idest, quæ extra Trinitatem sunt, operatur, quatenus creatura vlla potest operari; similiter etiam cuncta externa hominum, mentiumque, & interna spiritualia, & temporalia.

Quamobrem necesse est dicamus, ipsum tamquam hominē præsidere cunctis creatis, atque illa ex omni parte moderari intrinsecus, vt diximus, atque extrinsecus. Verissime igitur atque eminentissime Christus est omnium rerum creatarum Rex sublimissimus, atque agnus terræ dominator, vt eum vocat Isaias cap. 16. ac præterea vero est sacerdos.

Probatur, quia plurimis in locis diuinæ scripturæ appellatur Rex terræ, Rex hominum, Rex omnium, Rex Regum, Dominus,

minus, Dominator, Princeps, primatū tenens in oībus. Rursus nomine à regia potestate diuiso appellatur Sacerdos, Pontifex, vel similibus: attribuunturq; hæc illi, vt homini: ac distinguitur in ipso Sacerdotalia, & regalia. sed omnibus missis pauca è nouo testamento repetemus. Matth. c. vlt. *Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra.* Omnis ergo Regia, Sacerdotalis, directa, idirecta vt hōi data; nam prius vt Deus habebat. Ioānis cap. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* In Propria, inquit S. Gregorius, *Non natura, neque gratia, vel religione, sed, ait ille, Potestate.* Christus ergo, *Venit in sua, Non natura,* vt Deus, qui ex natura sua est essentialiter Dominus, *Non gratia, & religione,* vt summus Sacerdos, *sed potestate* Regis. venit itaq; vt Rex homo. Cap. 12. *Si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum.* Exaltatur vt homo, trahit vt homo; si vt homo trahit oīa, ergo regalia, Sacerdotalia, directa indirecta, Cap. 15. *Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exiuit, & ad Deū vadit.* Vt homo exiuit, vt homo vadit, data vt homini sunt omnia. Apostolus ad Eph. cap. 1. de Deo patre loquēs ait: *Operatus est in Christo, suscitans eū à mortuis, & constituens ad dexteram suā in celestibus supra oēm (ergo & directū) Principatum, & Potestatem, & Virtutem, & Dominationē.* Rursus, *Et omne nomen, quod nominatus, nō solum in hoc saculo, sed etiam in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius.* si directa, itaq; potestas in tpalia nōiatur in hoc sæculo, subiecta est homini Christo. Ad Colos. 1. *In omnibus ipse primatum tenens.* Ad Philipp. 1. *Deus exaltauit illū, & dedit illi nomē, quod est super oē nomen, vt in nomine Iesu oēs genuflectatur, celestis, terrestriū, (ergo & tpaliū) & infernū.* Ad Corin. 15. c. 15. *Deinde finis, cum tradiderit regnū Deo, & Patri, cū euacuauerit oēm Principatum, (igitur & directū in tpalia) & Potestatem, & Virtutem; oportet alit illum regnāre; donec ponat oīs inimicos sub pedibus eius: nouissimū autē inimica destruetur mors, omnia enim subiecit sub pedibus eius; cum autē dicat omnia subiecta sunt ei, sine dubio prater eum, qui subiecit ei omnia; (idcirco, aut tpaliū potestas directa est Christo subiecta, aut illa est Deus, ac duo Dei) et sit Deus omnia in omnibus.* Ad Heb. c. 1. *Quem constituit (Deus Christum) hæredē vniuersi sortis.* & cap. 1. *Non enim Angelis Deus subiecit orbem terræ futurū, de quo loquitur testatus est alit in quodam loco quis dicit. Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quoniam visitas eum? inuoratus est paulominus ab Angelis, gloria, & honore coronasti eū, et constituiisti eū sup opera manū tuarū, aut igitur directa potestas in tpalia; Dei opus est, & Christo subiecta, aut Deus, ac duo Dei.*

(non aliqua tantum) plenitudo diuinitatis. & de cuius plenitudine nos oēs accepimus. Nam si quid supernaturale, vt instrumenta Dei effcimus, est ex fide, ac merito Christi. Est igitur Christus oīum Rex directus, vel agens per causas naturales, quatenus creatura ex donis naturæ aut gratiæ potest agere, vel vt instrumentum supernaturale diuinitatis per supernaturales causas. III. Omnis homo effcaciſſimè, ac directiſſimè, supra omnes potens, ac volens ordinare omnia iusta inter homines, vbi expedit totius vniuersitatis ordini, vt homo hæc potens, & volens directiſſimè ordinat. Sed Christus est homo ita potens, ac volens. Ergo vt homo ita potens directiſſimè ordinat. non modo igitur, vt Deus, sed vt homo quodque diuinam potestatem participans egit, quæ cumq; egit Christus. Veluti & nos cum Sacramenta cōſecramus, & administramus, vbi oēs diuinæ potestatis participes hæc, supernaturalia licet, agimus. Nam *Deus dedit talem potestatem hominibus*. Si dicamus itaq; cum Christus venit in propria, cum Dæmonas in parcos iunxit, cum de templo eiecit homines, non egisse vt hominem, vel incidimus in hæresim Monothelitarum, vel mentis humanæ actū Christum priuamus. IV. Quicumque est iure agnoscendus, & colendus directè à cunctis gentibus, vt Rex Regum summus temporalium naturaliumque bonorum, quæ habentq; ille est Regum Rex iure directus inter omnes gentes, sed (vt ex figura Magorum, & alijs semper Ecclesia canit) hic est Christus, est ergo Rex Regum directus inter omnes gentes. Comprobatur I. quia Deus ad hoc omnia mouet. II. Christus diripiet omnium spolia, nident, vt omnes tradunt. V. Quicumque iure est, *In omnibus quantum creaturæ datur omnia*, (hinc dicitur *Omnia traham, omnia dedit, omnia subiecit sub pedibus eius, in omnibus primatum tenēs, supra omne, quod nominatur in hoc seculo, & futuro, data est omnis potestas in celo, & in terra, super opera manuum tuarum, erit omnia in omnibus*.) Is oībus modis est Rex, Dominusq; omnium, nihilque addi ad eius regnum potest. Sed talis est Christus, Modis igitur oībus est Rex Regum, Dominumque omnium, nihilque addi ad eius regnum potest quāmobrem cuncti Patres tū ē superioribus, tum vero ē donis Magorum dixere ad Christum spectare omnia temporalia, creataque tamquam supremo iure omnium Regem. Comprobaturque in Concilio Ephesino vt fidei catholice assertio Theodosij Ancyran Episcopi decernentis, Christum Regem, ac tamquam Regi oblatum fuisse illi aurum, tamquam Deo thus à Magis. ita habetur tomo 6. appendicis 3. cap. 2. Ioannesq; ē Turre Cremata in sua summa lib. 2. cap. 7. ac S. Gregorius

gorius homilia decima, loquens de auro oblato à Magis, dicunt esse hæreticos, qui Christum Regem temporalium negant.

Inter omnes gentes celebres ab ortu mundi publica semper testimonia fuerunt. hominem celo demissum fore omnium creaturarum Regem summum, SS. Patrum, Bernardi, ac Thomæ noua ad id testimonia profertur.

Cap. XI.

Vidam Theologus dixit esse constantem Patrum sententiam, Christum non esse temporarium Regem. contra hunc Primo noua ad hoc, perpetuaque Patrum testimonia produco. Secundo, Quin ab ortu mundi fuisse inter gentes publica testimonia celo dimissum hominem Virgine natum fore omnium creaturarum Regem. Tercio; Speciatim, vero, quod ille omnino non gaudet, id asserunt SS. Bernardus, ac Thomas. quorum noua dicta præter superiora adducentur, primo itaque libro sexto aperimus è celo ignem solitum delabi in sacrificia, qui Christum, Deum simul hominemq; è Virgine nasciturum signaret. Nam *Deus ignis consumens est*: Hinc præci omnes obscurata mysterij veritate Persæ, Chaldæi, Asiatici, Egyptij, Græci, Romanique, ignem, æternum, celo demissum colebant, eo solo in sacris vsi, qui à Virginibus custodiebatur: Balaam numerorum cap. 3. fuit è Mesopotamia; Magos ab illo nonnulli oculos volant, alij è Cethura & Abrahamo, nonnulli Persarum plures fuerint, quin inita iampridem, quod accidit inter veritatis studiosos, amicitia fuerint ex omnibus istis gentibus, nil obest, finitima enim sunt. Igitur & hæc memoriam tanti mysterij seruauerunt Sybilla Erythræa, Noc nurus, Iapheto superstes fuit, eius earmina Christi aduentum prædicantia sic in Ægypto, Asia, Græcia, ac denique in ipsa totius Orbis Theatro Vrbe Christi omnium creaturarum Regis aduentum prædicantia adeo palam diuulgata erant, vt vates inducat rusticos in syluis ea canentes. Hæc fuisse libro sexto.

Primo igitur dilucidissime, oracula Sybillina Christum prædicere venturum, veluti omnium creaturarum Regem, & instauratorem, quod rusticos, quasi notissimum, decantantes inter sylvas Virgilius inducit, vt supra est explicatum.

Secun-

Secundo rumor inter gentes disseminatus, vti è Cicerone, Suetonio, Dione, Tacitoque retulimus, erat, Christum venturum, veluti temporalium Regem.

Tertio Magi inquisierunt vti Regem, coluerunt, vti supremum temporalium Regem.

Quarto Balaam vaticinatus est de illo, vti Rege. Nihilque de Sacerdote ab istis est dictum. Communis itaque gentium consensus fuit venturum, veluti temporalium Regem. Quid ita? quoniam disseminata est hæc prædictio, veritasque ab ipsis Noë temporibus, ab ipso Adamo, cum sacerdotiū, regnumque coniuncta erant, disunctioque facta est, vt ostendimus libro primo, propter illustrandam sacerdotis maiestatem, commodumque ipsius maius, vt temporalium Rex esset minister sacerdotis, esset minister non seruilis, aut non rationalis, sed præstantissimus, atque intellectualis, qui scilicet mentis intima obedientia, deuotioneque amantiſsima sacerdoti coniungeretur. An non hoc etiam dicit Isaias? *Erunt Reges nutricij sui, vultu in terram demisso adorabunt se, puluerem pedum tuorum lingent, vestigia pedum tuorum adorabunt, ad genua blandientur sibi.* Annon idem canit Dauid, cum toties meminit CHRISTI vti Regis, neque vllam mentionem facit eius vt sacerdotis?

Certe in cunctis promissionibus, quæ Abraham, Iacobo, ac Dauidi factæ sunt de Christo, nusquam fere mentio fit ipsum futurum sacerdotem. Mentio semper fit de regia potestate ipsius. obserua, quæ Iacob prædicit, vt sceptrum diuinum, regiumque dandum Christo ait, prius remouendum de reliquis e tribu Iuda. sic Dauidi semper promittitur fore, vt sedeat in throno ipsius. Atqui thronus Dauidis proprie sacerdotalis non fuit; vt Plal. 88. & 131. Sed inquit ille, asseritur aliquando istum Regem prædicaturum Dei præcepta. Ita sane, quia cunctis ægibus est hoc cõmune, vt diuinæ legis ministri sint, ac suo modo præcones. Quin Philosophus ipse, vti ostendimus, vult esse hunc finem regis, vt ad rectos mores, atq; ex his ad veram Dei cognitionem, contemplationem iugem, & cum illo coniunctionem ciues adducat. Sed hoc interest inter Reges sæculares, & CHRISTVM, Vicariosque ipsius, quod hi prædiant à se desumptam cognitionem, legesque. At mere sæculares Reges ab his desumptas, & deductas; alioquin vt sæculares in secularium tractatione conquiescunt, & ad illa ad-

mini-

ministranda tantum directe habent potestatem.

Quocirca Iudæi credebant Christum Regem venturum, sed credebant protinus venturum cum regia maiestate omnium apertissima, protinusque ipsis, vel inuitis, ac dormientibus præmia dispartiturum, quasi inuitatis, & adductis ad epulas otiosorum, desidum, voluptatibusq. marcescentium; sed venerat Christus Rex temporalium cunctorum reuera, & omnino continens omnium Regum potestatem à se dependentem, & participatam, quam tamen in apertum paulatim proferret, suisque communicaret, eo, quo dicemus modo.

Hucusque vidimus omnium gentium fuisse hunc cōsensum fore, vt adveniret Rex, qui toti orbi cunctis temporalibus plenissime dominaretur, hunc eundem fuisse Hebræorum cōsensum deducta ab Abrahamo successione, videamus hanc Angelorum fuisse sententiam, quando Angeli sunt ex eadem cum nobis Ecclesia Dei. Sic itaque Angelus ad Mariam Lucæ cap. 1. *Dabit ei Dominus Deus sedem David Patris eius, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni eius non erit finis.* Hæc Angelus, quibus ostendit Christum fore temporalium Regem neque enim David sacerdos fuit. Quamobrem cuncti Patres hæc verba retulerunt ad regiam Christi in sæcularia directissimam potestatem, directissimam non eo modo, quo sæculares habent directam, vt tamquam sæculares in ea conquiscent ex sua natura. Sed quomodo Christus sedit, aut sedet in sede David Patris sui? Primo quia plurimi ex Hebræis, eum secuti sunt, cum suis rebus temporalibus omnibus, sedit itaque *eligens*, aiunt Apostoli, *speciem Iacob, quem dilexit subiiciens populos eis, & gentes sub pedibus eorum.* quod habetur *Psalm. 49.* Secundo, quia Petri Hebræi, Apostolorumque Hebræorum sedes episcopales cunctis dominantur, non tamquā gentium Reges tyrannorum more, quod vetuit Christus, vt suo loco dicetur, sed parentum, quod mox aperietur. Tercio, quia post obitum Christi vsque ad hanc diem, tot Hebræi iam conuersi sunt, ac Christianis admixti, vt vere asseri possit, plures esse conuersos quā si quid, vel fæcis, vel vini remāsit. Quarto, quod omnes ad extremum conuertentur. Quinto, quod per carnem suam regnat, per humanitatem suam, quod tum hic, tum alibi, quomodo contingit, explicauimus.

Constat itaque hucusque hanc fuisse omnium gentium, omnium Hebræorum, denique Angelorum, siue Ecclesie totius senten-

sententiam constantissimam Christum esse omnium temporalium Regem, neque factam mentionem sacerdotalis potestatis.

Videamus, quid Christus senserit. Atqui ipse primo haud se negavit, ut supra conclusimus. Secundo dixit nisi acclameretur à populo Rex, fore, ut lapides clamarent. Tertio asseruit se iudicialiter à Pilato examinatus (si quod poterat in ipsum de facto, nimirum, quod aiunt, exerceri iudicium) Regem, quin ait Cyrillus, Regem Regum. Quarto exercuit hanc, ut dicetur, maxime omnium potestatem.

Restat ut inspiciamus hanc esse omnium sanctorum sententiam, deducto initio ab obitu Christi ad nos, Christum scilicet Dominum nostrum esse omnium temporalium regem supremum, neque solummodo sacerdotem.

Ac primo Evangelistarum testimonia protulimus, qui hanc in Evangelio dixerunt ex ore Angelorum, Prophetarum, Magorum, Natanaelis, Puerorum, Christi, Pilati, lapidum denique, ut aiebat Christus ipse, si ceteri conticescant.

Petri & Pauli suo loco proferentur.

S. Ioannes Evangelista in Apocalypsi cap. 19. de Christo loquens ait. *Habebat in vestimento, & in femore suo scriptum Rex Regum, & Dominus dominantium*. Hæc Apostolus dilectus multa decernens. Primo esse Christum regem regum temporalium. Secundo nullam fecit mentionem de sacerdotio Christi. Tertio intelligit Christum regem, uti hominem, in femore inquit, & vestimento. Quarto extrinsecam, & intrinsecam demonstrat hanc esse Christo potestatem, intrinsecam in femore, extrinsecam in vestimento. Quinto demonstrat reges esse ab ipso intrinsecus, & extrinsecus, in femore designans generationem, in vestimento magis remotam concelsionem. Hæc Sanctus, cuius verba latius ab adducendis per nos sanctis exponentur.

S. Dionysius Areopagita, ut ostendemus non modo Christum temporalium regem facit, sed clericum quemvis.

S. Ignatius fuit cum Apostolis, & Apostolos vidit, atque ipsum Christum, non modo Christum facit omnium regem, sed etiam facit Episcopos Reges, regnumque ipsi à sacerdotio distinctum attribuit.

Sanctus Iustinus Martyr in colloquio cum Triphone, Christus ait, *est Rex, Sacerdos, Deus, Dominus, Angelus, Homo,*
T
Impe-

146 De iure naturali & diuino Eccles.

Imperator, & post aliquot scriptura dicente, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo letitiae pra consortibus tuis: etenim Regibus omnibus, christisque ex huius consortio Reges, christosque vocari contigit, quemadmodum, & ipse à patre accepit, ut esset Rex, Christus, Sacerdos, & quidquid simile habet, vel habuit. Hæc sanctus, non modo Christum regem faciens, sed reges temporarium dicens esse reges ex ipsius consortio.

S. Irinzus attigit S. Iustini tempora, nam citat ipsum libro 4. cap. 14. aduersus hæreses, atque ita scriptum reliquit libri quarti cap. 37. *Patris verbum, ut pote diues, & multus existens non in vna figura, nec in vno charactere videbitur videntibus eum, sed secundum dispensationum eius causas, siue efficaciam, sicut in Daniele scriptum est: aliquando enim cum his, qui erant circa Ananiam, Azariam, Misaelom, videbatur assistens eis in fornace ignis, & in camino, & liberans eos de igne, & visio inquit quarti similis filio Dei; aliquando autè lapis à monte abscissus sine manibus, & percutiens temporalia regna, & ventilans ea, & ipse replens vniuersam terram, & mox afferens visionem Ioannis ex Apocalypsi, de ore eius, inquit, procedit romphea acuta, ut in ea percutiat gentes, & ipse pascet eos in virga ferrea, & ipse calcet lacum vini furoris iræ Dei omnipotentis, & habet super vestitum, & super femur suum nomen scriptum Rex Regum, & Dominus dominantium. Hæc sanctus aperte volens Christo subijci regna omnia temporalia præsignificata in statua Danielis, eorumque loca occupari per vniuersam terram à Christo domino, eumque esse, cuius in femore scriptum sit, Rex regum, Dominus dominantium.*

S. Hippolytus sub eadē tempora fuit, sic igitur hic libello de consummatione mundi. *Nam per omnia seductor ille (Antichristus) vult imitari filium Dei. Leo Christus, Leo quoque Antichristus, Christus Rex caelestium, atque terrestrium, Rex quoque super terram nascetur Antichristus.*

S. Cyprianus epistola 65. vel nona lib. 3. *CHRISTVS, inquit, Rex, & Iudex, & Deus noster.* Rursus idem latissime lib. 2. testimoniorum aduersus Iudæos testimonio 29. & 30. multa profert loca ex testamento nouo, & veteri, quibus confirmat Christum Regem. Et tamen idem libri primi testimonio decimo septimo ostenderat Christum futurum sacerdotem; sic itaque manifeste ostendit in Christo distingui sacerdotium, & regnum, distinctaque esse hæc; & quamuis alicui ex his alterum

con-

conueniet, Christo tamen conuenit vtrumque.

Sanctus Athanasius sermone 3. contra Arianos, *Christus natura Dominus & Rex aternus, non, quando mittitur magis fit Dominus, neque tunc initium sumit, ut fit Dominus, & Rex, sed quod & semper est, hoc ipse, cum secundum carnem gignitur, omnibus liberatis gignitur, atque ita fit viuorum, & mortuorum Dominus, eo quod illi deinceps omnia seruiant. Et rursus. nos homines postquam nolumus per verbum eius cognoscere Deum, & seruire naturali nostro verbo Dei, placitum est Deo in homine ostendere dominicam suam potestatem, & omnia trahere ad se.* Hæc Sanctus à quo habemus Primo. Christum ex hoc ipso, quod secundum carnem gignitur, non ex eo, quod est Deus, fieri Dominum viuorum, & mortuorum. Secundo Christo, ex hoc ipso, quod secundum carnem gignitur, deinceps omnia seruire. Tertio Deum in homine Christo ostendere suam dominicam potestatem. Quarto in eodẽ trahere omnia ad se, non itaque ad Deũ trahitur, quod in Christo per Ecclesiam non trahitur, quod si aliquis ad Deum se trahere dicat, non erit Deus Christi, sed alius, ac duo Dei.

Hos autem sanctos, qui vsque ad Constantinum fuere, sit satis adduxisse. Ex hoc habemus Ecclesiæ totius consensum prædicantis publicè Christum Regem, in Epiphania ob hymnum Prudentij, quo canitur in festo Innocentium.

Audit tyrannus anxius

Adesse Regum principem,

Qui nomen Israel regat,

Teneatque David regiam.

Illud vero secundum, quod eidem Theologo in mentem venit asserere, est magis admirabile, numquam dici à S. Bernardo Christum temporalium Regem. Videamus an ita sit. Hæc sunt verba S. Bernardi sermone secundo in Epiphania Domini, *Egredimini (filia Sion) & videte Regem Salomonem; nam vbique rex est* (ergo in temporalibus etiam) *licet enim regnum eius non sit de hoc mundo. Tamen rex est etiam in hoc mundo* (eniguitur temporalium Rex). *Interrogatus siquidem rex es tu? ego, inquit, in hoc natus sum, & in hoc veni in mundum. Hic ergo rector est morum, in iudicio discretor meritorum, in regno distributor premiorum.* Hæc Sanctus volens in hoc mundo esse Regem Christum, regere mores, quibus homines regunt, ac tractant omnia temporalia, discernere merita, ac distribuere vbique præmia; nam vult esse vbique Regem, sed aliis alia præmia distribuit; hic non di-

tribuit finalia, sed post mortem. Rursus idem serm. 19. in Cantica, vult à Christo homine ordinari cuncta agenda ab Angelis, vt supra est dictum, & libro tertio dicemus, ab eodem similiter Thronis insidentì ordinari cuncta ab hominibus agenda bona, vel quia cohibet Dæmones, ne impediāt bonos naturæ impulsus, vel quia lumine supernaturali adiuuat, vt ad finem naturæ perueniatur. sic enim scribit, *Quod si sessio significat magisterium, puto illum, qui vnus est nobis magister in cælo, & in terra Dei sapientiā Christi, cum alijs quidem attingat propter munditiā suā, specialius tamen istos, (Thronos) atque principalius, tamquam propriam sedem suā illustrare præsentia, & inde tamquam de solenni adiutorio docere Angelum, docere hominem scientiam. Inde Angelis diuinorum notitia iudiciorum, inde consilium Archangelis, ibi Virtutes audiunt quando, & ubi, & qualia proferant signa. ibi denique vniuersi siue sint Potestates, siue Principatus, siue Dominationes, discunt profecto, quid ex officio debeant, quid pro dignitate præsumant (& quod præcipue cautum est omnibus, accepta potestate ad propriam voluntatem, seu gloriam non abuti. Hæc Sæctus, de Christo, cuius anima Thronis insidēs docet Angelos, & homines simul singula quæque agēda bona. mox idem Sæctus, docet beatos Deo frui, distinguens inter essentialē beatitudinem, & accidentalē; quæ est in singularibus creatis sciēdis, & ordinādis, & appetēdā cens immediatē à Deo illam dari, hanc à Christo esse vtī. reuelante, reliqua ex eodem suis locis.*

Tertium vult Theologus ille à S. Thoma non asseri, Christum temporalium Regem. Videamus an ita sit, Sæctus itaque opusculo 20, cap. 10. sic ait. *Supposito, quod pro utilitate (non autē necessitate) gregis agatur, sicut Christus intendit, omne supergradditur dominium (Pontificis) vt ex dictis apparet, quod ex visione prima Nabuchodonosor satis est manifestum de statua, videlicet, quam vidit, cuius caput aureum, pectus, & brachia de argento, venter & femora de ære, tibia vero ferrea, pedum autem quedam pars ferrea, quedam fictilis. sed dictam statuam dum contemplatur, abscissus est lapis de monte sine manibus, & omnia prædicta comminuit. Hic autem lapis factus est mons magnus, & impleuit vniuersam terram, quam quidem visionem Daniel propheta, vt Hieronymus & Augustinus exponunt, ad quatuor monarchias adaptat Assyriorum videlicet pro aureo capite; Medorum, & Persarum pro argenteo in brachijs; & pectore; Græcorum vero monarchiam, pro æreo ventre, & femore; sed Roma-*

norum ultimo pro tribijs ferreis, & pedibus partim ferreis, partim vero fictilibus. sed post hæc suscitabit, ait Propbeta, Dominus Deus cæli regnum, quod in æternum non dissipabitur, & regnum eius populo alteri non tradetur, cominacque uniuersa regna; & ipsum stabit in æternum, quod totum ad Christum referimus, sed vice eius ad Romanam Ecclesiam; & cap. 13. & hæc quinta monarchia, quæ successit Romanis secundum veritatem; omnibus præcellit: Et mox. quas quidem vices monarchiæ post Christi veri Domini natiuitatem gessit Augustus. & paulo ante. ille natus erat, qui verus erat mundi dominus, & monarcha, cuius vices gerebat Augustus, licet non intelligens, sed nutu Dei, sicut Caiphas propbetauit, Et mox. quam quidem describit Isaias, quantum ad virtutem temporalem Christi. unde ipsum monarcham appellamus Parvulus, inquit; natus est nobis, & cap. 14. Sed tunc oritur questio de isto domini principatu quando incipit; & deinde. ad hanc autem questionem est responsio, quia principatus Christi incipit statim in ipsa sui natiuitate temporali, & cap. 15. quamuis enim temporaliter esset dominus orbis directe, tamen ad spirituales vitam ut habeant, & abundantius habeant. Hinc etiam verificatur suum verbum superius allegatum. Regnum meum non est de hoc mundo. Hucusque sanctus explicans etiam, quod Christus dixit, ut regnum suum non esset de hoc mundo; quia non dirigeret ad hunc mundum, sed dirigeret in Deum, non conquirens in mundo. Atque ita apparet, non aduertisse, vel non meminisse ea, quæ à S. Thoma scripta fuerant. E quibus habemus cunctos temporalium Reges ipsius Christi vices tenere, non quod sint ab ipso Vicarij constituti, veluti ab Episcopis Vicarij sui; nam quis ita præpostere interpretetur contra sancti mentem? Sed quod loco suo constituat, videns ita exigere sapientiam, pulcherrimumque totius vniuersitatis ordinem diuinitus præfixum ad illustrandam bonitatem, sapientiam, potentiamque Christi, & Dei, tum naturalem, tum supernaturalem, qui mansuetissime agit cum infidelibus ipsis, non auferens eis secularia, remunerans illos, ob ea, quæ agunt bona, & aliquem Dei cultum.

Ex his etiam, quæ Sanctus tradit, habemus, Christum fuisse temporaliter omnium rerum Dominum, quia directe in Deum cuncta ordinabat; atque ita directe temporalium dominus erat. A causa enim simili similis est effectus: est Dominus, quia directe ordinat: ergo est directe Dominus, dominium namque ab

or-

ordine vult nasci. Recte, idcirco enim directe homo dominus est externorum bonorum, quia sunt ordinata ad ipsius corpus, & anima hominis est directe domina, siue despoticè *dominatur*, ait Philosophus in politicis, bonorum corporis, ac Deus, & Christus est animarum Dominus.

Quamobrem non loquuntur ex mente Angelici Doctoris, qui statuunt Christum Dominum indirectè temporalium rerum, maxime cum velint earundem directe dominos esse. *seculares.*

Ex his porro omnibus supra memoratis apparet, Ecclesiasticum directissime esse dominum civilem *secularium* respectu *secularium*, quia ex inuitabili humanæ naturæ appetitu, inuitabili omnium creaturarum subordinatione in Deum semper, vel actu, vel virtute in Deum sunt omnia subordinanda. Idcirco cum *secularis* directe subordinat in Deum, non interturbat illum modo ullo Ecclesiasticus, cui cōcatus est à Pontifice potestatis actus, siue assignati sunt, in quos exerceatur. Nam quid impediatur obedientem filium, paratumque ad omnia subordinanda in Deum? Concludimus igitur Ecclesiasticū quoties agitur de respectu Dei, (agitur autem semper, quamuis non semper consideretur, aut cōsiderari possit, & ideo sæpe dicimus, non agi de respectu Dei, vel de peccato aliquando, quia non semper de illo disceptatur) esse omnium directissime Dominum respectu actus illius tam interni, quam externi, qui Deum respicit, atque in Deum est ordinandus. Quamobrem semper spectat ad ipsum rectè examinare circumstantias, illo versiculo comprehensas.

Qui, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando. Quæ singulis actibus semper necessario insunt, ac nisi omnes rectæ ad sint, actus depravatur, cuius bonitas ex integritate cōsistit, atque rectæ naturæ, & cōessentiali ipsius legi, vel rectæ ordinationi rerum, vel Reip. vel Deo est adequatus. quamobrem peccat Princeps, & ad restitutionem tenetur si eligat indignum. Doct. l. si seruus §. proculus. ad l. Aquiliam. Innocentius, & alij. c. cum in cunctis, de electione. Scot. in 4. distin. 14. q. 2. artic. 4. S. Thomas, 1. 2. quæst. 65. art. 3. Philosophus. Eth. v. Quin peccat mortaliter, qui digniori omisso, dignum licet eligit, ita S. Thomas ibidem. & in quodlib. 9. q. 6. & 8. Alexan. Alen. 2. par. q. 136. item. 3. Richardus, Maior, & alij, in 4. dist. 75. S. Leo. ep. 81. Concil. Trident. sess. 14. de reformatione. cap. 1. & quamvis Ecclesiastico sit principaliter animarum regimen commissum, tamen quoties agitur de respectu Dei, atque principaliter illi est commissum regi-

men omnium. Primo enim, principaliterque est illi creditum regimen omnium, quæ quomodo respiciunt Deum, quamvis ubi veniunt in comparisonem, quæ tractat, siue interna, siue externa, & in omnibus agitur de causa Dei, magis dabit ijs, operam, quæ maiora sunt, qualia sunt interna. similiter quoties ecclesiasticus venit in comparatione cum potestate seculari de regimine externarum rerum, si Dei respectus interuenire asseratur, necesse est cædat Ecclesiastico secularis, vel minima in re. Primo quia quiduis minimum diuini respectus præponderat sua natura, cunctis rebus absque illo respectu. Secundo quia Sacerdos non interuenit, ut homo, sed veluti Deus, personam Dei gerens, eumque representans. Credendumque ecclesiastico, quatenus sit verinque respectus, cui scientia potestasque iudicandi de rebus diuinis est affixa. Neque obest, quod externorum cura pertineat ad secularem principaliter. Primo enim cuncta, quæ spectant ad Deum, commissa sunt omnino ecclesiasticis, & quoties agitur de re, quæ aliquo modo in Dei cultum, vel contemptum venire potest, Ecclesiasticus id tractat: Secundo ideo tractat secularis externa, ut hæc omnino internis seruiant, idcirco seruiet omni ex parte ecclesiastico propter subordinationem, quoties agitur de internis. Tertio sequerentur, nisi ita foret, absurda superius considerata, verbi gratia, Deus principaliter vult honorem Christi, vult animarum salutem, principaliterque ipse hæc gubernat, idem tamen dat secularia secularibus principaliter administranda. Quis vero hanc euomat blasphemiam, dicatque ad Deum, non spectare hæc magis, quam ad seculares, vel non omnino omnia spectare ad Deum? eodem modo Rex aliquis principaliter curat magna, quæ datur alicui principaliter gubernanda, equos, iumenta, quoduis aliud, quis autem dicat isthæc minus ad Regem spectare? Ad summam, quod constat ex his, An, a quo, quo in loco, quibus auxiliis, quo fine, quomodo, quando ordinandum sit aliquid seculare, vel quodvis in Deum, solus potest Ecclesiasticus inter homines iudicare, & imperare, quia soli ecclesiastico est impressa hæc potestas actiua, intima, ac supernaturalis per characterem, siue imaginem indelebilem potestatis Christi, & Dei, cuncta ordinantis, quod infra dicetur.

Proba-

152 De iure naturali & diuino Eccl.

Probatur multis CHRISTVM dum vixit exercuisse Regiam potestatem, & quinque obie-
cta confutantur. Cap. XII.

Atqui inquit CHRISTVS non exercuit hanc Regiam potestatem: confitemur, non exercuit, quia non agnouerunt, neque exceperunt illum, qui fuerunt ob id exterminati, ve apparet è cap. Lucæ 19. Sic enim S. Ioannes cap. 2. *In propria venit, & sui cum non rece- runt.* Audistisne Christum venisse in propria.

Nunquid igitur non volent illum, vel agnoscere, vel excipere? profecto, quicumque huiusmodi sunt, neque Christiani sunt, neque filij Dei, subiicit enim sanctus Euangelista. *Quicumque autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.*

Secundo respondemus, exercuisse illam tamen, & quidem in reluctantibus, & non agnoscentes ipsius auctoritatem, quòd aperietur loco suo, cum de potestate compulsiua agemus li- bro 3.

Tertio exercuit illam inter discipulos, agnoscentesque ip- sius auctoritatem, quod enim patet ex Euangelio, quæcumque erant expedientia imperabat eis, atque à populo regium no- men, regios honores, ac triumphales recepit. Sic itaque cle- rici agent inter fideles, laicis imperabunt, Regium nomen, re- gios honores, ac triumphales recipient.

Quarto exercuit, increpans eos, qui nolebant ipsi Regios honores dare, Regiosque titulos, atque edicens illis esse ipsos lapidibus duriore, & infantibus insipientiores. Vt enim vi- dimus, cum Pharisei dixissent, vt pueros compelleret, ne vo- carent ipsum regem, respondit, lapides clamaturos, ni clama- rent illi, adiecitque *Ex ore infantium laudem diuinam perfici.* Sic itaque clerici, qui regiam Christi potestatem participant intimè, increpabunt eos, qui nolent ipsis dari honores regios, atque ex ore Christi accipiet, eos lapidibus duriore, infantibus insipientiores, vt enim videbimus clerici sunt filij regum, par- ticipantes, administratione regiam, vt proinde ipsis honores regij debeantur quod apparebit lib. hoc, & seq.

Quinto exercuit, declarans se alienarum rerum Dominum, iusque

iusque sibi esse alienis rebus uti non requisitis, etiam Dominis; ad excipiendos publice in regiis ciuitatibus Regios honores inuitis impiis. Nam cum ingressus est Regiis honoribus, & acclamantibus Regiam ciuitatem Hierusalem, misit discipulos suos dicens *Luce 19. Ite in Castellum, quod contra vos est, in quod introeuntes inuenietis pullum asina alligatum, cui nemo unquam hominum sedit: soluite illum, & adducite, & si quis vos interrogauerit; quare soluitis? dicite ei, quia Dominus operam eius desiderat.* Hæc ibi. Patet autem CHRISTVM opera asinorum usum, uti hominem, ac proinde, ut hominem desiderasse (nam, uti Deus, neque egebat, neque desiderabat) atque assertuisse aperte se esse Dominum, è quibus constat licere ei, qui locum CHRISTI tenet, uti rebus alienis, ac satis esse fiduciat, *Dominus operam eius desiderat, ubi Regios honores est publice in regiis ciuitatibus excepturus.* Amplius fas esse eidem declarare se Dominum, ac Dominum reuera esse in huiusmodi finem. Quoties igitur doctissimi viri, ac potentissimi exigent à sacerdotibus rationem, cur ipsorum rebus utantur, ubi expedit ob honorē CHRISTI, satis erit, si dicant Dominis istis potētissimis, ac doctissimis, *Dominus operam eius desiderat.*

Sexto exercuit edicens ijs ipsis, qui non agnoscebant ipsius auctoritatem, quin etiam profecti erant armata manu, ut ipsum caperent ad mortem ducturi, ut sinerent discipulos ipsius, quod habetur Ioannis cap. 18. Ius est itaq; eis, qui locum CHRISTI tenent, imperare omnibus, vel inimicissimis, & imperatorio nomine, ac iure venientibus, ut sinant discipulos ipsius, atque illi obedire debent, etiam si auctoritate Imperatoria veniant, ut homo enim quærebatur, respondit, iussit.

Septimo exercuit, imperans Apostolis suis, ut arma haberent parata, quoties venturi erant hostes Christi, quin pro ijs parandis vestes venderent, ut habetur *Luce cap. 11.* Vetiit tamen Apostolis, & clericis arma stringere manibus propriis in alios, ea tamen parare, quibus uterentur alij contra hostes ipsorum non modo non vetuit, ut imperarit, aut voluerit emi, ac tunicas pro ijs emendis vendi, quod adnotauit eo loco S. Ioannes Chrysostomus, & Euthymius, Hinc S. Ambrosius, ibi sic ait: *O Domine, en emere me iubet gladium, qui ferire me prohibet.* Cur haberi præcipis, quem vetas promitti? *Nisi forte ut sit parata defensio non ultro necessaria, & videar potuisse vindicari, sed noluisse.* & Beda: *Gladium iubet sumere, & sciam legentes non facit.*

cultatem resistendi deesse discipulis, sed Magistro amorem potius inesse patiendi. Hæc Beda, aperte volens iussu discipulis, ut gladios emerent, facultatemque eis esse resistendi, At S. Ambrosius clarè, Inquit, potuisse de sententia Christi vindicare illos; quamuis non fuerit necessarium: vterque autem vult tam S. Ambrosius quam Beda, ex voluntate ipsorum, vel amore patiendi, quo CHRYSVS ardebat, contigisse, ne conuocarentur alij ad illa stringenda. Cum scilicet iam CHRISTI potestas non esset publicis decretis agnita, & recepta, neque adessent, qui abrogata lege antiqua, & penitus abolita palam Sacerdotij potestatem, publicis, & iam solemnibus legum, vel diuinarum, vel humanarum iusionibus, Christum veluti Deum, Regemque venerarentur, vti nunc innumeri adsunt.

Octauo exercuit excipiens honores, ac delicias quasdam, quæ maximis omnium Regibus, & omnium maximo honore cultis tantummodo datæ sunt, ac dantur excipiens, eosque reuerentissime sibi datos, licet contradiceret aliquis, asserens, ac decernens. cumq. Magdalena effudisset super caput eius vnguentum, quod nonnulli colligunt valuisse aureis triginta, ac pedes eius oscularetur, quod nonnulli scriptores profani Imperatoribus Romanis datum vitio dixerunt; Christus tamen iure defendit factum, quo sciremus ipsum vere omnium Regum Regem; qua de re egimus signo de summa Regum reuerentia.

Nono, exercuit hanc regiam, supremamque potestatem Marc. cap. 5. & Lucæ 9. cum permisit dæmonibus, ut in porcorum gregem ingrederentur, isq. in lacum præceps ab illis est actus; quod tamen Christus euentum sciebat, ac poterat non eis permittere, & dæmonas tamen e corporibus obsessis effugare. Permisit tamen ut palam faceret ius esse sibi, ac suam potestatem participantibus, in quævis aliena, quoties expedit, palam facere potentiam suam ad alios exterrandos. Ab Evangelistis enim scribitur iussu fuisse illi oblesso, ac liberato, ut publice, quid euenisset, predicaret, ac maximo terrore correptos incolas ciuitatis, ac loci illius.

Decimo regiam potestatem exercuit, cum mulieri a adulteræ ad se adductæ a iudicibus, ut de ipsius sententia condemnaretur, ijs discedentibus dixit: *Nemo te condemnavit*? Cumque illa respondisset, *Nemo Domine*. Subiecit: *Nec ego te condemnabo. Vade, & iam amplius noli peccare.* Quibus verbis palam fecit,

fecit, sibi esse supremam potestatem condemnandi, & absol-
uendi, quod adnotauit Sanctus Augustinus tractatu 33. in
Ioannem.

Vndecimo respondemus, idcirco Christum non exercuisse
in aliis regiam potestatem, quamuis ostēderit in omnibus sibi
ius fuisse, ac suis illa vtendi, vt implerentur scripturæ, a quibus
prædictum fuerat fore omnino, vt ab impiis, ac reprobis occi-
deretur, vt aperte Christus Petro dixit, cum Malchum percus-
sit Matthæi cap. 26. *Quomodo ergo implebuntur scripturæ, quia
sic oportet fieri?* Quamobrem duobus casibus, non decebit, vt
aliquis clericus arma haud capiat, vel armatos educat aduer-
sus hostes. Primus est, cum constar e diuina scriptura illum ip-
sum nominatim occidendum. Secundus est, cum constabit e
diuina scriptura illos ipsos, qui occidere nituntur, esse e nume-
ro reproborum, vel his fauentium. Videant ergo boni viri, qui
regiam Christo, Vicarijsque eius auferunt potestatem, qui ve-
lint esse.

Duodecimo respondemus, si velint isti boni viri impleri
scripturas, necessario prædictum fuisse, vt post obitum Christi
in esset hæc regia potestas Episcopis, & clericis, ac subiecta om-
nino esset omnis potentia secularis, quamuis illa Christus vt
noluerit, vt toto hoc opere apparet, & clarissime canit Isaias
cap. 60. & ibi late SS. Cyrillus Alexandrinus, Thomas, & Pro-
copius Gazæus, & rursus idem S. Thomas 1. 2. quæst. 62. art. 1.
hinc idem Propheta cap. 61. de sacerdotibus nostris inquit.
*Sacerdotes Dei vocabimini, ministri Dei nostri dicetur vobis, for-
titudinem gentium comedetis, & in gloria eorum superbiētis.*

Iure autem post obitum Christi, resurrectionemque exer-
ceri poterit hæc potestas, ac debet. Nam sacrilegum nimis ef-
set post tot sæcula non subijci omnino sacerdotibus.

At inquirunt adhuc aliqui, Christus fugit, cum turbæ volue-
runt eum Regem creare, quod legimus Ioannis cap. 6.

Respondemus primo, vt xj. responsione.

Secundo respondemus, noluisse Christum fieri hæc in feces-
sibus, & occulto, sed palam, veluti contigit in Hierusalem, ne-
quis eum factiosum vocaret, qui clanculum moliretur bella ad-
uersus imperium Romanum, cum non esset adhuc declaratus
Rex publico populi consensu.

Tertio, volebant eum Regem facere, non ad honorem Dei,
sed ab bonum temporale, quia pauperat eos. Manifeste enim

V a Chri-

Christus hanc attulit causam, dicens: *Amen, amen dico vobis, queritis me, quia vidistis signa; sed quia manducaſtis ex panibus, & saturati estis, operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam eternam, quem filius hominis dabit vobis; hunc enim Pater signauit Deus.* Hæc ipse Christus, vt ostendat ideo Reges esse sacerdotes, vt homines ad Deum perducant, neq; in alium finem Regiam potestatem posse ab ipsis exerceri, nisi in honorem Dei, & hæc de causa illis eam dandam, prout ipsimet sacerdotes iudicarunt, sicut etiã Christus iudicauit. Ob id Christus dixit, signauit, idest vnxit, quod habetur Psal. 44. & exponunt Cyrillus, & Ammonius in cathena, quo sane verbo character, sacerdotalis indicatur.

Obijciunt adhuc illud, quod legimus Lucæ cap. 12. nam cum quidam Christo dixisset: *Magister dic fratri meo, vt diuidat mecum hereditatem.* CHRISTVS respondit: *Homo, quis me constituit iudicem, aut diuisorem super vos? dixitq; ad illos: videte, & caute ab omni auaritia.* En igitur inquirunt, Christus iudicem se temporalium negat,

Respondetur primo, haud negare Christum se iudicem, sed negare ab illo constitutum, ita vt cogi posset, aut exigi ab ipso ista deberent.

Secundo responderetur, ideo iudicium suum petenti, quamuis illud iure interponere posset, negauit, quia laudabile est fratres simul habitare, ac vituperandum disiungi, ac dissentire, quod homini isti cøueniebat, quod S. Augustinus, & Beda eo loco adnotarunt.

Tertio, denegauit idcirco iudiciũ suum Christus huic, quod ad illud implorandum moueretur auaritia, quod Christus ipse aperte tradit.

Quarto a se Christus amouit hoc iudicium, quoniam volebat multo maiora dimittere ob isthæc minora, vt adnotant ibi S. Ambrosius, Euthymius, & Theophylactus.

Illud etiam præterea adducunt, à Christo dictum Pilato. *Regnum meum non est de hoc mundo; si ex hoc mundo esset regnũ meum, ministri mei etique decertarent; vt non traderer Iudais: nunc autem regnum meum non est hinc.* Hæc Christus ipse Ioannis cap. 18.

Respondetur primo, Christum clare asserere sibi esse regnũ, sed non hinc, siue à mortalibus datum, sed ab ipso Deo. ob id interrogans post hæc eum Pilatus: *Ergo Rex es tu?* Respondit: *Iesus.*

Iesus. Tu dicis, quia rex sum ego. Ita interpretantur hunc locū S. Io. Chrysostomus hom. 23. Theophylactus, & alij Græci, & S. Augustinus tractatu 115. in Ioannem.

Secundo respondetur. Christum respondere regnum suum non esse de hoc mundo, id est de impijs, & flagitiosis: sic enim S. Ioannes intelligit cum dicit aliquid esse de mundo, ut cap. 1. 8. 15. 17. ita sentit S. Augustinus tractatu 115. in Ioannem.

Tertio Christus addit, quam in re ipsius regnum non esset de hoc mundo, quia nō aderant ei milites armati, qui preliarentur, ostendens sibi non esse armis acquirendum regnum, ad confinia duntaxat imperij dilatanda, quod est iniquorum, siue eorum, qui sunt de mundo, sed esse suum regnum diuinitus datum ad veritatem stabiliendam, ut hic explicat Cyrillus lib. 11. cap. 12.

Quarto regnum Christi non est de hoc mundo, id est, potissimum de hoc mundo: veluti si dicamus Hispaniæ regnum non esse de solitudinibus, aut locis siluestribus, sed de populis, ac ciuitatibus. Verum significauit his verbis, Christus celi, terre, cæterarumque rerum omnium esse suum principatum. Ita Cyrillus hb. 12. in Ioannem cap. 10. *A quo Cesaris principatus penderet,* inquit idem cap. 23. & cap. 30.

Quinto non erat de hoc mundo, quia parum regnaturus erat in terris, parumque in terris boni reges regnant: & ideo vere quiuis Rex dicere potest appetens cælestia, iugiterque ad illa spirans, regnum meum non est de hoc mundo, quæ est explicatio S. Augustini loco adducto.

Quocirca ex hoc loco Sancti Patres, ac Doctores concludūt, Christum perfectissime esse omnium regnorum, quæcumque sint, Regem: hinc Cyrillus lib. 12. in Ioannē interpretans Christi verba. *Regem se esse non negat: sed regni Cesaris se non esse hostem ostendit, quia eius regnum terrenum non est, sed celi, & terre, cæterarumque rerum omnium.* Eadem Chrysostomus homil. 82. in Ioannem, & S. Augustinus tractatu 14. erat quidem Rex, inquit, non talis, qualis ab hominibus fit, sed talis, ut homines Reges faceret.

Denique obijciunt, Christus dixit suis: *Exemplum dedi vobis ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis.* Si Christus ergo non exercuit regiam potestatem, nisi raro quamuis omnium maxime haberet, habeatque ergo & sacerdotes, clerici, que participantes pro suo modo illam.

Re-

Respondetur ad hoc, Christum maxime exercuisse regiam potestatem cum suis; nam simulatque ijs edicebat, vt omnia pauperibus darent, ij dabant. Amplius cum sequebantur, quocumque ibat: denique nihil non ijs exequendum mandabat, ijque obediebant. Quis itaque dicat, Christum non exercuisse hanc potestatem? Non in sola templa suos Christus ducebat, non in sola sacra, & pure spiritualia, non ad explicandos duntaxat actus pure, aut etiam mixte spirituales. sed quosuis, modo non sua natura malos, per campos, per montes, per maria, neque illis imperabat? quis hoc diceret? Imperabat illis, vt cibos appararent, alinos deducerent, turbis præsenser, eas locis suis disponderent, alimenta ministrarēt, ministrata colligerent; naues deducerent, gubernarent, piscarentur, & multa huiusmodi: & aliquis asseret CHRISTVM non exercuisse in pauculos illos maximam potestatem? Quod autem magis ad rem nostram facit, isti non erant adhuc vel clerici, vel religiosi, nisi ex quo sese penitus CHRISTO addixerunt, ordinatique sunt ab ipso CHRISTO vel clerici, vel sacerdotes: similiter viuent Christo nullum votum solemne, publicumque emiserāt, tantum profitebantur, ex animo sese paratos ad omnia iussa facienda; ac reuera parati erant.

Secundo. CHRISTVS nondum veteri abrogata, nouam legem promulgauerat, ritusque vltos sanxerat, quibus cœtum constitueret, cui præsenser. Nunc autem lege veteri antiquata, ritibus innouatis, cœtuque constituto, ac regno CHRISTI in terris firmato, per suos ministros à se delectos, ac ritibus ab ipso constitutis ordinatos si quam non exercuit, potest exercere, aut ipsius nomine possunt ipsius ministri exercere; multo magis, quam prius exercuerit incredentes.

Tertio, baptizatis exceptis, quicumque erant obligati Christo obedire, obligati erant propter instructionem sufficientem duntaxat; quos à se in calis regnante immisis exercitibus perdendos idem CHRISTVS prœdixit, vt habetur Matthæi cap. 12. idque, quoniam nullas adhuc suorum militum copias conscribere, & cogere sui valebant, cum nondum tot, vel sufficienter instruxissent, vel baptizassent, qui bella administrare possent.

Quarto. Iussit suis CHRISTVS vt exercerent, quam non exercuit ipse regiam potestatem, compellerentque homines Christianos ad imperata facienda, postquam sufficienter ipsius

sius lex promulgata, ac recepta esset; ita ut sui possent exercitus educere aduersus Christianos impios, reluctantes, contumaces, & in alios oppugnantes catholicam religionem, & pios, aut alioquin pœnis iure naturali exsoluendis ob peccata subiectos, ut è superioribus deduci a pertissime potest, atque in sua suo loco dicitur.

Quinto, humilitatem CHRISTVS Agnus, & Leo, exercuit maximam cum suis, qui maxime omnium fuerunt, erantq; illi obedientes; ac paratissimi erant abiectis omnibus ad extrema, quælibet amore ipsius adenda, veluti cum Petro, & Apostolis cum lauit eorum pedes, neque volebāt Christum sic humilem cum ipsis esse. Igitur ecclesiastici exercebant humilitatem externam cum suis ita reuera affectis. cum reliquis non ita, maxime vero non cum ijs, qui volunt eos spinea corona exornare, ac dicere, auete Reges Iudæorum, nimirum cum ijs, qui volunt speciosissimis quibusque verbis, & gestibus honorare ecclesiasticos. reuera autem potestate omni exuere, ac viam parare Antichristo. Quos quidem talia conantes, & agentes aduersus ecclesiasticam libertatem, & potestatem diabolos. S. Cyprianus epistola ad Pupianum, tenebrarum portas Hæreticos, Simoniacos, Tyrannos, imperiorū destructores S. Gregorius de Imperatore Mauritio, & alijs loquens Psal. 4. penitentiali. S. Paulus Leones, & mysterium iniquitatis.

Stet itaque CHRISTVM Regem fuisse omnium rerum creaturarum, simulatque est conceptus. Afferimus autem non modo esse Regem uti Deum, sed uti hominē, ac recte ab Ecclesia cantari illud ipsi, *Tu solus Dominus, Tu solus Altissimus Iesu Christe.* nam Christus est primum, ut homo, atque ita canitur illi, ut homini toto orbe furdīs non audientibus. *Tu solus Dominus.* nullus itaque est Dominus, nisi

Deus, & post Deum Christus homo, quod,
cum sit modo, ac fuerit semper
maxime apparebit omni-
bus extremo iudi-
cij die.

Multis

Multis probatur à CHRISTO Ecclesie, ecclesiasticisq; communicatam fuisse eandem quam ipse habet regiam potestatem. Cap. XIII.

VM CHRISTVS itaque factus excelsior cælis, & in omnibus primatum tenens mortales secum plurimos in cælum perduxisset, Angelorumq; ordinibus ascripisset, qui tum Deo, tum vero ipsi Deo simul, & homini cuncta moderaturo assiderent, ac seruirent, nequaquam destituit terras. Ipse nãq; idè propter corpus, quod cõficitur à sacerdotibus, vero corpe, adest in terris, totidemq; ordines mortalium in terris degentium seruiūt ipsi eidem, qui respondent ordinibus Angelorum. Recte igitur Ecclesia toties regnum cælorum vocatur Matthæi cap. 13. & 15. & Christiani vocantur, ut primi libri capite secundo dicebamus ciues Sanctorum, Deique ipsius domestici, ab Apostolo Paulo.

Primo igitur, si regnum cælorum est Ecclesia, ut volunt Origenes, Hieronymus, Augustinus, Chrysostomus, Gregorius, necesse est similis quantum fieri potest sit cælesti, non quomodolibet, sed in regnando; ita ut quemadmodum sunt in cælo regantium cum Christo ordines nouem (ipse enim, sanctissimaq; ipse Virgo nō rediguntur in ordinem, sed supra omnes sunt ordines) eodem modo totidem sint in terris ordines regnantium cum CHRISTO, alioquin cur cælum vocetur, ac regnum cælorum?

Secundo, si Christiani sunt Sanctorum ciues, ac domestici Dei, sine dubio necesse est, ut alicui ordini ascribantur; omnium namque est ordinatissima Christi Ecclesia: spectatq; ad illam quod habetur Canticorum, cap. 6. *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis, ut castrorum acies ordinata.* Sed nullus pulchrior est ordo, quam qui cælesti est conformis. Ergo conformis est ordo Ecclesie ordini cælorum; ac sicut hic in nouem choros, eodem modo, & ille distinguetur.

Tercio

Tertio, S. Dionysius in vniuersum tradit hoc. Nam sic Ecclesiastica Hierarchia. cap. 10. *Hierarchia nostra ordinibus, qui à Deo traditi sunt, Sanctè digesta, cœlestibus Hierarchijs est similis, si suas Deum imitantes, quantum hominibus fas est, diuinaſq; figuras* (Græcè χαρακτήρες characteres) & notas obtinent. Et primo cap. narrat, ac numerat nouem diuinitus institutos à Christo ordines, missosque ait Apostolos ab eodem, vt instituerent hos ordines, quibus in locis possent, & ait. *Cum primi Hierarchie nostre Duces, ac Principes, & ipsi à diuina bonitate plene, cumulateque Sanctum hoc munus accepissent, & a diuina benignitate eius apud posteros propagandi, prorogandique causa missi essent.* Nouem vero numerat, quod primæ tonsuræ clericum, quem monachum vocat, Episcopumque ijs ascribat; siue proprio characterem hic insigniatur, siue Sacerdotalis in eo dilatetur, haud curamus. Nouem sanè esse ordines Angelorum notissimum cunctis est. De Angelis namque passim mentio fit iu literis diuinis, atque hoc nomen est etiam cômune omnibus. De Archangelis loquitur Apostolus 1. ad Thessalonicenses 4. *In voce Archangeli,* Et Iudæ, cap. 1. *Cum Michael Archangelus, cum Diabolo disputans altercetur.* De Thronis, Dominationibus, Principatibus, & Potestatibus, S. Paulus ad Coloss. cap. 1. *Est imago (Christus) Dei inuisibilis, primogenitus omnis creatura, quoniam in ipso condita sunt vniuersa in cœlis, & in terra, visibilia, & inuisibilia, siue Throni, siue Dominationes, siue Principatus, siue Potestates.* & ad Romanos cap. 8. *Neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes.* De Cherubim mentio fit. Exodi, cap. 25. 37. & 3. Reg. 6. Ezechielis 9. 16. 28. De Seraphim. Isaia. cap. 6. sic itaq; ordines Angelorum sunt nouem, Seraphim, Cherubim, Throni, Dominationes, Virtutes, Potestates, Principatus, Archangeli, Angeli. Quæ sanè doctrina priscis adeo nota fuit, vt Proclus, Psellus, Damascius, Hermias vna cum Chaldæis, & Ægyptijs eadem memorie mandarint.

Quarto; manifestè suis nominibus ordines hos nouem distinguunt S. Ignatius, quæ deinde sunt à nobis retenta; Vt enim sæpe contingit, iu Ecclesiæ nascentis exordio varie poterant appellari, vbi erant: cum propter Christiani cleri paucitatem, non possent omnibus in locis omnes esse. Apostolus quidem nouem numerat gradus eorum, quæ Christus ascendens hoibus dedit, nõ recensens illa ordine suo, nisi quæ prima sunt, quibus primis hi nouè præcipue continentur, & ait 1. Cor. 12. *Quosdam quidem posuit Deus in*

Ecclesia primum Apostolos, secundo Prophetas (hos, vt vidimus, vult esse presbyteros. S. Ambrosius, & his contineri reliquos ordines inferiores) *Tertio Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opulationes, gubernationes, genera linguarum,* Et mox adicit, *Interpretationes,* at & ad Ephes. cap. 4. non seruans ordinem nisi in primis, ait, *Ascendens in altum captiuam, duxit captiuitatem, dedit dona hominibus.* Et mox, *dedit quasdam quidem Apostolos, quasdam Euangelistas, alios autem pastores, & doctores.* Sic Apostolus multa relinquens, & ordinem non seruans. Ignatius autem clare, quod non erat opus ab Apostolo explicari, affert ordinum nomina, quæ retinuit sequens ætas Epistola ad Antiochenos, & inquit, *Saluto Subdiaconos, Lectores, Catores, Offiarios, Laborantes, Exorcistas, atque confessores.* Tertullianus lib. de corona militis lectorum meminit, S. Cyprianus. ep. 63. vel 23. lib. 3. ait, *Fecisse me autem sciatis lectorem Saturum, & Hypodiaconum Optatum Cōfessorem, quos iam pridem communi consilio Clero proximos feceramus.* Hæc ille ostendens ante lectorem esse aliquem ordinis clericalis gradum, quo sit aliqui clero proximus, neque, tamen laicus sit, ac talis est, qui prima tonsura initiatur, *Clerum proximos,* ait, *feceramus.* Idem ep. 55. meminit Acolythi. *Natus tamen occasione familiarissimi hominis, & clerici per Felicianum Acoluthum, quem cum Perseo collega nostro miserat, inter cetera, qua in notitiam tuam perferenda tibi fuerant, etiam de Fortunato isto tibi scripsi.* At Cypriano equalis Cornelius epistola ad Fabium Antiochenum Patriarcham libri sexti cap. 35. apud Eusebium, de Romana Ecclesia loquens inquit, *In qua (Ecclesia Romana) tamen non ignorabat (quomodo enim poterat) presbyteros esse quadraginta sex, Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolythos quadraginta duos, Exorcistas, & lectores una cum Offitijs quinquaginta duos.* Hæc ille, vt sciamus ex institutione diuina esse ordines omnes, exordiumque eorum sumi ab Ecclesia nascente, ab ipso Christo, quod etiam ex ipsis Apostolicis constitutionibus apparet, a quibus commemorandis, quod in promptu sint, superfedemus.

Quinto fuerunt adumbrati hi in antiquo testamento, sicut & reliqua omnia, ait enim, S. Paulus, *Omnia in figura contingebant illis, & Vnbra habens lex futurarum, non ipsam imaginem rerum.* Igitur Hugo è S. Victore lib. 1. de Sacramentis, cap. 32, & sequentibus vult adumbratos è nostris ordines septem in antiquo tempore. in quo erant æditiui respondentes Offitijs, Cantores

res, Lectores; Exorcistæ exorcistis; Acolythi nostri iis, qui lumina accendebant; Nathinæi Subdiaconis; Leuitæ Diaconis; Clerici primæ tonsuræ Nazaræis, vel oblati comparati, quos aliqui ordinibus non ascribunt. Episcopos quidem quod præsent ordinibus, & omnia sacramenta conficiant; Clericos vero, quod subiciantur omnino, neque vlllo munere speciali fungantur, quo Christi corpori seruiant. Idem vero Hugo libri de speculo Ecclesiæ, cap. 1. ostendit omnes huiusmodi ordinum functiones à Christo expletas, additque, cum septem Diaconi fuerint diuino monitu electi ab Apostolis, qui corpori conficiendo adfisterent, ac ministrarent eidem distribuendo, idcirco significari illos septem candelabris aureis in templo collocatis, septem tonitruis è throno Dei procedentibus, septem spiritibus, & oculis adfidentibus dominatori vniuersæ terræ: nisi magis placeat alicui istis ipsos septem ordines representari.

Postremo aperte definiuit Sanctum Concilium Tridentinum, esse in Ecclesia huiusmodi septem ordines, ab ipsius initio diuinitus institutos, sic enim sessione 23. cap. 2. *Ab ipso Ecclesiæ initio sequentium ordinum nomina, atque vniuscuiusque eorum propria ministeria Subdiaconi scilicet, Acolythi, exorcistæ, lectors, & Offitij in vsum fuisse cognoscuntur, quamuis non pari gradu. Sc. can. 6. Siquis dixerit in Ecclesia catholica, non esse Hierarchiam diuinam ordinatione institutam, qua constat Episcopis, presbyteris, & ministris anathema sit.*

Rursus. ordinibus hisce imprimi in anima indelebilem characterem definiuit idem concilium: sic enim sessione eadem, cap. 4. *In Sacramento ordinis, sicut & in baptismo, & confirmatione character imprimitur, qui nec deleri, nec auferri potest.* Ita Sanctum concilium, quod omni genere testimoniorum comprobatur præter id, quod ab ipso est decretum. Primo in vniuersum deinde speciatim, quoad ordines minores.

Primo in vniuersum. Sic David psal. 44. ad Christum. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vnxit te Deus Deus tuus, oleo latitiæ præ consortibus tuis.* Quod ait, præ consortibus tuis, significat eos, qui participant eius vñtionem, siue indelebilem figuram, & characterem Sacerdotalis, ac Regiæ potestatis, ita S. Iustinus in dialogo cum Tryphone. *Oleum quoduis tam ex oleo, quam è stacte, aliove odorem compositum huius vñtionem figurabat, æquè demonstrauius scriptura dicente, propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo latitiæ præ consortibus tuis; etenim*

164 De iure naturali & diuino Eccl.

Regibus omnibus, Christiſque (ideſt vnctis) ex huius conſortio Reges, Chriſtoſque vocari contingit, quemadmodum & ipſe à Patre accepit, vt eſſet Rex, Chriſtus, Sacerdos, Angelus, & quidquid habet, vel habuit virga Aaronis germinans Pontificem eum deſignauit. Hæc Sanctus volens ex conſortio Chriſti, ob vnctionem ipſius participatam dari poteſtatem Regiam Angelis, Sacerdotibus, Chriſtis, Regibusque, atque à Chriſto hæc omnia dimanare, veluti à virga effloreſcente Aaronis datus eſt Aaroni ſumus Pontificatus, & S. Auguſtinus in illum pſalmi verſiculum. *Vnctus eſt Deus à Deo. Vnctum audis, Chriſtum intellige. Etenim Chriſtus à chriſmate. hoc nomen, quod appellatur Chriſtus vnctionis eſt: nec in aliquo alibi vngebantur Reges, & Sacerdotes, niſi in illo Regno, vbi Chriſtus prophetabatur, & vngebatur, & vnde venturus erat. Chriſti nomen numquam eſt alibi omnino in vlla gente, in vlllo regno. Vnctus eſt ergo Deus à Deo. quo oleo, niſi ſpirituale? oleum enim viſibile in ſigno eſt, oleum inuiſibile in Sacramento eſt. Oleum ſpirituale intus eſt, oleum viſibile exterius eſt. Et mox, vt oſtendat in Eccleſia eſſe hanc vnctionem Regiam propter ipſos Sacerdotes, ait. Hoc figurabatur in eo. dormierat Iacob patriarcha, lapidem ſibi ad caput poſuerat, dormiens autem illo lapide ad caput poſito, vidit apertis cælis ſcalam à cælo in terram, & Angelos aſcendentes, & descendentes. hoc voto cuiſque gilaui, vnxit lapidem, & diſceſſit. In illo lapide intellexit Chriſtum, & ideo vnxit. Et mox. Lapis ad caput, quia caput viri Chriſtus, & vnctus lapis, quia à chriſmate dictus eſt Chriſtus; & videntur ſcala reuelante Chriſto à terra in cælum, vel à cælo in terram, & aſcendentes, & descendentes Angelos. Et mox. Lapis ille, ad caput eſt. Amen dico vobis, videbitis cælum apertum, & Angelos Dei aſcendentes, & descendentes ſuper filium hominis. Angeli Dei aſcendant, & descendant per ſcalas illas, fiat hoc in Eccleſia. Angeli Dei ſunt annuntiatores veritatis. aſcendant, & videant: in principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum. descendant, & videant, quia verbum caro factum eſt, & habitauit in nobis. aſcendant, vt erigant magnos: descendant, vt nutriendos paruulos. vide aſcendentem Paulum, ſiue mente exceſſimus, Deo. Vide descendentes, ſiue temperantes ſuſſeſſos. Vide aſcendentem, ſapientiam loquimur inter perſeſſos. Vide aſcendentem, lac vobis potum dedi non eſcam. Hoc ſit in Eccleſia. Aſcendunt, & descendant Angeli Dei ſuper filiis hominis: quia ſuſſum eſt filius hominis, ad quem aſcendunt corde*

de, id est caput eius: & deorsum filius hominis, id est corpus eius. membra eius hic sunt, caput sursum est. Ascenditur ad caput, descenditur ad membra. Christus ibi; Christus hic. Hæc Sanctus explicans Christū esse, qui præcipuè sit vnctus, sub hoc Sacerdotes veluti Angeli, ascendentes, ac descendentes, vnguntur caput ad & ipsi intime à Deo, vt descēdant, ac descendāt. Atq; hæc Sanctus volens à primo charactere Christi, à prima vnctione Christi indelebili imprimi intime indelebilem charactarē, indelebilem vnctionem in participes, & consortes eius, ac descendentes. Hinc Sanctus Ioannes Chrysostomus, In illa verba Epistolæ primæ ad Corinthios. Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subiicitur ei, qui subiecit ei. Et quæ sequuntur, ait, Primo à gratia, seu statu, ordinatione, ipsa supernaturali orbem regendum scribens, Demonstratum est regnum Christi nullo sine consumari, & quod tradit regnum Deo, & Patri, hoc est Orbem; in quo eum regnavit olim peccatum, postea idem à gratia regi cœpit. Secundo ostendit regnum Christi hominis esse idem prorsus, quod Dei, & ait. Declarauimus enim, vt memores sunt auditores studiosi, quod idem sermo, qui Patris dignitatem adstruit, is verbo, & syllabis iisdem Christi quoque dignitatem prædicat. & sicut ibi dixit, vt sit Deus omnia in omnibus, sit & de vnigenito ait, sed omnia in omnibus Christus. Tertio decernit, quæcumque tum Dei, tum Christi regno attribuuntur eadem pertinere ad Ecclesiam, & ait. Proinde hinc discite, quæcumque huiusmodi dicta Christo tribuuntur, ea ad Ecclesiam Christi pertinent, cuius rei testem ipsummet dominum Ecclesia producam. Et mox. Vides vt ipse faciat, quæcumque sunt Ecclesiae, siue passionis, siue bonores. Veneratus es Ecclesiam, veneratus es Christum, insectatus es Ecclesiam, insectatus es Christum. Et dein. Declaratum est itaque fratres, & omnia, quæ in Ecclesia considerantur, in Christum referri possunt. Quarto aperit Ecclesiasticam potestatem residere in Sacerdotibus, & ait. Cogita quantum periculum eorum, qui Ecclesiam mœrore afficiunt, quanta corona eorum, qui Ecclesiam venerantur, qui vos spernit, me spernit, inquit Saluator. Hæc ille dicta ad Apostolos, ac proinde ad eorum successores Episcopos, vt S. Cyprianus epist. 69. & libro de vnitæ Ecclesiæ vnā cum alijs interpretatur, volens ad Ecclesiam pertinere. quod pluribus declarat. Quinto in fine homiliæ statuit, quæ sit potestas in Christum, Ecclesiam, Christique

Vica-

166 De iure naturali & diuino Eccl.

Vicarios translata, & inquit. Populo Priori tres erant ordines Sacerdotium, Regnum, & Prophetia. praeter tres illos non videbatur alius apud Iudaeos principatus. Cornu item erat olei sanctificationis, & una fuit vnctio, (notentur hæc ad propositum, quoque veritatis.) Tria vero dona. Vnum cornu, tria charismata. inungebantur enim Sacerdotes, Reges, & Prophetæ. Cæterum quia aliqui argumenti huius ignari sunt, ne incassum sermone currat seipsum quidem absumentes, lectori vero inutilis, audi breuiter, seruabatur à Prophetis cornu. è cornu autem inungebantur Reges, Prophetæ, & Sacerdotes nulla quidem charismatis variatione; nam per idem cornu gratia adhibebatur. Inungebantur Reges, inungebantur Prophetæ, inungebantur Sacerdotes. vna vnctio, tria dona. quare autem in cornu erant vnctio? quia imaginem gerbat Christi. Annon in argenteo vase? annon in aureo? annon in aliqua pretiosiori materia tantum donum esse potuit? sed non fuit in alio, quam in cornu. siquidē, vt dicendo praemissi, imaginem gerit Christi. etenim dicit, excitabo cornu Dauid qui est Dominus Sacerdotij, & Regni, & Prophetiae. ille sit cum omnibus nobis. quia cum caput nostrum accipit regnum, contritis tribus illis (notemus hæc) in eius cornu omnis dignitas, & gloria refedit. Hæc Sanctus apertum faciens, hæc tria residere omnino in Christo, & Christi dono in Ecclesie sanctæ Præsulibus, Sacerdotium, Prophetiam, Regnum. Rursus idem declarans vnitatem, Trinitatemque contineri vnctionis mysterio, scribit à numero ternario, qui vno ductu in se ductus fuerit, cōfici nouenarium, cui si vnus addatur, qui significat virgam Regiæ, Sacerdotalisque potestatis in vno residentem, denarius numerus absoluitur, vt videamus & hac consideratione significari ordines nouem triplici Hierarchia distinctos, ac Trinitati configuratos potestatis Ecclesiasticæ residentis in vno Pontifice summo, ac per vnctionem deriuatæ Christi dono, & institutione in ordines subiectos. ait igitur Sanctus. Tres tantum Patriarchas, tres tantum Sacerdotes, tres tantum Reges in diuinis litteris celebrati, ita vt simul iuncti sint nouem, singuli vero vncti vna vnctione dicuntur. nam de Patriarchis est illud Psalmi dictum, *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Ait itaque *Multi sunt Patriarchæ, & Deus seipsum Patriarcharum vocat Deum, Ego Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob.* (Exodi 3.) Numquid non est etiam Deus Moyses, & Deus Ioseph? Omnium enim Deus est, qui se inuocant in veritate. Sed celebrat sicut

in imagine, in terrenis cœlestia. Tres Patriarchae sunt in bonorem Trinitatis. Hæc de tribus tantum Patriarchis, ita autem de tribus Sacerdotibus. Et sicut, licet multi sint Patriarchae, ut prædicetur gloria uiuentis spiritus sufficit ternarius; ita cum multi sint Sacerdotes trias tamen Sacerdotum electa est, nempe Moyses, Aaron, qui in Sacerdotibus eius. (Psalm. 98.) & Samuelis. subiicit deinde de tribus Regibus, & inquit, Multi Reges, & multi Sacerdotes, & tamen celebris est memoria trium. Dauid scilicet, Ezechiae, & Iosiae. Atque hæc ille de tribus Patriarchis Prophetis, tribus Regibus, tribus Sacerdotibus, qui sunt nouem, Sacerdotalem, Regalem, Propheticamque potestatem continentes, atque ordinum Ecclesiasticorum triplicem Hierarchiam designantes vnâ vnctione absolutam; & in vno, ut in apice, Christi dono respondentem. Quocirca recte idem. Quare lex ponit decem mandata, gratis autem nouem beatitudines; nempe decem mandatorum numerus respondet numero plagarum Aegypti. Decem plagae Aegypti impietatem castigauerunt, & decem mandata populum erudiunt insensatum. Id quod & littera Iota indicat, qua denarius numerus scribi solet. Virgulae enim formam, & figuram praefert. & virga erudiebat Aegyptios, atque populum. Iesus vero Dominus noster dat nouem beatitudines triplici ternario, triplicem plædens coronam, quandoquidem fratres, admirabilis illa trias, Regalis illa dignitas, immaculata natura, indominabilis dominatio, in ternario gloriam habet. Hæc Sanctus de virga Sacerdotali, Prophetica, Regia in vnum per vnctionem reducta, nouemque ordines sub se continens triplici numero in se per vnum suimetipsum ductum reducto Trinitatemque, & vnitatem simul Vnctionis vnius designans, de quibus est sermo. Iota vero est minima litteratum, ac prima nominis Iesu, nominisque ineffabilis significans humilitatis Christianæ, ac diuinæ altissimam potestatem, ex qua Pontifex summus, ut priuata persona est seruus seruorum Dei, ut publica, est Vicarius Christi, ac Dei. Atque hæc quidem Chrysostomus.

Secundo igitur loco principaliter, Clericis imprimi charactere, consilarique eorum naturam in ordinem, seu potestatem Sacerdotalem, qua possint offerre sacrificia pura ostendit Malachias cap. 3. loquens de Christo, & dicens, Ipse enim (Christus) quasi ignis conflagrans, & quasi verba fullonum, & sedebit conflagrans, & emundans filios Leui, & colabit eos, quasi aurum, & quasi argentum, & erunt Domino offerentes sacrificia in iustitia, & placebit Domino sacrificium Iuda, & Ierusalem sicut dies saculæ sicut

sicut anni antiqui. Hæc vates, quæ nonnulli tamquam generalia referunt ad extremum iudicii diem. Sed quoniam tunc non erunt amplius, qui offerant sacrificia, necesse est in primis ad ordinationem Sacerdotalem referamus; ac maxime, quod loquitur tantum de Leuitis, & ait eos conflagrandos, ut argentum, & aurum. Sic itaque speciatim referenda sunt ad Clericos, qui sunt à Christo ita conflagrandi, ut offerant sacrificia semper munda, semper Deo placentia. signari autem verbis illis indelebilem, simulque intimè inhzrentem potestatem constat. Primo, quia dicit eos ita conflagrandos, ut eorum potestas, ex qua offerant sacrificia, non commaculet sacrificium. Pura est igitur illa, atque à Deo prorsus dependens, quam nemo potest abradere. Secundo quod ait conflagrandos non modo ut argentum, sed ut aurum, ex quo neque ignis omnia consumans aliquid absumere, & auellere potest. Sic igitur explicant illum locum SS. Hieronymus, & Theodoretus, quos alij multi sequuntur. Sic enim S. Hieronymus, *In filijs Leui omnem Sacerdotalem intellige dignitatem*. Et mox. *Hæc & iuxta historiam, & iuxta tropologiam intelligimus, & quod eo tempore dicebatur ad Principes Iudaorum, nunc dicitur ad principes Ecclesiarum.* eadem Theodoretus.

Tertio probatur propositum principale ex illo S. Pauli loco 2. ad Corinthios cap. 1. *Qui autem confirmat nos vobiscum in Christo, & qui vnxit nos Deus; qui & signauit nos, & dedit pignus spiritus in cordibus nostris.* Hæc Apostolus. vbi se in primis confirmatum, vinctum, signatum, cordeque ipso, quasi pugno, pignus spiritus habentem in corde testatur. Quo loco S. Ioannes Chrysostomus. *Hoc est, qui spiritum dedit, per quem vtrumque horum effecit, nimirum simul & Prophetas, & Sacerdotes, & Reges effecit. Siquidem hac hominum genera olim vngebantur. At nos non vnâ, sed tres istas dignitates præstantiori conditione obtinemus.* Hæc ille, quod autem dixit Apostolus signauit, signat immobiliter impressam diuinorum imaginem, & noticiam, quod dixit pignus, ostendit possessam à nobis potestatem corde ipso, vinctio denique ostendit omnem potestatem. Hinc Ambrosius Sanctus in eundem locum, Sancti Pauli ita ait, *Domini ergo confirmat, & Deus, qui vnxit nos, id est, qui dedit Regiam* (notemus hoc) *Honorificentiam, sicut dicit Petrus Apostolus, quia sumus, inquit, genus Regale per vinctiorem Sacerdotalem, cuius typus fuit in Regibus (& hoc aduertamus) Iudeorum, qui & signauit nos dando spiritum suum nobis pignus, ut non ambigamus,*

bigamus de promissis eius. Si enim adhuc mortalibus spiritum suum credidit, dubium non est, quin immortalibus addat gloriam. Vnum tamen opus dicit Patris, & Filij, quia & Christus dicit, confirmat, & Deus. quem enim confirmat Filius, confirmat & Pater: & cum dat spiritum Pater, dat & Filius: quia vtriusque est spiritus Sanctus: sicut dicit ad Romanos: si quis autem spiritum Christi non habet, hic non est eius. quoniam ergo de perfectione hominis locutus est, Trinitatis hoc loco fecit mentionem. omnis enim summa perfectionis in Trinitate consistit. Hæc Sanctus, volens non modo honorificentiam Regiam per characterem dari, sed & tantam potestatem, ut Reges antiqui sint typus, & vmbra comparati Episcopis nostris.

Quarto comprobatur propositum ex illis Apostoli verbis 1. ad Timotheum, cap. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est: quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum presbyterij.* Quod ait, *Quæ in te est*, ostendit inherentem potestatem quod, *Data est*, explicat potestatem tradentis inherentem, quod, *Per Prophetiam*, signat potestatem intelligendi, & interpretandi Scripturas, in quibus futura explicantur ait S. Ambrosius, quod, *Cum impositione manuum*, demonstrat è manu Episcoporum defluere intimè huiusmodi potestatem. Hinc S. Augustinus, questione 93. ex nouo Testamento. *Quod insufflasse in discipulos Dominus legitur post dies paucos Resurrectionis suæ, & dixisse: accipite spiritum Sanctum, Ecclesiastica potestas collata intelligitur esse. quia enim omnia in traditione Dominica per spiritum Sanctum aguntur, idcirco cum regula eis, & forma traditur huius discipline, dicitur eis: Accipite spiritum Sanctum. Et quia verè ad ius Ecclesiasticum pertinet, statum subiecit dicens: Cuius tenueritis peccata tenebuntur: & cuius remiseritis, remittuntur ei. Inspiratio ergo hæc, gratia quedam est, quæ per traditionem infunditur ordinatis, per quam commendatiores habeantur. Unde Apostolus dicit ad Timotheum: Noli inquit negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per impositionem manuum Presbyterij.* Atque hæc quidem S. Augustinus, vel si quis alius quaestiones illas scripsit.

Ex his in vniuersum patet ordinis Sacramento signatis esse, Regiam potestatem diuinitus impressam, quamuis eius actus non sit, nisi quibus voluerit Pontifex summus iustis de causis, cum sit ille apex, quod necessario sepius est repetendum, totius Ecclesiastica potestatis. Ipsam tamen potestatem conferri in minoribus

ordinibus constat vna cum charactere ipso, quamuis in prima tonsura tantum dispositio detur, ita vt prima tonsura initiatus sit medius quodammodo inter Laicum, & Clericum. Constat inquam tum è superioribus, tum è Concilij Tridentini decretis.

Secundo liquet ex illo. Nam datur Exorcista potestas inhærens immobiliter infixæ, supernaturalis, ex qua Dæmonas fugare possit; quocirca multo magis superioribus ordinibus datur.

Tertio, patet in Ostiario, qui est primus ordo, cui datur potestas inuisibilis. Nam quod in ordinandis Clericis agitur, quamuis designet actus externos ab ipsis reuera exercendos, oculis tamen spiritualibus designat spiritualia, quæ adumbrantur istis externis, vt liquet è Dionysio libro de Ecclesiastica Hierarchia, & omnibus, qui de his rebus agunt. ideo dicitur Ostiarijs ab Episcopo ordinante cum protinus est clauis daturus. *Sicut materialibus clauibus Ecclesiam visibilem aperitis, & clauditis; sic & inuisibilem Dei domum corda scilicet fidelium dictis, & exemplis vestris claudatis Diabolo, & aperiatis Deo; vt diuina verba quæ audierint, corde retineant, & opere compleant, quod in vobis Dominus perficiat per misericordiam suam.*

Quarto, patet hoc ex ipso etiam S. Dionysio, qui tribuit potentem ordinibus vim purgandi, & illuminandi alios, quia scilicet ipsi intime recipiant inhærentem, & indelebilem qualitatem, potentiamque actiuam, qua diuinitus ipsi purgati, & illuminati à Deo possint alios purgare. Purgant autem tum remouendo Dæmonas, potestatemque eorum coercendo, tum vero intime propensiores faci ad sciendum, quid nos auocet à coniunctione cum Deo, siue à gratia diuina, quam coniunctionem cum Deo, gratiamque sic natura humana appetit, sic illa huic omni in re atque momento dominatur, vt numquam velle possit, vlla in re villo momento contrarium. Quocirca dominatur illi hoc in inuitabile, atque æternum. Sed naturali potestate simul dominatur illi Dæmon; nam, *Non est potestas super terram, quæ comparetur ei.* Quamobrem, nisi supernaturali potestati se se subijciat humana natura, idest habentibus in terra hanc potestatem, quales sunt Clerici ordinum minorum vsque ad ordinantem supremum, protinus aperit portas Dæmoni, ob id SS. Gregorius, & Thomas dixerunt, Ecclesiastica potestatis & libertatis violatores esse inferorum portas. Atq; hoc est ex quo, vt sæpè repetimus, *non Potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem.* Nam Dæmon, *Factus est vt nullum timeret omne subli-*

me, videt, ipse est Rex super vniuersos filios superbia. ait Iob cap. 41. Cum dominetur itaque lex humanæ naturæ illa coessentialis ineuitabili, & immobiliter inhærente appetitu coniungendi se cum Deo, imitandi Deum, momento omni, omnique in re, Dæmonque illi sit natura superior, ac possit ita humores ipsius conturbare, ac miscere, impellere in vesaniam, & furorem, vt longissime ponatur ab hac coniunctione, cogitur ineuitabili iure, vel in Dæmonum cadere potestatem non sese humilians potestati supernaturali, vel huic sese humiliare ac subiicere, ac proinde Clericis ordinum minorum. Diximus enim iam naturalem, temporalemque potestatem non posse ex se quinque illa, & quinque à Deo non recipere immediate, sed mediante supernaturali potestate. Primū nō potest facere, quin sit facta, & seruetur omni in re, omni momento ob supernaturalem statum, & ordinem. Secundo non potest ex se non cadere in Dæmonum potestatem, natura namque ipsa est his inferior. Tertio non potest ex se facere, quin ruat in omnia pessima. Quarto non potest peruenire ad finem suum naturalem. Quinto neque ad supernaturalem, quo pondere naturæ semper ferru, neque potest conquiscescere, nisi consistat in linea dirigente ad illum. Naturalis itaque, ac temporalis potestas non potest ex se hæc, vt possit, recipit à supernaturali potestate, quæ in Clericis residet vsque ad primum supernaturalis, & Ecclesiasticæ potestatis Solem, vt vocat S. Cyprianus; qui tenebris disiectis, ac Rectoribus tenebrarum purgat, illuminat, ac perficit omnes humanas potestates in temporalibus habendis, & vtendis.

Quinto igitur merito omnes Scholastici concludunt, per ordines minores imprimi characterem, seu potestatem indelebilem, ac supernaturalem efficacem, qua vel fugetur Dæmon ex occupatis locis, quod inest Exorcistis, vel arceatur, ne possit occupare fugatus Ecclesiastica clauis, seu potentia, quæ Ostiario datur. Ita SS. Thomas in quarto quæst. 25. artic. 4. Bonauentura quæst. 1. Richard. 3. quæst. 3. Scotus quæst. vnica. Albertus Magnus, ac cæteri plerique omnes.

Sexto, ad confirmationem dicimus. Idcirco in singulis ordinibus manu accipi à Clericis instrumentum externum potestatis exercendæ significans, quid spiritualiter etiam possit, accipi de manibus Episcoporum, quod significet communicationem potestatis Episcopalis, Sacerdotalisque actiue in eandem materiam coniunctæ. manus namque actiuam potestatem significant efficiendi aliquid. Cum dantur itaque manibus Episcopi

Y 2 clauis

clauēs Ostiario datur potestas actiua supernaturalis, & efficiens, vt Dæmonis potestas coerceatur, ne possit aliquo ingredi, ac clericus: simul sit aptior ad intelligendam diuinam voluntatem, singulis quibusque in rebus agendis aut habendis, atque ab ignorantia possit alios purgare.

Sic atque fit à Deo, Christo, & Pontifice summo potestatis supernaturalis quædam continuatio per illam clauium traditionem deriuandæ in clericum ostiariū. Quod ita explicamus. Ait Deus de Eliachim, qui Christum figurabat cap. 32. *Isaia. Dabo clauem domus Dauid super humerum eius, & aperiet, & non erit qui claudat; & claudet, & non erit, qui aperiat, & suam illum paxillum in loco fidei, & erit in solium gloria domus Patris sui. & suspendent super eum omnem gloriam domus Patris sui.* Hæc verba principaliter, ad Christum pertinere declarat, S. Ioannes Apocalypsis cap. 3. inquit. *Hæc dicit Sanctus, & verus, qui habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. scio opera sua. Ecce dedi coram te ostium apertum.* Hinc Cyrillus in illa verba *Isaia. Interiori, ac penitiori intelligentia Christi nobis mysterium videtur subindicare.* Et mox. *Deus enim natura, & vniuersitatis Dominus, & cultum ab omnibus recipiens, cum esset homo factus vocatus est etiam noster Pontifex, & Dauidis gloriam accipere dictus est, id est potentiam, & regnum.* Et Theodoretus. *His verbis Pontificia dignitas, & Regalis datur Christo.* Et Procopius. *Dictus est Christus accipere gloriam Dauid, quod acceperit regnum,* Has clauēs dedit Christus Petro dicens, *Tibi dabo clauēs regni cælorum.* ad quod sicut oculus corporis ad visibile, sic mentis ad inuisibile fertur, vt naturalis appetitus non acquiescat, nisi in illud dirigatur. dedit autem Christus Petro cum dixit, *Pasce oues meas.* Hæ clauēs Episcopis per manum successorum Petri communicantur, ac per Episcopos communicantur Ostiariis, hoc, vt diximus, modo. In collatione vero primæ tonsuræ, neque aliquod instrumentum Potestatis actiue traditur de manu Episcopi in manus ordinandi, neque traditur tamquam instrumentum, quo possit clericus aliquod in alios efficere, atque idcirco passiuæ tantum clericus ordinatur, vt seruiat aliis clericis maioribus potentibus aliquid efficere, alios purgare, aut illuminare. tantum dicitur illi. *Induxit te Dominus nouum hominem, qui secundum Deum creatus est in iustitia, & sanctitate veritatis.* Accipit itaque passiuam duntaxat dispositionem, & impressionem, quod est initium charac-

raſteris, & ordinis, qua ſupra alios conſtituitur, atque extollitur, *Novum hominem*, induit, *Qui ſecundum Deum creatus eſt in iuſtitia, & ſanctitate veritatis*. Sic itaque clericus primæ tonſuræ extollitur ſupra naturalem poteſtatem, & ſecularem, nequid hæc omnino in ipſum poſſit. Sed non datur illi poteſtas vlla æctiva, qua poſſit purgare, & illuminare alios; idcirco à S. Dionyſio dicitur conſiſtere in ſtatione. Nihilominus vocatur & ipſe Rex, ac particeps Regiæ dignitatis ſupernaturalis ſupra alios homines, & Chriſtianos, ita vt quemadmodum venerationem ex hominum placito infantem Regem, diciturque illi obedientia deberi, ne dum liber atque exemptus ab aliorum vel Principum poteſtate, ſic primæ tonſuræ clericus ſit liber, atque exemptus ab inferiorum quorumvis poteſtate; quod eius natura ſit altius euecta, ac Regiæ, ſupernaturalisque poteſtatis non extrinſecus, dumtaxat vti Rex puer, atque infans, ſed intime particeps effectus, vt Sancti omnes tradunt, atque infra apertius oſtenditur, altiorque deriuationis tantæ modus tradetur. ſimulque rationes afferentur, cur imprimatur indelebilis character, & conuenienter ſit, imprimendus. Recte igitur S. Ignatius epistoſa ad Smyrnenſes. *Vbi Episcopos præſens fuerit, illuc & plebs congregetur. Sicut ubi Chriſtus eſt, omnis cæleſtis militia adest, tamquam Principi militia, virtutis Domini, & ipſe eſt diſpenſator totius*, (notemus hæc verba) *totius intelligibilis nature*, Hæc ille apertè decernens à Chriſto regi omnem intelligibilem creaturam, quod per ipſum tenebræ intellectus humani expurgentur, Dæmones arceantur interuentu miniſtrorum ipſius, eo modo, quo ſupra eſt dictum; ſimulque immittantur bonæ cogitationes, boni inipſus confirmentur, vt poſſint omni in re peruenire tum ad finem naturalem, tum ad ſupernaturalem, ad quos omni in re, & omni momento vel appetitu naturali, vel elicitio fertur inuitabili procliuatatis iure, ac pondere humana natura neque aſſequi poteſt ſine Chriſto, ac ſponſa ipſius Eccleſia Sancta Mundi Regina, ac miniſtris eius. nunc eminentior modus, quo Regia poteſtas in omnia, modo, quo dicitur communicatur ordinatis indelebili characterẽ eſt explicandus.

Ex-

*Explicatur modus eminentior, quo communicatur,
ac derivatur à Deo, Christoque Regia pote-
stas in ordinatos, testimoniaque
multa ad hoc afferuntur.*

Cap. XIII.

DEus, inquit Sanctus Thomas in quartâ distinctione 24. quæst. 5. art. 1. quæst. 1. *Sua opera in sui similitudinem perducere voluit, quantum possibile fuit, ut perfectâ essent, & per ea cognosci posset: & ideo, ut in suis operibus representaretur, non solum quod in se est, sed etiam secundum quod alijs insuit, hanc legem naturalem posuit omnibus, ut ultima per media perficerentur, & media per prima, ut Dionysius dicit. Et ideo, ut sua pulchritudo Ecclesia non deesset, posuit ordinem in ea, ut quidem alijs sacramenta traderent, suo modo in hoc assimilati quasi Deo cooperantes, Sicut etiam in corpore naturali quadam membra alijs insuunt.* Hæc Sanctus. Primo volens iuris esse naturalis non modo ut sint res, sed ut alias quoque res producant, idque ob tria, ut perfectæ sint, Deus per eas representetur, & cognoscatur. Secundo hinc fieri, ut lege naturali, siue iure naturali sint ordines in Ecclesia, per quos ministerio Sacramentorum deriuaretur in alios siquid diuini habent, aut habere possunt. Hinc ut vidimus sine supernaturali potestate, quælibet naturalis ac temporalis potestas omnino nulla est, sed instituenda est ab Ecclesiastica, ut sit, inquit Hugo, Alexander, Aegydius, Mayro, ac S. Thomas, recipitque illa ab hac quinque illa nobis superius explicata, & comprobata, ut sit, conseruetur, non cadat in Dæmonii potestatem, non ruat in omnia pessima, perueniat ad finem suum naturalem, perueniat ad supernaturalem, quò semper oî in re naturæ intimo impulsu, legeq; inuitabili fertur. Ad quorum clariorem adhuc explicationem considerandum nobis est, quomodo imprimatur animæ Clericorum diuinitatis altissimæ, Trinitatis, ac potentissimæ character, figura, imago, effigies, pulchritudo indelebilis influens in alios naturam diuinam. In Deo sunt tres personæ, vna essentia. Patri attribuitur potestas, Filio sapientia, Spiritui Sancto bonitas.

tas. Pater est *Fons vite*, à quo omnis paternitas, qua in cælo, & qua in terra nominatur. Sed, *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit filio vitam habere in semetipso*. Atque hic suis dedit, ut esset, *Ministratio vite, fons vite salientis in vitam*. Filius itaque est æterni Patris sapientia, perfectissimaque imago exemplaria continens omnium, quæ à Patre produci possunt, Atque ipse illa fabricatur. hinc *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Nam sicut artifex peritus omnium, quæ agit summa laca quædam prius mente delineat, & describit, ac per eas in-
 agendis dirigitur ab intellectu suo: sic opifex ille rerum summus filium genuit ideas omnium, quæcumque sunt, aut esse possunt, essentialiter habentem, per quem cuncta agit. Hinc dicitur *Splendor paternæ gloriæ, figura substantiæ eius*. Hebr. i. Cum vero Dæmon à principio Dei pulcherrima opificia deturbasset supernaturali potestati inimicus, hominemque similiter ab altissimo supernaturalium statu deturbasset, constituit ex æterno decreto Deus omnia reuocare in multo nobiliorem formam per eundemmet, per quem cuncta condit. Sic igitur amore voluntario permotus voluit, ut amatissimus ille filius naturæ diuinæ humanam in ipsa propria ipsius personæ subsistentem coniungeret, ac per hanc humanitatem cuncta restauraret, attolleret ad sublimissimum supernaturalis potentiz gradum. Hinc eo ipso, quo Deus eam coniunxit secundæ personæ, coniunxit characteri, quæ est ipsa filij personæ Patris character, quæ Ecclesiæ sponsæ, corporisque sui mæbris, & ordinibus eundem participatum suo modo impressit ad eundem potestatis, eiusdem finem, pellendūq; ex oī dño Dæmona, at tollendā in supernaturalis gradus altissimū statum humanam naturam, quo fertur illa pondere suo. sicut itaque hic character, quo Pater humanitatem signauit, est sapientia, qua regit omnia, est potestas, qua facit omnia, sic character, quem Christus ordinibus impressum reliquit, est participatio eiusdem characteris, ac sapientiz, quo medio in eundem finem reguntur cuncta in terris, est participatio potestatis eiusdem, qua in finē suum perducitur humana natura, Dæmoneque cum suis expulso, attollitur in eminentissimum statum. Tanto enim Regi in cælis quidem triumphanti, sed adhuc in terris militanti, & in terris consimiles dandi erant milites, tanto artifice cuncta restaurato conflagrandi eiusdem Potentiz, Sapientiz, Bonitatisque consortes artifices ad idem consecrati, in quibus esset immobiliter, *Fons vite*, potestatis, sapientiz, bonitatisque omnis in alios deriuandæ. Ac
 veluti

veluti supernaturalis Dei potestas Christi corpus confecit, sic ipsi conficerent corpus Christi, à quo est omnis potestas, sapientiaque omnis.

Secundo, sicut Deus supernaturali potestate illabatur essentia nostræ, eique dat bonos impulsus naturales, vt aspirent, ac tendant ad suum finem, suam perfectionem vitali illo motu, sic his esset indelebiter ex potestate participata, *Ministratio vita non litteris deformata in lapidibus, sed scripta in coraibus*, Sacramentorum ministerio peruaderent essentia mentium nostrarum, vitâ, lumen, optimosque ijs impulsus impartirentur, per eos esset in hominibus, *Fons aquæ salientis in vitam*. gignerent, & ipsi filios Dei, dicerentque cum Paulo, *Per euangelium ego vos genui & filii mei, quos iterum parturio, donec in vobis formetur Christus*.

Tertio sicut, *Omne donum optimum, & datum perfectum de sursum est descendens à patre luminum*, sic per eos esset *Ecclesia, domus Dei, columna, & firmamentum veritatis, & porta inferi non praualebunt aduersus eam*, essent, lux mundi.

Quarto. Sanctitas præcipua foret in ordine ipsorum, quam reuera esse supra est explicatum.

Denique militarent, *aduersus mundi Rectores, tenebrarum barum, contra spiritalia nequitia in cælestibus*, tanta esset potestate, vt fugarent cum suis illum, de quo est dictum, *Non est potestas, qua comparetur ei super terram, qui factus est, ut nullum timeret, omne sublime videt, ipse est Rex super omnes filios superbia*, Ordini horum darentur, *Claues regni cælorum; claudit, ac nemo aperit; aperit ac nemo claudit*. Sed hæc, quæ dicta sunt consignemus Christi testimonio, Patrumq; Sanctorum verba ipsius explicantium; Nimirum per ordinis Sacramentum viris Ecclesiasticis imprimi indelebilem characterem, siue effigiem potentia paternæ, a qua deriuetur omnis inter homines potestas, in omnia temporalia, naturaliaque habenda, & regenda. Primo enim, cum potestas Ecclesiæ Sanctæ in ordinibus Ecclesiasticis extollatur eminentissime, iurisque sit naturalis, quod post Dionysium, Clementemque aiebant Thomas, Ægidius, alique in hac materia, vt eminentior potestas causa sit aliarum, necessario potestas Ecclesiastica causa erit inferiorum. Secundo id aperte dixerunt, vt vidimus in hoc ipso proposito de Episcopali, & sacerdotali characterem loquentes SS. Ignatius, Cyprianus, Athanasius. Tertio constat hoc, quia propter hos ordines assequitur Ecclesiæ

San-

Sanctæ potestas, vt temporalis, ac naturalis potestas potestas nulla sit sine supernaturali, ob ea quinque à nobis supra enumerata. Postremo ex his fit, inter homines nullam prorsus esse potestatem, quæ sine hac possit à se expellere vllum malum, habere vllum bonum, Contra vero subiecta huic potest expellere omne malum, & assequi omne bonum naturale, temporale, ac supernaturale. quia scilicet Ecclesia Sancta formam teneat, *Patris auctoris omnium*, dono Dei, & Christi. hinc ipse Ioannis cap. 5. inquit, sicut enim, *Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & filio habere vitam in semetipso, & potestatem dedit ei iudicium facere, quia filius hominis est.* Hæc Christus de se, vt Deo, qui tamen, vt homo, habet etiam vitam in semetipso, non vt homo simpliciter, sed vt in diuina hypostasi subsistens, & habens adiunctam diuinæ humanam naturam; vt exponunt eo loco. SS. Chrysostomus, Augustinus, & Cyrillus. & mox. *Sicut misit me viuens Pater, & ego viuo propter Patrem, & qui manducat me, & ipse viuit propter me. & nisi manducaueritis carnem filij hominis, non habebitis vitam in vobis.* Hæc Christus idcirco volēs sibi datum iudicium, vt homini, quia habet vitam in semetipso, & potestatem dandi vitam. Ergo Ecclesia habet idem iudicium quando habet in se vitam per Eucharistiam, & potestatem dandi eandem vitam, quæ potestas est in charactere. Hæc vero omnia conclusit ipse eodem loco ijs verbis, *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem filius hominis dedit vobis. hunc enim Pater signauit Deus.* En Christus habet vitam, & dat, quia signatus est. ac proinde Ecclesia, quando habet, ac dat eandem, signata, est. quam vitam cum pondere naturæ omni in re, & omni momento. oēs quærāt, Ecclesiæ potestati subiiciuntur, & characteri hinc edicit Christus, vt quæramus cibū, quo cōsequamur omnē finē nostrum, possimus consequi quodcumque humana natura consequi potest, ac sine quo non potest consequi vllum bonum, vel expellere vllum malum. Quem cibum vitæ esse ait, à characterē, siue signo paternæ potentia, à qua sola expellitur omne malum, bonumque omnē adducitur, quocumque oculos vertamus. Ita, exponunt ea verba Sancti omnes, & ob illa tradunt esse Ecclesiasticis, in omnia potestatem. Sic enim Cyrillus. *Signatur ergo à Patre, quæ ex substantia eius est filius, ad similitudinem nudā, nec absque carne, sed potius in carne, vt per. eum qui ad similitudinem Dei per gratiam conscendunt, signentur. hoc enim modo illud etiam intelligimus. signatum est super nos lumen vultus tui Domine. Vultus enim Dei Patris filium appellat, id est, Patris character.*

characterem: lumen vero illius gratiam spiritus, quæ ad omnes (aduertamus hæc) Penetrat creaturas, per quam ad Deum fide conformamur tamquam sigillo quodam ad filium conformari, qui Patris imago est, & sic rectè in nobis seruetur id scilicet ad similitudinem, & imaginem esse creatos. quoniam igitur vultus Dei Patris Filius est, ipse quoque character erit, in quo Deus signat. En eadem gratia, quæ conformamur Christo per characterem, penetrat ad omnes creaturas. hæc sola in terris ab Ecclesiasticis administratur ex eodem characterē participato, ac proinde per eos solos penetrat ad omnes creaturas hinc idem. Isaïas quoque hoc ipsum demonstrat clamans; ecce Rex tuus iustus regnabit, & Principes cum iudicio principabuntur, & erit homo occultans sermones suos illum regnaturum prænuñciabat, qui dicit, Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem Sanctum eius, prædicans præceptum Domini. Iudicio autem, id est rectitudine Principes, id est Sancti discipuli omnia gubernaturi (notemus hæc) Fuisse scribuntur. Hæc ille, adiciens ideo gubernaturos, rectitudine iudicij, quam rectitudinem, iudiciumque non nisi ex characterē participato habent in actiua, & contemplatiua vita, vt idem exponens ea verba. Panis quem ego dabo caro mea est, pro mundi vita, ait, Sicut ex area primus manipulus Deo Patri offerri solebat, & quemadmodum, cum ipse sit vera lux hanc rem discipulis quoque gratia attribuit. vos enim, inquit, estis lux mundi. sic cum ipse sit panis viuus, qui omnia viuificat, continetque (notemus hæc verba) vt sint, similitudineq; atque umbra legali per duodecim panes sacrum Apostolorum præfigurauit consortium. Et mox, referens, & exponens ad idem, propositum Leuitici verba. Facietis (inquit) panes duodecim, qui singuli habebunt duas decimas. solet scriptura denarium numerum, quasi plenum semper accipere: numerorum enim omnium deinceps ordo anfractum quandam, & reuolutionem denarij numeri continet. duabus igitur decimis vnumquemque panem constare iubet (Deus) vt perfectionem duabus rebus eorum consideret, in actiua scilicet virtute, & contemplatiua. Deinde. Vt autem discamus Christi eos odorem factos, ac Deo Patri oblatos, vt Paulus ait, tibus imponi super panes imperauit, sale autem spargi, quia ipsi sunt sal terra. Denique. Vt panis igitur in lege Saluator figurabatur, panes autem rursus etiam discipuli similitudine ipsius dicuntur. Panis enim verus Christus est. similitudinem autem ipsius, per gratiam etiam in discipulos, atque in discipulorum successores appellatio ista transiit.

Ex his igitur omnibus patet à caractere æterno, quem Pater dat Filio, excipitur ab eius anima, deriuatur indefebliter impressus in ordines Ecclesiæ Sanctæ Reginz Mundi esse, vt omnis potentia, sapientia, Bonitasque appetita, & participata ab humana natura sit in terris, ac propterea supremo iure cuncta ab illis gubernanda. Audiamus modo Hilarium Sanctum. Sic igitur ille lib. 8. de Trinitate. *Signaculorum ea natura est, vt omnem impressa in se speciei explicent formam, & nihil minus ex eo in se habeant, unde signentur: & dum totum accipitur, quod imprimitur, totum ex se præferunt, quicquid impressum.* Hucusque Hilarius de caractere æterno. Mox de caractere ordinibus Ecclesiasticis impresso, cui quidquid non subiicitur, Deo non placet, nam per huius duntaxat characteris potestatem reconciliatur. *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est initium primogenitus ex mortuis, vt fieret in omnibus ipse primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem habitare, & per ipsum reconciliari omnia in eum; Per horum igitur operum virtutem imago Dei est.* Et mox, explicans S. Pauli verba 2. Cor. 5. ait. *Omnia autem a Deo, qui reconciliauit nos sibi per Christum, & dedit nobis ministerium reconciliationis; quoniam ipse quidem Deus erat in Christo mundi reconcilians sibi. Confer cum bis omne Euangelica fidei Sacramentum, qui enim videtur in viso, qui operatur in operante, qui loquitur in loquente, idem in reconciliante reconciliat. & idcirco in eo, & per eum reconciliatio est, quia per indifferentem naturam Pater in eo manens mundum sibi ipsi per eum, & in eo reconciliatum reddebat.* En Christus, quia reconciliat est imago, seu character. Ecclesiastici soli inter homines reconciliant. ergo per hunc participatum, nam per illum solum reconciliatur. cuncta autem reconcilianda. cuncta igitur subiiciuntur ex omni parte tâto characteri. Hinc idem Psal. 51. *Concessa ergo secundum præcedentē psalmum peccatorum remissione, verbum caro factū habitat in nobis, qui & fratres, & domus spiritualis, & Regale genus sumus.* Præclare hæc omnia videtur expressisse S. Irenæus latissimam characteris significationem ab altissimis ad infima deducens, lib. 3. cap. 11. *Quoniam, inquit, quatuor mundi regiones sunt, & quatuor principales spiritus, & disseminata est Ecclesia super omnem terram, columna autem, & firmamentum Ecclesiæ est Euangelium, & spiritus vitæ; consequens est quatuor habere eam. Columnas undique flantes incorruptibilitatē, & viuificantes homines. ex quibus manifestum est, quoniam qui est omnium artifex,*

verbum, qui sedet super Cherubim, & continet omnia, & declaratus hominibus, Dedit nobis quadriforme Euangelium, quod in vno spiritu continetur. Hæc ille. enumerat deinde quatuor animalia, quatuor Euangelistis assignata, & illorum mysteria declarat. Mox ostendit in Ecclesia tres esse characteres Sacerdotalem, Regium, Propheticum, & ait De Leone, qui assignatur, S. Marco. Primum enim animal inquit simile Leoni effabile eius, & principale, & Regale significans, id vero quod est secundum Matthæum (cui vitulus) quoniam quidem Sacerdotalis characteris est. Et deinde de Euangelio, quod est secundum Lucam, (cui Angelus) Marcus à prophetico spiritu. Et mox, Propheticus enim character est hic. Postremo adiicit. Qualis igitur dispositio filij Dei, talis & animalitū forma; & qualis animalitū forma, talis & character Euangelij: quadriformia autē animalia, & quadriforme Euangelitū, & quadriformis dispositio Domini. & propter hoc quatuor data sunt testamēta humano generi, vntū quidē ante cataclysmū sub Adamo, secundū vero post cataclysmū sub Noe, tertitū vero legislatio sub Moysē, quartū vero, quod renouat hominē, & omnia recapitulat in se, quod est p̄ Euāgeliū eleuans, & p̄nigerās homines in celeste regnū. Hæc ille, volens à Deo per Euāgelij characterē Sacerdotalem, Regium, Propheticū instar Aquilæ, quæ Ioanni attribuitur, p̄nnigeratū ad cælū reduci, & recapitulari omnia, siue subiici capiti suo potestati Paternæ, sapientię filij, qui vt homo est caput omnium potestatum, vel influens vt in humanam naturam, vel coercens, quod aiebat S. Hieronymus, Dæmonas, ac spiritus malos, per Euangelij characterem, ministerium scilicet clericorum. Nam Pater Filius, Filius Patri subiicit omnia, vt sit Omnia in omnibus Christus; omnia in omnibus Deus. Hinc idem, cap. 18. Verbum homo vniuersa in semetipsum recapitulans, vti sicut in super celestibus, & spiritualibus, & inuisibilibus Princeps est verbum Dei, sic & in visibilibus, & corporalibus Principatum habeat in semetipsum, primatum assumens, & apponens semetipsam caput Ecclesiæ, vniuersa attrahit ad semetipsum apto in tempore. Hæc Sanctus asserens Christi esse Principatum, tam in spiritualibus, quam in corporalibus, & semetipsum constituisse ipsius Ecclesiæ caput; vt per illam vniuersa corporalia sibi subiiciat. Sed veluti Deo Patri, non sponte omnes obediunt, volūtati tamē eius; Non est qui possit resistere, atque ideo coguntur oēs illi obedire; sed tamen non habet inter ipsos actum obedientię respondentem actui potestatis imperantis, sic nec Christus inter aliquos actum obedientię habet respon-

respondentem actui potestatis datæ, quam deinde exeret suo tē-
pore aduersus iniquos, & maxime qui compulsuani, bellicam-
que omnem vim subicere nollent Ecclesiæ, Christoque, cum his
cūmproceder Antichristus aduersus Ecclesiam, Christum, Do-
minumque eius. Interim, *peragro profectus*, ut ait ille Sanctus,
peruenit quosdam non obedire. Sed *apto in tempore*, ait Inuentus
arrahentur ad Christi Dominium. Sic igitur Christus receptus
lat' cuncta in Ecclesiam, & per Ecclesiam in se, & per se in Deum,
& Patrem, tamquam caputibus suis omnia subiiciens, vnde pro-
dierunt iuxta æterni Patris ordinationem, in characterē æternō
relucentem, qui est, *Splendor æternæ gloriæ portans omnia*,
verbo virtutis suæ, seu potestatis sitz inquit ordō. *Amica. p.*
Bodem spectat, quod ait S. Augustinus lib. octuagintatium
questionum cap. 61. asserens Christum tum Regem, tum Sacer-
dotem ex tribu Levi, atque offerre sacrificium per Ecclesiam, &
in illo ipso agere, & Regem, & Sacerdotem, Nam cum Rex non
sit, nisi qui domesticis vitijs regit cum virtute, alioquin Tyrannus
est, per sacrificium dat vim naturæ humanæ, ut bene regat, sint in
sui Reges, sint Reges. Nam sic illo. *Dua personæ*, Regis & Sa-
cerdotis, *Dominum nostrum praefigurabant. ambas enim solus*
ille sustinuit, & non figuratē, sed proprie solus implevit. ad quam
supra ait, Sacrosancta illa unctio pertinebat. Deinde postquam
declarauit ab ipso oblatum fuisse proprium corpus hostiam, velu-
ti à Sacerdote, ac proinde influere in humanum genus iusticiam,
qua tum cuncti sint iusti eo modo, quo diximus supra, tum Re-
ges sint Reges, non Tyranni ait, *Holocauit eius imaginem ad*
memoriam suæ passionis in Ecclesia celebrandam dedit, ut esset
Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Hæc San-
ctus volēs Christū solū Regē propriē, Sacerdotemq; in æternū
secundum ordinem Melchisedech, quod inter gentes offeratur
semper ex ipsius persona ipsius corpus ab Ecclesiasticis Deo Pa-
tri. Hinc Reges à solo propriē Regē sunt Reges, idē Epistola 70.
In hoc ergo seruiunt Domino Reges, in quantum sunt Reges, cum
calfaciunt ad seruendum illi, quæ non possunt facere nisi Reges.
En Reges à solo propriē Reges. En per vnctionem, qui est in Ec-
clesiā propriē reges. En per Eucharistiā Reges, adhuc idē Psal. 48.
Vidētis sic exaltari in nomine Christi Ecclesiam Christi, ut omnes
nondum credentes in Christo, sub pedibus iaceant Christianorum.
*Quanti enim modō currunt ad Ecclesiam nondum Christiani, ro-
gant auxilium Ecclesiæ, subueniunt sibi temporaliter volunt, etiam*
pau. *si in*

*si in æternum nobiscum regnare adhuc volunt. Cum omnes quæsit
auxilium Ecclesiæ, & qui nondum sunt in Ecclesiâ, nonne subie-
cit plebes & gentes sub pedibus nostris? Hæc Sanctus volens Ecce-
sæ pedibus infideles subiectos, & humiliato in fine. Intuere Da-
uid Regem, iam utique & ipse illius temporis sacramenta perce-
perat, iam circumcissus erat utique, quod Patres nostri probap-
tismo habebant, nam ad hoc dicit Apostolus, sanctum Abraham
signaculum iustitiæ fidei recepisse. Iam etiam vnctus erat vnctio-
ne venerabili, qua Regale Sacerdotium præfigurabatur Ecclesiæ.
Hæc ille volens vnctionem Dauidis, qua regnum temporale da-
batur esse figuram Sacramenti, quo Regale Ecclesiæ Sacerdotium
signabatur. Ergo hoc magis temporale. audi eundem cum scri-
bit ad Proculianum Episcopum Donatistam, narrans seque, &
illum sæpe adiri in litibus temporalium, & hæreditatibus adiudi-
candis illum quidem à Catholicis in Vrbe sua, se verò ab hæreti-
cis Hipponæ. Sic igitur epist. 47. Honorant nos vestri, honorant
vos nostri. Per coronam nostram, nos adiurant vestri, per coro-
nam vestram vos adiurari nostri. Omnium verba suscepimus, ne-
minem offendere volumus. quid nos solus Christus offendit, cuius
membra laniamus? & homines quidem causas seculares suas apud
nos finire cupientes, quando eis necessarij fuerimus, sic nos San-
ctos, & seruos Dei appellant, ut negotia sua peragant. Hæc Sanctus
apertè volens ab hæreticis agnitam, cultamque in Episcopis Re-
giam coronam, cum adirentur, vt eorum causas seculares defi-
nirerent. Ad ipsos enim spectat ex natura sua eas definire ex 6. cap.
epistola 5. ad Corinthios, vt idem scribit libro de opere Mona-
chorum, & habet Concilium tertium Carthaginense cap. 5. Roga-
bant per Coronam, quæ essentialiter est in charactere, & quæ in
capite vngitur à tribus Episcopis Trinitatem referentibus Epi-
scopo consecrando, ac recepturo vel charactrem, vel dilatatio-
nem characteris Regij, vt configurentur potentie paternæ, à
quo eminentissime, Omnis paternitas, quæ in cælo, & in terra
nominatur est, omnis potestas, hinc ait idem signatos caracte-
re subiectos esse signanti, tamquam militum Duci in hæc Ecce-
sæ militante sub eodem rege Christo. Sic enim contra Cre-
lesonum Grammaticum libri primi cap. 30. Neque enim propter
reæ immutandus, vel improbandus est Regis character in homi-
ne, si erroris sui licentiam, & militandi ordinem à Rege impetra-
uerit, quia eundem characterem, quo sibi satellites congrega-
uit, desertor infixit. eadem sermone de gestis cum Emerito.*

Nunc

Nunc videamus, quid S. Ioannes Chrysostomus dicat. Sic igitur ille in Psalm. 44. *Christus numquam unctus est oleo, sed spiritu Sancto. & ideo adiecit prae consortibus tuis: hoc ipsum significans neminem unctum fuisse, ut ipse, multi enim fuerunt uncti ante ipsum Christi, id est uncti; sed nemo sic, sicut etiam agni multi, sed ipse unigenitus.* Hæc Sanctus, qui dixit supra hanc venerationem Christi communem cum participibus suis esse à Patre, per attributionem, sic enim scribit. *Non conturberis, dum audis, quod hæc Patri attribuat non enim id facit, ut eum priuet (David Psalmista) rectè factis; sed ut ea, quæ sunt filij Patri ascribat.* Vult ergo S. Ioannes Chrysostomus, & colligit ex eo locò Episcopos esse unctos Reges cum Rege Christo solos. Unctio namque sola horum, Clericorumque speciatim potentia paternæ ascribitur ita ut, ab hac sint omnes Regiæ potestates coronæque, ac sit eadem quæ Christi, dempta excellentiæ potestate. Hinc idem, de David loquens.

Primo Ecclesiam Reginam Regum Regis, ac Domini Dominantium Christi sponsam decernit. In imagine, ac similitudine Ecclesiam describens, & qua postea dixerunt Apostoli, hic quidem dicens despondi vos uni viro Virginem castam exhibere Christo: ille autem, qui habet sponsam sponsus est: alius vero, simile est regnum cælorum homini, qui fecit nuptias filio suo, eam quoque hic describit introducens simul sponsam, & Reginam, & ideo dicit adstitit regina. En dicit hanc sponsam Reginam cum suo sponso esse in suis membris Reginam per Apostolos, quibus Episcopi succedunt. hinc adducit illud Apostoli, *Despondi vos uni viro Virginem castam exhibere Christo*, Dicit esse per Christum adducens illud, *Qui habet sponsam sponsus est*, esse per Patrem summum eminenter, à potentia paternæ, *Qui fecit nuptias filio suo.*

Secundo ostendit, huius Ecclesiæ coronam, potestatemque Regiam numquam deiciendam ex Apostolorum capite, & Ecclesiasticorum Præsulum, & inquit. *Adstitit Regina à dextris tuis, stabilita est, hoc est firmiter stetit immobiliter, quod alibi dicit Christus: Porta inferi non præualebunt aduersus eam.*

Tertio ostendit hanc Ecclesiæ coronam residentem immobiliter, atque eminenter in Ecclesiasticis viris esse eandem cum Christi, si demas excellentiam, corona sedentis ad dexteram Patris, sicut etiam dicitur de hac, *A dextris tuis*, & inquit, cognovisti, qua erat captiva, alienata, meretrix, scelerata, & execranda ad quantam dignitatem ascenderit cum ministratorij potestatibus adsi-

adfuit. quamuis enim Regina, est tamen creata substantiæ. Mox adiecit & ipsam sedere cum corona aurea, aurique optimi, & esse hoc à potestate, & ait. *Quomodo ergo dicit Paulus, con- resuscitauit, & sedere nos fecit* (Deus Pater) *in cælestibus in Chri- sto Iesu?* Sed attende, quam ex ætère loquatur, non dixit solummodo *conresuscitauit, & sedere nos fecit, sed in Christo, hoc est per Christum.* quoniam enim, inquit, *caput nostrum est supra nos, nos autem corpus, cum superius sedeat nostrum caput, nos quoque honoris participes fuimus, & stetimus in uestitu deaurato circum- data varietate alius in diademate auri ex Ophir.*

Quarto ostendit hanc coronâ dominari Orbi terrarû, & impiis & in pialibus, & p vira declarâs ea verba, *Fily Tyri in manibus vultum tuum deprecabuntur, & inquit. Volens autem Propheta dicere Orbem terrarum, dicit propinquam ciuitatem, qua morbo impietatis tunc maxime laborabat, & erat arx Diaboli, & de cuius opibus, & magnificentia fama erat maxima, ex parte totum significans.* Et mox. *Ita hic etiam eos qui impiè, & libidinose vi- xerunt, Tyrios appellauit. sed etiam eos, inquit, superabo, & in eos dominatum obtinebo, ut ipsi me adorent. & non solummodo adorent, sed munera etiam, & primitias offerant quod est maxi- mum genus adorationis, & signum summa obedientie.*

Quinto, illud nobis est aduertendum character Ecclesiasticis or- dinibus impressas expellit summa Patris potentia ex animis om- nia vitia, simulque inserit expellendi potestatem, nec modo ex- pellendi vitia potestatem, sed habendi etiam diuersissimas vir- tutes, ac præterea dandi aliis eandem potestatem, quæ secum ducit omnem animæ, virtutumque splendorem, ex quo fit, ut Ecclesiastici in vniuersum præcellant aliis omnium virtutû coronas, & quamuis talis non sit hic, ille, retinet tamè pulchritudinis, ac potestatis coronâ deductâ ab eminentissima Patris potesta- te ad participans Christi Filij, Sacerdotisque supremi caracte- rem, qui & vultus nominatur. Idcirco, inquit, *Vultum tuum, hoc est gloriam tuam, formam, & pulchritudinem tuam.* Deinde, quoniam vultus meminit, & uestium, & pulchritudinis nequis *erasio sentires aliquid sensibile subiunxit dicens, omnis gloria filia Regis abiit, montem inquit ingredi, edisse pul- chritudinem animæ, de illis tunc loquar.* nec ille de pulchritu- dine, ac forma corpora regis interita non modo quantum ad po- testatem, sed etiam quantum ad virtutes simul, quæ semper sunt in ordine Ecclesiasticorum multo eminentius, quam in reliquis, quam-

quamvis potestas, ex qua sunt illæ, insit ipsi regis coronæ, ipsi characteri Sacerdotali, à quo sunt alij characteres, effectus, legesque inde profluentes, quibus vel bonæ aliorum comprobantur, vel malæ reprobantur. Hinc idem declarans versiculum.

Constitues eos Principes super omnem terram, Principes ait esse Apostolos inquiring, *Vniuersum enim Orbem terrarum peruasurunt Apostoli, & omnibus Principibus fuerunt magis proprii* (notemus hæc) *Principes, & Regibus potentiores.*

Ob id Theodoretus reipsa non dissentiens à S. Ioanne Chrysostomo in psal. eundem 44. *Vultum* interpretatur Sacerdotes, & Christum; quod hic sit character, figura Patris; & eodem modo participantem idem regnum Sacerdotes. & ait. *Vultus autem Ecclesia proprie quidem ipse Dominus est, etenim caput est corporis: siquidem ipsum, ait, dedit caput super omnia Ecclesia.* Deinde (notemus hoc) *secundo loco Sacerdotum ordo, veluti quadam facies est Ecclesia tamquam maiori spiritus dignitate exornatus. Caterum licet videre huius vaticinationis euentum: quandoquidem homines diuitijs affluentes, & maximarum dignitatum prerogatiuam habentes honorant Ecclesia, faciem.* Rursus idem declarans versiculum, *Pro patribus nati sunt tibi filij*, ait, *diuini autem Apostoli cum Patres habuerint Patriarchas, terra marique etiam post mortem dominantur, veluti quidam Principes, & Duces à Christo omnium Rege constituti, & qui post illos secuti sunt. quos qui vellet Ecclesia filios nominare, non erraret, illi inquam triumphatores Praefecti sunt, ut idem imperium gubernent, & omnes homines habeant subditos, hos quidem amore hoc vltro facientes, illos vero timore coactos.* Hæc ille volens Apostolos dominari terræ, ac mari, imperiumque gubernare, & omnes homines, ac proinde Imperatores, & Reges subditos habere per suos successores. ex his igitur abunde est probatum a nobis, per Ecclesiasticum characterem nos configurari potentia paternæ relucenti in filio, exceptæ eminentissime ab anima Christi, atque in nos deriuatæ, quo Sacerdotium Christi participantem participamus & regnum in omnia naturalia, & temporalia simul, atque ita, *Principatum secundum Deum*, ut illoquebatur, S. Ignatius habemus, *Sacerdotium secundum Christum.* Episcopatusque est, *Forma patris omnium.* ex quo excellentia Sacerdotalis, ac Regia dignitatis secundum formam Dei, & Christi sub se omnia continens regimen, & munimentum tam actiua, quam contemplatiua vitæ obinet, ait, S. Cyprianus. & *Formam Christi sigillantis*

habet, qui est imago Patris, & nos coaptat Patri, ait, S. Athanasius,

Ad quorum comprobationem. Primo Paulus aiebat. Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur, & legitur ab omnibus hominibus, manifestata, quod epistola esset Christi ministrata à nobis, & scripta non atramento, sed spiritu Dei viui non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. En Apostolus primo ait, homines Christianos esse epistolam scriptam, in corde ipsius, Secundo esse scriptam eandem in cordibus Christianorum. Tertio esse ministratam ab ipso, & Episcopis eius successoribus, à nobis ait. Quarto esse epistolam Christi. Quinto scriptam, Spiritu Dei viui. Si est scripta, In cordibus nostris, quomodo, In cordibus vestris? hæc scilicet ab illa deriuatur. si est Epistola nostra, quomodo Christi? & hæc & illa est à summo illo character, Qui est splendor paterna gloria, & figura substantiæ eius portans omnia verbo virtutis suæ. Scripta spiritu Dei viui loquitur. Vt qui, ait ibi, S. Ioannes Chrysostomus, Dei legem inscriptam haberent. Nam quæ Deus cum omnibus alijs, tum etiam nota, & perspicua esse volebat, hæc in cordibus vestris scripta sunt. Hæc Apostolus è quibus tantam gloriam deberi subiicit Ecclesiæ Sanctæ, ac Præsulibus ab omni mortalium cœtu, vt neque hi digni sint aspicere ipsos, cum Christo, & ijs ob participationem sit idem vultus, & character. hinc illud, Vultus in terram demisso adorabunt te, ac Moyse sint maiores, qui temporalium, & spiritualiū Rexerat, ait enim. Sufficientia nostra ex Deo est, qui & idoneos nos fecit ministros noui testamēti non littera, sed spiritu, littera enim occidit, spiritus autem viuificat. quod si ministratio mortis litteris deformata in lapidibus fuit in gloria, ita vt non possent filij Israel intēdere in faciē Moysi propter gloriā vultus eius, quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria?

Secundo hæc confirmantur ex eo, quod ait S. Ioannes 1. cap. 3. Vos vnctionem quam accepistis ab eo, maneat in vobis, & non necesse habetis, vt aliquis doceat vos: sed sicut vnctio eius docet vos de omnibus, & verum est, & non est mendacium. & sicut docuit vos manete in eo. Hæc Apostolus de vnctione, quæ à capite Episcoporum descendit in omnes, qui tum demum docentur omnia si maneant in Christo, ac Deo tam in spiritualibus, quam temporalibus regendis, sed in eo non manent, qui Ecclesiæ Sanctæ Christi sponsæ non obediunt, Neque enim potest habere Deum. Patrē, qui nō habet Ecclesiam matrē. Neq; obedit Christo, & Deo, qui Sacerdotibus eundem characterē participatibus, quo cuncta

regun-

reguntur, ac vultum gerunt illius non audit, cum scriptum sit, *Qui vos audit, me audit; & qui spernit vos, spernit me; & qui spernit me, spernit eum, qui misit me.* Vt aduersus Iudices sæculares interpretatur S. Cyprianus, Ep. 69. & de vnitæ Ecclesiæ. qui autem misit Christum, est Pater, cuius potentia cõfigurantur Ecclesiastici, vt supra est dictum. Hoc est igitur, quod subtiliter argumentabatur Ioannes Bacconus Anglus. *Sicut filius Patri naturaliter assimilatur, sic lex diuinitus data debet Deo assimilari. nam lex quasi per natiuitatem à legislatore oritur. Sed Deus est Dominus vnus omnium tam in temporalibus, quam in spiritualibus, ergo lex Christi est dominatiua super omnibus.* Recte, vt enim vidimus, à Patre procedit potestas omnis in filium, *Qui est figura substantiæ eius,* à filiõ datur omnis humanitati in persona ipsius subsistenti, quæcumque dari creaturæ potest, *Data est mihi,* inquit inter alia quæ supra recensuimus, *Omnis potestas in cælo, & in terra,* hæc Sponsæ suæ, Sanctæ Ecclesiæ, Mundi Reginæ per eminentes characteres potentia paternæ configurantes à primo illo omnipotentia diuinæ caractere, mirabiliter deductos, ac spiritu Dei viui impressos.

*In quanta, & quot mala corruerit humanum genus
à supernaturali ducta recedens; atque vt maxima
perniciæ suæ in Demonum potestatem miserrimè deuenerit.*

Cap. XV.

His videmus factum semper, ac quotidie fieri lugemus, vt quicumque abscedunt à supernaturali ductu in omnia mala miserrimè corruant contrariaque luniini naturali, vel quoad ipsa temporalia, naturaliaque bona habenda, aut vtenda sanciant. Quod vt planissimum fiat quamuis hoc latissime libris vltimis, ac primis Ecclesiæ Dei, sit à nobis tractatum, tamen hic aliqua breuissimè perstringemus. Respublica Romana visa est omnium maxime virtutibus florere & optimis esse legibus, moribusque instructa ad omne bonum. Videamus tamen in ea fuisse leges execrandas lumen naturali contrarias & exitialissimas tum toti generi huma-

fuit insignis, qui septem prælijs cōmissis Romanorum septem duces cum maximis exercitibus fudit, & omnia vastitatibus replevit. quæ Florus recitat lib. 95. Plutarchus in Crasso. nihil ab illius rapina intactum fuit, vt quasi mirum referat ille.

Spartacum siquā posuit vagantem.

fallere testa.

Ad tantam vero atrocitatem deuentum est in his spectaculis, vt cæcorum calidus sanguis biberetur, quod Plinius refert. lib. 28. cap. 1. ac Virgo vestalis adfideret imperans, ne vitæ aliquid victo relinqueretur. Sic enim Prudentius libro aduersus Symmachum. secundo.

Et quoties victor ferrum iugulo inserit, illa

Delicias ait esse suas, pectusque iacentis

Virgo modesta iubet conuerso pollice rumpi

Ne lateat pars vlla animi vitalibus imis

Altius impresso dum palpitât ense.

Quarta lex, ac mos lege comprobatus Romanis fuit, vt liceret seruos impune occidere, quod iurisperitum fuisse tradit Caius l. 1. de ijs, qui sunt sui, vel alieni iuris. l. si Dominus. C. eodē tit. tantaque erat aliquorum diritas, vt eos occiderent, quod carnibus ipsorum murenas piscinis inclusas faginarent, quod Tacitus refert. Rursus fuit in Dominorum potestate caueis publicis eos includere, vt cum ferocissimis bestiis ad oblectandum populum depugnarent, à quibus illi atrocissimum in modum discerpebantur. & quamuis hæc fuerint temperata postquam Christus, *Expectatio gentium, lumen ad reuelationem gentium natus est* anno ab ortu 163. per leges Antoninorum, quod testantur Martianus, ac Modestinus, l. Domini. de contrah. empt. l. circum. ad l. Corneliam, tamen non fuisse eam legem receptam constat ex eo, quod Constantinus eam renouauit, vt habetur in Codice Iustiniani tit. de emendatione seruorum. hinc eneniebant seruorum proditores, rapinæ, fugæ, demumque illud, vt sæpe arma arripuerint, ac bella periculossima concitarint seruilia dicta, de quibus Florus, Appianus, alijque omnes.

Quinta lex fuit Romanis. Nam parentibus licebat proprios filios impune occidere arbitrio suo, quod Paulus refert. l. in suis. de liberis, & posthumis. Dionysius lib. 2. quomobrem cum lege à Pompeio lata puniantur plurimi, qui suos propinquos occidunt, non recensetur in his Pater, cum Filium morti tradit, quod habetur in Digestis, Primus Hadrianus Imperator, quod Martianus

testa-

nus gradibus suis distinctos è tempore in tempus recensuimus lib. 12. cap. 19. de signis Ecclesiæ Dei. Huc scilicet mortales impellit Dæmon, nisi ordinatione supernaturali adiuuetur.

Philosophi iniques non huiusmodi fuerunt; in quibus Aristoteles primas tenet, quod è Rep. ipsius licet videre. Quam male colligimus? quàm male grati vel potius ingratisissimi Christo sumus, si talia proferre audemus? Cognoscamus quæso, quid ille inter alia politici septimi cap. 16. scribat. *Circæ expositionem autem, vel educationem filiorum lex sit, nihil orbatum natura fore educandum. In alijs vero, si mores, institutioque ciuitatis probibeant natos exponere, ac multitudo tanta proles alicui cōtigerit, vt duplicatus sit filiorum numerus (nam is definitus esse debet) ad multitudinem nimiam euitandam anteuertere oportet, vt non concipiantur. nam postquam concepti sunt, & sensum, aut vitam acceperint, nefas est attingere eos.* Hæc ille, e quibus Primo habemus occidendos partus omnes, qui membro aliquo careant, Idne forsân conuenit lumini naturæ? An igitur claudi? An altero oculo orbat? An qui ita ægroti corpore, quacumque id naturali è causa contingat, vt superesse omnibus omnino negocijs haud possint? Si vellemus naturæ deprauatum lumen, in Aristotele emendare, dicendum sana expositione esset. illi mētem fuisse, vt non ita diligenter educarentur. Atqui hoc non ait, quin longe contra. ad vitandam namque multitudinem Reip. non expedientem vult id fieri. Quocirca neque partus exponere secundo loco videtur ille improbare, modo ciuitatis vel institutio, vel mos non repugnet. Tertio sane loco non damnat, efficere nequid concipiatur; quod multa absurda continet rectæ rationi contraria, quæ S. Thomas libro contra gentes persequitur, cum de fornicatione simplici tractat. Iam quid de Platone Deo philosophorum, qui tanti est, vt abierit in prouerbiū Respublica Platonis, dicemus? quot illa, quantasque absurditates habet? colligit ac refutat illas Aristoteles discipulus in Politicis suis.

Verum quidquid senserint gentium sapientes. Illa nobis certa sunt. Primo haud posse naturam consistere in percepta veritate. Secundo, neque assequi moribus eandem. Tertio denique ruere vt diximus in omnia pessima, & in Dæmonum potestatem perniciosissimam, nisi gratia diuina adiuuetur. Sciant enim mortales, quidquid naturaliter sciri potest, Atqui & istud Dæmonibus datur, & illi tamen sapientiæ naturali abutuntur ad infanda, sceleraque omnia. Vtus itaque sapientiæ naturalis omnino subiicitur guber.

maximè videatur pollere, quin potestate amplissima, est Dæmonū potestati subiecta, quod si supernaturali est hoīum potestas subiecta, & cōiūcta maximè imperat dæmonū potestati, eam profigat, illam fugat ex humana natura, ac rebus eius, stolidissimosq; illos, ac dirissimos Indos ad oēm scientiam, virtutesq; omnes adducit, quod faciunt Hispani Heroicis virtutibus exculti, quibus & innumeros populos vincunt, & paucissimos, vt apparet, pares habent. Naturalis enim supernaturali subiectus maximè extollitur ad eminentissimam celsitudinem diuinitatis, ad potestatem characteris æterni, ad fontem Trinitatis; contra, quantumuis videatur sibi posse, ac sapere, maximè deiicitur, ad infima infera, ad Dæmonum tenebras, abiens in nihilum.

*A characteris impressi aspectu solo Dæmones aufugiūt.
hic seipso purgat, & illuminat. Clerici sunt Reges
potestati summa configurati. quantus Ecclesiasticis honos debeat. Eorum
potestas imperitis nota.*

Cap. XVI.

dictum est, hominum naturalem potestatem posse nihil ex se in terris, nam Dæmoni est subiecta, huius potestate inferior, ac proinde hic hominem potest occidere, vertere in furorem, vesaniamque, adigere, vt se perimat, instar corū, quorum exempla adduximus, instar Saulis, Neronis, Diocletiani, omnia sua præcipit; nisi supernaturalis potestate sua, precibus suis obsistat. Hinc fit quod asserit cum multis aliis Hugo, & Alexander, *Potestas spiritualis terrenam potestatem & instituere habet, vt sit & iudicare habet, si bona non fuerit.* Eadē potestate supernaturali, ac meritis eius sit, ne oīno illa eueniāt ceteris hominibus, quæ superiori bus corū; similibus magis, minusve euenērūt, vt Christus omnium Dominus, ac Rex noster, Ecclesiæ suæ Mundi Reginæ preces, meritaque respiciens magis, minusve ordinarit. Atque hæc oriuntur ab æterni illius characteris, in cuius persona humanitas Christi sanctissima subsistit, participatione nobis impressa, siue intellectui, siue voluntati, siue vtrique, seu vero essentia ipsius animæ
B b impri-

De iure naturali & diuino Eccl.

matur, nil refert. seipſo efficax eſt. mouetque intimè ad ſcienda, amanda, & efficienda optima quæque, ac diuina. Solo aſpectu, ſeipſo Dæmonas fugat, mentes hominum purgat, atque illuminat, tenebras ex ijs diſſicit. Audiamus Prudentium, qui refert, quod ſe puero accidit Iuliano Imperatori, cum Dæmoni ſacra faceret, & aſtaret Chriſtianus cum Regia poteſtate Characteris participati ab æterno Characterẽ, qui cuncta creata ordinat, ac regit. ſic igitur ille.

*Tum ſubito exclamat media inter Sacra Sacerdos
Pallidus, en quid ago? maior Rex optime maior
Numen neſcio quod, noſtris interuenit ariſ.
Quam ſufferre queant ſpumantia cymbia lætè
Caſtrum ſanguis pecudum, verberna, corona
Accitas video longè diſpergiar umbras.*

En vt purgetur hic Sacerdos, atque illuminetur, niſi obſiſtat. Et mox. Sacerdos vbi narrauit omnia turbata, & collapſa.

*Neſcio quis certè ſubreſſit Chriſticolarum
Huc iuuenum. tremiſt hoc hominum genus inſula, & omne
Puluar Diuim. lotus procul abſit, & vnctus.*

En vnctio Regij characteris.

*Pulchra reformatis redeat Proſerpina ſacris.
Dixit & exanguis collabatur, ac velut ipſo
Cerneret exerto minitantem fulmine Chriſtum.
Ipſe quoque exanimis poſito diademate Princeps
Pallet, & adſtantes circumſpicit, æquis alumnus
Chriſmatis inſcripto ſignaret tempora ſigno
Qui Zoroaſtraos turbaret fronte ſufurros
Armiger e cuneo puerorum flammicomantum
Purpurei cuſtos lateris deprenditur vnus;
Nec negat, & gemino gemmata haſtilia ferro
Proiecit, ac Chriſti ſignum ſe ferre fatetur.
Proſiliit pauidus deiecto Antiſtite Princeps
Marmoreum fugiens nullo comitante ſacellum.
Dum tremefacta cohors, Dominique oblita ſupinas
Erigit ad cælum facies, atque inuocat Ieſum.*

Hæc Prudentius Hiſpanicæ nationis decus. è quibus habemus ab æterno Chriſti characterẽ, à quo omnia reguntur, participatũ characterem, per ſe illuminare, ac purgare, niſi obex ponatur. Audiſti Dæmonas fugatos, Sacerdotemque, & Imperatorem veritatem cognoscentes, fatentes, expertos; huius militis characteris

ris lumine cœlitus defluente ab illo, *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum* purgatos, ac reuera illuminatos. Innumera huc afferre huiusmodi exempla possem, quibus idem probaretur, integra volumina conficerem. Satis hoc vnum, ut sciamus, clericum, simul atque aliquo accedit, nisi obex ponatur, solo aspectu purgare, & illuminare animos, tanta eius Regia potestas, quod nulli Regum datur, si sola naturali potestate nitantur. Cum verò exemplum sit laici confirmationis characterem gestantis, multo ampliora efficit clericalis, qui attolitur, atque ampliatur supra confirmationis characterem, & proprie configuratur potentia Paternæ, a qua *Omnis paternitas, & potestas*. Rectè igitur, S. Paulus, *Si Angelos iudicabimus, quanto magis secularia?* Nam diuisa hæc à supernaturali sunt subiecta Dæmoni, qui subiectus est cum suis rebus oïbus potestati superuaturali Regiæ. Clericalis characteris configurati potentia paternæ, ac proinde secularia Dæmoni subiecta sūt subiecta Ecclesiasticæ potestati. Hinc Sanctorū Patrū secutus dicta Alexander Halensis par. 4. q. 8. art. 1. mēbro 8. *Penes representationē summæ potentie, quæ est in Patre, sumitur character ordinis*. At S. Thomas in 4. dist. 24. q. 1. art. 1. q. 2. ad tertium loquens de potestate characteris clericalis, & superiorum characterum. *Potestas autem proprie nominat potentiam actiuam cum aliqua præeinentia, & ideo hac diffinitio potestatis non conuenit baptismo*. & q. 3. art. 1. in responsione ad primam quæstionem; *Illi autem, qui diuinis ministerijs applicantur adipiscuntur Regiam dignitatem*. Et ad tertium de clerico primæ tonsuræ, *Dicendum, quod non solum debet significari temporalium abiectio (capillis detonsis) sed Regalis dignitas in forma corona, & ideo non debet totaliter coma tolli*. Et ad tertium secundæ quæstionis. *Ex hoc, quod aliquis est clericus, est in altiori statu quàm laicus*. Eadem Rabanus cum aliis, ut supra vidimus, ac recitauimus tum illius verba libro primo, tum reliquorum passim. Sed & S. Dionysius lib. de diuinis nominibus cap. 8. *Sanctos vero, & Reges, Dominoque, ac Deos scripta diuina appellant gradus, & ordines, qui in singulis primas obtinent, quorum opera secundi, siue inferiores munera, quæ à Deo proficiuntur accipientes tributionis, diuisionisque illorum simplicitatem in suis distinctionibus multiplicant, eorumque varietates primi ordines utiliter, & diuinè, ad vnitatem suam contrahunt*. Hæc ille singulis ordinibus, gradibusque attribuens nomen, dignitatem, potestatemque Dei, Domini, Regis, ac Sancti, ita tamen ut vltimi

reducantur per suos propinquos ad primum; in quo coniunguntur omnes veluti continente omnium nomen, dignitatem, potestatemque Sanctam, Regiam, Dominantem, diuinam. loquitur autem loco illo Sanctus itam de Angelis, quam de hominibus; quod è multis; atque ex ipsa ratione apparet. Hinc Sanctus Thomas in commentariis suis explicans ea verba, *Primas obtinent, id est illos, qui sortiantur primos gradus in singulis ordinibus, sicut inter Angelos supremi Angeli, & inter homines supremi homines, & hoc ideo, quia supremi in singulis ordinibus accipiunt Dei dona in maiori simplicitate, quia magis assimilantur Deo*. Hæc Sanctus de ordinibus ob lucem, quod participatur ab eis, *Descendens à Patre luminis, per eum, qui est splendor paterna gloriæ, figura substantiæ eius, & illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Dissiciens Demonum tenebras; in quibus est luminis privatio, ac diminutio non pertingens ad finem suum, quod lumen per cœcitate. characteris potestatem, vel solo aspectu purgat, illuminatque hominum mentes; magis minusve prout eminentius est lumen; ob eminentiorem characterem, maiusve, aut minus obliquitur impedimentum; quod nulli Naturalium, temporaliumve potestatum contingit. Quid vero sit esse Sanctum, Regem, Dominum, Deum declarat idem Sanctus initio capitis, ita dicens; *Sanctitas quidem est ut nostra ratione dicam, & sententia, ab omni scelere libera, perfectæque, atque omni ex parte incontaminata potestas, Regnum autem omnis terminus ornatus iuris, ordinumque Tributio. Dominatus vero non solum inferiorum præstantia; sed omnis etiam & pulchrorum, & bonorum perfectæ possessio, veraque; ac certa constantia*. Itaq; *ἐπίστας παρὰ τὸν κύριον, καὶ τὸ κύριον, καὶ κύριον, id est Dominator ab eo, quod est ratum, & Dominus, & quod dominatur, dicitur. diuinitas autem est prima contemplans providentia, atque id perfectæ bonitate & undique omnibus, suoque complexu continens, seque complens, ipsæque omnibus, quæ ipsius providentia fruuntur, antecellens*. Hæc Sanctus E quibus habemus. Primo Ecclesiasticorum quemlibet esse Regem: nam clare asserit tales vocari ordines. Secundo non modo ordines, sed etiam gradus. Tertio neque hos duntaxat, sed qui in singulis primas obtinent in Ecclesiastica hierarchia, siue in Ecclesia militante respectu inferiorum.

Secundo profertur Ecclesiasticos, quibus scilicet est actus potestatis à Pōtifice communicatus, esse distributores rerum quatuor, Primum termini omnis, quousque scilicet aliquis laicorum, vel

vel inferiorum progredi debeat in suis rebus. Secundum, ornatum quod omnis dignitas de Ecclesiasticorum manu sit assumenda à laicis. Tertium, iuris, quod potestas omnis in omnes res ab Ecclesia sit in laicos, & inferiores deriuanda sit. Quartum ordinis, quod omnis ordo inter ipsos seculares sit ab ipsis constituendus.

Tertio proficitur Ecclesiasticos, siue gradus omnes, & ordines Ecclesiasticæ hierarchiæ, non modo Reges, sed etiam Sanctos, Dominos, ac Deos. Quarto ait sic appellari à scriptis diuinis, quod ita esse appareat ex ijs, quæ adduximus, & adducuntur. Ne quis verò sciulus reuocet in dubium scripta Sancti Dionysii Arcopagite, cognoscat ille, scripta tanti Patris scholijs fuisse illustrata à S. Dionysio Alexandrino, qui fuit eadem, qua S. Cyprianus, atque, quod tradit Maximus monachus, & à S. Ioanne Chrysostomo vocatur idem. S. Dionysius *πρωτοκρητορ* Cæli voluerit, quod refert Anastasius Bibliothecarius epistola ad Carolum. Vult etiam Liberatus in breuiario citari eiusdem scripta à Cyrillo Alexandrino aduersus Dioscorum, & Theodorum, & libro de incarnatione verbi; eadem citantur ab auctore Homiliæ secundæ in diuersis inter opera Origenis. Hos sequuntur Ss. Anastasius Sinaita, Patriarcha Antiochenus, qui vixit tempore Gregorii Sancti, Gregorius ipse magnus homilia 34. in Ezechielem, Martinus Papa, Sophronius Patriarcha Hierosolymitanus, vt habetur in sexta synodo, Agatho Pontifex, Damasius, alique multi.

Neque verò mirum, si passim non erant libri Arcopagitici in manibus omnium. ipse enim Dionysius multis in locis edicit, ne scripta ipsius, cum gentiles adhuc maxime imperarent, ac profani omnia replerent, euulgarentur. Eusebius verò non apposuit in catalogo Ecclesiasticorum scriptorum, sicuti etiam multos alios, quod esset Arianus, & scripta Arcopagitica valde aduersentur hæresi Arianorum, S. verò Hieronymus, cum texuit catalogum, potius fuit interpret Eusebij, quam de suo quidquam adiecerit eius catalogo.

Confirmantur superiora ex eo, quod Halcut, & Rabbi Isaac Abarbanel tradunt in Exodi trigésimum caput, olim Reges sic vngi solitos, vt circumduceretur eorum crinibus digitus oleo trinctus, eoque describeretur corona. Sacerdotes summi vngebantur oleo producto in formam Crucis, cuius duæ lineæ extremæ, desinerent supra supercilia. Ambobus porro effundebantur supra caput olei guttæ, vtriusque consuetudinis nunc in-

figura clerici gestant. Nam & pileus illis in similitudinem Crucis est conformatus, & crines principio in vertice facto in modum coronæ, quam semper gestant, abraduntur, ut Reges esse intelligas, & Sacerdotes. Sed quando antiqua erant umbra nostrarum rerum, illaque erant tota propè in externis, Nostra, autem licet externa maxime habeant, primo tamen, & maxime interna: idcirco altiora simul, ac maiora, & efficaciora sunt nobis diuinitus elargita.

Superiora verò omnia respiciens Prudentius inducens Theodosium nobilissimæ gentis Hispanicæ ornamentum Maxentio, & Eugenio deuictis, ita canit.

*Catibus aut Magnis Laterani currit ad ades
Vnde sacrum referat Regali Chrismate signum.
Et dubitamus adhuc Romam tibi Christus dicatam
In leges transisse tuas omni que volentem
Cum populo, & summis cum ciuibus, ardua Magni
Iam super astra poli terrenum extendere Regnum.*

Hæc ille apertè volens ob vnctionem characteris à Pontifice summo habitante in Palatio Lateranensi, quod Constantinus donarat Ecclesiæ Romanæ, cum prius Imperatorum sedes esset, acceptum esse in Ecclesia Sacerdotium Regale à Pontifice summo dependens, ex quo infert ille. Primo Romam, simulque Imperium Romanum, (nam de illo est sermo) Christo esse dedicatum; quod autem Christo dicatur, non pertinet amplius ad seculares, nisi quantum Pontifex decernit. Secundo transisse in leges Christi, at Christi leges ordinant cuncta temporalia, naturaliaque, vel vsus horum. Tertio propterea subiicit Regnum terrenum, super astra poli extendi pennigeratum, quod aiebat Sanctus Irenæus, characterem Euangelij Sacerdotali, Prophetico, Regali, qui ab æterno characterem impressus Petro (cui datæ sunt clauæ omnium cælorum, quæ clauæ essentialiter sunt character) communicatur ab illo, successoribusque ipsius cuilibet Christiano, ita tamen, ut attollatur ex ordine in ordinem, donec à minori ad maiorem, maximumque fuerit deuentum, qui refert formam *Patris omnium, continetque omnem sub se potestatem vitæ actiue, & contemplatiue*. Quod vero est super astra Poli, clauditur, atque aperitur clauibus Petri, est in potestate ipsius, ac successorum. Quarto, nisi ita dicamus, cur meminit potius signi Regalis, quàm

bap-

baptismatis, fidei, vel Religionis? cur ex hoc signo Regali concludit Romam Christo dicatam?

Hinc etiam constat, quantus Ecclesiasticis, & Sacerdotibus Christianis honos debeat; quantus, scilicet nulli secularium principum reddendus est, quod aperte habemus ex oraculo Isaiz. cap. 49. quod supra attulimus. Idcirco Sanctus Ignatius epist. ad Smyrnenfes aiebat primo loco Episcopos honorandos deinde Reges. Eadem S. Basilius monasticarum constitutionum vigesima tertia, cuius verba recitamus libro quarto cap. decimo. Multo his ampliora S. Cyprianus epist. 55. ad Cornelium. Sed & præter illa, quæ supra attulimus ita S. Ioannes Chrysostomus lib. 3. de Sacerdotio. *Sacerdotes, ait, merito non modo plus vereri debemus, quam vel Principes, vel Reges, verum etiam maiori honore, quam parentes proprios honestare.* S. Ambrosius libro de dignitate Sacerdotis cap. 2. *Honor igitur patris, & sublimitas Episcopalis nullis poterit comparationibus adequari, si Regum fulgori compares, & Principum diademati, longe erit inferius, quam si plumbi metallum ad auri fulgorem compares.*

Notum est factum Constantini in Concilio Nicæno, quem Eusebius ita describit ingressum in Episcoporum confectum libri secundum de vita ipsius cap. 10. *Simul ac vero ad summum locum venit, primum in medio conuentu erectus constitit, ac cum parua quadam sella ex auro fabricata illi esset eo in loco posita non prius cõsedit, quam Episcopi ad id annuissent.* En Constantinus in parua sella in medio Episcoporum stans, nec prius confidens, quam illi annuissent.

De Leontio sic Suidas verbo, *Leontius, ait, Tripolis Lydia Episcopus natione Mysus ex ijs, qui istrum accolunt, & ab Homero ἀρχιμαχοι, quod cominus pugnent, dicuntur.* Hunc Leontium sibi adiungit vecors Philostorgius in libro suo, *ut approbato rem Ariana sua recordia.* Hic Leontius cum filium unum haberet non optima spei puerum, precibus, ut aiunt, impetrauit, ut adolescentulus moreretur, optimum ratus, eum ante susceptum, aliquod dedecus desungi, lubricis vita casibus ereptum. Hanc regulam Ecclesia vocabant. Animo fuit ingenue aduersus omnes, & ore libero, & quodam tempore Concilio indicto, cum Eusebia Constantij uxor superbia elata ab Episcopis adoraretur, solus eam adulationem aspernatus domi mansit. At illa irritata, & animo inflammata mittit ad eum expostulatum, sollicitationibus etiam

De iure naturali & diuino Eccl.

etiam hominem alliciens, se Ecclesiam illi maximam extructuram esse, & assatim pecuniâ præbitorum, si ipsam conueniret. cui ille hoc modo respondet. Istorum quidem, si quid Imperatrix exequi uolueris, non tam mihi se scito, quam animæ tuæ gratum facturam. Si uero me ad te venire uolueris debitam Episcopis reuerentiam, conseruato, ut ego quidem ingrediar, tu autem statim de sublimi isto solo descendens reuerenter mihi obuiam procedas, & caput meis manibus supponas benedictionem acceptura; ac deinde ego sedeam; tu uerecunde astes, cum iussero signo dato sessura, si ha inquam tibi conditiones placuerint, ad te veniam, sin alio modo, non tam multa dabis, tam magna non poteris, ut nos honore Episcopis conueniente neglecto, diuinum Sacerdotij institutum uiolamus. qua cum renunciata essent, exarsit iracundia mulier, non ferendum rata Leontij responsum, & uehementer commota, & multum conquesta, multumque muliebri bile, & leui ingenio minitata, rem marito exponit, eumque ad supplicium de illo sumendum instigat. Is uero ingenuum Leontij animum magis laudat; placatamque ira uxorem in gynæceum ablegat. Hæc de Leontio Suidas.

Nunc intelligant, qui excommunicationes Episcoporum contemnunt, vel Clericos minores despiciunt, quid egerit Maximus, ac sapientissimus totius Orientis Imperator Theodosius secundus Magni nepos. Nam sic de illo Nicephorus Ecclesiasticæ Historiæ lib. 14. cap. 3. *Vir quidem (Monachus) asperiores, durioresque virtutis uitam consecrans, præfracto eum adiit animo, ut ab eo nescio quid peteret. Atque ubi id sapius expertus non impetravit, uinculis Ecclesiasticis Imperatorem à communionem arcens subdidit, postquam autem Imperator in Regiam suam uenit, & epula appositæ sunt, conuiuiaque omnes adfuerunt, non illi prius cibum sumendum esse, quam uinculis sibi iniectis solutus esset, censuit. Quapropter ad Episcopum Constantinopolitanum, famulum quendam misit, petens, ut eum ipsum soluere se, qui ligasset, iuberet. Cum id Episcopus recusaret, & pro uinculo habendum non esse, quod à quocumque ligatum esset, significaret; solutumque iam adeo esse diceret. nonnullum calculo eius acquiescendum esse dixit. multo uero labore is, qui ipsum ligauerat, inquisitus eum absoluit. Hæc Theodosius Imperatorum maximus. quid ad hæc nostri dicent? Eant nunc aliqui nostrorum, dicantque iuris esse naturalis, ut populi gubernentur à Principibus licet excommuni*

municatis. An non iuris erat naturalis, vt Imperator Theodosius cibo sumpto vitam tueretur? inspiciamus adhuc, quid egerit S. Martinus. Sic autem Senerus de illo in vita cap. 23. Cum ad Imperatorem Maximum ferocis ingenij virum, & bellorum ciuiliū victoria elatum plures à diuersis partibus Episcopi conuenissent, & sada circa principem omnium adulatio notaretur; seque degeneri inconstantia clientela Sacerdotalis dignitas subdidisset in solo Martino Apostolica auctoritas permanebat. Nam etsi pro aliquibus supplicandū Regi fuit imperauit potius, quam rogauit; & à conuiuio eius frequenter rogatus abstinuit, dicens se mensa eius participem esse non posse, qui duos Imperatores vnum Regno, alterum vita exuisset, postremo cum Maximus se non sponte sumpsisse Imperium affirmaret, sed impositam sibi à militibus diuino nutu regni necessitatem armis defendisse; & non alienam ab eo Dei voluntatem videri, penes quem tam incredibili euentu victoria fuisse; nullumque ex aduersarijs nisi in acie occubuisse, tandem victus, vel ratione, vel precibus ad conuiuium venit, mirum in modum gaudente Rege, quod id impetrasset. conuiuio autem aderant, velut ad diem festum euocati, summi, atque illustres viri, Præfectus idemque consul Euodius vir, quo nihil onquam iustius fuit, Comites duo summa potestate præditi, Frater Regis, & Patruus, medius inter hos Martini presbyter accubuerat, ipse autem sellula iuxta Regem posita confederat. ad medium fere conuiuium (vt moris est) pateram Regi minister obtulit, ille Sancto Episcopo dari admodum iubet expectans, atque ambiens, vt ab illius dextera poculum sumeret. Sed Martinus, ubi ebibit, pateram presbytero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem, qui post se biberet; nec integrum sibi fore, si aut Regem ipsum, aut eos, qui à rege erant proximi, presbytero prætulisset. quod factum Imperator, omnesque, qui tunc aderant, ita admirati sunt, vt hoc ipsum eis, in quo contempti fuerant, placeret. Hæc Sulpitius. Libro operis huius vltimo ostendimus, quam reueriti fuerunt olim Reges Hispanici Episcopus, ita vt illi ingressi in Concilia prosternebant se humi, & confirmari ab ipsis leges rogarent. Tomo primo de Signis Ecclesiæ Dei, signo de summa Regum reuerentia, ostendimus quantopere antiqui Imperatores, ac Reges coluerint semper Pontificem Romanum; non est opus, illa huc transferre: cò reiciimus lectorem.

Vulgatissimum est illud S. Francisci dictum, se astantibus Ange-

De iure naturali & diuino Eccl.

gelo, ac Sacerdote, prius huic deosculaturum manus omnemque reuerentiam præbiturum, deinde Angelo; quæ consona sunt ijs, quæ è SS. Ignatio, Ioanne Chrysostomo, Cyrillo, & alijs supra attulimus, quin ijs, quæ scribit S. Ioannes Euangelista Apocalypsis cap. ultimo. Nam cum vellet Apostolus Angelum adorare, seu venerari ad terram accidens, vetitus est ab illo dicente. *Vide ne feceris. conseruus enim tuus sum, & fratrum tuorum prophetarum.* Quod si Angeli haud patiuntur se honorari ab Apostolis, quomodo Principes sæculares patientur se coli ab Episcopis, qui Apostolis succedere, vt habemus, ex Epistolis SS. Ignatii ad Smyrnenfes, Trallianos, Philadelphienfes, S. Dionysio libris de Ecclesiastica Hierarchia, & Epistola ad Demophylum, Cypriano epist. 69. ad Puppianum, & alijs? Placet hic ascribere, quæ refert Abbas Stadenfis Anno millesimo ducentesimo quadragesimo sexto scripta fuisse ad Innocentium Quartum, à potentissimo Mahometanorum Sultano, vt vocat, qui Imperatoris Friderici Secundi vires fregerat, cumque ad sædas condiciones pacis adduxerat, sic igitur ille ad Pontificem, *Præsentia Papa nobilis, magni, spiritualis, affectuosi, Sancti, Tertijdecimi Apostolorum vniuersalis loquela Christianorum, manutinentis adoratores Crucis, iudicis populi Christiani, ductoris filiorum baptismatis.* Et mox. *Nuncius venit ad nos, quem misit sanctus Papa, & ipsum prauenimus cum honore, & dilectione, cum deuotione, & reuerentia, ipsumque vocauimus ad conspectum nostrum sibi inclinantes.* Hæc hostis Christi, & Christianorum, cuius quam latè pateret Imperium colligimus ex inscriptione, in qua sic habetur. *A Rege regionis Aegypti, & Syria, & Mesopotamia, & Media, & Idumæa?* Hic itaque occurrit Nuncio Pontificio, prior illum voluit honorare, ac sese illi, vt ait, cum deuotione reuerentiaque inclinare. ac Reges nostri non hoc agent? Quomodo poterunt igitur stare in horribili die Iudicij ante Christi tribunal, astante & hoc ipsius Christi hoste, ipsius Christi inquam dicentis, *Qui vos audit, audit me, & qui vos spernit spernit me?* En dicit iste, aut dexteram Regni Cælestis sibi deberi à Christo, aut multis nostrorum dandam sinistram, locaque infera longè infra ipsum posita, quando minus coluerint nuncios Pontificis summi, quam coluerit ipse. Verum cum sit diuini iuris hic honor, quomodo laicis permitti potest, ne clericis eum præstent. An ad duritiam cordis aliquorum? An vt agnoscant laici humilitatem Clericorum, qui debitos sibi,

sibi honores remittant, quando ipsi eos laicis elargiantur, quamvis nullum ius his acquiri possit? Dicent laici aliqui, honorandos Clericos, cum spiritualia distribuunt, sed hæc nullius est momenti responsio.

Primo namque semper in est humanæ naturæ appetus ille inevitabilis, quo nullo momento nulla in re potest velle à Deo disjungi, aut non ordinari in illum, cumque appetus hic ipsi dominetur, dominatur & ipsi in suis membris nobilioribus, & ordinibus Ecclesia Sancta, sine qua non potest ad Deum perucire, & ordinari in illum.

Secundo dicemus adeò distribui ab ordine Clericali spiritualia quibuscumque horis, ut nisi preces, oblationesque ipsorum iuges essent, Dæmonum potestas quid non ageret in humanum genus?

Tertio respondemus, non posse laicos aliquid intimè, ac scienter cogitare, vel extrinsecum tantillum agere, quod non subiiciatur Ecclesiasticæ potestati, quæ statuit delectationem morosam criminis alicuius mortalis, esse mortale crimen: non reiectam vero, simulatque aliquis aduerterit, ac potuerit, per quamdam negligentiam leuem esse veniale. ac licet hæc sint conformia lumini naturali, tamen neque hoc sufficit, vel ad singula peccata cognoscenda, vel ad repellenda, nisi subiiciat se quilibet supernaturali potestati, ab illa spiritus diuini derivationem recipiens, ut supra dicebamus, & habemus ab Apostolo Ephes. cap. 4. & 1. Corinth. 12. sic igitur Ecclesiastica potestas hominem totum semper intrinsecus, atque extrinsecus complectitur. Temporalis vero nihil intrinsecus, sed extrinsecus aliquid, ac raro. cum dandus sit itaque honor pro modo dignitatis, ac potestatis, quantus Ecclesiastico dari poterit à sæculari, qui non sit debito longè minor?

Quin sic argumentamur. Tanto maiora à veri Dei cultoribus debentur ministris veri Dei, quam dederint falforum deorum cultores ministris falforum deorum, quanto præstat verus Deus diis falsis. ob illam regulam topicam, quod efficit propositum in proposito, idem efficit oppositum in opposito, sed uti vidimus, ac fusius enarratur libro Sexto, maximus honor sacerdotibus falforum deorum exhibitus est ab illis falforum deorum cultoribus: ergo multo maximus, ac multo maxima Dei veri Sacerdotibus exhibenda erunt à nostris veri Dei cultoribus: hoc argumento est usus S. Gregorius in epist. ad Mauritium, quæ suo loco adducitur.

Supra vero ostendimus è Sancto Paulo tantum splendoris esse
in

De iure naturali & diuino Eccl.

in participato charactere Ecclesiasticis impresso , vt alij digni haud sint intendere oculos in Episcoporum , Sacerdotumque faciem iuxta illud prophetæ , *Vultu in terram demisso adorabunt te , & puluerem pedum tuorum lingent .* quod cap. 49. Isaïæ habetur , lumini porro naturali notissima hæc esse latè constat , ex ijs , quæ libro sexto fufius explicamus , ac facillimè , è superioribus deduci possunt . & maximè , cum ponendum sit subiectum , (de quo disputamus , an infit illi aliquid) quo posito , & cognito , protinus apparet esse diuinissimum , supra omnem naturam emnens , imperans illi omni in re , & omni momento , vt supra est latè deductum . Nam cum finis sit actionum nostrarum principiū . finis vero sit humanarum mentium Deus . hic est primum principium , quod practicum vocant , siue actionum nostrarum , quod singulas moderatur . Quocirca naturale lumen natura impellente protinus concludit ijs hominibus omni momento , & omni in re obediendum , qui infallibili scientia possunt omni in re , atque omni momento ad Deum perducere , neque infallibili scientia solum , sed etiam virium subministratione . quod supernaturalibus , siue Ecclesiasticis ordinibus diuino munere est concessum .

Afferuntur testimonia Consilij Neapolitani , Vasquij Hispani , Rebuffi Galli , & Sacra Rota Romana deffinientia , Clericos non posse Laicis subijci ab ipso Pontifice summo , quod iuris diuini sit ipsorum libertas. Cap. XVII.

His patet non modo Clericos esse liberos , atque exemptos iure diuino ab omni potestate seculari in omnibus , sed omnem potestatem secularem in omnibus pendere , atque esse à potestate Clericorum : idque iure ipso diuinissimo , hinc fit ipsum summum Pontificem non posse efficere , vt potestati seculari subiiciantur , nisi in casibus nonnullis iurisdictionis exercendæ secularis Princeps , aut Iudex substituatur executor ob necessitatem . Atque hæc est omnium Doctorem sententia communis . Audiamus quid Thomas de Grammaticis , dicat
deci-

decisione sacri Concilij Neapolitani sexagesima prima, qui multa in hanc rem deducta, ex eo, quod conclusimus, dicit, sic igitur ille num. 10.

Quinimmo, & plus, etiam Papa minime id facere posset, vt Clerici conueniantur coram Iudice seculari: & etiam si hoc faceret, non ex hoc posset Iudex secularis de Clericis ipsis cognoscere: vt dicunt Card. & Abb. in cap. perpendimus. in repet. extra de senten. excommu. refert, & sequitur Rom. in singul. suo. in verbo Papa. in versicul. quero nunquid. ex quo clerici sunt exempti à legibus temporalibus: & sic à Iudicibus, cap. cum ecclesia, extra de constit. secundum Bald. in cap. Clericus de pace tenen. & ideo, ne dum Iudex, immo nec Princeps, nec Imperator vllam habet iurisdictionem in personas ecclesiasticas, quia lege diuina cautum est: Noli tangere Christos meos, idest, Clericos, sicque est exemptus penitus, ne dum à potestate Iudicis secularis; verum etiam à potestate Imperatoris, immo si consentiret Clericus in Iudicem, secularem, & passus fuerit ab eo cognosci, non posset hoc facere: & sic suo Privilegio Clericali renuntiaret. per tex. in d. cap. si diligenti in ea significasti. & de foro competenti, & in cap. contingit. extra de senten. excommu. Et in tantum est hoc verum, quod Clericus litigando coram Iudice laico, nec tacite, nec expresse posset in ipsum consentire: vt legitur, & not. in d. cap. si diligenti. & firmat Specul. in tit. de cit. s. versic. sed pone. & ibi subdit, quod si Clericus citatus per Iudicem secularem coram eo non comparuerit, & fuerit contumax, seu bannitus, bannum non tenet, & idem sequitur Bal. in d. c. l. generaliter. C. de episcop. & cleric. & propterea voluit pulchre dominus Aegid. de Mandasbertis antiquus Doctor in sua disputatione incipiens. Quæstio talis est, quæ reperitur inter disputationes Pauli de Leaza. respondendo ad Bartho. in l. non videtur, de iudi. quod clericis coram Iudice seculari non est licita comparitio, nec possibilibus prorogatio, & per d. c. cap. si diligenti. & idem in Regno videtur expresse tenuisse Andr. de Isern. in constitutione de personis, sub rubrica, vbi cleric. in maleficijs conuen. debe. vbi dicit fuisse conuentum inter Romanam Ecclesiam, & Regem Regni, in inuestitura, quod Rex nullam aliquo casu habeat iurisdictionem in clericos, nisi ratione fendi, & tenet etiã Abb. in cap. cum non ab homine, extra de iudic. circa princ. & ita de conuentione præfata in particulari docet cap. Regni. itē

statuimus, quod clerici sub rubrica de non trahen. cleric. ad iudi. secular. nisi pro bonis feudalibus, & dictum cap. fuit Caroli Principis Salerni primogeniti Regis: & subdit id fuisse ex conventionem habita inter Sanctam Romanam Ecclesiam, & dominum patrem nostrum. Imo & plus, si clericus Ioan. ipse non declinasset forum, & in S. Concilium consensisset, expresse deberet puniri per iudicem ecclesiasticum poena extraordinaria, quasi fuisset transgressor canonis. secundum Bald. in l. 1. in fin. C. de indi. iud. tollen. qui subdit hoc procedere, etiam si statutum prohiberet declinare, forum sub poena, ex quo tale statutum non valeret. Idem refert, & sequitur Bertran. in suo tractat. de episco. in 3. parte quarti libri, in vers. xlix. quæro in fin. dicti versic. in verbo, iuxta præmissa sciendum est. Et licet fuerit per S. Consilium ad relationem Regij Consiliarij, & Commissarij causæ certo modo processum ad sententiam contra ipsum clericum, & successiue ad eius executionem, instante semper clerico in remissione ad iudicem ecclesiasticum, allegando sententiam, processum, & omnia acta nulla: attamen dato, quod à sententia non fuisset reclamatum, nec de nullitate dictum, si demum post sententiam compareret clericus cum instrumento clericatus, dicendo de eius nullitate, est omnino audiendus, & sententiam, & executionem annullabit, ac processum. Ita punctualiter voluit Bald. in præallegata l. generaliter. C. de episco. & cleri. & idem Bald. in l. 1. C. si à non compet. iudi. & hoc ob defectum iurisdictionis, quæ semper opponi potest, & reddit indicium retro nullum, vt dicit Bald. ibi. & maxime quando deficit ipso iure iurisdictionis, semper opponi potest, etiam si statutum, vel cõstitutio dictaret generaliter, quod non possit opponi de nullitate sententiæ: vt not. in cap. 1. de sequestratio. posses. & fructu. & ibi per Glos. singul. & idem consuluit Bart. in suo consil. 13. clericus sub nomine, & idem post ipsum Deci. nullam mentionem faciens de Bart. in suo consil. eclxj. scripsi alias breuiter. 11. volu. & plene Felyn in cap. cum ordinem, extra de rescript. Ex quibus dixi executionem sententiæ diu iam executæ retractandam, quo vsque aliter per S. Concilium prouisum fuisset. Et hoc fuit dictum, vt deferretur honori commissarij causæ; qui proculdubio inaduertenter ad id processit, & nihil detrahitur parti, quin ius suum non integre consequatur; maxime cum ita votauerit totum S. Concilium, nemine discrepante, & ita executum fuit.

Post

Post hunc ab ultima Europa incipientes, audiamus Hispanos. Sic igitur Vasquius de successionum creatione lib. 2. §. 32. limitatione 18. postquam concludit iure diuino clericos esse exemptos.

Stat ergo clericos gaudere priuilegio fori, vt non subsint laicis legibus, aut principibus. est tamen verum, quod Papa potest committere iudicibus, aut principibus laicis causas clericorum, quia tunc illi iudicabant, non tam ex propria, & laica iurisdictione, quam ex iurisdictione Ecclesie sibi demandata. Ita ex communi opinione resoluunt Ias. in dict. rubr. de officio eius, idem Ias. in dict. l. est receptum, colum. 2. & Felyn. in dict. cap. 1. num. 3. de maiori tate, & obediencia. per text. in cap. officium. 32. distinctio. Nam & vni laico potest Papa dare potestatem conferendi beneficia. gloss. 1. in fin. in cap. imperium. 10. distinctio. & in cap. in summa. 13. questione 7. Ioan. Andr. ad specul. delegato. §. nunc tractemus, versi. sed numquid legatus. Innoc. Ioan. An. Ant. Abba. Anna. Anchar. & Dominicus in cap. 1. de preben. in 6. Felyn. in cap. dilecti. de testib. idem in cap. causam, de prescript. idem in cap. 2. num. 3. de maiori tate, & obediencia. quia firmat, quod prescriptione, vel consuetudine id ius non posset acquirere princeps laicus, quod tenet Card. consil. 68. Ioan. Andr. & Dominicus in dict. cap. 1. de preben. in 6. quod intellige, vt per Ias. num. 8. in rub. de officio eius, & per eundem in dict. l. est receptum, num. 3. & 4. Ex quibus apparet communem esse opin. quod Papa non potest conferre iurisdictionem ordinariam principibus laicis in clericos, licet delegatam possit, ne laici possunt tempore, vel consuetudine talem iurisdictionem acquirere. Quz nota ad leges regias in quibus refertur vsus Regum Hispanorum circa iurisdictionem in res & beneficia, & personas ecclesiasticas.

Amplia, & etiam clericus minoris ordinis, seu primæ tonsuræ non subsit principibus secularibus. Ista est vera, & communis opinio, vt per Ant. & alios in dict. cap. cum non ab homine. Abb. Felyn. & Dec. colum. 1. & Alciat. num. 8. Alex. consil. 8. videtur super primo. lib. 1. idem Alex. 149. in causa inquisitionis lib. 6. idem Alexan. consil. 6. lib. 4. Dec. consil. 150. dubitatur num. 4. per text. in cap. de foro competen. & in cap. cum non ab homine supra alle. quod vltimum procedit etiam si is clericus esset vxoratus, vel bis matrimonium contraxisset secundum Alex. vtrouique, per cap. vnicum. de clericis coniugatis lib. 6.

Amplia secundo. etiam si clericus non incedat cum habitu clericali, Imol. in cap. Ioannes de cler. coniugatis, per text. ibi Alex. in tribus consilijs supra alleg. Alciat. vbi supra num. 8. quod limita, nisi admonitus esset a iudice competente, & adhuc nolisset incedere cum habitu clericali; nam tunc priuilegio fori non gauderet is clericus minoris ordinis. Habitum autem clericalem quemlibet accipere debemus, dummodo honestus sit, quia nullo iure cautum est qualis esse debeat habitus clericalis, glos. not. in Clem. 1. de electione. que singularis est secundum Alex. in dict. consil. 149. colum. fin. glos. & Doctor. in cap. penult. de vita, & honestate cleri. Laudensis, & Cardin. in Clement. 2. eodem tit., Innocent. in dict. cap. penult. glos. 30. distinct. cap. si quis virorum Alexand. dict. consil. 8. colum. fina. lib. 1.

Amplia tercio, vt gaudeat priuilegio fori, etiam clericus minoris ordinis, licet immisceat se negotijs secularibus, & etiam enormibus secundum Alciatum, vbi supra Alex. in dict. consil. 149. idem in dict. consil. 8. Hostiens. & Anchar. in cap. 1. de apostatis, Abb. in cap. perpendimus, de sententia excommunicationis, & est communis sententia per d. cap. Ioannes, quæ communiter limitatur, nisi à iudice competente ab enormibus, & vetitis, profanisque negotijs, vt abstineret admonitus, parere voluisset; tunc enim etiam priuilegio fori non gauderet secundum Alex. & Alciat. in locis supra citatis. idem Alex. consil. 61. lib. 4. Cardin. & Abbas in d. cap. perpendimus. Hostien. & Anchar. in cap. 1. de apostatis.

Amplia quarto, vt procedat etiam, si cum clericus ille minoris ordinis captus esset à iudice laico, nihilque allegaret, & condemnatus esset; nam adhuc processus non valeret, quasi per hanc dissimulationem fori priuilegio renuntiare non posset, argumen. text. in cap. si diligenti, de foro competent. ita tenet, & firmat communiter teneri Alexand. in d. consil. 149. lib. 6. colum. fina. num. 13. Archidiaconus 15. quæst. 4. in cap. placita, Speculat. de cit. §. 1. vers. sed pone Ioan. Andr. de reg. scienti. in Mercuria. Cin. in l. generaliter, Bald. & Ang. in l. 2. C. si quis in ius citra non ierit, Ang. & Imol. in l. quidam consulebant. ff. de re iudi. tradunt omnes Doctor. in d. c. si diligenti, Anchar. in c. ea quæ. 24. quæst. de reg. iur. in 6.

Amplia quinto, etiam si is clericus minoris ordinis expressim renuntiasset priuilegio fori, vt tradunt omnes per text. ibi. d. cap.

d. cap. si diligenti, per nouiss. in l. penul. C. de pact. etiam si interfuisset iuramentum, vt tradit Bart. in l. si quis pro co. ff. de fideiusso. Alexand. in dict. conf. 8. & in dict. conf. 149. nisi fuisset publicus histrio, seu bufo, aut parasitus, & in exercitio illius artis ignominiosus, & turpis per annum perseuerasset, ita Alexand. in dict. conf. 194. per cap. vniuersitatis, de sententia excommunicationis. iuncto cap. 1. de clericis coniugatis lib. 6. in simili, per Felyn. in cap. 3. colum. 1. de maior. & obed.

Amplia sexto, vt procedat etiam si testator dispensaret, vt clericus cum heredem instituebat, possit conueniri a iudice laico, ita Bald. in l. 1. C. vt in possessionem legatorum. Decius consil. 150. num. 4. quod satis dubium est, argument. tex. in l. 1. §. ex his. ff. de verbor. obligat. vbi qualitas obligationis ex persona successoris, non potest immutari, aut deterior fieri; præsertim cum is clericus sponte adierit hereditatem. In nec emere. C. de iur. deliberand. Nisi dicas, quod vt actor tenetur sequi forum rei. l. 1. C. de iurisdict. omn. iud. non multum interest vtrum adeat iudicem ecclesiasticum, an vero iudicem secularem. Adde Dec. in c. quia gu. nu. 10. de iud. & infra latius disseram.

Amplia septimo, vt procedat, & si is clericus, & expressim renuntiasset priuilegio fori, & propterea esset consuetudo, quod posset conueniri coram iudice laico. Ista est communis opinio, quam resoluunt Hostiens. in cap. 1. de apostatis. Alexand. d. conf. 149. lib. 6. num. 10. idem conf. 8. lib. 1. sentit Dec. d. conf. 150. num. 4. Felyn. in d. cap. 3. & l. 1. ad finem. de maiori-tate, & obedientia.

Amplia octauo, vt procedat etiam si index ecclesiasticus esset negligens in huius clerici punitione, ita Alex. col. 2. conf. 8. lib. 1. per cap. quanto, de iud. & ibi late per eum.

Amplia nono, vt huius controuersie, an ille clericus esset necne, iudex competens, sit iudex Ecclesie, non iudex laicus. Ista videtur communis opinio, vt per Alexand. dict. conf. 149. lib. 6. Cynus, & Bald. in l. si qua per calumniam, C. de epis. & cleri. Dominicus de Sancto Geminiano in d. cap. vni. de clericis coniugatis. in 6. Rota decisione 197. incipien. Item si clericus coniugatus, Ant. Abb. & Imol. in cap. tuam, de ordin. cognit. Lopus alleg. 56. Alex. conf. 8. lib. 1. num. 4. Denique licet is clericus minoris ordinis admonitus a iudice noluerit incedere cum habitu clericali, id sibi non nocet si postea sine fraude, & sponte illum habitum reassumpsit. Ita est communis opinio
secun-

secundum Alex. conf. 149. nu. 6. Ioan. Monach. Ioan. And. Ioan. de Lig. Dom. & Archid. in d. cap. vni. de cleri. coniugatis, num. 6. Paul. de Liuzia Clem. 1. de vita & honestate cler. per text. ibi verb. quandiu iuncto intellectu 1. glo. ibi. verb. omnimodo, qui intellectu communiter appr. secundum Alex. d. conf. 149. idem conf. 8. lib. colum. fin. Hæc Hispanus Doctor.

Audiamus modo Gallum, sic autem Rebuffus in rub. de protectione concordatorum.

Et quod Papa possit subijcere clericos vnus terræ, ciuitatis, vel diocesis iurisdictionis laicorum, in vno casu est text. in cap. vbi periculum, in 5. præterea, de electione in 6. Cardinal. in repet. cap. perpendimus. coll. 7. vers. oppono ad eandem lecturam, de sententia excommunicationis. Felyn. sequitur in cap. 2. colum. 1. & cap. fin. in fin. de maiortate & obedientia. Potest etiam delegare causas aliquorum clericorum laicis, cap. præter. 32. distin. vbi commisit causam clericorum simoniacorum duobus ducibus, dando eisdem potestatem deponendi eos. cap. mennam. 2. quæst. 5. vbi in subscriptione apparet commississe clericorum causam Reginæ Franciæ, facit cap. solitæ, de maiortate, & obedientia. cap. verum. de foro comperen. Felyn. & alij in cap. ecclesia, de constitut. Sed totum Clerum, non posset subijcere iudici laico, cum privilegium fori clericorū sit de iure diuino introductum, glo. in cap. si Imperator. 96. distincti. & Num. cap. 3. Ego tuli leuitas à filiis Israël, eruntque leuitæ mei. meum est enim primogenitum. & cap. 18, & Iosue cap. 17 in fin. Tribui Leui non dedi possessionem; quoniam Deus Israël ipse possessio eius. Et alibi. Nolite tangere Christos meos. glof. in verbo degenerari, in authen. de non alter. reb. eccle. colum. 2. & Beatus Gregorius in cap. sacerdotibus. 11. quæst. 1. dicit Imperatorem Constantinum retulisse, cum Episcoporum accusatio eidem proposita fuisset: *Ite, & inter vos causas vestras disponite, quia dignum non est, ut nos iudicemus deos, id est, clericos.* Immo dicit Baptista Fulg. lib. 1. de religionis cultu, Constantinum in Concilio Chalcedonensi, cum vltimus inter sacerdotes federet, accusationes clericorum ad se ex scripto delatas combussisse dicentem sacerdotes, seu numina ad hominum regendam constituta esse, & propterea in tantum se Deorum iudicium reservare velle, quod non faciunt quidam secularis iudices, in suarū animarum perniciem, & hi clerici aliquando in sacra scriptura dij vocantur Exodi cap. 22. *Dij non*
detra-

de trahet. cap. cum ex iniunctio de haret. Et aliquando Angelus Malachie 6. cap. Quia Angelus Domini exercituum est. Item alibi is Constantinus in sancta Synodo Nicæna præsidens cum querelam quorundam clericorum ad se conferendam conspiceret, ait. Vos à nemine iudicari potestis, quia ad Dei solius iudicium referuamini. cap. satis. 96. distin. & caput continua. 11. quæst. 1. facit tex. in cap. 1. de immun. eccle. lib. 6. & cap. penult. de censibus, eodem lib. & l. proxime ibi vos habetis iudices vestros. ff. de his, qui in testamen. delen. Roman. singula. 414. sed an potest, &c. Item licet Pharaos uapte natura malus, omnem subiecisset Aegypti terram, & cunctos populos, tamen sacerdotibus, & terram illorum reliquit liberam, ut patet Gen. 47. cap.

Immo etiam Clericum iudicari à laico, videtur contra rationem naturalem, quæ est quod inferior non iudicat superiorem, cap. cum inferior, & c. solitz. ubi Felyn. de maioritate, & obediencia, & naturaliter inferior, exhibet honorē superiori in l. 1. §. sicut, & ibi glos. ff. de aqua pluuiæ arcen. glo. in summa 93. dist. 1. §. ff. de alien. Iud. mutan. causa fact. & Clerici sunt maiores laicis, etiam Principibus, cap. 1. in fin. 17. dist. & cap. quis dubitet. 96. dist. & cap. duo sunt. 12. q. 1. nec valet consuetudo & inferior habet iurisdictionem in superiori tex. in cap. inferior. & ibi Propositio. 21. dist. & inimicis se committere est contra rationem naturalem, sed laici sunt communiter Clericorum inimici, & infesti, cap. laicos. 2. q. 7. Clericos de immun. Eccle. in 6. Ergo Papa non potest committere totum Clerum laicis, quia peruerteretur vniuersalis status Ecclesiæ, quod non potest Papa facere glosa, & Doctores in cap. proposuit de concess. præb. Bened. in cap. Raynutius, in verbo & uxorem. num. 427. & seq. & in verbo si absque in 2. num. 47. de substit. de fideicommiss. de testamen.

Immo Anno 1431. Die 3. Aprilis, ante Pascha fuit arresto huius Senatus remissum cadauer, Goffridij Clouet Presbyteri, qui se suspenderat Parisijs in vico S. Germani Altrisi diorem. Ex quo patet, quod Iudex Ecclesiasticus cognoscit contra Clericos viuos, & mortuos, quia character est impressus animæ, & ossibus. Ideo non euellitur, ut scribunt Doct. in cap. degradatio de poenis. in 6. Aufferi in stylo parlamenti arresto 109. Item nota. Nec obstat falsa, & damnata opinio Petri de Ferra.

Confirmantur hæc omnia sacre Romanæ Rotæ, ad quam

secun-

cuncta ex orbe toto deferuntur, decisione, quæ est decima in antiquis, alijs 839.

Vtrum valeat consuetudo Anglicana. quod possit cognoscere, & habere iurisdictionem in Clericos solutos, in actionibus ciuilibus, etiã personalibus mere, vel criminalibus. vbi agitur ciuilitur. & videtur quod non per ea, quæ notat Innocen. de foro compet. cap. postulasti ultra medium. per Archidiaconum. in cap. Romana. in secund. glo. eod. tit. lib. 6. præsertim, quia est contra libertatem ecclesiasticam, & sanctorum Patrum instituta: ergo. &c. Argumentum, extra de his quæ sunt à maiori parte capiruli, cap. 1. cuncto. cap. 1. extra de foro competenti. Item quia talis consuetudo est contra præceptum prohibituum, & negatiuum vt d. cap. 1. cui renunciare expresse non potest. vt ibi not. & probatur eod. tit. cap. si diligenti. & argumento notatorum. C. ne fidei iussores dotium denur. l. 3. in fin. ergo multo fortius, nec tacite; præcepta enim negatiua obligant semper & semper, sed nõ ad semper secundum Theologos. Item quia talis consuetudo est contra generale statutum Ecclesiæ præsertim introductum in honorem totius ordinis clericalis, ne dum Clerici Anglicani. Immo & vniuersalis: ergo clericus Anglicanus, tacite consentiendo, aut assentiendo, tali abusu, non poterit prætextu talis consuetudinis ei derogare argumento. 17. q. 2. sunt quidam. & argumento. nota. per Innocentium de consuetud. super Rubrica, circa medium. Item, quia talis consuetudo est contra legem diuinam, per quam exempti sunt Clerici à iurisdictione Principum secularium iuxta ea, quæ notat Innocentius de maiestate, & obedientia. ca. si quis. Item quia est contra institutionem ecclesiæ: ergo, &c. Argumentum extra de temporibus ordinandorum. cap. 2. Item pro hoc bene faciunt notat. per Archidiaconum de clericis coniugatis è primo libro Sexto. super verbo condemnari. at per Hostiensem & Ioannem And. in Nouella extra de obligatis ad ratios. cap. 1. Item contra præcepta non potest induci consuetudo præsertim per eum, qui non potest contrariam legem, vel præceptum statuere. vt notat Innocen. de consuetudine in Rubrica circa. Nec obstat si dicatur quod ecclesia Anglicana, nec tex. obseruauerit illud statutum, & sic non videtur ligari, Nec ex hoc transgressores illius argumento, 4. dist. in leges iuncta notata de treuga, & pace. cap. 1. in fine. in glo. Item quia Papa hoc sciuit & semper tolerauit, quia cum fuerit ius prohibi-

hibitium. Et ab exemptione diuina procedens, vt not. Innoc. de maioritate, & obed. cap. si quis; & per consequens contrarium esset peccatum, non possent dici ex hoc esse excusati, quantocumque etiam tempore in contrarium sint abusi, quia tanto sunt grauiora peccata, &c. vt extra de consuetudine cap. fin. cum concordantijs. Nec hoc casu videtur sufficere tolerantia Papæ argumento notatorum per Innocentium in Rubrica de consuetudine, & dato quod propter scandalum, quia alijs prohiberi poterat, tolerauit; non propter hoc approbasse censetur, nec consuetudinem voluisse introduci argumento notatorum per Innocentium, in Rubrica de consuetudine, & de præscriptione. cap. nihil. Nec obstat etiam si dicatur, quod Papa non potuit Clerum Anglicanum priuilegiare in præiudicium Regis Angliæ. cui, omnis antequam CHRISTVS venisset, iurisdictionis cōpetebat; quia istud priuilegium, & hæc libertas concessa est clericis à CHRISTO, in quem omne imperium fuit transmissum, & in temporalibus, & spiritualibus, iuxta notata in cap. nouit, de iudicijs. & per Innocentium de voto, & voti redemptione, cap. quod super his, & de foro competenti, cap. licet; & quia sunt spirituales, & in spiritualibus Papam solum, seu iudices ecclesiasticos posse intrromittere, priuilegium generale fuit datum à Deo, iuxta cap. quādo de iud. & notat per Innocentium de sentent. excommunicationis, cap. nouerit, circa principium.

Nec per consequens obstat, quod dicebatur per allegantem pro parte ista, quod Papa expresse protestatur in iure, quod non vult derogare iurisdictioni Regis Angliæ. extra, qui filij sint legitimi. cap. causam, cum similibus. quia vt in præmissis patet in clericos nullam iurisdictionem habet, nec habere potest.

Finis Libri Secundi.

DE IVRE NATVRALI
ET DIVINO ECCLESIASTI-
CAE LIBERTATIS
ET POTESTATIS.

LIBER TERTIVS.

*CHRISTVS venit, ut recapitularet cuncta in anti-
quum statum, quo idem simul erat omnium Pater,
Sacerdos, & Rex; veluti fuere Adamus, & Noe,
lateq. ostenditur ob actus, fidem, doctrinamq. suam
clericos Christianos, siue ecclesiasticos ab ortu mun-
di, ac multo magis post CHRISTVM natum, Pa-
tres esse, Sacerdotes, ac Reges. Cap. I.*

*AM vero, si recte meminimus, aduer-
musque omnia, quæ hucusque dicta
sunt, maxime autem libro primo, con-
stat à Deo nullos ab initio fuisse insti-
tutos Reges, nisi, qui simul parentes, ac
sacerdotes essent. Ita ut hæc tria con-
uenirent in vnâ personam, sacerdo-
tium, generatio, regnum. Non enim
prius Adamus Euam Deo fabricante
protulit, quam sacerdos foret: ac pro-*

*pterea, neque habuit, quibus vlla regia potestate imperaret.
Prius ita que, uti ostendimus, fuit sacerdos, quam genitor, aut
Rex.*

Rex: ac proinde etiam prius genitor; idemq; apparet in Noe, qui sacerdos, parens, ac denique Rex fuit.

Venit itaque CHRISTVS in terras ille ipse, per quem facta sunt omnia, restauraturus omnia, nouus Adamus, alter Noe, qui Sacerdos, Pater, & Rex fuit, Agnus dominator vniuersæ terræ: ac sacerdotes constituit, qui non modo Sacerdotes, sed etiam Parentes, ac Reges essent: Pontificemq; Romanū cōstituit, qui loco ipsius in terris Sacerdos Sacerdotum, Pater Patrum, Rexq; omnium Regum foret. atque vti fuit sub Adamo, ac Noe fieret vnum ouile, & vnus in omnibus pāstor. Videret hoc Sancti, ac Docti viri. Audi S. Bernardum: quem libentissime adduco testem, quod oppugnatores ecclesiasticæ potestatis nimis, ac supra modum nimis in tanta re hallucinati, ne dicam fascinati, quasi contrarium senserit, ausi sunt asseuerare. sic itaque Sanctus, qui nihil timebat Pontifices, hosq; & Imperatores ipsos duris aliquando verbis increpare solitus erat, alloquens Eugenium Papam prope finem secundi libri de consideratione: *Age, inquit, indagemus adhuc, qui sis, quam geras, videlicet pro tempore, personam in Ecclesia Dei. Quis est Sacerdos Magnus summus Pontifex. Tu princeps Episcoporum, tu heres Apostolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchisedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyses, iudicatu Samuel, potestate Petrus, vñctione Christus.* Hæc Sanctus: eodem modo etiam S. Hieronymus Ecclesiam comparans arcæ, Pontificem summum Noe vocabulo designat epistola ad Damasum Papam. Ego, ait, nullum primum, nisi CHRISTVM sequens Beatitudini tuæ, id est cathedra Petri communionem consorcior. super illam petram adificatam Ecclesiam scio. quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. si quis in arcæ Noe non fuerit, peribit regnante diluvio. Eadem tempora spectans Henricus Gandauensis Doctor Sorbonicus ita scriptum reliquit quodlibeto sexto, quæst. 13. *De iure diuino, & naturali sacerdotium supereminet imperio, & penes ipsum residet utraque iurisdicctio, & super spiritualia.* (Audi hæc sacroillicæ potestatis impugnator.) *Et super temporalia, & similiter eius immediata.* (Audi hoc rursus argutule) *Excutio, unde in tempore legis nature simul currebant regnum, & sacerdotium, & omnes primogeniti Regum sacerdotes erant, & Reges, & iurisdictionem in temporalibus exercebant. nec debebant distinguī illo tempore; quia nondum erant sacerdotes vocati*

De ad spi-

ad spiritualis vita exercitium, sicut tempore gratia; sicut etiam ambo currere debebant propter eandem rationem in lege Mosai-
ca, sicut & cucurrerunt vsq; ad Samuelem, sub quo populus petijt
sibi Regem, quem, quantum erat ex parte populi, dominus concessit
in onus propter peccata eorum. Vnde dixit Dominus Samueli,
non abiecerunt te, sed me, ne regnem super eos. disponente tamen
æterna prouidentia, qua mala nostra, & qua concedit; & ea, qua
concedit pro peccatis nostris, in bonum conuertit, hoc factum est in
præsagium eius, quod futurum erat Deo ordinante in noua lege,
& vt sacerdotes expediti à iudicijs temporalium assuescerent, im-
minente tempore aduentus CHRISTI vacare spiritualibus, qui
ueniens Rex, & sacerdos simul secundum ordinem Melchisedech,
qui simul erat Rex, & sacerdos Dei, sacerdotium, quod per acci-
dens secundum prædicta seruire factum erat in lege Mosai-
ca, in qua sacerdotes subiecti erant Regibus, ad libertatem sacerdotij le-
gis natura reduxit, in qua in eadem persona utraq; dignitas iux-
ta cursum legis natura debuit residere, qui Rex, & sacerdos de-
buit esse ordinarius suæ gentis, & hoc principaliter ratione, qua sa-
cerdos super spiritualia principaliter, quam ratione, quia Rex su-
per temporalia principaliter. (Audi Vicarium CHRISTI
principaliter esse sacerdotem super spiritualia, & principaliter
esse Regem super temporalia,) Vnde etsi fuissent Reges
alijs ab institutione, qui non essent sacerdotes, sub quibus essent sa-
cerdotes non ordinarij, sed instituti, illi subesse debuerant illi, qui
simul Rex esset, ac sacerdos ordinarius; & hoc non tam ratione,
qua Rex erat; sed ratione, qua sacerdos erat. Hæc Theologus
ille, qui paulo ante præmisit Reges, ac Principes in legibus se-
rendis esse, respectu Pontificis summi, tamquam artifices re-
spectu alicuius architecti, neq; ab illis vllas leges ferendas, nisi
quas Pontifex præscribat, aut ab eo præscriptis sint concordēs,
vt supra libri secundi, capite sexto retulimus.

Quocirca, cum CHRISTVS reipsa sit Sacerdos, Pater, ac
Rex, suosq; ad primæum statum, institutum diuinum, vo-
luntatemq; æterni patris, cum scilicet Adamus, & Noe fue-
runt sacerdotes, patres, ac Reges, reduxerit; duo sequentur
necessario ex ijs, quæ sunt hucusque commemorata.

Primum. reipsa Christiano populo fuisse exhibita, & exhiberi à Clericis, Sacerdotibus, Episcopis, & Pontificibus sum-
mis officia sacerdotum, patrum, & Regum.

Secundum, quoad fieri potest exhibita, & exhiberi hæc quan-
tum

tum ad animum, corpus, & externa.

Conuenienter enim dicemus fieri, exhiberiq; per ipsos Reges illud, vt conseruentur nobis externa bona; per Parentes, vt corpus habeamus; ac propterea corporis, & externa bona simul; per Sacerdotes, vt à superis hæc omnia nobis ipsorū ministerio donentur, sintq; hi Reges, & Parentes, & per eos humanum genus consistat. E quibus necessario fiet, vt sacerdotibus Christianis, cum sint etiam Reges, mirabilique, quod ostendemus, modo parētes, æqualia nullo modo reddi possint; & ab eorum meritis omnino superetur, quidquid ab vllō dari potest animi deuotione, & obediētia, corporis ministerio, cultu, omnium denique rerum externarum dilargitione. Notum quippe est illud Philosophi dictum, Ethici octauī capite decimo quarto, & noni primo. *Dīs, parentibus, & sapientiæ magistris æqualia reddere non possumus.* Nam cum iure omni simus obligati reddere æqualia ijs, à quibus aliqua accepimus, neque aliter dissolui hæc obligatio possit, quam redditione eorundē: cum nihil tam naturale sit, quam dissolui vnumquodque eo genere vinculi, quo colligatum fuit, i. nihil tam naturale, ff. de regulis iuris, naturamq; vniuersam cognoscamus paria paribus, æqualia æqualibus assignare; quid poterimus Deo restituere, à quo sunt omnia? quid parentibus, per quos vt simus, accepimus? quid sapientiæ, magistris cum sine aliqua sapientiæ parte nihil cōsistere possit? tales autem probabimus esse Christianos Sacerdotes.

Primo igitur. initium dandis hisce tribus animi, corporis, atq; externis bonis, & humano generi elargiendis faciunt ipsi clerici primæ tonsuræ. Nam tria Deo consecrant obligatione propria, quæ quidem consecratio confert humano generi tum natura sua, tum quia Deum propitium reddunt, atque ad eadem multipliciter pro sua benignitate mortalibus reddenda inuitant.

Primum, quod clerici quilibet Deo consecrant est illud ad externa pertitens, quod propter Deum se continent à duobus; ab administratione munerum secularium, & ab omni quæstiosa negotiatione. Quamobrem seculares maiores hinc fuerūt quæstus, & habent plures, quos adipiscantur, seculares magistratus. Cum vero hoc agant clerici propter Deum, quo scilicet liberius ipsi seruiant, Deus irremuneratum nullo modo id relinquit; sed ampliora multo tum clericis, tum secularibus

bus clericos honorantibus reponit.

Secundum, quod offerunt clerici, spectans ad corpus, tria continet. Primum neque alicui vitam, neque membrum possunt auferre. id duobus modis est utile tum secularibus, tum mortalibus cunctis. Primo namque ijs tum vitam, tum munia membrorum conseruat. Secundo iquitat omnes ad pacem, mutuumque amorem. Secundum vero, quod offerunt Deo, sit illud. Nam clericus non permittitur nisi vni, Virgini que adiungi; quod habetur titulo de clericis coniugatis. Hoc est singulare exemplum continentie, simulque ostendit quemlibet clericum nouæ legis esse quodammodo equalem Pontifici summo antiquæ legis, cui non licebat, nisi vnam, Virginemque habere, Deum vero id propitium reddit ob tanti muneris obligationem. Tertium denique Deo dicant, quod habitu decenti, honestoque vtuntur.

Tertium Clericorum munus diuinitati consecratum pertinet ad animum duo complectitur. Primum, quod diuinæ sapientie, diuinis que percipiendis, & administrandis operam dant. Secundum, quod corpori CHRISTI diuinitatis altissimæ inexhausto thesauro in terris comunicando; ministrant. Hinc omne in omnes creaturas, speciatimque in ipsos mortales est bonum.

Secundo post hæc diximus supra, esse inferiorum ad superiora essentialem subordinationem, externarum rerum ad corpus humanum, corporis ad animam, animæ ad Deum: similiter esse essentialem subordinationem bonorum externorum ad corporis bona, bonorum corporis ad animi bona, animi bonorum ad bona Dei. Ita vt licet superius possit esse sine inferiori, non tamen inferius villo modo valeat esse sine superiori. Nam nisi sit Deus, non poterit esse anima, corpus, aut vlla res. eodẽ modo nisi sit anima, non erit villo modo corpus humanum, vel aliquid ad ipsum spectans: quamuis enim sit aliquid, nisi ipsum corpus sit, quomodo ad ipsum corpus pertinebit? Sic igitur, si corpus humanum non sit, neque poterit aliquid esse illi bonum, quantumuis illud per se subsistat, vel saltem totum prorsus sit creatum propter illud. Rursus quantum ad bona, etiam si corpus subsistat, nisi tamen habeat, sua bona, sibi que in hærentia, & ab ipso profecta, nulla erunt illi bona externa. quid enim surdo musica? quid cæco colores? quid palato penitus corrupto, aut inquinato cibi? quid carceri odoratu
odo-

odores prorsunt? igitur pro ea parte desunt corpori bona externa, pro qua parte desunt ipsi corpori propria bona respondentia bono externo. hinc ex omni parte omnibus morbis oppresso nullum potest esse prorsus externum bonum. At veluti ad verum constat esse in bonis corporis, id etiam patet in animi bonis. Nam nisi hæc illi sint, nulla erunt etiam bona corporis, atque externa. fac esse aliquem stultum, furiosum; quid eum iuvant, quæcumque ad ipsum pertinere possunt? idemque de virtutibus loco suo supra ex ipso Philosopho est probatum, sine Prudentia, scilicet Iustitia, Fortitudine, ac Temperantia non posse, vel corporis, vel externa bona consistere. Nam fac intimis animi curis aliquem penitus excruciarî timore cupidineque, an bona externa, an corporis illum iuvant illi iucunda esse, ac bona queunt? Denique nisi Deus bona sua communitet animo, nempe intelligendi efficaciam, voluntatisque bonum cupientis appetitum, neque ullus habitus Prudentiæ, Iustitiæ, Fortitudinis, Temperantiæque poterit acquiri, neque acquisitus poterit retineri, neque retentus poterit operari; & in obiecto firmari: omnia namque mouentur ab inexistente in nobis numine aiebat, Philosophus Eudemiorum septimo cap. 8. Sic igitur ab ipso Deo sunt cuncta, eademque nobis bona sunt. Ac recte idem Philosophus Ethica exorsus est ab illa propositione: omnia appetunt bonum; conclusitque à Deo recte, per animum virtutibus excultum, contemplatû esse, & haberi omne bonum. Atqui cum dixerimus Clericos operam dare ex officio suo, ut diuina bona, à quibus essentialiter alia pendunt ipsi percipiant, ac tradant secularibus, apparet ab ipsis esse omnia in humanum genus bona. Quid igitur æquale ijs reddi potest? An non igitur est verum, quod à principio nobis propositum fuerat probandum, Sacerdotes esse Reges, per quos externa bona conferrentur? esse instar parentum, quod per illos corporis bona habeamus, ac retineamus? esse quodammodo nobis deos, cum per sua diuina, diuinorum scientiam, largitionemque diuinorum Deo coniugamur? Tertio constat igitur adhuc illud, quod sæpius repeti est necesse, nulla posse humanum cætum, vel consortium stare absque Sacerdotibus. Ut igitur sint coniuges, & parentes, id totum Sacerdotibus, eorumque officio est attribuendum. sic itaque, ut apparet, nisi fuissent hi, numquam nati essemus, perisset omne humanum genus, omnis vniversitas populorum, cætus omnis,

omnis, omne consortium. Deteriori loco essemus, quam fuerint illi Indi, qui non modo corpora exterorum comedeabant, sed etiam filios ex ancillis susceptos alebant, ut pinguiores deinde effectos fercula parentibus proprii corporis, membrorumque appararent. En igitur, ut alio modo sint parentes, ac Reges. Reges, quod vniuersitas vlla absque ipsis stare villo modo, haud queat; parentes, quod neque vlli absque iisdem possint consistere parentes. Recte igitur Iurisconsulti dixerunt, publicum, siue populi totius statum consistere in sacris, & Sacerdotibus, siue populum per istos stare, ut operis initio dicebamus. Nonne igitur illi sunt Reges, ac parentes?

Quarto, dicer aliquis forsitan communia sunt Christianis, hæc cum qualibet gente. Audiamus itaque propria. Cleri ipsius Christiani, & noscamus per ipsius religionem regi omnia, stare omnia quæcumque sunt in terris, ac nisi ipsorum diuina doctrina & regimen stetit, nihil in terris foret, & cum ruer illa, ruerent humana omnia. Quod si reguntur omnia propter ipsorum regimen, ac doctrinam gignuntur, stant, nonne ipsi merito sunt Reges, parentes, ac dominatores? Atqui diximus futurum fuisse ab initio mundi, ut omne humanum genus interiret, nisi omnem suam spem collocasset Adamus in CHRISTO Rege venturo, in illo Agno dominatore vniuersæ terræ, quia in omnibus, ait Apostolus, primatum tenens. Deductas ab illius Agni fide, ac doctrina disciplinas, cultumque illius religiosior Adami posteritas seruauit amplificauit; excepit Noe, progeniesque ipsius, cum prorsus obscurata, oblitterata, ac deleta esset ex hominum memoria. Prædicarunt tanti agni, ut diximus, regnum non modo Hebræi, sed etiam cunctæ gentes Orientis, atque Occidentis, ut supra à capite septimo vsque ad finem Libri secundi est dictum. Per cultum tanto agno exhibitum veluti omnium non celestium duntaxat, & spiritualium Regi stetit humanum genus, steterunt omnia bona externa, quæ moderantur temporalium Reges; steterunt corporalia, quæ parentibus debentur; steterunt animi bona, quæ Deo. Sic igitur Agnus hic omnia bona, nos ipsos nobis, ac parentes parentibus dedit. Nonne igitur est rex, ac parens? Nonne item Reges, ac parentes illi, qui nisi fuissent, huius Agni regnum non haberemus, neque vlla externa corporis, & animi bona? Hic igitur est Agnus ille ab origine Mundi occisus, qui totius potentie, scientie, benignitatisque diuine signacula aperit.

clauim,

clauim David, principatumque humeris gestat, vt ex Isaia, & Ioanne habemus. Hic est ille, propter quem veluti causam finalem cuncta subordinantur, quem Deus ex æterno tempore primum voluit; atque idcirco ex ipsius fine, gloriaque nihil non in terris, caloque subordinauit bona externa ad corporis bona; bona corporis ad animum, animi bona ad semetipsum per hanc, vti aperietur, mirabilissime reducens, atque inter se essentialiter connectens; ita vt cuncta corpora seruiant corpori ipsius CHRISTI glorificando, cunctæ mentes animæ eiusdem CHRISTI glorificandæ. *Et omnis lingua confiteatur, quia CHRISTVS in gloria est Dei patris.* vt habetur ad Philipenses cap. 2. ipse autem cuncta omnino subijciat patri, quod est 1. Cor. 15.

Sic igitur Christiani sacerdotes, & clerici dum CHRISTI doctrinam, cultumque siue diuina docent, sunt Reges, parentes, ac sacerdotes.

Quinto maxime à clericis, (quo nomine continentur etiam Pontifices summi, cuncti enim Pontifices clerici, non contra, CHRISTI doctrinam, cultumque amplificatum, & stabilitum fuisse, & in dies amplificari, ac stabiliri constat è multis.

Primo è perenni Martyrum serie, qui plerumque religiosi sunt, clericique, & vitam quotidie pro vna CHRISTI fide facta, rectaque tuenda ponunt.

Secundo, è perpetua gentium conuersione, quæ fit per eosdem.

Tertio, è perpetua sanctorum, qui CHRISTO addictissimi sunt, successione, qui plerique omnes clerici sunt, ac religiosi.

Quarto, è monasterijs arctissimæ vitæ, nihil aliud meditantium, quam quomodo CHRISTI cultus latissime extollatur.

Quinto, è varijs religionum institutis, quæ Deus quolibet prope sæculo excitat in Ecclesia catholica.

Sexto, è varijs ecclesijs, parochijs, collegijsque clericorum magis, minusue Christi cultum, doctrinamque profitentium, referentium, docentium.

Septimo, ex innumeris libris ad pietatem, doctrinam, cultumque Christi spectantibus, qui per sacerdotes, & religiosos quotidie prodeunt in lucem.

Octauo, è Synodis diocæsanis, provincialibus, vniuersalibusque è toto orbe ad vnanimem consensum in eandem fidem conuocatis, quæ sane omnia, si bene examinentur, vti tomo

E c primo

primo de Signis Ecclesiæ Dei sunt à nobis examinata, quibet videbit apertissime nullo loco esse omnia, quæ à reliquis, vel pro vlla religione, vel pro catholica sunt, si supra memoratis comparentur: nam si qua sunt aliorum, sunt per istorum labores, ac doctrinam, vt merito propter clericos, & sacerdotes, (quæ summa est ex omni parte amantissimi omnium genitoris, & Christi benignitas) stet in terris Christi cultus, id est stent omnia bona externa, corporis, & animi: ac merito propter hæc sint non modo sacerdotes, sed etiam Reges, & parentes. Per istos enim diuinitus euenit; Primo, vt è terris exterminarentur cunctæ impietates; veluti inter Ægyptios cultus omnigenum monstrorum, cæparum, & aliorum; inter Romanos cultus Floræ, cloacinx, sterquilini, febris, aliorumque huiusmodi. Inter Græcos spurcissimorum simul, & crudelissimorum deum. Inter omnes gentes exterminaretur cultus ipsorum dæmonum, quos aperte cuncti adorabant, sicuti etiam nunc inter Indos adorantur; vt propterea nostri sint in admiratione, quod illos torquent, ac fugant, ne quid oblesis, & eorum rebus mali adducant. Secundo per nostros sacerdotes profligatæ sunt variz philosophorum sectæ, quæ pro luce densissimas tenebras mentibus humanis offuderant, ita vt nobilissima secta esset Academicorum statuentium cum Socrate, vt ipsi asserebant, & Platone, illud vnum sciri, quod nihil sciretur.

Tertio profligatis huiusmodi sectis, delecta Philosophia minus aberrans à veritate, & quidquid in illa poterit esse erroris illud est emendatum. Visa est hæc peripatetica, quoad ea, quæ lumine naturali cognosci possunt, quæ nos omnia late explicauimus vltimis libris primi tomi de Signis Ecclesiæ Dei.

Quarto, cum plurima gentes ipsæ crederent à maioribus per manus accepta, & tradita, quæ pertinebāt ad lumen supernaturale, neque naturali bene percipi possent, collecta sunt illa à nostris, ad maiorem veritatis testificationem, talia sunt plurima dicta à Sybillis, Hyfaspæ, Zoroastre, Mercurio Trimegisto, & alijs quæ habentur apud Iustinū, Tertullianū, Athenagoram, Arnobium, & alios nostrorum multos, Lactantium, SS. Augustinum, Gregorium, Nyssenum, Nazianzenū, quæ speciatim proprio libro collegit, & in ordinem digessit Stecchus libris de perenni philosophia.

Quinto, eloquia diuina explicata, dilatata, illustrata, lumen-

menque supernaturale per sacerdotes diuinitus est animis hominum mirabiliter omnia sanans ingeneratum.

Sexto denique, cum multa iniquissima, intemperantissima, & contra veræ fortitudinis iura à gentibus cunctis laudarentur, ea per nostros sunt ablata, & veræ iustitiæ, temperantiæ, fortitudinisque iura sancita, quæ sigillatim nos explicauimus primo tomo, de Signis Ecclesiæ Dei. Quamobrem mirabiliora adhuc inspiciamus, è quibus apparebit diuinissimis modis esse istos, & Reges, & parentes.

Explicatur latè clericos Christianos esse per administrationem sacramentorum parentes, Reges, ac participata diuinitatis potestate admirabiliter deos, & datores omnium bonorum animi, corporis, atque externorum. Cap. II.

Admirabilissimum prorsus est illud, quod Deus Christianis sacerdotibus elargiri est dignatus, ut ipsi regenerent homines, quoad animam, & quoad corpus, id sit per sacramentum baptismi, tum reliqua, quæ sane regeneratio corporali generatione tanto est præstantior, quanto est præstantior vita morte.

Nam corporis parentes generant filios iræ, ac propterea dænationis æternæ; sacerdotes vitæ, beatitudinisque æternæ. Secundo corporales parentes generant filios subiectos peccato, destructionique omnium bonorum, (peccati namque est hæc natura) sacerdotes virtuti, consecutionique omnium bonorum. Quocirca reuera hi sunt parentes, ac Reges. Tertio cum per superiora, quæ attulimus, id tantum fiat, ut veritas extrinsecus hominibus tradatur, non autem detur intime vis intelligendi, neque vllus magister, quin neque vllus Angelus id queat homini elargiri, ut intellectus eius intimam perspicaciā consequatur, sacerdotes id elargiri possunt per sacramenta. Quarto non modo hoc valent, sed etiam vim donant, qua valeat homo consequi bonum, quod appetit, neque illud ipsi contingat, quod dicitur.

- video meliora, proboque.

Ec 2

Dece-

Deteriora sequor.

En igitur vt mirabilissimi sint sapientiz magistri.

Quinto, licet aliquis, quantum ad se, quod datum fuerit ipsi per sacerdotes, vitaliaque hæc dona, intimeque insita sepe-
liat, atque obruat, sacerdos tamen ad vitam reuocare milles,
ac milles valet, quod corporis parentes hand possunt. Sexto,
cum possint hæc Angelis ipsis denegata; quantam dicemus
esse sacerdotum potestatem? nonne propter diuinissimam po-
testatem, qua id valent; scientiam, qua id cognoscunt, & cre-
dunt; Bonitatem, qua id volunt ad humani generis bonum, sa-
cerdotes erunt dii, neque Reges duntaxat, aut parentes?
Septimo sacerdotes conficiunt illud idem Christi corpus, ac
repræsentant in terris, quod sedet ad dexteram Patris omnia,
quæcumque sunt, mouens, vt supra diximus, ac regens, vt om-
nia corpora glorificet, omnes animas glorificet; cunctis cor-
poribus donet omnia, quæcumque habere naturaliter, ac su-
pernaturaliter bona possunt; cunctis mentibus omnia, quæ-
cumque eodem modo assequi bona valent. Certissimo autem
donabit propter hoc corpus in terris confectum, traditum per
sacerdotes, acceptum, cultumque ab alijs, quod ex parte con-
tingit modo; ne omnino contingat, euenit per peccata, & po-
testatem tenebrarum: plenissime continget in extremo iudi-
cij die. En itaque, vt sacerdotes non modo Reges, sapientiz
magistri, parentesque sint; sed etiam mirabilissimo modo dii,
largitoresque idcirco ob essentialem subordinationem, ne-
cessariamque præterea consecutionem omnium bonorum,
quæ vel externa sunt, vel ad corpus, animamque pertinent.
En vt vere dixerit Sanctus Ignatius epistola ad Smyrnenfes.
*Ego autem dico honorare, quidem Deum, & auctorem omnium
& dominum; Episcopum autem tamquam principem sacerdotum,
imaginem Dei ferentem, principatum quidem secundum Deum.*
(nota, vt distinguat in Episcopo principatum, & sacerdotium)
*Sacerdotium vero secundum CHRISTUM, & post hunc honora-
re oportet (en post Episcopum Rex honorandus) etiam Regem.*
*Nemo enim potior est Deo, neque similis ei, neque Episcopo hono-
rabilior in Ecclesia sacerdotium Dei gerente, pro mundi salute,
neque Regi quæ similis est in exercitu, pacem, & benevolentiam
omnibus principibus cogitanti. Qui enim honorat Episcopum,
honorabitur à Deo; vt qui in honorauerit eum, à Deo in honorabi-
tur. Si enim quis contra Regem insurgens damnatione dignus
est,*

est, ut pote qui tranquillitatem, & pacem communem dissolvit, quomodo ultionem evadere poterit, qui præter Episcopum (non ait contra) aliquid egerit? Sacerdotium enim summa est omnium bonorum (nota hæc verba) quæ in hominibus consistunt, quod si quis inhonora verit Deum, inhonorat, & Dominum Iesum Christum primogenitum totius creaturæ, & solum naturæ principem, sacerdotem Dei. Hæc Sanctus.

Primo volens sacerdotium esse omnium bonorum summam. Secundo, sacerdotes non modo sacerdotes esse, sed etiam principes, distinguitque hæc in ipsis.

Tertio, quantum ad sacerdotium, Christi imaginem ferre, quantum ad principatum, ferre imaginem Dei, ita ut sacerdotes Deus quidam sit, ob admirabilem, quam diximus, potestatem supra Angelos collocatus.

Quarto, nihil agi posse præter episcopum, quia sacerdotiū sit omnium bonorum summa, sit princeps imaginem Dei ferens, sit sacerdotium Christi imaginem gerens, qui primatum tenet in omni creatura, ut suo modo primatum teneat etiam sacerdos.

Verum probemus ea, quæ à nobis supra proposita fuerunt, Ac primo regenerari homines per sacerdotium: per baptismum quilibet renascitur, quod CHRYSTVS dixit, Ioannis cap. 3. & 3. & 1. Petri cap. 1. renascimur autem, quia qualitas intima menti nostræ imprimitur illuminans hanc, simulque flexuens per inspirationem sancti Spiritus ad intelligenda divina, & credenda, nec modo illa, quæ lumine naturali percipi possunt, sed etiam, quæ supernaturali cognoscuntur. Idemque fit, quoad propria quædam in quibuslibet sacramentis. baptismus tamen, confirmatio, & ordo dicuntur insculpere signum quoddam, siue characterem, vel imaginem potentia diuinæ à nobis per amorem nostrum Christum participatæ, quæ iugiter impellit nos ad cognoscenda, & tenenda, quæ dicimus, neque abradi potest potestas illa, qualitas, & forma accidentalis impellens ad naturalia sana, & supernaturalia, ac propterea vocatur character indelebilis, ac dicitur creari, quod scilicet Deus solus hæc efficere possit, quod efficit per medios sacerdotes, & ecclesiasticos, qui tamen id velint efficere, ac solemnia verba, materiamque adhibeant. Idcirco SS. Paulus 2. Cor. 5. Gal. 1. Ephes. 1. & Iacobus 1. appellant Christianos novam creaturam. sed ut diximus, baptismi character imprimitur intel-

insignitur

intellectui ad intelligenda, & appetenda, quæ sunt generatim necessaria ad beatitudinem suam tantum, confirmationis autem character ad maiora, vtilia, & specialia pro sua felicitate tantum, sed sacerdotalis pro beatitudine hominibus alijs potestati suæ commissis comparanda.

Sic itaque ecclesiastici sunt parentes aliorum, regenerantes mirabiliter animam, diuinitatemque illi impartientes. Hinc dicuntur Christiani participes effecti diuinæ naturæ. 2. Petri cap. 1. & initium substantiæ diuinæ habere. Hebræorum cap. 1. neque ex sanguinibus, sed ex Deo nasci. Ioannis cap. 1. Quid ita? quod inculptam, indelebilemque, ut diximus, imaginem Dei, ac potestatem gerant, inculptam inquam, per sacerdotis voluntatem, & admirabilissimam potestatem.

Quod si dicas non deriuari proxime à sacerdote hanc vim, qua regeneretur homo. Nam causa efficiens gratiæ solus est Deus, & Christus per excellentiam potestatis, instrumentumque humanitatis diuinitati coniunctum; & ab ecclesiasticis tantum proferri verba formalia, quibus conficiuntur sacramenta, voluntatemque applicari duntaxat, & ministerium, ut velint efficere, quod Ecclesia, Christus, & Deus volunt. Respondemus nihil hæc, quæ dicuntur obesse, quominus ipsi sacerdotes sint renatorum parentes. Nam neque parentes corporales animam rationalem creant, per quam sumus homines in statu naturali, & tamen vere sunt hominum parentes. Satis est itaque, si ambo tam carnales, quam spirituales parentes, quam proxime fieri potest, attingant ad hoc actionibus suis, ut quod Deus creat, intime nobis insit ab anteriori, ut aiunt, ac dicatur, parte procedens, non à posteriori, intime insit, inquam, indelebiterque sicut intime anima corpori adhæret; intimeque, & indelebiter character animæ adhæret. Quin hoc amplius fit per sacerdotem. Nam character indelebiter adhæret animæ, sed anima non adhæret indelebiter corpori.

Secundum nobis est probandum, quod in confesso est, parentes carnales generare filios iræ, ac propterea mortis, & peccati; sed spirituales gratiæ, vitæ, beatitudinisque æternæ. Id in confesso est apud omnes catholicos. in Concilio namque Mileuitano est definitum, non nisi per baptismum nos regenerari; natura enim nascimur filij iræ diuinæ. Ephes. cap. 2.

Quod

Quod si quis dicat, à Sacerdotibus posse generari filios iræ, obleges, quas ferunt, cum scriptum sit, Quæcumque ligaueritis super terram, erunt ligata & in cælis. Respondemus, à præcepto non generari filios iræ, sed ab inobedientia animi. Neque præcepto esse adnexam semper inobedientiam. Generationi autem carnali (de qua agimus) esse adnexam semper iram Dei; nisi adsit baptisus. Quod si adhuc dicatur, in statu innocentiz parentes carnales non generassent filios iræ, refellitur hoc, nos enim loquimur, & agimus toto hoc opere de statu, in quo sumus, naturæ lapsæ; neque possumus aliter loqui, nisi forsitan aliquis, velit non curari & grotum, quia sanus est natus ab initio. At possunt à parentibus filij baptizari. Respondemus hoc esse iniunctum Sacerdotibus Matthæi, cap. ultimo. Deusq; vult eis deberi hanc generationem. Quod si parens carnalis baptizat, non ut carnalis hoc agit, sed ut spiritualis parens, à Sacerdote, vel hoc mutuatus, vel furatus; mutuatus si ex necessitate hoc agat, furatus, si præter necessitatem; quod est sacrilegij genus. Quin speciatim prohibetur parentibus carnalibus baptizare. Ac si adsint duo, pater, atque alter laicus, hic non ille baptizabit. Nam vult Deus diversos esse, ut melius infanti caueatur, ac pro vno duos habeat, atque ut recte singula fiant ex ordine naturæ perfectæ, quæ in perfectis, vni officio vnum præponit, ut oculum visui, (quod non est in ostreis quibus est vnus pro quinque sensibus tactus) aurē auditui; sacraq; à profanis distinguerentur, ac sacerdotio Christum repræsentanti, & quod à Christo diuinitus est institutū, cuncta deberentur, quia scilicet Christum proprie repræsentat, & à Christo est institutum, Christusque ut homo est post Deum magis, quam creaturæ omnes simul, quæcumque sunt, aut esse possunt glorificandus. Idcirco administratio sacramentorum, doctrinæque infallibilitas solis Sacerdotibus est à Christo Deo commissa, & de quibus præcipue Christus dixit Ioannis cap 17. ad Patrem, *Claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint vnum.*

Tertium porro est diuinissimum. Nam magister exterior potest explicatione quadam facili, inductione, argumento, exemplo, similitudineque aliquid mihi declarare. Similiter Angelus potest menti intellectuique obiiicere varias imagines rerum, cogitationique, seu phantasiz appingere illas, Neuter tamen potest efficere, ut intimum lumen ingeneretur intellectui ad veritatem percipiendam, vel intime eius inseratur vo-

h. magister

luntati ad appetenda, quæ cognoscuntur: naturalem vim tantummodo intellectus, ac voluntatis excitabunt. At Sacerdotes per sacramenta, eo, quo diximus, modo ingenerant intime non potentibus obicem vim menti nostræ, ac voluntati infixam potestatem, qua percipiant naturalia, ac supernaturalia vera, & consequantur æternam felicitatem, corroboratis animæ viribus per diuinitatem infusam à sacramentis. Atque hoc apparet esse, quod toties S. Paulus, ait, nos esse ministros vitæ, ac spiritus, 1. Corinthium epistola cap. 3. Rom. cap. 8. Galatar. 3. Ephes. 1. Philpp. 1. 2. Timothei 1. Titi 3. Nam vitam, spiritumque illi habere dicuntur, quibus intime est morus, atque impulsus, naturæ ipsi insertus per aliquam formam inherentem maxime vero indelebilem; qualis est character, siue signum, figuraque, & imago participata diuinitatis, ac potentiz paternæ.

Quintum nobis est probandum. Nam sæpe contingit, vt auctus imaginis diuinæ, seu potestatis impressæ, & characteris insculpti, obruatur sepeliatur, & quodammodo ligetur, ob mortale peccatum, in quod incutunt Christiani. Quocirca impulsus characteris est inefficax, languet, iacet. Sacerdos ad vitam, efficacitatemque illum, nisi obex ponatur, per sacramenta penitentiz, Eucharistiz, & extremæ Vnctionis rite administrata reuocare potest. At sæpe fit, vt aliquem peccati admissi peniteat non tamen principaliter ob Deum, sed ob aliquam rem creatam, quod peccator non aduertit. Si sacramentum percipit à Sacerdote, haurit vim, qua mens intime conuertitur in Deum, licet hoc ignoret, vt accidit in lethargicis somno oppressis, qui vnguntur. Quamobrem, qui prius obiecta aliqua re creata paratus fuisset, insciter tamen, Deo terga omnino vertere, percepto Sacramento paratus est omnino, Deo sese applicare, sicuti prius non satis paratus, neque intime vim tantam habebat, qua posset obistere obiectæ rei, quam amabat, & quæ illum non aduertentem à Deo auertebat.

Sextum, nemo est; qui neget Angelis non esse potestatem conficiendi, & administrandi sacramenta, ac tanta efficiendi, quanta per administrationem consecrationemque Sacramentorum Sacerdotes efficere queunt. quod S. Ioan. Chrysostomus admiratur lib. 2. de Sacerdotio, & S. Ambrosius lib. de sacerdotali dignitate.

Septimum, quod per Sacerdotes habemus est, quod Christi corpus conficiunt. id à nobis perceptum, dat suo modo corporibus nostris, non modo ut ipsa resurgant in æternā gloriam si permanferimus in obedientia; sed etiam resurgant cuncta corpora, quin tellus ipsa, atque elementa glorificentur gloriosis corporibus subiecta sint, deriuatione scilicet facta à corpore Christi in animas, & corpora propinquarum mentiū beatarum, ac subinde in alia, atque alia, vsque ad infimas terræ partes, quibus daminatorum corpora includentur resurgentia propter eandem vim, sed in dedecus, ac pœnam sempiternam, quod noluerint obedire supernaturali, dum viuerent, potestati. Audiamus S. Irinæum lib. 1. *Quemadmodum, ait, signū vitis depositum in terra suo fructificat tempore, & granum tritici decedens in terram, & dissolutum multiplex surgit per spiritum Dei, qui continet omnia, quæ deinde per sapientiam in usum hominum veniunt, & percipientia verbum Dei sunt Eucharistia, quod est corpus, & sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita, & reposita in terra, & resoluta in eam, resurgent in suo tempore, verbo Dei resurrectionem donante in gloriam Dei Patris.* Hæc sanctus, volens cuncta semina corrumpi, atque corruptis multiplices fructus nasci; sic etiam corpora nostra corrumpi, atque ex ijs resurgere tum ipsa, tum alia partim in gloriam, veluti plura grana complexu eiusdem spicæ contenta, partim vero in pœnam, & dedecus, veluti paleas, glumos, aristas. Alia similitudine id explicat S. Cyrillus Alexandrinus libro quarto in Ioannem, capite decimo quinto. *Sicut enim, inquit, scintilla ignis in fenum, vel paleam immissa totam inflammat, sic verbum Dei per Eucharistiam natura nostra corruptibili coniunctum totam resurgere faciet immortalem, & gloriosam.* Hucusque S. Cyrillus.

Ex his itaque constat, quod ab initio proposueramus, sacerdotes esse parentes, per quos regeneremur in veram felicitatē, in perfectas virtutes, per quas bona corporis, atque externa habemus, ut supra est explicatum. sic quoque hæc parte sunt etiam Reges, eum parentes carnis nos generent naturæ corruptæ; proptereaque ad infelicitatem, virtutesque deficientes, & ad corruptionē suā natura tendentes. Rursus verius parentes ac sapientiæ magistri sunt sacerdotes, quod intime ingenerent potestatem, quā intellectus verum, voluntas bonum consequi valeat, quod nullus magister sapientiæ potest efficere. Resusci-

rent sæpius hanc potestatem, quod Angelis ipsis est denegatū; quocirca hac parte Dij sunt, participata, atque admirabili potestate, quod multo magis apparet, quod corpus Christi Dei conficiunt in terris, à quo est omne in cælo inter Angelos, atque in terris inter mortales bonum.

Summatim recensentur bona animi, corporis, atque externa, quæ adfuerunt cunctis supra tractus Rheni, Danubiique positis, & insulis adiacentibus, Græciæ, Galliæ, Hispaniæ, studio, & laboribus Pontificum summorum, Episcoporum, & Sacerdotum: è quibus fit hos esse participata diuinitate admirabiliter deos sapientiæ magistros, parentes, & Reges.

Cap. III.

C ne quis hæc asseuerari putet à nobis absque euentuum certissimorum fide, & cognitione, ostendimus libro decimo quinto de Signis Ecclesiæ Dei, signo septuagesimo primo, incredibiles terrarum vastitates, quæ acciderunt ante ortum Christum ex inundationibus immensis, quæ regiones amplissimas deleuerint, ex incendijs, quæ loca latissima vastarint, è terremotibus, bestijs, fulminibusque. Ita ut clarissimum fiat, Christo nato vniuersitatem totam corporalium rerum melius habere; ac longe felicius vna cum genere humano: quamuis renouentur hæc clades, non tamen ita magnæ, quoties in Ecclesiam, sacerdotes, ac præfules ipsius acerbiores per impiorum factionem, Regesque iniquos renouatæ sunt persecutiones, quod centesimo signo tomi secundi explicamus. Ideoque cum veniet Antichristus, tunc futura est euersio rerum cunctarum, succedente omnium felicissima per Christum renouatione. Hinc testatur Ganzalus Quetenfis cap. 10. & Lopezius libro sexto capite tertio historiæ generalis Indiarum, seuissimas in Indiis occidentalibus tempestates, ac terræmotus excitari olim solitos, verum cohibitos, ex quo Eucharistiæ sacramentum,

tum, per sacerdotes ijs in locis conficitur, confectumque asseruatur. Rursus signo septuagesimo tertio, clarissimum fecimus, amplissimos orbis terrarum tractus habitabiles effectos, ex quo in illos est illata per sacerdotes nostros religio Christiana, quod futurum libro septimo apud Lactantium Sybilla prædicat. Idcirco Tertullianus in Apologetico, Arnobius libro primo S. Augustinus libro tertio de ciuitate Dei, capite ultimo, Orosius initio historiz suæ, Constantinus Imperator in vita per Eusebium scripta testantur orbi terrarum fuisse infelicius ante natum Christum, postea multo felicissime facta antiquorum collatione.

Sic etiam signo octuagesimo octauo aperuimus loca, quæ ab ipsa mundi origine per tot sæcula fuerunt horrentia, squallida, que postquam Christiani sacerdotes intulere in illa Christi cultum, cultissima, atque omni bonorum genere ornatisima esse effecta, speciatimque, quidquid est supra Danubium, & Rhenum, quod est Europæ duplum.

Contra vero aperuimus loca illa, quæ descuerunt ab obedientia nostrorum sacerdotum, doctrinaque excidisse ab antiqua dignitate, decore, cultu, fecunditate, salubritate, veluti quidquid Africæ, Aegypti, Syriæ, Asiæ, & Europæ Mahometani tenent, ita ut antiqui splendoris pulchritudinis, ac bonitatis parum retineant illa loca, & regiones, ac paulatim cuncta redigantur ad vastitatem, squalloremque lugubrem, quæ nos ultimo libro, tomi secundi de Signis Ecclesiæ Dei late complexi sumus.

En igitur, ut per sacerdotium toto orbe terrarum stent omnia bona humana externa generatim. En igitur, ut vere sint externorum, quæ ad homines pertinent, bonorum suo modo parentes, ac Reges, nec solummodo sacerdotes. En igitur, ut verum sit, quod Isaias de catholica Ecclesia propter ecclesiasticos sacerdotes prædixit. Primo quantum ad cultum regionum. cap. 38. *Adificabuntur in te deserta seculorum fundamenta generationis, & generationis suscitabis, & vocaberis adificator sepium, auertens semitam in quietem.* Et cap. 61. *Et adificabunt deserta à saeculo, & ruinas antiquas erigent, & instaurabunt ciuitates desertas, dissipatas in generatione, & generationem.* Contra autem de ijs, qui sacerdotibus Ecclesiæ catholicæ repugnant, sic idem cap. 60. *Gens enim, & regnum, quod non seruiert tibi peribit, & gentes solitudine vastabuntur.* Quid ita?

Ff 2 quia

quia cum per ſacerdotes, eorumq; doctrinam naturalia ſanantem, perficientem, promouentem habeantur, conſeruentur, amplificenturque externa bona, ſunt reuera ipſi Reges, ac parentes. idcirco hæc ipſis omnino debentur. Hinc idem ſubijcit alloquens eccleſiaſticos ſacerdotes. *Gloria Libani ad te, veniet, abies, & buxus, & pinus ſimul, ad ornandum locum ſanctificationis tue, & locum pedum meorum glorificabo, & venient ad te curui filij eorum, qui humiliauerunt ſe, & adorabunt veſtigia pedum tuorum, omnes, qui detrahebant tibi, & vocabunt te ciuitatem Domini Sion, ſancti Iſrael.*

Sed vt illuſtriſſima hæc ſiant, euidentiffimeque eluceſcat, quod aſſerimus, transferemus huc paucis immutatis, quæ libri de antiquo, & nouo Italiz ſtatū quarti capite quinto explicauimus, oftendentes omnia bona externa, & interna eſſe à ſacerdotio Chriſti in Chriſtianos, & mortales, vt ob id temporalium, ſiue externorum regnum ſit ipſius totum, ſit verum magiſterium, meritoque illi debeantur omnia bona externa, & in primis ipſi Apoſtolicæ ſedi. Videamus, reuera vt à Dei bonis ſupernaturalibus tradita per Chriſtianorum ſacerdotum doctrinam, ſacramentorum ſupernaturalium adminiſtrationem, quibus docemur, regeneramur, viuimus, aut etiã mortui reuiuifcimus ſint, ac ſtent animi bona, nimirum prudentia, iuſtitia, fortitudo, temperantia; ab his ſint, ac ſtent corporis bona; à corporis bonis ſint, ac ſtent externa ob eſſentialē ſubordinationem inferiorum ad ſuperiora, vt duobus capitibus ſuperioribus eſt explicatum, tetigimus libri primi, ac ſecundi initio. Hoc namque eſt veriſſimum ius ſtatus, per quod ſtant omnia bona ab amore noſtro Chriſto naturalium Rege, ſupernaturalium datore, deriuata per miniſteriū Romani Pontificis, Episcoporum, ſacerdotumque eius, cui mortales cuncti obedire tenentur, cum quodlibet à iure naturali impellatur, vt ſit, bene ſit, ac ſtet, vt operis initio dicebamus.

Igitur, vt à Septentrionis regionibus initiū capiamus, multis eſt monumentis reſtatū, in Britanniam fuiſſe ab Eleutherio Papa miſſos Fugatium, & Damianum anno 182. qui Lucium Regem, plurimofque Britannorum dicuntur Chriſto adiunxiſſe. Verum Chriſtiana religio in ijs oris maxime proſtrata eſt, ac prope euerſa, imperante Diocletiano, quod Gildas conqueritur, neque poſtea bene reſtituta vmquam. Quin anno, vt quidam numerant. 432. cum Pelagius Britannus hæ-

reſi

refi ſua gentiles ſuos corrupiſſet, Palladius Romanæ Eccleſiæ, Diaconus effecit, vt Cæleſtinus Pontifex eo mitteret Germanum Episcopum Antiochodorenſem, qui ſuo nomine illos ad fidē Catholicā reduceret, & 434. idē Palladius ab eodem Cæleſtino eſt ordinatus Episcopus, ac miſſus ad Scotos, credentes, inquit Proſper, qui his tēporibus vixit, in Chronico ſuo, cui Beda cōſentit lib. 1. cap. 13. hitorix Anglicæ, & libro de ſex ætatibus mundi, ſue de temporum ratione, in Theodoſij minoris vita. ex quo apparet, falli, qui vitam Sancti Patricij ſcripſit, affirmantem Scotos Deo nomen haud dediſſe Palladio Episcopō viuente, cum tam Proſper, quā Beda tellentur eos iam credidiſſe, cum primus eſt illis Episcopus datus Palladius; & nihilominus à Pontifice Romano Patricius Britannus eſt ad idē munus delectus, qui tamen Episcopus non eſt consecratus, niſi poſt obitum Palladij, diſcipulis huius petentibus per Amatorē Episcopum, vt vult, qui ſcripſit eius vitam. Tum vero Scoti Hiberniam tenebant, & in eam Britannix partem irruperant, quam de ſuo nomine Scotiam vocarunt. Commaculatus porro eſt, ac ſere exciſus in Britannia verus Chriſti cultus hæreſibus Pelagij, & aliorum, vt Gildas conqueritur, quo tēpore Angli à Saxonia à Britannis aduerſus ingruentes Piſtos, & Scotos aucti, non modo inſulæ loca cuncta occupauerunt; ſed cuncta vaſtatibus repleuerunt, ac viginti octo, inquit Beda, nobiliſſimas ciuitates euerterunt; ita, vt imperante Iuſtiniano, Iornandes ſub annum 558. ſcripſerit libro de rebus Geticis. *Britannia Reges in virgeis caſis, cæteroſi autem cum pecoribus ſimul in ſtabulis habitaffe.* Sic autem pura, quæ & catholica Chriſti doctrina eſt ab hæreſibus exterminata, vt Beda in vita Auguſtini referat, quo tempore ille ad inſulam venit eos, qui ſuperfuerant, Britannos omnes hæreticos fuiſſe.

Igitur anno 603. centum quinquaginta annis poſt aduentū Anglorum Auguſtinus, alijque Itali à Gregorio Magno miſſi populos Britannix, quæ ab Anglis eſt Anglia vocata, ad Chriſtum perducere ceperunt, atque ex eo ſic inſula eſt omnibus bonis amplificata, quod aperiemus, vt nulli vlla in re inſulæ, quæcumque illa ſit, cedat, pleraſque omnes poſt ſe longiſſimo intervallo relinquat; cum prius, vt è Iornande diximus, ipſi *Reges in virgeis caſis habitarent.* Et, quamvis Beda dicat, in illa fuiſſe 18. ciuitates nobiliſſimas antequam diruerentur ab

An-

Anglis, anno scilicet 453. tamen intelligo nobilissimas, vt illa a tempora in huiusmodi locis ferebant, quin eas colonias Romanorum fuisse, non Britannorum sedes: vt videtur Gildas asserere. Certissimum namque est, anno Christi 320. hunc fuisse insulæ statum, quem describit his verbis Dio in vita Seueri J. Britannorum duo sunt genera, Caledoni, & Macata, nam ceterorum nomina ad hos fere referuntur. incolunt Macata iuxta eum murum, qui insulam in duas partes diuidit: Caledoni post illos sunt, possident utrique montes asperrimos, & sine aqua, itemque campos desertos, plerosque paludibus; quodque mœnia non habent, nec vrbes; agros nullos colunt, de praeda, & venatione, baccisque arborum viuunt: nam pisces, quorum ibi maxima est & innummerabilis copia, non gustant: degunt in tentorijs nudi, & sine calceis: vtuntur communibus vxoribus, liberosque omnes alunt; apud hos populus magno ex parte principatum tenet: latrocinantur libentissime: militant de curribus: equos habent paruos, & celeres, pedites currunt celerrime: dum stant, firmissimi sunt, borum arma sunt scutum, & hasta breuis: in cuius inferiore parte pomum est ex ære, vt, dum concurritur, hostes sonitu perterrefaciant: pugiones quoque habent, sed in primis famem, frigusque, ac labores omnes perferunt: nam merfi in paludibus capite tenus, per multos dies inediam sustinent: in siluis autem, corticibus, atque radicibus arborum aluntur. Hæc Dio: E quibus, vt insulæ squalorem, incolarumque feritatem discimus, sic mendacia illorum deteguntur, qui Reges quosdam Britannorum proferunt, eorumque longissimas successiones: cum Dio testetur inter eos plerumque fuisse gubernationem popularem. Quocirca è Porphyrio docet nos ipse Gildas, Britannos, si qui fuerunt in Britannia Reges, plerosque omnes tyrannos fuisse; ita, vt ille scripserit. *Britannia fertilis prouincia tyrannorum*. Ac, reuera ita esse, docet nos, multis editis querelis, idem Gildas, cum facta describit atrocissima Constantini, Aurelij, Conasti, Vortipotaridis, Cuneglasi, Magocluni tyrannorum. Talis itaque status Angliæ fuit ab ortu mundi vsque ad Augustini aduentum, per annos, vt quidam numerant, quater mille sexcentos nonaginta duos.

Augustinus autem missus à Gregorio primo Papa Cantuariam statuit sedem, quæ toti insulæ in sacris tradendis præset: in eaque septem sibi ex ordine succedentes Archiepiscopi fuerunt, omnes Clerici Itali, vt post Bedam notauit Polydorus historiz

storiz Anglicæ libro 4. Misi sunt etiam post illum ab eodem Gregorio Mellitus, Iustus, Paulinus, Ruffinianus: Romæ præterea est instituta Anglorum schola, multiq̃ue ad Urbem non modo priuati viri, ex Anglis, sed, & ipsi Reges religionis causa ventirabant, vt ex eodem Beda, & Polydoro habemus.

Ex Anglia per Italos Sacerdotes ad CHRISTI cultum perducta prodiit eorum doctrina ex cultus Bonifacius Angelus, qui de mandato Gregorij secundi anno Christi 730. in Germania Christi doctrinam cepit disseminare, & ab eodem mox Episcopus ordinatus Anno 734. deinde à Zacharia Papa patentibus Carolo Magno, & Pipino Francorum Regibus ante annum 750. Archiepiscopus Moguntinus plurimos episcopatus in intimis Germaniæ locis, ac plurima Monasteria erexit, ex illo Germania prius horrida, & nihil culti habens, ad tantam, quam cuncti suspiciunt, & mox attingemus, felicitatem peruenit, post annos quater mille octingentos tredecim ab orbis fabricatione.

Nicolaus primus, sedere cepit Anno 818. ab eo missi in Bohemiã terram squalentem, ac nihil habentem dignitatis Cyrillus, & Methodius, qui Romæ in Monasterio, quod in cliu Scauri extruxit Gregorius Magnus, vt nos alibi docuimus, commorabantur, ab his ad humanitatem, moresq̃ue ciuiles, & Christianos expoliti Bohemi, cum sua regione ad hanc, quam nemo non miratur, omnium bonorum affluentiam perducti.

Idem Nicolaus Ecclesiam Bremensem, Hamburgensemq̃ue coniunxit, ab Episcopo Coloniensi exemit, eiq̃ue præficiens Ansharium, & mox eo defuncto, Rhenbertum, dedit in mandatis, vt inter aquilonares gentes Christi cultum propagarent: quin cum Froto Danorum Rex, ad Agapetum Pontificem legatos misisset petens, vt ad eius regna mitteret, qui Christi doctrinam disseminarent, quod Saxo lib. 9. scribit, adiicit Crantzius, ab eodem Agapeto concessum fuisse Adalgago Archiepiscopo Hamburgensi, vt romanæ sedis nomine in Dania Episcopos crearet.

Postea tamen, quod tempora ita exigent, cum rex Daniz Ericus Romam petisset, obtinuit à Pontifice Romano, vt Laudensis Episcopus Daniz, Suetiz, Noruegiæq̃ue præficeret, & Romanæ sedis nomine mitteret, qui in ijs locis latè doctrinam Christi amplificarent. Id tanti fuit, vt Danicus scriptor

Saxo

Saxo libro 12. scriptum reliquerit. *Nec parum Dania Romana benignitati debet, qua non solum libertatis ius, sed etiam exterarum rerum dominium affecta est.* sequenti deinde tempore Nicolaus Cardinalis multos populos Noruagiensium Christo adiunxit, eisque Archiepiscopum suum constituit, quod Saxo libro 13. & Crantzius in Metropoli sua tradunt.

Adalbertus Episcopus Pragësis à Bohemis eiectus Romam veniens, & à Pontifice Romano exceptus, de ipsius iussu rediens, acceptoque ab ipso, inquit Cromerus libro 3. comætu, in Hungariam profectus, Hungarorum Regem Geysam Stephanumque Christo adiunxit, quod & Drubavius scribit historiz Bohemicæ libro sexto, qui & addit, ab eo sex Monachos Romanos in Hungariam, Poloniamque adductos illi auxilio maximo fuisse in promouendis rebus Christianis: e quibus aliqui inter Hungaros Episcopi creati, Gaudentiusque illorum vnus Gnesnæ primus Episcopus factus, qui est Metropoli Poloniz.

Aegidius similiter Cardinalis romanus in Poloniam missus à Pontifice, regi, qui iam tum Christo nomen dederat, animum dedit in amplificando Christi cultu, cunctosque Italici sanguinis Episcopos Poloniz dedit, quod Cromerus lib. 3. refert.

Denique, vt finem faciamus, ostendimus nos late libro 4. de Signis ecclesiæ Dei, Signo sexto, non alio, quam romanorum Pontificum studio cultum Christi disseminatum in Anglia, Scotia, locisque omnibus supra Danubium, ænenumque positis: quin plerique omnes, qui huic rei dederunt operam, fuisse Monachos ex ordine, & institutis Sancti Benedicti Itali, aperuimus signo 12. cap. 1. hb. 5. Populos porro illarum regionum maxime feritatis fuisse, nullis litteris, nulla disciplina, signo 28. lib. 7. & libro 21. cap. 9. ad finem; loca horrentia, ac nullo cultu ex antiquissimo tempore semper extitisse docuimus signo 88. de cultu desertorum locorum libro 20. sigillatim vero, quantum malorum terris, ac populis illis antea fuerit, quantum bonorum sit acquisitum, recensuimus libro vigesimo secundo, certissimis omnium testimoniis in medium productis, rursum, quantum præ cunctis regibus, Angliz, Scotiz, Germaniz, Bohemiz, Hungariz, poloniz, Daniz, Suetiq; reges fuerint diuinitus amplificati, ex quo Pontifici romano obedientiam præstant, explicauimus libro 21.

Mira-

Mirabile sit igitur post tot annorum millia, tantos terrarum tractus, qui duplo sunt Europa reliqua maiores, tot bonis auctos, tot malis liberatos, tam breui, (si respicias antea acta sæcula) tempore, ex quo amplexatae sunt eorum nationes Pontificis Romani præcepta, ac disciplinam. Prius enim nullis illis certæ sedes, indigentia omnium cibariorum, seditas turpis, in conuictu nullæ vrbes, nullæ domus: nunc vrbes, & quidē munitissimæ, frequentissimæ, plurimæ, mirabili decore, amplitudine, situ, emporia nobilissima, nundinæ, mercatura opulentissima; pro sterili olim tellure subijti fecunda; & cum nulla ijs esset agricultura, nunc singularis sit; multis in locis etiam vineæ, viuaria, nemora exulta; pro dumetis villæ insignes; pecorum, & equorum species vttilior; innumeræ porro auri, argenti, ferri, æris, cupri, omniumque metallorum fodinæ, machinæque adhuc ingeniosissimæ, quarum sanè fodinarum prius, aut nullus, aut tenuis erat vsus. Quid hic memorem gemmas, thermas, lina, lanificium, aulæ, sericeas artes; artificiaque omnis generis infinita; quæ sane prius aut nulla erant ijs, aut obscura?

An referemus externarum gentium inundationes in ista loca repressas? tot indigenarum millia prius occisa, capta? nullus erat antea publicarum rerum status, nulla familiarum nobilitas, nulla regiarum cognationum satis diuturna successio, nulla ijs facta egregia, & quæ laudem, gloriamue honestam suis auctoribus inter exteras, ac remotas gentes adsciscerent; postea vero nobilitas singularis, regiarum cognationum longissimæ successiones; cum maximis, & Regibus, & Imperatoribus Orientis, & Occidentis affinitates, gesta immortalia, & laudabilissima, ad laudem nominis, celebritatemque sempiternam vsque ad remotissimos populos comparatam.

Pudet me hic repetere superstitiones diras, stolidas, ac magicas, quæ olim populis istis erant, eas adductis locis aperuimus.

Nontamen silentio præteribimus in vnus Dei cultum conuenisse tot, ac tantas nationes, tam dissimiles, tam discrepantes, & belluinas coijisse in incredibilem mentium coniunctionem, extitisse iis innumeram sanctissimorum virorum, feminarum, virginum multitudinem, & ex ijs aliquas linguarum multiplicium doctrinis liberalibus, dono prophetiæ admirabiles; præterea vero Reginas, aut Regum sorores, & quidem religio-

G g farum

farum sodalitatum institutrices, plurimas adhuc, quæ intrepido pectore pro virtutis officio tuendo, aut religione vitam libenterissime profuderunt, & in his Reginas clarissimas, ac preter has innumeros exercitus Martyrû, Reges ipsos Martyres, aut alioquin sanctissimos, quorum memoria cultu anniuertario roto orbe Catholico coletur. Vt omittamus Pontifices, Archiepiscopos, Episcopos, Sacerdotes, Abbates, & cuiusvis conditionis, ætatisque, sanctimonia, vitaque cælesti admirabiles, ordinum religionum auctores, cultus Christiani amplificatores.

Quid hic recitabimus Episcoporum, Abbatum, Canonico-
rumque nobilissimos confessus, illustrissima monasteria, innumera, ditissima, templa magnificentissima, plurimaque ornamenta eorum, opes ecclesiasticas, Theologos, & Philosophos eminentissimos? tot eorum scripta, concionatores sacros, præclarissimos omnium literarum, linguarum, disciplinarum cognitionem profundam, scholas frequentes, gymnasia omnium doctrinarum publica, tot, ac tanta? Astrologos, Arithmeticos, Geographos, Dioptras, Meteoroscopos, Geometras, Mathematicos summos, omniumque istorum scripta, & inuenta singularia? Historicos, Medicos, Musicos, Pictores, Plafas, Statuarios, Architectos, Artifices, inuentoresque horologiorum, Typographiceque artis admirabiles?

Hæc vero omnia tot, ac tanta, cum nihil eorum Angliæ, Scotiz, Germaniz, Bohemiz, Hungariæ, Poloniz, Suetiz, Prusiz, Liuoniz, Lituaniz, Noruegiæ, duodecim latissimis regionibus adfuisse ex omni æuo per tot annorum millia, quamuis populi pugnacissimi forent, & istorum quædã sibi comparare viribus possent, postquam Romani Pontificis auctoritatem secuti sunt, eorumque, quos ipse misit, ac delegauit, doctrinam sunt amplexati, breui tempore sic affecuti sunt, ut protinus ad eorum summum peruenirent; cum prius neque somnio per tantum temporum spatia potuerint illa attingere, aut adumbrare. An vero tempore exiguo, tot, ac tam cælestia dona possederunt? Per multa sæcula sunt consecuti, & adhuc potiuntur; cum tamen videant innumeras gentes eodem cæli tractu cõsistentes ad Aquilonem squallere cum suis terris, neque minimam tantæ beatitudinis partem comparasse, quæ nos omnia clarissime aperuimus adductis locis. En igitur, ut à Dei Christi donis supernaturalibus traditis per Christianorum sacerdotum doctri-

doctrinam, sacramentorumque supernaturalium administrationem, ex qua doctrina, & administratione docemur, regeneramur, vivimus, ac mortui reuiuiscimus, sint, ac stent animi bona, nimirum prudentia, iustitia, & fortitudo, temperantia. Ab his sint, ac stent corporis bona, à corporis bonis sint, ac stent externa ob essentialem subordinationem inferiorum ad superiora, vt duobus primis capitibus libri huius est explicatum, tetigimusque libri primi, ac secundi initio. Hoc namque est verum ius status per quem sunt, ac stant omnia bona ab amore nostro Christo naturalium supernaturaliumque Rege, decorata per ministerium Romani Pontificis, Episcoporum, Sacerdotumque eius, cui mortales cuncti obedire tenentur, cum quodlibet naturali iure impellatur, vt sit, bene sit, stet, quod operis initio dicebamus.

Sed an Pontifex Romanus, & qui illius doctrinam secuti, intra hos angustissimos fines exundantia suæ beatitudinis è cælo dimissæ flumina continuerunt? An non in reliquas Europæ partes, & loca se effunderunt? Audi, an ita sit. Quid Græcia felicius olim poterat existimari? Quid si illi ostendemus adiectum plurimum, ex quo Pontifici Romano obedijs, ac persistit in eius obedientia? & quidem per eos maxime, qui maxime Pontificem Romanum coluerunt? Enimvero, quantum Pontifex Romanus iuuerit Græcos, quantum ruentes sustentarit, ostendimus signo de confirmata vndique fide lib. 5. cap. iv. Nunc aliud aperiamus. est in confesso apud plerosque omnes Græcorum scriptores, Constantinum fuisse à Siluestro Papa baptizatum, sic Photius in Nomocanone, Glycas, Zonaras, Cedrenus in annalibus suis, Nicephorus: ita Hadrianus Papa in septima Synodo, Concilium Romanum Constantino imperante habitum, Gregorius Turonensis tradiderunt. illa vero in re nemo dubitauit enim fuisse in omnibus, quæ pertinent ad religionem Christianam, maxime edoctum Romæ à Siluestro Papa. Romæque Christianæ penitus se religioni addixisse. Cum vero, vt ait Zosimus libro 2. ad finem, contenderet, vt à Senatoribus cunctis Christiana religio admitteretur, plurimique ex illis obfisterent, is largissimis Pontificem Romanum donis amplificans, relicto illius sedi palatio Lateranensi omnium nobilissimo, quin occidentalis imperij potissima ditione, vt optime ostendimus è Codicis Theodosiani lege, monumentisq. alijs signo 76. libro 17. cap. 3. de Signis Ecclesiæ Dei. Nouam Ro-

nam condere in animum induxit, Constantinopolimque Romam parem fere extruxit, & consecrauit anno 330. imperijque orientalis caput esse sanxit.

Romanorum vero Senatorum nobilitate præ cæteris illustrium, Christianæque fidei addictissimorum, duodecim cum suis familijs Constantinopolim duxit, Olybrium, Verum, Vrbicium, Zoticum, Eugenium, Eubulum, Studium, Florentiũ, Callistratum, Maurianum, Seuerum, Isidorum, quod Glycas testatur annalium quarta parte. Ab his non modo Constantinopolis, quod in ea sedem posuerint, est illustrata, sed etiam magnificis ædificijs, optimis institutis, quæ perpetuo durarent, aucta. Nam Zoticus presbyter factus, amplissimum, ut Græci vocant, orphanotrophium in illa vrbe excitauit, ut est in Codice Iustiniani, ac Menologio vltima Decembris die. Studium vero monasterium nobilissimum construxit, in quo erat locupletissima bibliotheca, atque in eo monachos omnium doctissimos commorari voluit: quibus tantum fuit semper auctoritatis, ut eorum Præfectus oecumenicus magister vocaretur; ipsi ad omnia grauissima ab Imperatoribus adhiberentur. Meminit eorum Zonaras in vita Leonis Isauri, Nicephori generalis, Michaelis Rangabis. atque hæc hi duo clerici Romani egerunt spectantia ad animi, & corporis bona. Denique Glycas inquit: omnes hi Constantinopoli domos, templa, hospitium, ædes extruxerunt. Quin ipse Constantinus, ait Zosimus lib. 2. quibusdam Roma cum secutis Senatoribus domos ædificauit. Tantæ porro dignitatis, & amplitudinis Constantinopolis euasit, ut post Romam prima esset in orbe terrarum; quod Ausonius post Zosimum, cæterosque testatur. In ea mansit imperij omnium maximi sedes, quæcumque ab orbe condito vniquam fuerit, vsque ad Constantinum Palæologum cum capta est à Turcis anno 1453. per annos mille centum viginti tres. Atqui nunquam Græciæ contigit, ut vllus in ea foret Imperator, cui tot regiones parerent, tantum foret imperij, quantum pluribus eius Imperatoribus. Licet enim Constantinopolis esset in Thraciæ confinibus, & Græciæ, huic tamen est illa adiuncta, & adnumerata: similiter nulla in orbe terrarum fuit vniquam regio, cui tam magnum simul, ac diuturnum foret imperium, Latio excepto, ob Romam veterem. sed hoc interest, quod vsque ad annos 400. Romanis fuit augusta ditio, ac Imperatoribus Constantinopolis à principio maxima omnium,

nium, & raro ad illas angustias est redacta, in quibus Romanorum perstitit annos 400. ita, vt vere asseri possit illud imperium latius fuisse, nisi facta fuisset diuinctio orientalis, & occidentalis: & nihilominus hoc in vno non perstitit, nisi ab Augusto vsque ad Constantinum per annos 394. vt quidam numerant, sapè tamen aut à tyrannis discerptum, aut à rebellibus populis, & orientale adhuc occidentali coniunctum perstitit aliquando in vno, vt Constantino, Constantio, Iuliano, Iouiniano, Valentiniano, Theodosio seniore, & iuniore, & aliquot aliis per aliquod tempus. Iam vero vsque ad vltimas irruptiones Turcarum, quæ contingere, ex quo Andronicus Palæologus ab obedientia Pontificis Romani discessit anno millesimo ducentesimo octuagesimo tertio, tanta plerumque pax in intima Græcia fuit, nimirum Peloponneso, Achaia, & Attica, Thessalia, Macedonia vsque ad fines Thraciæ, & Epyri, per annos 971. vt nihil illa tranquillius vmquam fuerit experta, licet in finibus Thraciæ, & Epyri olim Gothorum, Hunnorum, Slavinarum, Bulgarorum, & Hungarorum sit aliquid perpeffa simile antiquis populationibus, cladibusque, ac vastitatibus, de quibus Thucydides initio operis sui; nullum tamen habuit è suis Alexandro in bellicis rebus æqualem, vel Aristoteli in naturalium scientia, Euclidi in Mathematicis, Hippocrati, & Galeno in medicina. De rerum vero diuinarum doctrina, & sanctitudine, virtutibusque solidis non est, quod loquamur: cum Christianis nulli sint comparandi, & prisca illi nihili sint præ Græcis Christianis. fuerit Alexander, aut si quis alius Græcorum militari peritia nobilior: cum tamen post consecrationem Constantinopolis Græci sint tutati potentius, latius, & diuturnius imperium, quam vel Alexander, Seleucidæ, Ptolomæiue Reges, illud est in causa, quod catholica gubernandi doctrina (Catholicum vocamus, quod Pontificiis decretis est consonum) cunctis præstat, Deoque ipsi innititur ob essentialem, de qua diximus, subordinationem. Quocirca, ne Græci attribuerent arti militari hanc tanti imperij diuturnitatem, permisit, ac prouidit Deus, vt eorum maiores, copiarum duces maximi, à Pontificia doctrina alieni, neque adipisci imperium tantum, neque adeptum quodlibet magnum diu tutari possent, aut saltem non ita diu, vt post Constantinum sunt tutati. quod signo de infelici posteritate alienorum constat libro 23. cap. 8. Hinc etiā, quicumque Imperatores Græci ab aliena-

naue-

nauerunt se à Pontificis Romani obedientia , iidem passi sunt insigne imperij detrimentum, quod non euenit illis, qui Pontificis Romani fidem sunt secuti . Denique ijs imperantibus illud est euersum, qui diutius, ac maxime omnium se ab ipso abinxerunt .

Rursus ; ne humanæ ascriberent peritiz tanti imperij diuturnam conseruationem , voluit in ea Græcos Christianos quodammodo superari à maioribus suis , cum tamen his præstiterint illi in diuinarum rerum cognitione, ac sanctitate morum .

Sed quando constant homines ex animo, & corpore, animi vero felicitas, & beatitudo sit, vbi ille à vitiis, & perturbationibus vacuus in diuinæ veritatis contemplatione iugiter defixus, quantum fieri potest, occupatur, & hac parte Græci catholici infinito interuallo superent antiquos, colligitur, necessario, esse animi bonis abundantiores .

Hinc post Constantinum vsq; ad Basilium Macedonem sunt habita octo Concilia generalia in Græcorum terris, ad quæ ex omni prope cogniti orbis regione doctissimi viri adueniunt, & in vnam fidem consensere ; habemusque plurimum scripta eruditissima . Idem colligitur ex innumeris virorum, & feminarumq. sanctitudine illustrium vitis, quas Methaphrastes, alique collegerunt . instar sit omnium Pulcheria Augusta, quæ tamdiu tamque prudenter imperium orientale administravit, cui nullam tota antiquitas parem nominare potest : vt signo de prudentia politica est explicatum . Ab hac porro diuinarum rerum noticia Græci excefferunt ; ac proinde ab intima mentis beatitudine , cum Pontificis Romani obedientiam simul abiecerunt , vt ostendimus toto libro 11. atque ita ob essentialem subordinationem quatuor illorum bonorum facta est ab illis omnium iactura .

Ad corporis beatitatem facit non modo decus, sanitas, ac robur eius, sed affluentia externorum bonorum, quæ Græcis catholicis adfuit magis, quam maioribus à vero Dei cultu auersis, ob imperii quo sunt potiti, amplitudinem, & diuturnitatem , ad hæc autem plurimum confert tanta, ac tam diuturna tranquillitas, qua per tot sæcula abundarunt, maxime in mediterraneis locis . Ex quo fit, vt vita magis in tuto fuerit Græcis post Constantinum , quam prius ; ac propterea , quoad corpus fuerint magis felices ; corporis enim primū, potissimum

tissimumque aliorum omnium bonum vita. Hinc nullas in Græcia legimus, quantum recorder, vrbes excisas post illum, vsque ad Andronicum Palzologum, cum prius multas nemo non sciat euersas. Hac igitur sint satis, quantum spectat ad Græciam.

Quod si Galliam respiciamus, ac tempora illius antiqua conferamus cum illis, quæ post Constantinum fuere, quot, quæso, ac quantis illa post Romani Pontificis auctoritatem auctam, & à Gallis, Francisque cultam, bonis est amplificata, aucta vrbibus nouis, antiquæ vrbes nouis, & admirandis, siue decoribus, siue incrementis, agri ex culti non modo ad fructus terræ vberimè producendos, sed ad habitationem mortalium commodissimam? Quid hic Regum potentissimorum longissimas successiones, affinitatesque cum omnibus totius orbis Regibus, & Imperatoribus iunctas familias, Principum nobilitate, vetustate, ac rebus præclare actis illustrissimas, reges amplissimos tot regionibus datos in Africa, Europa, atque Asia, Imperatores Orienti, atque Occidentibus, bella gesta, victoriasque relatas e bellicosissimis, ac remotissimis gentibus, præstantissimos in omni doctrinarum genere viros editos, atque alia bona priscis Gallis ignota recensebimus? ea complexi sumus Signo 31. de prudentia politica, cap. 1. tomo 1. & de felici posteritate Catholicorum 92. tomo 2. cap. 4.

Iam vero, nemo potest negare, cum tot bona Gallis euenerint, postquam Romani Pontificis auctoritatem colunt, ab eodem Christi cultum, per eos quos ille misit, accepisse; id enim clarissime fatentur Episcopi ipsorum in literis, quas ad Leonem primum dedere: plurimos autem eorum, quos ad doctrinam Christi in Galliis disseminandam Pontifices Romani destinauerunt, Italos Sacerdotes, atque etiam Romanos fuisse, colligi potest ex ijs quæ signo de Fidei propagatione libro 3. diximus. non est opus eadem repetere, sed habemus adhuc alia, quibus ostendere possumus, quantum Romani Pontifices euexerint Gallos, seu Francos: iidem namque nunc quidem sunt Galli, & Franci; quantum dignitatis, ac potentie tuerint ijs largiti, consilioque, & ope; tantum certe quidem, quantum numquam leguntur antea consecuti.

In primis igitur, cum Desiderius Longobardorum Rex inua-

inuaderet in ditiones Pontificias, Ecclesizque Romanæ vrbes conaretur occupare, Hadrianus Papa, idemque ciuis Romanus Carolum Magnum postea dictum, consilio, monitisque impulit, vt in Italiam veniret, Regnum Longobardorum sibi armis compararet, eiusque auctoritate, & opibus, quantis posset, effectum, vt in Italia tantum ditionis acquireret, quantum Galli nunquam potiti fuerant vnquam. Huic consilio, monitisque Papæ reluctati sunt omnes Gallorum proceres, vt ait Eginarthus Caroli Magni scriba, in ipsius vita: Carolus tamen Pontificis fidem secutus est: venit in Italiam, latissimumque in illa imperium sibi, ac posteris suis, magno tamen Italorum bono, acquisiuit Anno 774. Rursusque Anno 801. à Leone III. Romani sanguinis viro coronatus est Occidentis Imperator, quod illi, ac nepotibus eius, apud omnes auctoritatem maximam, potentiamque adauxit. Hæc post Eginarthum, Ademarū, Aimoinum, Reginonemque, & alios multos latè prosequitur Paulus Æmilius. Quantum porro conati sunt iidem Romani Pontifices posterorum Caroli Magni dignitatem, & Imperium tueri, diximus signo 8. de cura Pontificis Romani in Catholicis tuendis libro 19. cap. 4.

Rursus Anno 1095. Vrbanus secundus Pontifex Maximus Italici sanguinis: cū in Gallias se contulisset, & indicto ad Claramontem concilio Regem Philippum, ob illicitas nuptias excommunicasset, vt cunctis notum fieret, Gallorum decus, ac maiestatem, ab vnus Papæ consilio multo magis pendere, quā ab ipsius Regis, quem à se Pontifex ab alienauerat, potentia; & viribus, Gallos in primis, atque alias deinde nationes impulit, vt expeditione facta in Orientem contenderent. quod illi Consilium securi Turcos nobilissimis victoriis relatis profligarunt, Asiam, quam Constantinopolitano Imperatori concessere, Ciliciam, Syriamque, quæ Gallici sanguinis Regibus, ac Principibus, vna cum Cypro diu paruere, ceperunt: tantumque nominis sibi, ac celebritatis adepti sunt, vt Occidentales omnes ab Orientalibus Franci, ab egregia ipsorum facta appellentur, quæ referunt Robertus Monachus, & Guilielmus Tyrius proprijs libris.

At post Annum 1201. cum rursus virgētibus Cælestino III. & Innocentio III. Pontificibus Romanis, & è gente Romana ortis, Galli in Græciam profecti essent, vt inde Orientem peterent,

terent, contigit, ut Constantinopolis fuerit ab eis capta, Imperatorque Græciæ creatus Balduinus Galliz Belgicæ, quæ tum regi Francorum subiecta erat, Comes è sanguine Gallicæno, atque ita Galli consilia Romani Pontificis secuti diu Constantinopolitano imperio sunt potiti, quod nunquam contigerat ulli Gallorum Principi ab orbis ipsius constitutione. Refert historiam Vuilardinus Gallicus scriptor, Villanzus lib. 3. cap. 27. Extat epistola Balduini Imperatoris, qua rei gestæ ferri se explanat apud Elmodum libro 6. cap. 20. in qua asseritur, ab Episcoporum militibus primum captam Constantinopolim, delectumque Imperatorem tum à Proceribus sex, tum ab Episcopis, in quibus erat & Apostolicæ sedis Legatus Episcopus Bethlehemiticus.

Anno deinde 1265. cum Papa Urbanus Quartus natione callus, & Clemens Quartus Prouincialis elegerint regē Neapolis, ac Siciliæ Carolum aduersus Manfredum tyrannum, is electioni acquiescens, ac multas Francorum copias secum ducens, multoque maiores Italicorum, Romanorumque, à quibus Senator urbis est electus, & adhuc ipsius statua visitur in Capitolio rem totam testificans, Romæ coronatus est à duobus Cardinalibus legatis, atque his opibus affectus est regnum Neapolis, ac Siciliæ, Tunetensem regem in Africa sibi tributarium fecit, multaque in Epyro, Poloponneso, & continentibus terris, oppida, & loca, adeptusque est iura regni Hierosolymitani dono Mariz filiz Bohemundi principis Antiocheni, cumque hac de re lis esset inter eam, regemque Cypri Hugonem Lusinianum; Carolus pro se retulit sententiam à Pontifice Romano, à quo & obtinuit, ut Imperij Vicarius esset in Italia: quod maximas ipsi, ac posteris vires comparauit: Hæc late Villaneus illorum temporum scriptor libro 7. cap. 6. & historiæ rerum Neapolitanarum. Carolo filius fuit Carolus secundus. cui cum nupta esset Maria nata è Stephano Quinto Hungariæ rege, illud est regnum consecutus, & quamuis multi proceres Hungariæ reluctarentur, rex tamen Hungariæ declaratus est Carolus à Bonifacio Octauo, tandemque regnum sibi illud acquisiuit. Ex hoc ortus Carolus Martellus suscepit Carolum Robertum, atque hic Ludouicum, qui Hungariæ regnum Polonicum adiecit. Hæc tum Villanzus, qui temporibus his vivebat, septimo, & octauo, tum Bonfinius scribunt. tenuit posteritas Caroli Neapolitani regnum vsque ad annum

1442. per annos centum septuaginta septem,

Sic igitur Galli, consilio, atque ope Romanorum Pontificū, atque Italorum sacerdotum consecuti sunt tam magnas di-
tiones in Italia, Hungaria, ac mox etiam Polonia, Africa, &
Gracia, quas nulli ē maioribus ipsorum fuerant adepti vllq;
tempore, aut etiam tanto. En effecta essentialis subordinatio-
nis quatuor illorum bonorum, per sacerdotes à cordis nostri
amore Christo omnium creatorum Rege deriuata, vt proin-
de sacerdotes sint parentes, ac Reges.

Reliqua est Europæ extrema regio Hispania. Hæc ex anti-
quo tempore post gentium dispersionem primos, & antiquis-
simos habuit incolas, qui in Thartesso à Tharsis Iapheti filio,
quod in vniuersali historia antiquitatum latè ostendimus, si-
ue in Betica confedere, ac Turditani, Turdulie sunt appella-
ti, vt ait Strabo: dein vero sic est ab Iberis Asiaticis occupata,
vt nomen ab illis acceperit, quod post alios Dionysius Alexan-
drinus tradit; postea vero ex magna parte adducta est in po-
testatem ab Afris, è quibus Gerion dicitur fuisse, inde à Græ-
cis, Troianis, Tyriis, quin & ab ipso Nabuchodonosoro, Chal-
daïsq; vt vult Iosephus libro contra Apionem: mox autem
Celtis, vnde Celtiberi, Carthaginensibus, & romanis: sed &
variis tēporibus occupatæ illius regiones fuere à Lydis, Thra-
cibus, a hodiis, Phrygibus, Cypriis, Egyptiis, Milesiis, Caribus,
Lesbiis, Phocensibus, qui Hispanias occuparūt: habemus He-
rodotum testem, libro 1. à quo discimus circiter ætatē Cyri id
accidisse sub initia romanæ vrbis, quantum colligimus è Lu-
stini libro 43. atque ita decem, & nouem nationes exterarū illa
habuit, à quibus ante imperiū romanum detenta fuerit; ne-
cesse est autem, maximas clades subierit, tot exteris in illam
irrupentibus, ac priores incolas, vt mos erat antiquus, ex-
turbantibus, aut in seruitutem rapientibus per annos mille
quingentos, tot enim numerant plus minus aliqui ab irrumpen-
te Iberorum vsque ad imperiū romanum. Vnus porro infe-
riori tempore Tiberius Gracchus dictus est à quibusdam sub-
uertisse in Hispania trecentas vrbes, vt è Polybio narrat Stra-
bo, quod quamuis ipse irrideat libro Geographiæ tertio, Flo-
rus tamen in epitome ait, in Celtiberia sola dirutas vrbes à
Tiberio centū quinquaginta, illudq; certum, Traiano Impera-
tore à romanis euersam nobilissimam Lemacenorum urbē
Emporiumq; vt aliqui volunt, Norbæm: præterea in Pom-

peia-

pelanis, Ilyturgium, Castulonem, Carthaginem veterē à Scipione Africano, Numantiā, Iberiam, Bilbilimque ab iisdem romanis, & Saguntum à Carthaginensibus, præclarissimas ciuitates solo æquatas, quæ refert post alios Ioannes Gerundenſis Paralipomenon lib. 1. cap. ult. Atque vt omittamus bella à Carthaginensibus aduersus Hispanos in Hispaniæ medio gesta, Romani eos variis præliis ceciderunt per annos ducentos quinquaginta, vt Paternulus testatur: atque ita non immerito cecinit Horatius, carm. lib. 3. ad 8.

Seruit Hispania vetus hostis ora

Cum veto per annos mille quingentos tot in illam nationes exteræ irruerint, ac tandem romani illam sub imperium miserint, & colonijs inductis antiquos fundorum dominos pluribus in locis spoliarent; Mauri post hæc, imperatē M. Antonino, Hispanias propè omnes, inquit Capitolinus, vastarint, quos & Bæticam populos scribit Lampridius in vita Seueri Imperatoris; Germaniq. Gallieno imperante easdem diripuering, quod Eutropius refert: quin illæ sæpius ab Imperatoribus romanis vario modo sint vexatæ, & spoliatæ, vt à Caligula, & Galba, qui multas vrbes Hispanicæ mœnibus priuauit; imperante tandem Constantino ab anno 311. vsque ad 414. in maxima tranquillitate steterunt, quo scilicet Osius ille Cordubensis romanæ sedis studiosissimus, in Niceno, ac mox etiam Sardicensi Concilio Pontificiam potestatem decretis clarissimis maxime stabiluit, donec in Hispania Priscillianistæ hæretici cuncta, teste Seuero Sulpitio, contrbarunt, atque eo tempore, vt notauimus signo de interitu fidei 16. lib. 5. in illam se effuderunt Sueni, Alani, Vandali; ac postremo Visigothi, qui tamen, si superiora tempora spectemus, exigua Hispaniæ damna intulerunt, & quod aliqui de fame nescio qua ingenti scripta retulere, à quonam ex antiquis scriptore id acceperint ignoramus: excitauit autem Visigothi nobilissimum in Hispaniis regnum, quod adhuc durat in eorum cognatione, vt aperuimus signo de felici posteritate regum catholicorum 92. lib. 1. c. 3. Cumq; Visigothi omnes Ariani forent, anno 586. Richaredus eorum rex amplexatus est religionem catholicā, quæ vna cum regno, & Hispania tota floruit vsque ad annum 709. per annos centum viginti tres, quibus Hispania pacatissima fuit. post hos Vítiza desciiuit à fide romani Pontificis, fecitque potestatem cuilibet sacerdoti, vt plures habere vxō-

res eodem tempore posset; iussit ne quis ad Romanum Pontificem appellaret, Successit illi Aodericus, eisdem moribus, quo imperante, Arabes Hispanias concisa Visigothorū nobilitate, anno 716. occuparunt, ac multas illis grauissimasque clades attuleret; expulsi vero sunt prorsus ex illis anno 1492. Atque ita per annos septingentos prope, & septuaginta sex non dissimili statu Hispania fuerunt, quo vel ante Constantinum, vel, quod veritati propius est, ante Augustum: ante hunc enim semper Hispania coloni priores ab exteris bello fatigati sunt, eorumque regiones prædationibus, & vastationibus patuerunt, quod tum ex ijs, quæ diximus, tum ex Strabonis libro testioliquet, cum latrocinia domestica, feritatem maximam, præliaque Hispania inter se, & cum exteris plerumque continentia in medijs terris fuisse scribit, per quæ continebat, ut incolæ priores à posterioribus eijcerentur e sedibus suis, aut bonis omnibus priuarentur.

Igitur post imperium Constantini bis Hispania fuerunt ab exteris oppressæ, priuatæque fructibus optatæ pacis, cum bis à fide Romani Pontificis se abiunxerunt: sed quod vltimo loco euenit, lucuosissimum fuit, maxime diuturnum, ac simile ijs, quæ accidere solebant ante Augustum. Videamus autem, quid quantumue boni contulerit Hispania Pontifex Romanus, Itali sacerdotes, aut alijs sedis Romanæ studiosi.

Satis autem constat, Hispaniam concessisse ad cultum Christi illorum labore in primis, quos Romani Pontifices Roma misere; vt signo 6. de fidei propagatione libro 4. explicauimus. Tria porro illi tempora præ cunctis felicia fuere, qualia nunquam contingere ab orbis fabricatione. Primum, à Constantino imperate vsque ad irruptiones Sueuorum; secundum, à Recharedo ad Vitzam; tertium, ab expulsis omnino Saracenis, quod adhuc persistit. Semper autem tribus istis temporibus fuere in Hispania, qui studiosissimi forent auctoritatis pontificis, iidemque auctores præcipui felicitatis, qua posita est Hispania. Nam primo floruit Osius Episcopus Cordubensis, qui Romani Pontificis nomine præfedit vniuersali Concilio Nicæno, & Sardicensi, quo decreuit, vna cum cæteris Episcopis, maxima in honorem sedis Apostolicæ, quæ habentur cap. 7. & 10. Tempore autem secundo floruit Leander Pontifici Romano addictissimus, vt apparet è Gregorij Magni epist. 41. libro

bro 4. ep. 125. libro 7. & dialogorum libro 3. cap. 31. Moralium-
que præfatione; is autem fuit Leander, cuius opera Rechare-
dus, & Visigothi ad fidem Catholicam redierunt, & quem Ro-
manæ Ecclesiæ Legatum fuisse, eo tempore scribit Lucas Tu-
denfis, vt notat Vafius anno 589. Tertio præter alios ipse rex
Erdinandus, qui tribunal inquisitionis instituit, cui se, re-
giamque potestatem subiecit, quod nos signo de admiranda
progressione sacræ potestatis ostendimus libro 17. Atque ita
veluti cum maximis est Hispania calamitatibus afflictata, tum
recesserant eius reges, aut plerique, & populo ab obedientia
Pontificis Romani; sic cum maxime est euecta ad felicitatem,
maxime obedientiam Romani Pontificis est amplexata.

Est autem iucundissimæ contemplationis intueri Hispanias
Primo tempore ad amplissimam felicitatem prouectam tri-
bus sanctionibus in honorem Dei, ac Pontificæ sedis, quasi tri-
bus gradibus factis per Osum Cordubensem sedis Apostolicæ
Legatum, in Concilio Nicæno, ac Sardicensi. contra autem cor-
ruisse in acerbissimas ærumpas euerfis à Viriza, Gothicaque
natione, tribus illis sanctionibus, quasi tribus gradibus de-
iecit.

Prima est in Concilio Nicæno can. 3. qua vetantur clericis
cuiusvis mulieris cõtubernia, nisi sit mater, auia, soror, mater-
tera, amita, atque ita, quod explicant docti, coniugia prohibi-
ta clericis apparent; vt alibi ostendimus.

Secunda est, vt appellare cuius liceret ad Pontificem Ro-
manum, quod quamuis in more positum foret, ac diuini iuris
habeatur, Concilij tamen auctoritas clarior accessit.

Tertia denique erat in vtroque Concilio stabilita, qua filius
Patri consubstantialis asserbatur. Hæ tres leges euerse sunt;
cum Saraceni Hispanias occuparunt. Vt enim Mariuzus no-
rat lib. 7. Alonsus Primus, cognomento Catholicus, Castellæ
Rex, qui regnum iniiit anno 737. curauit, celebrato Concilio,
vt omnes Gothi, qui hæresi Ariana infecti erant, quasi in illam
relapsi, amplecterentur veram doctrinam. sic igitur euerfa
erat sanctio Concilij Nicæni, pertinuens ad filij consubstantia-
litatem.

Vitiza vero, cuius mores imitatus est Rodericus, duas alias
sanctiones euerxit. ac vetuit appellari ad Pontificem Ro-
manum, clericisque, & sacerdotibus potestatem fecit, vel
plures vxores ducendi. atque ita tres præcipuæ sanctiones
per

per Oſiam Romani Pontificis in Concilio Nicæno Legati ſtæ-
bilitæ, per Vitizam, Rudericum, gentilesque ipſorum proſtra-
tæ ſunt, ac ſimul etiam omnia bona Hiſpanorum Saracenis Hi-
ſpanias occupantibus.

Naſta vero eſt hiſpania primo tempore, non modo fruſtuo-
ſiſſimam pacem, ſed & per clericos Romanos, vt haberet e ſua
natione Pontificem ſummum Damafum Papam; quo viuente
eſt habitum Concilium ſecundum vniuerſale. Conſtantinopo-
li, ac Romæ, inquit Ammianus Marcellinus lib. xiiij. erat Pom-
piliani ſecuritas temporis, & qui virtutum, laudumque omni
genere excelluit. Amplius, vt orbi daret optimū, fortiſſimū-
que Imperatorem Theodoſium Magnum, cuius poſteritas per
multos annos eſt imperium Romanum moderata, ſucceden-
tibus illi filiis Honorio, & Arcadio, ac mox iſtorum progenie
Theodoſio iuniore, cui ſubſtituta eſt Pulcheria ſoror, & Eudo-
xia Imperatrix Valentiniani vxor, cuius liberi e Vandaliſis
Regibus ſuſcepti, Africam diu tenuerunt, vt Procopius eorum
temporum ſcriptor libris de bello Vandalico narrat. Atque
ita Hiſpani Theodoſij conſanguinitas diutius imperauit in or-
be Romano, quam Imperatoris vllius, qui fuerit ante ipſum,
Hiſpaniæque contigit, vt eodem tempore nanciſceretur elec-
tum à clerico Romano Damafum Pontificem ſummū, ſimul-
que Imperatorem ſummū Theodoſium, quem Gratianus Ro-
mæ, & Occidentis Imperator Orienti dedit, vt nobiliſſima re-
gio gloriari poſſit tantæ proſperitatis euentu, quanto nulla in
orbe terrarum toto omnium ſæculorum decurſu. Id vero per
clericos, & Pontifices Romanos, ob eſſentialem quatuor il-
lorum bonorum ſubordinationem miniſterio ſacerdotum, à
Chriſto omnium Rege ſtabilitum.

Videamus autem, quid Itali clerici, ac Romanus Pontifex
Hiſpaniæ contulerit in aſſequenda, qua nunc fruitur, ſelicitate.
vt vero antiquiora mittamus, maxime Hiſpanos iuuerunt illæ
expeditiones indiſtæ aduerſus Saracenos ab Urbano II. cum
cruce primus ſignare cepit eos, qui in ea bella nomen darent;
ex quo factū, vt hēricus Comes Biſuntinus nepos ex fratre Gu-
lielmo Lotharingi Duce Godifredi Regis hieroſolymitani Pō-
tificū Romanorū cunctos aduerſus mahometē mouētū cōſilia,
& hortationes ſecutus, cū militibus ſuis ad Hiſpanias appol-
lens, iunctus ſit affinitate regibus Caſtellæ, & variis Saracenos
in hiſpanijs fatigans, ac frangens nobiliſſimū regnū Portugal-
lic

lie constituerit, viresque Saracenorum distraxerit, quominus posset aduersus alios Hispaniz Reges, ac populos. Idem consilium securi Genuenses, ac Pisani, sed maxime illi Classibus comparatis multas in Hispania ciuitates Saracenis abstulere, multis eos victoriis relatis contudere, ne tanta in Hispanos molirentur, ac possent. Anno enim 1117. Pisani Maioricam ceperunt, quod Villanus testatur lib. 5. cap. 30. quancum deinde Saraceni iterum tenerent, Genuenses diripuerunt Anno 1146: & seq. profligatis in littore Granatensi ad Almeriam Saracenis, ingentem predam fecerunt: posteroque in ora Barchinonensi Tortosam aggressi, eam Saraceni eripuerunt; quod post Othonem Frisingensem, notauit Sigonius libris de regno Italiz. sed maxime Hispanorum vires auxit illud, quod his verbis de equitibus S. Iacobi, illorumque ordine recitat Antonius Nebrissenfis: *Extat in monumentis Alexandri Quarti Pontificis Maximi, Anno Pontificatus sui xvij. salutis vero Christiana sexto, & septuagesimo, supra millesimum centesimum, in fauorem ordinis Priuilegium, in quo refertur, fuisse in Hispania temporibus illis viros quosdam nobiles ordinis equestris, qui seipsos, omniaque bona sua Christi militie deuouerunt professi, quoad uiuerent, se gesturos bellum contra Christiani nominis hostes Saracenos, qui totam prope Baticam, magnamque Tarracensem Prouincia partem occupauerant, tenuerantque per annos 400. fuerunt autem ea tempestate Equitum illorum facultates, perquam tenues, quippe qui non multo plura, quam viginti Castella, & ea quidem munissima, possiderent, qua sub obscuris nominibus in ipso Priuilegio nominantur. Per idem tempus Magister ipse, cui Petro Ferdinandi nomen erat, cum plerisque sui ordinis Equitibus Roma profectus, suo, atque suorum omnium Fratrum nomine rem omnem cum personis Apostolica sedis, subiecit, supplicauitque, ut ab eadem in proprios, ac peculiare filios admitterentur, traderetque illis viuendi normam, id quod est à Pontifice factum, nam, & illos in filiorum suscepit locum, & bona omnia sub Apostolica sedis patrimonio reposuit normamque viuendi tradidit, quam deinceps in ordinem cum monitorio panali Magister Albertus S. R. E. Cardinalis vniplacite optinuit, atque eiusdem militie admodum studiosus redegit, qua nostra quoque aetate recensuit, confirmauitque Iulius Secundus Pont. Max. anno Christiana salutis septimo supra millesimum quingentesimum. Ex paruo itaque illo principio, per quos-*

quosdam incrementi gradus eo potentia hic Equeſter ordo peruenit, ut noſtro ſaculo mille cataphractos equites bello armare poſſit, quas copias beneficio Principum acquiſiuit, ob inſignis reſ geſtas in bello, quod ſine intermiſſione contra Mauros Batice inuictos poſſeſſores ad hæc tempora geſimus. Nam & pugna illa memorabili, qua Miramolinum ſuperauimus, ſub Petro Arrio eiſdem ordinis Magiſtro ſingularem operam nauauit: qua victoria parta, eſt Anno ſalutis duodecimo ſupra milleſimum ducenteſimum, Hiſpanorum Rege Alphonſo nono. Atque deinceps Ferdinando Rege in oppugnatione vberè, & Corduba per quam ſtrenue hic ordo militauit, ſed præcipue in obſidione Hiſpalenſi ubi Pelagius Corrigia cognomento Enſiferorum Equitum Magiſter firmiſſimumque tenuit præſidium: fuere deinde huius ordinis Magiſtri viri ſplendiſſimi, quorum inſigni opera in bellis Reges uſi ſunt, qua contra nominis Chriſtiani hoſtes Mahometis cultores geſta ſunt. Hæc ille libro 2. decadis primæ cap. 9. Hiſpanarum rerû de militia S. Iacobi inſtituta exemplo aliarum, quas Romani Pontifices excitauit aduerſus Chriſtianæ religionis hoſtes, ut oſtendimus ſigno de cura Pontificis Romani in tuendis Catholicis, ſicut hanc etiam maximo Hiſpanicarum dittonum bono. Poſt hæc aliud incrementum Romani Pontifices adiecerunt illis, & quidem maximum. Anno enim 1296. Bonifacius Octauus conſtituit Iacobum Admirantem, ut vocant, Vexilliferumque S. R. E. toto mari, regemque Sardinie creauit, Sardos adhortans decretis, ac litteris promulgatis, ut à Piſanis Eccleſie romanæ aduerſantibus ſe, abiungentes, Iacobi ſeſe poteſtati ſublicerent. Cuius decreti auctoritate perfectum eſt, ut aucta potentia Iacobus Sardinie Regnum ſibi, ac regibus Aragonie parauerit, quod memorie prodidit æqualis eorum temporum Villanus libr. 3. cap. 18.

Rurſus aliud Romani Pontifices Hiſpanicis regnis robur addidere. Ioannes enim vigetiſimus ſecundus inſtituit in Portugallia ordinem militie CHRISRI, cuius præſeſ ſedes eſt in Marino Siluenſis diœceſis oppido: ac mox bona Templariorum, qui deleti ſunt malis artibus Philippi regis Francorum ac nimia Clementis V. indulgentia, fuerunt Equitibus eius ordinis à Pontifice Romano attributa, quod teſtatur Franciſcus Tharapha lib. de regibus Hiſpanie, cap. 11. Horum porro fortitudo ſingularis exiſtit non modo in Hiſpanienſibus

bus locis; sed in Africæ plurimis, ac munitissimis oppidis expugnandis, imperioque Lusitanico adiiciendis, quod historias illius legentibus apparet. Henricus, Ioannis Primi Portugaliz Regis filius fuit istorum equitum magnus Magister, nisi me fallit, continenterq. operam dedit in explorandis, & acquirendis Africæ maritimis terris ad Austrum protensis: cumque magnos faceret progressus, impetrauit à Martino Quinto, ut quæcumque Lusitani loca deregerent, eorum forent, neq. posset ullus Christianus sibi illorum conquirendorum facultatem modo vllò usurpare, quod Ioannes Petrus Masseius initio historiarum testatur. Aloysius deinde Mustus Venetus patrius Lusitanicarum nauium dux ob summam peritiam factus, usque ad æquinoctiale circulum maritimas Africæ plagas detexit: Atque ita tum Pontifex Romanus, res hispanicas maxime amplificauit. Testis est Petrarcha libro 2. de vita solitaria, Fortunatas insulas ab armata Genuensium classe detectas, acquisitas; quæ Castellanorum deinde imperio sunt adiectæ: sed illud maxime auxit hispanica imperia, quod à Pontificibus romanis est prouectum, confirmatumque, & ab Italis sacerdotibus studio religionis est inuentum. Anno enim 1492. Christophorus Columbus natione genuensis, acceptatium nauium classe ab Isabella Castellæ Regina, nouas in Occidente Indias detexit: votis tamen multis nuncupatis, propter quæ clarissime apparuit religioni in primis Indiarum acquisitionem deberi, ut apparet è relationibus ipsius: & post annos quinque Americus Vespuccius Florentinus, similibus Deo votis conceptis, continentem terram latissimis spatiis protensam. Cumque post hæc Lusitani Emanuele rege in Oriente nouos & ipsi, amplissimosq. terrarum tractus aperuissent, Alexander VI. Papa partitus est tamquam Vicarius Christi, cui data est omnis potestas in cælo, & in terra, inter Castellanos, & Lusitanos, quæcumque illi ignota loca inuenissent in Occidente, & Oriente; ita ut Castellanorum foret quidquid occidentem versus incognitum foret usq. ad dimidium totius telluris; vici sim Lusitanorum quodcumque Orientem versus incompertum prius occurreret, neq. vllus posset interurbare acquirendas ab ipsis terras, sibiq. vllò modo parare. Cumque ob Moluchas insulas opulentissimas à Lusitanis subactas quæstio foret, ad summum Pontificem delata est controuersia, lataque in Auditorio Rotæ Romanæ pro altera parte est sententia, à qua rursus ad eundem

Pontificem fuisset appellatum transactione quæstio finem sortita est, ut est in historia generali Indiarum lib. 2. cap. 8. Meminisse rei Petrus Martyr in operis sui medio: sed enim nisi etiam religiosi viri incolas earum regionum traduxissent ad virtutes, ab efferratissimis moribus frustra tot conceptis votis India detestata fuisset, frustra nauigantibus ad illas apertissimo Deus adstitisset.

Sic itaque religiosi sunt in causa ob eam, quam diximus subordinationem quatuor illorum bonorum, gratiamque diuinam à Christo in homines per sacramenta deriuatam, ut stent omnia bona externa, & humana, ac merito sint, quod S. Dionysius aiebat cap. 12. de diuinis nominibus, clerici, Reges, Domini, & quandoque supra à S. Ignatio referebamur epistola ad Smyrnenenses, sacerdotium est summa omnium bonorum; propterea vult idem Sanctus, ipsos non modo sacerdotes esse, ac propter sacerdotium Christi locum tenere, sed etiam principes esse, ac propter principatum locum Dei, domini vniuersorum sibi summum Dei donum vendicare. Recte enim S. Thomas in compendio Theologiæ cap. 242. *Non est dubitandum etiam hoc iudicium, quo in mundo reguntur homines, ad Christi iudiciariam potestatem pertinere, unde etiam ad ipsum introducuntur in psal. centesimo nono verba Patris dicentis, sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum: assidet à dextris Dei secundum humanam naturam, in quantum ab eo recipit iudiciariam potestatem, quam quidem etiam nunc exercet* (aduerte hæc) *antequam manifeste appareat, & omnes inimici pedibus eius subiecti sunt. Vnde & ipse statim post resurrectionem dixit Matthæi cap. ult. Data est mihi omnis potestas in celo, & in terra: est autem, & aliud Dei iudicium, quo unicuique in exitu mortis sue retribuitur, quantum ad animam, secundum quod meruit. Hucusque Sanctus, volens omnia temporalia distribui viuentibus à Christo pro merito, cuiusque ex illa quatuor bonorum deruatione, sicuti debent etiam distribui à quolibet rege, ne sit tyrannus, ac diabolicus, non legitima, sed diaboli potestate utens; illud est tamen verum, Christum mansuetissime agere, ac nullum relinquere irremuneratum bonum, quod non modo à Christianis, sed etiam infidelibus fiat, quod illis aliqua sit diuinorum cognitio, & persuasio, cultusque diuinitatis, à quo in animum corpus, & externa deriuatur communicatio supernæ bonitatis, cui communicationi Christus in omnibus præest* eius.

eiusque ministerium, quoad homines dirigendos in terris Vi-
cario suo Pontifici Romano, ac clericis per hunc ex ordine cō-
misi; sic itaque temporalium cunctorum rex est Christus.

Sic Pontifex summus, Christi que sacerdotium pertinet ad
omnem terram, ac totius terræ regna sunt illi subiecta, quod à
petra Danielis in Petro designatum scribit S. Augustinus con-
tra Iudæos, & Arianos, & tractatu noho in cap. 2. Ioannis, & S.
hieronymus in cap. 2. Isaia: Hefychius psal. 2. Giutmūdus Auer-
sannus lib. 3. de sacramentis, sed adhuc tamen propria in spi-
ciamus è quibus apertissimum fiet adhuc clericos esse reuera
in temporalibus parentes, ac Reges.

En igitur, vt à Dei donis supernaturalibus traditis per Chri-
stianorum sacerdotum doctrinam, sacramentorumque super-
naturalium administrationem, quibus regeneramur, viuimus,
aut etiam mortui reuiuiscimus, sint ac stent animi bona, nimi-
rum charitas, prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia. Ab
his sint, ac stent corporis bona; à corporis bonis sint, ac stent
externa ob essentialem subordinationem inferiorum ad supe-
riora; inter hæc quatuor Deum, animam, corpus, externa, vt
duobus primis capitibus libri huius est explicatū, tetigimus-
que libi primi, & secundi initio. Ita vt sit hoc verum ius status,
quo stant omnia bona, per quem statum Pontifices summi, Epi-
scopi, Sacerdotes, Clerici que ex ordine sunt partici-
pata diuinitate Dei, sapientia magistri, paren-
tes, ac Reges, vt S. Dionysius vna cum S.

Petro, quod infra aperiemus,

aiebat, & in his, quod iu-

risconsultus di-

xit, ius

status confi-

stat.

lium personarum curam paternam gerere. Hæc Concilium. Fuit hic mos ab initio nascentis Ecclesiæ, quod ex A&is Apostolicis apparet. Quamobrem Paulo eunti ad gentium prædicationem, fuit inter alia mandatum à Petro, ut eleemosinas colligeret, quibus alii pauperes possent, quod ipse tradit ad Galatias cap. 2. Romanos cap. 15. & 2. Corint. 9. Hinc Sanctus Gregorius pastoralis parte secunda cap. 7. *Sunt nonnulli, qui gregis quidem curam suscipiunt, sed sic sibimet vacare ad spiritualia appetunt, ut rebus exterioribus nullatenus occupentur. qui cum curare temporalia funditus negligunt, subditorum necessitatibus minime succurrunt, quorum nimirum prædicatione plerumque despicitur, quia dum delinquentium facta corripunt, sed tamen eis necessaria vitæ non tribuunt nequaquam libenter audiuntur.* Multa in hoc argumentum referuntur à Gratiapo distinctione 85. luone parte 6. cap. 157. S. Ambrosio lib. 2. de officiis, cap. 21. & seq. Hinc ad Damasum S. Hieronymus. *Quidquid habet clerici pauperum est, & domus illorum omnibus debent esse communes, susceptioni peregrinorum, & hospitum inuigilare debent: maxime curandum est illis, & de decimis, & oblationibus cænobij, & xenodochijs, qualem voluerint, & potuerint sustentationem impendat.* Eadem S. Augustinus ep. 30. ad Bonifacium, S. Ambrosius ep. 33. ad Marcellinum.

Assert ad hoc probandum pulcherrimam rationem Cassiodorus vrbis præfectus ad Ioannem Papam scribens, cum resurgeret hic secularia tractare. *Nolite, ait, in me tantam rejicere ciuitatis illius curam, qua potius vestra laude securæ est. Vos enim speculatores Christiāno populo præsuletis. vos Patris nomine vniuersa diligitis: securitas ergo plebis ad vestram respicit fiduciam, cui ditinctus est commissa custodia. qua propter vos decet custodire aliqua, vos omnia. pasceitis quidem spiritualiter commissum vobis gregem; tamen nec ista potestas negligere, que corporis substantiam videntur continere. Nam sicut homo constat ex dualitate, ita boni patris est utraque re fouere.* Hæc ille, ostendens ad sacerdotem pertinere curam corporis, & animæ.

Probatur hoc, & alia ratione. Nam Christus ob hoc etiam præcipue venit, ut egentium subleuaret inopiam, pauperesque solaretur omnibus modis. ut habetur psalmo 9. 11. 21. 34. 68. 73. 111. 131. Isaia cap. 11. 14. 25. 49. quin Christus ait Lucæ 4. & 7. hæc missum euangelizare pauperibus, atque hoc esse signum se esse Christum. Cum sacerdotes itaque sint Christi, tenentur pau-

pauperes omnibus modis adiuuare. Cumque clerici Christo in terris reuera per sacramentum existenti seruiant, huic etiam legationi seruire debent, quæ pertinet ad corpus, ac bona externa.

Quamobrem Romanis Pontificibus hic mos semper fuit, vt miserabilium, pauperumque indicè haberent, quod nunc per ipsos parochos fieri curant, quin eleemosynas erogarent ad pauperes alibi degentes alendos, vt Dionysius Episcopus Corinthiorum, Ensebiusque eius epistolam referens testatur lib. 4, cap. 12. historiz ecclesiasticæ. Hinc Romæ cunctis nationibus Armenis, Indis, Aethiopibusque extremis videmus ædificata hospitalia. Quin Leo Quartus urbem condidit in Vaticano Corfis ex Insula per Saracenos eiectis. Gregorius XIII. nostra ætate Romæ septuaginta aureorum millia quotannis distribui curabat pauperibus alendis; præter ea, quæ expulsi per Turcas, & hæreticos elargebatur hinc tot Inter Christianos hospitalia, quæ, vt supra diximus, à Zotico sacerdote Romano primo inuenta, atque ædificata sunt.

Recte igitur Franciscus de Siluestris Ferrariensis in caput 67. lib. 4. considerandum est, inquit, ex doctrina Sancti Thomæ secundo sententiarum distinctione vltima in expositione litteræ, *quo d. summus Pontifex habet in Ecclesia apicem, & excellentiam vtriusque potestatis, non solum spiritualis, sed etiam secularis. Ideo illi præ omnibus obediendum est, & in ijs, quæ ad salutem animæ pertinent, & in ijs, quæ pertinent ad bonum ciuile. Similiter, vt dicit idem Sanctus Thomas libro de regimine principum, 9. cap. 10. & 19. potest ratione suprema huius potestatis vnum, quemque ratione delicti punire, & tales, atque collectas pro reipublica Christiana conseruatione imponere, sicut & Rex in suo regno potest.* Hucusq. Franciscus è Sancto Thoma. Recte. nam Christus est caput hominum quoad corpus, & quoad animam, suumque corpus corpori nostro adiungit, idque ipsi sacerdotes faciunt, & Christianis tradunt.

Secundo loco pertinet ad parentem relinquere omnia bona sua filiis. eodem quo ipse habuit modo, quantum fieri potest; ita vt ipsi sint, eodem quo fuit ipse, in omnibus loco. Quamobrem Pontifex summus, Episcopi, Sacerdotes, Clericique, & dignitatem, & potestatem, & bona omnia cunctis Christianis patere voluerunt. Nam quilibet, dum modo ob crimen longe non arceatur, potest esse Pontifex, Episcopus, Sacerdos, Clericus,

cus; & bona Ecclesiastica possidere. Non ita Principes sæculares; nam Regiam principalemque potestatem suis liberis relinquere volunt, ac relinquunt. Neque eorum potestas, vel dignitas vna cum rebus cuilibet virtutibus licet prædico, communicatur. Non enim paternus est illi ita amor in cunctos Christianos non in virtutem, sicut Ecclesiasticis, qui licet aliquando à charitatis paternæ, quæ exigitur ab eis, perfectione aberrant, non ita tamen, vt sæculares aberrant. Ex hoc etiã capite fit, Ecclesiasticos magis esse Reges in populo Christiano, quam sæculares. Hoc enim discrimen est inter Tyrannum, & regem, quod Rex commune subiectorum bonum querit, & procurat, Tyrannus vero suum & suorum. Rursus nihil sibi arrogat Rex, nisi pro modo virtutis, qua præcellit & quatenus est illa, eatenus potestatem sibi adsumit. Apparet itaque, Ecclesiasticos bonum commune præ oculis habere, & idcirco totam suam potestatem, totam suam dignitatem, tota & omnia sua bona in communi ponunt, cunctis volunt patere. Non ita Reges, & Principes sæculares hæreditaria regna, quantum valent, filiis cognatisve suis propria, & hæreditaria volunt, efficiunt, relinquunt.

Atque hic multipliciter apparet, Pontifici summo præ cunctis aliis commune subiectorum bonum cordi semper fuisse.

Primo enim videbis admitti, & procurari Episcopatum, beneficiorumque resignationes efflagitantibus, & importuna prece impetrantibus id ijs, qui Episcopi sunt, vel beneficia dignitatesque obtinent. Numquam tamen Pontificatus summi resignatio fuit in alicuius fauorem, commodumve admissa. quod nimirum Pontificia sedes commune bonum magis respiciat, quam sedes vlla, & in communi semper pateat eligendis.

Secundo videbis multis in locis ad multa Ecclesiastica non admitti, nisi ex eadem gente, quod licet vsque ad aliquem terminum laudabile possit esse; tamen non admittere vllum exterum vnquam, quamuis polleat virtutibus, indicat commune bonum non esse, vt debet, præ oculis, vt est in Pontificia sede, ad quam quilibet è quavis gente admitti potest, modo aditum virtutibus aperire diuinitus concedatur.

Tertio, multis in locis, non nisi nobiles euehantur ad aliquas vel dignitates, vel beneficiorum titulos. Ad Pontificatum sum-

logi concludunt. S. Thomas 3. q. 13. art. 2. Scotus in 4. distin. 48. Idcirco etiam Christus sponse lux communicavit in terris, omnia, quæ corporaliter sunt, & quæ communicari ad homines dirigendos possunt, cum sit eadem caro, idem corpus; nihilque corporale externum potest esse, quod quatenus refertur, ac referri potest ad corpus humanum suis modis, non fuerit Ecclesie, capitique ipsius conspicuo in terris communicatum. Quamobrem bene dixit Apostolus ad Romanos cap. 3. *Quomodo non cum illo omnia nobis donavit?* Vt enim diximus, ac sæpius repetemus, est essentialis subordinatio inferiorum ad superiora, inter hæc quatuor externa corporalia, quatenus referri possunt ad corpus humanum; corpus humanum, animam Deum. Eodem modo igitur Pontificia sedes, eiusque confessus, quatenus huiusmodi referens hierarchiam cælestem, communicat omnia sua, quantum fieri potest paterno amore filijs suis, ac propterea maxime diuina, simulque omnibus dominans, omnia regens exemplo Dei. Ac simul etiam maxime locum Dei tenet in terris Pontifex Romanus, maxime in terris participata diuinitate dii: cum Pontifice Cardinales. En igitur, ut hoc modo Christus effecerit, atque obtinuerit illud, quod ait Ioannis caput 7. *Rogo Patrem, ut hi unum sint, sicut ego, & tu unum sumus.* En igitur, ut hi sint parentes, Reges, sacerdotes, diique, exemplo Adami, & Noe. En ut nihil ijs æquale retribui possit; en ut omnia debeantur ipsis tanto iustitiz iure, ut superet cuncta: quod à principio nobis proposueramus probandum.

Tertio pertinet ad parentes corporales, non modo filios suos corporaliter alere, simulque eis communicare cuncta externa corporalia, referibilia ad corpus, quæ habeant ipsi parentes, ut eodem modo habeant ipsi filij quantum datur; non enim filius, quia filius est, potest esse pater, quia pater. Ideoque æternus Pater haud potest communicare filio, ut sit Pater Patris. hæc enim repugnant inter se. Ac Pontifex summus nemini potest sese subicere, quamdiu Pontifex est, ut omnes Theologi concludunt. sed pertinet ad parentes quoque corpora filiorum, corporaliaque illorum, vel ad corpora illorum pertinentia per Deum bona defendere, ac tueri, quantum fieri humano modo, ac sapientia potest. Nam bellum quoque suos sætus defendit. Ideo Christus dixit. *Sinite vos abire.* Ioannis cap. 18. & hostes ad terram prostravit. Ac Sanctus Petrus Saphyram, &

Ananiam sola denuntiatione morti dedit; A. G. cap. j. Quam obrem Pontifex Romanus duo maxime prouidit, vt catholici maxima pax esset, quod esse perfectum constat è signo de summa pace nonagesimo tomi secundi. Idemque inquietos, omnino contumaces, internam, & externam pacem conturbantes, neque resipiscences, diu, multumque commoitos, omni potestate externa exuendos procurabit, ne quid filijs noceret; sic enim pater filium coniecit aliquando in vincula, carcerem includit. Quin idem Pontifex aduersus vel excommunicatos, vel omnino alienos hostes arma expedit. Amplius arma semper haberi voluit prompta, & expedita: sic etiã Christus eiecit è templo vendentes, & ementes; idemque gladios parari iussit. Perfectum fuisse hoc studiosissime simul, ad peramantissime supra omnes, quicumque vmquam fuerint homines, constat è signo de confirmata vndique fide duodecimo tomi primi, & signo de cura Papæ in catholicis tuendis octuagesimo primo tomi secundi. Quam obrem duo, quoad propositum, Pontifici summo conueniunt. Primum nullus vmquam fuit, qui magis inter se colligare omnes Christianos: Principes in dissolubili pace interna, & externa sit conatus; Secundum nullus vmquam fuit, qui magis aduersus communes hostes, Christianique, & Christianarum rerum coniungere sit enixus. Hinc illud tertium proferemus, ex quo apparebit, omnium maxime parentem hac parte Pontificem summum. Nam veluti, quia pater est, numquam legitur vllus Pontificum Romanorum, vel fidei, vel infidei membrum truncasse; sic idem post multas expeditiones sacras instituit religiones militares, eorum, qui nihil aliud agerent, nisi vt armis tutarentur Christi fidem, Christianorum corpora, & bona; seque huic vni studio propter Deum præcipue deuouerant, capta à nostris Hierosolyma sub annum 1099. Ex illo Hierosolymitanique ab Amalphitanis instituti, vt scribit Gulielmus Tyrius libro primo, tutari haud abstiterunt pugnando. à Paschali autem Secundo approbata est ipsorum religio, regulaque, atque in ipsius Pontificia sedis tutelam recepti tamquam religiosi, Deoque dedicati. Post hos instituti sunt Templarij à Gallis, Theutonici à Germanis, Christi, Sancti Iacobi, aliorumque ordinum ab Hispanis. Quod autem sit à nobis obseruandum maxime, illud est: Templarij in Gallia confidentes, malis, vt volunt scriptores, & in his Villanus, Philippi Pulchri artibus deleti sunt. Theutonici

nici in Prussia propter hæreses ordinem totum fere exstinxerunt, ita ut nullæ sint ipsi vires. Soli restant hispani; sed hi non retinuerunt eadem vota, quæ prius. Nam ducunt uxores: antea quippe à nuptiis abstinebant, ne amore coniugum, vel filiorum possent auocari à bellicis; aut effeminari. Præterea nullas expeditiones solent annuas facere aduersus hostes fidei, religionisque Christianæ.

Hierosolymitani soli, qui semper in ipsius Pontificiæ sedis proxima tutela fuere, & perstiterunt in eadem regula semper, & annuas expeditiones aduersus apertos Christi inimicos quotannis adornant. Necesse est igitur cuncti cædant in amore paterno hac parte Pontificibus summis, ut apparet. En igitur, ut maxime sit omnium pater Pontifex summus, ac vere Papa ob tres, quas attulimus causas.

Quartum pertinet ad parentes, quo ad filios temporalibus bonis honestandos, efficere, ut bona temporalia rectè administrantur, non à socordibus, & inertibus; sed prudentibus, & prouidis ad subiectorum bonà temporalia tuenda, & amplificanda. Quocirca amouit è regno Galliarum Chilpericum Stupidum, non quod hæreticus foret, non quod flagitiosus, non quod omnino amens, vel furiosus; non quod periculum Galliarum regno, tùm præsens foret ab vllis hostibus Christianæ religionis, cui nõ posset occurri, nisi amoto Chilperico, quod quidam falsa multa somniantes, ut imminuant sacrosanctâ potestatem, sunt ausi absq; vlllo antiquitatis teste scriptis mandare. Sed quoniam Chilpericus stupidus erat, ut deceret, eum magis agere vltimo loco monachum, quam Regem. Audi Ademarum, qui sic inter scripta Aymoini lib. 4. cap. 61. Richardus Vauxburgensis Episcopus, & Fuldradus Capellanus missi sunt Romam ad Zachariam Papam, ut consulerent Pontificem de causa Regum; qui in illo tempore fuerant in Francia; qui non tantum Regis, sed nullam potestatem regiam habebant: per quos prædictus Pontifex mandauit, melius esse illum vocari Regem, apud quem summa potestas consisteret; dataque iustitiam sua (nota hæc verba) iussit Pipinum Regem institui. Hoc anno secundum Romanæ Pontificis sanctionem, Pipinus Rex Francorum appellatus est, & ad huius dignitatem honoris vñctus sacra vñctione; manu sanctæ memorie Bonifacii Archiepiscopi, & Martyris: & more Francorum eleuatus in solium regni Sæssionis ciuitate. Hildericus ye-

ro, qui falso Regis nomine iungebatur, tonsio capite in Monasterium missus est. Hæc Ademarus, qui vixit eo tempore, ut à fine libri quarti apparet, vocans Chilpericum falso nomine regem, non quod Rex non esset, sed quod facta Regis nomini non responderent. ac rex nomine, non potestate, ac factis esset, licet reuera ius vtendæ potestatis esset penes Chilpericum. Eadem Rhegino non longe ab his temporibus anno 749. Burchardus, inquit, *Vuiziburgensis Ecclesia Episcopus, & Florardus Capellanus missi sunt Romam ad Zachariam Papam, ut interrogaret de Regibus in Francia, qui illis temporibus non habentes regiam potestatem, (facto) Reges tamen vocabantur, si bene essent Reges. & præfatus Papa mandauit Pipino, melius sibi videri illum Regem vocari, qui potestatem haberet, quam illum, qui sine regali potestate manebat, & ne perturbaretur Christianitatis ordo per auctoritatem Apostolicam, (nota hæc verba) mandauit Pipinum Regem creari, & sancta Vnctionis oleoungi.*

Neque solummodo Pontifex Romanus hac usus est potestate in simili casu, sed Episcopis ipsis est idem ius, quoties agitur de rege suarum ciuitatum, provinciarumque, & in vnum conueniunt idem sentientes. Idcirco Carolus Crassus Imperator est imperio spoliatus in Cōcilio Triburiensi, non ob aliam causam, nisi quod iners esset.

Eandem ob causam Venceslaus, & Athaulphus Imperatores ab Episcopis, & Proceribus imperio deiecti.

Sed & si nulla adsit huiusmodi causa; sitque aliquis rex iure, solers, industrius, potens, catholicus, pius, tamen Pontifex summus, Episcopiq; Pontifice approbante, iure naturali diuino in diuinis scripturis expresso, ac tradito per Christum, & Apostolos, ac naturali ob essentialem subordinationem quatuor illorum, quæ diximus, nempe externorum, corporis humani, animæ humanæ, ac Dei, similiterque ob paternam regenerationem, & sacram potestatem valent huic auferre Imperia, regna, alterique nullum ius alioquin habenti adjudicare, vbi iudicauerint id esse, non modo necessarium, sed expediens. Id vero duobus exemplis maximis; & illustrissimis clarissime patet.

Balduinus Secundus erat legitimus Orientalis imperij successor; Michael Palzologus, veluti per scelus inuasera Asiz regna, sic armis eiecit Constantinopoli Balduinum, qui ad Caro-

Carolus Neapolis, & Sicilia Regem confugiens poterat illud recuperare. Et nihilominus placuit Gregorio Decimo adiudicare Orientale imperium Michaeli Palæologo, & auferre illud Balduino, quod testatur Villanus lib. 7. cap. 44. Naclerus generatione. 43. licet enim nulla esset in culpa omnino Balduinus; nihilominus vix fieri posse videbatur, ut imperium recipi posset absque magnis bellis. Michael autem pollicebatur se fore in fide Ecclesiæ Catholicæ, vna cum Græcis. quod pro virili præstitisse ille quoad vixit. Atque ita Gregorius Decimus abstulit iura Orientalis imperij Balduino vero, & iusto, alioquin domino; & Michaeli, qui nihil iuris habebat, est largitus.

Similiter, cum delecti fuissent à Germanicis proceribus ex vna parte Richardus Anglus Cornubiæ Dux; ex alia vero Alfonso Decimus Castellæ rex, ac necessario ad vñ ex istis Germaniæ regnum pertineret; nihilominus placuit Gregorio Decimo illorum neminem confirmare, atque admittere, vel ad imperium, vel ad regnum; sed iussit electoribus, ut alium crearent. Ac tunc factus est rex, & Imperator Rodolphus Austriacæ familiæ parens, ne quidquam reclamante Alfonso. Sic igitur vñ ex his ablatum ius Occidentalis imperij, quod habebant ad rem, datumque Rodolpho. quæ scribunt Naclerus generatione 43. Villanus lib. 7. cap. 44. Polydorus Virgilius libro 16. sub annum 1757.

Neque id inter Christianos duntaxat possunt, sed etiam, & multo magis inter infideles. Alexander VI. Indias Occidentales, & Orientales æquis partibus diuisit inter Castellæ, & Lusitanæ reges, nulla habita ratione, quod eas iusto, ac legitimo titulo dominij reges multi possiderent, neque adesset alia causa transferendi, aut omnino, aut ex parte potissima huiusmodi dominium in reges nostros, nisi publicum bonum, vel maius bonum. Nam Christus est omnium rerum creaturarum rex summus à Deo constitutus, atque excepta excellentiæ potestate, quæcumque in terris pertinere possunt ad corpus, animæque hominum, commisit regendum ex omni parte Pontifici Romano, dicens: *Pasce oves meas, & quodcumque*, non solum quemcumque, *ligaueris in terra, erit ligatum, & in celis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in celis.* ut interpretantur ad hoc propositum Sancti supra adducti Thomas, & Antoninus.

Patet itaque propositum, quod initio libri probandum sumus, à Christo supremo omnium rerum creatarum rege diuinitus constituto, ex quo ipsius anima creata est, atque ipse conceptus, reuocata fuisse nostra tempora ad illud, cum fuerunt Adamus, & Noë, non modo summi in toto orbe sacerdotes, sed etiam parentes, ac reges. Ac tales esse in ipsis etiam temporalibus, Christianos sacerdotes, quoad res, & homines ipsorum potestati commissos, aut quoquomodo subiectos in ordine ad superiores, initio ducto à clericis, quos merito Sanctus Dionysius, vocat vna cum reliquis sacerdotibus ob participatam pro infinita Dei bonitate diuinitatem, deos, dominos, reges, Sanctos. Ac proinde, cum dijs, parentibus, ac sapientiz magistris æqualia reddi haud possint, & omnem iustitiz metam superet, quod secularibus traditur, deberi illis omnia, multoque, si fieri posset ampliora.

Recte igitur Sanctus Petrus alloquens omnes Christianos, illa verba pronunciauit 1. cap. 2. *Vos autem genus electum, & regale sacerdotium, gens sancta*. En vocat Christianos, sanctos, sacerdotes, reges, electos, id est, participata diuinitate deos, vt dicitur. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri*. Et: *Ego dixi dijs estis, & filij excelsi omnes*. Quæ singula Sanctus Dionysius clericorum singulis attribuebat cap. 12. de diuinis nominibus, asserens ipsos, deos, dominos, Reges, sanctos respectu inferiorum, ac proinde respectu secularium in omni iure, ac potestate, quoad ea scilicet, quæ ad ipsos pertinent, vt bona tam ecclesiastica, quam patrimonialia, seruos, colonos.

Recte etiam, quod attulimus, vocat Sanctus Bernardus libro 2. de consideratione Pontificem summum. *gubernatu Noë, ordine Melchisedec, auctoritate Moysen, potestate Petrum, vocatione Christum*. Hoc ipse Sanctus Petrus indicauit, Ecclesiz militanti, cui præsidet Pontifex summus, comparas arcam, cui præsidebat Noë, aquas diluuij aquis baptismi, inueniens. *In diebus Noë, cum fabricaretur arca, in qua pauci, id est octo anime salua facta sunt per aquam, quod est, vos nunc similis forma facite baptismum*. Hinc Sanctus Ambrosius in cap. 3. Luca, Arcam Noë gratis CHRIS TI comparauit, cuius dispensator primus in terris per sacramenta est Pontifex summus. Eodem modo sanctus Cyprianus, libro de vnitae Ecclesiz, sic argumentatur, *Si potuit euadere quisquam, qui extra arcam Noë fuit,*

facit, & qui extra Ecclesiam foris fuerit, euadet. & sanctus Hieronymus in cap. 11. Isaiz. *Quod Arca, ait, in diluuiio, hoc Ecclesia prestat in mundo.* Eadem in ezechielis cap. 47. Clarius his omnibus sanctus Augustinus in Psalm. 132. *Noe significat rectores Ecclesia, quia arcam ipse in diluuiio gubernauit.* Atque ita sunt Parentes, Reges, non etiam tantum, Sacerdotes mundi totius.

Sic etiam sanctus Paulus Christum vocat Adamum secundum, & quæ Ecclesiam comparat 1. Corinth. 13. & 1. phec. ca. 5. *Nemo enim, ait, unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus Ecclesiam; quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius, propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Sacramentum hoc magnum est, Ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.* Rursus idem 1. Corinth. 15. *Factus est primus homo Adam in animam uiuentem, Nouissimus Adam in spiritum uiuificantem: sed non prius, quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale.* Primus homo de terra terrenus, secundus homo de calo celestis, qualis terrenus, tales & terreni. qualis celestis, tales, & celestes: igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus imaginem celestis. Hucusque Apostolus. Quamobrem sic argumentamur.

Quibus datur potestas regenerandi filios Adami, ijs datur potestas imperandi illis, & eorum rebus. At Sacerdotibus per doctrinam, Sacramentaque datur potestas regenerandi filios Adami; ergo ijs datur potestas imperandi illis, & eorum rebus. Assumptum patet. Ideoque namque Adamo erat potestas in suam, & filios, eorumque res, quod producti, & nati essent ex ipso, sicut quilibet Christianus natus est, & nascitur, & doctrina, & sacramentis per Sacerdotes administrâtes. Confirmatur. quia è nobiliori, potentiori, & ampliori causa nascitur nobilior, potentior, & amplior effectus. Atqui talis est regeneratio facta per Sacerdotes. Nobilior quidem, quod incipiat à spiritu, atque è spiritu tendat in corpus, & corporalia; quodque sit supernaturalis: potentior est etiam, quia per hanc regenerationem renouabitur corpus, ut sit longè diuinius tempore suo, quam fuerit habitum ab Adamo, aut fuerit Adami corpus. Amplior; quod glorificatio corporis humani glorificabit omnia corpora suo modo pro cuiusque dispositione ad Christum.

Pro-

Probatur adhuc principale propositum. Quibus est idem spiritus, & idem corpus participata diuinitus potestate, & coniunctione, ijs est necessario eadem potestas in exteriora cuncta. nam si ego Regis animum corpusque idem habeam, necessario rex idem ero. At Sacerdotibus, propter characterem Christique imaginem impressam est idem spiritus à Christo participatus ad regendos homines sibi commissos, est similiter, idem corpus ex potestate participata, quia conficiunt idem Christi corpus, quod sedet ad dexteram Patris, eidemque coniunguntur. Primo ipsi reuera illud sumentes; rursusque tradunt illud tamquam filiis, & membris in vnum Christi corpus mysticum verumque coniunctis secularibus, ut in regeneratione stabiliantur, & quod ait Apostolus, *Initium diuina substantia*, quod acceperunt, retineant. ergo Sacerdotibus est idem in cuncta exteriora regnum, quod Christo dominatori vniuersæ terræ. Sed tanti argumenti altissimum mysterium magis infra explicabitur, & pro Dei summa benignitate dilucidius aperietur.

Præterea, quibus est idem regni effectus participatus in exteriora, est eadem Regni potestas participata. At Sacerdotibus excepta excellentiæ potestate, est idem regni effectus à Christo Deo, & homine participatus in exteriora. ergo est eadem potestas. Assumptum probatur. Nam primo Sacerdotes per doctrinam sacramentaque inserunt gratiam, virtutesque in animis, ac proinde iustitiam, quæ est in externis rebus, & cum reliquis hominibus seruatur. similiter temperantiam, qua corpus nostrum bene moderamur, & quæcumque externa pertinent propinquius ad nostrum corpus. Denique fortitudinem aduersus aduersa, extrinsecus aduenientia. Sic igitur est Sacerdotibus idem regni effectus in externa cum Christo, & Parente optimo. Amplius iidem Sacerdotes, veluti pacificant internam partem hominis sibi, siue ipsi met homini per temperantiam, & fortitudinem, sic simul pacificant homines inter se non modo illuminando per doctrinam exteriorem, sed etiam illuminando, ut supra diximus, per intimam vim Sacramentorum, simulque infundendo vim, roburque ad exequenda virtutum munia; pacificant autem per infusionem iustitiæ, quæ versatur in tribuendis unicuique iuribus suis. ex quo redditur Respublica tranquilla. Quamobrem nulla vnquam Respublica, vel natio, tot virtuti-

tutibus floruit, ut Christiana. quod apparet è primo tomo de Signis Ecclesiz Dei; præsertim vero signis de summa sanctitate, de religione, de turpissimis alienorum progressibus, de sanctitate Ecclesiz nunc militantis. Apparet item tomo secundo, & maxime primis, & ultimis libris.

Præterea vero est idem regni effectus in exteriora, quod sacerdotes arceant, & coerceant sacrificio iugi, iugique precatione potestatem, rabiemque, dæmonum malignorum ne fiant in cuncta humana & corporalia seruentia generi humano. Idcirco, quamvis Ecclesia militans constet è secularibus, & clericis; tamen clerici speciatim Deo militare dicuntur, non laici, 1. Corint. 10. 1. Timo. 1. hinc 2. Timothei cap. 2. *Nemo militans Deo negotijs se implicet secularibus.* Hinc fit, ne & dæmones adeo possint in impios, & malos, quos in potestate habent, & è quibus instruunt militiam suam, concitare in pios, & bonos. Est etiam regni idem effectus in exteriora; ecclesiastici enim ponunt ecclesiasticas dignitates, bona, ac reditus in communi, quippe, quæ Dei sint, qui cunctis sese externis communicat. Idcirco speciatim pauperum, miserabi-

liumque personarum cura est illis commissa, patrocini-
um similiter oppressorum; quod etiam ciui-

lia iura cauerunt, ne dum diuina, ut supra est explicatum. Verum di-
uiniora adhuc, & longe

sublimiora Dei

summa

benignitate aspiran-
te contempe-
mur.

Cum sacerdotes conficiant CHRISTI corpus in terris, eiſque clerici ſeruiant, à quo in terris ſunt omnia bona naturalia, & ſupernaturalia, maximeque hæc per illud ſtabunt glorificata, hinc ſit ſacerdotes, & clericos eſſe participata diuinitate deos, parentes maxime, & vere Reges, quibus omnia ſubijciantur.

Cap. V.

Quamuis nonnulli Theologi ſint opinati Angelos ante vniuerſitatē rerum creatos eſſe, tamen id ita intelligendum recte ſentiunt, & declarant doctiſſimi ſimul, & ſanctiſſimi ex illis, creatos antea ſanè illos; verum nihil omnino temporis, aut potius momenti fuiſſe inter creationem ipſorum, rerumque aliarum, continuatamque, & connexam fuiſſe creationem totius vniuerſitatis; ac propterea eodem momento, quo cæli mouendi, ac protinus moti ſunt conditi, ſimule etiam conditi fuere Angeli. Sed intelliguntur, hi prius tamquam nobiliores, tamquā motores eorum. Quæ latius explicantur à nobis in hiftoria vniuerſali antiquitatum. Creati porro Angeli in natura perfecti, & gratia primo actu mentis, & voluntatis, vel æternam, ſupernaturalemque beatitudinem ſunt adpti, vt diximus, vel ab illa exciderunt, quicumque ad infera ſunt detrufi. ſexta deinde ab initio rerum creandarum die Deus eſt hominem fabricatus, & priuſquam fabricaretur ex eius coſta Euam, dedit homini omnium rerum dominium *ſignificans*, vt vocant Græci, ſiue abſolutum, & herile; effectūque, quomodocumq; id fuerit, vt cuncta animalia mirabiliter adducta ante eius conſpectum, reciperent ab ipſo quaſi hero proprium nomen, & naturæ ipſorum conueniens. Mox immiſſo ſopore ex eius coſta Euam Deus fecit, ſecutusque eſt vetiti pomi eſus, exturbatio primorum parentum è Paradifo, totius humani generis deieſtio; quin orbis totius, pulcherrimæque, & admiranda tranquillitatis perturbatio.

Externi deinde conſilij, infinitæque clementiæ decretis, placuit

placuit amantissimo omnium genitori, ut inquit Apostolus Ephesiorum cap. 1. *In dispensatione plenitudinis temporum instaurare omnia in Christo, qua in calo, & qua in terra sunt in ipso.* Græce est ἀνακαταστήσαι, idest recapitulare, vè verterunt Sancti Irenæus, & Hieronymus. sic enim decebat, ut per sapientiam, per quam sunt omnia condita, recapitularentur, idest à capite, qui est Christus, exordium restorationis desumeretur. Nam sic Sanctus Irenæus libri tertij cap. 30. & sequenti. *Secundum repromissionem Dei de ventre David suscitatur Rex æternus, qui recapitulat omnia in se: & antiquam plasmationem in se recapitulatus est. Quia quemadmodum per inobedientiam unius hominis introitum peccatum habuit, & per peccatum mors obtinuit: Sic & per obedientiam unius hominis iustitia introducit vitam fructificet his; qui olim mortui erant hominibus. & quemadmodum protoplastus ille Adam de rudi terra, & de adhuc virgine, nondum enim pluerat Deus, & homo non erat operatus terram, habuit substantiam, & plasmatus est manu Dei, id est verbo Dei. omnia enim per ipsum facta sunt: & sumpsit Dominus limum à terræ, & plasmavit hominem. Ita recapitulans in se ipse, verbum existens ex Maria, qua adhuc erat virgo, recte accipiebat generationem Adæ recapitulationis. Si igitur primus Adam habuit patrem hominem, & ex semine viri natus est, merito dicerent, & secundum Adam ex Ioseph esse generatum. Si autem ille de terra quidem sumptus est, & verbo Dei plasmatus est, oportebat id ipsum verbum recapitulationem Adæ in semetipsum faciens, eiusdem generationis habere similitudinem. Quare igitur non iterum sumpsit limum Deus, sed ex Maria operatus est plasmationem fieri: ut non alia plasmatio fieret, neque alia, esset plasmatio, qua saluaretur, sed eadem ipsa recapitularetur servata similitudine.* Hæc Sanctus. His expositis ostendemus adhuc quando res ita postulat plenissime, animam Christi totius mundi amorem, & decus, simulatque est creata, quod supra diximus, protinus assecutam fuisse omnium rerum creaturarum regum dominium vna cum auctoribus regijs dominij, qui tamen non omnes in apertum prodire, non enim prodibunt omnes in apertum, siue executionem plenam quoad omnia, nisi extremo iudicij die, atque hoc est, quod plurimos fallit, & Iudæos ipsos fecellit.

Primo igitur, idem Sanctus Irenæus altissimus sublimium contemplator ita libri quarti capite 37. *Dominus omnia, in-*

LI 2 quit,

quit, tradita sunt à Patre meo: manifestè ab eo, qui omnia fecit: non enim aliena, sed sua tradidit ei. In omnibus autem nihil sub tractum est, & propter hoc idem est iudei viuientium, & mortuorum, habens clauem David, aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit. Nemo enim alius poterat, nec in celo, nec in terra, nec sub terra aperire paternum librum, nec videre eum, nisi agnus, qui occisus est, & sanguine suo redemit nos: ab eodem, qui omnia verbo fecit, & sapientia adornauit, accipiens omnium potestatem, quando Verbum caro factum est. (en simulatque anima Christi est creata, accepit omnium regiam potestatem) *ut quemadmodum in calis habuit principatum verbum Dei, sic & in terra haberet* (Nam in celis habuit quoad omnia, quæ extrinsecus agebantur, ut supra conclusimus, & docet hic Sanctus) *principatum: quoniam homo iustus, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius: Principatum autem habeat eorum, quæ sub terra sunt, ipse primogenitus mortuorum factus, & ut viderent omnia, quemadmodum praximus, suum Regem.* (Audi nomen regium? Audi ab omnibus cognoscendum propter actus omnes regio in omnibus executioni mandatos?) *& ut in carnem Domini occurrat paterna lux, & à carne eius rutila veniat in nos.* Hucusque Sanctus. aperte tradens Christo fuisse omnium traditam à Patre potestatem, cum verbum caro factum est; siue cum creata est anima ipsius, ex tunc Angelos cepit illuminare, ut supra è Sanctis Dionysio, Thoma, Alexandroque Halensi asserbamus, & illis ordinare, quæcumque agenda essent in creaturis; ut sicut in mundo inuisibili, angelico; & intellectuali inuisibiliter habebat omnium potestatem, inuisibilesque imperij, & illuminationis actus; sic hos actus prodiens ex utero, rediensque in celum paulatim visibiles, & omnibus conspicuos efficeret, quod plene continget in die iudicij.

Secundo idem patet ex eo. Nam Christus recapitulaturus est omnia, uti diximus: ergo necesse est, simulatque est anima ipsius creata, illuminaret Angelos in omnibus agendis; & quid factio opus esset in singulis ediceret: Alioquin non à capite exorsus esset: ruina namque omnium cepit à defectu illuminationis supernæ, potestatisque supernæ, à qua rebellis angelus oculos mentis auerit. Ideo dzmones dicuntur fuisse *rebelles lumini*. Job cap. 28. Sicut itaque angeli rebelles haud exceperunt sua culpa lumen supernaturale, neque illo infor-

marunt actus suos, ac semetipsos, & inferiores illo non illuminarunt. Sic anima Christi recapitulans omnia secus omnino fecit.

Tertio. sicuti primo actu suo malus angelus est omnium rerum dominio deturbatus in centrum terræ, ac potestate est omni spoliatus, & actu in naturalia visibilia, & in bonos Angelos, & celestes orbes mouendos; sic contra Christus primo actu mentis omnia recepit, omnia recapitulaturus.

Quarto. quemadmodum boni Angeli primo actu mentis sunt affecti, non modo omnium potestatem, sed actus etiam; sic anima Christi, & multo magis. Efficacior namq. in Christo fuit ille intimus mentis actus, quo sese obtulit Deo, ut supra est assertum.

Quinto. sic itaque protinus verum fuit, quod Sanctus Petrus de anima Christi, ait, & illuminationibus eius. 1. cap. 1. *Quibus (Prophetis) reuelatum est, quia non sibi metipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nunciata sunt vobis per eos, qui euangelizauerunt vobis Spiritu sancto misso de celo, in quem desiderant Angeli prospicere.* Græcè est in qua explicans illud. Nam simulatque illa creaturarum Regina Christi anima (supereminentiſsimam suam pulchritudinem detexit in mundo angelico, Angeli amore illius post Deum maximo inflammari sunt, desiderantes in illius vultu prospicere, quid agendum foret aduersus malos dæmones, qui rursus inuaserant orbem terrarum, cuius erat ipsis à Deo regnum commissum; sed fraude dæmonum circumuentus Adamus visibilibus, corporaliumque mutabilis, & corporalis monarcha illud imminuerat, ac prostrarat.

Sexto. ac sicut Adamus omnium rerum dominium consecutus est, antequam sibi Euam corporalem à costa haberet diuinitus immisso sopore factam, cunctisque animantibus nomen dedit, exercuitque actu in cuncta imperium: sic etiam Christus nouus Adamus omnia recapitulaturus, antequam sibi Euam nouam, siue Ecclesiam corpore suo renouatam, factamque haberet per admirabile Sacramentum, quod mox aperietur, omnium rerum dominium consecutus est, actuque exercuit in cuncta imperium; non omni actu, sed actu inuisibili potestatis, illuminationisque circa agenda in visibilibus creaturis, nomina conuenientia singulis ante oculos suæ mentis admirabiliter collocatis imponens.

Septimo id probatur ea ratione. Nam Christi beatissima anima totius vniuersitatis imperatrix, magis cupiebat efficere, ac magis videbat, quid efficiendum foret in singulis, quam cuncti Angeli simul, & ad ipsius beatitudinem nihil hac in re addi poterat, quoad ipsius apicem. Similiter Angeli corpora inferiora regentes, desiderabant ea cognoscere, cum nihil agant, nisi ex præscripto diuino reuelatum, vt è Sancto Petro est dictum. Christus itaque illuminauit illos, cum nihil obefset, quominus ipse illuminaret, illi illuminarentur, sed omnia concurrerent ad hoc, & ordo hierarchicus id exposceret.

Octauo. id aperuit etiam Dauid, canens illud de Christo, inducens eum, qui suo Patri dicat, Psal. 38. *Sacrificium, & oblationem noluisti, aures autem perfecisti mihi* (sive corpus aptasti mihi, vt interpretatur Sanctus Paulus) *holocaustum, & pro peccato non postulasti, tunc dixi ecce venio.* In capite libri scriptum est de me, vt facerem voluntatem tuam, Deus meus, volui, & legem tuam in medio cordis mei. Annunciaui iustitiam tuam in Ecclesia magna. Hæc à Christo dicta vult Sanctus Paulus Hebræorū cap. 10. eo momento, quo ingressus est mundum. Nam sic Idem. *Ingrediens* (Christus) *mundum dicit hostiam, & oblationem noluisti, corpus autem aptasti mihi holocaustum, & pro peccato non tibi placuerunt: Tunc dixi, ecce venio, in capite libri scriptum est de me, vt faciam Deus voluntatem tuam.* Hæc Apostolus. Atque Dauid ait eodem momento annunciatam fuisse à Christo iustitiam Dei in Ecclesia magna; quæ nulla esse potuit, nisi Angelorum; quibus annunciauit, quid cuique in singulis è Dei iustitia tribuendum foret.

Nono. igitur apparet esse verum, quod Apostolus idem eadem epistola tradit capite 2. orbem terræ futurum, siue renouandum non fuisse Angelis subiectum, sed Christo, cui paruere in omnibus agendis Angeli, quique illis nulla re inferior fuit, nisi quoad passionem. Cæteris in rebus omnino, ac supereminetissime ijs erat superior, erat caput influens regimen in illos, quo ad agenda, regiminisquæ leges præscribens actibus illuminatissimæ simul, & illuminantissimæ mentis.

Decimo. recte igitur Theologi concludunt, Christum simulatque est conceptus, eodem momento sanctissimæ Genitrici suæ altissima dona impartitum, quoad animam, & quo ad corpus: ideoque non modo vidit intellectu, sed etiam præ-

dixit

dixit ore, quæ Cântico illo est eloçuta, *Eccc enim ex hoc beatam me dicent omnes; & Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui. Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles. Esurientes impleuit bonis, & diuites dimisit inanes.* En vt Virgo nobilissima recapitulationem factam iam dicat, quia scilicet in mundo Angelico, iam Rex erat actu Christus, quo ad agenda per ipsos.

Vndécimo, placetque admodum, quod Sanctis, ac doctis viris placuit per vocem sanctissimæ Virginis Christum mentium Regem gestantis in utero, spirantemque, & inspirantem corporaliter vna cum matre fuisse Ioanni acceleratum liberi arbitrij vsum. Sic itaque Christus adhuc magis, & magis in apertum visibilis apparebat exercens, non modo in mentes Angelicas, & per has in corpora, sed adhuc propius per spiritum suum corporeum, corpusque suum materno coniunctum in ipsa corpora Regiam potestatem. Per hunc enim modum fuit acceleratus Ioanni vsus liberi arbitrij, & exiliit, non quasi hædulus irrationalis, neque gaudens vti bellua, sed intelligens, quod volunt sancti Irenæus lib. 3. cap. 18. Cyrillus catechesi 3. in communi, Ambrosius lib. 4. cap. 4. & in commentariis cap. 1. in Lucam. Hieronymus dialogo aduersus Luciferianos, Chrysostomus homilia de sancto Ioanne Baptista, Chrysologus sermone 84. Bernardus in sermone de Natiuitate sancti Ioannis Baptiste, Origenes hom. 10. in Lucam, Græcique omnes Chrysostomum secuti.

Duodecimo igitur, iam natus vti Rex agnosci voluit ipsorum temporalium Rex regum temporalium. Recte enim sanctus Augustinus sermone secundo de Epiphania: *In Præsepio, tunc iacebat* (Christus homo) *& Magos ab Oriente ducebat.* Hæc Sanctus. quid vero Magi? Aurum, Thus, Myrrhamque obtulere. *In Auro,* canit Ecclesia in Responsorijs, primi nocturni, *vt ostendatur Regis potentia; in Thure Sacerdotem magnam considera: in Myrrha Dominicam sepulchram.* Hæc ibi. En itaque ex parte Christi, actus efficax ducentis Reges, ex parte Regum actus agnoscentium regiam temporalium potestatem, distinguendumque inter Sacerdotem, & Regem, munera debita Sacerdoti, & Regi; quod eodem modo in Magis interpretantur, vti diximus. Sanctus Gregorius homilia 10. Sancti Hieronymus in cap. 2. Matthæi. Ambrosius libro secundo in Lucam. Irenæus libro tertio cap. 10. Cyprianus

scr.

sermone de stella, & Magis. Basilius homilia de humana Christi generatione, Nyssenius homilia de Natiuitate. Chryso-
stomus homilia prima in varios Euangelistas. Augustinus
sermone primo de Epiphania. & sermone 37. Hinc Se-
dulus.

Aurea nascenti fuderunt munera Regi

Thura dedere Deo, Myrrham tribuere sepulchro.

Hinc quoque ex Prudentio canit Ecclesia.

Regem, Deumque annunciant

Thesaurus, & fragrans odor

Thuris Sabæ, ac Myrrheus

Puluis sepulchrum prædocet.

Sed enim probauimus supra à Christo, dum viueret, mul-
tos actus Regiæ potestatis emanasse. Quod sic esse necessario
confitendum nobis est è deductis. Præterea vero ex illo.
Nam posito agente, positis mediis, & obiecto, necesse est
actus, qui prodit in obiectum, non modo prodeat à Deo cun-
cta in omnibus operante, non modo, quo ad Christum, pro-
deat ab hypostasi diuinæ, ut quæ agat, sed etiam prodeat ab
anima, ut quæ hypostasis diuina agebat; & cui regia potestas
inlita erat in omnia creata.

Secundo etiam patet hoc. Anima Christi sciebat omnia,
quæcumque pertinere possent ad creaturas, volebatque age-
re, quidquid Deus volebat agi in illis. Poterat ex illo amplis-
simo dominio; quidquid volebat, qui fieri potest igitur, ut quæ
egerit, non egerit ex illo dominio Regalis?

Sic igitur Christus nouus homo, cælestis Adam; mirabilis
ab exordio, cuncta recapitulare cœpit. Sed quomodo sacer-
dotes tantæ recapitulationis, ac Regiæ potestatis participes
erunt, ut ipsi etiam, sint noui Adami, sint suo modo ob partici-
patam diuinitatem Christi? Adamus fuit à Deo formatus è
terra, atque ex Adamo Eva: Christus fuit à Deo formatus è
sanctissimæ Virginis purissimis sanguinibus, idemque Chri-
stus sibi Ecclesiam formauit ex humana, ut aperiemus, natura
sua, sibi quæ illam coniunxit in vnum corpus, & carnem.

Christi Sacerdotes conficiunt Christi corpus, è pane, ac vi-
no, illique adiungunt reuera, & corporaliter fidelium corpo-
ra, recapitulantes cum Christo, & in Christum caput omnia
redncentes.

Sed intueamur adhuc diuina aspirante Dei summi Chri-
stique

Atque omnium Regis gratia, quæ dicta sunt hucusque à nobis propius, & distinctius. ac primo loco asseramus, quæ Sanctus Methodius Martyr in symposio decem virginum pulcherissime tradit. Sic igitur ille. *Vnde recte Apostolus retulit ad Cbristum de Adamo, sic enim congruit ex ossibus eius, & ex carne eius Ecclesiam esse factam; propter quam relicto Patre in calo descendit verbum, ut exhibeat sibi Ecclesiam gloriosam, & omnis macula expertem, emundans eam lauacro ad excipiendum spiritum, & beatum semen: quod ipse intonat, & inserit in profundo mentis; excipit autem illud semen Ecclesia, & format inftar uxoris ad generandum virtutem, & alendam.* Hac enim ratione impletur illud: *crescite, & multiplicamini, capiente Ecclesia incrementum per congressum, & communionem verbi, quod adhuc ad nos se demittit, & soporem capit secundum commemorationem passionis.* Non enim potest Ecclesia aliter concipere credentes, & regenerare per lauacrum regenerationis, nisi & Christus propter eos se exinanians, ut capi possit secundum commemorationem passionis, ut dixi, iterum moriatur descendens de calo, adhaerensque uxoris sue præbeat virtutem quandam lateris sui, ut augeantur, qui in eo adificati sunt omnes per lauacrum regenerationis: Hæc Sanctus, è quo multa habemus.

Primum, sicut ex Adami diuinitus immisso sopore dormientis costa ædificata est Eva, sic è Christi crucifixi latere ædificata est, siue recapitulata Ecclesia Christi sponsa. Eadem Tertulianus aduersus Marcionem. Eadem cum Tertulliano SS. Augustinus aduersus Faustum; Prosper libro de prædictionibus, Eucherius, Rabanus, Rupertus in Genesim tradunt. Nam simulatque Christus est mortuus, aperti sunt cali, eductis è limbo Patribus diuina beatitudo, contemplantibus illis Deum per essentiam, communicata est, sublata sunt veteris testamenti sacrificia, noua sacramenta sancita, ac re ipsa cœperunt omnia recapitulari in calo, & in terra, reparante Angelorum ruinas Christo, calumque terræ, & cœlestibus terræna coniungens.

Secundum. quoties Christi corpus in terra cōficitur, idem quoad similes effectus renouari, quod egit Christus in cruce offerens semetipsum Deo Patri, ac resurgens, siue recapitulans vniuersa. In eius namque commemorationem conficitur, & offertur illud idem corpus, eandem cum Christo continuantibus nobis oblationem, licet nihil illud patiat. Eodem

M m

tem-

tempore existens in terra, & in celo, quamuis diuerso modo. Idcirco est vna oblatio cunctorum sacerdotum, de qua Sanctus Paulus ad Hebræos, & Malachias cap. 2. nam tamquam Christus, atque ex Christi persona, inquit sacerdos, hoc est corpus meum. & quando necesse est, vt adsit sacerdoti potestas, & voluntas, quas necessario comitatur scientia: propterea sacerdos tam magna omnipotenti Deo reservata, potens, ac patris potentiz similis, sciens, ac scientiz filij similis; volens, ac Spiritus sancti bonitati similis Trinitatem referens altissime est instar, & Christi amoris nostri, & Dei summi.

Tertium. per hoc corpus in terris confectum, & oblatum Deo regenerari fideles, augeri, doceri intime, carnemque nostram Christi carni adherere, & coniungi, quod *reipsa*, inquit Sanctus Ioannes Chrysostomus hom. 83. in Mattheum, *nos efficiat corpus suum, carnesque nostra illius carni coniungantur*. Eadem Sancti Augustinus psal. 141. Irenæus, Dionysius de ecclesiastica hierarchia par. 3. cap. 3. Hilarius libro 8. de Trinitate, Cyrillus Hierosolymitanus in catechesibus, & Alexandrinus lib. xj. cap. 26. ac proprio libro Algerius multa colligens, Guetmundus Auerfanus, Paschalius Corbeienfis, quorum dicta lib. 13. & 14. de Signis Ecclesiæ Dei recitauimus. & in his oracula quedam Sybille à libro quinto, in quibus vocat Ecclesiam Christi domum Dei, templum è Sanctis constructum, è corpore ipsius Dei: rursus eodem libro tradit esse urbem, ædem, turrim, carne vna conditam pulchriorem Luna, Sole, Stellis, ad nubes pertingentem. Quamobrem sexto ita concludit.

Ex δὲ μιᾷ ρίζῃ ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἵσταται ἀνδρῶν, οἷος ὅταν δάξῃ τὸν ποταμόν, ἢ τὴν θάλασσαν.
 Ὁ σῶς οὗτος καὶ γὰρ αἰῶνα ὑπανίσταται θάλασσα.

Idest.

*Ex vna autem radice panis nouellum germen erit virorum
 Domus cū David germinabit germen, in manibus vero eius
 Mundus totus, & terra, & calum, & mare.*

Quartum. per idem corpus, à quo regeneramur, augemur ad bona animi, docemurq; omnia bona, vt retulimus supra re nouanda nostra corpora, glorificāda, vna cum tota vniuersitate rerum. Nam corpus illud animatum, glorificatum diuinitatis templum, subsistens in hypostasi diuina, firmat omnia nostra ab bonum, connectens in se ipso, Deoque arctissime ani-

animam, corpusque nostrum simul per virtutes, spiritumque diuinum, bona animi, & corporis nostri, cum bonis animæ, & corporis illius, Dei que summi. Nam sicuti à prudentia nascuntur, ordinantur, ac reguntur omnes virtutes ad omne bonum morale; sic à gratia defluente per illud sanctissimum corpus nos afficiente, & in se, nisi obex ponatur, infallibiliter conuertente nascuntur, ordinantur, ac reguntur, non modo omnes virtutes morales, & diuinæ; sed dona etiam Spiritus sancti ad bonum supernaturale; ita vt maior sit, firmior, ac potentior essentialis subordinatio illorum quatuor, quæ retulimus. Inferioris nempe ad superius. ea sunt externa pertinentia ad corpus humanum, corpus humanum, anima, Deus. Rursus externa bona pertinentia ad corpus humanum, bona corporis humani, bona Dei. In ordinatione enim quatuor istorum sublato superiori tolluntur omnia inferiora. Quocirca totus inferioris status, ac felicitas pendet à superiori, & quanto magis inferius subijcitur, coniungiturque superiori, eo magis stabit inferius, ac felix erit (atque hoc verum ius status.) Recte enim Philosophus Eudemiorum septimi capite octauo. *Patet autem sic esse, quemadmodum in vniuerso est Deus; & vniuersim cuncta in illo mouentur enim omnia ab inexistente in nobis numine. Rationis autem non est ratio, sed præstantius quiddam est principium. quid autem scientia præstantius est, nisi Deus? Nam virtus est intellectus nostri instrumentum.*

Hæc ille supra virtutem, & intellectum ponens Deum, qui moueat infallibiliter ad intelligendum, consequendam virtutem, dirigendas intimas actiones per illam, per prudentiam, actiones intellectus, per iustitiam actiones voluntatis, per temperantiam actiones concupiscibilis, per fortitudinem irascibilis. Ex his bona corporis, atque è corporis bonis correspondentia bona externa, fructusque illorum. Sicuti autem tres prudentiæ sunt subiectæ virtutes Græce *ὑποβολία, σύνεσις, γνῶμῆ*, bene consiliari, bene iudicare, ac bene sentire. vt habetur in sexto Ethicorum. Atque ad hanc ultimam pertinet iudicare, quid agendum sit altius præter ordinarias, & vitæ regulas, vt declarat optime Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 6. & 1. 2. quæst. 51. artic. 3. Sic Christus Deus per suummet corpus nostrum coniunctum reipsa, vel animi deuotione, ac desiderio, vel infusa diuinitus per sacramentum propensione animæ bene dispositæ intellectum gratia sua perficiens, no-

uamque in ea gratiam creans, & cum gratia virtutes, & dona infundens, maxime vero ad altissima, infallibiliter mouet, quatuorque illa, & eorum bona coordinans excellentissime, & connectens ad mundi totius glorificationem, nobis ministerio sacerdotali, vt explicauimus, adiungitur & quandiu species permanserint, adhæret. Hinc tandem nostra corpora resurgentia supra cælos extollentur, & Christi corpori, (cum nullum sit circumfufum supra cælos corpus,) sine vilo corpore intermedio mirabiliter, cum distinctissima sint, coniunctissime in idem, quod supra diximus, copulabuntur.

Sic itaque è superioribus argumentamur. Quicumque vna cum Christo ex participata ipsius potestate adiuua, licet instrumentali; sed tamen sciente, & volente (non enim conficit corpus Christi sacerdos, nisi volens) recapitulant omnia simul cum Christo, ij sunt noui Adami cum Christo renouantes humanum genus, quoad animam, & corpus, & quæcumq; sunt in terra, & in cælis, quod Angelorum loca, & ordines ob demum ruina desertos, & vacuos restaurent. Atqui sacerdotes huiusmodi sunt, vt à nobis est explicatum. Ergo sunt noui Adami cum Christo effcienter simul, & instrumentaliter; ac proinde, vt supra asserbamus, multo nobilius, potentius, & amplius, quam Adamus, Sacerdotes, Parentes, ac Reges, sunt quoad animam, corpus humanum, corporaliaque, & terrena cuncta.

Recte etiam concludit B. Augustinus Triumphus quæstione prima de potestate ecclesiastica par. 1. quæst. 1. art. 1. *Potestas iurisdictionis spiritualium, & temporalium immediata est in solo Papa: deriuata vero est in omnibus Episcopis, & Prælati; sed in omnibus secularibus, & principibus est in ministerium data.* Et articulo 3. *Dignitate quidem maior est potestas Papa omni alia, quia sicut dicit Beatus Ambrosius, & ponitur 50. distinctione cap. duo sunt quippe. Aurum non tam preciosius plumbo, quam regia potestate est altior ordo sacerdotalis.* Et mox. *Secundo potestas Papa est maior omni alia maioriute causalitatis, quia eius potestas causat omnem aliam potestatem examinando, confirmando iudicando.* Et dein. *Tertio potestas Papa est maior omni alia maioriute auctoritatis, quia nullius Imperatoris, Regis, vel alterius principis leges, seu statuta alicuius roboris, vel firmitatis esse censentur, nisi quatenus sunt per auctoritatem Papa confirmata, & approbata.* Et articulo 7. *Papa gerit vicem*
Chri-

Christi saltem quantum ad potestatem, & iurisdictionem officij. in Christo autem planum est fuisse potestatem Regalem, & sacerdotalem, quod ostensum est. Primo in eius incarnatione, secunda in eius conversatione, tertio in eius passione, & in eius resurrectione. Et art. 3. Bona temporalia, & spiritualia ad tria possunt comparari. Primo ad eorum productionem; secundo ad eorum ordinationem; tertio ad eorum motionem, vel actionem. & secundum ista tria tribus rationibus ostendi potest in Papa esse potentiam super omnia.

Primo quidem propter eorum productionem; quia non ab alio producta sunt temporalia, & ab alio spiritualia, ut Manichæi putauerunt: sed ab eodem Deo, à quo producta sunt spiritualia, ab eodem etiam producta sunt corporalia, & temporalia: Papa ergo qui gerit vicem Dei in terris, ex quo habet potestatem spirituum, habebit similiter potestatem temporalium, & corporaliū.

Secundo, hoc patet propter eorum ordinationem. ordinantur enim ipsa bona temporalia, & corporalia ad bona spiritualia tamquam organa, & tamquam instrumenta. Vnde philosophi posuerunt, quod sine exterioribus bonis, quorum fortuna putabatur domina, non contingit esse felicem, & virtuosè operari. Componitur enim homo ex anima, & corpore: Vnde sicut ipsum corpus ordinatur ad animam, & est instrumentum eius mediante quo exercet operationes suas: sic ipsa bona temporalia ad bona spiritualia, ordinantur mediante Papa. Papa ergo, qui habet providere suis fidelibus de spiritualibus, habet eodem modo providere de temporalibus, & corporalibus, sine quibus spiritualia in vita ista politica exerceri non possunt. Vnde Apostolis dicentibus: Dimitteturbas, ut sibi emanet escas, dictum est: Non habent necesse ite, date vos illis manducare.

Tertio, hoc patet propter eorum motionem, & operationem. Videmus enim, quod temporalia, & corporalia moventur, & reguntur in eorum operationibus per ipsas intelligentias in tantum, ut Philosophi secundum numerum mobilium corporum posuerunt numerum motorum, sicut patet 12. Metaphysica. Istos etiam motores posuerunt omnes regulari, & moveri ab vno motore primo, qui est Deus. Augustinus etiam dicit, omnem substantiā temporalem, & corporalem administrari per Angelos. Papa ergo in quo est potestas spiritualis, habebit per ipsam potestatem spiritua-lem; similiter disponere, & ordinare de temporalibus.

Abunde igitur est probatum Clericos, Sacerdotes, & Episco-

scopos esse Parentes; sapientiæ Magistros, ac participata diuinitus potestate admirabiliter Deos, omniaq; eis deberi; neque adhuc iustitiæ diuinæ, ac naturalis satisfactum, qua iubetur, ut æqualibus æqualia, paribus paria reddantur. Recte hoc Sanctus Paulus expressit, cum detinisset apud se seruum Philemonis Oeneseimum, peteretq; ei remitti, si quid nocuisset inquit. *Ego volueram mecum detinere, ut pro te mihi ministraret in vinculis euangelij; sine consilio autem suo nihil volui facere, uti ne veluti ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium.* En ostendit ius sibi fuisse illum retinere, necessitatemque imponere sine consensu domini. Et mox illum remittens addit. *Si autem aliquid nocuit tibi, aut debet, hoc mihi imputa.* Ego Paulus scripsi mea manu, ego reddam, ut non dicam tibi, quod & te ipsum mihi debes. Vide non modo Philemonem debuisse Paulo seruum, sed & seipsum, neque obligatum fuisse Philemoni Paulum quidquam reddere. Idcirco, & Irenæus. *Offerre igitur ac lib. 4. cap. 34. oportet Deo primitias eius creature, sicut & Moyses ait: non apparebis vacuus ante conspectum domini Dei tui; ut in quibus gratus extitit homo, in his gratus ei deputatus, cum, qui est ab eo, percipiat honorem, & non genus oblationem reprobatum est: oblationes enim, & illie, oblationes autem & hic sacrificia in populo (Hebræo) sacrificia & in Ecclesia: sed species immutata est tantum. quippe cum iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Vnus enim & idem Dominus, proprium autem character seruilis oblationis, & proprium liberorum, ut & per oblationes ostendatur iudicium libertatis. nihil enim otiosum, neque sine signo, & sine argumento apud eum, & propterea illi quidem decimas suorum habebant consecratas. qui autem perceperat libertatem, omnia, que sunt ipsorum ad dominicos decernunt usus hilariter, & libere dantes ea, non quia sunt minora, ut pote maiorem spem habentes, vidua illa & paupere, hic totum victum suum mittere in gazophylacium Dei.* Hæc Sanctus, à Christianis omnia libere data, & data olim tradens in dominicos usus, loco decimarum, quæ erant in antiqua lege.

Sic etiam Aquisgranense Concilium dicit, idcirco ad Apostolorum pedes omnia fuisse proiecta, quod ab eis cuncta recte sint administranda, & distribuenda, & ad ipsos omnium pertineret administratio, & distributio.

Quin audeat asserere Beatus Augustinus Triumphus illud parte 1. quæst. 1. art. 1. *Si inueniatur quandoque aliquos Imperatores*

tores dedisse aliqua temporalia summis Pontificibus, sicut Constantinus dedit Silvestro, hoc non est intelligendum eos dare, quod suum est, sed restituere, quod iniussit, & tyrannice ablatum est. Hæc Beatus Augustinus.

Eadem Franciscus Mayronis, cognomento Illuminatus, in quartam distin. 19. quæst. 4. ad finem, Canonissa dicunt, quod, in spiritualibus præsidet Papa, Imperator vero in temporalibus; probò, quia Imperatores dederunt bona temporalia Papa, & Ecclesiæ, sed hic dicitur, quod de factò sic fuit, sed de iure Papa debet dare imperium Imperatori, & alia bona temporalia. Hæc Franciscus.

Quin et S. Pauli, verba ad Romanos, cap. 8. Qui proprio filio suo non peperit, sed pro nobis tradidit illum, quomodo non cum illo omnia nobis donauit? Et referuntur à S. Augustino, & multis, ut omnia sint Apostolis eorumque successoribus donata in honorem Dei scilicet, & 1. ad Corinth. cap. 3. Omnia vestra sunt, & mox, Vos autem Christi, Christus autem Dei. Quorum sane verborum cum multiplex sit sensus, neque hic est alienus, ut Ecclesiæ Christianæ sint omnia subiecta, ac Sacerdotibus eius, non uti singulis, sed uniuersis, aut singulis, uti parti uniuersitatis in quemlibet honorem Christi, & Dei.

Ob has igitur causas felicissimi quique, & optimi Reges, & Imperatores imperia regnaque Ecclesiasticis subiecerunt, Regum, & Imperatorum electionem eis dantes, censum è regois, ac tributum solui constituentes, ut aperuimus signis de summa Regum reuerentia, & amplissimis donis, tomo secundo, quod accidit in Occidente, secus in Oriente. Quocirca in Occidentibus regna, imperia, familiæ nobiles antiquissimæ, cunctaque temporalia bona Deus maxime prouexit. contra, autem miserrime ad barbariem, feritatem, vastitatem, squaloremque Orientalia deduxit; omnem familiarum priscam nobilitatem sustulit; ciuile, atque humanum regnandi genus euerxit, artium doctrinarum, & omnium denique temporalium bonorum copiam, iucundumque usum remouit, quod vltimis libris de signis Ecclesiæ Dei, & de ruinis gentium, factis est explicatum. Quod scilicet essentialis sit, subordinatio inferiorum ad superiora, inter hæc quatuor, Deum, animam, corpus, externa, quatenus hæc referuntur ad corpus. Rursus, bona Dei, bona animi, bona corporis, bona externa: & quoniam Christiani Sacerdotes corpus Christi fontem

gratiz

gratiz totius, reipsa conficiunt pro totius mundi salute, offerunt, illudque, & sacramenta administrant, vt oblatione totius mundi casum retineant, regenerent humanum genus, vident, intermortuam vim resuscitent ad vitam, propterea participata diuinitate Dij sunt, Parentes, ac Reges, cum tradunt animarum regeneratz bona Dei, bona animi, ac propterea, bona corporis, ac bona externa, vt supra certissimis estuentis comprobatum.

Cum legis antiquæ omnia fuerint vmbra eorum quæ sunt in Euangelica lege, & antiquis Sacerdotibus fuerit amplissima olim potestas data supra omnem secularem. multo maxime nostris aderit.

Cap. V I.

Vantum potestatis, honoris, rerumque omnium sit adhuc Clericis nouæ legis iure diuino dandum, possumus colligere ex iis, quæ dabantur antiquæ legis ministris; differentiaque inter hos, atque illos de hac primum videamus. aperte enim S. Paulus Rom. 7. antiquæ legis ministros vocat ministros vitæ, quod scilicet illi pœna mortis æternæ appositæ legem præscriberent; ad obseruandam verò legem, vires aut nullas, aut exiguas darent. At Euangelij minister per sacramenta Baptismi, Confirmationis, & alia, quæ sæpius iterari possunt, vt Confessionis, Eucharistiz, extremæ Vnctionis, vires intus immittit vitales impulsus, quibus valeamus præscriptæ legi obedire. quod si quid magnum dabatur, ob ministerium suum primis, multo maiora præstabuntur Euangelij ministris. Quis enim soluat aliquid ei, qui occidit? ei certe, qui vitam largitur. Nihil est tamen, quod retribui possit.

Rursus idem S. Paulus, scribit antiquam legem fuisse vmbra, sed Euangelium imaginem. Denique illam tradit fuisse figuram, sed hoc ipsum Corpus. Heb. 10. 1. Cor. 10. Si quid igitur magnum præstabatur figuræ, & vmbre, multo maius erit præstan-

præstandum corpori, & imagini. Quocirca S. Thomas cum verba faceret de decimis 2. 2. quæst. 87. art. 1. sic aiebat, *Determinatio decime partis soluenda, est auctoritate Ecclesia tempore noua legis instituta, secundum quandam humanitatem, ut scilicet non minus populus noua legis ministris noui Testamenti exhiberet, quàm populus veteris testamenti exhibebat, cum tamen populus noua legis ad maiora obligetur secundum illud Matthæi 5. Nisi abundauerit iustitia vestra plusquàm Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in regnum celorum. & cum ministri noui testamenti sint maioris dignitatis, quam ministri veteris testamenti, ut probat Apostolus 2. ad Corinth. 3.* Hæc Sanctus, duas ob causas plura danda volens Euangelij ministris, & quod ipsi sint digni maioribus, & quod populus Christianus ad maiora sit obligatus. quæ S. Thomas dixit, ante ipsum dixerat S. Augustinus iisdem prope verbis in Psalm. 146. dixeratque aliis Sanctus Paulus epistola ad Hebræos cap. 10.

In primis igitur Principes, & Iudices sæculares rerum sæcularium deligebantur à sacerdotibus, ac nihil agebant nisi consulto sacerdote: legimus enim Numerorum cap. 20. sic Moysen precantem. *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis hominem, qui sit super multitudinem hanc, ut possit exire, & intrare ante eos, & introducere ne sit populus Domini, sicut oues absque pastore.* dixitque Dominus ad eum: *Tolle Iosue filium Nun, virum in quo est spiritus Dei, & pone manum tuam super eum, qui stabit coram Eleazaro sacerdote;* (hic successerat Aaroni) *& omni multitudine, & dabis ei præcepta cunctis videntibus, & partem gloriæ tuæ, ut audiat eum omnis Synagoga filiorum Israel.* pro hoc, si quid agendum erit, Eleazar sacerdos consulat Dominum, ad verbum eius egredietur, & omnes filij Israel cum eo, & cætera multitudo. Hæc ibi rursus, cum diuidenda esset terra. Sic legimus Iosue cap. 14. *Hoc est quod possederunt filij Israel in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar sacerdos, & Iosue filius Nun, & principes familiarum pro tribubus Israel, forte omnia diuidentes.* Hucusque scriptor Sanctus. Post Iosue fuit electus Iudas iudex consulto per sacerdotes Domino, ut habetur Iudic. cap. 1.

Sic itaque principes sæculares eligeantur ab ijs, qui diuino ministerio consecrati erant, neque illi expediebant quidquam graue sine voluntate sacerdotis.

Rursus Moyses delegit inferiores iudices septuaginta ex

Nn ordi-

ordine sæculari sex è qualibet Tribu, vt quemadmodum cuilibet tribui erant sex loca sacerdotibus assignata, & propria, sic etiam cuilibet tribui essent etiam sex supremi principes præter illum primum, cuius locum tenebat Iosue, vt habetur Numerorum cap. 11. & Pontificem summum. Amplius in omni oppido iussit Deus eligi iudices, ac ministros, quod legimus Deuteronomij, cap. 16.

Subijcit a utem Deus cap. seq. *Si difficile, & ambiguit apud te iudiciū esse prospexeris inter sanguinem, & sanguinē causam & causam, lepram, & lepram, & iudicium inter portas tuas videris verba variari, surge, & ascende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem, qui fuerit illo tempore, quaresque ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies, quodcumque dixerint, qui præsent loco, quem elegeris Dominus, & docuerint te, iuxta legem eius, sequerisque sententiam eorum, nec declinabis ad dexteram, vel ad sinistram; qui autem superbievit nolens super bire sacerdotis imperio, qui eo tempore ministrat Domino Deo suo, ex decreto iudicis morietur homo ille. Hæc ibi.*

E quibus multa habemus præter ea, quæ supra considerauimus de iudicibus primis Iosue, & Iuda. Ac primo iudices cunctos fuisse à sacerdotibus delectos, vel omnino, vel de ipsorum consilio. Deinde causas Leuitici generis à solis iudicibus ex ordine ipsorum iudicatas, cum Leuitæ separati habitarent à reliquis laicis, & proprias vrbes haberent. Amplius causas inferiorum iudicum dubias delatas ad summum sacerdotem, & iudicem simul, ad sacerdotem, vt ipse definiret, ac sententiā ferret; ad iudicem, vt non obedientem sententiæ sacerdotali morte mulctaret: atque ita, qui vocabatur Iudex, erat exequutor. Postremo idem statutum fuisse apparet in omni ambiguitate, siue rerum sæcularium, siue spiritualium; licet enim lepræ cognitio videri posset spiritualis; tamen sanguinis cognitio spiritualis non erat, neque causæ nomen pertinet ad sola spiritualia; nam causæ nomine lis quælibet continetur, & patet hoc etiam. Nam spirituales causæ à solis Leuitici generis viris cognoscebantur in vrbibus ipsorum. manifeste itaque loquitur eo loco Deus, de quacumque sæculari causa.

Aliud præterea iudicium Deus voluit pertinere ad sacerdotes, & sæculares simul. Nam licet sæcularia vellet à sæcularibus definiri in vrbibus ipsorum, neque ipsorum iudicia defer-

deferri ad sacerdotes, nisi cum iudices inter se dissentiebant; tamen calumniantium iudicia volebat primo loco ad sacerdotes deferri, & secundo ad seculares: sic enim Deuteronomij cap. 19. *Si steterit testis mendax contra hominem, accusans eum prauaricationis, stabunt ambo quorum causa est ante Dominum in conspectu sacerdotum, & iudicum, qui fuerint in diebus illis; eumque diligentissime perseverantes, inuenerint falsum testem dixisse contra fratrem suum mendacium, reddent ei, sicut fratri suo facere cogitauit.* Hæcibi.

Apparet itaque, quid iure diuino quantum ad potestatem in secularia sacerdotibus deberetur in veteri testamento; sed aliquando vtraque potestas in vnâ conueniebat, veluti accidit in Heli, ac Samuele. Hi namque & sacerdotes erant, & simul etiam iudices primarij rerum secliarum, quod constat è primo Regum.

Quamobrem si tanta erat potestas antiquis sacerdotibus, ac tanta exemptio, multo maior debet esse Euāgelij ministris. Neque dicat aliquis correctam in his antiquam legem. Nam multipliciter à nobis respondetur.

Primo in istis, quæ pertinet ad ius vnicuique tribuendum, non esse antiquam legem correctam, sed amplificatam, vt constat è Matthæi cap. 5. At iudicia sacerdotibus iure attribuitur ob causas superius allatas.

Secundo quantum ad potestatem, dignitatemque ecclesiasticorum respectu singularium pertinet; dicimus adeo non esse antiquam correctam, vt maxime fuerit amplificata: nam sicuti potestas in spiritualibus tradendis est aucta, sic in secliaribus moderandis quoties agitur de peccato. Hæc enim mutuo se respiciunt; quod constat ex ijs, quæ tradit Sanctus Paulus 1. Corinthios 6. vt infra aperietur, & ad Hebræos cap. 7.

Tertio in ijs, quæ reducuntur ad decalogum, non est correctæ antiqua lex, vt ex adducto cap. 5. Matthæi liquet, ac post alios tradit Sanctus Thom. 2. quæst. 100. art. 3. & opusculo de præceptis. At obedientia debita sacerdotibus imperantibus pertinet ad primum præceptum secundæ tabulæ. Nam sacerdotes sunt parentes, vt supra vidimus, ac multo nobiliores, quam corporis patres, vt idem tradit opusculo eodem. Sanctus Bonauentura in tertia distinctione 37. in expositione litteræ.

Quarto in ijs, quæ sunt iuris naturalis, non est correctæ lex antiqua. Sanctus Thomas 1.2. quæst. 100. art. 1. esse autem iuris naturalis, vt sacerdotes in omnibus vel iudicent, vel legi ipsorum consona lex, ac sententia feratur. sintque ipsi liberi, istud est iuris naturalis, vt supra vidimus, ac fusius proprio libro aperietur.

Quinto non esse abrogatum caput illud, tradit inter alios Sanctus Cyprianus ep. 6. vel 11. lib. 1. & 7. vel nono lib. 3. aliisque, quos infra adducemus.

Mox tamen Deus ad cordis duritiam concessit Iudæis Regem, per quem licet admodum fuerit imminuta ecclesiastica potestas in sæcularia, plurimaque sæcularia deferentur ad Regem, magisque hic ob bellicam potentiam honoraretur, timeretur, adiretur, vbi de actibus sacerdotum proprii non agebatur: tamen in maximis quibusque erat sacerdoti subiectus Rex iure diuino; atque ideo non efficitur è Regis creatione, quin ecclesiastica libertas, ac potestas in cuncta sæcularia sit iuris diuini in nouo testamento multis de causis.

Ac primo loco, Rex ille olim, qua parte imminuebat ecclesiasticam potestatem, datus fuit Hebræis ad duritiam cordis, repugnante, vt ita dicamus, & inuito Deo. quod constat è cap. octauo Regum primi, & infra deducemus quantum fuerit hoc peccatum populi. In testamento autem nouo si diuinum ius velimus, & Euangelium sequi, neque esse Hebræis deteriores non admittitur duritia cordis, vt habetur Matthæi cap. 19. Ezech. 11.

Secundo respondetur. huiusmodi Regem fuisse electum semper à Deo per os ipsius sacerdotis, atque illum fuisse habitum Regem, quem sacerdos, aut Deo consecratus ipse Regem pronunciaffet, atque vnisset; neque aliter licebat ipsi populo eligere Regem, nisi audita Dei voluntate per os eius, qui Deo consecratus esset, & ab ipso vnctus: alioquin populus faciebat contra diuinum mandatum. Sic enim Deus ipse cap. 17. Deuteronomij alloquens Hebræum populum. *Cum ingressus fueris, ait, terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi, & possederis eam, habitauerisque in illam, & dixeris, constitutam super me Regem. sicut habent omnes per circuitum nationes, eum constitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum suorum.* Hæc Deus, qui eligebat non ipse proxime absque alicuius interuentu, vel solo populi interuentu, sed

sed intermedio sacerdote, non modo declarans suam voluntatem; sed etiā per eundē conferens interueniente ipsius vnctione potestatem, quæ clarissime è libris Regum patent, innumeraque extant eius, quod dicimus exempla, quod scilicet adhuc, quo ad ortum suum Regia potestas à sacerdotali penderet, ac pullularet. ac patet præcipuè in Regibus Samariz, quorum plurimi regia potestate, ac vita ipsa priuati sunt non alio iure, nisi quod Deo consecrati viri ius Regiæ potestatis in alios, quos vngebant, transtulissent. quod certe nullo modo fieri licuisset priuatis alioquin hominibus, ac subiectis ipsi Regi tum viuenti, vt eam necarent, nisi ius è manu sacerdotis, & sacrati iuri accepissent, ac sacratis viris hæc auctoritas adfuisset. Neque dicat aliquis Deum, per illos Prophetas, qui nouos Reges vnixerunt, suam tantum significasse voluntatem, quam palam fiebat à se reijci primos Reges, ac dari potestatem regiam nouis. Non enim tātum significabatur. hæc Dei voluntas per istos Prophetas; sed etiam per eos dabatur potestas Regia ex antiquo iure, quo consecrati Deo viri solebant Reges creare. Qua in re noui duntaxat eue niebat, vt hic, aut ille eligeretur à Deo ex ijs, quæ sibi cōsecrati erant, vt hanc Regiam potestatem conferrent, quod multis probatur.

Primo, quoniam si Prophetæ isti diuinam tantum voluntatem pronunciaissent non erat, quod ipsi semper vngerent electos Reges. satis fuisset, si quis vnxisset, aut etiam fatiserat, vt non vncti regnarent, atqui David vnctus est à Samuele, ac Dauidi per hanc vnctionem fuit adiudicatum regnum.

Secundo Salomon fuit vnctus à Sadoc, ac regnum fuit attributum Salomoni, non vlli è fratribus ipsius maioribus. Tertio Iehu fuit vnctus de mandato Elisei. 4. Reg. 9. ac protinus ille, cum miles esset, ac subiectus Regi Ioram, sumpsit arma in suum Regem, necauit ipsum cum fratribus septuaginta.

Tertio, licet electus esset Rex, accepta per manum sacerdotis à Deo potestate, ita vt non proxime à Deo potestas hæc in electum Regem deriuaretur, ac licet Rex aduocare ad se potuisset quodcumque iudicium; nisi tamen aduocasset certo, & expresse certas aliquas causas, singulæ tamen eo modo, quo prius cognoscendæ, ac decidendæ pertinebant ad ipsos sacerdotes, neque poterat in vniuersum Rex auferre sacer-

284 De iure naturali & diuino Eccl.

sacerdotibus iudicandi legitimam, iustamque potestatem.

Quarto, licet Rex posset aliquas causas, & quascumque seculares cognoscere, neque ipsi liceret in vniuersum secularium cognitionem, quantum prius sacerdotibus dabat lex, auferre, tamen adhuc in ijs quas iudicabat, & in cunctis agendis cogebatur sequi interpretationes ipsorum sacerdotum, quas afferebant ad leges iudiciales, ac morales in diuinis libris descriptas, atque ita quodammodo simplex executor erat eorum, quæ sentiebant ipsi sacerdotes. Probatur hoc primo è cap. 17. Deuteronomij, in quo sic ait Deus. *Postquam autem sederit in solio Regni sui describet sibi Deuteronomium legis huius in volumine, accipiens exemplar à sacerdotibus Levitica tribus, & habebit secum, legetque illud omnibus diebus vite sue, ut discat timere Dominum Deum suum, & custodire verba, & ceremonias eius, quæ in lege scripta sunt.* Hucusque Deus E quo multa colligimus, ac primum mandari Regibus, ut leges diuinas, & quid nam sit præceptum Dei, non possint aliunde accipere, quam è manibus sacerdotum; secundum non licuisse Regi auferre causarum secularium vel cognitionem, vel definitionem, quascumque eis dabat diuina lex, aut ipsis sacerdotibus, aut secularibus inuitis. Tantum licebat, & cognoscere, ac definire ad se delatas causas, vel vltro accedentium, vel non repugnantium secularium; nam præcipitur ei, ut Deuteronomium seruet, eius præcepta custodiat, ac in Deuteronomio cauetur, ut penes ipsum sacerdotem foret difficultas causarum cognitio, cum ceteri iudices dissentiebant, & calumniarum definitio, & reliqua de quibus supra. Secundo probatur non licuisse Regi abscedere ab interpretationibus legis, quas dedissent ipsi sacerdotes. sic enim Malachias capite secundo. *Labia enim sacerdotum custodiunt scientiam, & legem requirunt ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est.* Hæc vates, qui cum primo capite ostendisset ad sacerdotes pertinere, ut spiritualia, sacraque administrarent; secundo adiungit ad eosdem spectare, ne quod sit crimen, delictumque in moribus populi, additque hanc causam, quod eius sit in primis munus interpretari leges, scire illas, ac secularibus tradere.

Quinto, adhuc asserimus remansisse omnium supremam potestatem in Sacerdotibus, quoties iustitiæ defuissent ipsi Reges,

ges, quod non modo colligimus, quia poterant eis auferre ipsum Regnum; sed etiam quod iure eis liceret alios ipsa vita spoliare. Sic enim legimus à Samuele ablatā vitā Regi Agag, ab Elia quingentis Prophetis Baal, quā quidem Deus per horū manus haud permisisset fieri, sed alios elegisset, qui id exequerentur, nisi voluisset palam facere iure ad eos hoc spectare, ubi defuerint Principes sæculares.

Sexto adhuc rex erat subiectus, ex alia ratione Sacerdotibus. Hi namque præsidebant collegio septuaginta duorum, in quod cum bini è qualibet tribu deligerentur Pontifex summus è tribu Leui, præerat omnibus, ac regem poterat sibi suoque iudicio subiicere, vt refert Ioseph. antiq. lib. 14. cap. 17.

Septimo adhuc remanebat penes ipsos Sacerdotes cognitio lepræ, e quo scilicet morbo corporis contagioso pellendus esset aliquis è cœtu humano, vt habetur Lucæ cap. 5. Leuitici cap. 14.

Octauo, num foret aliquis homicidij voluntarij reus, & num plectendus esset, huiusmodi cognitio, spectabat ad Sacerdotes, qui soli habitabant in vrbibus refugij, vt apertissime habetur, Numerorum cap. 36.

Nono tanta est potestas in omnibus ipsius Sacerdotis quo ad oues sibi creditas, vt reuocare in dubium potestatem hanc quamuis ob causam, vel illi aliam parem facere maxime criminis loco duxerit Deus. sic enim Deuteronomij cap. 28. *Obserua diligenter, ne incurras plagam lepræ, sed facies quæcumque docuerint te Sacerdotes Leuitici generis iuxta id, quod præcepi eis, & imple sollicitè, memento, quæ fecerit Dominus Deus vester Maria.* Hæc Deus, quid autem criminis admisit Maria. Audi, quod scriptum est Numer. 12. *Locutaque est Maria & Aaron contra Moysen, propter uxorem eius Aethiopsiam, & dixerunt, num per solum Moysen locutus est Dominus, nonne, & nobis similiter est locutus?* Hæc ibi mox describitur indignatio Dei, lepramque Mariæ inflictam. E quibus constat non aliud Mariam locutam, quam & sibi Deum locutum. & tamen hoc adeo Deus vetat, vt idem fieri aduersus vllum Sacerdotem præcipientem veter, ac lepræ pœna similive dignum ducat.

Sic itaque contra primariam Dei mentem Sacerdos in aliquibus olim Regi subiectus erat, ac postpositus, vt multi Theo-

Theologi volunt, sed in spiritualibus, & maximis quibuscumque omnino superior in rebus secularibus, ut Regia potestate tradenda, auferenda, legum moralium declaratione, ambiguarum litium, quæ ad Sacerdotes differuntur, definitione, calumniantibus iudicandis, liber ab ipsius potestate, quo ad personam suam, quo ad res Deo consecratas, aut consecrandas, inferior præter illa, quæ dicta sunt in his, quod rex poterat imperare laicis quælibet tributa, bella administranda. Amplius rex extra templum, sacris actionibus exceptis, honorabatur à Sacerdote; sic enim legimus Saulèm quasi debitum quiddam petiisse à Samuele, ut coram populo honoraret eum. Denique cum clarissime patebat aliquem de templo à ministeriis sacerdotalibus amouendum de voluntate Dei, poterat rex illi imperare ut recederet à templo; sic enim iussit Abiatar Sacerdoti cum certissimum foret amouendum ex diuina voluntate, quod habetur 3. Reg. 2. Cum iure alioquin directo ministerium templi, Sacerdotiumque summum pertineret ad Sadoc, qui euectus est eiecto Abiatar, quod discimus è par. 1. cap. 6. & reg. 3. cap. 1.

Post annos tamen septuaginta à seruitute Babylonica, rediit omnium tam spiritualium, quam secularium potestas ad sacerdotium, maxime vero viuientibus Assamonæis, usque ad illud tempus, quo Herodes Ascalonita Idumæus per summum scelus inuasit regnum, quod late describit Iosephus; nos autem summatim retulimus libro tertio de Ruinis gentium,

His expositis colligimus, cum nostris Sacerdotibus iure diuino innumeris partibus plura, ac maiora debeantur, quam legis antiquæ Sacerdotibus, multa certo concludi posse.

Ac primo loco causas omnes ambiguas rerum secularium cum fuerint iudicia secularium dissentientia, diuino iure pertinere ad Sacerdotes, quibus fuerit iurisdictio communicata, uti Episcopos, Archiepiscopos. Pontificem romanum, vel multo his maiora, & plura.

Secundo calumniantium similiter iudicia, aut his longe grauiora.

Tertio iustam regis potestatis, legitimamque collationem quæ fiebat per unctionem, simulque huius abdicationem, siue multo amplius,

Quarto, An aliquid sit ob morbum contagiosum corporis expellen-

expellendum, vel an homicidij voluntarij sit aliquis reus id cognoscere, & iudicare, pertinebit ad sacerdotes, aut his ampliora, quin eis assignanda erunt domicilia perfugij.

Quinto, cum maxime Deo placuerit, vt vtraque potestas maxime foret in summo sacerdote, vti accidit tempore Moyse, Heli, Samuelis, Assamonzorum, fueritque aliquando, qui inter Hebræos omnia tam secularia, quàm spiritualia plenissimo iure administraret: concludi ex hoc videtur, deberi iure diuino hæc semper Pontifici Romano inter omnes Christianos, vt vberiora ei demus, non sane, vt deiciat Reges, vel prohibito potestatis aliquid eis auferat, sed vt hi sint summo sacerdoti, & obedientissimi, & omnimodo subiecti, nisi cor Christianum velint exuere, & induere Hebræum, ruereque in miseriam seruitutem alienigenarum, efferatarumque gentium, sicuti Iob Regis postulationem corruisse Hebræos ex persona ipsius Dei clamat Oseas cap. pen.

Sexto hæc, quæ hucusque diximus, pertinent ad Aaronem, successoresque ipsius. At Pontifex Romanus Moysen refert, vt è superioribus liquet, atque è SS. Irenzo, Cypriano, Bernardo. Macario, Richardo è media Villa, Henrico Gandanensi, & Apostolicis constitutionibus apparebit. qui quidem Moyses cōsecrauit omnes sacerdotes, ac templi ministros, delegit omnes bellicos duces, omnes iudices, traiecit omnia bella, totamque Remp. formauit. Hæc igitur omnia multo magis agere poterit Pontifex summus Vicarius Christi.

Denique igitur si opinari vllam potestatem potestati antiquæ sacerdotali parem Deus criminis magni loco duxit, sacerdotumque nouæ legis longe augustior cunctis potestas est existimanda, ac iure diuino præcipitur nobis à S. Paulo illam esse vmbra[m] nostræ; an non hæc erit imminui vlla in re à potestate seculari Pontificiam potestatem?

Sic igitur est verissimum, quod S. Macarius senior homilia decima sexta scripsit his verbis. *Quondam Moyses, & Aaron, cum obtinerent sacerdotium, multa pertulerunt. Caiphas autem eorum cathedram tenens, persecutus est, & condemnauit Dominum. Dominus tamen habens in honore sacerdotium, hoc fieri permisit. Ibidem Prophetæ passi sunt à Moysæ persecutionem. Postea Moyses successit Petrus, qui nouam Ecclesiam Christo, nouumque sacerdotium creauit. Hucusque vir Sanctus, volens eandem Petro datam potestatem in Ecclesiam, quæ Moysi fuit, qui & iu-*

O o dices,

dices, & duces eligebat, omniaque tam spiritualia, quam secularia moderabatur. Et Richardus de media Villa in 4. dist. 24. quæst. 3. ad 5. *Moyſes inquit, expreſſius quam Aaron figurauit Chriſtum, qui fuit ſummus Rex, & ſummus Pontifex, & ex conſequenti Vicarium eius in terris, in quo ſimul ſub Chriſto eſt utraque poteſtas.* Eadem Henricus Gandaueniſis quodlibeto ſexto quæſt. 29. Simili modo S. Bernardus lib. 2. de conſideratione ad finem tradit in Pontifice ſummo eſſe Moyſis auctoritatem. Sed & S. Irenæus ante omnes iſtos, ac Sanctus Cyprianus, quorum verba adduximus ad finem ſecundi libri. Quocirca ſic eſt conſtitutionibus Apoſtolicis, Græce ſcriptis lib. 2. cap. 39. quorum bina exemplaria vetuſtiſſima Antonius Auguſtinus Epiſcopus Ilerdenſis in ſua bibliotheca ſeruauit, aliaque alibi habentur concludemus.

Hos (Epiſcopos) exiſtimate veſtros præſides, hos putate Reges, his quaſi Regibus veſtigalia offerte; eos enim, eorumque domeſticos bonis veſtris alere debetis. Vt enim Samuel in primo de Regibus libro de Rege alendo ſanxit populo; & Moyſes de ſacerdotibus in Leuitico. ſic nos (Apoſtoli) vobis de Epiſcopo ſancimus. Nam ſi illic populus tanti Regis proportionem ea, qua dicuntur ſeruitia præſtabat, annon multo magis debet nunc Epiſcopus accipere à vobis, qua ſunt ei à Deo conſtituta ad alendum eum, & clericos eius? Imo ſi quid amplius dicendum eſt, plus hic accipiat, quam ille olim accipiebat. Si quidem ille militaria tantum adminiſtrabat bello, & pace ad caſtrodiam corporis ſuſceptis; hic vero ſacerdotium ad Dei honorem adminiſtrat, vt pericula ab animo, & corpore propulſet. quanto ergo anima corpore præſtantior eſt, tanto eſt ſacerdotium regno excellentius. Ligat enim, aut ſoluit ſupplicia, vel remiſſione dignos. Quocirca Epiſcopum oportet vt patrem diligere, vt Regem mutare, vt dominum honorare, offerendo ei in benedictionem veſtram fructus veſtros, & ope-

ra manuum veſtrarum, tribuendo inquam, vt ſacerdoti primitias veſtras, & decimas

veſtras primitias frumenti, vini,

& olei, pomorum, lanae, &

quidquid Domi-

nus Deus

vobis ſuppedi-

tat.

Bona sacerdotum, & clericorum, quacumque sint, magis sunt pauperum, quam bona secularium, magisque seruant id, quod dicitur, vende omnia, quae habes, & da pauperibus. ideo pro cunctis maxime omnium domini, ac Reges, minimeque omnium in malum, maxime in bonum, & Deum omnium Regem. Cap. XII.

Videmus videtur his obesse illud, quod legimus in Evangelio Matthæi cap. 19. Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quae habes, & da pauperibus, & veni, & sequere me. & multa huiusmodi similia, quæ maxime omnium faciunt contra ecclesiasticæ potestatis oppugnatores.

Primo enim, cum finis vendendi sit inter alios, ut detur pauperibus, de quo loquitur Christus, quidquid ecclesiasticis, & ecclesiasticæ potestati datur, id patet omnibus pauperibus, ac maxime semper patuit; siquidem secularia respicias, ac supra est probatum, gradatimque explicauimus Pontificatum summum, cum toto omnium temporalium, seculariumque splendore, & circumfluentia patuisse pauperibus; & videmus adhuc patere, modo merita ac virtutes ad sint. Sic etiam Cardinalium dignitas, potestas Episcoporum, Sacerdotum, Clericorumque cum temporalibus bonis.

Secundo. dicimus, redditus ecclesiasticorum bonorum pauperibus magis distribui, quam secularium, quod etiam legibus cautum videmus, uti supra est probatum. Quin videas apertissime religiosorum monasteria pauperibus, siue nobilibus, siue ignobilibus esse plena. ac raros è diuitibus respectu inopum, monasterijs sese includere. ibi aluntur, ibi docentur, ibi ad cælestia perducuntur sumptibus ecclesiasticorum bonorum. Quæ sane haud conspicies inter seculares, quod scilicet magis quaerunt, quæ iua sunt, quam Iesu Christi.

Tertio. hinc prædictum fuit ad Ecclesiâ, capitaque, & principes ecclesiarum deterendas amplissimas opes, dignitates,

potestates, omnium denique temporalium bonorum super excessum, quod habetur cap. 60. *Ilaiz*, vt interpretantur Sancti Cyrillus Alexandrinus, Hieronymus, Procopius, Gazæus, & Angelicus Doctor 2. 2. quæst. 162. artic. 1. ad 1. Id vero multis de causis fieri decet, atque oportet. Primo, quod omnia Christo debeantur omni iure, ac proinde etiam ministris ipsis. Secundo, vt externarum rerum splendore imperfecti alliciantur, neque aliquid desit ad omnes in Deum perducendos; omnia namque illi seruire debent. Tercio, vt etiam modis omnibus cuncti in fide conseruētur, atque obedientia Dei, non modo internis, qui non desunt in Ecclesia Dei, propter tot instituta, variaq; religiosorum, sed etiam externis. Quarto, vt ~~omni~~ bono temporalis magis per omnia prouideatur, ecclesiastica namque, vt diximus, magis communia sunt cuilibet & qualibet conditione; ac proinde etiam pauperibus. Quinto, vt magis omnia conferuentur ad bonum commune tam temporale, quàm diuinum, tam externum, quàm internum, ignobilij, nobilium, pauperum, diuitum cuiuslibet nationis, ac gentis, quod semper omnibus magis procurarunt, ac procurant ecclesiastici, & Pontifex summus, vt supra est deducum. Quamobrem conueruntur in Saxonia, Germaniæque multis locis extinctas ecclesiasticas dignitates, & bona, quoniā conferrebantur sæpe nobilioribus, qui ad pauperiem deuenierant; qui dein poterant subleuare auxilio virtutis accedente inopiam suorum, tuerique in bonum auitam dignitatem, consecuti ecclesiasticas potestates. Cumque prius Imperator ex concessione Papæ amplissimas decimas aliquando exigeret aduersus Turcas ex ecclesiasticis bonis, modo vix aliquid subsidij potest habere. Et in Anglia dolent extincta nobilitatis insignia, nomina, titulos, & iura oppressa. Per has enim vias paulatim deuenitur, ac placide, non præsentientibus minus acutis, ad tyrannidem, qualis est Turcarum, & Mahometanorum, qui iuxta Mahometis legem iura ponunt in ferro, seu feritate belluina serpentum, sensim cuncta dæmonum more ad horrorem producente, ac præcipitante. Talis namque erit Antichristus, vt optime Sanctus Hippolytus libello de consummatione mundi describit, ac tales tyranni omnes, qui cuncta ita ad se reducunt, vt alijs, & communitati sint prorsus occlusa.

Quarto, vt apparet alius, & vltimus finis, ob quem Christus vult

vult vendi sua, est quod subijcit, *veni, & sequere me*. quocirca in Ecclesia Christi ad hoc, quantum fieri potest, tenditur, ut nemo sit vilius rei Dominus, nisi Deus, qui essentialiter est Dominus, neque facere potest, quin sit Dominus. Atque eatenus domini sint perfecte, aut imperfecte singuli, quatenus in Deū sua referunt, suaque habent. Idcirco maxime domini sunt ecclesiastici, siue vniuersitas ecclesiasticorum, & minime omniū domini in malum. Hoc namque est deficere à dominio, bonoque omni tam diuino, quàm temporali, tam interno, quàm externo, sicut enim posse non esse, est minus esse; ita posse deficere, est minus effici, & esse dominum. Quocirca primo loco ecclesiastica bona non sunt hæreditaria; secundo non possunt referri, & expendi reditus eorum, nisi in vsus naturæ suæ pios; tertio propter hoc clerico cui libet imprimatur diuinitus imago Christi, Sacerdotis, ac Regis, vel dispositio, id est, vel initium characteris substantiæ, naturæque diuinæ participatæ, quæ cognoscit, ac vult ex intima propensione bonum diuinum, penitusque impellitur, aut disponitur ad omnia sua, siue ecclesiastica, & ecclesiastici rituli, siue sæcularia referenda in vsus diuinos, aut alioquin pios, & sua natura bonos, quod Christus exigit ab illo, cui dixit: *Si vis perfectus esse, vade, & vende omnia, quæ habes, & da pauperibus*. Quem quidem S. Mathæus indicat additum fuisse temporalibus. Subijcit enim. *Cum audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones*. Quin à SS. notatur adolescens ille tamquàm præfidentem, quippe, qui dixerit de mandatis diuinis. *Omnia hæc custodiui à iuuentute, quid adhuc mihi deest?* Sic enim S. Hieronymus. *Ille, qui interrogat, & adolescens, & diues erat, & superbus*. S. Chrysostomus quoque auarum dicit. Sic itaque, ut ex animo adolescentis auaritiā penitus extirparet, edixit illi, ut venderet, ac daret pauperibus. Essentialiter enim perfectio consistit in charitate intima animi, quæ quis Deo, diuinis, pijsque operibus dedicans semetipsum, cum suis omnibus, adiungitur ab omni vlu rerum non ordinato in Deum; ac tales fuere Noe, Abraham, Iob, multi testamēti veteris ac plurimi præterea noui. Christus porro, & Apostoli omniū statum formam perfectam tradiderunt, ac seruauerunt, siue tanquam propriam, siue tanquam comune aliquid habuissent, supereminētissime autem Christus, quippe qui omnium Dominus erat, nec poterat non referre in Deum, vel secus villo modo velle. Sic itaque per-

perfectio consistit in affectu interiori charitatis in Deum, & proximum, à qua pendent omnia, quod habetur Matthæi cap. 22. & quæ est *vinculum perfectionis*, ait S. Paulus ad Colossenses cap. 3. non in exteriori abdicatione, vti declarat optime ex his, alijsque SS. Augustinus libro de opere monachorum cap. 29. Abbas Moyses in collationibus Casiani, Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 184. art. 1. & 3. Hieronymus in illud Matthæi, *sequere me*. Ambrosius in Lucæ cap. 5.

Siue igitur clericus habeat aliquid tamquam proprium, siue tamquam commune, non efficit, quominus possit esse perfectus, atque esse ardentissimæ charitatis. In vniuersum verominus ex natura clericus abest à perfectione, ac statu perfectionis, quam laicus; & cum sit in vita actiua, indiget externis. Quocirca damnata est in Clementina. Cum inter nonnullos. de verb. significatione. hæresis, dicentium Christum, atque Apostolos nihil habuisse vmquam, vel in speciali, vel in communi diuersis enim temporibus habuerunt, ac non habuerunt; sed quomodocumque haberent, id habebant, non veluti suum, & proprium, sed Dei; neque volebant aliter habere, largiri, aut esse: publice enim se cum suis omnibus Deo deuouerant, vti extrauagantes Nicolai IV. & Ioannis XXII. declarant actradunt. S. Antoninus par. 4. tit. 12. cap. 4. §. 14. Ioannes à Turrecremata lib. 2. summæ. cap. 112. in solutione ad decimum, late in extrauagan. cum inter nonnullos. verbo asserit, & verbo declaramus, de verb. significatione. Pauperies igitur externa est instrumentum, quo perueniant homines ad perfectionem. Instrumenti autem quantitas, & magnitudo sumitur ex proportionem finis acquirendi, sicut medicinæ magnitudo tanta esse debet, quanta ad sanitatem perducit. Idcirco eatenus bona est pauperies, quatenus conuenit fini, cui præponitur aliquis à Deo. In sæculo autem degentes, licet sæculares non sint, indigent bonis externis.

Quinto igitur dici posse necessarium, habere ampliora externa ijs, qui sunt in culmine actiue, & contemplatiue vite, vti sunt Episcopi. quod aiebat S. Cyprianus libro de Chrysostomo, quos proinde aiebat esse Reges, & Sacerdotes simul, non propter se, sed propter alios, vt in eos exercent charitatem, suamque perfectionem communicent, & adducant omnibus modis illos ad Deum, sintque, quod ait Apostolus 1. Corint. 6. *Tamquam nihil habentes & omnia possidentes*. Hinc 1. Corint. 7.

monet, vt sint, qui possident tamquam non possidentes. Idcirco Episcopi dicuntur esse in statu perfectionis exercendæ, vt optime definit S. Thomas, post alios 2. 2. quæst. 184. articulo 6. In omnibus enim debent exercere perfectionem, interne, atque externe, instar Dei, Christi quæ omnium temporalium Domini, ac distributoris. Non poterunt autem perfectionem, charitatem quæ exercere externe in temporalibus externis, nisi habeant externa, per quæ ijs, quos diximus, modis alios adducant ad Deum; quod ipsis quidem non nocet, sed ouibus ipsorum, quibus ex præcepto iustitiæ, pro virili tenentur prouidere, tamquam filiis; nocet etiam communi, tam temporali, quam diuino bono, vt tertio loco respondebamus. constat vero ijs, qui sunt in vita actiua, quales sunt Clerici, esse necessaria bona externa, quæ Clerici tenentur ordinare in Deum, magisque ordinant, quam seculares. sic enim S. Thom. 2. 2. q. 186. art. 3. ad quartum. *Ad felicitatem autem vite actiua, qua consistit in exterioribus operationibus instrumentaliter diuitia coadiuuant, quia vt Philosophus dicit in 10. Ethicorū, (cap. 7. & 8.) multa operamur per amicos, & diuitias, & per civilem potentiam, sicut per quadam organa. & ad 5. dicendum quod status Episcopalis non ordinatur ad perfectionem adipiscendam, sed potius, vt ex perfectione, quam quis habet, alios gubernet non solum ministrando spiritualia, sed etiam temporalia, quod pertinet ad vitam actiuam, in qua multa operanda occurrunt instrumentaliter per diuitias, vt dictum est. & ideo ab Episcopis, qui profitentur gubernationem gregis Christi, non exigitur, vt proprio careant.* Enimvero ob hæc, quæ diximus, Clericus in sæculo degens, adeo non tenetur stabilia bona non habere, vt siquidem fieri Subdiaconus velit, necesse est, habeat, quantum conuenit dignitati ipsius, reliqua, si placet, modo ordinet in Deum. recte autem propter allatas causas est hoc prouisum, ne & simul, aut cum dedecore cogatur mendicare, aut alioquin exercere quæstus, Beatus est autem scribit S. Paulus, magis dare, quam accipere: in primitiua Ecclesia bene erat, ne multa stabilia Clerici haberent, ad persecutiones vitandas, quæ commouebantur ab impijs prætextu Religionis, vt bona fisco applicarent, sicut egit Iulianus apostata, & nostra ætate protestantes hæretici egerunt. nunc, nisi Christiani seculares velint imitari hæreticos, apostatas, & idololatrias Imperatores, conuenit Clericis esse, vnde Templis, Pauperibus, Religionique illustrandæ nedū

tuendæ,

tuendæ, sibi que suppedietur, & quando Christi corpori vero, ac mystico feruiunt, effundant Magdalenz exemplo vnguenta in caput sanctissimi corporis Christi, nisi quis velit quoque vna cum Iuda scandalizari, idest rapere, Christum prodere ligandum spoliandum, crucifigendum; exemploque facinorosissimi Lutheri tradere, ac semetipsum præfocare. Idcirco multi obleruauerunt diuinitus consultum fuisse, vt à primis Christianis omnia venderentur, quoniam Romani omnia vastaturi, & ablaturi erant. Cum vero ponamus Clericum vocari à Deo, idest ea de causa initiari ordinibus, vt seruiat Deo, cum non ingrediatur religionem, virtuti conuenit, ac rationi, esse ipsi, vnde viuere decenter possit. Ac recte S. Thomas 2.2. q. 32. art. 6. *Necessarium*, inquit, *dupliciter dicitur. Vno modo, sine quo aliquid esse non potest, & de tali necessario omnino elemosyna dari non debet, puta si aliquis in articulo necessitatis constitutus haberet solum, vnde posset sustentari, & filij sui, vel alij ad eum pertinentes, de hoc enim necessario elemosynam dare, est sibi, & suis vitam subtrahere. sed hoc dico, nisi forte talis casus immineret, vt subtrahendo sibi daret alicui magna persona, per quam Ecclesia, vel Respublica sustentaretur, quia pro talis persona liberatione, se ipsum, & suos laudabiliter periculo mortis exponeret, cum bonum commune sit proprio preferendum. alio modo dicitur aliquod necessarium, sine quo non potest conuenienter vita transigi secundum conditionem, & statum propria persona & aliarum personarum, quarum cura ei incumbit. Huiusmodi necessarij terminus non est inindivisibili constitutus, sed multis additis non potest dijudicari esse ultra tale necessarium, & multis subtractis adhuc remanet, vnde possit conuenienter aliquis vitam transigere secundum proprium statum. De huiusmodi ergo elemosynam dare est bonum, & non cadit sub precepto, sed sub consilio. Inordinatum esse autem, si aliquis tantum, sibi de bonis proprijs subtraheret. vt alijs largiretur, quod de residuo non posset vitam transigere conuenienter secundum proprium statum, & negotia occurrentia: nullus enim inconuenienter viuere debet.*

Ex his itaque abunde constat factum propositæ obiedioni.

Sexto igitur cum Clerici sint quoad sua Reges, vt appellandos ex diuina scriptura, ait Sanctus Dionysius cap. 12. de diuinis

diuinis nominibus, ac magis tendant ad perfectionem, charitatem, communicandaque in bonum, vel diuinum, vel temporale comune tendens ad diuinū sua bona, qui nolunt esse illis ipsa, sed secularibus alijs, tendūt tam contra bonū temporale comune, quā contra bonum diuinum similiter commune; ac proinde contra charitatem proximi, & Dei: atque vti superiori libro dicebamus constat ab hoc effici rerum dominum diabolum magis, quam Deum. In causa vero pari, magis mereri clericum, qui seruit hominibus ad amorem Dei conuertendis per predicationes, sermones, & sacramenta, & esse maioris charitatis post alios tradunt SS. Gregorius homilia 12. in Ezechielem lib. 1. his verbis. *Nullum sacrificium est Deo magis acceptum, quā regimen animarum.* Et Thomas 3. dist. 35. quæst. 1. art. 4. quæst. 2. in conclusione. *Quantum, inquit, ad intensiōem meriti videtur contemplatiua iterum maioris meriti illa parte actiua, quæ circa sui moderationem studet; minoris autem quantum ad illam partem, quæ profectui aliorum inuigilat, quia hoc ipsum videtur esse fortioris charitatis secundum genus, quod homo prætermittit consolationem qua in Dei contemplatione reficitur, gloriam Dei in aliorum conuersione querat: quia etiam in humana amicitia verus amicus querit magis bonum amici, quā de eius presentia delectari.*

Christus adhibuit, adhibendamque duxit, ac iussit à suis vim compulsiuam.
Cap. VIII.

Vod si quis dicat à Christo neminem compulsum vi ad aliquod bonum faciendum, ad quod aliquis obligetur; nec propterea licere clericis aliquem vi compellere, quod videtur esse Regum bellicorum munus ad aliquod bonū faciendum, manifeste loquitur contra Euangelium, contra Christum, contra Apostolos, contra Sanctos, contra eorum dicta, & facta, contra totam naturam.

Primo enim Christus, vt habetur Ioannis cap. 3. aliquando, inuenit in templo vendentes boues, & oues, & columbas, & num-

Pp

mu-

mularios sedentes. Et cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoque, & boues, & nummulariorum effudit as, & mensas subuertit; & his, qui columbas vendebant dixit: auferte ista hinc, & nolite facere domum patris mei, domum negotiationis. Hæc igitur Christus. quomodo itaque Christus non compulit vi ad bonum? Nonne hæc vis est? Nonne hæc non modo vti Deus, sed vti homo egit potestate diuinitus ipsi vt homini participata? Nam sciebat anima illius, quid agebat, volebat agere, imperauit corpori agendum. Nonne itaque compulit? subuertit mensas, effudit as, omnes eiecit de templo, neque vnum reliquit. Quod vero ait, quidam scriptor, id à Christo factum ex magno zelo, sicut Phinees occidit fornicarios, Elias sacerdotes Baal, indigna Theologo est responsio; sic enim cuiuslibet ex zelo liceret occidere capitalis pœnæ reos. & quod egerunt Phinees, & Elias, egerunt ex potestate diuinitus data, cum sacerdotes, ac prophetae essent.

Secundo. Christus mandauit Apostolis, vt gladios emerent, quod supra dicebamus, non vt ipsi illos stringerent, verû stringendos, & educendos alijs darent, ad homines, vbi opus fuerit, occidendos, vt supra è Sanctorum verbis explicauimus.

Tertio, cum Iudæi vellent, vt haberetur Act. cap. 23. occidere S. Paulum, pararentque illi insidias, Lysias Tribûnus, ad Paulum procurante, resciscens, ex vrbe Hierosolyma Cæsaream misit, honorifice ipsum tractans, deditque illi ducentos milites, totidem lancearios, & septuaginta equites, vt ipsum tuerentur ab insidijs Iudæorum; vique hos cogerent ad bonum faciendû, remouerentque à scelere admittendo. Si fecere hoc infideles S. Paulo, quod Romanus esset, idque Paulus ipse procurauit, & infideles voluit habere, qui tutarentur ipsum, ne à suis Hebræis læderetur; non licebit Episcopis, sacerdotibusque Christianos, milites habere, vt Christianos à sceleribus abducant, à faucibus inferorum eripiant, cogant ad iustitiæ leges, id est, arceant lupos ab oue sua, siue dæmones ab anima?

Quarto nonne ipse Christus iussit, vt aliqui compellerentur ad bonum, cum similitudine inuitantis ad nuptias, in Euangelio capite 14. dixit. *Compelle intrare, vt impleatur domus mea*. Nam sic explicuit sanctus Augustinus sermone 33. de verbis Domini, quem cæteri sequuntur.

Quinto nonne S. Tho. dixit ad clericos ipsos speciatim pertinere bella iusta decernere, sic ille 2. 2. q. 40. art. 2. ad tertiu.

Quo-

Quocirca tantum abest, ut hoc illicitum sit clericis, ut maxime ad ipsos, quod grauissimum sit, in primis pertineat. Idcirco legimus Carolum Magnum numquam bella mouisse, nisi Synodo aduocata, & consulta, quod apparet e Rheginone. Et sane ita faciendum a principibus, cauendumque a Pontificibus esset, ne aliter fieret, ac ne Christianorum sanguis, nisi ob iustissimas causas, effunderetur.

Sexto. an non sanctissimus vir Babylas Patriarcha Antiochenus ipso Ecclesie nascentis initio Imperatorem Philippum de templo expulit, manibus propriis in pectus ipsius adactis, quod refert sanctus Ioannes Chrysostomus, ut infra recitabimus. Addens Episcopo licuisse non modo id agere aduersus Imperatorem totius orbis maximum; sed preterea fas fuisse Epolum colaphis percutere, cum tamen scriptum sit ab Apostolo ad Titum cap. 1. oportere esse epum, non percussorem? Quid nonne Babylas sanctissimi Martyris loco habetur, uti reuera est, & innumeris miraculis esse ipsum Deus ipse declarauit, quod ob hanc causam fuerit in vincula coniectus, & in ijs obierit, ac primus pro ecclesiastica libertate, ac potestate vitam posuerit.

Septimo. nonne licuit S. Ioanni Eleemosynario Patriarche Alexandrino satellites habere, a quibus criminum rei duceretur in custodiam, quod in vita ipsius refert Sophronius? Annon idem licuit S. Ioanni Chrysostomo Patriarche Constantino-politano, quod infra narrabimus, idque preter alia fuit in causa, ut Eudoxia procurauerit ipsum mitti in exilium, in quo & obiit, non immerito Martyr & ipse appellandus pro ecclesiastica libertate, ac potestate? En tres Patriarche sanctissimi, en duo Martyres aduersus ecclesiasticam libertatis oppugnatores.

Octauo. annon ex quo sese Constantinus Christo addixit, arma in Imperatorem Licinium mouit, & Constantini filius fratri suo Constantio minatus est arma se moturum aduersus ipsum, ni Paulum Constantinopolitanum, Athanasium Alexandrinum restitueret, Pontificibus id Romanis sanctissimis Syluestro, & Iulio poscentibus? Ex illo bella gesta prope semper aduersus infideles, procurantibus id Episcopis, atque in primis Pontifice summo, ut signo secundo tomi primi de Signis Ecclesie Dei est explicatum.

Nono. & S. Bernardus lib. 4. de consideratione, nonne aperte

P p a te

dixit esse in Ecclesia Christi de iussu ipsius Christi gladiū, non modo spūalē, sed etiā materialē, qui nō modo ad iustum, sed ad nutū Pontificis sit educēdus. Audi ipsum loquentē iam lingua, finē; nam sic ad Eugenium. Si cor mouisti, mouenda iam lingua, mouenda est & manus. accingere gladio tuo gladio spiritus, quod est verbum Dei. glorifica manum, & brachium dextrum in faciēdo vindictam in nationibus, increpationes in populis, in aligando Reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis. Si hec fecisti, honorificasti ministerium tuum, & ministrum te. Non medioeris iste principatus. exturbare est hoc malas bestias à terminis tuis, quod gregei tui securi in pascua deducatur. Domabis lupos, sed quibus non dominaberis. Hec sanctus ad Eugenium. quod litteris, verbis, cōcionibus populos accendisset ab bellum sacrum pro recuperandis Hierosolymis aduersus lupos, & infideles nationes. At quarto loquens de Christianis ouibus contumacibus bello ad officium redigendis, & inducens Eugenium dicentem. Dracones, inquit, me mones pascere, & scorpiones, non oues. Propter hoc, inquam, magis aggredere eos, sed verbo, non ferro. Quid denuo usurpare gladium tentes, quem semel iussus es ponere in vaginam, quem tamen qui tū negat, non satis mihi videtur attendere verbum Domini dicentis sic: conuerte gladium tuum in vaginam. Tuus ergo & ipse, tuos forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. Alioquin si nullo modo pertineret ad te & is, dicentibus Apostolis, ecce duo gladij hic, non respondisset Dominus, satis est, sed is quidem pro Ecclesia, & spiritualis scilicet gladius, & materialis est. Ille sacerdotis, & militis manu; sed sane ad nutum sacerdotis, & iussu Imperatoris. Hec Sanctus, quam Imperatoris, cum vult bella Imperatorem magis esse Pontificis, quam Imperatoris, cum vult, non est illum sit opus iussu Imperatoris, cum vult, non est tor mouere. At cum Pontifex vult, satis est, si annuat, non est expectandus iussus; neque dicendum, non conuenire hunc gladium Pontifici; dixisset enim Christus, nimis est. Atqui non dixit nimis, sed satis. Ergo ita conuenit Pontifici potestati gladius, ut illi quod satis esse debet, non adsit, si gladius hic adsit. qui tamen haud euaginandus est manu Pontificis, sed nutu.

Decimo. quid plura quærimus? Bonifacius VIII. id a pertissime declarauit in cap. vnâ sanctâ, de maiestate, & obedientia in Sexto, ita vt secus asserere sit hæreticum. Cum vero quilibet Episcopus in sua diœcesi sit veluti Pontifex summus, nisi hic restringat ipsius potestatem, cum sit apex, fons, & sol sacerdotij, potestatisque sacerdotalis, & Ecclesiarû caput, vt necessario toties è S. Cypriano, & Iustiniano repetimus, idè potest in sua diœcesi Episcopus, quod Pontifex in toto orbe, vt apparet ex argumentis supra deductis.

Vndecimo. in Concilio Triburiensi cap. 9. decretum fuit, vè si princeps sæcularis, seu Comes aliquid iuberet, contrarium vero Episcopus, omnes Episcopo obedirent, Comite destituto, quamvis hic armis, ac rei militari potissimum præfesset; idque non ideo statuitur, quasi noui detur aliquid Episcopo; sed quia magis ad Episcopum pertinet arma adhibere, vbi opus est pro diuinis rebus, quam sæculari profæcularibus iure naturali, ac diuino. Natura enim cogit in omnibus, vt brachium gladio imminenti sese opponat, ac sui iacturam faciat, præscindendû se offerens, ne caput lædatur, sed hoc saluum sit, ipsum brachiû pereat. Sic etiam sæcularis haud curare debet iure naturali attingente, potestatis propriæ facere detrimentum, quo potestas ecclesiastica sit salua: Episcopus enim est instar capitis, vel animæ in corpore. Nam si caput saluum sit, est semper aliquid brachij saluum, non contra, vt operis initio diximus. Idcirco brachium facit aliquam sui iacturam ne faciat omnem publice porro statuta iura in sacerdotio consistunt.

Recte itaque respondet Rolandus à Valle, qui quasi inter hæreticos, aut Turcas essemus, consultus fuit, an Episcopo liceret armatam familiam habere, licere id asseuerans, ac discernens conf. 37. lib. quarto, accitat eiusdem sententiæ assertores Baldum I. nam salutem. f. vltimo, ff. de officio præfecti, inter alios Barbaciam, Decium cap. significasti, de offic. deleg. cap. cum nò ab homine, de iudicijs. Stephanum Aufererium Gallum tractat. de immunit. ecclesiastica num. 18. addens ita Tholosæ inter ministros Episcopi, ac Regis definitû fuisse. Gundisaluus Hispanus tract. de hæreticis. quæst. 11. vers. ex quo inferitur, testatur ita obseruari vsu communi.

Neque obest, quod arma clericorum sint lachrymæ, & preces. verum namque est, hæc esse arma potissima, essentialia, sine quibus rueret mundus; ac dæmones, quorum potestati nulla

nulla comparari potest, ait Iob cap. 41. omnia vastarent, euererent. Sed his armis seruiunt, atque essentialiter in orberationali arma externa, & corporea subordinata sunt.

Verum, quid hisce in rebus pugnamus? audiamus naturam loquentem, audiamus elementa muta clamantia, audiamus inanissima quæque vociferantia; nisi quis Dei verbo dare aures velit.

Argumenta, quibus ostenditur, iure naturali, suoque adesse ecclesiasticis vim compulsuam, quæ valeant supra omnem potestatem positam in terris compellere alios ad officium suum faciendum. Cap. IX.

Am vero Ecclesiæ potestati adesse iure naturali maxime omnium ius vtendi viribus, quascumque habet, tum mentis, tum corporis, atque externis, quibus possit, vbi expedit, omnes reluctantes compellere ad officium suum, siue ex naturali, siue ex spiritali impulsu, cognitione, aut fine sit faciendum, licet multis

supra passim probauerimus; tamen adhuc plurimis alijs ab omnium rerum natura deductis argumentis ostendi potest.

In primis igitur dicet aliquis ius est naturale, ut inter corpora, maiori potestate sint ad alia compellenda, quæ viciniora sunt primo mouenti, veluti primum cælum, magis quàm secundum; secundum quam primum; dimissis vero incorruptilibus, ignis magis quam aer, & aer quam aqua; ac denique aqua quæ terra obstitentia sibi impellunt, quo volunt terra omnium maxime segnis, & impedita ad alia corpora mouenda; sic igitur in naturis intellectualibus illa potestas, quæ maxime accedit ad Deum, qui est primus motor omnium tam corporum inanimatorum quam animatarum maxime poterit lege naturali compellere obstitentia sibi, quo volet, si corporis vires ad sint primo motori obediens.

Similiter inter corpora lucentia est lex, vt quæ magis lucent in terris magis impellant, ac moueant, quod in Sole conspiciamus vapores attollente, & sursum compellente, ignis &

eodem modo congelata colliquefacit, aquasque & obliſtentia quæque, quotulerit impetus, proijcit. Abſurdumque eſſet, ni maiores eſſent vires naturis, & corporibus, quæ lumine intellectuâli præſtant, quo ad reluſtantes lumini ſuo?

Tertio. Dimittamus hæc autẽ, & alia producamus. lege naturali, omnes vires corporis, & aliz facultates, dantur à natura, vt quam maxime poſſunt, ſeruiant ad contraria delenda, aut in ſuam poteſtatem redigenda quoties expedit, quæ reluſtantur; ſed omnibus eccleſiaſticis datæ ſunt vires corporis, & aliz facultates à natura, ſicut alijs hominibus. Ergo omnibus Eccleſiaſticis datæ ſunt vires corporis, & aliz facultates, vt quam maxime poſſint ſeruiant, quoties expedit ad contraria delenda, vel in poteſtatem ſuam redigenda, quæ reluſtantur. Maior eſt adeo cunctis nota, vt quidquid inſpicitur, eam præferat, ac manifeſtam faciat. Cunctis enim rebus naturalis eſt lex, ingeniataque intime, quòd initio totius operis dicebamus, vt ſemetipſas tueantur, quibus modis ordine vniuerſa ſeruato poſſunt.

Quarto, lege naturali omnia, quoties perficiuntur naturaliter, perfectius, vbi expedit, operantur: omnia naturalia in Eccleſiaſticis per gratiam perficiuntur. ergo lege naturali omnia naturalia in Eccleſiaſticis, vbi expedit, naturaliter perfectius operantur. Maior inducentibus eſt notiſſima. Naturâ enim perfecit oculos aquilis, vt acutiſſime perſpicerent, atque ideo perfectius, & acutius vident, quam reliquæ volucres. Perfecti ſunt naturaliter ita cerui, vt perniciſſimi ſint ad currendum, iidemque perniciſſime, vbi opus eſt, currunt. Hæc eſt denique lex perfecti, in omnibus, vt quo perfectius aliquid ei datum fuerit, eo perfectiora ſint illius opera. Minor eſt receptiſſima inter Catholicos. Nam gratia non modo mentem perficit, ſed corpus etiam. non vt illud liberet à morbis. & infirmitatibus, ſed vt temperatiz legibus magis illud corroboret, vbi opus eſt robore illius, ſic alias facultates, opesque tribuit, ac vult eſſe gratiz lex totâ naturâ regens, vt expendantur, ac referantur ad amplificationem Religionis, Eccleſiam tuendam, confirmandam, leges, ac iura illius defendenda, amplificanda, ſuum cuique tribuendum. Non tollit itaque naturalia lex gratiz naturaliumque uſum, cum iudicatum fuerit à Pontificibus expedire ijs vti, ſed perficit, & confirmat; ac veluti non tollit naturalia, ſic neque leges naturales,

Quin-

Quinto, Nullum ius naturale tollitur à lege gratiæ, sed maxime confirmatur, atque augetur, ius naturale est vt homines, siue sint Ecclesiastici, siue alij quilibet, vtantur viribus corporis, aliisque opibus ad homines in bonum compellendos, quin cuncta ad bonum suum compellenda, quoties ita opus esse iudicatum fuerit. nam dantur ad bonum promouendum: ergo vt Ecclesiastici, reliquæ homines istis iure naturali vtantur, non tollitur à lege gratiæ, sed confirmatur, atque augetur, vbi canones, & Pontifices iudicauerint, id Religioni expedire.

Sexto, Lex est naturalis homini, & animanti cuilibet communi, vt aduersus inimica sui cætus pugnet, interimat illa si potest, si minus confugiat ad illa, à quibus defendi, & inimica aut fugari, aut necari possint. ovis non valet sese tueri pugna aduersus lupos, ac leones, naturali instinctu confugit ad pastores, ad homines, ad canes in custodiam datos, ad quosvis. Igitur ni possint Ecclesiastici cohibere impios, & sacrilegos manibus, & opibus ipsi suis, post placidas admonitiones ad alios confugient, religionis, ac iustitiæ potentiores patronos, ac veluti balatu ovis, sic ipsi, legitimis, & iustis querelis excitabunt valentiores ad iustitiam tuendam, suum cuique defendendum. Nonne hæc est lex naturalis?

Septimo. Amplius id obseruatur in animalibus, vt si quo in cætu exurgat emulus in Regem regnum diuisurus, pugnetur aduersus illum donec loco cedat, aut etiam de medio tollatur. Id conspicitur in gallinarum cætu, in apibus, gruibus, & aliis huiusmodi. vnus namque inter gallinas Rex imperat, vnus inter apes, vna inter grues ducit agmen. Regni coniunctionem si quod eiusdem naturæ animal scindit, ac sibi vult arrogare, vel fugatur, vel potestati subiicitur, vel omnino necatur, vt in apibus narrant; sic igitur in Ecclesiastico Regno, si quis extollitur aduersus ipsius caput, aut necesse est obtemperet, aut eiiciatur, aut denique viribus eiusdem Regni de medio tollatur. Est enim iuris hoc naturalis.

Octauo. Cumque sint animantium plura genera, ac sub eodem proximo genere sint etiam plures animantium species, quæ ex his præstantioris naturæ est, valentioribus etiam corporis viribus pollet ad exercenda; aut necanda inimica sui cætus, aut suæ speciei. Verbi gratia, inter bestias feras solitarias, ac nulli duci obediennes Leo præstantioris est naturæ, ac viribus maximis præcellit. Inter eas, quæ gregatim viuunt, & obediunt

diunt suo duci, præstantissimæ naturæ est elephas; & idem plurimum valet viribus compulsiuis aduersus oblucentes. Inter volatilia insecta gregatim degentia sub vno ducē debentur apibus primæ, quo ad excellentiam naturæ, mirumque quantum nitantur in aduersantia sui cœtus, ac naturæ veluti fucos, apesq; alias: quin datus est illis naturaliter aduersus animantia cuncta aculeus venenatus. sed inter volatilia non insecta, neque gregatim degentia, principatus aquilæ debetur. eadēque est fortissima, totamque fortitudinem confert in obstantia pellenda, aut trucidanda. Cum sint igitur ecclesiastici naturæ excellentioris, iuri naturali conuenit (cum corpus & ipsi ac cætera bona, sicut alij mortales habeant) vt istis, cum religioni fuerit vtile, possint vti: lex namque est cum natura animalium communis.

Nono. Quin quo magis animantia participant suo modo rationem quandam, magis etiam ferocitatem suam videntur exercere aduersus inimica e suo cœtu, aut sua specie, vt cogant illa obedire, aut mori; vt inter apes, grues, elephantes, canes, equos, cæteraque huiusmodi apparet. Nam vis ingenij facit, vt plures exquirantur modi ad bonum suum tuendum: Quocirca datur sunt homini manus, quibus innumera arma potest corripere aduersus hostes, & innumeris partibus maiora, quæ sint ea, quibus animantia cætera vtuntur: potest enim corripere ignita telorum genera plurima e ferro, e ligno, e lapidibus confecta, fundis, ac balistis lapides iacere, sagittas arcibus iaculari, laqueos tendere, tormenta bellica fabricari, ac fulmina quodammodo e ferreis fistulis emittere. lex est itaq; naturalis, vt animantia, quæ sublimiori sunt ingenio, longe etiam pluribus sese armis tueantur, & quibus cætera vtuntur, & quibus ipsa veluti proprijs vti queunt. Quod si naturale lumen in ecclesiasticis est sublimius, hanc & ipsi legem naturæ imitabuntur, cum poterūt, & alia decrunt pro Dei iuribus defendendis, pro conferuanda iustitia, religione, ac virtute, quod est hominis proprium bonum.

Decimo. Sic itaq; intuemur plantas nō progredi, aut abscedere e loco, vt se, suæque tueantur, quod inimicæ sint naturæ, & abiectæ; sed animalia cum sint naturæ superioris, aggrediuntur inimica, cum vident id vtilius fugam; capeffunt, cum secus

existimant, & ad potentiora, vti dicebamus currunt. Quid inter ipsas plantas, quæcumque sunt excellentiores, Armis quodammodo suis obsepiuntur à natura, vt rosæ spinis, frumenta aristis acutissimis, poma frondibus, corticibus, excellentiæ loci, proceritateque arborum suarum, in quas bestię non ascendant, quasi solis hominibus se factas esse, non reliquis animantibus clament. Cum vero dixerimus animantia præstantioris esse naturæ, quam plantas, & ideo naturaliter ijs datum, quo fugere, aut impetere possint inimica; sic illis, quæ sunt inter ipsa magis imperfecta, velut ostrea, quibus nullus auditus, nullus est visus, nullus est etiã progressus ad vitanda, aut impetenda inimica; & tamen ijs dedit natura, vt simul, ac senserint ingredi pisces, à quibus comedi, aut lædi possint intra tectorium domunculæ suæ, protinus operculum claudant, constringant, interceptos ijs pisces comprimant, enescant, comedant. spongijs abiectionissimæ inter pisces naturæ, vermibusque nihil est huiusmodi datum. Sic igitur, quò sunt præstantioris naturæ res, eo pluribus eos munimentis, telisque auctor naturæ Deus armauit, quibus aduersantia coercere, & cogere valerent. Quocirca, vt ad summum veniamus, Angeli tantis sunt viribus, vt ad nutum corpora moueant, & aduersus inimicos propellant. Cumque demones sint excelsissimæ naturæ, led eam superbiz vitio fœdissimo deturpauerint, ac prostrauerint; idcirco sunt eis quidem naturales vires, sed exercere illas, aut exercere non possunt, nisi quantum permiserint Angeli cælestes, & virtutibus cunctis exculiti. En itaque lex totam rerum naturam peruadens, & colligans, quæ datur rebus præstantioris naturæ, perfectiori. virtutum decore exculitis maior etiam vis compulsiua.

Vndecimo, annon etiam contingit hoc in nobismetipsis? Nonne è nostris, quid iura naturalia velint, discere possumus? Audi an hoc ita sit; suprema est in nobis animæ rationalis potestas intellectus. hic omnibus imperat nostris partibus, sed varijs modis. Est namque imperium *Βεβαιωτικόν* consultiuum, est etiam despoticum *Δικονομικόν*. Primo non protinus imperat mens, sed audit voluntatem, dispositionemque eorum quibus imperat; secundo nihil audit, verum dicto citius imperat, quod fieri mandat. Ac primo mens imperat sensitiuæ parti per-

ti perturbationibus obnoxiz. Secundo autem dominatur corpori, membrisque ipsius. ita præclare Philosophus politicorū primi capite tertio. Ecclesiastica potestas imperat sæculari Christianæ primomodo, non secundo; licet Sanctus Gregorius Nazianzenus, quem multi sequuntur, comparet illam animæ, hanc corpori. Perspicere enim debet ecclesiastica potestas vndique, & exactissime, qui sint sæcularium mores, & audire ipsorum postulata; ipsiusque est definire quid agendum. Sic mens videt, quid pars inferior concupiscibilis amet, oderitque, quid appetat, fugiatque; quo gaudeat, aut tristetur. Similiter quid irascibilis audeat, timeatque; quid speret, aut desperet, denique aduersus quid irascatur; temperatque has perturbationes, & ad normam virtutis moderatur, ac reducit. Numquam vero est inferioris partis imperare, & mentem cogere ad obedientiam; cum superior contra valeat, ac debeat etiam sæpius inferiorem compellere. Pars itaque inferior sensitiva particeps est rationis, virtutesque proprias habet, nimirum temperantiam, & fortitudinem: per hanc irascibilis, per illam concupiscibilis perficitur. Per fortitudinem præscribitur nobis, quid, qualiterque, & quantum sit ex humanis audendum, timendum, sperandum, desperandum, irascendum. Per temperantiam quid amandum, vel odio habendum, quid appetendū, fugiendumue, ac demum qua in re gaudendum, vel tristandū. Paulatimque inferior pars, quæ sæpius est belluæ instar, aut etiam truculentæ feræ, ad obedientiam rationis est reducenda, ita ut minimis quibusque in rebus ipsi obsequatur, & quo maius illi est erga imperium mentis obsequium, felicius multo est, ac præstantius omnibus eius rebus, hominique toti.

Membrorum porro est protinus exequi, quod imperatū fuerit à mente, quod nisi valeat efficere, id oritur à membri peruersitate.

Ad summam, membra corporis numquam dominantur, sed eorum tantum est exequi imperiū sensitivæ partis. Mens enim iam cognovit ex relatione sensitivæ partis, si quid impedimenti morborum est in membro, ex quo male affectum sit. Sensitiva autem pars dominatur membris, eademque parat imperio rationis, numquam dominatur illi. At ratio dominatur tum membris absoluto, tum sensitivæ parti consultiuo imperio, ac provt

viderit esse perturbationes, ita accommodat regulam suam; neque est aliquid molendum sensitiuæ parti, nisi ex imperio rationis, ac virtutis participatz.

Quocirca mens potest summa cum ratione aliquando imperare tum sensitiuæ parti, licet maximè reclamet, tum membris omnibus, vt aliquid exequantur; veluti si moriendam sit, atque ob virtutis officium mors eligenda, adeundaque, & omnium rerum sit facienda iactura. At nullum membrorum, nihilq. sensitiuæ partis imperare potest intellectui, vt non intelligat, quid conueniat singulis quibusq. rebus vtilibus, quouis modo, tum corpori, tum sensitiuæ parti, vel non imperet his, & cogat tum sensitiuam partem, tum membra corporis, vbi opus est ad imperata facienda.

Iam vero, vt probe omnia, planeq. explicentur, in superiori, ac diuina nostri parte, est duplex potentia, voluntas, & intellectus. Voluntas imperat intellectui mouens illum; vt intelligat, ac videat, quid sit appetendum. Non enim potest voluntas facere, quin appetat, seu velit; quid vero sit appetendum, vel non sit, ne ruat in præceps, ac malum pro bono eligat, ignorat voluntas. consulit itaque intellectum, mouetq. & compellit ipsum cognoscere, quid verum, falsumq. sit, bonum, vel malum. Tum vero intellectus cognitum voluntati bonum proponit, eamque determinat ad hoc, illudue appetendum ceteris dimissis, compellitq. imperio suo voluntatem parere.

Quocirca voluntas imperat intellectui, vt exerceat actum suum, siue intelligat, ac sibi imperet. Sed intellectus est, qui præcise in particulari imperat, appetitumq. vagantem cœci instar in semitam rectam deducit. Sic itaque intellectus imperat, & cogit, quo ad obiectum determinatum, sibi cuncta obedire. Atque in homine recte suas actiones ordinante intellectus imperat singulis quibusque, maximaque est illi potestas. (Sin minus, iam degenerat homo in belluinam naturam) naturæque sublimiori cogendi maior est vis in omnia subiecta. Id reliquum est, ne intellectus à vero aberraret, neque in naturalibus, neque in supernaturalibus. Quamobrem potestati ecclesiasticæ potestas omnium maxima est attribuenda ad cogendum. Maxime enim sanata est per characteres indelebiles, & maximè sanare omnia valet per cõsimiles subiectorum hominũ cha-

characteres, ac reuera maxime sanabit, ne intellectus aberret à vero, quod veluti bonum cuncta appetunt, velint nolint sacri-legi, impijque, & inferorum dzemonum potestas, quod contin- get in extremo iudicij die.

Ex his, quæ diximus, illud deducitur, Pontifici Romano om- nium maximam potestatem compulsuam deberi, tribuen- damque omnino, si recte sunt ordinanda omnia; cum non possit errare in naturalibus, vel supernaturalibus, quoties agit Pontificem maximum, siue quoties vniuersali lege sancit aliquid credendum; siue illud naturali ratione demonstari possit, siue sit supra omnem rationem naturalem. dilatur enim maxime, corroboraturque ipsius episcopalis character, vt videat, quid veluti verum sit ab omnibus amplectendum.

Duodecimo. Verum, quid nostra tantum contemplamur? Nulla est res subsistens cui non sit compulsua potestas, & quando ab essentia nascitur potentia, quo sublimior ac di- uinior est illa, eo maior est hæc. Compulsua autem diuidi- tur in duas partes, attractiuam, & expulsuam. Prima attra- hit ad se quibuscumque potest modis conuenientia suæ natu- ræ, ac perfectioni. Secunda expellit à se dissentientia quæque. Est vero, vt diximus; hoc iuris naturalissimi per totam na- turam rerum quarumlibet diffusi, à prima materia vsque ad Deum: Materia namque appetit formam, forma attrahit ad se materiam, contraria dispellit. Verum, quando materia numquam nudatur à forma, non prius apparet appetitus, nisi eum fuerint ab agente extrinseco introductæ dispositiones. Idcirco materiæ proxima inspiciamus. hæc vero sunt elemen- ta pura, è quibus mixta componuntur. Igitur in his est infir- missima, ac tenuissima vis attractiua, & expulsua, quod appa- ret in terra, quæ non attrahit ad se aquam minus à natura sua remotam, nisi loco se contingant; neque potest à se quidquam repellere longius: tantum condensata impedit, ne quod cor- pus intime ingrediatur. Sed in Deo potentissima est vis at- tractiua, & expulsua; ideoque amica sibi maxime per essen- tiam coniungit attrahens vi potentissima supernaturali, cni naturæ omnis cedit, inimica retrudit expellens vsque ad infera loca, omnique beatitudinis, ac boni naturalis iu- cundo fructu priuat, idque in sempiternum; sicque omnia subij-

subiicit, atque in hunc finem mouet.

Cum velit itaque benignissimus Deus totam naturam, cunctaque naturalia simul, & quoslibet humanos actus, gratiæ, suoque amoris supernaturali seruire, qui præficiuntur huic fini supernaturali procurando, si naturalis ordo omnium rerum seruandus est, necesse est, cum Deo sint vicinissimi, vt sit illis potestas maxima dispellens omnia naturalia, cunctosque humanos actus contrarios sibi, ac longissime, maximeque attrahens, quæcumque rerum naturalium, atque actuum humanorum iudicat expedire sibi cuncta subiiciens, & quidquid ab omnibus moueri potest mouens. Cum vero mortales contra hoc contendunt, ac pugnant, apparet contra ordinem naturæ præliari, atque ipsa naturalia concuti, & labe factari.

Sed quonam modo Pontifex Romanus, Episcopi, Sacerdotes, Clericique compellent alios ad officium suum faciendum? Manibus certe ipsi suis numquam poterunt aliquem necare, membrumue alicui truncare, idque ab vlllo Pontificum Romanorum numquam factum legimus: dicit Vigilius falso, vt constitit, eius rei fuerit insimulatus apud Iulianum, Ioannesque Octauus apud Othonem Primum. Quin reputatur nefas, si clericus qualitercumque adsistat, vt in aliquem certum hominem similia patrentur, licet generatim velle possit, vt ex legum præscripto, quibus auferenda est, auferatur vita, atque hortari pugnantem in acie, belloque iusto, vt fortiter dimicent, hostes fugent, fundant, profligent; sanguine autem suas manus inquinare nefas est omnino tantis viris. Nam si dixit ille haud Christianus.

*Tu genitor cape sacra manu, victosque penates,
Me bello è tanto digressum, & cade recenti
Attrahere nefas, donec me flumine viuo
Abluero.*

Quid clericus Christianus? Reges diximus esse Sacerdotes; erunt itaque veluti reges apum; quibus nullus est aculeus, quique aculeo numquam vtuntur. Erunt veluti elephantes, qui quoties incedunt, minora animalia, ne pedibus ea proterant

terant, summo cre placide solent, & contra sui generis bestias numquam ferè præliantur; erunt columbæ numquam rostrum eruantantes; erunt oves numquam dentibus, cornibusque inimicum ferientes. Quin si necessitas adigat eos, vt instruant agmina aliorum pro tuitione fidei Catholicæ iustitiæ observanda, vel Ecclesiastico, vel profano aliorum iure, atque ita cogantur induere; & agere Leones è tribu Iuda, atque instar Christi flagello è funibus facto vendentes, ementesque ejicere è templo; aut eos, à quibus ad mortem querantur, prosternere ad terram, vel instar Petri, sit mors in Ananiam, Saphiramque immittenda, siue exemplo Pauli visus Elyma mago auferendus, amborumve more Simon Magus allidendus ad terram membris cōfractis, vitæque ablata; quoties igitur Clericis est induendus leo, meminerint omnes, istius feræ modo ignoscendum supplicibus, veniam petentibus dandam. Nam quanto magis amatissimi Christi, pro salute omnium Crucifixi, sanguinemque, & vitam profundentis exemplo, est à nobis illud imitandum?

Parcere subiectis, & debellare superbos.

Quanto magis ante oculos nobis obversabitur aliud

—prostrataque more leonum—

Despiciēs, alacres ardent cum sternere tauros

Transiliunt prædas humiles.

Enimuero meminerimus illa Davidis verba, si quidem patres vere sumus; æternique omnium patris personam referre desideramus, *seruate puerum Absalon*; *custodite mihi Absalon*; & quæcumque huiusmodi nobis memoriam renouant Christi præcipientis, *Discite à me*; *quia mitis sum*, & *humilis corde*, & adhuc alia loquentis, *Nescitis cuius spiritus filij estis?* Nam si cælestes esse cupimus, ipsi cælestes orbes duobus modis inferiora immutant, & ad generationem singula perducunt, lumine & motu. Splendor virtutum nobis est in omnes partes immittendus, actionumque Sanctarum ~~more~~ adducendi sunt mortales ad suum munus explendum, qui tamen ni mansuetudinis placiditate alliciantur, iustitiæ virga

virga sunt commouendi; Et qui nos cum Christo iugiter pro
 ipsorum salute precantes, vitamque quasi hostiam paci-
 ficam Deo pro eorundem respiscentia offerentes cruci affi-
 gunt, tenebris illi repleantur in meridie, terræ motibus

concutiantur, ac dicant *montibus cadite super nos,*

& collibus operite nos. quæ benignissimus

Pater auertat ab amatoribus suis, ab

ecclesiæ sanctæ studiosis, sed con-

uertat, ait Malachias,

Cor patrum ad

filios,

& cor filiorum ad

Patres.

Finis libri Tertij.

DE

DE IVRE STATVS
SIVE
DE IVRE DIVINO
ET NATVRALI ECCLESIASTICÆ
LIBERTATIS ET POTESTATIS
LIBER QVARTVS.

ILLVSTRISS. ET REVEREN. S. R. E. CARDINALI
CÆSARI BARONIO,

Potestas naturalis, seu temporalis, sine ope supernaturalis est nulla, neq; est immediate à Deo. quid hereticū dicatur esse in hac controuersia. licet possit, ob scandalum tamen Ecclesia non aufert infidelibus dominia sua, & quodnam sit scandalum tale. Cap. I.

Potestas est (Amplissime Cardinalis CÆSAR BARONI) qua possumus aliquid. Nihil vero potest potestas hominum naturalis, aut temporalis sine ope supernaturalis. Homo nāq; ob peccatum meretur ad nihilum redigi ex rigore iustitiæ diuinæ; gratia Dei sit, ne redigatur, sed naturaliter viuat; vt naturaliter viuunt ij, quibus extremum supplicium Principes, nō ex miraculo, sed gratia condonant. Hinc Ieremias. c. 10. *Corripe me Domine, verumtamen in iudicio; & non in furore tuo, ne forte ad nihilum redigas me.* ita S. Thomas. Quocirca ob fidem Christi Adamus ab hoc iustitiæ rigore est seruatus, simulque cum suis à morte protinus admisso peccato merita euasit; ex qua liberatione Secundo loco contingit, vt homines nati sint: sic etiam Noe viuente, cum dixit Deus, *Panitet me fecisse hominem* Cuncti mortales deleti Tertio fuissent, nisi supernaturalis gratia refidens in Noe intercessisset. ex qua etiam Deus ob sacrificium oblatum in fide Christi pollicitus est Quarto non se amplius homines deleturum. Sed adhuc tamen Quinto quoties homo peccat est

R r

ciuf-

eiusdem mortis reus, gratia supernaturalis Ecclesiæ sanctæ efficit, ne id contingat. idque multo magis Sexto loco, quod nihil aliud Dæmon, in cuius potestate est peccator, molitur, quam ut hominem perdat, necet, cum sit *Homicida ab initio. & ab hac potestate malorum Angelorum non liberat nos, nisi gratia Dei*, quæ datur per Iesum Christum, ait S. Augustinus in psal. 77. Natura igitur humana tot modis habet esse & vitam per Christum, *De cuius plenitudine nos omnes accipimus. & in cuius corpore. Habitat omnis plenitudo diuinitatis.* ac licet anima immediate à Deo creetur, ob Christum tamen, sponsamque eius, ob horam scilicet merita, & gloriam creatur, & conseruatur. Atque ut rem propius attingamus, I. ab ipsius, Ecclesiæque meritis, & diuinitus participata, ac supernaturali potestate coercetur Dæmonum potestas, ne occidat homines. *Alioquin non est super terram potestas, quæ compareretur ei.* Ad nutum namque illi corpora obediunt hominibusque eueniret, nisi interueniret Ecclesia Sancta, quod Ægyptiorum primogenitis, & exercitui, quod filiis, familiæ, peccatoribusque Iob, quod militibus Senachéribi. Atque ita non potest potestas naturalis suorum vitam tueri; ut possit, habet à supernaturali potestate, II. cum Dæmon possit humores corporis turbare, atque, ut aiunt, applicando actiua passiuus, vertere homines vel in furorem, ut Saulem; vel in stuporem quod accidit Assyriaco exercitui misso aduersus Eliseum, vel Nabuchodonosoro, Sola Ecclesiæ Sanctæ potestas in terris eum coerces ob characteris participati vim supernaturalem, de qua est actum, ob merita preces, & Christi corpus oblatum. *Pro nostra, ac totius mundi salute.* Et hoc igitur non potest potestas naturalis; III. Dæmon potest obijcere humanæ cogitationi quæuis simulacra, sensibus quælibet sensilium species imprimere, *Immisiones per Angelos malos*, ac præcipitare suo dominio subiectos in scelera Caij, Caligulæ, Neronis, Domitiani, Commodi, Maximini, Maxentij, deiicere ad vitam Cyclopum, Læstrigonum. Tueri se aduersus hæc naturalis potestas non potest, potestas supernaturalis eam tuetur. toto Orbe vim suam, prout eam Christus applicat, varia distributione diffundens. Quarto, non potest potestas naturalis ad finem suum peruenire absque supernaturali potestate, idest non potest homines adducere ad eum statum, ut absque aliquo errore, lumini naturali contrario stare aliquo momento possint. Quinto, denique neque ad supernaturalem, sine quo naturalis in effectu, haud datur, consequi valet. Sic igitur ad hunc omnia reducuntur. Ab hoc fine, ac potestate supernaturaliores naturales; ut naturaliter sunt, & conseruantur inter homines, pendunt. Quamobrem

rem quod initio, ac sæpè diximus. Primo sic natura humana quavis ignara naturali dumtaxat appetitu, multo autem magis sciens rationali appetitu, ac Dei dono potens in Deum supernaturaliter fruendum fertur, ut nullo momento, nulla in re possit rectè unquam velle, in ipsum non quam maximè ferri, se eximere ab hoc *Ardentissimo*, ut vocat S. Augustinus, *Appetitu* numquam valet, dominatur illi hoc ius coessentialiale, & inevitabile, nihilque vult, nisi ob hunc; quæcumque sunt, nihili ob hunc facit. identidem tacitè dicens, *Sitiuit anima mea ad Deum fontem viuum*. Verum cum Deus naturali iure, ac lege communicet efficientiam suam rebus, ac velit homines per homines regi, ac diuersos eorum gradus esse; natura humana ad illum peruenire haud valet vlla in re, vllò momento, nisi Ecclesiæ Sanctæ obediat, neque enim, *Potest habere Deum Patrem, qui non habet Ecclesiam Matrem*. Hæc enim sola scit, quò perueniatur ad hunc finem, quin sola tot modis dat vires. Quamobrè iure eodem naturali diuinò inseparabili, atque æterno dominatur toti naturæ humanæ Ecclesiæ Sanctæ; ac tam Reges, quam priuati ad tantæ Reginæ dicta, nisi abnegare humanam naturam velint, omnia temporalia abiicere, & quò velis transferre ea sunt infuso, & coessentiali iure obligati; ac rectè. Secundo enim quælibet res magis, quin tota iure eodem naturali, ac diuinò inevitabili, atque æterno facta est, ut ad finem, supernaturalem perducatur, nihilque est eius, quod non sic huc ordinanda, magisque est ob hunc finem, quam propter semetipsam vel infitum, naturalemque finem. Media sunt ipsa, quibus utimur, ait S. Augustinus, non fruimur, hinc legimus, *Vniuersa propter semetipsum operatus est Dominus*. Ac potius sibi, suoque fini peribuit res, ac perire naturaliter amabūt, quam fini huic. Sicuti partem se morti obijcere videmus ob totum, totiusque conseruationem. Sic etiam necessario fit Tertio loco, ut natura humana magis velit coessentiali illo iure esse ex illo populo, qui huic fini paret, ad hunc tendit, atque ad eundem dat vires, quam ex vllò alio, quin è nullo, nisi exuat semetipsam, volet esse, nisi ex hoc, hunc enim spectant illa, *Stantes erant pedes nostri in atrijs tuis Hierusalem*. Quocirca licet, Quarto loco Deus rebus infit eas mouens ad proprios fines, Angeli præsent quilibet rerum speciei, præsent tamen, ordinant ac mouent ad hunc finem magis, siue, ut cuncta seruiant huic fini, quam ad proprios fines, atque ut his seruiant. Neque hæc lex addidens, & adnata rebus est ex beneplacito diuinò ad tempus, (ut sunt multa) sed coessentialis est, atque æterna, à qua sunt cuncta, hinc illa, *Omnis creatura*

ingemiscit, & parturit usque adhuc reuelationem filiorum Dei expectans. Ad summam naturalis potestas tota est à supernaturali, nihil immediatè habet à Deo, quidquid habet, id totum habet in terris mediante Ecclesia Sancta mundi Regina, à potestate, precibus, ac meritis eius. Et primo esse & vitam. Secundo omnem mentis vsum; qualiscumque sit. Tertio bonum mentis vsum. Quarto finem proprium. Quinto denique finem supremum.

Quamuis enim Deus cunctis agentibus immediatè insit, immediatè concurrat cum ijs in agendo, tamè aliqua solus immediatè creat, neq; alia còcurrunt ad eorù creationem, veluti in creatione animæ, sed aliqua facit Deus còcurrentibus aliis causis. Atq; hoc secundo modo naturalis hoim potestas recipit cùcta à supernaturali potestate, vel quia remouentur ab hac omnia, quæ bona illius, ne sint, impediunt; aut existentia subuertere, ac vastare conantur (neque enim Deus animam creando infundit, nisi adsint parentes, aut humanam corpus in vtero sit aptè formatum.) Vel quia potestas supernaturalis non modo remouet impediencia bonum naturale, sed ipsa proprie dat vires ad finem naturalem. Reges igitur, ac Principes sæculares, atque eorum potestas naturalis, ac temporalis non sunt immediatè à Deo, sed mediante Mundi Regina Ecclesia Sancta. Idque Sancti omnes, & Doctores concludunt. Hinc primo S. Dionysium secutus aiebat Clemens Alexandrinus Strom. 6. *Diuina prouidentia de super ex ijs, quæ sunt principalia, tamquam ex capite peruadit ad omnes: sicut unguentum, inquit, quod descendit in barbam Aaron, & in oram vestimenti eius hoc est magni Sacerdotis.* Eum sequuntur in proposito nostro, vt vidimus libro primo S. Thomas, Hugo, Alexander, Egidius, Triumphus, aliiq; prope omnes. Secundo hinc SS. Ignatius post Dionysiu dixit, *Episcopus est forma Patris omnium.* & Cyprianus, *velut oleum fluitat, & humidis quibuscumq; superfertur, ita excellentia Sacerdotalis, & Regia dignitatis secundum formam Dei, & Christi sub se omnia continens regimen, & munimentum tam actiue, quàm contemplatiue vita obtinet;* & ex hoc humore constat descendere omnes gratiarum diuisiones, & S. Athanasius ait Sacerdotes Patri coaptari per sigillum, seu potestatem characteris, & clauis: quod scilicet Patri attribuitur omnis potestas, sit fons Trinitatis, in quem cuncta recapitulantur. Atque ita Potestas Sacerdotalis est illa, à qua prodènt omnes potestates. Tertio propterea volunt imprimi Episcopis, & Ecclesiasticis characterem, seu figuram vinam, & efficacem, vel in remotissima naturalia, temporaliaq; operantem Paternæ potestatis, ac superna-

naturalis, quæ *Ad omnes penetrat creaturas*, per quam sumus, *pau-*
nis vita, ait Cyrillus, & *Dedit nobis ministerium reconciliationis*
 inquit S. Hilarius, & qua Christus vt homo, *Vniuersa in semetipsi*
recapitulat, vt in *visibilibus*, & *corporalibus principatum habeat*,
 per Ecclesiam Sanctam: vt scribit, S. Irénæus. quæ SS. Ambrosius,
 Augustinus, Chrysostomus, Theodoretus, aliiq; multi supra me-
 morati sequuntur, è quibus necessario fit, ab Ecclesia prodire om-
 nem potestatem, quæ sit inter mortales. Quarto ob id omnem
 potestatem fuisse Episcopis datam, aiunt SS. Ambrosius explicâs
 illud, *Omnia vestra sunt, quomodo hæc* (quæcumque sunt) *iudicio*
nostro concessa sunt, & *subiecta*, & *nos Christo subijciamur*, &
 Chrysostomus. *Pater omnifariam filio potestatem dedit, caterum*
video ipsam eandem omnifariam à filio illis (Sacerdotibus) *tra-*
ditam. & *terra*, & *corum*, qua in terra sunt curam, & *præfectu-*
ram verius residere penes Sacerdotes, quam penes eum, Imperato-
 rem, & Cyrillus, *sicut Christus accepit à Patre sceptrum Ecclesia*
gentium Dux ex Israele egrediens *super omnem principatum*, &
 potestatem, *super omne*, quodcumque est, vt ei cuncta curuentur
 sic & Petro, & eius successoribus plenissime commisit, & nulli ali-
 quam Petro Christus, quod suum est plenum, dedit. & S. Augu-
 stinus. *Prorsus totum mundum accepit Petrus, quasi nihil habentes*,
 & omnia possidentes. & Anselmus. *Omnia enim, quæcumq;*
sunt, vestra sunt ad possidendum. & Christus. *vobis & homines*,
 & omnia subiecit. & S. Bernardus. *Episcopi habent, & Regalia.*
 quia *Domini sunt Urbium*, & *oppidorum, nec solum Episcopatus.*
 Quinto ob hæc dixerunt Hugo, Alexander Halensis, Mayro, Ægi-
 dius, Henricus Gandauensis, Triumphus, *Spiritualis potestas*
habet instituire terrenam, vt sit, & iudicare, vtrum bona fuerit.
 Sic itaque non est hæc immediate à Deo. Sexto S. Thomas tradi-
 dit temporalem potestatem esse à spirituali, *Quoad essentiam, po-*
tentiam, & actionem, non igitur immediate à Deo. Septimo
 propterea dixerunt SS. Reges alios esse Ecclesiasticorum figurâ,
 sed Ecclesiasticos vere, ac proprie Reges. Vnctionis enim Sacer-
 dotalis, ac Regiæ potestatis in ea residentis, *Typus fuit in Regi-*
bz Iudeorum, scribit S. Ambrosius. cumque dux sint functiones
 Sacerdotalis, & Regalis, *Ambas solus ille* (Christus) *sustinuit,*
 & *non figurate, sed proprie solus impleuit.* Has vero ita reliquit
 Ecclesiæ, *Vt omnes nondum credentes in Christo sub pedibus in-*
ceant Christianorum. Quocirca vnctione Regum Iudaicorum,
Regale Sacerdotium præfigurabatur Ecclesia, ait S. Augustinus.
 Apostoli enim, quibus Episcopi successerunt. *Omnibus Principi-*
 bus

bus fuerunt magis proprie Principes . ac terrarum, & eorum, quae in terra sunt, curam, & praefecturam veriùs residere penes Sacerdotes, quam penes eum, Imperatorem, tradit. S. Ioannes Chrysostomus. Octauo ob eandem causam Sanctus Irinæus vult Episcopos esse in Ecclesia instar Moysis, & Samuelis, & idem tradit S. Bernardus; quin, vt vidimusex Ecclesiæ consuetudine tamquam Moyses, & Aaron vnguntur, & vestiuntur, quæ consentiunt ijs; quæ supra sunt adducta SS. verò Epiphanius, & Paulinus scribunt Episcopos sedere cum Regia potestate in sede Davidis, quocirca quicumque sunt in Ecclesia Principes temporales, ab eis erunt; non immediate à Deo. Nono idem S. Bernardus vult pontificem esse, Gubernatu Noe, & vnctione Christum, ac S. Chrysostomus tradit illa, *Pater omnifariam filio potestatem dedit caeterum video ipsam eandem omnifariam à filio illis traditam.* & Cyrillus, *Pedes Christi humanitas est scilicet in se homo cui tota Trinitas plenissimam dedit potestatem; quem vnus trium assumpsit in vnitatem personae, transiit ad potestatem super omnem Principatū, & potestatem, vt adorent eum omnes Angeli Dei; quem principatum totum, & potestatem dimisit per Sacramentum Petro, & Ecclesiae eius.* & S. Augustinus, *Prorsus totum mundum accepit Petrus, & alia quæ supra adduximus ex eodem Angelomoque, & Anselmo.* quamobrem, si tota, ac plenissima potestas, ac totus mundus traditus est Petro, eiusque successoribus, quicumq; habet aliquam potestatem mediante ipso habebunt, non à Deo immediate. quod igitur scriptum legimus, *Per me Reges regnant,* intelligendum nobis est, Ecclesia mediante, similiterque similia sunt exponenda. confirmantur hæc omnibus ijs, quæ supra adduximus, cum de vno totius orbis principe ageremus: addimus hic illud vulgatum, *Iure naturali, ac diuino in omni genere rerum, est vnum primum, quod est regula, mensuraque omnium generum illo contentorum,* quamobrem necesse est in genere humanarum potestatum esse vnā, quæ sit omnium regula, ac mensura, mensura vero regulæ esse non potest, cui non conueniunt illa tria, quæ supra, libri secundi cap. 2. sunt explicata. Igitur ad Pontificem summum, & quantum voluerit ipse ad Episcopos, Ecclesiasticosque alios in omni potestate humana, quæ rebus vllis vtitur, vt per illas Deo fruatur, spectat examinare omnes circumstantias quibus singula quæque agenda sunt, iudicare, & ordinare. breui illæ verliculo continentur.

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Ac proinde ad eisdem pertinebit iudicare naturali, ac diuino iure

iure, quisnam sit Rex; cui Regnum debeat, cui bellica potestas, à quo sit exercenda, à quo auferenda, ut ipsi, ac reliqui Deo fruantur, perueniant ad finem supernaturalem, naturalem, non corrumpant in omnia flagitia, non deueniant in Dæmonum potestatem, non deleantur. In singulis enim quibusque expediendis, quid nos ad Deum, quo semper aspiramus omni in re, perducatur, scit sola *Ecclesia Dei viui, columna, & firmamentum veritatis*. Quod si quis existimat se scire, necesse est conferat cum Petri successore, dicens cum Paulo, *Ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem*. Quod si Oriens id iuris naturæ humanæ coessentialiter insiti obseruasset, non maximo nostro dolore aspiceremus Asiam, Africam, Græciam perditas redactas in barbariem, Tyrannidemque immanissimam; quò pertrahunt nos qui opinionem contrariam nostræ sequuntur. Quamobrem Concilia Sancta, Pontificesque summi, ut effrenem quorundam cupidinem coercerent aliqua statuerunt, quæ pro definitis habentur. Primumque est, esse hæresim, si quis asserat posse accipi à manu sæcularium potestatum iura, vel bona vlla Ecclesiastica. Nam sic in Concilio Romano, ac Lugdunensi, quæ sunt habita Henrico Tertio, & Quarto imperantibus. *Inuestituras Episcopatum, & Abbatiarum, & omnium rerum Ecclesiasticarum de manu laica accipere Sanctæ Romanæ Ecclesiæ auctoritatem sequentes hæresim esse iudicamus*. Hæc in Epistolis Iuonis; apud quem Ioannes Archiepiscopus Lugdunensis epistola 2, 9. sic illa interpretatur, *Licet exteriores inuestituras per laicos factas non satis propriè hæresis nomine censeamus sic sentire tamen ac defendere eas fieri debere, indubitata est hæresis*. Secundum præterea apud Catholicos est in confesso, non licere imminnere iura vlla Ecclesiastica, hæresimque esse, asserere id licere. Nam si fas non est sæcularibus principibus dare vllum ius velut à se dependens Ecclesiasticarum rerum personis Ecclesiasticis, quomodo poterunt illa omnino redigere in suam potestatem. Quicquid verò pertinet ad Ecclesiam, vel Ecclesiæ seruientium potestatem, victum, dignitatemve, sacrum vocatur, ut post alios egregiè notauit S. Thom. 2. 2. quæst. 99. art. 1. & in hoc casu Duran- dus tractatu de origine iurisdictionum quæst. 3. circa medium, vult esse hæreticos, qui dicerent fas esse vsurpare iurisdictiones temporales à Regibus, Principibusve in eorum Principatibus, quæ sint Ecclesiasticorum. Sed quæritur tertio loco. An ius quod Ecclesiæ competit in omnia temporalia sit huiusmodi, ut assertio dicentium directè non ei competere, sit hæretica. Qui sanè volunt non ei competere, ita, ut possit Pontifex summus pro quolibet li-
bito

bito dare, ac transferre imperia, & Regna, meo quidem iudicio rectissime loquuntur, ac scribunt, sicuti & Regi directa est potestas ad regenda temporalia suorum, neque tamen illa potest auferre, siue agamus de priuatorum bonis, siue de publicis Principum, multorum iurisdictionibus, qualia sunt feuda, palatinatus, magistratusque multi in quibusdam Regnis perpetui. Sic igitur Pontifex habet directam potestatem in Regna, neque facere potest, quod non conueniat diuinæ voluntati. Nam neque Deus facit, aut facere potest, quod non vult. Pontifex verò locum Christi, ac Dei tenet. Itaque voluntas eius erit eadem cum voluntate, Christi, ac Dei, siue omnino ei concors. Hoc itaque rectissime multi nostra ætate scripserunt, Quo ad reliqua quid dicendum. Primo igitur Ecclesia videtur communi testificatione quodammodo comprobasse omnia Regna mundi, ad Pontificem summum pertinere. Nam sic ex antiquissimo tempore canimus in responsoris quartæ lectionis in festo Cathedræ S. Petri. *Tu es Pastor ouium Princeps Apostolorum, tibi tradidit Deus omnia Regna mundi, & ideo tibi tradita sunt clauēs Regni calorum, quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in Calis.*

Quod si dicas hoc pertinere ad spirituale, Respondemus vsum temporalium, & ordinem rectum pendere essentialiter à spirituali, vt supra deduximus, neque vllus ordo datur, qui iustus sit, ac non redigatur in Deum. Secundo vt vidimus cuncti patres ex omni tempore dixerunt gubernationem temporalium pertinere, non modo ad Pontificem summum, sed ad Sacerdotes, & Episcopos, qui si quando reiecerunt à se illorum curam, reiciendamque dixere, idcirco id dixerunt; non quod ad eos iure non spectet, sed quod maiora non sint dimittenda; sicuti neque Regem decet stabulariā, stercoreariamque artes exercere, sic neq; Ecclesiasticos hæc ignobilia; quæ tamen quoties expedit possunt, vel quoties adueniunt. iuxta l. Episcopale. C. de ep. aud. vel Constantini, Carolique legem, de qua libro quinto, sapienter, ac suo loco, temporeque obseruandam iuxta Canonum decreta. Tertio Scholarum Principes omnes acutissimi, doctissimique è Scholasticis perenni, vt vidimus, successionem, sicuti & patres idem statuerunt, atque asserere aliquid contra perpetuam tam Patrū, quam Scholasticorū sententiā reputatur erroneum. Quarto Theologi Scholastici maxime docti, & acuti id tradiderunt in his Carmelitanæ Scholæ Princeps Ioannes Baconus, ex Augustinianis Beatus Augustinus Triumphus inueniens non esse duas potestates ex æquo inter se vltimo modo distinctas, sed ita distinctas, vt altera alteri essentialiter, & om-

& omnino subiiciatur, quoniam non sunt duo principia, quod Menichæi dicebant: è Franciscanis Doctor Illuminatus Franciscus Mayro deducens ad duas hæreses contrariæ partis assertores, vt supra attulimus eius verba. Sic igitur ex insignibus ordinibus Scholastici insignes id volunt. sed præter hos alii sunt, qui contrariam sententiam decernunt esse hæreticam, Beatus Ioannes è Capistrano ex ordine S. Francisci Theologus, & Canonista tractatu de potestate Papæ 2. par. 2. partis principalis, & inter Canonistas Hostiensis 24. quæst. 6. cap. 8. cap. nouit de iudicijs. cap. causam quæ. qui filij sint legitimi, & Iuriconsultorum Princeps Bartolus idem significat. l. 1. §. Præsides de requirendis reis; Hieronymus Albanus tractatu de potestate Papæ; Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Ecclesiæ cap. 27. vt supra eius verba retulimus, sic igitur veluti hæreticam condemnarunt opinionem contrariâ. Gallicæ nationis Theologi insignes Franciscus Mayro, Ex Hispanica Aluarus Pelagius Theologus, & Canonista, ex Anglica Baconus, ex Italica duo Beatis annumerati Augustinus Triumphus, & Ioannes è Capistrano præter alios memoratos. Quinto hoc videtur à Nicolao secundo, qui sedere cepit anno 1059. definitum 22. distin. cap. 1. Nam sic ille, *Omnis Patriarchij cuiuslibet apicis, siue Metropoleos, Primatus, atque Episcopatum Cbatedras, vel Ecclesiarum cuiuslibet ordinis dignitates instituit Romana Ecclesia. Illa vero solus ille fundauit, & super petram fidei nascentis erexit, qui B. Petro aterna vite clauigero terreni simul (nota hoc) & celestis Imperij iura commisit. Non ergo qualibet terrena sententia, sed illud verbum, per quod constructum est cælum, & terra, per quod denique omnia condita sunt elementa, Romanam fundauit Ecclesiam, illius certe priuilegio fungitur, illius auctoritate sulcitur. vnde non dubium, quia quisquis cuiuslibet Ecclesiæ ius suum detrabit iniustitiam facit, qui autem Romana Ecclesia Priuilegium ab ipso summo omnium Ecclesiarum capite traditum auferre conatur, hic proculdubio in hæresim labitur, & cum ille vocetur iniustus, hic est proculdubio dicendus hæreticus.* Hæc Nicolaus. à quo habemus esse sine dubio hæreticum, qui iura terreni simul celestisque Imperij Ecclesiæ Romanæ à Christo commissæ aufert, atque asserit id licere, atq; ob hoc erit hæreticus, ex huiusmodi assertionem. Hæresis namque non est in facto, sed in assertionem pertinaci. Multi respondent huic sanctioni, quorum dicta facillime diluuntur ex ijs, quæ supra a nobis dicta sunt. Nam quidquid potest potestas naturalis, aut temporalis potest ex potestate super

De iure naturali & diuino Eccl.

naturali Ecclesiæ Sanctæ, sine qua est in Dæmonum potestate, ruit ad interitum, stuporem vesaniamve, ad omnia flagitia, longe à fine naturali, ac supernaturali. Quocirca Ecclesiæ Reginz Mundi directissimè omni momento, atque omni in re subicitur, per quam deriuatur in homines qualiscunque gratia Dei. diuisusque homo ab Ecclesia Dei, qua parte est diuisus, est iræ, pænæ, ac vindictæ filius. præterea verò, qui secus atque nos dicimus volunt, iidem volunt ob alias causas id à Nicolao sancitum, quam propter eas quatuor à nobis adductas, aut illā primā, qua mōmento omni, atque omni in re homines naturali appetitu Deum volunt. Videtur idem multo clarius à Bonifacio Octauo decretum in Extrauaganti vnam sanctam de maiestate & obedientia, in qua definitur illud inter alia. *Spiritualis potestas terrenam habet instituire, vt sit, & iudicare si bona non est.* Quod est dictum Magistri Hugonis de Sancto Victore Saxonis, & Alexandri Halensis Angli supra à nobis adductum. *Item lex diuinitatis est infima per media in suprema reduci, & non ergo secundum ordinem vniuersi omnia aquè immediatè, sed infima per media, inferiora per superiora in ordinem rediguntur;* Quæ doctrina est Dionysij Areopagitz, Clementis Alexandrini desumpta ab vniuersi ipsius Constitutione, vt supra à nobis est declaratum. Quin S. Pauli cap. 13. Epistolæ ad Romanos & 1. ad Corinth. 12. Ephes. 4. Qui verò respondent indirectè esse, vel Christo, vel Ecclesiæ Sanctæ in temporalia potestatem refelluntur iisdem modis, quibus refelluntur ij, qui supra adductam Nicolai constitutionem conantur infringere. Omne enim bonum, directè à Deo deriuatur in humanū genus per Christum, Sponsamq; eius; ac directissimè in omni bono subicitur illis humana natura. Præterea qui secus dicunt, dicunt dari momentū, vel aliquid, nèpè indirectā potestatem, in quo possit humana natura abscedere ab illo coessentiali appetitu in Deum, siue indirectè subiici potestati perducenti ad Deum, quod fieri nullo modo potest, vel vllō momento, vel vlla in re, siue in spirituali, siue tpali, immediatius enim directius, principalius, ac prius vult subici natura humana potestati pducēri ad Deum in oībus, q̄ cuius potestati. Vel dicunt corporalia, tpaliaue, aut naturalia magis esse propter se, q̄ propter supernaturalia, quorum quoduis dicamus, incidimus in duos Deos, nam propter se, est solus Deus, cætera magis ob ipsum & in ordine ad ipsum, quā ob se, vel in ordine ad aliud. Sexto ob hæc deducunt Doctores è contraria opinione hæreses aliquot, ac primā est iam dicta, quā considerat Ioānes Baconus

onus, si bene aduertatur, eumque multi secuti, atque in his B. Augustinus Triumphus 1. par. quæst. 1. art. 8. Bonifacius Octauus Extravagan. vnam sanctam, nempe Manichæorum ponentium duos Deos, ac probatur eodē modo. Nam II. cum bona omnia derinentur in humanum genus à Deo per Christum, & Ecclesiam sanctam Mundi Reginam, vel quatenus amouent obstantia, vel quatenus humanam naturam perducunt ad finem suum, qui aliunde asserūt se habere, necesse est asserant se habere ab alio Deo, & Deo Christi, & Ecclesiæ sponsæ eius. III. iure naturali, ac diuino nulla in re naturali, aut temporali, ac nullo momento potest humana natura velle à Deo disiungi, vel indirectè vlla in re, ac momento nō subiici potestati ad eum perducenti quæ est *Ecclesia Dei viuis, quæ est columna, & firmamentum veritatis*, & quamuis aliquis aliquis certissimo sciat, tamen necesse est illo vtatur, vt membrum Christi, ac subiectus ei, de quo est dictum, *Super te edificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non præualebunt aduersus eam*. dicens vna cum Paulo, qui didicerat Euangelium, *Per reuelationem Iesu Christi*, Illa, *ne forte in vacuum currerem, aut cucurrissem*, Ob eas causas, quæ supra sunt adductæ; directiusque natura humana vult subiici Deo, potestatiq; perducenti ad eum cum suis omnibus potestate naturali, temporali, ac notitia, quàm quidvis aliud; ac directius est omne ob hoc, quàm ob quidvis aliud; ergo Ecclesiæ potestas est directa in hæc. dices in ordine ad Deū. cōcedo, sed nō est, nisi vnus ordo, cui Christus præest. vniuersalis continens oēs, ac proinde nō potest esse vllus ab eo disparatus, ac diuinus, sic enim forent duo Dei. III. Hanc hæresim deducit ex opinione contraria S. Augustinus lib. 2. de moribus Manichæorū c. 6. vt supra adduximus eius verba, IV. S. Irenæus, statuit poni duos Deos ab ijs, qui aliqua in re, nō esse Ecclesiæ, Sacerdotibusve eius obediendum volunt. Sic enim libro 3. cap. 40. *Vbi enim Ecclesia, ibi & spiritus Dei, & ubi spiritus Dei, illie Ecclesia, & omnis gratia. Spiritus autē veritas, quapropter, qui non particepsant eum, neq; à mamillis matris nutriuntur in vitam, neq; pereipiunt de corpore Christi procedentē nitidissimū fontem: sed effodiunt sibi lacus detritos de fossis terrenis, & de cœno putridā bibūt aquam, effugientes fidē Ecclesiæ, ne traducantur, reijciētes verō spiritum, ne erudiantur, alienati verō à veritate, digni in omni voluntur errore, fluctuati ab eo, aliter, atq; aliter per tempora de eisdem sentientes, & numquam scientiam stabilem habentes, Sophistica verborum, magis volentes esse, quam discipuli veritatis. non*

De iure naturali & diuino Eccl.

enim sunt fundati supra viam petram; sed super arenam habentem in se ipsa lapides multos, propter hoc & multos Deos fingunt. Sic etiam V.S. Ioannes Chrysostomus vult esse in oibus creatis idē regnū Dei, Christi, atq; Ecclesiæ, eo modo, qui supra est explicatus, cui subscribūt innumeri Patres. Secunda hæresis est, q̄ deducit ex opinione contraria Franciscus Mayro, Aluarus Pelagius, & ante eos SS. Ignatius, Cyprianus, Gregorius Magnus, quia ponunt duos spiritus, ac proinde duas Ecclesias; nasciturque hæc ex hæresi superiori & reducit ad eam: iure enim naturali, ac diuino, neque directē, neq; indirectē possum velle vlla in re cognita, aut ignorata, seu tpali, aut naturali, nō esse ex Ecclesia Dei, vel spiritu illius, vel aliquid velle nisi cum spiritu in ordine ad Ecclesiam, Christum Deū, vt est dictū. Hinc Secundo S. Paulus Ephes. 4. *Vnum corpus, & vnus spiritus, sicuti vocati estis in vna spe vocationis vestræ, vnus Dominus, vna fides, vnū baptisma, vnus Deus, & Pater omnium, qui est super omnia, & in omnibus nobis.* Et S. Ignatius ad Trallianos. *Obedite Episcopo vestro, & Presbyteris, qui enim extra altare constitutus est, extra Episcopum, & Presbyteros, & Diaconos aliquid agens, qui talis fuerit, pollutus est conscientia, & deterior infidelis.* Ita Sanctus non separans à temporali spirituale, volens deprauatæ naturæ esse, qui aliquid, agit non modo contra, sed extra Ep̄m, altare, spirituale. Et Tertio S. Cyprianus epist. 69. ad Pupinianū, sic argumētatur. Quicumq; est contra Ep̄m non est in Ecclesia Christi. Quicumq; inquit cōtra Ep̄m, est contra Ep̄m, ergo non est in Ecclesia Christi, ac Dei, Minor est euident. Maior probatur. Ecclesia namq; est in Ep̄o, vt in capite, ac fundamēto, is enim loco Apostolorum successit cap. 4. Ephes. 1. Cor. 12. Irenæus lib. 3. cap. 3. Ignatius passim. Theodoretus Psal. 44. Hinc quarto S. Gregorius in Psal. 4. Pœnit. vocabat Imperatores hæreticos qui de actionibus Ecclesiasticorū cognoscere volebant, quod fieri Ecclesiasticorū, siue Ecclesiæ spiritu, vel Dei non potest. Deus denique mouet hoc spiritu lumen naturale intellectus, nostri, vt oīa subiiciat Christo, quod latē est probatū. quisquis lumine suo non subiicit se Christo in oibus, dicitq; id esse à Dei spiritu, dat duos Deos neq; capiti Christo subiicitur, qui corp̄s eius, idest, Ecclesiæ nō est mēbrū. Tertiā nōnulli hæresim deducūt Pelagij, qui volebat posse à nobis haberi, tam naturalē, quā supernaturalē finem sine gratia Dei; vtrūq; dānatur à Mileuitano Concilio cap. 7. 9. & ab Arausico no cap. 14. & 19. & S. Augustino lib. 2. de peccatorū remissione c. 3. & hæresi 88. Nam cum naturalis finis sit indiuisus à supernaturali

in assecutione eadem vires exiguntur ad vtriusque. Secundo licet diuisus esset, tamen in eandem labimur haresim; quia vires naturæ humanæ, non possunt assequi illū, qui cum dñetur ei, neque possit insistere viz ducenti in ipsum (licet boni aliquid agens minus recedat) nisi obediat, ac subiiciat se in omnibus, omni momento Ecclesiæ sanctæ. Hæc proinde ipsi eodem iure dominatur. Quamobrem rectè ait S. Thomas, vt vidimus, possunt infideles ab Ecclesia priuari dominio, quod habent, ob crimen infidelitatis, non quod infidelitas dominiū tollat, sed quod causa iusta sit, quoties Ecclesiæ videtur, vt tolli possit. ab ea namq; ; vt à Christo Deo sponso ipsius omne dominiū dependet. Nō tollit propter scandalū vitādū. Duplex verò est illud; acceptū, & datū, siue actiūū, & passiūū. Datū est, cū quid genere suo malū sit. Acceptū, cū quis accepit scādalū, quia factū fuerit ab alio, dictūve, quod iure licet. Hoc non est cauendū, cum videmus, nisi id fiat, mala nasci, aut nascitura, vt docet Christus Matthæi. cap. 17. presertim, quoties aliquis ex malitia peccat quamuis certior factus veritatis, vt late tradunt SS. Thomas 2. 2. q. 43. art. 7. & 8. August. lib. 3. cap. 2. contra Parmenianum. Quamobrem quod aiebat inter alios S. Antoninus potest Ecclesia debellare infideles, vt puniat eorum peccata contraria luminī naturali, cum iudicauerit hoc expedire. Quod si licet bellum mouere ob bonum temporale, aut naturale, particulare, multo magis ob bonum, quod continet omnia bona. Non licet inquit compellere ad fidem. Concedo. licet compellere, vt abstineant qui puniuntur, à peccatis, cæterique exemplo illorum deterreantur, vt supra est dictum. hæc igitur isti opinionem contrariā dicētes hæreticam; sed nec ne sit asserere, vel dicere ad nos nō spectat.

Ad summā, vt omnia colligamus potestas indelebilis, ac supernaturalis animæ nostræ diuinitus per characteres insculpta dominatur omnibus, atque est immediate à Deo, & quāuis interueniat ministeriū nostrum, sit hæc figura, & epistola hominibus inscripta, nostro, Christi que ministerio, tamen, vt gradatim dictum fuisse ab Apostolo supra expendimus, illa est, *Scripta spiritu Dei viui*, qui solus potest à parte anteriori, vt loquuntur Doctores, animam mouere, intimè illabens ipsius essentia, ad intelligenda, atque appetenda efficaciter, & infallibiliter diuina siue non excedant, siue excedant naturæ nostræ potestatem; solus ipse nos immediate coniungere sibi ipsi potest; quod nullibi conquiescens appetit humana natura coessentiali, & inseparabili iure, cui seruiunt ad illud imprimis facta omnia, ex æterna summi Patris præordinatione numquam recedente, ac numquam recessura à

De iure naturali & diuino Eccl.

rebus. Quamobrem nos secuti Sanctorum, Theologorumque eminentium doctrinam lib. 2. c. 2. argumenta omnia redeginus ad tria. Quorum primum pertinet ad Patrem, secundum ad Filium, tertium vero ad Spiritum Sanctum. quouis illorum solui argumenta omnia contraria possant. Primum vero quo sunt vsi vna cum Paulo Augustinus, Hieronymus, Hugo Alexander, Thomas, Aegydius, Mayro, Baconus ceterique omnes est primo loco positum. *Spiritualis*, seu supernaturalis, *iudicat omnia*, & *ipse à nemine iudicatur*. Nam *Pater est, qui iudicat*. & quamuis dicat Filius, *Ego non iudico quemquam*, tamen, *Pater*, cui nos configuramur per characterem, *Omne iudicium dedit Filio*. qui dicit, *Ego à me ipso non iudico quemquam*. Quocirca hinc oritur, secundum argumentum quo sunt vsi S. Thomas, Aegydius, Mayro, ac reliqui, vti est dictum. Quaecumque potestas ordinat in vltimum finem, ordinat cuncta facta ad illum finem. Nam cum Filio attribuatursapientia, sapientisque sit ordinare, ac Filius sit, per quem cuncta ordinantur à Patre, *Omnia per ipsum facta sunt*, & *sine ipso factum est nihil*. Similiterque humanitas sanctissima coniuncta æterno characteri ordinet cuncta, quaecumque ordinari, ac fieri à creatura possunt, hinc nihil fingi potest, ab hominibus ordinandum, quod non sit à participato in nobis characterem ordinandum, quaecumque autem sint, aut fingantur, ordinanda sunt omnino in vltimum finem, media sunt, vtimur illis, non fruimur, explere nostrum desiderium non possunt, & quantumuis alij sciant alia, supernaturalis monetur ad sciendas illas circumstantias, de quibusest dictum.

Hinc argumentum tertium procedens à primo, & secundo, quo sunt vsi in primis SS. Dionysius, Clemens, Thomas, Aegydius, alique omnes, omnis potestas à diuina communicatur inferioribus per superiores. Nam bonitas, cuius est communicare, attribuitur Spiritui sancto. Sed hoc argumentum prodit à primo, & secundo, sicuti Spiritus sanctus à Patre, & Filio, Nam potestas Patri attributa communicat se, & communicat se per ordinem, qui attribuitur filio, sed ipsa communicatio Spiritui sancto attribuitur. Sic itaque reditur ad primum; quo maxime diluuntur cuncta aduersantia. Supernaturalis potestas inter homines omnibus dominatur. Ob id SS. Nazianzenus, Bernardus, Primasius, Augustinus, Symmachus, Anselmus, Hormisdas, Nicolaus 1. Leo 1. Gregorius 7. Basilius, Chrysostomus, Graeci, Dionysius, alique volunt ex ijs verbis, *Omnis anima potestatis sublimioribus subdita est*, haberi, omnes in omnibus obli-

gatos esse obedire Ecclesiastica, seu supernaturali potestati, ab hac namque. Primo deriuantur, omnes potestates secundo ab illa ordinantur cuncta, tertio formam Patris tenens. hæc omnibus dominabitur omnia recapitulans in Ecclesiam, Christum, Deum.

Primo tamen argumento maxime dissolui omnia possunt. Omni namque in re, & omni momento dominatur humana naturæ ius illud coessentialiale, & in separabile perueniendi ad eum, neque potest potestas vlla vlla in re, vel vilo momento eo peruenire, absque infallibili doctrina, ac potestate efficaci Ecclesiæ Sanctæ quocirca eius supernaturalis potestas omnibus omni in re, & omni momento eodem iure dominatur, ac proinde secundo loco ordinat cuncta, & tertio communicat se suamque potestatem cunctis mortalibus magis, minusue eos purgans, & illuminans cohibita Dæmonum potestate, ac tenebris discitis, perficiens vero, & coniungens Christo filios sibi ex animo in omnibus omnino obedientes.

Absurda porro innumera deduci ab opinione contraria possunt. Nā cū deprauatio naturæ sit disiungere se à supernaturali directione, necessario quidquid ab illa oritur, deprauabitur, nisi quātū per merita Ecclesiæ, boni aliquid aliquid aget naturæ impulsu, cuius non omnis actus deprauatur, vt in damnatis. Per se tamen tendit ad omnem deprauationē, quisquis à supernaturali se dirigit, aut indirecte disiungit. Sed ista mittamus, & accedamus ad examinanda testimonia pro Ecclesiastica libertate, quæ pertinent ad potestatem fratri nostro vna cum quæstionibus dimittentes.

*Iure antiquo diuino templa erant exempta, ac
multo magis nostra; maxime vero
personæ. Cap. II.*

Scrum dicitur aliquid, ait S. Thom. 2. 2. q. 99. art. 1. ex eo, quod ad diuinum cultum ordinatur. Sicut autem ex eo, quod aliquid ordinatur in finem bonum, sortitur rationem boni, ita etiam ex hoc, quod aliquid deputatur ad cultum Dei, efficitur quoddam diuinum; & sic ei quoddam reuerentia debetur in Deum & ideo omne illud, quod ad irreuerentiam rerum sacrarum pertinet, ad irreuerentiam Dei pertinet, & habet sacrilegij rationem. Et art. 2. in con-

De iure naturali & diuino Eccl.

conclusionē. Sicut enim Damascenus dicit lib. 4. cap. 3. *Purpura regale indumentum facta honoratur, & glorificatur; ita etiam si quis rem sacram violat, ex hoc ipso contra Dei reuerentiam agit.* Et 3. similiter in conclus. *Debetur autem reuerentia rei sacra ratione sanctitatis, & ideo secundum diuersam rationem sanctitatis rerum sacrarum, quibus irreuerentia exhibetur, necesse est, quod sacrilegij species distinguantur.* Tanto enim sacrilegium est grauius, quanto res sacra, in quam peccatur, maiorem obtinet sanctitatem. Attribuitur autē sanctitas & personis sacris, idē diuino cultui dedicatis, & locis sacris & rebus quibusdam alijs sacris. Sanctitas autem loci ordinatur ad sanctitatem hominis, qui in loco sacro cultum exhibet: dicitur enim 2. Machabeorum 5. *Non propter locum gentem, sed propter gentem Dominus locum elegit.* & ideo grauius peccatum est sacrilegium, quo peccatur contra personam sacram, quam quo peccatur contra locum sacrum. Sunt tamen in utraq; specie sacrilegij diuersi gradus, secundum differentiam personarum, & locorum, sacrarum, similiter etiam & tertia species sacrilegij, quae circa alias res sacras committitur, diuersos habet gradus, secundum differentiam rerum sacrarum; inter quas summum locum obtinent ipsa sacramenta, quibus homo sanctificatur, quorū praeipuum est Eucharistia sacramentum, quod continet ipsum Christum, & ideo sacrilegium, quod contra hoc sacramentum committitur, grauissimum est inter omnia. Post sacramenta autē secundum locum tenent vasa consecrata ad sacramentorum suspensionem, et ipsa imagines sacrae, & reliquia sanctorum, in quibus quodammodo reliquia sanctorum venerantur, & dehonorantur, deinde quae pertinent ad ornatum Ecclesiae, & ministrorum, deinde ea, quae sunt deputata ad sustentationem ministrorum, siue sint mobilia, siue immobilia. quae umq; autem contra praedictorum aliquod peccat, crimen sacrilegij incurrit. Hæc Sanctus. E quibus colligimus, ex ordine ad Deū res esse sacras, vel essentiam sacrā, naturamq; participare, debitāq; Deo reuerentiā, locum porro vltimū tenere ordinatas ad alēdos Dei ministros, cum probabimus itaq; liberas esse a seculari potestate res vltimi loci, multo magis erūt altioris loci, vt personæ (quod esse iuris naturalis à participata in ordine ad supernaturalem potestatem naturā ostendemus) multo autem maxime, quod Sacramento ordinis imprimatur animæ nota indelebilis, siue character, quo cōsecratur, ita vt semper impellatur ad intelligenda, & administranda diuina magis, q̄ ceteri mortales; remanetq; post obitū, tanta scilicet est dedicatio personæ, vt imprimatur formæ; quod nō accidit p̄terea nisi Eucharistiae.

nam

nam cætera sacramenta non ita operantur nisi cum conficiuntur; antea, vel postea non ita. Sola Eucharistia continet ipsum Christi corpus, in quod mutatur tota materia, formaque panis, & vini. in aliis sacramentis nulla sit rerum, quæ consecrantur, immutatio quoad intimam, naturalemque formam. sed in homine cultibus diuinis consecrato tanta fit animæ immutatio, vt imprimatur illi character indelebilis: quomobrem si res liberæ sunt à sæculari potestate, quia sacræ sunt, quod maxime est huiusmodi, erit maxime liberum; quod autem minus erit huiusmodi, & minus erit liberum.

Quocirca cum probabitur in sequentibus ex testamento veteri, haud potuisse sæculares Principes aliquid in res sacras vltimi gradus: concludemus etiam multo minus posse in testamento nouo in res sacras superioris gradus, veluti psonas, tū quod hæc sint post Eucharistiæ sacramētū sacratissimæ, tū quod antiqua præ nostris, vt supra cōclusimus ex Apostolo Paulo, sint veluti vmbra informis respectu imaginis i sua lineamēta distinctæ, & suis coloribus depictæ, & claræ; aut veluti figura corporis alicui* lāguida, & emortua respectu corporis viui, ac valentis. Igitur ad propositū, Iacob expauit Genes. c. 28. simulatque cognouit locū, in quo dormierat, Deo sacratū. Moyses autē iussus est calciamenta soluere calcaturus tellurē, in qua Deus potētīā suā prodiderat, Exodi 3. quasi nudandi sint homines ab omni dignitate, quæ eos circūstat, ornatque in loco, in quo se Deus prodit. quod nō modo egit ille, sed etiā faciē suā protinus abscondit. Eodem modo edictum est populo cap. 19. ne accederet ad montem, vel tangeret illū, in quo Deus Moyse loquebatur. quæ sane omnia nos docent, in templis, in quibus loquitur Deus, aut quæ Deo seruiunt, nō posse vllum stare, aut aliquid efficere nisi eo modo, quo vult Deus; qui loquitur per Ecclesiā, *Quæ est columna & firmamentum veritatis*. multo igitur magis in personis.

Accedamus vero ad antiquum tabernaculum, cuius forma est retenta in templo Salomonis, quantum spectat ad propositum nostrum.

Tres erant tabernaculi sancti partes, toridemque postea templi fuerunt. Prima laicis omnibus patebat. Secunda erat Sacerdotum. Tertia Pontificis summi, quæ tradit inter alios Iosephus lib. 6. belli Iudaici cap. 6. Ob has causas pars secunda vocabatur sancta; tertia vero sancta Sanctorum. Hinc legimus cap. Leuitici 16. illa Dei alloquentis Moysem verba. *Loquere ad Aaron fratrem tuum, ne omni tempore ingredjatur Sanctuarium,* quod

quod est intra velum coram Propitiatorio, quo tegitur Arca, et non moriatur (quia in nube apparebo super oraculum) nisi hac ante fecerit; vitulum pro peccato offeret, & arietem in holocaustis. Tunica linea vestietur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea, cidarim lineam apponet super caput suum; hac enim vestimenta sunt sancta, quibus cunctis cum lotus fuerit, induetur. Hæc ibi. è quibus cognoscimus, neque ipsi Põtifici fas fuisse ingredi in sancta Sanctorum, nisi prius sese abluisset, & sacris vestibus induisset. Adeo vetitum cunctis erat ingredi loca illa, ne dum rapere, aut amouere aliquid ex eis. Similiter in sancta haud ingredi licebat, nisi Sacerdotibus solis, vt habetur Numer. cap. 8. & Exodi ult. & ad ducto loco tradit Iosephus, vt alios è nostris omittamus. Hanc autem formam repletorum fuisse in præcipuis huiusmodi partibus retentam, cognoscimus è multis alijs, tum vero è Clementis constit. libro 1. cap. 62. & ex ijs, quæ S. Ambrosius egit cum Theodosio Imperatore, vt infra ostendemus, & S. Fabianus cum Philippo similiter Imperatore.

Ob id ipse Rex non ingrediebatur vel sancta Sanctorum, vel ipsa sancta Sacerdotibus referuata, sed cum precabatur in medio atrio cohærente sanctis Sacerdotum locis erat illi sedes ænea, in qua eminens præ cunctis preces ad Deum fundebat è regione altaris sacrificiorum.

Quod si Salomon iussit in tabernaculo ad cornu altaris occidi Ioab exercitus regii ducem, necesse est vel id egerit de Sacerdotis permisso, vt par est credere, quasi interrogans os Domini, vel contra diuinum mandatum fuerit id aggressus. Hinc cum Ioab in templum profugisset, & Banaïas ediceret, vt iussu Regis illinc egrediretur, neque hæc audiens ille vellet exire, non est ausus Banaïas, vel inde abstrahere illum, vel ibi interficere, quamuis præceptum Regis esset, vt interficeret. Quin neq; fas erat sæcularibus intueri arcam. quod habemus 1. Reg. 6. ex quo concludit S. Gregorius Nazianzenus erat 18. ad ciues trepidantes multo minus licuisse ijs, inspicere, aut iudicare actiones Ecclesiasticarum personarum.

Tanta erat præterea Sacerdotalis terræ potestas, vt Deus iusserit sex esse vrbes refugij, tres cis Iordanem, tres verò vltra: ad quas quicumque confugerent homicidio perpetrato, asserentes id admissum præter ipsorum voluntatem, tuti essent. An autem quod affirmabant, verum foret, iudicare spectabat ad Sacerdotes, quod habetur Numer. cap. 35. Dentero. 4. Iosue 21.

His explicatis, cum supra cõcluserimus, lóge sacratissima esse nostra

fra præ antiquis , ac multo maxima diuino iure his esse priuilegia , sequitur confugiētes ad templa, domusq; habitationi Sacerdotali speciatim dedicatas non posse inde auelli ab vilo sæculari neque hunc eò ingredi, Sacerdotibusque horum iudicia speciatim deberi iure diuino , ac naturali , ac sine Sacerdotum p̄missu, neque ipsis Imperatoribus omnium maximis fas esse in vlla templorum parte augustiori consistere , vel aliquid ex eis mouere , quod innumeris antiquorum Patrum exemplis probari posset , & aliqua infra adducentur.

Ex his aliud sequitur, longe maximam Sacerdotibus ipsis reuerentiam deberi à sæcularibus, neq; fas illòs absque honoris significatione quodammodo attingere, ne dum capere , aut in carcerem ducere; nam si nō licebat hæc sæcularibus in res inferioris gradus multo minus , vt argumentatur S. Nazianzenus, in res altioris vt personas, ac maximè cum sint Dei templa viuæ: quæ sanctos efficiunt alios doctrina cælesti, & cælestium sacramentorum vi supernaturali. Amplius templa sunt rationalia , per quæ conficiuntur instrumenta supernaturalem potestatem , diuinitatemq; certissimo , quantum in ipsis est, inspirantia . quid plura ? Sacerdotum viuentium corpora sunt templa. per quæ cōficitur corpus Christi totius diuinitatis templū. sic vocat Tertullianus lib. 4. aduersus Marcionem, ac Sybilla lib. 5. oraculorum, cōtinens in terris quidquid est eritve vsque boni creati . S. Ambrosius de Sacramentis, lib. 4. cap. 4. Gaudentius tract. 1. in Exodum. Magnet. lib. 3. Apologiz. Hinc hildebertus Cæ. iomanensis , qui ante annos quingentos vixit, carmine de officio Missæ .

Tamquam sub nebula sacra dona frequentas, & offert

Quisquis agit Christi, Christus & ipse, vices,

Hac etenim virtus, hac efficientia verbi,

Et Crucis est, vt mens, linguaque cedat eis,

Nescit homo, latet & superos, quo prouehat esca

Cratia verborum, mysteriumq; Crucis,

Fis tibus hic ex pane caro, Deus ex elemento

Mysterium simplex , utilitate triplex .

Ex his fit iure diuino Ecclesiasticos esse liberos quoad res , & loca, & multo magis, quoad personas , ac iure naturali . ex natura enim sua, vnde ius naturale iordinatæ ad supernaturalem Dei potestatem, participant illā aiunt SS. Thomas, & Damascenus, quod latè explicabitur libro sexto.

Epist.

E Psalmo centesimo quarto, SS. Hieronymi, & Gregorij aliorumque auctoritate probatur Ecclesiastica libertas personarum, rerum, seruorum. Cap. I I I.

Vi volunt Ecclesiasticam immunitatem, tam quoad res, quam quoad personas iuris esse diuini, iureque diuino in scriptura diuina expresso præceptam, quo prohibeatur, ne quid clericis, ac diuino ministerio ex natura sua additis impetari vlla in re ad ipsos pertinente à secularibus possit, multa proferunt ad suam sententiam corroborandam. In his illud è Psal. 104. *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Quo loco Deus ipse loquitur, cum verba Dauid ipse antea fecisset ad Abraham, Isaac, & Iacob inquit. *Ipse Dominus Deus noster in vniuersa terra iudicia eius, memor fuit in saculum testamenti sui, verbi quod mandauit in mille generationes, quod disposuit ad Abraham, & iuramenti sui ad Isaac, & statuit illud Iacob in præceptum, & Israel in testamentum æternum, dicens tibi dabo terram Chanaan funiculum hereditatis vestra, cum essent numero breui, paucissima, & incola eius, & pertransierunt de gente in gentem, & de regno ad populum alterum; non reliquit hominem nocere eis, & corripuit pro eis Reges. Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* Hæc è Psalmo, è quo constat à Dauide multa prius locuto de Abraham, Isaac, & Iacob, induci Deum præcipientem. *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* quibus verbis multa sunt obseruanda.

In primis autem ipsum Deum præcipere hic edicentem, *Nolite tangere*; quod non modo è modo verbi *nolite*, cognoscimus, qui est imperandi, sed ex aliis. Nam cum dixisset multa Dauid ipse, commutata deinde persona adducit ipsum Deum, qui quasi ore suo imperat, *Nolite tangere.* Manifestius adhuc fieri videtur è superioribus, cum dicit inter alia, Dei iudicia pertinere ad vniuersam terram: deinde Iacobo esse præstitutum præceptum

ptum, & Isaac testamentum æternū, mox subiicit ipsum Deum præcipientem. Aperte itaque hæc verba, *nolite tangere*, præcepti, ac testamenti æterni esse affirmat, testamenti inquam, quoniam si observatum fuisset istud præceptum, sicut alijs gentibus, sic etiā plurima Iudæis bona temporalia contigissent, & in his terræ sanctæ perpetuum, æternūque dominium, nisi & alios Christos, & Christum Christorū tetigissent, & in Prophetas malignati essent: atque, ut Christus in Evangelio tradidit, eos occidissent, ac lapidassent. Sic igitur hæc verba, & præceptum sunt, ac testamentum, tribusque ex causis præceptum, è modo imperandi, è commutata ipsius Dei edicentis persona, non alieno ore, sed ipsomet suo præceptum enunciantis, ex ipso David vocante hæc verba verbum in mille generationes præceptum, testamentumque æternum; licet enim præceptum, testamentumque possit alia complecti, veluti promissionem terræ sanctæ; tamen & hoc, quod dicimus, complecti, patet ex alijs adductis. Nam cum dicitur verbum mandatum fuisse in mille generationes, hoc non potest solum respicere terram promissam, cum videamus eam nunc à Iudæis haud possideri; neque tamen præterierunt mille generationes, respicit itaque in primis illud ne tangerentur Christi. Observandum deinde hic ab ipso Deo præcipi, ne sit voluntas tangendi Christos, ut palam fiat non esse operis externi præceptum, malumque id, quia prohibetur, sed ex natura sua, & ipsa totius vniuersitatis à Deo disposita ordinatione, de qua suo loco agetur, ac proprie pertinere ad æternitatem prohibitionis, & vim testamenti noui, quo maxima voluntas intima hominis ordinatur, sicut veteri testamento plurima spectabant ad externam hominis mundiciem, quod apparet è Christi verbis Matthæi capite quinto, & Pauli ad Hebræos nono. Ex ipso autem verbo *nolite*, elucescit maxime Dei voluntas, imperantis obseruari huiusmodi præceptum, neque permittentis vlllo modo violari, vel sola voluntate.

Sed quid sibi vult, cum dicit *tangere*? Nonnulla prohibita sunt tangi, quamuis honoris causa, & maxima cum reuerentia tangerentur; idque ob eminentissimam dignitatem: veluti inter nos est Christi sanctissimum corpus, & quæcumque seruiunt illi, ut calices, patenæ, & quæ vocantur pallæ, & corporalia: similiter tangi haud solent reliquiæ, multaque huiusmodi maxime sacra, & in testamento veteri vasa sanctuarij, ut ne-

T t que

que illa filij Caathi, & tribu Levi tangere, possent poena mortis apposita; vt habetur Numerorum capite tertio, & nono. Sancta vero fieri solebant vnctione propria, qua & tangebantur filij Aaron, vt habetur Exodi capite trigesimo. Quocirca, & homines religiosos, ac ministerijs sacris ex officio proprio additos non videbatur cuius licere omnino, ac semper tangere, licet honoris causa, & omni significatione honoris tangerentur; ac legimus in Euangelio *anathematizatum*, cum tetigisset simbriam vestimenti, quod Christus gerebat, veniam petiisse, quasi sibi nefas fuerit illud, quamuis omni cum reuerentia factum fuerit. Quod legimus capite octauo Lucæ.

Tria vero hominum genera solebant vngi, Sacerdotes, Reges, & Prophetæ, illique maxime omnium, vt ex allato Exodi capite habetur. Christi autem Græco vocabulo vocabantur, id est vncti omnes ob hanc causam. explicauitque Dei præceptum David vocabulo, *Christos*, quamuis vncti corporali vnguento non essent Abraham, Isaac, & Iacob, vt sciremus pertinere præceptum ad alios etiam, dummodo rite vncti essent. Cum vero ante legem latam cuncti essent Sacerdotes, ac possent offerre sacrificia, sicuti legimus, oblata ad Abraham, Isaac, & Iacob, Deus dicit: *Nolite tangere Christos*, indicans aperte, idcirco non licuisse illos, vel honoris causa tangere, quod sacerdotes essent alijs plerisque licet sacerdotibus præferendi, quod Christum propius attingerent in sacrificijs suis, ac potestate sacerdotali, & actibus eius. Nam quatenus erant Prophetæ, mox explicat, inquit: *Et in Prophetis meis nolite malignari*. alioquin superuacanea foret additio.

Apertissimè vero constat, cum Deus prohibet, ne tangantur, prohibere, ne quis aliquid in eos molitur, vel in res ad ipsos quocumque modo pertinentes, siue sint patrimoniales, siue ecclesiasticæ, contra ipsorum voluntatem; & quodcumque eis nocere possit. ideo prohibuit Deus minimum, quod est tangere, vt sciremus multo magis prohibita maiora esse; sic etiam prius dixit. *Non reliquit hominem nocere eis, et corripuit pro eis Reges*. Et probatur exemplo Iacob, quem cum persequeretur Laban ipsius focer, iustas (vt videri hominibus posset) conquerendi causas habens in ipsum, tamen prohibitus est à Deo, ne quid vel aspere in ipsum loqueretur, vel in vxores ipsius, quod narratur Genesios capite trigesimo primo. Iustas

has autem conquerendi causas poterat asserere in medium Laban, quia Iacob aufugerat socero non salutato, & Rachel furata erat idola ipsius; neque tamen ausus est Laban socer tentare aliquid ex edicto diuino in filiam coniugem Iacobi, & scrutari, vbi nam forent idola, nisi de licentia Iacobi; vt sciamus in res Christorum, & sacerdotum, nihil quemquam posse extra ordinem ipsorum, nisi de licentia eorundem. Idemque probatur exemplo Pharaonis, qui detinuit vxorem Abraham, volens non illicito desiderio sibi eam coniugem copulare, & Regis Abimelech, qui eundem similiter detinuit.

Secundo probatur, & alia ratione verbum, *tangere*, cōplecti quidquid ad aliquid spectat aliquo modo. Homo enim corpore, & anima constat, ac non modo tangitur corpus actu corporali, sed anima quoque tactu spiritali; cum scilicet alicui cura exhibetur, qua angatur, & hoc maxime Deus vetuit: loquitur namque cum hominibus de hominibus, & de re humana. Atqui homo est homo propter animam; ergo de tactu illius potissimum Deus præcipit, & contra ipsius decretum fecit, qui sacratissimis viris negotium facessit, aut vlla illos cura tangit.

Tertio probatur adhuc ex vsitato loquendi more, tam Latinorum, quam Hebræorum; dicimus enim, nihil me res hæc tangit, id est, nihil ad me spectat.

Denique cum supra conclusimus, personas magis esse sacras, quam res, ac nō liceat honoris gratia tangere res sacras: multo igitur maxime haud licebit iniuriose tangere personas sacras. sacræ vero maxime sunt quoad animum ob indelebilem characterem. sic itaque haud licebit tangere illos vlla molestiæ cura.

Ex his omnibus apparet hoc versiculo: *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* contineri præceptum pertinens ad omnes homines, ac Reges, ne quid vel minimum in sacerdotes, vel honoris causa, & honorificum patrent, nisi ipsis concedentibus, ne quid eos vexent, afficiant, ve iniurijs. ita interpretatur Hieronymus in Zacchariæ caput secundum.

Audiamus Sanctum Gregorium loquentem libri septimi epistolæ trigesima quinta. *Summopere, inquit, omnibus fidelibus cauendum, ne clanculo, aut publico Episcopum suum, id est, vñctum Domini detractionibus, aut vituperationibus dilanient,*

Tc 2

per-

perpendentes illud exemplum Maria, quia pro eo, quod Moyses famulū Dei propter Aethiopissam detraxit, immunditia lepra maculata sit, & illud psalmista: Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari, & in lege diuina legitur: *Dis non detrahes, & populi tui principi non maledices, unde valde prouidentum est subditis, tam clericis, quam laicis, ne Episcoporum, nec Praepositorum vitam temere reprebendant. Si quid eos fortasse agere reprehensibiliter vident, ne unde mala redarguunt, inde per elationis impulsus, in profundiora mergantur, admonendi sunt etiam, ne cum culpas Praepositorum suorum considerant, contra eos audaciores fiant. Sed sic eorum praua apud semetipsos considerent, ut diuino timore constricti ferre sub eis iugum reuerentia non recusent; quoniam facta suorum Episcoporum, vel Praepositorum oris gladio non sunt ferienda, etiam cum recte reprebenda videntur, quoniam à praedecessoribus nostris, ac reliquis multis sanctis Episcopis statutum fore cognoscimus, ut omnes pastores non facile reprebendant, nec eos criminari, vel accusare praesumant, quia cum in Praepositos delinquimus, eius ordinationi, qui nobis eos praeluit, obuiamus. Vnde Moyses dum contra se, & Aaron conquiri populum cognouisset ait. Nos enim quid sumus? nec contra nos est murmur vestrum, sed contra Deum. Quapropter admonendi sunt subditi utriusque sexus viri, & cum magistrorum facta conspiciunt, ad suum cor redeant, & de eorum increpationibus non praesumant, quia non est discipulus supra magistrum, nec seruus supra dominum suum. Hæc sanctus Gregorius, clarissime testificans illa verba, nolite tangere, spectare ad sacerdotes; statutumque esse à Pontificibus, multisque Sanctis iuxta ius diuinum, ne quis criminetur, vel accuset pastores suos, quales sunt sacerdotes.*

Ad summum satis, superque ex hoc versiculo est probatum, prohiberi omnibus profanis, ne quid faciant ipsi, quod spectet villo modo ad clericos, cura hos afficiat, hos aliquo modo tangat.

Non recte igitur quidam respondit, hoc versiculo non vetari, nisi ut clerici non afficiantur iniuria, aut vocari ipsos ad tribunalia seclarium, non est afficere iniuria. Respondetur enim vetari hoc præcepto, quidquid eos tangit, vel quoad animam, vel quoad corpus, vel quoad utrumque quocumque modo, ac primo loco probauimus hoc exemplo valorum; secundo Christi; tertio Iacobi; quarto ratione ducta à vi verbi, quod
fit

fit cum omnibus; quinto vſitato loquendi more; ſexto ratione adducta ab aliis rebus ſacris; ſeptimo interpretatione Sanctorum. Quamobrem recte Doctores cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitutionibus, concludunt fas non eſſe ſecularibus leges ſtatuerere, pertinentes ad clericos, quamvis viles ſint iſiſ, niſi à clericis, ſive Epiſcopis approbentur, cum non liceat tangere ſacerdotes, quamvis honorifice, niſi velint iſiſ ob eminentem gradum.

Non recte ſimiliter reſpondent, qui volunt verbo illo *Chriſtos* non contineri Sacerdotes etiam, ſed Abraham, Iſaac, & Iacobum dumtaxat ad alios per allegoriam. Nam primo loco præceptum generatim proponitur, neque ad illos tantum reſertur, & quod generatim prædicatur, diſtributione accommodata reſertur ad omnia, quibus convenire poteſt. Secundo, Deus inducitur ibi ſeparatim promulgans generale edictum, licet enim David ſpeciatim loquatur de tribus illis, ceteros tamen ſimiles non excludens, nihilominus ut ſciremus aperte ad omnes pertinere, Deus ipſe inducitur generali verbo, ac lege præcipiens, qui mente complectitur omne tempus, oēs perſonas, & omnes res. Tertio ad tres illos pertinere, quod præcipit Deus, tamquam ad vñctos, idcirco dicit Chriſtos, alioquin fruſtra diceret Chriſtos, ſed in diuina ſcriptura non eſt apex, aut iota, ſine ratione. alioquin primo, cur non eos nominauit? Secundo, cur non ſervos dixit? Tertio, cur non filios? Quarto, cur ita dumtaxat Chriſtos id eſt vñctos appellauit. Quarto, ut probe ſciamus pertinere illa verba ad noſtros Sacerdotes præcipue (quamvis generale ſit præceptum continens omnes) dictum eſt Chriſtos, id eſt vñctos, cum tres illi non eſſent vñcti corporaliter, ſed ſpiritualiter, tantū quoad offerenda ſacrificia. Noſtri autē tam ſpiritualiter, quam corporaliter. ſpiritualiter porro Chriſtiani & clerici vnguntur charactere indelebili, ac maxime ſupernaturali, ideoque ex intentione Dei, ibi loquentis, verſiculus ille primo reſertur ad Chriſtum, dein gradatim ad ſingulos participantes, ut habetur Pſalm. 41. eius vñctionem Sacerdotalem, quam tum præ cæteris gentibus participabant Abraham, Iſaac, Iacob. quod innuit in huius Pſalmi expoſitiones S. Auguſtinus. Quinto pertinere ea verba generatim ad ſacerdotes, ne laicis, accuſentur, ne dum indicentur, eſt ſanctorum Doctorem ſententia communis, ut aperietur. Vltimo denique probatur, quia dicitur eſſe hoc

hoc verbum mandatum *in mille generationes*, at Iudzorum progeniem certum est non peruenisse ad mille generationes; antequàm Christus nasceretur: licet enim pertinere possint hæc verba *in mille generationes*; a d promissionem terræ Sanctæ è quodam modo populari loquendi, vt sit sensus: *in mille*, idest in multas, tamen ex vero loquendi modo pertinet ad hoc etiam præceptum ne tangatur Christus, in primis propter quem terra illa promittebatur, ac ne tangeretur magis, minusque, qui magis minusve Christum referrent, & Christi essent.

Est item falsum, quod aliqui respondent, hunc versiculum pertinere ad Sacerdotes per accommodationem. Nam per accommodationem pertinet aliquod ad alium, quod de nonnullis est ita dictum, vt non pertineat ad alios generatim, neque dicens cogitauerit, aut cogitare potuerit, siue in vniuersum, siue sigillatim de aliis; veluti si ego transferam ad omnes patres, & filios, quod Virgilius dixit de vno Aenea, & Ascanio duntaxat canens,

Omnis in Ascanio cari stat cura parentis.

Versiculus iste ex mente illius poetæ ad Aeneam, & Ascanium solos refertur, neque generatim considerati sunt omnes parentes, & filij, neque singillatim potuerunt considerari à poeta, & ideo per accommodationem potest ad alios transferri, non ex mente ipsius poetæ, vel generatim, vel singillatim cunctos respiciente. Sed in proposito nostro Deus non pronunciauit hunc versiculum, *Nolite*, ad Abraham, Isaac, & Iacob solos respiciens vel nominans eo solos illos, vel non dicens verbum generale spectans ad alios, vel non valens alios singillatim considerare. Sed primo loco non restrinxit eo versiculo solos illos. Secundo generale verbum apposuit continens alios. Tertio tale verbum generale apposuit, quod magis alios indicaret, quam Abraham Isaac, & Iacob, nempe Christos, vt supra expendimus illud. Quarto Deus potuit singillatim conspiciere veluti ante oculos positos omnes

sacerdotes, & euenta ipsorum. Idcirco hic ver-

siculus, *Nolite tangere*, est proprius

Christianorum Sacerdotum,

non accommodatus ip-

sus aliunde.

Cum sanctificati sint ecclesiastici, ecclesiasticaque, & his
 seruiencia ad actus publicos religionis, ideo ne-
 cessaria est alijs non sanctificatis ad illos actus,
 eorum delicta, vel ecclesiastica, &
 his seruiencia cognoscere iu-
 dicare. Cap. IV.

Sanctificare, est rem dedicare in vsus diui-
 nos, & quoties ad hominem transfertur, vel
 significat, vt homo omnia sua referat ad co-
 gnoscendum, amandum, & colendum Deum;
 quæ communia sunt illi cum quibuslibet; vel
 vt tota vita sua sit obligatus ex persona
 omnium quoslibet adducere ad cognoscen-
 dum, amandum, & colendum Deum in omni actu suo, præci-
 pue vero precibus, sacrificiis, verbis, scriptis. Primus modus
 est omnium mortalium; secundus clericorum. Transfertur &
 ad omnes res hoc vocabulum, sed proprie secundus modus re-
 fertur ad res Deo consecratas speciali, ac perpetuo ritu. Hinc
 oritur, vt laicus non possit miscere se cum re Deo consecrata;
 secundo modo vllum actum suum, quo sibi illam subijciat, quod
 tota Dei supereminens sit, nisi quatenus semetipsum laicus
 per illam Deo coniungit, & primo modo Christiani omnes vo-
 cantur Sancti ab Apostolo 1. Cor. 1. 6. 7. Heb. 19. & alibi sæpius.
 Secundo modo Christus vocat sanctificatum, quod super alta-
 re Deo offertur cap. 23. Matthæi, & semetipsum Ioan. 10. 11. &
 Apost. 17.

Ex hoc fiebat, vt vasa, ac res Deo dedicatz, non possent ad-
 hiberi ad vltos alios vsus, præterquam sacros, quod scilicet san-
 ctificatz essent; vñ habetur Levitici cap. vltimo, neque ob id
 esculenta comedi poterant, nisi à sacerdotibus sancta sanctis;
 vt est Levitici cap. 22. 6. 7. 10. 24. Cumque primogenita cuncta
 sanctificata essent Deo, siue hominū, siue animalium quorum-
 vis, illa templo offerenda erant, vt eius vsibus seruirent ab om-
 ni opere separata, quauis aliqua Deus redimi permitteret;
 vt legimus Exod. cap. 13. 22. 34. Deuteron. 12. 13. 14.

Obid

Ob id cum Dauid præscidisset oram chlamydis Saul, qui sanctificatus erat Domino, quoad actus Regios corporales vñtione Sacerdotali, hoc delictum reputauit esse, *Et percussit*, inquit Scriptura 1. Reg. cap. 24. *cor suum Dauid eo, quod abscidisset oram chlamydis Saul, dixitque ad viros suos, propitius sit mihi Dominus, ne faciam hanc rem Domino meo, Christo Domini, ut mittam manum meam in eum, quia Christus Domini est.* Hæc Dauid, quamuis & ipse vnctus esset, ac sanctificatus hac parte, & Saul iam reprobatus à Deo fuisset, ac mortem mereatur, ex quo colligimus nefas esse aliquid efficere in corpus, aut vestimenta illius Deo dedicati viri, quamuis mortem mereatur, ac nobis sit æqualis, aut etiam maior à Deo potestas. Idcirco enim Dauid crimen existimauit esse, quod egit, quia Saul erat Christus, idest vnctus à Sacerdote vñtione Regali. Cumque Saul rex imprudenter scidisset vestem Samuelis Sacerdotis, dixit ad eum Samuel, *Scidit Dominus Regnum Israel à te hodie, & tradidit illud proximo tuo meliori te.* 1. Reg. 15. Quin cum Dauid arcam plaustro impositam summo cum honore referret in locum honorificum, vaccæque plaustrum trahentes calcitrarent, arcaque inclinasset in alteram partem, idque vidisset Oza, manumque, ne forte arca caderet, extendisset, vt cadentem sustineret, protinus, cum Dominus interfecit. 1. Reg. 6. Quod scilicet neque sanctificatis liceat opem ferre attingendo illa, ac licet honoris causa fiat aliquid erga res sanctificatas, non tamen opera, actionesve vllæ possent illis sese adiungere, & ad eas pertingere. Amplius cum delata fuisset arca in terras Azotiorum, percussi diuinitus sunt Azotij multis cladibus, & ad internecionem delebatur, atque è Bethsamitis interfecta sunt hominum plebeiorum quinquaginta millia, nobiles septuaginta, ob id solum, quod arcam licet maxima cum reuerentia vidissent. 1. Reg. 5. & 6. A deo Deus vult sibi sanctificata ab actione, vsuque quolibet communi, nō attingi, aut cognosci, nedum tractari, vt supra etiam in primo argumento dicebamus. Hinc etiam non licebat laicus ingredi in sancta, neque cuilibet Sacerdoti in sancta Sanctorum, & Moyse, Iosueque dictum fuit, vt terram Sanctam nudis pedibus calcarent.

Neque hoc Hebræis tantum videtur ius fuisse, sed reliquis etiam gentibus; sic enim legimus gentiles illos extimuisse, ac refugisse Ionam proijcere in mare, ex quo audierunt illum esse Prophe-

le Prophetam, missumque a Deo, ut prophetaret, quamvis viderent illum esse in causa, ut omnium rerum iacturam facerent, ac vix adirent apertissimum discrimen; neque proijcere in mare voluerunt, quamvis ipso volente, nisi prius explorata voluntate diuina, & adacti tempestatis imminente periculo, precibusque ad Deum, quibus pœnam deprecabantur, antea profusis. Quin cunctæ gentes licet diuersissimi cultus essent; omnia tamen templa venerabantur, & ab ijs violandis abstinabant, ut sexto libro dicetur. Idemque plerisque erat inuiolatum, & sacrosanctum. Quamobrem scripsit Martianus Iuriconsultus. *Sanctum est, quod ab iniuria hominum defensum, atque munitum est. Sanctum autem dictum est à sagminibus; sunt autem sagmina quedam herbe, quas legati populi Romani ferre solebant, ne quis eos violaret: sicuti legatis Græcorum ea, quæ vocantur ἀγρίαι fuerunt. in municipiis quoque muros esse sanctos, Sabinum recte respondisse Cassius refert, prohiberique oportere, ne quid in his immitteretur.* Et Iustinianus institutionibus de rerum diuisione. *Sanctæque quoque ait, res veluti muri, & portæ ciuitatis quodammodo diuini iuris sunt, & ideo nullius in bonis sunt. ideo autem muros sanctos dicimus, quia pœna capitis constituta est in eos, qui aliquid in muros deliquerint.* Et Pomponius. *Si quis, inquit, violauerit muros, capite punitur, sicuti si quis transcendat scalis admotis.* Hæc illi, qui tamen distinguunt inter sanctum, & sacrum. Nam sacrum volunt esse, quod est sua natura Deo dedicatum, sanctum, quod huic est proximum, diuini quoque ideo iuris esse tradunt. Quocirca sacræ res etiam sanctæ sunt; non contra. Christiana vero lex, sanctum non vocat, nisi sit etiam Deo consecratum. Quocirca diuini loco est apud nos sanctum, quam apud gentes. Illud tamen est vtriusque commune, ut res sancta communibus vñibus subijci non possit. sic enim Paulus. l. inter stipulantem. §. sacram. ff. de verb. oblig. loquens de rebus sacris, ac definiens non esse in humano commercio. *Nam de his rebus, inquit, negotium recte gerimus, quæ subijci vñibus, dominioque nostro statim possunt.* Hæc ille. quocirca sæculares humana in res sacras potestate vñ non possunt, etiam si ipsæ velint; siquidem rationales sint, ut vidimus exemplo Ionæ; cum non sit in potestate rei sacræ definire esse sacram; propterea non licebat in ius trahere tribunos plebis, quod sancti essent, neque eis vllam vim modo vllò afferre, quod libro de legibus Cicero tradit, Liuius historiarum tertio, Dio-

nysius sexto. Festus verbo sacrosanctum, & cum dicitur à Iuris-consultis illud esse sanctum, quod est defensum, munitumque ab iniuria hominum, & vocare in ius, minuat dignitatem, derogetque honori eius, qui vocatur, quasi nolit, quod suum cuique est tribuere, ideoque cogendus sit; similiterque vim quomodocumque afferre videtur iniuria; nam vis affertur alicui, quasi iustæ petitioni nolit assentire, & iniustus esse afferatur: ideo sanctis neque vim licebat afferre, neque illos in ius vocare, nisi apud sanctioris ordinis viros, quorum nomine vocantur in ius, aut compelluntur; perinde, ac si cognoscere haud omnes possint, qualia sint acta ecclesiasticorum, nisi qui è sublimiori loco possint omnia contèplari. Hoc est enim, quod arcam nefas erat intueri. & S. Gregorius Nazianzenus in oratione funebri Patris aiebat: Laicis haud permissum limis oculis ecclesiastica aspicere. Sic etiam negatur per antiquas Romanorum leges filio, vocare in ius parentes, nisi petita venia, ut habetur titulo de postulando, quod scilicet hæc sit quædam species iniuriæ, ut è dictis constat, ideoque calumniatores merito plectuntur.

Apparet itaque tam è sacris libris, quam profanis, quid sit esse sanctum, Deo scilicet esse ex natura sua dedicatum, neque vñibus communibus esse subiectum, vel de voluntate ipsius rei; siquidem sit rationalis, cum non sit in potestate eius esse non sancta. Quocirca si quis obiiciat sequi è prædictis absurdum, nempe haud licuisse olim priscis Imperatoribus gentilium punire Christianos laicos, quamuis reos, quod hi sanctificati forent, neque fas esset hos tangere, aut eorum delicta cognoscere, iudicare, ac punire. respondemus sanctificatos non fuisse, neque esse laicos Christianos, ut exerceant actus corporeos Christianæ religioni proprios, Ecclesiæque, ex Ecclesiæ totius persona, qualia sunt clericorum singula officia. Quamobrem cum corpus eorum puniebatur, non puniebatur Christianus, qua parte erat sanctificatus vñlo modo, nisi respectu actorum communium, ut scilicet illos in Deum referret, quod erat commune illis cum gentilibus, & ideo subijciebantur potestati laicali, quoties admittebant aliquid vitiosum. Responderi etiam potest, excusationem meruisse olim, ac mereri quemlibet Iudicem, Principemue infidelem, cum clericos quoque ob aliquod scelus coercet, si ignoret esse aliquem in sacrosancta potestate, eumque castiget ob admissum crimen, vel nullus sit,

qui

qui peruicacem castiget, malumque serpit, non emendatur. periculum est in mora, neque aliunde excrescenti malo potest occurrī. Quamobrem si peccat clericus, aut laicus, & punitur à iudice infideli, qui nostra ignoret, absque culpa sua potest excusari.

Ex his, quæ diximus adhuc sit, nefas esse laicis, tangere, siue immiscere sese inuitis clericis vlla in re ad hos pertinente, vti seruis, colonis, rebus patrimonialibus. Nam si vir infidelis, & actu contrarius Christo sanctificatur per mulierem fidelem, quod habetur 1. Corin. 2. multo magis modo suo separantur à laicorum commercio res illæ, quæ non sunt actu contrariæ Christo, sed ipsi seruiunt saltem ad dignitatem; maxime cum vir sanctificetur ad actus matrimoniales; sed hæc ad sacros. Confirmatur hoc ex ijs, primo, quia clericis est insculpta potestas supernaturalis alia sanctificans purgando, aut illuminando, vt supra è Sancto Dionysio est explicatum. Secundo, quia quæcumque res in veteri lege tangebatur sanctificata, licet inanima, sanctificabatur, exemptaque erat à laicali vsu, & potestate, illamque expiare erat necesse, aut ecclesiasticis seruire, tamquam potestati ipsorum subiecta, & obligata, vt infra dicetur. & habetur Leuitici, cap. 6. multo igitur magis eximetur à laicali vsu, & potestate quæcumque seruiunt ornatis supernaturali, charactere intimo, & actiuo, & ab his suo modo tanguntur, cum seruiant ex officio clericali ad corpus Christi glorificandum, quod in terris conficitur.

E factō Pharaonis, & Iosephi confirmatur ecclesiasticam libertatem iuris esse diuini. Cap. V.

Llud quoque deduci solet argumentum ad huiusmodi opinionem probandam è capite 47. Geneseos, in quo sic habetur, *Emit igitur Ioseph omnem terram Aegypti, & vendentibus singulis possessiones suas pro magnitudine famis, subiecitque eam Pharaoni, & cunctos populos eius à nouissimis terminis Aegypti vsque ad extremos fines eius, præter terram sacerdotum, quæ à Rege tradita*
V u 2 *fue-*

fuerat eis, quibus statuta cibaria ex borreis praebebantur, & idcirco non sunt compulsi vendere possessiones suas. Et mox. Ex eo tempore usque in presentem diem in vniuersa terra Aegypti Regibus quinta pars persoluitur, & factum est quasi in legem absque terra sacerdotali, qua libera est ab hac conditione.

Huic argumento facillime nonnulli se putant respondisse, dicentes, nihil aliud ex illo haberi, nisi placuisse Pharaoni, ut immunes essent sacerdotes, ac terrae illorum, non tamen sequitur sacerdotes esse immunes iure diuino.

Verum, quando multi adducunt hoc testimonium Geneseos ad propositum nostrum confirmandum; videamus, qui rectius sentiant in huius argumenti explicatione. Quocirca nos ita colligimus.

Reges gentiles egerunt, ut immunes essent sacerdotes à tributis, ut patet ex adducto capite Geneseos. At omnes Christiani sunt obligati iure diuino, multo amplius quam Gentiles; ergo omnes Christiani sunt obligati iure diuino, multo amplius agere, ut sacerdotes sint immunes à tributis.

Minor propositio probatur ex Euangelio è Matthæi capite quinto, & epistolæ ad Romanos primo, & secundo.

Rursus ita argumentamur. quidquid constituitur ex spiritu diuino vniuersali cōstitutione, id iuris est diuini: quidquid egit Pharaō, siue Ioseph Pharaonis locum tenens, quantum ad sacerdotum immunitatem, egit ex spiritu diuino ita disponente Iosepho iuxta spiritum Dei; ergo ex spiritu diuino, ac diuina voluntate sacerdotes sunt immunes. Probatur minor propositio (nam maior est nota) è cap. 41. Geneseos, in quo sic inquit Pharaō ad suos de Iosepho. *Num inuenire poterimus talem virum, qui spiritu Dei plenus dixerit ergo ad Ioseph, quia ostendit tibi Deus omnia, quæ locutus es, numquid sapientiore, & consilium tui inuenire poterimus? Tueris supra domum meam, & ad oris tui imperium cunctus populus obediet.* Et Psal. 104. *Constituit (Pharaō) eum (Iosephum) dominum domus suæ, & principem omnis possessionis suæ, ut erudiret principes eius, sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret.* Hæc diuina Scriptura. In quibus adnotandum, quod erudire principes, sicut principes, est docere eos, ex quibus legibus cuncta definiant, ac principum administrent. At Ioseph semetipsum non erudiebat, nisi ex spiritu diuino, quo plenus erat, atque ita nihil in eo, nisi spiritus diuinus erat; alioquin plenus haud fuisset: ergo

ergo leges eis diuinas tradebat, ac doctrinam vere diuinam. In his erat, vt sacerdotes de publico alerentur, neque compellerentur vendere possessiones suas patrimoniales. Quocirca obseruandum nobis est, primo ita fuisse cibaria sacerdotibus à Pharaone præstita, vt simul vxores, filij, seruiq. ipsorum alerentur; alioquin pro his alendis, sicut & ceteri possessiones vendidissent. Atque ita diuini iuris est, vt alantur sacerdotes, cum tota familia sua, siue magnus sit, siue minimus sacerdos. Deinde secundo id etiam sic agendum, licet dati sint sacerdotibus agri patrimoniales immunes à tributis, datique ab ipso Rege. Nam Pharaon dederat sacerdotibus agros. Tertio amplius, neque in maximis omnium necessitatibus licere Regibus summis terram sacerdotalem tributis onerare, si potest de suo Rex eis necessitatibus occurrere. Nulla enim maior necessitas, quam publicæ famis. Quarto Pharaonem fuisse & Regem, & Sacerdotem, si historiis est profanis credendum; neque tamen id licuit illi. Igitur cum posset aliquo iure sacerdotibus dici, vt si cibaria vellent, redderent terram, ob id enim data eis fuerat à Rege, vt illis alerentur; diuinum ius obstitit, ne compellerentur eam vendere. similiter poterat eis dici, vt illam tributo perpetuo subijcerent, vel denegari cibaria familie ipsorum, nisi vel alienarent fundos, vel obligarent, & tamen libertas diuina obfuit, ne quid horum fieret. Si quis itaque dicat non factos esse immunes, ac liberos à Pharaone sacerdotes; sed tantum non compullos ne venderent, vel tributis terram subijcerent, concedimus. Hoc enim dicimus, suo iure, ac naturali, quod maxime est diuinum, fuisse illos liberos, neque ob vllam necessitatem, vel suæ publicæ famis, posse à regia potestate compelli sacerdotes, vt illos obligent, aut vlllo modo alienent, neque Regi obstitisse, ne ad id compelleret sacerdotes, nisi ius diuinum, quo solo poterat obligari, & obligabatur ex doctrina Iosephi, cunctis principibus hanc legem præcipientis.

Eodem modo adducitur, quod habetur Esdræ cap. 7. ab Artaxerxe Persarum Rege scriptum suis in hac verba. *Vobis quoque notum facimus de vniuersis sacerdotibus, & leuitis, cantoribus, & ianitoribus, & ministris domus Dei, vt vestigal, & tributum, & annonam non habeatis potestatem imponendi super eos.*

Sic itaque colligi potest. iure diuino magis obligamur face-

re immunes nostros sacerdotes, quam fecerint alieni, & ob eas, quas supra adduximus causas.

E Leuitici verbis, Conciliorum, Pontificumque interpretatione aperitur, liberas esse res sacras iure diuino, ac proinde etiam personas, & quaecumque pertinent ad has personas, quamuis alioquin sacra haud essent. Cap. VI.

Moyſes referens Dei præcepta, è quibus diuinum ius conſtituitur, capite Leuitici vltimo ita ſcribit de rebus mobilibus, & immobilibus, quæ ab hominibus offerebantur Deo, vt diuinis miniſterijs, & vſibus ſeruirent, quod vocatur ſanctificare, & conſecrare. *Omne, quod Domino conſecratur, ſiue homo fuerit, ſiue animal, ſiue ager, non veniet, nec redimi poterit, quidquid ſemel fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit domino.* Hæc ibi. quæ domini eſſe mandata ad finem teſtatur, inquiens. *Hæc ſunt præcepta, qua tradidit Dominus Moyſi ad filios Iſrael in monte Sinai.* Rurſus Deo conſecrata, & ſanctificata pertinere ad ius ſacerdotum, ibidem de domo, agro, & omni re dicitur his verbis. *Poſſeſſio conſecrata ad ius pertinet ſacerdotis.* Et Num. 18. *Omnia, qua ſanctificantur (id eſt Deo dicantur) tradidi tibi, & filijs tuis pro officio ſacerdotali legitima ſempiterna.* Et rurſus. *Omne, quod ex voto reddiderint filij Iſrael, tuum erit.* Hæc Deus. quod adeo verum erat, vt huiusmodi conſecrata ſiquidem fuiſſent cibi, non poſſent edi, aut tangi, niſi à ſacerdotibus ſolis, neque in vſus alios, quam ſacros conuerti; & ideo conſecrata hæc dicebãtur ſancta ſanctorum, quod ſcilicet ſanctis duntaxat vſibus, ac diuinis ſeruire deberent. ſic de oleo vnctionis habetur Exodi cap. 19. & vltimo de ſacrificijs, & oblationibus cap. 2. 6. 7. 10. & 24. In quibus ſtatuitur vt mares tantum ſacerdotes è ſtirpe Aaron comédant illa, neque vllus poterat tangere; vbi tetigiffent, neceſſe erat, vt is Deo ſeruiret, ac diuinis miniſterijs, vel ſe redimeret, vt habetur cap. 6. quod

quod si res erat inanimis; quæ rem sacram contigisset, aut comburebatur, aut sanctificabatur, ut ibi dicitur. vno tantum casu licebat è sacrificatis comedere, quoties adfuisset præsens famis, ac mortis periculum, cui non posset aliis rebus, & aliis modis tunc occurri, quod tum constat ex adductis locis, tum è cap. 21. Regum libri primi, cum panes propositionis dati sunt à sacerdote Dauid, & locijs eius fugientibus, & esurientibus, neque aliud, quo vescerentur habentibus. quod exemplū Christus produxit aduersus Phariseos, ut suos discipulos excusaret, quod necessitate compulsi Sabbato spicas euellerent, & comederent ex ijs confectum triticum Matth. cap. 12. Idcirco Iudith cap. 11. ut ostendat Holoferni Iudæos ad extremam famis necessitatem redactos, atque omnino perdendos, ita loquitur. *Sancta Domini sui, quæ præcipit Deus non contingi in frumento, vino, & oleo, hæc cogitauerunt impendere, & voluit consumere, quæ nec manibus deberent contingere: ergo quoniam hæc faciunt, certum est, quod in perditionem dabuntur.* Hæc Iudith. his positis multipliciter argumentamur cōtra sacri iuris oppugnatores. Omnes res, quæ Deo cōsecrantur, & sanctificantur, ita sunt diuini iuris, & ad ius Sacerdotum pertinent, ut laici non possint in vsus suos eas conuertere, aut quod est idem, tributis, vel præstationibus in vsus suos conuertendis onerare: omnia beneficia, agri domus, aliaque mobilia, & immobilia donata Ecclesijs, aut Ecclesiasticis, Dei contemplatione sunt huiusmodi: non licet itaque in re diuina laicis in alios vsus conuertere. atque ex eodem iure ad ius Sacerdotum pertinebunt, idem verò multo magis dicendum est de personis, & templis, ut supra est conclusum.

Adde & illud, ne personæ Ecclesiasticæ subiiciantur iudicio Principum secularium, non modo hoc haberi in primis à Deo, sed etiam à Principibus secularibus, ut ostendemus: quamobrem ius hoc oblatum Deo est effectum iuris diuini, ita ut amplius ad profanam potestatem, & vsum reuerti haud possit.

Comprobantur hæc primo è Concilio Aquensi, libro primo cap. 32. & lib. 2. cap. 30. & lib. 3. cap. 21. quibus in locis adducens Concilium testimonia Leuitici à nobis prolata, definit laicis haud permissum quidquam constituere de rebus huiusmodi, neque in eas vllum ius esse ipsis.

Quocirca cap. 21. lib. 3. tradit, Ananiam, Saphiramque merito illatam diuinitus mortem, quod partem quadam rerum, quas ipsi

ipsi fuerant professi Domino offerre, aut Ecclesie, sibi in usus suos reseruassent, neque ad Apostolorum pedes proiecissent.

Secundo confirmatur ex eo, quod verbis Leuitici, omnino loquens constituit Bonifacius Papa, 12. quæst. 2. cap. Nulli aie ille, liceat ignorare, omne quod Domino consecratur, siue fuerit homo, siue animal, siue ager, vel quidquid semel fuerit consecratum, sanctum Sanctorum Domino erit, & ad ius pertinebit Sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui à Domino, & Ecclesia, cui competunt, aufert, vastat, incendit, & usque ad emendationem Ecclesie satisfactionem, ut sacrilegus iudicetur, & si emendare noluerit, excommunicetur.

Ostendimus autem supra, si liberæ sint res sacræ, multo magis liberae esse personas. Ex his quæ diximus, argumētari possumus: & omnia, quæ seruiunt Clericis suo modo consecrari, patrimonialia, seruos, colonos, propter ea, quæ diximus, uti egimus de sanctificatione omnium vero videtur illa esse ratio, quod seruiunt Christi corpori militanti in terris, per Sacerdotes conficiendo, offerendo, ac sumendo ad omnium rerum glorificationem, merenturque; idcirco, cum referenda sint ex officio Clericali ad hoc, ut ipsa etiam glorificentur.

Cum iure diuino sint alenda à publico Ecclesiastica persona, quidquid ad hoc consecratur iure diuino est ab omni alio iure liberum, atque exemptum, ex interpretatione Conciliorum, Origenis, sanctorum Pauli, Cypriani, Augustini, Hieronymi, Chrysostomi, Epiphani, Thomæ, Alexandri Halensis, ac Caietani.

(Cap. V II.)

Nobis diuini esse, ut alantur de publico Sacerdotes, constat apud omnes. Ita namque Christus ipse Matthæi, cap. 10. ad Apostolos. Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris, non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam, dignum est operarius cibo suo. In quâ cumque autem ciuitatem, aut Castellum intraueritis, interrogate, quis

quis in ea dignus sit, & ibi manete donec exeat. & Lucæ 10. ad septuaginta duos. In eadem autem domo manete edentes, & bibentes, quæ apud illos sunt; dignus est enim operarius mercede sua. Hæc Christus de Sacerdotibus ad Euangelium prædicandum missis, dignos illos asserens, qui alantur, vestiuntur, & habeant ab iis, quibus erudiendis operam dant, quidquid est opus, quocumque se conferunt, de suo nihil ferant, vel impendant. Audiamus Paulum loquentem. 1. Cor. 9. Quis militat suis, inquit stipendijs inquam? quis plantat vineam, & de fructu eis non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non manducat? nunquid secundum hominem hæc dico? (hæc ait Apostolus, ut ostendat hoc esse ius diuinum.) An & lex hæc dicit? scriptum est enim in lege Moysi, non alligabis os boui trituranti. nunquid de bobus cura est Deo? An propter nos utique dicit? Nam propter nos scripta sunt. quoniam debet in spe, qui arat, arare, & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia seminamus; magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Si alij potestatis vestrae participes sunt, quare non potius nos? Sed non vñ sumus hac potestate, sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi. nescitis, quod hi, qui in sacrario operantur, (en iterum legem diuinam Paulus adducit) quæ de sacrario sunt edunt? & qui altari deseruiunt de altari participant? ita & Dominus ordinauit (en ius diuinum Euangelij) qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuere. Hæc Apostolus, qui & Romanorum 15. Si spiritualium eorum facti sunt participes gentiles, debent & in carnalibus ministrare illis. Et 2. ad Timotheum 5. Qui bene præsumt presbyteri, duplici honore digni habentur, maxime, qui laborant in verbo, & doctrina. dicit enim Scriptura. Non infrenabis os boui trituranti: dignus est enim operarius mercede sua. Hæc Apostolus. Verum cum nihil in Euangelio legamus determinatum, quod ecclesiasticis detur, conuenit, ut supra diximus, inter omnes, Euangelij, & legis nouæ ministris tanta deberi, ut nihil prorsus æquale ijs reddi possit, ut supra est definitum.

Consentiunt præterea cuncti, iure diuino decimas clericis deberi ab omnibus præstandas ex omni re, siue illa percipiat ex fundis, siue ex negotiatione, siue ex laboribus alijs, aut quocumque proventu. Origenes Num. cap. 8. & hom. 11. & in cap. 10. Iosue; Cyprianus epist. 65. vel 9. lib. 3. Hieronymus in cap. 44. Ezech. & 3. Malachiz. & in epistolis ad Eliodorum, & Nepo-

tianum. Epiphanius hæresi 80. Chrysostomus in cap. 23. Matthæi. Augustinus hom. 48. inter quinquaginta. & in psalmo 146. & Enchiridij cap. 46. à sermone 19. vt citatur 16. quæst. 1. cap. decimæ; & à Concilio Maguntino capite 19. & Triburiensi capite 13.

Citantur vero in id Canones Apostolici, & vniuersalia Concilia, Chalcedonense cap. 14. Lateranense magnum cap. 53. statuens decimas persoluendas ante census, & tributa, & idcirco à regijs tributis, & censibus hoc modo iure diuino præbendas. & habetur cap. cum non sit: extra de decimis. Idem statuitur à Concilio Tridentino cap. 13. sess. 25. Plurima porro sunt provincialia. Aurelianense primum cap. 17. Matisconense secundum cap. 5. Maguntinum cap. 38. Caroli Magni ætate, & Rabani cap. 10. & Arnulphi cap. 17. Rhemense cap. 38. cum plurimis alijs, à quibus citandis superfedemus.

Verum cum supra concluderimus, immensis partibus plura deberi nouæ legis ministris, quam veteris, & illis darentur etiâ primogenita cuncta, & primitiæ omnium rerum. Sed & oblata quælibet, ac Deo dicata, vt vidimus: præterea vero, & Leuitæ habent septuaginta duas vrbes, in vna Palæstinæ regione, quarum quælibet duobus milliarijs in omnem partem patebat, ita vt protenderentur earum fines centum quadraginta quatuor milliaria. In vna quaque enim tribus sex erant vrbes huiusmodi Leuiticis attributæ, vt habetur Num. cap. 35. Iosue 21.

Hinc apparet multo pauciora nostris esse, quam priscis. Nostris enim dantur alicubi tantum decimæ; & alibi non habentur, nisi redditus, qui ex fundis dedicatis percipiuntur; omnium vero rerum primitias, ac primogenita nequaquam. neque fundi, quæ beneficia vocantur, tantæ sunt magnitudinis in vnaquaque ciuitate, vt erant vrbes illæ in qualibet tribu, quod ostendimus signo de liberalitate tomo primo.

Quamobrem, licet multo ampliora debeantur clericis Christianæ legis, tamen multo pauciora, ac minora determinantur ex humanitate ab Ecclesia quod etiam vidit S. Thomas. 2. 2. quæst 37. art. 1. Verûtamen in omnibus huiusmodi rebus duo considerantur spiritualia, diuinoque iure debita, ac duo temporalia. Spiritualia sunt, ac diuini iuris primum ius habendi res illas. Secundum ius habendi tantas, ac tales ex Ecclesiæ decreto. Temporalia sunt primum res, secundum res tales, ac tanta,

tanta, quæ Caietanus acute, ac solide è sancto Thoma, & aliis distinguit libri secundi, opusculo nono. Neque obest, ait ille, quæ ceteri sequuntur, quod Ecclesia definierit quale & quantum Clerico cuique detur. eiusdem namque iuris est, & quod res debeat, & quod talis, ac tanta, ex quo ita Ecclesia determinauit. Sic enim meæ potestatis erat consecrare hanc, illamue hostiam minorem, maioremue: at postquam consecrata est, & quod illa & quod tanta sit cōsecrata, est ab eodem iure diuino, tota quæ est iure diuino consecrata, licet eius quantitas sit ab homine determinata. idem dicimus de qualibet re, vti solo Ecclesiæ, vti sis, & aliis cultui sacro dedicatis. nam licet homo determinet, quantum sit consecrandum, tamen ubi fuerit consecratum, totum prorsus iure diuino est consecratum. Eodem modo ieiunium, festaque sunt iuris diuini, non tamen determinata ab eodem iure diuino: per Ecclesiam determinantur: & qui violat illa ex vlla parte, violat vnicum ius diuinum, non duo iura distincta, qualia sunt ecclesiasticum, & diuinum.

Ex his conficitur non posse quidquam diminui per sæcularem potestatem de redditibus ecclesiasticis applicatis vsui sacro, vel personæ sacræ. Nam tota sunt ex omni parte iure diuino cōsecrata, & violans illa ex vlla parte, is faceret contra ius diuinum, cuius declaratio, determinatioque iure diuino pertinet ad solam ecclesiasticam potestatem. Quocirca definiunt omnes ius percipiendi redditus ecclesiasticos, non posse ab ipso Pontifice laicis communicari, & secus asserere est habitum pro hæresi in Concilio Romano, quod videbimus coactum Paschali Secundo sedente aduersus Henricum Quartum Imperatorem.

Nam ius percipiendi redditus ecclesiasticos est adeo spirituale, atque ex omni parte consecratum iure diuino, vt neque Pontifex illud alienare possit, ac si id faciat, simoniæ crimen incurrat, vt omnes Theologi concludunt. Sanctus Thomas 2. 2. quæst. 100. art. 4. Alexander Alensis parte secunda summæ. quæst. 167. membro quarto, art. secundo. Durandus in 4. distin. 25. quæst. 5. num. 8. & seq.

Idemque ius est adeo connexum cum clericali officio, vt illud disungi ab hoc haud possit, & eum Pontifex aliquid è redditibus ecclesiasticis concedit iusta de causa principibus sæcularibus, donans ipsis, quod est temporale in eis, tunc sumunt illi de manu ecclesiasticorum, non iure aliquo suo, sed quasi donata ab ipsis, vt iidem Doctores tradunt. Nam potest summus

Pontifex ius restringere, & ampliare in temporalia; non tamen à se, & ecclesiasticis in seculares Principes transferre, ut illud manens diuinum sit subiectum seculari. Adeo diuini iuris est ecclesiastica libertas, & potestas quoad res sacras, adeo ius illud est spirituale, ostendimus porro supra, si libere sint res sacre, multo magis liberas esse personas cum suis rebus.

Ex verbis, ac factis Christi, cum tributum soluit. cap.

17. *Matthæi, comprobatur ecclesiastica libertas generatim, quoad omnia ex interpretatione Sanctorum Hieronymi, Gregorij, Augustini, Procopij, Bedæ, Anselmi, Hugonis, Dionysij, Caietani, Sanctorum Thomæ, Bonauenturæ, Richardi. Cap. VIII.*

Adducitur inter alia, quod Matthæi capite decimo septimo recitatur. *Cum venissent, inquit ille de Discipulis, & Christo, Capharnath, acceperunt, qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non soluit didrachmā? Ait, etiam. & cum intrasset in domum, præuenit eum Iesus, dicens. Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis, an ab alienis? & ille dixit, ab alienis: dixit illi Iesus, ergo liberi sunt filij. ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & cum piscem, qui primus ascenderit, tolle, & aperto ore inuenies staterem, illum sumens da pro me, & c.* Hæc Sanctus Matthæus. Ad quorum clariorem explanationem queritur, quid tributi hoc esset; nonnulli enim putarunt esse illud, quod soluebatur templo, ac sacerdotibus ob redemptionem primogeniti, ut habetur Lucæ secundo. Verum interpretatio hæc est contra Euangelium; nam dicit Dominum, cum fuit oblatus in templo, redemptum fuisse, datamque hostiam pro illo par turturum, vel duos pullos columbarum. Similiter est tam contra Euangelium, quam contra testamentum vetus: nam nisi redimerentur, necesse erat, ut seruirent in templo; quod habetur Numerorum capite octauo. At Christus

rus absuit à templo, ac ministerijs vſitatis illius. Deinde hoc tributum, de quo scribit Matthæus, fuit exſolutum tañ pro Chriſto, quam pro Petro. At Petrus non erat primogenitus. Neque recipi poteſt ſententia dicentium, tributum hoc eſſe, quod ſoluebant cæteræ tribus pro primogenitis illis, quibus excedebant tributum Leuiticam. quod eſt Numerorum capite tertio. Illud enim tributum ſemel duntaxat eſt ſolutum, nec niſi à primogenitis, qualis non erat Petrus, & à ducentis ſeptuaginta tantum.

Neque conuenit etiam loco huic alia ſententia dicentium, tributum, de quo hic agitur, & didrachma, eſſe illud, quod Exodi cap. 30. iubetur ſolui à ſingulis qui maiores eſſent, viginti annis ad vſum tabernaculi. Nam primo loco illud non bene apparet eſſe ſolutum ſingulis annis, vel perpetuo temporis aliquius interuallo; verum tunc ſolum, cum dinumerati fuerunt Hebræi ex Ægypto egreſſi. Secundo non vocatur cenſus ille, neque in ſcriptura ſancta vocari ſolet cenſus, niſi quod ſæcularibus datur. Tertio Diſcipuli Chriſti non poſſunt eſſe liberi à ſoluendo tributo in vſus Eccleſiæ: quin idcirco ſunt immunes, vt omnia ſua impendant in vſus tabernaculi, ſiue templorum.

Vera eſt igitur expoſitio Sancti Hieronymi, Bedæ, Hugonis, Primaſij, Anſelmi, Dionyſij Carthuſiani, & aliorum, tributum hoc ſolui conſueuiſſe in ſingula capita certo tempore ex deſcriptione cenſuum, cum Nazareth ſubiecta eſſet vrbi Capharnaum vti metropoli Galilææ: propterea ſoluebatur ibi tributum. ſiue potius cenſus à cenſendis capitibus, ac rebus, ita dictus; ac propterea de cenſu meminit hic Chriſtus, & in translatione Syriaca legimus, Reges gentium, è quo accipiunt tributum, vel pecuniam capitatim?

Hoc expoſito multipliciter probatur ex hoc loco, eccleſiaſticos eſſe immunes à tributis, & conſequenter à ſubiectione, propter quam ſoluitur tributum. Vt omittamus, quod Ioannes Bacchonus tradidit in prologo quarti libri ſententiarum, Chriſtum fuiſſe in propoſito factò iudicem in eccleſiaſtica, & ciuili cauſa inter Herodianos, & Pharifæos: igitur hoc omitto.

Primo loco, Chriſtus ingreſſus eſt haud ſoluens tributum, quod niſi immunes fuiſſent Diſcipuli, ſolui debebat, tamquam debitum pro Petro, & aliis; & cui ſoluendo videbatur obligatus

tus Christus pro omnibus suis, tamquam magister, & dux eorum, qui ipsius disciplinæ commissi, & addicti erant, ipsum sequebantur, obediētes ei: Idcirco enim Petrum percunctati sunt publicani. *Magister vester non soluit tributum*, id est autem temporis præsentis soluit, Græce *τελων*. cumque peccatum sit non soluere, quod alijs debetur eo tempore, quo cuncti soluunt, ac lex solui iubet, nisi sint immunes: igitur immunes erant Discipuli, qui Christum sequebantur.

Secundo, aperte Christus dicit, ideo se soluere tributum, ne publicani scandalizarentur. ex quo apparet, fuisse ipsi voluntatem nullo modo, ac nullo umquam tempore illud pendere pro Petro, ac discipulis; quod si non erant reuera immunes, sed obligati erant tributo exsoluendo, certe Christus fraudem facere voluisset, quod nemini cadere debet in mentem; quocirca immunes erant reuera discipuli.

Tertio, re ipsa nihil soluerunt discipuli omnes, nihilque eorum nomine est persolutum, solum Petri nomine fuit datum didrachma; ac tamen vel ipsi, vel pro ipsis alij tributum pendere obligati erant: non enim dici potest satisfuisse si magister, aut familiæ caput pro seipso duntaxat exsoluisset, cum constet pro singulis capitibus, solitum dari censum (sic vocatur hic à Matthæo.) ideo non solum Christus pro se, quamuis omnium caput esset, sed etiam pro Petro soluit, sicut etiam legimus, cum Christus est natus, præstitum fuisse pro Ioseph Maria, & ipso infantulo Issy. Neque potest alia reddi ratio, cur alij discipuli non soluerint, neque Christus solui censum pro ipsis curauerit, nisi quod immunes erant illi, & Christus voluerit extare testimonium, comprobans eos fuisse liberos, suumque ijs priuilegium conseruaret, neque publicani id exquisierint ob reuerentiam singularem, qua Christum prosequabantur, & colebant, ob quam & factum notant hic Doctores, ut ipsum non interrogauerint, sed Petrum.

Quarto, apertissime Christus dicit, Regibus tributum dari ab alienis, non à filiis, ac filios esse liberos, quibus in verbis expendendum filios opponi alienis, quod filiorum domestici, ac ministri sint, & ipsi immunes ob priuilegium filiorum. Non enim sunt alieni, qui sunt domestici, & intimi: ideoque si Christus tamquam filius erat à tributo liber, & ipsius etiam domestici, & familiares discipuli, immunes erant ratione familiaritatis; alioquin tributum solutio redundasse in damnum filij, cui pater

pater Rex privilegium concedit; & consequenter in damnum patris Regis, de cuius ærario filius expendit in sumptum familiarum suarum. Sed quæritur adhuc tamen, an cum Christus dicit filios esse liberos, nomine filiorum discipulos complectatur, & videtur complecti.

Primo quia re vera erant adoptivi, ut habetur Ioan. 1. Adoptivusque filius eodem loco est, quo naturalis, nisi in ijs, quæ speciatim, & expresse soli naturali attribuantur: & Christus enixè patrem rogavit, ut omnes discipuli essent unus cum Patre, & inter se, sicut ipse erat unus cum Patre. sic ipse Ioannes cap. 17.

Secundo innumeris in locis Christus constituit, ut eodem loco, & iure sint omnes discipuli apud homines, quo ipse erat, hinc Lucæ 10. *Christus*, ait, *qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit, qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me.*

Tertio ex ipso facto constat hoc quo ad illud, de quo agitur nam tributum non fuit solum pro reliquis discipulis, sed pro Christo duntaxat, ac Petro. Cumque reliqui videri possent à dictis Christi minus immunes, Christus enim naturalis Dei filius est, ac Petrus eius locum speciatim tenebat, ne quis in posterum reputaret, alios discipulos minus liberos, quam forent Christus, ac Petrus, nihil est pro illis exsolutum.

Quin, quarto aliqui, & in his Hugo Cardinalis Regis nomine intelligunt ipsum Christum, qui Rex erat, ut habetur Psalmo vigesimo tertio, quadragesimo quarto, nonagesimo primo, Lucæ decimonono, Ioannis duodecimo. Quocirca filij vocantur discipuli, ita ut de his solis dicatur eos esse liberos, nam de se ipso non erat, quod aliquid Christus diceret, cum constaret esse liberum. Verum rectissime præterea dicitur Regum nomine contineri, quicumque summa auctoritate regerent mortalium cætus illos. nam propter analogiam, proportionemque aliquam cum Rege Regum, rerumque omnium Deo vocantur alij Reges, ac Deum suo modo referre dicuntur, ideoque cum dicit Christus, Regum filios esse liberos, intelligit tam Deum, & se, quam quosvis mortalium Reges.

Quinto, apparet Christum suam causam semper hæc in re coniunxisse cum causa Petri. Ideo dixit, *Ne scandalizemus eos*, non dixit, *ne scandalizem eos*, ac tam pro se, quam pro illo tributum solvit: sicut igitur Petri causam coniunxit, hac in re cū sua,

lua, fiscaliorum quoque discipulorum.

Sexto, constat hoc, quia Christus filios, ut diximus, opposuit alienis, discipuli non sunt alieni: ergo filij, alioquin non bona esset diuifio, ex qua Christus argumentum collegit. Quod autem quidam Patres aiunt Christum loqui de se, cum loquitur de filiis, concedimus; nam cum dicimus loqui de se, ac discipulis dicimus etiam loqui de se, quod illi Patres haud negant. Ideo sancti Hieronymus, & Augustinus, quos alij Latinorum sequuntur, volunt nomine filiorum, tam se ipsum, quam discipulos complexum. falsumque est, quod non nulli in hac questione scripserunt, nos non esse filios, quo ad corpus, sed quo ad animam tantum. Nam primo per gratiam sumus filij Dei, ut habetur Ioan. 1. at grati sunt filij Dei, non anima sola, sed etiam corpore, & gratiam totum hominem gratum Deo facit, corpusque & animam ipsius. ut bene ostendit S. Thomas 3. par. quæst. 79. art. 1. Ex anima redundat effectus gratiæ in corpus, ut seruiat iustitiæ, quod habetur Rom. cap. 6. Secundo respondetur, corpus filiorum Dei, membraque esse membra Christi, ut idem Paulus scribit primæ ad Corinthios. cap. 6. Ideoque hac parte etiam sunt filij Dei per animam. Tertio patet hoc, nam corpora Sanctorum veneramur, eaque templum sunt spiritus Sancti, ut Apostolus loco adducto tradit. Cum vero dicitur, carne seruimus legi peccati, caro ibi accipitur, pro parte hominis infecta peccato originali, tam quoad animam, quam quo ad corpus, ut omnes ibi interpretantur.

Neque obstat, quod obiciant aliqui, Christum loqui de se ipso tantum, probant hoc, quia sequeretur è verbis Christi, Christianum quolibet esse liberum à tributis, quod falsum est, & tamen Christiani omnes filij Dei sunt.

Nam respondetur Christum loqui de filiis ijs Regum, qui tamquam filij regum, in regno administrando laborant, sed alij filij, sunt quidem filij regis, non ut regis, regnumque gubernantis; verum sicut hominis cuiusvis. Ita autem quauis obscure, videri potest respondisse Caietanus ad secundam secundæ questionis centesima quarta articulo sexto. Quamobrem soli Clerici, qui diuinis ministeriis addicti sunt, ac Regno spirituali dant operam, sunt liberi. Si quidem sunt filij Regis, ut Regis participes Regiæ potestatis, ac laboris, ut supra est à Dionysij cap. duodecimo de diuinis nominibus probatum.

Quin-

Quinto apparet ex adducto loco propositum. Queritur namque ab aliquibus, cur non soluerit censum Christus è nummis, quos in loculis habebat ad se, ac suos alendos? Et non male respondit Ioannes Maldonatus, ideo factum fuisse hoc à Christo, ut ius immunitatis ad se, ac suos pertinentis quomodocumque conseruaret; neque de ijs, quæ habebat, voluisse tributum pendere; sed ex ijs, quæ viderentur sortuito, ut gentes putabant, ad ipsum peruenisse. citat illè idem sentientes Chrysostomum, & Euthymium.

Recte igitur Sanctus Hieronymus in adductum S. Matthæi caput, & Sanctus Augustinus libro primo euangelicarum questionum quæstione vigesima tertia, volunt Iesum, cum filios dixit esse liberos, complexum quoque nomine filiorum discipulos suos; & constat ex his, quæ adduximus quarto loco, ac proinde ex ijs Christi verbis, ut aperitur, esse clericos liberos à tributis.

Veruntamen respondet aliqui ad Christi verba, ex ijs quidem colligi posse aliquo modo clericos esse immunes, sed non immunes iure diuino. Probant hoc dupliciter. Primo quidem, quia Christus hoc non expresse decernit, clericos, scilicet, esse immunes; sed colligitur ex probabili consequentia. Verum multis modis hoc refellitur.

Primo apertissime Christus dixit filios esse liberos à tributis, & discipulos vocauit filios Regis; sic itaque argumentum conficitur in prima figura, ac primo modo, qui est maxime omnium necessarius. Omnes Regum filij participes regis potestatis, atque administrationis sunt liberi à tributis: omnes discipuli, quorum locum nunc clerici tenent, sunt filij Regum participes regis potestatis, & administrationis: ergo omnes discipuli, siue clerici sunt liberi à tributis. vtraque propositio, cum sua conclusione est ipsius Christi Dei.

Secundo respondetur, ita sequi è verbis Christi, quod Christus dixit, ut factio consignaret ipse Christus pro reliquis discipulis nil soluens, pro se vero, ac Petro soluens ob extrinsecam causam, non quia non esset liber. Ostendit itaque Christus necessario sequi è suis dictis, clericos esse immunes, alioquin soluisset pro omnibus; & cum soluit pro se, ac Petro, non dixisset se soluere ad scandalum vitandum, quamuis liber esset cum Petro. Neque dicat aliquis, Christum soluisse pro se tantum, ne scandalizaret, pro Petro autem, quod obligatus reuera esset, &

illud verbum, scandalizemus, pertinere ad solum Christum nam cum numero multitudinis dictum sit, scandalizemus, apparet ad ambos illud verbum pertinere, ac pro omnibus solum ac scandalizare non. Quod autem subiiciunt alij, Christum dixisse, scandalizemus, quia loquebatur de omnibus Regum filiis, pro nobis facit; discipulos enim complecti nomine filiorum Regis volebat. Illud vero cui placebit? ideo dictum ne scandalizemus, quod si plures Dei ipsius naturales filij fuissent, adhuc liberi forent à tributis? ut sit sensus, ne nos filij ipsius naturales, si plures essemus scandalum demus? Hæc expositio, quam conueniat Christo, & verbis eius alijs, torquere narrationi, cuncti vident; nos enim quedam refutare, cum tanti festissime sint reiicienda, non curamus. An non enim tunc Christus loquebatur de se Petro, ac discipulis, tributoque ab omnibus præstando? Ad quos itaque spectabant verba à Christo prolata, an ad se, & istos simul, de quibus agebatur, an ad illos, qui nusquam tunc erant; numquam poterant esse, neque vlla poterat esse de iis questio? Et quid vtilitatis afferbat proponere, quod fieri nullo modo poterat? Miror à non nullis scribi res adeo absurdas.

Tertio respondetur, in scriptura sacra non attendi propositiones probabiles ne sint, an necessariæ, & an ex illis necessario sequatur conclusio; sed quid concludatur, & quid faciendum, factumue sit: nam cum populo, & populariter verba sūt in illa, ideoque sæpius præmissa sunt probabilia tantum, quin remotissima, satis est si accommodata sint ad audientium sensum. hinc similitudines adducuntur, atque ex eis concluditur, ac iubetur, quid agendum veluti cum ex imagine misimatis Christus inquit. *Reddite quæ sunt Cæsari Cæsari, & quæ sunt Deo Deo.* Iubetque reddi centum Cæsari, & tamen præmissa propositio neque necessaria, neque fere est probabilis, sed ad rem, de qua agebatur, eludendosque aduersarios accommodata, ingeniosa, & arguta.

Secundo itaque respondent, Christum nihil hic iubere, veldici possit ius diuinum, sed solum indicare ex usu hominum, filios regum liberos esse à tributis, verum refellitur hoc multis modis.

Primo falsum esse, quod asseritur à Domino nihil vetitum. secundo etiam falsum propterea non esse ius ab ipso sancitū, quia nihil est vetitum: inquit enim Modestius: *Legis virtus*

est imperare, vetare, permittere, punire. Sed hi tres vicini effectus legis. reducuntur ad primum. Nam cum vetatur aliquid, imperatur, ne fiat; cum permittitur quasi honestum, cunctis imperatur, ne vetent; cum punitur aliquid, imperatur, ne fiat, ut pater. Hæc igitur omnia Christus hoc suo facto sanxit. Primo enim permisit, quin voluit non solum censum, non exigentibus publicanis; quem postea soluit petentibus, & tamen licentiam sibi iure assumpsit, ne pro discipulis aliis census penderetur. Secundo cum declarauit eos liberos, vetuit scientibus ipsius doctrinam, ne libertas ab ipso asserta redigeretur in seruitutem: crimen namque est liberum sibi velle subiacere, quod Philoſophus etiam dixit esse contra ius Politici septimi capite tertio: nisi quis dicat admirabiliter, Christianis fas esse furari, aut rapere, aut agere contra Christi doctrinam. Tercio cum vetuit scientibus, ac proſitentibus eius doctrinam, ne exigent census à discipulis, simul quoque imperauit, ut nihil iis afferrent molestiæ propter hanc causam. Quarto necesse est adſit pœna violentibus legem Christi; ac proinde puniat Christus aliquo modo in hac vita delinquentes aduersus eius legem, vel semper, vel saltem plerumque. Atqui puniri à Christo minuentes ecclesiastica iura, & immunitatem docuimus abunde libro septimo de ruinis gentium, & signo de pœnis in imminuentes iura facta. Ad summam falsum est, ut apparet, non esse iuris diuini ecclesiasticam immunitatem è dictis hoc loco à Christo, quia nil vetuit, aut imperauit. Nam cum sufficiat ad hoc, ut aliquid sit legis diuinæ, aut iuris diuini, ut sit illi vnus effectus legis, huic nostræ immunitati adſunt quatuor effectus legis diuinæ. Sed etiã quinto, est iuris diuini: nam tria sunt iuris præcepta, *honeste viuere, neminem ledere, ius suum unicuique tribuere*, ut inquit Vlpianus. l. iusticia, de iust. & iur. & Iustinianus institutionibus eod. tit. §. iuris præcepta. Quamobrem cum Christus dictis, & factis asseruerit discipulos suos liberos, si quis contra id facit, lædit eorum libertatem, quod est contra præceptum iuris, cuiusnam? Christi Dei, vindicantis in suam libertatem suis ministeriis addictos: atque ira contra ius diuinum facit; ut enim diximus Christus hanc statuens libertatem Deus est.

Sexto denique cum Christi ipſius, qui Deus est, ore adiudicata sit hæc libertas Christi discipulis, & iuris præceptum sit,

iuris summi unicuique tribuere, iuris diuini est, vt quicumque iuri dicendo præest, hæc illis, eorumque successoribus clericis attribuat. neq; modo quicumque iuri dicendo præest; sed omnes Iurisperiti sunt obligati ita consulere, vt eis suum ius, siue libertas à Christo Deo adiudicata tribuatur: alioquin contra ius faciunt, & contra ipsum ius diuinum, neque iudices erunt, sed iniusti, iniurique, neque Iurisperiti, sed iniquitatis, & iniuriarum consulti, & consiliarij.

Quod vero aiunt hic à Christo solum iudicari ex vsu hominum, filios Regum esse liberos à tributis, multipliciter hoc apparet esse falsum. Primo enim Christus inutiliter locutus esset, quod est impium suspicari, si hoc duntaxat iudicasset: nam quid vtilitatis afferret ad cultum Dei, quem semper in omni actione Christus habebat in mente, id solum iudicare; Regū filios liberos esse à tributis? Secundo aperte Christus dixit, & conclusit necessaria conclusione, nō iudicans solū filios Regū esse liberos, analogice Regum nomine intelligens, quicumque quacumque suprema potestate, siue in terra, siue in cælo regerent humani generis cœtus, ac proinde Deum se, ac reliquos mortalium Reges. Tertio manifeste ex hoc colligit rectissime à se, discipulisq; suis omisum censum, cum Capharnaum portas ingrederentur, quod illum nō deberent; quippe qui Regum Regis altissimi essent filii. sic itaque non solum iudicauit ex vsu hominum filios Regū liberos esse; sed ex vsu etiam suo, & conclusione deducta. Quarto ex alio similiter vsu hoc approbavit: non enim soluit pro omnibus discipulis; sed pro se duntaxat, ac Petro, reliquos omnino voluit liberos esse, ac admitti: cū tamen maxime ab illis census videretur exsoluendus. Quinto, & tamen quem soluit censum protestatus est à se exsolui, non quia deberetur ex iustitia, sed ne gentes ignorantes scandalizarentur. Sexto neque voluit exsolui è nummis, quos necessario ad alendos discipulos habebat; alioquin alere haud potuisset; sed voluit exsolui ex statere inuentio, vt quomodo privilegium suum suis conseruaret, pendereturque census ex iis, quæ tum fors diuina obtulisset: quod adnotauit hic Ioannes Maldonatus citans Chrysostomum, & Euthymium.

Ex his igitur omnibus constat esse diuinum præceptum, ne quid census, aut tributum nomine Reges, & Principes Christianos seculariter exigatur à clericis.

Audiat

Audiamus igitur post allata testimonia Sanctum Hieronymum, qui sic in caput Matthæi decimum septimum ad illa verba Christi: *Quid tibi videtur Simón? Reges terræ à quibus accipiunt tributum, vel censum? à filiis suis; an ab alienis?* Et ille dixit ab alienis. Dixit illi Iesus. Ergo liberi sunt filij. Dominus noster, & secundum carnem, & secundum spiritum filius Regis erat, vel ex David stirpe generatus, vel omnipotentis verbum Patris. Ergo tributa quasi Regum filius non debebat, sed qui humilitatem carnis assumpsit, debuit adimplere omnem iustitiam, nosque infelices, qui Christi censemur nomine, & nihil dignum facimus tanta maiestate. Ille pro nobis & crucem sustinuit, & tributa reddidit, nos pro illius honore tributa non reddimus, & quasi filij Regis à vectigalibus immunes sumus. Hæc Sanctus Hieronymus, de hominibus Deo sacratissimis loquens. Ac primo loco, quoniam de Christi familia sunt, ait, eos censerī, id est, in censibus describendis nominari de familia Christi, tunc nomine ipsius, id est vñcti: nam nomen Christi vñctum significat. Secundo, inquit, humilitate illa, qua Christus voluit sese tributo obligari, sponte meruisse nobis vñctis exemptionem à tributis, cum Christus pro nobis ita soluerit, ut soluti ab omnibus tributis ipsi simus. Tertio Clericos non reddere tributa ad honorem Christi: nam Clericus est loco Christi; Evangelica lege, & Christi ore decernitur, ac statuitur de Clericis illud, *Qui vos recipit, me recipit, & qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit.* Quarto, inquit, Clericos, veluti regum filios esse immunes. Sic itaque sanctus Hieronymus non alia de causa, vel alio iure, vult Clericos esse immunes, nisi ex ipsis Christi verbis, factis, iureque è verbis, & factis Christi deducto, ex hoc Matthæi capite, volens illa ad immunitatem Clericorum pertinere. E verbis, quia dixit tibi Christus, esse filios Regum, & alibi, honorandos sicut semetipsum: è factis, quia sicut ipse, ac Petrus soluentes noluerunt, ut ceteri forent obligati, sed intelligerentur liberati ipsorum solutione, sic humilitate illa meruit omnibus Clericis immunitatem.

Quidam respondent, à sancto Hieronymo tantum proferri congruentiam, qua Clerici facti fuerint ab Imperatoribus immunes, quasi congruum fuerit esse immunes, non debitum. sed hæc responsio multipliciter est falsa. Primo. Quia S. Hieronymus dicit esse immunes è factis, ac dictis Christi relatis à sancto Matthæo capite decimo, septimo,

mo, è quibus nos multis modis supra ostendimus iure diuino
& præcepto diuino immunes esse Clericos.

Secundo. Dicimus nihil de Imperatorum legibus à sancto Hieronymo fieri mentionem, nihil de huiusmodi congruentia.

Tertio. dicimus ab Imperatoribus ipsis fuisse immunitatem Clericorum sancitam, quod cognoscerent, ac profiterentur, vti ostendimus, præcipi illam iure diuino.

Quarto. Honor quo Christus iubet excipi à cunctis, & audiri Clericos ipsius, non est honor tantum congrue conueniens illis, sed præceptus ab ipso, debitusque ex præcepto diuino.

Quinto. Cum dicat S. Hieronymus à Christo redditum pro nobis tributum; non amplius itaque debetur à Clericis, ac proinde sunt liberi, & immunes.

Sexto. Cum dicat idem S. Hieronymus, à Christo pro nobis in exsoluendo tributo, cum liber esset, ex humilitate impletam reddendi tributi iustitiam: non igitur aliquid amplius ex iustitia debetur, impleta est enim. restat id solum, vt si quid soluatur, ex humilitate præstetur.

Septimo. cum dicat S. Hieronymus nos Christi nomine censi, & in census libri, aut rationibus describi, clarissime asserit nos esse immunes, vti erat ille immunis, ac proinde, ait, nos hac parte ipsius maiestatem referre, nomen ipsius referre; sed illud quasi infelix dolendum, quod tanto nomine, ac tanta maiestate nihil dignum facimus. At Christus erat immunis iure diuino; & nos igitur (quamuis nostra facta istud haud mefearum) iure diuino sumus immunes Christi merito, ac dignitate, neque obligati vllis Principum secularium legibus, ad cuius obligationis testificationem census exsolui debent.

Alij respondent, ibi S. Hieronymum loqui de omnibus Christianis allegorice, quippe, qui non solum antè spiritualibus dia-bolo: sed si sensus hic verus esset, sibi contradiceret, S. Hieronymus nimis insulse, & aperte. Nam qui tales sunt, neque sunt infelices, & digna agunt, & tamen S. Hieronymus, ait, *Nos infelices tributa non reddimus, & nihil dignum tanta maiestate agimus.* Et quid faceret ad loci illius explicationem, si hoc diceret S. Hieronymus? Neque facit ad rem, si quis dicat, verba S. Hieronymi spectare ad omnes Christianos, & quando dici non potest, omnes esse immunes à tributis, accipienda de tributo spiritali; quod autem spectent ad omnes Christianos pro-

probant, quia dicit, *Pro nobis mortuus est*. Verum non vident isti S. Hieronymum adducere ad dignitatem Sacerdotum ostendendam, communia Christi, & specialia in ipsos collata beneficia, quasi dicat, pro nobis Clericis est mortuus Christus, sicut & pro aliis multa fecit, ac præterea pro nobis soluit tributum, ut nos immunes speciatim faceret, quod sæcularibus non est datum: *& nihil dignum tanta maiestate agimus*. Ac probatur etiam, quod asserimus inquit enim Sanctus, *Nos*, quæ vox designat eiusdem gradus, aut status cum S. Hieronymo, nimirum Clericis, uti & ipse Clericus erat, similes itaque sui, quantum fieri potest, comprehendit.

Hieronymi sententiam multo magis S. Augustinus confirmat lib. 1. Evangelicarum questionum, questione vigesimatercia, Sic inquit, *Quod dixit (Christus) ergo liberi sunt filij, in omni regno intelligendum est liberos esse regni filios: id est, non esse vetricales: multo ergo magis liberi esse debent in quolibet regno terreno, filij regni illius, sub quo sunt omnia regna terrena*. Hæc Sanctus, apertissime asserens Clericos non esse vetricales, & maiori ratione concludens esse liberos, quam filios cuiuslibet Regis. Nam filij cuiuslibet Regis subiecti esse possunt, ac solent una cum suo patre rege alicui maiori Regi, ac re vera si quis foret omnium regnorum Rex, illi essent una cum patre Rege subiecti, ac veluti tales tributum præstarent. Atqui Clerici sunt filij regis illius, Christi scilicet, cui sunt omnia regna terrena subiecta: ergo multo magis Clerici non sunt vetricales. Et aduertendum non loqui hic sanctum Augustinum de Christianis omnibus, ut nonnulli existimarunt, quod filij sint Christi, sed de Clericis, qui sunt, ut supra explicantes Caietanum dicebamus, filij Christi regis, ut regis, & administrantis omnia regna, ac participant ex officio proprio administrationem omnium regnorum, quod ipsi omnibus, tanquam publicæ, & diuinitus institutæ personæ, ac proinde efficacius, veluti omnium personam referentes, omniumque ore obsecrantes, orent, offerantque pro omnibus sacrificia, vel in hæc seruiant, ac proinde ab omnibus tributum debeat ipsis, non ipsi debeant tributum. Nam cum reges alij corpus, & corporalia gubernent, Clerici gubernant animam, cui corpus tributum debet, obedientiamque omnem. Flagitiosumque est animam corpori præstare obedientiam, vel tributum, nisi quantum mouet, ac regit illud, ut magis ipsi animæ vsquequaque in omnibus

bus seruiat, atque obsequatur. Ideoque corpus est seruum, & subiectum, sed anima domina, & libera, quæ per accidens corpori aliquando seruit, illius bonum procurans, nam suum procurat directe, cum bonum corporis procurat, sibi ipsi seruienti, cum seruit, illi imperans, vt in proposito, de quo agimus, de cernit; Philosophus Politici tertij capite quarto, & primi tertio.

Alii respondent hic S. Augustinum loqui de libertate animæ, & spiritualium, non de libertate corporis, & temporalium, siue immunitate à tributis. & volunt huiusmodi responsonem attingere S. Thomæ in secunda secundæ, quæstione centesima quarta articulo sexto. Verum clarissime loquitur S. Augustinus de tributis temporalium, & explicat locum S. Matthæi, in quo Christus agit de tributo temporali, & doctissime, vt vidimus argumentatur; alioquin sermo ipsius non faceret ad propositum. Quantum vero pertinet ad sanctum Thomam, respondet ipse ad eos, qui volebant ex his sancti Augustini dictis Christianos omnes esse liberos à tributis, quod filii Dei forent. Inquit enim sanctus Thomas libertate quadam pertinente ad omnes Christianos non esse liberatos à tributis omnes, Christianos; nam libertas illa generalis spectat ad spiritum solum, de libertate autem speciali pertinente ad Clericos, & tributa nullum verbum facit S. Thomas: nam libertas hæc est diuersa à generali. illa namque ad spiritum solum, hæc ad tributa, tantum spectat. Quod si dicas vtramque pendere ex eo, quod tam Clerici, quam reliqui Christiani sunt filij.

Respondemus Primo, Clericos esse filios Dei, & Christi vt Regis, nimirum participantes administrationem regni, vt supra dicebamus, exponentes hoc obscure, ac breuissime à Cæcetano dictum.

Secundo respondemus. Huic regno subiectos esse, quoad corpus, ac proinde etiam, quoad corporalia, & tributa spectantia ad corpus, reges ipsos. Nam veluti corpus seruire debet ex omni parte spiritui, vt habetur Rom. 6. sic corporalia cuncta seruire spiritui debent, ac spirituali regno, quod non laici, sed Clerici gubernant. Nam cum filiis sint alii, alij maiores, ac minores, quo ad potestatem gubernandi regnum spirituale, maiores omni ex parte sunt Clerici, quia nullam in partem gubernationis spiritualis aduocantur laici; ideoque hac parte filij non sunt.

Tertio

Tertio respondemus. corpora clericorum libertate generali pertinent ad spiritum magis esse libera ex officio proprio, quam corpora laicorum. Nam corpora clericorum tota debent, & in omni actu, & exercitatione spiritui seruire, ac plenamque occupantur occupationibus spiritualibus, toti humani generi vtilibus, non ita laicorum. Quamobrem reges seculares, quo ad corporalia, magis debent tributū clericis, quam contra, quin si contra accidit, est inuersio rerum.

Stet itaque S. Augustini sententia, pulcherrimā, & acutissimā argumentū Christi sententiam firmans, atque illustrans, clericos esse immunes à tributis, ac potestate laicali. Vt è superioribus apparer. Eandem sententiam sequitur idem Sanctus Augustinus de decimis loquens in libro quinquaginta homiliarum homilia 48, & Prosper. sent. 15.

Quocirca Scholastici omnes haud dubitauerunt, ijs verbis Christi, immunitatem ecclesiasticam constitutam quo ad res: sed aliqui posteriores volunt ijs Christi verbis contineri Apostolicam vitam sequentes. interpretātur deinde aliqui hos, vt illi dicuntur Apostolicam vitam sequi, qui vel nihil habeant, vel non nisi commune. Nos enim Caetano interpretamur, quoad propositum, clericos omnes sequi Apostolicam vitam, licet Apostoli non sint, quod à cunctis negotijs secularibus abstinentes addicti sint ex Apostolico instituto, ac decreto ministerijs diuinis. Sic enim Sanctus Thomas in secundum sententiarum dist. 44. quæst. 2. art. 2. ad primum, respondens obiectioni, quam attulerat è capite Matthæi 17. in quo Christus assignauit filios Dei liberos esse à tributis. Et, inquit: illa prælatio, quæ ad subditorum utilitatem ordinatur, libertatem subditorum non tollit; & ideo est inconueniens, quod tali prælationi subiaceant; qui per Spiritum sanctum filij Dei effecti: vel dicendum quod Christus loquitur de se, & suis discipulis, qui nec seruilis conditionis erant, nec res temporales habebant, quibus suis dominis obligarentur ad tributa soluenda; & ideo non sequitur, quod omnes Christiani huiusmodi libertatis sit participes, sed solum illi, qui sequuntur Apostolicam vitam, nihil in hoc mundo possidentes, & à conditione seruilis immunes.

Hæc Sanctus, volens Christi verba, vel pertinere ad omnes Christianos, quod filij Dei sint, vel ad Christi discipulos: ad Christianos vult illa spectare, quod Principes Christiani sint obligati referre omnia ad vtilitatem subditorum: ex quo con-

cludit, Christianos esse liberos, quod quale sit, alibi ostendetur. Hæc namque est interpretatio Sancti Gregorij Epistola quinquagesima prima, libro octauo ad Leontium exconsulem, & epistola trigesima sexta decernentis Reges, ac Principes Christianos non dominari Christianis, vt seruis, sed vt liberis potestate scilicet politica, & consultiua, qua admittat eos in consortium potestatis, & consilij, pro merito virtutis conuenientis illi potestati, & consilio, quæ communicantur. Eadẽ Chrysostomus, alijque omnes in illa Christi verba Lucæ cap. 22.

Reges gentium dominantur eorum. Hæc igitur prima expositio S. Thomæ. Secunda est, qua vult esse immunes, qui sequuntur apostolicam vitam, veluti sequebantur discipuli, de quibus adducto Matthæi capite 17. Atqui tales sunt clerici sine ulla dubitatione respectu beneficiorum, rerumque ecclesiasticarum, quarum domini non sunt, verum dispensatores, & administratores, ac dispensationis tantum domini; ita tamen, vt dispensent iuxta Canonum præscripta in pios, non in profanos vsus; ac nisi dispensent ita, non modo grauissime peccant, (quod nemo non negat) sed etiam restitutioni sunt obligati, vt communiter Doctores concludunt, & contrarium sentire est hæreticum in iure, inquit Archidiaconus cap. statutum, 6. assessorem, de rescriptis libro sexto. Alexander Haleusis 3. part. quæst. 36. membro quinto. Richardus in 4. distinct. 15. artic. 3. quæst. 1.

Quamobrem si loquamur de tributis ecclesiasticorum beneficiorum, nihil clerici possident in ijs suum, nisi quod necessario impendunt ad sui status honestam tuitionem, quod iure diuino sunt obligati, beneficiaque, vt aperiemus, ac res sacre omnes ipsius Dei sunt, quoad dominium; clericorum, quoad administrationem vsuum piorum, & quoad impensas, Innocentius cap. cum super, de causa possessionis, & proprietate. Pannormit. cap. cum esles, de testament. Decius cap. constitutus de rescriptis.

Cum nihil itaque habeant clerici, quoad beneficia, suum; sequuntur hac parte Apostolicam vitam. Sed & quoad patrimonialia sequuntur Apostolicam vitam; quia cum non possint negotiari, & munera secularia exercere, addiditque sint ministerijs diuinis, licet Apostoli nõ sint, aut Apostolicæ vitæ, per omnia, tamen Apostolicam vitam sequi dicuntur ex officio, quia scilicet seruiunt Apostolicis officiis, ideoque cum clericis

ricus ordinatur, canit. *Dominus pars hereditatis mea, & salicid mei, tu es, qui restitues hereditatem meam mihi.* Hinc clericus, id est, qui sit cum suis ex hereditate Dei.

Quocirca Caietanus S. Thomam interpretans 1. 2. quæstion. 104. art. 6. cuius verba infra afferemus. aperte tradit presbyteros Apostolicam vitam sequi, & Episcopi, etiam si opulentissimos redditus habeant, siue beneficiorum, siue patrimonij, dicuntur apostolicam vitam sequi.

Eadem cum S. Thoma tradit S. Bonaventura lib. 2. distin. 44. articulo tertio quæst. 1. & Richardus ibidem, cum scribit *au-
floritas illa filios regni vocat Christianos illos, qui omnia tempo-
ralia relinquunt propter Christum, & verum est, quod tales non
tenentur ad tributa, & exactiones temporales.* quæ Sancti Bona-
uenturæ, & Richardi verba intelligi possunt, ac debent omni-
no de religiosis, & de quibuslibet clericis. Primo quia uti dixi-
mus, affectu relinquunt omnia temporalia propter ordinis of-
ficium, cui se consecrauerunt, ut diximus supra libro tertio
propter extrauagantem, cum inter nonnullos, de verb. signifi.
Ratio vero est huius assertionis, quia bona clericorum patri-
monialia, cum seruiant personæ spirituali, siue spiritualibus,
dedicæ sunt, ac iudicantur non temporalia, sed spiritualia.
Nam bona externa essentialiter sunt propter corpus: itaque
si corpus est dedicatum ministerio spirituali, bona illa sunt
tota propter ministerium spirituale. Secundo, quod ita
communis vsus interpretatur. Tertio, quia cognoscimus
è loco S. Matthæi adducto semper fieri mentionem de discipu-
lis, ante, & postquam solutum est tributum. Quocirca cum
Christus dicit liberos esse filios, tam duodecim Apostolos,
quàm reliquos complectitur, qui licet Apostoli non essent, ip-
sum tamen sequebantur.

Quarto, quia non obfuit huiusmodi libertati, & immunita-
ti, quod Iudas nummorum, loculorumque haberet administra-
tionem, eosque furaretur; sic neque obesse debet ecclesiasticæ
libertati, si quis beneficiorum fructus, vel alia patrimonialia
peruertit in alios vsus, ac multo minus si possideat illa, & in
vsus licitos expendat.

Quinto licet Apostoli, ac Discipuli reliquissent omnia, quo-
ad traditionem, curam, & amorem, quod omnium caput est;
tamen adhuc multa, quodammodo propria quoad admini-
strationem liberam suis temporibus exercendam leguntur ha-
buisse,

buiffe, quæ tamen ipsi communia esse volebant bonis omnibus, ac religioni, & pietati dedicarant, ac reuera deuquerant. Legimus enim Petro domum fuisse in ipsa vrbe Capharnaum, in qua actum est de pendendo censu, vt habetur Matthæi capite octauo, & in actibus Apostolorum capite primo, & secundo, legimus fuisse ijs domos suas, in quibus habitabant, non tamen vt suas omnino, sed veluti expositas omnium communem vtilitati, Deo dedicatas, cui sese deuouerant omnes, relicta sibi in aliquibus administratione libera in vsus pios.

Sexto, sicut huic immunitati non obsuit, quod Magdalena effuderit, vt legimus Ioannis cap. 12. super caput Christi vnguentum pretiosissimum, quod poterat venundari tercentum denariis, id est, si quosdam sequamur, aureis triginta, quod impius vna cum Iuda luxui tribueret; sic etiam non obest si clerici possideant patrimonialia.

Septimo, nisi ita dicamus Sanctum Bonauenturam dixisse, locutus esset contra id, quod est in Euangelio, è quo manifeste habetur, Apostolis, ac Discipulis multa temporalia fuisse. Præterea vero, & Christus, & ipsi nihil omnino dicerent. Quis enim dicat, à Christo constitutum, ne solueret tributum, qui nihil habet? Nam quis ignorat fieri non posse, vt aliquis tributum soluat, qui nihil habet? At Christus non ita dixit; sed illud dixit, liberi sunt, quia filii Regis.

Octauo denique, nisi ita dicamus, manifeste sibi repugnant isti, qui apertissime scribunt seculari potestatem, cum debeat cum omni re sua ex totis viribus Deo seruire, esse ecclesiasticæ subiectam, vt supra conclusimus adducentes ipsorum verba. At si secularis potestas cogere posset ecclesiasticos ad tributa, non esset subiecta ex omnibus viribus Deo, siue ecclesiasticæ potestati ipsius Dei, eminentissimæ inter omnes humanas à Deo procedentes.

Quamobrem Caietanus in 2. 2. quæst. 104. articulo sexto; exponens verba Christi cap. 17. Matth. *Per filios, inquit, Regis, seu Regis æterni, non intelligit (Christus) omnes Christianos, sed eos, qui præsent in regno, quasi filij. Hi autem sunt Episcopi, Presbyteri, & qui relinquentes omnia, sequantur Christum iudicaturi orbem.* Hi enim in hoc mundo tamquam filij Regis ex eorum statu regnum Dei in alijs preparare, fouereque debent, & liberi etiam à seruitute temporalium dominorum esse debent. Et hoc Saluatoris doctrina consonat, dum Petrum Apostolum libe-

rum insinuat, subiungens, ne scandalizemus eos, solue prote: & glossa loquens in hac vita, dum dicit in quolibet regno terreno liberi esse debent filij regni, sub quo sunt omnia regna. Hæc Caietanus apertissime volens ijs Christi verbis eximi clericos ab omni temporali dominorum potestate, adducit hanc rationem, quia regnum Dei preparare, & fouere in alijs hominibus debent ex ipsorum statu; nam dedicati sunt ad sacrificia, & precibus, relictis negotiis, & occupationibus secularibus, qui est communis omnibus clericis status, ex quo affectu omnia relinquere dicuntur, ac proinde ecclesiasticam libertatem iuris esse adiungi. Nam Christus est Deus, eius sanctiones, & iura sunt diuina.

Patet itaque ex hoc loco generatim, liberos esse clericos a tributis præstandis, ut interpretantur SS. Hieronymus, Augustinus, Prosper, Anselmus, Beda, Hugo, Dionysius, Caietanus, Thomas, Bonauentura, Richardus.

Probatur idem ex illis Christi verbis, reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo, atque ex interpretatione SS. Augustini, Hieronymi, Anselmi, Bedæ, Prosperi,

Hugonis, & Dionysij.

Cap. IX.

Hæc sunt S. Matthæi verba cap. 22. Pharisei consilium inierunt, ut caperent eum. (Iesum) in sermone, & mittunt ei Discipulos suos cum Herodianis dicentes: Magister scimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non est tibi cura de aliqua; non enim respicis personam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur; licet census dari Cæsari an non? Cognita Iesus nequitia eorum ait. Quid me tentatis hypocritæ? ostendite mihi numismata census: at illi obtulerunt ei denarium: & ait illis Iesus, cuius est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis; reddite ergo, quæ sunt Cæsaris Cæsari, & quæ sunt Dei Deo. Huc usque Euangelium Matthæi, Eadem sanctus Luc. cap. 20.

Aduer-

Aduertendum nobis est ibi actum, num liceret dare tributum Principi seculari, vel quia extraneus erat, & gentilis, ac lege vetitum videbatur, ne Dei populus eligeret sibi Regē gentile, vel quia tributū soluebatur ē rebus possessis à populo dei, siue is esset ē numero Sacerdotū, Leuiticāq; tribus, siue ē reliquo populo secularis, & laicus; ac Leuitica tribus nulla ex re soluebat tributū, illiusq; res Dei videbātur esse. Ob has causas erat quæstio in tributi solutione. Christus Deus constituit tributum solui ex iis, quæ pertinent ad Cæsarem, Cæsari; ex iis, quæ spectant ad Deum, non Cæsari, sed Deo, tributum triburo, rem rei, Deumque regi in tributi exsolutione, & interrogatione facta opponens, atque ita distinguens, vt alter alteri suas res relinquat intactas, quo ad administrationem, & dispositionem, quamuis omnia sint in Deum referenda, atque hac parte omnino omnia Dei sint, de quā re non agit Christus, alioquin haud ita distinxisset. Non explicat tamen clare, quid imaginem Dei, quid Cæsaris habeat: sed esse aliqua temporalia, quæ habeant imaginem Dei, clare definit.

Quocirca cum Christus reddenda Deo, quæ Dei sunt, dicit, non modo complexus est spiritualia, & animam nostram, vel mere sacra, sed etiam temporalia Deo dedicata, & consecrata, aut reddenda, vt consecrentur, quales sunt decimæ, oblationes, ac patrimonialia Clerici, qui in sua ordinatione, quamuis non voueat, tamē primo proficitur illud, *Dominus pars hereditatis meæ, & Calicis mei; tu es, qui restitues hereditatem meā mihi* (en dat Domino hereditatem suam) *Funes ceciderunt mihi in præclaris, etenim hereditas mea præclara est mihi*. Secundo, quia in prima tonsura disponitur ad internam abdicationem, & in Oltiariatu accipit indelebilem potestatem, & effigit, per quam, cum sit indelebilis, non modo disponitur, sed est in aliquo statu perfectionis, idest amoris diuini, quoad intimam propensionem, & impulsus, non perfectus; (hic namque est Episcoporum) sed per quem sit supra seculares. Tertio, quia per leges abstinere ab omni negotiatione. Quarto, quia quoad externa, necesse est vt in habitu, ac tonsura decenti incedat, ac proinde, quæ Clerici sunt, Cæsaris non sunt, neque Cæsari reddenda sunt, neque ex iis est soluendum tributum, sed Deo reddenda, cum Dei sint, vt interpretatur sanctus Hieronymus in dictum caput, Beda, sanctus Anselmus, Hugo, Dionysius Carthusianus, sanctus Augustinus in libro quinquaginta homiliarum, homilia

lia quadragesima octaua, Redde, inquit, dictum est, *Casari, quæ sunt Casari, & Deo, quæ sunt Dei*; maiores ideo *copijs omnibus abundabant, quia decimas Deo dabant, & Casari censum reddebant; modo autem quia discessit deuotio Dei, accessit indictio fisci. Nolimus partiri cum Deo decimas, modo autem totum tollitur. Hæc tollit fiscus, quod non accipit Christus.* Hæc sanctus. Eadem Prosper sententia 13. Hugo è S. Vi ctore, Alexander Halensis, qui infra adducuntur, quamuis de patrimonialibus expresse non loquantur; non tamen illa excludunt, vt quidam negatiue argumentantes contra Logicæ regulas putant.

Quocirca multi Pontifices eodẽ sunt vsi argumento è Christi verbis desumpto aduersus Imperatores Ecclesiastica iura usurpantes.

Sic igitur argumentamur. Quidquid Christus præcipit, est iuris diuini: Christus præcipit non licere sæcularibus Principibus rerum Deo dedicatarum, & ad sacros vsus, personasve sacras aliquo modo pertinentium quidquam sibi adsumere, neque licere ijs aliquid dari, vt superioribus, ex rebus illis: ergo id iuris est diuini. Alioquin ea parte Deo non redderentur, sed Casari, vel Dei non essent, sed Cesaris, nam quod iuris est totius ad totum, idem partis ad partem l. quæ de tota. ff. de rei vendicat. Atque ita fieret, quod est contra Dei præceptum iubentis, vt quæ Dei sunt, Deo reddantur.

En quomodo patrimonialia, serui, coloni, vel alia spectantia ad Clericos habent titulum, imaginem, & superscriptionem Dei: habentq; etiã secundo modo; quia cum dicuntur esse Clerici, dicuntur esse Dei; vt enim diximus, & Clericus primæ rōsuræ, & alij Clerici in suis rebus sunt Dei, domini, ac Reges, ac res eorum Dei dicuntur. habent tertio, Nam bona externa essentialiter tota sunt hominis, quocumq; in statu, & conditione sit ille. Siquidem Clericus, vt diximus, habet imaginem Dei indelebilem, diuinamque, ac respectu sæcularium regiam, dispositionemque proximam ad hanc Clericus primæ tonsuræ. Nam character Græce est idem, quod Latine figura, imago, species, signum, forma, sigillum, pulchritudo, titulus, superscriptio, & quidquid est huiusmodi. Verum quãdo rebus inanimatis non imprimitur intimè hic character supernaturalis, idcirco ob essentialem subordinationem inferioris ad superiora inter hæc quatuor, Deum, animam, corpus humanum, exter-
na

na pertinentia ad corpus humanum; ferunt quæcumque habet in potestate sua. Clericus suo modo titulum, & superscriptionem Dei, veluti aqua clarius imaginē Solis refert, quam tellus Sole conspersa.

In die Iudicii modo suo imprimetur pulchritudo, & figura diuina rebus inanimatis deriuatione facta à corpore Christi, ut supra è S. Irineo dicebamus propter splendorem, cæteraq; dona gloriosa indelebilia, actiua, supernaturalia, intima, ad quæ omnis creatura, inquit Apostolus, ingemiscit, & parturit vsque adhuc. Imprimetur tamen quodammodo adhuc multipliciter rebus inanimatis sacerdotio Christiano seruientibus, ac subiectis quadam tenuis pulchritudo, vmbra, & vestigium Dei, primo ab hominibus, secundo ab Angelis inter Christianos, ob sigillum sacerdotale, siue obedientiam, subiectionemq; illi exhibita; Ab hominibus quidem, quod Christiani obedientes, ac subiecti Clericis ex ordine, vsq; ad apostolum, solentq; sacerdotij, vt S. Cyprianus, & Iustinianus loquuntur, omnium maxime vtilibus modis, & modestis convenientibus; vitzque humane per agriculturam, architecturam, ceterasque huiusmodi artes excolant loca sua: res suas ornent, & collocent: ab Angelis, quod hi maxime augeant omni bono eadem loca, tueanturq; à vastationibus demonum. de quibus est actum libro secundo, & tertio. Sic itaq; est verum, quod ait Deus de seipso in Psalmis: *Pulchritudo agri meum est, &* apud Isaiam, *Omnia opera nostra operatus es in nobis Domine,* non quod auferat nobis formam, formæque efficaciam, sed intime eam conferuet, ac promoueat, propterea dicitur hoc modo Deus imprimere pulchritudinis suæ tenuem radium, titulumque & superscriptionem rebus inanimatis, ac res inanimatas habere titulum, superscriptionemque deriuatam inter Christianos à caractere sacerdotali. sic in diuina scriptura, quidquid est præstans, ac magnum dicitur Dei, vt montes Dei, quicumque altissimi sunt, filij Dei quicumque boni; ac potentes sed videamus, an ita sit; vti affirmamus, ne quis dicat, hæc temere asseuerari à nobis. Diximus late libris de an. iquo & nouo Italiz statu, quantis post Constantinum bonis aucta fuerit Italia, ac tertij principio scripsimus in Italia nunc gigni gossypium, sericū, mala medica, cytria, succarū, vvas spinæ, ribes, crispini, barberis, mannam, sublatas esse Boas, frequentes chehydros, quæ sane Deo referimus accepta per Angelos, religionemque

nemque Christianam, quam nobis Apostoli, & summi Pontifices, & Episcopi successores tradiderunt, repressas eodem modo conflagrationes, & inundationes, quibus aliquando Italia prope est deleta, & aliàs viginti, ac plures in palude Pomptina; vrbes submersit, ac duodecies anno vno roma est stagnata. mitamus ista mala aut expulsa, aut bona collata; dicamus ad præsens aliquid de Germania, præter id, quod supra diximus generatim. qualis hæc ætate sua foret, ita Tacitus consensiens multis alijs, quos infra adducemus, libro de moribus Germanorum. *Terra etsi aliquanto specie differt, in vniuersum tamen, aut siluis horrida, aut paludibus fœda, humidior quam Gallia, ventosior, quàm Noricum, & Pannoniam aspicit; satis ferax, frugiferarum arborum impatiens, pecorum sæcunda, sed plerumque improcera, ne armentis quidem suis bonor, aut gloria frontis, Et dein, Nec tamen affirmauerim nullam Germania venam, argentum, aurumve gignere, quis enim scrutatus est? possessione, & usu haud perinde afficiuntur. Et mox. Ne ferrum quidem superest, sicuti ex genere telorum colligitur, & equi non forma, non velocitate conspiciui. De domibus vero sic idem. Nullas germanorum populis vrbes habitari satis notum est, nec pati quidem inter se iunctas sedes. colunt discreti, aut diuersi, ut fons, ut campus, ut nemus placuit. vicos locant, non in nostrum morem connexis, & coherentibus edificijs, suam quisque domum spatio circumdat, siue aduersus casus igni remedium, siue inscitia edificandi. ne cementorum quidem apud illos, aut regularum usus, materia ad omnia vtuntur informi, & citra speciem, aut delectationem, quadam loca diligentius illinunt terra ita purâ, ac splendenti, ut picturam, ac lineamentis colorum imitetur; solent & subterraneos specus aperire, eosque multo insuperfimo onerant, suffugium biemi, ac receptaculum frugibus; quia rigorem frigorum eiusmodi locis molliunt. Et mox de vestibus eorum. Tegmen omnibus, sagum, fibula. aut si desit, spina consertum. Cetera intelli iuxta focum atque ignem agunt. Rursus de liberilibus disciplinis. Litterarum secreta viri pariter, ac semina ignorant. Ac de munditie. In omni domo nudi, ac sordidi, et dominum, ac seruum nullis educationis delitijs dignoscas. Inter eadem pecora in eadem domo degunt. De cibis, sobrietate, & abstinentia. Cibi simplices, ægretta poma, recens fera, aut lac concretum, sine apparatu sine blandimentis expellunt famem; aduersus sitim non eadem temperantia, si indulseris ebrietati suggerendo quantum concupiscunt, haud minus facile vitijs, quam armis vincen-*

tur. Et de agricultura. Agri pro numero cultorum ab vniuersis per vices occupantur, quos mox inter se secundum dignitatem partiuntur. facilitatem partiendi camporum spatia præstant. Arua per annos mutant, & superest ager; nec enim cum vbertate, & amplitudine soli labore contendunt, ut pomaria conferant, & præta sapiant, & hortos rigent, sola terra seges imperatur, unde annum quoque ipsum, non in totidem digerunt species. Annum, & ver, & æstas intellectum, ac vocabula habent: autumnus perinde nomen, ac bona ignorantur. Et multo ante. Materia munificentia per bella, & raptus, nec arare terram, aut expectare annum tam facile persuaseris, quam vocare hostes, & vulnera mereri. pigrum, quiniimo, & iners videtur sudore acquirere, quod possis sanguine parare: quoties bella non ineunt, non multum venatibus, plus per otium transigunt dediti somno, ciboque fortissimus quisque ac bellicosissimus nihil agens, delegata domus, & penatium, & agrorum cura faminis, senibusque, & infirmissimo cuique è familia. ipsi habent, mira diuersitate natura cum iidem homines sit ament inertiam, & oderint quietem. Hæc Tacitus de antiquis Germanorum bonis ad animum, corpus, & externa spectantibus. De Sarmatis multo peiora ad finem tradit. Germanis igitur, quantum ad intellectum, nullæ olim litteræ erant, nulla historiæ præsertim externæ, nulla antiquitatum notitia, nulla artium liberalium. Quantum ad mores animi, à pudicitia maxime illos laudat; alioquin summæ inertie, ebrietatis, incontinentiæ, ac bellicæ feritatis, ac rapacitatis notat. Quantum ad externa nudum illis solum. Iam vero nulla Germanis ab orbe condito antiquorum Regum, Principum, nobiliumque cognitio. Nullæ certæ populorum sedes; nam mutuo sese propellebant, quod Cæsar testatur libro quarto, & sexto; summa ferocitas, ac prope feritas, nullæ vrbes, ac domus, nisi è luto, nulla mundities, & ornatus exiguus usus, nulla copia metallorum. Eadem vero cum Tacito Cæsar adducto libro, Seneca Hispanus libro de gubernatione mundi, Mela similiter Hispanus libro 3. cap. 11. & ultimo. Strabo Cappadox lib. 4. & 7. Herodotus Asianus lib. 4. Appianus Alexandrinus in Libyco. Iordanes Gothus de rebus Geticis, Herodianus Græcus in Maximino, Procopius Cæsariensis lib. 2. de bello Gotico. Hinc Iliados 13. Scythæ, quibus olim Germani annumerabatur, à diis dicti, quod maximis, ac plurimis ad vitam necessariis carerent. Inunc & certissimo cognosce, ex quo Christo nomen Germania dedit opera sacerdotum Christi, Nulli in orbe toto nationi ccede-

cedere in quavis bonorum quorumvis abundantia; sic igitur à sacerdotio Christi prouenire omnia in Germanos, quæ deceant maxime homines animi, corporis, & externa ad felicitatem bona. Quocirca Munsterus fatetur omnes vrbes Germaniæ celebrioris propemodum monasteria constructas. Videamus modo, quid contra euenit Aegypto, vti supra dicebamus. Herodotus libro secundo, Plinius, Mela referunt, Aegypto fuisse olim decem & septem, vel octo urbium millia, in quibus multæ erant celeberrimæ; nunc vix sunt decem & septem, & in his exiguæ quædam; vix vna est pro mille, quod è Ioanne Leone constat. Prius vt Herodotus narrat, erat illi aer salubris; nunc contra, quod idem Leo testatur; fecundissima erat illa olim, nunc non ita, si cõpares antiqua nouis. Vbi vero sunt tot Episcopi sanctitate, & doctrina præstantes? vbi celeberrimi viri in omniũ disciplinarum genere, qui ex Aegypto prodierunt? vbi tot Sanctorum monasteria, quorum modo nomina toto orbe Catholico sacris honoribus coluntur, & quanta dignitate olim foret, Aegyptus, cum Christi sacerdotibus Petri potestatem venerantibus obediret, ostendunt? Quid vero de Græcia, & Asia tota dicemus?

En igitur, quomodo imprimatur, quantum fieri datur, externis rebus imaguncula quædam, superscriptioque potentia, bonitatisque diuinæ. En quomodo abradatur? En quomodo hæc superscriptio deriuetur ob essentialem subordinationem inferioris ad superiora inter illa quatuor, Deum, animam, corpus, externa, ab imagine, & superscriptione Dei, & Christi inculpta animæ sacerdotali, & clericali? En quomodo dici possit non modo rebus clericorum Christi, sed omnium laicorum: *Reddite ergo, quæ sunt Dei Deo.* & nomen Cæsaris itaque, & potestatem regiam, nobilitatemque Germania, cum nihil prius tale ab ortu mundi habuisset; Deo reddat, ac superscriptioni sacerdotali, characterique æterno.

Et quando, neque Hispania, Gallia, Anglia, Dania, Bohemia, Hungaria, Polonia, Suecia tam lōgas potentes, nobilesq; Regum successiones, externorumue bonorum possessiones, ac fructus ab origine mundi habuerunt, descendantque hæc ab imagine, & characterè Dei, potentia diuinæ, qui clericis inest, ac pro ipsis militauit, militatque aduersus aereos tenebrarum rectores, qui nunc hanc imaginem, superscriptionemque cum bonis essentialiter subordinatis obscurare ad ipsorum ruinam

contendunt, Nunc reddant Deo, reddant characteri, ac potestati sacerdotali, ni velint omnia, sicuti tertio libro conclusimus, reddant saltem, quæcumque bona clericorum sunt, imaginemque, & superscriptionem ipsorum habent, sinantque esse ipsorum. in rebus enim patrimonialibus proprie clerici sunt Domini, Reges, ac Dei: illorum namque proprietas, dominiumque iure ciuili, ac gentium est clericorum, magis adhuc proprie in beneficialibus; maxime vero in ijs, quæ mere sunt spiritualia; communiter denique in omnibus sunt Reges, domini, ac dei, vt è diuina scriptura vocandos, ait Sanctus Dionysius cap. 12. de diuinis nominibus. Reddant inquam, quæ sunt Dei Deo, vt dici possit: *Reddite quæ sunt Cæsaris Cæsari*, quæ sunt laicorum laicis, Regibus, magistratibus, ac ministris.

Argumenta desumpta ex argumento ab aduersarijs adducto: capite xiiij. epistola ad Romanos, ex interpretatione SS. Nazianzeni, Bernardi, Primasij, Augustini, Symmachi, Anselmi, Hormisdæ, Nicolai Primi, Leonis Primi, Gregorij Septimi, Basilij, Chrysostomi, & Græcorum, Dionysij Carthusiani, & aliorum. Cap. X.

Itant opinionis contrariæ defensores illa Sancti Pauli verba, ad Romanos scribentis capite decimo tertio: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est: non est enim potestas, nisi à Deo. quæ autem sunt, à Deo ordinata sunt. Itaque qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit. qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. Nam principes non sunt timori boni operis, sed mali. Vis autem non timere? bonum fac, & habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum; si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est vindex in iram ei qui male agit. Ideo necessitate subditi estote; non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideo enim, & tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes. Reddite ergo debita; cui tributum, tributum;*
cui

cui velligal, velligal; cui timorem, timorem; cui honorem, honorem. Hæc S. Paulus.

Ioannes autem Chrysostomus interpretans illa verba. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est*, inquit, interea vero eas rationes, quas commemoravi non mouet S. Paulus, sed eas, quæ (in Græco non est potestatibus, vt addidit interpres, Latinus, licet nil referat) ex debito obedire iubent, ostendens, quod ista imperentur sacerdotibus, & monachis, non solum sacularibus. Id quod statim in ipso exordio declarat, cum dicit: *omnis anima potestatibus supereminentibus subdita sit, etiam si Apostolus suscipi Euangelistam, si Prophetam, siue quiuis tandem fueris, neque enim pietatem subuertit ista subiectio, & non simpliciter dicit, obediat, sed subdita sit.* Hæc Chrysostomus, quem sequuntur Græci omnes, in explicatione illorum verborum, è quibus inferunt aliqui, & apostolos ipsos debuisse de conscientia tributum Principibus secularibus, obedientiamque, & potuisse ipsos eorum gladio puniri. Quin addo ego his, quæ adducunt aduersarij, cum Sanctus Paulus loquatur necessario de gentilibus, & infidelibus, multo magis ista omnia debentur Principibus Christianis. Si enim, inquit ille, ista Paulus tum cum gentiles adhuc essent principes præcepit, multo magis oportet a fidelibus exhiberi. Hæc Sanctus, & quibus haberi videtur immunitatem ecclesiasticam, quoad personas, ac res alias non esse iuris diuini. Quamuis neque Sanctus Ioannes Chrysostomus, neque vllus interpretum Græcorum hic (quod ausi sunt falso in re tanta nonnulli scribere) nominatim dicat clerici tributa pendenda, vel obedientiam præstandam, ex ipsa iuris obligatione seculari potestate.

Verum tantum abest, vt ex his S. Pauli verbis, quod aduersarij volunt, comprobetur, vt nihil magis contra illos faciat, atque hoc totum caput: vt multiplici argumentorum genere, ab his verbis deductorum, paulo post aperietur. Quod vt clarissimum fiat, aduertendum nobis est primo. Illam vniuersalem propositionem, quam veluti omnium dicendorum fundamentum, principiumque Apostolus præmisit. *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita est*, complecti ex ordine sublimiores potestates, vsque ad vltima animantia, & vltimas res; ita vt sublimiori alteri altera subdatur. Atque hoc sibi voluit S. Ioannes Chrysostomus, cum verba illa interpretans dixit; ab ista subiectione, neque Apostolum, neque Euangelistam,

Pro-

Propheta mve excipit: apostoli namq; subiecti sunt Apostolorū principi Petro, successores illorum successori huius, Prophetarū Apostolis, Euangelistę Prophetis, vt habemus ē S. Pauli epistola prima ad Corinthios capite duodecimo; & ad Ephesios quarto. Neque enim Ioan. Chrysostomus hic istas potestates enumerans vllam mentionem certam facit laicalis, secularis, ægalis, Imperatoriæve potestatis, cui dicat esse subiectā Ecclesiasticam; consensitq; Chrysostomo, sine Haymo, sine Rhemigius eadem S. Pauli verba exponens, potestatumq; nomine prælatos etiam contineri, volens, quibus alij sint subditi. Quocirca Theophylactus S. Ioannis Chrysostomi breuissimus interpres hic inquit, vim propositionis illius ab Apostolo adiecit explicans *Potestates à Deo ordinatae sunt: cuiusmodi patris erga filium, & mariti erga coniugem contempleris, aliasque vniuersas, vt & in animalibus veluti apum, gruum, & piscium.* Hæc Theophylactus. eadem prorsus Oecumenius, & ipse in compendium redigens, & explanans S. Ioan. Chrysostomi dicta, extendentes ambo vim propositionis illius vniuersalissimæ ad pisces, apes, grues. Ac sicut ridiculus foret, qui ex illa propositione vniuersali deducens esse à piscibus obediendum principi piscium argumententur, ergo obediendum est etiam eidem principi piscium à gruibus, & hominibus, qui habent animam, & continentur illa propositione vniuersali, omnis anima subdita est potestatibus sublimioribus; sic non est audiendus, qui dicit ex illa propositione colligi, esse à secularibus obediendum sublimiori suo; additq; ergo obediendum est etiā eidem sublimiori seculari à Clericis; cū non sit sublimior respectu Clericorum. sicut igitur inter grues, inter apes Regē cōstat esse, cui reliquæ præstant obedientiam; hominemq; iure suo dominari cunctis huiusmodi bestiis, & quidquid illæ possunt, homini recte imperanti exhibere; inter homines autem subiici vxorem viro (dixit namque ad illam deus Genesios capite tertio, *Sub viri potestate eris*) eodem modo filius potestati paternæ est subiectus, & quidquid acquirit, parenti acquirit: sic homines cuncti subiecti sunt potestatibus sublimioribus, vel secularibus, vel Ecclesiasticis; ita vt Ecclesiastici Ecclesiasticis sublimioribus, seculares secularibus item sublimioribus subditi sint. Constat autem natura sua Ecclesiasticam esse sublimiorem seculari, licet S. Paulus, præcipue de secularibus agat in conclusionibus sequentibus; vniuersalissi-

namque propositionem præmittat, quod in omni argumento sit necesse alteram è propositionibus esse vniuersalem. Ac licet in minori propositione, & conclusione sermonem faciat in primis Apostolus de secularibus potestatibus, tributoque, & honore ijs reddendo; non tamen sequitur omnes contentos in illa vniuersalissima, ac prima propositione, tributa, honoremque secularibus debere. Hoc namque esset argumentari contra omnem Dialecticæ regulam, cum ex vna propositione vniuersali possint colligi innumeræ conclusiones minus vniuersales, quarum altera ab altera non pendeat. alioquin possemus ita concludere: omnes potestates sublimiores in Hispania possunt exigere tributum, debitamque reuerentiam, ab omnibus aliis Hispanis: Marchiones, & Comites in Hispania sunt potestates sublimiores: ergo possunt exigere tributum debitamque reuerentiam ab omnibus aliis Hispanis. ac proinde à reliquis ducibus, & ipso Rege; vel, omni potestati sublimiori debetur tributum inter omnes Christianos: Imperator in secularibus est sublimior potestas; debetur itaque illi tributum in omnes Christianos, ac proinde à Regibus Hispanis. vel etiam sic argumentari secundum istos possemus. Omne animal est sensibile: asinus est animal: ergo asinus est sensibilis. ecce in prima propositione vniuersali continetur homo, in secunda vero, & vltima continetur asinus. Nunquid vero dicet aliquis, asinus est homo? dicat hoc, quicunque mente asinus erit: sic in illa prima S. Pauli propositione continetur Ecclesiasticus, ergo in secunda, & tertia dicat hoc, cui nullus est rationis, aut doctrinæ rationalis vsus.

Apparet itaque quæ sit mens, tum sancti Pauli, tum sancti Ioannis Chrysostomi in illa propositione, atque ex vi verborum nullo modo subiici Ecclesiasticam potestatem seculari, neque id dicere S. Ioannem Chrysostomum, quod etiam secundo loco constat, cum dicit. *Neque enim pietatem subuertit ista subiectio.* Græce *ὁμολογία*, quæ proprie religionem respicit, parentes, ac patriam, non secularem potestatem, vt S. Thomas docet 2. 2. quæst. 101. Tertio constat ex interpretatione ipsius Sancti Ioannis Chrysostomi, & aliorum Sanctorum alibi data, vt ostendetur: igitur quando dicere possit aliquis vniuersalis illa propositio: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est*, complecti aliquas potestates æque sublimiores aliqua in re, ita vt neutra sit sublimior, sed vel sint ex æquo pares, vel

vel tamquam excedētis, & excessiue. Audiamus sanctos patres, quorum dicta suo loco accuratius, ac subtilius explicabuntur, secundamque afferamus responsionem, qua volunt per hæc Sancti Pauli verba ecclesiasticæ potestati subijci sæcularem: atque ita non modo exemptam spiritualem, sed etiam superiorem, ut sæcularem sibi subijciat in actibus sæcularibus: omnium vero sit primus Gregorius Nazianzenus oratione decima octaua, ubi ad ciues trepidantes, inter quos, & ipse Nazianzenus alloquens proceres, principesque sæculares, & ciues suos. *Et serui, inquit, heris suis, & uxores viris, & Ecclesia Christo, & discipuli magistris, ac pastoribus* (semetipsum, ut videbimus, significat) *dicitur.* *Col. 3. Eo audientes esse, atque obtemperare iubentur, ita nobis* (ciuibz Nazianzi) *etiam præscribitur, ut præ excellentibus potestatibus, pareamus, non solum propter iram, sed etiam propter conscientiam, ut qui pendendo tributo sumus obnoxij: nec committam ut, et ob scelera, & flagitia nostra legem odio insectemur, ac vindictam gladium expectemus, quin potius id agamus, ut per timorem purgati laudem à potestate, & magistratu consequamur.* Hæc Sanctus, semetipsum ciuibz annumerans; & cum nihil deliquisset delinquentibus associans, ut humilitatem insinuet, interpretans, ut apparet, Apostoli verba ad Romanos scribentis. mox ut Episcopus, neque amplius ciuis Nazianzi, neque insinuans amplius humilitatem, sed in throno suo consistens ad Principes, Imperatoremque ipsum. *Quid vero vos Principes, & Præfeli? ad vos enim iam nostra se conuertit oratio.* Et mox. *Nam vos quoque mea potestati, meoque tribunali lex Christi subijcit; imperium enim ipsi quoque gerimus. Addo etiam præstantius, ac perfectius, nisi oportet spiritum carni cedere, & terrenis caelestia.* Hæc Sanctus apertissime docens è S. Pauli verbis Imperatores, ac Principes sæculares esse subiectos ipsius potestati, ac tribunali, verba faciens in causa sæculari, & in fascibus ipsis sæcularibus, quos uti terram cælo, carnem spiritui subiectos sibi esse palam dicit, ipsum Imperatorem alloquens.

Audiuimus Gregorium Sanctum, doctumque, si quis alius, Theologum verba Apostoli superiora explicantem, dum alloquitur Imperatorem; audiamus Latinorum doctum, sanctumque Theologum eadem verba exponentem, dum scribit ad Romanorum Regem Imperatorem electum Conradum. Sic itaque Sanctus Bernardus ad eum centesima octuagesima ter-

ta epistola. Regis Conradi, Imperatoris electi dedecus, regni diminutionem numquam volui, volentes odit anima mea. legi quippe omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit, & quib potestati resistit, Dei ordinationi resistit. quam tamen sententiam cupio vos, & omnimodis (nota hæc verba) modis custodire in exhibenda reuerentia summa, & Apostolica sedi, & Beati Petri Vicario, sicut ipsum vobis vultis ab omniuerso seruari imperio. Et rursum ad eundem epistola ducentesima quadragesima tertia.

Nonne ut Apostolica sedes, ita & Roma caput imperij est?

Ac ne quis contra obijciens dicat, non esse interpretem, qui dicat sacerdotibus deberi tributa, vel non esse gladium suum per hæc Apostoli verba, atque ideo non conuenire verba Apostoli ecclesiasticis potestatibus (quamuis pars eorū conuenire possit, ac pars nequaquam) audiamus Primasium, quem multi Latinorum sequuntur in hac expositione, Sancti Augustini auditorem. Sicigitur ille explicans illud verbum, potestatibus. Sed & de ecclesiasticis potestatibus potest intelligi, ut sacerdotibus humiles saculares (existant sublimioribus) ecclesiasticis, vel saculi (gladii spiritus) quem portabat Petrus, & ipse Paulus, & in se habet officium, si peccaueris (ei qui peccauerit) sicut Anania, Saphira, & Mago (ideo & tributa potestatis) reddite, quæ sunt Cæsari Cæsari. Quicumque enim habet unde tributum præstet, quomodo potest non esse subiectus in ijs, quæ illi à Deo sunt constituta? Hoc & de sacerdotibus (ministri enim Dei sunt in hoc ipsum seruientes) dignus est enim operarius mercede sua. Hæc Primasius aperte interpretans verba Pauli, atque ex ijs volens potestates sæculares esse tamquam sublimioribus subiectas spiritualibus; his esse gladium suum, quo mors est illata Ananie, & Saphire: diminuentibus ecclesiasticum patrimonium, ablatas Elymæ Mago visus, ut habetur in actis Apostolicis, vitæ crepta Simoni Mago. Similiter deberi tributa sacerdotibus, quod ministri sint Dei, atque (ut de sacerdotibus verba faciens Paulus, tributoque ijs debito, ait.) Digni sint operarij mercede sua. Porro eadem cum Primasio de sacerdotibus, gladiis, tributisque tradunt auctor Commentariorum in epistolas Pauli, qui Sancto Hieronymo attribuuntur, & alij mox adducendi.

Vidimus, qui sit sensus verborum Pauli de sententia Sancti Gregorij Græci, Sancti Bernardi Galli Imperatores ipsos alloquentium, Primasij Afri, quem Latini multi sequuntur. Au-

diamus Pontifices Latinos Imperatoribus scribentes. Sic itaque Sanctus Symmachus Anastasio Imperatori. *Fortassis dicturus es, scriptum esse, omni potestati nos subditos esse debere; nos quidem potestates humanas a suo loco suscipimus, donec contra Dei suas non erigant voluntates. Ceterum si omnis potestas à Deo est, magis ergo, qua rebus est prestituta diuinis; deser. Deo in nobis.* Eadem Sanctus Hormisdas ad eundem, Nicolaus Magnus ad Michaellem Imperatorem, & S. Leo Nonus ad Michaellem Patriarcham, verba eadem Pauli interpretantes, Gregorius Septimus epistola quadragesima secunda.

Eodem modo Sanctus Augustinus Primasij magister libro primo aduersus Parmenianum capite octauo, decernit Donatistas recte condemnatos ecclesiasticorum Præsulum potestate. Dein vero punites gladio Imperatoris similiter potestatis, adducens superiora Sancti Pauli verba. *Quid enim inquit, non isti iuste patiuntur, cum ex altissimo Dei presidentis, & cauendum ignem aeternum flagellis talibus admonentis, iudicio patiuntur. & merito criminum & ordine potestatum?* Et mox. *Si quid temporalis molestie passi fuerint per. certissimum, atque rebusissimum ordinem potestatum, ita ut secularis ecclesiastica seruiat in suo temporali gladio.* Sic etiam Sanctus Anselmus Episcopus Anglorum Cantuariensium verba illa Apostoli de potestatibus, refert tam ad seculares, quam ad ecclesiasticas, adiungens, diuinæ primum, deinde humanæ obediendum. Idem vult Dionysius Carthusianus Germanicæ nationis, ambo in commentarijs eius loci.

Quod si quis velit Sanctum Paulum speciatim respexisse in conclusione aliqua ijs verbis principes seculares, non spirituales, quamuis prima illa propositio, omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est, sit vniuersalis; non tamen efficitur, quin Sanctus Paulus maxime respexerit, quantum ad vim verborum, rationesque ab ipso allatas (ut illustrissimum postea fiet) potestates ecclesiasticas. Hæc enim simul esse possunt; mea verba, vimque sententiarum maxime omnium pertinere ex ipso suo sensu ad quædam, & tamen me non illa speciatim tum respicere, sed aliquid aliud, exempli gratia, laudo ego Sanctum aliquem virum speciatim, neque meæ voluntatis est, tum speciatim Deum laudare; & tamen, quam maxime volo Deum verbis habitæ tunc orationis laudari. Sic Sanctus Paulus volebat tunc speciatim de ecclesiastica potestate loqui, verum de

secu-

seculari; & tamen quam maxime volebat ijs ipsis verbis ecclesiasticam potestatem corroborare; ac licet ea scripserit ad Romanos, ne quis crederet ab eo, vel Apostolis, Christi que lege subueri ciuilem gubernationem, quam maxime tamen voluit eodem tempore iisdem stabilire ecclesiasticam potestatem. Propterea Sanctus Basilius applicat illa Sancti Pauli verba ad gentiliū potestatem; neque vult speciatim pertinere ad ecclesiasticam; & tamen ex iisdem maxime firmat ecclesiasticam potestatem. Sic enim Monasticarum constitutionū vigesima tertia. Docuimus, inquit ille, quam magnā ea obedientia sit, quam virgines antistites suos religionis vere præstare cultores debent; eiusque magnitudinem non aliunde explicare adnitur, quam ex sanctæ Scripturæ auctoritate. Paulus Apostolus in ea epistola quam ad Romanos scribit; ipsis præcipit, ut excellentioribus illi potestatibus omnibus subiecti sint: potestatibus inquam (cum dicit inquam de suo sensu, ac suo sermone loquitur) mundi, non spiritualibus (neque tamen dicit Sanctus Basilius S. Paulum verba facere de solis mundi potestatibus, sed S. Paulū scribere de verisque; se autem de secularibus tantum; atque hoc ex his, quæ deinceps adiecit, declarauit, cum de tributis, & vetigali locutus sit. Nam cum in omni argumento necesse sit aliquam propositionem esse vniuersalem; Sanctus Paulus optime argumentaturus præmissa vniuersali propositione: omnis anima sublimioribus potestatibus subdita est, deuenit ad specialem conclusionem, quam speciatim colligere volebat) quo in loco, qui vel minimum potestati resistit, eum ait, Deo ipsi resistere (viden. vt S. Basilius argumentatur ex illis S. Pauli verbis.) Si igitur, qui mundo huic præsumunt, & ex lege humana illam imperandi facultatem habuerunt, ijs diuina lex pietatis cultores tantopere voluit esse subiectos, & quod maius est, quorum vita tota tunc erat impietas; quam magna tandem ei a pietatis cultore præstanda obedientia est, qui à Deo constitutus Præses sit, & imperandi potestatem à legibus illius acceperit & qui defendi potest, eum non Dei ordinationi resistere (en vterum S. Basilius illa S. Pauli verba vellet spectare ad ecclesiasticam potestatem) qui Antistiti resistat suot Præsertim cum apertissime Apostolus iubeat omni in re parendum esse spiritualibus præpositis. Hæc Sanctus Basilius. Atque hæc quantum ad secundam responsionem, qua aperuimus ex ipsis Sanctis Patribus ecclesiasticam potestatem non modo exemptam esse à seculari ex hoc ipso S. Pauli loco, sed

etiam superiorem istā, sicut ut spiritus imperet seculari tamquam caput membris, cælum terræ, spiritus carpi &c. *St. Paulus*. Adducamus modo ex illis Sanctis Patribus, quomodo hic S. Paulus velit fideles esse subiectos potestatibus secularibus infidelium, de quibus ipse loquitur; alibi namque Apostolus idem vehementer exclamat, obiurgans Corinthios Christianos, quod in suis causis adirent gentiliū tribunalia, & vocat gentiles iniquos, causarumque secularium inter Christianos versantium dicit esse iudices Apostolos, quibus Episcopi succedunt. Afferamus Apostoli verba 1. Cor. 6. *Audet aliquis vestrum habens negotium aduersus alteram iudicari apud iniquos? & non apud sanctos? An nescitis quoniam sancti de mundo iudicabunt? & si in vobis iudicabitur in iudis, indigni estis, qui de minimis iudicetis. Nescitis quoniam Angelos iudicabimus, quanto magis secularia?* Hæc Apostolus. Atqui idem scribens ad Romanos ait. Iudices gentiles, qui gladium portabant, & quibus tributa præstabantur, esse ministros Dei in bonum: scimus autem, cum nullos in orbe Romano, aut Romæ fuisse, quibus tributa præstarentur, & vectigalia; quique gladium portarent, nisi Imperatores, Imperatoriamque potestatem gentiliū agnoscere.

Quod si Apostolus non vult Christianorum causas minimas iudicari à gentilibus, quomodo volet inquiri in vitam ipsorum quomodo volet iudicari ab ipsis factum necne fuerit aliquod crimen? Amplius cum nolit eis dari causæ definitionem, per quam Christiano res adiudicatur, quamvis ab alio abiudicaretur, quomodo volet gentilibus dari nomine tributorum, quæ Christianorum sunt, & à Christianis auferre?

Neque vero mihi dicat aliquis hic, nolle Apostolum cognoscere causas Christianorum à gentilibus, ne scilicet hic scandalizarentur discordijs Christianorum. Nam licet hæc inter alias non sit exigua causa, propter quam sit ita dicendum; tamen Apostolus non hanc affert; sed ex parte gentiliū iudicantium, quod digni non sint iudicare nostra, atque ex parte Christianorum litigantium, quod indigni sint, qui vel de minimis iudicentur à gentilibus; ex parte Apostolorum, quod cum iudicaturi sint ipsi Angelos, & mundum, dignissimi sunt, qui de secularibus etiam iudicent.

Neque dicatur agi hic, ut Episcopi amice, non etiam sententia lata concilient litigantes. Nam Sanctus Paulus aperte lo-

qui-

quicquid de iudicijs litium, tribunaliumque. idcirco affert exemplum supremi iudicij, quod non fiet vlla conciliatione, neque est vllus interpres, qui non dicat hic agi de iudicio legali. Illud tamen est verum non fuisse ecclesiasticis Præfulibus in orbe Romano olim potestatem externam, qua valerent in carceres trudere, aut corporali pœna punire delinquentes. Ius tamen aderat, quo licebat id agere, sed non expediebat. Quocirca excommunicatione sola Antistitis erga contumaces utebantur.

Hæc igitur obiecta sentiens ibi Sanctus Ioannes Chrysostomus, ita scriptum reliquit. *Si pro priuatis non oportet apud gentiles iudicari, quomodo eis iudicia pro alijs maioribus permittemus?* Hæc ille, asserens non permittendum, vt infideles iudicent de nostris, vel maioribus, vel minoribus causis. Et rursus: *Non opus est omnia infidelibus exhibere.* deinde ostendens hæc iudicia pertinere ad sacerdotes, inquit. *Turpissimum est, si sacerdotes nequeat fratres reconciliare.* Hæc ille, ostendens infidelibus recta imperantibus haud resistendum; nostra tamen non esse iis, quantum possumus, exhibenda. Chrysostomum Graecis sequuntur, & in his Theodoretus, inquit, Apostolum in epistola ad Romanos loqui: *ne resistamus*, in epistola vero ad Corinthios, *ne nostra illis subijciamus.* siquidem sit hoc in potestate nostra. Quocirca Sanctus Thomas inquirens secunda secundæ quæstione decima, articulo decimo; an Ecclesia possit priuare, & habeat ius priuandi infideles dominio iurisdictionis, & imperio antiquo, quod habuerunt, atque habent in subiectos sibi fideles, ita scriptum reliquit. *In illis vero infidelibus, qui temporaliter Ecclesia, vel eius membris non subiacent, prædictum ius (ne subiecti illis fideles obediant) Ecclesia non statuit, licet possit instituere de iure, & hoc facit ad scandalum vitandum; sicut etiam Dominus Matthæi septimo ostendit, quod poterat se à tributo excusare, quia liberi sunt filij, tamen mandauit tributum solui ad scandalum vitandum. Ita etiam & Paulus eum dixisset, quod serui dominos suos honorarent, subiungit, ne nomen Domini, & doctrina blasphemetur.* Hæc Sanctus, è quibus apparet iis verbis Sancti Pauli scribentis ad Romanos, & illud asserentis. *Omnis anima sublimioribus potestatibus subdita est.* adeo sacerdotes non contineri tamquam subiectos, vt ipsi, cū per Episcopos ecclesiasticā representent, sit ius eximendi fideles à subiectione infidelium. Quin fideles cunctos tantum subijci infi-

infidelibus, quoad obedientiam, tributa, & honorē quantū necessitate, aut scandali vitandi, aut boni publici iudicatur expedire, atq; hoc est, quod ait S. Paulus, necessitati subditi estote siue ob necessitatem *δια τῆς ἀνάγκης* necessitatem scilicet, boni publici, quæ in conscientia obligat. Hoc autem iudiciū quatenus aliquid obliget in conscientia, quatenus extenditur bonum publicum, pertinet ad Sacerdotes. Sed audiamus Augustinum superiora argumenta diluentem, simulque testificantem ex adducto S. Pauli loco, pertinere ad Episcopos iure diuino omnium rerum secularium iudicia, non quasi arbitros, sed veluti legitimos iudices, idque vsitatum ex Apostolicis temporibus. Sic igitur ille libro de opere Monachorum, capite vigesimo nono. *Quarite, (inquit Monachis) & agnoscite labores occupationum nostrarum, & in aliquibus nostrorum etiam corporum infirmitates, & Ecclesiasticarum, quibus seruimus, talem iam consuetudinem* (nota hoc) *ut nos ad illa opera ad quæ vos hortamur, vocare non sinat. Quanquam enim dicere possemus, quis militat suis stipendijs vnquam? quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? quis pascit gregem, & de lacte gregis non percipit? tamen Dominum Iesum, in cuius nomine securus hac dico, testem inuoco super animam meam, quoniam quantum attinet ad meum commodum, multo mallem per singulos dies certis horis, quantum in bene moderatis Monasterijs constitutum est, aliquid manibus operari, & ceteras horas habere ad legendum, & orandum, aut aliquid de diuinis litteris agendum libera, quam tumultuosissimas perplexitates causarum alienarum pati de negotijs secularibus, vel iudicando dirimendis* (nota & hoc) *vel interueniendo præcidendis, quibus nos molestiss affixit Apostolus, non utique suo, sed eius, qui in eo loquebatur (Christi Dei, ut sciamus hoc esse iuris diuini) arbitrio, quas tamen ipsum perpeffum fuisse non legimus; aliter enim se habebat Apostolatus eius discursus, nec dixit secularia igitur iudicia si habueritis, ad nos deferre, aut nos constituite ad iudicandam, sed eos, qui contemptibiles sunt in Ecclesia, hos inquit collocare, sapientes, qui in locis consistebant fideles, & sanctos, non qui hac, atque illac propter Euangelium discurrebant, talium negotiorum examinatores esse voluit. Vnde nunquam de illo scriptum est, quod aliquando talibus vacauerit: à quibus nos excusare non possumus, etiam si contemptibiles simus; quia & hos collocare voluit potius, quam ut negotia Christianorum deferrentur in forum.* Hæc ille. sed &

S. Ioan-

S. Ioan. Chrysostomus adducto loco Epistolæ ad Corinthios scriptæ, ait Sacerdotes in controuersijs rerum sæcularium diiudicandis, inter fideles adhiberi. & S. Ambrosius ibidem tradit, ideo mandari Corinthijs, vt eligant, qui lites ipsorum definiat, quia rectorem, siue Episcopum non habebant. Ad hos enim iure suo pertinebant omnium rerum, siue sæcularium, siue spiritualium iudicia, quod apparet etiam è sancti Augustini epistola centesima quadragesima septima ad Proculianum, & sermone vigesimo quarto de verbis Apostoli. idem constat è Concilio Carthaginensi 3. cap. 9. quod refertur 11. q. cap. 1. placuitque, & colligimus ex epistola S. Cypriani sexagesima quinta ad Rogationum, & sexagesima nona ad Pupianum. His igitur è Sanctorum mente, diuinoque ipsorum spiritu explicatis, ita argumentamur.

Argumenta deducta ab Ecclesiastica potestatis natura ortu atque ipsa ordinatione ex adducto capite. Cap. XI.

Primo loco, illi potestati, quæ iure diuino sublimior est omnibus, aliæ iure diuino subditæ sunt, debent subiectionem, timorem, tributum: at Ecclesiastica est huiusmodi, constatque ex ijs, quæ supra attulimus: sic itaque Ecclesiasticæ sunt aliæ subiectæ, debent tributum, timorem, subiectionem. quod si quis dicat sæcularem sublimiorem esse in sæcularibus, respondebit sanctus Paulus hic accipi sublimitatem è ministerio, quod præbetor Deo; inquit enim, cum de timore exhibendo agit: *Dei enim minister est in bonum*, & cum de tributis: *Ideo enim & tributum præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruient.*

Secundo, illi potestati, quæ magis iure diuino est à Deo, debent ceteræ iure diuino subiectionem, timorem, tributum, id enim S. Paulus asseuerat: *Omnis, inquit, anima sublimioribus potestatibus subdita est*, adiicit rationem, *non est enim potestas nisi à Deo*: at Ecclesiastica potestas est magis à Deo, vt aperuimus supra late secundo, ac tertio huius operis libro.

huic

Huic igitur ab omni anima, & potestate cuiusuis hominis debetur obedientia tributumque & honor.

Tertio, Omni potestati, quæ magis ordinata est iure diuino, inter homines, subditæ sunt aliæ, vt obedientiam tributumque ei pendant: idcirco enim vult Apostolus homines esse potestati subiectos, ac debitores, quod ordinata sit illa à Deo: & Philosophus Metaphy. 12. cap. etiam vult cælestia, quibus hæc subduntur, esse ordinatissima; motusque primi mobilis omnium maxime est ordinatus, eique sunt alij subiecti: Lunæ autem, cuius est infima sphaera, est magis inordinatus reliquisque subiectus: at Ecclesiastica potestas iure diuino magis est ordinata à Deo inter mortales; ideo reliquæ obedientiam tributumque illi merito ex soluent. Est autem magis ordinata, quia partes intimas animi, per quem sumus homines, ordinat, neque ad bonum naturale tantum, sed etiam supernaturale, vt habetur Canticorum primo, & infundit per Sacramenta cordibus nostris charitatem, sine qua stare haud potest humanum genus: est similiter ordinata, per tot episcopos, Parochos, Sacerdotum, Religiosorumque multiplices cœtus, ita vt referat ipsum cælum confessumque ipsorum cælitum, vt diximus late superioribus libris.

*Argumenta desumpta à ministerio, & sine ex
ipsis Apostoli verbis.*

Varro omni potestati, quæ magis ministerio diuino in bonum, ad quod homines adducit, iure diuino seruit, tributa debentur ab omnibus ijs hominibus, ac potestatibus, quæ minus seruiunt. Nam dicit S. Paulus: *Dei enim minister est tibi in bonū, & Ideo enim, et tributa præstatis, ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum seruientes.* Ac Ecclesiastica magis diuino ministerio ex ipsa sua natura iure diuino seruit. Hinc videmus tot nationes per Religiosos ab effratissimis moribus summaque diuinorum ignorantia tractas ad humanitatem, cælestiumque peritiam, quod constat ex ijs, quæ diximus signo de Religione & humanitate effertarum gentium, Signis etiam de propagatione fidei; Ergo Ecclesiasticæ potestati magis illa debentur à laicis, & ipsa laicali potestate, siue à secularibus, & seculari potestate, quam
vel

vel isti, vel alii.

Quinto, cum ministerium hoc diuinum seruire debeat in bonum, bonum vero sit multiplex, vel naturale, quod naturali lumine, ac vi cognosci, & acquiri potest, vel supernaturale, sic argumentamur: Omni potestati, quę in maximum bonum Deo supra creata omnia seruit ad illud inducens iure diuino, maximi honores, ac tributa supra creata omnia ab aliis potestatibus debentur: ecclesiastica est huiusmodi: debentur itaque tantę potestati per excellentissimi honores, ac tributa, quibus omnia contineantur, sicut illa ministerio continentur, ei que subiiciuntur humana, & creata omnia.

Sexto, omni potestati, cuius finis est sublimissimus, reddendi iure diuino sunt omnes honores, ac tributa ab omnibus aliis hominibus, ac potestatibus. Apostolus enim scribit ideo prestari tributa, quia ministri Dei sunt in hoc ipsum seruientes, non quia profanis pręsunt, & secularibus, & in ijs plurimum valent; sed quia dirigunt ministerium suum in Deum, in hunc finem seruiunt. Ex fine igitur concludit Apostolus deberi, ac prestari honores, ac tributa.

*Argumenta desumpta ab effectibus ex
Apostoli verbis.*

Optimo, cum seruire Deo contingat aliquam potestatem multipliciter inter mortales, aut diuina docendo, aut sacra faciendo, aut impellendo ad cultum diuinum, non modo monitis, & operibus, sed etiam premio, poenęque propositis, vel aliis efficacioribus modis, ac certum sit, doctrinam diuinorum, sacrorumque administrationem pertinere ad ecclesiasticam potestatem, Sanctus Paulus argumetur, obedientiam deberi secularibus potestatibus, subiectionemque, e qua possunt imperari, & exigi tributa, quia propositis pęnis incutiant timorę, mortalesque absterrent a sceleribus perpetrandis, & inquit. *Principes non sunt timori boni operis, sed mali.* Et mox. *Non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei, qui male agit.* Et post. *Ideo enim ex tributa prestatis.* Quocirca sic argumentamur. Omni potestati, quę timore maiori impellit ad exhibendum ex animo debitum Deo cultum, debentur iure di-

Ccc uino

384 *De iure naturali & diuino Eccles.*

uino ab aliis hominibus, ac potestatibus tributa, & obedientia; sed ecclesiastica potestas acrioribus pœnarum, timorifque immisi stimulis intime homines arcet à flagitio, quam secularis; ergo potest illa seculari potestati imperare iure diuino tributa, & exigere ab illa debitos honores. Minor propositio multis modis probatur. Nam primo cruciatus æternos proponit, exempla eorum, quos apparuit ob scelera post obitum torqueri apud inferos supplicijs æternis, adducit; illorum quoque, quos viuētes apertissime Deus puniuit, ita vt profani decantarint illud.

Discite iustitiam moniti, & non temere diuos.

Ac non male rex ille quamquam deleuire, si cætera perpendantur, inquit.

An te genitor cum fulmina torques,

Ne quidquam horremus, cæcique in nubibus ignes

Terrificant animos, & inania murmura miscent?

Verum præterea solet excommunicare, atque ab hominum societate arcere. horum nihil pertinet ad secularē potestatem, nisi ab ecclesiastica hæc metuetur. Deinde pœnis corporalibus delinquentes punit; Nam fas illi est hoc agere, vt supra est explicatum, iuris esse diuini, ac naturalis. Quod si ecclesiastica potestati vires externæ denegantur impijs ad se omnia transferentibus, & in angustum redigentibus ecclesiasticam potestatem, sit contra ordinem naturæ. Quocirca si ordinem naturæ sequi velimus, ecclesiasticæ potestati iure suo adsunt, quæ seculari quoque. ac propterea maiores illa incutit timores; habet enim coercitiones spirituales, suas, & corporales, item suas, sicuti ecclesiastici constant ex anima, & corpore, ac vires tum spirituales, tum corporales habent, illisque secularis tributa, omnemque obedientiam merito debet, vt S. Paulus argumentatur.

Secundo, fac tamen per impios euenire, ac corporalibus pœnis reos afficere ecclesiastica potestas valeat. Adhuc tamen hæc magis Deo seruit intimi timoris immisione: idcirco enim debetur obedientia, tributumque seculari ob timorem, quod illo compellat homines ad Deum, vel efficiat, ne magis recedant, vt apparet ex Apostoli verbis. At nisi metus pœnæ externæ concutiat intime animam, mentemque homini reuocet in Deum, quem contempsit, nihil Deo seruit, vt autem reducat animum penitentis ad Deum, sit per doctrinam, quam tra-

tradit ecclesiastica potestas, cuius est munus hæc tractare, & cui tractanti est credendum in omnibus, quæ pertinet ad Deū. Quocirca si potestas secularis adduceret homines à sceleribus nulla diuinæ offensionis habita ratione, S. Paulus haud dicit illi deberi tributa. Vt vero adducat ob hanc rationem, id habet ab ecclesiastica potestate.

Tertio patet idem. Nam secularis potestas auocatur à flagitiis admittendis Dei cogniti timore, atque amore, propter quem possunt exigi tributa. Hanc autem cognitionem, quæ timorem pariter, atque amorem parit, discit ab ijs, qui præcipuam, propriamque operam dant diuinorum cognitioni, quales sunt ecclesiastici, ac religiosi viri. Quocirca secularis potestas maxime debet tributa, & obedientiam potestati ecclesiasticæ à qua habet id, per quod ipsi debentur hæc ab alijs.

Quarto adhuc patet. Nam potestati, quæ poenis obiectis magis exterrere à criminibus, & timore adducit ad amorem Dei; illi soluenda sunt tributa, atque obedientia, sed poena, ut poena est, odium parit, non amorem. Quamobrem seculari potestati tributa, & obedientia debentur, quatenus castigatio perducit ad amandum Deum, quod fit per solam ecclesiasticam doctrinam, proponentem rationes, quibus animi humani accendantur ad amorem Dei. Huic igitur maxime, obedientia, tributaque deferenda. Quod si dicas à secularibus proponi etiam præmia, quibus impellantur homines ad dilectionem Dei. Respondemus esse illa præmia temporalia, neque efficere, nisi amorem temporalem non æternum; quod si asseras, ut confutes tria proxima argumenta, à secularibus Deum diuina, præmiaque æterna cognosci lumine naturali, refellitur id multis modis. Impartitio namque primo istius cognitionis est attributa sacerdotibus; deinde per hos magis in homines diffunditur: postremo, magis debetur ob continuas, propriasque mentis exercitationes, & studia, quibus ipsi sese addixerunt. Verum nihili inter Christianos habetur huiusmodi responsio, qui certo credunt lumen naturale, non pertingere ad assequendā rerum diuinarū veritatem, vel Deū recte colendū, quod S. Paulus initio epistolæ ad Romanos tradit.

Quinto hæc confirmantur. Nam si ex vna parte lumine naturali nitens potestas secularis, & homines à malo auertens, spe præmiorum cælestium, terrenorumque inuitet ad Deum sequendum. Ex altera vero parte spiritualis potestas lumine,

cum naturali, cum diuinitus infuso, idem contendat à semet-
 ipsa nihil omnino habens potestatis temporalis, quo perue-
 nient ambæ? Numquid secularis ad Deum rite amandum, &
 colendum? Nihil minus? Nam quo gentes perueniunt? con-
 tra quo Christiani, & Christianorum sacerdotes, antequam
 sese illis imperium Romanum subijceret? numquid alieni à
 nobis bene sentiunt de Deo, vel illum vere amant? Et ta-
 men secularis potestas gētium primis temporibus plurimum
 temporalibus viribus poterat. Christiana vero, & ecclesia-
 stica nihil. Atq; hæc plurimum promouit homines ad amorem
 Dei, illa nihil, quin contra nitebatur illa secularis potestas occi-
 dens Christianos, ipsorum templā euertens, monumenta sub-
 ruens. Constat itaq; propositum, magis conferre ad cultū Dei
 ecclesiasticam potestatem, vel nudam, & destitutam, quam se-
 cularem; ac propterea debere hanc illi tributa, & obedientiā.

Ad summam cum velit Apostolus obedientiam, tributaque
 deberi sublimiori potestati à reliquis ob timorem, quo perue-
 nitur aliquo modo ad colendum Deum, atque amandum. Pote-
 stas vero ecclesiastica hoc maxime efficiat inter mortales, ac
 reliquas potestates. Hinc fiet, vt ecclesiasticæ potestati à reli-
 quis omnibus potestatibus parentum, maritorum, dominorū,
 Principum, Regum, Imperatorum, & quorumlibet obedien-
 tia, tributumque merito sit exhibendum.

*Argumenta è testimonio SS. Pauli, Ambrosij, Dionysij
 Areopagite, Constantini Magni, Nazianzeni, Gre-
 gorij Magni, & arce dignitate, & exēplo Noe, è qui-
 bus concluditur non licere secularibus vlla de re, &
 actione ecclesiasticorum cognoscere. Cap. XI.*

Antī omnes clamant, clericos, & sacerdotes
 à nullo puniri, iudicari, aut reprehendi debe-
 re, vel eorum vitia cognosci, & inspicī, nisi à
 superioribus ordinis ecclesiastici, alioquin fit
 contra ipsum ius diuinum. Sic enim S. Pau-
 lus 1. Corinth. 4. Sic nos existimet homo, vt mi-
 nistros Christi, & dispensatores mysteriorum
 Dei. Hic iam queritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur,

tur: mihi autem pro minimo est, ut à vobis iudicer, aut ab humano die. sed neque me ipsum iudico. nihil enim mihi conscius sum; sed non in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat, me dominus est; itaque nolite ante tempus iudicare. Hæc Apostolus, asserens se à nomine iudicandum, quamvis iudicaretur iudicio solius estimationis, & cognitionis, nisi à Deo, vel eo scilicet, qui locum Dei proxime tenet, qualis erat Petrus.

Secundo loco comprobatur, quod ait S. Paulus, ex eo, quod interpretans S. Ambrosius illa verba ab humano die. *hoc est, ait, quia nec à legibus mundo creditis iudicandus erat.* Et mox interpretans illa. *Nolite ante tempus iudicare, monet, inquit, illos, ne iudicent, cum iudicandi sunt, & habeant duplex peccatum, sicut ait Dominus, nolite iudicare, ut non iudicemini, sed expectate diem iudicii Dei, ac sic fideles, & boni sint.* Iniuria enim iudicii est, si ante cognitionem eius à seruo procedat iudicium: Hæc Sanctus Ambrosius.

Tertio confirmatur idem ex ijs, quæ scribit S. Pauli discipulus Dionysius epistola ad Demophilum. *Nefas est, inquit, sacerdotem à ministris, qui te superiores sunt, aut à sui ordinis monachis corrigi, & reprehendi, siue aliquid impie in diuinis facere videatur, siue aliquid aliud eorum, quæ vetant leges, (nota hæc) facere arguatur.* Si enim institutorum, legumque violatio, quædam distinctionis, ordinisque est confusio, nullam habet rationem Dei causa, & nomine traditum diuinitus ordinem peruertere. Et mox. *Si Dei est, ut scriptura diuina loquitur, iudicium, sacerdotes autem nuncij, atque interpretes post Pontifices sunt diuinorum iudiciorum, ab eis rite, & ordine tu per medios interiectosque ministros cum tempus postulabit diuina disce.*

Quarto corroboratur ex eo, quod infra sequenti libro referemus ab Imperatore Constantino in Concilio Nicæno dictum.

Quinto stabilitur ex ijs, quæ dicit S. Gregorius Nazianzenus, oratione ad Iulianum; qui ab Imperatore exquandis tributis præpositus fuerat: *Oues, inquit, ne pastores ipsos pascatis, neque ultra fines vestros efferamini; satis enim superque vobis est, si recte pascamini, ne iudices ipsos iudicetis, nec legislatoribus leges præscribatis.* Deus enim confusionis, & dissensionis non est Deus, sed pacis, & ordinis: ne quis igitur caput sit, qui vix aut manus, aut pedis, aut cuiuspiam alius vilioris membri nomen sustinet. Verum quo quisque ordine vocatus est, in ipso maneat

etiam-

etiam si alioquin præstantiori dignus sit. nuncius idem oratione, in funere ad Præfectum, qui nomine Imperatoris allocutus ipsum fuerat, non rite factam electionem ipsius contendens.

Nos aut, optime præfekte, rerum omnium, quæ geruntur (audi, non dicis vnus rei) censorem vnum, ac Regem habemus, qui nunc armis oppugnatur. Is & præsentem electionem expendet, quam nos rite, ac legitime, atque ex ipsius voluntate fecimus. Vobis autem, tametsi vim asserre, si ita tulerit animus, in proclui sit; id tamen nunquam extorquebitis, quin ea, quæ facta sunt, ut re-
 fect, iuslèque facta patrocínio nostro defendamus, nisi hanc vobis legem promulgare libeat, quibus ne limis quidem oculis res nostras aspicere fas est. Hæc Sanctus, clarissime decernens Imperatoribus haud licere actiones Sacerdotum diiudicare, aut vlllo modo cognoscere. At Ambrosius, quem supra ostendimus velle nullo humano iure obligari Sacerdotes, ostendit alibi, neque humanoteneri. nam sic Epistola 32. lib. 3. tomo 5. alloquens Valentinianum Imperatorem. *Augusta*, inquit, memoria Pater tuus non solum sermone respondit, sed etiam legibus suis sanxit, in causa fidei, vel Ecclesiastici alicuius (nota hæc verba) cum iudicare debere, qui nec munere impar sit, nec iure dissimilis.

Hæc enim verba rescripti sunt, hoc est Sacerdotes de Sacerdotibus, voluit iudicare: quin etiam si alias quoque argueretur Episcopus & morum esset examinanda causa, etiam hunc voluit ad Episcopale iudicium pertinere.

Sexto. Sequitur hos S. Gregorius, qui sic Epistola 75. libri quarti ad Imperatorem Mauritium: Sacerdotibus autem, inquit, non ex terrena potestate Dominus noster citius indignetur, sed excellenti consideratione propter eum, cuius serui sunt, eis ita dominetur, ut etiam debitam reuerentiam impendat. Nam in diuinis eloquijs aliquando sacerdotes dij, aliquando Angeli vocantur. Nam & per Moysen de eò, qui ad iuramentum deducendus est, dicitur, applica illum ad deos, id est, ad Sacerdotes. Et rursum rescriptum est. *Dij* non detrahes, id est, Sacerdotibus. & Prophetas ait: labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore eius, quia Angelus Domini exercituum est. Quid ergo mirum, si vestra pietas illos dignetur honorare, quibus in diuino eloquio honorem tribuens eos, aut Angelos, aut deos, ipse etiam appellat Deus? Ecclesiastica quoque testatur historia, quia cum pia memoria Constantina Principi in scripto oblata accusationes contra

tra Episcopos fuissent, libellos quidem acensationis accepit, & eodem, qui accusati fuerant, Episcopos euocauit, in eorum conspectu libellos, quos acceperat, incendit, dicens, vos dii estis à vero Deo constituti. In qua tamen sententia, pie Domine sibi magis ex humilitate, quam illis aliquid praestitit ex reuerentia impensam. (non igitur Sacerdotibus aliquid tribuit ex humilitate, sed neque ex reuerentia quod tribuendum iure non esset.) Ante enim, quippe pagani in Republica principes fuerunt, qui verum Deum nescientes, deos ligneos, & lapideos colebant, & tamen eorum Sacerdotibus honorem maximum tribuebant. Quid ergo mirum, si Christianus Imperatori iure Dei Sacerdotes dignetur honorare, dum pagani, (ut praediximus) Principes honorem impendere Sacerdotibus nouerunt.

Septimo. Comprobantur quaecumque dicta sunt, ex eo, quod contigit inter Noe, & Cham, qui nihil aliud egit, nisi quod fratribus suis ostendit Patris virilia nudata, & tamen verissimum erat, esse illa nudata: Sacerdotes autem, Christiani sunt eodem loco apud quosvis saeculares, quo Noe fuit apud Chammum, quod late supra tertio libro est explicatum. Quocirca ad huius argumenti explicationem referam verba sancti Gregorii libro Moralium 23. Si magistrorum vita, inquit, iure reprehenditur, oportet, ut eos subditi etiam cum displicent, venerentur. Sed hoc est solerter intuendum, ut aut quem venerari debent, imitari velint, aut quem imitari despiciunt, contemnant; subtilis enim via tenenda est reuerentiae, & humilitatis, ut sic magistrorum vitia displiceant, ut subditorum tamen mens à seruanda magisterij reuerentia non recedat. Quod bene in Noe inebriato exprimitur, cuius nudata verenda boni filij auersi veniendo texerunt. Auersari quippe diximus, quod reprobamus: bonis igitur subditis sic praepositorum suorum mala displiceant, ut ea tamen ab alijs excusent: operimentum auersi deserunt; quia improbantur factum, & venerantes magisterium, nolunt videre, quod tegant. Hæc sanctus: eadem Constantinus multo ante ipsum, sic enim loquentem facit eum Theodoretus lib. i. c. 2. Si suis oculis Episcopum alienæ uxori stuprum inferre forte videret, facinus illud nefarium suo paludamento se obtecturum, ne facinoris aspectus eos, qui idem ipsum carnerent, ulla ex parte lederentur. Hæc Theodoretus. Ad summam, diuino iure vitatum fuit Chamo patefacere, & inspicere delictum verum parentis corporalis: ergo multo magis est delictum Principi saeculari, in-

spi-

spicere, & cognoscere, ne dum quod maius est, iudicare, & punire vllum crimen Clerici alicuius. Patet consequentia ex ijs, quæ tertio libro attulimus. Nihil enim dat sæcularis Princeps vlli Clerico præ ijs, quæ recipit in pari causa. Præterea vero multo maius est iudicare, & castigare, quam cognoscere, & intruere. Quod si hoc nefas est, multo magis illud.

Octauo. Non licebat sæcularibus, nisi sanctificati essent, intruere arcam; quod legimus, 1. Reg. cap. 1. Multo ergo minus inspicere licet vitam Clericorum, quæcumque illa sit. Consequentia patet. Nam magis Deo consecratus est Clericus, quam res inanimata. Idcirco post Eucharistiz diuinissimum Sacramentum, quod est templum totius diuinitatis: secundum locum inter corporeas res sacras tenet diuinæ potentiz figura indelebili insignitus Clericus, ut supra ostendimus ex ipsa ratione libro tertio latè, atque ex doctrina S. Thomæ 2. 2. q. 99. art. 1. Atque hoc indicat S. Gregorius Nazianzenus, cuius verba supra recitauimus.

Nono. Ex eadem causa possumus & aliud argumentum colligere. Nam, quod supra, vbi disputauimus de immunitate templorum, dicebamus, neque sæcularibus est licitum, nisi venia petita, & impetrata ingredi in loca altari vicina, & secretiora templi: ergo multo minus potest ingredi in vitam dispiciendam, cognoscendam, iudicandam Clerici alicuius, quod est templum viuens, vitamque dans, aut efficiens, & certissimo Sacramenta administrans, si qua potest administrare, aut ad illa disponens ministerio suo, & huc etiam respexit S. Gregorius Nazianzenus loco adducto.

Decimo. Laicus, ut diximus, respectu Clerici locum filij tenet; Clericus autem parentis. Quia ait S. Dionysius cap. 12. de diuinis nominibus, loco Dei, Regis, ac Domini. neque quæquam moueat, quod Clericus sit puer; nam Rex etiam sæpe est puer, & tamen imperat; multo autem magis admittendum est in Clerico, ut sit loco Dei, ac parentis. Nā Clericus est pars diuinitus instituta vniuersitatis Sacerdotalis diuinitus instituta; & pars essentialis laicæ potestatis, sine qua nulla potest vniuersitas populi alicuius, & laicorum stare, cum tamē possit vniuersitas stare absque laicali potestate distincta a Sacerdotali. Quocirca si Rex, qui est pars accidentalis, neque diuinitus instituta absque Sacerdotali, est loco parentis, licet puer; multo magis Clericus. Atqui iure diuino, & naturali, iubemur honorare

norare parentes cogitaris, dictis, factis, & eo præcepto maxime omnium continentur parentes spirituales, quod Sancti omnes, & Theologi, qui hac de re tractant, concludunt. Igitur contra diuinam legem faciunt, ordinemque diuinum, quod agebat Sanctus Dionysius, quicumque laicorum volunt inquirere in illa crimina, aut illa cognoscere, nedum iudicare, quos Deus solus, ut adducto loco Sanctus Paulus docet, & interpretatur Sanctus Ambrosius, iudicat, aut qui locum Dei tenet respectu illius.

Vndecimo comprobantur, quæcumque dicimus ad explanationem loci huius à Sancto Paulo adducti. Nam late toto hoc opere sparsim demonstramus, totam laicalem potestatem, cum sit externa, essentialiter pendere, atque esse ab ecclesiastica. Nam sicut usus exteriorum pendet à corpore, usus corporis ab anima, usus animæ à Deo; qui si quidem sese ab his subduceret, protinus in nihilum redigerentur. Atque ita est essentialis subordinatio inferioris ad superius inter hæc quatuor, Deum, animam, corpus, externam, & inter eorum bonam, & usum, si bono bono, visumque vsui, potentiaque obiectum pariter conferamus. Sic potestas laicalis, atque usus eius est essentialiter ab ecclesiastica, quæ diuina tractat. Quamobrem nihil omnino potest, si loquamur de iure, nisi ecclesiastica velit, sicuti si oculus non videt, nullus est illi externi coloris usus, aut bonum. Vel nisi anima det oculo visum, numquam percipiet colorem. multo autem minus ubi Deus animæ non dat, ut possit oculo vim videntem impartiri.

Duodecimo. Ob clericorum preces, sacrificia, sacramenta, ministeriumque sit, ut Deus non iudicet, ac puniat peccata laicorum, sed indignationis suæ vultum ab eis auertat. Iure itaque naturalis obligantur laici tantumdem rependere suo modo clericis, ut paria paribus reddatur, quod Philosophus Ethico quinto late tradit. & Iuriscōsultus. Quod nerua, ff. depositi, & quādo, quod tanti sit, rependere haud possunt, saltē repēdē, quod minoris est, ne scilicet laici ulli cognoscant, iudicent, aut puniant peccata clericorum, sed iudicabit qui inter clericos est ordinis maioris, qui non accipit hoc à clericis ordinis minoris.

Postremo recte nos docebat S. Cyprianus epistola 89. ad Pupianum, iudices huiusmodi diuellere sese ab Ecclesia Dei, quod faciunt schismatici, quos diabolo appellat, uti supra retulimus eius verba. Recte ostēdimus etiam supra primo libro, pri-

D d d

mum

num Luciferum diuifisse interna, & externa fubiectione, & obedientia, feculare potestatem à sacra. Ac nisi fccularis potestas interna, veraque fubiectione, & obedientia coniungatur ecclesiasticæ in quauis re, tunc ex qua parte, sese ab illa deuellit, ex ea parte Luciferi, & diaboli partem miserrime fccitatur, ac ruinam sibi miserrimam ftruit in hoc etiam mundo, quod ad operis finem clariffime ex apertiffimis eueniis apparebit; ficuti qua parte diuidit fe anima à Deo, aut corpus ab anima, vel externum à corpore, nihil efficiunt, vel externum refpectu corporis, vel corpus refpectu animæ, vel anima refpectu Dei.

Recte etiam Pontifex fummus excommunicat eos, qui volunt cognofcere, & iudicare de litteris ipsius, & mandatis, eorumque ob id executionem retardare, vt est in bulla Cœnæ Domini, mirumque est, quidnam venerit in mentem nonnullis noftræ ætatis fcriptoribus, affeuerare ab illo Theologorum tradi hoc licere. Nullus enim Theologorum tradidit hoc, nisi vti licuit S. Paulo refiftere in faciem S. Petro, vt habetur ad Galatas cap. 2. Videamus autem, quomodo refistit S. Paulus, hæc funt ipsius verba. *Cum autem veniffet Cephas Antiochiam, in faciem refistit ei, quia reprehensibilis erat. Prius enim quam venirent quidam à Iacobo, cum gentibus edebat; cum autem veniffent fubtrahabat; & fegregabat fe, timens eos, qui ex circumcifione erant; & fimulationi eius confenserunt ceteri Iudæi, ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam fimulationem; fed cum vidiffem, quod non recte ambularent ad veritatem euangelij, dixi Cepha: coram omnibus, fi tu, cum Iudæus fis, gentiliter viuas, non Iudaïce, quomodo gentes cogis iudaizare? Hæc Apostolus.*

Primo igitur necelfe erit eum, qui obfifter Pontifici fummo, effe ecclesiasticum, nec quemuis; verum fupremi gradus vt i erat Sanctus Paulus, quales funt in regnis primates. Non itaque laicis est id iuris. hinc Sanctus Ambrosius eo loco. *Nam quis coram auderet Petro primo Apostolo, cui clauis regni celorum Dominus dedit, refiftere, nisi alius talis, qui fiducia electionis fua fciens fe non imparem, conftanter improbare, quod illi fine confilio fccerat?*

Secundo obfiftat illa ipfa doctrina clariffima, quam fanxio Pontifex fummus, obferuandamque decreuit, ac iulfit, & iubet. Nam Sanctus Petrus abrogauit Iudaicos ritus, & poffe cum gentibus conedi decreuit, quod est Act. cap. 10. & 11. Idcirco Sanctus Ambrosius ibi ait. *Reprehensus utique ab euangelio.*

geli.

gelica veritate, cui hoc factum aduersabatur. Et Theodoretus. Num est decretum, ne ij ex lege uiuant; res autem repugnant, & contradicunt ijs, qua scripta sunt.

Tercio oblitat, non quomodolibet, sed interrogando, quomodo id fiat. Nam sic sese oblitisse ait Apostolus. sicuti, & fons sapientia totius Christus, qui illuminabat omnes mentes, cum remansit in Hierusalem, inuentus est in medio Doctorum non docens, sed inuenerunt inquit, S. Lucas cap. 2. *audientem illos, & interrogantem eos.* eodem modo igitur, & Paulus egit.

Nisi igitur clarissime constet errare Papam in eo, quod iubet: atque is, qui oblitat, sit è primatibus ecclesiasticis, atque hic maxima cum modestia resistat obseruans illud Apostoli 1. Timoth. cap. 5. *Seniorem ne increpaueris, sed obsecra, vt Patrem.* quicumque illi oblitant, eiusque literis, & mandatis grauissime peccant contra ius diuinum, & naturale, quod ordinem seruari in omnibus quibusque nos iubet, vt apparebit libro sexto. Nisi adesset sane ecclesiasticus, ac Papa clarissime in fraudem fuisset ob falsa narrata, vel aliud quodcumque inductus, cui cumque minimo quanta fieri posset maxima modestia ius esset oblitendi, cum res morà omnino nullā pateretur, nisi quis velit esse Isaac, & Pontifex ex charitate sit Abrahamus. alioquin apertissime incurritur excommunicatio. Id igitur est Regibus, Principibusque agendū, vt his rebus præsent ecclesiastici soli, qui videant an Papæ obreptum, subreptumue aliquid fuerit, ac neque præficiendi essent, nisi magnæ integritatis, ac doctriæ viri ad similitudinem Sancti Pauli consulto etiam Pontifice ipso summo. alioquin maxime principibus secularibus timeo, sed multo maxime confessariis ipsorum, quos Deus illuminare dignetur, ne suæ in primis animæ, Principibus vero ipsi

non modo huius, sed omnium rerum præterea miseriam ruinam fabricentur. Nam quæ afferuntur ex aduerso, nullius omnino sunt

momenti, vt quiuis ingenio mediocri si mente sit pura, perspicere possit.

*Argumenta desumpta ex argumento aduersariorum,
ab epistola 1. cap. 2. Sancti Petri, ex interpreta-
tione SS. Iustini, Ambrosij, Augustini,
Bernardi, Thome, Dionysij, & alio-
rum. Cap. XIII.*

Idimus multipliciter primi argumenti, quo maxime noui scriptores innituntur, solutionē, videamus & secundi. S. Petrus, vel ad Iudeos, vt aliqui volunt, vel ad Christianos cunctos, quāuis in primis ad Iudeos, vt verisimilius ex eius verbis apparet scribens: *Subiecti igitur, inquit, estote omni humana creature propter Deū, siue Regi, quasi præcelsi, siue ducibus, tamquā ab eo missis ad vindictā malefactorum, laudem vero bonorum.* Hæc Apostolorum princeps, qui cum scribat tam ad laicos, quā ad clericos omnibus imperat, vt subiecti sint, siue obediant Regibus, ac ducibus secularibus. Non itaque clerici sunt exempti, atque immunes. Verum clarissime apparet, ijs verbis Apostolum loqui de subiectione humilitatis. nam monet, vt subiecti sint nō modo Regibus, sed omni etiam creaturæ humanæ; ac proinde etiam seruis, & infantibus, ac despectissimis quibusque propter Deum. Nam etiā hi sunt humanæ creaturæ: at his gon, nisi cū humilitatis lex id monet, subiecti esse debemus. Ac nemo est, qui neget hoc humilitatis præceptum, quod Sanctus Petrus in epistola apponit, non ad clericos, sed ad Reges, Imperatores, ac Pontifices ipsos summos pertinere, qui ex humilitate, quoties exigit ratio, subijcere se debent, vel animo, & mente tantum, vel actionibus simul, si res ita postulet, externis, vilissimo cuique, & abiectissimos; sicut Pontifex maximus seruum se vocat seruorum Dei, & in hebdomada Sancta abijcit se ad pedes ignobilissimorum, & despectorum, illos lauans. De hac igitur humilitate intelligi illa verba constat, ac docet etiam Sanctus Thomas secunda secundæ quæstione centesima sexagesima prima, articulo tertio, Sanctus Bernardus libro de ordine vitæ, Dionysius Carthusianus, & Lyranus in commentarijs huius epistolæ.

Secundo respondetur, neque clericos potuisse villo modo cō-
tine-

tiperi ijs verbis. si quidem Sanctus Petrus hand loqueretur de humilitate. Indefinitus est enim sermo illius non æquipollens vniuersali, vt contra rectum loquendi modum, logicasque regulas aliqui volunt, hand necessario complectitur clericos. Ad demus tamén completi, esseque omnino vniuersalem Apostolorum Principis allocutionem ad omnes Christianos, siue Clericos, siue laicos: adhuc tamen non sequitur, subijci verbis illis Clericos Regibus secularibus. Vniuersalis enim sermo plura diuersa naturæ, & conditionis respiciens, respicit illa secundâ diuersitatem illorum; veluti cum dico vniuersa animalia viuere, hand dico singula viuere eodem modo. Vel vt exemplo clariori vtamur, si pater familias, cui sunt conuix, atque ex ea liberi multi, nurus, nepotes, serui, mancipia cuiusvis generis, lix, stabularij, dicat omnibus istis; subiecti estote omnes primo genito meo: certe mater istius, fratres, uxores horum non erunt eodem modo subiectæ, quo mancipia, coqui, lix, stabularij. Similiter cum dicit Sanctus Petrus, vt omnes obediant cunctis humanis principatibus, vult ijs obediri ab alijs quidem, quia sunt aliquo in re obligati; ab alijs, ne scandalum præbeat, nemiores, ac periculosiores turbas excitent, quæ cultui diuino aduersentur. Quod si quis dicat aliquos principum Christianorum scandalizari immunitatibus ecclesiasticis; & ideo ad illas conseruandas nõ esse excitandas, vel turbas, vel etiam bella. Respondemus, primo infideles neque Christianæ religioni se subiecisse, neque nostra satis esse edoctos. At nostri edocti sunt, ac se Christianæ religioni obligarunt. Ideoque permittere, vt nostri principes violant immunitatem sacrarum rerum, est efficere eos sacrilegos; & subuertere Christianam religionem, cælumque terræ subijcere, scandalumque ipsorum, vt scandalum Phariseorum, procederet à malitia: sed infidelium, de quibus loquitur Sanctus Petrus, scandalum à malitia non procedit, sed ab imprudentia, & ignorantia oritur: ideo inquit Sanctus Petrus: *vt obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.* Quod si nostri scandalizantur, ac propterea contendunt violare ecclesiasticas immunitates, infidelibus deteriores essent, quod de principibus nostris vere Christianis neque est credendum, neque dicendum.

Tercio loco respondemus. Vniuersali præcepto, quod illa Epistola sanctus Petrus euulgauit, neque adhuc ipsum, neque illos, qui eiusdem status erant cum illo, contineri. Nam dicit,

Esio.

Esote igitur subiecti. non itaque loquitur Sanctus de semetipso, aut sui similibus Episcopis, & Clericis.

Quarto respondetur. S. Petrum loqui eo loco de Principibus infidelibus, quorum Sacerdotes erant immunes, vt late ostendemus, ac nostri Sacerdotes non erant illis Sacerdotes. Quamobrem iura Christiana nullo ijs Principibus loco erant. Quod si principes Christiani volunt aboleri iura immunitatis Ecclesiasticæ, & ob illa scandalizantur, deteriores erunt infidelium Principibus, qui suis ea Sacerdotibus reservabant inuiolataque custodiebant.

Quinto dicimus aperte, S. Petrum loqui contra aduersarios. Sic enim scribit: *Subiecti, igitur esote omni humanae creaturae propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue ducibus, tanquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum; quia sic est voluntas Dei, vt benefacientes obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam, quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem.* Hæc Apostolus volens obedire suos, quasi liberos, neque expectare, vt cogerentur; supponitque præcepta esse conuenientia bonitati, ac virtuti. Ideo præcipit Christianis, & Sacerdotibus (si quidem velimus eos contineri) obedire, ac subiicere se, quasi liberos, non veluti obligatos ex vi potestatis; illa enim vox, *quasi liberi*, proprietatis est nota, sicuti & illa, *quasi præcellenti*, & alibi, *vidimus gloriam eius quasi unigeniti à Patre*, Græce, *ὡς*, idest, *vti*. Sic itaque ostendit illos vere liberos, & immunes, quantum pertinet ad potestatem. Quod si expectabant, vt cogerentur, contra voluntatem summi sui Pontificis faciebant, qui cum non esset infidelibus summus Sacerdos, aut Episcopus, vt Clericos astringeret, non adibatur, neque ipse poterat cogere, vt adiretur, cum non esset illis Pontifex, aut sacrorum Præses.

Verum quando adducta sunt ab impugnatoribus Ecclesiasticæ libertatis, hæc S. Petri verba; nos illa multipliciter aduersus ipsos expendamus, atque exscripta hic, & ante oculos posita exhibeamus, vt clarissime ipsius mens elucescat. Sic igitur ille alloquens Christianos.

Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis, vt virtutes annuncietis eius, qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum, qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei, qui non consecuti misericordiam
nunc

nunc autem consecuti misericordiam. Charissimi obsecro vos tamquam aduenas, & peregrinos abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam. conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, et in ea quod detrectant de vobis, tamquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum in die visitationis. Subiecti igitur estote omni humana creatura propter Deum, siue Regi quasi præcellenti, siue iudicibus tamquam ab eo missis ad vindictam malefactorum, latentes vero honorum; quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obnucescere faciat imprudentium hominum ignorantiam, quasi liberi, & non quasi velamen habentes malitiæ libertatem, sed sicut serui Dei, omnes honorate. Hæc Apostolorum princeps. è quibus concludimus non modo Clericos esse exemptos ab omni secularium Principum potestate: sed omnem Principum secularium potestatem in ipsis rebus secularibus esse Clericis subiectam.

Argumenta deducta ab intimo Clericorum statu

tu è sancti Petri verbis:

LLis hominibus, quibus diuinitus est datum, ut potissimum, ac diuino iure sint omnium aliorum Reges, & Sacerdotes, omnes alij, debent iure diuino obedire in secularibus quidem, quod sint Reges, cum dicat S. Petrus Regibus parendum quod præcellant, in sacris autem, quod sint Sacerdotes. Atqui Christiani Sacerdotes huiusmodi sunt iure diuino, ut supra secundo, & tertio libro est declaratum; inquit, enim sanctus Petrus: Vos estis regale Sacerdotium: ergo tam in secularibus, quam spiritualibus est is ab omnibus alijs obediendum,

Ad huius vero argumenti explicationem repetimus illud, Christo, vii homini, datam diuinitus omnem omnium rerum potestatem, ut supra libro secundo est explicatum.

Christus porro totam suam potestatem nemini, sed interris omnium maximam, tam in secularibus, quam spiritualibus Ecclesiæ suæ communicauit. Ac primum quidem Christianis omnibus hanc spiritualem, ut omnium maxime sciant, & possint esse Reges sibi imperantes, & offerentes, quidquid habent Deo, idque Regni est instar. sic enim scriptor profanus.

Ad

*Ad summam sapiens vno minor est Ioue, diues,
Pulcher, honoratus, liber, Rex denique regum.*

Atque in hoc Regno se iactabant Stoici, & hoc argumentū late prosequitur sanctus Ioannes Chrysostomus libro de comparatione Regis, & Monachi, & Aristoteles Politici tertij capite nono. *Sed in optima*, inquit, *Repubblica magna existit dubitatio, si non per excellentiam aliorum bonorum seu iurium, & diuitiarum, & amicitiarum, sed si quis excellat virtute, quid deo sit faciendum; non enim dicendum est; ut talis vir sit de ciuitate pellendus. atqui neque gubernationi aliorum talis vir erit subijciendus, perinde enim est ac si qui Iouem gubernare uelint, potestatem diuidentes. Restat ergo, ut videtur naturam huius talis esse, ut omnes sponte sua illi parere debeant, atque ita huiusmodi homines Reges esse perpetuos in ciuitatibus. Hæc ille. Ex quo sequitur naturali iure, & ipsa ratione hunc esse Regem, ac fieri contra ius naturale, ac rationem, non parere, ac subiecti huiusmodi viro. At nulla vnquam sanctior gens, quam Christiana, ut ostendimus alibi Signo de sanctitate; singulique Christiani sunt spiritualiter Sacerdotes, quod nulli sic offerant Deo sua, ut ipsi, quod constat è tot Martyribus, ac Religiosis.*

Sed quando Christiani hanc vim dignoscendi vera à falsis, mala à bonis, prosequendique quod conuenit, ac vitandi quod dedecet, accipiunt à doctrina sacra extrinsecus, intime vero, ac certo à Sacramentis, quæ administrantur per Sacerdotes; atque hi non modo diuinitus habent, ut quantum ad se, hæc intelligant, ac valeant; sed etiam quantum ad eos, qui iurisdictioni ipsorum subiiciuntur, ita ut in ijs, quæ sunt omnibus communia, ille præ cunctis recta videat, ac possit, qui præest omnibus, qualis est Pontifex Romanus; hinc sequitur Sacerdotum regale esse in primis Romani Pontificis, deinde Episcoporum, Sacerdotum, Clericorum, denique Christianorum omnium.

His positis dissentiunt à Christo, à naturali iure, ab ipso rationis debito, quicumque, Ecclesiasticæ potestati denegant omnium tam sæcularium, quam spiritualium summam potestatem. Verbaque illa, *Regale Sacerdotium*, Sanctus Petrus, idcirco tamquam Principium, fundamentumque dicendorum prudenter apposuit, quod sibi, ac suis ordine, quod diximus, amplissimum sit ius in omnia sæcularia, & spiritualia, ac primo propter

propter baptismum, atque hic est primus Regum gradus; confirmationem, hic secundus; ordinem, hic tertius; in quo sunt nouem gradus, vel septem: neque enim disputamus, qui sint ordines, ac gradus, & quomodo; & an nouus ordo recipiatur in Pontificatu, vel receptus dilatetur in Episcopis magis, maxime vero in Episcopo Episcoporum.

Hinc Sanctus Augustinus homilia quinquagesima de utilitate, ac necessitate pœnitentiz. *Intuere, ait, Dauid Regem iam utique & ipse illius temporis sacramenta perceperat, iam circumciscus erat utique, quod Patres nostri pro baptismo habebant. Nam dicit Apostolus sanctum Abraham signaculum iustitiæ fide recepisse. Iam etiam unctus erat (Dauid) unctione venerabili, qua regale sacerdotium præfigurabatur Ecclesiæ. Et libri viginti de ciuitate Dei capite decimo explicans illa Apocalypsis verba. Erunt sacerdotes Dei, & Christi, & regnabunt cum eo mille annis; non utique, inquit, de solis Episcopis, & Presbyteris dictum est, qui proprie (igitur hi proprie Reges) iam vocantur in Ecclesiâ sacerdotes; sed sicut omnes Christianos dicimus propter mysticum chrisma, sic omnes sacerdotes; quoniam membra (non confusa, sed distincta, ut alterum alteri præsit) sunt vnius sacerdotis, de quibus Apostolus Petrus: plebs, inquit, sancta regale sacerdotium. Et Theodoretus in caput septimum epistolæ ad Hebræos. Quemadmodum enim, inquit, Christus Dominus, qui est Rex æternus, Pontifex noster appellatus est: ita etiam tribus Iuda, quæ prius erat regia, sacerdotium per Dominum adeptæ est. Hæc ille cum Paulo Apostolo latissime hanc totam rem declarante in epistola ad Hebræos, qui & capite duodecimo ostendit ad finem, quinam susceperint huiusmodi regnum; ostendit vero esse Apostolos, quorum successores sunt Episcopi, & inquit. Itaque regnum immobile suscipientes (nos Apostoli in primis, in prima enim persona loquitur) habemus gratiam, per quam placeamus placentes Deo cum metu, & reuerentiâ. Et Sanctus Ambrosius explicans illud psal. 41. *Vnxit te Deus Deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis.* In cap. i. epistolæ ad Hebræos. *Unctus, ait, Christus, & Regem significat, & sacerdotem, quia dignitates istæ sumebantur per sacratissimas unctiones: nam & ipsum nomen Christi à sancto chrismate vocatur. Et mox. Ideo autem dictum est præ participibus, quoniam hanc benedictionem supra omnes homines, siue Reges, siue Sacerdotes in veteri testamento, etiam Apostolos, & Martyres in nouo agnoscitur accepisse,**

Ecc

piss,

pisse, & unctus singulariter ceteros etiam ungere debuisset. Ex illo enim fons benedictionis, prout ipsi visum fuerit, per vniuersos electos competenter (id est, ordine seruato, quem Christus per Apostolos instituit) emanat. Hæc Sanctus Ambrosius. At Sanctus Iustinus in dialogo cum Triphone: Regibus, ait, omnibus, Christiisque ex huius (Christi) consortio Reges, Christosque vacari contingit. Quemadmodum & ipse à Patre accepit, ut esset Rex, Christus, Sacerdos, Angelus, & quidquid simile habuit, vel habens virga Aaronis germinans Pontificem eum designauit. At Sanctus Bernardus ad Conradum Regem Romanorum epistola ducentesima quadragesima tertia. Nec dulcius, ait, nec amabilius, sed nec arctius omnino regnum, sacerdotiumque coniungi potuerunt, quam ut in persona Domini ambo hæc pariter conuenirent, utpote, qui factus est nobis ex utraque tribu secundum carnem summus & sacerdos, & Rex. Non solum autem, sed & commiscuit ea nibileminus, ac consociauit in suo corpore, quod populus Christianus, ipse caput illius, ita ut hoc genus humanum Apostolica voce genus electum, regale sacerdotium appelleretur. Et mox, ut ostendat, in quo consideat regalis potestatis caput: Nonne, inquit, ut Apostolica sedes, ita & Roma caput imperij est? Hæc Sanctus. En itaque, ut alia plura superius adducta omittamus, uti Christus regnum consociarit, ac sacerdotium simul, Apostoliq. suscipiant immobile, ait Sanctus Paulus, regnum propter indelebilem characterem, causasq. alias ab æterno caractere substantiæ paternæ deductas, ut secundo libro est explicatum. Princeps Apostolorum caput est in terris imperij, ait Sanctus Bernardus; competenter, inquit Sanctus Ambrosius, distribuitur; ac proprie in Episcopos, & Sacerdotes tradit Sanctus Augustinus; quoad meritum, maxime in Martyres è laicis, scribit Sanctus Ambrosius, quod semetipfos offerant sacrificium, veluti Christus, quo conceptus est momento, ut secundo libro explicauimus; Imperator vero inter laicos est summus executor rationalis, veluti & reliqui laici Reges secularium rerum iuxta cænonas, quos profanæ leges haud sequi dedignantur, ait alibi Iustinianus, quoties agitur de respectu Dei. Quamobrem non male aduertunt Sanctus Thomas, Henricus Gandauensis, & alij Exo. cap. 19. Hebræorum regnum vocari sacerdotale, Christianorū sacerdotium regale, ut vertit interpret, quod scilicet antiqui ab externis ad interna, Christiani ab internis veniant ad regnanda

da externa nobilliori, ac potentiori via, non seruientes exter-
nis, sed imperantes.

Ex his omnibus constat, vt alia plura dimittamus, Episco-
pos esse diuino iure, ac natura sua Reges, quibus obediant sæ-
culares, in spiritualibus quidem meris, aut mixtis vti sacerdo-
tibus, in sæcularibus, quoties est vllus Dei respectus, vti regi-
bus ac sacerdotibus simul, siue priuati, siue alioquin principes
ac Reges sint illi sæculares, quibus non tollitur sua potestas, ac
dominium, siue sint hi Christiani, siue gentiles; verum per es-
sentialem subordinationem subiicere omnia sua debent regali
Episcoporum principatui, veluti imperfectum perfectio.
Quod si quis dicat habere & Reges à Christo, Deoque re-
gnum.

Secundo respondemus, ideo dari à Deo Regibus regna, vt
famulentur Pontificum; sacerdotumque imperio, ac proinde
subordinentur vel minimis in rebus, vt supra abunde est pro-
batum. Hinc Sanctus Prosper libro de vocatione gentium ca-
pite trigesimo quarto. *Gratia, inquit, Christiana effectibus
etiam ipsa, quibus mundus atteritur, arma famulantur.* Et San-
ctus Gregorius ad Mauritium Imperatorem, libri secundæ epis-
tola sexagesima prima: *Super omnes homines, ait, dominorum
meorum, pietati calitus data est potestas, vt terrestre regnum ce-
lesti regno famuletur.* Eadem Sanctus Leo epistola septuagesima
tertia ad Leonem Augustum.

Ad summum, cum dicit Sanctus Petrus: *vos estis regale sa-
cerdotium,* palam facit peritis, sacerdotes esse Reges, quibus
sit in omnibus, vel ab ipsis regibus obediendum. Nam per
analogiam quandam cuncti Christiani sunt Reges; & primo
quidem loco priuatus quilibet est Rex, quia suos actus inter-
nos, & externos iuxta virtutem regat. Secundo Reges sæcu-
lares, quod in procurando bono publico tam animi, quam cor-
poris subiectorum suas actiones publicas regant. Tercio sa-
cerdotes sunt Reges, quod regant quoslibet sæculares tam pri-
uatos, quam Reges docendo, adiuuando, & compellendo; do-
cendo, qua via in singulis actis perueniant ad Deum; adiuuan-
do per administrationem sacramentorum, quæ intime illumi-
nant intellectum, & accendunt affectum, vimque ingenerant
ad regendum; compellendo omni potestate, qua valent ijs mo-
dis, quibus sacri canones iubent. Inter sacerdotes autem mi-
nores à maioribus reguntur, atque ita ex ipsis minores, maio-

Ecc a res-

resque sunt reges, vt ait Sanctus Dionysius cap. 11. de diuinis nominibus, donec peruentum fuerit ad Romanum Pontificē, in quo, inquit Sanctus Thomas libro de regimine Principum, est apex vtriusque potestatis tam spiritualis, quā secularis, & qui est Vicarius Christi Regis Regum; est vero analogia in hoc à Deo, & Christo deducta, quod omnibus hisce communia sint finis, efficiens, & maior, minorue materia, finis vltimus Deus, & Christus, cui maxime omnium modis omnibus proximi sunt sacerdotes, & ad quem cuncta, cunctosque dirigere Episcopi, sacerdotes, & clerici debent; efficiens similiter, quod suas actiones regunt; materia sunt actiones; sed formā, qua regere debeant tam priuatæ, quā publicæ personæ. vt perueniant ad Deum largitorem omnium bonorum, est sacerdotis solius decernere, & imperare; secularium non est, nisi quatenus consentiunt cum decretis, & imperio sacerdotum. Vt vero id habeant sacerdotes, est diuini iuris, seu diuino iure habent.

*Argumenta deducta ab ipso fine. propter quem
Sanctus Petrus vult versari in-
ter gentes.*

Illis hominibus, per quos magis Deus glorificatur, & quibus obediendo in rebus ipsis secularibus Deum magis glorificamus, nos cum nostris rebus secularibus iure diuino subijcere debemus; at hoc fit subiiciendo nos, ac nostra secularia imperio sacerdotum, & Episcoporum, non principibus secularibus, nisi quantum sacerdotes, & Episcopi iubeant subijcere: ergo his non illis nos, ac nostra subiicere debemus. Maior describitur hic à Sancto Petro, dum dicit Christianis, vt haberent *inter gentes bonam conuersationem, vt illa ex bonis operibus vos considerantes glorificent Deum in die visitationis*, id est, vt Græci exponūt, conuersionis suæ, cum Christus eos visitauerit, & iterum iubet esse subiectos *omni creatura propter Deum*. Et rursus addit: *Quia sic est voluntas Dei*. Voluntas autem Dei non tendit, nihil ad gloriam suam; primum quidem inter electos illustrandam; deinde vero præter ipsius primariam volunta-

tantatem inter reprobos, neque Christianis adhaerentes. Minor est Sancti Pauli, ut supra ostendimus è locis, quæ contra veritatem produxerunt ipsi aduersarij; & adhuc multipliciter probatur.

Nam cum statuerimus supra è Sancto Paulo, à Christianis non esse ipsa secularia gentilibus Imperatoribus subiicienda, nisi non resistendo illis imperantibus ea, quæ non sint contra Deum, vel publicum bonum, sed omnia deferenda ad Episcopos; hinc sequitur si quidem velint principes seculares esse Christiani, ut & ipsi omnia sua deferant ad Episcopos.

Alioquin responderetur eos, qui hæc adducunt, efficere Imperatores, Reges, Principesque Christianos peiores gentilium Principibus, Regibus, & Imperatoribus, per quos inuiolata custodiebatur immunitas, ac potestas ecclesiastica gentilium sacerdotibus: quin eorum potissima erat potestas in omnia secularia, ut ostendimus libro secundo de Ruinis gentium, & regnorum, & infra aperiemus. Igitur nisi Imperatores, Reges, ac Principes Christiani velint esse deteriores gentilibus contra omnem Christianam legem, qua pœna appolita peccati mortalis iubemur esse gentilibus meliores, Christo dicente: *Nisi abundauerit iustitia vestra plusquam Scribarum, & Pharisaorum, non intrabitis in regnum celorum*: Et nonne Ethnici hoc faciunt? nisi inquam Christiani contendant esse gentibus insolentiores in vera sacra, necesse est tueantur ecclesiasticam immunitatem, quin sacra se potestati subiiciant; sicut illi in secularibus ipsis actibus sese subiiciebant, ut sexto libro aperietur.

Quod si rursus dicant aduersarij, antiquos Christianos fuisse sanctiores, cum subiiciebantur Imperatoribus gentilium, principibusque secularium rerum, non resistendo illis aliquid iubentibus circa secularia, quod non esset contra bonum commune. Respondemus fieri per nos, quominus illis præstantiores simus, non per obedientiam principum secularium, subiectionemque rerum secularium sacerdotibus exhibendam.

Secundo respondemus, absque dubio multi sunt nostris temporibus meliores aliquibus Christianis antiquis. sed aliquem fuisse è priscis illis post Apostolorum decessum, qui sublimiori sit charitate quouis uultorum temporum, sicut humilitas, &

mo-

modestia persuadet, & cogit nos fateri, sic dicimus id euenisse, quia singuli Christiani omnia secularia subiiciebant Episcopis, & Sacerdotibus, siue illi Christiani seculares essent homines priuati, siue quauis dignitate, ac potestate post Imperatorem præcellerent in Imperio Romano, veluti plurimi erant Senatores, Proconsules, Prætores, Præfeti, ac Tribuni, Militumque duces Christiani.

Tertio respondemus ad istorum, quæ diximus, probationem, tum fuisse Christianis rebus facilissime per omnia, siue bona secularia, siue spiritualia spectemus, cum Reges, ac Principes, ipsique Imperatores omnia secularia deferrebant ad iudicium Episcoporum, ac nihil Ecclesiasticum trahabant, neque conabantur Episcopos partium suarum studiosos creare, vel elargiri beneficia, vel procurare elargienda domesticis suis, cum scirent hæc Episcopis relinquenda; in suis autem sequebantur illorum leges. Tunc Ecclesia sanctissimis viris florebat, tunc omni felicitate humana, ac talia fuerunt tempora Constantini, & illis vicina Theodosij Magni, & aliorum huiusmodi. Tunc exorti sunt trecenti illi Nicenæ fidei Patres sanctissimi; tunc exorti Osius, Hilarius, Martinus, Ambrosius, Hieronymus, quibus posterior fuit Augustinus, tunc exorti Gregorij tres Thaumaturgus, Nazianzenus, Nyssenus, tunc exorti Basiliius, Athanasius, & monachorum pater Antonius, qui solitudines viris sanctissimis repleuit. Tunc innumeræ gentes ad Christum sese contulerunt, vt aperuimus Signis de fidei propagatione, ac tribus eius temporibus tomo primo.

Tum Monachi magnam terrarum partem pijs vsibus, ac religioni donatam possedere, quod impius gentilium scriptor Zozimus deplorat, inquit libro quinto, *Omnes ob id ab illis ad inopiam redactos*. Tum Romæ erat *Pompiliani securitas temporis*, ac *calibes*, idest, Sacerdotes miris obsequiis solebantur, vt Ammianus, illorum temporum Scriptor, & rebus Christianis infensus tradit libro decimo quarto, qui licet Romanos ociositatem, mentisque elationem vitio vertat, Romam tamen Imperij, virtutumque larem fuisse testatur, libro decimo sexto. Ipse autem Pontifex Romanus procederet *vehiculo insidens, circumspēte vestitus*, vt idem refert libro vigesimo septimo, quamuis ipsi obiciat diuitias, ex oblationibus matronarum congestas, conuiuia profusa, & regaliter

regaliter apparata. Ac sicut Episcopis tunc ius erat omnes ad se causas aduocare, sic Pontifici Romano quæcumque Romanam totius Imperij caput deferrentur. Tum tantæ erant auctoritatis Monachi, ut ductos ad capitale supplicium posset liberare, ut apparet è l. addictos. C. de Episcop. audientia. sed his de rebus postea fufius. Indicasse nunc satis fuit, quo tempore Christiani Imperatores, ac Reges, omnia sua, seculariaque ipsa subiecerunt Ecclesiasticæ potestati, tunc, & maxime sanctitatis viros, & secularibus temporalium bonorum dona amplissima cælitus data. Sic idem contigisse Carolo Magno imperante aperiemus.

Quarto. Ad eadem corroboranda dicimus, contra obrigisse, cum secularis potestas Imperatorum iura Ecclesiasticæ immunitatis, ac potestatis violauit, ut accidit regente Imperium Scilichone Honorij tutore, atque imperante Valentiniano tertio, ut ostendimus libro de Ruinis gentium septimo, ac multo magis Iustiniani suprema ætate, ac successoribus eius. Similiter Berengariis Italiam, Comitibus Tusculanis Romam opprimentibus, postremis aonibus Othonum, Henrici secundi, ac tertij Imperatorum. Quæ postea fufius explicabuntur.

Quinto dicimus, idcirco fuisse priscos, uti nos profiteri omnino decet, sanctiores, quod Gentilium corruptissimi mores essent, inter quos innocentiam seruare erat admirandum. Dein vero Imperatores efferatissimi, ac sæuissimi in Christianos, præcipue vero in Sacerdotes, & Episcopos. Ac talia, scilicet tempora reducunt, qui paulatim diminuentes immunitatem, potestatemque Ecclesiasticam, reuocant ab interis Reges, & Imperatores farua pietatis indutos, sed qui denique euadant monstra rabidissima, & impurissima, de quibus est actum à nobis libro duodecimo, ac vi-

gesimo secundo, & vigesimoquarto de Signis Ecclesiæ Dei. ut appareat, si euentu Ecclesiæ perpendamus, huiusmodi opinione non.

bene animaduersa portas aperiri Antichristo, quod sanctus

Gregorius aiebat in

Psalm. Penitentialem.

Tertium

*Tertium argumentum deductum ex ijs
verbis, sine Regi quasi
præcellenti.*

Mnes homines debent esse subiecti humanæ creaturæ propter Deum, speciatimque iure diuino Regi verè præcellenti: at reges sæculares sunt homines: ergo debent subiecti esse ipsi Reges sæculares regi verè, ac iure diuino præcellenti, qui est Episcopus. Quod vero Episcopus in ipsis sæcularibus præcellat ipsi Regi sæculari, supra ostēdimus. Nam Sacerdos propter diuina non modo est in spiritualibus Sacerdos iure diuino, sed etiam Rex in sæcularibus eodem iure diuino, vt supra ostendimus, ac magis est Rex in sæcularibus, quia perducit hæc ad Deum, quo ad subditos sibi homines, quam sit Rex ipse. Ac proinde quemadmodum Rex præcellit aliis non Regibus, aut Regibus etiam sibi subiectis; ita Sacerdos præcellit in ipsis rebus sæcularibus ipsis Regibus. Secundo propter spiritum non modo Episcopus est Rex, sed etiā Sacerdos, ipsaq; sæcularis potestas in illo Rege non tollitur, quemadmodum neq; tolluntur corpus, & opera corporalia, sed extolluntur, intēduntur, atq; amplificantur, etiam quo ad sæcularia; sicuti si spiritus adiungatur animæ, non auferitur animæ; aut si adiungatur animo corpori humano, non tollitur corpus, sed vis corporis intenditur, amplificatur, extollitur, vt possit ambulare, ac sentire cum tamen hæc prius non posset. Eodem modo, cum potestas spiritualis, & sæcularis coniunguntur in episcopo, non tollitur, sed augetur aliorum Regia potestas, vt alias potestates sæculares sibi in ipsis sæcularibus subordinatas in Deum subiiciat, ac Deo coniungat per subordinationem, non destruendo, sed per eam

- confirmando, & corroborando diuino timore, amore, fauore, sua sæcularia Regna, ac sæculares alios cum omni iure suo.

Quantum

*Quartum argumentum deductum ex ijs ver-
bis, propter Deum.*

Vm dicat Sanctus Petrus nos debere esse subiectionis in secularibus regi *propter Deum*, sic concludi potest. Omnes sunt iure diuino, vel præcepti, vel perfectionis obligati id agere, quod est maioris honoris in Deum: sed maioris est honoris in Deum, cum rex sua secularia Episcopis, quam cum Episcopi tua subiciant regibus; quia magis illud est diuinæ voluntatis; & honor Dei est in diuinæ voluntatis executione. Ideirco dicimus in oratione Dominica: *Sanctificetur nomen tuum: adueniat regnum tuum: fiat voluntas tua*. Ea Christus dixit: *Ego honorifico Patrem meum, & non veni voluntatem meam facere, sed eius, qui misit me*. Ergo reges, ac priuati magis secularia sua subicere debent iure diuino, vti diximus Episcopis, quam contra. Quod autem magis sit diuinæ voluntatis; vt rex sua secularia subiciat Episcopis, quam contra, aperuimus supra, cum differuimus Episcopos esse etiam reges, & adhuc proximo argumento infra dilucidius explicabitur à nobis.

Quintum argumentum deductum ex ijs verbis:

ad vindictam malefactorum, laudem

vere bonorum.

Prohibetur omnino, ac vituperatur appositæ pœna à Concilijs, & ab ipsa ratione, vt secularia ministerijs ecclesiasticis, & spiritualibus quoquomodo attributa alienentur, ac transeant in potestatem secularem, vel vsus seculares; contra autem laudatur, cum secularia secularibus ministerijs seruiencia transeant in ecclesiasticam, & spirituale potestatem. Quocirca laudantur Constantinus, Theodosius, & Carolus Imperatores cognomento magni; laudanturq; eodẽ modo multi reges huiusmodi, qui liberalissimi in Ecclesiam extiterunt, rerumq; secularium iudicia voluerunt esse Episcoporum. Contra vitu-

Fff

peran-

perantur, velut sacrilegi, qui secus atque isti egerunt, ac cælitus à Deo mirabilibus, ac pluribus modis puniti sunt, vt late ostendimus tomi secundi libro vigesimo tertio, Signo de pœnis in imminuentes iura ecclesiastica. Quamobrem cum S. Petrus iubet adductis epistolæ verbis, homines subiectos esse regibus, ducibusq; tamquam missis ad vindictā malefactorum, & laudem bonorum, reputeturque in malefactoris imminuere ecclesiastica iura, ac laudentur qui vel augent, vel tueantur illa; sequitur necessario, Petrum non iubere, vt ijs hac parte subiecti sumus. Nam sic argumentamur.

Quicumque exercent potestatem in clericos, vel eorum res, neque vindicant mala, neq; laudant bonos: at nemo ex mandato Petri verbis illis contento, *subiecti estote*, est subiectus regi, aut ducibus, nisi quatenus vindicat mala, aut laudat bonos: ergo nemo ex mandato Petri est subiectus regibus, aut ducibus, quicumque exercent potestatem in clericos, vel eorum iura. quatenus scilicet hanc ita exercent.

Quod si quis obijciat, cum Principes seculares puniunt delinquentes, aut exigunt tributa imposita propter bonum publicum, certe vindicant mala clericorum, simulque exactione illa promouent vtilitatem communem, quod est laudabile. Respondemus seculares, exercentes hanc potestatem, vel castigandi clericos, vel exigendi tributa, male agere, quod sua natura est bonum; perinde, ac si quis filius parentem percuteret ipse ob admissum crimen; aut si quis non habens omnino potestatem, sibi assumeret ius interficiendi reos mortis, vt homicidas, vel aliqua huiusmodi. Quæ quamuis laudabilia sint, non sunt laudabilia in isto, qui hæc agit, vt præfati sumus.

Sextum argumentum desumptum ex ijs verbis: vt obmutescere faciatis imprudentium hominum ignorantiam.

Orum, qui peccant duplex in proposito nostro est discrimen. Alij namque peccant scientes malum esse, quod admittunt, falsumue, quod affirmant, & credere aliquo modo volunt. Alij vero nescientes peccant in ipsum bonum, cuius malum, quod perpetrant aduersatur,

tur; quippe, qui existiment esse bonum, quod efficiant. His obsequendum, donec resipiscant, ac recte edoceantur in omnibus, quæ sunt indifferentia, possuntque aliquo modo variari, ut maius malū vitetur, ac facilius edoceantur, libentius audiant, & imbibant; quod non aduertunt, atque ignorant. Et ad propositum nostrum clericos esse laicis subiectos, neque exemptos ab imperio istorum, nescit infidelis, cum neque clericos, siue sacratos reputet, neque in eos inuehatur aduertens veræ religionis contemptum nasci è violata immunitate. Idcirco his obediendum à sacratis viris ad animos illorum flectendos, emolliendosque in bonum maius, vel obediendum in ijs, quæ vel sua natura sunt bona, vel media, vel indifferentia, quamuis alicui, vel in aliquo sint mala. Verbi gratia malum est, si quis princeps sæcularis, ac fidelis exigat à clericis tributum, vel eos in ius trahat; principi infideli, neque edocto nostram religionem, non est malum; flectendus est igitur huius animus constantia virtutis, ac splendore illius est illuminandus. Quid si obstinatus fuerit, ac prudens reuera delinquat? Si possit obfisti ac vinci, ac iudicet Ecclesia sic faciendum, quod supra è Sancto Thoma afferbamus, vi compellendus est ad officium, cum scriptum sit, *compelle intrare*, aut è templo eiciendus flagellis, veluti impius: si minus, id agendum, quod subiicit Sanctus Petrus. *Servi subditi estote in omni timore dominis, non tantum bonis, & modestis sed etiam discolis.* Hæc est enim gratia, si propter Dei conscientiam sustinet quis tristitias, patiens iniuste. *Quæ enim est gratia, si peccantes, & colaphizati suffertis? Sed si benefacientes patienter sustinetis, hæc est gratia apud Deum.* In hoc enim vocati estis: quia & Christus passus est pro nobis, nobis relinquens exemplum, et sequamini vestigia eius, qui peccatum non fecit, nec inuentus est dolus in ore eius, qui cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur; tradebat autem iudicanti se iniuste. Hæc Apostolorum Princeps, monens, ut iniusta patiamur, quoties est voluntas Dei alligantis alicui nos necessitati, quam nolite euitari; non vult autem euitari, vel cum naturalis facultas, & humana potestas non adest enitandi, aut a pertissimum nobis facit, uti Christo a pertissimum fecit, ne fugiamus; alioquin illud observandum, *Si persecuti vos fuerint in una ciuitate, fugite in aliam;* executiendusque pulvis esset è pedibus. Hæc omnia, quæ ex-

plicauimus vera esse constat.

Igitur si quidem velimus contineri clericos ijs Sancti Petri verbis, *subiecti estote*, ita argumentamur. Omnis clericus esse debet subiectus principi seculari, vt obmutescere faciat imprudentium, hominum ignorantiam, cum scilicet est princeps imprudens, & ignorans nostra, veluti infidelis, quod inquit hic Sanctus Petrus; non ergo ex natura sua, & intrinseco debito debet esse subiectus. sic in proposito argumentatur Sanctus Thomas secunda secundae questione decima, articulo decimo, vt supra ipsius verba adduximus; sed esse debet subiectus, vt edoceat ignoſcentes, & illuminet imprudentes, quibus edocet, & illuminatis, non est amplius subiectus, nisi quis patiēdo iniuste iudicanti se tradat ex aperta vel voluntate, aut necessitate inenitabili exemplo Christi. *Qui peccata nostra* (inquit hic Sanctus Petrus) *ipse pertulit in corpore suo super lignum, vt per eam mortui iustitia viuamus; cuius linore sanati estis*. Atque hæc certò dicenda, ne quis dicat principes seculares cum suis Phariseis, ac si qui sunt præuicatores, & transfuge sacerdotum, iterum Christum cruci hac parte affigere, dum timent, ne tollat regnum ipsorum, sicut Iudæi timuerunt de Christo, & nolunt cruci ipsius inscribi esse ipsum regem, neque pati possunt ipsum, qui à sacerdotibus præcipue representatur esse inter sua Regem. Quod nullo modo est dicendum de nostris, neque villo modo credendum.

Septimum argumentum deductum ex ijs Apostoli verbis: quasi liberi.

Sextimo Apostolorum Princeps imperat Christianis, vt subiecti sint *tamquam liberi*, id est, expediti per virtutes ab omni vinculo, & laqueo vitiorum, & cuiuslibet desiderij, retardantis nos à bono communi, cui seruire debet Rex, Princeps secularis, & quilibet priuatus, vt interpretatur Sanctus Augustinus libro de fide & operibus, & Augustinum secuti sunt omnes. Neque hoc Philosophi ignorarunt, qui solum sapientem liberum dixerunt; & in hoc maxime Stoici se iactabant, ac Peripatetico-

rum

rum princeps metaphysici primi capite secundo.

Ac sicuti quilibet priuatus ab omnibus est liber, seruit autem bono publico, ita huic omnium maxime seruire debet per nobiliores, & excellentiores virtutes Rex, nisi velit esse tyrannus. Ita Philosophus, decernit Ethici octauo capite decimo, Origenes, ac Sancti Ambrosius, Basilus, Chrysostomus, Cyrillus, Thomas in catena, illos referens ad ea verba Christi: *Reges gentium dominantur*, Matthæi capite vigesimo, Marci decimo, Lucæ vigesimo secundo. Igitur ita concludimus.

Per quos tum Reges, & Principes, tum priuati quilibet potissimum liberi sunt, siue à vitiis expediti ad publicum, priuatumue bonum in tractandis singulis rebus, siue spiritualibus siue sæcularibus; illis debent isti in primis iure diuino esse subiecti. Illi enim plus potestatis est in Republica tribuendum, qui plus confert ad eius felicitatem; nam sic exigit iustitia distributiva, inquit Philosophus Politici tertij capite nono: felicesque sunt hominum cætus in omnibus bonis per virtutes, vt apertissime docet Philosophus Politici septimi initio, & ideo iubet Sanctus Petrus Christianos subiici tamquam liberos à vitiis, virtutibusque præditos, quod nimirum felicitas omnium posita sit in virtute eorum, qui reguntur, ac regunt, in libertate ab omnium rerum creaturarum desideriis, nisi quatenus conferunt ad bonum commune.

At per sacerdotes in primis cuncti sunt huiusmodi, quod hi scilicet animas regant, purgent à vitiis, liberas faciant, vere Christianos docendo, hortando, sacra ministrando, siue dum spiritualia, siue dum sæcularia tractantur; & ideo Ignatius dixit sacerdotium esse summum omnium bonorum epistola ad Smyrneneses.

Ergo Sacerdotibus in primis iure diuino debent esse subiecti tum Reges sæculares, tum priuati, tam in spiritualibus, quam in sæcularibus tractandis, ne quid criminis admittant, vel animo tantum, vel animo & opere simul, nisi velint, esse vitiatorum serui, tyranni, & populorum publicæque tranquillitatis perturbatores, ac boni communis euersores.

Argumentamur adhuc secundo loco. Per quos liberi à vitiis gradatim perducimur administrando tam sæcularia, quam spiritualia è virtute in virtutem, vsque ad contemplandum re-

etc

Ac Deum, his tum Rex, tum ceteri iure diuino debent esse subiecti in singulis quibusque tractandis, alioquin non perducerentur ad humanam felicitatem propositam, tum singulis hominibus, tum singulis hominum cœtibus, siue populis.

At huiusmodi sunt soli Sacerdotes, quod soli regant animas, ac soli sciant optime omnium, quo in statu libertatis, ac virtutis sint homines, quanto intervallo distet à recta Dei contemplatione, ac beatitudinis essentia, quibus viis insistendum sit, ne aberremus à recto itinere in secularium tractatione, & excidamus aut omnino, aut ex parte à libertatis, ac beatitudinis humanæ statu.

Ergo Sacerdotibus, tum Rex, tum ceteri iure diuino debent esse subiecti in administratione secularium, in legibus ferendis, quod aliis aliæ conueniant pro diuerso mortalium statu.

Ex his fit, si Regnum iuste administretur, locusque sit iustitiæ distributiue pro ratione, ac modo libertatis, qua quisque est liberatus à vitiis, esse & potestatem dandam qua possit aliis imperare, modo prudentia scilicet politica, & ciuilibis adsit, ita, vt diximus, Philosophus docet Politici tertij capite nono, & vndecimo.

Amplius autem quando plerumque Christiani sunt omniū maxime à vitiis liberi, ac licet grauius peccent, quod contra maximum lumen, & vim diuinitus iis elargitam peccent, quoties in eandem speciem peccati incidunt; non tamen in tot, neque in tanta genere suo peccata incurrunt, vt Signo de summa sanctitate, & vltimis libris tomo primo, ac postremis secundi de Signis Ecclesiæ Dei latissime aperuimus, sequitur etiam Regna inter Christianos, vt inter liberos, ac liberæ Reipublicæ ciues esse administranda, si recte, iusteque administrentur, quod scilicet, qui reguntur, sæpe sint virtutibus pares, aut etiam maiores ipsis Regibus, & Imperatoribus secularibus, quibus sanè Regibus vt pareant, qui Sanctiores sunt, humilitas Christiana imperat, & ipsa iustitia, quod obedientia in ipsis iustis sit iustitiæ, virtutisque summæ, qua polere debent, pars potissima, ac stet simul, vt Rex aliquis secularis in actibus publicis non recedens vllō modo à sanctionibus sacris, & legibus ecclesiasticis, sit melior quoad publicam tractanda, & in Deum per bonas leges referenda, quā sint san-

sanctissimi viri. Ita docet S. Gregorius libri octavi epistola quinquagesima tertia ad Leontium exconsulem scribens, eumque reprehendens, quod in causa peculatus hominem liberum virgis cecidisset. Hoc enim, inquit, inter Reges gentium, & Imperatores Romanorum distat, quod Reges gentium Domini seruorum sunt, Imperator Romanorum Dominus est liberorum. Vnde & vos quidem, quidquid agitis, prius quidem seruata Iustitia, deinde custodita per omnia libertate debetis, & duodecimi trigesima sexta ad Phocam Augustum, quiescat, ait, felicissimis temporibus vestris vniuersa Respublica prolata sub caesarum imagine prada pacis; cessent testamentorum insidia, donationum gratia violenter exacta. Redeat cunctis in rebus proprijs securi possessio, ut sine timore habere se gaudeant, que non sint eis fraudibus acquisita. Reformatur iam singulis, sub iugo Imperij p̃j libertas sua. Hoc namque inter Reges gentium, & Reipublica Imperatores distat, quod Reges gentium Domini seruorum sunt, Imperatores vero Reipublica Domini liberorum.

*Octauum argumentum desumptum ex ijs verbis:
sicut serui Dei.*

Repugnancia nullo modo loquitur Apostolorum Princeps, cum Christianos omnes vult esse subiectos tamquam liberos, ac tamen vult esse sicut seruos Dei. Nam si qui sunt à vitijs liberi, sunt serui Dei. Ac veluti Deus à semetipso pendet; ita qui Deo seruit, vnus cum Deo factus, à semetipso iam deificato, ut ita loquamur, à Deo scilicet solo pendet. ex ijs autem verbis ita argumentamur.

Omnis qui non regit iuxta formam, modumque virtutis, diuino iure non est Rex, sed tyrannus: ac nemo inobediens Sacerdotibus potest scire formam, modumque virtutis: ergo diuino iure nemo inobediens Sacerdotibus est Rex iustus, ac Regis iusti habens potestatem, sed tyrannus. Maior proposito clara est, ac supra eam probauimus ex Euangelio, Sanctis interpretibus, atque ipso Philosopho. Minor propositio probatur ex ipsis Sancti Petri verbis, qui dicit, ut simus Regibus

gibus subiecti, *sicut serui Dei*; quatenus autem seruiamus,
aut non seruiamus Deo, vel quatenus illi ipsi Reges seruiant,
aut non seruiant Deo, qui est finis actionum, formam-
que dat, ac modum virtutibus tamquam finis
prescribit, hoc & scire, & docere, & de-
cernere pertinet ad eos, qui ex of-
ficio, ac natura sua seruiunt
Deo, ac diuinis, qui
sunt Sacerdo-
tes.

Finis Libri Quarti.

DE

DE IVRE NATVRALI
ET DIVINO ECCLESIASTI-
CAE LIBERTATIS
ET POTESTATIS.
LIBER QVINTVS.

*Argumenta deducta ex illustrissimis exemplis antiquo-
rum Patrum, SS. Babyla, Chrysostomi, Ambrosij, Sy-
nesij, è quibus probatur ecclesiastica libertas, ac po-
testas supra omnem imperatoriam potestatem, quoad
personas, templa, ac res etiam seculares. - Cap. I.*

NEX vero admittendum nobis illo
modo ecclesiasticam immunitatem
fuisse vlla humana lege inductâ, cum
nulla possit humana lex afferri, quæ
illam sanxerit, cum cœpta est obser-
uari aduersus omnium potentissimos
Imperatores. exemplis id illustrissi-
mis comprobemus. Babylas fuit Epi-
scopus Antiochenus, imperantibus
Gordianis, vt patet, ex Eusebio libri
septimi cap. 22. & sequentibus. Eo sedente Imperator Roma-
nus in illis regionibus degens, cum iuuenem regium contra
omnem fidem, iustitiamque necasset, exercitu stipatus in tem-
plum

Ggg

plum

plum volebat ingredi recens à scelere, ac cedere. Babylas id videns in conspectu populi, atque exercitus torius, manu in petus Imperatoris impacta ingressu templi exegit, vel (verba sunt Sancti Ioannis Chrysostomi libi aduersus gentiles) *vti scelestum, atque inquinatum illum à sacrosancto grege repelleret, sic eiecit, & à reliquo armèto separauit, nihil prorsus respiciens, eorum omnium, quæ videbat, quaque terrifica illis videntur, quin potius illum viriliter, atque admodum generose expellendo diuinis legibus vim, ac tyrannidem patientibus opem tulit. Atqui quanta Babylas erga ceteros fiducia vsus sit, hinc constare potest. Quæ nam enim ex alijs metueret, qui aduersus ipsimet Imperatorẽ tantã sibi potestatis sumeret? Et mox. Omnia habere agere licebat (Babylæ) & Imperatorem conuicijs aspergere, & diadema capite detrahere, & pugnis eũ contudere; nam & dexterã in petus iam impegerat. Rursus. Eorũ, certe ora obturauit, qui impudentia quadam abutentes affirmare audent, quam Christiani libertatẽ Apostolis tribuimus (audi Ecclesiasticã libertatis oppugnator) eã, non nisi fictã quandam à nobis iactantiam esse. Et paulo post. Futurorum enim post hac, & sacerdotum, & Regum animos horum quidem demisit, illorum autem extulit planum faciens terra, & eorum, quæ in terra sunt curam, & prefecturam verius residere penes sacerdotem, quam penes eum, qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est, necnon oportere de potestatis huius (sacerdotalis) amplitudine sacerdotem nihil detrahere, sed hominem potius exuere, quam auctoritatem huic principatus supernè à Deo attributam depone-
re. Hæc Sanctus, enarrans Babylam, deinde in vincula coniectum, & necatum fuisse ab Imperatore illo, quamuis hæc in re fuisset habens, vt ovis quædam, discipulus, ægrotus, ac filius ab ipso Babyla, vti pastore, magistro, medico, ac parente. atque idcirco à templo expulsus, vt agnosceret admissum scelus, ac resipisceret: ita namque vtrumque nominans, vt diximus, Sanctus Chrysostomus rem totam recenset. E quibus colligimus, ecclesiasticam libertatem, potestatemque quoad templum, & cuncta quæ in terris sunt, iure diuino maiore esse, quam imperatorum, potiusque vitam ponendam, quàm sinere, vt quidquam ex hac potestate detraharur. Vt autem cognoscamus hæc potestatem diuinitus commissam residere in ipsis sacerdotibus, consideremus illud, homicidas ad templum confugientes tutos esse; perinde ac si ad ipsum Deum confugiant, neque possint positi in Dei sinu, patrociniòq. auelli, nisi Deus*

reſiciat per ſacerdotes ipſius perſonam tenentes; & tamen Sanctus Babylon ab ingreſſu templi homicidam Imperatorem, qui tamen iuſta humana lege arcebat, neque ex-
tabat vlla eccleſiaſtica, que ſolum foret eccleſiaſtica, ac non di-
uina omnino ſimul, id verans. Videatur autem fuiſſe Impera-
tor hic Philippus, quem Chriſtianum quidem fuiſſe, ſed ſa-
gittioſum, ſcribit Eusebius his verbis cap. 27. lib. 2. *Fama eſt iſtius*
(Philippum) Chriſtianum namque erat, cum precatum in die
poſtrema vigilia Paſchatis una cum multitudine in Eccleſia par-
ticeps fieri vellet, non prius ab Episcopo, qui tunc Eccleſia preerat,
(is erat Fabianus Papa, vt Eusebius idem ſcribit) permiſſum
eſſe intrare, quem ſi confeſſus fuiſſet, & inter eos qui peccatorum
vinculis adhuc tenebantur aſtricti, locumque penitentiam agen-
tibus preſtitutum occupabant, ſe ſua ſponte collocantiſſet, Episco-
pumque dixiſſe eum non alia conditione, niſi iſtud faceret propter
multa delicta, que ab illo ferebantur admiſſa, aliquando ab ipſo in
Eccleſia receptum fore. Imperatorem autem alacri animo, &
lubenti Episcopo morem geſiſſe, & ingenuam modeſtiam, ac reli-
gioſam, piamque affectionem Dei timore incitatam re ipſa decla-
raſſe memorant. Hæc Eusebius de Philippo, quem & Chriſtia-
num fuiſſe tradit Vincentius Lyrinenſis, alijque multi ſcripto-
res antiqui. Babylon porro præſidiſſe Antiochiæ iueneſſe Im-
perium Philippo narrat idem cap. 23. hiftoria. Non potuit au-
tem Numerianus eſſe, qui reſectus eſt per Babylon ab ingreſſu
templi. Nam refert Eusebius lib. 6. cap. 32. imperante Decio
Philippi ſucceſſore Babylon defuncto ſubſtitutum Fabium. Nu-
merianus autem poſt annos triginta, ac plures multis aliis
Imperatoribus intercedentibus imperare cepit: neque ſimi-
liter Decius fuit, qui per Babylon reſectus eſt ab ingreſſu tem-
pli, quia numquam legitur Decius, ex quo factus eſt Impera-
tor, in Aſia fuiſſe, aut ex Europa diſceſſiſſe, vt apparet è Zozimi
lib. primo, Eutropij nono, Aurelio Victore, & aliis, ac multo
minus locum tenuit Decius ouis, diſcipuli, filij, & grotiue ſana
diſpectu Episcoporum Chriſtianorum, ſicuti Sanctus Ioan-
nes Chryſoſtomus narrat tenuiſſe Imperatorem reſpectu Ba-
bylon: ac veluti numquam legitur Decius fuiſſe in Oriente, &
Aſia, ex quo factus eſt Imperator: ſic Philippus in ea fuit, Gor-
dianumque adoleſcentulum Gordiani Imperatoris filium cō-
tra omne fas occidit; dederat namque huic ſe iſſe in fidem, &

in locum parentis Mithreo socero defuncto, inquit Iulius Capitolinus, sibi adseuerat, neque uoluit armis dimicare cum ipso, qui iam dolo malo imperium sibi atripuerat: quæ constant omnia è Iulio Capitolino & conueniunt iis, quæ refert de Imperatore electo Sanctus Ioannes Chrysostomus. Qui ostendens ab Episcopis exercendam potestatem, licet id non sit aliis profuturum, ueluti neque Philippo Imperatori profuit, à Babyla exerceri illam; Babylasque ad eum curandum uoluerit exercere. Subiicit, namque oportet suo officio fungi, etiamsi inde nullum lucrum ad alios dimanet: neque enim ipsi Babyla ad Imperatoris quidem emolumentum libertas profuit. Et post. Admirabili uero Babyla discipuli salus desideratio erat, quam expectabat, à carcere merces, cui quidem gratus certe accidere nihil potuisset, quam si per discipulum respicientem huiusmodi laudibus priuatus ipsam contigisset, seu, ut uerius dicam, si discipulus prorsus in istam morum peruersiorem dilapsus non fuisset. Hæc Sanctus Ioannes Chrysostomus de sanctissima Babyla, & iure diuino ecclesiastica immunitatis tuendo, quamuis inde mors sit consecretura, quamuis aduersus Imperatorem maximum pugna sit nobis futura, nihil inde emolumenti contingat, alij sint in maiora flagitia lapsuri, simul in principio iam tunc adolescentis Ecclesiæ. Vbi sunt igitur, qui uolunt ecclesiasticam immunitatem libertatem, potestatemque humano iure sanctam? ubi qui ecclesiastico tantum non diuino, & ecclesiastico simul à An tanta agenda pro ijs iuribus, quæ variari possunt, ac debent, pro temporum, locorumque varietate, qualia sunt, quæ ecclesiastica solum, non etiam diuina sunt? An non Sanctus Chrysostomus in potestatis hac in re diuinum contendit effect? & sanctissimus martyr Babylas, uti diuinissimum propagat aduersus tot, ac tanta tempore alienissimum? Vidimus quid egerit Patriarcha Antiochenus uir sanctissimus, non alio iure, quam diuino innixus, in propugnanda, & in tuenda ecclesiastica immunitate templorum, suaque potestate exercenda aduersus Imperatorem Christianum, uel etiam semichristianum. Nam propter ingenia, multa que facinora Christiani scriptores, non Philippum primum Christianum Imperatorem, seu Constantinum temper soliti sunt proferre.

sanctissimus, aduersus Imperatricem moderandi imperij Romani consortem sit ausus, ecclesiasticam libertatem non alio iure, quam diuino sibi datam exercens.

Igitur Leo Imperator oratione de vira Sancti Ioannis Chrysostomi narrat iniuste condemnatum fuisse Theognostum quendam, qui in exilium profectus est cum coniuge, ac liberis, sicque addicta sunt cuncta ipsius bona, & in his vinea: quam cum reuersa vxor defuncto marito repeteret, Imperatrix ingressa forte illam in suburbanis sitam, decerpto propriis manibus racemo, locique amore capta emit pretextu cuiusdam legis huiusmodi emptioni suffragantis, pretium viduæ se exsoluturam professæ. Implorat auxilium Sancti vidua, propriam vineam reposcens. Multis rogauit Augustam Sanctus, vt eam viduæ redderet. Illa iuste id factum, legisque permissu, ac priuilegio renuebat. Igitur die festo cum plenum iam populum templum foret, & adesset in illo Imperator, actum ceteri omnes, tum qui Imperatrice præibant honoris causa, fuissent ab ostiis admissi, Augustæ soli, simulatque attigit limen Ecclesiæ, protinus occlusæ sunt fores: adituque Imperatrix est exclusa, indignabunda mulier, quæ non in Sanctum conuicta iactauit? è stipatoribus quidam miles exerto ense ianuam diffingere aggressus, exarescentem continuo manum sensit. Attonitis prodigio cunctis, palatium timore perculsa, & obmutescens repetit Imperatrix, fatelles penitentia ductus omni cum reuerentia procidit ad Sancti pedes, ac sanatus est.

Accidit & aliud admiratione plenum. Paulacius Ægypti Præfex, viduæ cuidam, quam scribit Alexandrinam nomine Callitropem fuisse Metaphrastes, debebat aureos quingentos, eo nomine Augusta Paulacium compellit ad persoluendas auri libras centum; crediditque restituit aureos tantum triginta sex. quæ cum nihil amplius extorquere posset, ad Sanctum confugit. Hic perspicuens nullum superesse aliud remedium, retinere in carcere debitorem curauit. Is a se persolutum æs alienum totum excipiebat, Imperatrixque ipsa id testificabatur, urgebatque, vt liber dimitteretur. quod ne fieret, Sanctus prohibebat. Misit idcirco illa duos Centuriones, qui vi abductum è carcere Paulacium dimitterent. Aggressos eam rem de iussu Augustæ deterruit Angelus horribili aspectu, strictoque ense minitans. Quod ubi illa æsciuuit, reliquum pecuniæ restituit.

Hæc

Hæc S. Ioannes Chrysostomus aduersus Augustam, Paulamque ab ipsa defensum, quæ refert Imperator Leo. Quod si ille liber non erat ab omni ciuiliu legum vinculo, & ab omni vel eminētissima potestate, qui potuisset hæc efficere? Agebatur, inquit aliquis, de peccato. Atqui in omni nostra actione siue interna, siue externa, agitur de peccato. Non erit itaque locus ullus ulli exceptioni, ut supra concludebamus. Nam quoties Episcopus contender aliquid esse peccatum, liber est ab omni potestate, neque aduersus ipsum poterit agi, vel excipi, quasi sit ipse criminosus, vel in aliquod magnum, vel paruum peccatum inciderit. Dicit enim, vel hoc ipsum, quod agitur aduersus ipsum, vel excipitur, quodcumque sit, esse peccatum.

Multa itaque sunt adnotanda ex allata historia, præter id quod adduximus.

Primum. Verum est Episcopi esse iudicare, an lex iusta, vel iniusta sit. Eudoxia namque lege se defendebat, asserens, vineam lege id concedente à se emptam, quam Sanctus vir nullo loco duxit.

Secundum. Iudicia vel ab ipsis Imperatoribus, Imperatricibusve approbata, posse ita rescindi ab Episcopo, ut sit ipsi fas eos, easque excommunicare. Quod si iura sæcularia sequamur, Princeps est legibus solutus, & Augusta eodem potitur privilegio, ut Vlpianus, inquit l. Princeps. ff. de legibus. Non tamen aliquis horum solutus est, ac liber à nexu Episcopalis potestatis.

Tertium. Fas esse Episcopo, carcere debitores includere, ne dum facinorosos, quin eos, quorum patrociniū suscipiunt Principes supremi, & qui excusandi videantur à peccato. Nam Paulacius, quod habebat, iam persoluerat Augustæ, & aliqua excusatione dignus apparebat.

Quartum sumitur hinc argumentum, confirmari iudicio diuino, hæc omnia iuris diuini esse non modo, quia Sanctus hæc egit, non alia potestate id se agere professus, quam diuinitus accepta, ac diuina, & qualis est potestas, tale est etiam ius. sed ob illud etiam, quia miraculis totam rem Deus confirmauit, palam faciens à se per suos ministros ea fieri aduersus omnium summos Imperatores in terris. Ex his omnibus etiam clarissimum fit, quid senserit S. Ioannes Chrysostomus in expositione verborum Sancti Pauli Apostoli, capite 13. epistolæ

ad Rom. ita scribentis. *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita est.* Patet enim sensisse Imperatores ipsos Episcopis esse subiectos, Episcopos vero sublimioribus se Archiepiscopis, Patriarchis, atque hos Pontifici Romano. Quocirca appetitus ipse, & iniuste condemnatus à quodam conciliabulo per Imperatorem, Imperatricemque coacto, ad S. Innocentium appellauit, vt in dialogo Palladius refert, & S. Innocentius tota de re factus certior, expulso per vim de sede Ioanne Chrysostomo, Imperatorem, Imperatricemque excommunicauit. quæ referunt Gennadius, Nicephorus lib. 13. cap. 34. Glicas annalium, par. 4. & nos ea retulimus lib. 5. signo duodecimo de Signis sceleris Dei. Et tamen agebatur ab initio de re seculari, & quidquid actum fuerat ab Eudoxia cum coniuge Theognosti legis permissu asterebatur actum. Et quidquid aduersus Ioannem Chrysostomum perpetratum fuerat, id auctoritate episcoporum fuisse confectum, quamuis re ipsa per factionem nihil non fuerit transactum.

Videamus post hæc, quid Occidentis egerint episcopi. Thessalonicensis populus ingenti flagitio Bohericam militum præfectum seditione concitata occidit: poena grauis exigenda erat à fontibus, quod nulla causa tanti sceleris admittendi adesset, nisi effrenis libido populi exposcentis, vt Præfecti auriga ob suspicionem commissi stupri cum coniuge Præfecti in carcerem missus educeretur ad spectatores oblectandos in circo cursus agitatione: episcopi, & in his S. Ambrosius, egerunt cum Theodosio Imperatore, vt reis poenam condonaret, idque illis ita est pollicitus. Mox eius Consilarij perferunt, vt mentem verteret; neq; promissis stare; nam quando expedit Reipub. ne delicta remaneant impunita, nimium videbatur indulgisse in tam graui flagitio facinorosis hominibus Imperator. Quamobrem nimium latus aditus aperiiebatur sceleris, & audacibus ad crimina perpetranda, spe tam laxæ lenitatis in populo, atrocissimoque facto, periculumque erat, ne hoc exemplo cæteris in ciuitatibus commouerentur seditiones, & magistratus passim contrucidarentur; neque promissa obseruanda in publicum detrimentum; Principemque, & quemuis, nil valere in destructionem communis boni, sed ei potestatem solum datam in ædificationem, pactaque ideo nulla esse, quæ publicum statum conuellunt. Hinc oritur tyrannos, qualis paulo ante fuerat Maximus, hinc legitimos

timos Imperatores occidi à facinorosis; quod haud ita pridem contigerat Gratiano, & Valentiniano. Aliud esse priuatum delictum priuato remitti: publicum vero in publicam personam, vix est vt remitti possit, cum, si quid priuato auferatur ex vna parte, possit ex alia facili refici, at si publicum concidat, quid contra poterit reponi? Hæc & his similia poterant adduci aduersus promissiones Theodosij, quibus ille impulsus mandauit secreto certum numerum sortium capi, atque occidi, vt Sozomenus libri septimi, capite vigesimo quarto refert. Milites, quod eorum Præfectus fuisset occisus, ira inflammati, mandatiq; fines transgressi, sic impetum fecerunt in populum conclusum in Theatro, vt innoxios multos interfecerint, & atrocissimæ seuitæ exempla ediderint. Nullus episcopo- rum fuit, qui aduersus Theodosium quicquam diceret, faceret ne, quippe inuito ipso scelus fuerat admissum, fidesque episcopis non fuerat ab ipso seruata, non omnino temere. Cum tamen post aliquod tempus Mediolanum venisset Imperator, aliis temporibus Constantinopoli solitus commorari, ibique domicilium proprium habere, non Mediolani, vt ex historicis cunctis apparet, S. Ambrosius volenti ingredi templum sic ob- niam, vetatque ingressum, quin scelus illi obiticiens iubet, inquit Theodoretus libri quinti capite decimo septimo, vt vinculum capessat, & quemadmodum penitentes solebant, sese alliget, & in lectu maneat vsque ad præfinitum tempus. Imperata facit Imperator, & in lacrymis, sordibusque peniten- tium iacuit octo menses, & quamuis in Natali die Christi ven- niam per Ruffinum primæ post Imperatorem auctoritatis pre- catus esset, aditum tamen ad templum adeo non impetravit, vt sanctus Ruffinum vocarit impudentem canem, qui id pete- re auderet. Per se igitur adiit episcopum stantem ante fores templi in ædícula, ad excipiendas salutationes, accessitque obsecrans, vt vincula soluat. At Ambrosius tyrannicum dixit esse eius adueptum, ipsumque insanire contra Deum, & illius leges proterere. Tunc Imperator, *Non obstinato*, ait, *animo leges sanctitas impugno, neque sacra limina per nefas ingredi curio, id oro; vt soluis vincula, & proponas tibi ante oculos clementiam illius, qui est Dominus omnium; & ne mihi oculi- das ianuam, quam ille omnibus, quos peccatorum suorum penitent, patefecit.* Cui Ambrosius, *Quam tu, inquit, peni- tentiam post tam graue scelus admissum ostendis? Que me- dicamenta*

dicamenta ad vulnera tam difficilia curatu sananda adhibuisti
 Tuum est, inquit Imperator, medicamenta ostendere, eaque temperare; & vulnera, quæ ægrius curentur, obligare; meum autem, quæ sunt adhibita, accipere. Tum Sanctus, quæ iudicavit expedientia iubens, solutis vinculis admisit ad templum. ingressus ille primum sese humi abiicit, illud eloquens. *Adhæsit pavimento anima mea, vivifica me secundum verbum tuum.* manibusque capillos lacerans, frontem feriens, lachrymis solum rigabat, veniam supplex exposcens. Vbi vero tempus offerendorum munerum aduenit, surgens cum lachrymis accessit ad altare, obtulit, & intra cancellos constitit. Id videns Sanctus, edixit illi per diaconum, loca illa deberi solis sacerdotibus, ab aliis tangi nefas esse: proinde egrederetur. obedijt Imperator, excusans nulla se id animi confidentia fecisse; verum quod Constantinopoli ille ipsi fuisset assignatus locus. Hæc Ambrosius, è quibus plurima colligimus.

Primum quidem maximam fieri potuisse à prudentibus sæculi in proposito facto ambiguitatē, numquid expediret Reipub. servuari fidem datam Episcopis, ac numquid eam potuisset Princeps in damnum Reipub. obstringere.

Secundum, numquid S. Ambrosius potuisset excommunicare Theodosium: Non enim videbatur hic esse ovis ipsius, neque ipse illius pastor, cum soleret esse Imperatori domicilium vel Romæ, vel Constantinopoli.

In reliquis videbatur omnino excusandus Theodosius; quod enim milites excessissent in cæde facienda modum, non erat ipsius culpa. factum porro pertinebat ad potestatem sæcularum, iudicisquæ sæcularis cognitionem. Nihilominus adeo liberi sunt ecclesiastici ab omni principum sæculari iudicio, ut necesse fuerit Imperatori maximo, cuius umbram vix posterius asseruant, vel subire Episcopi iudicium, pœnasque ab illo infligi, vel appellare ad Pontificem Romanum. Nam spectabat ad Sanctum Ambrosium iudicare an Reip. conduceret, necne, fidem datam tueri, & an Theodosius esset, quamdiu Mediolani morabatur, ovis ipsius, non ad Theodosium. Maluitque religiosissimus Princeps obedire Antistitis severissimæ, ut aliquis arbitraretur, sententiæ, quam disputare de potestate Episcopi, & libertate ecclesiastica, inunc, & inter Christianos Principes inuenias Theodosium. Non est itaque mirandum, si felicissimus in administratione imperij Theodosius

H h h

fuit,

fuit, felicissima ipsius tempora fuerunt, liberiq. ipsius tantum paterna felicitatis adepti sunt, quantum pietatis ab illo traditæ retinuerunt. Vereque ab eodem dictum refert Theodoretus libri quinti cap. 14. *Aegre tandem didici, quod inter Imperatorem interfit & Episcopum. Aegre tandem reperi veritatis (nota hæc verba) magistrum. Nam solum Ambrosium noui Episcopum dignum eo nomine.* Hæc Theodosius Theodoro referente.

Ex iisdem concludimus, diuini iuris esse ecclesiasticam libertatem: humano enim iure, atque humana potestate nulla poterat hæc Sanctus Ambrosius. Humana siquidem maxime præstabat Theodosius. Neque in facto proposito lex vlla adduci poterat ecclesiastica, quæ Sancto Ambrosio tantam tribueret potestatem, subeque singula, quæ afferuntur, examinentur: ac Theodosius ex veritate factum, quidquid Sanctus Ambrosius fecit aperiissime confitetur. Et nihil æque bono publico, & Imperatoris potestati, ac maiestati conducere existimauit, quam religionem, religionique addictos viros colere, reuereri, & eorum præceptis obedire.

Haud forsan dissimile dicet aliquis illud, quod contigit Theodosio iuniori. Nam cum monachus, nescio quid ab ipso efflagitaret, neque illud modo villo concedendum foret, Imperatorque id denegaret, excommunicationis sententiam protulit in eum monachus. Quam sane adeo non contempsit ille, ut noluerit accumbere ad mensam, nisi prius Constantinopolitanus Patriarcha excommunicationem nullam declarasset, & ipsum Monachus absoluisset; & tamen doctissimus omnium testimonio scribitur fuisse Theodosius iunior, idemque felicissimus, & maximus: quæ constat omnia è Socrate libri 7. cap. 22. Sozomeno libro 1. & 9. cap. 1. Nicephoro vigesimi quarti tertio.

Adduximus hucusque antiquissima exempla sanctissimorum Episcoporum, ex Oriente quidem Sancti Babylæ Antiocheni patriarchæ; è Septentrione Sancti Ioannis Chrysostomi Episcopi Constantinopolitani; ex Occidente Sancti Ambrosij. Verum nam Meridies hæc in re nobis erit obscurus, ac meridiana lux in tantis splendoribus haud lucebit? Eia igitur è toto orbe audiantur præconia maxima ecclesiasticæ potestatis supra maximam sæcularem. Theodosio iuniore imperante Pentapoli in Cyrene præerat Synesius Ptolemaidis Archie-

chiepiscopus, eidemque provincie summo iure ab Imperatore constitutus est prefectus Andronicus Berenicensis. Hic multa atrocita perpetrauit in aliquos e populo, sibi, suaeque potestati subiecto. Praeterea vero pro foribus templi appendit libellum, quo nonnulla in Christum contumeliosa continebantur. Id videns Synesius anno Christi quadringentesimo vndecimo, sui vero episcopatus primo, quantum colligit ecclesiasticae historiae restaurator Cardinalis Baronius tomo quinto, Episcoporum Concilium coegit, hominemque arrogantissimum simul, & efferatissimum excommunicauit, omnibus praecipiens, ne eum modo villo reciperent. Quid Andronicus? licet elatissimae, & obstinatissimae mentis foret, supplex tamen adiit episcopos, veniam petiit. recusabat illi eam dare Synesius, & absolvere. Precibus tamen omnium victus dedit, atque absoluit, hac tamen conditione, quae prius omnino est expleta, ut omni potestate deiectus, atque exutus nihil amplius in Cyrene tractaret. Paruit ille, atque absolutus est. Quid his in rebus modo dicemus? quid adnotabimus?

Primo fuisse haec omnia tractata ab Episcopis inconsulto non modo Imperatore, sed etiam Pontifice summo.

Secundo fuisse cuncta expedita a Synesio intra breue tempus, ac primo suae potestatis anno, vix vnica, ut apparet, citatione, ac nullo prope processu, ut loquuntur.

Tertio depositum fuisse Andronicum per Synesium solum a saeculari praefectura. Quoniam iure id egisti quae so Synesi? Adesto, vocant te in ius ante Christi, & hominum tribunal nostrae aetatis scriptores. Esto, fuerit tibi facultas excommunicandi; quanam potestate e praefectura nobilis provinciae es ausus depellere inconsulto Imperatore istiusmodi virum? quid tibi hoc assumis primo episcopatus anno? Hae Synesius egit, actumque perstitit, ac Deus comprobauit, licet homines huius saeculi prudentes improbarent veluti omnino iniustum, & maxime iniuriam; magistratusque hac in re se lesos conquererentur. Sic enim Synesius ad Theophilum Patriarcham Alexandrinum, commendans illi Andronicum a se deiectum ex praefectura, ac fugatum; sed tamen poenitentem, & obedientem, Alexandriamque idcirco petiturum, scribit. *Perijt iustitia ex omnibus; Andronicus & prius iniuria affecit, & nunc iniuria afficitur* (haec erant hominum verba aduersus acta Synesij) *Ecclesia vero mos est exaltare quidem humilem, humiliare*

vero sublimem. Nunc itaque Andronicum odisti quidem ob ea, quae fecit, quare etiam progressus est, ut ad hac deueniret. miserere autem nunc ob id, quod cum his, qui in execratione sunt, conuersatus est. Nam & eos, qui nunc in potestate sunt, propter ipsum offendimus. at horrendum est, si numquam in felicitate consistemus; sed cum flentibus semper lachrymabimur. Nos igitur hic ipsum tribunali exemimus, & de cetero multo pauciores calamitates ipsi fecimus: etsi pietas tua ipsum cura dignum ducet, hoc ego maximum signum suscipiam, quod non penitus homo ille sit reprobatus à Deo. Hucusque Synesius Episcopus. non modo Philosophus, sed humanarum rerum, publicarumque simul administrandarum peritissimus, quod eius epistolae ad Imperatores declarant.

Hæc igitur exempla sit fatis adduxisse antiquissima omniū, ut sciamus ecclesiasticam libertatem, qua non modo liberi sunt ecclesiastici ab omni vel omniū seclularium suprema potestate, sed huic præsent, atque imperant in eius actionibus, sententijs, ac iudicijs diiudicandis, potestateque; exuendis ipsis omniū maximis præfectis, quamuis ad publicum statum pertineat, & in dubium reuocari posset ex ipsis ecclesiasticis legibus, quidquid ecclesiastici conabantur, innumera possent afferri in medium, quæ post hæc euenerunt, & nos alibi attigimus.

Argumenta desumpta è constitutionibus Conciliorum, Ephesini, Romanorum, Lateranensium, & Tridentini.

Cap. II.

Sed enim videtur hoc definitum Conciliorum, maxime vero vniuersalium sanctionibus, inter quæ primum nobis occurrit Concilium Ephesinum, cui ducenti Episcopi adfuerunt, tomo quinto editionis Peltanæ cap. 21. in quo refertur, & approbatur à Concilio lex Theodosij iunioris, testificans diuini iuris esse ecclesiasticam libertatem, quoad omnia. sed quando eam legem recitamus infra, cum de testimonijs Imperatorum tractamus; idcirco primum sit nobis Romanum quartum, quod Sym-

Symmachi Papæ temporibus est habitum dominante in Italia Gothorum Rege Theodorico, & à ducentis triginta Episcopis ex vniuerso orbe Catholico conuocatis, vt apparet, est confirmatum. In illo igitur sic tota Synodus respondit cap. 2. ad interrogationem Maximi Episcopi, omnium Episcoporum nomine loquentis. *De me licuit laico legem dare? sancta Synodus dixit: non licuit.* Et capite tertio sic decreuit. *Sancta Synodus dixit: liquet secundum prosecutionem venerabilium fratrum nostrorum Laurentij, Petri, Eusebij, Cresconij, Maximi, vel Stephani, nec apud nos irritum habetur, hanc ipsam scripturam nullius esse momenti, quam, etiamsi aliqua posset subsistere ratione, modis omnibus in synodali conuentu promissa beatitudinis vestra sententia eneruari conueniebat, & in irritum deduci, ne in exemplum remaneret præsumpti quibuslibet laicis quamuis religiosi, vel potentibus in quacumque ciuitate quolibet modo aliquid decernere de ecclesiasticis facultatibus, quarum solis sacerdotibus disponendi indiscussæ à Deo cura commissæ docetur.* Hæc Synodus aduersus edictum Regis Odoacris, iubentis, ne Romanus Pontifex eligeretur absque ipsius consultatione, ac ne quid ecclesiæ res alienaretur, manifeste docens, curam ecclesiasticarum facultatum à Deo solis sacerdotibus indiscussæ commissam; laicis vero ita vetitam, vt neque in utilitatem earum quicquam statuere possint.

Notanda vero multa sunt ex hoc decreto.

Primum verba illa, *Quarum solis Sacerdotibus disponendi cura commissæ docetur*, proferri æque principaliter, atque alia, quibus irrita declaratur lex Odoacris. Idcirco vim legis habere imperantis, vt ita credatur, cum dici possit, non ita esse, si verba illa ad confirmandam dumtaxat declarationem pronuntiarentur, rationem declarationis exponentia. Nam quandoq; Concilia rationes afferunt accommodatas rei præsentis, alioquin falsas, sed ab aduersariis cōcessas, aut infirmas, & probabiles.

Secundo illud verbum, *docetur*, explicare vim magisterij Ecclesiastici, & Synodalis, cui quilibet credere tenetur, veluti discipulus magistro docenti; dictumq; est, *docetur*, quasi Synodus loco Christi summi magistri id proferat, neque velit dicere docemus, sed *docetur* ab eo, qui est summus Magister, Matthæi 23.

Tertio indiscussæ solis Sacerdotibus curam à Deo commissam

fam

nam facultatum Ecclesiasticarum, quod non modo legem sententiam, & administrationem, tributumve ijs imponere sit veritum laicis, sed etiam curam, quamuis neque discutere aliquid, neque cogitare de illis velint.

Quarto, si per ipsum Deum Regi non licet tueri Ecclesiasticas facultates absque libero Episcoporum, & Sacerdotum consensu, ac petitione, quanto minus licebit, eas tributis onerare, aut aliis adiudicare? Quanto praterea minus de personis aliquid constituere: idcirco enim supra dixit Synodus, laicis non licere de Ecclesiasticis personis legem ferre.

Quinto, si culpa est immiscere fere ad se non pertinenti, cap. culpa de reg. iur. in Sexto, quanto magis adeo vetita, vt etiam cogitatio prohibita videatur, quod non contigit nisi in ijs, quæ per se vetita sunt, vel quæ Deus ipse vetuit, ita vt alij, nihil contra statuere possint.

Sexto, obseruandum dici Ecclesiasticarum facultatum, curam solis Sacerdotibus commissam, non etiam profanarum, quod harum sit cura tam laicis, quam sacris viris commissa, quatenus referuntur, aut non referuntur in Deum, quæ possidentur à laicis dominis.

Septimo, Si Episcopi non possunt Ecclesiasticarum facultatum curam laicis ita committere, vt ijs sit potestas in illas, quod ipsis solis commissa sit, patet non ab vlla lege humana, sed ab ipsa mere diuina lege, ac proxime, & omnino ab ipso Deo commissam; alioquin possent ipsi dissoluere hanc obligationem: vt habetur l. nihil tam naturale de reg. iur. falsumque esset ipsis solis hanc à Deo curam commissam.

Secundo igitur loco subiicimus illud, quamuis ad Pontificem Romanum pertineat declarare, quibus in causis sit necne iuri diuino locus, cum tollere illud nullo modo possit; tamen anno millesimo centesimo vndecimo accidit, quod sumus dicturi. Maxima fuit inter Gregorium septimum, & Henricum tertium Imperatorem, Germaniz verò Regem quartum, contentio de inuestituris Episcoporum, Regaliumque iuribus, quod Imperator ius dandi hæc ad se pertinere affirmaret, & vellet; contra vero affirmaret Pontifex Romanus. Incredibile est quantum sanguinis humani effuderint Imperatores, vt hæc sibi arrogarent. Henricus quartus Imperator tertij filius, patre ex Imperij gubernaculis deiecto, ac miserrime defuncto, & insepulto, Paschalem secundum decreuit astuticum.

eum venire. Igitur promissis amplissimis allectum Romæ ipsum cepit, atque maxima civium Romanorum strage facta abduxit una cum multis Cardinalibus, & Praesulibus sedis inque victis, & ad montem Soracis pervenit exercitu maximo einctus; urgebatque ut sibi ius dandi inuestituræ, ac Regalia permitteret, & Imperij coronam, dignitatemque largiretur. Suadebant id Episcopi multi. Respondit Pontifex libera voce (verba sunt hæc Abbatis Stadenſis, qui non longe abfuit ab hoc sæculo, scriptor Pontificibus Romanus infensus) Non timo, inquit, dominum vestrum Regem, occidat corpus, si vult, amplius non habet; quod facit, multū quidem prosperatus est, in eade civium & cleri. Sed dico vobis in veritate, quia de cætero non affequetur victoriam, nec videbit pacem in diebus suis, sed ne filium generabit, qui sedeat in throno eius. Cum hac renunciata fuissent Regi, iratus est valde, iussitque omnes captivos decollari in facie Papæ; ipse vero instantè hortabatur eos pro iustitia mori, promittens eis vitæ æternæ præmia: At illi unanimiter pronolati pedibus eius orabant dilationem vitæ. Tunc Pontifex fusis lacrymis contestatus est cordium conspectorem, se malle mori, quā cedere, si non præpediret omnibus Christi in te impendenda compassio fecit agitur quod necessitas imperavit; promissitque se Regem consecraturum, & captivitatis relaxaretur. Reversusque in Urbem Papæ, & Cardinales, fecerunt Regi secundum voluntatem eius, dederuntque ei privilegium super omnibus; quæ desideravit.

Anno Domini millesimo centesimo duodecimo, postquam Imperator percepta benedictione Theutonice reuisit terras, & ecclesia est in Urbe Roma Synodus centum viginti Patrum, ubi Papæ acriter inculpatus est pro eo, quod Regem sacrilegum ad imperiale culmen prouexisset. Insuper constitutiones Episcoporum, quas Patres sui Ecclesiastico iure usque ad mortem, & exitia defensassent, huic omnium indignissimo etiam privilegio stabilisset. Ille præterdere cepit necessitatis articulum, se quidem peccasse, sed impulsus; emendaturum se hanc noxam, secundum quod diceret sanctum Concilium. Accepta igitur satisfactione incusanti, refringit seruos, definitque; Concilio privilegium illud, non privilegium, sed præilegium vocitandum, idemque anathemate rescindendum sanxerunt, ipsum præterea Imperatorem à liminibus sanctæ Ecclesiæ sequestrandum censuerunt. Hæc ipsa Stadenſis verba desumpta ab Helmodo, qui vicinior fuit his temporibus, scripsit libi

1. cap. 40. assentitur iisdē Otho Frisingensis breuius omnia referēs lib. 7. cap. 14. Crantius lib. 5. Saxoniz cap. 83. omnes scriptores Germani, & Boreales. Eadem Leo Ostienfis lib. 4. cap. 42. historia Calsinensis.

Sed operę pretium est, ac maxime pertinens ad rem propositam scire, quod actum fuerit in eo concilio. Sigonius non male explicat anno millesimo centesimo decimoquarto. lib. 10. de Regno Italiz ē decreto Iuonis. In illo enim *Bruno Signinus Episcopus* gratias, inquit, agamus, quod Pontificē Paschalem huic Concilio presidentem proprio tandem ore scriptum illud audiuius condemnantem, quod prauitatem, & heresim continebat. Quare audita quidam ex adstantibus Episcopis subdidit, si scriptum illud heresim continebat: ergo qui scripsit illud hereticus fuit. Tum Ioannes Caietanus commotus, tu in Concilio, inquit, & nobis audientibus Romanum Pontificem appellare audes hereticum? scriptum à Pontifice confectum, malum quidem fuit, sed heresis non erat. Hęc ille.

E quibus apparet adeo iuris diuini esse immunitatem, libertatemque Ecclesiasticam, vt ob ineuitabilem necessitatem tolerare possint Ecclesiastici illam violari, sed ius dare, vt violetur, vel vt in potestatem laicorū redigatur, haud possint. Hoc est enim quod S. Ambrosius, vt supra dicebamus, aiebat, non nego, nunquam tamen dicebat, concedo.

Quocirca in illo Concilio, quod Paschalis Romam conuocauit, ita Gerardus Engolismensis Episcopus legatus ex Aquitania, totius Concilij consensu cunctis presentibus pronunciauit, vt post Vpergensē, & alios refert idem Sigonius, *Privilegium pro liberatione captiuorum Ecclesia à Paschali Pontifice per Henricum Regem extortum omnes in hoc sancto Concilio congregati legitima censura, & auctoritate Ecclesiastica, iudicio sancti Spiritus condemnamus, & irritum esse iudicamus eo nomine, quod in eo scriptum est iure lectum à nemine consecrandum, nisi prius à Rege instituat, quod est contra spiritum Sanctum, & iustam institutionem.* Hęc Gerardus, cui subscripserunt centum prope Episcopi.

E superioribus itaque sic argumentamur.

Primo, si libertas Ecclesiastica non esset iuris diuini proxime ab ipso Deo sancti, potuisset Pontifex Romanus id concedere, quod concessit Henrico quarto. quod enim Pontificij iuris est, Pontifex aut abrogare, aut largiri potest, at irritum declara-

declaratur, quasi nō potuerit. ergo iuris est diuini. Non potest autem; quia erat contra Spiritum sanctum, sic enim dicitur eo decreto.

Secundo, idcirco irritum declaratur, non quod metu est extortum, vel alio nomine, cum multis nominibus irritum declarari posset, sed quod est contra Spiritum sanctum. Atqui hoc modo est maius, quam si diceretur contra ius diuinum, quod scilicet ecclesiasticam libertatem minuere proxime lēdat ipsum Deum, libertasque ecclesiastica sit diuinissimi iuris: alioquin primo frustra omitterentur alie causę, ob quas irritum poterat declarari decretum. Secundo frustra diceretur contra Spiritum, non contra Ecclesiam, & Pontificias sanctiones. Tercio frustra etiam subijceretur, & *iustam institutionem humanam, tum diuinam*. At in legibus sacris nullū verbum est ociosum, ac frustra positum, Matthæi cap. 5. & 12. & 1. si quando, de leg. 1. & idcirco non bene aliquis exciperet omnia mala esse contra Spiritum sanctum, siue sint ex vi prohibitionis, siue natura sua.

Quod si quis dicat hic agi tantum de institutione, qua ius datur Episcopo in episcopatum, non de personis, aut fundis, bonisue immobilibus, & mobilibus. Respondemus tunc ad id de potestate legitima, qua Episcopus vti poterat in quouis temporalia, vt apparet ē concertatione inter Pontifices illius temporis, & res, quam late historici narrant. Imperator enim, nolebat Episcopum posse illa vti, nisi acciperetur ab ipso, aut ipsi subiecta assereretur. Contra statuitur adeo non esse hanc illi subiectam, vt neque subiici iure possit. & institutio nihil est aliud, nisi ius, quod legitime tribuitur iuxta Canones in Ecclesia, vel ecclesiastico beneficio, vt habetur in cap. 12. de reg. iuris in 6. Nominationemque, & presentatio nullum ius in re, vel ad rem nominato, ac presentato tribuunt, & has possunt laici habere. electio, quę solis clericis conceditur, ius ad rem confert: institutio, quę fit à pręsulibus, ius ad rem, & in re in ecclesiastico beneficio, & Ecclesia dat institutis. Hoc ius non potest communicari laicis, quod res ecclesiasticę sint exemptę ab eorum potestate, neque ius ad eas, vel in eas conuenire ipsis posset, vt habetur Canone trigesimo primo Apostolorum. Concilio Chalcedonensi. cap. 23. Nicæno. 2. cap. 3. Hispalensi cap. 9. ac late habetur 16. 9. 7. 1. si quis, & sequentibus. Ius in re facit, vt institutus Ecclesiā, beneficiūq; licite habeā, potiar, ad-

ministrare: ius ad rem facit, ut electus alijs preferat in assecutione ecclesie, vel beneficii, nisi quid aliud cõingat. nominatio, presentatioq; non impediunt, quo minus vno nominato, ac presentato non possint alij nominari, ac presentari. Quamobrem cum scribitur aliquibus laicis ex priuilegio concessa electio, non intelligitur propria electio, quæ tribuit ius ad rem, sed electio nominandi, aut presentandi: cumque Carolo Magno, & Ludouico tributa asseratur ex priuilegio Pontificum Romanorum electio huiusmodi, intelligitur nominatio, & presentatio; hinc legimus lib. 1. capitularium cap. 84. statutum his verbis à Carolo, & Ludouico Imperatoribus. *Sacrorum canonum non ignari, ut in Dei nomine sancta Ecclesia suo liberius potiatur honore, assensum ordini ecclesiastico præbimus, ut scilicet Episcopi per electionem cleri, & populi secundum statuta canonum de propria Ecclesia remota personarum, & rerum acceptatione, ob vite meritum, & sapientia donum eligantur.* Ad summum, temporalia cuncta quoties Deo consecratur, eiusmodi sunt, ut nihil licite potestatis sit secularibus in ea, nisi veluti exequutoribus clericorum, siue ecclesiasticorum. quod sit iuris diuini ecclesiastica libertas, atque immunitas.

Tertio probatur ex Concilio Lateranensi sub Alexandro Primo capite vigesimo nono, in quo ita legitur. *Graue nimis esse dignoscitur, quod in diuersis partibus mundi rectores, & consules ciuitatum, necnon & alij, qui potestatem habere videntur, tot Ecclesijs frequenter onera imponunt, & ita grauibz, crebriusque exactionibus premunt, ut deterioris conditionis factum sub eis Sacerdotium videatur, quam sub Pharaone fuerit, qui diuina legis notitiam non habebat; ille quidem omnibus alijs seruituti subiectis, Sacerdotes suos, & eorum possessiones in pristina libertate dimisit, & de publico eis alimoniam ministravit.* Hæc concilium, ad quorum declarationem dicimus.

A Pharaone Deum verum agnitum, ac statutum, ut omnia disponerentur in suo regno iuxta Dei spiritum, ut habetur capite 41. Geneseos, & psalmo centesimo quarto, vers. 21. Atque ita constituit immunes sacerdotes iuxta spiritum Dei, Iosepho sic constituente ex spiritu diuino. Quomodo igitur, inquit Concilium, Pharaoni non fuisse notitiam diuinæ legis? Non aliter potest intelligi, nisi quia nondum scripta lex erat vniuersalis, & publica ab ipso Deo, quia decerneretur, ut cuncti ipsius sacerdotes essent cum suis rebus à tributis immunes, ideoque

ideoque Rex istius legis nondum scriptæ notitiam non habebat, neque habere poterat, cum nulla diuina constitutio scripta, scriptoque, vti nunc est, promulgata esset de immunitate Sacerdotum. alioquin veri Dei notitiam habebat, Iosephumque constituit dominam domus suæ; & principem omnis possessionis suæ, vt erudiret principes sicut semetipsum, & senes eius prudentiam doceret, vt habetur plal. 84. & ad suos dixit. *Et num inuenire poterimus talem virum, qui Spiritus Dei plenus sit?* dixit ergo ad Ioseph. *Quia ostendit tibi Deus omnia, quæ locutus es, numquid sapientiozem, & consimilem tui inuenire poterimus?* Tu eris supra domum meam, & ad oris tui imperium cunctus populus obediet. Hæc ille. Quamobrem cum dicit, Pharaon diuinæ legis notitiam non habebat, intelligit diuinam legem, quæ constituit, vt sacerdotes sint liberi ab omni censu; etiam si dentur eis, eorumque familiarum alimentum est itaque lege diuina constitutum, vt liberi sint sacerdotes, & eorum bona.

Quarto loco definitum videtur hoc in Concilio Lateranensi magno, quod est habitum sedente Innocentio Terzio, cui scribuntur adfuisse Patriarchæ Hierosolymitanus, & Constantinopolitanus, Metropolitani septuaginta, Episcopi quadringenti, Præsules innumeri. sic enim capite quadragesimo tertio, quod est relatum in cap. nimis, de iur. iuran. *Nimis de iure diuino quidam laici usurpare conantur, cum viros ecclesiasticos nihil temporale detinentes ab eis cogunt ad præstandum sibi fidelitatis iuramentum: quia vero secundum Apostolum seruus domino suo stat, aut cadit, sacri auctoritate Concilij prohibemus, ne tales clerici personis secularibus præstare cogantur huiusmodi iuramentum.* Hæc Concilium, manifeste volens clericos non esse obligatos obedire secularibus, nisi possideant temporale; cuius ratione sint obligati; vt contingit in feudis habitis à principe seculari, & ita concessis, vt præstetur, quod solet ob illa, iuramentum fidelitatis. Affertur ex Apostolo ratio, quia ecclesiastici soli Deo, aut maxime, & in primis eius personam sustinentibus tamquam Deo parere sunt obligati, stant Deo obediētes, & qui secus exigunt aliquo modo nimis usurpare nituntur de iure diuino.

Quidam respondent, hic iuris diuini nomine intelligi Pontificiū ius, quod aliquando vocatur diuinū, quod à Dei sede procedat per viros deo dicatos, deiq. potestati maxime referētes.

¶ 34 De iure naturali & diuino Eccles.

Sed contra hanc expositionem faciunt multa, eamque falsam ostendunt.

Ac primo, a parte est contra ipsa Concilij verba, à quibus habetur; ideo ecclesiasticum cogi non posse ad huiusmodi iuramentum præstandum, quia Dei seruus est. Vt autem sacerdos, & clericus, id est ecclesiasticus sit sacerdos, & clericus, ac propterea Dei seruus, non est ex humano canonum iure, sed ex Christi, Dei que lege; qua per modos ab ipso Deo, Christoque institutos, ac per sacramenta certa sunt aliqui clerici, & sacerdotes, ac ministerijs diuinis addicti. Sacramenta enim solus Christus, Deusque instituere possunt. Similiter, vt consecrata Deo non seruiant alijs vsibus, neque subiiciantur alijs ministerijs, est ab ipso constitutum. Sic igitur, cum Concilium dicat, non esse obligatos clericos parere secularibus principibus; quia sunt serui alterius domini, atque hoc sic ex ipsa Dei institutione, ac iure, non ex Pontificijs sanctionibus, quæ sacramenta instituere non possunt, & à quibus primum non constituitur, vt quæ Dei sunt, Deo reddantur, manifeste cum dicat Concilium, iure diuino vetitum clericos præstare iuramentum fidelitatis, intelligit de iure, quod omnium maxime est diuinum.

Secundo idem probatur, quia alioquin verba illa *domino suo, stat, aut cadit*; ineptè adducerentur. Possent enim dicere principes seculares; ego sum dominus sacerdotum, quamuis etiam Deus sit Dominus; sicut Deus est omnium Dominus, & quorumlibet mancipiorum, & tamen Deus idem nos loco suo constituit; atque idcirco licet aliquis ciuis habeat suos seruos, nihilominus tam ciuis ille, quam serui nobis obedire tamquam subiecti debent, quia & nos domini sumus à Deo primo domino constituti. Eodem modo clerici, sacerdotes, & cuncti præfules ecclesiastici nobis, ac per nos Deo sunt subiecti, ac proinde obedire debent, & iuramentum fidelitatis præstare, sicut etiam debent illud præstare laici, ubi exigimus, etiam si nihil temporale possideant. Idcirco ne ineptè locutos Patres Concilij dicamus, asserendum nobis est, hic Deum sic intelligi dominum ecclesiasticorum, vt principes seculares non sint interpositi, mediique inter ipsos, ac Deum; verum sint omnino exempti, ac liberi ab eorum potestate, ac soli Deo proxime subiecti, non ecclesiastica lege: nam si ecclesiasticus est subiectus non poterit legem condere aduersus dominum suum,

sum, cui subiectus est.

Tertio similiter, nisi ita interpretemur, inepte loqueretur Concilium, cum dicit ecclesiasticos non cogendos obedire, ut præstent iuramentum fidelitatis, cum nihil temporale possideant. nam possunt ad idem compelli ceteri, licet nihil possideant. Ac propterea satis est, ut habitent ecclesiastici intra territorium, possideantq. ecclesiastica bona tenenda à principibus aduersus prædones, & aliis porantur, quibus ceteri ciues quiete, & commode viuentes; & quæ pertinent ad victum, sint abunde ipsis parata. Quamobrem, cum percipiant hoc beneficium, merito dici posset, ipsos esse obligatos ad fidelitatem, iuramentumque fidelitatis; præterea vero ne proditores moliantur, ne molientibus opem ferant, faueant, assentiantur, ut adiunent communem statum, bonumque publicum, ut cuncta pertinentia ad utilitatem corporalem, & secularem. Verum non esse obligatos, ait Concilium, quia Deo seruiunt, siue bene agant, hoc est stent, siue male agant, hoc est cadant; Deo soli, ac domino soli bene, & male agunt, ab illo solo puniti, & honorari debent. Ac veluti in secularibus princeps secularis leges fert; atque iuxta ecclesiasticos canones iure in ijs imperat; & qui particeps est illorum secularium, debet ijs obedire, ut habetur in cap. cum ad verum, dist. 96. Sic ecclesiastici possent ad obedientiam, fidelitatisque iuramentum cogi, ex ipsis canonibus ecclesiasticis, quæ volunt, ut seculari in secularibus pareatur. Ne sic itaque ius canonicum, sibi contrarium, neque Concilium loquatur absurde, dicendum; prorsus in omnibus exemptos, ac liberos ecclesiasticos vltros iure maxime diuino, solumque Deum dominum suum agnoscere; ac proinde verba illa iure diuino intelligenda de iure proprio; & maxime diuino.

Quarto; mendo se etiam loqueretur Concilium, cum dicat laicos sibi vsurpare nimium de iure diuino, ut apparet; suum namque ius sibi principes seculares assumerent, dum vellent ecclesiasticos viros sibi fideles esse in ijs quæ præstunt ecclesiasticis viris; hoc enim iubet ipsum ius diuinum, ecclesiasticum, & laicæ; sed quando nulla est omnino potestas laicis in ecclesiasticos iure ipso diuino; propterea laici cogere non possunt clericos ad id, ad quod omni iure sunt obligati; alioquin ius diuinum vel sibi repugnaret, vel ecclesiasticum contrarium diuino foret, quo iubetur, ut ecclesiastici maxime omnium

pro-

procurent bonum cōmune, & omniū fidelissimi sint in eo procurando: sed ex sua potestate, non aliena id studere sunt obligati, parare, & tueri.

Omittimus vulgaria nempe verba, simpliciter, proprie, & in potentiori significato accipienda.

Quinto, principaliter Ecclesiasticam libertatem iuris esse diuini probatur ex Concilio Lateranensi, quod est habitū Leone Decimo, sessione nona, in reformatione curiæ, & aliorum in quo sic habetur: *Cum fructuum Ecclesiarum Cathedralium, & Metropolitanarum, monasteriorumque, & aliorum quorumcumque beneficiorum plenaria dispositio, & administratio ad nos, & Romanum Pontificem pro tempore existentem, & illos etiam, qui huiusmodi Ecclesias, Monasteria, & beneficia iure, & canonice obtinent, solum pertineant, secularesque Principes omni etiam diuino iure id prohibente, dictis Ecclesijs, Monasterijs, ac beneficijs intromittere se nullatenus debeant, statuimus & ordinamus, &c.*

Et paulo post: *Cum à iure, tam diuino, quam humano laicis potestas nulla in Ecclesiasticas personas attributa sit, innouamus omnes, & singulas constitutiones, & quæ sequuntur.*

E quibus apparet apertissime, Ecclesiasticam immunitatem iuris esse maxime & propriè diuini.

Primo, quia dicitur omni iure: ergo continetur etiam diuinū, quod ab ipso met Deo sancitur, & veluti ab ipso Deo sancitum traditur, ac promulgatur, nullum namque excludit, & nihil non complectitur, qui dicit omne.

Secundo id clarissimū adhuc fit: nam dicitur omni etiam diuino. qui fieri poterit itaque ut excludatur vllum diuinum, cum dicat omni diuino?

Tertio, cum potestas omnis à Domino sit, ut dicitur Rom. 13. aut potestas, quæ laici volunt vti in Ecclesiasticos, bonaque Ecclesiastica, est à Deo, aut ab hominibus, siue per seculares, siue per Ecclesiasticas leges, quas aliquando diuinas vocamus. Non est à Deo, quia neque per Ecclesiasticos, neque per seculares abrogari posset. Non ab hominibus, quia tam Ecclesia, quam ecclesiastica iura immunitatem ecclesiasticam firmant: ergo cum Concilium dicit, nullam laicis esse attributam potestatem iure diuino, dicendum nobis est necessario intelligi de diuino propriè, & maxime diuino.

Sexto. Principaliter adducitur Concilium Tridentinum
scilicet,

celis. 14. cap. 20. In quos sic habetur. Cupiens sancta Synodus Ecclesiasticam disciplinam in Christiano populo non solum restitui, sed etiam perpetuo sartam tectam à quibuscumque impedimentis conservari, prater ea, quæ de Ecclesiasticis personis constituit, seculares Principes officij sui admonendos esse censuit, confidens eos, ut Catholicos, quos Deus sanctæ fidei, Ecclesiæque protectores esse voluit, ius suum Ecclesiæ restitui non tantum esse concessuros, sed etiam subditos suos omnes ad debitum erga Clerum, Parochos, & superiores ordines reuerentiam reuocatuos; nec permisso, ut officiales, aut inferiores magistratus Ecclesiæ, & personarum Ecclesiasticarum immunitatem Dei ordinatione, & Canonicis sanctionibus constitutam, aliquo cupiditatis studio, seu inconsideratione aliqua violent. Hæc Concilium Tridentinum è cuius verbis ita argumentamur.

Omne quod ordinatione Dei, & Canonicis sanctionibus est constitutum, est iuris diuini: immunitas Ecclesiæ, & Ecclesiasticarum personarum ordinatione Dei, & Canonicis sanctionibus est constituta; ergo est iuris diuini. Minor est ipsius Concilij; & maior, quamuis clara, probatur, quia ius est ordinatio, constitutioque. Ideo Martianus Iurisconsultus aiebat, ex Chrysippo legem esse *νόμος*, id est regulam, & ordinationem, atque ex Demosthene *συμβουλή*, constitutionem, ut refertur, leg. 2. ff. de leg. Quamobrem iura & leges vocantur Constitutiones, Regulæ, Ordinationes, l. leges. C. de legibus. §. his igitur. & §. inordinatum Authen. de hæred. & Falcid. S. Thomas 1. 2. q. 90. art. 1. & 2. Hinc ius dicitur ars, ars vero est habitus recte ordinans facienda.

Quod si quis dicat, ordinationem diuinam solummodo ibi intelligi ius Canonicum, redarguetur, quia superuacaneum fuisset adiectum Canonicis sanctionibus, in legibus autem Conciliisque nullum verbum est ociosum, ut supra dicebamus, ac vocabula proprie simpliciter, atque iuxta nobiliorem, præcipuamque significationem sunt intelligenda, l. quibus. ff. de verb. signifi.

Si quis item dicat, ibi agi de sola immunitate personarum: refelletur eodem modo. Nam primo nulla vox apponitur restringens immunitatem ad soias Ecclesiasticas personas: secundo aperte ibi decernitur de immunitate non modo Ecclesiasticarum personarum, sed Ecclesiæ totius: quamobrem continebitur quæuis immunitas respectu Ecclesiæ diuinitus instituta

tura, comprehendetque quidquid est illius, alioquin de solis personis mentionem Concilium fecisset. Tercio dicimus immunitatem Ecclesiasticarum personarum pertinere ad omnia personas ipsas tangentia. Nam primo muneris appellatione significatur onus. l. muneris. ff. de verb. signif. & immunitas, vt ibi dicitur, nihil aliud est, nisi esse ab oneribus, seu muneribus liberū: & quidquid oneris imponitur, siue corpus hominis ipsius, siue res, familiamque ipsius respiciat, immunitas violatur. Secundo imponitur onus personæ, grauaturque necessario persona illa grauatis eius rebus; ideoque vacatio munerum, siue immunitas alicui personæ generatim concessa extenditur ad quauis onera, tam corpori, quam rebus ipsius imponenda, nisi prædia sint ex antiquo tempore obligata, vt habetur l. in honoribus. §. qui muneris. ff. de vacatione, & excusat. Tercio non obstat si quis obiiciat aliam vocari immunitatem personarum, aliam rerum. Verum namque istud, cum nominatim distinguuntur à personis res, ac diuiditur immunitas in suas partes ipsam integrantes: aliàs namque diuidi non potest omnino à persona, quin neque intelligi diuisa, & hæc personalis appellatur. Alia diuidi potest, verum truncat immunitatem personæ, veluti si corpori alicui membrum, veluti brachium amputetur, corpus quidem remanet, sed mutilum, & imperfectum. Sic quando res ipsæ personas sequuntur. §. vltimo. Infit. de iure nat. gent. & ciuili. l. iustissime. ff. de zditio edicto. cum nominamus nominatim immunitatem Ecclesiasticarum personarum, comprehendimus cum principali accessorium. Quarto comprobatur hoc ex alio; immunitas enim nudæ personæ necessario affixa solet appellari personalis, aut personæ, non personarum. Quod scilicet quidam sint ecclesiastici, nihil omnino habentes, & hi sola personæ; aut personali immunitate potiuntur; non personarum omnium, quarum multis sunt aliæ res immunitatem participantes: ideo Concilium recte dixit non violandam immunitatem ecclesiasticarum personarum, non dixit immunitatem personalem, vel personæ.

Atque hæc superabundè adiiciuntur. Satis enim constat agi à Concilio de quauis immunitate, cum mentio fiat de immunitate ecclesiæ & personarum.

Argu-

Argumenta desumpta à Pontificum Romanorum testificatione.

Cap. III.

Etat sanctio Ioannis Papæ VIII. distict. 96. cap. 11. in hæc verba. Si Imperator Catholicus est (quod salua pace ipsius dixerimus) filius est, non Presul Ecclesiæ, quod ad religionem competit, discere ei conuenit, non docere. habet priuilegia sua potestatis, qua administrandis legibus publicis consecutus est; ut eius beneficijs non ingratas, contra dispositionem celestis ordinis nil usurpet. Ad sacerdotes enim Deus voluit, quæ Ecclesiæ disponenda sunt, pertinere, non ad seculi potestates, quas, si fideles sunt, Ecclesiæ sua sacerdotibus voluit esse subiectas. Non sibi vindicat alienum ius, & ministerium, quod alteri deputatum est, ne contra eum tendat abrumpi, à quo omnia constituta sunt, & contra illius beneficia pugnare videatur, à quo propriam consecutus est potestatem. non à legibus publicis, non à potestatibus sæculi, sed à Pontificibus, & sacerdotibus omnipotens Deus Christiana religionis clericos, & sacerdotes voluit ordinari, & discuti, recipique de errore remeantes. Imperatores Christiani subdere debent executiones suas ecclesiasticis Prelatis, non præferre.

Ex his constat ecclesiasticam libertatem iuris esse diuinæ. Primo quia scribit Pontifex, Imperatorem, cum vult de clericis iudicare, contra dispositionem celestis ordinis, quod est contra diuinum ius, aliquid usurpare. Secundo, quia tradit Deum voluisse ad sacerdotes pertinere, quæ disponenda sunt Ecclesiæ; Dei vero voluntas est ipsum diuinum ius, veluti quod principi placuit, legis habet vigorem. Terrio, quia testatur tendere, ac pugnare contra Deum quicumque Imperator vindicat sibi alienum ius, ac ministerium sacerdotibus assignatum. Quarto clarissime decernit omnipotentem Deum voluisse non à legibus publicis, non à potestatibus sæculi discuti, ac recipi clericos, sed à Pontificibus, & Clericis. Deniq; Deum velle, sæculi potestates sacerdotibus esse subiectas, Imperatoresque Christianos subdere executiones suas ecclesiasticis.

præsulibus. quibus sane, quid illustrius ad rem propositam fingi potest?

Eandem sententiã tulit, ac retulit in iura Bonifacius VIII. cap. quamquam de censibus, in sexto. *Quamquam* scribit ille, pedagiorum exactiones, tam iure canonico, quam civili regulariter merito sint damnata, tanto tamen districtius, ne ab ecclesiis, & personis ecclesiasticis talia exigantur, prohiberi oportet, quanto si id fiat, maioris inde transgressionis reatus incurritur, & offensa euidentior comprobatur. Cum igitur Ecclesia, ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum, non solum iure humano, quinimo & diuino à personarum secularium exactionibus sint immunes, constitutionem felicitis recordationis Alexandri Pape Quarti prædecessoris nostri, (qui statuit Ecclesiis, & personas ecclesiasticas à pedagio, & guidagio penitus non teneri, nec ad exhibendum, vel soluendum talia pro rebus suis proprijs, quas non causa negotiandi deferunt, vel deferri faciunt, seu transmittunt) volentes propter multorum insolentiam; & ab usum pœnæ ad miniculo adiuuare adijcimus, & quæ sequuntur. E quibus concludimus immunitatem ecclesiasticam, tam quoad res ecclesiasticas seruientes, quam quod personas, iuris esse diuini.

Neque dici potest hic diuinum vocari ius canonicum. Primo, quia numquam canonicum vocatur diuinum, cum distinguitur ab humano, vt in hac Bonifacij constitutione distingui videmus. Prima enim diuisio iuris est, aliud diuinum, aliud humanum; diuini aliud reuelatum positiuum, aliud naturale. Naturalis aliud commune cunctis hominibus tantum, & vocatur ius gentium naturæ humanæ proprium, aliud & alijs etiam naturis, quod communi nomine naturale vocatur. Atque hæc diuisio diuini iuris. Humanum deinde ita diuiditur, vt aliud sit canonicum, aliud ciuile. Quamobrem cum Bonifacius dicat immunitatem ecclesiasticam, non modo humani iuris esse, sed etiam diuini, constat eum de diuino, aut reuelato, aut naturali, aut vtroque simul verba fecisse, quia diuino opposuit humanum; quod si ambo altrinsecus non in eodem sermone, ac sententia distinxisset, neque aliunde apparuisset eius mens, poterat admitti hæc responsio.

Secundo adhuc retellitur, quod afferunt aduersarij diuinarum legum. Nam supra Bonifacius dixerat exactiones pedagiorum esse damnatas, tam canonico, quam ciuili iure. Quod si idem continuo repetisset, inuuliter, & frustra repetisset.

Ter-

Tertio probatur idem ex convenienti progressu orationis. Nam Pontifex solers, vt aperiat se iustis de causis excommu-
nicare violatores immunitatis ecclesiasticæ, primo asserit eis hoc prohiberi à iure canonico. Verum, quia dici poterat à se-
cularibus parum pijs, canonicum ius seruandum duntaxat ab
ecclesiasticis, non etiam secularibus, addit, à secularibus etiam
legibus vetari exactiones huiusmodi pedagogiorum. Postremo
referens hæc repagula iuris humani contracta ab impijs, subij-
cit non modo humanum ius, quod retulit, ab illis violari, cum
violant ecclesiasticam immunitatem, sed etiam ius diuinum.

Respondent igitur alij, Bonifacium loqui hoc loco ex opi-
nione sua, & aliorum quorundam credentium diuini iuris esse
ecclesiasticam immunitatem, non tamen id sanciri. sed multi-
pliciter hoc confutatur, veluti euidentissime falsum. Bonifa-
cius enim non modo recitat hanc sententiam, nimirum iuris
esse diuini immunitatem ecclesiasticam; sed etiam decernit
eam maximis, quibus decerni potest, modis. Nam primo po-
nit veluti euidens exigere pedaggia ab ecclesiasticis esse maius
crimen, ac maioris poenæ obligationem subiri, quam si id pro-
hiberetur generatim canonico, & civili iure; ac propterea dis-
trictius esse, id prohibendum. *Quia maioris, inquit, transgres-*
sionis reatus incurritur, & offensa euidentior comprobatur. Vt
autè quis maiori se scelere inquinet, maiori poena sese alliget,
euidentiùsque peccet, non oritur, aut oriri potest ex opinione
Bonifacij; sed vel ex ipsa re, ac natura flagitij, vel ex ipsius Bo-
nifacij lege illam opinionem sanciente: lex enim facit, vt pec-
catum sit maius, vt tradit Apostolus epist. ad Rom. cap. 3. & 4.
quod nimirum, qui peccat contra legem, sit animo præfractions-
ri. Secundo declarat Pontifex, esse maius crimen, euidentio-
remq; offensam, quia peccatur contra ius canonicum, & ciui-
le, quæ sunt humana, ac diuinum, siue reuelatum tantum, & po-
sitium, siue reuelatum, ac naturale simul, atque ita cum fiat
contra omnes legum species, vt suo loco latius aperietur, est
facinus ex omni parte maximum; est etiam offensa euiden-
tior, quia peccatur contra omne lumen, humanum, naturale,
& diuinum.

Tertio, cum declarasset, violari ecclesiasticam immunitatē
esse contra ius diuinum, tradit consuetudinem contrariam esse
insolentiam, abusum, & corruptelam. sic itaque non recitat so-
lum opinionem suam, verum statuit contrariam sententiam

442 De iure naturali & diuino Ecclesj.

esse insolentiam, abusum, corruptelam.

Quarto multis modis prohibet contrariæ sententiæ executionem, Regesque ipsos, & Imperatores generali edicto obligat: non itaque recitat solum opinionem suam, sed eius veritatem sancit.

Quinto apponit excommunicationis, & interdicti poenam, si qui aduersus hoc ius diuinum faciant.

Sexto, vt ostendat maxime diuini iuris esse hoc, absoluti reos prohibet, nisi prius integre satisfecerint. Quis itaque dicat opinionem dumtaxat suam, Canonistarumue à Bonifacio commemoratam, non etiam modis omnibus firmatam, & sanctam, contrariam vero prorsus inferis additam?

Septimo, etiam si Bonifacius suam tantum sententiam declarasset, ex quo illam proferat, non veluti probabilem, sive accommodatam, sumptamque è remotis; sed veluti causam necessariam, & adzquatam constitutioni, ac poenæ, quam statuit in delinquentes, ob id dicimus ita illam proferre, ac si sancires, ad eamque credendam cunctos obligaret: obligat namque ad tantum peccatum, poenamque tamen peccati ob illam taneum causam, quod immunitas ecclesiastica sit iuris diuini.

Argumenta desumpta è testimonij Imperatorum Constantini patris, & filij, Theodastij iunioris, Iustiniani, & Caroli Magni, & omnium Iurisperitorum sibi repugnantium, si velint aliquid contra ecclesiasticam potestatem sentire in rebus vllis, alioquin profanis, que ad clericos vllò modo spectent.

Cap. LV.

Imperator Constantinus in Synodo Nicæna, vt in Græco Codice Vaticanæ Bibliothecæ libro secundo legimus, adducitur verba faciens ad Episcopos. *Deus, inquit ille, vos constituit sacerdotes, & potestatem vobis dedit, de nobis quoque iudicandi, & ideo nos à vobis iudicamur; vos autem non potestis ab hominibus iudicari. Propter quod Dei solius inter vos expectate iudicium.*

& 66-

& vestra iurgia, quacumque sunt, ad illud diuinum referuntur examen. Vos enim nobis à Deo dati estis dii, & conueniens non est, vt homo iudicet deos, sed ille solus de quo scriptum est: Deus stetit in synagoga deorum, in medio autem deos diiudicat. Hæc Imperator oblati sibi multis aduersus Episcopos libellis, apertissime asserens ab ipso Deo iudices omnium positos sacerdotes; ipsos ab omnium potestate exemptos, ac soli Deo subiectos. Eadem dicta à Constantino narrat Rufinus ecclesiasticæ historiæ libro primo capite tertio, Sanctus Gregorius libro quarto epistola septuagesima quinta, similia Theodoretus lib. i. cap. i.

Aliqui dicunt hic loqui Constantinum ex proprio instinctu pietatis. Verum quauis hæc responsio non mereatur refelli, tamen replicatur. Primo instinctum pietatis non esse contra veritatem, scelusque est id asserere. Secundo, Constantinus ideo testatur hoc à se dici, quia Deus ita constituit.

Quantum vero spectat ad tributa. Sciendum nobis est, olim fuisse stante imperio Romano quædam tributa fundis imposita; quæ præstabantur à cunctis; præter hæc autem solita, & ordinaria imponebantur alia extraordinaria, tum rebus, tum personis, & quæ personis imponebantur, angariæ nomen habuere, quæ rebus tributa, vectigalia, census; quæ vtrisque, per angariæ. Constantinus itaque reliquit à clericis præstanda tributa antiqua fundis imposita, personas esse immunes voluit; nouæ collationes, quacumque ob causam, & quascumque ob res vetuit, vt habetur C. de Episcopis, & Clericis. l. i. & a. his verbis.

Constantinus Aug. Clericis.

Iuxta sanctionem, quam dudum meruistis, & vos, & mancipia vestra nullis nouis collationibus obligabit; sed vacatione gaudebitis; præterea neque hospites suscipietis. Hæc Constantinus pater. At filius ita.

Imperator Constantinus Aug. Felici Episcopo.

Omnia à Clericis indebita conuentionis iniuria, & iniqua exactionis repellatur improbitas; nullaq. conuentio sit contra eos munerum sordidorum: & cum negotiatores ad aliquam præstationem competentem vocentur, ab his vniuersis, istiusmodi strepitus conquireat

fecit; si quid enim vel parsimonia, vel prouisione, vel mercatura, honestati tamen conscientia congererint, id in usum pauperum, atque egentium ministrari oportet. At id quoddam ex eorundem ergasterijs, vel tabernaculis conquiri patuerit, & colligi, collectum id Religiosis existiment lucrari. Vnum etiam hominibus eorundem, qui operam in mercedimonijs habent, Diui Principis Genitoris mei statuta enutrimoda obseruatione cauierunt, ut ydem Clerici priuilegijs plurimis redundarent. Itaque extraordinariorum numerum à prædictis necessitas, atque omnis molestia conuiuiscat. Ad perangariarum quoque præstationem non vocentur, nec eorundem facultates, & substantia. Omnibus Clericis huiusmodi prerogatiua succurrat, ut nec coniugia Clericorum, ac liberi, eorum quoque ministeria, id est, maris pariter, ac femina, eorumque etiam filij, & filia immunes semper ab huiusmodi muneribus perseuerent. Hæc Constantinus filius, consona paternæ constitutioni, quæ in Codice Theodosiano lib. 16. l. 14. attribuuntur, etiam Constantio Augusto hæretico, & Iuliano Cæsari, cum se Christianum simularet, è quibus mulea colligimus.

Primum. Nihil a Clericis tributorum nomine exigi posse, quod si conueniantur illi, aut aliquid exigatur est indebitum, & contra ius omnes, ergo etiam diuinum.

Secundum, neque ob negotiationem, vel suam, vel suorum ministrorum posse agi contra ipsos, quamuis alioquin sit competers tributum.

Tertium. Neque ob extraordinariam necessitatem muneris alicuius obligari.

Quartum. Gaudere eadem prerogatiua immunitatis non modo ipsos, sed etiam coniuges, ac liberos, seruos, seruorumque filios.

E quibus apparet, quam falsè & incaute locutus fuerit Co-uarruias, qui dixit in primitiua Ecclesia Clericos non fuisse immunes. Apparet enim non modo ipsos, quoad beneficia, sed etiam patrimonialia, comparataque, & acquisita è negotiationibus, ac seruos, & liberos ipsorum fuisse immunes.

Sed vnde habemus filium Constantinum, fateri hanc immunitatem diuini iuris esse? multis; nam de Patre mox agemus. Ex eo, quia vocat indebitam conuentionem, & iniquam exactionem. Nam si Imperator ipse, ad quem solum spectabat in orbe Romano tributa imponere, poterat imponere, ac præsumitur imponere ob publicum bonum, non erat indebita vel conuen-

conuentio; vel exactio. Quocirca necesse est sentiat Clericos iure diuino immunes esse, alioquin non esset indebita, iniqua, & improba, vel exactio, vel conuentio.

Secundo. Quia testatur hac in re sequi se Constantini Patris statuta. At ille aperte dixit, & actiones ipsas Imperatorum, maleve, an bonæ forent, diiudicandas à Sacerdotibus, hancque illis potestatem iure diuino traditam; quocirca & hæc an bene maleve imponeretur tributum Clericis. speciatim vero testificatus est ipse Constantinus Pater, iure diuino esse ipsos immunes, vt aperietur.

Tertio, Quia tradit Constantinus filius, non obligari Clericos, si tributum sit competens, & necessarium. At qui hoc non potest esse nisi iure diuino; alioquin omnium maxime Clerici, vt diximus, obligantur ad competentia, & necessaria. Verum non obligantur ex vi potestatis, & iudicij. Ad ipsos enim spectat ante omnes iudicare, an aliquid sit competens, & necessarium, potissimumque in rebus qualiter cumque diuino ministerio seruientibus, idque iure diuino. Idem vero sensit Pater.

Primo. Quia dicit in adducta constitutione ipsius, hanc immunitatis legem fuisse à Clericis meritam, quod autem Clericis datur ob meritum; debetur iure diuino, atque est diuini iuris; vt habetur Marc. cap. 10. & 1. Timoth. 5. & 2. Corinth. 9. Et Princeps pro meritis unicuique ius suum reddere est obligatus, quod in simili aiebant Honorius, ac Theodosius Imperatores leg. 1. C. si nuptiæ ex rescripto. omnium vero Clericorum nullum poterat esse in orbe toto Romano meritum, nisi religionis Christianæ.

Secundo, quoniam idem Constantinus Pater Sacerdotibus, veluti perpetuis assessoribus omniumque agendorum Consiliariis adhibitis (vt Eusebius tradit libro de vita Constantini, primo cap. 27.) nihil non transigebat, eosque in aula sibi adesse semper, & cunctis non modo interesse, sed etiam præesse voluit, ne quid mali perpetraret, quod tradit idem oratione de laudibus Constantini circa medium, & libri de vita Constantini, primi cap. 35. & secundi cap. 12. Id vero non ob aliam causam Constantinus egit, nisi quod volûtas diuina per illos hominibus patefiat, cunctaque ad eos spectantia referantur, ac referenda sint in Deum.

Propter hæc fuit ille omnium, qui ante ipsum fuerat, Imperatorum

446. De iurē naturali & diuino Eccl.

ratorum felicissimus; quod his verbis S. Augustinus testatur, lib. de Ciuitate Dei, 5. cap. 25. *Bonus Deus ne homines, qui eum crederent propter aternam vitam colendum, has sublimitates, & Regna terrēna existimarent posse neminem consequi, nisi demonibus supplicaret, quod bi spiritus in talibus multum valentem Constantinum Imperatorem non supplicantem demonibus, sed ipsum verum Deum colentem tantis terrenis impleuit muneribus, quanta optare nullus audeat. Cui etiam condere ciuitatem Romano Imperio sociam velut ipsius Romę filiam, sed sine aliquo demonum templo, simulacroque concessit. diu imperauit, vniuersum orbem Romanum vnus Augustus tenuit, & defendit in administrandis, & gerendis bellis victoriosissimus fuit, in tyrannis opprimendis per omnia prosperatus est. Grandęus aegritudine, & senectute defunctus, & filios imperantes reliquit.* Hęc S. Augustus, quid vero Constantinus ipse? Hęc sane ipsius verba, oratione ad Sanctorum cœtum cap. 22. *Ego certe & prosperas meas fortunas, & meas res omnes pietati acceptas refero.*

Tertio, quod ob easdem causas omnium rerum secularium, quę in minimis quibusque ordinantur, & ordinari debent in Deum, iudicia principaliter pertineāt iurē diuino ad Episcopos; ad seculares vero, quod horum iudicia legibus concordent, quę vel ab ipsis Episcopis lata sunt, vel approbatę, ac permittę, vt piz, & bonę. Idque etiam Constantinus hac lege iunxit, quę legitur adhuc in Codice Theodosiano, titulo de Episcopali iudicio, libro decimo sexto. quamuis vt supra ostendimus, ex Deuteronomio, & Euangelio, Paulo, Patribusque, & Doctoribus a Deo Christo data fuerit illis omnium iudiciorum potestas, eamque exercuerint illi semper, quam ob causam Constantinus hanc Sanctionem videtur promulgasse.

Imperator Cōstātinus Augustus Ablauio P. F. P.

Religionis est Clementiam nostram siscitari voluisse, quid de sententis Episcoporum, vel ante moderatio nostra (nota hoc, non ait liberalitas) censuerit, vel nunc seruari cupiamus Ablauii Parens carissime. Itaque quia a nobis instrui voluisti, olim prerogata legis ordinem salubri, rursus Imperio propagamus. Sanximus namque sicut Edicti nostri forma declarat, sententias Episcoporum quolibet genere prolatas sine aliqua atatis discretionē iniuolatas semper, incorruptasque seruari, scilicet vt pro

Sanctis semper, ac venerabilibus habeatur, quidquid Episcoporum fuerit sententia terminatum. sua itaque inter minores, siue inter maiores ab Episcopis fuerit iudicatum, apud vos, qui iudiciorum summam tenetis, & apud ceteros omnes iudices ad executionem, volumus peruenire. Quicumque itaque litem habens, siue possessor, siue petitor erit, inter initia litis, vel decursis temporum cunctis, siue cum negotium peroratur, siue cum iam ceperit promi sententia, iudicium eligit sacrosanctae legis Antistitis sine aliqua dubitatione, etiam si aliqua pars refragatur, ad Episcopum cum sermone litigantium dirigatur: multa enim, quae in iudicio captiose praescriptionis vincula promi non patiuntur, inuestigat, & promi sacrosanctae religionis auctoritas, omnes itaque causae, quae vel praetoris iure, vel civili tractantur, Episcoporum sententiis terminatae perpetuo stabilitatis iure firmentur: nec liceat ulterius re tractari negotium, quod Episcoporum sententia deciderit. testimoni um etiam ab uno licet Episcopo perhibitum omnes iudices in dubitantes accipiant, nec alius audiat, Cum testimonium Episcopi a qualibet parte fuerit repromissum. Illud est enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod a sacrosancto homine conscientia mentis illibata protulerit. Hoc nos edicto, salubri aliquando censuimus, hoc perpetua lege firmamus, malitiosa litium semina comprimantes, Et uiseri homines longis, ac poena perpetuis actionum laqueis implicati ab improbis petitionibus, vel a cupiditate praeperea maturo sine discedant. Quidquid itaque de sententiis Episcoporum clementia nostra censuerat, & iam hac lege complexi sumus, grauitatem tuam, & ceteris pro utilitate omnium latam in perpetuum obseruare conueniet. Dat. III. Non. Maj. Constant.

Hac Imperator Constantinus. è quibus ita possumus argumentari.

Quidquid tribuitur ecclesiasticis veluti ob religionem debitum, est, ac magis fit illud iuris diuini, ut colligimus è cap. Leuitici 2. 6. 7. 10. & ultimo: ut possint Episcopi causas quaslibet saecularium quacumque in parte iudicij, altera id parte petente, aduocare ad se, ac definire; id Constantinus fatetur illis se tribuere tamquam debitum ob religionem: est igitur ac magis fit illud iuris diuini. Tres vero ob causas Constantinus asserit deberi Episcopis, ut id possint. Prima est, quia facilius inuestigant veritatem, luc, quae religionis immissa expromunt è tenebris. Secunda est, quod citius, quid statuendum sit, decer-

nunt, & semina litium comprimuntur. Tertia quod incorruptius iudicant cum sint homines sacrosancti. Ex quo concludit, hac lege omnium contineri vtilitatem.

Vt vero magis appareat deberi hoc, & dari Deo, ac religioni, multa proferunt. Nam dicit religionis esse, quod quaesitum fuit; se censuisse hoc faciendum ob moderationem suam, siue ad suam potestatem moderandam, quasi vltcrius, quam par erat, daretur secularibus, ac potestati seculari; inuiolatum, incorruptum, sanctum, venerabileque esse Episcoporum iudicium, perpetuo stabilitatis iure, ac veritatis auctoritate firmandum, non licere vltcrius retrahari. Quae cuncta iuri diuino, & à iure diuino procedentibus conueniunt.

Hac deinde Constantini lex imminuta à nouellis Valentiniani illius tertij, quem Maximus occidit; & quo imperante occidentale imperium ad Italiam solam reductum, paulo post omnino concidit; retenta tamen, & confirmata est in Hispanijs per Visigothos, quamuis barbaros, & hzeticos, in Germania, Gallijsque per Francos.

Aduertendum vero est, ob istam legem Constantini monachos, & clericos olim tantum sibi potestatis arrogasse, vt ad mortem condemnatos, ac ductos liberarint, quod vetere Arcadius, & Honorius l. addictos. C. de episcop. audientia, & iuste. nam monachus, vt diximus libro secundo, est idem, qui clericus primae tonsurae, cui non adest potestas actiua: sed etiam si adsit illa ostiariis, non adest tamen iurisdictionis actus, siue executio; ceterisque, non nisi pro rebus eorum iurisdictioni commissis ita disponente sacerdotij fonte, & apice Pontifice summo.

Secundo loco post Constantini, ac filiorum leges merito à nobis proferetur testimonium Theodosij iunioris, cuius extat lex, quae videtur ab Ephesino Concilio vniuersali approbata, tomo quinto editionis Peltanz capite vigesimo primo. Sic igitur Imperator ille de immunitate sacerdotum, sacrorumque in vniuersum; deinde speciatim de immunitate templorum sancit.

Vetus iam inde à paganis temporibus consuetudo, naturalisque legis sanctio pietatis causa obtinuit, vt apud omnes quorumcumque rituum nationes publica administrationes, humaneque functiones à religione, sacrisque ceremonijs semper secernerentur, nec id modo in rebus summis, sed in quibusuis promiscue, ubi sa-

eris, ac puris legibus locus est. Hinc & illud quoque accidit, ut omnium prope mentibus insitum sit, naturaliterque persuasum, quia Deo semel dedicata sunt, ea neque profanari, neque vlla hominum insolentia, diuina vobis obtemperare, posse attingi. Quo enim pacto fieri queat, ut ea polluantur, quae suapte natura semper sunt munda, ceteraque emundant omnia? Et mox. Sanciens templum quibuslibet reis esse vtilissimū perfugium, neque templū modo, sed coherentia quoque ædificia, quæ templi ministris seruiant, neque illos inde abstrahi posse iubet, ne quis armatus ingrediatur templum, & quilibet maxima cū reuerentia sit in illo. Nam, & nos, inquit, qui legitimi imperij armis numquam non circundamur, quosque sine armatis stipatoribus esse non conuenit, Dei templum ingressuri, foris arma relinquimus, & ipsum etiā diadema Regiæ maiestatis insigne humiliter deponimus, & ad sacra altaria munus tantum offerendorum causa accedimus. Quibus quoque oblati, ad extremum, communeque atrium nos recipimus, de proximo, & quasi intimo nihil quidquam præ ceteris peculiare nobis arrogantes. Et post omnia ad finem de tota sanctione subiicit. Quidquid decretum est, id totam humanitati, atque diuinitati iuxta consentaneum est. Hæc Theodosius. è quibus multa colligimus.

Primum, ecclesiasticam libertatem semper fuisse iuris diuini, ac naturalis apud omnes gentes: idcirco ait fuisse veterem consuetudinem, & sanctionem. consuetudinem dicit, quod consuetudo sit non scripta lex, sanctionem, quod sit scripta lex.

Secundum fuisse ait, vigente etiam paganismo, ac passim diffuso apud omnes quorumcumque rituum nationes, cuiuscunque scilicet falsæ, aut veræ religionis assertores; ideoque loquitur non de sola Christiana religione, sed qualibet multis seculis ante Christianam religionem exorta.

Tertium proponit, quæ nam sit hæc lex, & consuetudo, ac duo profert.

Primum, ne quis agat, aut administret aliquid, licet ille publicam personam referat, & publico nomine profiteatur se agere, aut administrare, pertinens ad religionem, & sacras ceremonias.

Secundum, Deo dedicata nefas esse attingi ab vlllo, præterquam sacro viro, vel ijs uti ad vsus alios, quam sacros, siue profanari. Primum pertinet ad ea, quæ sunt ab ecclesiasticis;

secundum pertinet tum ad personas, ne attingantur ab ullo, vel imperentur, tum ad res; ne quis eas capiat, vel aliquid earum. Hoc secundum vult pendere à primo: idcirco ait, *hinc, & illud quoque ostendens*; eo quod seculares sua tractare, & administrare, & ecclesiastici, siue sacerdotes item sua debent, accidere multa; in his illud quoque, ne quis vsui sacerdotum destinata administrare, attingere, in vsus profanos conuertere, vel profanare, aut ijs fungi possit, siue de summis, siue de minimis agatur.

Naturalis iuris esse asserit, cum dicit. *Naturalis legis sanctio.* Et post, *omnium mentibus insitum, naturaliterque persuasum.* Diuini, cum dicit. *Diuina vi obnitente.* Et mox cum tradit, *Decretum totum diuinitati, & humanitati consentaneum*, ne quis scilicet dicat esse ex aliqua tantum parte diuinum.

Quartum, tradit se in his eodem loco esse, quo quilibet è secularibus: ideo refert se in templi ingressu non modo arma deponere, sed etiam diadema, & in eadem parte templi commorari, quo seculares alij.

Quintum cum dicat publicas functiones, & administrationes secerni à religione, non tamen dicit religionem secerni à publicis functionibus, & administrationibus. Verum testificatione illa externa armis, & diademate deponendis, & se in communia subsellia referendo, apertum facit ecclesiasticis esse ius in secularia; si quidem seculares velint religionem participare, ac Deum colere; non contra; nam religio dat modum secularibus, veluti finis.

Hæc itaque Imperatores, quibus regnantibus imperiū Romanum, non modo stetit, sed omnium maxime floruit. Post hæc Imperatores coeperunt imminuere ecclesiastica iura, sacrilegi esse, & contra diuinum ius, siue ecclesiasticam libertatem plurima statuere, atque vti hanc imminuebant; sic ipsorum imperium imminuebatur, vt ostendimus tomo secundo de Signis Ecclesiæ Dei signo de pœnis imminuentium sacra iura, & laicius libro 7. de Signis Ecclesiæ Dei.

Tercio tamen loco adducemus, ipsius Iustiniani Imperatoris testimonium, quod est ab omnibus Iurisconsultis receptum. Sic igitur ille. §. nullius, inst. de rerum diuisione. *Nullius autem inquit, sunt res sacra, & religiosa, & sancta: quod enim diuini iuris est, id nullius in bonis est.* Hæc ille. enumerat deinde tria genera earum rerum, quæ sunt diuini iuris. Primum est rerum

sa-

sacrarum, quæ sunt per Episcopos diuinis ministeriis consecratæ, vti sunt personæ, ac vasa, aliæque huiusmodi; secundum religiosarum; tertium Sanctarum. Sic igitur hæc iure diuino non subiiciuntur potestati seculari; alioquin ea parte forent in bonis eius, ac spectarent ad ipsius ius. Sed Imperator ipse asserit, ac decernit, illas esse iuris diuini; ergo neque humani, neque secularis. Deinde asserit, ac decernit non esse in alicuius bonis: ergo non in bonis Imperatoris, aut Regis, sed neque Episcoporum, vel sacerdotum. Diximus enim supra, sacerdotes, & Episcopos non esse dominos rerum sacrarum, sed administratores, ac dispensatores, ac dominos tantum tituli. Recte enim Sanctus Paulus 1. Cor. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Ex his colligitur sibi ipsi repugnasse Imperatores, ac Reges, quoties in suos usus, ac transtulerunt ecclesiasticos fructus, aliquid aduersus ecclesiasticam libertatem sanxerunt, vel eius aliquod ius usurparunt. Nam, quod habetur in Iustiniani institutionibus à Caio est desumptum l. 1. ff. de rerum diuisione. qui iuxta leges Romanas, seu potius omnium gentium scripsit illud, ut sexto libro aperietur. Quamobrem, cum Christiani Imperatores non essent Episcopi, aut sacerdotes; in eorum bonis, ac potestate non erant sacræ res; neque poterant illas administrare, aut aliquid de illis sancire. Reliqua ad Iustinianum, legesque eius pertinentia dicuntur infra suo loco.

Quarto loco, videamus quid senserint Imperatores Occidentis post imperium à Leone Pontifice Romano restitutum anno octingentesimo primo, collatumque Carolo Magno: igitur felicissimus hic, & omnium summus Imperator libro septimo capitularium capite ducentesimo octuagesimo primo, cum multa retulisset statuta aduersus clericos delinquentes, inquit. *Ista vero omnia, quia vires nostras excedant, in iudicium Episcoporum iuxta canonis sanctionem definienda relinquamus, ut hæc, quando orta fuerint, ita definire satagant, ut nec secundum seculum iustam reprehensionem, nec penes Dominum (quod absit) damnationem: sed æternæ beatitudinis ipsò auxiliante, qui omnia infucata præstat, præmia consequantur.* Hæc summus omnium, qui in Occidente regnauerint, Imperator aperte asserens esse supra Imperatoriam maiestatem, humanamque Regum, & Principum secularium potestatem, suo modo imperatoriæ participantium, ac proinde supra humanum ius

ius à secularibus Principibus constitutum, quidquid statuitur in clericis delinquentes. Porro in capitularibus refertur, quidquid est ab Episcopis constitutum, vel Concilij ipsi, maxime vero pertinens ad clericos. Idcirco cap. 34. libri 4. cum narrat Imperator, quænam accusatio sit aduersus clericum recipienda, & quæ reicienda ab Episcopis. Similiter quomodo satisfacere debeat solo iuramento, cum quid aduersus eum produciatur, id totum proficitur definitum auctoritate, & consensu Pontificis Leonis, Episcoporum, & sacerdotum. Sic igitur tam quodnam sit clericorum delictum, & quomodo sit aduersus eum iudicialiter procedendum, tam quomodo, & à quo ferenda sit in ipsum sententia, id ad Episcopos pertinere tradit Imperator, libro 6. cap. 154. & libro 7. cap. 119. huiusmodi constitutio refertur iisdem verbis. *Nullus iudicum, neque presbyterum, neque diaconum, neque clericum ullum, aut iurisdictiones Ecclesie sine licentia Pontificis per se distringat, aut condemnare præsumat. Quod si fecerit, ab Ecclesia, cui iniuriam irrogare dignoscitur, tamdiu sit sequestratus, quousque reatum suum agnoscat, & emendet.*

Quin idem nihil agebat graue in bello, aut pace, nisi aduocata Episcoporum Synodo: legimusque in Chronico Reghinonis ab anno 770. vsque ad 813. quo Carolum scribit hic obiisse, Synodos ab eo fore quotannis celebratas.

Amplius libro sexto capite ducentesimo octuagesimo primo renouat constitutionem Constantini, quam supra retulimus, & quæ datur potestas Episcopis auocandi à quolibet iudice seculari ad se causas omnes in quacumque parte iudicij forent, atque ita definiendi illas, vt nulla sit appellatio ab Episcoporum sententijs, partesque secularis magistratus ex tantum sint, vt illas exequatur, quamuis eam legem Caro-

lus dicat esse Theodosij, quod scilicet habeatur

in Codice Theodosiano. Refertur quo-

que à Gratiano, quasi sit Caro-

li Magni, & Theodosij

11. quæst. 1. cap.

volumus.

Argu-

*Argumenta desumpta ex confessione Imperatorum
gentilium, & hæreticorum, cum sana men-
tis fuerunt. Cap. V.*

Ed enim gentiles ipsi Imperatores, & hæreti-
ci Reges cum sanæ mentis fuerunt, iure di-
uino liberos esse Ecclesiasticos viros vna
cum rebus, ac templis confessi sunt. Videam-
us an ita sit. Alexander Imperator, *Cum
Christiani*, (inquit Lampridius in eius vita)
*quendam locum, qui publicus fuerat, occupas-
sent: contra popinarij dicerent, sibi eum deberi, rescripsit melius
esse, ut quomodocumque illic Deus colatur, quã popinarijs dedatur.*
Hæc Lampridius. Atqui nisi Alexander Imperator iudicasset
Ecclesiasticos esse liberos, & exemptos à sua potestate, condem-
nasset illos, veluti inuafores, ac prædones rerum publicarum:
quippe qui publicum locum per suos Sacerdotes templo ædifi-
cando occupassent. factum Christianorum Sacerdotum sic ille
gentilis Imperator non improbavit, aut puniit, ut potius il-
los laudauerit, alioquin seuerissimè castigandos, quod loca
sæcularia nihil ad se pertinentia, & quidem publica usurpas-
sent. Imperatoris maximi est, Sacerdotibus Deo sæcularia
qualitercumque dedicantibus, quamuis publico, & priuato
iuri fiat iniuria, assistere, & opem ferre. Nam si ciuilia, & sæ-
cularia iura spectes, locus ille manifeste erat publicus, & po-
pinarij ius suum proferebant; neque ex alio capite adiudica-
tus est Christianis, nisi quod agebatur de re Ecclesiastica, &
sacra dedicanda, quamuis nondum dedicata, remissumque
est eis crimen alioquin publicum, & graue. Eant igitur Reges,
& Imperatores nostri, ac iacent se Christianos, & Christi stu-
diosos cum sua publicaue largiri nolunt, sed contra prædari
Ecclesiastica, & in se transferre contendunt.

Inspiciamus aliud exemplum. Paulus Samosatenus erat
Antiochiæ Episcopus, incidit in hæresim, condemnatus est à
Concilio, ac dignitate spoliatus, & potestate Episcopali. Is ta-
men migrare è domo Episcopali nolebat. Appellauit ad Impe-
ratorem Aurelianum. Quid Imperator gentilis? Num de re
sæcularibus vsibus, quamuis Ecclesiasticorum destinata iudi-
care

care aliquid voluit, licet orbis Romani habenas moderaretur? *Sanctissime* (inquit Eusebius lib. 7. cap. 24.) *de ex re sententiam rogatus decreuit, præcepitque, ut domus Ecclesia illis restitueretur, quibus Christiani Italia, & Urbis Roma Episcopi per litteras tribuendam præscriberent.* Hæc Eusebius. Imperator itaque summus ad se huiusmodi causam nil spectare censuit, quamvis rogaretur ab Episcopo celeberrimæ, ac nobilissimæ ciuitatis, rem totam dixit esse Pontificis Romani, & episcoporum, & Reges Christiani audebunt sese rebus ecclesiasticorum diiudicandis admiscere? parumque id eis videbitur, nisi & de personis ferre sententiam quoquomodo velint? Nec pudebit eos hæc aggredi, & aliquo modo moliri, & cogitare? Hi sane Imperatores nullo humano iure se obligatos certissimo sciebant, & existimabant. Solo diuino necesse est crediderint aliquo modo se impeditos, id solum qualitercumque reueriti sunt, ac respexere. & proculcabunt hoc, & negabunt, sepiusque Christiani Principes? & Christiani iis Theologi suffragabuntur? Neque nos pudebit aliquando imprudentiæ (nullo modo dicam impudentiæ) nostræ? En itaque ecclesiastica immunitas pertinens ad loca profana, aut etiam Deo dedicata, factis Imperatorum gentilium, qui fuerint omnium maximæ, consignata, ac stabilita, diuini sine dubio iuris aliquo respectu & cultu.

Veniamus ad hæreticos. Alaricus Gothorum Rex barbarus Arianus Urbem Romam prædatus est. Iussit illud tamen, ut omnibus, qui ad ecclesias confugissent, siue gentiles essent, siue Christiani, iis parceretur, atque ita seruatum fuit, quod tradit S. August. lib. de ciuitate Dei 1. cap. 1. & 7. Sozomenus lib. 9. cap. 10. Cum vero milites vasa pretiosissima aurea, argenteaque ex templo ad illum detulissent, continuo referri iussit maxima cum reuerentia per mediani Urbem triumphali pene pompa, quam late describit Orosius lib. 7. cap. 30. Casiodorus variarum lib. 1. epist. 20. Hæc itaque barbarus, atque hæreticus Rex: qui sane nullo humano iure tenebatur, cum nulli esset subiectus, Conciliis vniuersalibus, & Pontificum sanctionibus haud obediret. Nostra hæresibus existimabat esse comaculata. Quoniam iure igitur opinatus est se astringi ad immunitatem templorum tuendam, cultumque rebus ecclesiasticis, & vasis, quæ putabat esse hæreticus inquinata, exhibendum? Non alio certe nisi diuino. & nos audebimus ex animis

nis hominum sententiam tanti momenti euellere, aditumque aperiemus ad sacra conculcanda, refringemus diuinitatis repagula, atque è piis impios mortales efficiemus?

Pepercisse & quidam volunt Gensericum Vandalorum Regem crudelissimum, & hæreticum thesauro sacro trium Basilicarum sanctorum Petri, & Pauli, & Ioannis ad Lateranum, produuntque in S. Leonis Papæ vita.

Videamus adhuc quales fuerint & alij quidam Reges hæretici, ac barbari. Theodoricus Ostrogothorum Rex Romam, totamque Italiam tenuit Imperio suo, ac licet sæpe Ecclesiasticam immunitatis iura diminuerit, haud potuit tamen tantam vim veritati asferre, quin confiteretur ad eos pertinere, quidquid inter ecclesiasticos ob profanas etiam res oboriretur. Sic enim lib. 3. epist. 37. ad Petrum episcopum scribit. *Si in alienis causis beatitudinem vestram conuenit adhiberi, ut per vos iurgantium strepitus conquiescat, quanto magis ad vos remitti debet, quod vos spectat actores?* et mox. *causarum vestrarum qualitas vobis debet iudicibus terminari, à quibus magis est expectanda, quam imponenda iustitia.* Hæc Cassiodorus lib. 3. epist. 37. At Rex nulla ratione poterat hæc dicere, nisi diuinam legem suffragari episcopis credidisset: alia namque iura nullo apud illum loco erant, & illis se non obligatum profitebatur, quippe qui se hæreticum profiteretur, neque obnoxium legibus Catholicorum, Regemque nulli subiectum.

At vero Alaricus Rex, & ipsi Gothici sanguinis Arianæque perfidie, cum audisset ministros ecclesie Romanæ licet laicos non esse ad secularium tribunalia trahendos ex longæ consuetudinis instituto, penam constituit in eos, qui aduersus hanc consuetudinem fecissent. *Dignus est enim, inquit, duplici pena percelli, qui & diuinam reuerentiam, & nostra iussa temeraret.* Hæc ille, aperte asserens ideo se deferre consuetudini illi, quod diuinitate nitatur, diuinæ reuerentiæ iuribus fulciatur, ita ut duplex pœna intelligenda sit iis, qui contra ausi fuerint, quod legem diuinam contempserint (nam, nisi lex adfuisset, & consuetudo illa diuina haud fuisset, quomodo pœnæ ullos alligasset?) & Regia iussa neglexerint. Certe Rex ille nullo iure, nisi diuino obstringebatur ad huiusmodi consuetudinem tuendam, pœnaque iniungendam; nam cætera iura nihili faciebat diuinitatem tantum proferre.

Quod aperitissima ex initio epistolæ ad Clerum Romanum

M m m

scri-

scriptæ patet, in qua sic habetur. *Tanto diuinitati plurima debemus, quanto ceteris mortalibus maiora suscipimus. Nam, quid similia rependat Deo, qui potitur imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compensari possit idonè, ipsi tamen gratia redditur, dum in seruientibus honoratur.* Itaque flebile aditione causamini hoc fuisse longa consuetudinis institutum, ut si quis sacrosancta Ecclesie Romana seruiat aliqua crederet actione pulsandû, ad supradicta ciuitatis Antistitem negotiû suû dicturus remitteretur. Hæc ille, clarissime asserens Reges debere hoc Deo, ac Deo dari, quod seruientibus eius datur. Vtrûque horum diuini iuris rem fecit: & aduerte. Nam Rex loquitur hic non de clericis, sed seruic ecclesiarum. Et erunt Christiani Principes, qui Ecclesiis seruientes laicos ad tribunalia sæcularium iudicum trahi volent, & se Christianos, aut Catholicos profitentur? Num dicemus barbaris, & hæreticis deteriores istos? Inducere animum numquam poterimus, ut ita cogitemus.

*Argumenta desumpta ex eo, quod aduersarij dicunt
non esse legem diuinam, quæ asserat hanc
libertatem, & ex eo, quod
Santo Paulo contigit.*

Cap. VI.

Argumentantur aduersarij, & in his Couaruias. non est in veteri testamento, aut nouo lex vlla, quæ iubeat clericos, & rebus diuinis destinatos esse immunes, & exemptos à Regum potestate, vel sacra loca huiusmodi, quæ regis legi, ac potestati non sint obnoxia. Non est ergo, quod aliquis asserat huiusmodi immunitatem, vel exemptionem iuris esse diuini, sic isti.

Primo loco ad hoc responderetur, plurima esse in veteri testamento, ac nouo præcepta ad hoc pertinentia, ut ostendimus.

Secundo quamuis non esset vllum præceptum in scripturis; tamen ad hoc posset sufficere totius Ecclesie consensus, testantis id esse diuinum præceptum, quod infra aperietur: plurimæ
nam

namque sunt, nullo modo speciatim nobis imperata in sacris libris, quæ tamen ex traditione scimus esse iuris diuini, ut plurimum sacramentorum formæ, & innumera, quæ sola traditione tenentur. de quibus secunda ad Thessalonicenses epistola capite secundo inquit Paulus. *Tenete traditiones quas didicistis, siue per sermones, siue per epistolam nostram.* Hæc vero exceptio, ne quid recipiatur, quasi à Deo præceptum, nisi explicetur veteri, aut nouo testamento, est hæreticorum: quam cuncti patres execrantur, SS. Ignatius epistol. ad Heronem, Dionysius Areopagita capite vltimo de ecclesiastica hierarchia, Irenæus lib. 3. cap. 1. Tertullianus de corona militis, Cyprianus lib. 1. epist. 3. Basilius libro de Spiritu sancto cap. 29. Chrysostomus, & cuncti, qui commentarios ediderunt in adducta Apostoli verba.

Tertio respondetur, ratio naturalis comprobata omnium gentium bene institutarum legibus, aut consuetudine cogit nos, ut fateamur esse diuinæ voluntati contrarium profanis postponi, aut subijci sacra, ut latius infra aperietur. quod enim iuris est naturalis, est etiam diuini; neque aliud est natura non corrupta, nisi quædam vox diuina nos instituens ad rectum sequendum.

Non puduit adhuc quosdam producere & illud. Paulus cum videret se inique tractari à iudicibus, appellauit ad Cæsarem, quod habetur actuum Apostolicorum cap. 25. Non igitur villo iure est exemptus Episcopus, qualis erat Sanctus Paulus, à iudice seculari, qualis erat Cæsar. Hæc isti. Atqui negatur consequentia ista: appellauit ad Cæsarem Paulus; ergo non erat Paulus exemptus. Primo enim loco, Cæsar non admittebat vllum ius Christi, aut Moysis, quoad iudicia. & idcirco licet extitisset ius Dei nostri, derisisset illud allegantem Cæsar. Numquid vero isti volunt apud suos principes seculares eodem loco esse legem Christi, ac Dei veri, quo erat apud impios, & infideles Imperatores? aut volunt è Christianis, & pijs principibus efficere impios, & infideles?

Secundo ideo ius propriæ exemptionis dicimus non esse à S. Paulo adductum, quia magis irritasset impios, & inimicos veritatis, atq; ex impijs magis impios effecisset, quod scilicet Cæsar non modo Imperatorem se vellet, sed etiam Pontificem maximum, ut apparet ex inscriptionibus: licebit itaque eodem modo cuilibet clerico appellare ad Pontificem suum maxi-

Mum

mum,

mum. nisi admirabiliter etiam velint isti suos Principes seculares esse Pontifices maximos, nouamque Ecclesiz Christiane formam adducere, siue omnia subuertere.

Tertio respondemus, Paulum non fuisse sacerdotem modo villo gentilibus illis, & Cæsari; ac proinde non fuisse illis immunem; alioquin gentiliū sacerdotes, & ipsi suis immunitatibus potiebantur, vt ostendemus. Sic itaque isti faciunt nostros principes infidelibus deteriores, quin euertunt omnino sacerdotium, rediguntque ad extremam ruinam principatus seculares: extremæ enim ruinæ est, cum cōtingit illud, quod veluti summæ miseriz deplorat Isaias capite vigesimo quarto. *Et erit populus, sic sacerdos, & sicut seruus sic Dominus eius*, cum scilicet prænunciat populum Iudæum dispergendum.

Quarto respondemus, Paulum appellasse ad Cæsarem, non quod Cæsar haberet vllam legitimam in Paulum potestatem, sed quod haberet illam, quam, & Pilatus in Christum, qui dixit, vt habetur Ioan. 10: *Ne scis quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?* Respondens Iesus, non haberes potestatem aduersus me vllam, nisi tibi datum esset desuper; propterea, qui me tradidit tibi, maius peccatum habet. Hæc Christus, qui dixit, aliquam Pilato esse potestatem. Quamnam? legitime iudicandiz? Quis hoc, nisi hæreticus dicat? Nam pater omne iudicium filio dedit, omnia dederat illi in manu, omnia tradita fuerant ipsi à patre, ipse erat hæres, habebat potestatem omnis carnis, & in propria venerat, potestatem habebat dimittendi animam, & iterum sumendi eam: Pilato itaque in Christum, & secularibus in Paulum, reliquosque Apostolos potestas erat facti, nō iuris, eadem, quæ belluis in obuios quosque mortales, de qua loquens Christus ad eos, qui ipsum capiebant, dixit Lucæ 22. *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*, quarum rectores sunt dæmones, vt docet nos Paulus ad Ephes. scribens cap. 6. Quamobrem dicer aliquis eos, qui conantur tollere immunitatem legitimam clericorum, & subijcere illos potestati seculari, conari mortales adducere in tenebras, ac dæmonum potestatem, Regesque ac Principes seculares immutare in ipsos dæmones, & cum dæmonibus iniire societatem.

At enim respondebunt, potestas qua sunt vsi principes seculares in Christum, dæmonum potestas erat nullo iure inni-

22. Non tamen qua sunt vsi in S. Paulum, cui succedunt Episco-

pi, quasi vero Sanctus Paulus non fuerit membrum Christi, neque vero dixerit de se ad Galatas cap. 2. *Viuo iam non ego, viuit vero in me Christus*. Audiamus tamen quando vidimus potestatem Pilati in Christum fuisse potestatem tenebrarum, cuius potestatem fuisse Paulus vocet, qua usus est in eum Caesar, in cognoscenda ipsius innocentia, in ipso absoluendo, atque hac parte honorando. Sic igitur ille ad Timotheum 1. cap. 4. scribens. *In prima mea defensione, nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt, non illis imputetur. Dominus mihi adstitit, & confortauit me, ut per me predicatio impleatur, & audiant omnes gentes, quia liberatus sum de ore leonis*. Hæc Sanctus Imperatorem, ad quem appellauit, vocans leonem, qui aperiat os ad hominem deuorandum, quin iam teneat ore. Quocirca potestas secularis, ad quam necessitate adductus confugiet appellans clericus, ut ab illa iuste tractetur, & absoluator, non est potestas diuina, non humani Regis, non hominis tyranni, non qualiscumque bestię, sed famelici leonis, ac tales efficere contendunt Reges nostros, Theologi, Iurisconsultique Christiani. Nemo sit, qui dicat, neque enim mens horum talis.

Argumenta desumpta ab eo, quod aduersarij dicunt in Ecclesia primitiua, non fuisse ecclesiasticam libertatem, atque ex ijs, quæ Iustinianus decreuit.

Cap. 10 V 11.

V Regent adhuc tamen, & adducunt illud in medium, in primitiua, sic isti loquuntur, Ecclesia clerici non erant immunes, verum Reges, & Imperatores suis eos legibus obligabāt, suis tribunalibus subdicebant, eorum rebus, ac moribus normam præscribebant, ut apparet ex Codice Iustiniani, titulo de Episcopis, & Clericis, de episcopali audientia, & sacrosanctis ecclesijs: ergo non sunt immunes. Elegantissimum sane argumentum. Nam eum disputemus, an iure potuerint, possintque Reges constituere aliquid pertinens aliquo modo ad clericos, doctissimo concludetur, si quis dicat, iure hoc potuerunt, apponunt, quia fecerunt.

fecerunt. Atqui hoc modo principium petitur, vt inquit, & assumitur tamquam concessum, confessumque, id de quo est tota cōtrouersia: perinde ac si quis asserat aliquam rem suam, quia rapuit in medio positam, vel potius ē manu Domini, ac possessoris extorsit, vt enim respondeamus argumētationi adductæ, cum immunitatem ecclesiasticam iure diuino sancitā reliquisset, declarasset, constituissetque Constantinus Imperator illibatam, & integram, Iulianus, & Constantinus hæretici, & impij cōcutere cōeperunt; Valens inde Arianus, & Valentinianus imminuere; secuti sunt hos aliqui Imperatores, & in his postremis ætatis suæ annis Iustinianus. Est igitur falsum in primitiua Ecclesia non fuisse immunes clericos, cum tempore Constantini, qui primus fuit Imperator Christianus, qui imperium Romanum Christo adiecit, erant maxime immunes: sic etiam in quolibet regno primi quique optimi omnium, felicissimique Imperatores immunitatem ecclesiasticam maxime tutati sunt, ac promouerunt, vt aperuimus libro septimo de Ruinis gentiū, quin & infra aperietur abortu mundi extitisse semper. Sed qui ecclesiasticam libertatem, potestatemque labefactarunt, ostendimus signo nonagesimo quinto de pœnis in imminuentes iura sacra, Imperatores istos diuinitus immissis cladibus accerrime castigatos, & imperia diminuta, ac mutila transmississe ad successores, ita Reges quoque alios, qui sunt eorum vestigia nequiter impressa imitari, similiter cælitus punitos ostendimus libro septimo de gentium Ruinis, & infra dicetur.

Quin tertio loco dicimus istos Reges Christianos fuisse peiores in Ecclesiasticæ libertatis tuitione Alexandro Severo, ac Valeriano Imperatoribus infidelibus, & Gothis Arianis, cum sane mentis fuerant, qui abstinerunt à sacris Christianorum rebus adiucandis, aut violandis, vt ostendimus supra.

Quamquā quarto loco adiciamus hac parte omnino nequiores istos Reges fuisse infidelibus Regibus, & populis, qui suos Sacerdotes immunes esse voluerunt, ac primas eis in omnibus dedere, cum lumen rationis naturale viguit inter illos, & explicabitur suo loco.

Quocirca, vt quinto loco respondeamus, oportebat, qui hæc citant, imitari leges illas Iustiniani, quæ diuino spiritui consonæ sunt, in quibus est nouella, vt differentes iudices, collatione

tione nona, titulo decimo, qua cauetur, ut Episcopi possint compellere iudices ad iusticiam faciendam aut per se, aut per litteras ad Imperatorem directas: quod si iudex sit suspectus, Episcopum posse sese illi adiungere in examinanda, & iudicanda causa, ac ne quis adeat Principem, nisi prius adierit Iudicem, vel Episcopum. Statuitur præterea, ne monachus, Clericusve, aut Episcopus adeat principem sine litteris sui Patriarchæ.

Sexto, respondemus Iustinianum passim profiteri quæcumque sancit pertinentia ad Clericos, à se sanciri iuxta canones Ecclesiasticos, & collatione sexta titulo vndecimo decernit Clericos non esse sub potestate secularium, nisi ab Episcopis spoliarentur, *Secundum sacras, inquit, & diuinas regulas, quas etiam nostra sequi non dedignantur leges, inquit coll. 1. titulo 3. de monachis, & tit. 6. quomodo oporteat. §. sed etiam. & §. ultimo, & coll. 6. tit. 9. ut clerici apud proprios Episcopos, & collat. 9. de Ecclesiasticis titulis, & tit. decimo, ut differentes iudices quarto tit. 6. collatione. qua iubet, ut quatuor Conciliorum Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, & Chalcedonenfis dogmata omnino veluti sanctæ scripturæ accepiantur, & regulæ scriptæ leges obseruentur. Hæc ille. Atqui in Concilio Chalcedonenfi interdicitur Clericis, ne sæculares iudices adeant, & in Ephesino approbatur lex immunitatis à Theodosio Iuniore lata, quod hæc sit diuini iuris. Cum recipi itaque, & recipi mandat ista concilia, vltimis suis constitutionibus Iustinianus, profecto priores abrogat, & sancit Ecclesiasticam immunitatem,*

Septimo, Respondemus, Iustiniani leges contrarias canonibus non fuisse, neque receptas, quin delituisse earum libros usque ad Imperatorem Lotharium, qui inuentas Melphi Pandectas protulit in lucem. Constatque è Codice iuris Orientalis eas in Oriente numquam fuisse in usu. Non fuerunt autem receptæ, quia correxit ipsemet quatenus afferebant detrimentum libertati, ac potestati Ecclesiasticæ, ut superiori responsione est dictum.

Postremo, dicimus ab ortu mundi, usque ad ætatem nostram semper unicuique nationi fuisse liberos, atque immunes suos Clericos, & Sacerdotes. Atque hoc ius fuisse in Ecclesiam diuinis translatum: quod intra aperietur.

Argu-

*Argumenta desumpta ab argumentis aduersariorum,
dicentium à sanctis præstita tributa seculari
potestati, distictis que Sanctorum Am-
broij, & Urbani Papa.
Cap. VIII.*

A Tqui inquit aduersarij, non ne sanctissimi viri ante Constantinum veluti honorificum de Christianis omnibus prædicabant ab ipsis præstari tributa? inter hos certe erant & Clerici. Nam Iustinus in Apologia secunda ad Antonium Imperatorem Irineus lib. 5. cap. 24. Tertullianus libro de Idololatria cap. 25. palam profitentur tamquam laudabile tributa solui ab omnibus Christianis Imperatori. Quod si Clerici forent immunes, laudabile, id non esset, sed vituperatione dignum. Respondemus. Primo loco laudabile Christianis Clericis esse, cum necessitate adacti ad vitandum maius damnum tributa pendunt, quamvis debita non sint, vituperatione autem plenum est, si Principes Christiani seculares exigant, neque vituperatione dumtaxat est plenum, sed scelere, dignumque omni pena: quod si Principes infideles exigant in bonum publicum, debentur: sin minus haud debentur: cogi vero Clericos ab illis, & iudicari, potestas est tenebrarum. Quocirca idem factum quoad Clericos est laudabile, quoad seculares est flagitiosum. Sic Christo gloriosum fuit offerre se morti, ac sinere se abduci ad Crucem: scelus autem maximum fuit, & omni supplicio vindicandum Iudæis, & Pilato.

Secundo, Respondetur Clericos nostros, & Sacerdotes non fuisse gentilibus Clericos, & Sacerdotes illos non fuisse edoctos Christiana, aut Ecclesiæ se nostræ adiunxisse, ac proinde Sacerdotes nostros non fuisse ignorantibus nostra gentilibus exemptos. Nam multa sunt Christianis peccata, quæ non sunt infidelibus, qui nostra non bene sciunt, ac magis excusantur, quoad reliqua, ut tradit S. Paulus capite secundo epistolæ ad Romanos: sic filius magis peccat patrem percussiens, aut matrem, quam si extraneus, vel inimicus id agat. eodem modo
cuius

eiuis patriam prodens grauius delinquit, quàm si peregrinus, vel hostis. quocirca gentiles non ita peccabant exigentes à Sacerdotibus Christianis tributa, quod ignorarent: at Christiani peccant, ac puniri ab Episcopis possunt, ac debent suo tempore, quauis nostri sint etiam Sacerdotes veri infidelibus, non tamen quoad cognitionem.

Tertio, loquuntur isti à Christianis tributa exoluta, quemadmodum docet Christus: at Christus docuit deberi à Clericis ad scandalum tantum vitandum, vt habetur Matth. cap. 17. non tamen debentur ex sua natura, aut ex potestate vlla iusta, cui sint sacerdotes ipsi subiecti, nisi sit, vt ex Christo, & Paulo dicebamus, demonum potestas, ac leonum, Regesque in demones, ac leones hac parte immutentur. quod neque dicendum, neque cogitandum est, de principibus nostris omni virtute ornatis.

Adducunt, & Sancti Ambrosij dictum, qui sic epist. 32. pugnans aduersus Imperatorem Valentinianum tunc suasu Iustinæ matris fauentem hæreticis Arianis, contendenteque, vt his Ecclesia traderetur, ac multa, nisi traderetur, minitantiem. *Quid igitur, inquit Sanctus, non humiliter responsum à nobis esset si tributum petit non negamus, agri Ecclesie soluunt tributum; si agros desiderat, Imperator potestatem habet vindicandorum, nemo nostrum interuenit. potest pauperibus collatio populis redundare, non faciant de agris inuideam; tollant eos, si libitum est. Imperatori non dono, sed non nego.* Hæc Sanctus. En igitur inquirunt aduersarij, S. Ambrosius asserit tributum ex agris Ecclesie Imperatori esse soluendum.

Equidem non possum non maxime de mirari, hæc ab istis proferri, cum maxime contra illos faciant.

Primo enim loco Sanctus Ambrosius testatur ista à se dicta humiliter, non ex vlla debiti, iustitiæque ratione; igitur tributum, non ex iustitia, sed humilitate solvebatur, sicut & Christus soluit.

Secundo non ait se dare, sed non negare, explicatque infra, quid sit non negare, cum dicit: si Imperator velit auferre agros Ecclesie, quibus alebantur pauperes, se non negare, sed neque donare, populumque collatione sua opem daturum pauperibus. Quocirca sicut iniustissime auferiebantur agri, ita & tributa exigebantur.

Tertio scribit ab agris illud tributum solutum, non à clericis, vel vt ostendat, neque se, neque clericos tributorum solu-

Nun tio-

tionem assentiri, vel quod illud tributum esset ex antiquo tempore agris annexum, donatque fuerint agri cum huiusmodi oblatione, transierintque in Ecclesiam cum suo onere, è quibus deberi antiquitus, ac prius impositum fundo tributum non negatur, ex Ecclesiarum iustis.

Quarto an non vident aduersarij tunc actum cum Imperatore irato, & huiusmodi multa instantem, atque hæreticis faventem? Non volent (certo scio) Reges Christianos, & Imperatores esse huiusmodi. An igitur debitum vocant, quod exigit Rex iratus, indigna poscens, indigna intentans? An debitum vocabitur, quod relinquitur, dimittitur, non negatur, sicut Christus semetipsum reliquit, dimisit, non negavit crucifigentibus?

Citant & illud Urbani Papæ, quod habetur 23. quest. 8. can. tributum, in quo sic Urbanus. *Tributum in ore piscis, piscante Petro, inuentum est, quia de exterioribus suis (quæ palam tunc tibi apparent) Ecclesia tributum reddit, non autem totam piscem iussus est dare, sed tantum staterem, qui in ore eius inuentus est, quia non Ecclesia dari Imperatori, non pontificis apex, qui in ore capitis Ecclesie præminet subijci potest Regibus; sed sane (et diximus) quod in ore piscis inuenitur pro Petro, & Domino dari iubetur, quia de exterioribus Ecclesie, quod constitutum antiquitus est pro pace, & quiete, qua nos tueri, & defendere debent, Imperatoribus persolendum est.* Hæc Urbanus Secundus. non ut aliqui existimarunt, primus.

Respondemus aperte hic Urbanum loqui de tributo, quod fundis erat impositum antiquitus, priusquam fundi fierent Ecclesiarum, cum dicat: *quod constitutum antiquitus est.* quod quidem remanet, ut prius: atque ex illo tributum soluit benigno inbet Ecclesia, nisi fuerit principum privilegio sublatum. Quod tradit Glossa. & ibi Doctores, Archidiaconus, Geminianus in cap. primo, verbo bonorum, de immunitate Ecclesiarum libro sexto. & traditur cap. enim, §. sicut, & §. prædium decima, questione secunda, Richardus quodlibeti secundi quest. 30.

Secundo respondetur Urbanum cautissime loqui. Nam verba facit de tributo, quod persoluitur ad tuitionem, & defensionem à bellis iniustis, ob quæ res Ecclesiasticæ, vel religionis, & populorum periculum subeunt, quæ quatenus defenduntur militibus (cum non adest aliunde) soluere stipendium debent, quod si nullum sit huiusmodi discrimen, neque intersit Eccle-

siz,

sic & religionis, & populorum, à quoniam Principe possideatur aliqua ditio, & an subiiciatur hoc, vel illud territorium Regi huic, illius in ambigua belli causa, non est soluendum tributum; manifeste enim dicitur pro pace, & quiete: ergo quatenus pax, & quies religioni, & bonæ causæ fauens defendenda est.

Quin ut apparet è testimonio Scripturæ sanctæ, quod adducit, loquitur in ea specis facti, quod obligit Christo, qui ut palam fecimus, ideo soluendum dixit tributum, ne infideles scandalizarentur. ad probandum namque illud deberi, affert Christi factum, in quo statuit ille non deberi ex iustitia tributum, sed ne ignari scandalizarentur, & ideo non est solutum pro omnibus discipulis, nec nisi petitur, postquam non fuerat persolutum, quo tempore fuerat exsoluendum; ut sciremus in potestate clericorum esse illud non pendere.

Argumenta desumpta ex eo, quod aduersarij

citant Sancti Thomæ, Gregorijque auctoritatem.

Cap. IX.

Adducunt præterea Sancti Thomæ auctoritatem, qui interpretans verba Sancti Pauli ad Romanos scribeatis capite decimo tertio à nobis in primo argumēto adducta, sic inquit. Cum principes nostri suo regimine Deo ministrent, à populo debent tributa suscipere, quasi stipendia sui ministerij, non autem ita, quod hos debeant sibi computari pro premio. Proprium enim premium Principis est laus, & honor, ut Philosophus dicit quinto Ethicorum. & cum hoc non sufficit tyrannus sit: sed hoc non est intelligendum de laude humana solum, vel honore, quia tale premium esset vanum, sed de laude, & honore diuino, qui principibus bene gubernantibus exhibetur Sap. 6. O Reges populi diligite sapientiam, ut in perpetuum regnetis. huiusmodi autem tributa recipiunt ad sustentationem, laborant autem principes ad omnium pacem. Vnde dicitur 2. Timoth. 2. Obsecro primum omnium fieri obsecrationes pro Regibus, & omnibus, qui in sublimitate sunt.

N n n 2

con-

466 De iure natur. & diuino Eccles.

constituti, ut quietam, & tranquillam vitam agamus Baruch. i. Orate pro vita Nabuchodonosor Regis Babylonis, ut viuamus sub umbra eius. Ab hoc tamen debito liberi sunt Clerici ex priuilegio principum; quod quidem aequitatem naturalem habet. Vnde etiam apud gentiles liberi erant à tributis illi, quia vacabant rebus diuinis: legitur enim Gen. 47. quod Ioseph subiecit Pharaoni totam terram Aegypti præter terram sacerdotum, quæ à Rege tradita fuerat eis, quibus & statuta alimēta ex horreis publicis præbebantur, & infra dicitur, quod in vniuersa terra Aegypti, quinta pars soluitur absque terra sacerdotali, quæ libera erat ab hac conditione. Hoc autem ideo æquum est, quia sicut Reges sollicitudinem habent de bono publico in bonis temporalibus, ita ministri Dei in spiritualibus, & sic per hoc, quod Deo in spiritualibus ministrant, recompensant Regi, qui pro eorum pace laborat. Hæc Sanctus. E cuius verbis ita argumentantur. Sanctus Thomas ait, clerici liberi sunt à tributis ex priuilegio principum: ergo non iure diuino.

Atqui primo loco respondetur, non sequi, liberi sunt ex priuilegio principum: ergo non iure diuino. falsissima est hæc consequentia; veluti si quis dicat, iure ciuili constituitur, vt à filiis alantur, & honorentur parentes: ergo non etiam iure diuino, naturali, ac gentium. Sanctus Thomas dicit esse priuilegio principum liberos à tributis clericos, non tamen dicit non esse iure diuino; non enim diuino est contrarium priuilegium, vt à sensu contrario possit aliquis excludere non esse clericos liberos iure diuino. Quod si quis dicat, Sanctus Thomas dixisset iure diuino, si iure diuino fuissent clerici liberi ex ipsius sententia, negamus id opus fuisse, vt diceret eo loco Sanctus Thomas. non est illi visum tum dicere, quānam deinde ob causam, quid ad nos? satis est, si ostendamus non ab illo asseri, clericos non esse immunes iure diuino, neque sequi ex eius verbis, quod aduersarij colligunt, sicut non sequitur data sunt mihi multæ opes à multis hominibus: ergo non à Deo. siue igitur Sanctus Thomas tacuerit, quod tunc illi non videretur in mentem, siue quod tum clarius erat; vel sibi, vel aliis esse liberos ex priuilegio principum, quam ex iure diuino, siue quod conuenientius erat id tunc edicere ob audientes; siue aliam quamlibet ob causam, nil refert. Ad summum male concluditur ex eius dictis, quod aduersarij concludunt.

Secundo dicimus apertissime colligi à Sancti Thomæ verbis,

bis,

bis, ac mente, clericos esse exemptos iure diuino à tributis. Patet hoc: nam iure diuino Principes obligati sunt dare debitam mercedem clericis ob ipsorum ministerium, quod exhibent Principi, & populo ipsius in rebus spiritualibus, vt habetur Lucæ capite decimo, & primæ ad Corinthios epistolæ nono, & epistola ad Philemonem. At Sanctus Thomas ait, clericis dari hanc immunitatem ob ministerium: ergo ex iure diuino.

Tertio respondemus, ex ijs Sancti Thomæ verbis adhuc colligi immunitatem clericorum iuris esse diuini: nam scribit à Pontificibus Christianis concessum immunitatem nostris clericis, sicuti, & à gentilibus concessa erat suis, & exemplum Pharaonis adducit. Atqui iure diuino fuit illa immunitas concessa à Pharaone, vt vidimus supra.

Quarto, idem concluditur ex alio. Nam Sanctus Thomas asserit æquitatem naturalem habere hanc immunitatem. Iure autem diuino in conscientia cuncti obligamur ad ea, quæ naturalem æquitatem secum habent, vt habetur epistolæ ad Romanos, capite primo, & primæ ad Corinthios vndecimo: ergo diuino iure obligati sunt principes Christiani immunitatem clericis tueri. Quocirca & gentiles ipsi in vniuersum seruari volebant, quæ naturali æquitate comprobabantur, vt tradit Vlpianus lege prima, ff. si is, qui testamento liber esse iussus fuerit, & Paulus l. in summa. s. fin. Item varus. ff. de aqua pluuiæ arcenda, & aduerte, quod maius est, habere æquitatem naturalem, quam consequens esse æquitati naturali, aut consonum. Illud est immunitatis ecclesiasticæ, quod intime ipsi insit naturale ius immunitatis, quasi libertas sit ipsi connaturalis.

Quinto loqui videtur Sanctus Thomas, vt apparet ex ipsius verbis, cum tributa debentur ob necessitatem publici, & communis omnium siue sæcularium, siue clericorum boni, quæ clericos obligari haud negatur; ad ipsos tamen, vel eorum præfulem spectat iudicare, an sit huiusmodi necessitas, neque obligantur ex vi potestatis sæcularis, sed ex vi publici boni, vt supra est conclusum.

Hanc vero esse mentem S. Thomæ apertissimam, constat ex ijs, quæ supra primo libro adduximus. Nam cum velit S. Thomas omnino sæcularem potestatem subiectam esse, atque oriri ab Ecclesiastica, quomodo potest sibi repugnare, & asserere ab Eccle-

Eccle-

Ecclesiastica pendenda seculari tributa, ita vt libera sit non suo iure, sed ex Principum priuilegio; igitur si hoc loco mens ipsius est obscura, non est ex obscuris dictis ipsius clara facienda, sed ex claris; alioquin magis est obscurare illam.

Afferitur denique S. Gregorij epistola quinquagesima quarta libri vndecimi, quam scribens ad Ioannem defenforem Sanctus, non aliis argumentis Ecclesiasticam immunitatem probat, quam constitutionibus Iustiniani, aliorumque Imperatorum, ergo non iure diuino Ecclesiastica immunitas sancitur.

Respondetur ad hoc, & huiusmodi multa, quæ proferri possunt, non sequi scribit hic, aut ille scriptor, legibus humanis Ecclesiasticam immunitatem statui, ergo non iure diuino: innumera namque sunt, quæ tam diuino, quam humano iure iubentur. Atqui si quis dicat hoc illa imperari, haud tamen illud tollit, neque enim contraria sunt. Furtum, Adulterium, Homicidium, quamlibet iniuriam prohibent leges humanæ, & quoties de istis verba sunt inter Doctores, citantur humanæ leges ea vetantes, subtrahuntur diuinæ. Non igitur diuinis vetantur? Apage, quis istud ineptè effutiat?

Secundo respondetur S. Gregorium loqui cum eo, qui de rebus iis acturus erat cum Iudicibus humanas leges profectibus, ideoque ijs humanæ leges erant proponendæ; à nobis enim conuenientia, quibus cum loquimur, proponenda sunt; neque omnibus eadem sunt congruentia. Sic enim Christus dixit: *Multa habeo vobis dicere, quæ non potestis ferre modo, vt habetur Ioannis cap. 16. & Paulus scribens ad Hebræos capite quinto, Imbecilles facti estis ad audiendum; etenim cum deberetis esse magistri propter tempus, rursus indigetis, vt doceamini, quæ sint elementa exordij sermonum Dei, & facti estis, quibus late opus sit, non solido cibo: omnis enim, qui lactis est particeps, expers est sermonis iustitiæ, paruulus enim est, perfectorum autem est solidus cibus.*

Tertio respondetur, S. Gregorium sic loqui, vt ostendat, Clericos esse immunes sua natura, non ex Imperatorum legibus, atque has manifestum dumtaxat facere, esse exemptos, non aliquid eis tribuere; quod non antea deberetur. De persona, inquit, presbyteri hoc attendendum est, quia si quam causam, habuit, non ab alio teneri, sed Episcopus eius adiri debuit, si eius nouella constitutio manifestat. Hæc Sanctus, clare ostendens

ab Imperatorum legibus tantum manifestari, quod Clerici debeat: similiter cum postea scribit, non potuisse trahi ad iudicium, nec debuisse ab Episcopis loquitur, *continet*. Eodem modo cum dicit sententiam latam contra Episcopum à Iudice non suo, esse nullam, inquit. *Lesionis huius ostendit tenor*, & cum refert non potuisse accusari Episcopum à seruis suis, ait, *et hæc constitutio patefacit*, denique cum narrat testes illos absente Episcopo exhibitos nihil probare, scribit, *Nullius esse momenti lege noscendum est*. Ad summam patet è verbis S. Gregorij, refugere ipsum dicere à legibus sæcularibus formam præscribi vlla in re Clericis, vel imperari eis aliquid, vel sancti, constituique de rebus ipsorum, solum refert hoc manifestari, contineri, ostendi, dignosci, legi ipsorum legibus. Tantum cum recitat pœnas positas aduersus eos, qui delinquant in Clericos, & res eorum, huiusmodi vocabulis potestatem significantibus utitur, quod scilicet laici possint, quæ pertinent ad clericos tueri, imperare eis aliquid non possint. Sic itaque in aduersarios retorquetur, quod ipsi citant.

Quarto. Videtur S. Gregorius eo capite colligere, quid sibi leges sæculares velint in rebus iudicialibus Clericorum, neque locus poscebat, ut adijceret, iure diuino esse exemptos Clericos, cum non agere vellet hac de re, sed tantum simul in vnum conferre, quidquid sæcularibus legibus caueretur, veluti si quis colligat, quid Atheniensium, vel Spartaneorum sanctionibus simili in re constitueretur, sicut Ieremias capite secundo iubet inspicere, quid factum sit ab insulis Cethim in cultu falsorum deorum, retinendo, & inde exemplum sumit ad retinendum verum, non quod ius fuerit insulis, ac gentilibus, vel agendi quod egerunt, vel imperandi aliquid fidelibus, ac vere pijs: sed quod iustius esse apparet, quod exteri quoque agnouerunt, ac diuinum magis constat esse, quod non modo diuinis, sed humanis etiam legibus cauetur.

Postremo S. Gregorij mens obscura non obscuris, sed claris eius dictis clara facienda: sed clare S. Gregorius Psalm. 4. Pœnitentiali, vult Clericos esse liberos, & alibi quoque sic esse asserit: est igitur clarum, quæ sit hoc loco mens ipsius.

Recensentur Theologi, & Canonistæ, qui tradunt Ecclesiasticam potestatem esse in omnibus supra omnem potestatem secularem, rerumque Ecclesiasticarum libertatem esse in tum questiones quedā. Cap. X:

Sequuntur Doctores multi tū iuris ciuilib, tum canonici. nos ab ijs vel colligendis, vel recensendis abstinemus. tantum referemus eos, qui Canonistæ, ac Theologi simul sunt, à quibus & alij multi citantur, eligemus vero Archiepiscopum Sāctum ex ordine Prædicatorum, similiter ex ordine eodem Sacri Palatii Magistrum, denique ex ordine S. Francisçi Beatis annumeratum. S. Antoninus, parte 3. summæ tit. 12. cap. 5. §. 1. *Quaritur verum Papa sit maior Angelo in iurisdictione, & videtur quod non, quia natura spiritalis habet iurisdictionem supra Papam, qui est natura corporalis. Sed in contrarium est, quod dicitur Hebr. cap. 1. in persona Christi, cuius Papa Vicarius existit, non Angelus subiecit Deus orbem terra futurum, sed ei, de quo loquitur. Ad hoc respondet Augustinus de Anebona, ubi supra, quod maior est iurisdictione Papa, quā cuiuslibet Angeli. est enim triplex regimen secundum Philosophū. Primum est Ethicum, & morale. Secundum est familie, & paternale. Tertium est Politicum, & Regale. Primum respicit curam vniuscuiusque hominis in se per virtutum regulationem, Secundū respicit regimen domus, & familie per paternalem monitionem. Tertium respicit regimen prouinciarum, & regnorum. per penarū comminationem. Primum regimen commissum est Angelis, quia unaquaque anima ab ortu sua natiuitatis habet Angelum ad suā custodiam, & exercitium secundum Hieronymum. secundum commissum est Archangelis, quorum est familias, & ciuitates dirigere, & gubernare. Vnde requisitus Raphael Archangelus à Tobia, an sciret viam eundi ad ciuitatem Medorum, dixit, se itinera omnia illius frequenter ambulasse. Tertium conuenit principatibus, quorum est prouincias, & regna miro ordine disponere. Vnde dixit Angelus, qui loquebatur Danieli. Princeps Regni Persarum resistit mihi viginti & vno diebus. Nulli ergo Angelo commissa est iurisdictione, & cura totius celi. Sed Papa totius mundi iurisdictione, & cura commissa est, non solum ut nomine mundi importatur*

tatur terra, sed etiam ut nomine mundi importatur calum, quia super calum, & terram iurisdictionem accepit. Vnde dicitur, quod caelestis, & terreni imperij Petro Christus iura concessit dist. 22. cap. Omnis. Ad quod facit, quod Chrysostomus ait in libro de laudibus Pauli, praefert enim Paulum cuiuslibet Angelo in iurisdictione, dicens quod Angelis diuersarum gentium cura commissa est, sed nullus eorum ita creditum sibi populi gubernauit, ut Paulus vniuersum orbem, nam Michaeli gens commissa est Iudaorum; Paulum vero terra, & maris, atque vniuersi orbis ordinat (Christus) magistrum, & doctorem, cui potestatem dedit vniuersorum. Rursus in tertia parte suae summae titulo 22. cap. 56. 11. Qui autem dicunt Papam in solo orbe totum dominium habere super spiritualia, non autem super temporalia similes sunt consiliarijs Regis Syriae, qui dixerunt. 3. Reg. cap. 20. Dy montium sunt Dy eorum, & ideo superauerunt nos, sed pugnemus contra eos in campestribus, & in vallibus, in quibus Dy eorum dominium non habent, & obtinebimus contra eos; ad litteram, sic hodie mali consiliarij adulatione pestifera seducunt Reges, & Principes dicentes Dy montium puta spiritualium bonorum sunt summi Pontifices. Sed non sunt Dy vallium, quia temporalium bonorum nullum dominium habent. Ideo in campestribus, id est in potentia bonorum temporalium pugnemus contra eos, & obtinebimus, sed quid dicat eis diuina sententia audiamus, dixerunt, inquit, Syri, Deus montium est Deus eorum, & non Deus vallium. dabo omnem hanc multitudinem in manu vestra, & scietis, quia ego sum Dominus, & hoc patet per multa exempla, non solum eorum Regum, & Imperatoris infidelium, qui Ecclesiam persequentes conati sunt eam exterminare, & non potuerunt, sed Dominus concidit ceruices eorum, & ad nihilum redegit, sed etiam Christianorum Principum, qui bellantes contra Ecclesiam, vel persequentes summum Pontificem exterminati sunt, & ad inferos descenderunt, ut patet in Iuliano apostata de Mauritio Imperatore Gregorium persequente, de Theodorico Rege Italiae Ioannem Papam incarcerante, de Federico Imperatore contra Ecclesiam insurgente, & multis alijs, qui male vitam finierunt, & miserabiliter. Adbuc idem, tit. 3. de Dominio regnorum cap. 2. Credimus, imo, scimus, quod Papa est generalis Vicarius Iesu Christi, de translat. Episc. cap. 1. & etiam super omnes infideles. etenim Christus plenariam recipit potestatem: unde Psal. Deus iudicium tuum Regi da, & iustitiam tuam filio Regis, & Matthaei ult. Data est mihi omnis potestas in calo, & in ter-

472 De iure naturali & diuino Eccl.

ra. Nec videretur diligens, seu sapiens paterfamilias, nisi, & Vi-
cario suo, quem in terra dimisit, plenam super omnes dimisisset po-
testatem, et patet in eo, quod dicitur super homicidio, cap. per bu-
manam. lib. 6. Ideo & dicitur de Papa, qui non solum habet pote-
statem, sed & plenitudinem potestatis, de usu pally, cap. ad bono-
rem, quia Petrus, & successoribus clauis dedit regni calorū dictū:
Quodcumque ligaueris. & cap. Oues autem non solum sunt fide-
les, sed etiam infideles per creationem, licet non sint de ouili. & se-
quitur, quod Papa super omnes habet iurisdictionem de iure, licet
non de facto & probatur hoc in eo, quod loquitur de electione, cap.
significasti de maiestate, & obedientia, cap. solita. de iudicijs,
cap. nouit. Igitur per hanc potestatem, quam habet Papa, dicen-
dum est, quod gentiles. & si non habent legem, nisi naturae;
si tamen contra legem istam naturae faciant, licite per Papam
puniri possunt. Et mox. De Christianis non est dubium, quod Pa-
pa eos iudicare potest, si contra legem Euangelicam faciant, vel a-
lias grauitur peccent, etiam temporaliter, et patet. in eo, quod no-
tatur cap. licet, de foro competenti, & de iudicijs. cap. nouit. s. 1.
& quamuis omittat Papa aliquando paenas iustas & debitas om-
nibus praedictis inferendas, vel quia facultatem non habet coer-
cendi, vel propter pericula, & scandala, quae incumbant, vel
euenire timentur, vel quia multitudini parcat, de temporibus or-
dinandorum. cap. 2. & clem. de excommunic. cap. latores. est ta-
men potestas faciendi hoc apud Deum. Hæc Sanctus.

Siluester Pricras in summa, verbo, immunitas, initio capi-
tis. Immunitatem, inquit, Ecclesijs, earumque rebus iure
prius diuino institutam, tum canonico, & ciuili confirmatam,
stabilitamque fuisse ego copiose ostendi in magistrali glossa
mea affixa in practica Papiensi in forma libelli in actione rea-
li, in verbo iure dominij. Idemque in verbo Papa, nu. 20. quaes-
tione secunda.

Decimo quaeritur, quid iuris de potestate Papae in Imperato-
rem? Et dico multa ex Archi. 1. par. tit. 23. post August. de Ancho.
ubi supra. Primum licet dominium, seu imperium tyrannicum,
tempore praecepsit sacerdotium: quia scilicet secundum Augusti-
num 15. de ciuitate Dei, primus Regum fuit post diluuium
Nemrot; primus autem Sacerdos fuit Melchisedech, qui secun-
dum Hebraeos fuit Sem primogenitus Noe, in quo incepit sacer-
dotium, post quem usque ad legem Mosaicam deriuabatur ad pri-
mogenitos; naturale tamen, & iustum imperium non est notum

capisse

cepisse ante Moysen, qui à Deo institutus fuit princeps populi sui. Secundum Papa est Imperatore maior dignitate, plusquam aurum plumbo. dist. 96. cap. duo sunt, & sol luna, de maiorit. & obed. cap. solita. Vnde & Alexander Magnus doctus visione Dei apparentis sibi in forma summi sacerdotis Indeorum eundem sacerdotem obuium adorauit, in eo Deum, inquit, adorauit: & similiter Octavianus suasu Sibylla Tiburtina adorauit puerum, cuius Papa est Vicarius. Tertium Papa potest eligere Imperatorem, per seipsum immediate, quando ex iusta, & rationabili causa expediret: quia principalis agentis habentis dirigere omnes fideles ad pacem, & finem spiritualem, est eligere ministros. Vnde Imperator est minister eo ipso, quod est minister Dei. Rom. 13. cuius Vicarius est Papa; ex quo sequitur, quod etiam possit eligere electores Imperatoris, & mutare ex causa: eius etiam est electum confirmare, de elect. cap. venerabilem: & confirmatum consecrare, de sacra unct. cap. cum venissent, & confirmatum, & consecratum coronare, dist. cap. venerabilem, & in coronatione iuramentum fidelitatis excipere dist. 63. cap. tibi domino; & dignum excommunicatione excommunicare. 96. dist. cap. duo; & dignum depositione deponere sicut Innocentius Tertius Ottonem, & Innocentius. Quartus Federicum deposuit, & dignum gladiaria persecutione gladio persequi, & bellum contra illum conuocare, & ab eius fidelitate vassallos absolvere. 15. quast. 6. cap. nos sanctorum. Nec obstat, quod Constantinus Imperator Syluestrum Papam coronauit: quia hoc non fecit quasi auctoritatem, vel dominium præbens, sed sicut minister obsequens, cuius signum fuit, quod tenens equum eius exhibuit stratoris officium. Quod autem dicit Hug. dist. 96. cap. cum ad verum, quod Imperator potestatem, & dignitatem non accipit ab Apostolico, sed à principibus, & populo per electionem, planum hodie est esse falsum: quod etiam dicit, has potestates esse à Deo, & distinctas, verum est, eo modo, quo dictum est. §. 2. Quod etiam dicit Imperatorem esse maiorem Papa in temporalibus, est simpliciter falsum, quantum ad iurisdictionem; sed verum, quantum ad immediatum usum, & executionem, quo modo etiam dici potest maior Christo. Et sic intelligitur dictum cap. cum ad verum, dist. 96. quod Papa usurpare sibi non debet ea, quæ sunt Imperatoris: quia scilicet non debet immediate exequi temporalia, quod intellige, nisi ex causa, ubi sibi videtur expedire. Vndecimo queritur, quid iuris de potestate Papa in alios Reges, & principes Christianos & dicoficundum eosdem, scilicet Arch.

& August. de Ancho. quod omnes ei tenemur obedire, sicut & Chri-
 sto, cuius vices gerit, & in omnes habet vniuersalem spirituum, &
 temporalium iurisdictionem, sicut, & in toto orbe vice Dei vi-
 uentis, sed temporalium administrationem non recipit, nisi in re-
 gionibus Occidentalis imperij per concessionem Constantini Imper-
 ratoris; nec igitur hac administratione, nisi in aliquibus partibus.
 mediante Imperatore quem eligit, non autem in alijs regnis Occi-
 dentalis imperij, non propter carentiam auctoritatis; sed propter
 nutriendum in filiis vinculum unitatis, & pacis: quia propter ty-
 rannicam usurpationem imperij à diuersis in diuersis partibus ad-
 vitandum scandalum, Iudeorum se tributarium fecit cum Petro,
 licet non obligetur, Matthai 17. 11. quæst. 3. inter verba. & ideo
 potest Reges corrigere, sicut Nicolaus Lotharium de adulterio
 reprehendit. 2. q. 1. cap. scelus, & ex rationabili causa deponere, si-
 cut Zacharias deposuit Reges Francorum substituens Pipinum.
 1. 5. q. 6. cap. alius. Duodecimo quaritur, utrum Papa habeat in Chri-
 stianos, vel alios potestatem veniendi contra suum contractum,
 quasi ex eo non obligetur. Et dico, quod non: quia ipse non est do-
 minus mundi quoad proprietatem, sed quoad iurisdictionem so-
 lam & protectionem, secundum glo. & communiter doct. in proce-
 mio digestorum, sicut nec Imperator, qui rei meæ dominium mihi
 auferre non potest sine causa, secundum Bart. ibi. quod etiam est
 verum quoad bona ecclesiastica, quorum non est vere dominus,
 sed dispensator, sicut de omni clerico dicit S. Thom. in 6. quolib. art.
 12. non obstat. gloss. in cap. cum venissent, de iud. qua dicit contra-
 rium, quia eam damnant dicentes, quod est eorum solum admini-
 strator, & dispensator, unde nec ea sine causa alienare potest; & si
 facit, peccat mortaliter, secundum Arch. 12. q. 2. cap. non licet. unde
 de eo verum est, quod de principe dicit Bal. in libr. de offib. feud. in
 rub. de natura feudi, scilicet quod ex suo contractu obligatur. Vnde
 si inuestiuit aliquem de Baronia, vel Castro, non potest eum sine
 culpa priuare, nec successores in imperio, vel regno de iud. cap. no-
 uit. Nec obstat, quod habet plenitudinem potestatis, quia Deus sub-
 iecit ei leges, sed non contractus, ex quibus obligatur. Decimoter-
 tio quaritur utrum possit aliquem absolueri ab obligatione, qua te-
 netur alteri homini. Et dico secundum Inno. quod hoc potest de
 plenitudine potestatis, art. 8. q. 3. cap. per principalem, C. de qua,
 præfer. l. bene à Zenone. C. de preci. imper. offer. l. quoties, & idem
 Ho. & Bernar. sed hoc limita ex causa rationabili, & non aliter:
 quia ut dictum est. §. priore, non est dominus mundi, quoad pro-
 pri-

prietatem, nec legem condendo potest auferre mihi rei meae dominium sine causa, sicut nec Imperator. Et sic intellige l. venditor. §. si constat. ff. comm. pr. ed. qui. §. secundum Bart. in hac materia est singularis; & sic etiam intellige Panor. in cap. 2. de voto. quod Papa auferre potest obligationem laici non subditi ei temporaliter contractam ex fidei praestatione, non autem aliunde quasitam: cum sit de iure gentium, in cle. pastoralis, de re iud. scilicet sine causa rationabili, sine qua nec Imperator posset; & idem à fortiori intellige hoc non posse ciuitatem, aut vniuersitatem, vel collegium: ex magna tamen causa posset Papa à secularibus exigere subsidium temporale, ut si Ecclesia innaderetur, & aliter providere non posset. Decimo quarto queritur utrum possit tollere leges ciuiles: & dicit Ioan. And. quod ubi non habet iurisdictionem temporalem, tollere non potest legem quoad forum ciuile, nisi in his, in quibus vertitur periculum animae, cum potestates sint distincte. 96. dist. cap. cum ad verum. In illis autem, in quibus animae periculum vertitur, tollit quoad utrumque forum de iud. cap. nouit, de praescrip. cap. fin. & de secun. nup. cap. pen. & ult. de foro competem. lib. 6. & de iure iuran. cap. fin. lib. 6. & in cap. 2. de excep. lib. 6. & in cap. decernimus, de sent. excomm. lib. 6. quia in his leges non dedignantur sacros canones imitari de Iuda. clerici, & in Authen. v. clerici. à prop. epi. coll. 6. & ita tenet. sum. R. os. & supplem. sed ista determinatio procedit ex errore, quod Papa non habeat temporalem iurisdictionem in tota Ecclesia, quod improbatum est multipliciter in hoc titulo. Vnde dico, quod de plenitudine potestatis ex causa rationabili potest omnes leges ciuiles euertere, & alias condere nisi in quantum spectant ad ius naturale, aut diuinum, nec Imperator, cum omnibus Regibus, & populis Christianis possent contra eius voluntatem quicquam statuere. Et hac omnia patent ex dictis in hoc titulo, & supra legitimatio. §. 4. nec quae allegant Canonistae contra hoc, aliquid concludunt, nisi cessante causa, & ex potestate iuridica, quae scilicet est secundum iura, quibus Papa ex necessitate non subditur.

Beatus Ioannes à Capistrano tractatu de potestate Papae parte secunda secundae partis principalis ita scribit.

Ad secundum cum queritur, super quos Papae potestas extenditur, respondetur breuiter quod principaliter eius potestas super omnes Christi fideles extenditur; secundario autem etiam super infideles, quod satis patet ex verbis Christi dicentis Petro, Pasce, &c. vsupra Ioan. ult. sed dicit aliquis, per illa verba non

276. De iure naturali & diuino Eccl.

videntur includi, nisi fideles in eo, quod dicit, Agnos meos, & oues meas. Huic obiectioni respondens dico, quod licet principaliter sub metaphora ouium intelligantur fideles, attamen largo sumpto vocabulo, omnes animae rationales, quasi oues Dei sunt, iuxta illud Ezechiel 18. Ecce omnes animae nostra sunt. & Matth. 15. dixit Dominus discipulis suis interredtibus pro Chananaea. Non sum missus nisi ad oues, quae perierunt domus Israel, id est nisi ad Iudeos. Vbi notandum, quod quauis Dominus Iesus corporali praesentia missus fuerit ad Iudeos, tamen tamquam fidei legato commissus est sibi cura totius orbis, quem postea per Apostolos visitauit, quibus post Resurrectionem, dixit Matth. ult. Euntes in mundum vniversum predicate. Euangelium omni creaturae, scilicet rationali. & Matth. ult. Euntes ergo, docete omnes gentes. & Luc. ult. Sic oportebat Christum pati, & resurgere a mortuis die tertia, & predicari in nomine eius paenitentiam, in remissionem peccatorum, in omnes gentes. Ex hoc etiam dicebat Ioannes 10. Ego sum pastor bonus, & cognosco oues meas, & cognoscunt me meae, sicut nouit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ouibus meis, & alias oues habeo, quae non sunt ex hoc ouili, & illas oportet me adducere, & vocem meam audient, & fiet vnus ouile, & vnus pastor quia verba plurimi, Doctores intelligunt pro conuersione infidelium, sub vno pastore Angelico summo vniuersali Pontifice, vna cum ceteris fidelibus regendorum, ad quod satis accedit illud Esaia 49. Vbi dicit Dominus, quasi Pater ad filium, & filius ad suum Vicarium. Parum est, ut sis mihi seruus ad suscitandas tribus Iacob, & facies Israel conuertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea vsque ad extremum terra. Sed dices, haec sententia videtur contra auctoritatem Pauli 1. ad Corinth. 5. eum dicit. Quid enim mihi de his, qui foris sunt iudicare? Nonne de his, qui intus sunt, vos iudicatis nam eos, qui foris sunt, Dominus iudicabit. Respondeo, quod hoc dicit Apostolus, quantum ad correctionem morum, in qua non est nobis necessarium mentes occupare circa infideles. Non tamen ex hoc dicit Apostolus, quin infideles se corrigere debeant, & quin sit eis predicandum, ut ad fidei veritatem aspirent, & conuertantur ad Christum, vel quin sit defendenda veritas fidei, & infidelibus impugnantibus resistendum pro defensione fidelium. Sic etiam intelligitur 2. q. 1. cap. multi, & extra de diuor. cap. gaudemus. Nam si infideles aliquid faciunt in contemptum fidei Christianae, vel in per-

perniciem Christianorum, tunc Ecclesia bene iudicat de eisdem in cap. accusatus. §. sane. & in cap. officium. §. denique. de haret. lib. 6. nam ratione delicti efficiuntur de foro Ecclesiae extra de iud. cap. nonit. pro quo extra de Iudais. cap. & si Iudaeos. & tunc cum non possit Ecclesia poenitentias spirituales imponere infidelibus, opus habet imponere temporales.

Parte tertia, secundae partis in principio.

Ad tertiam igitur accedens, ubi quaeritur ad quid protenditur auctoritas Papae. Respondeo breuiter, quod ad omne bonum, & ad nullum malum; est etenim quasi Deus in terris maior homine, & minor Deo, plenitudinem obtinens potestatis 2. q. 6. decreto nostro, & cap. qui se scit, accedunt not. in cap. per venerabilem. §. respon- sionibus. & §. sunt autem extra qui fil. sunt legit. sibi enim ab omnibus est obediendum extra de rescript. cap. si quando. 9. q. 3. cuncta per mundum. Idem 21. dist. cap. quamuis. ipse enim totius orbis obtinet principatum, ut in cap. 1. de statu regul. circa princ. lib. 6. ibi in quibusvis mundi partibus existentes, & in procem. 6. lib. in princ. ibi & totius orbis principalem obtinere voluit magistratum: ipse est enim successor Petri, cui beato aeternae vitae clauigero ter reni simul, & caelestis Imperij iura commisit Christus Dominus 22. distin. capitulo primo. Ipse est singularissimus Vicarius Iesu Christi, ut in cap. quanto. & in capitulo inter corporalia. de transf. prael. & in cap. fundamenta. §. decet. & in cap. ubi periculum. §. ve- terum. de Cle. in sexto.

Et haec quidem Theologi, & Canoniste simul tradiderunt. In- numeri sunt praeterea, qui idem scribunt, quos omittimus. Ob hoc igitur aiebat rectissime Ioannes è Turrecremata 17. quæst. 4. cap. sacrilegium, non modo à iudice committi sacrilegium, si ex Ecclesia extrahat per vim, qui ad eam confugit sed obligatū quo- que ad restitutionem, si ipsum cōdemnat. Sic etiam Caiet.

2. 2. quæst. 99. et in summa verbo sacrilegium, et immu-

nitas, Syluester, & alij volunt esse sacrilegium,

furari aliquid, licet non datum fuerit in cu-

stodiam è loco sacro, ac mortale sua

natura esse exigere à Cle-

ricis tributum.

*Argumenta desumpta, & collecta è multis, quibus ser-
uor & patrimonialia Clericorum bona proban-
tur esse immunia diuino, ac naturali
iure. Cap. X l.*

Vm supra visum fuerit à nobis per Imperato-
rem Constantinum consonam iuri diuino, ac na-
turali legem sancitam fuisse, ne quid tributi vi-
lo modo imponeretur patrimonialibus Clerico-
rum rebus, colonis, seruis, vel filiis horum,
& capite superiori, quid Athalaricus Rex hæ-
reticus testetur, ac statuatur perspexerimus; be-
ne est, vt in vnum locum, quæ dicta à nobis sparsim fuere, colli-
gantur. Et quidem vidimus primis libri quarti capitibus, id va-
rias ob causas esse iuris naturalis, multaque ad hoc probandum
deducta à nobis fuerunt, ac pressius sexti secundo, ac seq.

Secundo ostendimus, hoc ita esse è factò Pharaonis, qui cum
posset compellere Sacerdotes, vt siquidem cibos vellent, tra-
ditas ipsis terras, aut venderent, aut tributo subiicerent, non
modo illos ad hanc necessitatem redigi, cum iure posset, no-
luit, sed præterea dedit eis cibaria pro se, ac familia, quod tum
iure naturali, tum diuino est ab ipso factum. Naturali, quia
nulla alia de causa placere hoc illi potuit; nisi quia lumen natu-
rale hoc imperabat; diuino, quia Iosephus, vt diximus, quid-
quid agebat, à spiritu diuino impulsus agebat, cætera dicta sunt
adducto loco.

Tertio, vidimus Leuitas fuisse immunes, immuniaque ipso-
rum bona, quæcumque haberent, iure diuino iisque alebant
coniuges, seruos, filios, ac nepotes: ergo Clerici Christiani mul-
to magis erunt immunes quoad hæc omnia, nam plura
nostris debentur, quam priscis, vt ostendimus libro tertio ad
finem.

Quarto, Reges iure diuino debent Clericis primitias, deci-
masque omnium rerum suarum, vt supra ostendimus; Eccle-
sia tamen ex humanitate eis remittit; loco horum volens, ac
decernens Clericos esse immunes in patrimonialibus, vt ap-
parebit infra ex decissionibus, ac legibus, supra vero aperuimus
è do-

et doctrina Sancti Thomæ, Caserani, ex implisq; id explicati-
mus iuris esse prorsus, ac maxime diuini; non vilo modo hu-
mani; illa quæ iure diuino decernit. Ecclesia iuris diuini esse,
quoad illam quantitatem, quam prefigit, veluti eam consecrat
magnum locum; totus ille iure diuino sacer est etiam quoad
tantam quantitatem. Quocirca cum pro ijs, quæ Regibus remitte-
rit determinauerit Ecclesia ex potestate diuina, quam iure di-
uino habet, patrimonialia libera esse; quia sunt clericorum
diuini vacantium; deorumque. (nam clericus ex participa-
tione diuinæ potestatis suo modo deus est;) idcirco quoad pa-
rimonialia quoque immunitas iuris diuini erit; et hæc totum
est. Quinto ostendimus clericos ex Euangelio liberos esse; quia
filij Regum sunt, id est, administrantes regnum spirituale; id
que præter alios duobus modis, quoad propositum nostrum.
Primus est, quia vacant diuinis; ac militant aduersus demo-
nas vna coniuncti cum Angelis bonis. Secundus, quia à secu-
laribus quæstibus ob id abstinent, vt habetur titulo, ne clerici;
vel monachi. quid sit primum, late apparet primis libri tertij
capitibus. Atqui ob secundum speciatim, quoad patrimonialia
liberi sunt; ac filij Regum, cum non possint in illis exercere
quæstus, quod sacerdotum est lucrum vt regno administrando va-
cent, atque ob id sunt filij Regis Regum; vt allato loco est S. Au-
gustino dicebamus plurimorum sanctorum expositione.

Sexto idem probauimus ex ijs, quæ contingere Abrahamo,
Isaac, & Iacob; & versiculo centesimi quarti psalmi, & interpre-
tatione SS. Hieronymi, & Gregorij.
Septimo ostendetur iure, quod est homini maxime natura-
le, id est iure gentium, semper minores etiam sacerdotes, quos
hodie clericos vocamus, fuisse quoad omnia liberos; atque im-
munes. ex quo probatur multis modis iure diuino sanciri, vt id
multo magis sit inter Christianos: præceptum namque est no-
bis; vt ea, quæ consonant iuri naturali; multo magis quam à
gentibus obseruata fuerint; illa à nobis obseruentur. Matthæi
cap. 5. & alibi, vt sequenti libro dicetur.

Octauo aperuimus singulis clericis imprimi ordinis chara-
cterem, qui secum deferret diuino iure regiam potestatem in
omnia, quæ clericorum sunt, participatam à sacerdotio Chri-
sti, cui indelebilitè est annexa regia potestas in omnia crea-
ta, & hæc probauimus ex auctoritate S. Dionysij, & aliorum.

Nono ostēdimus nullā laicis esse in vlla sæcularia potestātē, nisi ortam, pendētēq; ab ecclesiasticis, & ob alia, & ob charactērē diuinitus, tum clericis quibuscumque, tum sacerdotibus; latius vero Episcopis, ac latissime omnium Pontifici summop̄ Episcopo Episcoporum impressum. Quocirca cum vetant ecclesiastici, ne quid princeps sæcularis audeat, agatq; sua potestate in vllam rem, nulla potestate legitima audere, aut agere id potest, sed sola tyrannica, & iniqua.

Decimo, diuino iure sancitum cognoscimus, vt terra, quæ corpori inanimo ad tempus seruluit, quod quidem corpus similiter ad tempus seruiuit Angelo, sit libera, atque immunis ab omni contactu sæculari, quin honoretur ab hominibus sanctis, vt apparet ex eo, quod contigit Iosue, qui iussus est pedibus nudis honorare eam terram, in qua constiterat corpus ab Angelo effictum, ac seruiens huiusmodi corpori ad tempus, vt habetur Iosue capite quinto: ergo multo magis ex iussu diuino erit honoranda tellus, aut quidquid est patrimoniale, aut clerico seruiens semper ipsi clerico, qui quidem clericus semper Angelorum Regi seruit.

Confirmatur hoc primo: nam corpus illud, quod Angelo seruierat, non participabat vllam regiam potestatem Angeli: at clericus participat, vt diximus ex Dionysij capite duodecimo, de diuinis nominibus, & alijs, regiam potestatem Christi.

Secundo, terra illa seruierat corpori composito ad momentum, quod quidem corpus non ad hoc Angelo seruierat, vt Angelus ipse daret omnia bona animi, corporis, atque externa hominibus cunctis; sed patrimonialia, vel alia quæcumque seruiunt corpori ipsius clerici, qui seruit illi ipsi, qui per se dat omnia bona animi, corporis, atque externa hominibus cunctis.

Quamobrem si honoranda fuit, neque vllō sæculari actu tangenda illa tellus iure diuino, multo magis quicquid clerico seruit.

Quod autem contigit Iosue, contigit etiam Iacob Genes. capite vigesimo octauo, & David secundo Regum vigesimo quarto.

Vndecimo, si deponatur in loco sacro res profana, & sæcularis, & vllus aliquid ex illa abstulerit, iure diuino sacrilegium com-

committit, vt constat è libro 2. Machab. cap. 3. & seq. libro dicitur: multo magis committet sacrilegium, qui aliquid abstulerit è re, quæ seruit personæ Deo, per indelebilem characterem, vel proximam dispositionem ad hunc dedicatæ. Nam multo maior est sanctitas personæ, quam loci, vt supra è Sancto Thoma secunda secundæ quæstione nonagesima nona articulo tertio à nobis declaratum fuit.

Confirmatur hoc, quia non modo res illa secularis non seruit templi ministeriis, vel ministris, sed potius eos impedit, neque vllam præstat ijs vsum, sed curam, & molestiam.

Duodecimo laicus iure diuino haud potest cognoscere vlla de re ad clericum pertinente, neque etiam de crimine violenter ipsum commissio, quod supra libro quarto è Sanctis Paulo, Ambrosio, Dionysio, duobusque Gregoriis, & aliorum testimonijs est probatum: multo ergo minus poterit illius vllam rem sibi, suæque potestati subiicere, cum neque suæ cognitioni subiicere vel malas ipsius res possit.

Decimo tertio colligitur hoc aperte ex constitutione Bonifacii Octauæ capite quamquam, de censibus in sexto. quam supra adduximus capite tertio libri huius, ac late examinauimus, ac tradit gloss. in verbo, ipsarum. Sic enim Bonifacius. *Ecclesia, ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum, non solum iure humano, quinimo, & diuino à personarum secularium exactionibus sint immunes.* Hæc Pontifex. quod si quis dicat illa verba, res ipsarum, referri ad ecclesiasticas tantum. Respondetur primo verba in fine sententiarum posita referri ad omnia: cur enim magis ad vnâ partem solummodo? Quocirca cum beneficia sint ecclesiarum, distinguuntur Ecclesiæ res, à rebus personarum. Secundo respondemus; si quidem Bonifacius intellexisset de rebus Ecclesiæ tantum, sic locutus, vt debebat, omnino fuisset. Ecclesiæ, resque ipsarum, & ecclesiasticæ personæ. Tertio declaratur hoc è subiectis verbis, cum dicit personas ecclesiasticas ad pedagiam, & guidagiam penitus non teneri; nec ad exhibendum, vel soluendum talia pro rebus suis propriis, quas non causa negotiandi deferunt. Hæc ille sicut primo loco, sic & secundo loquens de patrimonialibus. Neque vlla potest afferri causa cur potius clericorum mobilia, quam stabilia sint immunia. Re-

Et igitur definiuit in hæc verba Guido Papæ in decisione Gra-
tianopolitana 381.

De clericis autem clericaliter viuentibus, sicut sunt presby-
teri, & alij ecclesiastici, dixi alia supra questione septuagesima
nona, quod ipsi debent contribuere in dictis subsidij in locis in
quibus consueuerunt esse registra, pro rebus registratis, quas ipsi
acquirunt, quoquo titulo sequendo opin. Bartol. in rescript. l. fi-
nali, ff. de muneribus, & honoribus. sed postea hic aliter ponde-
rando hanc materiam, credo contrarium, quod imo ipsi non de-
bent contribuere. Primo, per textum, qui hoc dicit ad literam
in cap. clericis, de immunitate ecclesiarum, libro sexto, ubi Pa-
pi auctoritas Apostolica prohibet collectas, siue tallias sub adiu-
torij, mutui, subventionis, subsidij, vel domini nomine, seu quouis
alio titulo, vel quesito colore clericis, & ecclesiasticis personis, &
eorum bonis imponi per principes, vel potestates, & quod contra-
rium facientes, & factores eorum sententiam excommunicationis
incurrunt &c. Quod etiam comprobatur iure ciuili, in l. secunda,
& in authent. item nulla communitas, C. de Episcopis, & Clericis,
& quod non obstante registro ecclesiastici in tallijs, siue collectis
laicorum contribuere non debeant, etiam pro rebus registratis te-
met expresse, Bald. in l. placet, C. de sacrosanctis eccles. qui ibi in
hoc reprobatur. Bart. & credo, quod bene: quia talia statuta, &
consuetudines contra libertates Ecclesie cassa, & irrita esse de-
bent, in authent. cassa, C. eodem titulo, facit l. priuilegia, in l. primo
eodem titulo, & istud etiam est de mente trium statuum presen-
tis patrie, dum in donis, que faciunt, excipiunt à contributione
eorundem clericos clericaliter viuentes, & ita secundum hanc
opinionem fuit decisum, & determinatum per dominos meos par-
lamenti die vigesima octaua mensis Ianuarij anno Domini mille-
simo quadringentesimo sexagesimo, dum in dicta reuisione gene-
rali fiebat visio focorum patrie Briasonij, in qua patria esse con-
sueuerunt registra, & super hoc vide plenius per Bal. in lectura
quam fecit super de pace cons. que incipit, imperialis clementia su-
per l. ver. nos Romanorum, ibi quid de collectis, &c. Qui dicant
registrum, & an scriptura registri faciant fidem. vide Inn. in cap.
de procu.

Item decisione 381.

Supra dixi de bonis, que relinquuntur clericis à plebeijs, sed
quaro, filius ecclesiasticus succedit Patri, agnatis, vel cognatis, ple-
beyjs

beys ex testamento, vel ab intestato: can. debeat contribuere in di-
ctis subsidys pro bonis suis sic obactis. Dico quod non: quia ex
mutatione persone mutatur conditio rei, ut dicit Bart. in l. Paulus
respondit per procuratorem, ff. de acquirenda hereditate, in fine
sanctiamenti. Et cum dominium talium rerum sit translatum
in personam ecclesiasticam, et tali successione non debent tales
personae in talibus subsidys sollicitari, pro dictis eorum bonis iun-
cta expositionem dicto cap. clericis, & authent. item nulla commu-
nitas, & super hoc vide l. fiscus, in principio, ff. de iure fisci, &
Spec. in titulo de clericis coniugatis, circa medium, ibi ad euiden-
tiam, &c. Et ita fuit decisum in dicta reuisione focorum. Et pro
his faciunt, quæ dicit supra questione ducentesima sexagesima pri-
ma: An priuilegiatus succedens non priuilegiato, gaudere debeat
suo priuilegio? si debeat, an ut iure priuati, vide plene Bart. in
licum filius familia, in §. in stipulatione, ff. de verborum obligat.
& in l. fiscus, ff. de iure fisci, & Henric. Bobic. in cap. dilectus, de
pbebenis. An presbyter liberetur a patria potestate? Bart.
dicit, quod sic, in l. patre furioso, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni
iuris.

Item decisione 38.

Sed quid de clericis prima tonsura non coniugatis, exillentibus
in scholis, vel studiis? An debent contribuere in dictis subsi-
dijs? credo quod non, per l. 2. C. de Episcopis, & Clericis, & ita
alias fuit decisum in hac curia, ut scripsi scilicet questione octua-
gesima quarta. Si autem essent coniugati deberent contribuere
per cap. primum de clericis coniugatis libro sexto, per textum ibi.
in ceteris, & c. iuncta glos. Et per hoc dico, quod filius Joannis Pac-
ciotti quondam, qui est coniugatus, debet contribuere in dictis
subsidys Delphinalibus, licet sit in scholis, & clericus prima
tonsura.

Atque hæc quidem Guido Papæ. Verum quando conue-
nit inter omnes Iurisperitos, non obligari Clericos ad no-
ua tributa rebus eorum patrimonialibus imposita; neque im-
poni possit: disceptatur tamen, an quæ ad eos titulo successio-
nis, & donationis, lucrativo, ut aiunt, vel emptionis oneroso
pertinendo, gaudeant huiusmodi priuilegio, videndus est Pe-
trus Ancharanus, consilio centesimo vigesimo nono, incipit
super primo Cardinalis, & Præpositus, cap. si statutum. unde
cuma questione prima, Lucas de Penna. l. si diuina. C. de exa-

gio.

484 De iure naturali & diuino Eccl.

tionibus tributorum libro decimo. Cynus autem. item nullo. C. de sacrosancta Ecclesia. Bartolus, & Salycetus. l. placent. C. eod. Nobis in vniuersum sit satis hæc dixisse. In dubiis quidem questionibus recte Papinianus, respondit summam religionis esse causam. h. sunt persone. ff. de religio. & sumptuum. Sed ista mittamus. Ex vi namque potestatis, haud posse villo modo Clericos compelli à laicis, vel quascumque ob res affici vlla obligatione ob memorata satis superque est nobis exploratum.

Ex his vero omnibus illud etiam conficitur, ob gradus rerum sacrarum supra à nobis ex auctoritate sancti Thomæ, ac ratione ipsa distinctos multo magis esse liberas personas, ex quo probauimus patrimonialia libera iure diuino, ac naturali censenda.

Sed & aliqua ad argumentum capitis huius pertinentia afferentur adhuc libro sequenti, cum de vniuersali omnium gentium iure, quod est reuera humano generi naturale, maximeque attendendum, nos agemus.

Argumenta aduersus eos, qui tollunt Ecclesiasticam libertatem, quod asserant iudices Ecclesiasticos esse suspectos in causis proprijs, ac posse compelli, vt à laicis iudicibus permittant iudicia propria cognosci. Cap. XII.

Vod vero nonnulli contendunt Ecclesiasticos iudices interdum labi, & quamuis à minoribus eorum Præsulibus ad maiores detur appellatio, tamen & maiores esse suspectos, quod Ecclesiastici sua, suorumque iudicia tuentur aduersus æquitatem, laicorumque iura: & ideo ius esse his compellendi Ecclesiasticos ad acta edenda, ac transmittenda omnium iudiciorum, retractarique posse sententias Ecclesiasticorum, quamuis in re à laicis, vbi ad ipsos, vel Clerici, vel laici confu- gere

gere voluerint, id totum temere, falso, impie, ac perniciosissimum contra omne ius est dictum.

• Temere quidem, quia licet aliquis Ecclesiasticus peccet, tamen vniuersitatem totam Ecclesiasticorum magis peccare in iudicando, quam laicorum, temere id omnino est dictum, idemque est asserendum, si pars similis Ecclesiasticorum simili laicorum comparetur. Nam quoties agitur disputaturque, an aliquid laicorum, vel Ecclesiasticorum sit, & utrinque est suspitio. Maior tamen est ex parte laicorum, quia magis, laici faciunt res suas, quam Ecclesiastici. Horum namque res omnibus patent, & quodammodo communes sunt, quod communis sit administratio illarum. Quocirca si quis in causa propria suspectus est, laicus est magis suspectus, quia magis facit res proprias, quam Ecclesiasticus.

• Secundo. Cum vero solus Deus sit supra utrumque ordinem, Ecclesiasticum, secularem, si laicus solus ipse vult cognoscere quis iniquior sit in iudicando, iactatque se id melius cognoscere, quasi demonum princeps, Dei partes superbissime sibi assumit.

• Tertio. Quia perversam praposteramque Dei gubernationem constituit, a quo vidimus sancitum, vt Ecclesiastici, iudicent de omnibus. quod si iniquius iudicarent, Deus in Ecclesia sua magis adfisteret iniquioribus, quam iustioribus.

• Quarto. Peccat similiter, qui hæc dicit in spiritum Sanctum: Episcopi namque a spiritu Sancto ponuntur, vt Ecclesiam Dei regant, vt habetur in Actis Apostolorum cap. 20. ponet igitur spiritus Ecclesiam regens Ecclesie proprios Præsides iniquiores quam qui non sunt Ecclesie proprii? Ecclesia namque sine Regibus, Imperatoribus, ac Principibus secularibus esse potest, sine Episcopo, ac Sacerdote esse non potest. Ideoque Episcopi, ac Sacerdotes sunt Ecclesie sanctæ proprii Præsides a spiritu Sancto verius positi, ac propinquius, quam Reges, aut alij seculares. Quis autem contendat spiritum Sanctum magis curare aliena, quam sua? vel magis fauere iis, quæ minus sunt sua, quam iis, quæ magis sunt sua?

• Quinto. Rursus, & alio modo peccat, qui hæc asserit contra spiritum Sanctum: nam quæ a Conciliis statuuntur a spiritu Sancto maxime omnium constitui dicuntur, vt legimus

Actuum

Actuum capite decimoquinto. Atqui à Conciliis constitutum legimus, vt Clericus nullo modo, possit ad laicorum Principumque & Imperatorum tribunalia confugere, & recurrere, curiasve ob eam causam adire. Quicumque ergo hæc allexerit, vniuersalia Concilia, prouincialiaque, maxima, euerit, ac Spiritum sanctum daonat. Nam sic, in Concilio Chalcedonensi sexcentorum triginta, Episcoporum capite, nono, si Clericus aduersus Clericum habeat negotium, non relinquat suum Episcopum, & ad secularia iudicia non concurrat. Sed prius agitur negotium apud proprium Episcopum, vel certe (si fuerit iudicium ipsius Episcopi) apud arbitrum ex utraque parte electos audiatur negotium. Si quis vero contra hæc fecerit, Canonum subiaceat correctioni, & in Concilio Carthaginiensi tertio, quisquis Episcoporum, Presbyterorumque, Diaconorum seu Clericorum cum in Ecclesia et crimine fuerit intentatum, vel civilis causa fuerit commota, si relicto Ecclesiastico iudicio, publicis iudicibus purgari voluerit, etiam si pro ipso fuerit prolata sententia, locum suum amittat, si locum suum obtinere voluerit. Cui enim ad eligendos iudices undique patet auctoritas, ipse se indignum paterno consortio iudicat, qui de vniuersa Ecclesia male sentiendo, de iudicio seculari poscit auxilium, cum priuatorum Christianorum causas Apostolus ad Ecclesiam deferri, atque ibi determinari precipiat. Hæc Conciliū, cui sanctus Augustinus interfuit, aliique episcopi quadraginta quatuor in Concilio præterea Mileuitano cap. 19. Statuitur, vt quicumque ab Imperatore cognitionem iudiciorum publicorum petierit, honore proprio priuetur. Hæc Concilij verba. Mileuitanum porro est ab Innocentio Primo approbatum, plurimique in eo adhuc episcopi, in quibus, & sanctus Augustinus. ex ipsi autem Conciliis multa habemus, ac Primum tantum scelus exilimati à Sanctis, inter quos sanctus Augustinus, ab illo trahi Clericos, ad secularia iudicia, vt minoris sint, ac iudicetur ex ipsorum sententia amitti quidquid debetur: & dignus asseratur, qui hoc scelus admittit, à Concilio Chalcedonensi, vt si Clericus sit, amittat locum suum, non alia de causa, nisi quod male iudicet de ecclesiasticis iudicibus, & eo quasi suspectus declinat, & indignus sit esse in ecclesia, qui de ecclesiasticis iudicibus tam male sentit.

Iustissime sine dubio. Nam qui ex ordine ecclesiastico credie eundem ordinem ecclesiasticum esse iniustiore ordinelaicali, par est ex ipsius sententia, ut ab ordine iniustiori transeat ad iustiore, neque amplius fungatur officio clericali. Similiter si laicus est, ac tam male opinatur de ecclesiasticis, decet omnino ab ijs se abjungat, & omnino sese associet secularibus, neque emolumentum quidquam percipiat ab ecclesiasticis. Nam si reputat ecclesiasticos abuti in secularibus sua potestate, multo magis reputare debet abuti in ecclesiasticis; & idcirco Sanctus Cyprianus epistola sexagesima nona ad Pupianum, bene assererat laicum, qui cognoscit aliquid aduersus ecclesiasticos, diuellere, ac separare se ab Ecclesia Dei. si autem episcopus autem non potest, nisi per concilium

Secundum colligimus ex ijs Conciliis, etiam si clericus causam bonam foueat, & probabiliter suspectum reputet ecclesiasticum iudicem, cum tamen possit adire alium similiter ecclesiasticum iudicem, si transeat ad secularem, merito puniatur, ut excidat a causa, cum nefas sit Clerico in causa etiam iusta adire iudices seculares. Nam cum pertineat illa cognicio ad ecclesiasticos, & Clericus auferat ordini ecclesiastico cognitionem rei sue, tenetur illi tantum reddere, quanti est illa cognitio, quam male abstulit. non enim potest, nisi per concilium

Tertium cognoscimus ex iisdem Conciliis esse Apostoli Pauli preceptum, ut priuatorum Christianorum causas deferantur ad ecclesiasticos iudices. Atqui Apostolus capite sexto epistolae ad Corinthios tradit, hoc preceptum iuris diuini esse, sicuti & in lege veteri erat, ut constat e Deuteronomij capite decimo tertio. Nam cum precipiat Apostolus deferri priuatorum causas ad Ecclesiam, quia Apostoli Principes Ecclesiae constituti sunt a Deo iudices Angelorum, ac multo magis secularium; scribatque esse audax facinus aliter agere, ac multo maius, quam si quis rapiat, quidquid petitur, iubet enim magis pati fraudem, damnumque petitorum rei, quam deferre ad tribumalia laicorum causas illas, nisi laici iudicent de consensu Ecclesiae, vel Episcoporum; manifeste hinc patet iuris esse diuini, siue diuini precepti, sicuti illa Concilia decernunt, ut secularia iudicia deferantur ad Episcopos, vel illos, quos vniuersitas Episcoporum comprobarit, siue laici sint, siue ecclesiastici, dummodo Christiani. Et sane cum Christus precipiat,

piat, ut, si quis opinatur se ledi ab alio post admonitionem primo secreto adhibitam, deinde duobus, aut tribus presentibus ad Ecclesiam res deferatur, & Ecclesia regatur, ac representetur per Episcopos veluti corpus regitur, ac representatur per ipsum caput, neque fieri possit, ut aliquid ab ullo membro fiat, nisi ex potestate infusa à capite; necessario iuris est diuini, velites quoque sacculares in Ecclesia Dei ad Episcopos, vel eos, quos ipsi quomocumque approbarint, deferantur, ut è superioribus apparet.

Nunc autem sit satis ostendisse eum, qui ob aliquas suspensiones Clericos trahit ad tribunalia laicorum, quod hos iustiores existimet; quam illos, facere contra Spiritum sanctum, quia facit contra Concilia, per quæ loquitur Spiritus sanctus, ut est in actis Apostolorum, id potestate diuina, ac veluti ius diuinum decernentia. Idem potro constituitur in Concilio Maricensis primi capite octauo, & Agathensis capite trigesimo secundo. Sed esse falsissimum saculares maiori sanctitate, ac iustitia poltere, quam ecclesiasticos, constat ex ijs, quæ primo libro attulimus.

Quod si quis dicat, ecclesiasticos in vniuersum vitæ iustioris esse, non iura, ac leges, quæ normam rebus secularibus prescribunt, atque ex quibus iudicia instituuntur, ac sententiæ pronunciantur, & hoc etiam falsissimum est; atque etiam si verissimum foret, non tamen sequitur, quod assertur. Nam primo si libri inspiciantur, qui pertinent ad casus, ut vocant conscientie, in quibus agitur, quid iustum sua natura sit, quidue iniustum non reperies vllum compositum à secularibus, omnes à Clericis. Idemque dicendum fere de iure canonico, quod proprius attingit casus conscientie. Quod si de ciuili iure agamus, nihil est in iure ciuili Imperatorum pertinens ad conscientiam, quod non tractetur ac purgetur in canonico, ac Theologia, ut scientibus apparet.

Verum, secundo non concluditur adhuc, quod aduersarij volunt. Innocentia namque vitæ haud posita est in peritiâ, & doctrina; sed in eius vsu bono, ac recto: Ac Sancti, Deumque amantes, & timentes, ubi transigendum est aliquid, quod non omnino callent, adhibent in consilio peritos, eorumque sana doctrina vtuntur, ne quid offendant, ac ne ex imperitiâ laban-

tur,

tur, & aliis forte officere possint. Quocirca licet seculares norint melius secularia; sæpe tamen abutuntur huiusmodi cognitione ad malum, nisi subijciant sua decreta Episcoporum decretis, & imperio. Quamobrem cum quis à sacerdotali iudicio, & iurisdictione transfugit ad iudicium seculare, & iurisdictionem secularem; transfugit ad eum, qui magis ab eo, qui minus abuti solet; transfugit ab eo, cuius errata emendaturum, atque in meliora conuersurum statim sese offert. Recte igitur Iustinianus rettulit in leges non licere laicis in re laicali confugere ad tribunalia laicorum, quamuis omnium maxima, sed esse omnino executioni mandandas sententias Episcoporum iuxta legem Arcadij, Honorij, & Theodosij ad Præfectum Prætoris, quæ est, Episcopale. Cited Episcopali audientia, his verbis. *Episcopale iudicium ratum sit omnibus, qui se audiri à sacerdotibus elegerint eamque illorum iudicationi adhibendam esse reuerentiam iubemus, quam vestris deferri necesse est potestatibus, à quibus non licet prouocare.* Per iudicium quoque officia, ne sit cassa Episcopalis cognitio, diffinitioni executio tribuatur. Hæc illi, & ibi Baldus, Castrensis & alij, obseruandumque in ea lege, non aliam adducicassam, nisi quod non licet ob reuerentiam debitam Ecclesiasticis, actiones eorum laicis cognoscere, vt superiori libro dicebamus. omniq om toulzq omisq lio

Argumenta, quibus ostenditur petus agi cum laicis, quoad ipsa secularia, cum subijciuntur secularibus, quoad ipsa secularia, quæ cum subijciuntur ecclesiastica potestati.
Capitulum XIII.

Vltis porro experimentis, vsuque frequenti est comprobatum, regnare nationes in deteriora precipitari; quoties laici ab imperio sacerdotali, aut omni, aut aliqua ex parte transfugiunt, & sacra iura perfringunt. Quamobrem Sanctus Cyprianus ideo dicit cadere aliquos in potestatem tyrannorum, quod Episcopis, ac Sacerdotibus nolint obedire. Nam sic ille
 Qqq epistola

epistola ſc xagēſima quinta, ſiue nona libri tertij ad Rogatiana-
num. Cum ſummus, inquit, Sacerdos à Iudaorum populo ob ſe-
neſcitutem, ſicut tu modo, contemneretur, exclamauit Iratus Do-
minus, & dixit: non te ſpreuerunt, ſed me ſpreuerunt, & ut hoc
viciſceretur, excitauit eis Saul Regem, qui eos iniurijs grauius
affligeret, & per omnes contumelias, & poenas ſuperbum populum
calcaret, & premeret, ut contemptus Sacerdos de ſuperbo populo
vltione diuina vindicaretur. Hæc ille.

Similia Sanctus Auguſtinus in libro quinquaginta homi-
liarum homilia quadrageſima octaua; quem refert etiam
Proſper ſententia decima quinta, aſſerentes tolli à ſiſco ro-
tum, cuius debita pars non redditur Chriſto, & ſacerdotibus,
ita vt factus ſit prouerbio locus. *Quod non accipis Chriſtus,
rapis ſiſcus.* Innumeris vero exemplis ex omni hitoria pe-
titis clariffimum ſeripoteſt, cunctos Principes, qui eccle-
ſiaſtica iura imminuerunt, auctoritatem ſacerdotum refuge-
runt, ipſorum obedientiam abicientes, cum ſacrilegijs partici-
pes fuerint, à Deo mulctatos pro grauitate ſacrilegijs ac peius
populis fuiſſe, quoties & ipſi ab imperio Epiſcoporum decli-
nantes ad ſeculare ſe conuerterunt, aut alioquin ſacrilegio
fauere. Sed quando Hebræis omnia contingebant in figura, in-
quit Apoſtolus primæ ad Corinthios ſepimo; ac ſemel loqui-
tur Deus, ait David ſalmo ſexageſimo primo, & quod in ea-
dem re dicit, omnibus, vt habetur Marci duodecimo, dicit, o-
ſtendamus non licere, ac facere iſtos contra ius diuinum, &
in peiora damna, miſeriasque maiores incurrere. An non hoc
verum? Samuel præerat Iudæis, *Sed tu ſenuiſſet*, inquit di-
uina Scriptura, *poſuit filios ſuos iudices Iſrael, & non ambula-*
uerunt filij illius in vijs eius, ſed declinauerunt poſt auaritiā,
acceperuntque muna, & præuorterunt iudiciū: ergo vniuerſi
maiores natu Iſrael venerunt ad Samuelem in Ramatha, dixe-
runtque ei. *Ecce tu ſenuiſti, & filij tui non ambulant in vijs tuis,*
conſtitue nobis Regem, ut iudicet nos ſicut & vniuerſa habent
nationes. Et mox inducens Iſeum loquentem ad Samuelem,
ait. *Non te abiecerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos, iuxta om-*
nia opera ſua, que fecerunt à die qua aduoca eos de Aegypto uſque
ad diem hunc, ſicut dereliquerunt me, & ſeruauerunt ajs alienis;
ſic faciunt etiam tibi: nunc ergo voces eorum audi, & erumitament
conſtituere eos, & pridie ei ius Regis, qui regnaturus eſt ſuper
eos. Et poſt de ijs, quæ ſacturus erat Rex, ſubiicit. *Agros quo-*

que vestros, & vineas, & oliueta optima tollet, & dabit seruis suis, sed & segetes vestras, & vinearum redditus addecimabit, ut det Eunuchis, & famulis suis: seruos etiam vestros, & ancillas, & iuvenes optimos, & asinos auferet, & ponet in opere suo. Greges quoque vestros addecimabit, vosque eritis ei serui: & clamabitis in die illa à facie Regis vestri, quem eligitis vobis, & non exaudiet vos Dominus in die illa, quia petistis vobis Regem. Hæc Deus. At capite duodecimo sic idem Samuel ad populum. Nunc stante, & videte rem istam grandem, quam facturus est Dominus in conspectu vestro; numquid non messis tritici est hodie? inuocabo Dominum, & dabit voces, & pluias; & sedebitis, & videbitis, quia grande malum feceritis vobis in conspectu domini, petentes super vos Regem, & clamauit Samuel ad Dominum, & dedit Dominus voces, & pluias in illa die, & timuit omnis populus nimis Dominum, & Samuelem. & dicit uniuersus populus ad Samuelem. Ora pro seruis tuis ad Dominum Deum tuum, ut non moriamur; addidimus enim uniuersis peccatis nostris malum, ut peteremus nobis Regem. Equibus multa colligimus.

Primum, non licere laicis, ne dum Clericis à iudicio sacerdotum confugere ad seculare, quamuis sacerdos iudicium peruerat; sed ad alios sacerdotes maiores est appellandum, ut ab Episcopo ad Archiepiscopum: quin si neque adsit maior, ad ipsum Deum precibus est confugiendum; ipse enim commodius, citius, & efficacius consulat indemnitati laicorum, quam secularis. patet hoc ex adducta historia; Nam Samuel iam senex erat, neque poterat superesse tot negotiis audiendis, & ipsius filij peruerse iudicabant; & tamen Deus est indignatus ad postulationem populi, quamuis videretur iusta postulare; sed tamen iniusta erat postulatio; petendum namque fuerat à Samuele, ut ipse, quid facto opus esset, definiret, atque exequeretur, vel amotis filiis, vel alio modo.

Secundum colligimus Deo displicere, ut à sacerdotum iudicio seculares recurrant ad seculares, etiam si sacerdotes ipsi adsentiantur: quin adsentiantur Deus: ac denique sacerdos, ac Deus ipse constituant iudicem secularem. Nam Samuel assensus est petitioni, Deus ipse assensus est; demum Samuel, ac Deus Regem constituerunt, ac dederunt, & nihilominus indigne postulata Deus tulit, & populum punit, atque in mi-

scri-

492 De iure naturali & diuino Eccl.

ferrimam seruitutem dedit regno in acerbissimam tyrannidem conuerso.

Tertium colligimus Deum citius, & efficacius eripere seculares ab iniustitia sacerdotum, vel calamitatibus, in quas incidunt illi imperante sacerdotum coetu, quam ab iniustitia, & oppressione secularium, vel calamitatibus, in quas incidunt imperante ordine laicali. Patet hoc manifestissimis exemplis antiqui, & noui testamenti.

Nam primo, cum à Moyse vsque ad Saulem sæpius ob peccata populus in alienigenarum potestatem deuenisset, semper tamen exclamans ad Deum, resipiscensque est liberatus, ut habetur Psalm. 106. & late in Iudicum libris. Sed cum Regibus Samariz tyrannide durissima opprimentibus populos, seruirent decem tribus, inciderunt in potestatem Assyriorum, numquam liberati sunt, sed omnia bona amissa, & in externas terras abducti illi sunt.

Secundo constat hoc è seruitute etiam duarum tribuum: abreptæ namque & illæ in alienas regiones tardius ex iis aliquæ familiæ reuersæ sunt, neque tamen omnino ab alienigenarum Imperio, ac tributorum præstatione liberatæ sunt: Sacerdotibus tamen exceptis, uti apparebit, donec assertæ fuerunt in libertatem à Machabæis è tribu Sacerdotali, quæ per Herodem, sectatoresque eius deiecta in extremas omnium calamitates Hebræorum populus est præcipitatus. Hanc vero fuisse vgi nos dicimus extremam populi Hebraici ruinam tradit apertissime Oseas cap. penult. his verbis: *Perditio tua Israel, tantummodo in me auxilium tuum. Vbi est Rex tuus? maxime nunc saluet te in omnibus Urbibus tuis, & iudices tui, de quibus dixisti, da mihi Reges, & Principes? dabo tibi Regem in furore meo, & auferam in indignatione mea.* Hæc Prophetæ, apertè ostendens Hebræorum ruinam non aliunde obortam, quàm ex eo, quod Regem petierint abiecto Imperio Samuelis Sacerdotis, sicuti explicant etià S. Hieronymus, Theodoretus, & alij.

Tertio constat hoc in testamento Nouo, totius Africæ, Aegypti, Orientis, Græciæque luctuosissimis euentis, quæ prouinciæ discedentes ab obedientia Pontificis Romani traditæ sunt in atrocissimam seruitutem, iacentque obrutæ, neque.

que spes vlla videtur affulgere melioris status. Eodem prope modo cum Vitiza, & Roderico regnantibus in Hispania Pontifici Romano obedientia denegaretur, Arabes sic nobilissimas regiones per annos septingentos, ac plures detinuerunt, ut vastationibus nullus prope finis appareret.

Verum contigisse idem cuilibet Regno sapius, late nos explicauimus libro septimo de ruinis Gentium & Regnorum, ad quæ lectorem ne frustra idem repetamus, satis erit reie- cisse, & latissime innumeris euentis libro sequenti à nobis ead- em veritas illustrabitur.

Apparet itaque exemplo populi Hebræi, cuius euentum si- mile sortiuntur, qui volunt idem factum imitari, non licere à Sacerdotum iudicio laicis quoque ipsis recurrere ad sæcula- res, eo prætextu, quod iniusti sint Sacerdotes, etiam si re ve- ra tales sint aliqui ex illis: idque Deo displicere, & illos gra- uissime mulctari.

Cum laici manus iniiciunt in sacra, ut ex his aliquod crimen aboleant, tunc incurritur in crimina ma-

jora Deo sic permittente, quod ordo ab ipso positus fuerit euersus, atque illinc etiam gentium ruina regno- rumque oboriuntur.

Cap. XLIII.

Sed enim dicunt aliqui, male Ecclesiastici Ecclesiastica administrant, non bonas le- ges ferunt ad Ecclesiastica pertinentes. Quamobrem probemus illud esse verissi- mum, cum laici manus iniiciunt ad ali- qua administranda, quæ pertinent ad Sa- cerdotes, eo prætextu, quod Sacerdo- tes non bene ijs vtantur, neque recte se gerant, aut leges in eam rem pertinentes ferunt, tunc peius esse actum laicis administrantibus, ac leges ferentibus, quam cū clerici admi- nistrant, quod sanè patet quoque è superioribus. Vidimus enim peius actum cum secularibus, infelicioſaq; iis accidisse cum

se cum seculares ipsi summo Imperio secularia gubernarunt: multo igitur magis cum gubernabunt Ecclesiastica, quod tum ratione, tum certo euentu, & vsu comprobatur. Ratione quidem, nam cum nemo non sit obnoxius erroribus, sine dubio minus errat aliqua in re tractanda, qui illius tractandæ artem caller, illique dat operam, sicut etiam qui in sanctitate acquirenda totus est, magis eam consequitur, quam qui non omne studium, vel non tantum collocat in illius adptione. Neque audiendus, qui diceret artem lignariam magis teneri ab agricola, quam à fabro lignario, aut lignariam magis ab agricola, quam à lignario. Sic quomodo sanctitas acquiratur, & sacra quævis gubernentur, peritius scit Sacerdos, quam secularis, quin ipsa secularia, vti ab initio dicebamus, magis sciet dirigere in Deum, qui diuina tractat, quam, qui ipsa secularia. è qua directione fit, vt Deus illa secularia tuteatur, ac feliciter amplificet, veluti nauta tutius absque dubio perducet ad portum, qui traicere maria cum suis rebus volunt, licet hi seque, ac sua magis norint, quam qui nauticæ arti nullam dedit operam, aut omni, aut aliqua ex parte.

Experimentis autem plurimis idem comprobatur, è quibus aliqua illustrissima proferemus ex omni prope natione, quæ conata sit, Apostolicam Sedem redigere in seruitutem, vt ex illis alia minora, & obscuriora colligi, ac dignosci possint. Primumque illud sit. Imperator Iustinianus impellente, coniuge Theodora Syluerium Pontificem Roma expulit, ac Vigilium contra omne fas substituendum curauit insimulans falsissime sanctissimum Præsulem, quod Gothis Urbem prodere moliretur. eiectus est autem re vera, quod sanctissimus ille vir nollet Anthimum hæreticum restituerè in sedem Constantinopolitanam è qua fuerat ob hæresim deiectus, cuius restitutionem pollicitus fuerat Vigilius. Præterea vero, vt Apostolicum thronum redigeret in suam potestatem, sui que studiosos haberet, & fidem conciliaret impiis actionibus, edixit, ne Pontifex Romanus posthac electus ipso inconsulto consecraretur. Hac liberatus late in Breuiario, Anastasius in vita Syluerij, Procopius libro belli Gothici. Videamus, omnia secusque atque voluit Iustinianus euenisse.

Ac

Ac primum quidem Gothi post hæc scelera patrata a Iustiano Romam ceperunt, ac magna ex parte demoliti sunt, & indumeras Italiz vastitates attulerunt, quas late Procopius describit: neque tamen is Urbem prodidit. Pontifex Romanus, neque prodere poterat, cum fuisset Urbe abductus.

Secundum, noluit unquam Vigilius assentiri, ut Anthimus restitueretur, quamvis omnia tentarentur ob eam causam, fueritque ille variis modis exagitatus, ut memorati scriptores narrant; sic itaque Theodorz secus accidit, quam putarat expulso Pontifice Romano, & reducta in servitutem Apostolica sede.

Tertium veluti nihil aduersus Imperatorem fuerant Romani Pontifices antea machinati in Italia, ac reliquis imperij locis: postquam tamen hoc prætexit falso ausus est Iustinianus, cuius impium edictum secuti sunt multi ex Imperatoribus sequentibus, adducere in servitutem quandam Sedis Apostolicæ maiestatem, non modo Longobardi maximam, pulcherrimamque Italiz partem ceperunt euocari, vel permisi irrumpere in Italiam à Narsete, sed etiam Persæ in confinibus multa inuaserunt, Sclauiniq; atque aliz Borealium nationes Danubio transmissis loca imperij plurima multis modis infecta habuerunt, quæ refert non modo idem Procopius libris de bello Persico; sed Agathias etiam temporis illius scriptor, & Euagrius libro quarto capite decimo quarto. Ipse autem Iustinianus in hærelim lapsus, & extremis vitæ diebus in amen etiam versus, innumeris obrutus calamitatibus decessit tyrannidis rapacissimæ, & efferatissimæ ab Euagrio libro quarto capite vigesimo nono, Suida, & aliis notatus. Quin Heraclio sedente Mahometes, & Saraceni, qui merebantur eius stipendia, descuerunt ab obedientia, sectamque impiam constantes Orientem totum, Africamque occuparunt. ac plerumque nihil est actum, quin aliquis Imperij dux fidem proderet, & armis aduersus Imperatorem terret: quod cognosci potest à Paulo Diacono à libro decimo octauo vsque ad finem, Zonara, Cedrenoque annalium tertio tomo. Atque ita apparuit non sacerdotes, & Pontifices esse proditores, sed ipsos duces secularis.

Sic igitur Iustinianus cum suis contrariis prorsus est sortitus eorum, quæ cogitauit, expellens Siluerium, thronumque

R r r

Apo-

Apostolicum redigens in quandam seruitutem potentie secularis. Durauit impium Iustiniani decretum, quo Romanæ Pontificis consecrationem impediēbat, usque ad Constantinum Pogonatum, qui liberam statuit esse Pontificis consecrationem. Per eum summoti ultra Armeniam, Cappadociam, Ciliciam, Libanumque Arabes, ac tributum dare coacti. Agaeus filius Iustinianus quandiu peritit in fide, Mediam, Albaniam, Hircaniam, reliquasque Armeniæ regiones recuperauit, ut libro decimo nono Paulus Diaconus refert: quin si Bedæ, qui sub hac ætate vixit, credimus, & Africa est recepta.

Secundum sit exemplum Othonis Primi. hic enim depulso per factionem Ioanne Duodecimo statuit, ne Pontifex esset, nisi quem ipse delegisset eo prætextu, quasi Ioannes seditiones in ipsum commoueret, ac rebelles foueret, reuera tamen, ut ecclesiasticam potestatem prorsus sibi subiiceret, ea de causa asserens id à se constitutum, ne quid dissidii in electione nasceretur, & schismatis: atque ex eo tempore discessere ab ipsius, filiorumque imperio Dani, Bohemi, Poloni, Baiuarij, Belgæ, ut ostendimus libro septimo de Ruinâ gentium.

Gulielmus præterea filius Othonis Primi Archiepiscopus Moguntinus Patrem excommunicauit, quod haberet in matrimonio Adheleida commatrem, ab eodemque illi est prædictum fore, ut die Pentecostes de improviso moreretur, & ante Christi tribunal de suis actionibus rationem redditurus staret, quæ Petrus Damiani narrat.

Et quando hac mente asseruit, ad se transfuisse contra omne ius electionem Pontificis Romani, ne schisma oriretur, ex eo tempore, quandiu electio libera non fuit, plura sunt oborta in eligendo Pontifice schismata, quam vel prius, vel postea, ut notauimus signo octuagesimo primo de cura Papæ in Catholicis tuendis capite quarto ad finem.

Tertium sit experimentum, cum Henricus Tertius Germaniæ Rex, Imperator autem Secundus Gregorium Sextum se de expulit per vim, quod diceret eum per simoniam creatum, rursusque ad se, ac suos successores electionem Romani Pontificis auertere, est conatus, & adabusus, ut ipse iudicaret, simoniasque tollendas ausus est usurpare contra omne ius potestatem instituendi clericos in beneficijs, Adhatis, & Episcopatus, cum nullo id modo fieri posset, neque clericis ullum

ius foret, nisi quantum sacerdotes, alijque ad quos ea res pertineret iure diuino, factum Imperatoris approbarent.

Verum tantum abfuit, ut abusus, ac simonia tollerentur, ut nullo unquam tempore magis simoniae locus fuerit inter Christianos, ac passim sacerdotes intrusi in beneficia, concubinas haberent, quasi lustras uxores in matrimonio, quae testantur omnia Germani scriptores. Lamberus Schriburgensis, & Marianus Scottus, qui temporibus his vivere, ab anno millesimo quadragesimo septimo, usque ad millesimum septuagesimum septimum, Otto Frisingensis lib. 8. cap. 32. quos Crantzius, & alij sequuntur.

Ex his patet, quod diximus, malos illos mores, quos ut tollerent saeculares principes, adocuerunt ad se administrationem rerum sacrarum, & ecclesiasticis abstulerunt, magis excreuisse in ipsorum Principum maximam perniciem: ex quo confectur, flagitiosum fieri, quoties ab ecclesiasticorum iudicio recurritur ad saeculares, quasi hi sint sanctiores, & prudentius occurrere possint, remediumque afferre perditis rebus.

Perniciosissime tandem dicitur praestare, ut recurratur ad saeculares in rebus ecclesiasticis, iudiciisque, & rebus quoquo modo ad ipsos pertinentibus. Omnium namque gentium, & regnorum, calamitosissime ruinae hinc oriuntur, ut ostendimus libro de Ruinis gentium; quod profana sacris praeponiuntur, & saeculares ad illa administranda manus iniiciunt, & infandissimo sacrilegio Principes laici iura ecclesiastica minuere, atque in suam potestatem redigere audent, & conantur.

Nam quid est aliud nisi terram caelo miscere? aut quid propius est dictum, sacris mixtum esse profano? Quod est in pro-
uerbiis tritissimis antiquarum gentium.

Argumenta deducta ex epistola Sancti Gregorij, qua
ab aduersarijs citatur, & qua Sanctus Imperato-
res ecclesiastica libertatis oppugnatōres, hereti-
cos, schismaticos, Ecclesie persecutores, simi-
les Neroni, & Diocletiano, portas inferi,
destructores imperij, multisque bu-
iusmodi vocabulis appellat.

CAP. V. X.

His tamen omnibus videtur obistere epistola
sexagesima prima, quæ est libri secundi capite
centesimo Sancti Gregorij Papæ, quam scri-
bit ad Imperatorem Mauritium, qui iusserat
ipsum, vt transmitteret ad omnes Episcopos
edictum, ne milites fierent monachi. At San-
ctus multis ostendens id male factum, & le-
gem non esse promulgandam; tamen ad extremum sic ait:
Ego quidem iussioni subiectus, eandem legem per diuersas terra-
rum partes transmitti feci: & quia lex omnipotenti Deo minimè
concordat, ecce per suggestionis meæ paginam serenissimis domi-
nis nuntians. Vtrobique ergo, quæ debui exsolui, & Imperatori
obedientiam præbui, & pro Deo, quod sensi minime tacui. Et pau-
lo supra, inducens Deum, qui alloquatur Mauritium, sic scri-
bit. Sacerdotes meos tuæ manus commisi. Rursus epistola sexa-
gesima quarta eiusdem libri ad Theodorum scribens ait.
(Deus) ei (Mauritio) omnia tribuit, & dominari eum non so-
lum militibus, sed etiam sacerdotibus concessit. Hæc Sanctus, qui-
bus quid apertius, inquiet aliquis? quis ad hæc audeat respon-
dere? & Sanctus ista dicit, & Pontifex maximus ista tradit.
Verum respondeat Sanctus ipse, & quid sibi velit apertissimè
faciat, clarissimumque, & testatissimum singulis, vel hebetis-
simi ingenii faciat, cum Sancti aiunt, Clericos esse laicis subie-
ctos, esse sub ipsorum potestate, ac dominio, intelligere de po-
testate inferorum, de subiectione, quam Nero, & Diocletianus

exer-

exercuerunt in Sanctos, de dominio prædonum, & luporum, quo non Ecclesiam modo, & ecclesiastica iura, sed ipsa sua imperia destruunt, ac totam stirpem suam. Veniat itaque Gregorius ipse Sanctus in medium, veniat Pontifex maximus, ipse suam sententiam promat, ac declaret; in primis enim, protestatur ipse initio epistolæ illius, se non ut Episcopum loqui, neque ut ciuem, seruum Reip. & ait. *Ego autem indignus pietatis vestrae famulus in hac suggestionem, neque ut Episcopus, neque ut seruus iure Reip. sed iure priuato loquor.* Rursus idem sic de Mauritio Imperatore isthæc faciente, ac leges huiusmodi promulgante, & Imperatoribus, qui Iustiniano successerunt, & Orientale imperium subuertere, in expositione quarti psalmi penitentialis, illo versiculo. *Tota die exprobant mibi inimici mei, & qui laudabant me aduersum me iurabant.* Hi sunt, inquit, qui veniunt ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Et max. *Hæc est inquam hæresis, quæ ipsa nascentis Ecclesiæ rudimenta tentauit, & ante alias hæreses prima apparuit, cuius erroris vesania licet ex tunc damnata fuerit; postea tamen in Ecclesiâ germine pestifero pullulauit, nostris vero maxime temporibus malitia sua virum exercuit, totius Ecclesiæ pacem sehisimatica insatiatione turbauit. Concitauit aduersus Ecclesiam Dei non solum innumerabilem populi multitudinem, verum etiam regiam, si fas est dicere, potestatem: nulla enim ratio finit, ut inter Reges habeatur, qui destruit potius, quam regit imperium, & quocumque habere potest peruersitatis suæ socios, eos à confortio Christi efficit alienos, qui turpissimi lucri cupiditate illecebræ sponsam Christi captiuam cupit abducere, & passionis Dominicæ sacramentum ausu temerario contendit euacuare.* Ecclesiam quippe, quam sui sanguinis precio redemptam Saluator noster voluit esse liberam; hanc ista potestatis Regia iura transcendens facere conatur ancillam. quanto melius foret sibi dominam suam esse agnoscere? eique religiosorum principum exemplo deuotionis exequium exhibere, nec contra Deum factum extendere dominationis, à quo sua dominium accepit potestatis: ipse enim est, qui ait: per me Reges regnant. Sed & immensa cacatus cupiditatis caligine, & diuino, ut apparet, ingratus beneficio, & contra Deum fastuosus, terminos, quos posuerunt patres. Nostri contempto diuino timore transgreditur, & contra Catholicam veritatem sua furore tyrannidis effertur. In san-

tum

dum autem sua temeritatem extendit uesania; ut caput omnium Ecclesiarum Romanam Ecclesiam sibi vendicet; & in dominam gentium terrena ius potestatis usurpet, quod omnino illi fieri prohibuit, qui hanc beato Petro Apostolo specialiter commisit dicens: tibi dabo Ecclesiam meam. Et post explicans ueticulum, Ne reuocet me in dimidio dierum meorum, sunt, inquit, etiam porta inferi, quaedam potestates huius mundi, quid enim Nero? quid Diocletianus? quid denique iste, qui hoc tempore Ecclesiam persequitur? Nunquid non omnes porta inferorum? Hæc sanctus, a potissime vocans potestatem Regiam; qua Mauritius cum reliquis illius ætatis Imperatoribus exigebat tributa ab Ecclesiasticis, & leges ferebat Ecclesiasticæ libertati inimicas, neque sinebant Pontificem Romanum consecrari, nisi persoluta pecuniæ summa, ipsisque scientibus non Regiam sed tyrannicam, efferatam, peruersam, furiosam, hæreticam, portas inferi, & quam cum Neronis; & Diocletiani crudelissimis persecutionibus conferat, quæ imperia destruat, non regat. Hæc itaque sanctus, quo quis melius animi proprii sensa poterit explicare? An non ipse asserit Ecclesiam Dei liberam? An non ancillam fieri dicit, quam Christus dominam gentium constituit ob Romani Pontificis almissimam potestatem? cui quidam noui Theologi volunt non esse ullum ius in gentes, & infideles: illa igitur huic aduersaria potestas est ferarum, quæ aggrediuntur, occidunt, persequuntur obuios quosque, est furiosi, est diaboli, ac tenebrarum, qua Christus est cruci affixus, & Martyres interfecti.

Quantum porro ad legem pertinet, quam sanctus asserit à se in varias partes transmissam; verum id quidem, sed illam transmisit à se ipso emendatam, quod constat è libri septimi epistola undecima, quam dedit ad multos Metropolitanos, ita scribens, Legem, quam piissimus Imperator dedit, ne fortasse hi, qui militiæ, vel rationibus sunt publicis obligati, dum causarum periculum fugiunt, ad Ecclesiasticum habitum veniant, vel in Monasterijs conuertantur, vetitæ studui fraternitati transmittere, hoc maxime exhortans, quod hi, qui seculi actionibus implicati sunt, in Clero Ecclesia præpropere suscipiendi non sunt; quia dum in Ecclesiastico habitu non dissimiliter, quam vixerant viuunt, nequaquam student seculum fugere, sed mutare, quod scilicet etiam tales quoque Monasterium petunt, suscipiendi nullo modo sunt.

sunt, nisi prius actionibus publicis absoluti fuerint. si qui vero ex
militaribus viris in monasterijs conuerti festinant, non sunt ter-
rare suscipiendi, nisi eorum vita fuerit subtiliter inquisita. &
iuxta normam regularem debent in suo habitu per triennium
probari, & tunc monachicum habitum, Deo auctore, suscipere.
Qui si ita sunt probati atque suscepti, & pro anima sua peni-
tentiam de perpetratis culpis agere student, pro eorum vita
& lucro celesti non esse eorum conuersio reuenda. Hucusque
Sanctus, qui vt apparet emendauit Imperatoris edictum,
militie namque obligatos recipi voluit contra Imperatoris
legem, sed triennio probari. At xre alieno rationibus pu-
blicis reddendis obligatos, simul atque tuerunt absoluti: con-
uenienter id quidem, ne quis nimirum Idcirco ingrederetur
monasterium cum damno aliorum, vitans xris alieni so-
lutionem: sic itaque in aduersarios retorquetur, quod ipsi
adduxerunt, ac patet Pontificis Romani esse corrigere le-
ges Imperatorum, & hoc esse, cum quid contra Ecclesiasti-
cam libertatem moliantur, tyrannos efferatos, peruersos,
hæreticos, portas inferi, similes modo suo Neroni, & Dio-
cletiano. Sciendum porro est illa verba sancti Pauli 2. Thessa-
lonicen. 2. mysterium operatur iniquitatis, referri à sancto
Ambrosio, Chrysostomoque ibi, & Hieronymo epistola ad
Algasiam, ad Neronem, qui nondum sane extremam suam
persecutionem commouerat in Christianos: neque enim
sancti Petrus, & Paulus occisi fuerant, aut capti, sed
multi Christianorum capti fuerant, adductique ad ipsius
tribunal. quocirca idem sanctus Paulus, vt supra ostendimus
vocat hoc tribunal, leonis efferati tribunal, id est, diaboli,
qui tamquam leo rugiens circuit, quem deuoret. Sed Theodo-
retus, & Sedulius, & sanctus Augustinus de ciuitate Dei li-
bro vigesimo cap. 10. mysterium iniquitatis volunt esse Simo-
nem hæreticum cum suis. Recte omnes hi, ex inobedientia
namque oritur schisma, è schismate hæresis, ex hæresi athe-
ismus. Inobedientia vero à paruis incipit, quod accidit in
singulis, vt extremæ ruinæ à minimis progrediantur. Sic ita-
que S. Gregorius optime coniunxit hæc omnia, libertatisque
Ecclesiasticæ violatores vocauit hæreticos, ac Neronem, id est,
iniquitatis mysterium.

Si cui vero negotium facessit, quod qui tantæ sunt impie-
tatis

DE

tatis

302 *De iure naturali & diuino Eccl.*

tatis, tamen vocentur, optimi, piissimi, religiosissimi, sciæ
 vocari ex officio, quod debeant esse, ac talis sit sua natura
 ipsorum potestas, & officium: quod si illis abutuntur,
 ex abusu pessimi, ex potestate optimi sunt appel-
 landi. sic sanctus Paulus Actorum capite vi-
 gesimoquarto, & vigesimo sexto, vo-
 cat optimum festum, cum
 tamen impius, ac
 gentilis es-
 set.

Finis Libri Quinti.

DE

DE IVRE NATVRALI ET DIVINO ECCLESIASTI- CAE LIBERTATIS ET POTESTATIS. LIBER SEXTVS.

Ius naturale est triplex, commune cum naturis omni-
bus, commune cum animantibus, cōmune cum omni-
bus gentibus; Ab hoc vltimo perficitur humana na-
tura. Duplex est perfectio naturalis, & supernatu-
ralis. cum ratio humana non possit cōprehendere sin-
gularia contingentia, diuinitus homini datur donū
scientiae, consilijque, & ad alios regendos sapientia
gratis datum. principium practicum primum actio-
num humanarum per se notum est illud, Deus est co-
lendus praecunctis: hinc sacerdotum, qui pertinentia
ad hoc principium sciunt, potestas summa, ac libertas
personarum sacrarum, locorum, rerumq. ijs seruē-
tium sancita iure gentium cōeui hominibus, quod est
ipsis propriū, maximeq. naturale. Cap. 1.

Vs naturale est triplex, quod optime Sanctus
Thomas docuit 1. 2. quæst. 94. art. 2. ita scri-
bens. Bonum est quod omnia appetunt: hoc est
ergo primum præceptum legis, quod bonum est
faciendum, & prosequendum, & malum vitan-
dum: & super hoc fundantur omnia alia præ-
cepta legis naturæ: ut scilicet illa facienda, vel
vitanda pertineant ad præcepta legis naturæ, quæ ratio practica
natu-

SSS

natu-

naturaliter apprehendit eſſe bona humana: quia vero bonum habet rationem finis, malum autem rationem contrarij, inde eſt quod omnia illa, ad qua homo habet naturalem inclinationem, ratio naturaliter apprehendit, ut bona, & per conſequens, ut opere proſequenda; & contraria eorum, ut mala, & vitanda. Secundum igitur ordinem inclinationum naturalium eſt ordo preceptorum legis natura.

In eſt enim primo inclinatio hominis ad bonum ſecundum naturam, in qua communicat cum omnibus ſubſtantijs; ſcilicet quilibet ſubſtantia appetit conſervationem ſui eſſe ſecundum ſuam naturam: & ſecundum hanc inclinationem pertinent ad legem naturaliter ea, per qua vita hominis conſervatur, & contrarium impeditur.

Secundo in eſt homini inclinatio ad aliqua magis ſpecialia ſecundum naturam, in qua communicat cum ceteris animalibus, & ſecundum hoc dicuntur ea eſſe de lege naturali, qua natura omnia animalia docuit, ut eſt commixtio maris, & ſœmina, & educatio liberorum, & ſimilia.

Tertio modo in eſt homini inclinatio ad bonum ſecundum naturam rationis, qua eſt ſibi propria, ſicut homo habet naturalem inclinationem ad hoc, quod veritatem cognoscat de Deo; & ad hoc quod in ſocietate viuat, & ſecundum hoc ad legem naturalem pertinent; qua ad huiusmodi inclinationem ſpectant; utpote, quod homo ignorantiam vitet, quod alios non offendat, cum quibus debet conuerſari; & cetera huiusmodi, qua ad hoc ſpectant.

Hæc Sanctus conſentiunt hiſ per omnia Iuriſconſulti. Nam quantum ad primum dixerunt nihil tam naturale eſſe, quam eo genere quodque diſſoluere, quam quo colligatum eſt. ſic Vlpianus l. nihil tam naturale de reg. iur. & Paulus eodem titulo tradidit. Secundum naturam eſt comoda cuiusque rei cum ſequi, quem ſequuntur incommoda: quæ ſane omnia nituntur illa ratione, qua paria paribus, ſimilia ſimilibus aſſignantur.

Quantum ad ſecundum ſtatuerunt iidem ius naturale illud eſſe, quod natura docuit quoduis animal. Id vero ſtatuerunt, quia magis homines pudet, ni obſeruent, quod ab animalibus obſervari vident, & quia quod ab animalibus obſervatur, ac nobis eſt conforme, idem magis eſt notum nobis, quam quod plantis contingit: idcirco cum leges populis ſcribantur pro populi capto, ſic illi diſiniuerunt.

Quantum ad tertium, ita Caius Iuriſconſultus l. omnes populi.

puli. ff. de iusticia, & iure. Quod vero naturalis ratio inter omnes homines constituit, id apud omnes peraeque custoditur. Hæc ille. Similiter multis in locis Iurisperiti tradunt, quod est iurisdictionis, iuris esse naturalis. l. 1. ff. de pactis. l. atqui natura, de negotiis gestis. l. nam natura, de condic. indebit. l. si non sortem, §. si libertus. ff. eo.

Aliqua porro sunt nobis obseruanda, quoad ius gentium. Primumque est illud, ab hoc non tolli, sed perfici ius illud naturale commune, nisi gentes fuerint deprauatæ naturæ. Quocirca in multis est eorum, ut videbimus ipsi naturæ intellectuali integræ, & ornatæ lumine supernaturali, quam Deus ab initio creauit. Hinc Sanctus Thomas 1. 2. quæst. 95. art. 4. Ad tertium, inquit, dicendum, quod sicut ratio in homine dominatur, & imperat alijs potentijs; ita oportet, quod omnes inclinationes naturales ad alias potentias pertinentes ordinentur secundum rationem. Unde est hoc apud omnes communiter rectum, ut secundum rationem dirigantur omnes hominum inclinationes. Hæc ille, volens rectè, prima iura naturalia dirigi, ac perfici à tertio gentium iure recto, necessarioque hoc sequendum, rationique rectè dirigenti obediendum.

Secundo nobis est aduertendum, duplicem dari perfectionem naturalem, ac supernaturalem; sic enim Sanctus idem 1. 2. quæst. 1. art. 3. In omnibus, ait, naturis ordinatis inuenitur, quod ad perfectionem naturæ inferioris duo concurrunt: unum, quidem, quod est secundum proprium motum; aliud autem est secundum motum superioris naturæ: sicut aqua secundum motum proprium mouetur ad centrum; secundum autem motum Luna mouetur circa centrum secundum fluxum, & refluxum: similiter etiam omnes planetarum mouentur proprijs motibus ab Occidente in Orientem; motu autem primi orbis ab Oriente in Occidentem. sola autem natura rationalis creata habet immediatum ordinem ad Deum; quia cetera creatura non attingunt ad aliquid vniuersale; sed solum ad aliquid particulare participantem diuinam bonitatem, vel in essendo tantum, sicut inanimata; vel etiam in viuendo, vel agnoscendo singularia, sicut plante, & animalia. Natura autem rationalis in quantum cognoscit vniuersalem boni, & entis rationem, habet immediatum ordinem ad vniuersale essendi principium. Perfectio ergo naturalis creatura non solum consistit in eo, quod ei competit secundum suam naturam; sed in eo etiam, quod ei attribuitur ex quadam supernaturali perfectione

diuinae bonitatis. unde & supra dictum est, quod ultima beatitudo hominis consistit in quadam supernaturali Dei visione: ad quam quidem visionem homo pertingere non potest, nisi per modum addiscentis à Deo doctore secundum illud Ioannis 6. Omnis qui audit à Patre, & didicit, venit ad me. Huius autem disciplina fit homo particeps non statim, sed successiue secundum modum suae naturae: omnis autem talis addiscens oportet, quod credat ad hoc, quod ad perfectam scientiam perueniat, sicut etiam Philosophus dicit; quod oportet addiscentem credere. Haecenus Sanctus.

Tertio nobis est aduertendum, quod idem Sanctus tradit 1. 2. quæst. 52. artic. 1. ad primum his verbis. Quia humana ratio non potest comprehendere singularia, & contingentia, quae occurrere possent, fit, quod cogitationes mortalium sunt timidae, & incerta prouidentiae nostrae, ut dicitur Sapientia capite nono. Ideo indiget homo in inquisitione consilij dirigij à Deo, qui omnia comprehendit, quod fit per donum consilij, per quod homo dirigitur, quasi consilio à Deo accepto. & quæst. 8. art. 3. Donum intellectus non solum se habet ad ea, quae primo, & principaliter cadunt sub fide; sed etiam ad omnia, quae ad fidem ordinantur: operationes autem bonae quendam ordinem ad fidem habent. Nam fides per dilectionem operatur, ut Apostolus dicit ad Galatas capite quinto: & ideo donum intellectus etiam ad quadam operabilia se extendit; non quidem, ut circa ea principaliter versetur, sed in quantum in agendis regulamur rationibus aeternis, quibus conspiciendum, & consulendum secundum Augustinum 12. de Trinitate inheret superior ratio, quae dono intellectus perficitur. Et ad tertium. Regula, ait, humanorum actuum est ratio humana, & lex aeterna, ut supra dictum est: lex autem aeterna excedit naturalem rationem; & ideo cognitio humanorum actuum, secundum quod regulatur à lege aeterna, excedit naturalem rationem, & indiget supernaturali lumine doni Spiritus sancti. Et quæst. 9. art. 3. & quæst. 45. art. 3. Quidam autem altiori gradu perficiuntur per sapientiae donum, & quantum ad contemplationem diuinorum in quantum scilicet altiora quadam mysteria, & cognoscunt, & manifestare alijs possunt, & etiam quantum ad directionem humanorum secundum regulas diuinas, in quantum possunt secundum eas non solum se ipsos, sed etiam alios ordinare: & iste gradus sapientiae non est communis omnibus habentibus gratiam gratum facientem; sed magis pertinet ad gratias gratis datas, quas Spiritus sanctus distribuit prout vult, secundum illud 1. ad Corinth. 12. alij datur per

per spiritum sermo sapientia. Hucusque Sanctus. E quibus posset aliquis diuidere ius gentium in naturale, ac supernaturale, id est, inter magis perfectum, & minus perfectum.

His positis, sic inter alia statuimus. Primum principium practicum per se notum actionum intellectualium, vel humanarum, ut humane sunt, & in ultimum finem referuntur, esse illud; Deus est colendus, siue Deus est præ cunctis amandus, siue in singulis quibusque rebus est illius voluntati obediendum; amicorum namque est eadem voluntas. ut Ethico octauo habetur: finisque ultimus est primum principium, quod mouet agentem: siquidem mouemur omnes, ut assequamur cognitum, desideratumque finem. Sed hominis ultimus finis, ut homo est mente prædictus, est Deus, & coniunctio cum Deo, qui licet in speculatione non sit, quoad nos per se notus, & indigeamus doctrina, effectuumque consideratione, ut illum cognoscamus: tamen intellectus practicus sequitur speculatiuum (cum nihil velimus, ut homines lumus, nisi cognitum) nouitque hoc speculatiuum doctrina, & ratiocinatione veluti ultimum finem, præfertq. illum practico & voluntati; neque ante hanc cognitionem est ulla cognitio intellectualis practica. Quæ necessario supponit ultimum finem. Deus vero est ultimus finis hominis, ut hominis. Quocirca illud principium bonum est prosequendum, est remotius, & commune homini cum belluis, & plantis; neque est homini naturale; ut homo est, quod multis modis probatur.

Primo enim Sanctus Thomas, ut supra diximus, ait hanc esse inclinationem hominis, quatenus homo est, ut veritatem cognoscat de Deo, & hoc illi esse propriè ius naturale.

Secundo Philosophus initio metaphysicorum, cum præmississet illud, omnes homines natura sua desiderant, concludit maxime omnium naturale esse illi, ut Deum cognoscat, atque in eum tendat, quod late explicat ad finem 12. metaph.

Tertio cum similiter initio Ethicorum præmississet, ab omni agente appeti bonum; mox cum videret bonum esse æquiuocum, paulatim procedens ostendit, hominis, ut hominis, bonum non esse voluptatem cum bestiis communem; non esse diuitias, quæ pertinent ad corpus, non esse honores; tandem concludit esse Deum cognitum; nobisque diu, iugiterque, quantum fieri potest, coniunctum, quod late explicat ad finem libri decimi.

Quar-

Quarto hoc etiam nouere Iurisperiti. Nam Pomponius veluti ff. de iust. & iure. posuit primum iurisgentium præceptum esse religionem in Deum, quod scilicet finis ordinet omnia, quæ sunt ad finem, Deique cultus sit primum principium, quod ordinet, ac moderetur leges. similiter Vlpianus l. i. ff. de eodem, *Eleganter, inquit, Celsus definit, ius est ars boni, & æqui, cuius merito quis nos Sacerdotes appellet.* Hæc ille, ostendens bonum, de quo in definitione loquitur esse hominis, ut hominis mente præditi, ac mente utentis essentialia, ac primum bonum, qui est Deus, Deique cultus, cuius cognitio & ordinatio pertinet ad Sacerdotes. eodem modo Papinianus l. sunt persone, de religiosis & sumpt. tradit summam esse rationem, quæ pro religione facit, quod scilicet, prima siue summa, & suprema ratio, siue causa & finis actionum, legum, sententiarumque sit religio. Rursus Vlpianus idem l. iustitia. de iust. & iure. scripsit *Iurisprudentia est diuinarum, & humanarum rerum notitia.* Hæc ille essentiam potissimam iuris ponens in diuinitate notitia namque sequitur essentiam rerum.

Quinto, illa duo præcepta, quæ Christus tradidit Matthæi cap. 22. & habetur Deuter. cap. 6. *Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex tota mente tua. hoc, & proximum tuum sicut te ipsum,* sunt prima principia, à quibus deriuantur veluti conclusiones à notioribus decem præcepta decalogi; quod inter alios tradit S. Thomas 1. 2. quæst. 100. art. 1. & 4. & 21. quæst. 44. art. 4. ob id Christus adiecit, *in his duobus mandatis vniuersa lex pendet, & propheta,* quæ verba referuntur non modo ad legem scriptam, sed etiam naturalem, bene enim Sanctus Paulus dixit ad Galathas, cap. 3. *Omnis lex in uno sermone impletur, diliges proximum tuum sicut te ipsum,* cum dicit, omnis comprehendit etiam naturalem.

Quamobrem licet gentes aberrarent in duobus, vti sæpius repetemus, vel in eo, quod attribuerent diuinitati, quæ attribuenda nullo modo esse apparebat bene moratis, vel in eo, quod attribuerent diuinitatem rebus, quibus attribuenda non erat, tamen pro aris, & focis, siue pro Deo, siuisque omnia ponenda statuebant; in hoc convenientes esse diuinitatem quandam, quæ regeret vniuersa.

Sexto. Sunt hæc adeo vera, ut maximi viri prodiderint, esse per se notum lumine naturali quoad nos, Deum esse, ita ut absque vlla ratiocinatione hoc cognoscamus, simulatque no-

bis declaratum fuerit, quid sit Deus, & quid sit esse, ita vult Cicerō libro primo de natura Deorum, & de legibus, volens hāc esse omnium gentium sententiam. Damascenus lib. 1. orthodoxe fidei cap. 1. & 3. & sanctus Hieronymus in cap. 36. Iob Psalm. 95. ad Galathas cap. 1. & Ioannis cap. 1. in illa verba, *Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* sanctus Anselmus libro contra insipientem, Abulensis in Exodi cap. 5. quæst. 2. & Lyranus in idem, quin Aegidius in hac sententia videtur inclinare.

Verum nobis est illud ponendum, naturaliter per se cognosce Deum esse quantum est ex parte Dei, sed quantum est ex parte nostra non sciri à nobis perfecte, Deum esse nisi rationatione deducta ex effectibus consideratis. Credi vero, ac fide cognosce, & ad hanc cognitionem, credulitatem, fidemq; naturaliter, & maxime inclinari, cum bene vocabula illa fuerint explicata, ac propterea iure naturali, & maximo obligari ad credendum licet imperfecte, ac ruditer argumenta explicantur, neque rationationis progressus percipiatur, quod non nisi peritis contingit, quorum solertiam non assequuntur indocti, & rudes. Ob id sancti Patres unanimi ore clamant, insitam naturaliter hominibus noticiam cultumq; Dei. Ita sanctus Iustinus in Apologia, Cyprianus de vanitate Idolorum, sanctus Augustinus tractatu 106. in Ioannem, Clemens Alexandrinus adhortatoria ad gentes, Tertullianus in Apologeticō cap. 17. Arnobius libro contra Gētes. Quocirca idem Clemens ita libro Stromatum 3. *Nullum autem quāvis gentis neque eorum, qui versantur in ciuitatibus potest vivere nisi eius, quod præstantius, ac melius fide præoccupatum, præcursamque fuerit. Quamobrem vniuersa quidem gens Orientalium, & vniuersa, quæ pertinet ad Occidentem, Septentrionem, & Austrum vnam habent, & eandem anticipatam notionem de principatu eius, quod constituunt, siquidem quæ sunt vniuersa & maxime generales eius operationes, omnes ex aquo persuaserunt.* Hæc ille.

His positis veluti hæc duo præcepta, Deus præcunctis est omnino amandus, ac proximus, inquit suisque, sunt prima principia, ex quibus oriuntur decem præcepta, atque à primo illo est secundum, sic etiam sacra potestas est causa omnium potestatum humanarum quod Philosophus in fine Ethici sexti ostendit, & Iurisperiti, cum dixerint statum Reipub. consistere primo

primo in sacris, & Sacerdotibus, deinde in magistratibus. E dicto etiam præcepto primo sequitur, iuris maxime omnium naturalis esse hominibus cunctis, ut Deum quam maxime amēt, idque esse illis, ut homines sunt, magis naturale quam quoduis aliud. Amplius quando amicorum, siue maxime amantiū voluntas est eadem, neque Dei voluntas cognosci in singulis quibusque potest, nisi auxilio supernaturali, & gratia consilij, & quoad alios dirigendos sapientie supernaturalis, hinc sequitur: necessario in singulis quibusque obediendum ijs, qui diuinæ voluntati agnoscendæ dant operam, dedicatque sunt ut aperietur ex instituto diuino. eodem modo hinc sequitur, ut loca ac res, omniaque ijs seruientia non tradantur ad alios vsus: vsus namque hic omnibus præstat, atque in hoc omnes populi conuenire iure primæuo, ac naturali, ut est in Concilio Ephesino receptum, recepta Theodosij Iunioris lege, quam supra adduximus, ostendemusque omnium maxime primo. Similiter hoc est ius hominis, ut hominis, quam maxime naturale.

Primo enim. Quodcumque ius procedit ab intima, & propria natura alicuius, est illi proprium, intimumque ius naturale: atqui ut homo agnoscat, ametque Deum præcunctis, velit ad illum per Sacerdotes dirigi, liberaque esse ijs seruientia (quod omnes gentes egerunt, ut ostendemus) procedit ab intima, propriaque ipsius natura, nimirum ratione: est igitur illi hoc proprium intimumque ius naturale.

Secundo. Quodcumque ius est a forma alicuius, illi est maxime naturale: nam forma est magis natura, quam materia, ut Philosophus secundo Physico tradit. At a forma hominis, quæ est anima rationalis, est id, quod omnes gentes egere, ut omnia sua subijcerent potestati Sacerdotali dirigenda ad explendam Dei voluntatem, & reliqua quæ diximus sciendæ: est igitur illi hoc maxime naturale. ob id sanctus Thomas 1. 2. quæst. 91. art. 4. *Ad tertium, inquit, dicendum, quod sicut ratio in homine dominatur, & imperat alijs potentijs; ita oportet, quod omnes inclinationes naturales ad alias potentias ordinentur secundum rationem; unde apud omnes est hoc communiter recte, ut secundum rationem dirigatur omnes hominum inclinationes.* Hucusque sanctus.

Tertio hinc sequitur aliud: nam ius illud, quo appetit homo maxime suam perfectionem est, illi maxime naturale: Ius gentium primæuū, de quo agemus, & quo cunctæ gentes omnia subiecerunt

subiecerunt Sacerdotum potestati, & cætera, quæ aperiemus, egeret, est tale. ergo hoc est hominum maxime ius naturale.

Quarto ius, quod maximè promouet humanæ naturæ perfectionem maximè est illi ius naturale: ius gētium, quo cunctæ egerunt ea, est tale: ergo est maximè naturale.

Quinto si hominibus esset naturale, & obseruandum magis ius, quod commune est ipsis cum belluis tantum, sequeretur magis esse imitandam belluinam naturam, quam humanam.

Ad horum confirmationem subiicimus, quod S. Tho. 1. 2. quæst. 95. artic. 4. in conclusione ita dixit. *Lex natura quantum ad prima principia communia, est eadem apud omnes, & secundum reſtitudinem, & secundum notitiam; sed quantum ad quadā propria, quæ sunt quasi conclusiones principiorum omnium, est eadem apud omnes, etiam ut in pluribus, & secundum reſtitudinem, & secundum notitiam; sed ut in paucioribus potest deficere, & quantum ad reſtitudinem propter aliqua particularia impedimenta, sicut etiam naturæ generabiles, & corruptibiles deficiūt, ut in paucioribus; & etiam ad notitiam, & hoc propter hoc, quod aliqui habent deprauatam rationem ex passione, seu ex mala consuetudine, siue ex mala habitudine naturæ, sicut apud Germanos olim latrocinium non reputabatur iniquum, cum rapere sit expresse contra legem naturæ, ut refert Iulius Caesar in libro de bello Gallico.*

Sexto, duplex est ius gentium, primæum, quod una cum genere humano est ortum; secundarium quod longè post, à quo bella orta, seruitutes, rerum diuisiones, contractus aliqui, huiusmodiq; alia. Primæum maximè est naturale, secundum non ita; sed ex suppositione ob naturam scilicet corruptā, quæ bella induxit ad malos coercendos, seruitutes ad puniendos, diuisiones ad discordias desidiāque uitandas. De primæuo ita Caius l. 1. de acq. rerum dominio. *Quarundam rerum dominium nanciscimur iure gentium, quod ratione naturali inter omnes homines peræque seruatur, quarundam iure ciuili, id est, iure proprio ciuitatis nostræ: & quia antiquum ius gentium cum ipso genere humano proditum est, opus est, ut de hoc prius referendum sit.* Hæc ille. quocirca sic arguimur, illa sunt maximè iuris naturalis quoad homines, quæ sunt non ex suppositione, sed secundum naturam perfectam, siue iuris gentium primæui: sed potestas Sacerdotū in oīa, libertasque quoad loca, ac res quaslibet ipsis seruientes, est secundū naturam perfectā, iurisq; gentium primæui; neq; post hos, sed una cū Adamo, ut ostendimus lib. 1. ergo sunt maximè iuris naturalis.

Septimo omne, quod cōe est alicui cum rebus oībus, quæcūq;

T t t

vīquam

vsquam sunt, est maximè oïum iuris naturalis: atqui est cõe cum rebus oïbus quæcũq; sunt, vt agât secundum propriam formam. Sic itaq; homo actiones animæ proprias non communes cum bestiis, aut ex his nascentia iura in primis sequetur.

Octauo, omne quod commune est alicui cum rebus omnibus quæcumque vsquam sunt, est maximè omnium iuris naturalis. At qui commune est homini cum rebus omnibus, vt agat secundum propriam formam motam à Deo. est enim primus omnium rerũ motor: aget itaque homo, quatenus voluntas, & ratio ipsius à Deo mouebitur, inhærens Deo cognito, & amato.

Nono, quod commune est alicui cum rebus omnibus, quæcumque vsquam sunt, est maximè omnium iuris naturalis. Commune est homini cum rebus omnibus, non modo vt moueatur motu proprio suæ naturæ, ac formæ, vel rationis, & intellectus; sed etiã vt non repugnet superiori naturæ: amplius vero, vt tendat ad illum terminum, in quo supernaturaliter moueatur, vt ignis ad locum Lunæ proximum, vt supra ostendimus è Sancto Thoma, igitur istud est maximè homini ius naturale.

Decimo, quod cõe est alicui cum omni natura, est oïum maximè iuris naturalis; subiicere se illi, cui forma, potentia, & actus est efficax ad humanam naturam conseruandã & perficiendam in omni bono, est cõe homini cum natura omni: ergo subiicere se illi, cui forma potentia & actus est efficax ad maximè perficiendam formã, est omnium maximè iuris naturalis. Sic igitur in humana natura subiiciet se homo illis hoïbus, quibus est consilij, sapientizq; donũ supernaturalẽ ad alios infallibiliter ad oës virtutes, tam naturales, quã supernaturales perducẽdos. esse aut̃ solis Ecclesiasticis primo, ac secundo libro est dictum. Neq; obest, quod naturali demonstratione supernaturalia cognosci haud queant. innumeris enim cogimur assentiri, quæ non demonstrantur, atq; ipsum naturale lumen imperat ea credenda subiiciens se lumini supernaturali, vt è Philosopho lib. 1. cap. 1. & è S. Augustino libro de vtilitate credẽdi, cap. 8. est dictum, nam, nisi ita dicamus, destruetur, vt verè idem Sanctus tradit, humana natura. Quocirca, vt ostendemus, cunctæ gentes, à quibus ius dignosci inter alia potest, ad hanc supernaturalem potestatem confugiebant, aberrantes ab ijs, qui reuera præditi illa erant; sicuti ad diuinitatem rectè confugiebant. Primo loco aberrantes prauè ab eo, cui reuera inerat diuinitas, quam miseri attribuebant idolis, quasi his infixæ & alligata esset. Secundo prauè attribuentes diuinitati, quæ non erat attribuenda. Atq; in his duobus inter se maximè dissentiebant. Quod si dicamus iuris fuisse

naturalis, vt ab hominibus efficerentur Sacerdotes, ac Reges ante Christum, vel in statu naturæ, ac proinde ijs erat iure naturali obediendum, non supernaturalibus viris. Ridendi nimium sumus hæc dicentes. Nam primo nullus tenetur prauam naturā, vel eius placita sequi II. natura humana libera non est in appetendo vltimo fine, ac proinde non potest eximere se ab obedientia debita omni in re, & omni momento potestati perducenti ad hunc finem, quod supra est lib. 1. & 2. latè conclusum. III. non potest vti rebus vllis, vel semetipsa nisi ad hunc finem, nam magis ex intima natura sua factum est quodlibet adhuc finem, quam propter seipsum, vel quodcūq; aliud fingi potest, vt supra lib. 1. toties est dictum.

Potestas summa, & libertas sacrarum personarū, tam quoad ipsas, quàm quoad loca, res, aliaque personis sacris seruientia, est iuris naturalis ex ipsa rerum natura nascentis, ac vel imperitissimæ hominibus, quibus sit recta natura, noti. mira gentibus de Christo venturo tradita oracula, & figura. castitas, & mansuetudo maximè exigitur à sacris viris: & mira in hanc rem de elephante. Cap. 11.

Vn factæ sint cunctæ res, atq; hoies ex inseparabili naturæ iure, vt magis seruiant potestati supernaturali, siue illi, quæ ad finem naturālē sola perducere potest, q̃ sibi metipsis, aut aliis, si qui hoies, res, loca potissimū vel semper, vel ad tempus vsibus eius destinantur, aut dedicātur, erūt ab aliorum potestate libera, neq; sæculari subijcientur, nisi quatenus est supernaturali concors, quod si quis cōtra illam pugnet, cōtra naturā inseparabilē rerum pugnabit, vti libri p̃imi capite tertio latè est explicatum. accedit huc II. quod ponimus aliqua, aut ad tēpus destinari ad hoc, vt serui, ac patrimonialia, vel in perpetuū dedicari, vt beneficia. Quamobrem voluntas humana cōformat se inseparabili naturali; essentia rerū, firmans illas, vt scilicet res, personæ ve subiiciantur, ac seruiant supernaturali potestati, ad quod ex ordine inenitabili tendunt, sicut in simili aiunt Iurisperiti ordinata ad vnū finē transferri ad aliū non debēt. I. aut damnum. II. hostes. & III. solent. I. quod lateo. de

compenſat. Idque eo magis, III. quod propinquius, atque in gradu qui ſit vicinior Deo ſupernaturaliter colendo, & habendo ſubiiciuntur, atque ita abducere eas illinc, eſt vniuerſi ordinem peruerrere, naturalem rerum curſum, diuinitatis iura perfringere: ex quo ſit. IV. magis illa participare diuinitatem & reuerenciã, ac proinde libertatem, & poteſtatem, quod in propoſito lib. 4. cap. 1. è SS. Thoma, ac Damasceno dicebamus. Quin V. ex primæua, ac recta natura in ipſo mundi ortu ſoli poteſtati ſupernaturali oïa tēpora lia ſeruiebant, diſtinctio ſacri à profano facta eſt ex corruptione, naturæ ob diſſidia, ſceleraq; hinc Cicero libro de ſomnio Scipionis totum mundum Dei tēplum vocat, ac ſecularium poteſtas ad ſubleuandos Eccleſiaſticos eſt inducta, vt illi ſeruiant his tamquã ſamuli & miniſtri dominis ſuis, ait Henricus Gãdauenſis, & habetur Exod. cap. 8. Nūquid itaq; miniſtri contra Dominos, & ordinē totius vniuerſitatis pugnabunt, & oïa ſubruent. iuxta illud Oſee cap. 4. *Populus enim meus, ſicut hi qui contradicunt Sacerdoti* Per accidens itaque eſt VI. vt aliquid, aliqua in re, & aliquo tempore proximē non ſubiiciatur ſupernaturali poteſtati, ac perdudenti ad vtrumque finem tam naturalem, quã ſupernaturalem reſque amant redire ad propriam naturam, quod aiunt iuriſconſulti. I. ſiquis. §. quoad inſpecie. de pac. Quocirca VII. quoties aliquid ſeruit, vel aliquid datur Eccleſiaſticae poteſtati, datur, vt propinquius poteſtati, ac fini tam naturali quã ſupernaturali ſeruuiat, ac ſubiiciatur, atque ideo nō poteſt inde auocari, ſiue vt deordinari à Deo reordinetur, vllumve onus illi imponatur. Ab illa enim poteſtate reordinari puniriq; & onerari debet, quæ inſallibiliter, & certius ex natura ſua diuinã voluntatē tenet; quod primo libro eſt dictū. confirmanſur hæc VIII. quia Chriſtus venit, vt in primæuum naturæ ſtatum, qualis erat à Patre inſtitutus, res renocaret vt poſt multos Patres ſuperiori libro adductos tradit etiam S. Thom. 2. 2. quæſt. 14. art. 3. Conſtat igitur ex primo, ac ſecundo capite, quod libro primo conſideramus, naturalis eſſe iuris, æterni atque immutabilis ex intima rerum natura fluentis Eccleſiaſticam libertatem quoad omnia Eccleſiaſticis ſeruientia, colonos eorum, patrimonialiaque ipſa.

Iure quidē rectæ naturæ, quæ ſola ſpectatur in ſtatuēdo iure (à deprauata enim nullū ius oritur, vt rectē Ariſtoteles aiebat politici primi initio) eſt notiſſimum vel imperitiſſimis hæc libertas, ac poteſtas. Recta enim natura haud poteſt à ſupernaturali, ad quam naturæ impetu fertur, diſſentire, vbi fuerit illius notitiã conſecuta, quod proximo capite, ac libro primo eſt concluſum.

De-

Deprauatio tota est ex abiunctione à supernaturali ductu. Et tamen adeo potens est naturæ instinctus ad Deum tendentis, ac se se potestati Sacerdotali quasi supra naturam positæ subiicientis, ut notissimæ iuris naturalis conclusiones, aut principia potius corrumpantur, quam corrumpatur hoc principium. Sacerdotali potestati est obediendum. Nam quid notius, quam filios alendos, eorumque vitam à parentibus tuendam? & tamen Chartaginenses in hoc parebant potestati Sacerdotali, atque illos, ut Diodorus siculus lib. 15. & 20. & Iustinus lib. 18. & 19. tradunt, immolabant, quod & plurimæ gentes faciebant, sed isti pollere iudicio credebantur, ita ut Aristoteles, eorum Remp. magni facere videatur, maximumque aliquando imperium sit nata. Quid magis notum iure naturali, quam vitam suam tueri? & tamen Occidentalis Indi semetipsos offerunt sacrificandos id suadentibus eorum Sacerdotibus, adeo naturæ humanæ est notum, Sacerdotibus esse obediendum. Sed hac de re suo loco infra loquemur id alio modo colligentes.

Benignissimus quidem Deus, ut Christum cælo mittendum Virgineque oriturum, qui Sacerdos, Hostia, Deusque esset, cui tamquam supernaturalium Principi cuncta fernirent, & à quo supernaturales deriuarentur per Sacerdotes omnia bona, cunctis gentibus testificaretur, ab ipso mundi exordio non alio, quam calidus demisso igne vno, vnum Christum calidus mittendum signante sacrificia iræ Dei placantia, bonumque omne impetrantia voluit absumis; atque hic vnus ad sacra per virgines asseruabatur ab omnibus prope mysterium retinentibus, sed veritatis tantæ oblitis. De Romanis testatur Plutarchus in Numa, et quaestionibus Romanis, Gellius lib. 1. Dionysius 2. Tullius 2. de natura Deorum. Virg. 2.

Aeternumque adytis offert penetralibus ignem.

De Atheniensibus Herodotus lib. 2. qui in Prytaneo custoditum vult à virginibus, Plutarchus à mulieribus ætate sua, Strabo lib. 9. idem factum scribit in Polyadis Mineræ templo, Virginibus eum conseruatis. De Persis Procopius lib. 2. De Cappadocibus Strabo lib. 15. De Magis in vniuersum sic Ammianus lib. 23. his verbis, *Feruntque etiam, si iustum est credi, ignem calidus lapsum apud se sempiternis sæculis custodiri, cuius portionem exiguam, ut faustam, præesse Asiaticis Regibus dicunt.* Hinc si exinguebatur cladis erat portentum, moxque accedebatur idem ab vnus Solis radiis obiecti fomitis materia, vel lignis puris confriatis virginem notatibus conceptus; quod habet Plutarchus in Numa. Hebræi porro ad illum vnum respicientes orabant, ut discimus à S. Hieronymo in Izechielis cap. 8. et 3. Reg. 8, Danielis cap. 6. Aliæ gentes ut

Deum

Deum colebant. Persæ Mithram, et mediatorem vocabant: hic solus Christus, qui *Deus ignis consumens est*. Et ait, *ignem veni mittere in terram*, ob id SS. Ephrem, & Chrysostomus Eucharistiam vocant ignem, idque in Lythurgia Iacobi habetur, quod per os Sacerdotis panis viniq; quasi igne abstracta forma, et materia in Christu corpus conuertatur. est in ore namque horu carbo altaris, de quo Isaias c. 6. idest Christus, vt volunt SS. Basilius, Cyrillus, Chrysostomus, Theodoretus. Hic est, quo respexit Deus ad Abeli sacrificia, cœlitus nempe misso igne illa inflammas, vt Theodotio vertit, et S. Hieronymus, aliiq; Geneseos cap. 4. Hic est, quo odoratus sacrificium Noe promissit se non amplius homines deleturum, quod in hoc igne sit *Omnis plenitudo diuinitatis*, de qua, *Nos omnes accepimus*. Sic igitur Deus ab ipso per vnum ignem cuncta expeti, atq; expectari volebat, in illu cōiunctis animis Hebræos, ac gentes vniuersas, si in veritate constitissent, respicere, quod inde per Sacerdotes, qui et Reges erant, temporalia bona, et æterna essent. Hinc Iustinus in Tryphone, *Omnes quotquot censetur, Iesu Christi nomine quasi vnus homo in Deo conditore huius vniuersitatis per nomen illius primogeniti filij, sordidis vestibus, hoc est peccatis exuti, ignitque, per verbu vocationis eius verè Pontifices Dei reddimur: sicut ipse Deus testatur dicens, quod ubiq; gentiu offerrentur ei pura; grataq; victima*. Veru Dæmō, quod lib. 1. diximus è S. Iustino, vt Christu, mysteriaq; eius obscuraret, filios à Ioue ortos multos induxit igni ipsi diuinitatē tribuit. Nihilominus Sybillæ Erithrææ, & aliaru carmina passim legebantur, atq; ex iis celebres nationes, vt lib. 2. ostendimus, eum venturum iactabant, cui cuncta subiicerentur. Vixisse tradit Erythream supra annos septingentos à Diluuiō vsq; ad Moysen natu. Colligiturq; è lib. 1. 3. ac 7. Carminu, quæ nomine ipsius circumferuntur, ac multa illorum citant SS. Iustinus, Theophilus Antiochenus, Augustinus, Lactantius, Clemens Alexandrinus: De ætate illius scribit Aristoteles libro de admirandis auditionibus, et Ouidius rem transferens ad fabulas Metamorphoseos lib. 14.

Quamobrem post Cyrum Persæ, Græci post Alexandri Imperiū, Romanique ipsi appropinquante Christi ortu, vt dicitur, cum aberrassent ab vno vero igne, mox Deo procurante, et illos ad eū reuocante pro felicitate Imperij ac Regnorum, quæ administrabant, Hierosolymis sacrificari sumptum subministrâtes volebât, Adeo Deus per Christum Sacerdotesq; ipsius cuncta à Deo bona haberi voluit toti Orbi esse apertum, confessionem tantæ veritatis à nescientibus, scientibus, tacitè expressè quoquo modo educens

conestestimonio omnium gentium celeberrimarum continuato & erunt, qui nostra ætate id negabunt?

Quid? ante Cyrū, & istos oēs, Nabuchodonosorus apud Danielē cap. 3. fateatur filiū Dei hoīem Regem sempiternū tāte potestatis, ut nemo à malis ita possit liberare, edicto p oīa regna diuulgato cum colī iubens, tres pueros regno toti administrando praponēs. Atq; ita filiū Dei hoīem vult oīum bonorum vel datorem, vel defensorē. filiū verò Dei ab illo agnitū volunt SS. Iustinus in Tryphone, Augustinus ad Cathecumenos, & aduersus Paganos, Hæreticos, Iudæos, Hippolytus libello de cōsummatione sæculi, Hieronymus in illū locū. Sed audiamus, quid ante Nabuchodonosorū.

Balaam fuit de Mesopotamia, sic vero ille prædixit de Christo, eiusq; prædictiones posterī seruarunt, Numer. cap. 24. vt verterēt septuaginta. *Exibit homo de semine eius (Israel) & dominabitur (superiorum) gentibus multis.* Et mox. *Captiuos ducet,* Latinus vertit, *Vaſtabit omnes filios Seth,* & Chaldæa paraphrasis, *Vngetur Christus de domo Israel, & occidet principes Moab, & dominabitur omnium filiorum hominum,* Dominari autem non nisi per Sacerdotes potest. A Balaam genus duxisse volunt Magos Ioannes Chrysostomus, ac multi, qui eum sequuntur. Persas volunt Cyrillus lib. 4. in Isaia, Iuuenius, Theophylactus: ex Arabia faciunt, Iustinus in Tryphone, Tertullianus in Iudæos, & lib. 3. in Marcionem S. Cyprianus serm. de stella, & Magis, Epiphanius in Epist. fidei Catholicæ. Vnde cumque, & qualescumque fuerint cultum ab eis Christum nomine omnium gentium quasi verum temporaliū Regem supra ex oīum Patrū testimonio stabiliuimus: fuisse, cū plures fuerint, ex oībus istis gentibus, quādo finitimæ erāt, nil obest; sicuti neq; Reges fuisse. Nam & tota antiquitas Græci, Latineque omnes Vlysem Regē vocarunt, cui nihil aliud erat, nisi Itacha nīdus, ait Cicero, scopulo affixus. Vt cūque res sit ab ipsa Moyſis ætate vsq; ad ortum Christi inter nobiles Orientales conseruata est altissime hæc fides Christum fore tēporalium, rerumq; oīum Regem, quem & cunctæ gentes adorarent, quasi omnium bonorum non modo vti Deum, sed vti hominem simul largitorem.

Quin ad summā Christus ex oīum gentiū (quis tantū mysteriū non ita, vt nos, perciperent) perpetua quadam contestatione Rex oīum rerum creatarū declaratur, qui gratiā diuinam largiens hominibus per eos, quos potentia, virtutiq; paternæ cōfiguratos, Ecclesiasticos vocamus, mundū regat, quod spiritu impellēte nesciēs rusticus ille inter syluas quasi vel imperitissimis notum canebat. *Ite Deū vitam accipiet.* At Deū vita, est gratia Dei, vita æterna,

na, visio Dei, *Diuosque videbit permixtos Heroas*, hoīes diuinæ potestatis, ac virtutis cum superis mēte intima versantes. *Pacatūq; reget patriis virtutibus Orbem*. Sic itaq; Christus Orbē regit, *Virtutibus patriis*, idest Patris potestate. Nam Sacerdotes Ecclesiasticiq; per charactērē summæ ac paternæ potentiz configurantur, Orbē regūt, ab illis est ille ignis in terra, in quem cuncti respiciāt, quō purgentur, qui conciliet ipsis iratum Deū, quo nutans mūdus per Christum stabiliatur, quasi omnium creaturarū sit ab illo incolumitas, sit ab Ecclesia Sancta, quod aiebat Iustinus, *Incolunitas nature*. Hinc idem.

Aspice nutantem conplexo pondere mundum.

Aspice venturo latentur, ut omnia sæclo,

An non igitur cæteris indignantibus lapides ipsi Christū cum suis oīum bonorū Regem clamant? Sed quando supra vidimus oīum Sanctorum, Theologorumq; eminentiū, tum doctrinam, tū facta tantā veritatē cōprobantia Sacerdotibus in oīa summā potestātē debere, videamus Orbem totū conspirasse ad idē cōprobā dum, gentes oēs in eandem sententiā conuenisse, dum putant se vero Deo, quin filio Dei simulq; hoī, atque igni cælitus delapso serui re, siue aliqui earum verum sentiret, siue illæ deciperentur, sed illud interim breuissimē repetemus Cainū fuisse ob occisum fratrem Sacerdotij iure, licet primogenitus esset, exclusum. Quocirca c. 6. Genesios, vbi legimus, *Videntes filij Dei, filius hominum*, Filij Dei sunt prognati ē Seth, atq; Enos, vt tradūt SS. Chrysostomus hom. 21. in Genesim, Augustinus lib. 2. cap. 23. de ciuit. Dei. Theodoretus q. 47. Cassianus. coll. 8. cap. 21. Thomas 1. q. 21. art. vlt. ijdem vero prognati ē Seth, qui vocantur *filij Dei*, Hebraicē Elohim; significantur eodem vocabulō Principes, Iudices, Potentes, quod cōstat ex interpretatione Chaldæa, & Hebræa. Tales verō constat fuisse filios Seth non modo ex ipso nomine Elohim, consentiētiq; expositione nostrorū, sed ex eo, quod ait diuina Scriptura licuisse illis ob potentiam deligere, quas uxores uellent; contra autem poteros Cain Fabros fuisse, in tentoriis habitantes, Muscæ, ac saltationi addictos, illi dicuntur *potentes, gigantes, à sæculo famosi*. Sic igitur Caino cum posteris reiecto, quamuis primogenito ab oī Sacerdotij, Regalisq; Dominiq; simul potestate, cuncta administrarunt Iberi Seth, qui tertio genitus erat, usque ad Noe, qui absorptis Diluuiο cunctis mortalibus, Orbis Imperium cum summo Sacerdotio retinuit. Hinc diximus Ecclesiasticam libertatē, potestatemque in omnia continuatam usque ad Moysen, diuinumque

sumque fuisse orbem terrarum à summo omnium sacerdote Noe inter liberos, atque ex priori tempore iam fuisse in usu positum, ut Deo, sacerdotibusque eius loco offerrentur primitiæ decimæ, adde optima quæque. De primitiis & optimis quibusque apparet ex oblatione Abelis. Nam sic habetur Gen. cap. 4. *Abel quoque obtulit de primogenitis gregis sui, & de adipibus eorum.* apparet ex illo etiam, quod primogeniti erant primi sacerdotes, quasi dicas Pontifices summos respectu fratrum minorum. qua in re fiebat oblatio ipsorum Deo. Nam licet acciperent summam potestatem; tamen obligati erant tum à multis, vel semper, vel certo tempore abstinere; nimirum à cæde, & concubitu, ut infra ostendemus. præterea vero necesse erat, ut se expiarent, quod habetur Genesis capite 35. Nam cum Iacob sacrificaturus esset una cum familia sua, sic edixit. *Abijcite deos alienos, qui in medio vestri sunt, & munda mini, ac mutate vestimenta vestra.* Ob eam causam præter alias videntur instituti minores sacerdotes, quamvis regia potestas suprema sacerdotium sequeretur, ut aperiemus; quia cum Reges bellica sæpius tractarent, necesse erat, ut in Numis Plutarchus refert, adessent minores sacerdotes, qui abstinentes à cæde, & concubitu sacrificia celebrare possent. similiter optima quæque deberi, & offerenda Deo esse constat ex illo, quod veluti prius usitatum Noe fecit. Oblulit namque animalia munda, quæ meliora esse nemo ambigere potest. Sic quoque idem Noe regiones optimas omnium dedit Semo primogenito, ac Pontifici omnium primo, quando vixit inter gentes. Verum de his rebus agetur late infra suo loco.

Nunc quando explicavimus, usque ad gentium dispersionem temporalia, naturaliaque cuncta à sacerdotio pendere, illique esse subiecta, & ab omni potestate seculari fuisse exempta omnino loca, & res divinis cultibus, aut personis Deo consecratis servientia, restat ut ostendamus inter omnes gentes id semper immobile omnino ius permansisse, iusque hoc maxime omnium naturale fuisse, ex quo immobile perstitit, ac perseveravit: incipiamus vero à potestate, & immunitate personarum. Sed illud primum stabiliamus è primæuo tempore ad sacerdotes illud pertinuisse, ut à cæde abstinerent, & casti essent. Et quidem, si de Angelis agamus, non male Scorus in 2. sententiarum distin. 6. quæst. 2. art. 2. ait fuisse in angelis apostatis per similitudinem luxuriz peccatum: cuius opinionem secutus est

Gabriel quæst. vnica, quia scilicet *fornicati sunt à Deo salutari suo*, vt habetur psal. 71. & 105. Similiter homicidæ ab initio, vt habetur Ioannis cap. 16. dicuntur fuisse, quia recesserunt à vitalibus Dei summi impulsibus. Quod si cupimus propiora. Adamus in paradiso, antequam totius vniuersitatis humano dominio subiectæ potestatem reipsa, & actu à Deo consequeretur, virgo erat, cum nondum creata fuisset Eua, & quamdiu permanit eo loco, permanit in castitate, tertiumque filium Seth genuit annorum iam centum triginta; ac primi illi Patres iam grandæui filios suscipiebant. Posteritas autem Sethi quamdiu permanit in castimonia, tandiu dominium, sacerdotiumque conseruauit, vt supra dicebamus. Noe porro tum suscipiendis liberis operam dedit, cum iam cognouisset ex Deo, diluuium perdendum humanum genus, quingentorumque esset annorum. Tum Sem, Cham, & Iaphet filios genuit, quod habemus Genesios capite 5. Post hæc rebus vxoriis amplius operam non dedit, castitatemque purissime coluisse videtur. Diuisis deinde gentibus, vt Noe parens earum summus iusserat, hunc morem coluere, vt sacerdotes præ cunctis essent ex officio suo casti, & à bellicis, quam maxime fieri postea abstinere. ob id Virgilius lib. 6. inter primos, qui campos Elysios incolant, numerat castos sacerdotes.

Quique sacerdotes casti, dum vita manebat.

Sic Helenus dum religionis quosdam ritus tradit Enææ, addit.

Hæc casti maneant in religione nepotes.

At Cicero libro de legibus eam proponit in primis, ad diuos *caste adueniunt*; & de natura Deorum 1. *Pures & casti deos venerari*. Ob id Sybillæ gentilium virginisatem coluerunt, ac tam Athenis, quam Romæ virgines ignem æternum custodiebant. De Romanis est notissimum, traditque in Numa Plutarchus. Liuius primo, Dionysius secundo de Atheniensibus, Strabo libro nono.

Quantum porro ad cædes, adduximus supra Virgilius versus, quibus & addimus è libro 2. illos à Sinone aduersus Tydiden, & Vlysem dictos.

Corripuere sacram effigiem, manibusque eruentia

Virgineas ausi Diua contingere vittas.

Ac ne quis adhuc putet ista recentiora, priscisque afficta; audiamus Homerum, qui sic Iliados sexto inducit Hectorem loquentem.

Χριστὶ δ' ἀντιπιοισὶ δὴ λίσσεται ὕπα οἶνον

Ἀρρομα. ἔστι πη ἐστὶ κελευθὶ φη κρονιοι.

Αἵματι καὶ λυθρῶ π' επαλαγμένον ἰσχυτάσθαι.

Id est.

Manibus vero illotis Ioui libare audens vinum.

Vereor, neque ullo modo fas est nubes atras cogenti Saturnio Sanguine, & pulvere pollutum vota facere.

Iam cum sit illud Sancti Dionysij verissimum, à supremo inferioris naturæ attingi infimum superioris, & elephas sit animalium brutorum perfectissimus, ita ut nescio quid religionis habere videatur præter alia miranda, ad hominis naturam prope accedentia, castitatis hic & mansuetudinis est quoque admirabilis imitator; sic enim Plutarchus libelli de solertia animalium. *Scribit (Iuba) etiam elephantos dijs vota facere cum se nemine docente mari lustrent Solemque Orientem adorent, proboscide manus loco sursum erecta.* Itaque etiam hoc animal dijs esse carissimum, ut Ptolomæus Philopater testatum fecit. Et Plinius libri octavi cap. 1. *Authores sunt in Mauritania saltibus ad quandam amnem, cui nomen est Amilo, nitescente Luna, noua, greges eorum descendere: ibique se purificantes solemniter aqua circumspergi, atque ita salutato sidere in silvas reuerti, vitulorum fatigatos præferentes. Aliena quoque religionis intellectu creduntur maria transgredi, non ante naues conscendere, quam inuitati rectoris iureiurando de reditu. Visique sunt fessæ agritudine (quando & illas moles infestant morbi) herbas supinis in calum iacentes, veluti tellure precibus allegata.*

Et capite quinto de pudicitia ipsorum. *Pudore numquam nisi in abdito coeunt; max quinquennis scemina decennis. Initur autem biennio, quinis, ut ferunt, cuiusque anni diebus, neque amplius: sexto perfunduntur amne, non ante reduces ad agmen: nec adulteria nouere; nullam propter sceminas inter se prelia, ceteris animalibus pernicialia.*

Et capite septimo de clementia multis ad hanc rem narratis euentis ipsius animalis, ait. *Tanta narratur clementia contra minus valida; ut in grege pecudum occurrentia manu dimoueat, ne quod obterat imprudens, nec nisi laessiti nocent: ideoque gregatim semper ambulant, minime ex omnibus soli vagi.*

Hec ille. & quibus constat, quor modis voluerit benignissimus omnium parens nos docere, quanta animi, corporisque

Vuu 2

puri-

puritate, quanta clementiâ religioſos eſſe oporteat, quibus ipſe omnium mortalium ſummam poteſtatem ab ipſius mundi ortu commiſit, ita vt nulla vñquam fuerit gens, niſi ſi qua tranſijt in belluinam naturam, quæ non tantam poteſtatem in ſacra, & profana quolibet ſacerdotibus tam maioribus, quam minoribus attribuerit, liberòſque illos, quoad perſonas ſuas, loca, & res quaſuis ipſis ſeruientes eſſe & voluerit, & contenderit omnibus modis. Videamus igitur, an ita ſit, ac primum de perſonarum poteſtate, & libertate agamus.

Recenſentur ſingule totius orbis gentes, palamque ſit è primæuo tempore penes earum ſacerdotes fuiſſe omnium ſummam, regiamque in omnia tam ſecularia, quàm ſacra poteſtatem. è quibus ſit iure gentium primæuo, quod eſt homini proprie, & maxime naturale, ſacerdoti eſſe in omnia ſummam, regiamque poteſtatem. Cap. 111.

Erudiſſimus omnium ſcriptor ex ijs quos habeamus, eſt Homerus. illo antiquiores alij ſunt, ſed eorum, veluti Sybillarum, non habemus integra ſcripta. Huius eſt opus nobiliſſimum Ilias, quo deſcribit mala, quæ contigere Græcis ob Achillis iram. Verum contigſſe omnia ob immunitatem minorum ſacerdotum violatam clariffime idem canit. Referamus hiftoriam. Cum Græci ex Aulide ſoluiffent Troiam petentes, infulam Chryſam venere, filiamque ſacerdoti abſtulerunt. eà dono data eſt Achilli in partitione prædæ. Pater ſacerdos in caſtra Græcorum venit, eam repetit. Non eſt auditus, ſed verbis contumelioſis eſt dimiſſus; ab illo Apollo exoratus, peſte Græcos afflixit. Ad eam depellendam Chalcas augur, ac minor ſacerdos conſultus edixit eueniſſe ob Chryſam ſacerdotem male habitum. Quocirca decretum fuit, vt ei puella reſtitueretur honorifice dimiſſa. Neque æquale illi eſt Achilli ab Agamemone ſupremo Græcorum Rege redditum. Non potuit hoc Achilles pati: iratus abſtinuit à pugna, ex quo mul-

ta Græcorum cædes factæ sunt à Troianis, donec is ob occisum Patroclum rediit ad prælia, & Hectorem necauit. Hæc totius historiz summa, à qua discimus ob immunitatem sacerdotis violatam, contumelioseque habitum Chrysam tot mala Græcis euenisse, ac totius Iliados hoc esse argumentum. Verum plurima sunt in his obseruanda.

Primum vero est, Reges eo tempore sacerdotes etiam fuisse: patet hoc, animalia, namque sacrificanda mactabant ipsimet, ad altare offerebant, altari imponebant; quod est primum sacerdotis officium. Constat hoc ex ipsa Iliade, & historiis cunctis. Ministerio tamen utebantur ad minora minorum sacerdotum, veluti nos modo clericorum. sic etiam minorum deum minores erant sacerdotes.

Secundū Chrysam venisse habitu sacerdotali in castra Græcorum gestans Apollinis coronam; sic enim post primos operis versus, ait Vates exposcens aperiri sibi causam, cur tot, ac tanta Græcis mala de Chrysa.

Στέματ' ἔχων ἐν χειροσὶν ἐκλεβέλει Ἀπόλλωνος
Κρυσεὺτ' ἀνὰ σχῆμαί τοι.

Id est.

Coronam habens in manibus longe iaculantis Apollinis
Aureo cum scepro.

Hæc ille, ostendens eum, veluti minorem regem in rebus suis habuisse, & coronam, & sceptrum, ob quæ foret immunis. ob id illi iratus Agamemnon dixit.

Μὴ γὰρ τοι ἡ κραίσμη σκῆπτρον καὶ σίμα θεοῖο.

Haud sane tibi proderit sceptrum, & corona Dei.

Tertium sit illud cum pestis ingrauesceret cōsultus est Calchas augur. idque. toto Iliados opere possumus videre solitos Reges confugere ad sacerdotes, vt scirent, quomodo res essent transigendæ; edixitque ille ob offensum sacerdotem, tot mala contigisse.

Ἀλλ' ἄγε δ' ἡ τινὰ μάντιν ἐρείνομεν ἢ ἱέρηα
ἢ καὶ ὀνειροπόλον.

Verum age aliquem vatem interrogemus, vel sacerdotem,
vel somniorum interpretem.

Adiicit deinde idē Calchanta fuisse Græcis nauigātibz ducē.

Hæc

Hæc itaque Homerus, vt ex antiquissimo omnium scriptorū hic discamus apud gentes sacrosanctam fuisse immunitatem minorum Sacerdotum, hisque & suam coronam, & suum sceptrum fuisse. Atque in hac sententia perstitisse antiquos à violata illorum libertate, quæ non modo ipse, sed etiam liberi ipsorum potiebantur, Iliada malorum populis, ac regibus euenire.

Age vero, quando incepimus à Græcia, videamus, num mos hic præcipuis Græciæ populis fuerit, quando à naturali iure est profectus. Narrat Herodorus lib. 6. & Xenophon lib. de Repub. Lacedæmoniorum, Regum Spartanorum duo fuisse propria Sacerdotia Iouis Lacedæmonij, & Iouis cælestis, qui singulis Neomeniis, & septimo quoque mensis die sacrificabant more ab Hebræis ducto, quod ostendetur Christo adiuvante in vniuersali historia Antiquitatum: iidem præterea Reges soli pro salute Reip. sacrificia offerebant. iusque creandi duo Sacerdotum genera habebant. Hi vero erant Proxeni, & Pythij.

Sed quoniam proximi Regiæ potestati erant Ephori, idcirco, & hi Sacerdotes erant Palladis, quod Polybius libro sexto testatur. hisque mandata erat cura exquirendi Deorum voluntatem per somnia, quod libro 1. de diuinatione Cicero scribit, quin è cælo signa nonnulla iidem captabant ad deiiciendos è solio Reges. auctor est in vita Agidis Plutarchus. Quocirca horum tanta erat potestas, vt tyrannica visa fuerit, testis est Plato lib. 6. de legibus.

Pythij porro ad exploranda oracula mittebantur Delphos, Dodonam, & Ammonia.

Ex his patet Sacerdotibus annexam fuisse Regiam, summamque in Repub. Spartanorum potestatem. Videamus, quæ fuerint hac parte instituta Athenarum. Sic vero Demosthenes actione contra Neztam, *Quondam, inquit, erat Dynastia in ciuitate & regnum erat eorum, qui in omni ætate excellerent, quia indigena essent. Sacrificia vero omnia Rex faciebat, & quæ arcana erant, vxor eius curabat, cum esset Regina. posteaquam vero Theseus eos in unum compulit, Regem nihilominus populus creabat, vxorem autem eius ciuem lege statuit esse, & quæ nullis antea viro nupsisset, vt arcana sacra pro ciuitate more patrio faceret.* Hæc Demosthenes, volens & ante Theseum, & postea, cum Rex à populo creabatur, Sacerdotio regiam fuisse annexam potestatem, non dissimilia Polux. Nam cum stabilita Repub,

pub. constitutus esset summus Areopagitarum senatus, Princeps eius erat, qui Regium nomen, ac dignitatem retinebat. Nam sic ille apud Regem, *Lites intendebantur impietatis, Sacerdotij, controuersi, & gentibus*, ac Sacerdotibus omnibus ipse ius dicit, & causas de cade in Areopagum introducit, & deposita corona cum ijs iudicat, quin etiam lites de rebus inanimatis cognoscit. Hucusque ille eadem Arpocratio, quæ de summis, nobilioribusque Græciæ populis dicta sunt; eadem de reliquis apertissimum facere possemus; & cuius conicere licet.

Verum quando à nobis est dictum de Græcis, quibus est ab Apostolo attributa inquisitio sapientiæ & antiquissimi scriptoris mentio sic tulit. Ne confuse nimium procedatur, ab Indis extremis ad ortum solis respectu nostri sitis exordiamur: ijs sunt Iaponij, & Sinæ. De quibus ita Cosmus Turnianus illustrissimæ societatis Iesu sacerdos litteris Bungo scriptis anno 1591. septimo idus Octobris, *Publica, inquit, administratio est triplex. Principem omnium tenet locum supremus religionum, Antistes, cuius decretis, ac scitis, omnia publica, priuataque sacra subiecta sunt. Nascentes præterea Bonziorum secta nullam exificationem, vel auctoritatem obtinent, nisi eas idem suo diplomate, ac testimonio comprobauerit. Tundos etiam (qui veluti Episcopi sunt) tametsi eorum nominatio, quæ dicitur quibusdam in locis penes regulos sit, confirmat tamen, & creat ipse; qui deinde magno apud summos, infimosque in honore sunt, & Sacerdotia conferunt. Iam vero priuilegia quoque, & immunitates à profanis muneribus ab illo petuntur. Nam quæ leuiora sunt, ut carnis gustatus religiosi diebus, cum ad idolorum delubra vulgo peregrinantur, aliaque similia, eorum potestas penes Tundos est.*

Porro Sacerdos hic maximus tametsi apud Sinas ab eruditione, ac sapientia, apud Iaponios tamen vel à stirpe, vel à nobilitate, & pecunia legitur, latè admodum imperat, magnisq; vefligalibus fruitur, & cum profanis Regibus sæpe certat. Hæc ille. E quibus cognoscimus, & primas dari Sacerdotibus, & sacrorum Præfectis inter Iaponios, & Sinas, eosque esse immunes, licet inter Sinas ipse Rex sit etiam sacrorum Præfectus, uti nunc quidem res eorum se habent. olim quidem Brachmanas, ac Germanas cultui diuinorum deditos plurimum potuisse inter Indos, atque iis omnia delata constat è Strabonis lib. 15. Quinti Curtij octauo. De quibus sic ille è Megasthene. *Dicunt totam Indorum multitudinem in septem genera diuidi, quorum Philosophi bono-*

re antecedunt, numero vero paucissimi sunt. Utuntur eorum uno quoque priuatim, qui mactant, & sacrificant, publice vero Reges in eo conuentu, qui maximus apud eos fit, cum nouo anno incipiente Philosophi omnes ad Regis fores conueniunt, & quid quid quisque composuerit, vel obseruauerit eo anno de fructibus, de animalibus, de Repub. in medium proferat. Vbi quis falsus fuisse ter deprehenditur, ei per totam vitam silentium indicitur, qui vera dixerit immunis, & omni tributo exemptus habetur. Hæc ille, affirmans, & Philosophis eos ad sacra delectos. Atque iis prætulisse, qui vera fuerat inuentus eundemque immunem.

Rursus idem. Septimi sunt consiliarij, & assessores Regis, à quibus & magistratus, & iudicia, & rerum omnium administratio geritur, non licet ex alio genere in aliud matrimonio contrahendo transire, aut ab vnius generis institutis ad alia descendere, neque simul pluribus se dare tractandis, nisi Philosophus qui sit, huic enim ob virtutem conceditur. Hucusque Strabo Philosophis approbatis, qui & Sacerdotes erant apud Indos omnium tractandorum potestatem factam scribens, & mox. De Philosophis quoque aliam diuisionem instituit (Megasthenes) duo genera eorum faciens, quorum vnum Brachmanes, alterum Germanes dicatur: præstare autem Brachmanes aiteris, quod eorum decreta magis sint consentanea, et rursus. Quidam tradunt eum (Calanum, qui secutus est Alexandrum Regem) tanquam Regis prædicatorem secutum fuisse cum ultra Indis fines, præter communem aliorum Philosophorum consuetudinem, qui Indis Regibus adsistunt (en Brachmanes Regi adsistunt, cuncta, ut supra dixerat administrantes) Ea præcipientes, quæ ad deorum cultum pertinent, quomodo Magi Persarum Regibus solent. Hæc ille aperte atterens à Brachmanis Sacerdotibus exemptis cuncta administrata, quæ ad gubernationem Regni spectant, quod exemplo Magorum planius facit, de quibus idem ita Strabo libro primo. Danaus, quod Argis aquatica instrumenta demonstrasset, & Atreus, quod solis cursum cali conuersioni remittentis docuisset vatesque, & sacerorum inspectores Reges sunt creati, et apud omnes maiores nostros, Sacerdotibus Aegyptiorum, Chaldeis, Magisque alios superantibus honores, & imperia sunt delata. Hactenus Strabo volens Atreo, Danaoque delata imperia, quod tum vates, sacerorumque inspectores essent, & inuenta quædam nobilia proficuaque alios docuissent. Præterea vero apud maiores ipsius

(in Cappadocia videlicet) apud Ægyptios, Chaldæosque Magis scientioribus imperia fuisse delata. quod ita esse è sacra Scriptura ostendemus: nam Magi genere Medi erant; alij deinde eorum doctrina excellentes iis ascribebantur, magiq; sunt appellati, atque inter Persas plurimum valuerunt, quæ constant ex Herodoti lib. i. monumentisque aliis. de quibus aliàs loco suo. Plato in Alcibiade primo cum dixisset, primogenitum Regis Persarum, qui patri successurus erat, diligentissime educari sic ait. *Anno vero quartodecimo puerum suscipiunt hi, quos regios padagogos appellant. sunt y profecti ex omnibus Persis ea ætate electi precipui quatuor, sapientissimus, iustissimus, temperatissimus, atque fortissimus aliquis vir.* Quorum primus magicam Zoroastri Oromansij filij docet: est autem illa deorum cultus; atque idem tradit instituta regia. Secundus admonet, ut in omni vita sit verax. Tertius, ne ulla cupiditate superetur. Et mox. Quartus impavidum illum, & intrepidum reddit. Hæc Plato scribens Regibus dari leges à magis sacerdotibus, qui Regibus ipsis imperent, ac præscribant, quibus legibus imperium regatur, quibus uti Reges imperet, atque hoc prætericiens diuinorum. Propter ea Philo ita memoriz prædidit. *Maximi etiam Regum Reges precipue Persæ tam sunt harum artium studiosi, ut regnare nemo possit nisi inter magos sit iudicatus.* Hæc Philo. Herodotus autem libro primo hæc ait. *Citra magum nullum illis (Persis) sit legitimum sacrificium.* Rursus tum idem libro adducto, cum Strabo quinto decimo narrant à Magis tiaram gestatam. Ita vero hic. *Principes (Persarum) tiaras Magorum insulis similes habent.* Hæc Strabo, ostendens magos Regibus similes habitos: nam tiara insigne erat regium, quod scilicet Magis nemo imperaret è profanis, ac regis potestatis participes forent. Hinc Virgilius lib. 7.

*Hoc Priami gestamen erat, cum iura vocatis
More dabat populis, sceptrumque, sacerque tiara,
Iliadumque labor vestis.*

Quod vero supra dicebamus à Strabone dictum delata fuisse ab antiquis imperia magis, id esse verum, constat è gestis Pharaonum, qui Iosepho, Moysi que uti vere diuinorum scientiz peritis, quales existimabant esse magos, plurimum detulere, sicuti & magis suis. Similiter ex ijs, quæ contingere Danieli cum Nabuchodonosoro, Dario Medo, & Balthasare Chaldæorum, Persarumque Regibus, qui semper in dubiis magos accer-

X x x

lebant,

sebant, vbi de rebus grauissimis agebatur, Danieleque imperio regendo præfecerunt, quod peritia rerum diuinarum plurimum valere ipsum putarent, atque experti essent. Satis itaque iam dictum de Persis, his finitimi sunt Chaldei, de quibus ita Diodorus. *Chaldei Babyloniortem antiquissimam locum, in sua Rep. quem in Aegypto sacerdotes obtinuerant, ad cultum enim deorum deputatis per omnem vitam philosophantur.* Hæc Diodorus. Atqui Aegyptiorum sacerdotes ex antiquissimo tempore, quod è Genesi supra est explicatum, liberi, atque immunes erant, Regi leges, & publicis quibusque moderandis præscribebant, vti ostendetur: Assyrios, sine Chaldaeos attingunt Cappadoces, & plurimæ his propinquæ nationes, de quibus ita Strabo libro duodecimo: *Super Phanagiam suam Comana Pontis eiusdem nominis cum his, quæ in magna sunt: Cappadocia, eademque dea consecrata, atque adeo inde imitata; sed & ysdem ferè stantur ritibus sacerdotum diuinorum instinctu, & honoribus sacerdotum, quod maxime factum est sub prioribus Regibus, cum bis quotannis in exitu, quem vocabant dea, diadema Pontifex gestaret; & honore secundus à Rege esset.* Hucusque Strabo primas Regi, quasi primo Pontifici totius regni, secundas sacerdoti illius replei speciali datas narrans: Eadem de sacerdotibus aliis regionum propin quarum tradit, quos regia stirpe ortos refert. Arabum fuit ex antiquissimo tempore eadem consuetudo, quod è libro Iob apparet, in quo habemus, & ab ipsa Iob, & ab amicis eius orientalium clarissimis regulis oblata sacrificia; sic etiam postea scimus Iethro fecerunt Moysis: Madianitarum, qui sunt Arabes, & principem, & sacerdotem fuisse. Cumque Saraceni sint Arabes, ab ipsidem scimus per impium Mahometem fuisse illud sancitum, vt idem foret inter omnes suæ sectæ addictos, & Pontifex, & Rex summus.

Tyriis, qui late aliquando imperarunt, fuisse eandem legem cognoscimus è Iosephi libro primo aduersus Apionem, quo recensens Tyri Reges, & Astarthæ rex sacerdotes, ab ipsa plebsque Reges vti Sacerdotes denominatos refert.

Getis, qui Scythæ sunt, immunes esse sacerdotes, qui Christa appellantur, è Posidonio tradit Strabo libro quinto: adiiciens hunc morem fuisse adhuc ætate sua seruatum, vt Regi semper adesset sacerdos, qui Deus haberetur, & de cuius consilio cuncta dicerentur, administrari, vt hac via Rex fidem sibi conciliaret, recti instituti speciem retinens; illud autem de Germanis

nis

nis illustrissimum Tacitus refert in hæc verba. Caterum neque animaduertere, neque vincere, neque verberare quidem, nisi sacerdotibus permissum, non quasi in penam, nec diuocissum, sed veluti Deo imperante, quem adesse bellantibus credunt, effugisque, & signa quadam detracta lucis in prælium ferunt. Et mox. Auspicia, sortesque, ut qui maxime observant, sortium consuetudo simplex, virgam frugiferam arbori deorsum in sureulos amputant, eosque notis quibusdam discretis super candidam vestem temere, ac fortuito spargunt, mox si publice consulatur sacerdos, sin privata ipse paterfamilias precatus deos, eorumque supplicens ter singulos tollit: & dein proprium gentis, equorum quoque presagia, ac monitus experiri: publice abeunt iisdem nemoribus, ac lucis, candidi, & nullo mortali opere contacti, quos pressos sacro curru sacerdos, ac Rex, vel princeps ciuitatis comitantur: hinnitusque, ac fremitus observant. Denique de ipsorum publicis conuentis. Confidunt, ait, armati, silentium per sacerdotes, quibus tum, & coercendi ius est, imperatur. Huculque Tacitus. de Gallia ita Cæsar libro sexto. In omni Gallia, eorum hominum, qui in aliquo sunt numero atque honore, genera sunt duo; nam plebs pæne servorum habetur loco; Et dein de his duobus generibus alterum est Druidum, alterum equitum, illi rebus diuinis interfunt, sacrificia publica, ac privata procurant, religiones interpretantur: ad hos magnus adolescentium numerus disciplinæ causa concurrit, magnoque i sunt apud eos honore. nam ferè de omnibus controuersiis publicis, priuatisque constituunt, & si quod est admissum facinus, si cades facta, si de hereditate, de finibus controuersia est, iidem discernunt, præmia, pænasque constituunt, si quis aut priuatus, aut populus horum decreto non statit, sacrificijs interdicunt. hac pæna apud eos est grauissima; quibus ita est interdictum, i numero impiorum, ac sceleratorum habentur. ab ijs omnes decedunt, aditum eorum, sermonemque defugiunt, ne quid ex contagione incommodi accipiant, neque ijs petentibus ius redditur, neque bonos ullus communicatur. his autem omnibus Druidibus præest unus, qui summam inter eos habet auctoritatem. hoc mortujs, si quis è reliquis excellit dignitate, succedit, ac si plures pares, suffragio Druidum adlegitur, nonnumquam etiam de principatu armis contendunt. i certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Gallia mediâ habetur, confidunt in loco consecrato. hic omnes undique, qui controuersias habet conueniunt, eorumque iudicijs, & decretis parent. Disciplina in Britannia re-

perta, atque inde in Galliam translata existimatur, & nunc, qui diligentius eam rem cognoscere volunt, plerumq; illo discendi causa proficiscuntur. Druides à bello abesse consueuerunt, neque tributa vlla cum reliquis pendunt, militia vacationem, omniumque rerum habent immunitatem. Hæc Cæsar de Gallis, & Britannis.

Hispanos vetustiores eisdem moribus dicemus ante tot, ac tam varias exterarum gentium irruptiones extitisse, quibus assueuerat Aristoteles politico quarto, fuisse antiquos omnes, nempe vt iidem sacerdotes forent ac Reges. Deinde commigrantibus ad illos tam diuersis nationibus, necesse est receperint easdem leges, atque ita Celtiberi, Celtarum, qui & Galli sunt, vt initio suorum commentariorum Cæsar scribit, seu Druidum ritus imitarentur, aliosque alij de quibus est dictum.

Eadem & de Carthāginensibus, qui Hispaniam diu tenuerunt, dicenda. testis namque est tota antiquitas, hos à Tyriis prognatos; ac proinde nemo non dicet, iisdem fuisse, quo maiores ipsorum publicis institutis. Mandata quidem fuisse inter eos sacerdotia non ignobilibus, aut potentiz nullius; sed primoribus quibusque in Rep. ita vt sacerdotium secularis nobilitas, ac potentia sequeretur, testis est Diodorus libro quarto ita scribens. Cum ante neque Proserpina, neque Cereris sacra facerent (Carthāginenses) insigniores quosdam ciues sacrificijs horum præsecere. Rursus testis est Aristoteles cap. 11. Politici secundi, Carthāginensium, Spartanorumq; Resp. similes fuisse, ac formæ eiusdem, at Spartanis præerant sacerdotes.

Veniamus itaque ad finitimos Libycis Aegyptios, de quibus ita Diodorus libro primo antiquitatum rerum capite tertio. Aegypti Reges vitam, non aliorum regnantium, quibus voluntas pro lege est, traducebant, licentia; sed legum instituta in cogendis pecunijs, quotidianoque victu saquebantur. eorum cultus obsequioque nullus deputatus erat, neque domi genitus seruus, sed nobilium sacerdotium filij tum ultra viginti annos nati, tum doctri-
na præ cæteris eruditi. Et mox. Mane surgentem Regem primum epistolas omnes missas capere oportebat, vt cognito ijs, qua sibi agenda essent; responso dato singula in tempore, atque ordine recte agerentur. His actis, cum in virorum excellentium cœtu lauisset corpus, vestem præclaram indutus sacra dijs faciebat. Mos erat sacerdotum principi iuxta aram hostijs deductis,

assant

affante Rege magna voce audiente populo valetudinem prosperam, omniaque bona precari Regi iussitiam in subditos colentis; narrare in super particulatim Regis virtutes, in deos pietatem, & religionem. Et dein. Hic actus sacerdos, & Regem ad felicem, diisque gratam vitam hortabatur, & simul ad bonos mores, agendumque, non quae suaderent mali; sed quae ad laudem, virtutemque pertinerent. Demum cum Rex tauro diis sacra fecisset, sacerdos quaedam ex sacris libris clarissimorum virorum consilia, actaque proferebat, quibus Rex monitus imperio pie, ac iuste illorum exemplo uteretur. Hæc Diodorus, & Regem sacerdotem faciens, & sacerdotum legibus parentem, temperque ipsorum corona, conspectuque stipatum.

Aethiopibus eandem fuisse ex antiquissimo tempore consuetudinem, sic idem lib. 3. cap. 1. Aethiopum leges quaedam non parum ab reliquarum gentium legibus, maxime vero circa Regum electionem differunt. Nam sacerdotes optimos ex seipsis eligunt. quem vero ex eis Deus more quodam bacchantium circum delectus cepit, hunc Regem populus creat; statimque flexis genibus, quoniam sit diuina providentia datus, ut Deum honorant. assumptus in Regem vitam ducit statutam legibus. Et mox. Qui in Meroe sunt circa deorum sacra, cultumque dediti sacerdotes (& hi quidem maxima pollent auctoritate) cum eis visum fuerit, Regi nunciant, ut mortem appetat. Ita enim deorum iubere responsa, neque fas esse mortalium voluntatem à mortali bene contemni. Hæc ille. eadem Strabo libro 17. Antiquitus, inquit, summa potestas fuit penes sacerdotes, tantaque auctoritas, ut nonnumquam missio nuncio mortem Regi imperarent, & ei alium sufficerent.

Perambulauimus terras prope omnes. Videamus tandem, quæ fuerit ipsis Romanis in his rebus cōsuetudo. Romulus vna cum fratre ædificata Vrbe, quamuis eo tempore exigua, noluit tamen esse rex nisi religionis interuentu, ac veluti sacerdos; sic enim Dionysius libro secundo. His auditis Romulus delectatus se quidem, ait, hominum iudicio, quo dignus regno sit habitus, non tamen assumpturum eum honorem ante, quam Deus auspicio certo comprobauerit. Quod quoniam & illis placuit, præstituta die, qua de regno aliter consuleret, ubi ca illuxit, sub dium progressus est; ibi stans in loco puro, & rite mactatis victimis, vota fecit Ioui Regi, & diis alijs, quas colonia duces seferat, ut si ipsorum voluntate Rex Urbis futurus

turus. sit signum de calo felix ostenderent. Hæc ille, è quibus non modo cognoscimus Romulum Regem, sed priusquam foret Rex, cognoscimus eum Sacerdotem. Idque adeo, vt iure Sacerdotij sibi desumere regnum voluerit. At Numa Pompilius, multo amplius cuncta publica voluit à sacerdotio pendere; neque inire villo modo regnum constituit, nisi de manu Sacerdotis habitum; sic enim Liuius, lib. 1. Accitus, (Numa) sicut Romulus augurato in Vrbe condenda regnum adeptus est, de se quoque Deos consuli iussit. inde ab augure, cui deinde honoris gratia publicum id perpetuumque Sacerdotium fuit, deductus in arcem, in lapidem versus, consecit augur ad leuam eius, capite velato, sedem cepit, dextra manu baculum sine nodo adiunctum tenens, quem lituum appellauerunt. Inde ubi prospectu in Vrbem agrumque capto Deos precatus regionem ab Oriente, ad Occasum determinauit, dextras ad Meridiem partes, leuasque ad Septentrionem esse dixit; signum contra, quod longissime conspectum oculi ferebant, animo finiuit: tum lituo in leuam manum translato dextra in capite Numæ imposita, precatus est ita. Iuppiter, Pater, si est fas, hunc Numam Pompilius, cuius ego caput teneo, Regem Romæ esse, vt tua signa nobis certa, ac clara sint inter eos fines, quos feci. Tum peregit verbis auspicia, quæ mitti vellet, quibus missis declaratus Rex Numa de templo descendit. Hæc Liuius, & mox. Ostendens Regem simul esse etiam Sacerdotem, quin prius Sacerdotem, quam Regem, subiicit, Sacerdotibus creandis animum adiecit, quamquam ipse plurima sacra obibat, ea maxime, quæ nunc ad dialem, id est Iouis, flaminem pertinent; sed quia in ciuitate bellicosa plures Romuli, quam Numa similes Reges putabat fore, iturosque ipsos ad bella, ne sacra Regia vicis defererentur flaminem, Iouis assiduum Sacerdotem creauit: insignique eum veste, & Regia sella Curuli adornauit, huic duos flamines adiecit. Hucusque Liuius aperte faciens Regem summum Pontificem, qui absenti datus sit Vicarius Pontifex, participans & ipse Regiam potestatem.

Rursum idem. Pontificem, deinde Numam Marcium Marci filium ex patribus legit, eique sacra omnia scripta exsignataque attribuit. Bellica porro omnia pendere voluit à Sacerdotibus, quos faciales vocauit, atque instituit. De iis ita Plutarchus in Numa, faciales quidam pacis custodes, & (vt mea fert opinio) ab re ipsa nomen capientes, controuersias verbo sedabant, cum non permitterent prius militare, quam omnis iudicii spes abscissa esset etenim

etenim pacem Græci vocant, quando verbo, non vi inter se utentes, controuersias soluunt. At Romanorum faciales sæpe ad eos ibant, qui iniuriam inferrēt, illique suadebant, et se beniuole, & amice gererent. In autem inimice sese, & pro voluntate gerentibus Deos testati, & multa graui in eos, eorumque patriam imprecati, nisi iuste rem aggrediantur, sic eis bellum indicabant: scilicet ubi prohibentibus, aut minus comprobantibus, neque militis fas erat, neque Regi (audi hoc) Romanorum arma mouere, sed ab his necesse erat initium belli pro iure Princeps acciperet, & tum demum communi commodo prospiceret. fertur etiam, Celticā illam calamitatem Urbi contigisse, ob hæc sacra violata. Hucusque Plutarchus. iam cum varia forent munia Sacerdotum, quos Numā in primis instituit, neque Senatui haberi, neque populi comitia cogi poterant, iniuri magistratus, bellum committi nisi Sacerdos aspiciis captatis, id per Deos licere renuntiasset. Quod si quid aliter actum fuisset, Sacerdotesque obnunciassent, id omnino rescindebatur. Pontifex porro maximus Regibus exactis, cum populo agendi, tributa, & centuriata conuocandi ius habebat, quoties religio postulasset: amplius autem poterat ob eandem causam quolibet magistratus, sicut etiam loco, & gradu mouere. ob id sic Cicero oratione pro domo sua alloquens Pontifices, inquit, Cum multa diuinitus Pontifices à maioribus nostris inuenta, atque instituta sunt, tum nihil præclarior, quam quod vos eosdem, & religionibus Deorum immortalium, & summa Reipub. præesse uoluerunt, ut amplissimi, & clarissimi ciues Rempub. bene gerendo, Pontifices religiones sanctissime interpretando Rempub. conseruarent. Hæc Cicero, qui oratione de Aruspicum responsis multa in hanc rem tradit multa etiam Iulius Obsequens libello de prodigiis. Amplius interpretandarum legum potestas olim penes Pontifices erat: sic enim Pomponius lib. 2. de origine iuris, Omnium tamen harum, & interpretandi scientia, & actiones apud Collegium Pontificum erat. Hæc ille. Recte igitur Festus verbo ordo dixit, Ordo Sacerdotum estimatur ordo Deorum. & Maximus uidetur Rex. Rex quia potentissimus, Dialis quia uniuersum mundi Sacerdos, qui appellatur Dium. & Pontifex maximus, quod iudex atque arbiter habetur rerum diuinarum, humanarumque. Hæc Festus.

In uniuersum porro, quod aperietur, id moris erat apud omnis gentes, atque est adhuc, ut explorent semper diuinam volunt

voluntatem in singulis quibusque agendis per suos Sacerdotes, id olim fiebat per auium volatus, & omnia contingentia veluti in pullariis, per exta sacraue inspecta, per somnia, per oracula. Illud vero auspiciū ratum, firmumque erat, quod ab ore Sacerdotum processisset. Harum rerum pleni sunt libri testimonia passim sese offerunt legentibus Hōmerum, Virgilium, priscorumque historias, Herodoti, Thucydidis, atque aliorum. sunt in hanc rem libri Ciceronis de diuinatione. Consuetudoque adhuc hodie viget inter quaslibet gentes à Christi religione alienas. Nam Christus multo præstantiora instituit, vt dicemus. de Indis occidentalibus habetur in historia generali Indiarū lib. 7. cap. 1. de Orientalibus testatur Petrus Maffzius lib. 6. Sic de aliis alijs, quod paulopost dicemus, adeo demon bonos mores peruertit, ac deprauat.

Ex his igitur omnibus illustrissime constat, esse iuris gentium primzui, cozuique mortalibus, vt penes Sacerdotem sit omnium rerum, tam sæcularium, quam sacrarum summa, ac Regia potestas, idque ius esse homini maxime naturale, ac proprie naturale, ni velit esse bellus, vel demon.

Neque vero dici potest aduersus superiora potestatem Sacerdotalem nasci à sæculari, quasi Regnum consequatur. & idcirco, olim reges, ideo fuisse Sacerdotes, quia Reges erāt. id enim refellitur multis modis.

Primo enim vidimus Adamum prius fuisse Sacerdotem, quam Regem; idemque apparet de Seth primogenitis, & alijs, quibusque.

Secundo. ob cultum diuinum recte ordinatum datam fuisse Angelis in omnia Regiam potestatem.

Tertio, diminutam fuisse Regiam potestatem Adamo, ob cultum diuinum diminutum.

Quarto, traditam Noe propter eundem, sacrificiumque oblatum.

Quinto, à gentibus regiz potestatis iura pro ratione Sacerdotij in alios minores Sacerdotes distributa.

Sexto, ab ipsis scriptoribus subnecti Sacerdotio regiam potestatem non contra.

Septimo, constat è fine vtriusque potestatis. nam Sacerdotij finis ex natura Sacerdotij Deus est, ita vt quzlibet potestas adhuc finem perducat ad Sacerdote, hic ex natura sua perducit ad hunc finem, qui cuncta moderatur, ac potest.

Octauo, perspicitur hæc ex eo, quia potestas sacra deriuatur in loca, & res, ita vt nemo in illa possit, ex ipso gentium primæ uo, ac naturali iure, nisi sacerdos; quod sequenti capite à nobis est explicandum.

Recensentur omnium gentium toto orbe terrarum iura, è quibus ostenditur fuisse illis immutabili lege templa libera, & itaque ad illa confugientium, vel in ijs depositorū per fugia ac de aris, lucis, mōtib; sacris, & asyis: è quibus colligitur hæc esse iuris maxime naturalis gentium primæ. & diuinæ. Cap. 1111.

Idimus supra ab ortu mundi, vsque ad Noe, gentesque dispersas hoc ius fuisse, vt secularis nihil possit in loca, & res sacras, & his seruiuentia. Videamus an gentes retinuerint hanc legem. Duo solebant gentes diuinæ cultui consecrare, aras, & lucos; nam loca sacra parietibus, ac tectis includere, non singuli cætus mortalium continuo ceperunt. Vel quod non ita commodum foret, vel quod ab initio palantes, & per agros dispersi vitam traderent, ac satis haberent in vnum conuenire ad sacrificia in aliquo loco; plerumque autem diligebant altissimos omnium montes, in quibus sacrificaretur ob eas, quas adducemus causas.

Quantum ad aras, ex omni tempore fuisse aris hanc immunitatē, vt si quis ad eas confugisset eas tenens, inde uelli haud posset, nisi Deo per auguria, vel alios modos à sacerdotibus constitutos consulto, quod sacra loca essent, constat, ex eo locus prouerbio factus est, *confugere ad aras*. Sic enim Tullius pro Roscio. *Quod item nuper in Erote Comado usu venit, qui posteaquam è scena non modo sibilis, sed etiam conuicio explodebatur, sicut ad aram confugit in huius domum*. Et tertio de natura deorum. *Quod vos cum facere non potestis tamquam ad aram confugitis ad Deum*. Et actione quarta in Verrem. *Magistratuū autem nostrorum iniurias ita multorum tulerunt, vt numquam ante hoc tempus ad aram legum, præsidiumque vestrum publico*

Yyy

confi-

536 De iure naturali & diuino Eccleſ.

conſilio confugeret. Et Sulmonenſis epiſt. lib. 4.

Vnica fortunis ara reperta meis.

Plautus in Moſtellaria Actu 1. Scena 2. teſtatur hanc Athenis morem fuiſſe ibi namque moſtellaria eſt acta.

-Ego iterum hanc aram occupabo.

Th. Quid ita? Tr. nullam rem ſapis.

Ne enim illi huic confugere poſſint, quaſtioni quos dabit

Hic ego tibi praſidebo, ne vlla interbitet quaſtio.

Th. Surge? Tr. Minime. Th. Ne occupatiſis obſecro aram.

Tr. Cur? Th. Scies.

Eadem prope in Rudente habentur Actu 1. Scena 3. & 4.

Mihi non liceat ancillas meas Veneris de ara abducere?

Dem. Lex eſt apud nos.

Hæc Plautus Cyrenis in Africa hanc fuiſſe legem teſtatur. Acta enim rudentis Cyrenis ſinguntur, vt è prologo apparet.

Habemus è Virgilio temporibus Troianis in Aſia, Troiaque ipſa hanc aris immunitatem fuiſſe, quocirca veluti infandum refert illud lib. 2.

-primaque Corebus

Penelei dextra diua Armipotentis ad aram.

Procumbit.

Et ſexto oſtendens iram diuinam in Græcorum nepotes, ac Reges Argiuos, illud canit:

Vltus auos Troia, templa & temerata Mineræ.

Et ſecundo Troiæ aſylum Iunonis fuiſſe tradit.

Et iam porticibus vacuis Iunonis aſſylo

Pradam aſſeruabant.

Et mox.

-pueri, & pauida longo ordine matres

Stant circum.

Quocirca Pauſanias in Achaicis, Atticis, Corinthiacis, Læonicis refert, hunc gentium vetuſtiſſimum morem fuiſſe in Græcia, vt qui ad aras confugerent, vi non poſſent inde abſtrahi.

Cum vero poſtea condi templa ſunt cœpta, paſſim ſunt aſyla conſtituta, in quæ confugientes non modo tuti forent; ſed etiam ſi deinde egrederentur, ſecuri in Vrbe commorarentur. Nam tale fuit à Romulo aſylum Romæ excitatum, quo nouis incolis eam repleret; vt lib. 1. Liuius, Dionyſius ſecundo, Plutarchus in eius vita narrant. Id ſæculis antiquis à Cadmo, qui circiter tempora Gedeonis vixit, Thebis uſurpatum tradunt, cumque hic Thæbanus eſſet, atque Aegyptius, licet Arabici gene.

generis, inde aduectum morem constat, de templo antiquissimo Aegyptiaci Herculis, qui Iouis ætate, Iacobiq; sæculo vixit, ita Herodotus libro secundo. Erat in eo littore (caropi) *Herculis templum*, quod nunc quoque est, ad quod si quis cuiuscumque hominis seruus confugiens capiat sacras notas, sese Deo tradens, tum, nefas est tangere, quæ sanctio ad meam usque ætatem prorsus immutata perseuerauit. eam templi legem mancipia Alexandri cum audissent, ab eo profugerunt; aspidentesque Deo supplices Alexandrum insimulabant, eum destructum volentes, remque omnem exponere, ut circa Helenam gesta erat, & illatam Menelao iniuriam: insimulabant autem de his apud sacerdotes, & apud huius basty Nili præfectum. Hæc ille, volens hunc morem fuisse apud Aegyptios tempore Paridis, siue Alexandri Troiani; ut confugientes ad templi sacri essent, ubi sacra quædam tetigissent. Alexander ab Alexandro libri tertij cap. 20. multa in hanc rem profert antiquitatis exempla his verbis. In Rætheo littore fuit *Aiacis asyllum*, & in Sigæo *Achillis*, quorum exemplo Komulus, & alij asyllum aperuere; quo accedentes impunitate donabantur. Apud Molosso, Samothracæ, Crotoniæ, & Messenios, ac plerisque ad decorum aras confugisse, pro asylo habitum est, veluti Ithacensibus Iouis seruatoris ara: delictis anim non voluntarijs refugit esse aras putauere. Atheniensibus Thefei sepulchrum id iuris habuit, ut serui ad illud confugientes nexu soluerentur: & Sparta Chalcideum templum *Minerua*, ad quod Pausanias fugiens obstructo aditu morte mulctatus est. & aliud Chalcide, ad quod *Agis* confugit, & in Tanaro *Neptuni fanum* ad quod *Cleombrotus*: & in Calauria insula, in Aegeo etiã *Neptuni templum*, ad quod *Demosthenes* cum aufugisset, ab omni violenta incursione Archia mansit illeus, atque in Ithracia *Diana templum* inter *Clytioriam*, & *Cynetham*; & in Aspendo *Pamphilie*. & mox plurimis enumeratis, addit apud *Scythas*, qui ad *Ripheos* confugissent tamquam sacrosanctos, sui iuris, & arbitrij erant. sicut in Aegypto, in *Osyridis templo* iuxta *Saim*. & in *Canopo Herculis templi*, ad quod serui confugientes, si initiati forent, opprimi, aut vi cogi non poterant. traditumque est memoria in *Libya oppidum* fuisse, ad quod si quis seruus lapidem importasset liber, & sui potens erat, & *Dulopolis* in eadem id iuris habuisse, ut qui serui ad eam aufugisset, omni nexu solueretur. Hæc ille, & quibus colligere illud possumus à coloniis, quæ à tot Europæ, Asiæ, Africæ quæ nobilissimis populis deductæ fuerunt eadem

leges, ac iura eodem modo fuisse, cum reliquorum mores memoriz proditi non fuerint à scriptoribus antiquis. Quod autem refert montes uiphros fuisse olim Scythiis sacrosanctos, inde est ortum, quod in montibus sacrificaretur, & plerumque aræ constituerentur. Hinc legimus in diuinis libris Abrahamo à Deo dictum fuisse Gen. cap. 8. *Tolle filium tuum uiginti-
tum, quem diligis Isaac, & uade in terram visionis, atque ibi offeres eum in holocaustum, super unum montium, quem monstrauero tibi.* Et Isaïas cap. 2. de Ecclesia sancta loquens, quod est templum Dei uiuum. *Brit, inquit, in nouissimis diebus praparus
tus mons domus Domini in vertice montium, & eleuabitur super
colles.* Et Dauid ad securitatem è templis partem respiciens psal. 10. *In domino confido, quomodo dicitis anima mea, transmi-
gra in montem sicut passer?* Ob id etiam prisci Hebræi in excelsis thura adolebāt, & sacra faciebāt, vt legimus 1. Reg. 9. 10. & 3. Reg. 3. 12. 13. 15. 22. & 4. Reg. 12. 13. 16. 17. 18. Hic uero mos inde est deductus, quod templum sit instar cæli sublimis, ac paradisi in excelsis positi, ac primus parens Noe primum sacrificauerit in monte, & in eo constituerit altare.

Iam uero Germani lucos quosdam pro templis venerabantur, in quibus tanta erat securitas, vt neino nisi uinctus accederet. Ita enim Tacitus: *Vetustissimæ se, nobilissimæque Sueuorum Semnones memorant. fides antiquitatis religione firmatur
stato tempore in syluam,*

*Augurijs patrum, & prisca formidine sacram,
Omnes eiusdem sanguinis populi legationibus coeunt; cæsoque publice homine celebrant barbari ritus horrenda primordia. Est & alia lucu reuerentia, nemo nisi uinculo ligatus ingreditur, vt minor, & potestate numinis præferens, si forte prolapsus est, at-
tollit, & insurgere haud licitum per bimum euoluuntur; eoque omnis superstitio respicit, tamquam ibi initia gentis, ibi regnator omnium Deus, cætera subiecta, atque parentia. adiecit auctoritatem fortuna Semnonum centum pagis habitatur, magnoque corpore efficitur, ut se Sueuorum caput credant. Hæc Tacitus. Ad quorum clariorem explicationem sciendum nobis est asyla olim non fuisse, nisi sacros lucos publica auctoritate dedicatos; nam priuata auctoritate consecrati non erant asyla. De publicis ita Virgilius libro octauo.*

Hic lucum ingentem, quem romulus acer asylum

Rettulit

Et Ouidius 3. fastorum.

ROMU-

37. Romulus, ut saxo lucum circumdedit alto.

Quilibet huc inquit, confuge, tutus eris.

De omnibus vero sic Plinius lib. 2. cap. 1. & 2. *Sequi par est ordinem vite, & arbores ante alia dicere, ac moribus primordia ingerere.* Hæc fuere numinum templa, prisceque ritu simplicia. rura etiam nunc deo præcellentem arborem dicant, nec magis auro fulgentia, atque ebore simulacra, quam lucos, & in ijs silentia, ipsa adoramus. Hæc ille. Quin luci apud Latinos non sunt, nisi nemora sacra, de quibus ita Cicero libro de legibus. *Lucos in agris habento, & larium sedem.* Quocirca passim legimus in diuina scriptura, ex antiquissimo siluas aliquot impiis diis consecratas, qui luci nominantur, quos Deus in Exodo excindi iubet cap. 34. & Deut. 7. 12. 16. Iud. 6. passimque de illis 3. reg. 14. 15. 16. 18. & 4. reg. 13. 17. 18. 21. 23. aduersus quos Isaias exclamat cap. 17. 27. & Ieremias 17. propterea Deus ad euitandas superstitiones ita Deut. cap. 16. *Non plantabis lucos, & omnem arborem iuxta altare Domini Dei tui.* Apud Strabonem lib. 5. legimus in Italia apud Venetos Iunoni Argiuz, & Dianæ Ætolice publicos lucos fuisse, in quibus tantam volebant incolæ locorum diuinitus inesse securitatem, ut etiâ feræ eo confugientes à canibus tutæ essent. De Druidis canit Lucanus, quod nemora, & lucos huiusmodi publicæ supplicum securitati plerumque consecratos incolerent libro primo.

*Et vos barbaricos ritus, moremque sinistram
Sacrorum Druidæ positis repetitis ab armis
Solis nosse deos, & celi numina vobis,
Aut solis nescire datum, nemora alta remotis
Incolitis lucis.*

Quantum vero in templis ipsis reposita Galli, inter quos Druidæ primas tenebant, securitatis voluerint habere paulo post dicemus. Ut autem nihil omittamus, orbemque totum complectamur, è primo volumine Indicarum relationum ad finem scimus, in insula Iaponis hunc etiam morem gentis illius esse, ne quis ad templa confugiens vi extrahatur: tutumque sit in ijs per fugium, veruntamen reis pecuniz debendæ solummodo exceptis.

Ex his vero omnibus, quæ huc usque diximus, constat immunitatem templorum apud omnes gentes, maximeque eas, quæ melius institutz forent, semper illibæ tam persistisse.

Eadem

Eadem porro immunitas conseruata est quoad deposita. ut scilicet quæcumque in templis custodiri causa reponerentur illa nemo attingeret, quasi in cælitum manibus collocarētur.

Sic enim Valerius Maximus lib. 1. ad finem de Persis: *Persæ mille nauium numero Delum compulsi templo Apollinis religioſas. potius manus, quàm rapaces adhibuerunt.* Atque hæc in Oriente.

Item capite ſequenti referens externa, ait, *Maſſiniſſæ Rex. Numidarum cum præſectus claſſis Melitam appuliſſet, eque ſano Iunonis dentes eburneos eximia magnitudinis ſublato ad eum pro dono attuliſſet, ut comperit vnde aduecti eſſent, quinquere mi reportandos Melitam. inque templo Iunonis collocandos curauit, inſculptos gentis ſua litteris, ſignificantibus Regem ignoran- tem eos accepiſſe libenter Dea reddidiſſe. factum Maſſiniſſæ animo, quam Punico ſanguini conuenientiſ. quamquam quid attinet mo- res natione pendit in media barbaria ortus ſacrilegium reſcidiſt alienum.* Hæc igitur ad Austrum.

Idem refert mira ob ſacrilegia quædam cõmiſſa à nõnullis Græcis, Romanis & Gallis ob res è templis ablataſ, quæ demones, quorum ſerui erant illi, egere Deo permittente, ut quando gentes aliquam diuinitatem reſpiciebant, licet illā falſis Diis attribuerent, eam tamen agnoſcerent vbique dominari. Nota eſt hiſtoria auri Tholoſani, prouerbiũque illius. de quo Gellius lib. 3. cap. 9. Cicer. lib. 3. de natur. Deo. Strabo libro 4. Iuſt. 32. Hæc itaque in Occidente.

De Celtis, qui in Gallia Iberia, Germaniæque partibus aliquot ſedes habebant ita Diodorus libro quinto Antiquarum rerum, *Celta in deorum templis obſeruant, ut in ſacris, templisq; plurimum auri dijs oblatam ſpargat, neque illud incolarum quiſquam, quamuis gens auri ſit auida, propter religionem audet con- ſigere.* Hæc de Celtis Diodorus, in Occidente, & Septentrione.

Ex his igitur omnibus apparet ab ortu mundi, uſque ad gentes diſperſas habitum locis ſacris omnem cultum: fuiſſe.

que illis illuſam ſemper diuinitus immunitatem, re- tentamque hanc poſt gentium diſperſionem

quoad tutum perſugium depoſitaque ſer-

uanda, ab omni, vel barbarâ, & effe-

rata gente quodam immutabi-

li, ac maxime natura-

li iure.

Lato

Late aperitur, ac singillatim probatur ex institutis omnium gentium, primitias, decimas, & optima quaeque omnium rerum, praeterea vero primos honores deberi Sacerdotibus ex omnium gentium primaevo, ac maxime naturali iure. neque quidquam transigi olim consueſſe, niſi de voluntate Sacerdotum; quae lex maxime à Christianis obſeruanda probatur. obſervatio, quid egerit demon Chriſto concepto inter gentes.

Cap. V.

Primitias porro omnium rerum ſolitas offerri Deo, Sacerdotioque dedicari oſtendimus ſupra ex eo, quod Angeli boni Adamus, & Eua, primos actuum ſuorum Deo conſecraverunt cum rebus omnibus ad ipſos pertinentibus. Sic Abel primogenita omnium, quin optima quaeque ſuorum Deo largitus eſt. Ac parentes ſuorum filiorum primogenitos cultui diuino deuotebant, & in vniuerſum Deo munda animalia ſacrificabant, vt apparet in ſacrificio Noe, quod hæc optima animalium forent. Reſtat vt inſpiciamus, an hic mos fuerit immobiliter à gentibus retentus, ex quo diſperſæ fuerunt: retentum fuiſſe conſtat ex antiquiſſimo vate Homero, qui ſic Iliados nōgo.

Κὶ γὰρ τοῖσι πατρὶν χρυσὸν ἄρθρον ἄρτιμις ἔδρα
Χωσασμένη, οἷ ἔτι θαλῦσι γονιῶ ἀλῶης
Οἰνὺς ῥίξι.

Id eſt,

Etenim bis malum aurei bronchi Diana immiſit
Irata, quod ipſi neutiquam primitias ex ubere ſolo
Oeneus ſacrificarat.

Ouidius lib. 10. Metamorphoſeon narrans Arabum mores,
primitias ab eis Deo conſecrari tradit.

Fæſta pie Cereris celebrabant annua matres
Illa quibus niuea velata corpora veſte,

Pri-

Primitias frugum dant spicae ferta suarum.

Ab Asiaticis eodem solitas dari primitias Deo, constat ex Herodoti libro primo.

Romanos eodem modo diis obtulisse primitias auctor est Plinius lib. 18. cap. 1. ita scribens, *Ac ne degustabant quidem nouas fruges, aut vīna, antequam Sacerdotes primitias libassent.*

Eodem vero fuisse consuetudinem Græcis, & Troianis auxiliariisque eorum, docet nos Homerus libro septimo.

ἑδὲ τις ἔτλη

Πρὶν πρὶν πρὶν ἄνθρωποι χοροῖσι.

Id est, antequam homines libassent.

—neque aliquis passus est

Antea bibere, quam libasset prapotenti Saturno.

Omnibus vero gentibus id fuisse in more positum testatur Iulianus Imperator, qui sic apud Sozomenum scribit ad Arsacium Galatiz Pontificem: *Docete, ait, gentes in eiusmodi ministeria pecuniam conferre, & pagos gentilium ex fructibus dijs offerre primitias, & eiusmodi beneficentia officijs assuefacito, planumque illis facio hoc nostrum olim munus fuisse.*

Quocirca abiit in prouerbum *Ab ipso lare*, quod hinc ductum est, quod antiqui laribus primitias immolabant, quod interpret Aristophanis in Vespis narrat in ijs verbis.

—ὅυχ' ἀλλ' ἴνα

Ἀφ' ἑστίας ἀρχόμενος ἐπιτρίψω τινά

—non sed ut

A lare incipiens obteram aliquem.

Et Cicero veluti cuiusvis Reip. recta ratione ritibusque bene moratis instituta tradit illam legem, *Certasque fruges, certasque baccas Sacerdotes publice libanto.*

Idcirco Hyperboreos Scythas ex antiquissimo tempore solitos Delum mittere frugum primitias, auctor est Plinius libri quarti capite decimo septimo.

Quin in vniuersum prima quæque omnium temporis, loci, operis, actionis Deo gentes consecrabant, & ab ipso Deo solebant exordium. Hinc noua Luna superos precabuntur. Horatius in Odis.

Calo supinas si tuleris manus

Nascente Lunarustica Phidile.

De Neomeniis Spartanorum dictum est supra à nobis. expressit hunc morem Homerus pulcherrime initio libri duodecimi Iliados, cum narrat ideo disiectum fuisse murum, quo naues Græci munierant, ne Troiani innadere illas possent, quia non sacrificauerant superis centum boues.

— ὅ δ' ἐθεοῖσι δόσαν κλειτὰς ἑκατόμβας

Ὅφρα σφιν ἦσας θαλά, καὶ λυῖδα πολλὰν

Ἔντος ἔχον ῥυοίτο, θεῶν δ' αἰκὴν τετ' ὕψο

Ἀθανατῶν. τῷ καὶ ἐπὶ πολλὴν χρέον ἐμπέδον ἦεν.

Id est,

- neque dijs dederant insulas hecatombas.

Vt ipsi, nauesque veloces, & prædam multam

Intus continens custodiret. dijs autem inuitis extractus erat

Immortalibus. quocirca & non ad multum tempus integer fuit murus.

Expressit hoc in vniuersum Theocritus Idyllio 17. quem Vates Latinus est imitatus Ecloga 3. canens.

Ab Ioue principium musa, Iouis omnia plena,

Ille colit terras: illi mea carmina cura.

Decimas porro solitas ex omnibus dari sacerdotibus constat ex eo, quod Abrahamus illas exsoluit è præda capta, & Iacob eas vouit se daturum, quod supra libro primo diximus, atque è Genesi constat. Hanc vero fuisse cunctis gentibus consuetudinem cognoscimus ex Herodoti libro primo. Nam cum plurimæ gentes militarent in exercitu Cyri Regis, cum Cræsum cœpit, & in his maxime omnium Persæ, Cræsus Cyro consilium dedit, ne sineret Persis, ac victoribus tantum diuitiarum è præda esse. Sed siste, inquit, ad singulas portas aliquot è tuis satellitibus custodes, qui vetent exportari opes, ut earum decima Ioui necessario reddantur. Ita neque tu odium illorum contrahes vi opes eripiendo, & ipsi agnoscetes se iusta agere, non inuiti facient. Hæc ille. Longiores essemus, si singulas gentes, aut quādo id fieri nō potest, præcipuas recēseremus, quibus id erat in mōre positum, ut decimas Deo largirentur. de Græcis testatur Xenophon oratione de laudibus Agesila i sic scribens de illo. Hostium vero ita potitus agro est, ut duobus annis centum talenta, & amplius Deo apud Delphos decimam dedicarit. Idem refert lib. 4. à Samiis quæstūū decimas persolutas Iunoniq; dedicatas, cum digni maxime forent Tartessum profecti.

Lzz

Ro-

544 De iure naturali & diuino Eccles.

Romanos Herculi consueuiffe bonorum suorum dare decimam, testatur Varro libro de lingua Latina quinto, inquiring. *Herculi decima data est ab eo, quod sacrificio quodam sanatur, id est, ut fari lege fit, id dicitur.* Hæc ille. sed & plerique diuitum, decimam suorum bonorum Herculi consecrabant; sic enim Plutarchus in quæstionibus romanis. *Cur multi diuitum Herculi decimam suorum bonorum consecrant? An quod is quoque Roma decimam boum Geryonis partem deposuit? Aut quod effecit, ne Romani porro decimas Hetruscis penderent?* Hæc ille. discimus è Tertulliani Apologetico, tot, tantasq. olim Salijs decimas, quæ dabatur, fuisse, ut eas principibus publicanorum maximo pretio locarent. *Salijs*, ait ille, *canaturis creditor erit necessarius Herculanarum decimarum.*

De Arabibus ita Plinius libri duodecimi capite decimo quarto. *Alexandro, ait, magno in pueritia sine parsimonia thura ingerenti aris pedagogus Leonidas dixerat, ut illo modo, cum deuicisset thuriferas gentes, supplicaret. At ille Arabia potius thure onustam nauim misit ei, exhortans, ut large deos adoraret. thus collectum Sabotham camelis conuehitur, porta ad id una patente digredi via capitale leges fecere. Ibi decimas Deo, quem vocant Sabbin, mensura non pondere sacerdotes capiunt, nec ante mercari licet. Et mox. sunt, & quæ sacerdotibus dantur portiones. Et capite decimo nono loquens de cinnamomo. Sarmenta bassa diuidit sacerdos, Deoque partem ponit, reliquam mercator in partem ponit.*

Sed quando aliqua horum videntur & volentibus, ac sponte vouentibus inter aliquas gentes oblata, neque exigi solita apud omnes, illud certum, sacerdotibus publicis minoribus è publico constitutum fuisse vnde se alerent, aut certos ijs redditus fuisse assignatos. quod inter Aegyptios ita solitum fuisse liquet è Gen. cap. 47. & inter Arabas, ex eo, quod supra adduximus. Inter romanos è Liuij libro primo, Tacito annalium quarto. Inter Græcos, ex ijs, quæ Xenophon, & alij tradiderunt de Repub. Atheniensium, & Lacedæmoniorum. & de romanis Dionysius lib. 2.

E sacrificiis certe, quæ plurima antiquis erant, cum tota animalia ab eorum plerisque haud cremarentur, sacerdotes abun- de habebant, atque è libis, vnde alerentur. Ad quæ omnia comprobanda cum posset innumera proferri, ex Homero & alijs, pauca satis erat adduxisse è Dionysio Halicarnasæo, qui sic libro

bro 2. cum narraſſet à romulo conſtitutum fuiſſe, vt è ſingulis curiis ſacerdotes eligerentur, qui virtute, ac genere præcellerent, ijque immunes, atque exempti eſſent, addit hæc verba. Præterea vatem vnum ex quaque tribu ſacris intereſſe ſtatuit, quem nos iſoporus, ipſi minimum quiddam ex appellatione priſca ſervantes nominant aruſpicem. de ſacerdotibus autem, eorumque miniſtris legentulit, eligi eos à ſuis curijs, quam electionem ita demum ratam haberi, ſi comprobata fuiſſet ab auguribus, deorum cultu ſic èdñſtituto rurfus ſacra, vt iam dixi, ſua cuique curia par- titus eſt, ſignatis in ſingulas dijs, & demonibus, quos perpetuo co- lerent: ſumptusque in hoc attribuit ex arario publico. (en quod aſſerimus,) quæ quoties celebrarentur, aderant curiæ ſuis vici- bus. epulumque diebus feſtis præbatur curialibus in aula cui- que, curiæque propria; & præter hæſacratum eſt commune quod- dam omnibus curijs coenaculum, qualia Græcis Prytanea ſunt; au- la quoque ipſæ nominabantur curiæ, quod nomen etiam hodie reti- nent. Hoc inſtitutum videtur mihi deſumpſiſſe à Lacedæmonijs pbiditia ſua tum ex more frequentantibus, quem Lycurgas à Cre- tenſibus mutuatus videtur magno ſuæ ciuitatis commodo. nam hoc pacto ciues pacis tempore ad frugalem vitam, & moderatum victum inſtituit: ita militiæ vero pudorem eis ingeſſit, ne quis ma- nipularem ſuum deſereret ſacrorum, ac libaminum participem. neque in his ſolum rebus laudanda eſt Romuli ſapientia; verum etiam, quod lege ſanxit, ſacrificia deorum debere eſſe frugalia: quorum pleraque ad noſtram atatem permanent, tametſi non omnia priſcum ritum obtinent. ipſe certe ſpectaui in ſacris adi- bus cœnas dijs appoſitas in menſis ligneis antiqui operis, pultemque in canitris, & quadrulis fictilibus; ſar item, & liba, fructuumque quorundam primitias, & huiusmodi cætera exilia, paratuque ſa- cilia omni moroſa curioſitate carentia: item libari vidi non argen- teis, aureisve poculis, ſed eulignis, & ampullis teſtaceis, multum delectatus hominum in ritu patrio conſtantia nihil ex antiquis ſacris in hunc luxum noſtrum demutantium. Hæc ille. è qui- bus agnoſcimus, alimenta abunde ſacerdotibus fuiſſe olim è ſacrificijs, oblationibus, primitiis, ac libis. Conuiuia porro hæc emanarunt ab ipſis primis parentibus, qui vna cum ſuis liberis ad eandem menſam comedebant. Retenta ſunt à ple- riſque gentibus, vt de Aegyptiis teſtatur Herodotus libro ſe- cundo, de Spartanis, & Cretenſibus hoc loco Dionyſius, & no- tauit Philoſophus politici ſeptimi capite decimo, & Valerius

maximus libri secundi cap. de modo comedendi. *Erant autem, inquit, adeo continentia attenti, ut frequentior apud eos pulsus usus, quam panis esset, ideoque in sacrificijs mola, quæ vocabatur, ex farre, & sale constat. exta farre sparguntur, & pulis, quibus auspicia petuntur, puls obicitur: primitus enim ex libamentis vi-ctus sui deo eo efficacius, quo simplicius, placabant. Illud porro in vniuersum liquet è superioribus, fuisse abunde olim sacerdotibus, vnde è publicis, priuatisque singulorum rebus oblati alerentur, suumque statum possent decentissime tueri, quia rem. declinasse in luxum vituperandum. hinc Horatius in odis.*

Nunc est bibendum, nunc pede libero

Pulsanda tellus, nunc saliaribus

Ornare puluinar decorum

Tempus erit dapibus sodales

Hinc aliud prouerbium, cœnæ pontificales, Horatius in odis.

Pontificum potiore cœnis.

Macrobius libro Saturnalium tertio. describit huiusmodi quandam cœnam. Plautus in Menæchmis de cerealibus minorum sacerdotum cœnis.

Cerealibus cœnas dat, ita mensam extruxit.

Tantas patinarias strues conscinnat.

Et Aristippus reprehensus, quod nimium sumptuose vineret, respondit. *Si hoc esset crimen, dii non paterentur in suis sacris.* Hæc ille, siue Græcus, siue Cyrenaicus.

Aegyptij sic olim regio reditus diuidebant, ut prima pars esset sacerdotum, secunda regis, tertia militum. quod supra adducto loco tradit Diodorus. addit stromatum quinto S. Clemens Alexandrinus præfuisse vectigalibus sacerdotem, primosque ijs honores fuisse.

Quantus porro honos, ac potestas in singulis quibusque rerum suarum transigendis dederint minoribus sacerdotibus cunctæ gentes, non meis verbis edocebo. Sic igitur Arnobius libro quarto aduersus gentes. *Sedent in spectaculis publicis sacerdotum omnium, magistratumque collegia, Pontifices maximi & maximi Curiones: sedent quindecim viri laureati, & Diales cum apicibus flamines: sedent augures interpretes diuinae mentis & voluntatis, necnon & casta virgines perpetui nutrices & conseruatrices ignis.* Et Plutarchus libello, philosophandum esse cum principibus. *Sacerdotibus, inquit, ciuitates honores habent, eosque*

eosque venerantur; quod bona à dijs non sibi tantum, suisque ami-
 cis; & familiaribus, sed in commune omnibus ciuibus prestantur.
 & vero ij deo non faciunt honorum largitores; sed cum tales sint
 suapte natura eos obsecrant. Hucusque Plutarchus de singulis
 quibusque omnium gentium sacerdotibus loquens. Sed videamus
 apud omnes gentes id fuisse in more positum, vt nihil
 omnino vllus ageret vlla in re, nisi de consilio sacerdotis enun-
 ciantis diuinam voluntatem, cui sciebant, credebantque om-
 nes esse obediendum, propter illud primum iuris naturalis
 principium pradicum, Deus est præ cunctis amandus. Amor
 vero est in hoc, vt amantis, amatique sit eadem voluntas; idem
 velit vterque, neque alter sine alterius voluntate quidquam
 moliatur. Et quoniam diuina voluntas pender à Dei libertate
 supernaturali, neque est, qui possit assequi illam, nisi quan-
 tum Deus eam cælibus aperit, prout ipsi placuerit: hinc va-
 riis illam modis antiqui exquirebant. Nos exquirimus per
 Christum, cui Deus omnia creata aperuit; est namque agnus
 ab origine mundi occisus, aperiens omnia signacula potentie,
 scientie, bonitatisque æternæ, vt recte inquiramus, impres-
 sum est signaculum participans nobis intime potentiam, sci-
 entiam, voluntatemque cælestem, si puri fuerimus, Christusque
 nobis elargiri dignetur tum scientiam, tum sapientiam super-
 naturalem, de qua supra è Sanctis Paulo, & Thoma diceba-
 mus. Verum propositum confirmemus; ac simus contenti,
 vnum, qui cuncta ad hoc pertinentia collegit, testem citasse; sic
 igitur libro de diuinatione primo Tullius. *Omnia apud ve-
 teres, qui rerum potiebantur, ydem auguria tenebant; vt enim
 saper, sic diuinare regale ducebant; vt testis est nostra ciui-
 tas, in qua & Reges augures, & postea priuati eodem sacerdo-
 tio prædicti Rempub. religionum auctoritate rexerunt, eaque
 diuinationum ratio ne in barbaris quidem gentibus neglecta
 est; siquidem, & in Gallia Druides sunt, è quibus ipse Diuitia
 cum Heduum hospitem tuum, laudatoremque cognouit, qui & na-
 tura rationem, quam Physiologiam Græci appellant, notam
 se sibi profitebatur, & partim augurijs, partim coniectura,
 que essent futura, dicebat. & in Persis augurantur, & diuinant
 magi, qui congregantur in sano commentandi causa, atque inter
 se colloquendi, quod etiam idem vos quoddam facere Nonis sole-
 batis, nec quisquam Rex Persarum potest esse, qui non ante Ma-
 gorum disciplinam scientiamque perceperit. licet autem videre, &
 genera*

genera quadam, & nationes huic scientia deditas. Telesmus in Caria est, qua in Vrbe excellit haruspicum disciplina. Item Eliæ in Peloponneso familias duas certas habet. Iamidarum unam, alteram Glutidarum, haruspicina nobilitate præstantes. in Syria Chaldei cognitione astrorum solertiaq; ingeniorum antecollunt. Etruria autem de calo tacta scientissime animaduertit, eademque interpretatur, quid quibus ostendatur monstris & portentis. Quocirca bene apud maiores nostros senatus iussu, cum florebat imperium, decreuit, ut de Principum filiis sex singulis Etruria populis in disciplinam traderetur, ne ars tanta propter tenuitatem hominum à religionis auctoritate adduceretur ad mercedem, atque questum, Phryges autem, & Pisida, & Cilices, & Arabum natio autem significationibus plurimum obtemperant, quod idem facilitatem in Vmbria acceperunt. Et mox Athenienses omnibus semper publicis consilijs diuinos quosdam Sacerdotes, quos Mantes vocabant, adhibuerunt; & Lacedamonijs Regibus suis augurem assessorem dederunt: itemque senibus (scilicet enim consilium publicum appellant) augurem interesse voluerunt; idemque de rebus maioribus semper, aut Delphis oraculum, aut ab Ammone, aut à Dodona petebat. Hæc Cicero: è quibus liquet à singulis quibusque gentibus exploratam semper in singulis quibusque agendis voluntatem diuinam per Sacerdotes. Sed veluti in hoc ultimo conueniebant; sic dissentiebant in modo; ut sciamus primum iuris esse naturalis, atque immobilis, secundum non ita. Possimus huc innumera ad idem confirmandum producere ex Homero, Herodoto, Strabone, Thucydide, Livijs, & alijs Valerius Maximus, quantum spectat ad Romanos, post Tullium libro secundo de diuinatione exempla multa narrat libro primo, quibus ostendit à Sacerdotibus multos magistratu priuatos, atque Imperio, quod rite haud factos asserebant.

Quamobrem sic ille capite primo, cum Bibaculi, & Alulani exempla commemorat. Omnia namque, ait, post religionem ponenda semper nostra ciuitas duxit, etiam in quibus summa maiestatis conspici decus voluit: quapropter non dubitauerunt sacris imperia seruire, ita se humanarum rerum futuræ regimen existimantia, si diuinæ potentia bene utque constanter fuissent famulata. Hæc ille. Amplius autem cunctæ gentes conuenere in hanc sententiam, esse vnum Deum Regem deorum, atque hominum, qui solus omnia posset, ac moderetur, & quem pac-

sim

sim vocabant omnipotentem. quin sapientissimi illarum per manus à maioribus illud quasi acceptum posteris tradiderunt, esse Trinitatem: præterea vero fore, ut Deus fieret homo, & cuncta moderaretur, quæ reservamus latius explicanda in historia uniuersali antiquitatum.

His explicatis apparent multa ad propositum nostrum probata.

Primumque est abortu mundi semper apud omnes gentes eisdem fuisse primum quidem Sacerdotes, dein vero omnium Reges, Regiamque potestatem fuisse effectum, & germen Sacerdotalis potestatis.

Secundum. Sacerdotes minores fuisse liberos, atque exemptos à publicis oneribus, ac tributis, ut scilicet vacarent celestibus, ac diuinis publicæ utilitatis causa.

Tertium. Loca, & res quaslibet Sacerdotum diuino cultui dedicatum fuisse, & ipsas liberas, atque exemptas ab omni sæcularium potestate, ac Sacerdotibus prima quæque, & optima in rebus, & honoribus data.

Quartum, nihil olim transigi consueſſe apud gentes nisi explorata, & annunciata per Sacerdotes diuina voluntate.

Ex quibus conficitur Ecclesiasticam, siue Sacerdotalem potestatem, libertatemque; quoad personas, loca, resque personis illis seruientes iure naturali gentiumque primæuo esse in omnibus, tam sacris, quam profanis supra omnem mortalium potestatem, iutque hoc ab omnibus maxime custodiendum, quod per illud stent omnia bona externa, corporis, atque animi prouenientia ad nos à libera voluntate, ac potestate supernaturali ipsius Dei propter essentialem subordinationem inferioris ad superius inter illa quatuor, Deum, animam, corpus, sensibilia externa, quod operis præmio, & capite primo dicebamus.

Primo namque illa sunt iuris naturalis, ac primæui gentium, quæ processerunt vna cum genere humano, ut aiebat Caius l. i. ff. de acquir. rerum dominio. §. singulorum. Inst. de rerum diuisione, sed ut Sacerdotes, siue Deo consecrati, cunctis tam sacris, quam sæcularibus rebus imperent, omnia loca, resque diuino cultui destinatæ, vel his seruientes sint exemptæ à quauis alia potestate processerunt vna cum genere humano: ergo sunt iuris naturalis, ac primæui gentium.

Secundo. Quæcumque apud omnes gentes peræque custodia

dita sunt ab ortu ipsarum, sunt iuris naturalis gentium primæ: lex hoc de iur. natur. gentium. Quod vero. Instit. de re-
rum diuisione. Talia sunt, uti vidimus, superiora: sunt igitur iu-
ris naturalis gentium primæ.

Tertio, quæcumque immobilia sunt apud omnes gentes,
& immobiliter obseruata, sunt iuris maxime hominibus na-
turalis. huiusmodi sunt quæ commemorauimus, uti est abun-
de probatum: sunt ergo iuris maxime hominibus naturalis.
Maior probatur ex Philosopho Ethici quinti cap. 7. Quidnam
autem sit quod natura est, ex ijs, quæ possunt aliter sese habere, &
quid non natura; sed lege, & institutione, siquidem utraque mobi-
lia simili modo sunt, perspicuum est: & in alijs quoque eadem de-
terminatio accommodabitur. natura enim dextra manus: potior
est, licet fieri possit, ut omnes ambidextri. sint: iura vero ex insti-
tutione; & utilitate similia mensuris sunt; non enim ubique
sunt vinarie, & frumentariæ mensuræ; sed maiores sunt, ubi
enuunt: ubi vendunt, minores. simili modo non naturalia, sed bu-
mana iura non eadem ubique sunt, nam neque resp. apud omnes
est eadem sed vna tantum ubique ea est secundum naturam, quæ
optima est. vnumquodque autem ius, & legitimum, ut vniuersale
se habet ad particularia: nam quæ aguntur multa sunt, illorum-
que vnumquodque est vnum: vniuersale enim est apud omnes
gentes vnum, quod optimum quoque est, & omnibus vniuersale.
Hæc ille. cum vero gentes dissenferint in duobus. Primumque
est quod diuinitatem multi attribuerent ijs, quibus non erat
attribuenda. Secundum quod multa non attribuenda attri-
buerent diuinitati: in his tamen omnes conueniebant, de vo-
luntate Dei per Sacerdotes annunciata quiduis transigendū.
Sacerdotibus Regiam, supremamque in omnia potestatem
deberi. In templis esse cuiuslibet tutum perfugium, tutamque re-
bus custodiam. Viros Deo dedicatos resque illis seruientes es-
se immunes, atque exemptas.

Quarto illud est iuris maxime omnium naturalis, quod est
iuxta omnium gentium maxime sapientiorum leges, ac
primæ ab ortu mundi instituta. Atqui, uti ostendimus, hu-
iusmodi sunt, quæ asseruimus. sunt itaque maxime omnium
iuris naturalis.

Ex his vero sit, hæc omnium maxime obseruanda. Nam
qui ista non obseruat, vel necesse est, sit omnium gentium, sa-
pientiorumque sapientissimus; vel omnino contra. primum

non potest esse: omnes enim sapientissimi ista obseruauerunt, ac plerumque omnium felicissimi fuerunt, quod scientibus est notum, summamque infra ostendetur. Est igitur insipientissimus omnium, quicumque ista haud obseruat.

Secundo. Necessè est, quicumque ista infringit, sit omnium superbissimus, quippe qui se existimet plus videre, quam cunctas gentes, omniumque gentium sapientissimi, ac sapientiae primi omnium magistri, & assertores.

Tertio dicet aliquis, necesse est iste demonibus sit additus. Vt enim cognouimus ab initio Deus hæc sanxit, sæpius renouauit in lege naturæ, in lege scripta, & in lege gratiæ. & omnes gentes hoc testificantur, & conueniunt ad hoc testificandum.

Quarto. Christus ideo venit, non ut leges iuris naturalis, vel consonas iuri naturali tolleret, vel infirmaret; sed ut perficeret, ac maximè præceptis suis corroboraret, quod habetur Matthæi cap. 5. & 12. Lucæ 12. ad Romanos capite 2. ac Theologi omnes concludunt. Gratia namque non tollit, sed perficit naturam. Igitur hæc leges maxime perfecit, suisque legibus corroborauit.

Quinto. Leges, vel iuris naturalis primæ, vel illi consonas adeo Christus confirmauit, ut multo maiora à nobis requirat. Nam sic Matthæi cap. 5. *Nisi abundauerit iustitia uestra plusquam Scribarum, & Phariseorum, non intrabitis in regnū calorum.* Et mox. *Si enim diligitis, qui uos diligunt, quam mercedem accipitis? nonne & Ethnici hoc faciunt?*

Sexto. cum gentes olim iura naturalia seruantes adiuuante gratia saluari, atque æternam beatitudinem consequi possent, quamuis Iudæorum ritus non sequerentur, horumque sacerdotibus, aut Pontifici summo subiecti non essent, ut constat è cap. 2. epistolæ ad Romanos, & ibi Sanctus Ioannes Chrysostomus, & Græci, Dionysius Areopagita de cælesti hierarchia, cap. 10. Thomas 2. 2. quæst. 2. art. 7. Christus venit, ut in vnâ fidem, spiritum, sacrosque ritus omne humanum genus coniungeret, ac faceret tam Iudæos, quàm reliquos vniū cœtum, siue Ecclesiam, cuius foret ipse angularis lapis, qui duos parietes connecteret, quorum fundamenta vicaria sunt Apostoli, ait Sanctus Paulus ad Ephes. cap. 2. ac denique fieret vnū ouile, & vnus pascor in terris è pluribus, quod intelligi de sacerdotibus, Episcopis, Episcoporumque summo tum multi alij, tum maxime tradit Sanctus Cyprianus lib. de vnitæte Ecclesiæ, & epi. 76.

A a a a

Quo-

Quocirca potestas omnis, immunitasque sacerdotum, Pontificumque regia, quæ inter Iudæos, & inter gentes erat, cæteraque iuris naturalis primæui, aut illi consentientia, sacerdotibusque gentium, vel Iudæorum data cælitus beneficia translata sunt per Christum in ipsius vicarios, & sacerdotes. Quod probatur omnibus ijs sanctæ scripturæ locis, & argumentis à ratione naturali desumptis, quibus demonstratur opus esse, vt vnus sit princeps, cui potestas omnis, quæ dari hominibus potest, aut datur, vni detur: ne sint duo principia, vel duo fines naturalium rerum.

Illud autem memorabile admodum fit, ac simul admirabile. Eodem tempore, quo Deus præsignificauit fore, vt omnis potestas temporalis, atque æterna, secularis, & sacra; regia, & sacerdotalis (vt nihil non sacrum foret) in vnum hominem conuenirent, & diuinitus coniungerentur, in Christum scilicet, ac per Christum in eius vicarios, & à se institutos ministros, imaginæque diuinitatis, ac figura diuinæ naturæ, potentia, sapientia, bonitatisque participata insignitos; eodem inquam tempore dæmon ex alia parte idem conatus est inter gentes, a puro, veroque Dei cultu alienas, quin inter ipsos etiam Iudæos translata omni rerum temporalium, sacrarumque potestate inter gentes in Augustum, inter Iudæos vero in Herodem; quamuis hic in speciem voluerit esse alium Pontificem summum, qui tamen omnino ab ipso penderet; & quod nullo modo est omitendum, tam Augustus, quàm Herodes ambo fuere bonis, ac malis artibus instructissimi, vt fucum facerent hominibus imperitis, ac dolis abriperent, quo volebant.

Anno namque, vt multi numerant ab Vrbe condita septingentesimo vigesimo sexto, Octavianus Cæsar Antonio ad Actium deuictus ex Senatusconsulto Augustus, seu sacer vocatus; vt notat Dion, Censorinus, Suetonius, Eutropius, ipso Octauiano sextum, vel septimum, Agrippa tertium Coss. quid sit nomen Augutti, scribit Ouidius in fastis ita canens.

*Sacra vocant Augusta patres, Augusta vocantur
Templa sacerdotum rite dicata manu.*

*Huius & augurium dependet origine verbis
Et quodcumque sua Iuppiter augeat opes.*

Rursus anno ab Vrbe condita septingentesimo quadragésimo, cum M. Lepidus Pontifex maximus obiisset, ad eundem delatus

tus est Pontificatus maximus, ut Dio, Suetoniusque testantur; hinc Ovidius fastorum quarto.

*Cæsaris innumeris, quos maluit ipse mereri
Accessit titulus Pontificalis honor.*

Ex altera autem parte Herodes Idumæus eodem, quo victus est Antonius anno, per summum scelus interfecit Hircanum focerum suum Pontificem maximum à tribu Leui, genereque Machabæorum; præterea vero Aristobolum Regis filium, nepotemque Hircani Pontificem similiter maximum suffocauit, quod Iosephus libro 13. capite septimo narrat. Quin ab eodem fuisse sublatum collegium septuaginta duorum Eusebius in chronico tradit.

Natus est autem Christus anno imperantis Augusti quadragésimo primo, ut volunt post Eusebium, Epiphanius, Chrysostomus, Orosius, Beda, Herodis vicesimo nono. Cum vero placeat multis numerare annos Augusti ab initio triumuiratus, quod contigisse affirmat anno Urbis septingentesimo decimo. Patet Augusto delatum Pontificatum fuisse & ab Herode occisos fuisse scribas, inquit Eusebius, & interpretes diuinæ legis anno vno ante Christum natū, siue eodē forsā quo conceptus est, ac regiam, maximamque in omnia potestatem diuinis accepit, ut supra aperuimus libro secundo; cum sexto decimo ante eundem dictus fuisset Augustus, quo & Herodes occidit Hircanum; templumque magnificentissimum construxit, habitus à nonnullis pro Christo, ut contemplerur, quot, & quantis dolis dæmon illudere semper hominibus conetur; & eodem tempore eadem molitur, quæ Deus, & specie boni mortales decipiat, atque in ruinas trahat, coniungens in eandem personam, nempe in Augustum simul regiam, sacerdotalemque potestatem toto cognito orbe inter gentes diffusam tempore eodem, quo Christus est conceptus; præterea in Herodem inter Iudæos maxime illam transferens, ut simul oraculorum prædictiones ad hos transferret: cum nihil magis toto orbe tum diuulgatum foret, quam cælicus mittendum Regem Dei filium, qui toti orbi dominaretur, eumque pacaret, & humana scelera expiaret, ita ut ab ipsis pastoribus hæc Vates Latinus decantata proponat.

*Iam noua progenies cælo demittitur alto
De duce si quis manent sceleris vestigia nostri
Irrita perpetua soluent formidine terras*

A a a a 2

Ille

*Ille Deum vitam accipiet, diuisque videbit
 Permixtos heroas, & ipse videbitur illis,
 Pacatumque reget patrijs virtutibus orbem.
 Aggredere o magnos, aderit iam tempus, honores
 Cara Deum soboles, magnum Iouis incrementum.*

Nihil æque scilicet impius dæmon obscurare, & adumbrare simul nititur, quam veritatem, de qua agimus, Pontifici summo, & sacerdotibus Christi ministris à Christo ordinatis, in singulis quibusque rebus, & actionibus subiecta, & subordinata esse regna omnia, potestatesque omnes omnium mortalium deducendas per salutarem doctrinam, legesque & omnem rectum modum ad Christi, Deique fidem, spem, summumque amorem.

Late probatur Hebræorum sacerdotibus ab Abrahamo usque ad Christum fuisse à plerisque omnibus Regibus inimicissimarum gentium conseruatam suam libertatem, regiamque in suos potestatem, ab Amorrhæis scilicet Philisthæis, Aegyptijs, Syris, Idumæis, Babylonijs, Persis, Grecis, Romanis, atque innumeris horum potestati subiectis populis admirabili quadam providentia Dei. E quibus conficitur esse æterni, immutabilis, ac naturalis iuris ecclesiasticorum Prasulum in suos regiam potestatem, libertatemque, quoad personas, loca, & res sacras, neque imminui iure ordinario posse per ipsum Pontificem summum. Cap. V.

Ed antequam progrediamur adhuc admirabiliora multo, nisi fallimur, ex omni ævo usque ad Imperatorem Constantinum nobis explicanda sunt, in quibus Dei voluntas, providentiaque elucescit, omnino contententis, ut immunitas ecclesiasticarum personarum, locorum, rerumque omnium ad illas spectantium quomodocumque, ut apparebit, prorsus illæsa, atque illibata

bata sit apud omnes gentes. Primumq; sit illud, exterarum gentes, & alienas à religione Hebræorum, & mox etiam Christianorum: tamen his immunitatem sacerdotum plerumq; semper quoad illa tria, de quibus agimus, incolumem reliquisse. Idque actum fuisse maxime à melioribus, & sapientioribus, siue gentibus, siue Regibus. Diximus supra è S. Thoma, Hebræos fuisse instar religiosorum cæteris gentibus, quod innumeris posset argumentis confirmari, omittimus istud. Nam vere apud Hebræos locum sacerdotij tenebant Leuitæ Rep. iam constituta, vel quicumque sese cultui diuino consecrassent, ut Prophetæ, Nazare, & Oblati. antea quidè de cunctis Hebræis illud magis poterat affirmari. inspiciamus itaque propositam veritatem.

Supra quidè lib. quarti initio, explicantes versiculū psal. 104. *Nolite tangere Christos meos, & in Prophetis meis nolite malignari.* ostendimus haud licuisse vllis tangere vllas res Abrahæ, Isaac, & Iacob, quod vncti essent, ac præ reliquis potissimum speciales Dei sacerdotes. Idcirco Pharaon Rex Aegyptiorum. quamvis infcius in domū suam adduxisset Sarai vxorē Abrahami nulla adhibita vi; tamen à Deo grauiter est cum omni domo sua percussus, idemque accidit Abimelech Regi Philistæorum, & Geraræ. Præterea vero idem Abraham bellum mouit aduersus quatuor illos Reges, eorumque supremum Elan, siue Persarum, bellum autè mouere nō possunt, etiam iustis de causis non possunt, nisi qui nemini sunt subiecti, quamuis damnum passi sint. ad bella enim iuste mouenda est necesse, ut adsit non solum iusta causa; sed etiam regia quædam, siue suprema potestas, vel à suprema descendēs. iusta causa est ablatum ius, quod non nisi bello moto recuperari potest; & idcirco tertiam requirunt, ut monitio præcesserit exposcentis ablata sibi restitui, quod nisi fiat, tum bellum moueri potest. quamvis omitti hæc aliquando possit, cum nihil proficeret, idque est certissimum, vel res non patitur vllam dilationem, seu moram. Rursus cum Abraham peregrinaretur in terra Amorrhæorum in Hebron, principes eius loci Mambre, Eschol, & nec tardus cum Abraham percusserunt, cumq; reueriti sunt, uti maiorem sacerdotem, quod habetur Gen. cap. 14. hinc cap. 22. sic ad ipsum Hethzi. *Audi nos domine, princeps Dei es apud nos, in electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum; nulusque te prohibere poterit, quin in monumentis eius sepelias mortuum tuū.* Similiter cum Isaac esset in terra Palæstinorum, Rex Abimelech

lech vetuit ei quidquam molestiæ afferri, quamuis cum fodisset in terra ipsorum puteos, illi, quod esset ipsorum terra illa, obstruxerunt eos; & nihilominus rebus ipsius nihil est nocu-
menti illarum, vel ab ipso exactum quidquam licet in territo-
rio Regis illius abunde sciuisset, ac locupletatus esset. Rexque
cum ipso fœdus voluit inire, cum suis inquires ad eum. Gene-
sis cap. 26. *Vidimus tecum esse Dominum, & idcirco nos diximus;
sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus, vt non facias nobis
quidquam mali, sicut & nos nihil tuorum attigimus, nec fecimus,
quod te laderet; sed cum pace dimissimus auctum cum benedictione
Domini.* Hæc illi. Atque hæc quidem quantum ad Isaac. Iacob
autem filius eius cum persequeretur eum Laban Syrus, à Deo
meruit defendi, neque hic quidquam potuit in ipsum Dei ius-
sionibus perterritus & cohibitus, neque, nisi venia petita vo-
luit inquirere res suas. Amplius cum Esau Idumæus cum plu-
ribus suis armatus, & quasi exercitū ducēs, pergeret aduersus
Iacobum fratrem suū malo animo, quasi illius omnia perditurus,
vlturusq; fraudē sibi, vt putabat, factam in surripienda benedi-
ctione, & iuribus primogenituræ, Deus id non permisit, muta-
uit irati mentem. Similiter etiam cum populi finitimi ob-
cisos iniuste Sichimitas nihil non moliri in Iacobum, vel ipsius
filios Ruben, & Leui, cæterosque his adherentes, qui in occide-
dis Sichimitis delicti fuerant consortes, omni iure possent, ni-
hil tamen ausi sunt, non alio sane respectu, nisi diuini timoris.

Post hæc tam ipse, quam liberi ipsius habitauerunt in ijs lo-
cis non modo vti immunes, sed etiam vti Reges, quod ex eo
constat. Nam cum Iudæ Iacobi filio nurus esset nomine Tha-
mar vxor primogeniti Ner, ac suspicio foret incidisse illā in
adulterium, quod pregnās esset, Iudas dixit, *Producite eam,
vt comburatur; quæ cum duceretur ad pœnam, misit ad socerum
suum, dicens de viro, cuius hæc sunt, concepi, cognosce cu-
ius sit annulus, & armilla, & baculus, qui agnitis muneribus,
ait, iussior me est.* Hæc ibi. è quibus dignoscimus Regiam po-
testatem fuisse posteris Isaac, & Abrahami in ijs locis licet alie-
nis, & extero Regi subiectis. Thamar enim filia erat homin-
is Chananæi, ac tunc vidua erat, & habitabat in domo paterna,
& nihilominus Iudæ ius erat eam supplicio capitali, & infami
punire, atque ex illo liberare, non alta de causa, quod liberis
Abrahami, & Isaac licet in alieno territorio tamquam viris
Deo speciatim consecratis erat Regia potestas in eos, qui vel

(cr-

seruiebant, vel erant de ipsorum familia.

Post hæc Ioseph in Aegyptum ductus est, & omnia summo imperio moderatus est loco Pharaonis, cuius eo tempore la-
tissimæ ditiones erant, vt suo loco aperietur in vniuersali Hi-
storia antiquitatum, non alia sanè de causa, nisi quod spiritu
Dei plenus esset, ac diuinandi peritus, quod Sacerdotum præ-
cipuum munus erat, neque solum per somnia, sed etiam per
alia, quod habetur cap. Geneseos. 44. Patribus vero ipsius assi-
gnata est terra Gessen, & Rhames optima pascendis pecoribus,
& libera ab omni onere, quamuis cuncti Aegyptij coacti fue-
runt Regi terras vendere, quintamque partem è redditibus il-
lius eidem Regi soluere, ad quod non sunt compulsi Hebrei,
quod alerentur omnes ab ipso Iosepho, neque quidquam per-
soluere cogerentur ob alimenta, vt legimus cap. 47.

Donec Ioseph, post annos centum & decem ætatis, siue no-
naginta quatuor, ex quo ingressus est Aegyptum, supersticibus
fratrum nonnullis est defunctus, defunctique postea sunt fra-
tres, & cuncti, qui Iosephum viderant, ac Pharaon scruissimam
commouit in Hebræos persecutionem quæ durauit aliquot
annos. illud eam leniit, quod Moyse educatus in aula Regia
fuit à filia Pharaonis adoptatus filius, vt habetur primo, & se-
cundo capite Geneseos; quin missus est cum exercitu aduersus
Aethiopas, eosque debellauit & Hebræorum religioni, riti-
busque adiunxit, vt tradit Iosephus libri 2. antiquitatum cap.
10. Sed cum postea metuens sibi Moyse à Pharaone, & Aegy-
ptiis emigrasset in solitudinem secedens, quanta per illum
Deus effecerit ad tuendam populi Hebræi religiosam pote-
statem, & libertatem cunctis est notum. Dimissio pacata, &
tranquilla esslagitabatur ipsius religionis gratia, sic enim ca-
pite Exodi quinto. *Post hæc ingressi sunt Moyse, & Aaron,
& dixerunt Pharaoni: hæc dicit Dominus Deus Israel, dimitte
populum meum, vt sacrificet mihi in deserto. A virga autem
Moyse designatam fuisse Sacerdotalem, Regiæque potestaté,
sicuti quoque ab ipso Moyse; diximus supra ad finem tertij li-
bri; ex quo etiam patet, post egressum quænam, quantaque fue-
rit à Deo Sacerdotibus attributa potestas. Illud hic adiciamus,
cum sæpius adducti fuerint Hebræi temporibus Iudicum in
alienigenarum potestatem, numquam tamen legimus fuisse
ablata Sacerdotibus, quæ debebantur ex lege. Nam neque ar-
ca, tabernaculūq; fuere vnquam violata ab exteris neque sa-
crili.*

crificia sublata, primitiarum, decimarumque solutiones, aut quidquid ad Sacerdotes eorumque immunitates, & potestatem ex lege pertinebat tributis exceptis, aut violenta Regum coercitione in populum. Constatque e primi Paralipomenon capite sexto, Pontificum successionem perstitisse etiam si populus grauiora tributa alienigenis penderet, iisque seruiret. Similiter perstitisse Regum tempore Sacerdotalem potestatem disseruimus late adducto à nobis loco. hic aliqua sunt addenda.

Primumque est apud extraneas gentes custoditam fuisse illibatamque immunitatem Religiosis Hebræis, quod exemplo Ionæ probatur, qui cum in eadem cum alienigenis naui esset; ubi conspectum fuit, tempestate eos iactari, quod ille in naui foret, ac dixisset Ionas iis, ut ipsum projicerent in mare, omnia sunt experti, ne id facerent, quod non auderent manus iniicere in religiosum, necessitate tamen adacti, & ipso se ijs tradente dixerunt, *Quasumus Domine, ne pereamus in anima viri istius, & ne des super nos sanguinem innocentem, quia tu Domine sicut voluisti fecisti.* Hæc illi scientes tum ex sortibus, tum ex ipsius Ionæ confessione, hunc esse causam tempestatis ob admissum contumaciæ peccatum. E quo facto multa colligimus. Primum non esse fas sæcularibus manus iniicere in religiosos, etiam si hi velint, cum priuilegio suo non possint renunciare, quod sit diuinum, & immutabile iure naturali. Secundum, neque id fas esse, etiam si religiosus sit certissimo mortis reus, diuinæque sit voluntatis, ut morti detur. Tertium, neque fas esse, quamuis vitæ, & omnium rerum discrimen adeatur ob ipsum. Quartum, tum fas esse, cum superiora ad sunt, & omnibus tentatis aliter euidens periculum superari non potest: nautæ enim positi in discrimine certo interrogauerunt Ionam dicentes, quasi ex ipsius ore cognoscere cupientes, num possent aliter euadere, quid faciemus tibi, & mare cessabit à nobis? quia mare ibat, & intumescibat. & dixit, *Tollite me, & mittite in mare.* Hæc Ionas, & tamen illi postea conati sunt periculum superare. Quintum, neque tamen nautæ Ionam occiderunt, sed eum mittentes in mare diuinæ prouidentie commiserunt.

Secundum est, Samaritanæ decemque tribuum terram non prius habitari potuisse, quam fuerit subiecta potestati Sacerdotali; adeo libertas, ac potestas Sacerdotalis quoad bona, & loca, diuini, & immutabilis est iuris. Nam cum Salmanasar captiuos

priuos abduxisset omnes Hebræos, & in his etiam Sacerdotes de Samaria, transtulissetque in hanc infideles, ita Deo disponente obproculcatam ab ipsis Hebræis religionem, petitemque contra iura Sacerdotalia Regem temporibus Samuelis, ut ait ex ore Dei. Oseas cap. penult. *Immisit, inquit diuina scriptura 4. Reg. 17. in eos Dominus leones, qui interficiebant eos, nuntiatumque est Regi Assyriorum, & dictum, gentes, quas transtulisti, & habitare fecisti in ciuitatibus Samaria ignorant legitimam Dei terræ, & immisit in eos Dominus leones, & ecce interficiunt eos, eo quod ignorent ritum Dei terræ.* Tunc adductus est ad eos sacerdos, quæ docuit, qui spectabant ad religionem, leonesque abscessere. quamuis illæ ex parte idololatriam retinuerint. Verumtamen si in reliquis diuinæ legi obediebant, ut scriptura sancta testatur, oportuit ab incolis datas decimas, primitias, & oblationes Sacerdoti, cæteraque fuisse ab iis, quoad obedientiam, præstita, quæ lex iubet.

Tertium. Cum Ieroboam Rex Israel multo ante hæc altare ædificasset, immolans astante omni populo super illud vitulo à se erecto tamquam Deo, accessit Propheta, & cunctis audientibus prædixit fore, ut altare concideret, cinis super eum positus effunderetur, ac Sacerdotes impij super ipsum necarètur. Ad quæ Rex iratus extenta manu iussit apprehendi Sacerdotem, sed protinus manus exaruit; neque prius est sanata, quam Rex agnito delicto Prophetam precatus esset, ut eum sanaret, quod ita euenit. Ex quo colligimus, a deo diuini iuris esse sacerdotum, siue religiosorum potestatem, ut primo Deus magis propter ipsum Deum scilicet honorari eos velit, & illa eos custodiri, quam reliqua mandata sua. Ecce enim manus illa idolis sacrificabat, & non exaruit; extenta vero in religiosos exaruit. Secundo dexteræ Regum, potestatemque regiam redigi denique ad nihilum, ubi quid facit, iussu, ac gestu solo in religiosos. Tertio, tum demum fieri sanam, cum subiicit se Sacerdoti, suumque robur ab ipsius potestate desumit. Hæc 3. Regum cap. 13.

Quartum, cum Propheta hic diuinum mandatum violans in Samaria comedisset. Deus leoni iussit, ut eum necaret asino insidentem. necauit leo: quo audito hospes Prophetæ illuc & ipse Propheta accedens, inuenit cadauer eius proiectum in via. *Et asinum, & leonem stantem iuxta cadauer. non comedit leo de cadauere, nec hæsit asinum.* Tulit ergo Propheta cadauer vi-

Bbbb

ri Dei,

vi Dei, & posuit cadauer eius in sepulchro suo, & planxerant eum. Hzc adducto cap. 13. Equibus colligimus. Primo iuris adeo diuini, ac naturalis esse immunitatem religiosorum, vt neque efferatissimæ bestię diuinitus immisissæ ad puniendos ipsos religiosos audeant eos violare præter expressam Dei voluntatem. Nam leo non attingit defuncti cadauer. Secundo, id adeo verum, vt eadem custodiant aduersus alios, qui violare eos possent. Stabat enim leo custodiens, donec venit, qui cadauer honorifice sepeliret, ac desleret. Tertio, neque à leone asinum prophetæ læsum, sed custoditum: neque enim frustra hzc commemorat diuina scriptura, quod nimirum quzlibet religiosorum res immunitate gaudeant, quamuis nullo honore sint dignæ, quemadmodum sunt asini. Adeo Deus manifestissimum fieri voluit diuini, naturalisque esse iuris ecclesiasticam libertatem, quoad personas, & res quasuis. Hzc igitur quantum ad Samariam, seu decem tribus Hebræorum. Quantum ad reliquas duas tribus, illa obseruanda.

Tempore Nabuchodonosori templū Domini non fuisse amplius templum Domini, sed omnium idolorū; in eius enim parietibus depicta erant omnium reptilium, colebanturq; à septuaginta virorum, qui præsidebant Iudæis confessu, quod scribit Ezechiel cap. 8. *In porta Aquilonari sedebant mulieres Adonidem stantes, in Orientali vigintiquinque viri inter vestibulum, & altare obuerso contra templum dorso adorantes Solem.* cæteri vero Hebræorum dijs gentium sacrificabant, filios suos immolabant, pro numero ciuitatum deos sibi constituerāt, in singulis Hierusalem portis erant altaria dedicata Baalim, Talpæ, & versipertiles adorabantur, militiæ cæli sacrificabatur. quæ tradunt Ieremias cap. 7. & 19. Isaias 1. 7. & 11. Sic itaque neque Hierusalem, neque templum erant amplius Dei, sed omnium dæmonum.

Rursus loca singula, ac res, vel sæcularibus ipsis, vel sacris hominibus seruientes impiis; ac profanis vñbus pollutæ sunt, sic enim cap. 17. Deut. *Contaminauerunt terram meam in morticinis idolorum suorum, & abominationibus suis impleuerunt hereditatem meam.* Hzc Deus. hereditas porro Dei, Græce, ac prope Latine est, clerus ipse, ac res ipsi seruientes, vt canit primæ tonsuræ clēricus è psal. 15. *Dominus pars hereditatis meæ. Et. restitues hereditatem meam mihi.* Et. *hereditas mea præclara est mihi.* Et Deus ad Leuitas Num. cap. 18. *Ego pars, & hereditas*

ditas tua. Et Iosue 18. *Dominus est hereditas eorum.* est vero hereditas propter sacrificia, resque Deo dicatas, quæ cadunt in usus sacerdotum. Præter hæc Hebræi omnium scelerum colluue cooperti erant, atque immerfi. Hinc Isaias cap. 1. *Audite verbum in Domini principes Sodomorum, percipite auribus legem Dei nostri populus Gomorra.* Et Oseas cap. 4. *Maledicti, & mendacii, & homicidii, & furtum, & adulterium inundaauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Hæc illi. Neque tamen Deus ob vltima hæc euerit Hierusalē, sed sustinuit vsque ob ecclesiasticam libertatem violatam, quod aperte probatur.

Iosia Regi defuncto, successus est filius Ioachaz, qui captiuus est in Ægyptum ductus à Nechao Rege Ægypti, cum regnasset mensibus tribus; ac loco illius est successus Eliachim frater, qui & Ioachim; regnavitque annis vndecim, successit ei filius Ioachim, qui post tres menses abductus est à Nabuchodonosoro in servitutem, substitutusque est illi Sedechias patruus; qui cum nono regni anno discessisset à fide Nabuchodonosori, inde post annos duos captus, erutisque oculis in Babylonē fuit abreptus. Hæc capite 23. & seq. libri 4. Regum.

Anno primo Ioachim filij Iosia, cum Dei iussu Ieremias sacerdos in atrio templi prædicaret evertendam Hierusalē, nisi resipiscerent Iudæi, & in melius vitam commutarent; sacerdotes alij, prophetæque eum ceperunt, ac morti eum condemnassent, nisi seniores eum liberassent, atque in his Ahicam filius Saphan, ut habetur cap. 16. Rursus autem cum prædicaret eadem nono anno Sedecia, missus est in carcerem, parumque absuit, quin occideretur, ac vix impetrari potuit, ut in vestibulo carceris detineretur, atque à lacu, in quem fuerat coniectus, adduci posset; quæ habetur cap. 36. & 37. Vndecimo vero anno regni captus est Sedechias Rex, ipsiusque filij iugulati in conspectu patris, ipse orbatus est oculis. At Saraïas sacerdos primus, & Sophonias sacerdos secundus miserabiliter in, terfecti sunt, diruta Hierusalem, templum subversum, cuncta pretiosa in Babylonē sunt asportata, nobiles quique abducti captivi. Ieremias liber est dimissus, ac muneribus honestatus; quæ capite vltimo leguntur.

Duabus itaque in rebus maxime est sacra potestas, ac libertas violata, quoad templum, & quoad personas. Quoad templum, quia repletum est idolis, ac sacerdotes id permiscere. Quoad personas, ut Ieremiam contra omne fas indignissime habitum,

vixque ab interitu seruatum. Sic igitur Hebræi ab omni temporalium rerum felicitate, ceciderunt cum iura ecclesiasticæ libertatis, ac potestatis euertere. Ac ne quis inficiari possit ob isthæc euenisse extremam ruinam, notandū nobis est, ter fuisse à Deo prohibitum Ieremiam, ne preces funderet pro populo, quod apparet cap. 7. & cap. 10. & cap. 14. quin capite 15. vt ipsi auferret omnem spem diuini auxiliij, dixit Deus. *Si steterint Moyses, & Samuel coram me, non est anima mea ad populum istum: eijce illos à facie mea, & egrediantur. quod si dixerint ad te, quo egrediemur? dicet ad eos: hæc dices ad eos, qui ad mortem, ad mortem.* Numquam tamen destitit, donec præfens mala multa, mortemque in se ab impiis strui cap. 18. Deo permisit, non amplius illius iræ sese opponens, vt illam, quoties liberet, in eos effunderet, inquiens. *Recordare, quod steterim in conspectu tuo, vt loquerer pro eis bonum, & auerterem indignationem tuam ab eis.* Propterea da (siquidem placuerit) filios eorum in famem, & deduc eos in manus gladij: fiant uxores eorum absque liberis, & vidua: & viri earum interficiantur morte; iuuenes eorum confodiantur gladio in proelio: audiatur clamor de domibus eorum; adduces enim super eos latronem repente, quia foderunt foueam vt caperent me, & laqueos absconderunt pedibus meis. *Tu autem domine scis omne consilium eorum aduersus me in mortem, ne propitius iniquitati eorum, & peccatum eorū à facie tua non deleatur, fiant corruentes in conspectu tuo, in tempore furoris tui abutere eis.* Hæc ille. qui paulo post, quod capite sequenti apparet, cæsus, atque in carcerem missus est à Phalsur filio Emmer sacerdote, qui constitutus erat princeps in templo. Ac tunc Ieremias iterum protulit illa verba. *Domine exercituum probator iusti, qui vides renes, & cor, videam quæso vltionem tuā ex eis. Tibi enim reuelauī causam meam.* Hæc Ieremias, non ex se optans ista aduersus Iudæos; verum non amplius sese Dei indignationi opponens. Ex quo contigit, vt Deus nō modo hebræos grauissime puniret, ac sacerdotes sacræ potestatis, & immunitatis contaminatores, incipiēs, vt habetur in diuinis libris, à domo sua; & à sanctuario, sed totius orbis regna euerteret, vniuersos populos acerrime percuteret eodē, quo suos domesticos (nam tales erant hebræi respectu aliarū gentiū) & cæcilo, quod habetur cap. 24. & nos late explicauimus lib. 4. cap. 9. de Ruinis gentium. Propter hæc igitur, vere pertinent ad Ieremiam, sacerdotiumque diuinum, quod Deus, & Christus ordina-

dinavit, quæ Deus ad illum dixit cap. 1. *Ecce dedi verba mea in ore tuo. Ecce constitui te hodie super gentes, & super regna, & euellas, & destruas, & disperdas, & dissipes, & adifices, & plantes.* Sed quam ratione hæc Ieremias, atque in primis ipsi sacerdotes, ac Deo consecrati viri isthæc efficiunt? Per sacrificia, & preces; dum vel horum vim subtrahunt aliis in bonum diuinum, vel aliis communicant in bonum diuinum simul, atque humanum. Quocirca cum Christo soli data sit omnino excellentiæ potestas, qua potest qualitercumque immutare quaslibet creaturas, non tamen prorsus ad nihilum redigere, aut creare, vt placet S. Thomæ. Per illam tamen Ecclesiæ suæ suffragatur, vt sicut per actiua potestatem, sacramentaque sacerdotes valent maxime creaturas suo modo immutare, ita per modum suffragij, propter sacrificia, precesque oblatas, hæc Deo, Christoque præordinante, ac subordinante, vel ad euerfiones, vel ad constitutiones regnorum, valeant congruis modis impetrare, vt Christus explicet in terris inter homines, excellentissimæ, ac diuinissimæ potestatis, actus cum sacerdotij, siue diuinitatis iura confringuntur.

Non est itaque excusatio principibus secularibus, vbi sacra iura imminuunt, quæ nisi in melius promoueantur, vel Pontifex ipse summus imminuere haud potest: transferri ex alijs in alias res, loca, & personarum iustis de causis possunt, tolli prorsus, immutabiliaque immutari, haud queunt, neque dispensatio Pontificis absque sufficiente causa quidquam potest in conscientia coram Deo. dissipatio namque esset, vt Sanctus Bernardus libro de dispensatione aiebat, non dispensatio. & notæ Doctores cap. ad audientiam, 4. de rescriptis, cap. non potest, de præbendis lib. 6. Quamobrem bene facit Pontifex summus, vbi de consilio fratrum precibus præmissis, maturaque, nec præpropera deliberatione isthæc concedit, neque adest causa resiliendi à proposito sacri iuris, aut pertinentis ad sacra transferendi.

Ob hæc peccarunt principes illi sacerdotum, qui contra iura sacræ immunitatis Ieremiam sacerdotem male habuerunt, ac propterea primi omnium penas luerunt. & tamen eadem sacra potestas maxime per Ieremiam, cum videbatur apud gentes, & ab ipsis gentibus oppressa, est euecta, regnaque in terris singula subuertit, ac noua excitauit. Quod etiam contingere in Ecclesia Christi, quoties illi eadem contingunt,

apc.

aperuimus late ultimo de Signis Ecclesiæ Dei, summamque aliquid ad finem libri huius à nobis perstringetur. Sic etiam tempore Moysis, cum populus hebræus, qui veram religionem potissimū sultinebat, à Pharaone est oppressus, ecclesiasticam suam potestatem, libertatemque per manum Moysis sacerdotis exrens altissime euexit.

Abducto in seruitutem populo Hebræo, sacerdotalis tamen potestas non est in ipso per gentes extincta, sed honorificentissime habita non modo, quia nihil non detulere Ieremiæ, potestatemque illi omnium liberalissime fecerunt; sed etiam quia præpositus est terræ Iudæorum toti regendæ Godolias filius Ahicam filij Saphan, ut habetur cap. ultimo quarti Regum. Ahicam vero fuit is, qui propugnator fuit Ecclesiasticæ potestatis in defendendo Ieremia, ne occideretur, quod legimus cap. 26. Ieremiæ. Ac licet postea fuerit occisus, tamen qui remanere ex Hebræis in Iudæa, opulentiā nacti sunt magnam, neque destitire ab offerendis in loco templi quamuis euerſi donis, ut habetur capite quadagesimo, sequentique Regum quarti. Et Sacerdotes remanere, maximè vero, qui bello vigente dispersi abierant in propinquas regiones, & redierunt abeuntibus Chaldæis. Sic itaq; restituta est Sacerdotibus quædam libertas, ac potestas. Amplius vero sciendum nobis est illud, Hebræis quamuis abductis in Babyloniam suos tamen fuisse Sacerdotes, quibus obedirent in omnibus, quæ lex iuberet, ac proinde eis omnia præstarent, quæ à lege imperabantur, ac proinde sub gentiliū Regibus fuisse Hebræorum Sacerdotibus suam libertatem simul, & potestatem, quod apparet ex ipso Ezechiele. Nam cap. 20. inducuntur seniores Israel, qui ab Ezechiele requirant quid agendum sit, & quid iudicandum. & 22. Sic Deus ad Ezechielem quasi iudicem totius populi, *Et factum est verbum Domini ad me dicens: Et tu fili hominis nomen iudicas? nonne iudicas cimitates sanguinum?* Amplius autem populo fuisse suos iudices, penes quos esset vitæ & ac necis potestas, constat ex historia Susannæ, in qua seniores morti adiudicant Susannam, quo tempore Daniel erat annorum tantum duodecim. Quocirca erant in Hebræo populo, quibus potestas esset damnandi ad mortem. Multo igitur magis erat Sacerdotibus sua potestas, ac libertas à Nabuchodonosoro integra relicta. Certe cum Daniel interpretatus est somnium Nabuchodonosori, legimus illa cap. 2. *Rex, ait, Danieli*

niali. Vere Deus vester Deus deorum est, & Dominus Regum, & reuelans mysteria, quoniam tu potuisti aperire hoc sacramentum. Tunc Rex Daniëlem in sublime extulit, & munera multa, & magna dedit ei: & constituit eum Principem super omnes prouincias Babylonis, & præfectum magistratuum super omnes sapientes Babylonis. Daniel autem postulauit à Rege; & constituit super opera prouinciæ Babylonis Sidrach, Misach, & Abdenago, ipse autem Daniel erat in foribus Regis. Hæc ibi. quæ cum verissimæ sunt, est etiam verissimum, Sacerdotibus fuisse in Hebræos omnium supremam potestatem, iuxta ipsorum leges. Nam volunt multi Daniëlem fuisse genere paterno è tribu Leui, materno è tribu Iuda. Ita Dionysius Carthusianus, & Isidorus in libro de vita, & obitu sanctorum veteris testamenti innuit eum fuisse è Regali, ac Sacerdotali prosapia.

Adiuuat hæc opinio, quod S. Hieronymus in præfatione commentariorum in Daniëlem, citat translationem septuaginta interpretum, quæ in principio decimi quarti capitis habebat, Daniëlem fuisse è tribu Leui, ac Sacerdotem. Quod autem scribunt aliqui eam translationem corruptam, neque id probant, neque est asserendum modo vlllo, nisi probetur. Sed confirmatur sententia memorata ex eo, quod Danieli patria fuit Bethoron Leuitis assignata, quod tradit sanctus Epiphanius libro de vita, & obitu prophetarum. Illud absque dubitatione est affirmandum, si quis velit superiora in dubium reuocare, Daniëlem fuisse Deo consecratum, licet aliquis eum nollet esse è tribu Leuitica, & idcirco in sacrorum virorum cætu reponendum, veluti erant primogeniti oblati, in quibus fuit etiam Samuel, suæ Nazaræ, Nathinæ, Prophetæ, & alij; ac propterea virginitatem perpetuam coluisse, quod asseuerant Damascenus libri quarti de fide Orthodoxa cap. 25. Dorotheus in synopsis, Epiphanius in vita ipsius, Hieronymus libro aduersus Iouinianum, Origenes homilia quarta in Ezechielem. Similiter & aliud statuendum nobis est, fuisse à Daniele Iudæorum iudices constitutos è legis mandato, ac propterea Leuitis Leuitas, ita vt hi propria libertate potirentur, ac proinde etiam Pontifici summo, qui, vt cognoscemus, fuit Iosedech, summam potestatem fuisse, de quibus egimus ad finem tertij libri. Idque eo magis, quod Nabuchodonosorus veri Dei cultum secutus est, vel anno secundo, quo regnare cæpit, vt apparet capite secundo Danielis, ac vult ibi Theodoretus, vel septimo post excisam

excisam Hierosolymam, quod Iosephus libro Antiquitatum scribit. Nam vera pietati, ac religioni adhaesisse Nabuchodonosorum, tradit sanctus Augustinus tractatu vndécimo in Ioannem, Hieronymus, alique in cap. 3. Danielis in quo sic: *Nabuchodonosor, ait, Benedictus Deus eorum Sidrach, videlicet, Misach, & Abdenago, qui misit Angelum suum, & eruit seruos suos, qui crediderunt in eum, & verbum Regis immutauerunt, & tradiderunt corpora sua, ne seruirent, & ne adorarent omnē deum, excepto Deo suo. à me ergo positum est hoc decretum, ut omnis populus, tribus, & lingua quaecumque locuta fuerit blasphemiam contra Deum Sidrach, Misach, & Abdenago, disperiat, & domus eius vastetur, neque enim est alius Deus, qui possit ita saluare. Tunc Rex promouit Sidrach, Misach, & Abdenago in prouincia Babylonis Nabuchodonosor Rex omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in vniuersa terra, pax vobis multiplicetur. Signa, & mirabilia fecit apud me Deus excelsus: placuit ergo mihi predicare signa eius, quia magna sunt, & mirabilia eius, quia fortia & regnum eius regnum sempiternum, & potestas eius in generatione & generationem.* Hæc ille. E quibus constat eum vero Dei cultui fuisse additum. proptereaque voluisse Sacerdotibus, ac Pontifici ipsorum summo suam restitutum liberatam, tum potestatem, sicuti lex Dei veri iubebat. Eadem vero dicenda, cum Balthasar Patri successit, ac voluit Daniele tertium esse in Regno.

Post hos & Darius, de quo sic cap. 3. *Placuit Dario, & constituit super Regnum satrapas centum viginti, ut essent in toto Regno suo, & super eos principes tres, è quibus Daniel vnus erat, ut Satrapa illis redderet rationem, & Rex non sustineret molestiam.* Igitur Daniel superabat omnes Principes, & Satrapas, quia spiritus Dei erat amplior in illo. porro Rex cogitabat constitueræ eum super omne regnum. Et post. Darius scripsit vniuersis populis, & tribubus, & linguis habitantibus in vniuersa terra. *Pax vobis multiplicetur. A me constitutum est decretum, ut in vniuerso Imperio, & regno meo tremiscant, & paueant Deum Danielis: ipse est enim Deus viuens, & æternus in sacula, & regnum eius non dissipabitur, & potestas eius vsque in æternum.* Ipse liberator, atque saluator faciens signa, & mirabilia in celo, & in terra. Hæc ille. E quibus multipliciter apparet, necessario nobis esse dicendum, imperantibus Nabuchodonosoro, posteris eius, ac Dario Medo, qui vna cum Cyro regna-

uit,

ait, semper Hebræorum Sacerdotibus eorumque Pontifici summo illibata fuisse libertatem, tum potestatem in Hebræos, quæ illis à lege ex Dei mandato dabatur. Nam Reges illi voluerunt Dei legem seruari ab Hebræis, & qui post ipsos Reges primum locum tenebant, in omnibus eorū regnis Hebræi erant, ac vel sacerdotes è Leuitica tribu, vel ex ijs, qui Deo, diuinisque se dedicabant, quod apparet quoque ex historia Sulfannæ, atque è loco Ezechielis adducto. Confirmatur hoc ex ijs, quæ apertissime consecuta. Nam Cyrus, simulatque inuit regnum, non modo hæc rata habuit, sed ampliora est largitus; nempe ut Hebræi redirent in patria loca, sacerdotumque imperio parerent, ac sacerdotes liberi & immunes forent: amplius vero, ut è redivitis regiis plurima eis præstaretur. Nam sic primo Eldæ cap. 6. Anno primo Cyri Regis, Cyrus Rex decrevit, ut domus Dei edificaretur, quæ est in Hierusalem in loco, ubi immolent hostias; & ut ponant fundamenta supportantia altitudinem cubitorum sexaginta, & latitudinem cubitorum sexaginta, ordines de lapidibus impositis tres; & sic ordines de lignis novis: sumptus autem de domo regia dabuntur: sed & vasa templi aurea, & argentea quæ Nabuchodonosor tulerat de templo Hierusalem, & attulerat in Babylonē, reddantur & referantur in templum in Hierusalem. Et mox. Sed & à me præceptum est, quid oporteat fieri à presbyteris Iudaorū illis, ut edificetur domus Dei, scilicet ut de arca Regis, id est de tributis, quæ dantur de regione trans flumen, studiose sumptus, dentur viris illis; ne impediatur opus, quod si necesse fuerit, & vitulos, & agnos, & bœdos in holocaustum Deo calis frumentum, sal, vinum, & oleum, secundum ritum sacerdotum, qui sunt in Hierusalem, detur eis per singulos dies, ne sit in aliquo querimonia, & offerant oblationes Deo calis, orentque pro vita Regis, & filiorum eius. At Darius ita scripsit, ut legimus 1. Eldæ 4. Omnibus præfectis, qui erant in Syria, & Phœnicæ, & libano scripsit epistolas, ut traberent ligna cedrina à libano in Hierusalem, ut edificarent eam eis (Iudæis) civitatem, & scripsit omnibus Iudæis, qui ascendebant à regno in Iudæam pro libertate, omnem prepotentem, & magistratum, & præfectum non superuenire ad ianuas ipsorum, & omnem regionem, quam obtinebant immunem esse eis, & Idumæi relinquunt castella, quæ obtinent Iudæorum, & in structuram templi dare per singulos annos talenta viginti usque dum per edificaretur, & super sacrarium bolocautomata ustulare quotidie, sicut habent præceptum, alia ta-

Cccc

lenta

lenta decem offerre per singulos annos; & omnibus, qui procederent à Babylone, condere ciuitatem, ut esset libertas tam ipsis, quam filiis eorum, & omnibus sacerdotibus, qui precedunt. scripsit autem, & quantitatem, & sacram stolam dari iussit, in qua deferuirent, & Leuitis scripsit dare præcepta. Hæc Darius. e quibus apparet non modo immunes fuisse sacerdotes, sed etiam stipendia, alimentaque, & lumpus in diuina habuisse: amplius vero ipsos reliquis Iudæis præcepta dedisse. Quamobrem non legimus hebræis in Iudæa præpositos fuisse, qui permanferint, nisi Pontifices summos, Iesum, Ioacim, Eliaib, Ioiaa, Ionathan, Ieadoam, ut è cap. 12. Esdræ lib. 2. licet à principio Zorobabel vna cum populo sit in Iudæam profectus, templumque perfecerit, quæ constât è cap. 2. Aggei 3. Zachariæ, qui idcirco cap. 4. sic ait. *Hoc est verbum Domini ad Zorobabel dicens: non in exercitu, nec in robore, sed in spiritu meo dicit Dominus omnipotens.* Hæc vates sanctus. Futurum vero, ut soli sacerdotes præessent, prædixit Ezechiel cap. 44. his verbis. *Sacerdotes autem Leuitæ filij Sadoc, qui custodierunt ceremonias sanctuarij mei, cum errarent filij Israel à me, ipsi accedent ad me, ut ministrent mihi, & stabunt in conspectu meo. Et mox. Et cum fuerit controuersia, stabunt in iudicijs meis, & iudicabunt leges meas.* Hæc ille. è quibus apparet Persarum Reges dimisisse, aut semper, aut plerumque sacerdotibus immunitatem suam, Pontificique summo summam in omnes hebræos potestatem, donec ad Iaddum, qui Ieadoas à Nehemia vocatur, Respub. peruenit. quo tempore conturbatis admodum rebus, ut alibi adnotauimus, Alexander magnus euertit regna Persarum. Quid porro contigerit his verbis exponit Iosephus libri vndecimi capite octauo. *Alexander præuidens multitudinem vestibus albis indutam; Antistites vero cum byssinis stolis, & Principem sacerdotum hyacinthina, & aurea stola, super caput habentem cydarim, & super laminam auream, in qua scriptum erat Dei nomen; adiit eum solus, & numen adorauit, & principem sacerdotum primus veneratus est.* Omnibus vero Iudæis vna voce Alexandrum salutantibus, & circumstantibus, Syriæ Reges, & reliqui hoc facientem stupuerunt, corruptamque Regis mentem putauerunt. Parmenio vero solus eum interrogauit, cur omnibus eum adorantibus ipse adorasset principem sacerdotum gentis Iudææ. Cui ille: *Non hunc inquit, adorauit, sed Deum, cuius principatu sacerdotij functus est; nam per somnium in huiusmodi eum habitu conspexi, adhuc in*

Deo

Dio ciuitate Macedonia constitutus. Dumque mecum cogitassem posse Asiam vincere, incitauit me, ut nequaquam negligerem, sed confidenter transirem. Nam se perduciturum meum dicebat exercitum, & Persarum traditurum potentiam: ideoque neminem alium in tali stola videntem, cum hunc aduertissem, habens visionis, & probationis nocturna memoriam, salutauit. Exinde arbitror diuino iuuamine me directum, Dariumque vicisse, virtutemque soluisse Persarum. Propterea, & omnia, qua meo corde sperantur, prouentura confido. Postquam Parmenioni locutus est Principem sacerdotum honorans, occurrentibus reliquis sacerdotibus, ad ciuitatem usque peruenit; & ad templum ascendens, sacrificauit Deo, secundum sacerdotis ostensionem. ipse autem sacerdotum principi, & reliquis sacerdotibus munificenter multa donauit. Alasto vero ei volumine Danielis, in quo scriptum erat, quendam Græcorum deuicturum Persarum potentiam, arbitratus se ipsum esse, quem scriptura significabat gauisus est. Et tunc quidem multitudinem dimisit. Postea autem die conuocans eos iussit petere, quas vellent donationes accipere. Principe vero sacerdotum petente, ut liceret patrijs uti legibus, & septimum annum sine tributis esse mandaret, omnia concessit. Cumque ab eo postulasset, ut Iudeos in Babylone, & Media gente præciperet suis potiri legibus, promisit libenter facere, qua poscebant. Dicente vero ipso ad multitudinem, si quis eligeret ei militare, permanens in patrijs legibus, & secundum eas viuens, paratum se eos ducere se pugnaturum cum eo dixerunt.

Defuncto Alexandro Magno Syriam tenuit Ptolemæus Lagi filius ab initio Iudæis infestus; postea vero amicissimus, ex quo scilicet eorum religionem proprius agnouit; custodiam namque illis locorum munitorum commisit, & pari cum Macedonibus, qui cuncta moderabantur, iure esse constituit, sua sacerdotibus iura illata dimittens, quod libro duodecimo tradit Iosephus cap. 1.

Ptolemæus autem cognomento Philadelphus, qui similiter imperio Syriam continebat, tanta præstitit hebræorum sacerdotibus, quanta neque ipsi hebræorum Reges hebræis videntur præstitisse. Producamus hic epistolam, quam refert Iosephus libri duodecimi capite secundo. Rex Ptolemæus Eleazaro principi sacerdotum salutem. Multis habitantibus sub imperio meo Iudæis, quos Persæ, cum potentes fuissent, in seruitutem traxere; quorum aliquos pater meus ad militiam maioribus sti-

pendijs deputans honestauit; alijs autem in Aegyptum cum eo ambulanti-
bus, castella, & eorum custodiam demandauit, ut sint Aegyptijs in terrorem. Cum vero ego principatum suscepissem, omnes clementer tractaui, praesertim ciues tuos, quorum plus centum millia captiuos, & seruientes remisi, possidentibus eos pro redemptione pecunias persoluens. Et mox porro volens & istis, & omnibus per vniuersam terram Iudaeis praestare libertatem, leges vestras Hebraicis litteris conscriptas translatas litteris Graecis, in nostras, in mea bibliotheca decreui reponere. Hæc ille. Sed operæ pretium est cognoscere, quantæ magnificentiæ mensam auream templo exterus Rex hic donarit, omnino contendens superare quandam, quæ in eo pretiosissima erat. Sic igitur Iosephus capite eodem.

Huius duorum semis cubitorum longitudinem, latitudinem, vero vnius, altitudinem vnius, & semis construxerunt, totam de aëro formantes eam. Coronam quidem in palmis conferunt, frontispicia vero versatilia sculpturam habentia ornatam, specie relictis ex tribus partibus mire simulantem. Triangulis enim existentibus frontispicijs, unusquisque angulus eandem formam dispositionem habebat. Quædam verterentur, vnam, & non diuersam speciem demonstrabant. Porro corona pars, quæ sub mensa erat inclusa, pulchre constructa fulgebat: pars autem quæ de foris apparebat, artificij decore plus culta splendebat, quia visui, vel spectaculo patebat. Vnde proceritatem partium ambarum acutam fieri contigerat, ne vllus angulus trium, ut prædiximus, existentium in transductione minor videretur. Dispositi vero erant in modum funium tornosæctorum pretiosissimi lapides, aureis sphaerulis per foramina inclusi. Partes autem, quæ per latera corona cernebantur, in speciem ouorum optimo lapide factorum figurata mitebant, sculptura virgulas imitata: quæ spissa circa mensam voluebantur. Ob horum autem dispositionem circumduxerunt opifices tornatam omnium fructuum naturam, quas pendentes, aristas surgentes, malagranata conclusa. Lapides autem secundum genus prædictorum fructuum, ad proprium vniuscuiusque colorem formatos, circa totam mensam ex auro ligabant. Sub corona quoque ouorum similis ordo, seu virgarum confiterat, ut ex ambabus partibus eandem operis varietatem, causamque, species mensæ constructæ proferreret: ne frontispiciorum, vel coronæ positio in altera parte mensa conuersa, videretur esse diuersa: sed eas usque ad pedes facies operis extenderet. Nam ductile aurum
qua-

quatuor digitis latum, secundum totam mensæ latitudinem, super quod pedes eius imponent, fecerunt: deinde spherulis, & clausuris eos cum corona mensæ construxerunt, ut eundem artificij, vel magnificentie visum præberent; in quamcumque partem mensæ conuerteretur. Super mensam autem Meandrum fluuium sculpsērunt, lapides pretiosissimos in medio eius tamquam stellas vario colore ponentes. Nam carbunculi, vel smaragum incundo aspectu fulgentes miserunt, aliorumque genera lapidum, qui vel induritia, vel emulatione digni per excellentiam naturæ cunctis existunt. Post Meandrum autem completum, in speciem funis, quidam circumferebatur in medio figuram sublongam, & rotundam habens: super quod crystallinus lapis erat, vel electri impositi, pari pene formarum aspectu, qui delectationem miram intuentibus præstabant. Capita vero pedum eius similia lilij fabricauerant, eorum uationem brachiorum habentia sub mensa reflexam: intus uero rectum instar lilij germen uidebatur: quod lapis carbunculus in palmum factus, figuram crepidinis ostendens, & latitudinem octo digitorum habens, sustentabat. Nam super eum pedum omne pondus innitebatur. sculpsērunt etiam tenuissimo, vel laboriosissimo torno unumquemque pedum: in quibus bedere & uitis palmites, cum uis existentibus eminebant. ut nihil à ueris discrepare putarentur: si quidem ad auræ flatum, per tenuitatem, & extensionem summitatis suæ commota, imaginationem naturalium arte præbeant. Verum etiam figuram totius mensæ tribus tabulis construere: compagine partium inuicem ita colligata, ut inuisibilis existeret, nec intelligeretur earum insertio. Crassitudo uero mensæ non minus dimedio cubito fuisse cognoscitur. Talis ergo uotiuæ mensæ, multa Regis munificentia, vel pretiositate materia, ac uarietate pulchritudinis, & industria artificum studiosè perfecta est: & licet magnitudine prioris Deo deuotæ mensæ, non distaret, artificio tamen, & nouitate, vel claritate, factura, valde melius, & splendidius climata fulgebat. Crateres etiam aurei duo, sculpturam uipeream ab inferiore parte usque ad angulū habentes lapidibus varijs in squama conclusis. Dehinc super eos fecerunt Meandrum altum cubito, compositione lapidum diuersorum specie magna fulgentem: in quo uirgarum ordo instabat, de quibus complexionibus similis usque ad labrum protrahabatur. Per medium quoque quatuor digitorum seuta pulchris lapidibus inserta, decorem craterarum ostendebant, quorum labra liliorum solijs, & uarum floribus in orbem productis corona

completebatur. Et aureos quidem crateras duos capientes, utrosque amphoram, huiusmodi construxerunt. Argentei verò clariorem speculis splendorem emittebant, ut certius in his facies aspicientium videretur. Insuper fecit Rex pateras triginta ex auro, nec non omni lapide pretioso, & circumdata folijs badera, vel bracteolis, quasi vitis calatura artificiose obumbrabantur. Hac autem ideo ita fiebant, quod per scientiam opifices arte mira reliquos anteirent, & multo melius studio, vel munificentia regis formabantur. Non enim tantum incessanter, & large opificibus impendia praeſtabat, quantum, & publicorum negotiorum relictis regiminibus, ipse operantibus semper instabat, & frequenter artifices visitabat.

Hæc igitur templo donauit Ptolemæus Philadelphus, haud contentus Iudæis quidem vna cum libertate tot, ac tanta largiri; Sacerdotibus vero omnem potestatem, qua iure potiuntur illibatam tutari. Principi autem (hæc sunt capite eodem Iosephi verba.) Sacerdotum Eleazaro destinauit per eos lectos cum argenteis pedibus decem, & conuenientem eis omnem suppellectilem, & calicem talentorum triginta, insuper stolas decem, & purpuram coronamque decoram, & lineas de hyſſo centum, præterea & pateras, & trullam, & libatoria, & crateras aureos duos Deo vouendos.

Sed & (hæc sunt verba duodecimi libri capite tertio.) Seleucus Nicanor in ciuitatibus, quas per Asiam edificauerat, & inferiore Syria, & in ipsa Metropoli Antiochia republica sua dignos (Iudæos) effecit, & aquum eis honorem cum habitatoribus Macedonibus, & Græcis esse iussit.

Quid vero Antiochus? audiamus eundem Iosephum capite eodem. Primum constituimus propter pietatem eis (Iudæis) præſtare ad immolationes victimarum, & vini, & olei, & libaminis pretium, argenteorum viginti millia, & ad similes secundum prouincialem legem, tritici modios mille quadringentos septuaginta quinque & salis modios trecentos septuaginta quinque. Præberi autem hæc, inquit, eis volo secundum mea mandata, & opus templi constitui, & porticus, & quidquid aliud oportet refici. Materies autem lignorum deponatur ex ipsa Iudæa, & ab alijs gentibus, & à libano, nullo pro his exigente vectigal. Similiter & in alijs, in quibus oportet, clarissimam templi geri volumus adificationem. conuerſetur etiam omne genus eorum secundum proprias leges: relaxentur Sacerdotes, & scriba templi, & cantores sacri à tributis, quæ

quæ pro suo capite dabant; & à regio veltigali, vel ab alijs cunctis operibus, ut pro opere eorû ciuitates habitationibus hominum aptæ reddantur. His quoque qui vel nunc habitant, vel habitaturi conuenient; donamus tributa vsque ad mensem Hyperueretaum; & per tres annos liberamus eos à tertia parte fiscalium, quatenus eorum lassio releuetur. Et quicumque ab ipsa ciuitate ad iuga seruitutis abstracti sunt, ex ipsis genitos libertati donamus, & substantias eis reddi præcipimus. Epistola quidem hæc continebat. Ornato autem templo edictum per omne suum misit imperium, in quo continebatur, neminem alienigenarum intra muros templi ingrediendi habere licentiam: nec Iudeos, nisi quibus mos est purificatos secundum patriam legem, neque inferre in ciuitatē equinas carnes, neque mularum, neque ferarum mansuetarum, vulpium, aut leporum, aut pardorum: & generaliter omnium animalium, quæ Iudæis interdicta sunt: ut nec pelles eorum liceret afferri, neque aliquid eorum intra ciuitatem liceret pasci: sed solitis parentum victimis, ex quibus & Deo oportet sacrificari, uti permissum est. Qui autem aliquid horum transgressus fuisset, iussit ut mulctatus Sacerdotibus persolveret pecunia drachmas tria milia.

Hæc igitur isti. Seleucus vero Antiochi successor, De redditibus (ait, auctor secundi libri Machabæorum cap. 3.) suis præstabat omnes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes. Hæc ibi. Illud autem mirabilissimum contigit ad templorum libertatem spectans. Nam cum forent in eo talenta auri ducenta, argenti quadringenta à priuatis deposita, missus est à Rege Seleuco, qui putabat hæc ad ærariū publicum pertinere Heliodorus, ut auferret illa. Ingressus est hic cum multis, ut illa auferret. quid euenerit, narrat eodem capite idē scriptor, Apparuit enim illis quidam equus terribilem habens sessorem, optimis operimentis adornatus, isque cum impetu calces priores Heliodoro elisit; qui autem sedebat, videbatur amare habere aurea. alij etiam apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, speciosique multis plagis eum verberantes. subito autem Heliodorus concidit in terrā, eumque multa caligine circumfusum rapuerunt, atque in sella gestatoria positum eiecerunt. Et mox. Tunc vero ex amicis Heliodori quidam rogabant confestim Oniam, ut inuocaret altissimum, ut vitam donaret ei, qui in supremo spiritu erat constitutus. considerans autem summus Sacerdos, ne forte Rex suspicaretur malitiam aliquam ex Iudæis circa Heliodorum consum-

ma-

matam, obtulit pro salute viri hostiam salutarem; cumque summus Sacerdos exoraret, iidem iuvenes iidem vestimentis amicti astantes, Heliodoro dixerunt: *Onia sacerdoti gratias age; nam propter eum Dominus tibi vitam donauit. Tu autem à Deo flagellatus nuncia omnibus magnalia Dei & potestatem.* Ex his dictis non comparuerunt. Et post. Cum autem Rex interrogasset Heliodorum, quis esset aptus adhuc semel Hierosolymam mittere ait, *si quem habes hostem, aut regni tui insidiatorem, mitte illuc & flagellatum eum recipies, si tamen euaferit. Nam ipse, qui habet in calis habitationem, visitator, & adiutor est loci illius, & venientes ad malefaciendum percussit, ac perdit. Hæc ibi. è quibus multa colligimus.*

Primum. Putasse Heliodorum, Regemque illas pecunias pertinere ad ærarium publicum, siue id crederent, siue credi vellent. Certe poterat Regio iure, nisi diuina lex, ac naturalis à coæuo mortalibus, & Angelis iure incipiens, ac templorum libertatem sanciens obstitisset, auferre, non quidem, ut sibi haberet, sed ut videret, an ad priuatos pertinerent; aut etiam iubere, ne loco illo pecuniarum seruantur. Nihil huiusmodi fas illi fuit.

Secundum. Deum voluisse Heliodorum castigari ab equis, atque ut equis esset, aut esse videretur quidam naturam mouens, atque à Deo missus instinctus, quo ferrentur aduersus impios violatores libertatis templorum, veluti stolidiores, aut efferatiores, magisve effrænes, quam sint equi, *Quibus, ait, David, non est intellectus.*

Tertium. Non fuisse ab Angelis templi custodibus Heliodorum necatum, quod in templo, atque ab Ecclesiarum custodibus nulli sit eripienda vita, ut hic sit visitatus puniendi modus, Ecclesiasticis viris non occidendi, sed ad summam flagellis percutiendi. Quamobrem recte S. Ambrosius dixit, non esse Ecclesiam more castrorum, custodiendam, quod præstet plerumque intra Ecclesiam nullos milites habere, qui sanguinem fundant, eamque sanguinis effusione polluant, licet eam tueantur, extra illam tamen esse qui defendant illam, non veruit sanctus, neque vetitum dixit. atque hæc mens videtur fuisse S. Ambrosij verba illa proferentis, non quam nonnulli fingunt aduersus Ecclesiarum sacrosanctam Maiestatem: & ideo sunt etiam, qui putent Angelis sanctis non esse hunc morem, ut noxios interficiant, sed solum ut virgis cædant, vel subtrahant patro-

cinium

einium suum, ex quo fit, ut dæmones occidant, torqueantque, & in miseras multas adducant cælesti patrocinio nudatum.

Quartum. non absolui, aut adiuuari ecclesiasticæ libertatis oppugnatores, & violatores, nisi precibus, atque auctoritate Pontificumque, vitamque illorum suo modo poni in horum potestate.

Quintum. nihil atrocius posse desiderari, expeti, ac fieri ab hostibus aduersus hostes suos, nisi uti hi violent ecclesiastica iura; atque hoc vel ipsi impij senserunt, experti sunt, palam prædicauerunt, ut discant ab impijs pietatem, nisi velint à pijs, impij Regem, principumque sæcularium consiliarij, ne dicamus Sacerdotes, Theologi, & Iurisconsulti.

Post hæc inciderunt tempora Antiochi Epiphanis, atque eorum, qui Iudæos opprimere conati, pessimo exitu vitam concludere, ut ostendimus libro quarto de Ruinis gentium cap. 8. & latius libro 23. de Signis Ecclesiæ Dei capite vndecimo. Quantum pertinet ad ecclesiasticam potestatem finis hic fuit. Machabzi victores regno simul, ac pontificatu potiri, latissime omnium, quicumque vnumquam fuerint Hebraici sanguinis Regum, dominati sunt. Idumæam namque omnino in suam potestatem redigere, quod neque Dauidi, neque Salomoni contigit: præterea vero in mari Mediterraneo Stratonis turrem, Apolloniam, Ioppem, Tamniam, Azotum, Gazam, Anthedonem, Paphiam, Rhinocolluram, multaque alia, quæ numquam fuerant hebraicæ ditionis, ut apparet è Iosephi libris 13. cap. 21. & 14. cap. 3. Quod scilicet ecclesiastica libertas, ac potestas, quo magis, & quo diutius opprimitur eo magis, & eo diutius cælesti ope extollatur, atque amplificetur, quod maxime conueniet temporibus Antichristi, ut merito S. Gregorius dixerit in psal. 4. pœnitentialem, libertatis ecclesiasticæ oppugnatores esse inferorum portas.

Oborta vero inter posteros Machabzorû contentione, Aristobolus, scilicet atque Hyrcanû, romani ex vna, Parthiq. ex altera parte aduersus alteram sunt aduocati. Quo tempore Pompeius Hyrcano fauens penetralia templi est ingressus, & cum eo multi viderunt, ait Iosephus decimi quarti libri cap. 8. *quæ non liceret nisi sacerdotibus intueri. Inuenerunt autem mensam auream, & circa eam candelabra, vel libatoria non pauca, nec non & aromatum multitudinem, & in thesauris sacras pecunias duo milia talenta, quas Pompeius contingere noluit propter pietatem.*

D d d d

etiam.

etiamque hoc dignum sua virtute perfecit. Sic ille. Atqui Pompeius poterat tamquam victor, siquidem libuisset, eas pecunias capere; quamuis idem Pompeius antiquas Iudeorum ditiones valde coangustauerit, immunitatem tamen suam, libertatemque Pontifici summo Hyrcano, & sacerdotibus reliquit. Postea vero Caius Iulius Cæsar summa rerum potitus, non modo Hyrcanum pontificem permisit esse; sed etiam Iosephus adducto libro refert verba decreti ab ipso conscripta, quibus ita loquitur. *Hyrcanum Alexandri, filiosque eius rectores Iudeorum esse, & principatum sacerdotij gentis Iudaicæ semper habere secundum patrios mores præcipio: ipsum quoque, filiosque eius auxiliares nobis, & inter viros amicissimos esse censendos: quantacumque vero iura sacerdotalia sunt, eum, vel filios eius habere decerno.* Et exhyemationes vero militum, aut pecunias exigendas ab eis minime probaui, & nullus vel præses, vel dux, vel legatus in finibus Iudeorum auxilia colligat, vel militibus liceat pecunias exigere ad hyemandum, ut pro nomine alicuius, sed vndique esse liberos; quæcumque postea habuerunt, vel emerunt, vel possederunt, omnibus his eos potiri, & Ioppem ciuitatem; & de Sydone modios viginti millia sexcentos septuaginta quinque per singulos annos, & dari etiam licentiam Hyrcano, omnibusque ab eo missis, ut cum Senatoribus in ludogladiorum, vel bestiarum sedentes spectent. Rursus idem refert ab eo scriptum ad multas ciuitates, & ab aliis etiam Romanis magistratibus, ne Iudæi prohiberentur, secundum, inquit, suam viuere consuetudinem. Denique profert multa Asiaticarum ciuitatum decreta, quibus Iudæi eadem, qua ciuitates earum, libertate fruebantur. Quocirca idem libri eiusdem capite vigesimo quinto sic de Herode ait. *Numquam enim putabat Romanos sibi regnum daturus, quod soliti erant generi sacerdotali donare.* Regnū porro est Herodiæ Romanis delatū, rebus ad triūuiros redactis. Cneo Caluino secundū, & C. Asinio Coss. anno ante Christum natum trigesimo octauo. Verum nolunt ab illo initū regnū, nisi M. Viplanio Agrippa, & L. Caninio Gallo Coss. trigesimo quinto ante ortum Christi, cum foret Pontifex, ac Rex Antigonus Assamonzus è genere Machabæorum, quod aperte tradit idem Iosephus ad finem libri decimi quarti. Veruntamen licet Herodes regno potitus esset, adhuc idem subiciebatur iudicio septuaginta duorum, quibus Pontifex maximus præerat, & quibus ius erat dammandi alios ad mortem: quod refert

Iose-

Iosephus libri decimi quarti capite decimo septimo, aut decimo octauo, quod deinde est sublatum, vti diximus, anno eodem, quo Christus est conceptus. Sacerdotum tamen libertas, quoad personas, res, & loca remanebat. Non enim iusserat Herodi in illos vllum, nisi contra ius illud sibi arrogasset. Hinc ab Octauiano Imperatore est rescriptum, cum pecunias eorum sacras Herodes raperet, in hæc verba, vt Iosephus refert libri decimi sexti capite sexto. *Cæsar Augustus Pontifex tribunitia potestatis edieit. Quoniam gens Iudæorum fidelis, non solum præsentis tempore, sed etiam priori, & magis patri meo Dictatori Cæsari, P. Q. Romano, & princeps Hyrcanus apparuit. placuit mihi, & Senatui, eum sententia populi Romani, Iudæos suis legibus, & patrio iure frui permittere, sicut & sub Hyrcano principe sacerdotum altissimi Dei, & sacraria eorum inuiolata, permanere, & pecunias ab eis ad Hierosolymam transmissas reddi custodibus pecuniarum, neque vadimonia sabbato, vel sexto die ab hora nona exigere: si quis autem inuentus fuerit auferens sacrosanctos eorum codices, aut pecunias à Synagogis, huiusmodi sacrilegio teneatur, & substantia eius publico deputetur.* Hæc Octauianus. E quibus liquet, Herodi regiam potestatem ita fuisse concessam, quatenus Hebræorum leges permittebant, vt supra ad finem tertij libri dicebamus. Sed is miris modis omnia conturbauit, licet sæpius fuerit Romæ accusatus, suorumque actuum rationem reddere compulsus ob homicidia, criminaque diuersa à se commissa.

Ex his igitur omnibus apparet, ex eo tempore, quo Deus eduxit Abrahamum ex vrbe Chaldæorum, vsque ad Christum fuisse à Deo admirabiliter inter medios hostes, siue vt ait Dauid, *in medio inimicorum suorum*, conseruatam sacerdotibus hebræis sinceræ religionis cultoribus immunitatem, libertatemque in omnibus, ac plerumque etiam regis potestatis in omnia maximam participationem, per ipsosmet inimicos, & hostes. Neque ausas fuisse, aut valuisse plerasque omnes gentes, & earum summos, ac potentissimos Reges, per annorum duomillia & amplius eam tollere, aut trinuere, fueruntque hi Amorrhæi, Philisthæi, Chanaanæi, Syri, Idumæi, Aegyptij, Arabes, Assyrij, Babylonij, Persæ, Græci, ac denique Romani, vel subiectis his totius orbis gentes, cum dominarentur eis Nabuchodonosorus, Persæ, Græci, ac Romani, adeo ius sacrosanctæ potestatis, quæ residet in Ecclesia, popu-

loque ipsius Dei, mirabiliter immutabile est, atque æternum. Quamobrem sic argumentamur.

Primo. Quicumque non conseruat veræ religionis cultoribus sacerdotibus suam libertatem in omnibus, regiamque potestatem, quam cunctæ gentes orbis, dæmonibus, & idolis addicte conseruauerunt, est peior illis: at aliqui dicuntur principes, Theologi, Iurisperiti, Consiliarii que inter Christianos huiusmodi. Quid igitur dicemus esse peiores illis magis addictos dæmonibus, & idolis? Nemo dicat. siquid egere, non aduerterunt. alioquin deploratissimæ fortis essent.

Secundo. Quicumque magis oppugnant veritatem, quam cunctæ gentes, dæmonesque ipsarum non potuerunt oppugnare, sed coacti sunt confiteri, & amplificare, peiores sunt omni gente, ac dæmone. Tales sunt memorati. Numquid ergo ijs volent esse peiores? Ne quæso hoc sit vlllo modo.

Tertio. Qui sunt huiusmodi, aut sapientissimi omnium gentium, aut insipientissimi. Non est primum, cunctis sapientibus, & cunctis gentibus reclamantibus: erit itaque secundum.

Quarto. Qui magis oppugnant sacram potestatem, suosque sacerdotes, in quibus est ius status, quam cunctæ gentes inimicæ, illi sunt eius status maxime inimici: oppugnant aliqui inter Christianos. Quales igitur erunt? Nullos potero mihi persuadere esse tales.

Quinto. Qui credunt se magis aut scire, aut posse, quam sciuerint, aut potuerint, cunctæ totius orbis ab orbe condito sapientissimi, & insipientissimi, quam cuncti dæmones earum: necessario superbissimi erunt omnium creaturarum, cum dicatur de dæmone Iob. 41. *Non est potestas, quæ comparetur ei super terram.*

Sexto. Qui peiores dæmonibus cunctis, & cunctis veritatis æternæ hostibus sunt, multo maioribus suppliciis a pud inferos torquebuntur. An vero tales hic? Quis credat? Certe respiciant si qui errarunt. sin minus, videant, quo in periculo versentur.

Septimo. Illud est iuris immutabilis, æterni, naturalis, ac diuini, quod à nullo vnquam contrario licet maxime semper inter omnes gentes oppugnatum, tolli potuit. Talis, vt apparuit, est sacra libertas, ac potestas Ecclesiæ sanctæ, præsumumque ecclesiasticorum.

Octauo. Illud est ius maxime immutabile, naturale, ac diuinum,

num, quod ab omni genere contrariorum licet impugnatum maxime stetit, subuersis omnibus inimicis. Talis vero, ut deduximus, est sacra libertas, ac potestas.

Nono. Neque solum fuit impugnatum ab omni contrariorum genere, sed à maximo omnium contrariorum, quod è superioribus liquet: quam maxime igitur sacra libertas, ac potestas est iuris immobilis, naturalis, ac diuini.

Decimo. Agnouerunt eam leones, quoad personas, loca, & res, agnouerunt quoad hæc omnia, similiter equi, agnouerunt bruta elementa, & animalcula quæque, ciniphes, locustæ, muscæ, ranæ, quæ constant ex ijs, quæ euenere prophetæ, & asino in euentu Ieroboam; quæ euenere Assyrijs translatis in Samariam; quæ Heliodoro, quæ Aegyptiis pugnantibus aduersus Moysen. & erunt Christiani atrociores leonibus, stolidiores equis, ac brutis animalibus, & elementis? Tanti rursus iuris agnitio communicatur quodammodo, non solum cunctis gentium sapientibus, cunctis que gentibus, sed etiam bestiolis feris, & elementis, soli in tota vniuersitate rerum Theologi, ac Philosophi quidam Christiani, neque agnoscunt, & impugnant, atque inter sapientissimos à quibusdam sapientissimis numerantur? Fieri id nullo modo potest, nisi si qui desperati sunt.

Vndecimo, & postremo. si Reges, populi que ecclesiasticæ potestatis inimici, aut ex inimicissimis gentibus prognati tanta umbræ ipsi potestatis Ecclesiasticæ præstiterunt.

(Nam tales extitere Hebræi respectu Christia-

norum; nos enim Christi corpus, verumque habemus Christum, sed illi umbram tantum.)

Quid est ab ijs præstatum, qui filij sunt, ac loco filiorum volunt haberi?

Osten-

Ostenditur post obitum Christi late amplificatam Ecclesiasticam potestatem. eumque fuerint nonaginta tres, tum legitimi, tum non legitimi Imperatores Romanorum, præter decem, qui conati sunt excindere Christianam religionem, ceteri non sunt aufert Episcoporum potestatem in Christianos minuire vlllo modo, sed multi conseruauerunt, ac tutati sunt multis modis.

Cap. V l.

Um Christus dixerit: *Data est mihi omnis potestas in calo, & in terra.* Matthæi cap. ultimo, ac propterea fuerit in ipsum translata omnis omnium, tam Gētilium, quam Iudæorum potestas, regia simul, ac Sacerdotalis, mirabilissimum sit illud Imperatores Romanos, ac reliquos gentium Reges ex duobus alterum fecisse, vel omnem prorsus Christi religionem conatos esse stirpitus excindere tanquam falsam; vel Episcopis, ac Sacerdotibus suam potestatem, libertatemque intactam reliquisse in Christianos, & quoad Christianos, vti dicemus. Cogebantur enim naturali illo iure insito cunctorum mentibus fateri, concludique necessario, posse Episcopos, ac Sacerdotes in subiectos ipsi homines, quidquid ipsorum religio sancit, si detur hanc esse veram. Dato hoc, euidenter, ac necessario sequitur illud apud omnes gentes. Quia sicut Deus est omnium suus, ac propterea præ cunctis appetendus, amandus, colendus sic homines diuinis additis in pari causa præ cunctis hominibus, amandi, colendi in terris, sic diuina loca respectu aliorum locorum, maxime suo modo colenda, ac res diuino cultui seruientes respectu aliarum rerum. Quocirca dato illo principio practico; sequuntur illæ conclusiones necessariæ & euidentes, ex omni æuo apud omnes gentes vel efferatissimas, & insipientes iure naturali, necessario, & euidenti, sed quoniam necesse erat, vt altera è Religionibus falsa esset, vel quam colebant imperatores Romani, vel quam Christiani: idque necessario definiendum fuerat, cum quid imperabatur ab illis con-

crarium

trarium nostræ, idcirco si res in concertationem veniebat, necessario nostræ aduersabantur, eamque funditus euertere contendebant, quoniam nostri nolebant obedire. Alioquin nostræ sua iura dimittebant, quin veritate nostrarum rerum compulsi, in quæstionem nolebant rem deuenire, ac de suo Imperio diminuere haud curabant, & imperata missa faciebant, duplex aliquando adeuntes damnum, quod & ipsorum Sacerdotes, & nostri immunes essent, aut etiam quilibet Christiani.

Propter hæc, plurima libera, & Episcoporum potestati omnino subiecta dimittebant, quod vt planissimum faciamus, sunt aliqua à nobis prius explicanda, quæ maxime faciunt ad illustrandam veritatem, diuinamque providentiam in sacra potestate & immunitate Ecclesiasticorum bonorū tuenda maxime consignandam. Primumque est ante Imperatorem Constantinum tenuia fuisse Ecclesiastica bona stabilia, nisi Ecclesias, & domus Episcoporum, quod ideo prouisum fuit, ne propter ista impij Christianos vexaret, quod hodie faciunt hæretici: atque vtinam non facerent aliqui Catholici, maxime impios omnium gentium scelestissime imitantes. sciendū prætereā fuisse Episcopis, eorumque iussis adeo Christianos obedientes, vt nullus ex his quidquam sceleris admitteret, ex quo duci posset in carcerem, quod Tertullianus in Apologetico tradit. Addimus & illud, Christianorum sæcularium bonapauisse vsibus Ecclesiasticis abundantissime, etiamsi non forent Episcoporum, vel Sacerdotum. Nam sic de Christianis singulis A. & cap. 1. *Habebant omnia communia.* & cap. 4. *Ponebant ante pedes Apostolorum.* Et S. Paulus de Galathis, licet à se alienatis. *Testimonium enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi.* Eadem de suo tēpore ita restatur sanctus Irenæus libro 4. cap. 34. *Offerre igitur oportet Deo primitias eius creature: sic & Moyses ait, non apparebis vacuus ante conspectum Domini Dei tui, vt in quibus gratus existit homo, in his gratus ei deputatus, cum qui est ab eo, percipiat honorem, & non genus oblationum reprobaturum est, oblationes enim & illic; oblationes autem & hic; sacrificia in populo, sacrificia & in Ecclesia, sed species immutata est tantum, quippe cum iam non à seruis, sed à liberis offeratur. Vnus enim & idem Dominus. proprium autem character seruilis oblationis, & proprium liberorum, uti & per oblationes offendatur iudicium libertatis. Nihil enim ociosum*

sum, nec sine signo, neque sine argumento apud eum. Et propter hoc illi quidem decimas suorum habebant consecratas: qui autem perciperunt libertatem Christiani omnia que sunt ipsorum ad dominicos decernunt usus, bilariter & libere dantes ea, non qua sunt minora, utpote maiorem spem habentes, vidua illa, & paupere hic totius victum suum mittente in gagogilaciū Dei. Hæc S. Irinæus, eadē Tertullianus in Apologetico. Quocirca sportulæ dabātur aliæque necessaria Clericis, Episcopis, & cultui diuino; ut habemus ex epistola sexagesima sexta Sancti Cypriani, vel nona libri primi. ostendimus autem supra libro tertio Christianis, Clericis, Sacerdotibus, & Episcopis fuisse etiam datas primitias, decimas, aliasque oblationes, quibus non modo Episcopi se, Clericos & quæcumque ad diuinum cultum pertinebant, tueri poterant, sed inopes largissime, ac benignissime alere valerent. Antoninis Imperatoribus post Adrianum, vixit Corinthi Episcopus Dionysius, a quo discimus, quantæ Romanis Pontificibus essent opes ad hospites quoslibet Romæ excipiendos, ad inopes, tam in Vrbe, quam extra Urbem alendos. Nam sic ille scribens ad Romanos; ut refert Eusebius libro quarto cap. 22. *Nam Romanorum consuetudinem, qua assidue ad hanc persecutionem nostra ætate grassantem seruata est, magnopere approbans, ista scribit: apud vos is mos iam inueterauit, ut omnes fratres varijs afficeretis beneficys, & Ecclesijs permultis, que in quaque ciuitate sunt, vita mitteretis subsidia. Sic plane non solum egentium subleuatis inopiam, verum etiam fratribus, qui sunt ad metalla damnati, opem fertis: sicque per ea beneficentia subsidia, que iam à primis Ecclesia vestra sacris fundamentis passim mittere consueuistis; cum sitis Romani, Romanorum consuetudinem à Patribus traditam sedulo obseruatis, quam quidem certe beatus Sother vester Episcopus, & hætenus cuiusmodi diligenter, & mirum in modum suo propenso studio adauxit, idque non modo opes in Sanctos reficiendos delegatas benigne subministrando, verum etiam fratres, ad ipsum aduentantes tamquam Pater indulgens, & clemens in liberos, beato ac pio sermone ad virtutem cohortando.* Hucusque Dionysius. Refert Eusebius idem libri sexti cap. 37. epistolam Cornelij Papæ ad Fabium Episcopum Antiochenum, è qua perspicui potest, quam multæ opes Pontificibus Romanis essent, quibus tum Clerici, tum pauperes alerentur. Nam sic ille de Nouato loquens, *Non ignorabat, quomodo enim potestati Presbyteros esse* (in Ecclesia Romana) *quadragenta sex*

Diaconus

*Diaconos septem, Subdiaconos septem, Acolythos quadraginta duos, Exorcistas, & Lectores una cum Ostiarijs quinquaginta duos, vi-
duas & alios morbo, atque egestate afflictatos mille quingentos,
quos omnes Domini gratia, & benignitas abunde sustentat.*
Ex his itaque constat plurimas ecclesiasticis opes fuisse. Secū-
dum est à nobis ad memoriam reuocandum. plurimi Christiano-
rum semper extiterunt Senatores, Consules, Præfeti Præto-
rio, Proconsules, Præsides, Prætores, ex ipsa Imperatoris fami-
lia: & quantum ad militaria, Tribuni, Centuriones. Quod ap-
paret ex ipsis Pauli epistolis, & hisque Apostolorum. Nam se-
cundæ ad Timotheum in fine legimus. *Salutant Eubulus, &
Pudens, & Linus, & Claudia.* Pudens autem Senator erat,
Claudia vero generis Imperatorij; neque enim Claudiorum
quisquam sibi gentilitium nomen assumpsisset, nisi genere eo-
dem natus. Tiberius autem, Caius, Claudius, & Nero ex Au-
gusti sanguine exorti Imperatores erant è Claudiorum gente
omnes, ut è Suetonio in Tiberio cap. 1. & sequentibus liquet.
legimus similiter in fine epistolæ ad Thessalonicenses. *Salutant
vos omnes sancti, maxime qui de domo Cesaris sunt.* E quibus ver-
bis necessario fit, multos Christianos fuisse ex ipsius Imperato-
ris, siue Cesaris familia. Clemens quidem, de quo cap. quarto
ad Philippeneses, erat ex agnatione Vespasiani, ac Titi, ut appa-
ret è Suetonio in vita Domitiani. At Sergius Paulus, qui ta-
ctus est Christianus, ut habetur Act. cap. 13. Proconsul erat Cy-
pri, & Ciliciæ, ut ibi apparet, ac nobilis patricius. sic enim Vir-
gilius lib. 5.

Sergestique, domus tenet à quo Sergia nomen.

Porro Cornelius, de quo Act. cap. 10. Christianorum primus è
gentibus, & Christianus fuit Centurio, Romanusque, ac non
male dici potest patriciæ gentis. è quibus colligere possumus, à
Christianis Imperij Romani semper aliquas partes fuisse ad-
ministratas, quamvis initia Christianæ Reipublicæ fuerint hu-
millima. Quocirca ita Plinius libro decimo ad Traianum scri-
bens de religione Christiana, latissime amplificata, & impie-
tate gentilium prope extincta. *Certe satis constat prope iam
desolata templa cepisse celebrari, & sacra solemnia diu intermissa
repeti, passimque venire victimas, quarum adhuc rarissimus em-
ptor inueniebatur.* Hæc ille anno post Christi mortem septua-
gesimo. Audianus post Plinium, quid Sanctus Iustinus dicat
dialogum Tryphone.

Eccc

At qui

Atqui vnum quidem est genus mortalium, siue barbarorum, siue Græcorum, siue etiam aliorum omnium, quocumque appellentur nomine, vel Amaxobiorum, vel Nomadum domo earentiam, vel in tentorijs viuientium (scanitarum) & pecoribus vitam tolerantium, inter quos per nomen Crucifixi Iesu, supplicationes, & gratiarum, actiones Patri fabricatori rerum omnium, fiunt. Hæc Iustinus Sub annum à morte Christi centesimum Antonino Pio imperante. his consentientia scribit Irenæus, qui hoc ipso etiam sæculo clauit, cum ait. Et si in mundo loquela dissimiles sunt, sed tamen virtus traditionis, vna, & eadem est, & neque hæc, quæ in Iberis sunt, neque hæc quæ in Celtis, neque hæc quæ in Oriente, neque hæc quæ in Aegypto, neque hæc quæ in Libya, neque hæc, quæ in medio mundi sunt constitutæ: sed sicut Sol creatura Dei in vniuerso mundo vnus & idem est, sic & lumen, & prædicatio veritatis vbique lucet, & illuminat omnes homines, qui volunt ad veritatis cognitionem venire. Et neque qui valde prævalent in sermone, ex his qui præsent Ecclesijs, alia quam hæc sunt, dicent; nemo enim super magistrum est: neque infirmus in dicendo deminorabit traditionem. Hæc Irenæus, non multo post Iustinum, dum de vna fide vigente in omnibus Ecclesijs, & vna omnium traditione differit.

Sed & Tertullianus, qui sub annum centesimum, & septuagesimum à morte Christi, Seuero Afro, filiisque imperantibus floruit hæc in gentes. Si enim & hostes apertos, & non tantum vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum, & copiarum? plures nimirum Mauri, & Marcomanni, ipsique Partibi, vel quantacumque vnius tamen loci, & suorum finium gentes, quam totius orbis? externi sumus, & vestra omnia impleuimus, Vrbes, Insulas, Castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, (nota maxime hæc verba) palatium, Senatum, forum; sola vobis reliquimus templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissetmus, etiam impares copijs, qui tam libenter trucidamuri si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quam occideret? Potuimus & inermes, nec rebelles; sed tantummodo discordes solius diuortij inuidia aduersus vos dimicasse: si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti finem abruptissemus à vobis, suffudisset utique dominationem vestram tot qualiumcunque; amissio ciuium: immo etiam & ipsa destituitio punisset. proculdubio expauissetis ad solitudinem vestram; ad silentium rerum, & stuporem quendam, quasi mortua vrbs, quasi fessis, qui-

bus

bus in ea imperassetis. Hæc in gentes, idemque aduersus Iudæos. In quem enim alium vniuersæ gentes crediderunt, nisi in Christum, qui iam venit: cui enim aliæ gentes crediderunt? Parthi, Medi, Elamitæ, & qui habitant Mesopotamiam, Armeniam, Phrygiam, Cappadociam, & incolentes Pontum, & Asiam, & Pamphyliam, immorantes Aegyptum, & regionem Africae, quæ est trans Cyrenem, Romani, & incolæ tunc & in Hierusalem, Iudæi, & gentes ceteræ, & iam Getulorum varietates, & Maurorum multi fines, Hispaniarum omnes termini, & Galliarum diuersæ nationes, & Britannorum inaccessa loca Romanis Christo vero subdita, & Sarmatarum, & Dacorum, & Germanorum, & Scytharum, & abditarum multarum gentium, & Prouinciarum, & Insularum multarum, vobis ignotarum, & quæ enumerare minus possumus: in quibus omnibus locis Christi nomen, qui iam iam venit, regnat, utpote ante quem omnium ciuitatum porta sunt aperta, & cui nulla sunt clausa, ante quem sera ferrea sunt comminute, & valua arca sunt aperta. quâquam & ista spiritualiter sint intelligenda, quo præcordia singulorum varijs modis à diabolo obfessa fide Christi sint reuerata: attamen perspicue sunt adimpleta, ut pote in quibus omnibus locis populus nominis Christi inhabitet. Hæc ipse.

Idem Tereullianus pluribus monstrat, nullum hæcenus fuisse regnum, nullam Rempublicam, quæ vi armorum adeo dilatare suos vnquam potuerit fines, perinde ac populus Christianus fecerit, idque absque vi armorum, atque tumultu, sic dicens. Quis enim omnibus regnare potuisset, nisi Christus Dei filius, qui omnibus in æternum gentibus regnaturus nunciabatur? Nam si Salomon regnauit; sed in finibus Iudææ tantum à Bersabee vsque ad Dan termini regni eius signantur. Si vero in Babylo-nijs, & Parthis regnauit Darius, non habuit potestatem ulterius ultra fines regni sui: non habuit in omnibus gentibus potestatem. Si Aegyptijs Pharaon, vel quisque ei in hereditatem regni successit, illic tantum potitus est regni sui dominio. Si Nabuchodonosor, cum suis Regulis ab Indiam vsque Aethiopiam habuit regni sui terminos: si Alexander Macedo, numquam Asiam vniuersam, & ceteras regiones, posteaquam deuicerat, tenuit: si Germani adhuc vsque limites transgredi non sinuntur: Britannia intra Oceani ambitum conclusa sunt. Maurorum gens, & Getulorum barbaries à Romanis obsidentur, ne regionum suarum fines excedant. Quid de Romanis dicam? qui de legionum suarum præsi-

*dij imperium suum muniunt, nec trans ipsas gentes porrigere regni sui vires possunt. Christi autem regnum, & nomen ubique adoratur. Hucusque de Ecclesia fecundissima, & potentissima propagatione ecclesiastici scriptores. è quibus apparet non ignobiles modo, ac pauperes Christo adhæsisse, sed etiam nobiles, opulentos, & qui maxima quæque tam domi, quam belli, administrabant. Nam Senatum, legionesque ipsas asserit Tertullianus Christianorum plenas fuisse; & sanè possemus plurium nomina colligere, & proferre, sed non est opus. Anno quidem à morte Christi ducentesimo, ac decimo tertio, vel ab ortu ducentesimo quadragésimo sexto, Philippus Imperator Christianus fuit, & ante hunc Seuerus Afro imperante, Philippus fuit Aegypti Præfatus Augustalis, qui locus erat secundus ab Imperatore. Tanta certè Cornelio Pontifice, maiestas, ac potestas eius Romæ, ac toto orbe Romano erat, vt Sanctus Cyprianus epistola quinquagesima secunda, dicat ipsi fuisse æmulum Imperatorem Romanum: nam sic ille. *Quanta in ipso suscepto episcopatu suo virtus; quantum robur animi; qualis firmitas fidei; quod nos simplici corde, & perspicere penitus, & laudare debemus, sedisse intrepidum Roma in sacerdotali cathedra, eo tempore, cum tyrannus infestus sacerdotibus Dei sanda, atque infanda minaretur, cum multo patientius, & tolerabilius audiret leuari aduersus se amulum principem, quam constitui Roma amulum sacerdotem.* Hæc Sanctus. Sed audiamus Eusebium loquentem de temporibus ante Diocletianum. sic igitur ille libro 8. cap. 1.*

Quantum splendoris doctrina vera pietatis in Deum omnium rerum gubernatorem mundo per Christum patefacta apud omnes homines Græcos simul, ac Barbaros ante istam persecutionis tempestatem, quæ nostra ingruit memoria, obtinuerit, & quam libere inter eos prædicata fuerit, maius quiddam est, quam quod nos nostra in dicendo tenuitate, satis pro dignitate explicare possimus. Cuius rei argumento esse poterit singularis Imperatorum humanitas, quæ nostros tam benigne exceperunt: quibus quidem tum prouinciarum præfecturas gratuito impertierunt, tum propter incredibilem beneuolentiam, quæ erga nostram religionis professionem habebant, omni afflictione, & molestia, quæ pro Dei amore Christiani solent perpeti, eos penitus liberarunt.

Quid de his attinet dicere, qui sunt in Imperatorum palatio magnam dignitatem adepti, deque ipsis Imperatoribus, qui dome-
stici

sticis suis pro sermone diuino propagando, & pia vita ratione degendas ipsi velut inspectantes copiam fecerunt libere, & ingenue dicendi: atque adeo suis ipsorum vxoribus, liberis, & seruis, quae palam de mira fidei libertate gloriandi, exultandique potestatem permiserunt quos certe chariores habuerunt, & magis eximie dilectos, quam reliquam seruorum turbam, vt Dorotheum illum, qui prater ceteros erga illos, & beneuolentiam summam ostendit, & fidem non minorem: ac propterea pra alijs, qui magistratus, & praefecturas in imperio gerebant, amplissimum honoris gradum adeptus est: vt Gorgonium, qui non dissimili fama, & celebritate enituit: vt alios non paucos, qui propter Dei verbum sunt parem, eum illis dignitatem consequuti.

Aut quid memorem, qua humanitate, cultu, & beneuolentia, non illa quidem vulgari, & contemnenda prouinciarum Praefecti, & Rectores Ecclesiarum, Praesides, & Episcopos, vt manifeste cernere licebat, amplexati fuerint? Aut quomodo quisquam conuentus illos infinita hominum turba frequentatos, multitudines in singulis ciuitatibus coactas, illustres hominum in templis concursus poterit oratione explicare? Vnde cum in antiquis illis aedificijs non satis loci haberent, ampliores Ecclesias in vniuersis vrbibus, fundamentis earum ad maiorem laxitatem dilatatis, erexerunt; & quandiu diuina, & caelestis Dei manus populum suum, utpote auxilium eius promerentem obtexit, suoque muniuit praesidio: tandiu vlla neque hominum inuidia, quo minus iste res vna cum tempore in dies maiores progressiones facerent, incrementoque, & magnitudine aufererent, omnino potuit obfistere, neque vesanus ille, & perditus demon, vel suo ipsius conatu eas in inuidiam raperet, hominum insidijs, vel ex parte impedire. Rursus idem lib. i. de vita Constantini cap. 11. & sequenti, verba faciens de Constantio Chloro Constantini patre, & Imperatore loquens.

Sic igitur omne tempus regni constans, & tranquillum liberis, & coniugi, cum tota famulorum turba praestitit, omnemque suam familiam vni Regi Deo consecrauit: adeo vt multitudo, quae intra regiam ipsam coauerat, nihil ab Ecclesia forma distare videretur, in qua ierant Dei ministri, qui continuos cultus pro Imperatore etiam tum obierunt, cum priorum hominum genus, & vere Deo inservientium alibi apud gentilium multitudinem ne nominare quidem absque periculo poterant. Ob quas quidem res, neque id adeo diu post Deus illi egregie remuneratus est (repetit Eusebius breuiter collata illi a Deo beneficia) sic vt iam in imperij gubernatione.

tione primas facile obtineret. Et post.

Illi enim, qui clauum Imperij ante eum tenuissent, nescio quomodo repentina animorum facta mutatione, post primum annum, quo Ecclesia Dei graui fuissent obsidione oppugnata, Imperio sponte abdicauerunt. Constantius de reliquo solus, & summus Imperator, & Augustus appellatus est; qui cum initio Caesarum, ac Imperatorum diademate illustratus, & inter hos primas adeptus, tum postea in hoc honoris gradu explorate, qualis esset per se ipse, & cognitus à Romanis, ad summam dignitatem elatus fuit, & ante quatuor Imperatores, qui post eum regnabant, summus, & Augustus nuncupatus, quin etiam solus præter ceteros Imperatores propter liberorum probitatem excelluit permagna utriusque sexus caterua in lucem edita susceptaque. Hæc post alios Eusebius. è quibus apparet, Christianam religionem latissime propagatam post spiritum Sanctum, cælicus in Apostolos & Christianos missum: manifeste enim S. Paulus de illis loquens, ait ad Romanos: *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terre verba eorum.* Et de Romanis ipsis, *Fides vestra annunciat in vniuerso mundo.* apparet etiam Christo sese adiunxisse plurimos eorum, qui gubernacula publicarum rerum prima regebant. Numerantur autem nonaginta tres Imperatores, tum legitimi, tum non legitimi vsque ad Constantinum, quorum nomina recensentur infra loco suo. Ex his decem præcipue conati sunt abolere Christianam religionem publicis edictis. Et nihilominus aliqua nobis sunt maxime obseruanda, vt cognoscamus diuinum, naturaleque ius Ecclesiasticæ potestatis in omnia.

Primumque est illud, nostros Episcopos iudicare inter Christianos quidlibet potuisse, quod sanctus Paulus iubeat nostra ad infideles haud deferri, cap. 6. epistolæ primæ ad Corinthios, ex quo, vt diximus supra, omnium controuersiarum ciuiliū, quæ inter Christianos oboriebantur, iudices erant Episcopi, qui poterant non obediētes ipsorum sententiæ tãquam contumaces excommunicare, & expellere ab Ecclesia veluti è domo sua. Quin erant in criminibus etiam iudices, quatenus vel alios priuatè, vel publicè lædebant, in hunc scilicet finem, vt publicæ læsioni satisficeret. Non enim iudicibus aliis auferebatur, quominus pœnis & ipsi suis, quicumque erant, fontes punirent. Neque legimus vllibi fuisse auocata ab Episcopis hæc iudicia nisi ab ijs Imperatoribus, qui Christianam fidem nitebantur

bantur omnino tollere.

Secundo, Delectus Episcoporum sic erat liber, ut nunquam legamus ab Imperatoribus impiis constitutum, ne deligerentur Episcopi sine ipsorum consensu, vel non administrarent Ecclesiastica munera, & bona nisi ipsi apposuissent electioni eorum, Placet, exequatur, vel aliquid huiusmodi.

Tertio, Numquam legimus ab Imperatoribus impiis sancitum, ne libera esset executio legum, quæ ferrentur ab Episcopis, ad mores quoscumque pertinentium, neque libera esset iis excommunicandi, tam contumaces, quam fauentes ipsis, nisi apponerent ipsi legibus, Placet, exequatur.

Quarto, Numquam vetitum fuit ab Imperatoribus impiis, ac Regibus Christianorum ceteri, quominus decimas, primitias, aliæque oblata præstaret, vel numquam fuit ab Imperatoribus impiis imperatum Christianis, ut ex oblationibus, primitiis decimisve aliis, quæ diuino cultui dedicarent, decimam, quintam, quartamve partem simul Imperatoribus exsoluerent, aut præstarent alia tributa præter usitata, aut quibuslibet imposita per vniuersale edictum,

Quinto, Numquam vetitum fuit Christianis ab Imperatoribus impiis, ne simul conuenerent, vel omnes, vel aliqui nisi adfuisset aliquis Imperatorum nomine, nisi ab illis, qui contendebant Christiana omnia subruere. Quin illud admirabile est, eum vetitæ esset hæc coitiones, ut apparet ex l. collegia. §. in summa. ff. de collegiis, & corporibus illicitis; nihilominus Christianis omnino permittebantur. soli id vetuerunt Imperatores, qui studium posuere in Christiana religione penitus abolenda.

Sexto, Numquam legimus fuisse ab ullis Christianis ad Imperatores, vel illos iudices seculares appellatum, vel ab Imperatoribus impiis fuisse constitutum lege vlla, ut ad illos, illorumve iudices appellaretur, quoties ab Episcopis aliquid iudicatum fuisset, neque id alicui partium placuisset. Primi omnium tentauerunt hoc hæretici omnium nefandissimi Paulus Samosatenus, ut supra libro quinto diximus, ac Donatistæ, ut Opratus late in historia sua scribit, ac reiecti fuere illi ab Imperatore Aureliano, & isti postremo à Constantino nondum Christiano. Ex his apparet quam longe recedant ab omni iure, ac pietate, qui principibus Catholicis audent suadere, ut audeant, quæ non sunt ausi illi ipsi, qui à fundamentis euertere

Christia-

Christianam religionem sunt conati, omnesque in id neruos contenderunt. Sed inspiciamus contra Imperatorum multos illud studuisse, vt Christi religio, simulque omnia superiora starent, quamuis plurimum de potestate ipsorum diminueretur, ne libere excurreret in omnia, religioque ipsorum, seu potius superstitio, & impietas tolleretur. Exordiamur à Tiberio, quo imperante Christus est Cruci affixus. Sit itaque Tertullianus Apologetici cap. 5. & 11. cui subscribunt Eusebius lib. 2. cap. 2. Oros. lib. 7. cap. 7. Turonensis lib. 1. cap. 24. Ita vero ille. *Tiberius ergo, cuius tempore nomen Christianum in saeculum introiuit, nunciatum sibi ex Syria Palaestina, quod illic veritatem illius diuinitatis reuelauerat, detulit ad Senatum, cum prerogatiua suffragij sui: Senatus, quia non ipse probauerat, respuit. Caesar autem insententia mansit, comminatus periculum accusatoribus Christianorum.* Hæc de Tiberio Tertullianus; & tamen cognoscere poterat se Episcopis subiiciendum, cuncta ad Episcopos deferenda, imminuendam suam potestatem. Potestas diuini iuris, ac naturalis omnia superabat.

Tiberio, Caius, & Nero successerunt, Episcopis omnia Christianorum moderantibus, donec impius hic omnium pessimus, ac primus in Ecclesiam Christi, Apostolos, & Episcopos arma mouit. suffecti sunt ipsi intra annum, Galba, Otho, Vitellius, Vespasianus, conquiescente in Christianos commota tempestate. quamuis Vespasiani extremis annis aliquid male acciderit. ei Titus succelsit, de quo ita Suetonius vitæ cap. 5. *Pontificatum maximum ideo se professus accipere, vt puras seruaret manus, fidem præstitit: nec auctor posthac cuiusquam necis, nec conficius, quamuis interdum vlciscendi causa non deesset; sed periturum se potius, quam perditurum adiurans. duos patricij generis conuictos in affectatione Imperij, nihil amplius, quam vt desisterent, monuit, dicens, Principes fato dari, si quid præterea desiderarent, promittens se tributurum.* Hæc & alia Suetonius, sed & Dio hæc de Tito. *Non modo Senatorem quandiu, principatum tenuit nullum interfici iussit, sed nec alius quissiam sub eius Imperio morte affectus est. De crimine impietatis numquam cognouit, nec permisit aly, vt cognoscerent.* Hæc ille, impietatem vocans Christianam religionem: suffectus est Tito impius Domitianus, atq; Ecclesiz hostis, cui Nerua est substitutus, de quo sic Dio.

Ceterum Nerua omnes, qui impietatis in Deos rei fuerant, absoluit.

solui voluit, & exules in patriam reduxit, & paulo post edicto vetuit, ne liceret, aut impietatis, aut Iudaicae sectae (eo nomine Christianos significabant) quempiam de hinc insimulari. Neruz Imperium Traianus excepit, qui Christianis iniquior à principio mandauit ad extremum, inquit Suidas, omnibus praefectis suis, ne supplicijs Christianos afficeret. Hec ille, verbo, Traianus, cui succedens Adrianus ita rescripsit, ut Iustinus in Apologia sua refert.

Hadrianus Minutio Fundano S. Epistolam à Serenio Granianno viro praestantissimo, in cuius locum tu ipse surrogatus es, scriptam accepi. Atque mihi sane videtur res, causaeque non sine accurata inquisitione praetermittenda, ne tum homines Christiani magnopere conturbentur, tum calumniatoribus sceleris in eos admittendi facultas praebeatur. Quod si homines provinciales pro sua postulatione quidquam verè, ac manifesto asserere, affirmareque contra Christianos poterunt, quo pro tribunali iusto iudicio conuincantur, eo se solum conuertant, eo spectent: verum ut multitudinis solum petitionibus, clamoribusque morte mulcentur, nullo modo permitto. Immo vero multo magis par est, si quis cuiquam crimen velit intèdere, ut tu de illo diligenter decernas, & si à quoquam Christiani homines in iudicium vocentur, ostendanturque, aliquid contra leges dignasse, tu ita, prout criminis ratio, & modus postulat, decidas, statuasque. At me berce, si quispiam, quo eos calumniatur, id tentauerit, tu eiusmodi hominem praenequitia, & crudelitate seuere coarguito, atque adeo sedulo prospicito, ut debitas poenas luat. Hucusque Hadriani epistolae ad Fundanum exemplar. habuit in animo praeter hanc Hadrianus, ut infra dicemus, Christo passim templa cōstituere. Successit illi Antoninus Pius, qui maxime religioni Christianae videtur fauisse: nam sic ille publico rescripto ad omnes, ut refert Eusebius lib. 4. cap. 12.

Novi quidem dijs cura esse, ne tales homines impuniti in obscuro lateant: nam illi ipsi, sat scio, de ijs, qui ipsis cultum tribuere recusant, sunt multo acerbius supplicium sumpturi, quam nos. Ac quibus hominibus iam ipsi grauem exhibetis molestiam, & tamquam impios, atque à deorum cultu auersos insimulatis, eorum plane, quam habent, magnopere confirmatis religionem. Illis enim magis in optatis est, ut in crimen adducti, mortem pro Deo suo oppetant, quam ut vita fruantur. Unde sua ipsorum vita hoc pacto prodita, multo maiorem, clarioremque reportant Victoriam, quam si imperata, quae vos ab ipsis fieri postulatis, obirent. ceterum de terramotibus, qui vel praeterierunt, vel iam sunt, non alienum à ratione

Efff

vide-

videtur, vos communes facere, quãdoquidem etiam cum adsint, animas dimittitis, & infelices vestri omnium easus in illorum religionem, tanquam eorundem causam transfertis. At illi cum tale quid eueniat, constantius, firmitusque Deo fidunt. Vos autem toto illo tempore Deum penitus ignorare, resque sacras, prorsus contemnere, & non solum cultus, qui soli Deo debetur, in seipsum esse, & experites; verum etiam eos, qui illum obseruant, & venerantur, grauiter exagitare, & ad mortem usque insectari videmini. Pro quibus omnibus multi, qui nostris præsuerere prouincijs, iam ante diuinissimos, sanctissimoque nostro patri litteras scripserunt. Ad quosquidem ille rescripsit, nihil eiusmodi viris negotij facessendum, nisi forte aliquid maleficij contra Romanum Imperium designare moliantur. Ad me etiam eorum causa scripsere multi, quibus per litteras patris mei sententia, & voluntati assentiens responsum dedi. Quod si quispiam igitur cuiquam Christiano, quia Christianus sit, pergat molestia quidquam, aut criminis inferre, ille, cui erimen illatum fuerit, etiam si re ipsa Christianus deprehensus sit, absoluitur; qui autem illum accusauerit, iustum, debitumque supplicium subeat. Hæc ille, post quem sic Antoninus Philosophus ad populum Romanum post relatum è borealibus populis nobilissimam victoriam.

Certiores vos feci de consilij, propositique mei magnitudine, & quæ in Germania mihi in discrimine, atque obsidione alia ex alijs acciderunt, quum in eius medio labore, atque aestu confectus fuisset. Sane, dum Carnuti essem, speculatores nobis indicarunt, septuaginta quatuor hostium dracones prope nos nouem millibus adesse: idemque Pompeianus, quem bello ducem præfecimus, quod nos quoque videbamus, renunciauit. Cumque in nostrorum militum in exercitu haberemus tantum legiones primam, decimam, Geminam, & Frëntensem; hostium vero nonagitorum, & septuaginta septem millia, measque ipsius copias cum ingenti barbarorum, atque hostium exercitu comparassem, deos patrios votis susceptis rogavi; sed cum ab eis negligerer, meque ab hostibus premi animaduerteterem; copiarum mearum paucitatem contemplatus, eos qui apud nos Christiani dicuntur, accersui, ac rogavi, inuenique magnam eorum multitudinem, illosque minis compulsi, quod mihi me decuerat; propterea, quod postea illorum vim, ac potestatem cognoui. Itaque non ad telorum præparationem, non ad armorum, neque ad barbarum usum se contulerunt: hoc enim illis facere Dei causa, & nomine, quem in conscientia gestant, gratum.

non est. Aequum igitur est, ut quos impios esse, & à Deo alienos opinabamur, eos existimemus Deo munitos esse. Cum enim se bumi proiecissent, non solum precati sunt pro me, sed etiam pro toto hoc exercitu, ut famis, ac sitis, qua urgebamus, remedium aliquod afferretur: quinque enim diebus aquam non sumpseramus, quod ea non suppeteret. Eramus enim in media Germania montibus undique conclusi. Simul autem, atque sese bumi abiecerunt, ac Deum illum precati sunt, quem ego ignorabam: statim è caelo pluvia delapsa est in nos quidem frigidissima: in Romanorum vero hostes grandis, ignis species, ac similitudines, & fulmina, eorumque orationibus, ac precibus statim praesto Deus fuit, qui neque vinci, neque expugnari potest. Quamobrem illinc exorsi, concedimus talibus, ut sint Christiani, ne qua arma eius generis contra nos petant, & impetrent. Censco autem neminem, quod Christianus sit, esse in crimen & in iudicium vocandum. Quod si quis inuentus fuerit, crimini dare cuiquam; quod Christianus sit, ei quidem qui in crimen vocatur, manifestum fieri volo, si nihil aliud obiectum est, quam quod Christianus tantum, dimitti: eum autem, qui Christianum accusauit, vinum exuri: illum vero, qui Christianum se esse professus fuerit, periculo omni, quod ob eam rem ei intendeatur, liberatum. Is cui provincia commissae est, nequaquam ad penitentiam adigat, aut libertatem ei adimat. Haec aut S. C. etiam sanciri volo, atque hoc meum edictum in foro diui Traiani proponi, ut legi possit. Cura autem erit Vetrasio Pollioni Praefecto Urbis, ut ad omnes provincias haec constitutio mittatur; neque quisquam qui eam exscribere, vel ipsa uti voluerit, probibeatur. Valere. Hæc ille. Meminit harum litterarum Tertullianus in Apologetico capite quinto, Eusebius libri quinti capite quinto, Orosius libri septimi capite decimo quinto; atque extant Apologiæ Sancti Iustini. refert Panvinus in fastis lib. 2. & Cardinalis Baronius in annalibus suis. Antonino Philosopho successit Commodus Christianis æquus: non ita Septimius Seuerus, cui succedens Caracalla nihil est in eos molitus, veluti neque Heliogabalus. de Alexandro autem Mammeæ sic Lampridius in vita.

Matutinis horis in Larario suo, in quo & duces, principes, & optimos electos, & animas sanctiores, in quibus, & Apollonium, & Christum, & Abraham, & Orpheum, & huiusmodi deos habebat, ad maiorum effigies, rem diuinam faciebat, Et post multa Christo templum facere voluit, eumque inter deos recipere, quod

& Hadrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus iusserat fieri, quæ hodie idcirco, quia non habent numina, vocantur Hadriani, quæ ille ad hoc parasse dicebatur, sed prohibitus est ab ijs, qui consulentes sacra, repperant omnes Christianos futuros, si id optato venisset, & templa reliqua deserenda. Hæc ipse. quod olim iactari à Christianis aiebat Celsus Epicureus. Romanos omnes, & Imperatores fore Christianos satis demonstrant hæc ipsa, quæ ab ipsorum oraculis, ipsis inuitis redderentur, non latuisse gentiles propheticis oraculis attendentes: licet hæc nequaquam à Christianis iactari, Origenes excuset lib. 2. contra Celsum.

Alexandro Maximinus inimicissimus nō modo Christianorū, sed etiam generis humanis successit, inde Gordiani, quibus, vt diximus, successit Philippus, qui licet Babylā coniecerit in carcerem, in quo decelsit, impositum tamen à Fabiano Papa piaculum libenter accipiens, quamuis homo barbarus, ac ferox, totius orbis Romani Imperator haud est designatus in Ecclesia vltimum inter penitentes locum tenere. Vt videas quanta fuerit iniquissimis temporibus Pontificum Romanorū potestas ac libertas. Philippo substituti sunt Decius, postea Gallus, & Volusianus, mox Valerianus, & Gallienus; qui ita pro Christianis rescriptis, quod refert Eusebius libri septimi capite decimo quarto.

Imperator Caesar Publius Licinius Gallienus, Pius, Fortunatus, Augustus, Dionysio, & Pinna, & Demetrio, & ceteris Episcopis salutem. Mea munificentia beneficium per vniuersum orbem diuulgari precepi, vt qui loca religiosa, quæ spectant ad Christianos possident, ab illis statim discedant. & propterea vos litterarum mearum exemplari vti poteritis, quo nemo deinceps vobis quicquam faceffat molestia, atque istud quidem, vt nunc libere, & pro arbitrato à vobis expleri queat, iam pridem à me erat concessum. His de causis Aurelius Cyrenius, qui summam rerum secundum me administrat, litterarū etiam exemplar conseruabit. Hucusque rescriptum ad Episcopos. subdit hæc Eusebius. Aliud porro decretum illius esse dicitur, quod ad alios Episcopos dedit, per quod loca illa, quæ cimiteria nominabantur, integram adeundi, occupandique fecit potestatem.

Gallieno imperante triginta tyranni imperium Romanum discerpere. Inde Claudius iniquus Christianis, cui successit Aurelianus, qui appellante Samofathenum reiecit ad Pont. Rom.

Ro. Aureliano substituti sunt Tacitus, Probus, atque ex ordine Carinus, & Carus, de quo mox dicemus. Post accerrimi hostes Christi Diocletianus, Maximianus, Galerius, & prope Christianus, de quo diximus, Constantius Chlorus; denique Maxentius, & Maximinus, cuius recitat edictum tale Eusebius libri noni capite octauo.

Imperator Caesar, Caius, Valerius, Maximinus, Germanicus Sarmaticus Pius, Fortunatus, Inuictus Augustus suis salutem.

Prouincialium nostrorum utilitati assidue, & sine intermissione consulere nos omni ratione decet, atque ea illis libenter velle prestare; quibus eorum omnium emolumenta rectissime constituentur, & quae videantur ad commune eorum adiumentum, & commodum vel maxime pertinere, ac quae Reip. praesidio conueniunt; quaeque cuiusque menti, & cogitationi grata sint, neminem ignorare, immo vero quoque ad illud libenter se transferre, & velut animo recurrere, & singulos homines hoc intelligere, hoc intrase complecti minime obscurum esse putamus. Cum igitur ante hoc tempus ex eo, quod patres nostri diuiniissimi Diocletianus, & Maximianus mandauerunt, ut Christiani à conuentibus agendis prohiberentur, multos tumultus, multasque direptiones à publicis magistratuum ministris fieri, & postea idem malum ad prouincialium nostrorum molestiam, quorum quieti cum primis prouidere laboramus, longius manare, eorumque facultates dissipari, & conteri perspicue intelligeremus, litteris anno praterlapso ad Praefectos cuiusque prouincia datis decreuimus, sanciuimusque, ut si quis in animo haberet talem vitae consuetudinem, aut religionis illius obseruationem consecrari, nunc libere, & absque impedimento suae ipsius sententiae, & instituto posse adhaerescere, & à nemine omnino impediri, prohiberi, & illis facilem potestatem fieri, ut absque metu aliquo, aut suspitione, quod cuique visum esset, id quique transgeret.

Verum iam nos minime praterit, iudices nonnullos nostra mandata pro nibilo putasse, effecisseque, ut & nostri homines non modo de nostris edictis vehementer dubitent, verum etiam religionis institutis, quae ipsis maxime placere videntur, praeter metu lentius, ac tardius se accommodent. Quare ut deinceps omnis causa dubitationis, & timoris sublata sit, hoc edictum diuulgari statuimus, quo omnibus plane constet, ex hac nostra donatione liberam esse potestatem illis, qui istam sectam, & religionem sequi voluerint, eam pro arbitrato sanctè (ut eorum mos est) & augustè excolendi.

Quin

Quin etiam et dominica, & sacras ades reficiat, à nobis concessum est. Et quo nostra donatio liberalior, & munificentior fiat, hoc etiã promulgandum censuimus, ut si quæ ades, aut agri Christianorum iuris ante hac extiterint, qui ex Patrum nostrorum mandato in ius fisci relati sunt, siue ex aliqua ciuitate occupati, siue ab alienati per venditionem, siue pro munere alicui donati, hi omnes ad antiquum Christianorum ius restituantur, hocque mandauimus uti nostram pietatem, atque prouidentiam inde omnes satis dilucide animaduertant. Hæc ille. Atque hucusque impij regnarunt. Post eos Licinius, omnibusque superstes Constantinus.

Ex his omnibus apparet, aliquos Imperatorum nostris Sacerdotibus, & Episcopis fauisse, licet Christiani haud forèt, aliquos, quid agerent, haud curasse, iuraque Episcopis sua reliquisse intacta, alios stirpitus excindere Christianam religionem publicis aduersus Christianos propositis diãis conatos. in his præcipuè videntur, Nero, Domitianus, Septimius, Decius, Maximinus Thrax, Valerianus, Aurelianus, Maxentius, Maximinus, postremi fuisse Licinius, & apostata Iulianus. ex his qui fauerut, aliqui nõ modo Episcopis, quoad Christianos, intactam potestatem reliquere, sed etiam dedere ijs immunitatem quoad tributa solita Imperatoribus præstari.

Extat Cari Imperatoris de remissione tributi concessa, Theſſalonicenſi Eccleſiæ reſcriptum in hæc verba: Imperator Carus Præſidoro Præſecto Petronio. Sacroſancta Theſſalonicenſis Eccleſia aperte ſciat propria tantummodo capitatiõis modum beneficio noſtri numinis ſubleuandum, nec extraneorum grauamine tributorum rempub. Eccleſiaſtici nominis abuſione ledendam. Extat hæc lex in Codice Iuſtiniani lib. 8. C. de ſacroſan. Eccleſia.

Quæro igitur à conſiliariis principum Chriſtianorum, quorum nam velimus eſſe Principes noſtros, & cuiuſnam iuris ſit eccleſiaſtica libertas, ac poteſtas? An repetemus argumenta ſuperius facta? An aduocabimus ad teſtimonium pro illa ferendum ſublimi è cælo cum fulminatrice legione fulmina?

An elementa, omnia, quæ commota fuiſſe, quoties

arma in Eccleſiaſticam poteſtatem mouerunt

Imperatores, & impij mouent, oſtendimus vltimo libro de Signis Eccleſiæ Dei?

Libertas

Libertas, ac Potestas Ecclesiastica est iuris gentium maxime hominibus naturalis, ac primæui deducti per euidentem, necessariamque consequentiam à primo principio actionum humanarum practico, ac proinde est, ac fuit imperitissimis gentibus notissima: ac retorquetur argumentum, quo seculares vtuntur, dicentes esse iuris naturalis iura sua conferre, ac tutari. Cap. VI.

Sed tamen, cum queritur an ea, quæ sunt iuris gentium, sint iuris etiam naturalis, oritur ambiguitas. Nam varie locutus videtur sanctus Thomas, non aliam sane ob causam, nisi quia sunt ab omnibus attributa iurigenitiū varia, quorum quidem necessario variz sunt definitiones, neque hæc ex placito humano nascantur. Nam religio dicitur esse iuris gentium, cum tamen nihil sit tam naturale homini, quam Deo seruire, Deum colere, ac reuereri. Ad id nostra corporis membra omnia videntur naturaliter facta ab ipsa natura, vt Dei diuinorumque cognitioni seruiant. Primumque humanarum actionum principium, quod practicum vocant, est Deus, Dei cultus, amor, obedientiaque illi exhibenda. Hic est singularum quarumque actionum cuiuslibet hominis primus, ac supremus finis. Huc omnia spectant, nullo modo id immutari iuste, aut potest, aut debet. Eiusdem iuris videntur esse, quæ diuinum cultum necessario consequuntur, quoties inter mortales constituuntur, vt personæ, loca, resque istis consecratæ, ac seruientes; vti aperietur. Quocirca S. Thomas inquit centesimæ quæstionis articulo primo, in prima secundæ. *Moralia enim sunt de illis, quæ secundum se ad bonos mores pertinent. cum autem humani mores dicantur in ordine ad rationem, quæ est proprium principium humanorum actuum, illi mores dicuntur boni, qui rationi congruunt; mali autem, qui à ratione discordant. sicut autem omne iudicium rationis speculatiuæ procedit à naturali cognitione primorum principiorum, ita etiam omne iudicium rationis practica procedit*

procedit ex quibusdam principijs naturaliter cognitis, vt supradictum est, ex quibus diuersimode procedi potest ad iudicandum de diuersis: quaedam enim sunt in humanis actibus adeo explicita, quod statim cum modica consideratione possunt approbari, vel reprobari per illa communia, & prima principia. quaedam vero sunt, ad quorum iudicium requiritur multa consideratio diuersarum circumstantiarum: quas considerare diligenter non est cuiuslibet, sed sapientium, sicut considerare particulares conclusiones scientiarum non pertinet ad omnes, sed ad solos Philosophos. Quedam vero sunt ad quae dijudicanda indiget homo adiuuari per instructionem diuinam, sicuti sunt credenda. Sic igitur patet, quod cum moralia precepta sint de his, quae pertinent ad bonos mores: haec autem sunt, quae rationi conueniunt: omne autem rationis humana iudicium aliquantulum à naturali ratione deriuatur, necesse est, quod omnia precepta moralia pertineant ad legem naturae, sed diuersimode. Quedam enim sunt, quae statim per se ratio naturalis cuiuslibet hominis diiudicat esse faciendae, vel non faciendae (sicut honora patrem tuum, & matrem: & non occides; non furtum facies, & huiusmodi) sunt absolute de lege naturae. Quedam vero sunt, quae subtiliori consideratione rationis à sapientibus iudicantur esse obseruanda. & ista sic sunt de lege naturae, vt tamen indigeant disciplina, qua minores à sapientibus instruantur: sicut illud, coram capite cano consurge, & honora personam senis, & alia huiusmodi. quaedam vero sunt, ad quae iudicanda ratio humana indiget instructione diuina; per quam erudimur de diuinis, sicut est illud, non facies tibi sculptile, neque omnem similitudinem, & non assumes nomen Dei tui in vanum. Hæc Sanctus. Quærimus itaque an Sacerdotum regia potestas in suos, immunitas templorum, beneficiorum, rerumq; Deo dedicatis personis seruientium, sit iuris naturalis absolute considerati, an vero propter aliud extrinsecus consideratum. Nam quidam prodidere, esse in secundum locum reiciendam. Verumtamen videtur esse primi. quod multipliciter comprobatur.

Primo. illud, quod videre alienissimum à iure naturali, ac lumine ipsius, est euidentissime iuris naturalis, vt patet ex iis, quæ S. Thomas tradit, & ipsa ratio cogit nos fateri. atqui, vt supra est explicatum, longissime positi à naturali ratione, viderunt, esse libera tēpla, res diuinis personis seruientes, ac personas ipsas. Videre enim Scythæ Hyperborei, extremi Indi,

quorum

quorum nonnulli populi, quod Strabo refert, occidebant, & comedeabant parentes suos senes prope mortem positos; videre Aethiopes, quorum aliquibus vix erat sermo humanus; videre infirmi Numidæ, vt mittamus Germanos antiquissimos, ac toto orbe disunctissimos Britannos: ergo est iuris naturalis primo loco positi; per euidentem, bonamque consequentiam à primo principio pratico deducti.

Secundo, illud, quod repugnantes illi eidem iuri non potuerunt non fateri, est euidentissime iuris maxime hominibus naturalis, quippe, quod intellectum cogat fateri, & assentiri propositis, quod quomodo sit, infra ostendetur. At qui est huiusmodi illud; Deo præ cunctis est obediendum, reuerentiaque exhibenda; ac propterea diuinis viris, locis, & rebus, respectu aliarum personarum, locorum, rerumque, nisi quid extrinsecus adueniat. Patet hoc ex allatis. Aegyptiorum namque, Syrorum, Babyloniorum, Persarum, Græcorum, Romanorumque aliqui, siue Reges, siue Imperatores maxime oppugnarunt sacerdotalem potestatem, libertatemque, quoad illa tria, & tamen iidem veritate adacti confitebantur, & assentiebantur illi, vt in Pharaone, Nabuchodonosoro, Dario, Epiphane, Traiano, Adriano, & aliis apparet. quamuis enim possit hoc referri ad potestatem supernaturalem; tamen aderat argumentum conuincens, respectu illorum, qui sese illis subiiciebant, vt præfati sumus capite superiori, ac latius infra concludetur.

Tertio. quod inter inimicissimos immobile ex æterno vsque ad Constantinum, vt vidimus, permansit, necesse est fuerit id iuris æterni, ac maxime hominibus naturalis aliquo modo. tale est id de quo disputamus, vt è superioribus constet.

Quarto. quod à contrariis maxime impetitur, tamen maxime omnium denique eluxit, atque euidentis fuit, est suo modo euidentissimum ius naturale: tale est, de quo nunc agimus, est itaque euidentissimum ius naturale: licet enim maxime fuerit oppugnata cum residebat ecclesiastica potestas in Hebræis, & ius ipsius à diuersis gentibus omni machinamento impetitur, à vero, ac naturali iure descendens; multo maxime tamen, cum constitit in Christianis, est impugnata, numquam tamen expugnata, sed ipsa expugnauit omnes gentes. quod scilicet ius naturale illius perfectum, naturamque totam, præcipue vero omnium potesta-

G g g g tum

tum ſecularium perficiat, propaget, atque vti videbimus, extollat.

Quinto. quod præter omnes alios populos imperitiſſimi omnium, quicumque vñquam memorentur, tamen veluti verum maxime omnium confeſſi ſunt, & obſervarunt, eſt aliqua ratione euidentiffimum ius naturale, propter euident, neceſſariumque medium, & conſequentiam poſito primo principio practico, ex quo eſt deductum: tale eſt propoſitum. nam Scythæ, ac Germani nullis litteris, neque vlli arti litterariæ dabant operam, quod libro tertio fuit à nobis dictum; & tamen, vt ſupra vidimus, hæc maxime obſervarunt.

Sexto. Illud, cui nihil additur, vt ſit absolute ius naturale, eſt absolute ius naturale, vt ſupra aiebat Sanctus Thomas. atqui eſt huiusmodi propoſitum. Nam ſicuti Deus eſt præ cunctis colendus, ſic diuini viri, quoad alios homines, ſunt præcipue colendi, diuina loca præ cæteris locis colenda: res diuinæ præ cæteris rebus modo ſuo colendæ: res diuinis viris ſeruientes, præ cæteris rebus, quæ ſeruiant aliis hominibus, aut poſſideantur ab aliis hominibus, ſunt modo ſuo colendæ, ſeu conſeruandæ. Quod ſi aliquando propter aliquod extrinſecus adueniens, & additum contra ſit faciendum, non facit, quin absolute ex natura ſua non ſit naturale hoc ius. illud enim dicitur absolute, ac ſimpliciter, quod nullo addito dicitur.

Septimo. illud, quod naturæ alicuius eſt adequatū, & commensuratum, eſt ius euident naturale illius, eo ſcilicet modo, quo eſt euident cognitionaturæ illius. qua de re ſupra diximus, cum de cognitione Dei fuit à nobis actum. ita præclare Sanctus Thomas ſecunda ſecundæ quæſtione quinquageſima ſeptimæ articulo tertio in conſeſſione. *Ius, ait, ſiue iuſtum naturale eſt, quod ex ſui natura eſt adequatum, vel commensuratum alteri. hoc autem poteſt contingere dupliciter. Vno modo ſecundum abſolutam ſui conſiderationem: ſicut maſculus ex ſui ratione habet commenſurationem ad ſeminam, vt ex ea generet, & parens ad filium, vt eum nutriat. Alio modo aliquid eſt alteri naturaliter commensuratum, non ſecundum abſolutam ſui rationem, ſed ſecundum aliquid, quod ex ipſo ſequitur, puta proprietates poſſeſſionum. Si enim conſideretur ille ager absolute, non habet unde magis ſit huius, quam illius. ſed ſi conſideretur per reſpectum ad opportunitatem colendi, & ad pacificum uſum agri, ſecundum hoc habet quandam commenſurationem ad hoc, quod ſit vnius, &*
non

non alterius, ut patet per Philosophum 2. Polit. Hæc Sanctus. Atqui, ut præferantur diuini viri, cæteris hominibus, diuina loca cæteris locis, diuinæ res cæteris rebus, his seruientia cæteris quæ seruiant aliis, (si nihil præterea, ut diximus, addatur) est commensuratum illorum naturæ, quia diuinitas cunctis eiusdem ordinis præfertur. Quocirca si qua potestas, si quis locus, si qua res aliis præfertur in vlla regione, ac regno; hoc erit naturali iure, quidquid est diuinum, vel participat vltimo modo diuinitatem. propterea supra dicebamus hæc fuisse cõdua generi humano, ac proinde iuris gentium primæui, non secundarij, veluti bella, seruitutes, rerum diuisiones. quocirca ad horum confirmationem dilucidiorẽ subiicimus.

Octauo illud alicui dicitur, atque est adæquatum, quod cum illo conuertitur. verbi gratia in proposito; est alijs diuinius: ergo est alijs præponendum. & vicissim, est alijs præponendum: ergo est alijs diuinius. Igitur ex intrinseca natura sua diuiniora sunt hæc, sacræ, seu diuinæ personæ, loca, res, atque istis seruientia quæcumque, quam cæteræ personæ, loca, res, atque his seruientia quæcumque. Ac proinde eorum ius naturale, efficiens illa iustissima, est ijs adæquatum, propter quod sunt omnibus anteferenda. Apparetque id ex illo, quod imperitissimi, ac maxime omnium rudes populi ius huiusmodi coluerunt; quod scilicet, agnoscetes in sacerdotibus Deum, similiter in eorum locis, ac rebus, protinus videbant necessariam, claramque consequentiam, practicusque intellectus necessario consentiebat speculatiuo, simul ac Deum nouerat, uti supra ex omnium gentium consensu, scriptorum celeberrimorum auctoritate asseribamus.

Nono apparet hoc ad superiora omnia maxime corroboranda. Nam ius gentium, de quo loquitur secundo loco Sanctus Thomas, est ex placito gentium, considerationeque diuersarum circumstantiarum. Sed hoc primum non est ex placito gentium, sed ab ipso Deo, vel ante ipsos homines constitutum, quod initio libri huius est explicatum, ab ipso inquam Deo pulcherrimè ordinante totam rerum naturam, singulas res ad summam perfectionem, statumque perfectissimum supernaturaliter comparandum, siue ad seipsum. non est igitur ex placito gentium. similiter non est ex diuersarum circumstantiarum consideratione. Intellectus enim considerat hoc duntaxat, ista res ex natura sua magis Deo seruit, quam res

alia gradus eiusdem: ergo præponenda alijs. Quamobrem si principum sæcularium prædia non sunt obnoxia tributis, neque clericorum; si domus principis est cuiuslibet tutum perfugium, sic etiam clericallis vniuersitatis domus.

Decimo. adducimus ad horum maximam corroborationem duo signa. Adamus enim iam reus mortis ob læsam Dei Maiestatem, tutus adhuc erat in paradiso terrestri, quod supra ostendimus fuisse instar templi, veramque templi rationem habuisse. ac necesse fuit expelli inde ab ipsomet Deo, alioquin constitisset ibi, de ligno vitæ edisset, sententiamque mortis effugisset. Similiter Cain diuinæ præsentis coarguentis ipsum conspectu fuit eiectus è loco, quod templi Deo consecrati ipsam naturam habebat; agnouitque, ac passus est ibi se fuisse à morte securum, licet eam mereretur ob homicidium perpetratum: cognouit autem nemine edicente, à se foras egresso discrimen vitæ continuo subiri. similiter vterque agnouit nihil sibi iuris esse in ea loca Deo consecrata, neque ex illorum fructibus quidquam posse à se decerpi, veluti è locis sacris, de quibus supra antiquitatis obscuritate aperientes verba fecimus. Hæc porro agnitio istorum non oriebatur ex vlla gentium, cum nullæ tum gentes forent, placito, neque ex circumstantiis extrinsecus aduenientibus, sed ex ipsa rerum, locorumque natura, vt apparet.

Vnde decimo. liquet hoc ex allatis à S^{ti} Thoma exemplis; nam primum principium actionum nostrarum est, Deus est præcunctis colendus, minus ex hoc, & remotius probatur, esse illicitum furtum, vel alienam rem conseruandam suis dominis, quam esse loca diuina honoranda præcunctis, vel res Deo qualitercumque seruientes esse præcunctis honorandas. & tamen Sanctus Thomas vult pertinere ad primum gentium ius naturale hanc conclusionem, furtum non est faciendum. confirmatur hoc ex eo, quod alibi idem dicit de Germanis antiquis ex libro sexto Cæsaris de bello Gallico. Omnes namque illi, nemine excepto existimabant furtum non esse illicitum; sed tamen quam maxime existimabant omnes, nemine excepto, lucos, qui templis erant, esse ab omni potestate sæcularium libera, esse asylum tutum; sacerdotibusque esse vsquequaque veluti Deo parendum; quod supra est explicatum. Igitur intellectus humanus practicus obediens speculatio, pendensque ab hoc rite instructo nouit aliquid ad Deum pertinere, aut non pertinere, magis, aut minus; sic magis videt illi, vel assentiendum, vel

vel ab illo dissentiendum; atque eodem modo appetendum, aut fugiendum. Quod si facile humanæ menti esset apprehendere Deum esse incorporeum, continuo nosceret Dei, tamquā Dei non esse imaginem corpoream. Sed hoc est menti humanæ difficile, quia nil nouimus, aut contemplantur, nisi corporeum. intelligentem namque oportet phantasmata speculari, ut ait Philosophus 3. de anima. quamuis illud præceptum, *Non facies tibi sculptile*, spectat ad Teraphim, de quibus loco suo dicitur Christo adiuuante. Eodem modo non videtur intellectus ita facile cognoscere hanc conclusionem, *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. otiose enim loqui de Deo non videtur aliquibus peccatum, sicuti neque loqui de Imperatore, aut Rege. Quod si homines crederent scelus esse, loqui otiose de Imperatore aut Rege, multo magis crederent scelus esse loqui otiose de Deo, quod est cōtra illud præceptum: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. Cū vero agnoscant omnes, Dei res antefereudas in pari scilicet rerum gradu, Imperatorū, & Regū rebus; ideo protinus concludunt absque vllō respectu, si nemo auderet attingere, qui in cubiculum Regis supplex confugeret ad ipsum Regem, multo minus nemo attingeret, qui in templum confugit supplex ad Deum. Recte igitur, ut constat in Ephesina Synodo, est recepta Theodosij iunioris lex; qua decernitur, immunitatem templorum, libertatemque ecclesiasticā naturaliter insitam cunctis gentibus, ex omni ævo, ut supra quarto libro est explicatum. quæ oportuit latius explicasse, quia Sanctus Thomas ait illa duo præcepta: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*. Et *Non facies sculptile*: pertinere ad quoddam tertium iurisdictionis genus.

Duodecimo. Probatur, quod diximus. illud est naturaliter, atque absolute bonum, siue iuris naturalis ex primo practico principio, medioque necessario deductum, cuius oppositum est absolute, seu nihil addendo malum. sed absolute simpliciter, ac nihil addendo est malum, si quis dicat, aut statuatur, maior honor debetur cubiculo Regis, ac Regi, quam domui Dei (quod est templum) Deoque per diuinos effectus ibi præsentis; vel magis oneranda sunt tributis bona Dei, quam bona Regis, vel bona seruientia Deo, quam bona seruientia Regi, aut bona seruientium proxime Deo, quam bona seruientium proxime Regi. Similiter, magis est obediendum Regi, quam sacerdoti, Episcopo, & Pontifici summo. Nam simpliciter hi diuiniore:

ergo

ergo ecclesiastica potestas est iuris naturalis primo, ac maximo modo.

Decimotertio. Illud est iuris gentium, naturalisque primo modo, ex primo practico hominum principio deductum, quod iuxta integram naturam, non propter illius corruptionem, vel supposita illius corruptione constitutum fuit. at libertas, ac potestas Ecclesiastica, quoad loca, res, ac personas est omnium prima, vel cum natura integra erat, quin secularis potestas quatenus à Sacerdotali distinguitur, omnino est ex corruptionis suppositione, vt supra dicebamus, contra scelestos, & contumaces introducta.

Postremo, ius hoc veluti à principio fuit à Deo naturæ totius parente ad naturæ perfectionem constitutum, sic perficit humanam naturam, quin omnia loca, res, & homines in eo permanentes: est igitur maxime naturale, intellectualemque naturam maxime illuminans euidentiæ consequentiæ medijs; necessarijs, posito qualitercūq; euidenti principio primo actionū nostrarū, seu fine, qui est Deus, cui cuncta sunt subiicienda, & cuius voluntati cuncta obedire debent in singulis quibuscq; veluti omnium fini, & auctori: hinc vt repetimus. vel insipientissimæ, & imperitissimæ gentes illud haud negarint, sed maxime omnium sint. professæ: ac prope bruta animalia, brutaque elementa quodammodo illud agnouisse, vt supra dicebamus. Intuebimur postea, quid senserit, qui maximus inter Philosophos habetur.

Quod autem dicunt aliqui consiliarij Principum, iuris esse naturalis defendere suas res, & ideo nolle quidquā a Pontificibus, & Sacerdotibus præcipi, vel disponi, quod non approbetur ab ipsis apposita clausula, *Placui*, vel *Exequatur*, multipliciter confutatur.

Primo. Iura Ecclesiastica prædia, beneficia nō esse seculariū, neq; aulos in illa aliquid quoad capiendam possessionē Imperatores impios gētiliū, quod supra aperuimus exēplo Aureliani.

Secundo retorquetur in ipsos multis modis. Isto enim modo destruuntur imperia, regna, familiz, & gentes, quod aiebat S. Gregorius Psal. 4. Pœnitent. & patefiet ad finem libri huius. Non est itaque hoc sua tueri.

Tertio retorquetur, velle enim Ecclesiasticas actiones iudicare, vel respuere, vel accipere, vbi placuerit, & in quibus placuerit, est vsurpare Ecclesiastica, quod est sacrilegium contra

tra diuina, ac naturalia iura æterna.

Quarto. Patet hoc euidentissime ex effectibus: licet enim Sacerdotes aliquid dent suis, aut cognatis, aut amicis; tamen plerique pleraque & potissimum magna in commune totius reipublicæ Christianæ, & omnium mortalium ponunt, vt libro tertio dicebamus. At sæculares omnia suis dumtaxat agnatis volunt, vel amicis, vel nationis, aut potissimum maxima quæque.

Quinto. Si cõtra ius aliquid fieri à Põtificè summo, aut sæculares de Epìs male suspicantur, ne per Deum viuũ quæsumus perturbèt laici Principes ob suspensiones ordinẽ diuinũ à Deo positum, sed curent Ecclesiasticas actiones ab Ecclesiasticis de cõsensu Põtificis summi approbatis, & pro tẽpore eligẽdis cõgnosci, atq; examinari, & si quid obreptum, subreptũue fuerit, vel perperã factum, debita cũ modestia certiores Episcopi, & Pontifices fiant, quod Paulus cum Petro egit, vt supra dicebamus. Præstat autem prius per suos legatos, & procuratores Pontificibus, & Episcopis significare, qui sint digni, vel idonei rebus transigendis, populis, & hominibus regendis, aut beneficiis rebusque Ecclesiasticis habendis. Parati tamen sint Principes, vbi secus visum fuerit, obedire Pontificibus, & Episcopis, neque, quod nolint ipsis per omnia nimis indulgere, ac tribuere in dignitatibus mandandis, omnia velint conturbare. ad extremum namque & semetipsos & sua cõturbabunt, perdent, atque euertent.

Sexto. Ne possint sæculares excusari, benignissimus, ac supra oēs infinite sapiẽtissimus Deus prouidit, vt quot pe fuere Ecclesiasticæ potestatis studiosissimi Imperatores, veluti Constantinus, Theodosius, Carolus Magnus, eodem tempore Pontifices essent; aduersus quos multa obiiciebantur, & nihilominus Imperatores illi nihil non detulere Ecclesiasticæ potestati. Verbi gratia Constantino Imperante nihil non proferebatur criminofum aduersus Melchiadem Pontificem, & Episcopos catholicos à Donatistis, & Arianis, quæ refert Opratus. Theodosio imperante Damasus electus est aduersus Vrsicinum, & in electione interempti sunt in basilica Sicinij 137. homines, quod Christianis obiicit Marcellinus libr. 27. exprobens Damaso, quod & obiicitur hodie Pontificibus nostris illa, *Quod ditentur oblationibus matronarum, procedantque vebiculis insidentes circumspecte vestiti, epulas curantes profusas,*
adeo

adeo ut eorum conuiuia Regales superent mensas. Similiter Carolus Magno Rege Romani infanda multa obiecerunt Leoni Papæ, eumque oculis orbarunt, quod Ademar, Reghino, Sigisbertusque in chronico, Zonaras tomo annalium tertio tradunt. Nunquid ob ista non fuere Imperatores illi in Ecclesiasticam potestatem, libertatemque profusissimè? Nunquid male de Pontificibus summis aut suspicati sunt, aut iudicarunt?

Quid plura? cum Rex Arianorum Theodoricus Italiam teneret atque ipsam Romam, duoque electi essent Romæ Pontifices; pro altero Laurentio Senatus Romanus cum paucis Ecclesiasticis stabat, pro altero autem Symmacho stabat Ecclesiasticus ordo solus. ex utrisque partibus (verba sunt hæc auctoris Miscellæ libro 15.) Innumera strages & rapina patrata sunt; plerique ex Sacerdotali numero, multi etiam Clericorum, plures ciuium Romanorum extincti sunt per tres circiter annos, usque quo videlicet Theodoricus princeps veniens, tunc Romam tenens, quamquam Arianus esset, synodo celebrata, locari Symmachum quidem Episcopum Roma firmavit, Laurentium vero in Nucerina ciuitate locari precepit, qui tamen nullo pacto quiescens, sed seditiones commouens à Symmacho deponitur, & in exilium in Dalmatiam mittitur, & ita simulas cessauit. Hæc ille. en igitur, ut hæreticus, & barbarus licet Dominus maxime omnium poterat edicere, electionem Romani Pontificis, & Episcoporum nolo procedere, nisi me sciente, & apposita clausula, *Placet, Exequatur*. En conturbant isti meum Regnum. Quid? poterat electionem Romani Senatus ratam habere, & hoc magis augebat vires Regni tui, & maxime, quod viri pro sanctis habiti eam comprobarent, in quibus erat Paschasius Diaconus, ut in Dialogis S. Gregorius testatur, & tamen noluit barbarus, & hæreticus imminuere ecclesiasticam potestatem. Quid? ita processit ille, ut nihil hac in re sibi argueret, *Locari*, inquit scriptor, *firmavit*, firmat, quod est locatum.

Surget profecto barbarus iste Rex, atque hæreticus in die iudicii coram tribunali tremendo Christi, ac nobis dicet. *Quid petitis vos ad dexteram Dei sedere?* Hæc vos catholici Principes egistis cum Vicariis Christi, cum iis, de quibus ipse ait: *Qui vos audit, me audit, & qui vos spernit, me spernit*. Contra ego in causis exultantissimis, cum nihil non mali à vobis Catholicis timere possem, maximo iure hæc egit. Quid respondebimus? quoniam modo

intuebimur

intuebimur vultum Christi iudicantis? quomodo cū Theologi
simus, iuriscōsulti, & cōsiliarij precipitabimus oīa ad inferos?

At quando vidimus, quid scelestissimi omnium, simulque
imperitissimi viderint hac in re; videamus quid senserit, qui
summus inter Philosophos habetur.

*Aristoteles maxima quæque sacerdotibus danda in
Rep. decreuit; & quales voluit esse in Repub.
qui illam moderantur, talēq; esse vniuer-
sitatem sacerdotum comprobatur.*

Cap. VIII.

Vamobrem circumspectiens Philosophus in-
mutabilia cūctarum gentium iura, cum gen-
tibus iisdem vidit assecutionem veritatis in
futuris contingentibus, & agendis ambiguis
esse supra humanam naturam, neque in hu-
manam, vel scientiam, vel artem cadere pos-
se; sed ab ipso solo Deo nobis esse expetendā
cognitionem eorum, quæ sunt à nobis agenda, vt agantur ex
ipius voluntate, quæ omnino libera est, neque aliunde pen-
det, nisi ab ipso met Deo prima omnium causā, quæ momento
temporis ordinem totius vniuersitatis in huiusmodi acciden-
tibus immutare, vbi voluerit, quemadmodū decreuit ex æter-
no, potest; vt neq; palam fiat hominibus ex vllis naturalibus ef-
fectis, vnde comparari vel ars, vel scientia possit. Hinc ad for-
tunam multi confugiebant, quod idem recitat physici secundi
tex. 47. *Fortuna videtur, inquit, quidem esse causa, non mani-
festa autem humano intellectui, tanquam diuinum quiddam exi-
stens, & felicius.* Sed quoniam fortuna est causa per accidens,
pendet ab eo, quod est per se: hinc idem tex. 66. *fortunæ euen-
ta reducit ad ipsum Deum, sic tradens. Casus, & fortuna cause
sunt eorum, quorum aut intellectus causa sit, aut natura: cum se-
cundum accidens causa aliqua sit horum ipsorum, nihil autem se-
cundum accidens est prius y. quæ per se sunt, manifestum est, quod
neque causa per accidens prior est ea, quæ est per se. Posterior ita-
que casus est, atq; fortuna, & intellectu, & natura: quare si quam
maximè talis causa est casus, necesse est prius intellectum, & natu-*

H b b b

ram

ram esse, & aliorum multorum, & huius uniuersi causam. Hæc ille, volens intellegendum aliquem (qui Deus est) esse eorum causam, quæ naturaliter à mente humana non prospiciuntur, ac fortunæ ab imperitis assignantur. Hinc idem duodecimi metaphysici tex. 18. cap. 6. st. atuit à Deo cuncta veluti à principio omnium pendere, inquires. *A tali ergo principio tum calumitum natura dependet.*

Quocirca idem volens instituere Remp. felicissimam, quæ maximè staret circumfluens omnibus externis, corporis, atq; animi bonis, illi præesse voluit, qui virtutibus excellentissimi forent, & in Dei contemplatione defixi; qui mente scilicet pura Deum contemplantēs, Dei voluntatem cognoscerent per impulsus diuinos, qui supra humanam virtutem rationem, naturamq; sunt, non eam tollentes, sed attollentes, ac perficientes, & in diuinitatem transferentes. Hos autem voluit esse liberos ab omni onere priuatarum, publicarumque rerum. Atque ab his oracula diuinitatis expecti, & maxima quæque ijs tradi inciuitate. Alios modos sciendæ voluntatis diuinæ reiecit, somniaq; immitti plerumq; à demonibus, si qui ex opinione ipsius essent, asseruit, neq; ijs fidendum: similiter eos amouit, qui virtute haud pollerēt, & impulsibus diuinis viderētur agitari, cum forent alioquin aut imprudētes, aut insipientes.

Primo igitur agnoui Philosophus esse aliquos viros aliquo modo supra humanam naturam positos. sic namque Ethici septimi initio. *Feritati autem maxime opponi quispiam diceret virtutem, qua supra nos est, heroicam quandam, & diuinam, quemadmodam Homerus Priamum de Hectorē dicentem inducit, eo quod valde erat bonus.*

*— non hominis mortalis filius ille
Esse videbatur, sed magna ē stirpe deorum.*

Quod si ex hominibus, sicut dicunt, ob virtutis excellētiam, diuini efficiuntur, huiusmodi scilicet esset habitus, qui feritati opponitur. Hoc ibi.

Secundo hos esse, qui virtutibus animum maxime exornauerint, & in contemplatione Dei maxime omnium sint, tradit cap. penultimo Ethici vltimi his verbis. *Quare cum Dei operatio beatitudine excellat, contemplatiua erit; & ex humanis erit felicitissima, quæ huic maxime est cognata argumento illud est, quod cetera animalia quæ operatione tali penitus carent, expertia felicitatis quoque sunt; dijs enim beatæ tota vita est, hominibus au-*

tem

tem rationis, quatenus similitudo quaedam eiusmodi operationis in ipsis inest. at ceterorum animalium nullum est felix; propterea, quod contemplationis particeps nullo modo est. quousque; videtur pro- tenditur contemplatio; eousque etiam felicitas sese extendit, & quibuscumque magis inest contemplatio, ijs magis quoque inesse felicitatem constat.

Tertio Deum maxima his, aut per hos hominibus bona- clargiri. sic ibidem concludit. Sed, qui ex intellectu opera- tur, huncque excolit, atque optimo afficit, is esse Deo. carissimus his similis videtur. Nam si aliquam humanarum rerum cu- ram Dei habent, sicut videtur, consentaneum est ipsos re illa, qua optima est, atque ipsis maxime cognata delectari, qui est in- tellectus: eosque, qui eam maxime amant, & honorant, remunde- rare, utpote, qui eorum, qua ipsis sunt amica, curam ba- beant, recteque, & honeste agant. Hac autem omnia sapienti ma- xime inesse, obscurum non est: is igitur est Deo carissimus (his si- milis) id est, Deo amatissimus, Deique amantissimus, eundemq; esse etiam felicissimum verissimile est: quare ita quoque efficitur, ut sapiens maxime felix sit.

Quarto committendam Remp. illis, qui virtutibus, diuino- rumque cognitione, siue sapientia præcellant, tradit ad finem sexti Ethici ita scribens. Perspicuum autem est, & prudentia esse opus, etiam si non esset ælium; propterea quod partis anima virtus est, & sine prudentia, & virtute esse electionem rectam, non posse, eo quod hæc finem, illa quæ ad finem tendunt, ut agamus facit. At vero neque præsidet sapientiæ, neque melioris, quam ipsa, partis est, quemadmodum neque sanitati medicina; neque enim ip- sa utitur, sed ut fiat providet; quocirca illius sapientiæ causa præci- pit (prudentia) non illi simile præterea illud est, si quis scientiam civilem propriè, quod de omnibus præcipit, qua in civitate sunt, dijs præesse, ac dominari etiam diceret. Et cap. antepen. decimi. Si vero felicitatis est ex virtute operatio, consentaneum est eam ex illa esse, qua præstantissima est. Hac autem eius erit, quod est opti- mum, siue igitur id intellectus est, siue aliud quidpiam, quod sana secundum naturam videtur principatum obtinere, & præsidere, notionem habere de bonis, & divinis rebus: siue divinum quid- dam etiam ipsum sit; siue ex ijs, qua in nobis sunt, divinisimum huius secundum propriam virtutem operatio perfecta felicitas es- set, quam esse contemplativam dictum iam est. Et mox. Ac talis quidem vita præstantior esset, quam homini conveniat; non enim

quatenus homo est, ita viuet, sed quatenus diuini quid in ipso inest; quanto autem id præstat composito, tanto quoque eius operatio ab operatione distat, quæ ex virtute alia est (actiua) si igitur intellectus diuinum quid est, si ad hominem respiciamus, sic vita, quæ ex intellectu traducitur, si humana vita comparetur, diuina etiâ ipsa est. neque vero oportet, quemadmodum nonnulli monent, vnumquemque cum sit homo, humana, & cum sit mortalis mortalia cogitare. sed quatenus licet, immortalem se reddere, omniaque efficere, ut ex præstantissimo omnium, quæ in ipso sunt, vitam traucat. Nam licet id mole sit paruum, vi tamen, & pretio omnia longo intervallo superat. Id autem esse etiam vnusquisque videatur siquidem præcipuum, & melius. Quocirca absurdum esset, si non fecam vnusquisque, sed alicuius alterius vitam expeteret. Quodque dictum superius est, nunc etiam conuenit. quod enim nature vnus cuiusque est accommodatum id præstantissimum, in eundis finemque unicuique est: ergo etiam huiusmodi vita, quæ ex intellectu traducitur, siquidem maxime id homo est. Hac igitur etiâ felicissima est. Secundo vero loco ea, quæ ex alia virtute (actiua) existit; quod scilicet operationes, quæ secundum ipsam fiunt, humane sint. At septimi politici cap. 2. Vtrum autem eadem sit dicenda felicitas singulorum hominum, & ciuitatis, vel non eadem, reliquum est videre: manifestum vero & hoc; omnes enim fatentur esse eandem. Et mox tertio ad finem concludit eum, qui præficiendus est Reip. oportere, ut sit excellens actiua, & contemplatiua vita; maxime tamen hac; quales oportet esse sacerdotes regendis alijs Præpositos, & Episcopos in primis, qui sunt similes architectis in Rep. administranda, quod Henricus Gandauensis aiebat, ut supra verba ipsius adduximus. Perfecta enim resp. ex altissimis, & diuinis causis administranda, atque ex impulsibus diuinis, quasi plena diuinitatis calitus eam peruadentis, quod aiebat Ephel. 4. Apostolus sic igitur ille. Si alius quidem sit melior secundum virtutem, & secundum potentiam actiuam in rebus optimis, hunc sequi bonestum; & huic parere iustum est; sed oportet illi non virtutem solum; verum etiam potentiam existere, per quam sit actiuus. Quod si hæc vera sunt, & felicitas in bene agendo reponenda est, & publice totius ciuitatis, & priuatim singulorum vita illa erit optima, quæ sit actiua. Veruntamen actiuam non est necessarium esse ad alios, nempe extraneos, quemadmodum quidam putant, neque eas meditationes solum esse actiuas, quæ gratia eorum fiunt, quæ ex agendo proueniunt, sed multo

multo magis, quæ in seipso perfectæ sunt, ac suipsarum gratia fiunt contemplationes, & meditationes: bene agere enim finis est, quare est actio quadam; maxime autem agere dicimur proprie, etiã externis actionibus, qui intelligẽtia, & contemplatione operibus præstunt, veluti architecti. Quinimo neque sine actione esse necessariũ est eas ciuitates, quæ posite sunt in solitudine, & ita viuere eligentes. fieri enim potest, vt partibus inter se agere contingat, multæ enim communicationes ad inuicem sunt partibus ciuitatis. similiter autem unicuique existit cuilibet homini. Vix enim Deus bene se haberet, & mundus totus, quibus non sunt actiones externa præter proprias ipsorum. Quod igitur necessarium sit eandem esse vitam optimam priuatim unicuique hominum & publice ciuitatibus, & hominibus manifestum est. Hæc ille, volens ab ijs regendam Remp. qui maxime contemplatiua excellunt tamquã ab architectis, qui & actiua præcellant. Ac veluti tunc aliquis est sibi perfectus, cum præstat contemplatiua in Deo, diuinisquẽ meditandis (contemplatio namque est optima hominis actio, licet intima) & simul etiam præstat actiua in moderandis perturbationibus, intemistiis, ac disponendis suis rebus, regendisquẽ membris externis, aut quoad se, suaque, aut quoad alios, & aliena: eodem modo felicissima ciuitas erit, & publicus status, cum regetur ab huiusmodi viris. Nam & Deus nihil agit extra seipsum, licet agat alia à seipso, & mundus nihil agit extra seipsum, licet agat alia à seipso. Horum vero omnium ratio est, vt hoc loco S. Thomas aduertit, quia practicus intellectus pendet à speculatiuo: homo namque vt homo, vult cognita, & agit cognoscens in quibuslibet à Deo, illumquẽ appetit, quærit, illique quam maxime inhæret.

Quinto maxima quæque in Rep. eis deberi iudicauit. Nam primo quantum ad personas, ista constituit, cum genera hominum recenset lib. 7. cap. 8. *Quintum, ac primum genus eorum, quæ necessaria sunt ciuitati circa rem diuinam, cultus, quod vocat sacrificium*, en primum dicit esse in ciuitate diuinorum cultũ. Et 9. *Reliquum est ex his, qui supra numerati sunt, genus sacerdotum esse, quorum institutio manifesta est; neque enim agricola, neque artifex, neque viliũ exercitiorum quisquam sacerdos est deputandus. bonos enim dñs est à ciuibz impendendus; sed cum dñi similes sint ciues in partes duas, hoc est in eos, qui arma tenent, & in eos, qui consultant, & decens sit dñs cultum exhibere, & requirẽ suscipere, qui pro tempore in his laborauerunt, ac defessii sunt; his*
vtrique

utique esset sacrarum cura demandanda. Hæc ille maxime honorandos volens sacerdotes, & ab oneribus publicis liberos.

Secundo, quantum ad res: ita cap. 11. *Præterea in sacrificijs, cultuq; deorū sumptus communes esse debent totius ciuitatis: est igitur necessarium in duas partes regionē diuidere, aliam publicam, & aliam priuatorū. Vtraque illarum partium rursus diuidenda est; illius namq; partis, quam publicam esse debere diximus, vna pars deorum cultui deputanda est, altera vero ad comessationum impensam.* Rursus vero priuati agri pars vna ad proprias necessitates est deputanda, altera vero ad ciuitatem. Hucusque Philosophus quartam partem territorij assignans cultui sacro, & tamē Sacerdotibus, vt priuatis suas adhuc partes attribuēs.

Tertio quantum ad loca, ita cap. 12. *Aedes quoque Deorum, ac principalissima magistratuum comessationes idoneum locum habere debēt, & eundem sacra (quotiescumq; lex non separat) aut oraculum. esset autem talis locus, quisquis supereminentiam haberet, & ad edendam virtutem sufficienter, & ad vicinas partes ciuitatis excellenter: decet autem sub hunc locum constructionem fori esse talem, qualis est in Thessalia eius, quod liberum vocant, id est, quod debet esse purum ab omni mercatu, & neque opifices, neque agricolas, neque alios vltos tales illi appropinquare: esset vero hic locus gratior, si & gymnasia seniorum in eo sint constituta.* Et mox. Cum vero multitudo ciuium diuisa sit in Sacerdotes, & magistratus, decens est Sacerdotibus circa aedes sacras esse comessationes institutas: magistratuum autem, quicumque de contrahētibz ius dicunt, & qui de accusationibus cognoscunt, & qui circa vocationes in ius, & alia huiusmodi administrationem intendunt, & insuper, qui edilitalis, & urbanarum curam gerunt iuxta formam, in loco celebri communique sunt comessationes statuendæ; talis est locus illius fori, in quo necessaria veniundantur: nam alterum illud forum superiori in loco situm debere esse diximus otiosum. hoc autem ad negotia rerum deputari. Hæcenus ille. è quibus dignoscimus honoratissimos, simulque vsu rerum præstantissimos ab eo constitui Sacerdotes. His præter agros priuatos dari publicos, ab oneribus vacationem, locaque nobiliora. Præterea vero oraculum responsaque diuina ab his expetenda.

Sexto igitur, sciendum nobis est, à Philosopho exclusa omnium diuinationum genera præter illas, quæ sapientibus in contemplatione contingunt, à pette vero exclusit dæmonum, si quos

si quos existimabat esse, societate, & quidquid per illos suggeri cogitationi humanæ in somniis posset: videbat enim gentes haud conuenire in ipsorum cultum; manifeste etiam Iudæi demones execrabantur, ac si qui illos colerent, ea de causa colere videbantur, quod maleficos existimabant, metumque adacti auertere iram illorum conabantur. Sic igitur libro de diuinatione per somnium. *Diuinationem igitur, ait, aliquam esse, qua in somnio fiat, & prouenire dicatur ab insomnijs, neque contemnere facile est, neque credere.* Nam quod omnes, aut plurimi arbitrantur insomnia significare aliquid, argumento est asseri solere id experientia compertum. Et mox contra, cum nulla rationabilis causa videatur, per quam ista diuinatio proueniat, efficitur, ut fides abrogetur. Nam si dicatur, Deum esse, qui somnia mittat, præter alia multa, & hoc quoque absurdum est, non optimis, sapientissimisque sed quibusuis sine discrimine mitti, & capite sequenti. Ad summam cum è ceteris quoque animantibus aliqua somnient, haud quaque insomnia à Deo missa veniunt, aut ad eum finem nobis contingunt; demoniaca tamen sunt. Nam & natura aliqua est demoniaca non diuina. eius rei sit illud iudicio, quod degeneres admodum futura prævident, & ita res se habet, somniantur, tanquam non immittebat somnia Deo. Verum ut quisque natura loquax est, ac vitio bilis atra laborat, eo varios visus experitur. Hæc ille, non auferens somniorum diuinationem, quæ sapientibus contingat; Tollens, quæ insipientibus: non esse ijs fidendum decernens. quæ consona sunt diuinæ legi, ut habemus Deuteronomij 18. Leuitici 19. Numerorum 12. Quæ ob re S. Thomas, Albertus Magnus, ac Sueffanus voluere hoc loco bona omnia futurorum per Angelos bonos immitti bonis à Deo; falsa à demonibus; qui & si qua prænosci possunt naturaliter, indicant aliquando, quod etiam placuit Galeno primo regiminis acutorum, & Auicennæ tertij naturalium libri cap. 3. & 4.

Quocirca idem Philosophus capite opusculi eiusdem secundo, *Contingit, ait, huiusmodi affectio quibuslibet non prudentissimis, interdum namque fieret, si Deus immitteret* sic autem conuenit quousvis prævidere. Talium namque mens non considerans, sed quodammodo deserta, & ab omnibus vacua, & commota, quod eult monens agitur. Hucusque ille. ac protinus subiicit de ijs, qui interdum rapiuntur in ecstasim, solentque esse sapientes, quorum mens considerat semper aliquid, & ait, *Quosdam vero ecitati-*

ecstaticorum præſagire cauſa eſt, quoniam motus intimi non tumultuantur, ſed procul ab eis ſummuſcitur: externa igitur quam maxime præſentunt. Hæc idem, non amplius de iis, quorum mens eſt inanis, ſed de illis, quorum mens poſita extra ſenſum rerum ſuarum tota eſt in remotis, & alienis veluti altiffimis, ac futuris à Deo percipiendis. Quamobrem ſic idem ſectiõnis triceſimæ problemate primo volens veluti cauſam materiale præſagij, maxime ſapientibus, & heroibus inefſe corporis temperiem moderata atrabili ſuffuſam, ſic inquit, Græca aſſeram, quod male fuerint Græce translata, πολλοὶ δὲ τὸ εἶναι τὴν τοιῶν τέπυ τὴν θερμότητα τέτοιον σήμασιν ἀνιſκονοῦν μανικοῖς, ἢ ἐνθουſιαſτικοῖς, ὅθεν εἰς βυλῆα, καὶ οἱ θεοὶ γίνονται πάντες, ὅταν μὴ τοιῷματι γίνωνται ἀλλὰ φυσικῇ χρῆσει. Multi vero & quia prope ſedem mentis eſt calor huiusmodi, morbis implicantur veſanis, vel lymphaticis, unde Sibylla, & Baccha, & Deo pleni ſiunt omnes, quoties non morbis ſiūt, ſed naturali temperie. Hæc ille, & mox. Marius etiam Syracuſanus Poeta præſtantior erat, cum in ecſtaſi erat (Græcè ἄκασις) Quibus autem magnus ille calor ad mediocritatem reducitur, bi melancholici quidem ſunt, ſed longe prudentiores, & quāuis aliqua ex parte minus excedant, multis tamen in rebus ſunt cæteris omnibus præſtantes, alij in ſtudijs litterarum, alij in artibus, alij in Repub. Et paulopost ante. Et alij quidem Heroum ſimiliter affecti (ἀλλοσιγενῆς) ut bi apparent. Annis vero poſterioribus Empedoclem, Socratem, Platonem, & alios complures viros inſignes hoc fuiſſe habitu cognouimus. Hucusque ille, decernens primas in Repub. dandas eſſe ſapientibus, qui virtutibus excellentes toti ſint in diuinorum contemplatione, qualis eſt apud Chriſtianos vniuerſitas Sacerdotalis reſpectu ſæcularis. Ab his oracula agendorum petenda, per quæ ad ſummum felicitatis perueniatur. Hos vult quantum ad ſe mediocribus eſſe contentos, & pauciſſimis, quantum ad alios, & vniuerſitatem plurimis abundare ob actiuam vitam, quod libro ſecundo eſt explicatum. conueniſſe autem gentes omnes in hanc ſententiam, maxime vero ſapientiores, & in his quicumque habiti ſunt præ cæteris ſapientes, abunde conſtat. Erigitur, quod videre lumine naturali gentes, & quod iure gentium naturali eſt iancicum, contingentium ſcilicet decreta, & conſulta à viris Deo conſecratis expetenda, neque cadere in humanam, vel artem,

vel artem, vel scientiam talium consecutionem, sed à Deo pendere. Quamobrem cum bona externa soleant appellari bona fortunæ, & corporis vocentur bona naturæ, sintque hæc omnino necessaria suo modo ad assecutionem felicitatis humanæ sapientiæ, diuinitatisque heroicæ participandæ, hæc dixit à Deo solo expectanda, & precibus efflagitanda. Nam cum dixerimus ex eius mente, quæ ab imperitis vocatur fortuna, esse prouidentiam diuinam mortalibus ignotamque, & occultam: sic ipse septimi politici capite decimo tertio. *Bona externa beatitudinis causas efficientes esse existimant homines; ut si quis causam clare, & bene cythara canendi lyra potius, quam arti adscribat: ex his igitur, quæ dicta sunt, alia suppetat, alia legum scriptor præparet, ac suppetitet necesse est. Quocirca in constituenda ciuitate res omnibus precibus oramus, & optamus, quæ sunt in potestate, & arbitrio fortunæ, eam enim harum rerum arbitram, & dominam ponimus; sed bonam esse ciuitatē, non iam fortunæ, sed scientiæ, atque consilij munus atque opus est. Hæc ille scientibus nobis, & deliberatis adesse bonitatem decernens, sed bona externa sæpe causas naturales ignorantibus; & ethici decimi capite decimo. Quod igitur à natura tribuitur in nobis minime situm esse, sed ab aliqua diuina causa profectum inesse in ijs, qui reuera sunt fortunati, perspicuum est. Hæc Philosophus, ad Deum reducens lumine naturali, & consensu omnium sapientium, gentiumque vniuersali adductus cuncta bona per viros Deo consecratos, siue diuinis addictos; qui diuinis impulsibus, afflati, & incitati videant, quid agendum sit nobis, ut bona fortunæ, ac naturæ consequamur ad humanam felicitatem consequendam, perfectionemque siue in nobis, siue supra nos collocatam; quamobrem primo, quod supra vidimus, prudentiā, quæ est in agendis aiebat ethici sexti cap. ultimo seruire sapientiæ, quæ est in diuinorum notione: idemque asseruit Secundo diuinis addictos, diuinorumque contemplationi esse in Rep. veluti architectos; politici secundi capite secundo. Tertio loco voluit idem politici tertij capite nono, vnum præesse toti Reip. sic inquires. Sed si quis excellit virtute quid sit de eo faciendū? non enim dicendum est, ut talis vir sit de ciuitate pellendus; atqui neque gubernationi aliorum talis vir erit subiiciendus: perinde enim est, ac si qui Iouem gubernare velint potestatem diuidentes. Restat ergo ut videtur, naturam huius talem esse, ut omnes sponte sua illi parere debeant. itaque huiusmodi homines Reges esse perpetuos in ciuitatibus.*

quod auctor Miscellæ refert eodem lib. cap. 16. & Episcopi in Conc. Triburiensi imperio deiecerunt Carolum Craiſum, vt in actis eius apparet sub annum octingentelimum octuagesimum secundum. Gregorius Septimus Henricum Quartum Germaniæ Regem & Imperatorem tertium, Innocentius Secundus Orthonem Quartum, Innocentius Quartus Federicum Secundum in Concilio Lugdunensi, Clemens Sextus Ludouicum Bavarum sæpius monitos, diuque expectatos, quæ late ostendimus signo 81. lib. 19. cap. 6. de Signis Ecclesiæ Dei.

*Quicumque ab ecclesiastica potestate maxime recedunt,
ij us axime demonibus appropinquant, & inferorum
portas aperiunt, quod Scriptura diuina,
auctoritatibus, & euentis
comprobatur. Cap. IX:*

X adductis porro consequi videtur illud, quod somnia reiſciens, menti que Deo coniunctæ in agendis adhærens Philosophus vidit, eos, qui defleſcunt à directione, & auctoritate eorum, qui participant sigillum clericale diuinum, per quod maxime mens pura Deo coniugitur ad alios per sapientiam regendos, cõuelluntque seruiencia quæcumque huic sigillo, ac figuræ diuinæ, admirabiliter participatæ per intimam impressionem, vt secundo, tertioque libro explicauimus, paulatim cum dæmonibus inire societatem, quod initio capitis præcedentis ostendimus, ac per hos aperiri portas inferorum, destrui cuncta, quod aiebat Sanctus Gregorius in psal. 4. pœnitentialem, Sanctus Thomas opusculo 10. diabolos esse, quod scribit Sanctus Cyprianus ep. 69. ad Pupianum. quin esse hoc iniquitatis mysterium, quod tradit S. Paulus ad Thessalonicenses secundo, vt supra explicabamus. probemus hoc quantum fieri potest. Ex hoc enim probabitur omnium bonorum ruinam fieri, quod suis verbis optime indicauit Apostolus Paulus, vt mox aperiatur.

Primo igitur hoc apertissime Samuel Sauli dixit 1. Reg. 15. cū nō hic obedisset illi, qui Dei nomine tamquā sacerdos, quid agendum foret, præcepisset. *Quasi peccatum ariolandi est reputa-*

gnare, & quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Pro eo ergo, quod abiicisti se rmonē Domini, abiecit te Dominus ne sis Rex. Idcirco ita S. Gregorius in eundē locum. Quinā est, quod Prælati repugnātes, & acquiescere nolītes à propheta ariolis, & idololatriis simulantur nisi quia arioli diuina cognoscere, atque absconsa diuinare nituntur, idololatra autem figmentis se veneranda subdidere. Qui autem repugnant Prælatorum imperijs, ideo utique repugnant, quia diuinam voluntatem se scire melius æstimant: quasi ergo peccatum ariolandi est repugnare, quia velut contempto diuino altari, ad aras demonum responsa percipiunt, dum cordis sui præstigijs, ac superbis adinventionibus credunt, Ac prælatorum consilijs contraria sentiendo refragantur. Eadem Angelomus, Rabanus, Eucherius, & Dionysius Carthusianus: Præcepto, inquit, superioris resistere, & reniti propriam inobedientiā palliando seu alio modo tā graue est crimen, ut sit ariolari, quod est genus superstitionis, seu speciei magicæ artis. Eadem ante ipsum Sanctus Bernardus: term. 19. in Cant. & tractatu de præceptis dispensandi.

Sed & Chaldeus interpretes ita vertit. Nam ut culpa virorum, qui petunt ab ariolo, sic culpa omnis viri, qui rebellat super verba legis Domini, & sicut culpa populi, qui errat post errores, sic culpa omnis hominis, qui addit super loquelas prophetarum, eo quod spreuisti verbum Domini, & elongauit te Dominus ne sis Rex.

Clarius adhuc septuaginta ὅτι θυαρτία δεινισμα ἐστὶ παραπικρασὺς ἀδίκια, & θηραφὶν ὀδυνηὸν καὶ πόνον ἐπαγοῦσιν αὐτῶν ἐξυδίνωσας τὸ ρῆμα κυρίου ἐξυδίνωται σὺ κύριος τῷ μὴ βασιλεύειν ἐπὶ Ἰσραὴλ. id est. Quoniam crimen augurium est irritatio, iniustitia, & Theraphim dolorē inductis, eo quod contempsisti verbum Domini, contemnet te Dominus ne regnes super Israel. Theraphim porro erant statuz, & quibus demones responsa reddebāt, eandem vocem retinuit codex Hebræus: quod enim vertit noster, ariolandi habet ille Theraphim.

Secundo apparet hoc ex euentu. Angelus namque apostata cum suis ideo cecidit, quia supremi directoris lumini fuerunt rebelles quod ait Iob cap. 41.

Tertio similiter idem constat ex euentu Euz, quæ stabilem fidem non habuit ijs supernaturalibus, quæ dicta ipsi fuerant ab Adamo, dictæque fuerant Adamo ab ipso Deo, seductæque est,

est, inquit Apostolus, vt habetur in Genesi à Dæmone specie serpentis oblecto.

Quarto apparet tum Cainum, tum Caini posteritatem fuisse à dæmonibus & ipsam deceptam, cum declinasset à directione supernaturali tum posteriorū Seth religiosorum, tum maxime ipsius Noe, quod habemus, 1. Petri. cap. 3. & 2. cap. 2. Gen. cap. 6. & supra.

Quinto maxime hoc eluxit in Zoroastre, qui scribitur omnium primus post gentium dispersionem contaminasse doctrinam veritatis, diffugiens auctoritatem traditionesque Noe iam tunc etiam viuentis, duoque principia subsistentia ponens, dæmonum cultum sanxisse, & magicis artibus additus, quæ pertinent ad summimediatoris ex eo tempore futuri veritatem, præuertisse, quæ tradit Plutarchus libro de Iside, & Osyride, Eusebius initio chronici sui, ac Plinius multis in locis.

Sexto, sic aperteissime hoc eluxit in primo hæretico, ac primo Imperatore, qui supernaturali lumini rebelles, certauere aduersus Apostolorum supernaturalis luminis ductorem Principem Petrum Vicarium summum Christi, summum hominis, ac Dei positi supra omnem naturam. Primus hæreticorum fuit Simon Magus, qui dæmonum familiaritate est vsus, magicis artibus additus, infelicique & inglorio prorsus exitu sibimet ipsi vitam miserrime ademuit cum suis, quæ colligimus ex ijs, quæ tradunt SS. Ignatius epist. ad Trallianos, Dionysius de diuinis nominibus, cap. 6. Iustinus Mar. cap. 2. Apologia, in dialogo cum Tryphone, Irenæus, libro primo, Clemens Stromatam septimo, Origenes contra Celsum sexto. talis igitur fuit Simo Magus hæreticorum princeps.

At Nero Imperatorum primus, qui in Christianos arma commorint, fuit magicis artibus, dæmonumque societati eodem modo additus, quod Plinius libri secundi capite tricesimo testatur.

Septimo veluti Iudas à dæmone instar Caini, Chamis, & Zoroastri persuasus à diabolo est oblectus, vt legimus cap. Ioannis 13. ac semetipsum laqueo strangulauit exemplo mortis non admodum diuersæ à Caino, Chamis, & Zoroastre; eodem modo Simon Magus sibimetipsi casum, quo oppressus interiit, est machinatus; Nero autem sibi gladio mortem consciiuit.

Octauo

in Octauo, eandem prope omnes non modo infelices, sed in glorijs simul poeniam subeunt, qui facta horum miserimie præ ceteris imitantur. Photius auctor fuit schismatis, quod mox in hæresim versum est, oborti inter Ecclesiam Catholicam, & Græcam, qui sane addictus fuit Santabarreno quidam mago, & præstigiatori quod Zonaras tomo tertio in vita Bassij Macedonis, & Lconis Philosophi tradit, Patriarchatu Constantinopolitano deiectus, in monasterium detrussus infelicitèr hãmò versipellis vita migravit, ille autem miserimè oculis effollis, omnique dignitate exutus est defunctus.

Nono, nostra ætate scelerum simul atque hæresum, quæ modo fuerunt, pater Martinus Lutherus palam confiteretur libro de Missa angulari, se cum demone colloquia miscere solitum, plusquam vnum satis frustum cum illo comedisse, ac familiariter inter se nosse, quamuis sæpius extimuerit se ab illo suffocandum, quæ post Cochleum describit Sarius anno 1534. Maximilianus certe Imperator illius humeris insidentem demonem cõspexit, & è canalibus agmina demonum viderunt alij pro uolantia in ædes ipsius: quin cõfessi sunt demones funeri ipsius veluti amicissimi ipsorum, ut ad infera magno, vti decebat, cum onere deuolueretur, se interfuisse, quæ late describit Bren debachius libro collationum suarum. Quocirca vere scriptum legitur in edicto, quod à Carolo quinto editum fuit in comitijs Vormaciensibus anno 1521. Lutherum fuisse demonem figura humana obiectum, testaturque Stanislaus Rescius Præsul Polonus posteriori parte epistolarum suarum, quæ sunt editæ Neapoli se audiuisse ab Illustrissimo Stanislao Hosio Cardinali, & alijs, qui assererent Lutherum vitam laqueo sibi iniecto instar lude eripuisse. sic ille epistola septima.

Caluinus monenti Buccero, ut abstineat maledictis, respondit, non esse ingenij sui eum morbum, sed genij. Zuinglius libro de supplemento Missæ asserit, sibi anxie cogitantis de explicatione illorum verborum: *Hoc est corpus meum*, nocte in tempesta adstitisse monitorem spiritum, dubitat autem num fuerit ater, vel albus. Erasmus Alberus Basiliensis testatur Carolo stadiao concionanei adstitisse cæcodæmona triduo priusquam concionaretur, hominemq; ad infera abripuisse. Quod vero in his euidentissimum fuit, alijs eodem modo contigit, quamuis non ita euidentis apparuerit.

Ad

Ad hos igitur denique accedunt, quicumque Ecclesiasticam potestatem, libertatemque violant, aut conuellunt, ac duos fines ultimos ponunt in actionibus humanis, ac proinde duos inter se pugnantes Deos. Nam cum Deus sit ultimus finis hominum, duos inter se pugnantes Deos constituunt, qui hæc volunt. Sed aduersus Deum verum non pugnat, nisi Dæmon. Pro hoc stat, qui aduersus Ecclesiasticam potestatem præliatur, cadit igitur ab omnium bonorum statu, quod operis exordio præfati sumus, & in fine concludetur.

Quicumque Principes insensi fuerunt Ecclesiastica potestati, ac libertati pro modo culpe exciderunt à statu felicitatis quoad quinque, quoad se, quoad liberos, quoad agnationem, quoad nobilitatem subiectorum, quoad populos subiectos, ac primo de Imperio Occidentali Romanorum. Cap. X.

Is igitur explicatis summatim quinque ostenduntur à nobis, sacrilegos Reges, aut Principes siue illos, qui violant Ecclesiasticam libertatem, vel imminuunt iura Ecclesiasticæ potestatis, cadere à statu temporalis felicitatis exemplo malorum dæmonum, quibus miseri sese associant quoad quinque. Primo quoad se. Secundo quoad posteritatem suam. Tertio quoad agnationem suam. Quarto quoad regni nobilitatem. Quinto quoad ipsam nationes siue populos. Quæ prædicta sunt multis sacre Scripturæ locis veluti Psalm. 2. *Et nunc Reges intelligite, erudimini, qui iudicatis terram, seruite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, apprehendite disciplinam, ne quando irascatur Dominus, Eadem Psalm. 20. versic. 9. & seq. & Psalm. 109. Tu es Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Dominus à dextris tuis confregit in die ira sue reges, Iudicabit in nationibus (per Episcopos) implebit ruinas, conquassa*

quassabit capita in terra multorum. Et Isaie inducentis Deum loquentem cap. 49. Eos vero, qui iudicauerunt te, ego iudicabo; & filios tuos ego saluabo, & cibabo hostes tuos carnibus suis, & quasi multo sanguine suo inebriabuntur: & sciet omnis caro, quia ego Dominus saluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Et 54. Omne vas, quod fictum est contra te, non dirigitur: & omnem linguam resistentem tibi in iudicio iudicabis. Et 60. Gens enim, & regnum, quod non seruiert tibi, peribit, & gentes solitudine vastabuntur.

Sed optime Sanctus Paulus hæc omnia nobis indicauit secundæ ad Philipenses capite secundo, in Nerone, ac Simone primis ecclesiasticæ auctoritatis oppugnationibus initium factum significans omnibus malis per Antichristum, membraque ipsius ob ecclesiasticam libertatem, potestatemque concussam adducendis; sic vero Apostolus: Rogamus autem vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi; & nostræ congregationis in ipsum, ut non cito moueamini à vestro sensu, neque terreamini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam tamquam per nos missam; quasi inisset dies Domini, ne quis vos seducat ullo modo; quoniam nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur, & extollitur supra omne, quod dicitur Deus, aut quod exoluitur, ita ut in templo Dei sedeat ostendens se tamquam sit Deus. Non retinetis, quod cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? & nunc quid detineat scitis ut reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operatur iniquitatis: tantum, ut qui tenet, teneat, donec de medio fiat. Hæc Sanctus: è quibus multa adnotanda.

Primumque est, pro voce illa discessio Græcè haberi ἀποστασία, id est, discessio à statu, quod scilicet Antichristus sit ille, per quem maxime mortales discedent ab obedientia sacerdotum Christi, & à statu omnium bonorum. quamobrem propter consequentia vocatur Antichristus apostasia: ut interpretantur Chrysostomus, Theodoretus, Oecumenius, Augustinus de ciuitate Dei libro vigesimo capite decimo nono: simulque discessio illa erit ab obedientia, quæ debetur sacerdotio Christi, siue Ecclesiæ per sacerdotes representatæ, ut adducto loco tradit Sanctus Augustinus; denique erit apostasia à Romano imperio, ut SS. Ambrosius, Primasius, ac Sedulius exponunt. Quocirca quod adijcitur, qui tenet, teneat, donec de medio fiat imperium Romanum significari volumus SS. Cyrillus cateches. 15.

Hieronymus quæst. 11. ad Algasia, Chrysostomus, & Ambrosius eo loco, Tertullianus in Apologetico cap. 31. Iacintius Firmianus lib. 7. cap. 15. *Mysterium porro iniquitatis diximus supra significare Simonem, & Neronem, quorum vterque est Ecclesiam persecutus, magicis addictus artibus: atq; hic fuit in causa, vt Roma incenderetur, à Romani sanguinis viris imperiū transferetur ad Italicos, ad Vespasianū scilicet, ac Titum, quo tempore tot mala extiterunt; vt orbis ruerē videretur. quod initio historiā suarū tradit Tacitus his verbis, vt appareat primos istos Antichristi, cladumq; ab ipso adducendam, simulq; omnium, qui imitabuntur ipsos, imaginem gessisse. Opus aggredior plenum varijs casibus, atrox prælijs, discors seditionibus, ipsa etiam pace sauum: quatuor principes ferro interempti: tria bella ciuilia, plura externa, ac plerūq; permixta. Et mox. Italia nouis cladibus, vel post longam seculorum seriem repetitis afflicta; hausta, aut obruta vrbes, secundiſſima Cāpania ora, & vrbes incendio vastitate, consumptis antiquissimis delubris, ipsa Capitolio ciuium manibus incensa, polluta ceremonia, magna adulteria, plenum exilijs mare, infecti cadibus scopuli, atrocius in vrbe sauitum, nobilitas, opes, amissi, gestique honores pro crimine, & ob virtutes certissimum exitium. Et mox. Præter multiplices rerum humanarum casus, celo, terraque prodigia, & fulminum monitus, & futurorum præſagia, lata, tristitia, ambigua, manifesta; nec enim vniquam atrocioribus populi Romani cladibus, magisue iustis iudicijs approbatum est, non esse curā dijs securitatem nostram, esse vltionem.* Hæc ille, de primo tempore, quo sacrilegis, & impijs ausibus per Antichristi membra cœptum est oppugnari ecclesiasticam libertatem, & potestatem, attollentibus signum impietatis Simone mago, & Nerone demum sociis, in quibus abscondebatur iniquitatis mysterium, & per quos adducitur bonorū omnium ruina, initio ab ipsismet auctoribus factū, ac deducto in posteros ipsorum, regna, imperia, & orbem totum. Respondet euentu simili Antichristus, & ipse magicis artibus addictus. Nam sic Sanctus Hippolytus libro de consummatione mundi. *Tunc iniquus ille (Antichristus) elato animo demones suos congregabit humana specie, & eos, qui illum ad regnum inuitarunt, fastidiet, animasque multas inquinabit, quippe Principes constituet ex demonibus. Hæc iam velut religiosus, sed plane austerus, seuerus, iracundus, plenus excaecatione, truciſſentus, inconstans, terribilis, grauis, odiosus, contemptor,*

temptor, inimicus, exitiosus, nequam, & in eo studium, & operam collocans, ut vniuersum genus hominum in fossam interitus coniecias. Et post hæc, omnia delum pon dabit rorem suum, nubes non prebebunt aquam, terra denegabit fructus suos, mare graui replebitur odore, flumina desiccabuntur, morientur pisces maris, homines fame, siti que peribunt. Hucusque Sanctus, qui paulo ante de eodem, sic ait. In primordio sui clemens erit, factus ad dilectionem, quietas, religiosus, pacificus, qui odio prosequatur iniustitiam, detestetur munera, idololatriam non admittat, amet scripturas, reueretur sacerdotes. Vt videamus, maxime istos inter se conuenire. Nam & Nero primis quinque imperij sui annis bonus fuit, ut teste Victore Traianus solitus fuerit dicere, insultos bonos Principes distare à quinquennio Neronis. Nec dissimilis videtur fuisse Simon, nam credidit, ait S. Lucas Act. cap. 8. & adhuc sit Philippo.

His igitur sunt similes quicumque ecclesiasticam libertatem, potestatemque imminuunt, aut oppugnant, ait S. Gregorius in psalm. 4. pœnitentialem, moresque & facta istorum cum similibus euentis imitantur, ac semetipsos, suam posteritatem, regna, imperia, orbemque totum perdunt. Ideo dicitur Antichristus filius perditionis. Quocirca antequam veniamus ad Reges, Principes, aliosque à dæmone deceptos, qui Christianos se profitentur, & quantum facinus hoc sit non perpendentes, imminuunt ecclesiasticam libertatem, & potestatem, nonnulla ad Imperatores Ethnicos pertinentia obseruemus, è quibus apparebit ius status esse in vera religione, obedientiaque debita in omnibus Christo omnium rerum domino, sacerdotioque in terris per ipsum constituto, libertatis, potestatis, & ordinis ecclesiastici à Deo, Christoque in terris constituto tuitione, & conseruatione.

Primumque sit. anno ab ortu Christi quadragesimo quarto Romæ sedem fixit Petrus Christi Vicarius Christianorum Pontifex summus, eius successores eandem tenuerunt vsq; ad Constantinum, qui vexillum crucis intulit Romanis mœnibus anno trecentesimo duodecimo. Ex eo Pontificia sedes Imperatoribus, ac toti orbi leges apertissime dedit: a duersus ecclesiasticam potestatem pugnarunt Imperatores impij per annos ducentos sexaginta octo, dominati sunt Imperatores approbati à Senatu quinquaginta nouem plures, aut pauciores; reliqui

626 De iure naturali & diuino Eccles.

vero inuafere imperium, nomenque Imperatoris vſurparunt; nec ſunt pro legitimis iudicati.

1 Claudius.	41.43 Poſthumi duo.
2 Nero.	44 Lollianus.
3 Galba.	45.46 Victorini duo.
4 Otbo.	47 Marius.
5 Vitellius.	48 Ingenuus.
6 Veſpaſianus.	49 Regillianus.
7 Titus.	50 Aureolus.
8 Domitianus.	51.52 Macriani duo.
9 Nerva.	53 Quietus.
10 Traianus.	54 Odenatus.
11 Hadrianus.	55 Herodes.
12 Antoninus Pius.	56 Maonius.
13 Antoninus Philoſophus.	57 Baſiſta.
14 Lucius Antoninus.	58.59 Valentes duo.
15 Auidius Caſſius tyrānus.	60 Piſo.
16 Commodus.	61 Aemilianus.
17 Pertinax.	62 Saturninus.
18 Didius Iulianus.	63.64 Tetrici duo.
19 Seuerus.	65 Trebellianus.
20 Albinus.	66 Herennianus.
21 Niger.	67 Timolaus.
22 Antoninus Geta.	68 Celſus.
23 Antoninus Caracalla.	69 Zanobia.
24 Macrinus.	70 Victoria.
25 Diadumenus.	71 Titus.
26 Heliogabalus.	72 Cenſorinus haſtenus Ty-
27 Alexander Mammea.	73.74 Gallus, & Voluſianus.
28 Maximinus pater.	75.76 Gallienus pater & filius.
29 Maximinus filius.	77 Hoſtilianus.
30.31.32 Gordiani tres.	78 Claudius.
33 Maximus.	79 Quintillus.
34 Balbinus.	80 Aurelianus.
35.36 Philippus pater & filius.	81 Tacitus.
37.38 Decius pater & filius.	82 Florianus.
39.40 Valerianus pater & fili.	83 Probus.
Tyranni qui geſſere	84 Firdus.
imperium.	85 Proculus.
41 Cyriades.	86 Bonofus.

87 Carus.	93 Constantius Chlorus.
88 Numerianus.	94 Maximinus.
89 Carinus.	95 Severus.
90 Diocletianus.	96 Maxentius.
91 Maximianus.	97 Licinius.
92 Galerius.	

Omnes autē fere memorāti fuere interfecti exceptis duodecim, Vespesiano, scilicet Tito, Nerua, Trajano, Adriano, tribus Antoninis Pio, Philosopho, Lucio, Septimio, Maximino, Claudio, Chloro. Volunt aliqui tamen Titum fuisse à Domitiano interfectum: Adrianus præterea, & Maximinus miserabiliter, diuque atrocibus morbis, ac tormentis excruciatii interierunt. Hinc S. Ioannes Chrysostomus contra gentiles libro secundo. *E superioribus, ait, Imperatoribus ij, qui similia (cum Iuliano) attentarunt, multis, atque intolerabilibus calamitatibus acceptis, fidei, ac miserabili morte interierunt; ita ut cuiusdā, dum adhuc viueret, sponte ex oculis pupilla exilirent. Maximinus hic fuit; alius autem furore, alius alia id genus calamitate vexatus, mortem cum vita commutauit.* Et S. Hieronymus in cap. 14. Zachariæ. *Nos autem dicimus, inquit, omnes persecutores, qui afflixerunt Ecclesiam Dei, ut taceamus de futuris cruciatibus, etiā in presenti seculo recepisse, quæ fecerunt. legamus ecclesiasticas historias, quid Valerianus, quid Decius, quid Diocletianus, quid Maximianus, quid seuius omniū Maximinus, & nuper Iulianus passi sunt; & tunc rebus probabimus etiā iuxta litteram prophetiæ veritatem esse completam, quod computruerunt carnes eorum.* Hucusque Sanctus. è quibus apparet eos, qui oppugnāt ecclesiasticam potestatem, sibi metipsis perditionem machinari, quod nobis fuerat propositum probandum.

Secundo loco quoad posteritatem, nemo ex illis ad nepotes agnationis suæ transmisit imperium, quin stipicus illa est extincta, & trucidata, excepta Constantij Chlorig posteritate, qui amicissimus Christianorum fuit, optimusque Imperator, ut supra est explicatum.

Tertio, non modo agnatio cunctarū cognationes illorum funditus excisæ videntur, ac periisse eorum memoria cum sonitu; sed Chlorig cognatio, si credimus quibusdam scriptoribus, est superstes. Nam Cuius palatas vult Basilium Macedonem genus ducere à Constantino Constantij Chlorig filio, eiusque posteritas in Regibus nostris est perpetuata.

Quarto

Quarto, illud est admirandum, fuisse Imperium translatum è gente in gentē, cum Christiani interimebantur, siue tolerantes Imperatoribus, siue haud prouidentibus, cum deberent.

Primo enim à Romani sanguinis viris ad Vespasianum, filiosque Titum, & Domitianum est Imperium Romanum delatum. fuit Vespasianus Reatinus, quod Suetonius tradit.

Secundo loco ex his ad Neruam Narniensem iam senem.

Tertio ex hoc ad Hispaniensem Traianum, & Hadrianum.

Quarto ad Gallicos Antoninos.

Quinto ad Afros Septimium, & filios.

Sexto ad Asiaticos Syros Heliogabalum, & Alexandrum Mamez.

Septimo ad Thraces Maximinum patrem, & filium.

Octauo ad Arabas Philippum, & filium.

Nono ad Pannonios Decios.

Decimo ad plurimas gentes, è quibus prognati erant triginta tyranni, de quibus Pollio scribit.

Vndecimo ad Illyricos Claudium, & Quintillum.

Duodecimo ad Aurelium, vel Dacum, vt Victor, vel Mæsum, vt alij volunt, ac refert Vopiscus.

Decimo tertio ad Dalmatas, Probum, Tacitum, Florianum.

Decimoquarto ad Pœnos, Nam Caius si credimus Ceriliano apud Vopiscum, Pœnis parentibus in Illyrico est natus, alij Narbonæ, vel Romæ ortum volunt.

Decimoquinto ad Dioclerianum Dalmatam, Galeriumque Maximianum Pannonium Augustos, Galerium Armentarium Dacum, & Constantium Chlorum Dardanum.

Decimosexto tandem confedit in Constantini Chlorigami Christianorum filio Constantino. In hisce vero euentibus maximè obseruanda, nullos Imperatorum magis fauisse rebus Christianis, quam Antoninos Gallos, & Constantios Dardanos, atque horum posteros similiter diutius imperasse. Vt merito primus Antoninus Pius dictus fuerit, vterque autem tam Chlorus, quam Pius fuerint omnium virtutum genere ornatisimi.

Quinto Romana nobilitas prope omnis excisa ab ipsismet Imperatoribus, vt de Nerone testatur Dio. Eutropius lib. 7. Tacitus 16. de Domitiano Eutropius eodem libro. & Dion. de Hadriano idem, de Septimio Seuero Spartianus, de Heliogabalo

balo Herodianus, de Aurelio Vopiscus, de Carino idem, de Maxentio Eutropius, & Nazarius in Panegyrico Constantini. Quocirca vix vllus ætate Constantini, ex antiquo Patricioque & Senatorio sanguine Romanorum superstes erat, nisi qui Christo nomen dederunt, vt refert Prudentius contra Symmachum, quorum germina adhuc in Vrbe, atque Italia nonnulli superfuisset contendunt, vt persequitur Arnoldus Belga monachus Casinenfis libro deligno vitæ.

Imperatores Occidentis post Constantinum.

1. Constantinus I I.	18 Iouinus tyrannus.
2. Constans.	19 Sebastianus tyrannus.
3. Constantius hereticus.	20 Constantius ab Honorio creatus.
4. Magnentius	21 Ioannes defuncto Honorio Imperium arripit.
5. Nepotianus	
6. Vetrannio	22 Valentinianus III. a Theodosio Iuniore creatus.
7. Iulianus	
8. Iouinianus	23 Maximus occiso Valentiniano.
9. Valentinianus.	24 Auitus Aruernus.
10. Gratianus	25 Maiorianus.
11. Valentinianus I I.	26 Seuerus.
12. Theodosius I.	27 Anthemius.
13. Honorius.	28 Olybrius.
14. Marcus tyrannus, in Britannia.	29 Glycerius.
15. Constantinus tyrannus in Gallia	30 Iulius Nepos.
16. Attalus ab Alarico, creatus contra Honorium.	31 Momyllus ab Oreste, Patre heretico factus Imp.
17. Maximus in Hispania, contra Constantinum exortus.	

Post hos Odoacer Herulorum Rex, inde Theodoricus Ostrogothorum, Athalaricus, & Amalasuenta Mater, Theodahatus, Vitiges, Ildobaldus, Araricus, & Totilas Reges heretici Italia potiti sunt. Inde Imperatores Orientis euerso Occidentali Imperio Italiam tenuere à Iustiniano I. vsque ad Gregorium II. Papam, quod mox dicetur, sed quantum pertinet ad superiores, aliqua sunt obseruanda.

Primum cum post Constantinum summa omnium deuenisset ad Constantium hereticum, hic nihil nõ in Catholicos potuit. Tantæ tamen apud eum fuit auctoritatis Ecclesiastica potestas

Eusebio Nicomediensi baptizatus in Arianum dogma declinat, à quo usque in præsens tempus Ecclesiarum rapina, & totius Vrbis est secuta discordia. Hæc Sanctus. Sed in his de scribendis deceptum sanctum, maxima, quæ in Ecclesiam contulit beneficia Constantinus, cogunt omnino nos fateri, & maxime cum Græci auctores ab hæreticis baptizatum Constantinum dicant, reclamantibus Græcis ipsis. Enimuero tanti fecere omnes Sancti, & amici Dei, hæreticis aliquo modo communicare, aut Ecclesiæ iura infringere, vt hæreticus iam videatur, qui non prorsus ab eis sese abiungit, aut hæc imminuit obvlâ causam. Illud tamén apud omnes constat, ex omni monumentorum genere à sequentibus Imperatoribus, excepto Theodosio magno, ac Pulcheria, fuisse ecclesiasticam potestatem diminutam. Valentinianus enim, Valens, & Gratianus statuerunt, ne quid viduz clericis, aut Ecclesiæ legare possent; vt habetur lib. 16. C. Theodosiani de episc. eccle. & cleric. ac paulo post Valentinianus: *ictus*, ait inter alia multa Marcellinus libro trigesimo, *telo vitalia, voceque simul obstricta, suffectus igneo lumine, & lethali sudore persusus sensit immensa vi quadam urgente morborum, ultima necessitatis adesse præscripta, dicereque conatus aliqua, vel mandare, vt singultus ilia crebrius pulsans, stridorque dentium, & brachiorum motus velut castibus dimicantium indicabat, iam superatus, liuentibusque maculis interfusus animum diu colluctatum efflauit.* Hæc de Valentiniano.

At Valens à Gothis est combustus, quod idem libro sequenti tradit. Gratianus autem miserrime à Clemente Maximo Lugduni est occisus. Ante illos cum Constans, & Constantinus alienis rapiendis intenti nimium sunt, quod omnes narrant, occisi fuere. Constantius hæreticus, ait idem Marcellinus libro vigesimo, *morbi grauitate detentus est, paulatimque vrente calore nimio venas, vt ne tangi quidem corpus eius posset in modum foculi feruens, quum usus deficeret medularum, vltimum spirans desiebat exitum; deinde ictu iam pulsatus lethali, diuque cum anima colluctatus iam discessura abiit è vita.* Hæc ille. E multis Iulianum constat in prælio Persico interfecum. Valentinianus Secundus apud Viennam laqueo ab Arbogaste est suffocatus, hic est, qui multas Sancto Ambrosio, cum faueret Ariznis, molestias intulit. Omnibus his Theodosius Magnus succedens, omnia restituit in integrum pertinentia ad ecclesiasticam potestatem. minuit illam Stilicho tutor Honorij, vt adnotauimus

Signo nonagesimo quinto libro vigesimo tertio: quo tempore barbari Occidentale Imperium varie discerpserunt, & concidisset omnino, ni de mandato ipsius Honorij occisus fuisset Stilicho, qui in viscera ipsius barbaros immiserat; quod Numatianus illorum temporum scriptor, Zosimus, alijque omnes prodidere. Cum legibus autem pijs, quæ extant in codice Theodosiano lib. 16. leg. 50. & 51. Honorius illo occiso Imperium pacauit, ac firmavit; ac sine prole decessit viuentē Theodosio iuniore nepote. Sed omnium maxime ecclesiastica iura euerit Valentinianus Tertius, cuius erat lex in Nouellis Codicis Theodosij tit. 12. statuit enim, ne Episcopus haberet vilius iudicij potestatem, neque in ipsos Clericos, nisi consentientibus Clericis, qui trahi possent ad tribunalia secularium, cum multis alijs huiusmodi. Hic est, quo regnante Occidentale Imperium est ad Italiam solam reductum. Verum paulo post à Maximo, cuius vxorem vitiauerat, ipse interfectus est, ac Roma à Vandalis est sædissime direpta, donec intra breue tempus excisa prope omni ecclesiastica potestate Imperium deuenit ad Momyllum Augultulum, qui deiectus est ab imperio per Odoacrem Herulorum Regem. Quod autem supra diximus apertos Ecclesiasticæ potestatis oppugnatores apertâ cum demonibus societatem plerumque inire sibi in Valentiniano III. eluxit. Nam sic de illo Procopius libro Vandalici belli primo. *Valentinianus, quod à Placidia matre in omni mollicie nutritus, atque illius vitio effaminatus esset ad incantamenta mathematicæque se conuertit, utque matronis potiretur alienis omni studio, & vita infamia curauit.* Atque hæc euenerē ab obitu Constantini post annum trecentesium trigesium septimū quo decessit ille, Imperium florentissimum relinquens tam in Occidente, quàm in Oriente vsque ad annum quadringentesimum septuagesimum sextum, cum Zenone hæretico Orientis Imperium tenente, Odoacer Italiam cepit Occidentale euerrens. Igitur è superioribus colligi possunt.

Primo post Constantinum, plerisque successoribus in Occidente fuisse interfectos, aut miserabiliter defunctos. interempti sunt, Constans, Constantinus Secundus, Iulianus, Valentinianus Secundus & Tertius, Maximus, Eugenius, Constantinus, Iovinus, Sebastianus, Attalus, Ioannes tyranni, Maiorianus, Anthemius.

Secundo. nemo è superioribus ad agnatos nepotes, Imperium

rium transmisit, nisi Theodosius Magnus, cuius nepos Theodosius iunior, & Pulcheria neptis post hunc Imperium tenuere.

Tertio. posteritas omnium defecit, excepta Constantini posteritate, si Curopalatæ est credendum, ac Theodosij Magni. Eudoxia namque Valentiniani Tertij vxor è Vandalis filias reliquit, vt Procopius, & Iornandes tradunt.

Quarto. Romani Senatus maxime euersa est potestas, vt dicetur, & ipsius nobilitas obscurata, ac potestas omnis prope extincta.

Quinto Italici omnes, prouinciæque Occidentalis Imperij in barbarorum potestatem maximo omnium rerum detrimento peruenere, vt aperietur.

Ad horum vero, ac veritatis totius, diuinæque, & æternæ providentiæ commendationem nobis est illud adnotandum. Primum quidem, quod supra diximus, Tiberio cogitanti Christianam religionem recipere, atque id in Senatu referenti, hunc obstitisse. Secundum vero est, à multa Romani Senatus parte odio fuisse habitum Constantinum, quod gentilium sacra procullasset, ait Zosimus libro secundo; idemque rursus obstitit, ne antiqua sacra defererentur, cum Theodosius id efflagitarèt post Eugenium deuictum, quod explicat idem libro quarto ad finem his verbis. *Cum autem Senatum conuenire* (Theodosius) *iussisset, qui patritis, auitisque sacrorum ritibus adharebat, nec adhuc permoueri poterat, ut is adfentiretur, qui ad contemptum deorum deflexerant, orationem habuit, qua eos hortabatur, ut missum facerent errorem (sic enim appellabat) quem hactenus secuti fuissent, & Christianorum fidem amplecterentur, qua liberationem ab omni delicto, & impietate polliceatur. Sed cum huic exhortationi nemo pareret, nec à patritis ritibus, quos inde ab origine urbis acceperant, discedere vellent (cum dicerent illis obseruatis, se iam mille ducentis propemodum annis urbem inuictam coluisse; cum quibus si commutarent alia, quid euenturum esset ignorarèt) tum vero Theodosius fiscum grauari sumptus, qui in sacra, viclimasque fieret, seque ista velle abolere dixit. Hæc Zosimus. Quin si fides est isti adhibenda, idem Senatus, cum Roma obsideretur ab Alarico Gothorum Rege, à quo primum capta est, atque direpta, ad impia sacrificia peragenda opem falforum deum, seu potius dæmonum rebus Romanis implorens se contulit. Nam sic idem libro quinto. Illi (augures*

Thufci) non aliter hac urbi conuēſtura dicerent, niſi publice conſueti ſacrificia fierent, Senatu in Capitolium aſcendente, atque tum ibi, tum in foris urbanis ſacra peragente. Hæc ille. Tertium vero eſt, quod ſupra diximus à Senatu Romano iam Chriſtiano fuiſſe electum Laurentium aduerſus Papam Symmachum, multasque clericorum cædes ob id admiſſas toto triennio, dum contenderet ille ius eligendi Pontificis vel ad ſe maxime pertinere; vel quod huic eſt affine; à ſe delectum rite delectum, non qui fuerat ab ordine eccleſiaſtico creatus. Ex his euenit, vt diuinitus poteſtas omnis, quæ ſolebat eluere in Senatu, fuerit imminuta, quando poſt Conſtantinum nullus fuit à Senatu creatus Imperator, & adminiſtratio rerum publicarum, quam boni quique Imperatores ipſi Senatui relinquebant, nulla penes ipſum fuit. Quartum poſtquam Valentinianus tertius omnem prope Epiſcopis poteſtatem conatus eſt auferre, vt ſupra diximus, vix viginti annis ex actis corruit prorſus Occidentale Imperium, decem duntaxat breuiſſimo tempore Imperatoribus illud occupantibus. Quintum denique adiſcimus ab hæreticis illud omnino fuiſſe per ſummum ſcelus euerſum, quos ſapientiz diuinæ immemores Imperatores adiunxerant ſibi ſocios rerum militarium, bellicaque eis cuncta crediderant; quod imprudentiſſime factum multis redarguit Syneſius Epiſcopus Cyrenenſium, proprias huius argumenti litteras ad eos mittens. Igitur cum noſtri Imperatores Gothos hæreticos Arianos militiz Romanæ aſcripſiſſent, eisque militarium Præfecturam mandaſſent, ac Stilicho Gothus atque Arianus in viſcera Imperij Romani barbaros immiſiſſet, Ricimerque Gothus, atque Arianus militum magiſter, tres Imperatores Maiorianum, & Anthemium ſocerum ferro, Seuerū veneno ſuſtuliffet, quod in ſaltis Caſſiodorus tradit, Oreſtes ſimiliter Gothus, & Arianus Iulium nepotem deiecit Imperio, Momyllumque Auguſtulum filium ſuum prouexit imperante Zenone Imperatore hæretico, qui Odoacrem miſit, à quo capta Italia, ſinisque eſt Imperio Occidentali euerſa eccleſiaſtica, quantum per impioſ fieri poterat, poteſtate, hæreticisque humanarum, diuinarumque legum proditoribus in conſortium Reipub. tractandæ admiſſis, vt appareat à Catholica religione, & eccleſiaſtica poteſtate eſſe, ac firmari omnium bonorum ſtatum. eodemque tempore, vt è ſuperioribus apparet, exiſtere euerſionem poteſtatis eccleſiaſti-

fiasticæ, hæreticorum societatem, ruinamque omnium bonorum, quæ adhuc magis è sequentibus apparebit: regnum namque Italiz tenuerunt Barbari Hæretici, & plerique omnes ab omni humanitate, ac doctrina ciuiliori alieni.

Hi vero fuerunt.

1 Odoacer Herulorum Rex.	7 Ildobaldus.
2 Theodoricus Ostrogothorum.	8 Alaricus.
3-4 Athalaricus, & Amalsueta.	9 Totilas.
5 Theodabatus.	10 Teias.
6 Vitiges.	

Iniuit regnum Odoacer anno 476. necatus est à Theodorico Anno 493. cum tulisset leges Ecclesiasticæ libertati repugnantes, uti diximus initio libri quinti. Tenuere Italiam Ostrogothi, vsque ad annū 552. quo Teias à Narsete est interfectus. Theodoricus porrò fuit à principio Rex optimus, ac mirum quantum potestati Ecclesiasticæ detulerit, & quoad sæculares illud vnum satis habuit, si tertia pars agri Italici, quam suis Herulis, ac militibus Odoacer Rex assignarat, Italis ademptam Gothis attribueretur, quod Procopius libro belli Gothici primo tradit, descendit à semetipso extremis vitæ diebus Ioannem namque Pontificem coniecit in carcerem, in quo & decessit; Symmachum præterea, Boetiumque obruncari iussit: quin electionem Romani Pontificis post hoc scelus in suam potestatem redegit videtur, ut colligi potest ex epistola Athalarici inter varias Cassiodori decimaquinta; è qua similiter palam fit, Athalaricum deferre Senatui Romano ius aliquod accipiendi Pontificis Romani, in quo eligendo sibi aliquid iuris esse assererat ille, sicut diximus supra, toto triennio multas Romæ cædes Clericorum factas in Schismate Symmachi, & Laurentij. Quid autem Theodorico paulo post acciderit, ita narrat idem scriptor: *Paucis post diebus cananti sibi (Theodorico) cū mira magnitudinis piscis ministri decoctū caput apposuissent Symmachi nuper occisi caput illi est visum præfixis & extantibus inferiori in labro dentibus, & torue intuentibus oculis furibundè sibi, & acerbius comminari. Vnde monstri nouitate territus, membrisque præter modum tremebundus, & rigens, in cubiculum statim citato gradu decessit, identidemque iubendo, togarum ut sibi magnam vim ingererent, lecto decubuit, & parumper quieuit. Elpidio deinde medico omnibus, quemadmodum accedissent diligentius explicatis, scelus à se in Symmachum, Boetiumque*

tiumque patratum deflebat, quo deinde deplorato, ex accepta calamitate dolore ingenti affectus haud longe post moritur. Hæc ille. at S. Gregorius Dialogi quarti cap. 30. narrat in Lipari insula monachum fuisse, qui postridie quâ Romæ decessit Theodoricus, edixit nonnullis, qui illo appulerant, quid accedisset Regi tam longe posito his verbis. *Scitis, quia Rex Theodoricus mortuus est? cui illi protinus responderunt. Absit nos cum uiuentem dimisimus, & nihil tale ad nos de eo nunc usque perlatum est, quibus Dei famulus addidit dicens, etiam mortuus est: nam hesternò die hora nona inter Ioannem Papam, & Symmachum Patriciis distinctus, atq; discalciatus, & iunctis manibus in hanc vicinam Vulcani ollam iactatus est.* Ita Sâctus. Theodorico Athalaricus succedens octo post annos tæbe est consumptus, cuius Imperium mater Amalasuenta excipiens scelere Theodahati est obruncata. Sed & hic non multo post occisus est iussu Vvitigis ad Regnum euecti, cum iam Iustinianus in Gothos bellum mouisset, ac Neapolim Belisarius ipsius Dux cæpisset, ac paucis transactis diebus Romam, quam tamen Gothi diuturna obsidione affligerunt: quo tempore contigit illud infandissimum Belisarij, & Theodoræ Augustæ scelus: efflagitans namque hæc à Syluerio, vt Anthimum hæreticum sede Constantinopolitana deiectum restitueret, id illum pernegantem, prodicionisq; insinuatum, Roma solioq; Apostolico expelli curauit, Vigilium, qui se flagitatis obsecuturum promiserat, substitui, quem postea renitentem Constantinopolim captum mitti iussit, qua in Vrbe indignissime habitus est, quod liberatus in breuiario narrat. Ex illo tempore nihil non mali euerfa Ecclesiastica potestate, Iustiniani Imperio, rebus eius, Romæ, Italix, ac toti orbi contigit, vt clarissime apparet ex ijs, quæ narrat Procopius horum temporum scriptor. Redeamus ad propositum. Vvitiges Rex à Belisario captus Constantinopolim missus est. Cui deinde substituti Ildobaldus, Alaricus, Totilas, ac Teias interfecti fuere; quæ late tum Procopius, tum Agathias persequuntur. Ex ijs autem, quæ diximus, ea supra à nobis proposita probantur, & concluduntur.

Ac primo potestatis Ecclesiasticæ hostes fuisse post hanc impugnatam miseros quoad se vt enim constat, omnes memorati Reges infelicitè obierunt, vel hostili manu interempti, vel alioquin miserabili morte.

Secundò nullus ex ijs ad nepotes regnum transmisit.

Ter-

Tertio neque agnatio, neque cognatio ullius ex iis superstes fuit, sed breui omnes tempore euauerunt, ac prorsus abolitæ sunt.

Quarto nobilitas omni subiectorum periit: è Gothico enim sanguine nullus fuit amplius, qui fuerit aliqua re gesta insignis, trucidati omnes, vel in miserrimam seruitutem miserrime abducti sunt, ut ex Agathiaz libro secundo apparet, & quando Senatus Romanus pugnavit aduersus ordinem Ecclesiasticum à Deo, Christoque institutum, ut late supra ostendimus, propterea Deus permisit, ut ab ipsis Gothis, cui subiectus ille erat, maxima, neddicamus, omni ex parte perderetur. Nam Vitiges, quantum potuit conquisitos undique Senatores per Italiam mandauit interimi, quod Procopius lib. 1. ita refert. *Vitiges vero tunc primum ira, & indignatione accensus, & inops iam prorsus consilij, satellitibus nonnullis Raucennam dimissis Romanos Senatorij ordinis omnes, quos obsidum loco in huius belli principio eodem secum abduxerat interfici iussit. sed ex his re statim præcognita, paucis quidem euadendi facultas, & oportunitas fuit. qui demum delati in Ligures, apud hos permanserunt, ceteri affectu supplicio mortem oppetiere.* Hucusque ille.

Rursus occiso Totila, Teiaque euecto ad Regnum sic idem libro tertio, *Patritij viri plerique, qui Totila ipsius Imperio, post redactam in potestatem Urbem, in Campania loca secesserant, ubi Urbem teneri per Romanum exercitum cognouere, & è Campania se domum referrent, Gotbi ipsi re cognita, qui per id tempus in proximis præsidij erant, patritios passim ea regione, & diligentius conquisitos interfecere.* Et mox. *Totilas cum ex Urbe occorsurus Narseti prodiret, primorum quorundam contraclis ad se ciuium liberis, ex hisque trecentorum ad numerum pro voluntate quibuscunque delectis, quos egregia esse corporis specie viderat, & parentibus compellatis vitæ comites sese habiturum, obsidum loco detinuit, & trans Padum abire mox iussit, quos inde Teias ea è regione conuocatos ad unum omnes necauit.* Hæc Procopius de Teia Gothorum Rege ultimo. Multi tamen è Senatu Romano superstites Romanam nobilitatem ad posteros transmissere, uti dicemus.

Quinto denique, suis omnibus subiectis extremo exitio fuere Reges Ostrogothici non modo, quia nulli amplius Ostrogothorum fuere in Italia, sed neque ex ijs, qui Italiam tenuerunt, ullus populus, cæterisve est conflatus, aut germen insigne postea fuisse memoratur. Agathias enim libro secundo re-

fert,

fert, omnes, qui superfuere, Byzantium missos à Narsete ad Iustinianum. Quin si quando Itali, ac Romani post antiquas illas clades, quas libris de antiquo, & nouo Italiz statu primis retulimus, acerba, ac fœua perpessi sunt, euenere hæc, ex quo Gothi ab hæretico Zenone in Italiam missi eam tenuerunt; bellaque gesta sunt inter Gothos, & Iustinianum, qui non minus, quam Gothi Ecclesiasticam potestaté summo scelere violauit, cunctosque Imperio suo subiectos populos ad extremas misérias adduxit, vt infra dicemus,

Ex his itaque apparet, omnium bonorum fieri ruinam per eos, qui ordinem diuinum perturbant, ecclesiasticæ libertatis, ac potestatis iura confringunt: ita vt præcipitent in omne malum se, liberos suos, agnationem suam, subiectos nobiles, ac populos denique sibi obsequentes, quod adhuc dilucidius è sequentibus apparebit.

Orientalis Imperatores, quicumque vsque ad Carolum Magnum violarunt ecclesiastica iura, in easdem calamitates cum superioribus incurrerunt, & idẽ contigit Longobardorum Regibus quoad se, liberos, agnationem, nobiles, ac populos subiectos, tum nonnulla obseruanda in euentibus horum Regum memorantur.

Cap. XI.

EX his ex Italia Gothis, videamus quid euenit Imperatoribus Constantinopolitanis, siue Orientalibus, eorum liberis, agnationi, nobilitati, ac populis subiectis vsque ad Imperium Occidentale restitutum, eorumque nomina recenseamus, quæ supra non fuerint à nobis commemorata. Postremus eorum, quos memorauimus, fuit Valentinianus Primus. eum sequuntur.

- 1 Valens.
- 2 Theodosius I.
- 3 Arcadius.
- 4 Theodosius II.

- 5 Marcianus, & Pulcheria.
- 6 Leo Primus.
- 7 Leo Secundus.
- 8 Zeno.

Basi.

9 Basiliscus.	22 Iustinianus.
10 Anastasius.	23 Leontius.
11 Iustinus.	24 Tiberius Abismarus.
12 Iustinianus.	25 Philippicus.
13 Iustinus.	26 Artemius.
14 Tiberius.	27 Theodorus Adramytenus.
15 Mauritius.	28 Leo Isauricus.
16 Phocas.	29 Constantinus Copronymus.
17 Heraclius.	30 Artabasdus.
18 Constantinus.	31 Leo Porphyrogenitus.
19 Heracleonas.	32 Constantinus.
20 Constans.	33 Irene.
21 Constantinus.	

Primo ex his plerique omnes, quicumque ecclesiasticam potestatem, vel libertatem minuerunt interitu miserabili vitam concludere. I. Valens à Gorhis vivus est combustus, quod ex ultimo Ammiani libro constat. II. Zeno vivens est sepultus, atque in sepulchro eiulans vitam finiit. III. Basiliscus in carcerem coniectus ibi fame cum suis perijt. IV. Anastasius fulmine ictus interijt, quæ Zonaras in eorum vita tomo tertio narrat. V. Iustinianus decem primis annis Imperij, antequam manus iniiceret sacrilegas in Pontificem Romanum, maxime pius, maxime felix, sibi, Imperio, populisque subiectis, ex eo quid cladis non contigit orbi toti, & illius Imperio, terræ motus, tempestates, incendia, sterilitates, pestes horrendissimæ, hiatus, turbines, & omnia malorum genera; ipse denique rapacitatis infami vitio notatus, cum post leges aduersus ecclesiasticam potestatem latis incidisset in hæresim, repentina morte est sublatus, quæ Euagrius ad finem libri quarti, Zonaras allato, Diaconus decimo sexto tradunt. Iustinus adhuc retinens in servitute Apostolicam sedem, multa passus ab hostibus, incidens in phrenetidem, pedibusque æger decessit. Tiberius plurimum commēdatus à scriptoribus, non modo vt vere Catholicus, sed etiam pius, & ipse pauperes, ac subiectos omnes benignissimus, anno Imperij quarto, mensibus decem, diebus octo, cum breui tempore imperasset, obiit. VI. Mauritius, qui simplicem vocavit Gregorium Magnum, Ioannis aduersum eum vocantis sese Oecumenicum superbiam fouit, legemque, vt diximus ad finem libri quinti, ne milites monachi induerentur, ferre est conatus vna cum septem filiis, & coniuge à

M m m m

Phoca

Phocas est obtruncatus. VII. Phocas ab Heraclio. VIII. Heraclius incidens in hæresim Monothelitarum sacrilegus aqua intercute perit, ait Zonaras in eius vita. *Fertur quoque, ait idem, inguine sursum conuerso faciem suam perminxisse nisi vrina tabella imo ventri apposita auerteretur.* Hæc ille. IX. Constantinus eius filius veneno à Martina nouerca post annum sublatus est. Martinæ arripienti Imperium lingua abscissa. X. Heracleonz nasus amputatus, verique ablatum est Imperium. XI. Constantius, qui Martinum Papam misit in exilium, dum lauaretur in balneo situla in caput impacta est interfectus. Constantinus tandem libera esse Pontificia comitia sanxit, & capita Præmoniorum Siciliæ, & Calabriæ remisit Ecclesiæ Romanæ, eoque imperante Monothelitarum hæresis in sexta Concilio est condemnata xj. XII. Iustinianus eius filius cum Synodum nefariam coegisset, ac Sergium Papam, quod illi nollet assentiri, comprehendi per immisos milites imperasset, naso præciso est in exilium missus, XIII. Leontius eius succedens, naso similiter præciso in carcerem coniectus est. XIV. Tiberius Abimarcius vna cum Leontio superiori à Iustiniano in Imperiū reuerso est interfectus. XV. Iustinianus denique à Philippico Bardane, vna cū filio Tiberio Imperatore & ipso est interfectus. XVI. Artemius, siue Anastasius, ac XVII. Theodosius Adramytenus in monasteriū detrusi sunt. XVIII. Leo Isaacus hæreticus *ex morbo intestinorum*, ait Zonaras, *animam infelicitè eructauit.* XIX. Constantinus Copronymus hæreticus, ait auctor Miscellæ libro 23. *diuinitus in eruribus plagæ est percussus, quæ Græcè ἀρρετὴς appellatur, clamans, & dicens. viuens adhuc, igni sum inextinguibili traditus, obiit.* XX. Leo filius ipsius cum sacram coronam à templo ablatam capiti suo imposuisset: *Exierunt*, ait idem scriptor libro 23. *carbunculi in capite eius, & captus à valida febre mortuus est.* XXI. & XII. Constantinus & Irene mater ambo inuicem sese oculis priuarunt, Imperioque deiecerunt, qui licet Catholici fuerint, ecclesiasticam tamen potestatem ludibrio videntur habuisse: nam plurimos è nobilioribus coegabant fieri monachos; dum sese inuicem persequuntur, & alter alteri fauentes opprimere conatur, & Constantinus Platonem monachum cum plurimis aliis, vt obsequeretur libidini suæ, sacrilegoque concubitu potiretur, in carcerem coniecit. Superiorum porro Imperatorum plerique pro libito Episcopos prouexerunt, aut

deiece-

deiecerunt. Quorum temporibus Leo Tertius Carolomagnos ignoranti, ut vult Eghinartus in eius vita, Occidentalis Imperij potestatem largitus est. Hic igitur finis eorum, qui imminuunt ecclesiasticam potestatem.

Secundo quantum ad filios, è dictis liquet, eos eandem sortitos calamitatem, quam parentes eorum subierunt. Una agnatio Theodosij magni, qui Imperatoris optimi facta, ac nomen tulit, & maxime sacerdotibus detulit omnium diutissime permansit. Ac licet defecerit in Theodosio Iuni. & Pulcheria, id fuit, quod multa aduersus Ioannem Chrysostomum cõmisisset Arcadius Theodosij filius, ac Theodosius iunior aduersus Catholicos, & Flavianum in Cõcilio Prædatorio Ephesino, sacrosanctamque ob id potestatem violassent; nec posteris eorum Deus fauerit: persistit tamen agnatio, quod Eudoxia Valentiniano Tertio, dein Maximo Imperatoribus; deum vero Hunericho Vandalorum Regi, Placidiaque Olybrio Senatori nupserint, quorũ liberi post Iustiniani tempora permansere, ut libro belli Vandalici secundo Procopius refert. Nam Theodosio Primo filia fuit Placidia è qua, & Constantio nata est Eudoxia, & Placidia.

Tercio quantum ad agnationes constat ex adductis nullam durasse vltra quartam progeniem.

Quarto quoad nobiles, ac patricios, constat illorum maximam, potentiorẽque partem variis modis occisam fuisse, ut diximus, atque oppressam tum à superioribus Imperatoribus, tum vero ab Irene, & Constantino, quod ex auctore Miscellæ, Zonara, Manasse, Glyca, & aliis apparet. At Constantinus Copronymus: Multos, ait Zonaras, Senatorij ordinis ob sacrarum imaginum cultum supplicio affecit, & iusiurandum ab omnibus exegit, ne quis eas veneretur. Rursus idem de Leone Copronymi filio. Cum autem Leo procures quosdam aulicos diuinas imagines adorantes deprehendisset, exuta vulpina pelle latitantem sub ea Leonem in apertum protulit, eosque crudelissime ex-cruciatos, ignominiosoque spectaculo per forum circumducos, cum prius pilis nudasset, in prætorium inclusit, ubi eorum quidam animas suas in manus Domini deposuerunt.

Quinto. sed quonam miserabile est Imperium perductum? Saraceni Asiam totam, & Africam, Cyprum, Cretam, Siciliam, Sardiniamque, Bulgari, Slauini, Hùghari, Hunni, Rhusi, Daciam, Mœliam, Pannonias, Illyrium, Dalmatiamque occu-

parunt, populis in miserriam & seruitutem redactis. Amplius vero Italiam Longobardi inuaserunt. Nam cum maiestas Apostolicę sedis imminuta fuisset, abducto, & indignissime habito per Iustinianum Vigilio, qui prope in vinculis tenebatur, quinta Synodus est celebrata, in qua fuere tria capita propter hereses damnata, nimirum Theodorus, Ibas, ac Theodoretus, visusque est aliquibus Vigilio, non sponte assensum dedisse; quippe, qui quasi caprius detineretur, atque ab initio reluctaretur: idcirco Episcopi Gallię Cisalpinę defecerunt ab obedientia Pontificis Romani, quo tempore Longobardi cam ceperunt; omnemque prope nobilitatem peremerunt, nisi quicumque aufugerunt in Venetiarum stagna, aut in loca Imperatori Orientali subiecta; qualis erat exarchatus Rauennę, Roma, & subiecta his loca, quę ex historia Longobardorum Pauli Diaconi, breuiarioque Liberati apparent. En fructus imminutę ecclesiasticę, ac Pontificię potestatis. Eant nunc filij, sacrilegorum Principum vel parentum facta imitentur, aut tueantur. Eant agnati, Regiamque suorum potestatem, quantum placet, amplificent. Eant nobiles, idemque machinentur ad suorum Regum, vel Imperatorum potentiam euehendam; faueant his miseri populi, vt tyrannorum durissimo iugo oppressi luant eorum pęnas, quę sacrilegi principes delirant, & varijs calamitatum turbinibus inuoluuntur. Verum non omittamus illud

Ostendimus supra eos, qui oppugnant ecclesiasticam potestatem, tacitam, vel apertam cum dęmonibus inire societatem, quę ad extremum maxime se prodar; id apparet in Leone Isaurico patre Copronymi, atque auo Constantini ex Irene nati, de quo ita Zonaras. *Hebrai duo arte prestigiatores cum in Leonem tum adolescentem opificem incidissent, Imperium ei Romanum pradicunt, eumque iurciurando obstringebant, vt se Imperio potitus, voti compotes redderet.* Hac ille, omisis alijs, quibus tñ dicit Leonem promississe, expellendum sacrarum imaginem cultum. Quocirca hic ecclesiasticę potestatis fundamenta euertit; nam sic idem. *Domus erat in basilica prope forum ararium regia, in qua multi codices, & humane, & generosiores, ac diuinę sapientię asseruabantur, ab antiquis temporibus ei ad habitandum attributa; qui eruditione excelleret, quem Occumenicum Doctorem appellabant.* Is xij. contubernales habebat excellenter eruditos, his publicus victus prębatur, hos erudi-

eruditionis, & cognitionis auidi accedebāt; hos Imperatores ad rerum gerendarum consilia adhibebant. Et mox. Eos domum dimisit (Leo) in ades illas regias, multamque materiam aridam circum eos collocatam noctu incendi iussit, atque ita ades cum libris, & doctos illos, ac venerabiles viros combusit. Hzc de Studitis à Studio Romanos institutis tempore Constantini magni, Zonaras tradit, eadem Glycas, & Manasses.

Sed videamus, quid Longobardis euenerit, ex quo irrupere in Italiam prostrata, vt diximus, ecclesiastica libertate, ac potestate per sacrilegos Imperatores. horumque successiones ante oculos legentium proponamus.

1 Alboinus.	12 Garibaldus.
2 Clepho.	12 Chunipertus.
Posthunc triginta tyranni ciuitatibus insignioribus præfuerunt.	14 Alabis.
3 Autharis.	15 Autipertus.
4 Ariulfus.	16 Ragumbertus.
5 Aldalualdus.	17 Aripertus.
6 Arioaldus.	18 Asprandus.
7 Rhotaris.	19 Luitprandus.
8 Rodoaldus.	20 Hildebrandus.
9 Aripertus.	21 Rachis.
10 Pertharitus.	22 Aistulphus.
11 Grimoaldus.	23 Desiderius.
	24 Adelgisus.

Ex his duodecim fuere Catholici, reliqui vel idololatræ, vel Ariani. Catholici fuere Ariulfus, Aldalualdus, Rhotaris, Aripertus, Chunipertus, Aripertus, Luitprandus, Hildebrandus, Rachis, Aistulphus, Desiderius, Adelgisus. à triginta tyrannis tradit Paulus Diaconus nobiles plerosque vrbium, quibus illi dominabantur, sublato. Sed & Catholicorum plerique sacrilegijs sese inquinant. Verbi gratia, Rex ipse Ariulfus plurima aggressus est, iussis Gregorij Pontificis repugnans, in his cum ditionis Romanæ vrbes inuasit, & vrbis ipsius territorium populatus plurimos captiuos abduxit, vt apparet ex epistolis Sancti Gregorij ad Ioannem Rauennatensem Episcopum datis. è quibus colligimus Ariulfum, neque dignatum, nisi muneribus intercedentibus, cum Pontifice Romano de pace faciendâ loqui. Cum vero Rhotaris anno sexcētesimo trigésimo octauo Alpium Cortiarum pa-

trimo-

rimonium Pontifici similiter Romano ademisset, non est illud nisi ab Ariperto Rege anno septingentesimo sexto restitutum. Luitprandus autem semel, atque iterum Pontificiæ ditionis oppida cepit anno scilicet septingentesimo trigesimo nono, & septingentesimo quadragesimo secundo; restituit tamen, ut apparet ex historiis Pauli Diaconi. Idem conatus est Aistulphus, ac postremo Desiderius, quod fuit in causa, ut Romani Pontifices implorauerint opem Regum Francorum Pipii, & Caroli Magni, quod Eghinartus in vita huius, Regino, & Ademarum in Annalibus suis tradiderunt. Ex his contigit, ut horum plerique fuerint ab aliis perempti, veluti Alboinus veneno à Rosimunda vxore, Clepho à familiari, Autharis item veneno, Rodoaldus à suis Longobardis, Gundebertus à Grimoaldo, Aripertus fugiens in flumine est submersus, Aistulfus vel equo effusus, vel ab apro perculsus, ut alij tradidere, interiit, Desiderius regno deiectus, atque in Fraciam captiuus est abductus: eius vero filius Adelgisus est interfectus: alij vero regno expulsi sunt, ut Aldaualdus, Cunipertus, Luitpertus, Aripertus, Hildebrandus. sic itaque pauci non exitium sibi extremum sunt machinati.

Secundo nullus ex his ad nepotes regnum transmisit.

Tertio neque ulli leguntur superfuisse ex agnatis, vel etiam cognatis istorum Regum.

Quarto. Ac veluti Italicæ nobilitatis magnam partem sustulere, sic ipsi sese mutuis bellis attriuerunt.

Postremo nobilitas Italica sese, quantum tempus tulit, est tutata, quod receperit se in Vrbes Exarchatus Ravenne, qui numquam potuit à Longobardis teneri (quamvis extremis temporibus per aliquot menses potius, quam annos ex parte à Luitprando, deinde ab Aistulfo, atque à Desiderio fuerit occupatus) & in Ducatus Romani oppida, quo continebantur Portus, centum Cellæ, Cære, Bleda, Maturanum, Sutrium, Neper, Gallecium, Horta, Ameria, Tuder, Perusia, Narnium, Otricoli, quæ nunquam perstitere in Longobardorum potestate, veluti neque Urbem potuerunt vnquam capere, neque Apuliam, vel Calabriz loca, atque eodem modo nobilitas eadem se Venetias recepit. sic Longobardorum nobilitas Italicæ, quæ in Urbibus captis paruit eorum Regibus, inserta est, ac per cognationes varias est continuata: neque enim legimus vllibi vel cunctos Italos in vrbe vlla, vel adhuc cunctos nobi-

nobiles omnino extinctos, aut interfectos, ut accidit in regionibus, quas Mahometani occuparunt; quibus est illud in primis studium stirpitus omne nobilitatis germē exseindere, populumque omnem cuiuslibet ordinis in nomen, mores, linguā, ritus, ac familias suas antiquatis omnino pristinis transferre, nequando sit ullus, qui libertatis recipiendæ spiritus ad suos liberandos resumat.

Ex hoc tempore Italia maxime stare, atque adeo Pontificiæ, siue Ecclesiasticæ dirioni magis esse subiecta cepit. fuit hic annus septingentesimus septuagesimus quartus. Caput autem consistere verus Italiæ status ob tria: nam Primo, nunquam amplius in ea potuerunt consistere ullæ gentes à Christi vera, & Catholica fide alienæ, quod reuera barbaros, atque immites facit. antea Longobardi, Gothi, Herulique, ut vidimus, confliterant. Secundo non amplius exterarum gentium copiarum sic in illa confedere, ut oppida tota replerent, incolisve pristinis, vel omni, vel maiori ex parte bona auferrent, quod ante Romanos egere Aufones, Sicani, Pelasgi, innumera Græcorum gentes, Hetrusci, Galli, & alij. Præterea tertio neque Italici gentes mutuis inter se bellis adeo decertauerunt, ut morte Romano suorum colonias primis fundorū dominis omnino delectis inducerent; quod ipsi Romani, vel aduersus suos immerētes temporibus, quæ feliciora haberi quidā volunt, qualia fuerūt Augusti, sæpius egerūt, ut merito inter alia deplorat pastor ille Italus. Ecloga nona de felicissimis Augusti tēporibus loquens,

Mantua va misere nimium vicina Cremona.

O Lycida viui peruenimus, aduena nostri,

(Quod numquam veriti sumus) ut possessor agelli

Diceret hac mea sunt, veteres migrati coloni.

Sed hæc nos latè persecuti sumus hbris de antiquo & nouo Italiæ statu. statum vero hunc Imperio Romano firmare diuino instinctu permotus, primo voluit Constantinus; inde labefactatum conatus est secundo reducere Theodosius; sed tertio maxime omnium restituit Italiæ, Galliz, Germaniæque Carolus, tres Imperatores non cognomento solum, sed etiam factis, & religionissimis, atque ex omni parte præclarissimis Magni. Hi namque tres, ut vidimus supra libro quinto, constitutionem reuocarunt, ut omnium rerum iudicia summa, a quibus nulla esset appellatio, penes Episcopos forent, his ipsi Imperatores essent subiecti, hi de omnibus, & omnes iudicarent,

ita

646 De iure naturali & diuino Eccl.

ita tamen vt laici exequendorum, & administrandorum ſecularium ius haberent pro iuſto ipſorummet Epiſcoporum iudicio, quod nemini ſuū tollit, niſi publico bono nocere videatur. Id vero egerunt Imperatores iſti, quod Dei, naturæque rectæ inſtinctu permoti perſpicerent, edoſti à ſine, qui Deus eſt, quem reſpiciebant ipſi, ac ſequebantur, hæc iura euidenti, neceſſariaque conſecutione deduci ex illo actionum primo principio notiſſimo omnibus gentibus, Deus eſt cunctis præponendus, magis diuina minus diuinis præponenda, diuinitatis ordo eſt ſeruandus. Sed antequam progrediamur, videamus, quid acciderit Orientali Imperio, quoad illa, quæ oſtendimus, quinque. Hi vero Imperatores Orientis memorantur poſt Irenem, & Conſtantinum.

1	Nicephorus generalis.	tini fil.
2	Michael Rangabe.	22 Michael Stratioticus.
3	Leo Armenius.	23 Iſaacius Comnenus,
4	Michael Balbus.	24 Conſtantine Ducas.
5	Theophylus.	25 Romanus Diogenes cum
6	Michael Porphyrogenitus.	Eudoxia Imperatrice, &
7	Baſilius Macedo.	ſilijs Duca.
8	Leo Baſilij filius.	26 Michael Ducas.
9	Alexander Leon. frater.	27 Nicephorus Botoniates.
10	Conſtantine Leon. fil.	28 Alexius Comnenus.
11	Romanus Lecapenus tyran.	29 Ioannes Comnenus.
12	Romanus Conſtantine fil.	30 Manuel Comnenus.
13	Baſilius Romani fil.	31 Alexius.
14	Nicephorus Phocas.	32 Andronicus Comnenus.
15	Ioannes Zimifces.	33 Iſaacius Angelus.
16	Baſilius, & Conſtantine	34 Alexius Angelus.
	Romani filij.	35 Alexius nepos huius.
17	Romanus Argyrus gener	36 Alexius Morzuſius
	Conſtantine Zoe ducta.	37 Michael Palaologus
18	Michael Paphlago alter Zo-	38 Andronicus Palaol. fil. Mich.
	es maritus.	39 Andronicus Andron. nepos.
19	Michael Chalaphates à Zoe	40 Ioannes Andron. fil.
	adpotatus nepos Paphlago	41 Cantacugenus.
	nis ex ſorore.	42 Andronicus Ioannis fil.
20	Conſtantine Monomachus	43 Emanuel Ioan. fil.
	maritus Theodore.	44 Ioannes Emanuelis fil.
21	Theodora ſoror Zoes Conſt.	45 Conſtantine Eman. fil.

Primo

Primo igitur cum plerique horum sacrilegi fuerint paucis exceptis, ut Basilio Macedone, & aliquibus suis, Michael Paleologo, & Comnenorum nonnullis; idcirco etiam plerique infelicissime obierunt. Sacrilegij initium dedit ipse Nicephorus ipso initio Imperij; sic enim Zonaras. *Huius inuentum pessimum est & capnici impositio, paraci Ecclesiarum, Monasteriorum, earumque adiutorum, in quibus vel pauperes, vel senes alebantur, mandati.* Et paulo ante. *Cumque esset collusio quaedam, & festina omnium vitiorum, alia atque alia ad subditos atterendos comminisci non desistit.* Igitur primus Nicephorus, siue à suis, siue à Bulgaris hostibus est interfectus. eius filius Stauracius comatosa in monasterium detrusus est, Michael Rangabe Imperio spoliatus sponte eodem se inclusit; itemque Theophylactus filius virilibus exectis cum matre, ac fratribus. Leo Armenus à Michael Balbo est occisus, filij virilibus amputatis relegati. Hic retentione vrinæ intestinorumque dolore, ac phrenetide diu, miserabiliterque excruciatu interijt. Theophilus acerbissima dysenteria confectus decessit. Michael præcis manibus cum iacens eiularet, ventre traiecto, atque effusus intestinis est defunctus. Post hæc imperavit Basilius Macedo Catholicus, & religiosus, eiusque posteritas parentis exemplum diu secuta usque ad Theodoram. Romanus tyrannus in exilium missus cum filiis miser decessit. Nicephorus item, Phocas; Zimisces veneno est sublatu. Michael Paphlago cum pessime imperaret, ac Zoem male tractaret, insania simul, ac demonis exagitatione perpetua vexatus est. Calaphates cum fuisset à Zoe dolis inducta adoptatus, & sacrilegiis operam daret exturbatus est, atque in exilium missus. Constantino Monomacho Zoeque uxore imperantibus Patriarcha Michael Cæulaticus Pontificem Romanum est ausus excommunicare, atque ex hoc Turci Orientem totum caperunt, ut Zonaras tradit. Stratioticus regno est deiectus post annum. Isaacius Comnenus arrogans, & sacrilegus proditor fuisse. eius exitum sic describit idem scriptor. *Girca Neapolim venanti visum esse, aprum horrendum aspectu, quem dum laxatis equo habentis persequeretur, in mare demersum evanuisse, & à plerisque non aprum, sed spectrum quoddam diabolicum esse iudicatum, atque interim fulgore quodam instar fulguris perstrictum Imperatorem, equo praeterrere excussum, & spumam ore reijcientem humi attonitum iacuisse, atque inde naui piscatoria in regiam reuectum, cum pauli-*

Sper egrotasset, iam deploratum raso capillo, & purpura loco aspera lacinia sumpta, atque Constantino Duca Imperatore designato, in Studiense monasterium se contulisse. Hæc de Isaaco Zonaras. Romanus Diogenes oculis effossis est Imperio deturbatus. Michael in monasterium detrusus. Botoniatenses eodem modo. Alexius Comnenus visus est nostris fauere; similiter & Manuel extremis temporibus. Andronicus autem Comnenus maxime impius, sacerdotumque irrisor, ac delusor, v'regrie describit Choniatas, idemque facinorosissimus ab Isaaco Angelo est interfectus; filij ipsius primo excæcati, deinde occisi. Isaacus ab Alexio fratre, & Imperio, & oculis est priuatus. Alexius hic ab Alexio nepote est interfectus; Alexius nepos ab Alexio Duca Murzuslo. hic à nostris, qui per aliquod tempus Imperium tenuere: ciecti deinde sunt à Michaelē Palæologo, qui Latinos Græcis in Concilio Lugdunensi coniunxit. Andronicus huius filius Catholicorum sacerdotum persecutor, ab Andronico nepote Imperio priuatus in miseris perpetuis vixit. Andronicus nepos occupatis per Turcas Asiæ prope omnibus locis, atque Europæ multis, septem dies lethargo altissimo oppressus, animam efflauit. Ioannes filius ab Andronico filio luminibus est orbatus, & hic vicissim à patre, sicuti etiam frater Emanuel, cuius filius Ioannes Concilio Florentino interfuit, ac subscripsit, à quo recessit Constantinus frater. captaque Constantinopoli à Turcis occisus est, Imperioque Orientali finem dedit anno millesimo quadringentesimo quinquagesimo tertio, post consecratam Constantinopolim millesimo centesimo vigesimo tertio, vt numerant multi Scriptores. Talis itaque tum sacrilegorum, tum hæreticorum Regum finis fuit.

Secundo, quoad liberos etiam qualis, fuerit obitus horum, liquido è superioribus constat.

Tertio, quoad agnationem nulla durauit vltra quartam generationem, Basilij, Macedonis, & Michaelis Palæologi, qui Concilia generalia studuerunt haberi ad hæreses extirpandas, posteritas attigit quartam generationem, tenuitque Imperium diutius. Maxime verò floruit Basilij posteritas, quod à Catholica religione tardius, ac minus etiam recesserit; quin continuata est eius posteritas cum regijs cognationibus affinitate iunctis nostrorum.

Quarto, & quinto, quoad Imperij Proceres, ac populos quid
dice-

dicemus, quando periisse omnia bona eorum lugeamus, neque dolor, aut conimiseratio patiatur, ut isthæc commemoremus.

Sicut autem diximus istiusmodi omnes ecclesiasticæ potestatis euerfores, & impugnatores inire tacitam cum dzmonibus societatem, quæ se denique in apertum prodat, id etiam maxime eluxit in hac successione Imperatorum. De Andronico enim Comneno, qui maxime Catholicos, ac Latinos est infestatus, ut late Gulielmus describit, & religiosos quosque etiam suarum, siue hæreticarum partium, sic Choniatas. Cum aruspicinam ante plurimos annos obsoleuisse, & penitus abolitam esse, auguralem item superstitionem, ut & somniorum, & omnium interpretationem iam olim à Romanis finibus auolasse; solos vero eos impostores, qui è pelui diuinant, & qui astrorum positus rimati aque falluntur, ac fallunt, superesse: tum quidem astrologiam, ut magis familiarem, & futura obscurius innuentem seposuit: seque totum permisit ijs, qui futura ex aquis, quasi per caliginem, conijciunt, & imagines futurarum rerum velut ex umbra solarium radorum perspiciunt. Hæc ille. sed & Andronicum Palæologum, qui Græcos ab Ecclesia Catholica disunxit, ac supremum omnium malorum, quæ Græcis acciderunt, auctor tuic non longe abfuisse videtur à magicis illusionibus, aut dzmonum societate in peruestiganda veritate futurorum à sola Dei voluntate pendentium, quod perspicui potest ex octauo Gregoriz libro.

Ex his omnibus, quæ capite hoc, ac duobus superioribus sùc explicata manifestè colligimus, Christi sacerdotes Pontifici summo obedientes præesse in vniuersum Regum, vel Imperatorum vitæ & corpori regendis naturali iure, ac diuino; simili modo regendis in vniuersum liberis, agnatisque eorundem, quinimò præesse Proceribus, ac nobilitati regnorum; denique populis ipsi, horumque omnium bonis animi, corporis, atque externis.

Quicumque enim conseruat immutabiliter aliqua, ille iure naturali, ac diuino præest hisce regendis: ac obedientia exhibita sacerdotibus, Pontifici summo obsequentibus, superiora omnia conseruat. igitur obedientia exhibita sacerdotibus Pontifici summo obsequentibus præest illis iure naturali, ac diuino.

Referuntur summatim cuncta euenta imperatorum Occidentalium, quoad se, filios, agnatos, nobiles, ac populos subiectos.

Cap. XII.

Estat vt videamus, quid Occidentalibus Imperatoribus euenerit, ex quo Carolus Magnus est à Leone Tertio coronatus anno Christi octingentesimo primo. Nomina ipsorum sunt subiecta.

1 Carolus Ma. 21 Conradus.

2 Ludouicus Pius.	22 Fridericus I.
3 Lotharius Ludouici filius.	23 Henricus V.
4 Ludouicus Lotharii filius.	24 Otho IV.
5 Carolus Caluus.	25 Fridericus II.
6 Carolus Crassus.	26 Rodulphus I.
7 Vuido Spoleti Dux.	27 Attaulphus.
8 Arnulfus Germania Rex.	28 Albertus I. Rodulphi fil.
9 Lambertus Vuidonis filius.	29 Henricus VI.
10 Ludouicus Prouincia Rex.	30 Fridericus, & Ludouicus electi in schismate.
11 Berengarius I.	31 Carolus IV.
12 Otho I.	32 Venceslaus Caroli filius.
13 Otho II.	33 Robertus Bauarus.
14 Otho III.	34 Sigismundus.
15 Henricus II. Germania rex	35 Albertus II. Austriacus.
Imp. I.	36 Fridericus III. aut IV.
16 Conradus Rex.	37 Maximilianus I.
17 Henricus II. fil. Conradi.	38 Carolus V.
18 Henricus III. filius II.	39 Ferdinandus.
19 Henricus IV. filius III.	40 Maximilianus II.
20 Lotharius.	41 Rodulphus II.

Tot igitur Imperatores post annum Christi octingentesimum per annos prope octingentos fuerunt, vt videas, quam diuturniori vita sint nostri, quam ceteri. Supra enim numerauimus Imperatores gentilium ante Constantinum post ortum Christum quinquaginta nouem plures, paucioresue legitimos, atque

atque à Senatu approbatos, intra annos ducentos, septuaginta sex plus minus: Quamobrem si tempora temporibus, numerumque horum cum numero illorum conferas, videbimus nostros quintuplo diutius imperasse, ac longiori vita potitos: Idemque perspicies, si cõpares nostros cum Orientalibus Nostri namque Pontificibus summis, atque Episcopis magis obediuerunt, ecclesiasticamque potestatem magis obluere. Sed tamen aduersus eos, qui sacrosanctam potestatem minuere sunt conati, iustitiam celestis eluxit ijs omnibus modis, quos supra adnotauimus.

Primo quantum ad ipsosmet Imperatores. Nam Ludouicus ipse Imperator, cum sæpius admonitus esset ab Episcopis, ut pellicem quandam dimitteret, adeo non respuit, ut plurimos Episcopos vexarit, Ebbonem Rhemensium Episcopum sede expellendum, Fridericum Traiectensium necandum procurarit, ut in eius actis habetur Surijs tomo iv. Iulij xvij. Ex hoc perpetua fuere inter ipsum, filiosque bella, quod adnotauit Rhengino anno octingentesimo trigesimo octauo; extremis tamen vitæ diebus respuit Imperator: nihilominus ita prædixit Sanctus suis. *Noueritis propter Imperatoris coniugiumque, & procerum eius peccata totum regnum Danorum incursione vastatum iri.* Hæc Sanctus. eodemque anno Northmanni Gallias vastare cœperunt, neque ullus sibiis fuit, quamdiu perstitit agnatio Ludouici. Post patrem Lotharius multa Ecclesiis, ac Pontificum potestati abstulit; quamobrem Ludouicus pater, ut refert Aimoinus libri quinti cap. 16. *Misit ad eum commonens, ne talia fieri permetteret, monens ut memor esset, quod quando ei regionem Italia donauit, etiam curam Sanctæ Romanæ Ecclesiæ simul commisit: & quam ab aduersarijs defendendam suscepit, nequaquam à suis diripi permetteret: commonens etiam sacramentorum ab eo nuper promissorum, ne forte obliuiscens, aut parvipendens diuinitatem offenderet, quod sibi non impune futurum non ignoraret.* Hæc ibi. non multi fecit à principio monita parentis Lotharius, ideoque in multas incidit calamitates; sed respiscens, monasterio se Prumiensi regna omnia relinquens filiis Ludouico Imperatori Italiam, Lothario Lotharingiam, Carolo Prouinciam monachus effectus sponte inclusit; atque ita effugit iram diuinam, nulla re, nisi hæc præclare gesta. Vuido Imperator aperte Tusculanorum Comitum potentiam fouit aduersus Formosum Pontificem summum, quo contigit, ut maxima in Ecclesia Dei dissidia nascerentur, quæ Apostolicam sedem

dem

dem maxime, diuque fatigarunt. Igitur ipse bellis perpetuis vexatus, & ab Arnulfo victus dum propere fugeret ad Tarum, vomitu sanguinis repentino oppressus interiit. Lambertus ipsius filius est fuisse in caput impacto occisus. Arnulfus quid sceleris admiserit ita tradit Luitprandus illorum temporum scriptor libri primi cap. 9. Credo autem Arnulfum Regem iusta seueri Iudicis censura huiusmodi pestem incurrisse. Secunda enim res dum Imperium huius ubique magnificarent, virtuti sua cuncta tribuit, non debitum omnipotenti Deo bonorem reddidit. Sacerdotes Dei vinculi trahebantur, sacra Virgines vi opprimebantur, coniugata violabantur. neque enim Ecclesia confugientibus poterant esse asyllum. In ijs namque symbola faciebant, gestus turpes, cantus ludricos, & debacchationes. sed & mulieres eodem publice prostituiebantur. Hæc igitur Arnulfus, qui fuerit eius obitus ita idem. Tanta hunc confestim somni virtus inuasit, vt totius exercitus strepitu triduo excitatus euigilare nequirit. fertur autem, quoniam dum familiares hunc modo strepitu, modo taclu inquietarent, apertis oculis nil sentire, nil loqui potuisse. perfectum. positus tamen in mentis excessu mugitum reddere, non verba edere videbatur. Et mox. Profectusq; in propria turpissima valetudine expirauit. minutis quippe vermibus, quos pediculos aiunt, vehementer afflictus spiritum Deo reddidit. fertur autem, quod præfati vermes adeo scaturirent, vt nullis medicorum curis minui possent. Sic periit itaque sacrilegus Arnulfus. Ludouicus provincie Rex à Berengario captus est, atque excæcatus: Berengarius ipse à Flamberto est interfectus.

Otho primus veluti Iustinianus antequam sede expelleret Ioannem XI. atque in seruitutem redigeret electionem Pontificis summi, felicissimus fuit, sicuti etiam studiosus Ecclesiasticæ potestatis patronus. Sic enim, qui prosequitur annales Rheginonis anno nongentesimo quadragésimo octauo. Synodus in Ingbeheim à triginta quatuor Episcopis habetur, cui Presidente Martino Episcopo Romana Ecclesia legato inelyti Reges Otho, & Ludouicus adfuerunt, in qua multis Ecclesiastica vtilitati promulgatis, & cap. addit Sigebertus anno nongentesimo sexagesimo. Industria Othonis aucto Imperij, & Ecclesiæ statu multa Monasteria, & cænobia ad laudem Dei, & honorem Sanctorum restaurata, ampliata, adificata. Sequenti anno euocatus à Ioanne in Italiam ita iurauit, vt habetur 63. distin.

Tibi

Tibi domino Ioanni Papa ego Rex Otho promittere, & iurare facio per Patrem, & Filium, & spiritum Sanctum, & per lignum hoc vivifica Crucis, & per has reliquias Sanctorum, quod si permittente Domino Romam venero, sanctam Romanam Ecclesiam, & te Rectorem ipsius exaltabo secundum posse meum, & numquam vitam, aut membra, & ipsum honorem, quem habes mea voluntate, aut meo consilio, aut meo consensu, aut mea exhortatione perdes, & in Romana Vrbe nullum placitum, aut ordinationem faciam de omnibus, quæ ad te, aut ad Romanos pertinent sine tuo consilio, & quidquid de terra S. Petri ad nostram potestatem peruenit tibi reddam, & cuicumque Italicum regnum commiserò iurare faciam illum, ut adiutor tui sit ad defendendum terram sancti Petri secundum suum posse. Hæc Otho. sed cum multa recepisset occupata à Berengario, populos obedientiam sibi iurare compellebat, neque admonitus desistebat. id videns Ioannes consulere suis rebus cepit. quod ubi rescivit Otho Romam conuolàs Ioannem sede eiecit, Leonem octauum substitui curauit, ac legendi Pontificis inuestiendorumq; Episcoporum priuilegiū sibi dari. Ex illo Imperium minui cœpit, vt ostendemus, Otho autem perpetuis domesticorū bellis, filiorumq; dissidiis est fatigatus. Nam Luidulfus eius filius arma in eum mouit, vna cum multis aliis Principibus cumq; obiiisset, ait Vvitichindus libro 3. *Toti Imperio reliquit suo vulnere vulnus durum*, Otho autem pater, vt alter eius filius Vvilélmus prædixerat, repentina morte in die Pentecostes est sublatu, quod Petrus Damiani scribit. Mansit in hac seruitute Apostolica sedes, vsque ad obitum Othonis tertij, eamq; ob causam schismata multa nata, cædesq; innumeræ, ac mala plurima, de quibus aliàs est dictum. Post hæc Dani certe ab Imperij obedientia discessere, ac Belgæ, Burgundiq; Gallis paulatim sese adiunxerunt, quæ Vvitichindus tertio, Saxo autem decimo, annales Francorum sub hos annos testantur. Othoni primo filius Otho secundus, & post ex hoc nepos Otho tertius est successus, ille nulla re memorabili gesta, quamuis Carolum, Lothariumq; Francorum Reges acie vicerit, occiso in Calabria à Græcis exercitu, *De nauis exiliens, ait Stadenfis, natando aufugit*, & anno 1983. *Roma radio, & angore animi, inquit Sigibertus deficiens moritur*. Tertius deinde Otho, cum fuisset à Romanis in Vrbe palatioque obsessus, ac simulato pacto, *Vix, ait Sigibertus, extrahitur*

Etus, veneno hausto in itinere decessit Anno millesimo secundo.
 Quid acciderit Conrado primo, ita Sigibertus narrat anno
 millesimo trigesimo nono. Conradus Imperator Italiam adiit,
 vt rebellionem meditantes debellaret, & quia omnes Longobardi
 coniuuauerant, vt non paterentur quamlibet domum, qui aliud
 quam ipsi vellent, contra se agere, quosdam Episcopos in vincula
 coniecit, & quia Episcopus Mediolanensis fuga lapsus est Impe-
 rator suburbia Mediolani incendit. Die vero Pentecostes cum
 Imperator in parua Ecclesia secus urbem coronaretur ad missam,
 tam graui fuerunt tonitrua, & fulgura, vt aliqui mente exce-
 derent, aliqui exhalarent. Bruno vero Episcopus, qui missam
 canebat, & Secretarius Imperatoris cum alijs tribus dixerunt se
 inter missarum solemnias vidisse Sanctum Ambrosium Imperato-
 ri indignando comminantem. Tunc Imperator Italia discessit.
 Prid. Id. Maij eclipsis Solis fuit, & prid. Non. Iunij Imp. obiit.
 De Henrico Rege Germaniz tertio, & Imperatore Secundo,
 ita Stadenfis anno millesimo quinquagesimo sexto. Fames
 multas regiones afflixit, egestas, & penuria vndique praua-
 luit, multi Principes diuersarum prouinciarum perierunt, multa
 mala tunc temporis facta sunt. Henricus Imperator pro his rebus
 corde tenus dolore compunctus infirmari cepit, & perductus ad
 mortem sapienti vsus consilio ab omnibus, quibus potuit, veniam
 petijt, quibusdam pradia, quae abstulit restituens. Eadem Scotos,
 atque vti videbimus loco suo Schafnaburgensis. de Henrico
 Rege quarto Germaniz, & Imperatore tertio sic Staden-
 sis, vbi narrat ab Henrico filio Patrem Henricum regno
 pulsum, confertasque altrinsecus acies, Denuo praelium instau-
 rat, pater vincitur, & comprehenditur. quanta vir ille magni-
 ficus pertulerit opprobria, indignum est relatu. petiuit tandem
 ab Episcopo Spirensi, qui amicissimus suus fuerat, vt praben-
 dulam in Spira sibi conferret, vbi ipse gloriosum Monasterium,
 sanctae Virginis construxerat. Sed Episcopo renuente Caesar su-
 spirans cum lachrymis exclamauit, miseremini mei, saltem vos
 amici mei, quia manus Domini me tetigit. mortuus est autem Leo-
 dij, stetitque in deserta. capella inhumatus quinque annis. Hic
 Stadenfis Anno millesimo centesimo sexto, de Henrico tertio
 Imperatore impio, & sacrilego. Henricus quartus contra fi-
 dem datam, Pontificem summum Paschalem secundum, Car-
 dinalesque in vincula coniecit, quocirca sic praedixit Pascha-
 lis, vt scribunt Helmoldus lib. 1. cap. 60. ac Stadenfis anno mil-
 lesimo

lesimo centesimo decimo. Multum quidem prosperatus est (Henricus quartus) in eade ciuium, & cleri sui; sed dico vobis in veritate, quia de cetero non assequetur victoriam, nec videbit pacem in diebus suis; sed nec filium generabit, qui sedeat in throno eius. Rediit tamen ad se, atq; ad obedientiam Henricus Quartus, veniam petiit: nam sic Stadenfis anno millesimo centesimo vigesimo secundo. Calixtus Papa reuocauit in communionem Ecclesia Henricum Imperatorem, ab antecessoribus suis Paschali, & Gelasio excommunicatum: canonica autem auctoritate sancitum est, ne amplius sibi Imperialis potestas usurparet inuestire spiritualia; sed libera electio fieret à clero, & populo, & sic insigniretur regalibus per sceptrum. quod Papa, & Imperator confirmauerunt. sicque facta est pax, & concordia in Ecclesia, & inter ipsos. Hæc ille. prædictio tamen Pontificis exitum suum sortita est.

Post hos è Germanis ecclesiasticam potestatem, libertatemque violarunt Fridericus Primus, Otho Quartus, Fridericus Secundus, & Ludouicus Bavarus: vel siqui è posterioribus, dolosis machinationibus, ac technis, vt sæcula rem sibi, suisue potentiam cōseruarent, ruinas illi struxerunt. quid egerit Fridericus Primus cognomēto Æneobarba aduersus Adrianum, deinde Alexandrum Tertium cunctis est notum. Rediit ad mentem meliorem Fridericus, vim tamen vltionis diuinæ haud videtur potuisse effugere, quasi non bene crimen expiaret. In Asiam maximis sumptibus, ac laboribus exercitum maximum traiecit, irritò cuncta conatu. exitus hic fuit, infelicitè flumine est submersus. At multo infelicius eius ex Henrico filio nepos Fridericus, à filio Mantredo puluino ad guttur iniecto est suffocatus, vt tradit Ioannes Villanzus libri sexti cap. 42. Crantzius Saxoniz lib. 8. At Bavarus equo præcipitatus repente decessit, quod refert idem Villanzus lib. 12. cap. 105. & Crantzius Saxoniz noni cap. 22. qui & addit fuisse illi ab amasia venenum datum. Quæ in re sane est illud maxime obseruandum, quod alibi adnotauimus, eos, qui sumunt arma in ecclesiasticam potestatem, neque desitunt, plerumq; opprimi, aut vexari à suis. quod apparet in Othonibus, Henrico, Friderico, & Bauaro. Hæc igitur istis euenerè, quantum ad seipsos.

Secundo, quantum ad filios, nemo ex ipsis vltra nepotes, vel pronepotes Imperium tranlmisit. quin aliqui infestiores,

0000

neque

neque ad filios, vt Fridericus Secundus, & Bauarus. Amplius neque vlli superiorum fuere pronepotes agnati, nisi Bauaro, vt quidam volunt.

Tertio, quantum pertinet ad agnationē totam, periit agnatio Othonum, Conradi, Friderici; Bauarica duntaxat asseritur superesse.

Quātum ad nobiles, post obitum Ludouici Pij, praeliantibus inter se Ludouico, Carolo, ac Lothario filiis ipsius anno octingentesimo quadagesimo primo, *in ea pugna*, ait Rhegino, *ita Francorum vires attenuatae sunt, ac famosa virtus infirmata, vt non modo ad amplificandos regni terminos; verum etiam nec ad proprios tuendos in posterum sufficerēt.* Et Scotus. *In quo praelio pene ad internecionem occisi sunt Franci.* Sed & cum Lotharius Romano Pontifici, Ecclesiaeque Ludouico adhuc patre viuentē multa abstulisset, eodemmet anno, ait Aimoinus quinti ti cap. 16. *quanta lues mortalis, populum, qui Lotharium secuti sunt inuaserit, mirabile est dictu: in breui enim, id est à Kalend. Septembris vsque ad festum Sancti Martini hi primores eius vita excefferunt.* Et mox multis enumeratis addit. *Hi enim erant, quorum decessu dicebatur Francia nobilitate orbata, fortitudine (quasi nervus successis) euirata, prudentia, his abeuntibus, euacuata.* Hæc ille. Quantas porro vastitates intulerint Galliz Dani, siue Northmani, nimis longum foret enumerare. De exercitu Arnulfi Roma reuerſi, cum Ticini commoraretur, sic Luitprandus libri primi cap. 9. *Tantaque istic strages exercitus facta est, vt crypte ciuitatis, quas alio nomine cloacas dicunt, implerentur eorum cadaueribus.* Hæc ille. Addimus hisce tam Germanos, quā Italos multos siue Reges, siue Imperatores omnia sacrilegiis fœdasse, ecclesiasticaque inuadentes passim sacros fundos, ac dignitates vendidisse. Quocirca Hungari Germaniam maxime vastarunt & Galliam Cisalpinam, quæ superioribus fauit; adigum verò his aperuit Arnulfus, vt scribit Luitprandus libri primi cap. 5. Sic vero de illis Hermannus Contractus anno nongentesimo. *Hungari Baioariā ingrediuntur. & nongentesimo primo. Hungari Carentaniā inuadunt.* Rhegino. *Gens Hungarorum Longobardorum fines ingressa, cœdibus, incendijs, ac rapinā crudeliter cuncta deuastat.* Et mox. *Quamplurimi Episcopi, & Comites trucidantur.* Hermannus anno nongentesimo octauo, & nongentesimo nono. *Baioarij ab Hungaris interficiuntur. Hungari Saxoniam, & Thurin-*

Thuringiam vastant. Hungari Alemanniam petunt. & nongentesimo duodecimo. Hungari Alemanniam depopulantur. & nongentesimo decimo quinto. Hungari totam Alemanniam igne, & gladio vastant. & nongentesimo decimo septimo. Hungari per Alemanniam, Alsatiam, & regnum Lotbarij inuadunt. & nongentesimo vigesimo octauo. Hungari Franciam, Alsatiam, atque Alemanniam gladio, & igne vastant. & nongentesimo trigesimo sexto. Hungari Franciam, Alemanniam, Galliam, usque ad Oceanum, & Burgundiam deuastantes, per Italiam redierunt, & nongentesimo quadragesimo tertio. Hungari cum Baiarijs pugnant. & nongentesimo quinquagesimo quarto. Hungari Noricam, Franciam, Italiamque petunt. & nongentesimo quinquagesimo quinto. Hungari totam Baiariam depopulantes iuxta Augustam Alemanniam urbem ab Othone Rege pugna victi immensa cæde necantur. Et Schafnaburgensis. Otho Rex Hungaros cum magno periculo sui, suorumque magna cæde prostrauit. Euenisse hæc, quod pretio ecclesiastica venderentur à Regibus ac Principibus, fidem facit, quod post Arnulfi, Ludouici, Conradique obitum Henricus Auceps Germaniz Rex ita vouit, (vt habet Luitprandus libri secundi cap. 8.) dum milites, ac duces exercitus alloqueretur. *Vouemus itaque, ac secundum Psalmistam vota reddamus. Ego, inquam, ego prius, qui dignitate videor, & ordine primus. Simoniaca hæresis Deo inuisa, & à beatissimo Apostolorum Principe Petro damnata, quæ ab antecessoribus nostris hætenus est temere custodita, modis omnibus à regno sit expulsa.* De Arnulfo autem Duce Baiariæ, quæ patuit omnium maxime Hungaricis vastationibus, veluti propinquior, ita Otho Frisingensis lib. 6. cap. 18. *Hic est Arnulfus, qui Ecclesias, & monasteria Baiariæ crudeliter destruxit, ac possessiones earum militibus distribuit.* Post Othonis III. obitum vindicauit se Apostolica sedes in libertatē. Verum defuncto Henrico Sancto, redacta est rursus ab Henrico II. Imperatore in seruitutē. Quocirca anno millesimo quinquagesimo sexto, ait Schafnaburgensis: *Guntberus tunc temporis Cancellarius, visionem vidit memoria dignam, Dominum in solio maiestatis sua sedere, & eleuato in altum brachio districlum gladium magno nisu vibrare, & circumstantibus dicere, Reddam ultionem hostibus meis, & his, qui oderunt me, retribuam: quam visionem protinus mortalitas secuta est Principum regni. Eaque expleta vidit eodem rursus schemate Dominum residere, & remisso*

in vaginam gladio, & super genua sua reclinato dicere circumstantibus, ignis succensus est in furore meo, & ardebit vsque ad inferni nouissima. Hæc ille. Ita vero euenisse constat. Hinc Stadenſis anno milleſimo quinquageſimo ſexto. fames multas regiones afflixit, egeſtas, & penuria vndique praualeuit, multi principes diuerſarum prouinciarum perierunt, multa mala tunc temporis facta ſunt. Rurſus cum Henricus Secundus Imperator eſſet profeſſus, ideo aduocaſſe ad ſe electionem Pontificis Romani, vt occurreret ſimonicz prauitati, permittit Deus vt numquã magis illa excreſceret in Imperio ipſius. Nam cum ſucceſſiſſet Henricus filius Rex huius nominis Germaniz Quartus, puer, Adelbertus Bremenſis Archiepiſcopus, ſapius, ac Schafnaburgeniſis, colloquendo, obſequendo etiam, atque aſſentando ita ſibi Regem breui deuinxerat, vt ceteris Episcopis poſſibilita totus in eum inclinaretur, & ipſe in regno communi pene monarchiam uſurpare videretur. Secundas poſt eum partes agebat Vuerncher Comes. Et mox. Pradia monaſteriorum fautoribus ſuis, prout libitum erat, diſtribuebant, & quod reliquum erat, crebra regalium ſeruitiorum exactione vsque ad ſeces vltimas exhauriebant. deinde conualeſcente audacia in ipſa monaſteria impetum faciebant, eaque inter ſe tamquam prouincias particabantur. Et apud Dodechinum, qui addit ad chronica Mariani Scoti anno milleſimo nongenteſimo, ita Comes Ludouicus. Dominus autem Henricus, quem Regem dicunt, Episcopatus, & Abbatis vendit. Etenim Conſtantiensem, Bambergensem, Moguntinensem, & plures alias pro pecunia, Ratisbonensem, Auguſtanensem, Straſburgensem pro gladio; Abbatiam Fuldenſem pro adulterio; Monasterienſem Episcopatum, quod dicere, & audire neſas eſt, pro ſodomitica auaritia vendidit. quod ſi impudenter negare voſueris teſte calo, teſte terra, omnes etiam à furno redeunt ſcioli concludent. Hæc iſti. Perpetuis autem ſuorũ bellicis fatigatus Henricus fuit in cauſa, vt maxima nobilium multitudo, ſuorumque omnium trucidaretur. Sic enim Scotus anno milleſimo ſeptuageſimo quinto. Orta eſt grauis, & feralis diſcordia in regno Theutonico inter Henricum, & Principes Saxonia, cuius cauſa (vt fertur) hæc erat. Rex Henricus omnes Saxones ſeruituti ſubijcere cogitabat. ſed quia hoc tam facile, vt ſperauerat perficere non poterat, accepto conſilio, prius principes propoſuit bonoribus, ac dignitatibus ſuis exſpoliare, & ſic reliquos prouincie populos ſuo dominio ſubiugare. Hæc ille, mox pugnam

caſis plurimis, anno eodem commiſſam narrat. & iterum anno milleſimo ſeptuageſimo octauo, milleſimo octuageſimo, & milleſimo octuageſimo ſexto. *Henricus Rex Saxoniam ingreditur, & patriam undique omnibus iratus præda, & incendio vaſtat. Hermannus vero Rex congregato exercitu quam maximo, occurrit ei iuxta Vuerzburg in loco, qui dicitur Bleichfeld, ibique conſerto prælio innumerabilis multitudo hominum ex utraque parte occubuit. Hermannus vero clariſſimam victoriam adeptus, cum pace redijt. Et milleſimo octuageſimo nono, referens prælium commiſſum inter Eggebertum, & Henricum Imperatorem, in quo erant multi nobiles, ait. De exercitu Regis multi ſunt occiſi, quamplurimi captiui, innumerabiles vero vulnerati, præda magna ſublata. Eggebertus autem victor exiſtens perſequitur Regem, quoſcumque inuenit de exercitu eius capiti, vulnerauit, & interfecit. Neque bellis duntaxat attriti ſunt ſubiecti Henrico populi, ſed etiam peſte, & omni genere malorum, quæ recenſimus libro ultimo de Signis. hic de peſte agemus. Sic itaque Scotus anno milleſimo octuageſimo tertio. Roma capta ab Henrico Rege, & in exercitu eius maxima peſtilentia facta eſt. & milleſimo nonageſimo quarto. Peſtilentia magna fuit. & milleſimo nonageſimo nono. Imperator Paſcha Ratisbonæ celebravit, ubi bis diebus magna mortalitas eſt facta, in qua Rabodo Palatinus Comes, cum alijs multis moritur. Conradus Traiectenſis Epicoſus ꝛ feria Paſchæ à negotiatore Phriſio crudeliter occiditur. Hermannus Colonienſis Epicoſus obiit, cū Fredericus ſucceſſit: Conradus Einſtedenſis Epicoſus obiit, pro quo Conradus conſtituitur. Hæc ille. E quibus liquet, in quantas miſerias inciderint tum nobiles, tum populi Henrico ſubiecti. Quantæ autem fuerit impuritatis ira Dodechini, quem ſequitur Stadenſis anno milleſimo nonageſimo tertio. Conradus filius Henrici Imperatoris patri ſuo hac de cauſa rebellauit. Henricus Rex Adelheidam Reginam, quam duxerat uxorem, odio cœpit habere: ideo incarcerationi eam, & conceſſit ut plerique vim ei inferrent; imo filium hortans, ut eam ſubagitaret, quo recuſante patris pollueret ſtratū, eum adhortando Rex non ſuum, ſed peregrini filium eſſe cuiuſdam Principis de Suenia, cuius etiam faciem prædictus Conradus plurimum aſſimilauit. Regina autem poſt plurima, & inaudita malorum genera ſibi innocentem illatæ, de cuſtodia, qua tenebatur, quoquomodo Dei miſeratione liberata, ad potentiſſimam junc temporis ſæminam Matildam*

thildam nomine, fugiendo peruenit. qua susceptam Reginam, ad venerabilem virum perduxit Vrbani Apostolica sedis Antistitem, cuius prouoluta pedibus, profusus lacrymis, ac intimis singultibus, omnem suam, quam pertulerat, calamitatis intimauit miseriam: Papa autem agnita Regina calamitate humanitatis commiseratione compassus, facta coniectione Catholicorum, denuo Henricum regem excommunicauit pro illicitis, nefandis, omnibusque saeculis inauditis rebus. Et mox. Conradus igitur patri suo rebellans, venit ad Papam Vrbani, & solutus ab excommunicatione in Lombardia regnauit contra patrem: erat denique Conradus iste in omni bonitate, & probitate conspicuus, humilis, & modestus. Hæc igitur sint satis de Henrico Quarto Germaniz, tertioque Imperatore, quantum ad nobiles, & populos subiectos. At Quartus multa grauius populo damna inferens restituit, vt diximus, ecclesiasticisque sua iura restituit, litterasque in hanc rem, iusurandumque Imperatoris, refert Crantzius Saxoniz libro quinto cap. 42.

Diximus Fridericum Primum ecclesiasticæ potestati insensum, multa in illam molitum; quocirca cum Romam viceperisset, aduersus Alexandrum Tertium pugnans quas subierint ei subiecti populi calamitates, ita post alios Sigonius de regno Italiz lib. 14. anno millesimo centesimo sexagesimo sexto. *Fæda repente comitatum, exercitumque Friderici pestilentia per Augustum mensem inuasit, qua paucis diebus non gregarios solum plerosque milites, sed ex ipsa etiam nobilitate præstantissimū quemque absumpsit. præter ceteros Rinaldus Colonienfis Archiepiscopus, & Dux, Fridericus Conradi quondam regis filius insigni morte sublatus. Quare Fridericus, vt par erat, permotus Paschali cum præsidio relicto, Vrbe discessit. & millesimo centesimo sexagesimo octauo. Cum se validis Lombardorum conatibus resistere non posse animaduideret, ne ludibrio eis esset, Italiam relinquere statuit; ac mense Martio de possessione prope Lombardia desperans trans alpes abiit, federatis ipsum hostiliter usque ad iuga alpium insectantibus, atque extremum agmen insectum habentibus. & millesimo centesimo septuagesimo quinto. Alexandrini de re per exeubitores nocturnos, ad arma consurrexerunt, atque egressos cuniculo milites per tenebras noctis adorti, statim sedes contrucidarunt, cuniculoque obstructo sub lucem ex portis effusi castra Friderici, qua oppidi instar rebus omnibus erant refertissima repente ipso, nec opinante inuasunt, ac præda ingenti potiti*

potiti, caſtellum ab eo conſtruſtum ipſi vrbi imminens deleuerit, atque ipſum demum Imperatorem fuga ſibi conſulere coegerunt. & milleſimo centeſimo ſeptuagelimo ſexto. *Fridericus*, ubi ſua inclinantem aciem ſentit, nulli labori ad eam ſuſtinendam pepercit, in appellandis, cohortandiſque militibus Ducis, in conſerenda manu militis officia preſtans. Dum autem modo in hac, modo in illa parte inclamat, ſolitam in prælijs ſuorum conſtantiam aduerſus rebellantes turpiter Italos repetens, ab Italo, qui conſerta in acie ſtans verbi ferre contumeliam nequit, equo ſtrenue ſuſſoſſo deiecitur. qui caſus optatam Italis victoriam præbuit. Nam Germani amiſſa Aquila Imperatorem, quia non extabat, cecidiſſe inſuper arbitrati, in fugam ſe pauidi coniecerunt, nec ſolum campum in quo pugnabatur, ſed etiam caſtra, quibus ſe tueri magna ex parte poterant, opulentiſſima reliquerunt, atque ignoratione locorum ad oppida inimicorum delati partim capti, partim occiſi ſunt. multi etiam Ticinum tranare amnem volentes cæcis eius gurgitibus hauſi. Et mox. *Fridericus* ab uxore Comi, ut mortuus comploratus poſt quatrimum præter ſpem omnium incolumnis Papiam acceſſit. Et poſt. Summi viri, & ſumma apud eum auctoritate præditi, qui bellum hoc non cum homine, ſed cum Deo geri identidem admonentes, ac præterita, & præſentia incommoda ex hoc fluxiſſe fonte omnia ſuadentes, ut de pace legatos ad Alexandrum mitteret peruicerunt. Hæc ille. pax eſt Venetijs confirmata: eo namque in loco tum Pontifex, tum *Fridericus* conuenere. Sic enim *Sabellicus* decadis primæ libro ſeptimo. Romanus Pontifex pro foribus templi ſella ſedens ornatiffima *Federicum* ad ſe venturum expectauit: is ubi proximo loco ſtetit purpurea humeris eblamyde depoſita, atque humi proſtratus ad Alexandri pedes obrepens peruenit, quos ubi exoſculatus eſt, conſeſſit illum manu ſubleuatum ad oſculum Pontifex amiſit. Hæc *Sabellicus*. addit *Sigonius*. Ad fores proſecutus (*Fridericus*) ſtrepamæquum aſcendenti (Pontifici) tenuit; cum autem freno accepto ſtratoris officio fungi vellet, Pontifex, ne uſque ad aquam modico interuallo pertraheret, voluntatem pro ipſa officij functione amiſit. Hucusque ij, qui dicta ab omnibus in hoc argumentum collegere. Et tamen *Fridericus* diuinæ ultionis iram non potuit euadere, quod violauerit eccleſiaſticæ poteſtatis maiestatem. Veniamus ad alios. *Othoni* Quarto clades memorabiliffima accidit, innumeris ſuorum caſis in pugna *Bouinſi* & *Philippo* Auguſto Francorum Rege, de qua annales ipſorum

ſorum late. Hinc Crantzius Saxoniz ſexto cap. 37. *Otho Imperator, cum magnis diu laboribus per annos pene viginti in regno, & Imperio laboraſſet, nihil adeo ſenſit infortunatum, quam Eccleſia rebellionem. unde factum eſt, ut numquam poſtea felix ſucceſſibus eſſet. Et mox. Tanta autem fuiſſe fertur morituri penitudo, ut coquarijs ſuis præciperet collum ſuum calcaneis præmere, & viliffimam Dei creaturam omnia ſupplantare.* Fridericus Secundus diu felix cum fuiſſet, ad extremum, quoad eos, qui partes ipſius ſecuti ſubiectioni eidem fuerunt, inſeliciſſimus fuit. Omnes enim miſerrime tandem perierunt. Anno milleſimo ducentefimo quadrageſimo octauo, cum Conradus eius filius in Germania multas hæreſes aduerſus eccleſiaſticam poteſtatem per impios palam diſſeminaret, *Catholicis, ac Stadenſis, prædicatoribus audaſter reſiſtentibus, & fideles exhortantibus, liberi, & miniſteriales à Conrado receſſerunt, ita quod quaſi exul, ac proſugus de Sueuia in Bauaria moraretur.* Hæc Stadenſis. Sed & anno milleſimo ducentefimo quadrageſimo, idem Federicus Henricum filium ſuū, qui fuerat electus Germaniz Rex, cum duobus ex eo nepotibus cepit, carcere incluſit; in quo ſane Henricus eſt paulo poſt occiſus. At nepotes Manfredus patruus ipſorum non multo poſt ſimiliter interfecit. Iuſſu eiufdem Friderici Petrus de Vineis, de cuius conſilio tanta in eccleſiaſtica poteſtate mala machinabatur, & cuius adhuc extant, ac leguntur impie litteræ ad Principes datæ, in vincula eſt coiectus, ac proditiſſionis inſimulatus eoq; eſt impulſus, ut is colūnz alligatus ad eam caput impingens, maxima cum vehementia cerebrum effuderit, vitamq; ſibi abſtulerit; quæ Ioannes Villanus lib. 6. cap. 13. Crantzius Saxoniz ſeptimo cap. 48. Sigonius libro decimo octauo de regno Italiz Anno milleſimo ducentefimo quadrageſimo nono. quo & Encius Sardiniz Rex eiufdem Federici filius à Bononiensibus acie victus, captus, cauea ferrea, quæ adhuc viſitur, incluſus interiit. Ipſe autem Fridericus à Parmenſibus eodem modo ſuperatus amiſſis caſtris, theſauro ingenti, ſuppellectiliq; pretioſiſſima auſugit in Apuliam, ſtrangulatusque eſt à filio Manfredo, qui & Conradum fratrem Germaniz Regem clyſtere venenato interfecit. Ipſe bello ſuperatus à Carolo S. Ludouici Francorum Regis fratre eſt interemptus. Supererat Conradinus Conradi filius, atque ex hoc Friderici ſecundi nepos, qui captus eſt in prælio ab eodem Rege Carolo Neapoli, iuſſuque illius in vlni platea miſer-
 ado.

adolescens nobilissimæ agnationis supremum germen est obtruncatus, quæ libro sexto, ac septimo Iohannes Villanus, Cranzius Metropolis septimo, & octavo; Sigonius libri ultimi de regno Italix. Hic igitur exitus fuit eorum, qui Fridericum Secundum secuti sunt. Quin cunctæ ditiones Italicarum regionum pervenire in eorum potestatem, qui partes Friderico contrarias secuti sunt, licet ipse perpetua discordiarum semina iecerit Guelforum, Gibellinorumque factionibus excitatis.

Restat, ut inspiciamus, quid acciderit sectatoribus Ludovici Bavari. Iohannes Villanus, qui vixit ijs temporibus, libri decimi cap. 17. ait, illum fuisse in Italiam evocatum à Cane Scalligero Principe Veronæ, Passerino Mantuæ, Azonæ, & Marco Vicecomitibus, Guidone Tarlato Aretij Episcopo, qui eum coronavit. Mediolani, studuisse illi Castrucium Lucarum tyrannum.

Cum vero in primis accitus fuerit ipse Bauarus à Galeatio Vicecomite, Deus permisit, ut simulatque coronatus est, protinus in vincula coniceret ipsum Galeatium, filiumque Azonem, & fratres Marcum & Lucinum principatu omni deiectos.

Ex his Canis anno eodem mortuus est de improviso. nam sic idem scriptor decimi cap. 141. Repente decubuit, ac die festo S. Magdalene xxij. Iulij decessit Tarvisio, ac Veronam cadauer delatum, sepultumque est, neque ex eo superstes fuit filius, filiaue legitimi, exceptis duobus nobis, qui deinde à patris, ac fratribus Canis, ne regnarent, expulsi, & aliqui eorum necati sunt.

Posthunc Marcus ab Azonæ fratre est interfectus, ut idem tradit cap. 136. Azo autem veniam petens, potestati sese ecclesiasticæ omnipino subiecit, quod refert cap. 146. Quin anno millesimo trecentesimo trigesimo nono, cum ultra migrasset, successerunt illi Iohannes Episcopus Novariensis, & Lucinus fratres Vicecomites; sed penes hunc dominatus erat, ac promiserunt Ecclesiæ florenorum centum millia singulis annis exolucenda nomine census, veluti & Mastinus Scaliger ob Veronæ dominatum quinquaginta millia similiter annua eodem nomine, ut scribit undecimi, centesimo.

At Passerinus anno eodem, quo accersitus venit in Italiam Bauarus, est occisus una cum filio, nepotæque à Ludouico Gonzaga, qui Mantuæ dominatum sibi assumpsit.

Guido Tarlatus præ dolore, & indignatione adversus Bauarum, quem coronaverat Mediolani, concepta, secedens morbo

P p p

simu-

664 De iure naturali & diuino Eccle.

simulato, similiter anno eodem migravit è vita, vt idem refert decimi cap. 16.

Denique Castrutius anno eodem defunctus est, quod idem tradit eiusdem libri cap. 87. filijque ipsius ab eodem Bauaro sunt omni imperio spoliati, vt idem narrat cap. 126.

At Sciarra Columnensis, Bauarus, Antipapa per Bauarum creatus, cunctique horum studiosi Roma multo cum dedecore, & ignominia, nec sine multorum exde sunt exacti, adnitentibus Stephano Columna, à quo sunt, qui Principem nunc locum ex antiquissimo tempore in Vrbe tenent, ac Bertholdo Ursino, qui creati sunt Senatores, vt habet idem decimi capite nonagesimo octauo.

Secundo opere pretium est cognoscere, quid euenerit Antipapæ, & Bauaro, cum Pisis commorarentur; sit igitur idem decimi cap. 123. Anno millesimo trecentesimo vigesimo octauo, decimamona die mensis Februarij, Antipapa à Bauaro creatus, qui Pisis morabatur, in publico confesso, & concione, cui Bauarus aderat, Proceres eius, plurimi Pisanorum, iudiciario modo excommunicauit Ioannem Pontificem, Regem Robertum, Florentinos, horumque studiosos, obijciens illis multa falsa. Euenere admirabilia tunc euidenter, & aperte. Nam cum egeretur huiusmodi Concilium, protinus cecidit calitus maxima grandinis tempestas, imbriumque, & ventorum, qualis vix antea Pisis. Et quando Pisani factum tale auersabantur, ob tempestatem non aduenerant. Quamobrem Bauarus misit equitum Magistrum grauis armatura equitibus, peditibusque attributis, in omni Vrbe pariter, qui compellerent populum, vt ad concionem veniret. Pauci nihilominus tunc omnis vis adhiberetur, intersumunt: ex labore autem, quem Magister equitando percurrenti Vrbeni susceperat, cepit frigore tentari. Quocirca vt conualesceret, balneum parari iussit, & aquas stillatas infundi, in quo cum lauaretur, ignis omnia corripuit, atque is eo combustus est absque alio morbo.

Anno autem millesimo trecentesimo trigesimo, Pisani Antipapam vincunt, captumque miserunt Auentionem ad Ioannem Pontificem, is fuit alligato ad collum procidens in publico omnium confesso ad pedes eius, implorans suppliciter misericordiam, benignissimè est susceptus, assignataque illi in palatio Pontificio sedes, dati libri, quibus legendis solari se posset, cibi que laetissimi quotidie cum ministris honorificis assignati, vt idem tradit decimi cap. 64.

Post hæc non fuere, qui è Germanis arma in Pontificiam potestatem mouerent, non desuere tamen, qui dolosis machinationibus illam fraudulenter oppugnarent. Quocirca videmus post hæreses enatas, ac lugemus regnum Germanicum languere, & Imperij maiestatem, potestatemque miserabiliter concidere; vbi enim Italicum, Arelatense, Danicum, Sueuicū, Polonicum, Bohemicum, Hungaricum regna, quæ fuere aliquando vel tributaria, vel aliquo modo subiecta; vbi Flandria, Burgundia, Lotharingia, Prussia, Liouonia, Anplorabimus illud, Turcas in Germaniæ viscera sæpius irrumpere, prædationibus omnia subuertere, neque esse, qui auxilium præferat Germaniæ ruenti nisi Apostolicam sedem, toties ad interitum ferè oppugnatam. Sed ne refricemus quæso communes dolores.

Ex his igitur patet eos, qui Regibus, & Principibus oppugnantibus, ac violentibus ecclesiasticam potestatem fauent, perdi, atque infelicissime uerere. ex quo fit illam iuris esse diuini, ac naturalis; huius namque est, vbi obseruetur, tueri, & conseruare; contrarij, perdere, destruere populos, & omnes sibi subditos. Quod, vt magis elucescat, sciamusq. eos, qui oppugnant ecclesiasticam potestatem, tacitam cum demonibus, aut apertam quoque inire societatem. Videamus, quid Vrspergensis dicat de Henrico Quarto. Sic igitur ille anno millesimo centesimo sexto. *Si quis vero tam zelotes est, cui quasi diem interitus Aman, etiam Henrici obitum, & Ecclesie posteritatem ignorare non libeat. vij. Idus Augusti hunc esse sciat, quo scilicet die prima matrem suam Ecclesiam prope Vuostor inuadens innumeras animas ad inferos premisit, eodemque die Martis, quo etiam cuncta sua prælia paganica nimirum auspicio perpetrare consuevit. Hæc ille, additum scribens Henricum paganicis auspiciis, id est demonum signis, ita vt illa die victus, mortuusque sit, quæ cuncta sunt auspica- tur prælia, simulque Ecclesiam excipit infesta-*

re.

Pppp

Referun-

Referuntur euentus Hispanice cladis, causeque illorum, cum fuere ab Arabibus occupata,
& cur ex alijs in alias agnationes, germinant illarum regna transferantur.

Cap. XIII.

Ideamus post hęc, quid euenerit Regibus, Regum filiis, agnationibus, Proceribus, populisque aliarum regionum Christiani nominis, ac religionis, qui deuenerint in efferatarum gentium potestatem, maximeque aduersati sint ecclesiasticę potestati, & incipiamus ab extrema Europa, Hispaniarumque

Regibus Visigothici sanguinis, quorum nomina hęc memorantur, hereticis dimissis, initioque à Catholicis factō; cum certissimum sit, maioribus illos cladibus obnoxios fuisse, ac plerosque omnes fuisse interemptos. quod testatur Rodericus Toletanus lib. 3. cap. 22. & nos recensuimus libro 23. de Signis Ecclesię Dei. Referemus autem, qui fuere à Recharedo, usque ad Arabicas irruptiones.

1 Recharedus imperauit annis 15. exorsus anno Christi 586.	9 Cintilla 6. Christi 636.
2 Luiba 2. Christi 601.	10 Tulcas 2. Chr. 642.
3 Vislericus 7. Christi 603.	11 Cinda suntbus 6. Chr. 644.
4 Gundemirus 7. Christi 610.	12 Recesuntbus 24. Chr. 650.
5 Sisebutus 8. m. 6. Chr. 612.	13 Bamba 8. Christi 672.
6 Recharedus m. 6. Chr. 620.	14 Eringius 7. Christi 682.
7 Cintilla 10. Christi 621.	15 Egica 15. Christi 689.
8 Sisenandus 5. Chr. 631.	16 Vitina 9. Christi 704.
	17 Radericus 3. Christi 713.

In his autem recensendis Vasrum sequemur, ne in disputationem singula reuocemus. Is enim videtur diligentius hucusque singulorum tempora examinasse; nos etsi error in aliquibus sit, haud valde curabimus; in vtramque enim partem, quidquid sit, nil admodum refert.

Inspi-

Inspiciamus autem, qui violauerint è superioribus ecclesiasticam libertatem. Recharedus omnium maxime sanxit, & amplificauit illam. Sic enim legimus in Toletano Concilio tertio cap. 13. Diuturna indisciplinatio, & licentia inolita presumptio usque eo in illicitis ausibus aditum patefecit, ut clerici concletricos suos neglecto Pontifice ad iudicia publica pertrahant: proinde statuimus hoc de cetero non presumi; sed si quis hoc facere presumpserit, & causam perdat, & à communione efficiatur extraneus.

Et cap. 21. Si quis vero iudicum, aut actorum clericum, aut (nota hoc) seruum clericum, vel Ecclesiam in publicis, ac priuatis negotijs occupare voluerit, à communione ecclesiastica (cui impedimentum facit) efficiatur extraneus.

Cap. 6. de libertis. Id Dei præcipiunt sacerdotes, ut si qui ab Episcopis facti sunt, secundum modum, quo canones antiqui dant licentiam, sint liberi; & tamen à patrocínio Ecclesiæ, tam ipsi, quam progeniti ab eis non recedant. ab alijs quoque libertati traditi, & Ecclesijs commendati patrocínio episcopali regantur.

Cap. 8. Præcipit sacerdotale Concilium, ut clericorum ex familia fisci nullus audeat à Principe donatos expetere; sed reddito capitis sui tributo Ecclesiæ Dei, cui sunt alligati, usque dum viuunt, regulariter administrent.

Cap. 15. Si qui è seruís fiscalibus Ecclesias forte construxerint, easque de sua paupertate ditauerint, hoc procuret Episcopus prece sua, auctoritate regia confirmari.

Cap. 19. Multi contra canonum constituta, sic Ecclesias, quas edificauerint, possulant consecrari, ut dotem, quam ei Ecclesia contulerint, censu ad Episcopi ordinationem non pertinere, quod factum & in præteritum displicet, & in futuro prohibetur; sed omnia secundum constitutionem antiquam ad Episcopi ordinationem, & potestatem pertineant.

Hæc omnia cum damnosa sint maxime sæculari potestati, sed hanc maxime tamen stabiliant, atque augeant in cunctis alijs, Recharedus omnium primus in Concilio confirmauit, ne quis ambigeret hæc libentissimè ab ipso, cum iure diuino, ac naturali debeantur, concedi, & confirmari.

Ante hoc Concilium pertinuisse ad Episcopos omnium rerum iudicia, constat è Concilij Tarraconensis cap. 4. & 10. & Hispalen. cap. 2.

Episcoporum porro electiones quorumnam sint liquet è Con-

Concilio Bracarenſi ſecundo, in quo habetur cap. 2. *Episcopum oportet maxime quidem ab omni Concilio conſtitui; ſed ſi hoc aut pro neceſſitate, aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, tunc omnibus tres colligantur, & omnium preſentium, vel abſentium ſubſcriptiones teneantur, & ſic poſtea ordinatio fiat. cuius autem rei poteſtas in omni prouidentia ad metropolitanum pertineat. Episcopum.* Habentur eadem diſtin. 63. cap. non licet, & diſt. 24. cap. *episcopi*, & diſt. 64. cap. *Episcopum*, Burchar. lib. 1. cap. 10. Iuo pag. 5. cap. 64. ex Nicæno Concil. cap. 4.

Quin idem Recharedus ſiſci patrimonium regi voluit ab Episcopis, vt conſtat è Concilio Barchinonenſi.

Omnium vero delictorum pœnas ab Episcopis idem Rex voluit decerni. Nam poſt ſubſcriptionem ſic idem Rex alloquens Episcopos, in fine ait. *De cætero autem pro inbibendis inſolentium moribus mea vobis conſentiente elementia ſententijs terminata diſtrictioribus, & firmiori diſciplina, qua faciendæ non ſunt prohibete, & ea que fieri debent, immobili conſtitutione firmate.* Quocirca Episcopos ſic protinus conſtituerunt. Quod priſcorum canonum auctoritas prohibet, ſit reſurgente diſciplina inibitum, & agatur omne, quod præcipit fieri; maneant in ſuo vigore Conciliorum omnium conſtituta, ſimul & Synodica ſanctorum Præſulum Romanorum epiſtola. Rurſus in Concilio Barchinonenſi anno decimo quarto Recharedi ita ſancitur. *Secundum priſcorum canonum conſtituta, vel ſynodalia epiſtolas Præſulum præmonentes, nulli deinceps laicorum liceat ad eccleſiaſticos ordines prætermiſſo canonum præfixo tempore, aut per ſacra (nota hoc) regalia, aut per conſenſionem cleri, vel plebis, vel per electionem, aſſenſionemque Pontificum ad ſummum ſacerdotium aſpirare, ac prouehi.*

Rurſus in Hiſpalenſi ſecundo cap. 9. Siſebuto regnante. *Didicimus quosdam ex noſtro collegio contra mores eccleſiaſticos laicos habere in rebus diuinis conſtitutos æconomos. Proinde pariter tractantes elegimus, vt vnusquiſque noſtrum ſecundum Chalcedonenſium Patrum decreta, ex proprio clero æconomum ſibi conſtituat.* Indecorum eſt enim laicum Vicarium eſſe Episcopos, & ſeculares in Eccleſia iudicare: in vno enim, eodemque officio non decet diſpar profeſſio: quod etiam in lege diuina prohibetur, dicente Moyſe non arabis in boue, & aſino ſimul, id eſt homines diuerſæ profeſſionis in officio vno non ſociabis. Vnde oportet nos & diuinis libris, & ſanctorum Patrum obedire præceptis, conſtituentes,

ut hi qui in administrationibus Ecclesie Pontificibus sociantur, discrepare non debeant, nec professione, nec habitu. Nam coherere, & coniungi non possunt, quibus & studia, & vota diuersa sunt. Si quis autem Episcopus posthac Ecclesiasticam rem, aut laicali procuratore administrationem elegerit, aut sine testimonio Oeconomii gubernandam crediderit, vere ut contemptor Canonum, & fraudator Ecclesiasticarum rerum non solum à Christo de rebus pauperum iudicatur reus, sed etiam, & Concilio manebit obnoxius. Hæc Episcopi iuris diuini esse decernentes, ut laicus neque administret, neque iudicet res Ecclesiasticas, quas vocant diuinas, ac propterea, neque concedentibus Episcopis fieri posse, ut laici administrent, vel iudicent. eadem 36. quæst. 7. Burchard. lib. 1. cap. 89. Iuo par. 16. cap. 66. Chalced. Concil. cap. 16.

Amp lius ipsi Reges constituebantur à Sacerdotibus, & Primatibus. Sic enim Toletanum quartum. cap. 71. Sifenando Rege. Nullus apud nos sub presumptione Regnum arripiat, nullus excitet mutuas seditiones ciuium, nemo medietur interitum Regum, sed defuncto in pace Principe, Primates totius gentis cum Sacerdotibus successorem regni communi Concilio constituent.

Hinc Ernigius initio Regni sui, sic in Toletano duodecimo. Licet sublimationis nostra primordia Paternitati vestra opinabili relatione non lateant, quibus clara diuinorum iudiciorum dispositione praeventus, & regnandi conscenderim sedem, & sacrosanctam regni perceperim vocationem.

Quin Episcopi leges ipsis Regibus præscribebant in grauioribus secularium rerum. Sic namque Episcopi in Toletano quarto ad hunc. De quoque presentem Regem, futurosque sequentium atatum Principes humilitate, qua debemus, deprecemur, ut moderati, ac pites erga subiectos existentes, cum iustitia, & pietate populos à Deo vobis creditos regatis, bonamque vicissitudinem, qui vos constituit, largitori Christo respondeatis, regnantes cum humilitate cordis, cum studio bona actionis. nec quisquam vel irum solus in causis capitum, aut rerum sententiam ferat: sed consensu publico cum Rectoribus ex iudicio manifesto delinquentium culpa pateat.

Et in Toletano 8. cap. 18. ita de magistratibus statuitur. Ab hinc ergo, & deinceps ita erunt in regni gloriam præficiendi rectoris, ut aut in Vrbe regia, aut in loco, ubi Princeps decesserit tunc Pontifi-

Pontificum, Maiorumque Palatij omnimodo eligantur assensu.

Et in Toletano 13. cap. 2. *In commune decreuimus, ut nullus deinceps ex palatini ordinis gradu, vel religionis sancta conuentus, regie subtilitatis astu (nota hæc verba) vel profane potestatis instinctu, siue quorumlibet hominum malitiose voluntatis obnoxio, citra manifestum, & euidentem culpam suam iudicium ab honore sui ordinis, vel seruitio domus regie arceatur: non antea vinculo nexibus illigetur: non questioni subdatur: non quibuslibet tormentorum, vel flagellorum generibus maceretur: non rebus priuetur: non etiam carceralibus custodijs mancipetur: neque addibitis hinc inde iniustis occasionibus abdicetur: per quod illi violentia occulta, vel fraudulenta professio extrahatur: sed is, qui accusatur, gradum ordinis sui tenens, & nihil ante de supradictorum capitulorum nobilitate persentiens in publica sacerdotum, seniorum, atque etiam Gardingorum discussione reductus, & iustissime perquisitus, aut obnoxius reatui detectæ culpe legum penas excipiat.*

Denique cum Reges in Concilia procedebant, quid aliqui ex ijs agerent, apparet è Concilio quarto, in quo ita de Sifenando. *Cum magnificentissimis viris ingressus primum coram sacerdotibus Dei humo prostratus cum lachrymis, & gemitibus pro se interueniendum Domino postulauit. Et in Toletano 15. Adfuit idem serenissimus Egica Princeps placida deuotionis arcæ sublimis, & strenua culminis reclinacione laudabilis, quique in medio Pontificum positus, humoque prostratus, sacerdotum Dei se commendat orationibus. Et in xiiij. Eruigius Rex, inquit. Ecce sanctissimi religiosa pietate excolendi Pontifices, & diuini cultus instantissimi sectatores coram certus vestri reuerentia humilis, deuotusque prosternor, reclinis adfisso, promptus ad stipulor.*

Quin iidem leges suas, quibus moderaturi populos erant, solebāt scriptas deferre ad Episcoporum Concilia, per quæ confirmarentur, quod apparet ex initio Conciliorum.

Sed quamuis ita fuerit ab initio, & quando floruit Hispaniæ regnum, continuitque imperio non modo Hispaniam totam, sed etiam Galliam Narbonensem, simulque aliquam Tingitanæ Africæ partem; supremis tamen temporibus immutati sunt Hispanicorum Regnum mores, & omnis eorum temporalis felicitas protinus miserrime copcidit.

Primo igitur. Cincilla Rex, qui post Sifenandum fuit, ausus est in fine Concilij Toletani quinti illa verba apponere, *qua-*

et cumque in eadem Synodo definita sunt confirmantis decreuimus; quasi ad ipsum pertineret, acta Conciliorum confirmare; Sed esto, accipiatur hoc in bonam parte m.

Secundo apparet è Concilio septimo Toletano, Reges eo processisse, Chindasuindo imperante, vt excommunicationum sententias suspenderent. Nam sic cap. 1. ad finem. *Contestamur autem clementissimos Principes, & per ineffabile diuini nominis sacramentum obtestantes vnanimiter obsecramus, ne quandoquidem absque iusta (vbi necesse fuerit) imploratione sacerdotali excommunicationis huius sententiam, à perfidis clericis, vel laicis ad externas partes se transferentibus, vel consensum præbentibus quatumque temeritate suspendant.* Adhuc, cum prius in septimo Concilio dicerent Episcopi se congregatos studio, ac diligentia regis, in octauo aiunt: *eiusdem Principis serenissimo iussu, quod poterat referri ad Episcoporum modestiã, nisi Recessuindus alia perpetrasset aduersus ecclesiasticam potestatem, prosluissetque ad ecclesiastica tractanda. hinc initio Emeritenis Concilij dicitur de eo. Ecclesiastica per diuinam gratiam recte disponente intentum.* Clarius hæc apparent è legibus Visigothicis, quas tulit idem Rex, vt infra adducemus. Quin è Toletano vndecimo, cum regnaret Vuamba, liquet Episcopis haud licuisse Concilia cogere absque regis permisso. Nam sic in illius principio. *Hortatu Principis religiosus facultas est data, & opportuna corrigendis preparata est disciplina, vt qui decursu longe ante temporibus post decem & octo, scilicet labentium annorum excursu in vnum meruimus aggregari. Et mox. Religiosi Principis iussu euocati in Toletanam Urbem conuenimus.* Verum, quæ sunt apertissima inspicimus è codice legum Visigothorum.

Tertio Recessuinthus aucto libro quinto de rebus ecclesiasticis multa statuere, pœnasque apponere à clericis, & Episcopis luendas, & secundi lege 29. eodem modo illos pœnis à se statutis obligat. Vuamba item discedens à propria pietate libri quarti lege sexta, & noui octaua, clericis, episcopisque multas imponit. Eodem modo Eruius duodecimi vigesima quarta, aduersus quemlibet clericum, vel Episcopum, qui Iudæorum scelera non punierint, ita decreuit. *Trium mensium excommunicationis sententiam perferat, & etiam libram auri de suis rebus proprijs fisco sociandam amittat.*

Quarto, Vitiza ad extremum fractis habens ecclesiastica

omnia subruit. Nam sic de illo Rodericus Toletanus libri tertij cap. 14. & 15. *Gundericus Toletane sedis primas sanctimonie dono illustris habetur; & in multis mirabilibus clarior celebratur. Huic successit Sinderedus Episcopus Vrbis regia primas, vir sanctimonia studio clarus, & durauit vsque ad tempora Roderici, & sub illo fuit predicta ciuitas Toletana. Hic viros longauos, & honorabiles, quos in Ecclesia Toletana reppererat post mortem. S. Felcis, & Gunderici decessorum suorum, zelo sanctitatis, licet non secundum scientiam cepit grauius infestare, & hoc ad instigum Vitiza, qui propter suam nequitiam eorum iustitiam timebat. Verum, quia isti sibi in facie resistebant propter vexationem Pontificis, ad Romanum Pontificem appellabant. Vitiza facinorosus timens, ne suis criminibus obuierent, & populum ab eius obedientia renocarent, dedit licentiam; immo praeceptum omnibus clericis, ut uxores, & concubinas, vnam, & plures haberent, iuxta libitum voluptatis; & ne Romanis constitutionibus, quae talia prohibent, in aliquo obedirent. Et cap. 16. Violatis priuilegijs Ecclesiarum, reuocauit Iudeos, & maioris immunitatis, quam Ecclesias priuilegijs honorauit. Hæc ille addens deiectum deinde ab ipso fuisse Sinderedum, fratremque suum Oppam nequiter intrusum. Rursus idem scriptor cap. 17. cum retulisset à Roderico excacatum, regnoque pulsum Vitizam scribit. Erat autem Rodericus durus in bellis, & ad negotia expeditus, sed in moribus non dissimilis Vitiza. Inspiciamus itaque ab his ob ecclesiasticæ potestatis iura euerfa, euerfa esse simul bona omnia, animi, corporis, & extrinsecus aduenientia, regum, filiorum, magnatorum, nobilium, populorum.*

Primo quantum ad ipsos reges, Visericus, qui reuocare hæresim Arianam conatus est, ait Lucas Tudensis, ac refert Valsus anno sexcentesimo tertio, parum felix, qui cum Romanos varijs lacefferet prælijs, semper decessit inglorius. Et sexcentesimo nono. Visericus, ait, inter epulas coniuratione suorum occiditur. Et sexcentesimo quinquagesimo secundo. Mortuus est Toleti morte naturali Cindasinthus Rex, quem tamen aliqui veneno produnt perussisse. Hæc ille de eo, qui primus ecclesiastica iura maxime labefactauit. De Bamba, qui initio regni visus est optimus, mox & ipse imminuit ecclesiasticam potestatem, sic idem Bamba Regi (Erniglus) letiferam miscuisse potionem dicitur, cuius haustu mox Regis memoria turbata est. ac mox ipse Rex paulatim alienari mente cepit. Hucusque Valsus adli-

adiiciens illum deinde monasterio sese inclusisse. Vicizam iam diximus excruciatum fuisse à Ruderico, Rudericus cum Arabibus pugnans in acie, fuit occisus.

Secundo constat nullā superfuisse posteritatem Vitizæ, aut Roderici, quæ regnarit.

Tertio, quantum ad agnationem, similiter constat eam defecisse in Froila, quod refert Rodericus Toletanus libri tertij cap. 21.

Quarto, quoad nobiles, concisi prope sunt omnes, paucissimi ad ultimos montes confugerunt.

Postremo, Hispani nihil non calamitatis perpessi sunt; oppressi plerumque infandissima Arabum tyrannide per annos septingentos septuaginta octo, quæ latè deplorat idem scriptor libro, & capite eodem:

Ac veluti vidimus in omni serie paulo longiori vel Regum, vel Imperatorum, qui pugnarunt aduersus ecclesiasticam potestatem, dæmonum societatem fuisse ab his initam, vel omnino scientibus, ac volentibus, vel aliquo modo proxime consequentem. Sic in hac serie Hispanicorum Regum, qui aduersati sunt sacris iuribus, neque genus ab optimo Recharedo duxerunt, ac talis fuit impius Vitiza. Extrat namque eius lex tertia titulo primo libri sexti, in qua sic sancit: *Per salubrem ordinationem censemus, ut quamuis parua sit actio rei facti ab aliquo criminis, eum per examinationem aquæ feruentis à iudice distringendum ordinamus.* Hæc Vitiza. quæ pertinere ad substitutionem, qua Deus tentatur, dæmonumque se costui mortales adiungunt, scimus è titulis de purgatione canonica. Scimus quoque è lege quinta titulo secundo libri sexti à iudicibus in Hispania solitos consuli ariolos, aruspices, quod Chindasuinthus prohibet: *Dum enim, ait, maleficia per diuinationes comprobare pertentant, quasi tertio loco ipsi se diabolo seruituros illaqueant.* Hæc ibi. quo tempore cæperunt iudices sæculares ecclesiasticis contra ordinem diuinum præesse. sic enim libri secundi titulo primo, lege decima octaua, vel Chindasuinthus, vel Ricensaduinthus. *Si quilibet Episcopus admonitionem indicis fretus honore sacerdotali contempserit, & pro sua persona adfertorem dare distulerit, confestim à iudice negotij, à prouincia sua Duce, vel Comite compulsus l. solidorum damnatum excipiat.* Cum vero idem Cindasuinthus non ignoraret ordinem iudicij sæcularium tacitum sedus inisse per aliquot suorum cum dæ-

monibus, vt supra ipse afferuit, vult tamen ecclesiasticos illi subesse quasi meliori.

Post irruptiones Arabum fuere à Regibus Hispanicis Castellæ; Nauarræ; Aragoniæ, Lusitanæ, qui ecclesiasticam potestatem diminuerunt, de quibus agimus signo de pœnis imminuentes iura sacra, ideo reiciimus eo lectorem. Illud hic adnotasse tantum sit satis: primo regias agnationes sexies, aut septies defecisse in regnis Castellæ, & Aragoniæ, transitumque ex aliis in alias factum.

Secundo in regno Aragoniæ, & Lusitanæ viguisse, & vigere adhuc aliquo modo consuetudinē, qua compellebātur ecclesiastici contra naturale, ac diuinum ius acta iudiciorum suorum petentibus partibus transmittere ad iudices sæculares; quod Cindauiñthus præfultor Hispanicæ cladis per Arabas inuectæ, vt vidimus, constituit. Vt iam mirum non sit si Christianissima agnatio Lusitanicorum Regum tam miserabiliter extincta est, conciso sædissime in Africa nobilium, populariumque quorumlibet exercitu: & Aragonia proprio rege orbata maximam priscæ potestatis iacturam fecit, atque vtrumque regnum potius languere, quam sicuti olim suum caput attollere videatur.

Eodem signo egimus de Gallicanis regibus, quorum ter immutata est agnatio Clodouei, quæ Merouinga; Pipini, quæ Carolinga; Hugonis Capeti, quæ Capetica est nominata, & adhuc rerum potitur. Quoad hanc illud hic obseruandum, Post Philippum Pulchrum quater potestas regia transit ex vno in aliud stemma agnationis eiusdem. Nam primo Philippus Pulcher ad nepotes regnum non transmisit. Secundo neque Carolus Septimus, qui pragmaticam tulit, vltra illos. Tertio neque Ludouicus Duodecimus, qui aduersus lulum Secundum pugnavit, filios habuit successores. Quarto denique soboles Henrici Secundi, quæ lachrymabili fine desijt in Henrico Tertio, post eadem Cardinalis, & ecclesiastica male admodum (leuissime enim loquemur) administrata. Refert Massonus in vita Henrici Primi sic olim solitos vngi Galliarum reges, atque ita vñctum Philippum regis Henrici filium; affert ille verba desumpta ex actis publicis Rhemensium, quæ non pigebit recitare. *Anno millesimo sexagesimo, indictione duodecima, Henrico regnante trigesimo secundo, & quarto Cal. Iun. in die Pentecostæ, Philippus Rex hoc ordine in maiore Es-*
clesia,

clesia, ante altare Sancte Maria à venerabili Archiepiscopo consecratus est. Inchoata Missa antequam epistola legeretur, dominus Archiepiscopus vertit se ad eum, & exposuit ei fidem Catholicam, sciscitans ab eo utrum hanc crederet, & defendere vellet; quo annuente delata est eius professio, quam accipiens ipse legit, dum adhuc septennis esset, eique subcripsit: erat autem professio eius hæc. Ego Philippus, Deo propitiante, mox futurus Rex Francorum in die ordinationis meæ promitto coram Deo, & Sanctis eius, quod unicuique de vobis mihi commissis, canonicum privilegium, & debitam legem, atque iustitiam conservabo, defensionem adiuante Domino, quantum potero, exhibebo, sicut Rex in suo regno, unicuique Episcopo, & Ecclesia sibi commissæ per rectum exhibere debet. Populo quoque nobis credito me dispensationem legum in suo iure consistentem nostra auctoritate concessurum. Qua perlecta posuit eam in manus Archiepiscopi: deinde accipiens Archiepiscopus baculum Sancti Remigii disseruit quiete, & pacifice, quomodo ad eum maxime pertineret electio Regis, & consecratio ex quo Sanctus Remigius Ludovicum baptizavit, & consecravit. Disseruit etiam quomodo per illam baculum hanc consecrandi potestatem, & totum Gallia principatum Ormisdas Papa Sancto dederit Remigio, & quomodo Victor Papa sibi, & Ecclesia sua concesserit. Tum annuente patre eius Henrico elegit eum in Regem post eum. Suscepisse hanc consuetudinem videtur Philippus Pulcher ob constitutionem Bonifacii Octavi vnam sanctam, de maiestate, & obedientia, in extrauag. quæ nihil noui iuris tribuit Pontifici summo in reges, & Principes sæculares, cum nihil illi iuris sit in alios, nisi quatenus finis, id est, Deus præscribit. Verum nihil post immutationem formulæ illius video fuisse ad regna Gallicana additum, reuera imminutum fuisse plurimum conspici potest ex ijs, quæ diximus septimo libro de gentium ruinis; sicuti numquam scimus regnum Gallicum peruenisse ad eam magnitudinem, quæ floruit imperante Carolo Magno. parere enim Pontificibus summis, atq; ijs deferre, eorumque auctoritati, est gradum facere ad propriæ sæculariū potestatis amplificationem, & diuturnitatem. Atque hoc est ius status verum, verum ius religionis.

De regibus alijs est dictum partim signo de felici exitu Catholicorum regum octuagesimo nono, & nonagesimo quarto, ac sequentibus duobus. Reuicimus igitur ad illa lectorem, ne auctum, quod dicitur, agamus.

Recen.

*Recensentur Martyres, qui pro tuenda ecclesiastica
potestate, ac libertate occubuerunt; & quid
spectarunt illi, spectandumue est,
cum pro illa certamen subi-
tur. (ap. XIV.*

Sed quo quæso tandem progrediemur? num-
quamne in re clarissima finem faciemus?
Nam quantum pertinet ad argumentum?
quod modo tractamus, explicantes ab eccle-
siasticæ potestatis contemptu, imminutisque
eius iuribus, esse interitum quorumlibet bo-
norum, perditionemque non modo homi-
num, sed etiam totius vniuersitatis, quæ mutationi est obno-
xia. fufius hæc ostendimus libris vicinis de Signis Ecclesiæ
Dei, libris de Imperio virtutis, de antiquo, & nouo Italiæ sta-
tu, de ruinis gentium, & regnorum. Quibus etiam palam fe-
cimus, quæ pertinent ad agnationes Regias, aut cognatio-
nes, quamdiu durarint illæ, & quæ supersint adhuc, mens erat
aliqua hic adicere de Italica, Romanaque nobilitate, cuius
aliqua adhuc germina ab antiquissimis Christianis deducta
superfunt. Verum nimis, & importunis, si detur ita loqui,
efflagitationibus eorum, qui volunt hoc opus quamprimum
venire in lucem, coacti nunc ista dimittimus, illud hic dum-
taxat aperientes, nullo non sæculo extitisse, qui pro Eccle-
siastica vel potestate, vel libertate vitam ponerent, non quod
pro temporalibus pugnarent, quid enim curarent hæc? quid
non maximè ista auersarentur? Vide quid dicam? Verum
sancti, Deoque addicti præ oculis habebant Dei voluntatem
leges eius immutabiles, atque æternas, ordinis diuini, quo
stant omnia, tutionem; ex eius inuersione, vel minima in re,
prospiciebant, nasci eversionem cuiuslibet boni externi, cor-
poris, atque animi, adduci omnia mala externa, corporis, at-
que animi. Ob hæc Iesus cordis nostri amor Luc. 19. *Videns
ciuitatem flevit super eam, dicens; quia si cognouisses & tu, & qui-
dem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abscondita
sunt ab oculis tuis, quia venient dies in te, & circumdabunt te ini-
mici*

inici tui vallo, & circumdabunt te, & coangustabunt te undique, & ad terram prosterment te, & filios tuos, & non relinquent in te lapidem super lapidem. An vero putamus Deum curasse pallium coccineum, ducentos argenti Siclos, regulamve auream, quæ abstulerat Achan è præda Hiericunthina Iosue cap. 7. ut idcirco ab huiusmodi crimine immunes, quamvis alioquin mortis reos cædendos ipsis hostibus obiceret, quod habetur Iosue cap. 6. Nunquid curabat vel Deus, vel Samuel, quod Saul pepercisset ouibus illis, & Agag Regi, vel quid potius ei iucundissimum non esset ea reservari ad sacrificium, dementiæque diuinæ testificationem, nisi diuinus ordo proculcaretur? An putamus à Christi Vicario Petro fuisse denunciatione sola illatam mortem Saphyræ, & Ananiæ, quod magni faceret exiguum, quodcumque illud fuisset, agri pretium, bonos in usus ab iis reservatum? Num curaret id ille, qui reliquerat omnia, Iesumque secutus fuerat? Non ita certe. & qui temporalibus istis moueretur, quicumque respueretur, abiecti esset animi, longissimè potius a vero amore, quo amplecti debet humanum genus, quo inflammari ad procuranda omnium bona. Contra autem, qui negligenda existimat temporalia, quæ Deo dedicata sunt, diuinis personis seruiunt, neque curanda, longissimè abest hac in re ab ipso Deo, longissimè à voluntate diuina, diuino ordine, diuinorum cognitione, diuino amore, quo tum Deum, tum reliquos mortales prosequi, & omnibus modis fouere debemus, cum non perspiciat hinc oriri mala omnia in homines. Hæc scilicet conspiciens Petrus mortem sola verborum pronuntiatione intulit Ananiæ, & Saphyræ. Hæc Deus contuens, ut ab ipso exemplum sumeremus, morti innoxios hac in re viros hostili gladio necandos addixit. Ob hæc Saulem reiecit. Ob hæc Christus non ex iis, quæ habebat nummis; sed ex illis, quos obuia piscatio detulit, tributum publicanis exigentibus nondum res nostras edoctis exsoluit pro se duntaxat, ac Petro. Proditores tantum, quos Christus diabolos nominat inquitens. *Nonne ego elegi vos duodecim, & unus ex vobis diabolus est?* A nobis dimittendi, à nobis non curandi, quorum dux Iudas *filius perditionis*, sacrilegi isti sunt à nobis contemnendi. Si quos amamus, si qui sunt à nobis amandi ex animo, si qui sunt, quorum salutem desperandam nesciamus, quos esse Iude per similes ignoremus, virga paterna sunt admonendi, ne & ipsos, & alios perdamus

damus, ne laqueo sese illi instar Iudæ, aut quod aliqui voluere, Lutheri ipsius miserrime suspendant.

Et sanè vix orto, vt ita dicamus Christo, extitere, qui mortui sunt pro regia potestate ipsius omnia sibi subordinante. Herodes namque interfici iussit innocentes, nō ob aliam causam, nisi quod timebat à Christo, vel omnino tollendam, vel minuendam maxime suam potestatem, simulatque audiuit illa verba. *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? & Tu Bethleem terra Iuda nequaquam minima es in principibus Iuda: ex te enim exiet dux, qui regat populum meum Israel.* Quæ habentur cap. 2. Matthæi. quin Christus ideo cruci est affixus, proditus, que vt cruci affigeretur. Sic enim Ioannes cap. 11. *Pontifices, & Pharisei. quid facimus, quia hic homo multa signa facit. Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum, & gentem.* Et cap. 19. *Iudæi autem clamabant dicentes: si hunc dimittis, non es amicus Cæsari. Omnis qui se Regem facit, contradicit Cæsari. & dicit eis Pilatus, Regem vestrum crucifigam? Responderunt Pontifices, non habemus Regem nisi Cæsarem.*

Post Ecclesiam dein de è gentibus, atq; hebræis constitutam priusquā forent Imperatores Christiani, adeo S. Paulus ecclesiasticam potestatem voluit ab omnibus Christianis confirmari, vt potius omnium tēporalium iacturam fieri ab ijs vellet, ac fraudē pati eos, quam gētium tribunalia, quamuis iusta adiri, quoties cum Christianis res erat. Verū simulatq; exortus est primus Imperator, qui se Christianum volebat esse, Philippus Augustus; huic ita Babylas oblitit, quod supra libro quinto retulimus, vt hac de causa non fuerit veritus libentissime vitam ponere. Quocirca factum Babylæ expendens Sanctus Ioannes Chrysostomus sic exclamat aduersus Episcopos, ac sacerdotes, qui in tuenda ecclesiastica libertate sunt segnes. *Existit & hinc tertium quoddam rara virtutis facinus, atque exemplum (e factō Babylæ) futurorum enim posthac & sacerdotum, & Regum animos horum quidem demisit, illorum autem extulit; plauum faciens terra, & eorum, quæ in terra fiunt, curam, ac præfēcturam verius residere penes sacerdotem, quam penes eum, qui paludamento ornatus, ac purpura indutus est: nec oportere de potestatis huius amplitudine sacerdotem nihil detrabere, sed hominem potius exuere, quàm auctoritatem huic principatus supernè à Deo attributam deponere. proinde, qui sic e vita*
deesse.

decesserit, vel mortuus nemini non prodesse poterit. at qui ordinis huius desertor fuerit, non solum nemini mortuus usus est; sed viventium quoque, quibus praestit, quamplurimos seigniores, mollioribusque reddit, exteris ipse interim & vituperabilis, & ridiculus. Idem etiam cum de vita decesserit multo cum dedecore, ac maiore ad Christi tribunal suscitetur: unde ipsum postea trahentes in fornacem erdentem abducent potestates ea, quibus id negotii demandatum est. quāobrem sapientis verbum nos monet ne personam assumpseris, contra ipsius animam, quod si dissimulare tutius non est, dum homini ab homine iniuria inferitur; quo tandem supplicio, dignus non erit, qui suleris, ac neglexeris, intuitus diuinas leges iniuriam accipere. quin etiam & aliud idem non minus is, quae dixi, bonum nos Babelas docuit, quod videlicet. vnumquemque oportet suo officio fungi, etiam si inde nullum lucrum ad alios dimanet (neque enim ipsi ad Imperatoriū quidem emolumentum libertas profuit) nibilo tamen secius sua omnes partes, atque officium omnibus numeris impleuit, cum interim, qui morbo laborabat, propria contumacia, atque vecordia arsisit persistant offenderis, medicamentū à vulnere magna indignatione animi amouens. Hucusque Sanctus.

Sic etiam multi Ecclesiae primis temporibus amabant pro ecclesiastica libertate, ac potestate vitam ponere aduersus illius oppugnatores, ut potius hoc eligerent, quam data pecunia redimere se vellent, cum tamen iustissime id possent. quod Sanctus Petrus Episcopus Alexandrinus can. 12. tradit. Atque ita vitam nihili faciebant, ne sponte subijcerent potestati seculari temporalia sua, quamuis id eis liceret, & quidem maximo iure. Sic etiam Sanctus Paulus egit, quod colligi potest & cap. 14. Actuum Apostolorum. Nam cum multas pecunias collegisset, secumque haberet, Felix Praeses, sperans, quod pecunia ei daretur, à Paulo, propter quod & frequenter accersens eum, loquebatur cum eo; nihil potuit ab Apostolo corradere, qui de se aiebat; Liber sum, sed sub nullius redigar potestate. quamuis alioquin illud Christiane iactaret; cum liber essem, seruum me omnium feci. Sic etiam Sanctus Laurentius, cum posset aditum sibi aperire ad vitam seruandam, tradens Imperatori thesauros Ecclesiae, quos habebat, potius elegit in tormentis vitam ponere, quam lacris pecuniis illam seruare, ut ex actis eius habemus; colligimusque; ex aliis quoque, quae tradit Sanctus Ambrosius libro de officiis secundo capite vigesimo octauo.

Post obitum Constantini imperante Constantio, Sanctus Liberius

berius Papa fuit in exilium missus, non alia de causa potissimum, nisi quod latam in Athanasium sententiam à conciliabulo Tyri noluerit approbare, quod Ammianus, vt supra eius verba recitauimus, libro xv. tradit, & Sanctus Athanasius epistola ad solitariam vitam agentes. Quod si humanæ leges considerentur, poterat Sanctus Liberius à conciliabulo Tyri non rescindere, verum, nisi confirmare voluisset, saltem non irrita declarare, aut dicere. Damnatio namque Athanasij disungebatur à damnatione fidei Catholicæ, deicctusque fuerat (quæcum pertinet ad ea, quæ contineri in sententia scribit Ammianus) ob alias causas in illa expressas, quæ non pertinebant ad fidem. Poterat itaque Sanctus Liberius vel conuiuere, vel non improbare, quæ Tyrium conciliabulum perpetrarat aduersus Athanasium propter alias, quam veræ fidei causas expulsum, atque ita euadere à periculo imminenti. Sed cum videret hæc esse contra ecclesiasticam, Sedisque Apostolicæ potestatem, cui reniti est Ecclesiæ, fideique Catholicæ fundamenta conuelleret, quod per impios, & Imperatores ætatem conabatur, noluit impiæ sententiæ consensum præbere, vel ad illam conuiuere. Sic etiam Pontifex idem donà ab Imperatoris eunuchio Eusebio ad se missa, oblata Ecclesiæ Sancti Petri, quæ custos templi acceperat illi ab Eunucho consecrata, proiecit veluti impia, neque digna, quæ reciperentur; quæ refert S. Athanasius libro ad solitariam vitam agentes.

Rursus cum per vim fuit Vrbe expulsus Sanctus Liberius, ac suffectus Felix, & in sede S. Petri collocatus, neque hic subscribere vellet sententiæ latæ aduersus Sanctum Athanasium, feratur interfectus, atque in Martyrum numerum merito collocatus.

His euidentius multo Sanctus Ioannes Chrysostomus ob ecclesiasticam potestatem, libertatemque est in exilium missus, in quo & decessit, vt merito multi eum velint Martyrij coronâ in cælo ornatum. Non aliam namque ob causam fuit exturbatus, nisi quod adempta alijs temporalia tueretur aduersus Imperatricem. quod superiori libro late explicauimus. Quocirca Sanctus Innocentius Papa Arcadium simul, Eudoxiamque coniugem excommunicauit, atque hæc anno eodem vita decessit, vt late è Glyca, & antiquis monumentis refert Cardinalis Baronius tomo quinto sub annum quadringentesimum septimum.

Ioannes Papa idcirco est martyrio coronatus, quod ecclesias Arianis auferri, & Catholicis dari, aut reddi suaderet. atque ita in primis ob templorum libertatem tuendam fuit interfectus: poteratque dissimulare, ac tolerare, quidquid ageretur contra Ecclesias, non illas ipse elargiri. Non satis hoc habuit. ablatas Catholicis restitui contendit, nouas ab Arianis ædificatas Catholicè consecrari, & Catholicis dari de potestate Arianorum ablatas persuasit, quod constat ex epistolis ipsius, & Gregorio Turonense de gloria Martyrum capite quadragesimo.

Sed & ante Ioannem Papam, quicumque interfecti sunt in defendenda electione Symmachi Papæ aduersus electionem Laurentij, quem Senatus Romanus veluti à se rite electum contendebat, non ob aliud vitam profudere, nisi vt ecclesiasticam potestatem tutarentur.

Similiter, qui sunt interempti pro defendenda electione Damasi Papæ aduersus Ursicinum, quem paucissimi è clericis, plerique sæculares delegerant, vitam pro ecclesiastica potestate posuerunt, quo tempore vult necatos Ammianus Marcellinus centum triginta septem, quod supra retulimus. plures videtur significare, qui temporibus his viuebat Rufinus lib. 2. cap. 10. ita scribens. *Tanta seditio, imo vero tanta bella coorta sunt, alterutrum defendentibus populis, vt replerentur humano sanguine orationum loca.* Hæc Rufinus. Constat porro è Marcellini schismatici libello, tunc homines ad arma concitatos, quod martyrium se adire existimarent; publiceq. hoc nomine ad arma vocarentur, adeo pugnare pro ecclesiastica libertate semper est habitum laudabile, ac diuinum, vt vel ipsi hæretici hoc profiterentur, & qui pro illa morerentur, inter martyras forent, & Catholici id Theologi negabunt?

Cum Vandalis, Gothi, Longobardi que Italiam peruagantes diriperent, plurimos clericorum torquebant, vt sacras pecunias proderent, è quibus nonnulli multa perpessi sunt, vt sacri legiis quantum dabatur, & quantum par erat occurrerent. poterant enim licite ad maiora mala euitanda detegere, ac redimere vitam suam; neque enim propterea delicto adsentiebantur.

Anno sexcentesimo trigesimo septimo, cum clerici Romanorum multi obitassent omni conatu militibus Mauricij Chazararum conantibus diripere Ecclesiæ Lateranensis thesaurum

fuere quasi publicæ quietis perturbatores, in exilium missi, direptusque est ille ab Isaaco Exarcho, missusque ad Imperatorem Heraclium, qui mutilato Imperio per Mahometem paulo post decessit.

Leonem Tertium constat exagitatum fuisse à Romanis quibusdam, nō ob aliam causam, nisi vt ecclesiasticam potestatem tueretur. Eodem modo & Ioannē Octauum, qui à Comitibus Tusculanis est captus, quin ab anno octingentesimo octuagesimo secundo, vsque ad nongentesimum sexagesimum secundū, multis modis oppressa est ecclesiastica libertas, ac potestas, Italix totius maximo malo, ac statu, ita vt hæc animarentur infelicibus Italix, quin totius orbis, regnorumq. omnium temporibus. Interfecti fuere Ioannes Decimus, qui Gariliano Saracenos expulit, ac Stephanus Octauus. Inde exagitata est eadem potestas tum à factiosis Romanorum, tum vero à nonnullis Imperatorum. Quocirca Ioannes XIII. vix euasit impias illorum manus, ad Pandulfum Capuæ Principem confugiens. Benedictus vero Sextus in carcere decessit, donec Alexander Secundus est absque vlla auctoritate Henrici Germanix regis anno millesimo sexagesimo primo creatus. Ex aduerso Cadalous Episcopus Parmensis ab Henrico Pontifex creatus, cū magnis militum copiis Romam profectus est. durarunt inter hos bella vsque ad annum millesimum sexagesimū octauū, quo Synodus est Mantux celebrata, iustūq. semper fuisse Alexandrū Pontificem, fuit ab omnibus declaratum. Floruit Alexander multis miraculis, quæ post Leonem Hostiensem recitat Sigonius omnia superiora enarrans libri de regno Italix noni anno millesimo septuagesimo secundo. Huic Gregorius Septimus est successus, qui quanta pertulerit pro ecclesiastica potestate asserenda quis ignorat? Actus est in exilium, Salernique decessit anno millesimo octuagesimo quarto. *Et appropinquante*, ait Otho Frisingensis Friderici Enobarbæ cognatus, libri sexti cap. 36. *vocationis sua tempore, dixisse fertur: dilexi iustitiam, & odiui iniquitatem, propterea morior in exilio; quia ergo in Principe suo regnum ab Ecclesia præcisum grauius percussum fuit; Ecclesia quoque tanto pastore, qui inter omnes sacerdotes, & Romanos Pontifices præcipui zeli, & auctoritatis erat, orbata dolorē non modicū habuit.* Hæc ille. multis effulsit Gregorius VII. miraculis, qd̄ inter alios testatur horū tporū scriptor Germanus Lābertus Schafnaburgēsis ad historix suæ finē, Desiderius Abbas.

Abbas Casinensis lib. 3. dialogo. Petrus Damiani. Sed & Abbas Stadenſis ita anno millesimo octuagesimo quarto. *Anselmus autem Lucensis Episcopus vir litteratus, ingenio acutissimus, & facundia praeceps, & quod omnibus maius est, in Dei timore, & sancta conuersatione nominatissimus, qui etiam iam in vita, quam post mortem miraculis claruit, scripsit epistolam ad eundem Vuibertum, in qua & illum prauaricatorem, ac superbum cognominat; Hildebrandum verò Gregorium Papam patrem suum appellat. Et millesimo octuagesimo quinto. Hildebrandus Papa, qui & Gregorius apud Salernum moritur, cui Desiderius Cardinalis Romanus, & Abbas Casinensis verus Christi famulus licet multum renitens substituitur, assensu Northmannorum, & Mathildis potentissima per Italiam femina, cunctorumque eiusmodi sectam amulatissimum. Et hi quidem, qui videbantur perfectiores, & columna in domo Dei adbaferunt sicut Gregorio, ita & Desiderio. Cateri verò, quos aut timor, aut fauor Caesaris agebat, secuti sunt Vuibertum, qui & Clemens, durauitque seculis hoc annis vigintiquinque.* Eadem verba scripsit Helmoſoldus Buzoniensis libri primi capite trigesimo. Muko plura in laudem Gregorij Marianus Scotus anno millesimo septuagesimo quinto, post annos quingentos est repertum Salerni caſtauer. Gregorij Septimi ex omni parte integrom, atque illeſum, adfuitque illius inuentioni M. Antonius Maſſa vir ſpectata integritatis, ac doctrinae.

Ex hoc tempore eccleſiaſtica poteſtas poſt obitum Caroli Magni, ac Ludouici Pij, per impios aſſiſta, ac proſtrata reſurgere coepit, ſimulque omnia Chriſtianorum regna magis efflorefcere, ac praeſtare. Nam Pontificibus Romanis ad bella Chriſtianos excitantibus, Franci Orientis muſca loca occuparunt viſque ad Euphratem, Cypri regnum, Conſtantinopolisque imperium tenere: Hiſpani fortiores effeſſi Arabas multis preliis dominicos in poteſtatem tributo impoſito redegerunt, excitatumque eſt paulo poſt Luſitaniae regnum. Veneti, Genuenſes, muſque Urbium Italitarum potentiam maximam haſte ſunt; ipſum denique regnum Germanorum maiora incrementa inueniente imperium Lothario Pontifici Romanorum ſtudioſiſſimo coepit, quae nos late perſecuti ſumus libri ſeptimi cap. 3. in quinto tempore. Ut appareat vna cum poteſtate eccleſiaſtica ſtare, & concidere totius Chriſtianae Reip. corpus. Edant enim Veneti, Genuenſes, Piſani, Senſes, Bononienſes, Florentini, Medio-

lanc-

Ianenses, Neapolitani, quænam præclara ante hoc tempus ipsorum maiores gessere; videant qui nobiles inter ipsos extiterunt, & cognoscent nihil esse, quod conferri possit cum ijs, quæ post hæc acciderunt. Franci vero num sæculo ullo, aut duo imperium Constantinopolitanum tenere, regnum Cypri, & Hierosolymorum? Mitto Apulix, Sicilizque regna. Hispani autem numquam magis liberiores, fortioresq. aduersus Arabum potentiam fuere. Germanis rursus parere cœpit Hungaricum, Danicum, Polonicumq. regnum cum plurimis alijs, de quibus adductis scriptorum testimonijs agimus allato capite de Ruinis gentium, Enstante ecclesiastica potestate stant maxime secularia regna. En verum ius status, quod respiciant, & sequatur Principes sæculares & in primis Itali nostri,

Tibi igitur sanctissime Gregori laus æterna debetur, quod vindicata in libertatem potestate ecclesiastica simul etiam resurgere cœperint, ac reflorescere Christianorum regna, bonæque omnium Principum secularium, qui Christum sequebantur, ut sicut imperante Constantino, imperante Theodosio, imperante Carolo tribus Imperatoribus cognomēto Magnis maxime vna cum potestate ecclesiastica eminerunt Imperia Christianorum, sic ad aliquam pristini splendoris antiquitatē, maiestatemque Christianorum res aspirarent, ni portæ inferorum, dæmonesque obsisterent. tibi debet in primis, successorumque tuorum consilij, & hortatibus, quidquid magnificentioris habent Veneti, Genuenses, Mediolanenses, Bononien-
ses, Florentini, Senenses, Neapolitani. Salue optime Pontifex sacrosanctæ potestatis assertor, salue Italicæ dignitatis instaurator. tibi laus, tibi gloria sempiterna. donec in a pertu se proferat Rex Regum Christus & illud contingat; *Adueniat regnū tuum*, quod precari quotidie nobis est mandatum respicientibus Deum, Christumque; amorē nostrum, pro quo pugnamus, & labores hosce, quæ summa est ipsius benignitas, suscipimus. Tunc vera nos dixisse cunctis, siue libentibus, & gaudentibus, siue iniurjs, & damnatis ad omne supplicium, consentientibus apparebit, tunc speramus vna cum bonis omnibus, Christianisque amantibus æterna beatitudine inter cælices frui, ac regno à nobis exoptato, quando omnia sunt in terris fluxa, caduca, ac nihil boni, nisi quatenus Deum, Christumque nobis referunt concinentia, potiri. exsuscita Pontifex optime in pectoribus sacris Deo, Christoque amore nostro elargiente spiritus;

ahni-

ah nimium sanguentes, ah nimium frigore astrictos, ah po-
ne intermortuos, discute tenebras ex oculis Principum Chri-
stianorum, discolite caliginem profundam è cordibus quorun-
dam, dicamne Theologorum, Iuriconsultorum, & consiliario-
rum, vel potius vna cum Gregorio Magno, eorū, qui destruunt
Imperia, inferorum portas aperiunt? Num videbimus aliquan-
do tempora felicissima, quibus dicere de ecclesiasticis, ac se-
cularibus cum tota Ecclesia possumus? Eece quam bonum, &
quam iucundum, habitare fratres in vnum: sicut vnguentum in
capite, quod descendit in barbam Aaron: quod descendit in oram
vestimenti eius, sicut ros Hermon, qui descendit in montem Sion:
quia illic mandauit Dominus benedictionem, & vitam usque in
seculum. Viuente Gregorio Septimo, quid euenerit in Polonia,
verbis his narrat Cromerius libro quarto. Emerat forte Stani-
slaus pagum Petrauinum in tractu Lubrinenſi à Petrico quodam
equite. Atque is Petricus accepto precio tam obierat: nec satis ta-
men Stanislaus propter perpetuum bellum, & iuslitium, actor um-
publicorum monumentis de iure suo sibi, Ecclesiaeque suae cui pagū
illū adiungebat, eauerat. Eius rei Boleslaus ab assentatoribus sub-
ornatus, Petrici agnatos subornat, qui de interuersa hereditate sua
legitima Stanislaum in ius vocent: auxilium suum ipsi pollicetur.
Illi tum auctoritate Regis, tum insperati compendij spe adducti
iussa faciunt. Forte tunc iudicia, quae nostri vulgo colloquia, & ge-
nerales terminos vocant, in pratis inter Soleciani, & illud ipsum
Petrauinum in papilionibus, ut moris erat antiquitus, à Rege
exercebatur. Comparet Stanislaus citatus, emisse se pagū, & soluisse
pretium affirmat: testes eius rei nonnullos citat. Qui cum à Rege
deterriti, testimonij dictionem subterfugerent, ibi Stanislaus non
tam pagi retinendi, quam eriminis depellendi causa anxius tandē
facinus aggreditur, humanas vires, atque cogitationes, fidemque
excedens. Tridui dilatione à Rege impetrata Petrauicum contē-
dit: ibi peractū cum sacerdotibus, & alijs pijs hominibus, quos in
comitatu habebat ieiunio, Deique ope peruigili oratione, & perpe-
tuis lacrimis implorata, detectū Petrici putre cadauer, pedo, quo
vinctus Episcopi tangit: magnaue fiducia exurgere Petricum
à mortuis in nomine Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti iubet.
Nec mora, extulit ille sese, quasi è somno expergescens, & à Stani-
slao per manum deductus, ad tribunal Regum sissit. Rei mira-
culo Rege, & omnibus qui aderant obstupescens, Petricus ven-
didiſe se pagum, & pretium omne accepisse fatetur. Regem, ac
deinde

deinde propinquos, quod iniuste innocenti, & sancto Episcopo negotium successant libere obiurgat. Ita ingratis, & inuito Rege omnia causa Stanislau. A tribunali discedens, optinendam Petri coram reuerenti ne ad sepulchrum, an diutius vita hanc frui malit. Roster nam ille sceleris semque malle, a qua non longius abesset, si exiguum id quicquid esset reliquum supplicij, quo antea vita sua maculas eluere adhuc deberet, ipso petente sibi remitteretur. Huius dictis, & annuente postulatis eius Episcopo, sepulchrum subiit, animam iterum exhalauit. Non deteruit ea res Boleslaum Regem a contaminatis moribus, & libidinibus, quin is iterum, atque iterum monitus, & acrius obiurgatus ab eodem Stanislao, adhibitis & secundum praeceptum Christi gratibus aliquot viris, furere, eademque minari ipsi coepit. Nec segnius Stanislau, ubi non respiciere Regem animaduertit, graui anathemate eum percellit: vultus sacra fieri tota urbe, quo ille detestatione, & conuitio populi, qui sacris arcebat, ad saniores mentem reuocaretur. Ipse ad diu. Michaelis adem in rupe praecepta supra Vistulam & conspectus arcis, sitam, ad faciem damrem diuinam clam cum paucis sacerdotibus commeabat. Quod ubi Boleslaus a suis certior factus, cognouit, quadam die correptis armis amens cum compluribus affectis, & satellitibus eo contendit. Praemitit, qui Stanislau sacris operantem ad destinata necem ab ipsis altaribus abstrabant. Qui introgressi erant subito, & insolito fulgore percussi, supini cadunt: inde manibus, pedibusque reptantes sese proripiunt. Submittit rex alios iterum, atque iterum, idem & is, quod primis, accidit. Ille more impatiens, & furore percitus, increpita satellitum ignauia, & formidine, ipse stricto ensu in templum irrumpit, lethali quoque ictu sacrosancti Episcopi verticem ferit, ita ut cadens cerebro parietem proximi aspergeret. Ibi satellites cohortati sese mutuo, corpus humi procubens templo extractum, minutatim concidunt, morem gerentes furori regio, & in subiectis pratis, canibus, & volueribus laniandum deiciunt. Dies quo hac patrata sunt, fuit octauus Maij anno Christi millesimo septuagesimo nono, cum Stanislau vix triennium Episcopus fuisset. Rege cum sceleratis satellitibus post perpetratum parricidium abeunte, quatuor aquila inusitata magnitudinis apparuisse feruntur, circum cum locum volitantes, corpusque sanctum a laniatu canum, & rapacium auium defendentes toto biduo, donec moti ea re pii quidam sacerdotes, resumptis animis, membra disiecta collegerunt, & suo ordine composuerunt, quae de vestigio mirandum in modum coaluisse dicuntur. Ita corpus integrum pro foribus ad illius;

Blas, ubi martyr Dei casus est, & urna venerabundi condiderit: quod decimo post anno in arcem Cracouiensem illasum, in medio basilica reconditum est. Quin & lucerna permulta in aere supra eam locum, ubi dissectum erat corpus Stanislai, nocte proxima, que eadem consecuta est, ardere à nonnullis visa esse memorantur. Et etiam pijs quibusdam hominibus diuinitas reuelatum est, regnum Polonum insequenti tempore in multas partes disceptum iri, quemadmodum corpus Stanislai sectum fuisset: itaque per multum tempus mansurum. Hac ubi Romæ nuntiata sunt, Pontifex maximus Gregorius eius nominis Septimus atrocitate rei commotus, toti Polonia sacris interdixit, Bolestauum diris deuonit, regnumque ipsi solemniter rita abrogauit. Hac Cromerius. Sic itaq; Stanislaus ob Ecclesie temporalia bona, aut libertatem est interfectus.

Eodem Gregorio sedente, occisus est à populis Daniæ Rex Chanutus, ob eam causam, quod decimas ab ijs solui vellet, ij pernegarent. Sic autem de illo Saxo Daniæ lib. II. Benedictus quoque fraternitatis nexum fide imitatus, in templo cum fratre commori desinuerat. Ericus foras ab hoste conclusus, cuius solus multitudinem sustinere nequiret, per medios hostis globos ferro secessum molitus erupit. Tunc nemine religiosa pacis domicilium violenter irrumpere presumente, primus Blacco cunctantibus ceteris ferro valuas petiuit, ductusque suo eandem cunctis licentiam tribuit. Ita se non sacrilegij modo, sed & publici parricidij auctorem exhibuit. Quod videns plebs, concitato seditionis metu templi aggreditur, roque irruptione facta diuinos lares, ac sanctissima penetralia sacrilega tempestate sedauit. Verum Blacco in ipso quem irruerat, aditu trucidatus, datis parricidij piaculis, violati sacrarij poenas pendit: mors eius inter secloris exitu vindicata est. Itaque alterius sceleris, alterius pietas causam præbuit. Crediderim tunc piæ cruore parricidiali peruitatum separatis fluxisse vitatibus, atque sine ulla ritualium communionē hunc sacrum, inde scelus sanguinem diuiduis alueis recepsisse. Benedictus finibus irruptorem excipiens; dum foribus acris propugnat, occiditur. Rex ipse intra cruentos imminentis violentie strepitus fiducia conscientia eundem mentis habitum tenuit, neque religioni parcius quam si periculum abesset vacauit, ne plus ab eo timoris, quam constantia viribus indulgeretur. Sed ne extrema quidem eius horæ sanctitatis studio vacua fuit. Nam cum parietē undique à popularibus perfringi, quippe ligneus erat, ideoque propinquam sibi necem instare animaduertet, accersito sacerdoti sa-

S C C

florum

Etorum arcana confessus, per summam mororis acerbiteritatem praeterita vita culpas absoluit, praeiumque sibi panitentia salubritate consecuit. Tantum enim in innocentia sua fiducia reposuerat, ut mortem periculo oppressus refugere, sed metum vacuus appetere videretur. Quinetiam propassus utrimque brachijs ante aram sati securus occubuit: ubi dum uictima morte prostratus percussorem expectat, immissa per fenestram lancea mortifico ictu confossus, pium morti sacrificium edidit, profusoque militum sanguine suum ad ultimum erogauit. Enimvero crebris undique telis petitus, corpus immobile tenuit, nec ante locum, quo cubabat excessit, quā feretro mandaretur extinctus. Ex cuius sanctissimis vulneribus plus glorie quam cruoris effluxit: quippe praesentis vitae exitu initium melius accepit, hostili iudicio punitus, diuino seruatus. At populus perempto Rege exultans, quod scelus deslere debuerat, insulatione prosequi voluptatis loco reputabat. Qui cū parricidio pietatis causam prae texeret, idque tyrannicidij nomine coloraret, militem suū Deum mercede fraudari non passus, arcanam sanctissimi viri innocentiam manifestis publicauit inditijs, excimioque vitae eius splendore, etiam clara mortis ornamenta concessit. Sane ad coarctandam parricidarum malitiam puniti merita miraculosis perdidit argumentis, ignatamque vulgo virtutem mirifico eorum fulgore detexit. Quorum plebs admiratione percussa virtutis inuidiam egit, conspiciamque signorum experientiam diu ne quidquam infuscare tentauit. Vcteris namque inuidia fremitu, ac pristinis odij viribus pertinacius excolescens adduci non poterat, ut diuinis honoribus coleret, quem mox scelus à se interfectum putaret, rem calitus declaratam humanis argumentis abnegare conando. Quamquam enim damnatus à se mores caelesti iudicio comprobatos videret, ad dissimulandam tamen, occultandamque miraculorum fidem, iustam cadis causam fingeat, firmamque facti tuitiōnem retinens, sententia sua perseverantissima per pugnatrix excidere non erubuit: nec vita Regem spoliasse contenta, etiam sati laudibus exuere conabatur, cuius lucem extinxerat, famam quoque sepelire conmissa. Sed humanis tenebris diuinus splendor inuolui non poterat: quippe miraculorum inter dubietatis caliginem clara rerum luce pellebat. Nam sanctitatis eius modela variis imbecillitatum affectionibus remediorum salubritate prosecuta est. Cumque obtreclantium liuor erebrescentibus signis virtuti cedere cogereetur, nec fidem ulterius frustrari quiuisset, in facti tamen defensione persistens, sanctitati quidem assensit, sed eam non

tam

tam ex præterita vite meritis, quam ultimi temporis penitentia profectam astruxit. Ita & iustam salto causam prætexuit, & vitæ cassum honore donauit. Si quidē digne Regem perisset, sed pium lacrymis euasisse dicebat intentionem eius auaritia quam religio- ni propriam existimans. Cuius erroris non paruas postmodum penas pendit. Sed & posterī paternam redolentes inuidiam, sanctitatis eius formam non miribus, sed lacrymis imputant, præsentique incredulitate præterito sese errori implicant. Neque adduci possunt ut ipsius beatitudinem deposito odio sincere esti- ment, cuius tam vitæ, quam miraculorum virtutem priuatim Otboniensibus venerandam publica earum religio consecrauit, sed & caelestem eius spiritum ad hoc usque tempus felix signorum fortuna prosequitur.

Illud autem mirum videbitur, quod dicturi sumus. Caruit Polonia titulo, ac decore regio, usque ad Ioannem XXII. qui cum Bauaro pugnavit pro ecclesiastica libertate, ac potesta- te: a Ioanne XXII. restitutus est illi anno millesimo trecentesi- mo vigesimo, tantus honos Apostolicæ auctoritate, quod idem Cromerius libro undecimo tradit. Ut quemadmodum Polo- nicum regnum maxime elanguit, concisumque est ob sacrile- gium, crimenque admissum; sic vicissim maxime caput extul- lit, ex quo ecclesiasticæ potestati detulit, vti iam nullum regnū sit in toto Septentrione, siue Europæ, siue Asiatico, & Indico; quod eius amplitudinem, felicitatem, dignitatemque possit æquare.

Ut vero ad historiā redeamus, innumeri sunt occisi in acie, dum Gregorius bella gessit pro ecclesiastica potestate tuen- da aduersus Henricum, successoresque illius aduersus huius item successores; donec est ventum ad Alexandrum III. qui pu- gnauit aduersus Federicū Aneobarbū, Victoremq. Anti- papam; multique oppellerunt pro ecclesiastica potestate tu- tanda, quid vero acciderit Alexandro III. viuente S. Thomæ Archiepiscopo Cantuariensi, quem constat ob ecclesiasticam potestatem fuisse occisum; ita Polydorus lib. 13. in Henrico II. Hæc & alia eiusmodi ita Regem Henricum mouerunt, ut ira vehementer accensus, aliquando exclamarit, ne miserum, non possum in meo regno pacem cum vno Sacerdote habere: nec quisquam meorum omnium est, qui me hac molestia liberare velit. Ex huiusmodi vocibus fuerunt improbi nonnulli, quibus visa est voluntas Regis occulta esse, ut Thomas è medio tolleretur. Hæc ille.

adlicit deinde occisum Sanctum, percussoresque; oēs intra triennium male periisse, illū plurimis diuinitus miraculis illustratū.

Post hæc euenerunt bella pro ecclesiastica libertate, ac potestate defendenda aduersus Fridericum Secundum, quo tempore institutum fuit in Concilio Lugdunensi, vt Cardinales vterentur galero coccineo, quin videmus ipsos vti vestibus coccineis exemplo summi Sacerdotis, qui coco bis tincto amiciebatur, sicuti Episcopos ornatos contemplamur hyacinthina veste, exemplo eodem summi Pontificis Hebræorum. Purpuræ color est nobis vterque, sed ille flammans, & igneus; hic fuscus, quem Cicero prope plebeium vocat; ceruleum volunt esse aliqui, qui mari conuenit, quod purpurascere aiunt, ac purpureum nonnulli Latinorum vocant. Vt scilicet Cardinales, Episcopi que admonentur officij sui, quod ex omni parte ad ipsos spectat, exigaturque iustitiæ legibus, ipsos vndique instar vestium circumdās, vt ad omnia parati sint vitam ponere potius, quam quidquam diminueri ex ecclesiastica potestate, libertate, ac iuribus eius, rationē reddituri ante ipsum Deū, Christi que tremendum tribunal eingendi, & vrendi flammis æternis igniū inferorum, qui secus egisse deprehendantur. Atque huc sit satis perduxisse hoc caput.

Fuere & alij Martyres, sine dubio, qui pro ecclesiastica potestate tutanda vitam posuerunt, nobis quidem satis erit hos enumerasse. Martyres autem dicti sunt, atque habiti, non qui armis, manibusque suis ferrum tractantes pugnando occubuerunt; verum qui asserentes eam, vel promouentes, cum senullorum sanguine contaminarunt, occisi sunt; quos etiam Deus maximis miraculis est dignatus inter mortales insignire.

Quæ cuncta respiciens Sanctus Thomas ita concludebat secūda secundæ quæstione quadragesima tertia articulo ultimo. *Respondeo dicendum, quod circa temporalia bona distinguendum est. Aut enim sunt nostra, aut sunt nobis ad conseruandum pro alijs commissa: sicut bona Ecclesia committuntur Prelatis, & bona communia quibuscumque Republicæ rectoribus. & talium conseruatio, sicut & depositorum imminet ijs, quibus sunt commissa ex necessitate salutis. Temporalia vero bona, quorum nos sumus domini, dimittere ea, tribuendo si penes nos ea habeamus, vel non repetendo, si apud alios sint propter scandalum: & quandoque quidem debemus, quandoque autem non.* si enim

scandalum ex hoc oriatur propter ignorantiam, vel infirmitatem aliorum, quod supra diximus esse scandalum pusillorum, tunc vel totaliter dimittenda sunt temporalia, vel aliter scandalum sedandum, scilicet per aliquam admonitionem. Vnde Augustinus dicit in libro de sermone Domini in monte, dandum est, quod nec tibi, nec alteri noceat, quantum ab homine credi potest. & cum negaueris, quod petit indicanda est ei iustitia: & melius ei aliquid dabis, cum penitentem iniuste correxeris. Aliquando vero scandalum nascitur ex malitia: quod est scandalum Phariseorum. Et propter eos, qui scandala concitant, non sunt temporalia dimittenda: quia hoc & noceret bono communi: daretur enim malis rapiendi occasio, & noceret ipsis rapientibus, qui retinendo aliena in peccato remanerent. Vnde Gregorius dicit in moralibus: quidam dum temporalia à nobis rapiunt, solummodo sunt tolerandi: quidam vero aequitate seruata prohibendi: non sola cura, ne nostra subtrahantur; sed ne rapientes non sua semetipsos perdant. Et per hoc patet solutio ad primum. Hæc Sanctus consona his, quæ supra sunt à nobis disputata. Nos autem, cum possemus innumeros afferre, qui sunt interfecti, & de causa, quod aduersus Principes rerum secularium libere exercuerunt ecclesiasticam potestatem, quæ volebat illos exemplo Sancti Stanislai à sceleribus, vel sacrilegiis aliis absterre, cum ad hoc, tum vero ad reliquos omnes superos conuersi, sic opus ad gloriam summi Dei, Christi quæ amoris nostri, creata quæque administrantis concludemus.

Te in primis Christe amantissime, & amatissime simul, te Christe, qui ardentissimo, & arctissimo amore Ecclesiam tibi coniunxisti sponsam pulcherrimam, quæ maculam non habet, rugamus: vllam in decretis suis ad æternam veritatem spectantibus, quam nos iussisti regum quasi admirante admirari, ac dicere: *quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora confurgens, pulchra ut Luna, electa ut Sol, terribilis ut castrorum acies ordinata*. Respice de alto, & vide, ut sint, qui perfringere, & dissipare contendunt acies ipsius ordinatas à te summo duce constitutas, ordines illos diuinos in seruitutem retligere conantur, ac perfringere, & conuellerè: *castra Dei, castra Dei*, quæ Iacob admirabatur: *Vide Domine, & considera*, clamar ad te Hierusalem sancta in terris degens, & plorans die, & nocte, & lachryme eius in maxillis eius, neque esset, qui consoletur eam, ex omnibus amicis eius. *Vide Domine, & considera*, quoniam facta

sum

*sum oculis. Vide sacerdotis eius gementes. Te Christe optime, sapientissime, potestissime omnium rerum, sue eternarum, siue temporaliū sumptum Regem, Regum Regem, cui seruiaat omnia creatura omnia, predicamus, ita ut quite amantem ingrat, apprehendatur ab irato, qui sponsum nolit, patremque, ac Regem, sentiat hostem. Tu insidi, ut diceremus: *Adamas regnum suum*, regnum singulis aperiendum, multis oculos, finis tuis patens illius inficium: Regnum, cuius nunc quiddam variationes multe apparent, ita ut multi e deteriori conditione in meliorem feliciter enantur, multi e meliori in deteriozem, dum tuos ordines nolunt, violentque, deiciantur. *Illuminare Domine his, qui in tenebris, & umbra mortis sedent ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.**

Vos vero innocentes, qui pro Christi regno, & potestate primi omnium vitam sudistis, illudque non loquendo, sed monendo asseruistis, ac sanguine non voce predicastis, quorum capitibus antea regni celestis coronæ, qua tegmina humani imposita fuerunt, ac plantæ cælum prius, quam terras attingere, nunc non amplius imbelles, non amplius infantes, assidue Christum precibus, ut Ecclesiæ suæ sanctæ, Presulibusq. operam ferat, adducite, Israele auctore vestro fortiores, Iosue duce valentiores.

Te Babyla, te Chryssostome, vos optimi Pontifices, Ilberi, Felix, Damasc, Symmache, Leo, Alexander, Gregori, ceterique omnes: Vos Stanislae, Thoma, integerrimi Episcopi: Te Canute optime, & quicumque pro tuendis Christi ordinibus, ac rebus illi quoquo modo in terra seruientibus alacres certamina subire haud variti estis, accurrite e cælo, intuemini turbatas acies. Hem si qui duces terga hostibus sedistis imedant, si qui suis stationibus abeunt, si qui titubant, ac trepidant, ah ne sint illi proditores, ac transfuge, qui spineam Christo coronam, Christiisque ipsius imponent, ne sint, qui arundineo sceptro insigniant, inani illis nomine potestatis illudentes. Sed quicumque huiusmodi sunt, vos o potentissimi Cælices renocate ad ordines, firmate acies, attollatur solum Christi vexillum, respiciamus illud, illud vnum nostris oculis obuersetur, figuram Christi, effigiem Christi, characterem Christi sacerdotis summi, summiq. omnium Regis contemplemur; ita pugnemus aduersus hostes huius. *Agnus vincet illos, quoniam Dominus Dominorum est, & Rex Regum, & qui cum illo*

Apoc. c.
16.2 & 5.

*illo sunt vocati, & electi, & fideles, ipse est radix, & genus David,
stella splendida & matutina: ecce vicit leo de tribu Iuda, spiritus,
& sponsa dicunt veni. & qui audit, dicat veni, & qui sitit, veniat.
cantemus Domino canticum novum, dignus es Domine accipe-
re librum, & aperire signacula eius, quoniam occisus es, & redem-
isti nos Deo in sanguine tuo ex omni tribu, & lingua,
& populo, & natione, & fecisti nos Deo nostro re-
gnum, & Sacerdotes, & regnabimus super
terram. Sedit in throno, & agno
benedictio, & honor, &
potestas in saecula
saeculo-
rum.
Amen.*

Finis Libri Sexti, & Ultimi.

I N D E X

A

Aimelech uetat
quicquam gio
lentia asferri
Isaach. 556
Abraham pu
gnat cum qua
tuor Regibus.
555. aufertur Sarai. ibid. Co
litur ab Amorrhæis. ibid.
Achilles irascitur ob puellam re
situtam, abstinet à bello, dimi
cat. 522. 23
Actus humani qui ex delibera
tione procedit nō dantur in
differentes in indiuiduo: sed
in specie. 3. Ordinem rectum
naturę sequuntur. 18. Ha
bent annexas septem circum
stantias, quibus nisi sint om
nes recta deprauantur. 150.
Horum regula est ratio hu
mana, & lex aterna. 306.
Ada peccatum causa materialis
incarnationis epist. Aldob: 3.
Adam fuit supernaturalis dire
ctor hominum. 8. Dominus
omnium rerum. 16. 207.
Quando Christo se subiecit.
41. 50. 77. Reuelatum fuit
mysterium incarnationis, &
Ecclesia. 41. Vbi recessit a su
pernaturali ordinatione ex
cidit ab amplissimi domini
iure. 42. 77. 534. In statu in
nocentie fuit summus Sacer

dos. 42. 511. Expulsus ē Pa
radiso insituit cruenta sa
crificia. 43. Propbeta fuit, &
nouit Patrem Deum, Filiū,
& Spiritum sanctum. 44.
Ab eius obitu ad dilauium an
nis. 723. Regnarunt Seth,
eiusq; liberi usq; ad Lamech.
44. Prius Sacerdos quā
Rex, uel parens fuit. 534.
Castus quamdiu fuit in Pa
radiso. 520
Adalbertus Episcopus Pragen
sis Bobemiam, unde ante pul
sus fuerat rediit Geysan Hū
garorum Regem Stefanūq;
Christo adiungit. 10230
Adhelaida uxor Henrici III.
plurima mala patitur à Ma
tilda perducitur ad Urbanū
pag. 666.
Agere posse, aut agere praeor
dinem Dei impotentia est. 49
Agens ordinis inferioris per su
periorē naturam consequitur
finem suum. 89
Aegyptiorum Sacerdotes quā
les. 528. Rex Sacerdos, &
Sacerdotum legibus parens.
pag. 530. 31
Aegypti status antiquus, & pra
sens. 369
Aequitas naturalis obligat in
conscientia. 467. Gentiles ipsi
in uniuersum obseruari co
lebant, quā ea comprobatur.
ibidem. Maius est habere eā,
Tttt quā

I N D E X.

- quàm consequens esse et. *ibid.*
Aethiopum Sacerdotes potestates:
pag. 531
Agri Clericorum, quomodo sint
subiecti tributis. 464. 471
Abicam propugnator Ecclesia-
stica potestatis. 564
Aistulphus. Rex longobardo-
rum catholicus. 643. Cona-
tur capere oppida pontificia
ditionis. 644. Decedit equo ef-
*fusus, vel a pro percussus. *ibid.**
Alaricus Gothorum Rex Arria-
nus securitatem indulget con-
fugientibus ad Ecclesias. 454
Quidquid fuerat ex eisdem
*ablatum in casum retulit. *ibid.**
Athalaricus panam constituit
intrabentes ad secularia tri-
bunalia ministros Ecclesia,
licet laicos. 455. Occisus. 636
Alboinus Rex longob. ab uxore
veneno necatus. 644
Aldaualdus Rex long. catholi-
cus. 643. Regno expulsus.
pag. 644
Aldegisus Rex long. catholicus.
pag. 643
Interfectus. 644
Alexander Imperator rescripsit
pro Christianis, qui locum pu-
blicum Deo dicandum occu-
pauerunt. 453
Alexander Magnus doctus, vi-
sione Dei apparentis sibi in-
forma Sacerdotis summi Iu-
daeorum adoravit: concedit prin-
cipi Sacerdotum quicquid pe-
tit. 463. 568. 569. Eius re-
gnum. 585
Alexander Mammea Christo
templum facere voluit, cumq;
inter Deos recipere. 593. Asia-
ticus Syrus. 628
Alexander I. creatus absque
vlla auctoritate Henrici Ger-
mania Regis. 682. Floruit.
miraculis. *ibidem*
Alexander III. pugnat aduer-
sus Aenobarbam, & Victoris
antipapam. 689
Alexius, ab Alexio nepote in-
terfectus, hic ab Alexio Du-
ca Mungulsa, hic a nostris.
pag. 643
Alieni non sunt domestici, &
intimi. 348
Aloysius Mustus, usq; ad equi
noctialem circulum mariti-
mas Africa plagas detexit.
pag. 247
Amalasuinta est obtruncata.
pag. 636
Ambiguitas omnium rerum se-
cularium iure diuino ad Sa-
cerdotes deferenda. 280
S. Ambrosius vetat ingressum
templi Theodosio Imperatori.
422. Expenditur dictum il-
lius ep. 32. 463
Anania, & Zaphira mors illata
propter retentam pecuniam
domino ablatam. 341. 42
Anastasius in monasterium de-
trusus. 640
Anastasius fulmine ictus pe-
riit. 639
Andronicus Comnenus maxi-
me impius ab Isaac Anglo in-
terfectus. 648. Filij execra-
tiposi

I N D E X.

- ti post occisi. *ibidem*
Andronicus Paleologus, ab obedi-
 dictia summi Pontificis, quo
 tempore recedit. 235
Andronicus Paleologi filius im-
 pius ab *Andronico* nepote im-
 perio priuatur, hic post longū
 letargum decessit. 648. Ille
 non longe absuit à demonum
 societate. 649
Angeli arcent demones ne quid
quod volunt ad exitum per-
ducant. Ep. Ald. 6. (permit-
 tunt quandoq; & quare. 39
 habent regum dominatum
 in cunctas rerum sensibiliū
 species, homines, Regna, na-
 tiones. *Ep. Aldob. 3. 6. 39.* se
 se Christo homini futuro sub
 iecerunt. 1. 39. loca propria
 cœli, quæ tēpla vocātur. *ibid.*
 participant Sacerdotium no-
 strū. 40. Ordines nouem, &
 qui. 161. ab Apostolis se bono-
 rari non patiūtur. 197.) sunt
 partes Ecclesiæ. 18. 39. 77. qđ
 operentur. in nobis per Chri-
 stū. 79. 80. vide notabilia. 10
Angelus non est potestas consi-
ciendi sacramenta. 210
Angelos ante rerum vniuersi-
tatem esse creatos quomodo
debet intelligi. 264
Angeli tātis sunt viribus, vt ad
nutum corpora moueant. 304
Angeli sunt pars Ecclesiæ no-
stre ysq; sunt sua templa &
potestates & res. 514. Prius
Sacerdotes, quàm Reges. 534
Angeli tertia hierarchia admi-
nistrant hæc inferiora. 515
Angeli noxios non interficiunt,
sed virginis cedunt. 574. In
Angelis apostatis fuit perfi-
mitudinem luxurie pecca-
tum. 419. Fuerunt homici-
de. 520. Exturbati sunt ad
inferiora loca, quia se abiun-
xerunt à supernaturali dire-
ctione & potestate. 515. 619
Angli Britannia occupant. 227
Anglia Christi cultu, quam se-
licitata. 128. In Anglia ex-
tincta nobilitatis insignia.
pag. 229
Animalia participant diuinam
bonitatem. 509. Quatuor
Euangelistis assignata & co-
rum mysteria. 180
Animus in corpus imperium ha-
rile habet. 313. Omnia exter-
na illi subordinata. 317. Per
accidens quandoque corpori
seruit. 358. Eo male ordina-
tus, quod destitutus superna-
turali ordinatione. 5. Magis
vult Deū quàm se ipsum. 27
essentiā solus Deus peruadit.
79. 81. Creatur ob Christi,
& Ecclesiæ merita, & gloriā
pag. 32
Antichristus apostasis appella-
tur. 623. Magicis artibus
addictus erit. 624. Filius per-
ditionis dicitur. 625
Antiochus cōstituit sumptus ad
ea, quæ in sacrificijs Iudeis
opus erant: quos immunes à
tributis fecit & decernit, vt
in templum non intrent, nisi
Titt 2 qui-

I N D E X.

in quibus per legem patriam licebat. 572. 73

Antiochus Epiphanes oppressor Iudeorum. 575

S. Antoninus est pro nobis 3. par. sum. tit. 12. c. 1. p. 3. 9. 4. de immunitate Ecclesiæ. 471

Antoninus Pius maxime religioni Christiana fuit eius tempore multi terremotibus perierunt. 582

Antoninus Philosophus rescripsit pro Christianis quorum precibus aqua de Cælo pluit, & contra hostes grando, &c. pag. 593

Apostoli caput Ecclesiæ Christi legati Episcopi, Prophetæ. 81

Lux mundi Panis viuus sal terræ, duodecim panibus pre-

figurati. 178. Magis proprie Principes, & Regibus pot-

tentiores. 185. vide discipuli.

Appellatio ad Pontificem diuini iuris est. 68. 143

Appellatur ad Eccl. à seculari curia de facto, & de iure. 66

Ad aras confugientes non potuerunt inde auelli. 535. Hoc

iure omnes gentes, utebantur. ibidem

Arabii Sacerdotes potestate pollebant. 528

Aragonie in Regno agnationes regie plures defecerunt. 674

Viget consuetudo, ut Ecclesiæ stici acta iudicii ad seculares

iudices transmittant. 674

Aream laici, nisi sanctificati non potuerunt inspicere. 324. 390

propter hanc visam Azotij & Bethsamita percussii; tassiana

Oza occisus. 335

Ariolis & idolatris assimilatur cum prelati pugnares & ad-

quiescere nolentes. 619

Aripertus Rex longobardorum catholicus. 643. Restituit

Alpium cottiarum patrimonia. 644. In flumine submersus. ibidem

Aristobolus contendit cum Hiercano ad iudicium à Parebis. pag. 375

Aristoteles bestias vocat eos, qui suis non ordinant iuxta ordi-

nem diuinam. 3. vult esse Heros qui ex hominibus efficitur

Dij, & alia notabilia ibi.

decorrit beatitudinem humanam consistere in actio-

ne immanente in nobis. 4. scribit orbato natura non

educari: probat exponi pacti & conceptum impediri. 191

Aristoteles cognominis ascendunt veritatis in futuris contingē-

tibus, & agendis ambiguis ab ipso solo Deo nobis expectanda:

horum multi dicebāt causam esse fortunam, hanc tamen

& casum cum sint cause per accidēti ad causas per se reduci,

unde dicit omnia pendere ab vno principio. Vult salu-

cissimam Reip. præstare virtutibus et cellētissimos, & in Dei

contem platione defixos liberos ab omni onore, ab his ora-

cula diuinitatis expecti, & his maxima

I N D E X.

3. *Basilij conf. Monast.* 23. di-
scutitur. 377
- Basilius cum suis in carcere fa-*
me perijt. 639
- Basilius Macedo, & eius posse-*
ritas imperat' usque ad Theo-
doram. 647. 48
- Baldwinus II. occidentalis Imp.*
à Michèle Paleologo vi expul-
sus. 238
- Baldwinus Gallie Belgicae Co-*
mes Gracia Imperator. crea-
tur. 239
- Bauarica familia superstes.* 656
- Beatitudo accidentalis est in sin-*
gularibus creatis sciēdis & or-
dinandis, & est à Christo reu-
elante. 148
- Beatitudo vltima hominis con-*
sistit in supernaturali Dei vi-
sione. 506
- Beatitudines cur nouem.* 167
- Bella carnalia sunt referenda*
ad bonum spirituale diuinū.
pag. 65
- Bellare interdicitur clericis, qđ*
eorum persona non congruit
65. cum infidelibus licet. 321
- Belgæ Gallis se adiungunt.* 653
- Belisarius Neapolim, Romam*
capit, expellit Syluerium, &
Vigiliū substituit. 636
- Benedictus VI. in carcere deces-*
sit. 682
- Berengarius à Flamberto inter-*
fectus. 652
- Bernardi, Thomeque Aquinatis*
loca afferuntur per qua patet
à sanctis patribus Christum
temporalem Regem asseri.
147. cum seq. & 208.
- Bessia efferatissima. diuinitus*
immissa ad puniendos religio-
sos, non audent ultra expres-
sam Dei voluntatem, custo-
diunt aduersus alios, qui vio-
lare eos possent, nec res eorum
ledunt. 560. Cicures natura-
liter feris meliores. 313
- Boleslaus Rex occidit Stanif-*
laum sacra facientem, à quo
excommunicatus fuerat. 686
- Diris cum deuotus Gregorius*
VII. & regnum abrogat. 687
- Bona omnia dantur hominibus*
et Deo coniungantur. Epist.
Ald. 1.
- Bonum qui agit impellitur ad*
Dei coniunctionem. 31
- Bonis externis, corporis, & ani-*
mi completur humana felici-
tas, & quis ordo eorum. 12
- Bona externa ob corpus, corpo-*
ris ob animum, animus ob
Deum. 35
- Bonum est faciendum & profē-*
quendum & malum vitādū
super his præceptis fundātur
omnia alia præcepta legis na-
turæ. 503. Et est comune cū
- bellis & plantis, neque homi-*
ni naturali, ut homo est. 507
- Omnia appetunt maximeq;*
maximum. 318. Rationem
- boni fortitur, quod ordinatur*
in finem. 332. Naturale &
- supernaturale.* 383
- Bona Ecclesia ante Constanti-*
num tenuit. 581
- Bona externa, siue fortuna, à*
Deo

INDEX.

- Deo solo expetenda. 315
 Bona omnia interna, & externa esse à Sacerdotio Christi, in Christianos & mortales ex pluribus euentuum successibus demonstratur. 226
 Bona, animi corporis, & externa, quæ adfuerunt quàm plurimis populis studio, & labore summorum Pontificum, & Episcoporum late reseruantur. 224 cum seq.
 Bona temporalia ordinantur ad spiritalia. 275
 Bona clericorum quæcunque, magis sunt pauperum, quàm bona temporalia late. 289
 Bona multa stabilia bene erat clericis in primitiua Ecclesia non habere ad impiorum persequutiones vitandas. 293
 Bona Ecclesiastica non sunt hereditaria, nec possunt expendi, nisi in vsus naturæ suæ bonos. 291
 Bonitas quo præstantior, eo deprauatior, ac peior corruptione vsus. 24
 S. Bonauentura locus lib. 2. dist. 44. art. 3. q. 1. discutitur. pag. 361
 Brachmanes, & Germani cultui diuino dediti plurimum apud Indos potuerunt. 325
 Britannorum Sacerdotum immunitas. 329-30
 Britania occupatur ab Anglis, & ab eorum nomine Anglia nuncupari capit. 227
 Britannia tyrannorum terra. ibidem.
 Britannia Reges in virginitate habitauerunt. ibidem.
 Britannia descriptio. 228
 Britannia Pelagij heresi maculata. 227
 Burgundi Gallias adiungunt. pag. 653
 C
 Cædalous Episcopus Parmensi aduersus Alexandrum II. Pontifex creatus. 681
 Cadmus Asylum constituit. 536
 Cæsar faciebat se Imperatorem. & P. M. 457
 Cain ob Abel occisum reiectus à principatu Sacerdotij. 43. à Lamech occisus 45. posteritas mechanicis externisque artibus addicta. ibid.
 Locus in quo habitabat Cain & Abel erat cultui diuino dedicatus. 517. Quare Caino adempta potestas. ibidem.
 Quales ipsius posterit. 518
 Cains Imper. remittit tributa Thessalonicensi Ecclesia. 596
 Caius Poenus, vel Romanus pag. 628
 Calcephates à Zoe adoptatus sacrilegus in exiliū missus. 647
 Chaldaei astrorum cognitores. 548
 Sacerdotes in sua Rep. habebant eum locum, quàm Sacerdotes in Aegypto. 528
 Caluinus maledicendi morem suum dicit esse genium. 621
 Canis Scaliger Verona princeps de im-

I N D E X

- de improviso decedit. 663
 Cappadoces Sacerdotes. 528
 Caracalla nihil in Christum est
 molitus. 593
 Cardinalis vultur galero cor-
 cinea, & vestibus coccineis
 exemplo Sum. S. quid signifi-
 cent. 690
 Carnis est exequi imperium ra-
 tionis in singulis quibusque
 actibus. 58
 Carolus I. Ludovicus frater Fa-
 dericum interfecit, & nepotem
 pag. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.
 Carolus Magnus, a quo habue-
 rit Imp. & quid senserit de
 constitutionibus a se factis vir-
 ex Clericis. pag. 41. Eo imperan-
 te Leo Papa de multis accusa-
 tur, is tamen omnia potestati
 Ecclesiastica defert. 616. Leo
 ei ignorantem occidentalis Im-
 perij potestatem largitur an-
 no 801. 1107. 641. & 650
 Carolus Neapolos Siciliamq; Rege-
 eligitur orbisq; senator a duo-
 bus Cardinalibus coronatur.
 pag. 239. Idem Tunetensium
 Regem sibi tributarium fa-
 cit, ut a quo regni Hierosoly-
 mitani eis adeptus. 191dem
 Idem a Pontifice summo obli-
 netur Imperij vicarius esset
 in Italia. 1017. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389. 1390. 1391. 1392. 1393. 1394. 1395. 1396. 1397. 1398. 1399. 1400. 1401. 1402. 1403. 1404. 1405. 1406. 1407. 1408. 1409. 1410. 1411. 1412. 1413. 1414. 1415. 1416. 1417. 1418. 1419. 1420. 1421. 1422. 1423. 1424. 1425. 1426. 1427. 1428. 1429. 1430. 1431. 1432. 1433. 1434. 1435. 1436. 1437. 1438. 1439. 1440. 1441. 1442. 1443. 1444. 1445. 1446. 1447. 1448. 1449. 1450. 1451. 1452. 1453. 1454. 1455. 1456. 1457. 1458. 1459. 1460. 1461. 1462. 1463. 1464. 1465. 1466. 1467. 1468. 1469. 1470. 1471. 1472. 1473. 1474. 1475. 1476. 1477. 1478. 1479. 1480. 1481. 1482. 1483. 1484. 1485. 1486. 1487. 1488. 1489. 1490. 1491. 1492. 1493. 1494. 1495. 1496. 1497. 1498. 1499. 1500. 1501. 1502. 1503. 1504. 1505. 1506. 1507. 1508. 1509. 1510. 1511. 1512. 1513. 1514. 1515. 1516. 1517. 1518. 1519. 1520. 1521. 1522. 1523. 1524. 1525. 1526. 1527. 1528. 1529. 1530. 1531. 1532. 1533. 1534. 1535. 1536. 1537. 1538. 1539. 1540. 1541. 1542. 1543. 1544. 1545. 1546. 1547. 1548. 1549. 1550. 1551. 1552. 1553. 1554. 1555. 1556. 1557. 1558. 1559. 1560. 1561. 1562. 1563. 1564. 1565. 1566. 1567. 1568. 1569. 1570. 1571. 1572. 1573. 1574. 1575. 1576. 1577. 1578. 1579. 1580. 1581. 1582. 1583. 1584. 1585. 1586. 1587. 1588. 1589. 1590. 1591. 1592. 1593. 1594. 1595. 1596. 1597. 1598. 1599. 1600. 1601. 1602. 1603. 1604. 1605. 1606. 1607. 1608. 1609. 1610. 1611. 1612. 1613. 1614. 1615. 1616. 1617. 1618. 1619. 1620. 1621. 1622. 1623. 1624. 1625. 1626. 1627. 1628. 1629. 1630. 1631. 1632. 1633. 1634. 1635. 1636. 1637. 1638. 1639. 1640. 1641. 1642. 1643. 1644. 1645. 1646. 1647. 1648. 1649. 1650. 1651. 1652. 1653. 1654. 1655. 1656. 1657. 1658. 1659. 1660. 1661. 1662. 1663. 1664. 1665. 1666. 1667. 1668. 1669. 1670. 1671. 1672. 1673. 1674. 1675. 1676. 1677. 1678. 1679. 1680. 1681. 1682. 1683. 1684. 1685. 1686. 1687. 1688. 1689. 1690. 1691. 1692. 1693. 1694. 1695. 1696. 1697. 1698. 1699. 1700. 1701. 1702. 1703. 1704. 1705. 1706. 1707. 1708. 1709. 1710. 1711. 1712. 1713. 1714. 1715. 1716. 1717. 1718. 1719. 1720. 1721. 1722. 1723. 1724. 1725. 1726. 1727. 1728. 1729. 1730. 1731. 1732. 1733. 1734. 1735. 1736. 1737. 1738. 1739. 1740. 1741. 1742. 1743. 1744. 1745. 1746. 1747. 1748. 1749. 1750. 1751. 1752. 1753. 1754. 1755. 1756. 1757. 1758. 1759. 1760. 1761. 1762. 1763. 1764. 1765. 1766. 1767. 1768. 1769. 1770. 1771. 1772. 1773. 1774. 1775. 1776. 1777. 1778. 1779. 1780. 1781. 1782. 1783. 1784. 1785. 1786. 1787. 1788. 1789. 1790. 1791. 1792. 1793. 1794. 1795. 1796. 1797. 1798. 1799. 1800. 1801. 1802. 1803. 1804. 1805. 1806. 1807. 1808. 1809. 1810. 1811. 1812. 1813. 1814. 1815. 1816. 1817. 1818. 1819. 1820. 1821. 1822. 1823. 1824. 1825. 1826. 1827. 1828. 1829. 1830. 1831. 1832. 1833. 1834. 1835. 1836. 1837. 1838. 1839. 1840. 1841. 1842. 1843. 1844. 1845. 1846. 1847. 1848. 1849. 1850. 1851. 1852. 1853. 1854. 1855. 1856. 1857. 1858. 1859. 1860. 1861. 1862. 1863. 1864. 1865. 1866. 1867. 1868. 1869. 1870. 1871. 1872. 1873. 1874. 1875. 1876. 1877. 1878. 1879. 1880. 1881. 1882. 1883. 1884. 1885. 1886. 1887. 1888. 1889. 1890. 1891. 1892. 1893. 1894. 1895. 1896. 1897. 1898. 1899. 1900. 1901. 1902. 1903. 1904. 1905. 1906. 1907. 1908. 1909. 1910. 1911. 1912. 1913. 1914. 1915. 1916. 1917. 1918. 1919. 1920. 1921. 1922. 1923. 1924. 1925. 1926. 1927. 1928. 1929. 1930. 1931. 1932. 1933. 1934. 1935. 1936. 1937. 1938. 1939. 1940. 1941. 1942. 1943. 1944. 1945. 1946. 1947. 1948. 1949. 1950. 1951. 1952. 1953. 1954. 1955. 1956. 1957. 1958. 1959. 1960. 1961. 1962. 1963. 1964. 1965. 1966. 1967. 1968. 1969. 1970. 1971. 1972. 1973. 1974. 1975. 1976. 1977. 1978. 1979. 1980. 1981. 1982. 1983. 1984. 1985. 1986. 1987. 1988. 1989. 1990. 1991. 1992. 1993. 1994. 1995. 1996. 1997. 1998. 1999. 2000.
 Carolus Magnus, a quo habue-
 rit Imp. & quid senserit de
 constitutionibus a se factis vir-
 ex Clericis. pag. 41. Eo imperan-
 te Leo Papa de multis accusa-
 tur, is tamen omnia potestati
 Ecclesiastica defert. 616. Leo
 ei ignorantem occidentalis Im-
 perij potestatem largitur an-
 no 801. 1107. 641. & 650
 Carolus Neapolos Siciliamq; Rege-
 eligitur orbisq; senator a duo-
 bus Cardinalibus coronatur.
 pag. 239. Idem Tunetensium
 Regem sibi tributarium fa-
 cit, ut a quo regni Hierosoly-
 mitani eis adeptus. 191dem
 Idem a Pontifice summo obli-
 netur Imperij vicarius esset
 in Italia. 1017. 1107. 1108. 1109. 1110. 1111. 1112. 1113. 1114. 1115. 1116. 1117. 1118. 1119. 1120. 1121. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. 1127. 1128. 1129. 1130. 1131. 1132. 1133. 1134. 1135. 1136. 1137. 1138. 1139. 1140. 1141. 1142. 1143. 1144. 1145. 1146. 1147. 1148. 1149. 1150. 1151. 1152. 1153. 1154. 1155. 1156. 1157. 1158. 1159. 1160. 1161. 1162. 1163. 1164. 1165. 1166. 1167. 1168. 1169. 1170. 1171. 1172. 1173. 1174. 1175. 1176. 1177. 1178. 1179. 1180. 1181. 1182. 1183. 1184. 1185. 1186. 1187. 1188. 1189. 1190. 1191. 1192. 1193. 1194. 1195. 1196. 1197. 1198. 1199. 1200. 1201. 1202. 1203. 1204. 1205. 1206. 1207. 1208. 1209. 1210. 1211. 1212. 1213. 1214. 1215. 1216. 1217. 1218. 1219. 1220. 1221. 1222. 1223. 1224. 1225. 1226. 1227. 1228. 1229. 1230. 1231. 1232. 1233. 1234. 1235. 1236. 1237. 1238. 1239. 1240. 1241. 1242. 1243. 1244. 1245. 1246. 1247. 1248. 1249. 1250. 1251. 1252. 1253. 1254. 1255. 1256. 1257. 1258. 1259. 1260. 1261. 1262. 1263. 1264. 1265. 1266. 1267. 1268. 1269. 1270. 1271. 1272. 1273. 1274. 1275. 1276. 1277. 1278. 1279. 1280. 1281. 1282. 1283. 1284. 1285. 1286. 1287. 1288. 1289. 1290. 1291. 1292. 1293. 1294. 1295. 1296. 1297. 1298. 1299. 1300. 1301. 1302. 1303. 1304. 1305. 1306. 1307. 1308. 1309. 1310. 1311. 1312. 1313. 1314. 1315. 1316. 1317. 1318. 1319. 1320. 1321. 1322. 1323. 1324. 1325. 1326. 1327. 1328. 1329. 1330. 1331. 1332. 1333. 1334. 1335. 1336. 1337. 1338. 1339. 1340. 1341. 1342. 1343. 1344. 1345. 1346. 1347. 1348. 1349. 1350. 1351. 1352. 1353. 1354. 1355. 1356. 1357. 1358. 1359. 1360. 1361. 1362. 1363. 1364. 1365. 1366. 1367. 1368. 1369. 1370. 1371. 1372. 1373. 1374. 1375. 1376. 1377. 1378. 1379. 1380. 1381. 1382. 1383. 1384. 1385. 1386. 1387. 1388. 1389.

I N D E X.

- sua quod decimus solui vellet in templo miraculis sornit.*
pag. 688
- Charitati quomodo imperet Ecclesiastica potestas.* 30
- Christus à Gentium Regibus veluti Deus Sacerdos, & Rex fuit adoratus.* 126. 140
- Christi iussu in Ecclesia non modo spiritualis, sed materialis gladius est ad Pontificis iussum educendus.* 298
- Christi eadem Regia potestas Ecclesia communicata.* 160
- Christus nō modo temporalium est Rex sed Clericus quiuis in suis rebus.* 145
- Christum negantes non esse temporalis Regem sunt heretici nonnullis.* 142
- Christus exercuit in hoc mundo regiam potestatem.* 141. 152
- Christus adhibuit adhibendam que duxit à suis vim compulsiuam.* 295
- Christum Apostolosq; nihil unquam habuisse asserentes sunt heretici.* 292
- Christi anima simul atque est creata protinus est assequuta omnium rerum creatarū plenum dominium.* 49. 51. 265.
- Christus simul atque est conceptus sanctissima Genitricis sue altissima dona est imperitus.* 268
- Christianus quidquid operatur ut Ecclesia membrum.* 54.
- Quilibet participat Regiam potestatem* 62. Ideo iūi im-
- peratur ut liberis ibid. epistola scripta appellatur a S. Paulo.* 186
- Christus ut homo potest immutare quilibet creata omnibus iis modis & potētiōibus quibus cuncta creatura simul possent vel viribus natura vel gratia Diuina Epif. Ald. 4. omnibus prescribit, atq; imperat quid agendum sit ibid. 5. 148. cuncta tēporalia directissime iure naturali, ac Diuino subiecta 18. ob merita illius & Ecclesia elargitur deus humana natura quicquid boni habet.*
- 34. per fidem in illum stant cuncta ibid. fides hec in Ecclesia Sancta est 35. mediatur est per quem cuncta perficiuntur ac modo suo diuinitati coniunguntur patriq; & sibi, & Ecclesie subiiciuntur 39. & Angelis se subiecerunt. ibidem est vniuersale principii gratiarum. 41. 77. Et omnium quorūcumque bonorum ibid. & seq. descendens ad inferos exprobrauit dānatis incredulitatem. 46. Creare, & ad nihilum redigere non potest. 49. Quomodo intelligatur Regnum meum non est de hoc mundo. 50. Per ipsum omnia petimus a Deo Patre: illi non obedit, qui Ecclesie non obedit. ibid. mouet intellectus humanos ad opera bona. 15. vnus fuit tanquam Rex, ut nos Reges efficeret. 57. Ab eo*
- V u u u iussum*

iustum dominum, iustus usus
 illius. 77. Eius proprius influ-
 xus est remouere Demonus.
 79. Est princeps, & Rex An-
 gelorum, caput omnium ho-
 minum. 80. Quicquid in ter-
 ris efficit per Ecclesiam. 80.
 Cur Sacerdos in aeternum. 81
 Non habet regalia culpa &
 vitio hominum. 104. In lapi-
 de Iacob prefiguratus. 164
 Item in cornu olei. 166. Re-
 capitulat cuncta in Ecclesiā
 & per Ecclesiam in se, & pro
 se in Deum & Patrem, 181
 In eo distinguitur Sacerdo-
 talia, & regalia. 139. Cultus
 fuit à Magis. 140. Directe
 ordinat cuncta agenda qua
 per naturales causas etc. ibid.
 Directe ordinat ut instrumē-
 tum diuinitatis quodcumque
 supernaturale ibid. Effica-
 cissime & directissime supra
 omnes potens, ac volens ordi-
 nat omnia iusta. 141. Iure
 est agnoscendus, & colendus
 directe à cunctis gentibus ut
 Rex Regum summus. &c.
 ibid. Est in omnibus omnia
 ibid. Dominus viuorum &
 mortuorum ei omnia seruiūt:
 in eo Deus ostendit suam po-
 testatem; ac trahit omnia ad
 se. 147. Vbiq; Rex est, re-
 git mores, discernit merita,
 distribuit premia ibid. Cun-
 cti temporalium Reges eius
 vices gerunt, ab ipso, s. con-
 stituti sunt. 149. Dominus

directus temporalium, quia
 ea directe ordinabat in Deū.
 ibid. Significatus per ignem
 qui in sacrificia à Cælo dila-
 batur, 141. 513. A cunctis
 gentibus licet ignorantibus
 Rex omnium creditus. 517.
 Clericus quilibet Rex appella-
 tur. 8. 193. 294. Hoc ipso est
 altiori statu quam Laicus.
 37. 194. Subdiaconus fieri vo-
 lens habeat quantum conue-
 nit dignitati suae. 193. In qui-
 bus casibus non debet arma
 capere. 155. Non potest se
 subijcere potestati seculari.
 199. Et si se subijci potest
 per Ecclesiasticum Iudicem
 pœna extraordinaria puniri
 100. Citatus coram Iudice
 seculari non comparens si bā-
 nitur bannum non tenet. 199
 Clerici nec ab ipso P. S. Princi-
 pi Laico subijci possunt. lib. 2
 cap. 17
 Clericorum nomine etiā Ponti-
 fex continetur. 215. Insignia
 iuxta cōsuetudinem antiquo-
 rum Regum & Sacerdotū.
 pag. 195
 Clericis cuiuslibet mulieris con-
 tubernia vetantur nisi ma-
 tris. 243. Imprimitur chara-
 cter & eorum natura cōsta-
 tur in ordinem Sacerdotalem
 pag. 163
 Clericos iudicari a laicis vide-
 tur contra naturalem ratio-
 nem. 105
 Cœli mouentur, ab Angelis pro-
 pter

I N D E X.

- pter electos Ep. Ald. 7. 18. 39
 templa sunt. 39. 40
 Commissio uno commissa cōsetur
 commoda ad illud. 87
 Concilia non nulla errarunt. 74
 Constantinus gentiliū sacra con-
 culcat. 613
 Cōstātinī filij constitutio. 443
 Constantinus Emanuelis capta
 Cōstātinopoli à Turcis occi-
 ditur. 1648
 Cōstātinus Papa, vetat Phi-
 lippicum haberi pro Imp. 617
 Constantius qui Martinum Pa-
 pam misit in exilium inter-
 fecit. 640
 Cōstātiūs Cblorus Pius. 387.
 Dardanus. 628. Prope Chri-
 stianus. 595. Amicissimus
 Christi. 627. Dicitur eius agna-
 tionem in multos transfusam
 esse & Basilium Macedonem
 hinc genus ducere. ibidem.
 Cōstātinus Imperator à S. Sil-
 uestro baptigatur ei imperia-
 le palatium dono elargitur et
 Cōstātinopolim migrat. 223
 195. Idem in Concilio Nice-
 no ultimus inter Sacerdotes
 sedens accusationes clericorū
 ex scripto sibi delatas combus-
 sit. 196. 204
 Cōstāntius bareticus persecu-
 tor Christianorum non au-
 det Athanasium expellere. 630.
 Miserabiliter obiit. 631
 Cōstātinopolis capitur. 1453
 pag. 648
 Cōsiliū dono homo dirigitur
 quasi consilio à Deo accepto. 566. Effectus. 86
 Contemplatio Dei operatio, nul-
 lum animal prater hominem
 contemplatur eū ideo nec fa-
 cilis est quod in ea consistit fa-
 licitas. 609
 Conuiuia Romanorum publica,
 qualia & vnde. 545
 Cornelius Christianus primus
 ex gentibus centurio fuit &
 Romanus patricia gentis. 583
 Cornelij Papa epistola habe-
 mus Pontificibus olim fuisse
 multas opes ad inopes alen-
 dos. 582. Sub eo Ecclesia emu-
 lus erat Imperator Roman.
 pag. 586
 Corona in capite clericorum fi-
 gurat Sacerdotium, Regnū
 que Ecclesia in eis. 62. In
 Cornu quare vñclio. 66
 Corpus secundum naturam ani-
 mo seruit despotice. 27. 313
 358. Per eam enim habet esse
 & operari. 64
 Corporeum tātum nouimus &
 contemplamur Ideo continuo
 non nouimus Dei tanquam
 Dei non essi imaginem corpo-
 ream. 603. depēdet à spiritua-
 li. 64
 Corruptio, siue inordinatio, siue
 peruersio cogit non esse. 31
 Creatura omnes participant di-
 uinitatem diuersimode. 505
 Credentium opinio pars Domi-
 ni. Ep. Ald. 6
 Credenda multa qua demōstra-
 ri non possunt. 3. 32
 Cunipertus Rex Longob. Ca-
 V u u u 2 iboli-

I N D E X

tholiceus Regno expulsus.
pag. 641. 644
Cyrus seruauit illibatam tum
libertatem, tum potestatem
Hebraeorum sacerdotibus: con
cessit reditum in patriā. &c.
pag. 567

D

David prescidit oram ebla
midis Saul, & delictum
hoc reputauit. 334. Regia
potestas pertinet ad Episco
pos. 61

Damasus creatus aduersum Vr
ficinum: multi interfecit pro
Ecclesiastica potestate. 661
Damnati intimo bello semper
cruciabuntur. 30

Daniel præsicitur, imperio re
gendo. 528. Interpretatur
somnia Nab. à quo extolli
tur. 564. Fuit è regali & sa
cerdotali prosapia è Bethorō,
seruauit perpetuam castita
tem iudices Iudaorum consti
tuit. 566

Dare ministri est. 78
Darius seruauit illibatam tum
libertatem, tum potestatem
Hebraeorum sacerdotum. 566
& 567.

Debitor die dicta non soluens
apud Romanos creditoribus
uinctus addiebat. 138

Decima partis soluenda deter
minatio est auctoritate eccle
siastica instituta; ut non mi
nus populus noue legis mini

stris noui testamenti exhibe
ret, quàm populus veteris te
stamenti exhibebat. 279

Decima ex institutis omniū gē
tium sacerdotibus datur. 543

Deey Pannonij. 628

Decius non imperauit tempore
S. Babyla. 417

Damonas coercet Angeli, Sa
cerdotes Christiani & qui
cūq; his subiiciuntur Ep. Ald.
6. 171. Omnium maxime pu
gnant cōtra ius naturale. 21

Non possunt in loca sacra
515. Conati sunt inter gentes
& Iudaos ut in unum homi
nem conuinceret omnis pote
stas tunc Christus natus est

552. Nouerunt & gentes ab
his cuncta ad castitatem per
duci, malaq; per eos in huma
num genus inuehi, Sacerdo
tumq; ritibus nos ab horum

malorum reatu liberari, &
expiari Ep. Ald. 6.

Damonum dominia in damna
tos suo modo dicitur iustum

21. 28. Quanta sit potestas in
humanam naturam lib. 2. c. 1

& 2. 79. 312. Multi olim &
nunc his tribuunt diuinos ho
norei. 192

Desiderius Longobardorum
Rex in ditiones urbesq; pon
tificias inuadit à Galis de pō
tificis auctoritate spoliatur.

pag. 238

Desiderius Rex Long. Catholi
cus. 643

Conatur capere oppida Pontifi
cia

INDEX.

- cia ditionis : regno deiectus. pag. 644
- Deus Pater per filium & S.S. cuncta agit, ac sibi subicit, 20
38. est finis hominis naturalis & supernaturalis. 496
- Intime mouet singula queq; ad effectus concurrens, sed sæper & in omnibus vult illa seruire fini supernaturali. 15
- Qui facit qd vult Deus maxime facit qd vult. 26. 27. Quomodo intelligatur quod potest facere quodlibet. 26. Deo coniungimur secundum munus Christi. 81. Ad Deum tendimus ex ipsius Dei lege superiùq; vniuersitatis humana rerum recte ordinarum, natura nostræ. 84. 313.
- Deum esse colendum, præcunctis amandum, illiq. obediendum, est primum præceptum practicum. 507
- Dei voluntas varie exquisita agentibus, à nobis per Christum. 547. Quid senserit Arist. 608. Otiose loqui de Deo aliquibus non videtur peccatum. 603. In Deum omnia subordinanda. 117.
- Per mediatorem Christum, quod non potest nisi per Ecclesiasticam potestatem. 319 & 20.
- Deus per interpositas causas agit, in casu vero per semetipsum, vel extraordinarias causas. 314. 316
- Deo placere & coniungi nõ possumus sine virtutibus Theologicis. 314. Præcipiens mente complectitur omne tempus, omnes personas, & omnes res. pag. 391
- Dei dicitur quicquid est præstas & magnum. 366
- Diaconi septem ab Apostolis instituti quid representent. 163
- Differentia rerum in rerum natura vnde. 89
- Diluuium immissum quod supernaturali potestati non obediatur. 45. anno mundi 1656 70. ob eandem causam immissum Deucalionis tẽpore Phaeronis. 48
- Diocletianus acerrimus hostis Christi. 515
- à S. Dionysio discimus RR. PP. fuisse opes ad inopes, & hospites alendos. 582
- S. Dionysij scripta probatur. 195
- Directe verbo cur utimur. 11
- Discipuli sabbato spicas euellentes excusantur à Christo. 341
- Nõ sunt liberi à soluendo tributa vsui Ecclesiæ, sunt filij Regis. 347. Ex Christi præcepto sunt eodem loco, quo ipse erat. ibidem.
- Dispensatio sine causa nõ excusat. 28
- Diuinitas quod. 194
- Dominari verbo cur utamur. pag. 11
- Dominus tunc non est qui non ordinat in deum. 28
- Dominatus quid. 194
- Dominia temporalia iusta ab Eccle-

I N D E X.

Ecclesia potestate sunt. 36
Dominium directum quomodo accipiamus. 21. *descriptio iussu & definitio* 29. 63. 64. *causa.* 41. 50. *Ecclesia est participatio diuini* 21. *Non tollit regale ciuile.* 35. *non esse directum in temporalia heresis est aliquibus.* 318. *Ab eo posse deficere defectus est.* 22. *Non priuatur qui in aliquo peccat.* 28
Domitians Ecclesia hostis. 560

E

Ecclesia potest qucumq; vlli homines possunt iure vlllo ac potestate legitima. sola tradit quomodo insistendum sit in rebus singulis vt recta in Deū feratur & vires tradit.
Ep. Ald. 4.
Ecclesia & Christi idem corpus
Ep. Ald. 1. & per hoc eadem bona. *ibid.* 2. *Datum est vt in ipsa sint semper gratia miraculorum* *ibid.* 5. *Quantum potest non dominatur despotice, ad ciuilitatem, & paterne.* *pag.* 11
Ecclesiam qui non habet matrē, Deum patrem habere non potest. *Ep. Ald. 3. & partim eius potestas vt in fonte, sole, ac trunco est in P. S. aut vt in apice, & fonte.* 14. *Dominium Dei est.* 16. 61. *Temporalia cuncta temporalium Principis in omnibus subiecti.* *lib. 1*

cap. 11. Est causa efficiens modo suo, finalisq; omnium rerum. 183. *Regina est eademq; cum Christo coronam gerat.* 50. 62. 18. 4. *apud Christianos non est nisi in Episcopo.* 19. 320. *Datur virga ferrea ad tuendum terrendum, ex infligendam pœnam.* 23. 60. 52. 63. 66. 69. *Ordinat cuncta in terris* 25. *Regno eius temporalia sunt subiecta vt eibus comedenti.* 51. *Directe dominatur omnibus, & quo dominio.* 21. 52. 62. *Dominantium & principum prouinciarum.* 51. 62. *est corpus per similitudinem.* 22. *Omnis potestas communicata, & omne iudicium à Christo* 49. 51. 62. *est columna, & firmamentū veritatis.* 31. 34. *in ea est omne bonum, verum, iustum.* 31. *Lapis est à Daniele descriptus.* 62. *est plenitudo corporis Christi.* 31. *Imperiorum domina.* 61. *Nolle ei primas dare, vel summa impietatis est, vel precipitis arrogantia.* 32. *Ordinatio illius in temporalium administratione ex Aug. ibid.* *cur nō eximit Christianos ab omni infidelium potestate permittit multas temporalium causas ad iudices seculares.* 35. *Potest in casu propria iura alterius in alterum trāsferre.* 36. *Dæmones fugat per quos, & ad quid, punit cōtumaces, & ad quid Dei filios efficit,*

I N D E X.

- efficit, bonos impulsus infundit, bonum deriuat in terras, malum fugat per quæ. lib. 1. cap. 2. contra aduersa cuncta stat. 104. Est Sacerdotium, Propbetia Regnum. 166. Tenet formã Patris aut in somnium. 177. habet vitam in semetipsa per Eucharistiam: et potestatem eandem vitã dari. 177. pedibus eius infidelis subiecit.
- Ecclesia templum Dei viuum.** 578. Eius angularis lapis Christus fundamenta Vicaria Apostoli. 551. Militans est imago triumphantis. 515. Habet multa priuilegia, à Deo, et hominibus. 471. In Ecclesijs non fundatur sanguis. pag. 574
- Ecclesia precepta sunt I. D.** 345. In primitiua Ecclesia præsules non habebant externam potestatem coercendi, & corporaliter puniendi, ius tamen sic. 579
- Ecclesia quid sit, quod eius initium, & eius partes.** 10
- Ecclesiã cur decet amplissimas opes & dignitates habere.** pag. 290
- Ecclesiastici directissime domini secularium respectu secularium.** 150. liberi quo ad res, loca, & personas. 325. Definitio. 10. ut tales non errant. 33. soli habent potestatem supernaturalem ordinandi humanam naturam in finem, vel felicitatem, tam naturalem, quam supernaturalem: et clauim potestatis sciẽtiæque huius. Ad hos pertinet perficere, illuminare, ac purgare. & alia priuilegia, iude 8. & 9. & hoc iure naturali & diuino, nec obstat, quod ex diuino beneplacito sit g. nec quod Christus per accidens homo factus est ibid. sunt portas supereminentes essentialis ciuitatis. 18. quomodo intelligendum, quod non se implicant secularibus. 22. quod configurantur potentia paterna 81. ubi & sequen. multa quæ his Christus largitus est. Honos quantus debetur. lib. 2. cap. 16. eorum potestas imperitis nota. 193
- Ecclesiastici tenentur efficere** ne quid ad pauperes alendos desit. 254
- Ecclesiastica dignitates in Saxonia, & Germania extinctæ.** pag. 290
- Ecclesiastica iura de manu laicorum non accipiantur, neque ullatenus diminuantur.** 317
- Eduino regnum abdicatur.** 617
- Egica princeps in medio Pontificum positus, humoq; prostratus Sacerdotum Dei se commendat orationibus.** 670
- Electio qua clericis solis conceditur ius ad rem confert.** 431. quomodo intelligatur per priuilegium concessa laicis. 432
- Electio digni fieri debet, immo** magia

I N D E X.

magis digni, alioquin peccat
eligens, & ad restitutionem
tenetur. 150
Electio Episcopi pertinet ad con-
cilium, vel ad tres Episcopos
cum Metropolitano, &c. 668
Elemosinā quando quis facere
teneatur. 294
Elephantis religio, castitas, man-
suetudo. 521
Elephantis quoties incedunt, ne
minora vniuersalia pedibus pro-
terāt commouere placide so-
lent, & contra sui generis be-
stias fere non preliātur. 309
Elymas magus priuatus visu.
pag. 375
Entius Sardinia Rex Federici
filius cauta ferrea inclusus in
terijt. 662
Entium intellectualem plures
gradus. 7
Ephori Sacerdote:. 524
Epilogus. 327
Episcopi habent principatum se-
cundum Deum, Sacerdotium
secundum Christum. 8. in his
est Ecclesia vt in fundamento
& capite. 19. Obligati sunt in-
spicere secularia, & cū opus
est iudicare. 21. 22. Configu-
rantur potentia supernatura-
li, & formam Patria omnia
tenent. 45. 54. Habent Regiā
potestatem à Pontifice sum-
mo. 50. lib. 1. cap. 12. 51. 106.
182. distinguitur in his Sacer-
dotium, & Principatus. 54.
Aliquid agere prater volun-
tatem eorum peius est quam

in honorare Regem. 55. Ab
Irenaeo vocantur Presbyteri
ibid. His communicatur om-
nis potestas quae communica-
tur cuiuslibet humana potesta-
ti naturali. 57. Vngitur per
ordinis unctionem & parti-
cipes fiunt bonitatis, scientiae,
& potentia diuina. 57. ex na-
tura primatus demones iudi-
cant. 58. regia purpura simul
cum potestate Regia vestiun-
tur. ibid. In his omnes ordines
sunt 81. sunt in statu perfe-
ctionis exercenda. 103. Instar
Moysi, Aaron, Samuelis, &
Dauidis sunt in sua diocesi.
106. 316. Sunt forma patris,
regimen ac munimentum iā
actiua, quā contemplatiua
vitae obtinent, & formā Chri-
sti habent. 185. 314.
Episcopi est iudicare an lex sit
iusta vel iniusta. 420. possunt
iudicia etiam Imperialia re-
seindere, & eos excommunica-
re. ibid. Iure diuino & ex iu-
dicio diuino. ibid. excommuni-
care ac depellere à dignitati-
bus. 425
Episcopis debentur multa qui-
bus se Clericos, & quacumq;
ad diuinum cultum pertine-
bant tueri poterant, inopes
alere, & hospites excipere.
582. Iudicare poterant quod-
libet inter Christianos. 588
Episcopi ius habent Regem sua
ciuitati priuandi, si in vnum
conuenerint. 258
Episco-

I N D E X.

- Episcopo licet iure suo habere
armatam familiam. 37.299
- Episcopo magis licet arma habe-
re, ubi opus est pro diuinit re-
bus, quam seculari pro sacu-
laribus iure naturali ac diui-
no. ibid.
- Episcoporum libera administra-
tiones, & bona libera, libera
legum executio, & excommu-
nicandis. 589
- Episcoporum sunt omnium
rerum iudicia 667
- Epistolam scriptam appellat S.
Paulus Christianos 186
- Equites Hierosolymitani Tem-
plarij, & Theutonici, a quibus
instituti, & quando. 256
- Equitum Templariorum, & Theu-
tonicorum ordo extinctus pro-
pter hereses. 257
- Equus ladit Heliodorum viola-
torem libertatis templorum.
pag. 573
- Eruuditio Principis quid. 338
- Eruigius Rex deuotus proster-
nitur coram pontificibus. 670
- Decernit contra Ecclesiasti-
cos non punientes Iudaorum
scelera. 671
- Esse ad manendum refertur &
vnum est. 31
- Essentialiter perdere, quomodo ac-
cipiatur. 23
- Etrusci de calo taeta sciebant.
pag. 548
- Eua cecidit, quia stabilem fidem
non habuit his qua sibi dicta
fuerunt. 619
- Euangelium columna & firma-
mentum Ecclesiae & quare qua-
druplex 179.80
- Eucharistia effectus. 81. & seq.
323. Ignis a Sanctis appella-
tur. 517
- Eudoxia uxor Arcadij prohibe-
tur ingressa templi a S. Chry-
sostomo. 419
- Eudoxia procurat Chrysostomum
mitti in exilium. 297
- Eudoxia & Constantio & Placi-
dia viros habuit Valentinia-
num III. Max. Imp. & Van-
dalorum regem. 641
- Exceptio nequid recipiatur qua-
si a Deo praeceptum, nisi expli-
cetur veteri aut nouo testa-
mento, est haeretica. 457
- Excommunicatur, obit. 680
- Excommunicatio timenda ex-
plo Theodosij I. Imp. 196
- Exorcista supernaturalis pote-
stas ad expellendos Demones
pag. 80.170
- Externa naturali iure magis
sunt, ut seruiant humana na-
tura, quam sibi. 1435
- Ex. d. d. F.
- F**Acere regis est, & potestatem
habentis. 78
- Faciales sacerdotes. 532
- Fidei omnia subordinata & su-
biecta. 314
- Fidei Christo inmixta debetur
incolumitas mortalium, est
etiam; ad eos pertinentiam
bonorum epist. Aldob. 5. Ad
fidem non licet compellere. 321

Xxxx

Fi

I N D E X.

- Fideles infidelibus non sunt subiecti** in aliquo ad scandala tamen vitanda sic. 379
- Fieri non potest, quod iuste fieri non potest.** 27. Iure fit quod ordinatur in Deum. 28
- Filij domestici & ministri immunes.** 398. Eodem iure adoptiui, quo naturales regulantur. 349
- Filij Dei sumus** quoad corpus et animam. 350
- Finis hominum naturalis a supernaturali diuidi non potest** 16. Quanto eminentior, conuersalior eo potentius, imedietius, ac principalius agit per causam particularem, quam ipsa causa particularis. 53.
- Fines omnes ad voluptatem questum, & honores reducuntur.** 12
- Finis dat medijs amabilitatem mensuram & ordinem.** 11
- Finis naturalis non potest haberi absq; ordinatione supernaturali** 1. 5. Dependet enim ex institutione diuina essentialiter ab hoc 6. 36. 65. Quod sic oportuit constitui, ut humanus intellectus Deum perfecte cognosceret, ac participaret. 6
- Finis & efficiens coincidunt.** 17
- Est prior in intentione.** 92
- Actionum nostrarum, principium mentium humanorum est Deus.** 198. Vltimus ut requirit aliquid habere & administrare est per illud peruenire ad vltimum finem. 102
- Ob supernaturalem finem, omnia creata.** 77. A quo ubi se homo abtingit vel usum, dominumq; temporalium, vel naturalium, rumpit ordinem illum a quo est esse, frangit totius orbis concatenationem, extenuat defluxum dominij Domini. 46. 48. Natura hunc appetit: Deus Angelique ad huc cuncta ordinant. 77. 96. 313
- Florianus Dalmata.** 628
- Felix Papa** successus Liberio occisus, quia noluit subscribere sententia contra Athan. 680
- Forma quo est abstractio, eo maiorem potestatem habet.** 91
- Dans formam, dat & consequentia forma.** 79
- Felicitas ex Arist. essentialiter consistit in habenda diuinorum veritate &c.** 4. Quid gentes senserint de hoc ibidem in temporalibus non est ponenda. 66. quid sit. 99
- S. Franciscus** astantibus Angelo, & sacerdote prius huic se osculaturum manum dicebat. pag. 197
- Franci** confirmant legem Constantini. 448. Multa loca Orientis occupant. 1683
- Fridericus I. Aeno ecclesiasticæ potestatis & libertatis violator infelicitur flumine est submersus.** 655. 662
- Factiones Guelphorum & Gibeliorum** excitauit. 663
- Frui quid, & quibus frui debemus**

INDEX

mus. 29. fruimur sola Trinitate, ceteris utimur per Christum sponsamque eius. Ecclesiam. 24
 Fugati & Damianus, Lucii Britannie Regem Christo adiungit. 226

G

Galerius acerrimus hostis Christi. 595. Pannonius alius Dacus. ibidem
 Gallia Regnum ab Episcopo Rhe mensi conferebatur. 62. 72
 Clodoueo collatum est de consensu R.P. & Episcoporum. pag. 72
 Gallia Pontificis Romani auctoritate innumeris bonis amplificatur. 237
 Gallorum Sacerdotum immunitas & auctoritas. 529. 30
 Regum Vengendorum mos. 674
 Gallienus rescripsit religiosa loca christiandis restituenda. 594. sub eo 30. tyranni.
 Gensericus Vandalorum Rex pepercit thesauro sacro basilicarum SS. Petri Pauli, & 10 annis ad Lateranum. 455
 Gentiles multi beatitudinem supernaturalem sunt consecuti. 5. 47. Cognouerunt enim aliquo modo supernaturalem directionem. 5. Summus Sacerdos & Rex. 71
 Gentes desiderabant quatenus multi diuinitatem attribuebant ipsis, quibus non erat attribuen-

da & multa non attribuenta attribuantque eidem; conueniebant tamen de voluntate Dei per Sacerdotes annuntiata quidvis transigendum, ipsi regiam supremamque in omnia potestatem debere: in tempus esse cuiuslibet tutum persugium tutamque rerum custodiam, viros Deo dicatos resque illi seruientes esse immunes atque exceptos. 508. 534. 550
 Asserebant esse diuinitatem quandam regentem vniuersam. 508. Esse vnum Deum regem Deorumque hominum, &c. omnipotentem: & futurum, ut fieret homo. 142. 148. 49. Et sapientissimi esse trinum. ibidem. Iura naturalia seruantes adiuvante gratia saluari, atque eternam beatitudinem consequi poterant. 551. Prophetis oraculis attendentes non latuit Romanos omnes imperatores fore Christianos. 594. In vniuersum seruari volebant que naturali equitate comprobatur. 467. His Sacerdotes non sibi, & Clerici non fuerunt. 462. Non attingebant sacra. 334. Tempia venerabantur. 335. Sacrum dicunt quod sua natura Deo dicatum sanctum, quod huic est proximum. ibid
 Genuenses Urbani II. hortatu plurimas Hispania ciuitates a Saracenis liberant. 245
 Germanorum Sacerdotum potestas

Xxxx 2 flas

I N D E X.

<i>Itas.</i> 329. Ex quo tempore Germani non mouerunt arma in Pontificium Sedem.	<i>potestate missus in exilium.</i>
665. Regnum auctum. 684	<i>Salerni decessit, floruit miraculis.</i> 682
Status antiquus. 367. Status ex quo Christiani. 369	<i>S. Gregorij epistola 54. libro 11 examinatur.</i> 468
Getarum Sacerdotes immunes. pag. 528	<i>Guido papa est pro nobis decisione Gratinopolitana.</i> 381. 422
Geyfas Hungarorum Rex Christiano adiungitur. 230	<i>Guido Tarlatus, qui coronauerat Bauarum eodem anno decessit.</i> 663
Gladiatores apud Romanos causa multorum malorum. 109	<i>Gundebertus Rex longobardorum occisus.</i> 644
Gladius materialis iure diuino, magis est Pontificis quam Imperatoris. 293	<i>Guntherus Cancellarius visionem vidit.</i> 657
Godolias praponitur terra Iudeorum toti regenda. 564	H
Gordianus Gordiani Imperatoris filius à Philippico occiditur. 417	H Adrianus rescripsit pro Christianis contra calumnatores. 191. Retulit Antinoum in Deos. 190
Gorgonius ad verbum Dei dignitatem consequitur. 587	<i>Voluit Christo templa constituere.</i> 594. Miserrime interijt. 627
Gothi heretici Arriani. 634	<i>Hispaniensis.</i> 628
Gratia totum hominem gratum facit. 350. Ad gratiam dispositio qua vis est per Christum 79. Eadem qua conformamur Christo per characterem penetrat ad omnes creaturas per Ecclesiasticos. 178	<i>Hadrianus Imp. mortem sibi consciuit.</i> 2
Gratianus statuit nequa vidua Clericis, aut Ecclesia legari possent, à Clemente maxime Lugduni occisus. 630	<i>Hebraeorum Sacerdotibus conseruata fuit sua libertas, regiaeque in suos potestas.</i> 554 cum seq. 564. In Aegypto allatur à Ioseph, post quem male habentur vsque ad Moysen. 557. Pontificum successio, & Sacerdotalis potestas persistit. 558. Fuerunt Iudices penes quos esset vita ac necis potestas. 564. Praepositi in Iudaea qui permanserunt Pontifices Summi Iesus Ioachim, &c.
Gracis mala euenerunt, ob immunitatem Sacerdotum violatam. pag. 523	
Gregorius II. Philippico abrogat Imperium. 617	
Gregorius VI. pro Ecclesiastica	

I N D E X.

- &c. 563
 Heli Sacerdos, & Iudex erat
 primarius. 281
 Hæresis est defendere inuestitu-
 ras Episcopatum à laicis fie-
 ri debere. 317. Licere iura
 Ecclesiastica imminuere ibi.
 an sit negare Ecclesia domi-
 nium in temporalia & directiū.
 318. Et ibid. vide alias hære-
 ses ex hac est in assertione per-
 tinaci. 319
 Hæreticus apud Sanctos qui nō
 prorsus se abiungit ab hære-
 tico, aut ecclesiastica iura im-
 minuit. 631
 Heliodorus volēs auferre, à tem-
 plo Iudeorum aurum & ar-
 gentū penē occiditur ab equo,
 & duobus iuuenibus orat pro
 eo Onias sacerdos, Seleuco di-
 cit templum esse sub custodia
 Dei. 573. 74
 Heliogabalus nihil in christia-
 nos est molitus. 593. Asiati-
 cus Syrus. 628
 Henricus Comes Bisuntinus Vr-
 bani II. hortationem sequu-
 tus Hispaniam cū militibus
 suis appulit, Regibusq; Ca-
 stelle affinitate iungitur. 244
 Henricus Portugallie Regis fi-
 lius militū S. Iacobi magnus
 magister, impetrat à Marti-
 no V. ut quacumque Lusitani
 loca delegerent eorum forent.
 pag. 247
 Henrico II. Imp. fames, veniā
 petijt à multis, & ablata re-
 stituit. 654
 Henricus III. contendit cum
 Gregorio VII. ius dandi in-
 uestituras Episcoporum, & iu-
 ra regaliū ad se pertinere
 miserrimē defungitur. 428
 Iacet inhumatus quinque an-
 nis. 654. Simoniacus 658. Im-
 mittit, qui Adeleidam vxo-
 rem violent, etiam filii. 659
 Henricus IIII. Paschalem Ro-
 ma cœpit in monte Soractis
 cogit, ut ius inuestiturarum
 Episcopaliū &c. sibi permit-
 teret. 429. Anathemate re-
 scinditur priuilegium, ac bis
 excommunicatur. ibidem.
 Deijcitur Imperio. 628. Ab-
 soluitur à Calisto. 655. Res-
 puit. 660
 Henricus Tertius Paganicis au-
 spicijs addictus illa die victus
 & mortuus qua cuncta aufsi-
 cabatur praelia, simulque Ec-
 clesiam cœpit infestare. 655
 Hæricus Auceps Germanie rex
 simoniam expellere cum popu-
 lo vouet. 657
 Heraclius Monothelita aqua
 intercute perijt. 640
 Heracleona nasus amputatus.
 ibidem.
 Hercules Aegyptiacus Iouis eta-
 te & Iacobi saculo vixit. 537
 Cur multi decimam suorum
 bonorum ei consecrabant.
 pag. 544
 Hermānus victoriam habet de
 Henrico Tertio. 659
 Herodes inter Iudæos dominus
 omnium in speciem voluit esse
 alium

I N D E X.

- alium Pontificem. 552. Occidit Hircanum summum Pontificem & Aristobolum suffocauit: abtulit collegium septuaginta duorum, cui subieciatur anno eodē, quo Christus conceptus est. 553. 577
 Ei delatum fuit Imperium rebus ad trium viros redactis. 576. Cruciatibus intimis confectus mortem sibi machinatus. 2
 Heroes qui ex culti virtutibus diuino flamine impelluntur. 616. Sacerdotes summi & Reges. 47
 Hierarchia nostra celestibus similes. 161
 Hildebrandus Rex longobardorum Catholicus. 643. Regno expulsus. 644
 Hircano fauere Pompeius & Caesar, & immunitatem libertatemque suam reliquerunt. 575
 Hispania Regnum floruit dum Episcoporum consilio, & decretis administrabatur. 72
 Hispanos vetustiores idem Sacerdotes & Reges. 530
 Hispaniarum cladis euenta causaque illorum cum fuerunt ab Arabibus occupata & cur ex alijs in alias agnationes germinare illarum regna transferantur. 666
 Hispaniam Arabes in potestatem redigunt. 683
 Hispania antiquitus quos incolae habuerit. 240. A decem & nouem nationibus detrita. ibid. Plurimae urbes per Tiberium Gracum euerse plurimaeque moribus priuata. 241. 41. a Priscianis conturbatur. ibid. Romani Pontificia studio ad Christi cultum perducta. 242. Qua pace & tranquillitate per Clericos manusque Pontifices donata. 244. In ea qui potissimum Pontificia auctoritatis studiosissimi fuerunt. ibid. Homerus vetustissimus omnium scriptor. 522
 Homo sine Ecclesia non potest peruenire ad finem ad quem tendit ideo sese illi subiecit: 7. 20. Quilibet magis vult Deū quam se. 12. in natura perfecta. ibid. finis omnium. 14. ut si illum perducant ad Deum. ibid.
 Homines ut homines congregantur ob optimum mentis ipsius bonum 18. virtuosus dicitur qui omnes virtutes habet. 23 animalis disciplinas nisi spiritaliter intelligat scire non potest. 85
 Hominis quatenus homo est prima inclinatio ut veritatem cognoscat de Deo, & hoc ius naturale. 503. ut in ipsum tendat. 1. 19. 55. 503
 Homini commune est cum omnibus, ut agat secundum propriam formam motam a Deo. 512. Omnibus dominatur propter intellectum. 314. Spiritua-

INDEX.

tualis homo omnia iudicat, ut
à nemine iudicatur 317
Homicida cur in tēplo tuti. 416
Reijciuntur per Sacerdotes.
pag. 417
Honorij tutor Stilicho minuit
Ecclesiasticam potestatem
sub hoc Barbari occidentale
Imperij varie discerpserūt
sed Honorius occiso Stilicho-
ne omnia pacavit. 631
Hugonis Capeti agnatio capeti-
ca. 674. Adduc rerum poti-
tur, post Philippum pulcrū
quater potestas regia transijt
ex uno in aliud stemma co-
gnationis eiusdem. ibid.
Humanitas Christi proximum,
primique diuinitatis instru-
mentum. 15
Humana natura magis est ut
seruiat humane nature su-
pernaturali quam sibi. 14.
Vult esse ex optima Republi-
ca. 18. 313. Titubat in cunctis
nisi infallibili veritate corro-
boretur. 24. A supernaturali
ductu recedens corrui in om-
nia mala, & in Damonum po-
testatem. 187
Humanus intellectus cur non
est creatus, immediate &
immobiliter Deo cōiunctus. 7

I

Iacob visio declaratur. 164
Iacob habitat in terra Pala-
stinorum immunis cum libe-
rit, & uti Rex. 556. Expauit

ubi cognouit locū in quo dor-
mierat Deo sacratum. 323
Iehu vnctus ex mandato Elisei,
arma sumpsit contra Ioram
eumque cum septuaginta fra-
tribus interfecit. 283
Ieremias predicans euerfionem
Hierusalem capitur. 561.
Post euerfionem dimittitur
cum muneribus. ibid.
Ieroboan iubenti Sacerdotem
apprehendi exarscit manus.
Iethro princeps & Sacerdos fu-
it. 528
Ignis è celo demissus, solitus in
sacrificia delabi significabat
Christum Deum simul & ho-
minem, à virgine nasciturum
142. 515. & inde omnino plu-
ra notabilia.
Ildobaldus occisus. 636
Imperator Orientalis nisi qui co-
ronaretur à Patriarcha. 72.
73. Imago mittebatur ad Pa-
pā ibi dici potest quo ad Orbē
suum, totius Orbis dominus.
22. Vti Imperator non habet
nisi Imperium, cuius domina-
posit est Ecclesia. 61. Impe-
ratoribus, &c. sunt vere in-
ra sua, potestates, &c. 21. mul-
ti ab Ecclesiasticis electi &
expulsi. 73. felicissimi qui. 99
Imperatores aliquid Stūis Pō-
tificibus dantes intelligun-
tur restituere non dare, ait
Triump. 277
Imperia & Regna non reco-
gnoscentes à supremo Hierar-
cha sunt Tyranni. ibid. Plu-
rimi

I N D E X.

rimis ab Episcopis Imperio de-
iecti. 588. Inimicissimi Chri-
stiana religioni qui. 596. Fe-
re omnes interfecti. 627. Qui-
cumque in fens fuerunt Ec-
clesiastica potestati, et liberta-
ti, pro modo culpa exciderunt
à statu felicitatis. quo ad se
liberos agnationem nobilita-
tem subiectorum populos sub-
iectos lib. 6. cap. 10. 632. 33
Imperium Tyrannicum ante
sacerdotium sub Nembrot.
472. Naturale & iustum
à Moise. 473. Translatum
è gente in gentem cum Chri-
stiani interimebantur. 628
Imperij occidentalis diminutio.
pag. 653
Imperium Regium bona subdi-
torum quarit Despoticum, &
Tyrannicum sua. 314
Imperium seculare compara-
tur terrenis: spirituale, & Ec-
clesiasticum celestibus. 58
Imperfectum tendit ad suam
perfectionem naturalem. 90
Incarnationis causa materialis
& finalis Ep. Aldob. 3
Inclinationes omnes secundum
rationem dirigi debent. 505
Ratio naturaliter apprehen-
dit ut bonum &c. Omnia ad
que homo habet naturalem
inclinationem, & secundum
ordinem earum naturaliter
est ordo præceptorum legis
naturæ. 504. Et quæ sint &
ad quæ.
India orientales & occidentales

regibus Castella & Lusita-
niæ adjudicate. 50. 259
Indi proprios filios ex ancillis su-
ceptos comedebant. 214
Infidelis obedit Christo quando
aliquid boni agit. 28
Infideles quomodo habere pote-
statē & nō habere dicatur. 7
et quæcūq; est ijs vult Christi
esse. 52. Veri & iusti domini:
28. Ecclesia pedibus subiecti
pag. 65. 182
Infidelibus beneficia quedam
neganda, aut seuerius puni-
di ut Christo obediant. 52.
Tolli possunt dominia ab Ec-
clesia. 65. 321
Circa omnia eorum non est
necessarium nobis mentes oc-
cupare. 476. Nisi sint in con-
temptum vel perniciem Ec-
clesia. 477. Sanctificatur
per mulieres fideles. ibidem.
Inferiora per prima ad diuinis-
simam lucem deducuntur.
pag. 54. 66
Innocentius III. Ottonem de-
posuit. 618
Innocentius IIII. Federicum
deposuit. ibidem.
S. Innocentius excommunicauit
expulsores S. Chrysostomi.
pag. 421
Innocentes occisi pro Christi re-
gia potestate. 678
Inspiratio quod sit. 169
Instrumentum separatum de-
pendet à coniuncto. 89
Intellectus est videre nequid
male agatur & ut optime
quid

I N D E X.

- quid agatur. 30
Intellectus omnibus dominatur pag. 614
Intellectus practicus pendet à speculatiuo. 611. Donum intellectus se habet ad ea, qui primo & principaliter cadit sub fide, & ad eam ordinatur pag. 506
Institutio quid. 431. Non potest laico communicari. ibid.
Inundationes pluribus in locis Dei religione repressa. 231
Iob obtulit sacrificia. 528
Ioab iussit Salomon in tabernaculo ad cornu altaris occidi. pag. 324
Ioannes Baconus est pro nobis in quartum in proemio. 411 art. 4. 472
Ioannes à Capistrano est pro nobis tractatu de potestate Papae par. 2. secunde partis principalis. 475
Ioannes Cōcenus nostris fauet pag. 648
S. Ioannes Papa occisus ob templorum libertatem tuendam. pag. 681
Ioannes VIII. captus ob Ecclesiasticam potestatem. 682
Iannes X. interfectus. ibidem.
Ioannes XIII. aufugit ad Pandulphum Capuæ Principem. ibidem.
Ioannes Androniti filius ab Andronico filio luminibus est orbatus, & hic vicissim a patre scuti etiam frater Emanuel. pag. 648
Ioānes Emanuel Concilio Florentino interfuit. & subscripsit. ibidem.
Ioachaz captiuus ducitur à Necho Rege Aegypti. 361
Ioachim Ioachaz adducitur in seruitutem à Nabuchodonosoro. ibidem.
Ionam, quia religiosus esset non audit secularis in mare proijcere, licet ex causa ipsius esset tempestas, & ipse iuberet. &c. pag. 333. 358
Ioseph subiecit Pharaoni omnem terram Aegypti excepta sacerdotum. 337. Quidquid fecit quantum ad sacerdotum immunitatem fecit ex spiritu diuino. ibid.
Iota quid significet. 167
Irene & Constantinus filius in vicem sese oculis priuant. pag. 649
Ireneus scribit de una fide, & traditione omnium Ecclesiarum. 584
Isaacus Ang. ab Alexio fratre Imperio & oculis priuatus. pag. 648
Isaacus Comnenus sacrilegus visum horribile in uenatione uidet ex quo egrotat, designat alium Imperatorem, & in monasterium se confert. 647. 48
Isaac bene habetur ab Abimelech. 556
Italia status ob religionem melioris conditionis. 366. & 67
Ex quo tempore pertinuit ad Romanos Pontifices. 72
Ryyy Italia

I. N D E X

- Italia* Regi. 629. 635. Posside-
 tur ab Ostrogotis. ibidem.
 Inuaditur à longobardis. 642
 Anno. 774. Stare cepit. &
 quare. 645
Italica nobilitas sub Longobar-
 dis tutata est. sepe in vrbes ex-
 Arcatus Rauenna. & oppi-
 da Romani Ducatus. 644
Iudas Iacobi regiam potestatem
 habebat. 556
Iudas semetipsum laqueo stran-
 gultuit. 620
Iudicium de minori ad iudicem
 primum reduci debet. 68
Iudicij extremi sunt imagines
 quadam tempora illa quibus
 Ecclesiam tyranni persecun-
 tur. 49
Iudicia calumniantium iure di-
 uino ad Sacerdotes prius de-
 ferenda. 281
Iudices antiqua legis cunctis per
 Sacerdotes diligebantur. 279
 cum seq.
Julianus Comes propter vim à
 Roderico Rege Hispanorum
 illatam Hispaniam miserrima
 seruitute opprimit. Regē
 quē bello vincit. 242
Juliani Imp. sacra facientis me-
 morabile factum. 193
Julianus Imperator in praelio
 Persico interfectus. 631
Iulius Caesar sauit Hyrcano.
 pag. 576
Iuppiter exortus temporibus
 Sem. 71
Ius naturale, ac diuinum est or-
 do natura, & quae rebus ipsi
 innatus. 18. Ius quid. 437.
 Dimissio. 445
Ius naturale triplex. 503. Com-
 mune cum omnibus substan-
 tijs, coeternum cum omnibus
 animalibus, commune omni-
 bus hominibus quod & gen-
 tium dicitur. 504. Ab hoc alia
 diriguntur & perficiuntur,
 nisi gentes sint deprauata na-
 tura. 505. Tolli non potest.
 578. Stat & aduersa infrin-
 git. 579
Iuri naturali cōsona multa ma-
 gis quā agentibus fuerint
 obseruata praecipitur obser-
 uare. 479. Quod est commu-
 ne alicui cum rebus omnibus
 est maxime omnium iuris na-
 turalis. 511. 12. & eius multa
 propria. 519
Ius diuinum quod est ex gra-
 tia, non tollit humanum quod
 est ex naturali ratione. 65
Ius diuinum est quidquid con-
 stituitur à Spiritu diuino uni-
 uersali constitutione. 338
Iure diuino in conscientia cun-
 ti obligamur ad ea quae natu-
 ralem aequitatem habent. 467
 Plurima ex traditione sunt
 iuris diuini. 457
Ius gentium saepe dicitur ius na-
 turale quod non tollit, sed per-
 ficit ac ipsi natura intellectua-
 li integre in multis est coe-
 rum. 505. Diuiditur in pri-
 uatum & seclardarium illud
 est maxime naturale hoc ex
 suppositione. 511. An quae iuris
 iuris

I N D E X.

- iuris gentium sint etiam iu-
 ris naturalis. 597
 Iura sacra nec summus Ponti-
 fex imminuere potest. 563.
 Immutabilia. 418. Ecclesia-
 stica mutabilia pro temporis
 locorumque varietate. ibid.
 Ius ad rem & in re quid faciât.
 pag. 431.
 Ius status est in ordine diuino
 ac naturali seruando ut diui-
 nior & altior potestas minus
 diuina & inferiori domine-
 tur. 77. 87. 313. Id quod in ar-
 mis ponitur, ut spiritui serui-
 at. ibid.
 Iustinianus proficitur sanctio-
 nes ad clericos pertinentes fan-
 cire iuxta canones Ecclesia-
 sticos. 461. Breuis vita et mor-
 tis narratio. 639
 Iustinianus Sergium Papam
 comprahendi imperat. naso
 praefecto in exilium missus.
 640. Reuersus occidit Leon-
 tium & Tyberium: occiditur
 cum filio. ibidem
 Iustinus scribit de propagatio-
 ne Christiana religionis. 584
 Pbroeticus & pedibus ager
 decedit. 639
 Iustitia originalis quid. 4 &
 duae amicae. 98
 Iustum quid est voluntati di-
 uinae conforme. 16:28
 Loga. 419
 Aban persequens Iacob cor-
 ripitur a Deo. 328
 Laici habebant septuaginta
 duas urbes quarum qualibet
 duobus miliarijs in omnem
 patrem patebat in unaquaq;
 tributres. 441. In unius im-
 muniaque eorum bona. 478
 Laici non habent potestatem or-
 dinandi alios in finem natu-
 ralem, vel supernaturalem,
 nisi ex participatione Spiritus
 vniui quo regitur Ecclesia.
 pag. 8. & 9
 Laici possunt quae pertinent ad
 Clericos tueri imperare eis ali-
 quid non possunt. 469. Non
 administrant, vel iudicant res
 Ecclesiasticas etiam de consen-
 su Episcoporum. 669. Non
 tangant, suas immisceant sese
 in actibus Clericis vlla in re ad
 hoc pertinente. 337. Nec
 vllam in partem gubernatio-
 nis spiritualis aduocentur.
 338. Respectu Clericorum
 locum filiorum tenent. 390
 Lambertus V. vidonis fuisse in-
 re caput impaeto occisus. 652
 Latrocinium apud Germanos,
 olim non reputabatur iniquum
 pag. 311.
 Laurentius potius elegit in tor-
 mentis vitam ponere quam
 sacris pecunijs seruari. 679
 Leo restituit Imperium Roma-
 num & Carolo Magno con-
 tulit. 451
 Leo Armenus a Michaelis Balbo
 occisus filij relegati. 451
 Ero III. exagitatus ab Ecclesia-
 sticam potestatem. 682
 Tyyy 2 Leo

Leo Copronymi dum coronatur
 infirmatur. 640. Occidit plu-
 res proceres, ob cultum ima-
 ginum. 645
 Leo Isauricus hareticus ex mor-
 bo intestinum animam in-
 feliciter eructavit. 640. Soci-
 tatem habet cum demone. &
 fundamenta Ecclesiastica po-
 testatis euertit. 642
 Leo prophetam necat a sino infe-
 dentem nec cadauer, nec as-
 sumit. 559
 Leontij Episcopi præclarum ne-
 posum Imperatrici Eufelia
 circa honorem Episcopis debi-
 tum. 196
 Leontius naso præciso in carcere
 coniectus. 640. Occiditur ibid
 Lex supernaturalis debet sub se
 trahere omnia quæ sub sunt
 natura. 67. Deo enim assimi-
 lari debet.
 Lex Christi est dominativa su-
 per omnib: assimilatur enim
 lex legislatori. 187
 Lex aterna est regula humano-
 rum actuum, & naturalem
 rationem excedit. 306
 Lex facit, ut peccatum, sit maius
 pag. 442
 Lex antiqua quantum ad Eccle-
 siasticorum potestatem, & di-
 gnitatem pertinet, non est cor-
 recta, sed potius amplificata
 sicut nec in ijs quæ sunt iuris
 naturalis. 282
 Leges Imperatorum manifestat
 Ecclesiasticis deberi immu-
 nitatem non de nouo tribuit.

pag. 464
 Leges vilius Imperatoris, vel Re-
 gis alicuius roboris non sunt
 nisi quatenus sunt auctori-
 tate Papa confirmata. 13
 68. 83. 274. In legibus sacris
 nullum verbum est ociosum,
 aut frustra positum. 438
 S. Liberius Papa in exiliu mis-
 sus, quia irrita dixit acta con-
 ciliabuli Tyrij. 680. Reiecit
 dona oblata. Ecclesia sancti
 Petri, & Eunuchus Imperato-
 ris, ibidem. V. & expellitur
 ibidem.
 Liberum est quod non est alte-
 rius gratia, sed alia propter
 ipsum. 25. & bine collige qd
 sit libertas Ecclesiastica. 27
 Libertas potestatis sacra fuit
 ante genus humani. 51. 3. 5
 Est connaturalis iuri natu-
 rali. 467. Ecclesiastico inresi-
 mul, & diuino induta. 417
 18. Quod ad templa, & curi-
 a quæ in terris sunt iure di-
 uina maior est quam Impera-
 torum. 416. Resident in Sa-
 cerdotibus. ibidem. Tuenda
 usque ad mortem aduersus
 quoscunque etiam si alij in fla-
 gitia labantur. 418. Ob ine-
 uitabilem necessitatem per-
 mittitur violari, sed ius dari
 ut violetur, vel ut in potesta-
 te redigatur laicorum haud
 potest. 430. Euehitur cum
 opprimitur. 563. 64. 575
 Fuit & est imperitissimis ge-
 nibus notissima. 513. 197
 Agno-

INDEX.

Agnouerunt eam quoad per-
sonas loca & res leones equi
elementa animalcula. 579
Ecclesiasticarum personarū
pertinet ad omnia personarū
ipsas tangentia. 4. 8. Quicum
que principes illi in se infensi fue-
runt pro modo culpa excide-
runt a statu felicitatis, quoad
se liberos agnationem nobili-
tatem subiectorum & popu-
los subiectos. 622. Violatorū
infelices exitus. 460. Quia
apertam, vel tacitam cum
demonibus societatem ineunt.
618. 642. 649. 665. 673. Nihil
potest atrocius desiderari ab
hostibus aduersus hostes suos,
quā ut hi violenter Ecclesia-
sticam libertatem. 578. Sem-
per extiterunt, qui pro ea vi-
tam posuerunt pra oculis ha-
bentes Dei voluntatem leges
eius immutabiles, atque ater-
nas ordinis diuini tuitionem.
676. Nihil vitam facientes
ne sponte subicerent potesta-
ti seculari temporalia sua.
679. Hi inter martyres ha-
bentur. 681. Libertas perso-
narum seruorum iuris est diui-
ni diuinoque in diuina scri-
ptura expresso est praecepta
late a 326. ad 450.

Locus liber qui. 43

Locus sacer qui. 43

Loca plurima a diuersis detecta
& reperta. 246

Loca plurima inculta prorsus,
& maxime feritatis Christi

religione ad summam elegan-
tiam euecta. 230

Longobardis Regem crearat Ar-
chiep. Med. 72

Longobardi Italiam occupant.

641. Reges recensentur. 643

Duodecim Catholici. ibidem

Lotharius ab initio plura abstu-
lit Ecclesiae ac Pontificiae pote-

stat respiciens monasterio se

monachus effectus sponte in-

clusit, regna omnia reliquens

filij Ludouico Imp. Italiam

Loth Lotharingiam, Carolo

prouinciam. 651

Luci publica auctoritate dicatū

asyla. 538. Apud Latinos

nemora erant sacra. 539

Lucos Deus iubet exciendi.

ibidem.

Lucinus Vicedcomes, & Ioannes

Episcopus Nouariensis pro-

mittunt Ecclesiae Flo. Cētum

millium annua. 663

Ludouicus Pius plurimos Epi-

scopos vexauit extremis die-

bus respuit. 651

Ludouicus Prouincia Rex ne-

catus. 652

Ludouicus Bauarus coronatur

Mediolani conicit in vincu-

la Galeatium filium & fra-

tres. 663. Ejicitur Roma. 664

Imperio. 618. Pisis cum Anti

papa concilium conuocat dū

habetur concio maxima tem-

pestas. ibidem. Equo preci-

pitatus repente decessit. 615

Ludouicus Gonzaga occidit Pas-

serinum Mantua ducatum

sibi

I N D E X.

sibi assumit. 663
Lumen naturale actiones no-
stras, &c. perficere in genere
suo non potest. 45
Lusitanorū regni extinctio un-
de. 674
Luitpertus Longobardorū Rex
regno expulsus. 644
Luitprandus Rex Longob. Ca-
tholicus. 643. *Capit oppida*
pontificia ditionis restituit.
pag. 644

M

M *Asbabai latissime omnium*
quicumque unquam
fuerunt Hebraici sanguinis
Regum dominati sunt. 575
Magi Christum colunt, & mu-
nera offertur, & quid illa si-
gnificent. 140. *E quibus oriū-*
di. 142. 517
Magi assistebant Regi: honores
& Imperia habebant. Ep.
Aldob. 6. 526
Mahometani stirpitus nobilita-
tis genus extinguit, &c. 645
Mala efficere est defectus potē-
tia. 140. 27
Mandata cur decem. 167
Manfred. Frid. II. patrem stran-
gulauit Conradum fratrem
Germania Regem Clystere
venenato interfecit: bello su-
peratus à Carolo S. Ludouici
Francorum Regis fratre in-
teremptus. 662
Manuel Com. entus nostris sa-
uit extremis temporibus. 648

Mātua dominatum assumit Lu-
douicus Gonzaga. 663
Maria quia Moyse detraxit le-
pra percussa. 330
Maria Steph. V. Hung. Regis
Carolo Regi Neap. nubit. 239
Martinus Lutherus confitetur
se colloquia cū damone misce-
re solitū Maximilianus Imp.
illius humeris insidentem da-
mona conspexit Carolus V. di-
xit ipsum fuisse Demonem fi-
gura humana obtectum. 621
Vitam laqueo sibi eripuit. ibi.
Martina accipit Imperium post
Constantinum à se veneno ne-
catum lingua abscissa. 640
Martinus Sanctus Maximi Im-
peratoris conuiuium accipere
renuit. 197. *Idem Rege pre la-*
titia gestiente ad conuiuium.
venit inter fratrem & pa-
trum Regis discumbit. ibid.
Martyres sunt qui pro Ecclesia
stica potestate tuenda vitam
posuerunt. 690
Mas imperare, femina obedire
debet. 313
Masiuissa rex Numidarum re-
mittit in forum Iunonis inde
ablata ipso ignorante. 540
Mastinus Scaliger ob Verona
principatum quinquaginta
millia Flo. Pont. promittit.
pag. 663
Maximi Imp. reuerentia in san-
ctum Martinum. 197
Mauritius conatur, fert legem
ne milites monachi indueren-
tur, occiditur cum filijs à Pho

I N D E X.

- ea. 639
 Mauritiij Chartularij militibus
 conantibus diripere Ecclesia
 Lateran. Thesaurum obstitit
 Clerici Romani. 681
 Maximinus inimicissimus Chri-
 stianorum, & generi huma-
 ni. 594. Rescripsit ne impedi-
 rentur sequi volentes Christi
 religionem: ut possent refici
 ades sacra. 595. & restitue-
 rentur bona confiscata & a-
 blata. 627. miserrime interijt
 pag. 628
 Maximianus acerrimus hostis
 Christi Pannonius. 595
 Medium secundum dependet à
 primo. 89
 Mens in appetitum imperium
 civile & regium habet. 313
 Messia ob amorem omnia crea-
 ta idcirco appellatus germen
 fructus: imago Dei: primoge-
 nitus omnis creatura. 38
 Michael Ducas in monasteriū
 detrusus. 648
 Mich. Paphlago miserabiliter
 uiuit. 647
 Mich. Paleologus Latinos Grae-
 cis in Concilio Lugdun. cōsi-
 lit postteritas diu durauit.
 648. Michael Paleologus Bal-
 duino orientali Imperatore
 iniuste pulso à summo Ponti-
 fice bono publico confirmatur
 pag. 258
 Michael Porpb. miserabiliter
 decessit. 647
 Michael Rangabe Imperio spo-
 liatus in monasterio sese in-
 cludit: sic Theophylactus cum
 matre & fratribus. 647
 Michael Stratotiens regno est
 deiectus post annum. ibid.
 Milites S. Iacobi quando consti-
 tuti, & eorum priuilegia. 246
 Milites saculares respectu Cle-
 ricorum parum conferunt ad
 bonum commune 384
 Miracula necesse non est, ut sint
 super totius naturae vires, suf-
 ficit consuetum naturalem
 modum excedere. 55
 Momyllus Augustulus deiectus
 ab Imperio per Odoacrem He-
 rulorum Regem. 632
 Monarcha supremus totius Or-
 bis vnus. 107
 Montes Riphai Scythia sacro-
 sancti. 538. in montibus sacri
 ficabatur, & constituebatur
 ara. ibid. Hac Noe primus.
 ibidem
 Mouere per rationem, & vo-
 luntatem princeps. 54
 Moyfes Sacerdos. 48. datus co-
 adiutor Aaron elementis cun-
 ctis p Christū imperauit. 50
 Moyfes adoptatus à filia Pha-
 raonis Lenit persecutionem
 Hebraeorum: ob metum Pha-
 raonis & Aegyptiorum assu-
 git, debellat Aethiopes. 557
 Iussus est calciamenta soluere
 calcaturus tellurem, in qua
 Deus potentiam suam prodi-
 derat. 323
 Munera temporalia sunt. 51
 Mutari in melius est tendere
 adesse. 31

Na-

INDEX:

N

- N** Abuchodonasoris, visio status & lapidis declaratio 14. & tempore eius tēplū omnī idolorum erat. loca & res prophānata. 560. Veri Dei cultū sequutus est, & filium Dei agnouit. 512. 565. regnum. 585
- Natura** impetu coessentiali, & naturali fertur in Deum. Ep. Aldob. 3. 313. Non potest sine Ecclesia peruenire ad suum finem naturalem, nec supernaturalem ibid. 36. 45. Ius statui, diuina ipsius 5. progressus in rebus 89. 90. Integritas est in quodam dirigente extrinseco 5. Vulnerata per hominis primi peccatum 6. Non consistit in percepta veritate, nec eam moribus assequitur. 191
- Natura** supernaturalis tota defecit. 80. Cui dat facultatem, dat & instrumentum. 103. Naturali potestate dominatur Daemon. 170. Lex natura quantum ad prima principia est eadem apud omnes, &c. 511
- Naturalium**, temporaliumque dominia, illorumque usus pendunt omnino à supernaturali ordinatione. 35. 43
- Naturalis** perfectio & infallibiliter cognoscere naturalia non potest absque directione supernaturali. 6
- Naturalis** potestas sana & perfectissima summo suo coniungitur inferiori supernaturali, & ab eo mouetur. 307
- Naturalis** creatura perfectio consistit in perfectione naturali ac supernaturali. 505
- Natura** non corrupta est vox quadā diuina nos constituens ad rectum sequendum. 457
- Natura** rationalis habet ordinem immediatum ad Deum. 504.
- A** supremo inferioris natura attingitur infimum superioris. 521
- Natura** consideratur in iis quae magis se habent secundum naturam non in corruptis. 514
- Natura** semper quod melius est desiderat. 86. 97.
- Neapolis** capitulum. 636
- Nero** legem tulit qua vir viri nubere possit quod ipse fecit. pag. 90
- Nero** primis quinque annis bonus. 625. Arma mouit in Ecclesiam. 590. Magicis artibus & demonum societati additus. 620
- Nerua** Christianorum fautor. 591. Narniensis. 628
- Nicephorus** Botoniates in monasterium detrusus. 648
- Niceph.** sacrilegus veneno sublat. 647. Eius filius in monasterium detrusus. ibid.
- Nicolaus** Lotharium de adulterio reprehendit. 474
- Noe** tradita potestas, ob diuinum cultum sacrificiumque oblatum. 534. Summus Sacerdos diuifit

I N D E X.

diuifit orbem terrarum. 16.
45. 50. 77. 519. Obtulit Deo
optima: & optima dedit Sem
primogenito. *ibid.* Quingento
rum annorum dedit operam
fufcipiendis liberis. 520. Ven-
turi Chrifti doctrinam ritus,
ac fidem tradidit. 47
Nuncium Pontificium honora-
uit Mahometanorum Sul-
tanus. 197
Numa Sacerdos, & Rex. 532
Vicarium creat. 417

O

Oblationes fingula Chrifti
corpus refpexere. 82
Obiectum potestatis Ecclesiasti-
ca 25. animalium eſt particu-
lare, &c. hominum vniuerſa-
le, &c. 104
Occidentale Imperium ad Ita-
liam redactū ſub Valentinia-
no Tertio. 632. Imperatores à
Carolo Magno ad Rodolphū
Secundum. 650
Octavianus vocatus Auguſtus
primus rerum temporalium
& ſacrarum. 552. Ab initio
triumviratus numeratur an-
ni illius: factus eſt S. P. an-
no vno ante Chriſtum natū,
vel eodem anno, &c. 553. Re-
ſcribit plurima pro Iudeis.
pag. 577
Odoaceris Regis editum ne P.
Religeretur abſque eius con-
ſultatione, & ne quid Eccle-
ſia rei alienaretur irritatur

à Concilio Roman. IIII.
427. Eiecit ab Imperio Mo-
myllum. 632. Necatur à Theo-
dorico. 635
Offerimus Deo vt illi coniunga-
mur. 42
Oleo antiquitus Sacerdotes, ac
Reges ungebantur, &c. 56
quod Chriſti vnctionem ſi-
gnificabat. 163
Operationes bonæ, habent quen-
dam ordinem ad fidem. 506
Orbes planetarum mouentur pri-
mi motu. 505
Ordinis definitio 8. Hunc omnia
volunt. 14. Ad hunc tendunt
que tendunt ad eſſe. 31. Cogit
eſſe. 31. Ab hoc dominium.
pag. 15
Ordinis ſacramento inſignitis
eſt Regia poteſtas. 169. attri-
buitur à ſcriptura nomē Dei,
Domini Regis, Sancti. 194
Gradus nouem à Chriſto in-
ſtituti 161. adumbrati in an-
tiquo teſtauento. 16. per eos
imprimatur character. 163.
datur Regia poteſtas etiā mi-
noribus. 169. Purgat enim
& illuminant 170. Quid ſi-
gnificetur. per traditionem
exteriorum instrumentorū.
pag. 171
Ordo Eccleſiaſticus Sanctus &
non errat in ſuis decretis. 33
Vbi priuilegia plura.
Ordo ſupernaturalis gratie im-
perat ordini naturalium, mo-
raliumque bonorum; deriua-
turque a Deo per Chriſtum
Zxxx ſpon-

I N D E X.

Sponsamque eius Ecclesiam in terras quod & gentes nunc re. Ep. Aldob. 6. In statu innocentis a, & nunc naturã re-ctam tuctur & attollit supra se ipsam 5. cõparatur bonori, vestibus ibid.

Ordinem concathenationis post Deum scit sola anima Christi, & eius sponsa. 20

Ordinare pertinet ad Patrem luminum per Filium splendorem &c. 58

Ordinans supremus vnus totius orbis & necessarius. 107.108

Ordinata ad vñi finem ad aliũ transferri non debent. 513

Orestes Gotbus, Arianus Iulium nepotem deiecit Imperio, Momyllumque Augustulum filium euexit. 634

Orientales Imperatores. 638.39
646.648.

Osius Cordubensis Romanam sedem clarissimis decretis stabilivit. 241.243

Ostiarij quàm potestatem habet. pag. 170.172.448

Ostrogoti possident Italiam ad annum. 552. 635. Extincti. pag. 638

Osio primus ab initio felicissimus iurat se exaltaturum R. sedem Io. P. & inuestituram Episcoporum: fatigatur perpetuis domesticis bellis filiorum dissidiũ: repentina morte in die Pentecostes est sublatu. 653. Osio II. Romæ tedio & angore animi deficiens

moritur. ibidem. Osio III. veneno hausto decessit. 654 Osio IIII. cladem accipit à Philippo Francorum Duce. pag. 661
Oza tangit arcam, & interficitur à Deo. 334

P

P *Anei duodecim Apostolos praefigurabant.* 178

Papa est fidelium, & infidelium Pastor summus. Epist. Aldob. 8. Debetur regnorum

statum meritum. ibidem. Habet ius in ordine ad Deum

21. Est in mundo vti Deus in mundo, & anima in corpore. 21. 23. Est caput in corpore mystico omnium fidelium Christi. 64. Praest iustitia

declaranda &c. 22. Cur in quibusdam causis non cognoscit. ibidem. Ad hunc solum

singulariter est dictum Pasce oues meas. 34. pertinent omnia Regna mundi. 318. Pro li

bito non licet Imperia, Regna, Principatusque seculares auferre &c. 35. 75. 318. Quan

do id facit. 37. Eius est spiritalia & temporalia custodire. 61. Omnium maxime par

ticipat Regiam potestatem Christi. 62. Tenet summum locum petra Danielis. 66

Huic cõmunicauit Christus potestatem quam habebat. 64

66. ita ut vtriusque potestati api-

I N D E X.

dis apicem teneat. 65. 68. *Mul-*
tos Deus, Reges, Imperatores
elegit, deiecit &c. 73. 74. *San-*
xit ad prolixitatis euitandas
eaque sunt mere temporalia à
saecularibus administrari. 67
 318. *Status est sanctissimus*
& spiritualissimus 66. *Diffi-*
cilia, & ambigua temporalia
ad eum referenda. 68. *Nulla*
leges &c. recipienda nisi ab eo
approbata ibidem. *Datur ea-*
dem potestas quæ Moyfi, Sa-
mucl, Dauid, Aaron. 106
Papa est declarare, quibus in-
causis sit necne iuri diuino lo-
eus non id tollere. 428. *Quod*
Pontificij iuris est, aut abro-
gare, aut largiri potest. 430
Potest decidere, & interpreta-
tari omnia iura etiam ciuilia
 471. *Imperatore maior est di-*
gnitate plusquam aurum plii
 470. 473. *Est dominus mundi,*
quoad iurisdictionem & pro-
tectionem. 474. *Qua potestas*
in Imperatorem. 472. *In alios*
Reges, & Principes Christia-
nos. 473. *Qua potestas in con-*
tractibus. 474. *In obligatio-*
nibus ibidem. *In leges ciuiles.*
 616. 617. 475. *Excommu-*
nicat, qui volunt cognosce-
re de litteris ipsius & manda-
tis, eorumque, ob id executio-
nem retardare. 392. *Potest*
quandoque iudicari. ibidem.
Papa de iure dare debet imperia
Imperatori. 277
Papa super omnibus temporalib;

bus potestate habet. 274. 287
Paradisus terrestris fuit Ada-
mo pro templo. 515
Paschalis II. capitur ab Henri-
co III. in monte Soracte, &
promittit ius inueltiturarum
Episcoporum & regaliū ad
illum pertinere, Roma in con-
cilio confitetur peccatum, pri-
uilegium cum anathemate
rescindit Imperator excom-
municatur. 429
S. Pauli appellatio ad Caesarem
discutitur. 457
Paulus Samosatenus Antiochia
Episcopus, hereticus spolia-
tus non vult migrare à domo
Episcopali. 453. *Appellat*
Valeriani & reicitur. 189
Pastores & pascere significant
potestate Regiam in tempo-
ralia. 71
Pastor vnus fiet &c. intelligitur
de visibil. 112
Patriarcha tres cur tantū cele-
brentur in scriptura. 106. 7
Pax est tranquillitas ordinis. 13
non est absque virtute. 98.
finis est precipuus Reip. ibid.
Peccator ex rigore iustitia me-
retur ad nihilum redigi Epi.
Aldob. 5. 311. Est in damo-
num potestate ibidem. 6. 84
 312.
Perfectio est in charitate. 25.
Naturalis & supernatura-
lis. 505. *Essentialis.* 11. de
quæ hic. 31
Personalis, & secundū statum.
 66. *Optima est causa mino-*
rum.

I N D E X.

- rum. 90. Perfectus esse ne-
mo cogitur. 30
- Perfectum bonum sufficiens est
pag. 1.90.103
- Perfectum non permanere de-
struit. 31
- Peracritas est contraria domi-
nio. 31
- Persona sacra, & res ad illius per-
tinentes iure diuino liberae.
lib. 4. cap. 2. & 340. Quia
seruiunt Christi corpori ad
omnium rerum glorificatio-
nem. 342. Non subijciun-
tur iudicio principum secula-
rium ex constitutione Dei, et
eorumdem. 341. Nostri
multo pauciora dantur, quam
prisci, & quae illis & his. 344
In rebus eorum duo spiritua-
lia, & duo temporalia sunt
ibidem.
- Persarum mos in eligendo suc-
cessore Imperio, & quantum
deserebant magis. 527
- Petra significat Petri potestatem
page 64.53.57
- Petro eadem potestas data in
Ecclesia qua Moysi fuit. 287
- Petro non modo anima, & corpo-
ra regenda, sed mundus totus
traditus. 16
- Et eius potestas se extendit ad to-
tum Eccl. militante, & triu-
phante. 64.68
- Petrus Roma sedem fixit anno,
ab ortu Christi. 44. 625
- Inferit morte Anania & Sa-
phyra. 977. Reprehenditur
à S. Paulo. 392
- Petrus de Vincis, vitam sibi ab-
stulit. 662
- Pbarao agnouit Deum verum.
412. Dedit terram Sacerdo-
tibus immunem à tributo, &
alimenta ex horreis publicis.
337.338. & 467.
- Passus eum domo sua propter Sa-
ra uxorem Abrahami. 555
- Regnum. 585. Fuit Rex
& Sacerdos. 339. Solum ius
diuinum ei obstitit, ne Sa-
cerdotes in aliquo graua-
ret. ibidem.
- Philippicus Bardani interfecit
Iustinianum, & eius filium
Tiberium Imp. 640
- Philippicus priuatur Imperio.
pag. 617
- Philippo Imperatori prohibetur
ingressus templi à S. Babyla
ob homicidium: à Fabiano P.
nisi confessus, & in loco peni-
tentiam agentium praestituto
collocatus non admittitur in
illud. 416.7.534. Arabi. 628
- Propter ingentia & multa fa-
cina non ponitur primus
Imp. Christianus. 418
- Philippus Praefectus Augustalis
Aegypti. 586
- Phocas veneno sublati. 647
- Phocas obtruncatus ab Hera-
clio. 640
- Photius Santabareno Mago, &
praefligatori addictus Pa-
triarchatu Constantinopoli-
tano deiectus in monasterio
infeliciter vita migrat. 621
- Pietas quid respiciat. 273
- Pilati

INDEX.

Pilati potestas in Christum fuit
facti tantum, & tenebrarum
pag. 458
Pipinus fit Rex à Zacharia. 474
Agnatio Chronologia. 674
Pisani auersantur Concilium
ab Antipapa, & Bauaro con-
gregatum: mittunt Antipapā
vincitum ad Io. 664
Placidia à Constantio, & Placi-
dia Olybrium Senatorem vi-
rum habuit. 641
Plinius scripsit ad Traianum de
religione Christiana amplifi-
cata, & impietate Gentilium
prope extincta. 583
Polonorum Regnum in multas
partes disceptum ob occisum
Stanislaum. 687. Caret titu-
lo, & honore regio vsque ad
Io. 12. 659
Pompeius Hircano fuit, immu-
nitatem libertatemque suam
reliquit. 576
Populi quidam occidebant & co-
medebant parentes suos. 599
Pontifex Romanus Moysen re-
fert. 287
Pontifex in veteri lege Regem
potebat sibi suoque iudicio su-
bjicere. 285
Pontifex Romanus pater patrii
Rex omnium à Christo crea-
tus. 209. Principaliter est Sa-
cerdos super spiritualia &
principaliter Rex super tem-
poralia. 210. Nemini potest
se subijcere. 255. Numquam
legitur membrum obtruncas-
se. 256. 308. Vide Papa.

Pontifices Sæcli plures, & Mar-
tyres. 33. ubi vide notabilia.
Penitentia est sacramentum
iurisdictionis. 69
Portæ inferi sunt persecutores
Ecclesiæ. 64
Potestas Ecclesiastica post obi-
tum Christi late amplificata.
580. Quicumque ab ea maxi-
mè recedunt, maxime damo-
nibus appropinquant & inse-
rorum portas aperiunt: dia-
boli sunt & iniquitatis my-
sterium. 618. Quicumque
Principes ei infensi fuerunt
promodo culpa exciderunt à
statu salutis, quod à se libe-
ros, agnationem, nobilitatem
subiectorum & populos subie-
torum. 622
Potestas secularis habet in do-
minio sua actum, quatenus
illa maiestatem Sacramentali
illustrat. 182. Nec tempore
nec consuetudine potest in-
Clericos potestatem acquirere.
201. Non potest de Clericis
cognoscere etiam si Papa ma-
daret. 199. In maximum bo-
num Deo supra creata omnia
seruit ad illud inducens iure
diuino. 383. Finis est subli-
missimus. ibid. Timore maio-
re impellit ad exhibendum ex
animo debitum Deo cultum.
ibid. Habet enim coercitio-
nes spirituales & corporales.
384. Magis confert ad cultū
Dei, vel nuda & destituta
quàm secularis. 386

Po-

INDEX.

Potestas Ecclesiastica & super naturalis, cuius caput Christus. 45. Est ea cuius efficiencia Regi & eminenti est omnis potestas humana Deo, & stat. Ep. Aldob. 7. 8. 322. In Ecclesia sola est, fuitque semper ab Ortum mundi; Angelorumque creatione. 63. Precedit secularem honore, ac dignitate, ut spiritus corpus, & ceterum tempore. 63. Nec ab homine iudicatur. 64. Residet in Sacerdotibus, Episcopis, atque ut in fonte, Sole, & apice P. S. 9. Ab hac iure diuino, & naturali directè in omnibus est essentialis perfectio totius humana natura. 11. Prescribit omnibus medijs quatenus appetenda; & habenda sunt, vel fugienda. 11. 22. Directè dominatur naturali, ac diuino iure totius natura humana in quolibet bono naturali habendo, aut utendo 13. Similis Deo. 34. Dominatur omnibus. 14. 67. 513. 14. Hanc qui nolunt, Deum nolunt dominari. 16. Huic qui repugnat toti naturae repugnat. 16. 20. & qui nō vult se subicere, magis subicitur. 16. Ad hanc sapius reuocant Deus omnium rerū gubernationem; dominiumque 76. Quoties vexata est extiterunt prodigia, & c. 17. Absque hac non est perfectus cœtus humanus; populusque.

-07

18. Ob hanc directius naturalis, ac diuino iure facta sunt, ac fuit omnia, quam propter semetipsa; & quidvis aliud. 19. Est supernaturalis inter homines. 20. ideo omnibus dominatur. 23. 85. 321. Initium & finis omnium. 20. Differt à temporali, ut continens à contento, independens, & c. 23. Obiectum materiale est quicquid ordinari in Deum ab hominibus potest: formale quatenus potest: principale humana natura. 25. Efficit ut homines à Deo mereantur, acquirant, ac teneantur, & c. 26. Directè ordinat licet p alios. 21. 90. 321. 22. 87. Per hanc dantur virtutes bonae, & c. 21. Directè imperat omnium rerum vsibus quatenus in humanam naturam cadunt. 29. Quomodo imperat gratia, vel charitati. 30. Directè continet omnem dominij iustitiam ad naturalia, temporaliaque omnia regenda. 31. Ex natura sua se cum ducit omnem bonitatem, scientiam, & c. 33. 98. cum seq. Lex temporibus maxime omnibus dominata est. 39. Extra hanc non est alia. 62. Dei voluntatem scit in omnibus. 85. Iudicat de omnibus. 37. Ex prima causa. 85. 321. Est magis abstracta & ob eminentiam suam distincta ab alijs. 91. 109. 176. Potest esse sine alia

I N D E X.

alia, sed alia non sine ipsa 92.
Imperatores, &c. qui obedi-
runt fuerunt in temporali-
bus felicissimi. 99. Præstet re-
ligioni 102. Est in culmine
actiua & contemplatiue vi-
ta. 102. Huic qui resistunt ad
extremum cum sua naturali
potestate, ac suis omnibus mi-
serrime cadunt. 104. Porta in-
feri appellantur. 170. Perfi-
cit intellectum ad intelligen-
da supernaturalia. 103. Ho-
minem totum semper extrin-
secus, & intrinsecus comple-
ctitur. 198
Potestas omnis primum residet
in anima Christi, deinde in
Ecclesia, ab hac in alios, vel
fideles, vel infideles deriva-
tur. Epist. Aldob. 4. 56. Ea sa-
la qua iusta. 28. & que iusta
est Regiam appellamus. 83
Potestas Ecclesie ordinis & iu-
risdicti onis. hęc 2. In foro
interiori, & exteriori: hac
item, 2. 69.
Potestas humana est participa-
tio diuina. 89. Est fallibiliter
& secundum aliquam par-
tem iusta. 30
Potestas temporalis habet à spi-
rituali, esse; vitam, mentis
usum qualemcumque, bonum
mentis usum, finem propriū,
finem supremum 64. 90. 311.
112. 314. Non est immediate
à Deo. 91. Eo ipso quod ali-
quid boni agit, aut scit est im-
perfecta. 90. Supernaturali

subiecta extollitur secus deij-
citur. 193. Prius, principalis,
immediatus vult Deum,
&c. 97
Præcepta hæc diliges Dominum
Deum tuum ex toto corde
tuo, &c. & proximum &c.
sunt prima à quibus derinan-
tur veluti conclusiones à no-
tioribus præceptis decalogi.
308. Natura habent ordinem
secundum ordinem inclina-
tionum naturalium. 304
Prælati iudiciū, & domina-
tū duplex habent. 63. 65
Præsentationem ius ad rem, vel
in re tribuentem non habent
laici. 431
Primitiæ & optima quæque
Deo, & Sacerdotibus eius lo-
co à primis temporibus offertū
tur. 319. 341
Primogeniti filij Deo consecra-
bantur. 34
Principes seculares, & Iudices
antiqua legis à Sacerdotibus
deligebantur nihilq; agebāt,
nisi Sacerdote consulto. 279
cum seq.
Principes bella numquam moue-
re debent, nisi synodo aduoca-
ta, & cōsulta, ubi potest. 297
Principe seculari & Episcopo
contraria iubentibus, Episco-
po erit obediendum. 299
Principium practicum primi
per se notum actionum intel-
lectualium; vel humanarū,
et humana sunt, & in ulti-
mum finem referuntur, est:
Deus

I N D E X.

Deus est colendum principit
unum ponendum quare. 68
Principia plura mundi consti-
tuere est hereticum. 67
Principes seculares quomodo in
saecularibus a Sacerdotibus
iudicandi. 53. Sunt instar
artificum mechanicorum,
vel famulorum, &c. respectu
Sacerdotum. 68. Debent esse
sub spiritualibus multiplici
ratione. ibid. Multi ab Ecce-
lesiasticis electi, & expulsi. 73
Principibus per sacerdotes volu-
tas Dei patefit, cunctaque ad
eos spectantia in Deum refe-
runt, ac sunt referenda. 445
Tributa recipiunt ad susten-
tationem, laborant enim ad
communione omnium pa-
cem. ibidem. Obligati sunt iu-
re diuino dare debitum mer-
cedem Clericis, ob ipsorum
ministerium. 467
Principatuum pluralitas non est
bona. 107. Unitas optima.
pag. 110
Probus Dalmata. 618
Propheta duplex futura dic-
tes scripturas interpretantes.
pag. 81
Propheta necatus a Leone, & eu-
stoditus. 559
Prouerbiu confugere ad aras.
535. Ab ipso Lare. 542. Ce-
na Pontificales. 546
Proxeni sacerdotes. 524
Prudentia finis. 26. Corrobo-
ratur a supernaturali dire-
ctione. ibidem.

Prudentia sapientia seruit. 515
Ptolomeus Lagi filius Syria rex
Iudaes ab initio infestus post
amicissimis sua sacerdotibus
iura illa dimisit. 569
Ptole. Philadelphus tanta pra-
estitit hebraeorum sacerdotibus
quanta neque ipsi Hebraeorum
reges, remisit plusquam centum
millia captiuorum dominis pre-
cium persoluens: transata in
Graecam linguam biblia in sua
bibliotheca reposuit, maxima
magnificantia mensam au-
ream templo donauit. 570
Pulebra cur delectant. 87
Pulcheria Augusta quam pru-
denter Imperium occidenta-
le gubernauerit. 286
Purum, idest, non cruentum. 82
Pythij sacerdotes. 524

Q

Q Vintillus Illyricus. 628

R

R Achiu Rex Longob. Catho-
licus. 643. Admisit R. p.
Alpium Cottiarum patrimo-
nium. ibid. Ratio in homine
dominatur, & imperat alijs
potentis. 505. Essecundum
hanc omnes hominum incli-
nationes dirigi debent. ibid.
Est enim proprium princi-
pium humanorum actuum.
547. Omne rationis humana
iudicium aliquo modo a natu-
rali ratione derivatur. 598
Huma

I N D E X.

- Humana non potest comprehendere singularia & contingentia.* 506
- Rauenna exarchatus nūquam potuit à Longobardis teneri.* pag. 644
- Recharedus ampliauit Ecclesiasticam potestatem.* 667
- Fit catholicus.* 421
- Recessui Indus Ecclesiastica tra-
ctat.* 671
- Rex primus post diluuium.*
Nembrot. 472
- Regia potestas ad nihilum re-
digitur, ubi quid facit iussu,
aut gestu solo contra religio-
sos.* 559. Et tunc fit sana. Vbi
subijcit se illis. *ibidem.*
- Reges multi ab Ecclesiasticis
electi & expulsi &c.* 73. cum
seq. Cur tres celebrentur in
scriptura. 166. 7. Antiqui sue-
runt typus, & umbra compa-
rati Episcopus nostris. 169. A
solo proprie rege, id est per vn-
ctionē, qua est in Ecclesia per
Eucharistiam. 181
- Reges dicuntur quicumque sum-
ma auctoritate regunt morta-
lium cætus illos.* 349
- Reges Christiani & omnes obli-
ferre omnia ad utilitatem
gati sunt subiectorum.* 359
- Reges regiaque potestas effe-
ctus, & germen est sacerdoti-
lis potestatis.* 549. Constitua-
bantur à sanctis, & primati-
bus. 669. Antiquo tempore
erant sacerdotes. 523. Con-
fugiebant ad sacerdotes, vt
sciret quomodo res erant tra-
sagenda. 523. 669
- Reges infideles suos sacerdotes
immunes esse voluerunt, ijsq.
primas in omnibus dederunt.*
pag. 460
- Reges Francorum à Zacharia
depositi.* 474
- Regum Spartanorum duo pro-
pria sacerdotia, &c.* 524
- Regia potestatis iura pro ratio-
ne Sacerdotij distributa.* 534
- Regnorum multarum gentium
termini.* 585
- Regnum quid.* 194. Christi ho-
minis idem quod Dei: hoc
Ecclesia communicatum. 165
- Reges quō olim vngi soliti.* 165
- Reges ab initio nulli à Deo, nisi
sacerdotes constituti.* 208
- Reges & Principes respectu Pon-
tificis summi in legibus feren-
dis sunt tanquam artifices re-
spectu Architecti.* 210
- Regna ex iure Pontificis sum-
mi & Episcoporum pendent.*
72. Plura tributaria sedis
Ap. 73. 4.
- Regnare ex natura sua debent
sapientes, senes, uiri.* 101
- Regimen naturale & intelle-
ctuale à quo dependeat.* 35
- Regiones plurima ab antiqua di-
gnitate exciderunt, ex quo à
sacerdotum nostrorū obedi-
tia recesserunt.* 225
- Regiones aliqua propter obedi-
tiam summorum Pontificum,
quā elegantes euaserunt, &
à contra ipsarū splendidiſſima per*
A a a a a ino-

INDEX:

- inobedientiam horreant. 285
Regula debet esse Recta, prima, simplicissima. 86. *Rationis humana, & legis diuina regulantur actus humani.* ibid.
Religio uirtus sine gratia non perducit ad finem naturalem. 102
Religionem Christi Imperatores X. conati sunt exscindere 580. 596. *Dat modum secularibus ueluti finis.* 450. *Primum iuris gentium praeceptum* 508. 547. *Dato quod religio sit uera, sequitur posse Episcopum, & sacerdotes in subiectos ipsi homines.* 580. *Summa est ratio, qua pro religione facit.* 508. *De augmentatione religionis Christiana* cap. 6. lib. 6. *Impietas olim appellabatur.* 590
Religiones plurima militares à summis Pontificibus instituta ad Christi fidem tuendam pag. 256
Res alias res producant ut perfectæ sint, Deus per eas representetur & cognoscatur. 174
Res inanimata participant diuinam puritatem tenuerunt, piorum praesertim, & seruientium Christiano Sacerdotio. 366. *Vnde hoc.* 369
Reipublica perfecta omnes uirtutes habere debet. 23. *Tunc bene instituta cum sequitur ordinem uniuersi.* 54
Reipublica absque Ecclesiastica perfecta esse non potest. 62
Reipublica non est apud omnes eadem, sed una tantum ubique ea est secundum naturam, qua optima est. 18. 38. 120 550.
Rex à supernaturali potestate pendet. 71. 105. *Electus contra primariam Dei voluntatem.* 105. *Duplici causa subiicitur Ecclesia potestati.* 24 *Est qui domitis uitijs cum uirtute regit.* 18. *In cunctis ferè catholicis ab aliquo Archiepiscopo ungitur coronatur &c.* 75
Rotaris rex Longobardorum Catholicus. 643
Ricimer Gothus tres Imp. occidit. 634
Rodericus Hispaniarum rex propter vim filia Comitis Iuliani illatam bello uincitur. pag. 66. 242
Rodericus Witizan expellit, sed ei in moribus consimilis. 672. *Ab Arabibus occisus.* 673
Rodoaldus rex Longobardorum occisus. 644
Roma à Vandalis diripitur. 632. *Item ab Alarico Gothorum rege.* 633
Romanorum Pontificum studio in Anglia Scotia locisque omnibus supra Danubium Rhenumque positus cultus Christi disseminatus. 230
Romanorum Sacerdotes quales. 532. *Ætate Constantini ex antiquo patritio & Senatorio sanguine Romanorum super*

I N D E X.

aperſtites, qui Chriſto nomē
dederunt. 629. Senatus con-
tradicit Tiberio cogitātī Chri-
ſtianam religionem recipere.
633. Odio habuit Conſtanti-
num. ibidem. Obſtitit ne an-
tiqua ſacra deſtruerentur.
ibidem. Cum Roma obſidere-
tur ab Alarico dīs ſacrificat.
624. Item Chriſtianus eligit
Laurentium aduerſus Sym-
machum. ibidem. A Viti-
ge, & alijs multi ex illo occiſi.

pag. 637
Romanorum Imperium a Da-
niele ferro comparatum &c.
62. leges multa execranda &
generi humano exitiaſiſſima
lib. 6. 2. cap. 15. Ludos publi-
cos in honorem Flora meretri-
cis inſtituerunt, & pro Deo
coluerunt. 190

Romanus Diogenes oculis effoſ-
ſis eſt Imperio deturbatus.
pag. 684

Romulus rex & prius Sacerdos.
532. Conſtituit ut ē ſingulis
curijs ſacerdotes eligerentur
immunes & exempti. ibidem.

S

Sacerdotum regia poteſtas in
ſuos eſt iuris naturalis, &
primaui gentium. 598. 549
Vide immunitas.

Sacerdotes Chriſtiani Pontiff.
ſumm. obediētes præſunt in
vniuerſum Regiū, vel Impe-
ratorū vitæ & corporibus re-

gendis, itē liberis agnatiſque,
eorumdem, quin immo, & pro-
ceribus, ac nobilitati regnorū
Denique populis ipſiſ, horum-
que omnium bonis animi corpo-
ris atque externis: conſeruāt
enim hæc omnia immutabili-
ter, dum illis obeditur. 649

Sacerdos & Clericus Dei ſeruus
ſunt ex Chriſti Deiſque lege.
434. Primus ſacerdos poſt di-
luuium Melebiſedech iuxta
aliquos. 422. Apud om-

nes gentes primum fuerunt
ſacerdotes. 549. Præcipuum
munus erat diuination per ſō-
nia, & alia. 557

Sacerdotibus, ut cōueniat diſtū
Iere. cap. 1. Ecce conſtitui te
hodie ſuper gentes. 563. Quod
Sacerdoti datur obmeritum
debetur iure diuino D. iuris
eſt. 445. Sollicitudinem habēt
de bono publico in ſpiritual-
bus. 466. Quandoque debent
tributa ad bonum publicum
quod iudicat præſul. 476. De-
bent eſſe manſueti & caſti.
519. Ad ſummum flagellis
percutiunt. 574. Cum reue-
rentia attingendi, quia ſunt
ipſius Dei tēpla uiua & alia.
325. Ante legem latam cun-
cti ſacerdotes. 328. Vngeban-
tur ſpiritualiter, ut Abraham,
Iſaac, & Iacob, & corporali-
ter. 341. Non accuſantur,
aut iudicantur à laicis. ibid.

Alendi cum tota familia, nec
in maximis neceſſitatibus li-
A a a a a 2 cct

et regibus eorum bona tribu-
tis onerare. 339. Et quicquid
ad eos alendos consecratur iu-
re diuina est ab omni iure li-
berum atque exemptum. 342
Tanta debetur, ut nihil aqua-
le ijs reddi possit. 343. Dii &
Angeli appellantur. 388. Dan-
tur decima primaque & op-
tima in rebus & honoribus.

549. Publicis ex publico ali-
menta dantur. 544. Ex sacri-
ficijs & libaminibus abunde
habebant, unde alerentur.

ibidem. Honos maximus &
potestas data ab omnibus in
singulis agendis. 546. 549.

Minores liberi, & exempti à
publicis oneribus, & tributis.

549. Patrimonialia non reci-
piunt nouos census. 471. 574

In Repub. Spartanorum ad-
iuncta fuit regia summaque
potestas. 524. Idem in Rep.

Atheniensium. ibidem.

Sacerdotis est homines Deo Chri-
stoque per fidem, gratiam-

que coniungere. 42. Respe-
ctu secularium est ut spiri-

tus respectu carnis. 57. Penes
bos terra, & eorum, qua in

terra sunt iura & praefectu-
ra verius residet, quam penes

Imp. 59. Sunt parentes per
quos ad veram felicitatem

regeneramur. 219. Cur tres
in scriptura celebrentur. 166

Ministerio sacramentorum
peruadunt essentiam mentis

nostrarum. 176. Militant

aduersus daemones. ibidem.

Quātus bonos debeat. 196

& seq. Rectitudine iudicij ex
participato charactere Chri-

sti rite gubernant. 178. Qua-

dam facies Ecclesia. 185. Vul-

tum characteris gestunt. 287
coaptantur Patri per sigillum
seu potestatem characteris et

clauis. 317

Sacerdotium prius regno. 321

554. Ab ipsis scriptoribus sub-

nectitur regia potestas. ibid.

44. Defuncto Adamo primo
loco vna cum suprema potē-

state in omnia secularia de-

uolutum est in posteros Seth.

518. Finis eius ex natura sua
Deus ad quem per summum

qualibet potestas perducitur.

534. Erat ante hominis na-

tos, ac virtute continebatur,

in primo Angelorum & Ada-

mi sacerdotio, ab eo differunt
ut perfecti aetatis vir ab in-

fante 321. Est Thronus Da-

uid & Regia sedes 54. Sum-

ma omnium bonorum qua in
hominibus consistunt. 54. In

caelestium classem, ordinem

que referendum. 59. Christia-

num defluit a Christo totius
Ecclesia capite. 41. Ab Ange-

lis participatur & Adamo.

43. Sacerdotio Ecclesia Sancta
Plura debentur quam anti-

quo. 105. Quam sit Imperia
praeminens. 209. Homines re-

generantur. 219

Sacra res in ambiguo definitur.

I N D E X

19. Ad sacrā non licebat sine
licentia Sacerdotis accedere.
pag. 47
In sacrā potest ex ipso gen-
tium primæuo, & naturali iu-
re, nisi Sacerdos. 341. 531
Sacra tangens sanctificabatur.
339. Sacrum quid. 317. 322.
335. Quomodo fiebat qd. 338
Sacro debetur reuerentia. 322.
Antiqua sacrā voluit umbra
præ nostris. 322
Sacramenta solus Christus De-
usque instituere potest. 434
Summum locum sanctitatis
inter res tenent. 322. Sunt sa-
cramenta tantum dum confi-
ciuntur excepta Eucharistia.
323. Nulla fit rerum quæ con-
sacrantur immutatio, quoad
intimam naturalemq; formā
Eucharistia excepta. ibid.
Conficit sola Ecclesiastica
potestas 42. eorum virtus. 81
323. Ministerio derivatur
quicquid diuini homines ha-
bent. 174. Conficimus admini-
stramus ut Diuina potestatis
participes. 141. Anime assen-
tiā peruadunt, & non aduer-
tentem Deo coniungunt. 105.
Sacrilegiū cō grauius quāto res
sacræ in quā peccatur maiore
obtinēt sanctitatem. 322. De
sacrilegis mira recitat Vale-
rius maximus. 540
Sacrificia frugaliter constituit Ro-
mulus. 345
Sacrificia in lege naturæ pro to-
ta familia, pro toto populo qui
offerebant. &c. 4.
Sanctificare quid. 333. & 331
Relatum ad hominem duob.
modis capitur. ibid.
Sanctificata non ad alios usu.
& a nullo nisi sacerdote tan-
gantur. 333. Etiam de volu-
tate sacerdotum. 33.
Sanctitas attribuitur personi.
sacris, laicis & rebus quibus-
dam. 322. Quid. 19
Sancti plures Pontifices quā
Episcopi, plures Episcopi quā
sacerdotes. 3.
Secularis à supernaturali pot-
estate diuinus est ex mero b.
neplacito humano. 10. Resol-
omnia ad Ecclesiasticos ut b.
decernant quid agendum sit.
13. Vt secularis si à superna-
turali diffingitur protinus est
corrupta & vulnerata natu-
ra. 33. Rex & Princeps non
est immediate à Deo.
Seculari potestati obediendu.
in his quæ ad bonum public.
spectant. 65.
Secularia tunc recte admini-
strantur cum iuxta Ecclesiæ
sticas regulas sit. 61
Sacra lares Dei, diuina, præmia
quæ æterna non cognoscunt lu-
mine naturali. 385. Inditioni-
bus suis de secularibus iudi-
cant. 316. Non licet leges sta-
tuere ad Clericos licet y s vti-
les, nisi consentiant. 331. Non
ingrediantur in loca altari-
vicina & secretiora tēpli nisi
venia petita. 390. Non est fas
A a a a 3 mit-

I N D E X.

tere manum in religiosos, licet hi velint, sint mortui et pro voluntate Dei, quamvis vita & omnium rerum discrimen adeatur, ob id ipsum, et aliter possit evitari. 558. Quomodo sit potestas in temporalibus Deo sacratis. 432. Arcentur à potestate in loca res & perso- nas diuinis aëlibus consecra- tas, quod magis à perfectione intellectus & voluntatis ordi- nate in Deum diuinæque ab- sint. 517	<i>Sarmatarum status antiquus.</i> pag. 368
almanasar captiuos adduxit omnes Hebræos. 559	<i>Scandalum duplex.</i> 321
alamonis Regni termini. 585	<i>Sciarræ Colinenfis Roma exijt.</i> pag. 664
Vult occidit Ioab ad cornu al- taris. 324	<i>Scire opus est non modo iusta, & iura, sed quomodo jjs utendum</i> pag. 24
<i>Samaria habitari cœpit, ubi su- biecta est potestati sacerdota- li.</i> 558	<i>Scimus cum primam causam sci- mus. ibid. Qua Deo reuelan- te scimus Eccl. approbationi subijcimus. ibid.</i>
<i>Samuel sacerdos, & iudex erat primarius.</i> 281	<i>In scriptura sunt duo sensus litteralis & spiritalis, nec vnus alijs tollit.</i> 53
apiens ex Augustino quis, qui infallibiliter. 32	<i>Scoti Deo nomen dedere Palla- dio Episcopo viuente.</i> 227
<i>Sapientum duo gradus ex Hefso- do.</i> 4	<i>Sedecias erudit oculis in Babylo- nem abripitur.</i> 561
<i>Sapientia est in diuinorum co- gnitione, per sapientia donum contemplamur diuina, & ba- bet gradum, qui potest partici- pari per gratias gratis datas.</i> pag. 506	<i>Seleucus Nicanor Iudæos bene habet.</i> 572
<i>Saul initio innocens Samueli ino- bediens ruit in extrema ma- la.</i> 192	<i>Seleucus Antiochi successor de redditibus suis præstabat om- nes sumptus ad ministerium sacrificiorum pertinentes: mit- tit Heliodorum, ut afferat au- rum & argentum, de templo Iudæorum existimans perti- nere ad ararium publicum.</i> pag. 573
<i>Saracenorum idem Rex, & Pō- tifex summus. 628. Occupant plura loca.</i> 641	<i>Senatores à Constantino Con- stantinopolim ducti ciuitatē amplissimis illustrent benefi- cijs. vide verb. Roman.</i> 234
	<i>Septimius Seuerus Christianis iniquus.</i> 593
	<i>Serui apud Romanos impunē occidebantur, & vide multa malā. 189. et ad omne impudā- citia genus abuti licebat.</i> 190
	Seth

I N D E X.

- Seth ad posteror sacerdotium de-*
functo Adamo primo loco, v-
na cum summa potestate in
omnia secularia deuolutum
est. 43. 70. 318
Ex eius liberis ortus est Christus
71. Eo defuncto maxima re-
rum humanarum conturba-
tio. 111
Signacula omnem impressa in se
speciei explicat formam. 179
Simon Magus primus heretico-
rum demonum familiaritate
utbatur. 620. *Vita priuatus.*
pag. 375
Simplicia per se sunt, quia una
sunt. 31
Sinas inter sacerdos maximus
principem omnium locum te-
net. 523
Sisenandus coram Sacerdotibus
Dei humi prostratus est lacry-
mis & gemitibus pro se inter-
uenienti Deo postulauit 670
Soluens non quod alij debetur,
eo tempore, quo cuncti soluit,
& lex solui iubet nisi sit im-
munis peccat. 348
Somnia bona futurorum immit-
tuntur per Angelos bonos à
Deo bonis: falsa à demonibus.
610. Non dissimilia his Ari-
stoteles. ibid.
Spiritus exigit à carne ne erret
& ad virtutem seruiat. 58
Spirituales nisi simus vllas artes
&c. non intelligimus. 85
Spartanorū sacerdotū plurage-
nera & potestas. 524. *In spe-*
ctaculis publicis qualis conse-
sus. 346
S. Stanislaus reducit ad vitam
Petricum, occiditur, corpus ci-
noditur à quatuor Aquilis: ac
parent lucerna, membra disse-
cta coalescunt. 686
Stephanus Collina eijcit Rom.
Bauarum & Antipapā. 66.
Stephanus VIII. occisus. 68
Stulti ex Aug. qui. 32
Stilicho tutor Honorij minuit
Ecclesiasticam potestatem. 63
Occiditur. 65
Subjicere se illi cui forma poten-
tia & actus efficacior ad ma-
xime perficiendam naturam
est comune omni natura. 513
Subjicere sibi velle liberum vi-
tium est. 553
Superiores in humana natura
quibus obediamus necessario
dandi. 54
Supernaturalitas est causa for-
malis libertatis, & potesta-
Ecclesiastici ordinis in omni-
bis & super omnia. 3
Supernaturalibus assentimur li-
cet cct demonstrari non possint.
pag. 512
Sultanus Maumethanorum Im-
perator Pape nuntio assur-
git, & reuerentiam exhibet.
pag. 520
Sybilæ vaticinium de Christo.
112. 142. Brythrea quo tem-
pore fuerit. 516
Symmachus electus ab Ecclesia-
sticis contra Laurentium ele-
ctum à Senatu Romano, mul-
ti occisi, ut Ecclesiasticam po-
testa-

I N D E X.

testatem tutarentur. 681
 Eusebius Ptolomeidis Archiepi-
 scopus Andromium Bereni-
 censem praefectum coacto Con-
 cilio Episcoporum excommu-
 nicauit, nisi reiecta omni pote-
 estate absoluit. 425

T

Tabernaculi partes tres eu-
 ius forma retenta in Tem-
 plo Salamonis. 313. Prima
 pars laicis omnibus patebat.
 ibidem. Secunda sacerdotibus,
 & vocabatur sancta. ibidem.
 Tertia summi. Pontif. & voca-
 batur Sancta sanctorum. ibid.
 In quam ablutus & sacris ve-
 stibus indutus ingrediebatur
 pag. 324

Tacitus Dalmata. 628
 Tamar producitur ut combura-
 tur. 556

Tangi eum quid prohibetur, in-
 telligitur etiam prohibiti ne-
 quid in res ad id quotiq; mo-
 do pertinentes molietur, &
 quae tangi possunt, et quae non.
 pag. 327. & 328

Tertia occisus. 636

Templa quae. 39. Per templa no-
 stra referuntur Caeli. 40

Templa iure antiquo diuino ex-
 pta, & multo magis nostra.
 lib. 4. c. 2. 322. Ad templum
 confugientes tuti. 325. Nulli
 licet in parte augustiore tem-
 pli considerare, vel aliquid ex
 eis mouere. ibid. & 329

Temporale seculare naturale à
 spiritali Diuino Ecclesiasti-
 co ac supernaturali diuidi
 non potest. 13. 67. 88. Non
 nisi secundum spirituale iu-
 dicari, & regulari debet. 67
 Directe omni iure ex tota sua
 essentia ordinandum in Del.
 pag. 69. 88

Temporalium Ecclesiam non ha-
 bere dominium directum as-
 ferere haereticis. 318. ex qua
 alia. 320. Curam remittunt
 Ecclesiastici ne maiora dimit-
 tantur. 318

Temporalia à Deo producta,
 quemadmodum spiritalia.
 375. Cuncta Ecclesiastica
 potestati subiecta. cap. 11.

Terrae motus tempestate/que se-
 uissima in Indijs cohibita pro-
 pter Eucharistia Sacramen-
 tum. 224

Tertullianus scribit de propaga-
 tione religionis Christiana.
 pag. 584. & 585

Testamento nouo maxime volū-
 tas intima hominis ordina-
 tur, veteri plurima spectabāt
 ad externam homini mundi-
 tiam. 327

Theodosius Imperator arcetur
 ab ingressu templi à sancto Am-
 broso, cui omnino se subiecit,
 & commendat. 423. 424. Sub
 eo Damasus electus aduersus
 Vrsicium. 605. Restituit in-
 integrum omnia pertinentia
 ad ecclesiasticam potestatem.
 631. Tractat cum Senatu Ro-
 mano

I N D E X.

- mano ut antiqua sacra def-
rantur. 633.
- Theodosius Iunior excommuni-
catus à monacho non accedit
ad mensam nisi declarata ir-
rita excommunicatione à Pa-
triarcha, & habita absolutio-
ne à monacho. 196. 424. Affe-
rit Ecclesiasticam libertatem
diuino iure etiam quod omnia
pag. 443
- Theodosius Adramytenus in mo-
nasterium detrusus. 640
- Theodabatus iussu Vuitigis occi-
sus. 636
- Theodoricus Arianorum Rex
Symmachum fouet ab Eccle-
siasticis electum contra Lau-
rentium. 606
- Theodoricus Ostrogotorum Rex
confectus est ad Ecclesiasticos
pertinere quicquid inter eos
oboritur ob res etiam prophe-
nas. 455. A principio Rex op-
timus: Symmachum, Boetium
que obtruncari iubet, canan-
ti caput Piscis appositi vide-
tur caput Symm. deflet pecca-
tum decessit. 635. & 636. In
Lipari Insula monachus edi-
cit, quid illa, acciderit sibi brem.
- Theophim statua è quibus da-
mones responsa reddebant.
pag. 619
- S. Thoma auctoritas in epist. ad
Rom. cap. 13. discutitur. 465
Item in 2. diff. 44. q. 2. art. 2.
ad primum. 359
- S. Thom. Cantuar. occisus ob Ec-
clesiasticam potestatem. 689
- Thronus David fuit in terris &
rerum temporalium, in hoc
Christus sedet cum Ecclesia
pag. 127
- Tiara in signe regium. 327
- Titus mitissimus Imperator. 590
interfectus à Domitiano. 62
- Tonsura prima disponit ad inte-
nam abdicationem. 364. Cle-
rici prima tonsura participes
sunt Regia dignitatis Epist.
Aldob. 2. 173. 194. Medi sunt
inter laicum & clericum. 170
Accipiunt tantum dispositio-
nem passiuam. 122
- Totila occisus. 630
- Traianus Christianis iniquus
principio. 591. Hispaniensis.
pag. 624
- Tributum quod soluit Christus
quod non esset redemptionis,
nec restorationis templi, sed
id quod certo tempore solui so-
lebat in singula capita ex
scriptione censuum. 3.
- Turci orientem capiunt. 64;
Constantinopolim. 1453. 640
- Tyberius Absimarum interfectum
pag. 640
- Tyberius Gracchus plurimas vi-
bes in Hispania subuertit. 240
- Tyberius Imperator Orientis op-
timus. 639
- Tyberij tempore Christus cruci
affixus est comminatur accu-
satoribus Christianorum. 590
- Tyriorum Sacerdotes & Reges.
pag. 528
- Tyranni 30. 626

Valens

V

Valens statuit ne quid vidua clericis, aut Ecclesia legaretur, à Gothis combustus. 631

Valentinianus statuit ne quid vidua clericis aut Ecclesia legaretur, miserabiliter moritur. ibidem.

Valentinianus III. apud Vienne laqueo ab Arbogaste suffocatus, fuit molestus S. Ambr. ibidem.

Valentiniano III. Imp. occidentale Imperium ad Italiam solum reductum; à Maximo occisus omnium maxime Ecclesiastica iura euertit. 632. Inecantationibus deditus. ibidem.

Vandali Romam diripiunt. ibid.

Veritas iudicat omnia. 87. Supernaturalis infallibilis. 24. Ve-

ra sciri omnia non possunt absque gratia Diuina. 6

Verona dominatum potiturus

Maximus Scaliger promissit quinquaginta milia florenorum annua Pont. Rom. 653

Vespasianus Reatinus. 628

Viclericus conatur reuocare haeresim Arianam inglorius semper à bellis discessit. 672

Inter epulas occiditur. 643

Vigiliis indignissime habitus à Iustiniano. 642

Violentum quid. 27

Viris diuini oribus prima danda, & ab his habetur quina sit, in singulis quibusque or-

do seruandus. 312

Virga Moysis designabat sacerdotes, regiamque potestatem 557. Christum potestatemque ipsius in omnia temporalia. pag. 47. 164.

Virgines ignem aeternum custodiebant. 520

Virtutes humanae, acquiruntur ut per eas Deo coniungamur, & illi placeamus. 314

Virtus donum quid et eius effectus 81. Sine virtute nil stat. 98

Virtutes perfectas simul iunctas sola elargitur S. E. 98. omnes necesse est homo habeat perfectas in statu suo atque ordine ut bona animi &c. Acquirat &c. 26. haberi autem non possunt absque spirituali directione. ibidem.

Vita aeterna potestatem temporalem habet 103. In hac sunt clerici omnes in culmine. ibid.

Vitia cur quadam permittantur 27. Omnia perdunt. 84

Visigothi confirmant Constantini legem. 448. Reges Visigothorum recensentur. 666

Vitiza praecipit clericis, ut uxores & concubinas omnia & plures haberent, à Roderico exeatatus à Regno pulsus. 672 Superfluitosus. ibidem.

Vmbra antiqua, & figura praenostri. 323

Vngi solebant sacerdotes, Reges, & Prophetae. 328

Vnctio quid significet. 56

Vnctione David Regale Sacerdotium

I N D E X.

- dotium Eccl. presignabatur 60. 182 315. Ob participatā Christo data est potestas Regia Angelis Sacerdotibus &c. 164. Episcoporum, clericorumque speciatim potentia paterna asseribitur ab ea omnes Regia potestates, & corona: eademque est qua Christi. 183. Regum Sacerdotum quomodo fiebat: & quod illius consuetudinis. insignia clerici gestant. 195
- V**nitas & trinitas continetur in illa. 166
- V**nitas omnia appetunt. 87
- Huius est operatio, conuenientia, concordia. 31
- V**num ex duobus in actu non fit. 67. **V**nus unum per se est causa. 111
- V**oluntas humana quoties ponitur in illo bono extra ordinationis Eccl. lineam facit contra ius sibi coessentialē, nullus ei status, & pax. 13
- V**oluntarium quid. 27
- V**rbs quae constat ex plurium bonorum coniunctione cum templo. 18
- V**rbanus II. Regem Philippum ob illicitas nuptias excommunicat. 238. Idem primus signo crucis milites signauit. pag. 244
- V**rbanus III. Carolum Neap. & Sicilia Regem elegit. 2
- V**rbes fere refugij homicidis voluntarij 32
- V**sura multa apud Romanos & mala inde. 188
- V**ti quid sit: & quibus uti debeamus. 111
- V**uamba Rege Episc. non licebat consilia cogere absque Regis permissu. 671
- V**ido Tusculanis Comitibus fauit aduersum Formosum P. bello victus ab Arnulfo, vomitu sanguinis repentina oppressus interijt. 65
- V**vigbertus qui & Clemens schismaticus. 183
- V**vitiges Rex lubet occidi Theodatum. 336. Captus a Bellisario. ibid
- Z**
- Z**acharias deposuit Regem Francorum, substituit Pipinum. 47
- Z**eno hereticus Imp. anno 476 632. In sepulchro obit. 63
- Z**imifces veneno necatus. 647
- Z**oroastes tempore Noe contaminauit doctrinam veritatis pag. 620
- Z**uinglio adfuit dæmō, moritur pag. 621

F I N I S:

E R R A T A.

Ald. 11. cathechefs, cathechefs. pag. 3. b. ltm. 30. filios Dei, dele, ac pone su-
 pra post verbū positos. 4. 32. principalias, principalia. 5. pen. Sacerdotis, Sa-
 cerdotij. 6. b. 30. post verbū belluz, adde, ridēdūq; esseque dicentes nō esse in
 natūra essentialē dependentiā, nisi eorū, quz neq; per intellectum diuidi
 possunt. 7. b. 21. veste, verō. 23. vi sit, sit. 15. b. voci, vociq; 16. b. 10. inter-
 prandis, interpretantur. 17. 6. nec, hxc. 33. aut cui datur, aut cui dē, dele.
 29. b. 18. diuilli, diuelli. 30. b. 12. reginz, regina. 22. 51. non est adde rex.
 32. b. 16. gremio, adde, dubitamus. 30 b vlt. perturbari, perturbare. 37. b. 18
 cogi, dele. 37. b. 19. prxsta, prxsto. 32. veris, viris. 38. 4. liberumque, libe-
 ramque. 42. 14. nati, nati. 43. b. 29. occidis Abel & occidisset Abel. 50. 12.
 eundem, per eundem. 51. 33. tertius locū, tertius modus. 53. pen. modo,
 modos. 56. 17. singulis sunt, Deo sunt, 10. ait, ac. 89. 38. in feriosum, superio-
 rum. 70. Durandus, dele. 70. b. 23. quasi irregulari, ob fratrieidiū, pone hoc
 supra post verbum, primogenito. 70. b. 26. 1556. 1656. 88. b. 8. superque, su-
 perisque. 110. 16. resp. resp. 115. hanc, hanc. 123. 8. post dicere, potest dice-
 re. 129. 8. cala suo, cala suo. 135. 28. infensue, intēque. 142. 38. He-
 breorum, Hebræorum. 189. 2. quia vidisti, quia vidisti. 165. caput ad. ad ca-
 put. 239. 9. Ierlese, seriose. 251. 16. habet, habent. 258. 22. 6 bene esset.
 264. 22. adpiti, adpiti. 280. 17. superbire, obedire. 280. 17. cap 16 cap. 17.
 299. 20. ff. de off. prxstā. ff. de off. prxstā. vig. 367. 21. connexis, connexis.
 387. 5. a nemine, a nemine. 400. 33. canones, canones. 403. 17. gentibus, gen-
 tibus. 416. 5. ac, ac. 418. 3. temper, semper. 419. 4. leo, Leo. 423. 28. sa-
 cularum, secularē, 429. 9. Romanus, romanis. 436. 25. ac, ac. 442. in sum.
 3. testimonij, testimonij. 449. 1. adio, exadio. 445. 5. ixit, dixit. 454. 7.
 Episcopo, Episcopo. 455. 14. alienis, alienis. 494. 1. secularia, secularia.
 515. 29. supernaturales, dele. 542. 30. dcircō, ideircō. 550. 37. post verbum
 curalis, adde, quod si quz hxc non seruant, nil obest. nam multis non est
 matrimonium cecum, non patia, vt palanter viuētibz sine exco, multisque
 quilibetmodi, quz tamen sunt iuris naturalis primævi. ac ius desumitur à recta
 natura. 575. 5. Pontificumque Pontificum. 594. 13. humanis, humani.
 598. 23. cano, cano. 618. viximē, maximē. 642. 34. imaginem, imaginum.
 653. 37. 1883. 583. 676. dementiam, clementiam.

R O M Æ,

Ex Typographia Bartholomæi Bonfadini.

M. D C.

505655

